1598

Tomus decimus operum.

IN QVO MAGNI COMMEN. AVER.

DISPVTATIONES QVAE DESTRVCTIO DESTRVCTIONVM ALGAZELIS

dicuntur, cum expositione grauissimi Philosophi Augustini Niphi Suessani continentur.

ET TRANSLATIONE CALO CALONYMOS; quam (vetustiori post habita) vt facilitati commoditatiq; studiosorum incumberemus in particulas iusta cōmentaria diuisam & accomodatam, apponi curauimus, ne quid amplius haberet quod desideraret candidatus lector.

OMNIA VERO SIC PVRGATA EMENDATA Summisq; vigiliis elaborata præstamus, vt nostram diligentiam facile commendent omnes.

Quę in hoc habeantur Tomo sequens ostendet pagina.

Cum summi Pontificis, Gallorum Regis, Senatusq; Veneti decretis.

VENETIIS MDLX.

IN HOC DECIMO TOMO
HAEC CONTINENTVR.

Quam autem hæc omnia summo studio Emendata sunt.

INDEX CAPITVM, LIBRORVM QVI IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Disputationes Libri, Destructio destructionum Philosophiæ Algazelis appellati.

IN METAPHYSICIS:

IN PHYSICIS.

Capita Tractatus de Animæ Beatitudine.

F I N I S.

INDEX QVAESTIONVM IN DISPVTATIONIBVS AVGVSTINI NIPHI SVESSANI.

In prima disputatione.

In secunda disputatione.

In tertia disputatione.

In quarta disputatione.

In sexta disputatione.

In septima disputatione.

In octaua disputatione.

In vndecima disputatione.

In duodecima disputatione.

In decimatertia disputatione.

In decimaquarta disputatione.

In decimaquinta disputatione.

Finis quæstionum.

AVGVSTINI NIPHI SVESSANI IN AVERROIS DESTRVCTIO DESTRVCTIONVM LIBRVM. COMMENTARIIS.

PROLOGVS.

IT Auerrois. Cum in cunctis rebus ab intellectuali virtute desiderandis naturaliter & præcipue charior: & dulcior ac dilectior sit veritas: tenemur igitur eam semper attente & feruide vt efficacius meditari potest obtinere: suosq; hostes eam prauiter litigantes se vere percipi: ac ei obiicientes cum variis dispendiis ipsam seducere: pertractantesq; visceribus ardentibus interimere conamur: itaq; veritas vbiq; inter omnia obstacula vigeat & præualeat. Vnde nos à diuturno pristino tempore in pelaginem philosophorum freti nauigantes cum voluminum peripatheticorum nauibus: ibidem laquea ac retia iactantes: venando: indeq; cum hamis separati animi pisces præfati talassi vehentes: ad manus nostras quidam liber Alga. attributus peruenit: cuius destructio philosophorum titulus est: de quo libro ab eodem Alga. editum fuisse non est ambigendum: ipse enim in principio & fine cuiusdam sui libri: philosophorum intentio nuncupari: prædictũ promiserat librum compilare. Et est notandum: quòd dictus liber de quo tractaturi sumus: multos in corda hominum seruat errores: in cerebroq; plurimorum sapientum infinita posuit dubia periculosa: prout dictus Alga. notus est summus philosophus. & de maioribus te netur philosophis. Est et manifestum quòd fama multorum præcessorum in sufficientia causa plurium posteriorum stat errandi. Tandẽ dicimus quòd hic liber multos subtiles atq; nobiles modernorum admirari facit sæpissime: maxime quòd dictus Alga. est summus philosophus notus. & in philosophia eximia construxit volumina: in quibus sapientum opiniones clarius quã deberet & diffusius ostendit.

Deinde excitatus est hunc librum texere: in quo & stipites totius sapientiæ promittit euellere: turres & castra veritatis meditatus est irruere: itaq; philosophia ratione huius libri periculata abominationi extitit deinde.

Sed cum tales nobiles semper excusandi sint: dicimus quòd hoc dicto homini accidit forte vna dictarũ causarum: aut ex aliquo morbo perturbatus fuit intellectu: aut forte suspectus erronice prauitatis inter legales sui tẽporis præextiterat. Legales nanq; inimici reperiũtur philosophorum: & ipse aliquo modo noluit ipsorum pati inimicitiã.

Demum dicimus quòd qualitercunq; sit dictus liber venenum ma-

gis quàm cibus debet reputari. Nos igitur liuorem persecutorum no strae matris charissimae philosophiae gerentes: verba dicti libri vt diligenter potuimus speculati sumus gracile, nosq; insudauimus vitia ipsius ac sophismata eminenter patefacere: ac eis: vt sufficientius praeualuimus obiicere: licet in pluribus satis sit difficile nimia argumentatorum profunditate & obscuritate locorum sophisticationis. Et facimus cunctis notum: quòd de praedicto libro illud ad quod veracior apparet praesertim sumpsimus & disputauimus: prout periculosius est: & debilia diuisimus verba huius libri in paruula capitula: vt facilius suos errores valeamus redarguere: & expresse praeposita magis ardua inter caetera disputare capimus. Et ideo dicimus quòd Algazel altercauit cum philosophis in isto libro magis in metaphysicis: & in aliquibus naturalibus.

AVERROIS CORDVBENSIS

DESTRVCTIO DESTRVCTIONVM PHILOSOPHIAE ALGAZELIS,

Calo Calonymos Hebræo interprete:

Adiunctis multis Disputationibus, ac etiam Dubiis Algazelis, quæ prius apud Latinos minime reperiebantur.

PROLOGVS AVERROIS.

A Ntentio nostra in hoc sermone est declarare ordinem, & apparentiam opinionum sermonum positorum in libro Destructionis Philosophiæ Algazelis, & diminutionẽ plurimorũ dictorũ eius à gradu veritatis, & demonstrationis.

DISPVTATIO PRIMA.

DE NARRATIONE RATIONVM Philosophorum, circa Antiquitatem mundi, & earum destructionibus.

B

ALGAZEL.

DIT Algazel, recitans rationes Philosophorum de antiquitate mundi. Sufficit autem nobis narrare ex rationibus eorum id, quod est conueniens animę. Et dicimus ꝙ hic modus rationis est triplex. Primus quidem, cum dicũt impossibile est vt proueniat innouatum ab antiquo absoluto, nã cum posuerimus ꝙ ab antiquo non prouenerit mundus exempli gratia, deinde prouenir, tunc nõ proueniebat antea, qm̃

non fuit ad esse ipsius aliquid inclinans. Et, si esse mũdi ab eo fuit pos- D
sibile possibilitate absoluta, tũc, cum productus fuit, nõ euadet quin innouatum sit quoddam inclinans, aut non. si non fuit quoddam innouatum inclinans, ergo mundus remansit in possibilitate absoluta, vt fuerat antea. si vero innouatum fuit inclinans, permutabitur quidem sermo de hoc inclinante. quare nunc inclinauit, & non antea. & sic aut procedet in infinitum, aut deuenietur ad aliquod inclinans, quod nunquam defecit esse inclinans.

Augustini Niphi Suessani philosophi clarissimi in Destructiones destructionum Auerrois contra Algazelem expositio.

In pricipio cuiuslibet operis inuocandus est Deus.

DIXIT PLATO in Thimeo. Omnes quippe, mentis quoquomodo compotes, operis cuiuslibet, vel magni vel parui principio, inuocare deum solent: Deos ergo omnes deasque precamur imprimis quidem: vt ea dicãtur a nobis quæ illis placeant. deinde vt nobis ipsis constemus: quantum ad Deos attinet: sic nobis oratum sit. hæc Plato. Inuocatis ergo dijs, & humiliter exoratis. Circa expositionem huius libri. Primo proponam intentio- E
nem meam, secundum prohœmium Auer. exponam, & per consequens residuum libri.

QVANTVM ad primum. Quia cura, & solertia illius ingeniosi philosophi Hieronymi Bernardi Patricij Veneti, ad manus meas, liber hic, qui destructio destructionum inscribitur Auer. venit: Et vidi, quod hic liber plenus erat vtilitate, vt potui colligere, rogatus, immo coactus ab illius viri excellentia, dico, quod intentio mea est glosare hunc librum. Et quia hic liber est multum difficilis, vt apparet: tum ex mala translatione: tum ex verbis, & sententijs arduis hic contentis: ideo nolebam scribere: quia vero scio quod nõ tantum his, qui veritatem dixerunt sunt habendæ gratiæ, vt dicit Aristo. sed his etiam, qui sunt principium inuestigationis eius: opus istud non recusaui. Scio bene quod posteriores, videntes istam expositionem, eam accusabunt. Sed quid curo maliuolorum latratus? Et quidam exponent aliter hunc librum: & quid curabo de verbis cæcorum de coloribus inscriptis? Monet autem maxime me hunc librum edere paucitas philosophorum in hoc tempore (hoc enim meo tempore non video philosophos) & illi pauci sunt multum molesti, & in paruo pre- F
cio, & quasi a populis habentur, tanquam indigni amicitiæ, & consortij humani: Causæ autem huius paucitatis sunt dictæ ab Auer. in locis eius. Vt ergo in hoc lib. appareant aliqua fundamenta philosophorum, curaui exponere hunc. Causa autem editionis meæ potissima, & maxima est, quoniam hic liber continet multas quæstiones contra nos christianos: vt ergo videatur, ꝙ philosophorũ rationes sunt debilis efficaciæ contra nos, ideo exponam illas, & eas in singulis locis conabor soluere fundamentis verioribus. Nolui autem probare hunc librum esse Auer. quia manifeste apparet: tum ex verbis eius. 8. Phy. com. 3. tum ex modo procedendi, & propositionibus suis.

Quare motus fui hunc librũ edere.

ET CVM ista sit mea intentio: Ad secundum. s. ad expositionem huius libri venio. Nec expedes a me diuisiones, & subdiuisiones: sed tantum colligabo quædam cum quibusdam: vt ipse facit in libris Arist. Dico ergo ꝙ Auer. primo præmittit prologum: deinde ibi. (Ait alg.) prosequitur. In prima parte declarat vtilitatem, seu necessitatem præsentis libri. Et ponit vnum syllogismum: cuius conclusio est: ꝙ nos naturaliter dispositi debemus omni conatu defendere veritatem: & syllogismus sic componitur. Id, quod ab intellectu est appetibile, & desiderabile, in sustentatione illius debemus apponere omnem conatum, & omne studium, sed veritas est appetibilis, & desiderabilis: ergo sequitur con-

Oĩ conatu tuẽda est veritas.

A clusio iam dicta. huius ergo syllogismi ponit primo minorem. d. Cum in eun-
ctis rebus, ab intellectuali virtute desiderãdis naturaliter, & præcipue charior,
dulcior, & dilectior sit veritas: deinde ponit cõclusionẽ. d. tenemur igitur eã sem
per attẽte, & feruide, vt efficacius meditari põt, obtinere: vult. d. defendereq;,
pro & suos hostes prauiter litigantes, se vero percipi, id est in eo quod vere se
percipiunt esse litigantes: ac ei obijcientes cum varijs stipẽdijs, id est studijs ip-
sam seducere pertractantesq; conamur interimere visceribus ardentibus: vult
dicere magno calore, & feruentia. itaq; vult dicere ad hoc: vt veritas vbiq; in-
ter omnia obstacula vigeat & præualeat: ecce igitur intentionem, & causam
intentionis in generali. Deinde introducit modum, quomodo inuenit librũ Al-
gazelis. d. Vnde nos a diuturno pristino tempore naoigantes in pelaginem phi-
losophorum freti cum nauibus voluminum: vult dicere librorum Peripatheti-
corum, ibidemq; laquea ac retia iactantes, venando; indeque cum hamis sepa-
rati animi, id est, cum discreto cogitamine pisces vehentes præfati talassi, vult
dicere prædicti maris, ad manus nostras quidam liber Aga. attributus peruenit,
cuius destructio philosophorum titulus est: & confirmat id esse Alga. dicens: de
quo libro, ab eodem Alga. editum fuisse, non est ambigendum. ipse, in princi-
pio & fine cuiusdam libri, qui vocatur intentio philosophorum, promiserat li-
brum prædictum compilare. Deinde declarat naturam huius libri dicens: Et
est notandum, quod dictus liber, de quo tractaturi sumus, multos in corde ho-

Modus quo hũc librum inuenit.

Certificatio hũc librum fuisse Alga.

Natura libri.

B minum seruat errores: in cerebroque multorum sapientum infinita posuit du-
bia periculosa; & dat causam, dicit, prout, id est quoniam dictus Alga. notus est
summus philosophus, & de maioribus tenetur philosophis: & est manifestum
quod fama multorum præcessorum in sufficientia, id est in summo, magna est
causa errandi plurimum posteriorum. Deinde ponit id, quod facit lib. hic: di-
cens. Tandem dicimus, quod hic liber multos subtiles, atque nobiles moder-
norum admirari facit sæpissime: maxime quia dictus Alga. est summus philo-
sophus notus, & in philosophia construxit eximia volumina, in quibus sapien
tum opiniones, clarius quam deberet, & diffusius, ostendit. Deinde excitatus est
hunc librum texere, in quo stipites totius philosophiæ promittit euellere: turres
& castra veritatis mediatus est irruere: itaque philosophia, ratione huius libri
periculata, abominationi extitit, deinde, id est, retro. Deinde excusat Alga,
& dat causam dicens; Sed cum tales nobiles: vult dicere, qualis est Alga. sem
per excusandi sint: dicimus quod, hoc dicto homini accidit forte vna dicta-
rum causarum: aut quia ex aliquo morbo perturbatus fuit intellectu: aut forte
suspectus erronicæ prauitates interlegales sui temporis præextiterat: vult di-
cere se excusauit in hoc libro: legales namque inimici reperiuntur philoso-

Excusatio pro Alga.

phorum: & ipse aliquo modo noluit pati inimicitiam. Debes scire quod ipse

Quot nominibus appellantur theologi.

C Auer. appellat theologos multis nominibus: scilicet quandoque loquẽtes: quã-
doque legales: quandoque sophistas: quandoq; credentes: dicuntur quoque lega
les: eo quia leges prophetarum sequuntur, & non rationes philosophorum: &
ista appellatio est satis nota: quandoque loquentes: & ideo dicuntur sic, quia lo
quuntur res, & rationibus non probant; & iterum est apppellatio honesta, vt
puto: quandoque sophistæ, eo quia negant principia philosophorum, & ex con
trarijs principiorum faciunt conclusiones: & est appellatio vituperanda: quã-
doque credentes: & ratio est manifesta: quatuor ergo modis nominat eos: &
ego hic sequendo modum loquendi eius illis tribus modis nominabo: quarto
autem modo cum sit ad vituperandum non nominabo. Deinde, concludit na-
turã huius libri dicens: Demum dicimus, quod qualitercunq; sit, venenũ magis,
quam cibus debet reputari: Deinde ponit ordinem, quem vult tenere in hoc li-
bro: dicẽdo causam, quare composuit hunc, dicens. Nos igitur liuorem persecu-
torum nostræ matris charissimæ philosophiæ gerentes, id est, narrantes fideliter
verba dicti libri: vt diligenter potuimus nos speculari sumus gracile, id est,
subtiliter: insudauimusque vitia ipsius, atque sophismata eminenter patefacere:
ac eis, vt sufficiẽtius præualuimus, obiicere. Deinde excusat se dicẽs, licet in plu
ribus, satis sit difficile nimia argumentorum profunditate, & obscuritate loco-

Ordo seruãdus.

Excusatio.

rum sophisticationis: vult dicere satisfacere. Deinde complet ordinem dicens. D

Manifestatio.

Et facimus cunctis notum: quod de prædicto libro illud, ad quod scilicet liber hic veracior apparet, præsertim, id est, solum sumpsimus & disputauimus, prout periculosius est: & debilia dimisimus. Verba huius libri nos cepimus, id est, locauimus in parua capitula: vt facilius suos errores valeamus redarguere: & expresse præposita, vult dicere dubia magis ardua inter cætera disputare. Deinde ponit diuisionem libri in duas, secundum quod Alga. fecit, quoniam fecit,

Diuisio libri.

14. quæstiones in metaphysi. & duas in naturalibus: & ponit numerum: & sermo eius est manifestus per se.

Duplex intentio.

SED CIRCA hoc procemiū debes scire, quod Auerrois suas in hoc procemio innuit intentiones vt philosophus artificiosus, & moralis vt quoniam tria fecit: quorum primum est reddere lectores beniuolos: secundum attentos: tertium dociles: hæ enim sunt conditiones procemij, vt moralis, vt Aristoteles dicit in rhetoricis: fecit quidem eos beniuolos declarando istius libri vtilitatem, quæ quanta sit, iam manifestum est ex dictis. Fecit eos attentos, exponendo istius difficultatem, & satis apparet, quanta sit ex dictis. Fecit eos dociles

In procemio 7. prĕmittenda sunt.

aliqualiter, ponendo ordinem dicendorum: & sic istud procemium rhetorice & moraliter est factum: est etiam factum naturaliter seu logice: quia in procemio libri debemus. 7. præmittere, vt Auer. dixit in physicis, scilicet intentionem, & hoc fecit Auer. quoniam declarauit suam intentionem in hac libri descriptione. Vtilitatem, & iam tibi apparet hoc. Ordinem, & licet, non satis E aperte, hoc fecerit: tamen adhuc ex verbis suis apparet. Hic enim liber est primus, quia de rebus metaphysicis abstractis tractat, vt scis. Proportionem, & hoc etiam iam potes ex verbis istius libri habere: quoniam proportio huius libri est, sicut Metaphysicæ ad libros scientiæ Naturalis. Viā doctrine, qđ etiam habere potes: eo quia, cum liber hic Metaphysicus sit illismet vijs procedimus, sicut & in Metaphysica: Nomen libri, & iam apparet hic totum hoc: & nomen auctoris: & hoc est manifestū etiam: ideo vere artificialiter hoc procemium est factum, & moraliter, & logice.

Prima qō.

Quatuor vijs declaratur veritatē intellectui appetibilem esse.

QVAERO hic vnam quæstionem breuem: quoniam Auer. ait, quod intellectuali virtutis veritas est chara, & dulcis, & appetibilis: vtrum hoc sit verū: & videtur quod non: Quoniam multi fugiunt verum: vt apparet. Circa istam dubitationem dicendum, veritas est intellectui appetibilis: quod quatuor vijs declarari potest. Prima sumitur eo, quia est obiectum intellectus, vnde videmus omnes potentias cognitiuas valde in suis proprijs obiectis delectari, & in eis quietari, propter quod fugiunt obiecta extranea, & per se amant naturaliter obiecta propria: quia igitur verum est obiectum intellectus, vel saltem ratio obiecti intellectus, vt dictum est in libro de anima, scimus quod veritas est

Secūda via.

valde intellectui delectabilis. Secunda via sumitur ex concomitantia veri- F tatis cum ipso intellectu: videmus enim, quod falsum est non ens, & res quanto plus de veritate habet, tanto plus de ente & essentia: & propter quod secundo Meta. vt ibidem commen. 4. Auer. declarat, prima principia oportet esse ve-

Intellectus ī veritate delectatur.

rissima: immo videmus aliqua vera ita appropinquari intellectui, quod statim lumine intellectus ei fiunt conformia, vt sunt prima principia: vt dicit Auer. secundo meta. commen. primo. Ex his concluditur quod intellectus valde delectatur in veritate: quoniam veritas est ei similis: & res plus in suo simili dele-

Tertia via ī substātijs separans non est nisi verū quia carent materia.

ctatur, quam in suo extraneo, vt scis. Tertia via sumitur eo, quia per ipsam primo principio immateriali appropinquat: dictum est in nono met. commen. 22. quod in substantijs immaterialibus non est nisi verum: quia carent materia: quia igitur naturale desiderium est appropinquari primo principio, & melius intellectus appropinquat appetendo verum: ideo sicut ei naturale est appetere assimilari primo: ita naturale est appetere veritatem, mediante

Quarta via.

qua plus naturaliter appropinquat. Quarta via est: quia per veritatem intellectus fit quodammodo omnia: quoniam veritas rei est quodammodo ipsa res: & ideo quod appetit plus de veritate, plus appetit fieri res ipsas quibus coniungitur mediante veritate: & quia naturaliter intellectus appetit fieri res quā-

Nihil ca. intellectui ꝙ veritas.

A tum potest: ideo naturaliter appetit vniri veritati mediante qua fit quodammo-
do omnes res. Ex his sequitur quod veritas naturaliter præcipue est charior,
dulcior, & delectabilior ipsi intellectui cunctis rebus desirandis. Est quidem
chara: quoniam intellectus, cum sit sensibus inuolutus, & eis continuatus, cum
difficultate ad veritatem pertingit: quod autem est difficilis inuentionis ca-
rum, habetur. Dulcior quidem: quoniam licet dulcedo a gustu percipiatur:
intellectus cum sit virtus multo nobilior omnibus sensibus in virtute sua ali-
quo modo continet operationem sensuum, ideo aliquo modo dulcedinem parti-
cipat: quoniam sicut gustus, tunc dulcedinem participat, quando obiectum pro
sequitur: ita quia intellectus veritatem prosequitur: dicitur quod veritas est ei
dulcis. Delectabilis vero: quoniam est sibi proprium obiectum conueniens ei,
per ipsamque primo principio, & rebus vniuersaliter, propter quod veritas est
intellectui delectabilis. Veritas ergo est chara, dulcis, & delectabilis intelle-
ctui propter causas dictas. Ad argumentum, dicendum, quod licet multi appeti- Solutio.
tu voluntario corrupto veritatem fugiant: non tamen appetitu naturali, & volū-
tario recto: vt dicitur enim 3. ethic. cap. 5. multa innaturalia potest voluntas ap-
petere, & impossibilia.

Finito prologo, vult modo prosequi de propositis quæstionibus, & primo de
prima, scilicet an mundus sit ab æterno an non: & ratio ordinis est: quoniam
B hęc quæstio est quasi fundamentum omnium aliarum, vt apparebit, & est com-
munissima, propter quod debet esse prior; & quia, vt dicitur in principio tertii
meta. quæstio debet habere dubitationes primo, & post earum solutiones, pro-
pter causas ibidem dictas: & etiam, quia disputatio exigit duo, vt dicit primo Disputatio
physic. comment. 23. scilicet arguere contra fundamenta alicuius opinionis, & duo reqrit.
soluere illa, ideo Auer. primo inducit sententiam Alg. per modum quæstionis, Dubitatio.
secundo loco soluit illas sigillatim. Sed dubitatur: quoniam ait Auer. 3. meta. Solutio.
commen. primo, quod dubitationes metaphysicales debent poni omnes insimul,
& post debet fieri liber specialis solutionum quæstionum: vt fecit Arist. qui fe- Prima ratio
cit tertium meta. vbi mouet omnes quæstiones, & in residuis libris soluit illas. probans mū
Dicendum quod Auer. fecit hoc primo, more Nicolai: secundo, vt sententia dum ęternū
Alg. melius intelligatur: quoniam litera diuisa est clarius intellecta. In isto er- esse.
go dubio ponit primo intentionem Alg. dicens id, quod primo inuestigandum Declaratio.
est de philosophorum opinionibus, dirigitur circa antiquitatem & nouitatem
mundi. Deinde adducit rationes philosophorum. Et prima sic componitur: nul-
lum nouum procedit ab antiquo sempiterno. Sed mundus procedit ab antiquo
& æterno, scilicet deo: ergo, in tertio modo secundę figurę, mundus non est no-
uus: huius syllogismi minor non ponitur in litera: quoniam in disputatione ter-
C tia dicetur declaratio illius: maior ponitur, cum dicit, vnde dicimus quod for-
tior eorum probationum, siue probationibus supradicto proposito hęc est: proce
dere innouatum ab antiquo absolute impossibile est: hęc est maior seu virtus
eius. Deinde ponit eius declarationem: & hęc declaratio sic ordinatur: si est
aliquod nouum factum ab ęterno. V.g. mundus, qui fit a deo ęterno, hoc non po-
test esse nisi, vel quia carebat aliquo inclinante id ęternum siue mūdum: vel quia
nullum erat inclinans. Sed vterque modus est impossibilis: ergo maior est ma-
nifesta: primo ergo tangit primum modum dicens (si nos enim ponemus quod-
dam antiquum, quod mundus ab eo processus vel productus non fuit, & postea
ab eodem antiquo mundus tempore (.i. in tempore processus seu productus fuit:
dicimus ꝙ mundus non producebatur ab ipso antiquo, nisi, vel quia carebat in-
clinante eum ad esse productum.) Deinde probat rationibilitatem huius mem-
bri. d. (vnde dicimus ꝙ, si mūdus possibilis erat omnino produci ab eo antiquo,
antequam ad actum egressus fuisset, non euaderet quin in sua productione inno
uatum sit quoddam inclinans, producens eum ad esse.) Deinde ponit secundum
membrum, & destruit id. d. (aut vero si non oporteret ꝙ mundus adhuc remane
ret in sua possibilitate, sicut antequam productus esset) vt dicam post. Deinde
destruit primum membrum. d. (si primo modo, adhuc petendum est de illo incli-
nante: quia magis inclinauit mundum ad esse,) vult dicere pro nunc quam ante.

(nulla enim causa adhuc imaginari potest, nisi altera duarum: vel quia inuidet, aut quia non potuit pro tunc: sed nullum istorum est ponendum in deo.) D deinde prosequitur rationem, & dicit (vnde.) vult dicere, si ponatur id inclinans. (aut hoc procedit ad infinitum: quod est falsum: aut perueniet ad quoddam inclinans ipsius est ab æterno: & si sic, ergo mundus est ab æterno.) quoniam sup. id inclinans seipso mundum produceret. Deinde Alga. incœpit destruere hoc argumentum: & primo supponit hoc argumentum esse philosophorum dicens (& hæc est sententia philosophorum:) vult dicere Aristo. in 8. Phy. maxime text. com. 7. & inde. Deinde incœpit debilitare illam rationem dicens (de qua respondendum est, quod hic non est possibilitas in agente, neque in patiente.) vult dicere in productione mundi non procedit potentia agentis, nec potentia passi. (licet in rebus artificialibus & naturalibus præcedat agens & patiens ante ipsorum effectus.) vult dicere, quod ante rerum productionem tam naturaliter quam artificialiter potentia agentis, & potentia patientis præcedunt. Cuius rationem dicit. (eo quod causatur ab alijs ea præcedentibus in tempore.) vult dicere, quia concurrunt dispositiones temporaliter disponentes, (processus vero mundi modo supradicto non sic se habet, videlicet, quia ibi non debet attribui possibilitas agenti, neque patienti. Hoc probat Auer. duabus rationibus: quarum prima sic componitur: omnis possibilitas est in subiecto: actio Dei non est in subiecto, ergo non est hæc possibilitas. Vel sic, omnis possibilitas habet fieri circa aliquod subiectũ, B virtus Dei nõ habet fieri circa aliquod subiectum, ergo virtus Dei non est possibilitas vel forma ipsius, vt placet, primo ergo accipit conclusionem. d. (possibilitas nanque patientis hic esse nequit.) Deinde accepit minorem. d. (hic nullum est subiectum.) vult dicere quod virtus Dei non habet aliquod pro subiecto, vel non circa aliquod subiectum. deinde accepit maiorem. d. (& possibilitas, quæ est quædam virtus, est in subiecto.) Et cum probauit ꝙ possibilitas non est ex parte passi, probat ꝙ non sit ex parte agentis: & syllogismus est per locum a maiori sic. si hic esset aliqua possibilitas ex parte agentis, illa esset in Deo, vel esset ipse Deus. Sed non est Deus, vel in Deo: ergo, vt prius. minor declaratur: quoniam nulla potentia est essentia. possibilitas est potẽtia: ergo possibilitas non est essentia. Tunc sequitur. nulla potentia est essentia: & Deus est essentia: ergo Deus non est potentia. nec in eo est potentia. Huius ergo syllogismi accipit primo conclusionem. d. (nec hic est possibilitas in agente.) hic est conclusio. Tunc accipit antecedens. d. (quia in prædicta productione nullum est dare agens nisi Deum.) vult dicere ꝙ, si esset aliquod agens, id esset Deus. deinde accepit probationem minoris, quæ est destructio consequentis: & primo minorem. d. (& cum possibilitas sit quædam potentia.) deinde accipit minorem vltimi syllogismi, & dicit (& Deus benedictus est sicut essentia totaliter actualis & F simplicissima.) deinde ponit conclusionem dicens (non debet ergo de quadã possibilitate denominari.) Hic ergo intellexit tres syllogismos. quorum primus fuit hypotheticus per locum a maiori, & posuit antecedens & consequens, & tacuit destructionem consequentis, quæ erat velut minor. Secundus fuit in prima figura in quarto primæ, & eius posuit minorem tantum, & tacuit illius maiorẽ, & conclusionem. tertius fuit in tertio modo secundæ, & illius ponit minorem, & conclusionem, & tacuit maiorem: & sic explanatus est hic locus.

Licet in rebus naturalibus, & artificialibus ꝓcedat potentia agẽtis & passi, non tñ sic in productione mundi.

Actio Dei si est possibilitas.

Possibilitas quum sit potẽtia, nõ est essentia.

His habitis respondet ad rationem Arist. primo ad maiorem, & ait (& ideo dicimus ꝙ productio mundi a Deo non est mutatio in eo, neque exitus de potentia ad actum, immo quidam modus potentiæ diuinæ, qui a nobis ignoratur, & propter hoc dicimus ꝙ non est comparandum inter opera diuina, & alia opera naturalia. Et ipse tacuit solu. ad formam argumenti philosophorum, quoniam manifesta est: eo quia ipsi credebant actionem Dei esse similem actionibus naturalibus, ideo fecerunt diuisionem prædictam. Hoc igitur est primum dubium Alg. & explanatio illius, vt potui.

A It Auer. Iste sermo est sermo ĩ supremo gradu gaduũ Topicę, & non peruenit ad demonstrationem. qm propositiones eius sunt generales. & generales sunt proximæ communibus: propositiones vero demonstratiuæ sunt ex per se dictis, & appropriatis. Nam nomen posibilis dicitur æquiuoce de posibili vt plurimum, & posibili vt raro, & posibili æqualiter: & non videtur necesitas inclinantis in eis esse eodem modo. posibile enim vt plurimum bene existimatur quòd inclinetur ex seipso, non autem ex inclinante ab extra in oppositum quidem posibilis æqualiter. Sic etiam & posibilitas aliqua est in agente, & est posibilitas agendi: & aliqua est in patiente, & est posibilitas recipiendi. Et non videtur necesitas inclinãtis esse in eis eodem modo. Nam posibilitas, quæ est in patiente, apparet in ea necesitas inclinantis ab extra. apprehenditur enim sensu in rebus artificialibus, & multis ex rebus naturalibus. est tamen dubium in rebus naturalibus. nam multæ ex rebus naturalibus est principium mutationis earum ex eis. & ideo existimatur in plurimis earum ꝙ motor sit motum: & non est notum per se ꝙ omne motum habeat motorem, & ꝙ non sit hic res, quæ moueat seipsam. nam hoc totum indiget declaratione: & ideo perscrutati sunt de eo Antiqui. posibilitas vero, quæ est in agente existimatur in plurimis eius ꝙ nõ indigeat in exitu eius in actum inclinante ab extra. nam permutatio agentis ex non agendo ad agendum existimatur in plurimis eius ꝙ non sit mutatio indigens mutante: sicut permutatio Geometræ ex non geometrizando ad geometrizandum, & permutatio docentis ex non docendo ad docendum. Sic etiam & mutatio, quæ dicitur indigere mutante, aliqua est, quæ est in substantia, & aliqua in qualitate, & aliqua in quantitate, & aliqua in vbi. Et Antiquum etiam aliquod dicitur de antiquo ex se, & aliquod de antiquo ex alio apud multos. Vlterius mutationes, aliquæ earum apud aliquos permittuntur de antiquo vt posibilitas quòd sit voluntas innouata in antiquo apud carneos, & posibilitas generationis & corruptionis in materia prima apud Antiquos, & tamen est antiqua. Sic etiam & intellecta dicuntur de intellectu, qui est in potentia, & tamen est antiquus apud plurimos eorum. & sunt aliqui eorum, apud quos non permittitur, & præcipue apud quosdam Antiquos eorum, & nõ apud alios. Similiter & agens aliquod est, quod agit voluntarie, aliquod vero naturaliter: & non est quidem qualitas emanationis actionis posibilis ex eis eadem, scilicet circa necesitatem inclinantis. Et quis scit an sit hæc diuisio agentium sufficiens? aut inducet demonstratio ad agens, quod non asimilatur agenti naturaliter, neque agenti voluntarie, quod nobis apparet. Omnia ista sunt quæsita magna, & excelsa: & vnumquodque eorum indiget speculatione

Posibile dicitur æquiuoce.

B

Hic non cõsonat textus antiquus.

C

ſeparatim, & cum eo, quod dixerint Antiqui de eo. Aſſumere autem D vtium loco multorum quæſitorum eſt locus famoſus locorum fallentium turpium: & error in vno horum principiorum eſt cauſa erroris maximi circa ſpeculationem de entibus.

Poſtquam Auer. adduxit ſententiã Alga. in dubio iam dicto, vult contradicere ei. & primo obloquitur cõtra eũ, & admiratur de vtilitate huius hominis, et dicit. (dicimus nos ꝙ valde mirãdũ eſt de verbis huius hoïs) cuius rationẽ dicit. (Ipſe. n. poſuit ſe in thalamo philoſophorũ vt ratiocinatus eſſet cũ eis, concedẽs & ſupponens eorũ principia & radices, & modo, qñ ſibi defecerũt rationes ſufficiẽtes.) vult dicere cõtra eos. (appodiauit ſe in infimis filorũ aranearũ.) deinde accipit id, quod dixit, declarãdo eſſe falſum, & dicit. (& id, quod ipſe dicit, videlicet, ꝙ hęc nulla ſit poſsibilitas in patiente, quia nullum eſt hic ſubiectum, nihil eſt.) vult dicere ad propoſitum: qm̃, ſiue hoc concedatur, ſiue negetur, nihil facit ad rem, quod declárat. d. (in hoc enim eſt tota diſſenſio.) vult dicere inter theologos, & philoſophos, videlicet, vtrum mundus caruit eſſe in tempore priſtino. vult dicere a deo quod in tempore certo deus fecit ipſum, & non ab ęterno. modo ad hoc quęſitum propoſitio Alga. nihil facit. Pręterea arguit ſecundo, declarando opinionem Alga. facere pro philoſophis. d. (tandem iſte homo negat id, quod philoſophi totaliter negant, & non reprobat id,) quod ſcilicet ponunt philoſophi. (cum principijs conceſsis inter eos.) Sed hic videtur difficul- B

Dubitatio.
Solutio.

tas, qualiter Alga. negat id, quod philoſophi. Dicendum ꝙ philoſophi negant mundum eſſe factum in tempore nouo, videlicet, in a inſtanti, & non ante a inſtans, ſed volunt mundum ab ęterno proceſsiſſe. Modo hoc idem habet negare Alga. cum ſuis propoſitionibus: quoniam, ſi in primo principio nulla eſt potentia, quia caret ſubiecto: & eſt eſſentia pura: ergo in eo non eſt potentia ad producendum mundum in a Inſtanti poſt tempus verum vel fictum. conſequentia apparet ab vniuerſali negatiua ad particularem, vt dicitur in ſecundo topicorum: & ſic Alga. cõcedens id, nõ deſtruit mẽtẽ philoſophorũ, ſed potius eã cõfirmat. Deinde declarat ꝙ illa propoſitio. ſ. d. in deo non eſt virtus, & potentia actiua, eſt falſa in ſe. & dicit rurſus id, quod poſuit. ſ. ꝙ hic non ſit poſsibilitas in agente, ſunt verba cęci tangentis parietes, vult dicere domus, & non ea, quę ſunt intus, id eſt ſunt verba non profundantia in fundamentis: quod hic declarat. &

Ratio.
Quod repit in inferioribus, meliori modo reperitur in ſuperioribus.
Sylls ꝓbãs deũ non potuiſſe ꝓducere mundũ in vno tẽpore ꝙ nõ pro alio.

ratio ſic componitur: quod inuenitur in inferioribus, nobiliori modo et melius in primo: ſed potentia & virtus reperitur in entibus hic: ergo & in ſupremo. huius ſyllogiſmi tangit minorem. d. nobis namque manifeſtum eſt, quod ſapientes nequiuerunt loqui in aliquo entium tam in naturalibus, quam in diuinis, niſi pręſupponant auctoritates: vult dicere potentias a natura quorundam entium cõ- E parabilium ad ipſum propoſitum, id eſt deum, vt magis fieri poteſt: & per hoc vult habere minorem. Deinde arguit & tertio, declarando adhuc argumentum philoſophorum ſtare. & ſyllogiſmus poteſt ſic componi. omne agens per cognitionem: quod ita agit in hoc tempore ꝙ non in alio, vel mutat in phantaſia & voluntate, vel nouiter occurrit agens adiuuans ipſum pro nunc ꝙ non pro tunc. Sed deus non poteſt mutari in voluntate & eius phantaſia ſeu comprehẽſione, nec eſt aliquod agens nouum in eius actione concurrens: ergo in ſecunda figura deus non poteſt producere mundum pro vno tẽpore ꝙ non pro alio. minor probatur in litera: quoniam aliquod agens poni nõ poteſt aliud a deo mundo non exiſtente: nec deus poteſt in opinione & voluntate mutari, quia non niſi a ſe: & modo nihil mutat ſe. De hoc ergo ſyllogiſmo non ponit formaliter niſi probationem minoris, & propoſitionem Alga. in forma dubitationis. d. & ſi ſic, vult dicere. ſi eſt ſicut dicit Alga. qualiter ergo dicendum eſt quod deus produxit mundum poſt puram priuationem, videlicet, de nihilo abſque aliqua mutatione voluntatis, niſi ratione quorundam extrinſecorum mouentium: vult dicere nouiter concurrentium. hęc ergo eſt quaſi maior in forma quæſtionis: deinde ſub inducta minori deſtruit maiorem, & dicit: ſed nullum mouens extremum poni poteſt medio remoto: oportuit ergo fuiſſe mutationem in ipſo

A deo:quod destruit. d. (& principium concessum ab omnibus est, quod nulla res seipsam permutare potest.) deinde ponit conclusionem. d. oportebit nos ergo de necessitate negare mundi creationem, secundum quod patet ex istis principijs philosophorum. Vltimo correlarie concludit errorem Alg. d. (quod magis mirandum est, postquam ipse tantum precontzabat dei simplicitatem) vult. d. immobilitatem. (qualiter non sentit quomodo inducebat eum, scilicet deum ad absurdam mutationem.) & hoc iam declarauit Auer. eo quia, si non potest nouitas mundi reduci ad aliquod agens nouum: ergo nec ad dei mutationem, vt diximus. Taudem concludit errorem eius dicens, (vnde dicimus denique quod verba sua erronea sunt manifeste, & non exigunt maiorem redargutionem.) Et debes scire quod leges hic dant multas solutiones: & quædam earum sunt positæ ab Alga. in alijs dubijs, & quædã indigent perscrutatione per se: ideo nolo nunc dicere illas, Sed in loco vbi tangentur, & in fine quęstionis pręsentis.

Aduerte.

ALGAZEL.

B AIt Alga. Dubitatio autem est. dupliciter. Primo quidem, vt dicatur eis, quare negatis id, quod dicitur, ꝙ mundus fuerit productus voluntate antiqua, quæ determinauerat esse eius, & ꝙ procederet priuatio vsque ad finem, ad quem peruenit, & ꝙ inciperet esse ab eo, in quo incœpit, & esse antea non fuit de voluntate eius, & ideo non fuit productus: attamen in hora, qua productus fuit, fuit de voluntate eius, voluntate tamen antiqua, & ideo innouatus fuit? Quid ergo prohibet hanc opinionem, & quid eam falsam reddit?

Cum adduxit Auer. solutionem Alga, & eam remouit. hic adducit solutionẽ ad argumentum philosophorum, est enim virtus argumenti peripatheticorũ in quarto primę, sic: nullum innouatum procedit ab antiquo ęterno. Sed, si mundus fieret, iam esset innouatum: ergo non potest prouenire ab ęterno immobili cuiusmodi est primum principium: hęc enim est virtus argumẽti philosophorũ. Ad quod respondet: & apud me videtur distinguere maiorem: quoniam illa potest duobus modis intelligi: vno modo quod nullum nouum ab ęterno procedat voluntate noua, & sic conceditur maior, & conclusio: quoniam manifestum est quod mundus non prouenit a deo voluntate noua. Secundo modo, voluntate antiqua: & sic non inconuenit nouum fieri ab ęterno voluntate antiqua: dicit ergo C (ait Alga. amplius philosophis dicendum est, qualiter negetur mundum produci a deo benedicto voluntate antiqua inferente eius esse, quando non fuit.) quasi dicat. quod hoc modo non inconuenit nouum prouenire ab ęterno voluntate antiqua inferente esse eius, quando non est. i. post non esse: alia litera habet (quando fuit) & est corrupta, & debet dicere (quando nõ fuit.) vel forte vult dicere, quando fuit, supple pręconceptum illum esse pro tempore ordinato a diuina voluntate. (Licet processerat.) hic remouet aliam rationem philosophorum: quorum virtus erat per impossibile. Si mundus sit factus de non esse ad esse per voluntatem antiquam: ergo tempore infinito stetit sub priuatione: quod reputant inconueniens. Respondet, quod hoc non est inconueniens, prout fuit ordinatum a diuina & antiqua voluntate. dicit ergo (licet præcesserat eum priuatio infinita, & incepit ipsius esse, quando peruenit tempus ordinatum antiqua diuina voluntate.) sup. nullum debet poni inconueniens prout cadit sub antiqua voluntate.

Rõ philosophorum.

Solutio rationis.

Ab ęterno nõ prouenit nouũ voluntate noua, sed bene voluntate antiqua.

Alia ratio philosophorum.

Solutio.

Nõ est incõueniẽs mundum fuisse sub priuatione tẽpe infinito voluntate antiqua, sed esset incõueniẽs voluntate noua.

SED quia sæpe Alga. vtitur ly diuina voluntate, & noua voluntate, oportet vt aliqualiter declarentur. Dico ergo ꝙ noua voluntas [a] est nouus appetitus ex nouo fine pręconcepto. vnde & voluntas potest capi pro actu primo, & pro actu quasi secundo: si capiatur pro actu primo, sic voluntas est potentia, vel quasi potentia animę, qua potest desiderare bonum extra: si capitur pro actu se-

[a] Quid sit no

na volūtas. Volūtas antiqua qđ est.

cundo, sic est nouus appetitus sequens nouam cognitionem alicuius boni præconcepti: quoniam, vt dicitur. 12. met. com. 39. appetitus sequitur comprehensionem sicut vmbra corpus: & sic capitur voluntas noua in proposito. per hoc enim ꝙ sor. appetit hodie balneari, non acquirit nouam voluntatem pro actu primo accepiam, quoniam iam habuit illam: sed bene noua voluntate id appetit, quæ est actus secundus: & per hoc scitur quid sit voluntas antiqua seu æterna, potest enim capi pro actu primo, & sic est vnum attributorum ipsi deo, quasi potentia eius. alio modo potest capi pro actu secundo: & sic est quidam appetitus sequens aliquam præordinationem, seu præconceptionem, seu præcognitionem æternam. Verbi gratia, Si sor. per intellectum ordinasset, & præconcepisset se balneari hinc ad. x. annos. Si enim veniet decimus annus, in quo balneabitur, potest dici id fuisse voluntate antiqua. Est ergo voluntas æterna dei appetitus sequens preconceptionem eius diuini intellectus, & quia intellectus eius est æternus, & oīa intelligibilia intelligit per se, ideo ordo & præconceptio fuit ab æterno, & non per nouam excitationem. Declaratum est igitur quid sit voluntas noua, & quid æterna. debet enim hoc seruari, quoniam multum confert dicendis. D

A V E R O E S.

Ait Auer. Iste sermo est fallax. quoniam, cum impossibile sit ei dicere possibilitatem retardationis esse acti actioni id agentis, & deliberantis actionem ipsam, cum fuerit agens eligens, dixit possibilitatem retardationis eius prouenire a voluntate agentis. retardatio autem acti ex voluntate agentis bene possibilis est, sed retardatio eius actioni agentis est impossibilis, & sic retardatio actionis ex deliberatione ad agendum in agente voluntario. Attamen dubitatio remanet, prout est. nam de necessitate eueniet ei vna duarum rerum, aut ꝙ actio agentis non causabit in agente mutationem, ex qua sequitur vt sit ei mutans ab extra, seu ꝙ ex mutationibus aliqua est de substantia mutati absque indigentia mutantis, aut ꝙ reperitur aliqua mutatio, quæ bene potest euenire antiquo absque mutante. Nam id, ex quo manutenetur controuersia hic, sunt duo. quorum Vnum est, ꝙ actio agentis sequitur ex ea necessario mutatio, & omne mutatum habet mutantem. Secundum vero, ꝙ antiquum non mutatur mutatione aliqua. & hoc totum est difficilis declarationis. Et ꝙ non potest se saluare ab eo secta Assaria est ponere agens primum, seu actionem primam, quoniam impossibile est eis ponere ꝙ dispositio agentis circa actum, quod innouatur, sit hora actionis dispositio eius hora priuationis actionis. & ibi proculdubio est aliqua dispositio, quæ innouatur, & proportio, quæ non fuerat: & hæc necessario, seu in agente, seu patiente, seu in vtroque. Et, cum sic fuerit, tunc illa dispositio, quæ innouatur, cum de necessitate omne innouatum sit ei agens, erit proculdubio agens eius, aut aliud agens. & sic non erit hoc agens, primum agens, & non erit sufficiens in agendo ipsum solum, sed cum alio. aut agens illius dispositionis, quæ est conditio requisita in agendo, est ipsummet. & non erit hæc actio, quæ posita est, emanata ab eo prima, sed erit actio eius, propter illam dispositionem, quæ requiritur in agente, antequam agat actum. & hoc sequitur necessario, vt vides. Nisi di- B F

Duo in controuersia.

Hęc particula nonnihil conuenit cū antiquo tex.

A xerit aliquis abusiue, ꝙ sunt aliquę dispositiones, quę fiunt in agentibus, non indigentes quidem mutante. & hoc profecto est absurdum, nisi apud permittentes ꝙ sunt hic aliqua, quæ fiunt ex se: & est sermo primorum ex Antiquis, qui negauerunt agens. & est sermo, cuius falsitas est manifesta ex seipsa. Attamen in hac dubitatione est confusio. nam, cum dicimus voluntatem æternam, & voluntatem innouatam, dicuntur ęquiuoce. & etiam in contrarietate. nam voluntas, quæ nobis apparet, est potentia, in qua est possibilitas agendi vnum duorum oppositorum æqualiter, & possibilitas recipiendi vnum duorum volitorum æqualiter, cum voluntas sit desyderium agentis ad actionem. &, cum eam egerit, defecit desyderium, & peruenit volitum. & hoc quidem desyderium & actio alligatur duobus oppositis æqualiter: sed, cū dicitur, ꝙ hic sit volens vnum duorum oppositorum æternum, aufertur definitio voluntatis propter permutationem naturæ eius a possibilitate ad necessitatem. &, cum dicitur voluntas æterna, non aufertur
B voluntas apud peruentionem rei volitę. &, cum non fuerit ei principium, non fuit innouata ab eo hora in peruentione rei volitę. & non potest innui talis esse, nisi dicatur ꝙ demonstratio perducat ad inuentionem agentis secundum potentiam, quę non est, nec voluntaria, nec naturalis, sed lex appellat eam voluntatem, sicut perducit demonstratio ad res, quę existimantur primo aspectu esse opposita, & tamen non sunt opposita, vt dicimus de ente, quod non est infra mundum, nec extra eum.

Volunt[illegible] nobis q[illegible]

De ente dicimus ꝙ nō est infra mūdum nec extra.

Cum narrauit responsionem Alga, vult nunc reprobare eam: & primo proponit intentionem eius, & dicit. Dicimus nos ꝙ ad hoc respondendum est duobus modis: quorum primus hic est. Nunc exequitur de responsione, & primo arguit ex dictis, secundo ibi. (Secundo vero.) adducit secundam rationem nouā. Prima itaque ratio sic componitur. Omne bonum eligibile simpliciter, & simpliciter perfectum ex natura rei existens in potestate alicuius agentis per electionem, debet eligi semper & poni in esse. Sed mundum produci est bonum eligibile simpliciter, & simpliciter perfectum ex natura rei consistens in pore-
C state primi motoris: ergo semper debuit eligi ab ipso deo, qui agit per electionem. Maior pro syllogizatur in secunda figura sic, quoniam, si non fit, hoc est vel propter aliquod impedimentum, vel propterea quia præconcipit maius bonum, quod primo vult ponere in esse. Sed Deus non potest impediri, nec pręuidet aliquod melius ante esse mundi: quoniam nihil est, ergo, in secunda figura, omnino eligetur. huius ergo rationis primo iāgit maiorem. d. quorum primus hic est. manifestum est ꝙ electio cuiusdam boni rei absolute semper apud eligētem debet eligi: & quilibet eligens, qui sic se habet, debet sine dubio continue eligere & desiderare & diligere ipsum electum: hęc est maior, vel eius virtus. deinde probat hanc. d. nisi quoddam obstaculum interuenitet, aut quia dimittat eum pro aliquo meliori. hęc est quasi maior pro syllogismi. deinde accipit minorem. d. & ambo ista hic neganda sunt: quod probat. d. (ipsi enim deo obstaculum attribuendum non est.) Et hoc quantum ad primam partem. quantum ad secundam ait (& nullum melius) dicta electione. s. mundi. hic ponendū est namq;, pro quia, ante productionem mundi iuxta ipsorum opinionem nihil erat, nec melius. s. nec eius, propter quod dicamus ꝙ dimiserit eam, scilicet electionem pro meliori, scilicet eligenda. deinde quasi recolligit vim rationis. d. (Immo quod plus est, postquam deus nullum habuit resistens, oportet necessario ergo concedere ꝙ semper vna & eadem fuit sua electio, videlicet illius, quod melius est) scilicet

Ratio.

mundi. (rursus, si deus.) hic arguit secundo in eodem modo primo, & arguit in vi entimematis, cuius antecedens ait. (Rursus, si deus eligit priuationem mundi). i. non esse mundi vsque ad productionis exordium. i. instans initians esse mundi. & inde, post ad instans electio illa. s. illius priuationis fuit cessata, id est, amota ab ipso deo eligente, ponit consequens. d. oportet nos concedere necessario hoc fuisse ratione extrinsecorum inducentium, id est, impedimentorum, aut ex quadam suiipsius mutatione. Tunc ab opposito consequentis: sed ambo ista reprobata sunt: ergo antecedens erit destructum, quod est propositum. est ergo syllogismus hypotheticus, vbi arguitur a destructione consequentis ad destructionem antecedentis, vt vides. (Secundum vero est hoc.) completo primo modo reprobationis, nunc exequitur de secundo, quem proposuit. Est ergo virtus huius secundi modi argumentum ad impossibile sic. Si voluntas primi ab ęterno desiderauit generare mundum pro instanti aliquo in infinitum post illam ordinationem, tunc destruetur definitio voluntatis. quod est impossibile. Ad declarationem consequentiæ primo venatur definitionem voluntatis. deinde ponit syllogismum hypotheticum vt formam. ibi secunda (vnde si poneremus.) Tertio deducit consequentiam ibi. (pro eadem. Quantum ad primum, primo proponit quod intendit. d. (secundum vero est hoc.) Deinde venatur definitionem voluntatis, & dicit. manifestum est ꝙ voluntas est desideratio). i. appetitus. & per hoc innuit propositum voluntatis. omnis enim voluntas est appetitus, & non cōtra. Deinde ponit differentias &. d. (Cuiusdam agentis.) Et per hoc vult habere differentiam. quoniam appetitus est esse materię, vt dicit Auer. 1. physi. com. 81. sed ille non est appetitus agentis, ideo ad differentiam illius, dixit agentis. & dixit cuiusdam, quoniam voluntas non est appetitus cuiuslibet agentis, sed determinati, puta intelligentis. deinde explicat aliam conditionem voluntatis. d. (Erga quandam actionem.) Et per hoc, quasi innuit propositum voluntatis. Voluntatis enim propositum est semper tendere versus aliquod, tanquam versus eius finem. Deinde ponit aliud propositum, scilicet nata ad moueri, per hoc ꝙ ponitur ad actum. vnde dicit, & quando sit producta. s. illa actio desiderando ad actum, id est, posita in actum. illa desideratio cessat sine dubio. Deinde ponit tertium propositum. s. indifferens ad duo opposita æqualiter. & hoc. d. (& ista desideratio est actio ęqualiter dependens) id est, indifferens in duobus oppositis: recolligendo istam definitionem, dico ꝙ voluntas est appetitus agentis intelligentis versus aliquod, tanquam finem ordinatt, nata ad moueri illo fine acquisito indifferens ad vtranque partem cōditionis. hęc definitio melius habet declarari in 9. meta. tex. commen. 3. & 10. (Vnde, si poneremus.) Nunc ponit syllogismum in forma dicta. d. vnde, si poneremus quendam volentem, qui vnum duorum oppositorum ab æterno retineret, remoueremus voluntatis definitionem. (Prout eādem.) Probat nunc consequentiam. d. (prout eandem de natura possibilitatis ad naturam necessitatis transferremus) quod probat. d. (voluntas nanq; infinita de natura necessariarum rerum potest reputari) cuius rationem. d. (naturales enim res infinitæ in earum natura non continuantur nisi per accidens. deficiunt enim intereum: quod in deo benedicto considerandum non est.) Ecce igitur consequentia, & eius probatio.

Omnis volū tas est appetitus, & non econtra. E

Quid est voluntas.

F

Triplex est natura entis

PRO intellectu huius rationis debes scire, vt dictum est in primo de cœlo. com. 138. & secundo perihe r. com. 51. ꝙ natura entis per se est triplex, scilicet quędam secundum se semper: quędam secundum se nunquam, quę dicitur semper non ens: & quędam secundum se quandoque ens & quandoq; non ens, sicut sunt res habentes materiam, vt dicit ibidem. & per hoc apparet dictum eius hic. voluntas enim, cum sit quædam natura prout ordinatur ad actum, debet esse aut natura semper entis, aut natura semper non entis, aut natura quandoque entis et quā doque non entis, & non potest dici tertium. quoniam illa voluntas posita est infinita a parte ante: quod est contra naturam quandoq; entis & quandoque non entis: nec semper non ens, vt patet: ergo est natura semper entis, & per consequens tollitur definitio voluntatis, quę est cum indifferentia ad duo opposita. Si enim voluntas, prout ordinatur ad actum, est semper ens: iam in eius natura est

A ſolum ordinatio ad vnum, & per conſequens non eſt ibi deffinitio naturę volun-
tatis: quod theologi negant. Et poteſt etiam hęc ratio declarari per dicta Auer.
in primo cęli.com.128.134. & 124.& in tertio cęli. com. 52. vnde in com. 128.
ait. idem, in quo eſt potentia ad eſſe aut non eſſe infinita, impoſsibile eſt vt ſit in
præterito abſque futuro, nec in futuro abſque pręterito. cuius rationem.d.quoniā
infinitum ſimpliciter comprehendit duo tempora neceſſario. Modo ſub iſta maio
ri aſſumatur hęc minor. ſed voluntas ęterna, ante inſtans factionis mundi. eſt po-
tentia in tempore infinito pręterito. ergo erit etiam in tempore futuro infinito. et
ſic deſtruitur definitio voluntatis. Iſta maior declaratur etiam aliter in com.134.
ibidem ſic. & cum poſuerimus tempus eſſe, aut tempus non eſſe durare in infini-
tum, non inuenitur tempus, quod dignius ſit ad eſſe magis quam ad non eſſe, aut
econuerſo. neceſſe eſt igitur vt id, quod eſt non ens in tempore infinito pręteri-
to, ſit non ens ſemper. & ſimiliter id, quod eſt ens in tempore infinito pręterito
vel futuro. ſit tale in omnibus temporibus: quoniam natura infiniti non magis li-
mitatur ad pręteritum quam ad futurum: ideo vel neutrum erit, vel erit in ambo-
bus temporis infiniti. Et tu inſpicias commentum.133.& 124. & tertio cęli.cō.
51. quoniam tibi ſit hęc ratio clarior, & vellem declarare huiuſmodi rationes
pluries, ſed non eſt locus hic, nec tempus: ſatis eſt mihi expoſuiſſe eas meliori mo
do quam potui ex dictis huius philoſophi. Et tu vides quomodo non ſunt demon
B ſtratiuę, immo nec probabiles, quoniam tātum ex dictis ab eis procedunt. Vnde
theologi dicunt ꝙ volūtas diuina poteſt eſſe reſpectu infiniti poſtpoſiti effectus,
non tamen ſequitur ꝙ ſemper, ſed id ſequeretur, quando Deus ageret ex neceſsi-
tate naturę, & non ex ordinatione ſua, & voluntate, & intellectu.

Infinitū nō magis limitatur ad pręteritū quā ad futurum.

Poſitio theologorum.

ALGAZEL.

AIt Alga. reſpondens pro Philoſophis. Si autem dixerit aliquis
hoc falſum eſſe manifeſta falſitate; quoniam innouatum ha-
bet efficientem, & cauſantem, ſicut eſt falſum innouatum eſſe
abſque efficiente, & cauſante, ſic etiam eſt falſum eſſe aliquod efficiens
cum complemento ſuarum conditionum, ad hoc vt ſit efficiens, &
cauſans, ac fundamentum, adeo ꝙ non remanſit ex eis aliquid omni-
no, deinde retardatur ab eo cauſatum. ſed eſſe cauſati apud verifica-
tionem cauſantis cum complemento ſuarum conditionum eſt neceſſa
C rium, & eius tardatio eſt falſa, ſicut eſt falſum eſſe innouatum cauſa-
tum abſque cauſante. Et ante eſſe mundi erat volens repertum, & vo-
luntas reperta, & proportio eius ad volitum reperta, & non eſt innoua
tum volens, nec voluntas, nec fuit innouata voluntati proportio, quæ
ante non fuerat. nam totum hoc eſt mutatio. ergo quomodo innoua-
tum eſt volitum? & quid prohibuit quin ſit innouatum antea? & di-
ſpoſitio innouationis non ſeparata eſt a diſpoſitione priuationis inno
uationis in aliqua rerum, nec in aliqua diſpoſitionum, nec hora hora-
rum, nec proportione proportionum, ſed omnia eadem, ſicut fuerant
antea, & adhuc non fuit eſſe rei volitæ, remanſerunt prout fuerant, &
tamen reperitur volitum, ergo non eſt hoc niſi vltimitas inſaniæ.

Cum reprobauit Alga. & adduxit motiua philoſophorū, vult modo adducere
verba Alga. illam ſententiam confirmantia, & primo proponit intentionem Al-
ga.d. (Ait Alga. reſpondens pro) philoſophis, & poſt redarguens ſeipſum. (Et
ſi forte. Nunc proſequitur, & dicit. (Etſi forte aliquis diceret hoc). i. nouum pro-

cedere ab antiquo, est falsum manifeste: & hęc litera debet legi suspensiue vsque D
ibi. (Nos tantum respondemus.) In quarto dubio (quodlibet namq;) probat id
esse falsum. d. (Quodlibet namq; innouatum indiget causa, dante sibi esse. Tunc
arguit per locum a simili (sicut impossibile est aliquid innouari absq; causa in-
ferente & dante eius esse. Sic est simpliciter impossibile reperiri quoddam
causans cum omnibus suis conditionibus, quibus causa est alterius effectus, quod
suum causatum non reperiatur immediate) id est sine eius effectu: & per hoc
vult habere maiorem: & minor prępo nebatur & erat: quodlibet namq; causa-
tum indiget causa dante sibi esse: tunc supplenda est conclusio, scilicet ergo im-
possibile est esse causans cum omnibus requisitis ad eandem siue eius effectu
proprio & adęquato. (Immo necessarium.) Hic remouet solutionem quandam:
potest enim negari similitudo: quoniam plus dependet effectus causa eius quam
econtra. & ideo non potest esse causatum nisi sit causa, licet bene econuerso.
Hanc solutionem remouet. d. (Immo necessarium est quod reperiantur prout
duo relatiua sunt.) Hęc est minor, & conclusio. Prima enim pars est conclu-
sio: secunda est minor. deinde accipit maiorem. d. & de natura relatiuorum est
vt sint simul & semel) & per hoc remouetur solutio iam dicta; si enim ambo sunt
ęqualiter relatiua omnino oportet vt simul sint & non sint, vt satis in Metaphy
sica. (Vnde postquam) hic ponit conclusionem principalem, & repetit in for-
ma dubitationis omnes rationes factas fere. d. (Vnde postquam) scilicet Deus B
ante mundi esse esset volens producere, & erat voluntas directa ad esse ipsius
mundi, & similiter erat proportio eorum ad id, in quo dirigitur, & nullus volens
erat sup. impediens illum, ita quod nullus volens impediens nouiter ortus est,
nec voluntas nouiter orta est, nec aliqua proportio innouata est, aut ordinata:
qualiter ergo ab eo, s. Deo mundus innouari debet. i. nouiter procedi debet? quasi
impossibile est hoc: nec sup. debet procedi post puram infinitam priuationem. s.
infinitum non esse. Deinde tangit aliam rationem. d. (vel quid ergo ante resiste-
bat dicto processui, vt non ad actum egressus esset: ergo mundus ab ęterno re-
peritur necessario) vt dixi, tota hęc litera debet legi suspensiue vsque ad quar-
tum dubium.

AVEROES.

AIt Auer. Hoc est manifestum in vltimitate manifestationis,
nisi apud negantem aliquam propositionum positarum su-
perius. sed Alga. se permutauit ab hoc ad exemplum posi-
tiuum, & inuoluit cum eo hanc responsionem Philosophorum. & hoc F
est, quod dixit.

Hic Auer. nihil aliud facit, nisi quod auctoritate sua confirmat dicta Alga. d.
(dicimus nos. quod omne, quod pro philosophia allegabamus, verissimum est et
clarum: nisi apud aliquem proterunt negantem aliquam illarum prędictarum
propositionum) quę ponebatur in syllogismis factis.

ALGAZEL.

AIt Alga. Et non est falsitas huius generis in causato, & cau-
sante necessario, & per se tantum, sed etiam accidentali posi-
tiuo. nam, si homo dixerit repudiare vxorem, & non perue-
nerit repudium, statim non imaginatur quòd adhuc peruenier: quo-
niam posuit sermonem causam iudicii positione, & deliberatiue: &
non intelligitur retardari causatum, nisi dependeat repudium in ad-

A uentu patris, aut in introitu in domũ. & non erit statim, sed cum aduentu patris, & in introitu in domum. & supersedebit peruentio causati vsque ad inuentionem eius, quod non inuenitur nunc. & non peruenit res, nisi iam innouata fuerit dispositio, & est ingressus in domũ, aut aduentus patris, adeo quòd, si voluerit aliquis assumere causatum a loquela circa peruentionem eius, quod non peruenit, non intelligitur, licet ipsemet sit ponens & eligens expresse positionem. &, cum hæc positio non fuerit intellecta. & eam non intelligimus, quomodo intelligemus hoc in causatis essentialibus intellectualibus necessariis? In consuetudinibus autem id, quod est in intentione nostra, non retardatur ab intentione cum præsentia intentionis ad id, nisi propter prohibens. si autem verificabitur intentio, & posse, & auferuntur prohibentia, non intelligitur retardari ei esse intenti. & hoc quidem imaginatur in deliberatione. quoniam deliberatio non sufficit ad hoc, vt sit actio, sed deliberatio ad scribendum nunquam faciet scripturam, nisi innouetur intentio reperta in homine, cũ venerit hora actionis. Si autem fuerit voluntas antiqua. vt est intentio nostra ad actionem, non potest imaginari retardari intentum, nisi propter prohibens, nec imaginari præcessionem intentionis. nam non intelligitur intentio in die ad surgendum in mane, nisi per viam deliberationis. Si autem fuerit voluntas antiqua, vt est deliberatio nostra, hoc quidem non sufficit in aduentu deliberati, sed impossibile est absque innouatione emanationis intentionis apud inuentionem. & in eo est sermo de mutatione. Iterum remanet dubitatio, quare hæc emanatio, aut intentio, aut electio, aut voluntas (appella eam vt vis) innouatur nunc, & non antea. & sic aut inuenietur innouatum absque causa, aut procedet in infinitum. & reuertitur sermo ad id, quod reperitur causans cum complemento suarum conditionum. & non remansit aliquid demonstratum tale, & tamen retardatur causatum, & erit absq; dispositione innouata: quod est falsum.

Lõge differt hic ab antiquo tex.

B

C

Sicut dixi, nunc respondet argumentis philosophorum dictis, & terminatur suspensio: & forte litera illa fuit diminuta, & debebat ei suppleri terminus suspensionis sic.s. & si forte aliquis diceret qđ est falsum manifeste sub. arguemus sic contrarium: quodlibet namq;, & reliqua. Et si forte litera non est diminuta, & debet hic terminari suspensio, & quasi dicat, si forte dicatur quod opinio legis est falsa manifeste propter rationes dictas (nos tñ respondemus quod produci aliqd nouiter diuina voluntate, non proprie dictis verbis reprobatur propositis). i. prędictis. Et statim declarat quę propositio est neganda. d. (& dicemus quod inuẽto agente perfecto cum suis omnibus conditionibus, oportet quod inueniatur suus actus siue effectus: non est vera propositio) & per hoc vult negare maiorem, & ejus similitudinem. (Oportet namq;. Præposita responsione statim declarat illam. Vbi debes scire quod propositio concedenda a philosophis est duobus modis: aut habita vi conclusionis demonstrationis: aut quia est maxima, quam quis audiuam concedit statim. Declarat ergo quod neutro modo potest poni dicta propositio, quam maior probabat. d. oportet namque vt illa propositio recipiatur, id est concedatur ex vi conclusionis syllogismi scilicet demonstratiui, aut quod illa dicatur quod *maxima* est. Declarat neutrum

Duplex est ꝓpõ, quæ a philosophis conceditur.

eſſe horum.d.probari autem demonſtratiue nequit: quia eſt inductiua.Ɛ. vniuerſa D
lis. & premiſſa, quę tantum inductione ſit nota, vt dictum eſt in poſterioribus analiticis, tunc. d. & ſi probatur inductione ſorti: ſi in rebus creatis ſeu cauſatis concedenda eſſet: ideo forſitan dubitabilis eſſet, & forte falſa. & per conſequens non poteſt probari demoſtrationi: deinde probat eam non eſſe maximam.d. (vnde ex hoc patet ꝙ maxima eſſe non poteſt) ꝙ probat.d. (maximę propoſitiones dicuntur primę cognitiones) tunc per impoſsibile: (& ſi hęc propoſitio ſic ſe haberet), i. eſſet maxima prima cognitio. (ergo eſſet conceſſa ab omnibus ꝙ falſum eſt.) Et vis argumenti eſt: omnis maxima eſt prima cognitio ab omnibus cõceſſa. i. hęc propoſitio per philoſophos eſt maxima. ergo eſt prima cognitio ab omnibus conceſſa: ꝙ falſum eſt,

Dupliciter debilitat̃ ꝓpoſitio philoſophorũ.

DEBES ſcire quod duobus modis hęc propoſitio poteſt in deo debilitari: vno modo, quoniam deus eſt agens plene libere & contingenter ad extra: & tunc quantuncunque ſint omnia requiſita, & nihil deficiat: attamen nõ producit, quia non vult: itaque illa propoſitio non tenet in agentibus voluntate & intellectu. Hęc reſponſio eſt omnium chriſtianorum. & talis reſponſio eſt multum apparẽs apud me. Secundo poteſt debilitari: quoniam Deus eſt agens ſecundum modum, quem ignoramus, vt dicebat Alga. ſupra. & quia ſic eſt: iſta propoſitio eſſet ſimpliciter neganda in eo: & licet cõcedenda in rebus naturalibus: quia tamẽ Deus eſt agens ſupra naturam: & tali modo quod nobis eſt eius modus agendi immaniſeſtus: ideo hęc propoſitio eſt neganda. E

AVEROES.

AIt Auer. Hæc exemplificatio eſt poſitiua de repudio. & exiſtimauit cum ea roborare rationes Philoſophorum: eas tamen debilitat. nam ſecta aſſaria poteſt dicere ꝙ, ſicut retardatur repudium loquelæ vſque ad aduentum conditionis, cum fuerit mane, aut aliud, ſic retardatur eſſe mundi in actione Dei vſque ad tempus inuentionis conditionis, a quo dependet. & eſt hora, qua intendit eſſe eius. Attamen non eſt ſic in materialibus, ſicut eſt in intellectualibus. qui autem aſſimilat hunc mundũ materialem intellectuali, eſt ex eis, qui ſequuntur cortices rerum.

Qui aſsimilat hunc mũdũ materialẽ ĩtellectuali ſequitur cortices rerum.

ALGAZEL. E

AIt Alga. Non eſt neceſſe apud iuſſum, & non eſt apud aduentum conditionis retardantis iuſſui mandantis. quoniam non erit iuſſus abſque eo, ꝙ copuletur ei actio mandantis, & non eſt proportio intellecti ex eo, quod aſſumitur a natura in hac intelligẽtia a ſubiecto ſibi conuenienti. Deinde dixit Alga. reſpondens quidẽ pro ſecta Aſſaria. & reſponſio eſt, vt dicatur falſum eſſe voluntatem antiquam dependere ab innouatione rei, quicquid ſit, &c. vſque ad, & inconueniens abſolutum non ſufficit abſque demonſtratione.

AVEROES.

In paucis cõuenit hic tex. cũ exp.

AIt Auer: Hic ſermo eſt ex ſermonibus nimium rhetoricis. & vis eius eſt ꝙ, cum poſuerit aliquis ꝙ, cum ſit agẽs cum omnibus ſuis conditionibus,

A conditionibus, impossibile est vt retardetur ei actum, nõ euadet quin ponat hoc sciri aut ratione, aut quia est ex rebus per se notis. si autem ratione, oportet quidem eum vt eam afferat. & tamen nulla est ibi ratio. si vero posuerit hoc tanquam per se notum, oportet vt id sciãt omnes homines disputantes, & alii. & hoc non est verum: quoniam non est de conditione requisita in rebus per se notis, vt sciãt eas omnes homines: nam hoc non est magis quàm esse famosum: sicut non est necesse ei, quod est famosum, vt sit per se notum. Non est necesse ꝙ famosum sit p se notum.

ALGAZEL.

Deinde dixit Alga. tanquã respondens pro secta Assaria. Nos autem de necessitate intellectus scimus quòd non imaginatur causans cum complemento suarum conditionum absque causato. & permittere hoc est dominatio ex necessitate intellectus, &c.
B vsque ad, non sciebat artem suam omnino.

AVEROES.

AIt Auer. Summa huius sermonis est ꝙ ipsi non ponunt possibilitatem contrarii eius, quod videtur de necessitate impossibilitatis retardationis acti actioni agentis abusiue, & absque ratione perducente eos ad hoc, sed posuerunt hoc ex demonstratione, quæ perduxit eos ad innouationem mundi. sicut non ponunt Philosophi contradictionem necessitatis intellectionis sciti cum numeratione scientiæ, & sciti, eo quòd vniuntur in Deo glo. nisi per viam demõstrationis, quam existimauerunt adduxisse eos ad hoc in æterno ipso, & eo magis eum, qui posuit ex Philosophis contradictionem necessitatis eius, ꝙ sciens scit seipsum, & non scit opus suũ, cũ dixerit in Deo
C glo. ꝙ non scit, nisi seipsum. Attamen hic sermo, cum inspicitur, est de genere oppositionis corrupti corrupto. nam omne scitum scientia vera, & vniuersali in omnibus entibus, non reperitur demonstratio, quę contradicat ei. & omne, cui reperitur demonstratio contradicens, repũtatur quidem esse verum, non quòd sit verum in rei veritate. Et ideo, si fuerit notum per se vere esse numeratam scientiam, & scitum in apparenti, & in occulto, nos profecto sententiabimus quòd non est demonstratio apud Philosophos esse eandem, & in Deo glo. si vero sermo de numeratione scientiæ, & sciti est opinio, bene possibile erit de identitate eorũ apud Philosophos esse demonstrationẽ. & similiter, si fuerit per se notũ ꝙ non retardatur actum agentis actioni eius, & posuerit contrarium huius secta Assaria ex eo, ꝙ apud eos in hoc est demõstratio, nos quidem sciemus sententia incisiua ꝙ non est apud eos in hoc demonstratio. Et hoc quidem, & similia, quando euenerit eis disputatio, reuertitur res ad considerationem creationis cõuenientis, Scitũ demõstratione necessaria non habet ꝙ sibi contradicat.

quę nõ ſit nutrita in opinione, & exiſtimatione, qñ quidẽ id imaginatus eſt ille cũ ſignis, & cõditionibus, quibus diſtinguitur inter veritatẽ, & exiſtimationẽ in libris Logicæ: ſicut eſt, cũ cõmoti fuerint duo in vno ſermone, & vnus quidẽ eorum dicit, ꝙ ſit verſus, reliquus vero ꝙ nõ ſit verſus: non reuertitur iudiciũ in eo, niſi ad creationẽ perfectam: quę quidẽ diſcernit verſum a non verſu, & ad ſcientiam verſuum. & ſicut ille, qui apprehendit verſum, nõ prohibetur ei, quin neget eum negãs, ſic ẽt eſt in eo, quod eſt verũ apud vnũ hoiem, non prohibetur ei, quin neget id negans. Iſti aũt ſermones oẽs ſunt in vltimitate mollitiei, & debilitatis. oportebat tñ eũ, vt non inuoluiſſet hunc ſuum librũ his ſermonibus, ſi fuerat intẽtio eius in eo loqui cũ hoĩbus priuatis. Et, qm̃ conſequentia, quæ adduxit in hac ſua diſputatione, ſunt extranea, & extra diſputationẽ, dixit ſtatim ſed non permittemus conſequẽtia huius diſputationis, & dicimus eis, quare negatis aduerſariis, cũ dixerint antiquitatẽ mundi eſſe falſam? qm̃ inducit ad tenendũ reuolutiones cœli infinitas numero, & nõ eſt numerus vnitatibus earũ, licet habuerint ſextũ, quartũ, & medium, &c. vſq; ad, & neceſſe eſt vobis dicere ꝙ non ſit par, nec impar, vt recitabimus poſtea. Et hæc ẽt eſt quæſtio ſophiſtica. & ſumma eius eſt. qm̃, quemadmodũ vos non poteſtis contradicere noſtræ rationi, ꝙ mundus ſit creatus, & eſt quia, ſi eſſet non creatus, eſſent reuolutiones non pares, nec impares, ſic etiã nos non poſſumus contradicere ſermoni veſtro, ꝙ, cũ fuerit agens non deficiẽs habere conditiones agentis, non retardetur ei actũ. & hic quidem ſermo finis eius eſt confirmare dubitationem, & eam confiteri: & eſt vna intentionũ ſophiſtarũ. Tu aũt, qui huic libro incumbis, iam ſciuiſti ſermones, quos dixerunt Philoſophi circa affirmationem, ꝙ mundus ſit antiquus, cum hac ratione, & ſermones, quos dixit ſecta Aſſaria in contradictione eius. & audi rationes ſectæ Aſſariæ circa nouitatem: & audi ſermones, quos dixerunt Philoſophi in contradictione rationum ſectæ Aſſariæ in eo, quod ſcripſit iſte homo. F

Cum induxit argumentum peripatheticorum, & reſponſionem Alga, vult modo logice contradicere illi. Vbi debes ſcire quod argumentum philoſophorum totum firmatur in vna propoſitione, ſcilicet iſta: omne agens perfectum, non impeditum, habens omnes conditiones agendi agit & tunc tota ratio philoſophorum procedebat, vt vides. tota ergo lis eſt de huiuſmodi propoſitione, an ſit vera, an falſa. & ſi vera, quomodo ſcimus eam eſſe veram? & ſi falſa, nihil iuuat nos. cui reſpondet Auer. d. (Dicimus nos quod hæc propoſitio aut eſt de ſe nota). i. prima (aut eſt per perfectam inductionem manifeſta.) Vbi debes ſcire, vt dicitur. 2. Topicorum. cap. 4. quod cum profertur aliqua propoſitio vniuerſalis vel affirmatiua, vel negatiua, & non datur inſtantia niſi in eo, in quo ſumus diſputantes, nec ejus aliqua particularis, non eſſe ita poteſt probari demonſtratione: conſtruenda eſt. verbi gratia ſi dixero an boni & mali ſit eadem diſciplina: & in probatione illius accipio iſtam: omnis diſciplina eſt vna: tunc non debes inſtare per propoſitionem illam, in qua ſumus diſputantes: quia ſic omnis inductio eſſet infirma, & facile poſſemus ei contradicere. Dixi autem quod neç aliqua particularis poteſt demonſtratione probari pro oppoſito vniuerſalis: quoniam adhuc poſſet inductio infirmari. Sunt ergo duæ

A conditiones ad hoc, quod inductione probetur aliqua propositio vniuersalis: prima, quod non debeat dari instantia in propositione quæsita. secunda. quod aliqua eius particularis demonstratione non probetur ad contrariam partem illius vniuersalis: defectu secundæ non est ista inducibilis: omne animal est irrationale. homo est animal: ergo homo est irrationalis: quoniam, & si non potest dari instantia in maiori de homine, potest dari particularis. aliquod animal non est irrationale: & declarari per rationem: defectu primæ ista non est inducibilis: omne, quod mouetur, quiescit. cælum mouetur: ergo cęlum quiescit: vt patet. Applicando modo ad propositum, illi propositioni, non potest dari instantia in Deo: quia iam in Deo facimus quæstionem, nec potest demōstrari de Deo contrarium illius propositionis. ergo est simpliciter concedenda: & per consequens inductione est per se nota. & hoc dixit, maxime quod contrarium, id est contradictorium probari nequit.

Sed circa huiusmodi rationem est locus quæstionis. 8. Topico. quoniā, vt dicitur, inductio petit. ergo propositiones per se notæ non debent inductione confirmari. Vbi debes scire ꝙ inductio & infert, & quandoque probat: inferre enim est proprium argumento, vt argumentum est: vnde inductio ipsa, vt quoddam argumentum, de necessitate infert. Sed non semper probat, nisi quādo sunt particulares seu singulares propositiones essentiales, de quibus fit vnum iudicium: vt, si dicam. hic ignis calefactiuus, & hic. ergo omnis: quoniam prima propositio est essentialis: & iam sciūt philosophi ꝙ omnis propositio essentialis est de omnibus consimilibus subiectis in specie vera. ideo erit vis eius vis demonstrationis. Et tunc dico ꝙ inductio est duplex, scilicet dialectica, & demonstratiua. prima infert, & non probat. secunda infert, & probat. vt potest colligi. 2. Physi, com. 80. & inductio præsens est demonstratiua, vt vides: & 2. Priorum Auer, declarat tertiam speciem inductionis, scilicet demonstratiuę dialecticæ & sophisticæ: vide ipsum. (Et si forte) hic declarat qualiter accidit multis negare propositiones per se notas. d. & si forte aliquis per quandam phantasiam eam negauerit, vel propter necessitatem quorundam principiorum, quæ ponunt theologi: quorum vnum est: omnia deus ex nihilo fecit, &c. non est mirū: cuius causam dicit: multi enim rudium antiquorum negabant motum, vt Parmenides, & Melissus: & partem continui diuisibilem esse, immo dixit continuum esse indiuisibile: contra quos Aristo. fecit librum sextum Physi. & ideo philosophi peripathetici de talibus non curant. Deinde exclamat quasi omittendo opinionem eius. d. (Et tu, scilicet lector, o frater mi iam audiuisti philosophorum verba, & huius hominis obiectiones in præfato proposito, videlicet in creatione mundi, & sensisti philosophorum robur, & istius hominis debilitatem.) Deinde excla-C mat hortando auditorem ad verba sequentia. d. (Deinde o frater audi verba huius hominis nomine loquentium in proposito prædicto, & defensiones philosophorum super ea.) Debes scire ꝙ theologi dicerent quod inductio debet fieri in indiuiduis eiusdem rationis, & speciei: & quia Deus, & homines sunt alterius generis: ideo dicerent quod dicta Auer. sunt voluntarie dicta, & argumentum nihil est.

Inductio nō tm̄ ifert, sed etiā probat quandoq;.

Duplex inductio.

Positio theologorum.

ALGAZEL.

Dixit Algazel. Et dicimus, quare negatis aduersario, cū dixerit antiquitatem mundi esse falsam? quoniam causabit reuolutiones orbis infinitas numero, & non est numerus vnitatibus earum, licet habuerint sextum, quartum, & medietatem. nam orbis Solis voluitur in anno vno, & orbis Saturni voluitur in triginta annis: igitur reuolutio Saturni erit tertia pars decimę reuolutionis Solis, & reuolutio Iouis medietas sextæ reuolutionis Solis: nam ipse

voluitur in duodecim annis.&, ficut non eft finis in numero reuolutionum Saturni, fic non eft finis in numero reuolutionum Solis, licet fint tertia pars decimæ.& fic etiam non eft finis in reuolutionibus orbis ftellarum, quæ voluuntur in triginta fex millibus annorum femel, ficut non eft finis in motibus ortus Solis in die, & nocte femel. Si autem aliquis dixerit φ falfitas huius habetur neceffario, quæro quomodo recedent ab hoc fermone? Si vero dixerit, numerus harũ reuolutionum aut eft par, aut impar? feu par, & impar fimul? feu nec par, nec impar. Si quide dixeritis par, & impar fimul, feu nec par, nec impar, tunc habebitur falfitas eius neceffario. Si vero dixeritis par, tunc par fiet impar in eodem. & quomodo determinauit id, quod eft infinitum vnum. Si vero impar, tunc impar fiet par in eodẽ. & quomodo terminauit hoc vnum, quo fit par? & fequitur vobis neceffario fermo, φ non fit nec par, nec impar. D

Si mundus fuiffet ab æterno, reuolutiones orbium effent infinitæ.

Quia propofuit adducere verba Alga. qui nomine loquentium arguit contra mundi æternitatem, ideo hic adducit illa, & dicit (ait Alga. adhuc dicimus quod impoßibile eft mundum effe ab æterno) quod probat vt entimemate, dicit nãque, pro quia hæc propofitio induceret ad afferendum volutiones orbium infinitas in numero. Eft ergo vis argumenti, quod fi mundus præfuiffet ab æterno, omnes reuolutiones omnium orbium effent numero infinitæ. Et fecundo, fequitur quod earum vnitates, id eft, numeri effent inconclufibiles, id eft, non recipientes conclufionem & numerum, licet habeant partes terminatas. Verbi gratia, vt dimidium, & tertium, & quartum. In arabico autem fic iacet hæc litera. (Eo quod earum numeri, & menfuræ funt fine fine: licet earum portiones fint terminatæ ad fe inuicem.) & tunc ifta verba funt quafi declaratio confequentiæ iam factæ, & mihi plus placent. (Et cum orbis) hic probat id inconueniens effe impoßibile: & virtus eius eft, quod eo dato fequitur vnum infinitum effe maius altero, & infinitum recipere maius & minus. Pro deductione iftius fic procedit: quia primo proponit declarationem confequentiæ, & fecundo infert confequentiam: fecunda ibi (ergo infinitum) quantum ad primam partem ait & cum orbis, fcilicet proprius folis circuit totum mundum in vno anno, dixi de motu proprio, quia de motu diurno non eft ita. Saturnus vero in 30. annis vel fere: ergo reuolutio Saturni eft tertia decimæ partis reuolutionis folis. Iuppiter femifextæ partis reuolutionis folis: quia ipfe circuit mundum. 12. annis. Tunc recolligit quid vult habere per hoc, & dicit vnde, fi mundus effet ab æterno, effent reuolutiones infinitæ: & reuolutiones Saturni tertia dicimæ partis reuolutionum folis, & fimiliter reuolutiones firmamenti, id eft, octaui orbis: quarum vna fit. 36000. annis funt infinitæ, ficut reuolutiones diurni motus funt infinitæ. (Ergo infinitum) nunc infert inconueniens, & dicit (ergo infinitum recipit maius & minus: quod eft abfurdum) confequentia ex dictis iam manifefta eft: eo quia reuolutiones omnes funt infinitæ: & tamen reuolutiones Saturni funt in minori quantitate quam illæ folis, & illæ octauæ in minori quantitate quam illæ diurni motus: ergo infinitum recipit magis & minus. Debes fcire primo, quod quilibet planeta mouetur motu proprio, a proprio oriente ad proprium occidens fupra propria puncta, & per partes proprias, & mouetur motu communi, fcilicet diurno, qui in 24. horis diuoluit totam terram: motus planetarum diuerfi funt in quantitate; quoniam quædam eft maior: & quædam minor: vnde maximus eft motus octaui orbis, & poft illum motus faturni, & fic fuccefsiue breuifsimus eft motus lunæ, vt fcis Eftimandum eft ergo, quod vbi Saturnus femel circuit totam terram: fol. 22 vicibus plus vel minus: & fic numerus reuolutionum Solis funt multo plure quam fint reuolutiones Saturni, vt vides: & ficut dico de fole, & faturno, pof E F

Quilibet planetarũ mouetur motu proprio,

Motus planetarũ diuerfi funt in quãtitate.

A sum dicere de alijs. Et quanto plures in numero sunt reuolutiones diurni motus octauæ sphere quam reuolutiones propriæ, vt scis: & per consequens, si omnes sunt infinitæ: tunc numerus reuolutionum diurni motus erit maior numero reuolutionum propriarum: & numerus reuolutionum solis maior erit numero reuolutionum Saturni: & quilibet numerus est infinitus: ergo vnum infinitum est maius altero. Secundo debes scire, quod apud Ari. octaua sphæra non mouetur alio motu quã diurno, vt dictum est in Met. attamen Ptolemeus, & Alg. & Aui. ponunt vltra motum diurnum, motum econtra illi: eo quia inuenerunt octauam sphæram, & vltra illum, nonam, vt patet in libris eorum: & quomodo sint hæc, iam videnda sunt in astronomia modernorum.

Octaua sphæra non mouetur alio motu, nisi diurno secundũ Arist.

A V E R O E S.

Dit Auer. Summa huius sermonis est, cum imaginati fuerint duo motus habentes reuolutiones inter extremitates vnius temporis, deinde imaginata fuerit pars vniuscuiusque eorum inter extremitates alterius temporis, tunc proportio partis ad partem est
B proportio totius ad totum. Verbi gratia, si fuerit reuolutio Saturni in spatio temporis, quod dicitur annus, tertia pars decimæ partis reuolutionis Solis in eodem spatio, tunc, cum imaginati fuerint omnes reuolutiones Solis ad omnes reuolutiones Saturni, quæ fuerint in eodem tempore, de necessitate quidem erit proculdubio proportio omnium reuolutionum vnius motus ad omnes reuolutiones alterius motus proportio partis ad partem. Attamen, cum non fuerit inter duos motus vniuersales proportio: quia vnusquisq; eorum est in potentia, i. nõ habẽs principium, nec finem, & fuerit ibi proportio inter partes, quia vnaquæque earum est in actu, tunc non sequitur de necessitate vt sit proportio totius ad totum proportio partis ad partem, vt posuerunt homines in rationibus suis: qm non reperitur proportio inter duas dimensiones, & duas mensuras, quarum vnaquæq; ponitur infinita, ergo Antiqui, quia posuerunt exempli gratia vniuersum motum Solis
C non habere principium, nec finem, & sic motum Saturni, nõ erit quidem proportio inter eos omnino vt sequatur ex hoc, vt summa vniuscuiusque eorum sit finita, sicut sequitur in duabus partibus ipsius summæ. & hoc est manifestum per se. Hic autem sermo facit opinari ꝙ, cum fuerit proportio partium ad partes proportio multi ad paucum, sic etiam sequitur in genere, vt sit proportio vnius eorum ad alterum proportio multi ad paucum. Attamen hoc sequitur, cum fuerint ambæ summæ finitæ: cum autem non fuerit ibi finitas, non est ibi multitudo nec paucitas. &, cum ponitur, ꝙ ibi sit proportio multitudinis ad paucitatem, imaginatur ꝙ sequatur ex hoc alia falsitas, & est ꝙ sit infinitum maius infinito: quod quidem est falsum. cum enim accipimus duo infinita in actu, tunc reperitur proportio inter ea: cum autem accipimus ea in potentia, non est ibi proportio. Hæc est responsio huic quæstioni: non autem id, cum quo respondit Alga. pro Philosophis. & cum hoc resoluuntur omnes dubitationes euenientes eis in hoc capi-

Vbi non est finitas non est ibi multitudo neque paucitas neque ꝓportio.

tulo. Et difficillima omnium est illa, quam assueti sunt dicere, scilicet si fuerint motus in tempore præterito infiniti, non reperitur motus ex eis in tempore præsenti demonstrato, nisi finiti sint antea motus infiniti. & hoc quidem est verum, & concessum apud Philosophos, si positi fuerint motus præcedentes conditio requisita in esse posteriorũ, nam, cum oporteat vt reperiatur vnus, oportet vt reperiantur ante eũ causæ infinitæ. & nemo sapientum concedit esse causas infinitas, sicut est possibile hoc apud Daharios: quoniam sequeretur esse causatum absque causa, & motum absque motore. sed Philosophi, quia induxit eos demonstratio, quòd hic sit principium motiuum æternum, cuius esse non habet principium, nec finem, & quòd actio eius necesse est vt sit non retardans esse eius, sequitur ergo apud eos vt actio eius non habeat principium, sicut est in esse eius. sin autem, tunc actio eius erit possibilis, non necessaria, & non erit principium primum. ergo sequitur vt actiones agentis, cuius esse non habet principium, non habeant principium, sicut est dispositio in esse eius. &, cum sic fuerit, necesse est vt non sit aliqua suarum operationum primarum cõditio requisita in esse secundæ. quoniam vnaquæque earum non agit per se, & esse vnam ante alteram est per accidens. & est possibile apud eos esse infinitũ per accidens, non autem per se. immo est necesse vt sit hæc species infiniti necessaria sequens esse principii voluntarii æterni. & hoc non est in imaginationibus motuum succedentium, aut continuorum tantum, sed etiam in rebus, in quibus existimatur quòd præcedens sit causa subsequentis, vt homo, qui generat hominem, & similia. nam faciens hominem demonstratum, mediante alio homine, necesse est deuenire ad agens primum antiquum, cuius esse non habet principium, nec in faciendo hominem ab homine, & esse hominẽ ab alio homine in infinitum est generatio per accidẽs: anticipatio vero, & postpositio per se. nam sicut agens, cuius esse non habet principium, non est principium operationibus suis quas operatur absque instrumento, sic non est principium instrumento, quo operatur operationes suas, quibus non est principium ex operationibus quidem eius, quarum mos est, vt fiant cũ instrumento. Et, quia opinati sunt Loquentes q̃ id, quod est per accidens, sit per se, negauerunt esse eius, & est difficile soluere sermonem eorum: & existimauerunt quòd ratio eorum sit necessaria. Attamen hoc est manifestum ex verbis Philosophorum. quoniam declarauit princeps Philosophorum, & est Aristoteles, quòd, si motus haberet motum, non esset motus: &, si elementum haberet elementum, non reperiretur elementum. Et hic quidem modus infiniti nõ habet apud eos principium, nec finem, quare non est verum dicere de aliquo eius, quod finiatur, neque quòd sit ingrediens ipsum esse in tempore præterito, nec finiet. quoniam omne, quod finitur, iam incœpit, & quod non incœpit, non finietur, & hoc etiam est manifestum ex eo, quod principium, & finis sunt in prædicamento relationis. Quare se-

Nemo sapiẽtum cõcedit causas esse infinitas.

Huc vsque habet text. antiquus.

Oẽ q̃ finitur iam incœpit.

D E F

A quitur ei, qui dicit quòd est infinitas in reuolutionibus orbis in futurum, vt non ponat in eis principium. nam omne, quod habet principium, habet finem: hoc autem non habet finem: ergo non habuit principium. & sic est dispositio in primo, & vltimo, scilicet quòd omne habens principium, habet finem: & quod non habet principium non habet finem: & quod non habet finem, non est cessatio alicui partium eius in rei veritate, nec est principium alicui partium eius in rei veritate: & quod non est principium alicui partium suarum, non habet finem. Et ideo, cum interrogauerunt Loquentes Philosophos, si cessauerint motus, qui sunt ante motum præsentem, responderunt quòd non cessauerint. nam ex positione eorum, ꝙ non est ejs principium, non habent cessationem. opinio autem Loquentium, ꝙ Philosophi cõcedunt cessationem eorum, non est vera. quoniam non cessat apud eos, nisi id, quod incœpit. Igitur declaratũ est tibi ꝙ in rationibus, quas recitauit ex Loquentibus de innouatione mundi, non est sufficientia ad tangendum gradum veritatis, & ꝙ non deueniunt ad gradum de-

B monstrationis: nec rationes, quas recitauit ex Philosophis in hoc libro, perueniunt ad gradus demonstrationis. & hoc est, quod intendimus declarare in hoc libro. Et melius quod potest cum eo responderi interroganti de eo, quod ingressum est ex operibus eius in tempore præterito, vt dicatur ꝙ ingressum est ex operibus suis, sicut ingressum est ex esse eius. ambo enim non habent principium. Id autem, cum quo respondit Alga pro Philosophis circa contradictiónem rationis, quòd sit aliquis motuum orbium velocior alio, & difficultatem in eis, est hoc, quod dicit.

Philosophi idem sentiũt de esse Dei & de eius operari.

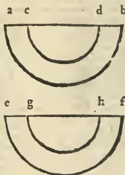

Vult modo Auer. soluere rationes, Alga. contra philosophos, & primo dat ei vim, & robur. d. dicimus nos quod sententia horum verborum est quod, si nos imaginaremur duos motus circulares inter duas extremitates vnius

C temporis. V.g. inter punctũ a. & punctum b. deinde imaginaremur partem conclusam de quolibet eorum motuum, id est, partem contentam in quolibet eorum inter duas extremitates vnius temporis, scilicet quod sit pars prioris. V.g. inter c, & d. vt in figura: per quam volo intelligere quantitatem vnius totalem & particularem: & per a b intelligo quantitatem totalem per c d particularem: prima fit per vnũ annum gratia exempli: secunda fit per medietatem anni. Tunc secunda figura sit: tunc volo per istam quantitatẽ aliã alterius motus eodem modo sicut in illa: tunc ait, erit proportio partis ad partem. V.g. c d, ad g h, sicut totius ad totum: scilicet a b ad e f. deinde exemplificat. d. V.g. si reuolutio Saturni in quodam determinato tempore sit: vt dicamus quod in anno fuerit decimæ tertiæ partis reuolutionis solis, id est, volo quod g h sit sua decimatertia proportio ad c d, quando ergo imaginaremus proportionem summæ reuo-

lutionum solis ad summã reuolutionũ Saturni in vno & eodem tẽpore, oportet D
de necessitate quod sit proportio omnium reuolutionum vnius motus ad omnes reuolutiones alterius proportio æqualis proportioni partis ad partem: &, quasi dicat, qualis proportio est g h partis reuolutionum omnium Saturni ad partem c d reuolutionum solis, talis est proportio totius summæ e f reuolutionum ad a b reuolutionum solis summam. Tunc arguit, quod si opinio istorum philosophorum esset vera, ista proportio destruitur. d. (Sed, si inter duos motus vniuersales,) id est, totales proportio non fuit, prout, id est, eo quia vnus istorum motuum, immo omnes, est in potentia, videlicet: quia carent principio & fine: & per consequens illi motus totales non sunt proportionales, & proportio partium manifesta est, quia in actu, videlicet terminato: vult dicere, quod si inter illos totales motus, scilicet Saturni, & solis non erit proportio, & inter partes illorum, ita scilicet partium motus solis, & motus Saturni, tunc destruitur proportio dicta: quia non necessario sequitur quod sit proportio totius ad totũ æqualis proportioni partis ad partem, vt putant illi homines: vult dicere peripathetici: quod autem inter illos motus. s. totales Saturni & solis nulla sit proportio, probat. d. nulla namque proportio inter duas infinitas quantitates reperitur. D. ex hoc concludit errorem philosophorũ. d. vnde ex hoc patet quod id, quod ponebãt philosophi. s. quod sumus. i. totalis motus solis est sine principio & fine: & similiter summus motus, id est totalis motus saturni, est error. omnino enim remouẽt pro- E
portionem inter ipsorum motus. Quare, ex hoc ponimus ipsas secundas summas id est, quantitates totales esse finitas, sicut de duabus partibus, sup. dicebatur. Deinde summatim ponit sententiam huius. d. Hæc est sententia verborum huius hominis, quæ summatim continet, quod quando proportio partium ad partes sit proportio magis ad minus, sequitur in genere. i. in ipsis totis quod sit proportio vnius ad alterum proportio magis ad minus. (Nos autem. (Cum adduxit argumentum Alga. & ei dedit vim, vult modo dissoluere ipsum, & dicit. nos vero super hoc respondemus, quod hoc sequitur, quando illæ duæ summæ, id est illę duæ totales quantitates amborum motuum finitę fuerint, si ambę, vel vna earum fine caret: non est, id est non contingit dare magis neque minus. Est ergo vis solutionis. illa propositio, qualis est proportio partis, &c. intelligitur quando tota sunt finita, & partes similiter. (Et posito) hic quasi dat aliam solutionem. d. & posito quod sit ibi proportio magis ad minus, sic quod sequatur id inconueniens, videlicet quod infinitum sit in generę, id est in toto sit maius quam infinitũ: quod est falsum: dico quod hoc est verum, scilicet quando sunt duę res infinitę in actu: tunc enim reperitur proportio inter ipsas duas res actu. sed, si illę duę res in potentia fuerint, non erit ibi dare proportionem. hęc est solutio huius dubij. Et hoc solent dicere sophistę nostri temporis: tempus reuolutionum solis conti- F
nue, quod est, vel erit infinitum, est maius tempore saturni, quod est, vel erit infinitum, nunquam fuit, vel erit, vel est: ita quod infinitum tempus solis sit maius infinito tempore saturni. Sed istę sunt truphę, vt scis, apud peripatheticos, (Et est notandum) soluta ista. q. accidit ad soluendum aliam. q. & primo proponit habitudinem huius ad illam. d. & est notandum quod ab hac sol. annihilantur omnia dubia super hoc propositu aduenientia: deinde ponit id. d. quorũ difficilius est hoc: si motus pręteriti temporis infiniti fuerint: nullus ergo motus eorũ in pręsenti reperiri poterit, nisi pręcessissent eum infiniti motus: tunc arguit per regulam peripatheticam secundi Meta. vnde, dum primus non sit, vltimus non erit. econtra, sed vltimus est: quia tempus, quod est pręsens, est. ergo & primus: ergo pręteriti motus sunt finiti necessario: hoc est argumentum. (Et nos) hic soluit argumentum istud d. & nos diximus quod sine dubio ab omnibus philosophis est concedendum, id est quod si primum est & vltimum. & econtra: posito quod motus pręcedens sit necessarius ad esse sequentis & causa ipsius: vult dicere quod propositio illa 2. Methaphy. intelligitur in esse ordinatis: quando scilicet primum est causa vltimi, & cętera. Tunc enim, si esset ordo essentialis, & motus ante esset pręcedens in infinitum, bene dicendum esset & de necessitate, quod oportet quod causæ infinitę præcedant

A quemlibet motum presentem: quod est falsum: maxime,quia ex hoc sequitur inueniri causatum sine causa. & mobile seu motus sine mouente.& ista consequentia fuit dicta. 2.metaph ,vbi declaratur:eo quia omnia essent mediate,& per consequens nulla prima . ergo omnes causatæ sine causa. (Sed quia demonstratio) hic vult ponere motiuum philosophorum ad ponendum primum motum æternum.d.sed quia demonstratio. s.posita in.8.phy.& rememorata in.12. primę philosophię cogit philosophos ponere primum principium motus ab ęterno esse, qđ non habet principium nec finem,cuius actio ab ipso non recedit:propter quod sequitur ꝙ actio ipsius sit similiter ab ęterno,sicut suum esse, alioquin sua actio esset possibilis non necessaria, & non esset primum principium: & tunc concludit, & dicit & si sic,scilicet sit,ꝙ non sit sine actione , oportet ꝙ actiones talis agentis sint absq; initio seu principio ad similitudinem sui esse. Sed circa hoc sunt duo videnda . primo de demonstratione Arist.in.8. quoniam videtur committi circulus.secundo de ratione Auer.hic:quoniam videtur facilis,& nullius necessitatis,adeo ꝙ derident illam theologi. Quantum ad primam partem : vt visum est in.3.ca.de substantia orbis.demonstratio Arist . in vlt.8.& in.12.meta.tex.com.41. sustinetur in duabus propositionibus: quarum prima est ; omnis virtus in corpore est finita in tempore : primus motor non est finitus in tempore . ergo primus motor non est virtus in corpore:maior est manifesta:minor autem iterū:

Dubitatio.

B quoniam mouet per infinitum tempus. ista ergo fuit demonstratio Arist. videtur ergo ꝙ hęc demonstratio committat circulum: quoniam Auer.probat motorem ęternum esse separatum per motum ęternum esse:& probat motum ęternum esse per motorem ęternum esse:ergo demonstratio circularis. Ad istam quęstionē, ostendit Auer. 8.phy.com.50.& 53.ꝙ demonstratio,probans primum motorem esse separatum, est demonstratio quia dicens esse tantum . Demonstratio vero, probans motum æternum esse,est demonstratio propter quid, dicens causam: & sic non inconuenit committi circulus in diuersis generibus demonstrationis , vt dictum est in posterioribus. Quantum ad secundam,respondent theologi ꝙ duobus modis est actio primi motoris: vna est extrinseca ab eius esse,& ista est simpliciter contingens, sicut mouere: mouet enim Deus mere contingenter contingentia definita in prioribus,scilicet ꝙ nō est necessarium,nec impossibile. Alia est extrinseca per eius essentiam , vt intellectio eius per substantiam propriam: & hęc est simpliciter necessaria, & sempiterna:et sic inconueniens Auer.est simpliciter in se necessarium, licet reputetur inconueniens ab eo. Vt ergo videatur ratio Auer.debes scire , ꝙ bonum per participationem differt a bono per essentiam eo ꝙ necessitatem eius habet a bono per essentiam . Quod enim aqua cōmunicet eius perfectionem corporibus generabilibus, hoc est necessarium & ei

Demonstratio,ꝓbās primū motorē eē separatū, ē demōstratio quia. demonstratio aūt, ꝓbans motū ęternū eē, est ꝓp qđ

Duplex est actio primi motoris secundū theologos.

C mere naturale:sed non per essentiam , sed per participationem primi entis boni per essentiam:vnumquodq; enim communicat suum esse,quantum potest, naturaliter per participationem primi entis: ideo naturalius est primo communicare esse rebus,q̄ rebus generabilibus: cum primo id insit per essentiam , alijs vero ratione primi. Ex hoc arguitur:omne id , quod inest alicui per essentiam, & ita naturale ꝙ naturalius sibi inesse non potest , est simpliciter necessarium : sed communicare esse rebus inest Deo per essentiam,& ita naturale ꝙ naturalius ei inesse non potest.ergo mere necessario sibi inest.& per consequens , cum Deus non posit communicare esse nisi moui . ergo mouere est actio simpliciter Deo necessaria. Et per hanc rationem Auer.ratio habet vim. Si Deus esset sine hac actione, esset sine actione sibi naturalissima & sibi propria , & per consequens esset valde imperfectus:& sic ratio Auer. hic habet vim, Alias rationes posui in quęstione de infinitate Dei,quas videas. Debes scire, ꝙ ista ratio non concludit apud nos christianos: quoniam , & si Deus est agens per essentiam ,quia tamen agit per intellectum & voluntatem,ideo agit quantum vult, non quantū potest , & sic argumentum istud nihil est contra nos . (Quare concluditur) hic vult concludere iterum for.sub alia forma, & dicit,quare concluditur ex hoc necessario,quod nulla primarum actionum necessaria sit inesse sui, neq; ipsius causa,cuius rationem dicit ; nulla enim ipsarum actionum principaliter , & per se

Bonū ꝑ participationē differt a bono per essentiam.

Rō Auer.

Confutatio rationis.

Duplex expositio. agens nuncupari debet, & per consequens non est agens ipsius. Debes scire, quod iste textus potest duobus modis intelligi: habet enim Deus multas actiones, scilicet mouere orbem proprium, & mouere alios orbes, & intelligere res, & seipsum, & alia: & tunc primus modus est, ꝙ licet Deus habeat multas actiones, attamen nulla est necessaria sibi, ita ꝙ sit agens eam, vt instrumentum, vel causa principalis: & hic modus est verus. Et potest intelligi, quoniam Deus mouet orbem vnico motu totali diurno sempiterno, qui est maxime proprius ei, in quo sunt plures reuolutiones particulares diurnę. & tunc erit sensus: ꝙ licet Deus moueat multis actionibus, id est reuolutionibus partialibus, attamen nulla illarum est causa esse Dei, nec necessaria pro eius esse: licet aggregatum ex illis sit propria actio primi motoris, vt dictum est. & hęc expositio est plus consona verbis consequentibus. (Immo esse quędam) nunc colligit sol. d. Immo esse quędam earum ante aliam est per accidens, & philosophi non cauent sibi concedere infinitum per accidens: namque, pro quia, non negant ipsum nisi per se: & per hoc habetur sol. ad argumentum Alga. adduxit enim Alga. ꝙ si motus esset sempiternus, tunc daretur infinitum: cui Auer. respondet, ꝙ hoc non inconuenit per accidens, & in accidentaliter ordinatis, vt dictum est in. 5. physi. commen. 13. & 8. physi. commen. 15. & 47. & ex hoc apparet quod secundus

Datur infinitum per accidens. modus exponendi est melior, vt vides in verbis istis. (Immo oportet) hic probat necessitatem huius sol. dicens immo oportet ꝙ sit hęc species infiniti necessario sequens esse cuiusdam principij primi ab ęterno. & addit, ꝙ hoc non tantum reperitur in separatis motibus, vel continuis, id est artificialibus, immo reperitur in rebus etiam, in quibus putari potest quod pręcedens sit subsequentis causa. quod probat dicens, vt dicamus, ꝙ homo generat hominem sibi similem: ille enim, qui quendam hominem generat, est alius homo: vnde oportet vt ostendat, id est deueniat ad quoddam agens secundum quandam subordinationem antiquam, non habens principium: & ideo generari hominem ab homine in infinitum est generatio per accidens, licet processio & subsecutio fuit prima pars, scilicet genita & per se ab ęterno, scilicet cuiusdam corporis ęterni: cuius rationē dicit: quia, sicut agens imprincipiatum, id est incausatum, in esse cuius suę actiones fiunt sine instrumento, habet esse ab ęterno: simile est ꝙ suę actiones imprincipiatę, quę fiunt ab aliquo instrumento, fiunt ab instrumento principiato in esse. Debes scire ꝙ virtus huius est ꝙ, sicut actiones Dei, quę sunt sine instrumento, vt sunt intentię, sunt ęternę ab agente incausato euenientes, sic per contrarium actiones prouenientes nouę mediante instrumento, sunt ab instrumento causato prouenientes: quod instrumentum prouenit ab alio instrumento,

Error loquētiū suę legis. vt vides. (Et quia loquentes) hic ponit causam erroris loquentium suę legis: & quia loquentes opinati sunt in eo, quod est per accidens, ꝙ sit per se, id est quia non distinguunt inter infinitum per accidens, & per se. negant absolute, scilicet simpliciter sine distinctione omnes species infinitas, & asserunt ꝙ solutio eorum ad argumenta peripatheticorum est necessaria: & conclusio, id est demonstratio eorum est firma. addit quod hoc est id, quod respondendum est in prędictis verbis huius hominis: & sic apparet qualiter Auerrois tribus modis soluit argumentum Algę. F

ALGAZEL.

Ait Algazel. Si autem dicatur locus erroris est, cum dicunt, quòd hæ reuolutiones sunt collectio vnitatum: quia istę non sunt in rerum natura. præteritum enim finitum est, futurum vero adhuc non reperitur: collectio autem innuit entia præsentia, & tamen non reperitur aliquid hic. Deinde dixit Algazel, in contradictione huius dicimus quòd numerus diuiditur ad par, & impar, & fal-

A sum est, vt excludatur numerus ab eis, siue numeratum remaneat, siue deficiat. cum autem posuerimus numerum ex numeris, necesse est credere ꝙ non potest quispiam euadere, quin sit par, aut impar, siue iudicauerimus eum esse, siue non esse. nam licet non reperiatur post esse, non deficit tamen hæc propositio, & non mutatur hæc est summa sermonis eius.

Hic vult inducere Alga. respondentem pro philosophis, & ipsos redarguentem, & dicit. (ait Alga. & si forte hoc est). i. inducitur pro responsione, quod in illo argumento est sophisticatio, videlicet in eo, quod dicunt quod motus sunt summę vnitatum, i. quod ex motibus pręteritis, & futuris sit numerus totalis: hęc enim propositio est sophistica, quoniam est falsa: ex eis enim non fiunt numeri, cuius rationem dicit: quia hę reuolutiones sunt priuatiuę. i. non entes: id enim, quod pręcessit, finitum est, id est pręteritus motus non est: id vero, quod venturum est, nondum egressum est ad esse, id est nondum reperitur. Modo recollige qualiter debet intelligi vis argumenti, id est quod illę summę. i. illi numeri totales reuolutionum, scilicet solis, & octauę sphęrę intelliguntur de pręsentibus entibus. i. existentibus in rerum natura: quod. i. quę res hic non reperitur, scilicet nulla summa pręsens. i. nullus numerus reuolutionum actu reperitur. Et debes scire quod per hęc vult habere hanc solutionem, scilicet quod illa propositio, qualis est proportio partis ad partem, talis totius summę ad totam summam, debet intelligi de summis, & totis actualibus pręsentibus, & non in potentia: B cuiusmodi sunt motus, qui non sunt actu, sed continue habent esse actu permixtum potentia, vt scis. Aliter potest exponi, vt dicamus, quod summę, id est tota sunt illa, quę fiunt ex partibus entibus, ideo ex non entibus non fit aliquod totum: & quia motus non habet partes entes, ideo non potest esse summa: & tunc dicamus quod responsio est, quod argumentum loquentium supponit falsum: supponit enim reuolutionum saturni aggregatum esse quoddā totum, quod negatur, & sic de illis solis: & ambę istę expositiones possunt esse ad verba: attamen videtur mihi quod Auer. intelligat vere secundam expositionem: quoniā verba sequentia ostendunt eam. (Nos ad hoc) hic, vt mihi videtur, remouet expositionem, prout fuit secundo modo exposita. & similis sic componitur: omne ens, quod est par, vel impar, est quoddam totum, & quędam summa totalis: sed omnis numerus siue in actu, siue in potentia est par vel impar: ergo omnis numerus siue in actu, siue in potentia est quoddam totum, & per consequens remota est hęc euasio data: maior non ponitur in litera, sed est manifesta per se. minor
C autem ponitur, & dicit. nos ad hoc dicamus quod numerus dicitur necessario ad par & dispar, qualitercunque sit numerus, videlicet pręsens, aut priuatus, idest in potentia: vnde, si ponamus quendam numerum, oportet nos concedere ꝙ non euadet quin sit aut par, aut dispar, qualitercunq; ille numerus ponatur, videlicet in actu, vel in mente, quo posito, intentio namq; omnimode saluatur: ecce quomodo posuit maiorem tantum.

AVEROES.

Alt Auer. Hic sermo est verus in habente principium, & finem extra animam, seu in anima, scilicet quod fit iudicium intellectus de eo circa par, & impar hora priuationis, & hora esse eius. id autem, quod est in potentia, s. non habens principium, nec finem, non verificatur de eo, nec ꝙ sit par, nec impar, neq; ꝙ incœpit, neq; ꝙ finietur, nec ingrediens in tēpus præteritum, nec in futurum: nam id, quod est in potentia, est tanquā id, quod nō est. & est id, quod

voluerunt Philosophi, cum dixerint ꝙ reuolutiones, quæ fuerant in D præteritum, & in futurum non reperiuntur. Dispositio autem huius quæstionis est, omne, quod denominatur esse collectio determinata, habens principium, & finem, aut denominatur in hoc ex eo, quòd habet principium, & finem extra animam, aut denominatur in hoc ex eo, quòd est in anima, non autem extra animam. id autem, quod est ex eo totum in actu, & determinatum in præteritũ in anima, & extra animam, est necessario aut par, aut impar. quod vero ex eis fuerit collectio non determinata extra animam, non erit quidem determinatũ, nisi ex eo, quod est in anima: anima enim non potest imaginari id, quod non finitur in esse suo, & denominatur etiam hoc modo quòd sit par, aut impar: in eo vero quòd est extra animam, non denominatur nec par, nec impar. & sic etiam est id, quod fuerit de eo in præteritum, & ponatur esse in potentia extra animam, scilicet ꝙ non habet principium, nec denominatur quòd sit par, nec impar, nisi ponatur in actu, B scilicet habens principium, & finem. ergo omnes motus non habentes totum, nec collectionem, scilicet habentes principium, & finem, nisi in eo, quod est in anima, sicut est dispositio in tempore, & motu circulari, necesse est in natura eorum, vt non sit nec par, nec impar, nisi fuerit ex eo, quod est in anima. Causa autem huius erroris est, quoniam res, cum fuerit in anima in vna denominatione, imaginatur ꝙ sit extra animam in denominatione illa. Et, quoniam nihil est eius, quod fuerat in præteritum, quod imaginetur in anima, nisi finitum, existimatur, quòd omne, quod fuerat in præteritum, sit sic natura eius extra animam. Et, quoniam id, quod erit eius in futurum, adiuuat imaginatio quòd at infinitum ex eo, quòd imaginabitur pars post partem, sicut existimauit Plato, & secta Assaria quòd sit possibile, vt sint reuolutiones orbis in futurum infinitæ. Et hoc totum est iudicium imaginabile, non demonstratiuum. & ideo fuit magis apprehendens radicem suam, & magis conseruans positionem suam ille, qui posuit F mundum habere principium, ponendo habere finem, vt fecerant aliqui Loquentium. Sermo autem Alga. postea quòd nos dicimus eis quòd non est falsum secundum radices vestras ponere entia præsentia eadem in esse, diuersa tamen in denominatione. & sunt infinita, & sunt animæ hominum separatæ a corporibus hora mortis, quæ sunt entia non denominata, nec paria, nec imparia: ipsi autem negant quod dicitur contra hoc scientia necessaria, sicut, cum vos posuistis destructionem dependentiæ voluntatis antiquæ innouationi necessariam, est sermo in vltimitate mollitiei. Summa autem eius est, quòd non debet denegari id, quod dicimus de eo, quod est necessarium apud vos, quòd non sit necessarium, postquam vos ponitis res possibiles, quarum impossibilitatem ponit aduersarius esse notam de necessitate intellectus. idest quòd, sicut vos ponitis res possibiles, & aduersarius opinatur ꝙ sint impossibiles, sic ponitis vos res necessarias, & aduersarius ponit

Anima non pōt imaginari qđ non finitur in esse suo.

A eas non esse necessarias. & non potestis in hoc toto adducere differentiam inter duas positiones. Et iam declaratum est in Logicis quòd huiusmodi est disputatio Rhetorica debilis, aut Sophistica. At [illegible] men responsio in hoc est, vt dicatur quòd id, quod ponitur notum, n[illegible]rio est sic in seipso. Quod vero vos ponitis, quòd destructio eius sit nota necessario, non est, sicut vos ponitis. & non est via ad habendum differentiam eorum, nisi per virum perfectæ naturalitatis. sicut, cum aliquis posuerit aliquem sermonem esse versum, alium vero quòd non sit versus, quòd discernere hoc spectat ad virum perfectæ naturalitatis scientia innata homini. Ponere autem animas absque materia multas numero est quid non notum ex opinionibus Philosophorum. nam causa multitudinis numeralis est materia apud eos: causa vero distinctionis in multitudine numerali est forma. Reperiri autem multa numero, eadem tamen forma absque materia, est quid dubium. nam non cognoscitur, nec distinguitur indiuiduum ab indiuiduo aliquo attributo, nisi per accidens, quoniam reperitur aliud, quod communicat ei in

Causa multitudinis nõeralis est ipsa materia, distinctionis vero in multitudine ipsa forma.

B attributo illo: distinguitur tamen indiuiduum ab indiuiduo ex parte materiæ. Etiam impossibilitas reperiendi infinitum ei, quod est in actu, est radix nota ex opinionibus Philosophorum, siue sint corpora, siue non sint corpora. & non reperitur aliquis, qui faciat differentiam inter habentem situm, & non habentem situm in hac re, nisi Auicenna tantum: alii vero omnes, non inueni aliquem eorum, qui hoc dicat. & non conuenit radici suarum radicum: & est ex rebus vanis. nam Philosophi denegant infinitum in actu, seu corpus, seu non corpus. quoniam sequitur ex eo, ꝙ sit infinitum maius infinito. Auicenna autem intendit blandiri vulgo in eo, in quo assueti sunt audire de anima. Sed est sermo paucæ sufficientiæ, & blanditiei. nam, si essent infinita in actu, esset pars vt totum, scilicet cum diuisum fuerit infinitũ in duas partes. verbi gratia si linea, aut numerus esset infinita in actu

Auic. error.

C ex duobus lateribus, deinde diuidatur in duas partes, tunc esset quælibet partium infinita in actu, & totum est infinitum in actu. ergo totum, & pars, quælibet eorum esset infinitum in actu. & hoc est falsum. & hoc totum sequitur, cum ponitur infinitum in actu, non autem in potentia.

Hic vult Auer. quodammodo defendere respõsionem, quam Alga. destruxit, & ait dicimus nos ꝙ ista verba bene essent vera, si sermo dirigeretur erga id, quod habet principium extra animam, vt in anima, id est, quemadmodum in anima, & exponit hoc dicens, videlicet ꝙ iudicatio intellectus in eo, vtrum sit par, vel dispar, quando reperitur, id est, qñ est: vel qñ caret esse, id est, quãdo nõ est, verificatur, id est, habet aliquod, cui respondeat ex parte rei. Mihi videtur ꝙ iste locus potest duobus modis intelligi, vno modo, vt intelligamus ꝙ maior d. omne ens par, vel impar est totum: potest intelligi de ente, cuius principium est extra. Vel potest referri hoc ad minorem, vt dicamus, ꝙ numerus est par, vel impar de numero, cuius principium est extra. & secundo modo videtur magis mihi propter verba sequentia. ideo ait, sed, si sermo fuerit de eo, quod tantum in potentia reperitur, id est, si minor intelligitur de numero in potentia, videlicet quod non habet principium neque finem, tunc ille numerus. s. in potentia nõ

poterit denominari, vtrum sit par, vel dispar: id enim, quod est in potētia, de natura priuatiui potest reputari. et hoc est id, quod intenderunt philosophi, qñ dixerunt ꝙ reuolutiones præteriti temporis, & futuri priuatiuę sunt. Debes scire ꝙ numerus in potentia non pōt dici par, nec impar: qm̄ par, vel impar sunt accidētia numero, inquantum est in rerum natura actu. (Tandem dicimus) hic vult colligere qualiter pōt verificari ꝙ numerus sit par, vel impar. & videtur mihi ꝙ tribus modis, vno modo in re, qñ, s. in re sunt res enumeratę actu entes, sicut sunt lapides actu numerati. Secundo modo, quando sunt in re actu, & in anima actu. Et tertio modo, quando sunt in re in potentia, & in anima actu. Duo primi modi sunt numeri, qui reperiuntur in rebus permanentibus. Tertius modus reperitur in rebus succesiuis in potentia. Dicit ergo, tandem dicamus ꝙ sententia huius est, ꝙ quodlibet denominatum in summa terminata, id est, quoddam totum habens principium & finem, aut denominatur sic, prout habet principium & finem extra animam, aut prout est tantum in anima: sed, si fuit totum in actu, & terminatum in tēpore præterito in anima vel extra animam, tunc sine dubio aut est par, aut dispar, & per hoc innuit duos primos modos. Deinde innuit tertium. d. sed, si illa summa fuerit interminata extra animam, quod est ens in potentiam & non actu. tunc non pōt terminari nisi prout est in anima: cuius rationem dat. d. anima namq; potest aliquo modo imaginari id, quod est infinitum in suo esse, & per consequens sibi dare numerum. alia litera habet, anima namq; non potest aliquo modo imaginari id, quod est infinitum in suo esse. Et tunc vult dicere, prout est infinitum, bene tm̄ vt est finitum. Deinde recolligit totum hoc. d. vnde hoc modo bene potest denominari ꝙ est par, vel dispar, scilicet prout habet esse in anima. sed inquantum est extra animam de hoc denominari non potest, cum id sit infinitū. similiter id, quod prædicatum est. polito ꝙ tantum fuerit in potentia extra animam, videlicet si priuatio, id est, posito ꝙ nullum habeat esse, ac si esset priuatio, non potest etiam denominari vtrum sit par, vel dispar. s. dum in actu non esset, videlicet ꝙ haberet principium & finem, id est, non potest denominari par vel impar, sicut nec habens principium vel finem, ex his voluit habere tres modos iam dictos. (Patet ergo ex istis.) Nunc concludit quoddam correlarium. d. patet ergo ex istis ꝙ nullus motus potest dici totum, neq; summa, s. totum, quod sit principiatum vel finitum nisi prout in anima sumptus fuerit, sicut de tempore, & de motu circulari. s. ꝙ non possunt denominari de pari, vel dispari nisi prout sumuntur in mente. (Et causa huius) hic ponit causam erroris antiquorum. d. & causa huius erroris est, ꝙ quando quędā res fuerit in anima cum quadam denominatione, putant ipsi ꝙ possit extra animam in eodem modo sumi: vult dicere ꝙ pręcise, sicut est in mente, credunt ꝙ debet esse in re: et, quia nullum pręteritum potest ab anima concipi nisi finitum, opinantur ꝙ quodlibet pręteritum sic se habere debeat extra animam: &, quia id, quod venturum est, id est futurum in conceptu intellectus infinitum indicat, videlicet partem post partem, opinatus est Plato, & eius sequaces, ꝙ possibile est reuolutiones orbium procedi in infinitum in futuro, non tamen in pręterito. Et addit ꝙ ista indicatio eorum sine dubio procedit a phantasia, non ab intellectu. s. non est demonstratiua, sed opinabilis. Istud ergo fuit motiuum Platonis quare mundus incœpit, & nunquam finietur. & quare dentur vniuersalia extra animam, vt dictum est in lib. de cœlo. & in metaphysica: &, quia ista propositio est falsa, ideo dicit Auer. ꝙ hęc ratio est phantasia. i. fictio, & non demonstratio. Sed in dictis ab isto homine sunt quęstiones, ait enim ꝙ motus circularis, vt est quidam numerus par, vel impar est in anima tantum, non extra animam, & sic de tempore, ideo potest esse quęstio.

VTRVM tempus habeat esse in rerum natura aliquo modo extra animam. Id autem, quod facit quęstionem, est diuersitas dictorum Auer. in. 4. phys. vbi in multis commentis varie locutus est: propter quod fuit causa diuersitatis in posterioribus. Et quod facit quęstionem, est, quoniam scimus ꝙ tempus est numerus motus, vt philosophus in. 4. phy. in vna definitionum temporis dixit. Et scimus ibidem ꝙ tempus est passio motus, & hęc videntur valde opposita: nā,

Quod est in potentia de natura priuatiui reputatur.

Numerus in potētia nec est par, nec impar.

Tribus modis numerus dicitur par, vel impar.

A cum numerus sit mens, vel actus mentis, vt dicit Auer. sequitur quod tempus sit anima, vel actus animę. Ex alio, cum motus sit ens naturale extra animam, & tempus sit proprium accidens eius, videtur etiam consequi, quod sit ens naturale extra animam, sicut & motus: eo quia proprium fluit ex principiis, quę sunt in re. hęc ergo sunt, quę primo aspectu quęstionem nobis faciunt. In ista quęstione Ioan. iandonus, qui fecit quęstiones in li. phy. in quadā quęstione finxit respondere ad hanc quęstionē scdm veritatem, dicendo quod tempus pōt capi, prout est quoddā nomen analogū ad tēpus formaliter, & ad tēpus materialiter est. n. tēpus materiale ipse motus: tempus formale aūt est ipse numerus, quo numerantur prius & posterius in motu: & sic vult quod tempus primo modo est ens extra animam. Secundo modo est ens in anima, quoniam vt dicit Auer. ibidem, numerus vel est anima, vel actus animę. & pro Ioan. faciunt multa cōmenta hincinde collecta. primo facit pro eo commentum. 131. vbi concludit qd tempus in potentia est extra animam, sed tempus in actu est in mente. ergo vult dicere quod tempus in potentia. i. pro materia, est ens extra animā, & pro actuali & formali est in anima. Et ibidem commento. 101. prope finem ait. quod tempus nihil aliud est quam numeratio motus secundum prius & posterius, quę numeratio est actus animę, vide. Et ibidem commen. 100. videtur concludere omnino per vnum syllogismum, quod tempus & motus omnibus modis sunt idem: Positio. Ioannis.

B concludit enim istam, quod tempus sit motus, & econtra. quę prędicatio non esset vera, nisi extrema vnirentur inter se. Et ibidem commen. 98. plane dicit, quod tempus actu est ab anima, in potentia extra animam. Et ibidem cō. 108. ait qd tempus est numerus, secundum quod mens accepit ipsum. vt habet partes priores & posteriores. & ibidem commen. 106. ait, quod de tempore extra animā nihil est nisi motus. & ait quod tempus est, quando mens diuidit motum in prius & posterius. Ex his, & multis alijs ibidem positis potest rationabiliter, vt dicit, exponi Auer. quod tempus, prout capitur formaliter, est ens extra animam, quia vt sic, nihil aliud est nisi numeratio mentis prioris & posterioris existentium in motu: hęc enim numeratio est formaliter tempus. Si vero capitur pro ipso materiali, sic est ipse motus natus intelligi ab intellectu, prout numerus, quo illa numerantur: & sic possunt dicta Auer. Sed hęc positio, licet sit valde subtilis, attamen videtur mihi quod sit falsa, & propter verba Auer. & propter rationes: propter verba quidem, quoniam, vt dicit Auer. commen. 98. tempus est consequens, id est accidens proprium motus: modo proprium accidens nō videtur esse ens in anima, & subiectum extra animam, vt omnes sciunt, quia passio fluit ex principijs subiecti, vnde in fine cōmenti concludit, remanet vt sit accidēs, quod est impossibile nisi esset ens extra animam. Sed Ioan respondet huic dicens, quod Confutatio positionis Ioan.

C motus potest capi duobus modis. vno modo pro fluxu formę: alio modo pro ipsa forma fluente: modo dicit quod tempus est passio motus secundo modo, non primo modo; cum primo modo tempus & motus sint vna res, licet sit diuersitas quędā rationis. Sed hęc responsio est error. primo, quoniam, vt vult Auer. ibidem, tempus est passio primi motus, & constat quod primus motus non est acceptabilis nisi pro fluxu. Pręterea, motus pro forma fluente est res permanens, vt satis. 3. physi. ab ipsomet Io. & quomodo ens successiuum potest esse passio entis permanentis? Pręterea, sequitur quod motus cęli esset sine tempore, cuius contrarium patet sensui, consequentiam probo; quoniam quod est sine subiecto proprio temporis est sine tempore, modo ille motus, cum non sit subiectum temporis, nec habeat subiectum proprium tēporis, ergo erit sine tempore: & vere iste homo errauit, sicut solet in omnibus. Secundo principaliter Auer. ibidem cōmē. 93. infert, quod si tempus esset motus cęli, ergo plura essent tēpora, modo ipse habet consequens pro inconuenienti, ergo & antecedens, & per consequens tempus nō est motus cęli. & econtra motus cęli non est tempus: ergo sunt distincta realiter. Respondet quidam homo, quod ad prędicationem veram negatiuam sufficit distinctio extremorū secundum modum & rōnem. contra, qm̄ Auer. ibi non euitaret quin darentur plura tēpora realiter, vt patet, secundo, qm̄ propositio affirmatiua falsa simplr fundatur sup diuersitatē simplr extremorū, vt scis, ergo & negatiua vera, Responsio Ioan. Confutatio. Responsio cuiusdam. Confutatio.

quæ sequitur ad affirmatiuam falsam. Pręterea principaliter tertio. ibidem. cō. D
86. declarat, ꝙ tempus non sit motus, eo quia velocitas & tarditas insunt motui,
quę non insunt tempori, & tunc in principio commen. 97. dicit, cum declarauit
ꝙ tempus non est motus, incœpit innuere ipsum sequi motum, & accidere ei, id
est, esse accidens proprium eius, vbi etiam multis interpositis ait, & quia tempus
non imaginatur, id est, intelligitur sine motu. & motus potest imaginari, id est, in
telligi extra tempus, significat hoc ꝙ motus pręcedit tempus naturaliter, & ꝙ tē
pus accidit motui, licet sint consequentia se complete: quoniam tempus sequitur
motum complete, vt propriam accidens sequitur proprium subiectum. Ecce, quā
plane accipitur ꝙ natura temporis sit alia a natura motus: et per consequens, nō
omnino sunt res diuersę, immo naturę diuersę, vt Auer. innuit. Sed dices, sicut
Io. finxit argumento dicto, quod loquitur de motu pro forma fluente. & hęc re-
sponsio est derisibilis, vt patet in principio commenti vbi loquitur de motu, qui
velox est vel tardus qui non potest esse, nisi pro fluxu accipiatur: & immorari
in hoc est superfluum. Pręterea quarto, ibidem Auer. commen. 101. in fine cō-
cludit definitionem veram temporis. d. definitio igitur, in qua non est dubitatio,
est dicere quod tempus est numeratiuum prioris & posterioris existentium in
motu. vbi vult quod tempus non sit numerans sed numeratiuum. i. aptum natū
numerare. hoc idem in fine commenti. 102. concludit. Tunc arguo. seclusa ope- B
ratione intellectus, tēpus est aptum natum numerare motum. motus, seclusa ope-
ratione intellectus, non est aptus natus numerare motum, vt dicit Auer. commē
to illo. 102. ergo, seclusa operatione intellectus motus non est tempus, & econ-
tra. argumentum est in secunda figura: & in rei veritate hoc argumentum habet
vim demonstrationis. Pręterea quinto, ibidem commen. 132. prope finem.
vult quod tempus sit mensura propria primi motus. Sicut est propria forma in
re, & non sic est de alijs motibus. vide ergo motus & tempus sunt res diuersę.
Distinctio Propter verba hęc, & rationes inuolutas in verbis illis, videtur mihi ad hanc
tēporis, conclusionem esse respondendum, secundum quod Auer, videtur soluere cōmē.
109. quoniam tempus est quodammodo continuum, & quodammodo discretum,
est enim continuum actu, & potentia discretum: vt enim est quid continuum, est
ipse motus in subiecto, idest propria passio motus, quę est quędam aptitudo mo-
tus ad mensurari ab anima, vel quędam potentia naturalis ipsius motus, qua po-
test ab intellectu mensurari, & sic motus, & tempus sunt duę res in essentia, li-
cet in subiecto sunt vna, pro quanto illa potentia naturalis, seu illa aptitudo ac-
cidit motui tanquam proximo & primo subiecto. & sic loquitur Aristote. in pręę-
dicamentis, & quinto metaphysicę: vbi enumerat tempus inter species quanti-
tatis continuę. Secundus potest accipi, vt est quodammodo discretum, idest nu-
merus prioris & posterioris in motu existentium: & sic tempus nullum esse ha- E
bet nisi in anima, eo modo, quo entia duo intellecta sunt in anima. Ex hac di-
Solutio. stinctione soluo. q. quod, si loquimur de tempore, prout est quid continuum: vt
sic est res distincta a motu secundum essentiam, licet in subiecto non ponatur in
numero: quoniam sunt vnum numero. Si vero loquimur de tempore, quod est
quid discretum: vt sic est ens in anima subiectiue vel obiectiue, sicut obiectum
in potentia, vel causatum in causa. Et per hęc omnes auctoritates glosantur.
Solutio au- Ad primam patet qualiter loquitur de tempore, prout habet esse discretum. sed,
ctoritatū fa- si capitur vt habet esse in potentia ad esse discretum, sic est quid continuum, &
cientiū pro non est aliud numero ab ipso numero, licet sit aliud in essentia reali ab eo mo-
Ioanne. do, quo accidens proprium est aliud a subiecto proprio. Ad secundam apparet,
qualiter loquitur de tempore, prout est mensura motus, quę est quid discretum, &
per consequens vt sic non habet esse pręter actum animæ. Ad tertiam conce-
do, quod ista est vera, tempus est motus, sicut ista, risibile est homo, & econtra:
sicut ista, homo est risibilis: quoniam prima est pręedicatio subiecti de accidente
proprio. secunda econtra: & ambę sunt verę: quoniam fundantur supra identi-
tate numerali extremorum, licet non supra identitate essentiali & reali. Ad
quartam dicatur, sicut dictum est. & eodem modo ad quintam. Sed ad sextam,
vt dixi. debes scire quod aliqua sunt simpliciter idem numero, quę sunt res rea-
liter diuersę.

A ter diuerſæ, vt propria paſsio & ſubiectum. & ſic in illis verbis Auer. vult quod
tempus, & motus ſunt idem ſimpliciter indiuiduo & numero: licet, cum iden
titate illa poſsit ſtare diuerſitas ſpecifica, & rerum eſſentialium & diffinitio
num, vt dixi. & propter hoc poſſunt quaſi innumerabiles concluſiones intelli
gi Auer. & gloſari multæ auctoritates eius. Sed ahuc anima nõ quieſcit: quę- Prima dubitatio.
ram enim primo quare tempus non definitur. 4. Phy. vt paſsio, & vt eſt quid
continuum: videtur enim quod quot modis res habet eſſe, tot modis poteſt in-
telligi & definiri. ergo, ſi vt ſic differt a motu, ergo potuit definiri: &, ſi res eſt,
vt dixi, ſolutio. Auer. quam dat ad hoc, ibidem commen. 100. nulla eſt: quoniã
ego teneo quod etiam vt ſic diſtinguitur a motu. Secundo videtur quod fal- Secunda.
ſum ſit quod poſsint aliqua eſſe idem numero, & tamen eſſe ſpecie & definitio
ne, & re diuerſa: quoniam, ſemper maior vnitas infert minorem. ſi ergo ſunt
vnum numero, ergo vnum ſpecie & definitione & eſſentia. Tertio, ſi tempus Tertia.
eſt numerus, & vt ſic habet eſſe ab anima ſolum, ergo eſt fictũ, ſicut chimera. Solutio.
Ad hæc, vt prius, dico quod ſi capitur tempus, vt eſt quid continuum, bene po-
teſt definiri definitione propria alia a definitione motus, licet definitio commu
nis vtriuſque ſit eadẽ: &, quia definitio communis vtrique eſt eadem, ideo ha
betur pro vna re ſimpliciter vno modo definita. quia vero tempus, vt quid di
ſcretum, habet definitionem ſimpliciter genere & ſpecie diuerſam a definitio-
B ne motus, eo modo, quo differt continuum a diſcreto, ideo illo modo definitio-
nem inueſtigat: & ideo reſponſio Auer. eſt ad propoſitum, vt patet cõſiderãti.
Ad ſecundam poteſt dici quod aliqua dicuntur vno modo intrinſece, & aliqua
extrinſece: modo ſubiectum & proprium accidens, ſecundo modo, ſunt vnum
numero: vnitas numeralis primo modo infert ſpeciem, &c. ſed non ſecundo mo
do, vt ſcis. Ad tertiã reſpondet Auer. cõ. 131. quod eſſe numeri non eſt in ani
ma omnibus modis, ſed eſſe eius aliquo modo eſt extra animã, ſaltem in poten
tia, quod eſt eſſe ſubiecti proprij. i. motus. dico eſt eſſe ſubiecti proprij. ſ. in vni-
tate numerali & indiuiduabili, licet adhuc in ea ſit aliqua diuerſitas, vt dictum
eſt. Ex his apparet, quod tam tempus, quam motus ſunt quodammodo in ani-
ma, & quodammodo extra animam: quoniam, vt ſunt quantitates continuę, ſunt
extra animam, & vt ſunt diſcretæ, in anima: prout habent eſſe actu: licet ſint
quodammodo extra animam, vt habent eſſe in potentia. Sed adhuc dubitant Quomodo
ſophiſtæ: qm̃ tempus nulla pars eſt: ergo tempus non eſt: antecedens eſt mani- tẽpus, et mo
feſtum: qm̃ non habemus niſi inſtans, quod non eſt pars temporis. conſequentia tus ſunt in
patet. qm̃ totũ nihil aliud eſt ꝙ̃ ſuæ partes, vt dicit Auer. primo Phy. com. 17. aĩa, & qũo
vel saltẽ ſunt correlatiua. Ad hoc ſoluit quidã homo, ꝙ ad hoc vt ſucceſsiuũ extra aĩam,
habeat eſſe, ſufficit quod aliquid eius habeat eſſe, licet nõ ſic ſit de permanenti: dubitatio ſo
C & ſic, licet inſtans non ſit pars temporis, eſt tñ aliquid tẽporis. Contra. qm̃, ſi phiſtarum.
valet, tẽpus eſt. ergo quoddam totum eſt: valebit tẽpus eſt actu: ergo quoddam Solutio cu-
totũ eſt actu per regulam prioriſticam. ſ. qñ conſequens ſequitur ad antecedens iuſdam.
ſimpliciter, & aliquo addito vtriq; ſequitur. dummodo illud additũ non dimi- Impugnatio
nuat, nec diſtrahat. Tunc vltra, quoddã totũ eſt actu, ergo partes illius totius
ſunt. ergo valebit a primo ad vltimum. inſtans eſt. ergo tempus eſt tempus: er-
go quoddã totũ, quoddã totũ. ergo quædã partes temporis ſunt actu: vltimum
conſequens eſt falſum. ergo reſponſio nulla. Poteſt dici ꝙ eſſe actu tẽporis nõ
eſt ſimpliciter totum ſimul, ſed cum potentia permixta actui, & ſic poteſt cõce-
di partes eſſe, & totũ eſſe, intelligendo de eſſe eſſe actu nõ puro: ſtat enim ſubie-
ctũ & prædicatum in propoſitione ſupponere pro ſucceſsiuis, & tñ intellectus
cõiungit extrema in inſtanti. & ita ſtat quod tẽpus prædictũ ſit ens, prout intel
lectus illud componit in inſtanti, licet non verificet illud pro inſtanti, & nolo
plus immorari, quoniam quæſtio eſt ſophiſtica, &c.

ALGAZEL.

Alt Alga. Si autem dixerit opinionem Platonis eſſe veram: & eſt
ꝙ anima ſit antiqua, & vna: diuiditur tamen in corporibus: &,

cum ſeparetur ab eis, redit ad fontem, & radicem, & fit vna. Dicimus D
ꝙ hoc eſt magis abominabile, & magis abſurdum, & potius credi debet ꝙ ſit contradicens neceſsitatis intellectus. Nam nos dicimus quòd anima Socratis eſt alia ab anima Platonis. ſi enim eſſet eadem, ſequeretur inconueniens neceſſario. quoniam vnuſquiſque apprehendit animam ſuam, & bene ſcit ꝙ non ſit anima alterius. ſi autem eſſet eadem, eſſent æquales in ſciētiis, quæ ſunt attributa eſſentialia animabus, ingredientia quidem cum animabus in omni relatione. Si verò dixeritis quòd ſit vna, diuiditur tamen circa alligantiam cum corporibus, dicimus diuidi vnum, non habens quidem magnitudinem, menſura aliqua in quantitate menſurabili eſt falſum de neceſſitate intellectus. Et quomodo vnum fiet duo? immo mille? deinde redit in vnum. ſed hoc intelligitur de habente magnitudinem, & quantitatem: ſicut mare diuiditur in lacus, & flumina, & ad id redeunt: id autem, quod non habet quantitatem, quomodo diuiditur? Et intentio in hoc toto eſt declarare quòd ipſi non vicerunt aduerſarios eo opinione eorum de dependentia voluntatis antiquæ in innouatione, niſi cum rationibus neceſſitatis innouātis requiſiti, quòd hoc ſit poſsibile: & quòd ipſi nō poſſunt abſolui ab eo, qui ratiocinatur neceſſario cum eis in his rebus contra opinionem eorum, & non poteſt fugi, & euadi ab eo. B

Parum conueniūt vt videbis & hęc particula iacet in antiquo non habet particula, vt in expoſitione videbis.

Quia lis erat, an daretur actu infinitū, & ab Algazele erāt plurima motiua adducta, quibus Auer. reſpōſum dedit. vult modo inducere Alg. adducentē fortiſsimum motiuum contra philoſophos: quod mouit Auicennam, Platonē, Alfarabiū, & multos latinorū, vt dicam. Dicit ergo, ait Alga. adhuc eſt dicendum philoſopho, quod ſecundū eorum radices poſſunt inueniri entia præſentia infinita, quæ ſunt vnitates, i. naturæ diuerſæ inuicē differentes in numero, videlicet, animæ hominum, quæ poſt mortem ſeparantur: illa enim ſunt entia indenominabilia in diſpar, vel par. & forte litera eſt corrupta, & debet dicere ſic. illa enim ſunt indenominabilia ſecundum diſpar, vel par: &, ſi litera eſt ſic, videtur quod tangat hanc rationem. ſ. quæcunque numerantur, & denominantur numero pari, vel impari ſunt multa: ſed animæ ſeparatæ denominantur numero pari, vel impari. ergo ſunt multæ: & ſic huius rationis tetigit tantū minorē rationis: & poſt reperi literam ſic. illa enim ſunt multiplicata ad diſpar, & ad par: & tunc ſermo eius manifeſtus eſt per ſe. Debes ſcire quod iſta ratio Alga. eſt mixta partim ex lege, partim ex naturali ratione; propoſitio enim dicens, quod animæ hominum poſt mortem remanent multæ, eſt credita, & non ratione demonſtrata, vt declaratum eſt in libro de intellectu: licet enim hominis intellectus ſit æternus, ille tamen non eſt multus, immo vnus numero omnium: propoſitio autem dicens, quod ſunt infinitæ, ſupponit vnam, ſ. quod homines fuiſſent infiniti, & per conſequens ꝙ motus cœli ſit æternus, & ita cœlum, & ita elementa, & per conſequens totus mundus, ſicut declaratum eſt in naturali philoſophia, & maxime in libro cœli. & 8. Phyſico, & hæc eſt nota ratione naturali apud philoſophos: & ſic iſta ratio eſt multum vilis, immo non tranſcendens ordinem ſermonum probabilium. E

A V E R O E S.

AIt Auer, Socrates eſt alius a Platone numero; & tamen ipſe, & Plato ſunt idem in forma, quę eſt anima. ſi autem eſſet anima So-

A cratis alia ab anima Platonis numero, sicut Socrates est alius a Platone numero, tunc esset anima Socratis, & anima Platonis duę numero, & eædem im forma, & esset animę anima.&, cum necesse fuerit, vt sit anima Socratis, & Platonis eadem in forma, & idem in forma, euenit ei multitudo numeralis, i. diuisio propter materias, tunc, si anima non moritur ad mortem corporis, seu fuerit in ea aliquid huiusmodi, necesse est, cũ separetur a corporibus, vt sit vna numero. hæc autem scientia non est via adipiscendi eam in hoc loco. Sermo autem, quem fecit in destructione opinionis Platonis, est sophisticus. & summa eius est, quoniam anima Platonis aut est alia ab anima Socratis, aut est eadẽ: sed illa non est anima Socratis: ergo est alia. Attamen nomen alietatis est æquiuocum. sic etiam & identitatis nomen dicitur tot modis, quibus dicitur alietas. & anima quidem Socratis, & Platonis sunt eædem aliquo modo, & multæ aliquo modo: ac si diceres sunt eædem ex parte formæ, & multæ ex parte subiecti earum. Cum autem dixit ꝙ non imaginatur diuisio nisi in eo, quod habet quantitatem, est sermo fal-

B sus in parte, quoniam hoc est verum in eo, quod diuiditur per se, & nõ est verum in eo, quod diuiditur per accidens: idest quòd illud diuiditur per accidens, quia est in diuisibili per se. diuisibile autem per se est corpus. exempli gratia diuisibile per accidens est, vt diuisio albedinis repertæ in corporibus, cum diuiditur corpus per se: & sic formæ, & animæ diuiduntur per accidens, idest per diuisionem subiecti earum. Anima autem præ cæteris assimilatur lumini: &, sicut lumen diuiditur ad diuisionem corporum illuminatorum, deinde fit vt vnũ in ablatione corporum, sic est res in animabus cum corporibus. Et adducere hoc in his demonstrationibus est turpe. nam reputatur de eo, ꝙ non sit homo talis, ꝙ hoc eum lateat: sed voluit cum hoc blandiri hominibus sui temporis: & est remotum a moribus eorum, qui intendunt patefacere veritatem. Et forte iste vir habet excusationem ex tempore, & loco suo, sicut discernitur in libro suo. Et, quoniam

C isti sermones non adiuuant ad veritatem aliquam, dixit & intentum ex hoc toto est declarare quòd ipsi non vicerunt aduersarios ex opinione eorum de dependentia voluntatis antiquæ in innouatione, nisi cum rationibus necessitatis innouantis requisiti: & ipsi non possunt absolui ab eo, qui ratiocinatur demonstratiue cum eis in istis rebus contra opinionem eorum, & non potest euadi ab eo. Ego autem dico quòd qui ratiocinatus est de eo, quod est notum per se quòd sit tale aliter quam sit, non reperitur sermo, cum quo possumus absolui ab eo. Nam omnis sermo declaratur cum rebus notis, quibus æqualiter ambo credunt aduersarii. &, cum ratiocinatus est vnus aduersariorum in omni sermone ꝙ sit aliter quam sit, ille, quem posuit aduersarius, non erit sibi via contradicendi ei, sed talis est extra speciem humanam, & sunt homines, quos debemus corrigere, & castigare. Qui vero ratiocinatus est in per se noto quòd non sit per se notum pro-

Tangit sua dementiũ de vnitate intellectus.

Nomẽ Alietatis & identitatis est equiuocum.

Formę et alę diuidũtur p accidens. Anima assimilatur lumini.

Qui nõ concedit per se notũ nõ est docẽdus neque corrigẽdus.

pter errorem ingredientem in eo, hic quidem est ei medela. & est sol- D
uere dubitationem illam. Attamen qui non concedit per se notũ, quia
est diminutus in naturalitate, hic quidem non est eum aliquid docen
dum, nec corrigendum. nam est, sicut ille, qui imponit cæco, vt sciat
designationem colorum, seu eorum esse.

Huic motiuo respondet Auer. secundũ fundamenta philosophorũ peripatheti
corũ, & primo negat assumptum, secundo probat eius respõsionẽ. dicit ergo pri
mo. dicimus nos quod ponere alas separatas a materia plures in numero, est opi
nio inconcessa, immo neganda ab oĩbus philosophis, immo est opinio valde du
bitabilis. ecce, qõo negat propositionẽ primam: immo, vt dixi, est pure credita,
& naturali ratione non concessa. (Causa enim pluralitatis cum exposuerit ad
formã rationis, vult modo dare causam suę responsionis, & duas adducit rõnes
cõtra Alga. primo assignãdo cãm eius respõsionis. secũda ibi. (Rursus impos-
sibile) adducit rationem Arist. directe cõtra illũ. dicit ergo: causa. n. pluralitatis,
seu numeralitatis est materia apud philosophos, & causa conuenientiæ in mul-
titudine numerali est forma: sed ꝙ possint reperiri res plures in numero, vna in
forma secundũ materiã, incõueniens est. est ergo vis rationis Auer. ista: quęcũq; B
multiplicãtur in numero, & vniuntur in forma, sunt cõposita ex materia & for-
ma: sed animæ separatæ non sunt cõpositæ ex materia & forma. ergo non sunt
mulię in numero, & vna in forma. syllogismus est in secũda figura: & huius ac-
cipit maiorẽ, & tacuit minorem: qm̃ est concessa ab eis. (Nullũ nanq;,) Nunc
probat maiorẽ, & dicit: nullũ nãq; indiuiduũ ab alio indiuiduo distingui debet
ab aliqua proprietate nisi per accidens. hæc est maior: sed indiuidua distinguun
tur materia. ergo distinctio per accidens est per materiam, & econtra. est enim
ratio in tertia figura. & maior est Aristo. in secũdo poste. & minor est manife-
sta per se. (Rursus impossibile) hic reprobat opinionem illorum, adducendo
secundam rationem, & primo facit hoc. secundo ponit euasionem illorum, & re
probat illos. dicit ergo, rursus impossibile est apud omnes philosophos inueni-
ri aliquid infinitum in actu, quod sit corporeum & incorporeum. hæc est tanquã
maior, & suppleas minorem. sed animæ separatæ sunt corporeæ, vel incorpo-
reæ. ergo non possunt inueniri infinitæ. (Et nullus sapientũ) ponit sol. Auic. &
contradicit illi. d. & nullus sapientum potest intelligere talia, nisi vitet differen
tiã inter situalia, & indissitualia, nisi ille sapiens esset Aui. hæc est solutio ꝙ ma
ior est falsa: quoniam licet infinitum corpus reperiri non possit, potest tamẽ re-
periri infinitum in rebus abstractis a loco, & situ, quæ locum non occupant, cõ-
tra arguit Auer. dicens. dico quod hoc non potest intelligi: quia maxime sequi F
tur ex hoc iste error. s. ꝙ infinitum recipiat magis & minus, & totum esset si-
mul parti, id est æquale: quod est falsum. & sic contradicit omnibus eis.

Sicut materia ad esse ĩdiuiduorum cõcurrit, ita ad distinctionem.

Circa præsens capitulum nolo diffuse declarare dicta ista; quoniam, in libro de
intellectu, & in quæstione de infinitate primi prolixe locutus sum, sed tantũ cir
ca primũ debes scire, ꝙ sicut materia concurrit ad esse indiuiduorum, ita cõcur-
rit ad distinctionem. sed, qm̃ materia est causa per accidens indiuidui, necessario
tamen: forma autem per se est causa indiuidui. ideo distinctio indiuiduorum per
materiam est per accidens, non tamen pure, sed per accidens necessarium. De-
claratum est enim in 7. Meta. quod materia est causa quiditatis indiuiduorum
non per se, sed per accidens, sed tamen necessarium: forma autem est causa per
se totalis essentiæ, & quiditatis rerum: ideo essentia indiuiduorum est per acci-
dens a materia, & per se a forma. Sed obijcis, sicut Ioan. dicit in lib. de substan

Obiectio.

tia orbis: sicut aliquid est causa rei in esse, ita in distinctione illius: sed forma est
causa per se essendi indiuiduorum: ergo distinguendi. & sic principium indiui-
duorum erit forma. Ad hanc. q. debes scire quod, sicut esse simpliciter est a for

Solutio.

ma, ita esse simpliciter distinctum non est nisi esse vnum in se, & diuisum a quo
libet alio: sed, sicut esse indiuisibile est esse secundum quid, ita distinctum nume
ro est distinctũ per accidens, & secundum quid: & sic illa propositio non habet

A locum nisi in esse, & distinctione simpliciter, & non aliter: quomodo autem valeat ratio Auer. de esse infinito, iam dixi in lib. de intellectu, & in quæstione de infinitate primi, & confirmaui illa verbis Ari. in 3. Phy. & nolo ponere ea, quę ibi posui: quoniam esset ponere capitulum supra capitulum.

ALGAZEL.

AIt Alga. ratiocinans pro Philosophis. Si autem dixerit hoc conuertitur contra vos. quoniam Deus glo. ante creationem mundi poterat eum creare mensura anni, aut duorum annorum, & non est finis posse eius: & quasi expectauit, & nõ creauit, deinde creauit: tunc tempus dimissionis aut fuit finitum, aut infinitum. si dixeritis finitum, ergo esse creatoris fuit finitum. si vero infinitum, ergo finita est mensura, in qua sunt possibilitates infinitæ, & ambo falsa. Dicimus ꝙ mensura, & tempus sunt creata apud nos. & nos declarabimus verificationem responsionis ad hoc, cum loquemur de secunda ratione eorum.

Hæc potius cum 17. particula coincidit. tex. antiqui.

B Cum induxit opinionem Alga. & argu. eius, & solutionem illius: nunc vult adducere rationem Platonis: & primo ponit illam secundo ibi: (Nos vero) respondet contradicendo ei, dicit ergo, ait Alg. & si forte aliquis diceret, quod opinio Plato. est vera, videlicet, quod anima est vna, & antiqua, & diuisibilis diuisione corporum, & incorporea separatione redit ad suam radicem. & vnitur. Ego diu consideraui verbum istud, & cum inspexi hoc, semper steti in dubio, & perij declaratione illius: dixit comes mirãdulanus, corona nostræ ætatis, in corbula me petente Bononiã, ꝙ opinio Plat. ponit vnã ideam animarũ, quæ se habet respectu aĩarum, sicut ligna in voltis, & arcubus domorũ: dicebat. n. qđ sicut ligna illa subterposita lapidibus incalcinatis ad modũ arcus post exsiccationẽ illorũ, remota dimittũt vestigum eorum ꝙ vocatur volta seu arcus, sic est vna idea numero omniũ animarũ, quæ, cum corpora formantur a virtute genitiua, egreditur illa, & recedit, dimittitq; eius vmbrã seu vestigium eius, quod anima vocatur: & sic dixit dictũ Isaac israelitæ intelligi, s. quando dicit animam esse productã in vmbra, intelligitur, id est, ideæ. ista ergo resultatio, seu vestigium apud Platonẽ anima erat, & ideo illã ideam seminariũ, seu radicem dicebat. Et

Quę fuit opinio Plat. de multitudine animarũ secundũ comitẽ mirandulanum.

C tunc dixit Plato, quod qñ animę desinunt corpora, tunc redeunt ad earum seminariũ, intantũ quod vestigia illa, quæ animæ erant, amplius non sunt post: sed redundant in suũ seminarium, vt dicit, & hanc opinionem dixit esse Platonis ille vir. & ita Plato posuit oẽs animas esse vnã in radice, plures autẽ originaliter: & sic huic multũ consonat series verborum Alga. & Auerrois: quoniam nititur Alga. probare multitudinẽ animarum in verbis sequẽtibus: propter quod, signum est quod Plato opinabatur vnam esse tantum. Huic etiam Themistius, solennis Platonicus, vt narrat Auerrois. 12. Metaphy. commen. 18. concordat dicens, quod Plato posuit ideam terræ esse factam ex dijs secundis. Aristo. autẽ a sole, & orbe decliui. vbi loquitur de illa idea: vt apparet ibidem, & in expositione mea. Sed licet hæc opinio sit solennis, vt vides: dixi tamen sibi quod opinio Platonis non est illa, vt apparet in phædone: et ei monstraui textum, cui nõ contradixit: videbatur enim mihi Platonem velle animas esse creatas a Deo in quodam numero certo, & eas stare in signifero seu orbe seminario in gloria: & tunc ponit quod illæ descendunt ad corpora: & cum completur eorum descensus, sic quod singulæ in corpore fuerint: tunc erit annus magnus, in quo iterum omnia, vt prius, redibunt: & hoc fiet infinities, & reiterabuntur sæpe: & tunc vult ipse per radicẽ orbẽ signorũ, quẽ appellat seminariũ primũ, in quo stant: et si ista est opinio Platonis, iã soluta est quæstio Alg. (Nos vero) cũ induxit sol.

Opinio Auerro. de multitudine animarũ secundũ Plat.

Platonis. Nunc Alga. reprehendit illam: Circa quod debes ſcire quod ad illam D
opinionem ſequitur animam vnius hominis eſſe animam alterius: quoniam anima mea nunc fuit alterius, tempore ante reuolutionem magnam: quoniam ego tunc fuit aliud in Deum a me nunc, vt probant philoſophi: contra hoc arguit Alga. d. nos vero reſpondemus quod hæc opinio eſt abſurdior opinionibus animę, & contra intellectus ſententiam: cuius rationes tangit. d. nos enim dicimus quod anima Petri nõ eſt anima Gulielmi: impoſsibile eſt enim quod ſint vna: quęlibet nãq; earũ ſentit, & cognoſcit ſe differre ab alia: vnde, ſi animæ eſſent vnæ, eſſent homini vni in ſcientia: cuius rationes tangit. d. quæ ſcientia eſt proprietas ſubſtantialis animarum: vult dicere, quod ſicut anima erit vna, ita & ſcientia: eo quia ſcientia eſt proprium animæ: ergo non poſſunt animæ in quodam numero creari. Et, ſi forte aliquis arguat. d. quod ſint vnum animæ, id eſt, quod omnes animæ ſint vnum, ſed diuiduntur ſecundum dependentiam, id eſt, ordinem ad corpora, ſicut videtur opinio peripatheticorum: vult enim Auer. peripatheticus, vt dixit, quod intellectus omnium eſt vnus numero in ſe. poteſt tamen multiplicari extrinſece, prout eſt dicens ordinem ad diuerſa corpora, quorum eſt perfectio prima. Contra hoc arguit Alga. d. nos dicimus quod dicti id, quod magnitudinem quantitatis menſurabilium non habet, eſt falſum: ergo ſup. impoſsibile eſt vnicum intellectum eſſe multos reſpectu corporum. Secũ E
Opinio peripatheticorũ. Impug. do arguit, qualiter etiam dicemus quod vnus ſit mille, vel infiniti id namque, quod eſt inquantitabile, eſt indiuiſibile, & per conſequens ille vnus intellectus non poteſt eſſe plures. hęc ſunt argumenta Algazelis.

AVEROES.

Ait Auer. Plurimi eorum, qui dixerunt innouationem mundi, dixerunt innouationem temporis cum eo. Quare, cum dixit ꝙ menſura dimiſsionis aut eſt finita, aut infinita, eſt ſermo non verus. nam quod non habet principium, non ceſſat, nec finitur: & etiã qm̃ aduerſarius non confitetur ꝙ ſit dimiſsioni menſura. Quod vero debet dici eis, eſt vtrum ſit poſsibile vt innouatio temporis ſit extremitas eius, quæ eſt eius principium, longior ab inſtante, in quo ſumus? aut impoſsibile? Si dixerint impoſsibile, tunc poſuerunt menſuram terminatam, qua maior non poteſt imaginari ab agente. & hoc eſt falſum, & abominabile apud eos. Si vero dixerint ꝙ ſit poſsibile F
vt ſit extremitas eius longior ab inſtante extremitatis creatæ, dicatur eis, vtrum ſit poſsibile in hac extremitate ſecunda, vt ſit extremitas longior ea? Si dixerint ſic, & non euadent ab hoc, dicatur eis ergo hic eſt poſsibilitas innouationis menſurarum infinitarum numero, & ſe-
Obſetua ꝙ Expoſitor potius. 14. part'. expoſuit, quę iſtã. quitur vobis, vt ſit ceſſatio earum ſecundum vos in reuolutionibus cõditio requiſita in innouatione menſuræ temporalis, quæ eſt ex eis. Si autem dixeritis quòd id, quod eſt infinitum, non ceſſat, tunc id, quod ſequitur ſcd̃m vos aduerſario ĩ reuolutionibus, ſequitur vobis in poſsibilitate mẽſurarũ tẽporũ, quæ innouantur. Si aũt dixerit ꝙ ſit differentia inter ea, qm̃ poſsibilitates illę infinitę, quę ſunt in mẽſuris, nõ exierũt in actũ, & poſsibilitates reuolutionũ infinitarũ iã exierunt in actũ, dr̃ eis ꝙ poſsibilitates rerũ ſunt ex eis, quę cõnectũtur rebus, ſiue ſint p̃cedẽtes res ipſas, ſiue cũ eis, vt tenẽt aliqui, & ſunt neceſſario numerãtes res ipſas. Si aũt falſum eſt reperiri reuolutiones infinitas ante

A reuolutionem repertam in instante, tūc erit falsum reperiri posibilitatem reuolutionū infinitarū: nisi ꝙ posset dicere aliquis ꝙ tempus est terminatum mensura, idest tempus mundi: & imposibile est reperiri tempus maius eo, & minus eo, vt Philosophi dicunt de mensura mundi. & ideo isti sermones non sunt demonstratiui. Quare esset magis cautum dicenti mundum esse creatum ponere tempus terminatū mensura, et non ponere posibilitatem ante id, quod est posibile, et ponere etiam magnitudinem finitam. sed magnitudo habet totum, tempus vero non habet totum.

Magnitudo habet solum tēpus nequaquam.

.Vult nūc Auer. soluere.q. Alg. & primo proponit veritatē.q. secūdo probat illam, tertio exponit opi. Platonis, quarto soluit.q. declarando latentiā sophisticationis. In prima dicit, dicimus nos quod Petrus bene differt a Gulielmo in numero, & sunt vnus ī forma, s. in anima vna: ista est veritas, quā proponit. (Si anima Petri) nūc probat istā veritatē: & primo infert vnū consequens, deinde ostēdit falsitatem illius, & tertio ostendit id sequi quomodocūq;: dicit ergo, si anima Petri differt ab anima Gulielmi in numero, sicut personaliter entia solent differre in numero: igitur oportet, qđ anima Petri & Gulielmi essent duæ
B in numero: istud est consequens: deinde ostendit imposibilitatē huius, & infert vnū imposibilius. d. & sequitur ex hoc, quod anima haberet animā. (Et sic anima Petri) nūc concludit veritatē propositā. d. & sic anima Petri & Gulielmi essent vna & eadē in forma, & pluralitas numeralis, s. diuisio sequitur vnum in forma, licet ratione materię sit numeralis diuisio. Sed prouenit locus.q. nō paruus: qm̄ potest esse locus quæstionis in eo, quod dicit: quia tunc anima haberet animā: non enim videtur locus aliquis, vnde teneat illa consequentia. Et soluitur, qm̄, si anima Sor. esset alia ab anima Platonis: vel esset alia simpliciter & per se, vel per accidens ratione corporis: si secundum: ergo in se simpliciter est vna, licet multa attributione, sicut dictum est: si autem sint plures simpliciter: ergo sunt differentes, & conuenientes: &, sic sunt compositæ ex parte qua differunt, & parte qua conueniunt: sed pars, qua conueniunt, nō potest esse nisi forma, & non nisi forma, quæ est anima: qm̄ anima non fit ex non anima: ergo ex anima. Illa ergo consequentia valet, præsupposito quod illæ sunt plures simpliciter & non attributione. (Vnde, si anima) nunc infert, quomodo omnino oportet quod qualitercūque sequitur opinio prædicta, & dicit: vnde, si anima nō admitteretur in corporis admisione, oportebit quod quando separata fuerit a cor
C pore sit vna & eadem in omnibus, videlicet in numero: consequentiam supponit ex solutione sexti dubii: quoniam causa multiplicationis numeralis est materia: cum igitur in corruptione totali nulla remaneat materia, ideo simpliciter dici potest, quod remouebitur causa & principiū multiplicationis, & per consequens remanet vnitas numeralis saltē priuatiue, & sic vna erit anima simpliciter omniū (Attamen id, quo) nunc verificat opinionē Platonis, & soluit argumētum eius, & d. attamen id, quo īste homo Platonem reprobat, sophisticatio fuit: sententia. n. eius erat qđ anima Petri aut differt ab anima Gulielmi, aut fuit vna & eadē. Deinde destruit mēbrum falsum, & concludit verum. d. non sunt vna: quia sequitur falsum, vt supra fuit ab eo deductū, ergo differūt. (Et loca sophisticationis) soluit istā quęstionem. d. & loca sophisticationis ꝺ hęc sunt in duobus vocabulis, videlicet in eo, quod dicit differt, & in eo, qđ dicit, idē: differre nāq; æquiuoce significat: & idem multipliciter potest intelligi: & ideo anima Petri & anima Gulielmi quodammodo possunt intelligi vna & eadem, vtputa ex parte formæ, & sunt multæ alio modo, videlicet ratione subiectorum.

Dubitatio.

Solutio.

DEBES SCIRE, quod forma hominis potest dupliciter considerari, videlicet inquantum anima, & inquantum intellectus substantia existēs separata. Si primo modo, dico qđ, sicut colūna est dextra & sinistra nō per se, sed ex ordine ad diuersos hoies, sic qđ nulla est nouitas ī ea; sic intellectus, ꝓut respicit hoies

Dupliciter capitur forma hominis

D diuersos, est anima multa nõ multiplicatione accidẽte ei, sed multiplicatione se tenẽte ex parte corporũ: & sic potest dici homo multus per accidens extrinsece, sicut colũna dicitur dextra per accidens ratione rei dextræ simpliciter. Si autem cõsideratur vt intellectus est: sic est vnus per se & per accidẽs: qm̃ vt sic, separatur simpliciter ab omni respectu ad quodcunq; extrinsecũ, & sic anima est vna quodãmodo, & plures quodãmodo: vna quidẽ per se & simpliciter: multę aũt extrinsece & per accidẽs. (Sed id, qđ dicebat) nũc soluit ad motiuũ Alg. & d. sed illud, quod dicebat, scilicet qđ diuisio nõ põt diuidere in quantitabile, falsum est absolute, videlicet quod hæc propositio nõ est vniuersalis: immo deficit in quodammodo: quod declarat dicẽs: hoc enim verificatur in eo, quod per se diuiditur, sed non in eo, quod diuiditur per accidens, scilicet id, quod diuiditur ratione subiecti diuisibilis per se: vt albedo, quæ diuiditur ratione corporis: & hoc modo forma, & anima diuiduntur diuisione corporum. Ad formam, negatur maior, vel distinguitur. vt dictum est. (Et ideo) vltimo exponit hoc per exẽplum, & dicit. & ideo dicimus quod anima vere est similis luci: quia, sicut lux diuiditur diuisione corporum lucentium, attamen in medio est vna, postea vnitur lux remotis lucentibus corporibus: sic recte est de anima cum corporibus, scilicet quod ipsa est vna simpliciter, plures tamen respectiue t& sic per hoc intelligitur totum illud.

Opinio platonis.

CIRCA DICTA, primo debes scire ꝙ opinionem Plato. Auer. reduxit ad opinionẽ eius, in tantũ ꝙ Pla. vt Auer. innuit, nihil aliud, nisi sit quodammodo vna, & quodãmodo plures: est. n. vna simpliciter & absolute in substãtia, & plures respectiue & in habitudine ad diuersa subiecta, vt dixit iã. Et hãc opi. Auer. ascribit Platoni. Et addo, ꝙ Plato videtur dicere ꝙ homo nõ est aliud nisi anima, prout vtitur corpore, tanq̃ instrumento. & ideo, sicut nauis est nauta tantũ vtens instrumento, sic homo est anima vtens corpore tanquam instrumento: & sicut artifex est quodammodo plures propter vsum diuersorum instrumentorũ, & quodammodo vnus simpliciter & absolute, sic & anima. & hæc videtur opinio Plato. vt scripsi in libro de intellectu. B

Positio cuiusdem hebręi.

SECVNDO debes scire in proposito, vt narraui in tractatu intitulato Vincentio quirino veneto, meo scholari, de actione omnium rerum. Quidã hebręus opinatus erat Auer. & Aristo. & Pla. esse vnius opinionis, in tantum ꝙ dixit eos velle, quod omnes res compositæ erant compositæ ex materia & intellectu, adeo quod intellectus in quibusdam erat intellectus tantum, vt in homine, & in quibusdam anima, & in quibusdam natura. anima erat in brutis, natura vero in elementis, tamen vna numero substantia erat omniũ. & huic opinioni videtur Auer. assentire in principio huius solutionis. attamen, vt narraui, hanc opinionem reprobat Auic. in 6. naturalium, & auctor de spiritu in lib. eius. ideo, hic dum dicit animã esse animã vnam omniũ, intelligit a proprietate, vltra quã F

Impugnatio

est vna propria vnicuique, per quam homo ponitur in specie, quæ incipit & desinit ad generationem & corruptionem corporis, vt d. Auer. in com. 2. tertij. & tu vide tractatum meum de hoc.

Cum compleuit difficultatem quæstionis iam dictę circa animas, vult modo aggredi nouũ argumentum, & primo arguit ꝙ mundus non est creatus in tẽpore. secũdo ibi. (Nos vero) respondit rationi illius. dicit ergo, ait Alg. & si forte aliquis philosophorũ diceret ꝙ mundus nunquã creatus fuit: vult dicere nouiter. Deinde arguit hoc dicens, si mundus modo creatus fuisset, nõ euaderet quin Deus benedictus ante dictam creationem cessasset in quantitate vnius anni, vel duorum annorum vel infinite, postea creauit tandem, adeo ꝙ duratio cessationis aut finita, aut infinita fuit. Si fuit finita, ergo esse creatoris est finitum. hoc est falsum, quoniam creator est Deus æternus. si fuit infinita, ergo venit ad finem duratio illa, in qua pertransierũt possibilitates infinitæ in numero, quod est impossibilius. (Nos vero) respondit nunc, & dicit. nos vero dicimus ꝙ tempus & duratio fuerunt res creatæ, vt in sequentibus ad præsens argumentum diffuse respondebimus. vult ergo ꝙ argumentum supponat falsum, scilicet ꝙ mundi creatio sit in tempore, immo ipso tempore præcedenti.

A Nunc Auer. recitato argumento, quod soluit Alga. vult fortificare ipsum. & primo ponit proximū veritatis secundo ibi. (Sed argumentum) fortificat ipsum. aliæ particulæ erūt manifestæ. dicit ergo in prima. dicimus nos ꝙ maior pars opinantium mundi creationem ponunt ipsum, scilicet tempus creatum fuisse secum. cuius rationem dicit. dicimus enim ꝙ ponere durationem aliquo modo finitam, aut infinitam ante mundi creationem est impossibile. id enim, quod non habet principium, non potest finiri: ergo tempus simul cum mundo generari debet. & hoc probauit Arist. aperte in. 8. phy. nullius enim tempus generat, &c. Debes scire, quod Auer. non dicit hoc, tanquam negatum ab Alga. sed potius ostendit illud esse conueniens philosophis. (Sed argumentum huius) hic vult confirmare argumentum dictum, & videtur mihi quod retorqueat argumentum eius contra eum. Vbi debes scire, quod Alga. arguebat. si mundus est æternus a parte ante. ergo infinitum fuit finitum. consequentiam probauit: quoniam reuolutiones fuerunt infinitæ ante instans, quod est præsens: & omnes sunt cōsumptæ. ergo fuit infinitum cōsumptum, & terminatum vsq; ad hoc instans, quod est præsens. intendit ergo Auer. retorquere argumentum istud ad oppositum, & dicit, & argumentum huius hominis debet fortificari alio modo, videlicet aut extremitas creationis mundi, scilicet eius principium poterat esse longior momento, scilicet illo in quo creatus fuit, vel cum quo creatus fuit, aut non. si non, oportebit ponere

Nota.

B mensuram, in qua creari amplius non poterat: quod est falsum apud omnes: quoniam nulla est mensura, quin in illa potuit creari, & alia ante illam, & sic in infinitum: quoniam omnes sunt vnius rationis, & non maior ratio est de vna quā de altera, nec eius potentia est fortior in vno tempore quam in alio, nec indiget auxilio alterius iuuantis ergo non datur mensura determinata, in qua possit tantum. Debes scire, quod apud sophistas loquentes, si conceditur maximum tempus, in quo sic aliquid potest fieri, vel minimum, in quo non, respectu potentiæ finitæ, non tamen respectu potentiæ infinitæ. immo potentia infinita est, quæ potest non tantum in tanto tempore, quin maius in minori tempore, vt dictum est sophisticis modernorum. Applicando ergo ad propositum, si theologi ponunt vigorem primi esse infinitum, habent dicere quod mensura, in qua creatus fuit mūdus, non est determinata, quin Deus in illa possit, & in alia ab illa posset quoniā non limitatur ab extrinseco, vt dixi. Deinde remouet primum membrum. d. si primo modo, videlicet, extremitas temporis, scilicet suum principium, poterat esse longior momento præsenti, in quo fuit creatus, scilicet ab extremitate creati, adhuc petere est, vtrum sit possibile in præsenti extremitate quod sit lōgior. Et, si responsio esset quod sic (quod necessario respondendum est) oporteret quod sit terminatio mensurarum temporis: quod ipse habet pro impossibili: & sequitur

Positio sophistarum.

C ex hoc quod terminatio ipsarum fuisset in reuolutionibus causantibus mensurā temporalem ab eisdem inuentam: & sic sequitur idem, quod prius. Sed difficile est probare has consequentias. & ideo in declaratione istius, multa dicet ipse in secunda disputatione. & ego volo dicere aliqua pro huius euident. Dico ergo, quod tota vis istorum consistit in duobus: quorum primum est, scilicet ante instans, quod est præsens, in quo mundus fuit creatus, potuit esse tempus infinitum, & motus in infinitum. istud est manifestum: quoniam ante illud instans infiniti potuerunt esse mūdi quolibet modo facti, scilicet quorum quilibet potuit per aliquam distantiam esse factus ab aliquo: ergo potuit tempus esse infinitum. Secundum est, quod in his, quorum complementum est ab anima, eadem est possibilitas essendi apud animam, & secundum rem, & eadem impossibilitas. etiam istud omnibus est manifestum. His habitis arguo consequentias. Prima, ergo apparet ex primo fundamento, quoniam, si mundus in hoc instanti est factus, & ante hoc instans potuerunt esse mundi infiniti. ergo infinitæ fuerunt possibilitates essendi temporis. ergo apparet prima consequentia. Tunc vltra, sed eadem est ratio possibilitatis, & actualitatis in eis, quorum complementum est ab anima, vt apparet in secundo: ergo potest inferri, quod infinitæ actu fuerunt mensuræ terminatæ ad hoc instans. istæ consequentiæ apparebunt clarius infra in disputatione dicenda. Et debes scire, quod apud nos christianos bene concedendum

Prima propositio.

Secunda.

Deductio cōsequētiæ.

Positio christianorum.

est ante instans, quod est pręsens, pręfuisse tempus in mente diuina, & per consequens similitudo temporis, nõ tamen tempus materialiter, quod est natura motus, vt infra dicetur. (Si vero) nunc inducit solutionem quorundam, & licet hęc responsio possit habere plures intellectus attamen iste primus bonus est. quod infinitum finiit ex ea parte, qua finitum est, non est impossibile: qm̃ vt sic, est capacitatis infinitę. sed ex ea parte, qua infinitum, est simpliciter impossibile: modo applicando ad propositum, tempus id verum, vel imaginatum est finitum ex parte pręsentis est, vel fuit infinitum ex parte futuri. Hoc dicit. si vero dicerent ꝙ, quod infinitum est nõ põt perfici, neq; finiri. vult dicere a parte, qua infinitum, & per consequens a parte, qua finitum põt. et sic in proposito, vt dixi. (Respondendum est ad hoc) replicat, vbi vult quod non valet simpliciter, sed ad hominem: & hic locus vix intelligibilis est. Et tamen debes scire quod, vt videbis. Alga. arguit contra philosophos, quod si mundus a parte ante sit ęternus, tunc tempus eius erit ęternum, & id tempus est terminatum ad hoc instans huius diei. ergo infinitum recipit terminum. vult ergo Auer. quod argumentum istud contra loquentes est difficile ad hominem: quoniam eodem argumento de tempore vero, sicut de tempore possibili: quoniam idem est modus impossibilitatis vtriusq;. & sic argumentum est contra eos. dicit ergo. Ad hoc respondendum ꝙ id, quod sequitur partem obijcientem, id est, loquentes de reuolutionibus, id est, tempore vero infinito. sequitur & eos in possibilitate mẽsurarum temporum innouatorum, id est sequitur eos ponendo infinitas reuolutiones fuisse possibiles: quoniam eadem est ratio essendi actu temporis, & possibilis esse. (Et si forte.) adhuc respondet, & dicit. &, si forte aliquis diceret ꝙ differentia inter eos est ꝙ illę infinitę possibilitates non sunt adhuc egressę ad actum, & possibilitates reuolutionum sunt iam actu egressę. ergo argumentum bene procedit contra philosophos, & non contra loquentes. (Nos vtique) respondet applicando. d. nos vtrq; respondemus, ꝙ possibilitates rerum sunt de concomitatibus ipsarum: vult dicere, reputantur pro ipsis rebus actu, qualitercunque sint, videlicet ꝙ pręcedant illę concomitantes illas res, aut sint simul & semel, sicut philosophi opinati sunt. quapropter sequitur mutationes rerum, vult dicere ꝙ si res est vna, vna fuit possibilitas: & si duę, duę sunt possibilitates. Vnde, si impossibile esset quod ante pręsentem reuolutionem fuissent infinitę reuolutiones. ergo a pari esset impossibile esse possibilitatem infinitarum reuolutionum. ecce quomodo

Dupliciter cõsideratur tempus. Auer. dixit declarationem illarum consequentiarum. (Sed adhuc) hic ponit vltimam eorum solutionem. & vult quod tempus potest dupliciter considerari, scilicet respectu mundi, & simpliciter. si respectu mundi, sic est terminatum, quoniam quęlibet magnitudo finita est in tempore finito. si simpliciter, sic est ęternum simpliciter. dicit ergo: sed, adhuc dicendum ab obijcientibus, quod tempus est terminatum in mensuram, scilicet tempus mundi. Impossibile est ergo esse tempus maius eo, neque minus, sicut multi homines opinati sunt in mundi mènsura. Tunc ait Auer. & ideo diximus nos quod prædictę conclusiones non sunt demonstratiuę, vult dicere theologorum. & ideo esset melius pro asserentibus mundi creationem, quod ponerent tempus terminatum in mensura. & per consequens non ponerent magnitudinem infinitam ipsius mundi, quoniam magnitudo habet totum, id est finem, tempus autem simpliciter. non ergo habet contra theologos saltem quod tempus in se simpliciter sit ęternum, & hoc vult.

ALGAZEL.

AIt Alga. recitans de Philosophis in eo, ꝙ negarunt aduersario, quòd sit ex per se notis retardari actionem antiqui antiquo, aliqua specie rationum in hac propositione. Si autem dixerit, quare negatis dimittendi rationes necessitatis, & adducenti

A rationem eis ex aliis modis? &c. vſque & non diſcernitur, & cognoſcitur res a ſuo ſimili in aliquo.

Hic vult Alga.facere petitionem vnam philoſophis cum quadam admiratione.d.ait Alga.nomine philoſophorum hęc verba. quando ei obijcientes negabant quod ceſſare actionem antiqui ab eodem antiquo eſſe quid notum. vult dicere, quod quidam peripathetici dixerunt quod impoſsibile eſt quod actio, quę ſemel fuit ab antiquo, ceſſet ab eodem: contra quos dixit talia verba, ſcilicet & ſi forte aliquis diceret, quare negant admittentes autoritates neceſsitatis, id eſt, ipſum habere poſſe cum quadam neceſsitate, quare negant ſup. & quęrunt alios modos incompetentes.i.extraneos. q.d. ꝙ non videtur bonum negare id manifeſtum, & quęrere aliam viam extraneam. Hęc eſt petitio, quam facit Alga.nomine loquentium. Cui Auerrois reſpondet in diſputatione ſequenti, vt vides.

AVEROES.

B AIt Auer. Summa eius, quod recitauit ipſe de Philoſophis in hoc capitulo, eſt in adducendo rationem, ꝙ impoſsibile ſit reperiri innouatum ab agente ęterno ex eo, ꝙ impoſsibile eſt vt ſit ibi voluntas. Attamen hęc quęſtio eſt eis congrua, cũ conceſſerint aduerſario ꝙ oppoſita omnia ſunt indifferentia reſpectu ad voluntatẽ antiquam, tam id, quod fuerit ex eis in tempore, vt prius, & poſterius, & tam id, quod eſt in qualitate contraria, vt albedo, & nigredo: & ſic priuatio, & eſſe ſunt apud eos indifferentia reſpectu ad voluntatem primam. &, quoniam conceſſerunt hanc propoſitionem aduerſario, licet non teneant eam, dixerunt eis quòd de natura voluntatis eſt non inclinare magis actionem vnius duorum indifferentium prę alio, niſi ex quo appropriante: & eſt cauſa, quę reperitur in vno duorum, quę non reperitur in alio. ſin autem, tunc eſſet vnum duorum indifferentium caſu, & fortuna. Philoſophi aũt confitentur eis hunc ſermonem. nam, ſi eſſet voluntas ab æterno, tunc eſſet poſsibile fieri innouatum ab antiquo. &, cum non potuerint Loquentes reſpondere, coacti ſunt ad dicendum ꝙ voluntas antiqua ſit attributum, cuius natura ſit diſtinguere rem ab indifferenti abſque eo, ꝙ ſit ibi approprians inclinans actionẽ vnius duorum indifferentium prę alio: ſicut caliditas eſt attributum, cuius natura eſt calefacere, & ſcientia eſt attributum, cuius natura eſt apprehendere ſcitum. Attamen eis reſpondet aduerſarius ex Philoſophis, hoc eſt falſum, & non poteſt imaginari eſſe eius. quoniam duo indifferentia, quę apud volentem ſunt ęqualiter, non pendet actio eius magis in vno quàm in alio, niſi in eo ſunt differentia, ideſt in eo, quod eſt in vno eorum attributum, quod non eſt in alio. cum vero fuerint ęqualia omnibus modis, & non fuerit ibi approprians oĩno, tunc voluntas pendebit in eis ęqualiter, &, cum pendebit in eis ęqualiter, & ipſa fuerit cauſa actionis, non eſt dependentia actionis in vno eorum magis quàm in alio. & tunc aut pendet in duabus actionibus ſimul, aut non pendet neq; in vno eorum, & ambo ſunt falſa. In primo aũt

C

ſermone quaſi concederent eis, ꝙ omnia ſunt ſimilia reſpectu ad agẽs D
primum, & ſequitur eis vt ſit ibi appropriãs prius eo. & hoc eſt falſum. Et, quia reſpondent ꝙ voluntas ſit attributum, cuius natura eſt diſcernere, & cognoſcere ſimile a ſimili, in eo ꝙ eſt ſimile, contradixerunt eis, ꝙ hoc non intelligitur, nec eſt quid intellectuale de voluntare, & quaſi negauerunt eis radicem, quam iam conceſſerunt. Hæc eſt ſumma huius capituli, & eſt permutatio ſermonis a quæſtione prima ad ſermonem de voluntate: permutatio aũt eſt operatio ſophiſtica.

Vult modo inducere ſententiam verborum Alga. & reducit opinionem phi-
loſophorum in propoſitionibus, & dicit. dicimus nos quod ſententia eius, quam
nomine philoſophorum inducit, ad probandum quod impoſsibile eſt inuenire in-
nouatum ab antiquo ęterno agente, eſt, quod impoſsibile eſt quod ſit ibi volun-
tas. Hęc igitur eſt prima propoſitio. ſ. quod in ęterno agente non eſt voluntas.
Hanc propoſitionem declarat. d. & hęc negatio eius congrua apparebat: vult di-
cere quod negare ibi voluntatem eſſe eſt congruum, inquantum ipſi concedebãt
obijcientibus, quod omnia opponentia, vult dicere pręſentia, ſunt ſimilia, id eſt,
eiuſdem rationis reſpectu antiquę voluntatis, tam ſi ſint in tempore ſicut pręce- E
dens, & ſubſequens, id eſt, ſicut res temporales, quam in qualitatibus contrarijs
vt albedo, & nigredo. iſta enim oppoſita omnia ſunt vnius rationis, ſimiliter
eſſe & priuatio ſunt ſimilia reſpectu primę voluntatis. Deinde hanc quaſi pro-
bant, & eorum probatio conſiſtit in hoc: quoniam, ſicut proprium eſt calori ca-
lefacere, & aquę infrigidare, ſic propriũ eſt voluntatis eſſe illimitatã ad vtroſq;
actus, & nullius eſſe determinatam. dicit ergo: &, quia ipſi hanc propoſitionem
concedunt obijcientibus eis, reſpondent quod non eſt de natura voluntatis in-
clinare actum vnius ſimilium magis quam alterum, niſi cauſa approprianre par
ticulati vnum ipſorum ſimilium expreſſe, alioquin prouenirent res, & earum
prouentus eſſet ab euentu. vult ergo quod voluntas eſt illimitata, & limitatur a
cauſa particulari, aliter euentus rei eſſet caſualis, & ſine illius cauſę intentione.
(Vnde philoſophi) hic tangitur ſecunda propoſitio. d. vnde philoſophi conce-
dunt eis ex hoc, quod ſi antiquum haberet voluntatem, bene poterit nouum ab
antiquo prouenire. Sed dubitatur, quoniam videtur quaſi argumentum ex de-
ſtructione antecedentis, ſic. ſi antiquum habet voluntatem, poteſt ab eo proue-
nire nouum, ſed non habet voluntatem. ergo non poteſt ab eo prouenire nouum,
dictum in logica, & maxime in fine primi priorum quod locus iſte eſt falſus, &
ego declaraui ipſum ibi in expoſitione mea, quam feci Paduę. Themiſtius, vt
apparet in primo de anima. & Auerro. commen. 13. viſi ſunt velle quod poteſt F
argui conſequente exiſtente de modo contingenti, ſicut bene ſequitur. ſi dion nã
uigat, contingit dionem bene nauigare, ſed dion nõ nauigat, ergo non contingit
ipſum bene nauigare. huius autem rationem declaraui in primo priorum capi.
de contingenti. & in ſecundo periherme. in expoſitionibus meis. quoniam pro-
poſitio de contingenti affirmatiua ſequitur ad illam de ineſſe, immo ſe habet vt
conſequens, cuius ſignum eſt, quoniam oppoſitum conſequentis repugnat antece
denti: quoniam, ſi non contingit dionem bene natare, ergo de neceſsitate dion
non natat, per regulam ęquipollentiarum modalium ſecundi perihermenias. &,
ſi dion de neceſsitate non natat, ergo non natat, ergo dion natat, & dion non na
tat, quę incompoſsibilia ſunt. Propoſitio autem de ineſſe negatiua ſe habet, vt
inferior ad contingentem negatiuam: quando, ſi dion non natat, non contingit
ipſum bene natare, & ſic apparet ratio regulę. Sed omnes moderni logica obij-
ciunt, & ego obiectiones illas ſolui in expoſitione mea primi de anima. Secu-
Termina- rius eſt tamen dicere cum Auer, in. 7. phy. commen. 16. ſ. quod in terminis con-
tio. uertibilibus poteſt argui ab oppoſito antecedentis ad oppoſitum conſequentis,
ſicut hic arguitur. licet enim per ſe ab oppoſito antecedentis non ſequitur oppo-
ſitum conſequentis. attamẽ per accidens gratia mẽ. bene ſequitur, vt dicit Auer.
in primo priorũ in figura ſecunda ex duabus affirmatiuis, & tu inſpicias ſcripta

A

A mea in logicis Arist. & aperietur tibi veritas, quoniam magna pars modernorũ ostendit bene dicta. (Et quia negantes) Vult hic inducere responsionem theologorum, quam quidam moderni dicunt in eorum theologijs. Circa quam debes scire, quod sicut in propositionibus per se est deuenire ad vnam per se notã ex terminis. V.g. ens est ens, vt declaraui in logica mea, ita in propositionibus contingentibus est venire ad vnam notam ex terminis. Verbi gratia, volũtas vult: quia, sicut illa est vera ex natura entis, ita est vera, quia voluntas. Applicando modo ad propositum: dico quod voluntas vult vnum similiũ magis altero, quia voluntas, V.g. presentatis duobus omnino similibus, dico quod voluntas, quia voluntas, vult a, & non b: & sic in proposito est de voluntate primi. Et hec responsio est multum subtilis apud me; & credũt quidam theologorum nostrorum, quod ipsi soli inuenerint hanc responsionem, & tam apparet qualiter apud antiquos fuit nota. & ideo bene dicitur quod omnia vere nostris patribus aperta fuerunt. Lege literam. Et quia negantes mundum esse ab eterno carent in hoc, s. argumento facto, responsione, conati sunt dicere quod antiqua voluntas. s. Dei, est quedã denominatio, id est, natura denominata, cuius natura est distinguere rẽ. i. vnum similium a suo simili absq; cã appropriãte vnum duorum similium magis quam alterum. sicut calor est quedam denominatio. i. natura denominata, cuius natura est calefacere. itaq; sicut calor calefacit, quia calor, ita voluntas vult alterum illorum, quia voluntas. Ecce igitur, quõ ventilata fuit responsio hec apud

B istos patres, non tñ apud modernos. (Sed philosophi) hic replicat hanc responsionem, & vr̃ mihi quod virtus eius argumẽti est. quecunq; comparata ad aliquã potentiam sunt omnino similia & eadem, respectu illius, nunquam erunt similia magis ad vnum quam ad alterum, qm̃ ipsa sunt similia, & respectu voluntatis ti. ergo sunt indifferentia. & per consequens apparet maior. Sed volibilia respectu primi sunt huiusmodi, vt ẽt concedunt theologi: ergo sequitur conclusio iam dicta: huius lege literã, Sed philosophi respondẽt eis. ꝙ hoc est falsum, & inimaginabile. si enim similia equalia fuerint apud volentem, non debet ab eodem effectus vnius eorũ magis procedere quam alterius effectus, nisi prout essent dissimilia. s. inquantum in vno eorum esset quedã denominatio, id est, natura, que in altero non reperitur. Si enim omnino dissimilia fuerint, & ibi nulla esset causa inclinans, tunc voluntas respiceret ambo equaliter. & tunc non magis ab eodem volente effectus vnius eorum similium quam alterius effectus. Deinde recolligit vim rationis. d. vnde tunc aut voluntas dependet de duobus contrarijs actionibus simul & semel, aut de nullo eorum. & ambo ista sunt simul falsa: tandem dicimus quod illius hominis verba sunt semierronea. & nihilominus conamur reprobare ad cauendum nocumenta multorum. & sic apparet vis rationis, &c.

C SED, SVPER hoc sunt questiones non paruę, quarum prima est. an in primo ente necesse esse sit voluntas. secunda questio erit, videlicet de vi rationis Auer. contra theologos. arguitur contra primam. quoniam Auer. 12. meta. cõm. 36. voluit ꝙ quelibet intelligentia mouet per appetitum rationalem, & intellectum. appetitus rationalis non est nisi voluntas. Secundo ibidem com. 39. ait autoritate Alexan. ꝙ appetitus sequitur comprehensionem, sicut vmbra corpus. sed in primo est comprehẽsio intellectiua, ergo ibi erit appetitus intellectiuus, qui voluntas erit. Preterea tertio, in tota secunda, & tertia disputatione Auer. demõstrat primum habere voluntatem, & mouere per appetitum volitiuum. Preterea, quarto arguunt theologi: quicquid perfectionis est in ente inferiori, est in superiori: sed in ente intellectuali, scilicet homine, est voluntas. ergo & in supremo erit multo perfectius, & Auer. commen. 39. declarauit omnia hec. Circa istam questionem breuiter debes scire, quod ad concludendum aliquam virtutem reperiri in aliquo non potest concludi nisi ex operatione; ad eo quod vbi operatio erit vniuoca, & vis erit vniuoca; modo ad propositum, vt capitur. 9. meta. coõmen. 3. & 10. & est intelligentia, voluntas consistit secundum operationem propriam in eligere libere, est autem eligere libere, vt declarabitur in secunda disputatione, sine spe remeriti electio. & hec est operatio prima & essentialis voluntatis, alia ratio est plus nobis nota, s. eligere cum contigentia ad

Tertia questio.

Aliquã virtutẽ reperiri ĩ aliquo ex operatione cognoscit.

Quid est libere agere.

vtrunq; oppoſitorum contradictorie: & iſta poſitio eſt famoſa omnibus. quoniã D
voluntas hominis cum ſubordinetur rationi fallibili, ideo eſt in potentia neutra.
& ideo vulgares credunt quod omnis voluntas eſt huiuſmodi: quoniam iſtam
tantum vident, & cognoſcunt: voluntatem autem ſecundum primam rationem
non poſſunt niſi ſapientes bene intelligere. & ideo illam deſpiciunt: & quia lo-
qui debemus vt plures, vt dicitur. 2. topi. ideo philoſophi dicerent quod volun-
tas primo modo tantum non dicitur voluntas. His habitis dicatur ad queſtio-
Solutio. nem, φ ſi loquimur de voluntate ſecundum primam opinionem, primo & per ſe
tantum ineſt primo principio: quoniam ſolum ipſe Deus agit, & eligit opus eius
ſine ſpe remunerationis: quoniam, cũ ipſe ſolus ſit optimus, & perfectus, & ſum-
me beatus, ipſe ſolus aget abſque eo quod perficiatur ab extrinſeco, & ideo ipſe
ſolus agit ſine ſpe remunerationis. alię autem res huiuſmodi voluntatem non ha
bent ita primo & per ſe, ſed ſatis ęquiuoce & participatiue: & iam iſto modo
non arguit Deum agere contingente, immo cum voluntate ſecundum iſtam ra-
tionem ſtat agere ſumme neceſſario. Si loquimur ſecundum voluntatem ſecun-
do modo: dico, quod ipſi non inerit: quoniam, cum ipſe per eſſentiam ſit bo-
nus, & per eſſentiam eius intentio eſt bona, & ordinata ad bonum, ideo per eſ-
ſentiam erit agens, & non ex indifferentia & contingentia: &, quia, vt dixi,
voluntas ſecundo modo dicitur voluntas famoſe apud vulgares. ideo illo mo-
do poteſt ſimpliciter concedi quod in primo non eſt voluntas: eo quia non E
eſt voluntas ſecundum rationem, ſecundam quam eſt propria & famoſa ratio
eius: & hęc fuit ſubtilis & pulchra imaginatio Auerrois, licet a paucis intel-
lecta, & per hęc iam concordantur omnia verba Auerrois. & tu conſidera
Poſitio theologorum. illa. Pro intellectu vero huius queſtionis, dicunt theologi, quod in omni rela-
tione contingenti, vel quomodocunq;, eſt conſiderare duo extrema: quoniam re
latio eſt vnius ad alterum habitudo, vt dictum eſt in prędicamentis. &. 5. meta.
loco eius. Modo contingens relatio, vt dicunt, poteſt eſſe ex duobus: vel, quia
neutra extremorum ſunt neceſſaria & neceſſe eſſe: vel, quia alterum tãtum. &.
quia licet Deus ſit neceſſe eſſe, omne aliud extra ipſum eſt cõtingens: ideo Deus
ad quicquid comparatur extra ſe, contingenter comparatur, & ideo ad extra cõ
tingens eſt voluntas eius. ad intra, eius comparatio eſt neceſſaria. & hęc eſt opi-
Poſitio philoſophorũ. nio omnium in theologia noſtra, & eſt propria, vera. Philoſophi autem, quę
ponunt voluntatem ſubordinari intellectui. intellectus autem ſubordinatur eſſen
tię, eſſentia autem per eſſentiam & naturam eſt optima, & ſumme bona. ideo na
turaliter appetit, & eſſentialiter inclinatur ad agendum perfectionem in alio, &
ſiuus integra agere perfectionem in alio eſſentialiter & per ſe: & per conſequẽs
voluntas ad vnum tantum ordinatur: & hęc eſt intentio omnium ſapientiũ phi- F
loſophorũ, & nolo plus immorari: & ex his apparet intellectus verborũ Auer.
& omnium philoſophorum, & declaratio multorum, qui in hoc propriam vocẽ
Poſitio chriſtianorum. ignorare videntur. Et debes ſcire, quod ſecundum nos chriſticolas, ratio agen
di non eſt eſſentia, vt dicam in tertia diſputatione, ſed eſſentia vt volens. et ideo
comparatur ad extra mere contingenter: & per hęc ſoluuntur argumenta Auer.
qm̃ licet Deus ſit indifferens ad omnia volita, tamen quia eligit contingenter et
libere, ideo poteſt agere quod ſibi pręfigit. Ad ſecundum patet ſolutio: quoniã,
& ſi Deus agat per eſſentiam non agit per eſſentiam, vt eſſentia, ſed vt volens:
& ſic contingenter. Et ſic argumenta huius hominis non agunt, vt patet.

ALGAZEL.

AIt Alga. reſpondens pro Loquentibus circa affirmationem vo
lũtatis. Dubitatio aũt eſt dupliciter, Primo quidẽ, cũ dixerint
hoc, non põt imaginari: nã an ſcitis hoc de neceſsitate, aut ſpe
culatione, aut impoſsibile eſt ratiocinari aliquod eorũ, vſq; ad affirma
re attributum, cuius natura eſt appropriare rem ſuo indifferenti?

A In dubio præsenti Auerrois inducit sententiam Alga. & quia verba sua sunt multum prolixa, abbreuiat ea, & ponit eorum sententiam. d. ait Alga. contra phi losophos asserens voluntatem talibus verbis: dicimus quod hic potest dupliciter argui. primo vt dictum est, &c. hęc sunt verba Alga. supra quibus Auer. primo ponit illum modum arguendi, quē dixit. s. explicando illud, quod iam tacuit Alga. post ibi in dubio. 12. inducit Alg. arguendo secundo articulo. & iterum expli cat illud: & quia Alga. tacuit argumentum primum, & tantum remittit se: ideo Auer. in solutione sequenti conatur exponere vim illius, & respondet ei.

AVEROES.

Ait Auer. Ista disputatio includitur in duabus rebus. Prima est, quia ipse concedit, ꝙ volnntas, quæ apparet nobis, non est verum de ea dicere quòd distinguat rem a simili, in eo ꝙ est simile. & ratio intellectualis iam cogit, vt sit attributum tale in agente primo, & id, quo existimatur imposibile esse attributum tale, est, sicut existimatur ꝙ non est hic ens, nec infra mundum, nec extra. Et
B secundum hoc voluntas attributa ipsi Deo glorioso, & voluntas hominis erunt dictę ęquiuoce, sicut est in nomine scientię, & aliis attributis, quorum esse in ęterno, non est prout est in innouato; appellamus tamen eam voluntatem in lege. Attamen apparet quòd finis gradus huius disputationis est topicus. quoniam demonstratio, quę inducit ad affirmandum attributum tale in hac re, s. ꝙ appropriet simile in esse a non simili, est positio volitorum similium, & tamen non sunt similia: immo etiam sunt opposita, postquam omnia opposita reuertuntur ad esse, & priuationem, quę sunt in vltimitate oppositionis; quæ est repugnans similitudini. & positio eorum, quòd res in quibus pendet voluntas, sint similes, est positio falsa: & sermo erit de hoc postea. Si autem dixerint, nos autem diximus ꝙ sunt similia respectu ad volens, postquam fuerit remotum ab intentionibus: intentiones enim sunt, quę approprient rem magis vni actioni, quam alteri: dicimus ꝙ
C intentiones, quę sunt ex eis, quibus perficitur substantia volentis, vt intentio nostra, qua pēdet voluntas nostra in rebus, sunt falsę de Deo: quoniam voluntas talis est desyderium rei ad perfectionem apud diminutionem repertam in substantia volentis. intentiones vero, quæ sunt in substantia voliti, non ex eo ꝙ aliquid voliti peruenit volenti, quod non fuerat in eo, sed hoc peruenit volito tantum, vt exitus rei a priuatione ad esse, non est dubium quòd esse est melius sibi, quàm priuatio, id est rei exeunti. & hæc est dispositio voluntatis primæ cum entibus. quoniam ipsa eligit semper eis melius duorum oppositorum: & hoc essentialiter, & primo. & hęc est vna specierum disputationis, quas includit hic sermo. Secunda vero est, quia ipse non concedit hoc attributum voluntatis, quę est in apparentia nobis, & conatus est affirmare ꝙ reperiatur in nobis in rebus similibus voluntas, quę eligit rem prę simili. & adduxit ad hoc exemplum, vt si ponantur ante aliquem duo dactyli similes omnimode, & consyderat ꝙ imposibile

Dispositio voluntatis primæ. s. Dei scdm philosophos.

est eos simul capere, & consyderat ꝙ non imagineur apud eum inclinans ad aliquem eorum, & ipse proculdubio eliget vnum eorum in capiendo. Quod quidem est sophisticum. Nam, cum posuerit aliquod tale, & posuerit volentem, quem induxit necessitas ad comedendum dactylum, seu ad capiendum, tunc captio quidem vnius duorum dactylorum in hac dispositione non est distinguere simile a simili, sed est tenere simile loco similis; & quemcunque eorum acceperit, peruenit ei volitum, & erit adimpleta eius intentio: & voluntas sua erit pendens in electione captionis vnius eorum, potiusquam in dimissione absoluta, nō aūt in captione vnius eorum, & electione eius potiusquā in dimissione alterius, s. cū ponantur intentiones in eis æquales, quoniam ipse non eligit accipere vnum eorum, quodcunq; sit, & inclinat eum ad relinquendum aliud. & hoc est manifestum per se, nam electio vnius eorum præ alio est inclinatio vnius eorum præ alio, & impossibile est vt inclinet ad vnum duorum similium præ alio, in eo ꝙ est simile. si autem fuerint in esse suo, in eo ꝙ sunt duo indiuidua, non sunt similia: nam omnia duo indiuidua, differt vnum eorum ab alio aliquo attributo, appropriato ei, ergo, si posuerimus voluntatem pendere in aliqua re appropriata alicui eorum, tunc imaginatur esse voluntas in aliquo eorum præ alio, propter differentiam repertam in eis: igitur nō erit pendens voluntas in duobus similibus, in eo ꝙ sunt similia. Hæc est dispositio rei, quam narrauit de primo modo dubitationis. Deinde recitauit Alga. secundum modum dubitationis in eo, quod dixerit nō reperiri attributum, quod distinguet vnū similium ab alio, & dixit.

ALGAZEL.

Dixit Alga. Et modus Secundus dubitationis est, quia nos dicimus, vos autem in opinione vestra estis indigentes appropriatione rei præ simili. quoniam mundus est a causa sua causante eum in dispositione propria cum assimilatione differentiarum eius: & quare appropriatur aliquibus modis? & falsitas differentiæ rei a simili in intellectu, aut in necessitate naturaliter, aut coacte non differt, &c. vsq; ad, fuit autem affirmatio situs in eo, potius quàm mutatio situs. & hoc est, quod non potest euadi ab eo.

AVEROES.

Dixit Auer. Prouenit ex hoc sermone ꝙ oportet de necessitate Philosophos confiteri ꝙ sit hic aliquod attributum agenti mundum, approprians rem præ simili. nam ipsi tenent ꝙ mundus potest esse maior quàm est, aut minor. &, cum sic fuerit, sunt similes circa esse eius. Si autem dixerint Philosophi quòd mundus possibile est vt sit in figura sibi propria, & quantitate corporū appropriatorum, & numero

A & numero appropriato, & ꝙ hæc aſsimilatio non imaginatur, niſi in tempore innouationis, & ꝙ non ſit ibi hora, in qua fuit innouatio mũdi dignior alia, dicitur eis ꝙ iam poſsibile fuerat eis reſpondere huic ꝙ creatio mundi fuit in hora digniori, ſed appropinquãtur eis duo ſimilia, inter quæ impoſsibile eſt Philoſophis ponere differentiã: quorum vnum eſt appropriatio partis motus, qui eſt in orbibus: ſecundũ vero appropriatio loci polorum orbium. quoniam omnia duo puncta oppoſita, quæ poſuerimus in linea protracta ab vno eorum ad aliud, tranſiens per centrum ſphæræ, poſſunt eſſe poli. appropriatio autem duorum punctorum præ cæteris punctis, quæ poſſunt eſſe poli eiuſdẽ ſphæræ præ cæteris punctis, quæ ſunt in illa ſphæra, non erit, niſi ex attributo appropriante vnum duorum ſimilium. Si vero dixerint ꝙ non eſt verum vt omnis locus ſphæræ poſsit eſſe locus polorum, dicitur eis ſequitur vobis ſecundum hanc radicem ꝙ non erit ſimiliũ partium: & iam vos dixiſtis in multis locis ꝙ eſt ſimplex, & propter hoc

B fuit ei figura ſimplex, & eſt rotunda. Vlterius, ſi poſuerint ꝙ ſint ibi loca non ſimilia, dicetur eis quomodo ſunt diſsimiles naturaliter? an ex eo ꝙ ſunt corpus, aut ex eo ꝙ ſunt corpus cœleſte? & nõ põt eſſe primatio ſimilitudinis his duobus modis. Dixit &, cũ ſic fuerit, ſicut ſtat apud eos, dicere ꝙ horæ in innouatione mundi ſunt ſimiles, ſic bene ſtat aduerſario dicere ꝙ omnes partes orbis ſunt æquales, vt ſint poli. & non videtur ꝙ hoc appropriatur eis in vno ſitu præ alio, nec in vno loco præ alio. & hæc eſt declaratio huius quæſtionis, & eſt Rhetorica: nam multa, quæ apparent demonſtratiue eſſe neceſſaria, ſunt primo aſpectu poſsibilia. Attamen reſponſio apud Philoſophos eſt ꝙ ipſi opinantur fuiſſe apud eos demonſtrationem, ꝙ mundus ſit compoſitus ex quinque corporibus, corpore quidem neque graui, neque leui, & eſt corpus cœleſte rotundum, quod mouetur circulariter, & quatuor corporibus: quorum duo ſunt ſicut extrema: nam vnum eſt graue abſolute, & eſt terra, quæ eſt centrum corporis circularis, & alterũ *De compoſitione Mũdi quamplurima.*

C eſt leue abſolute, & eſt ignis, qui eſt in concauitate orbis circularis: & id, quod ſequitur terram, & eſt aqua, eſt graue in comparatione ad aerem, & leue quidem in comparatione ad terram: & aſſociatur aquæ aer, & eſt leuis in comparatione ad aquam, & grauis in comparatione ad ignẽ. Et cauſa ꝙ terrę ſit grauitas abſolute, eſt quia eſt in vltimitate remotionis à motu circulari: & ideo fuit centrum fixum: Et cauſa leuitatis ignis abſolutę eſt, quia eſt in vltimitatę appropiuquationis motui circulari, & corpora, quæ ſunt inter ea, reperitur eis vtrunque ſimul, ſcilicet grauitas, & leuitas, quia ſunt in medio inter duo extrema, ſ. locum longiorem, & locum propinquiorem. &, niſi eſſet corpus circulare, non eſſet ibi nec graue, nec leue naturaliter, nec ſurſum, nec deorſum naturaliter, nec abſolute quidem, nec reſpectiue, nec eſſent diuerſa naturaliter, adeo ꝙ terra, exempli gratia, de natura eius eſt vt moueatur ad locum appropriatũ, & ignis de natura eius etiam eſt vt *Cur terra ſit grauis abſolute & ignis leuis ſimpliciter.*

moueatur ad alium locum, & sic quod est inter ea ex corporibus, & mundus est finitus ex parte corporis circularis.corpus enim circulare est finitum ex se, & natura sua ex eo, ꝙ id circuit superficies vna circularis: corpora vero rectarum dimensionum non sunt finita ex se, cum possit esse in eis additio, & diminutio. sunt tamen finita, quia sunt in medio corporis, cui impossibilis est additio, & diminutio: & ideo est finitum ex se. & propter hoc impossibile est vt sit corpus circuens mundum, nisi circulare. sin autem, sequeretur vt corpora aut finiantur ad alia corpora, & procedet in infinitum, aut finiantur in vacuum. & iam declarata est impossibilitas amborum simul, Qui autem imaginatus fuerit hoc, sciet ꝙ omnis mundus, qui ponitur, impossibile est vt sit, nisi ex istis corporibus, & ꝙ corpora aut erunt circularia, & erũt non grauia nec leuia, aut recta, & erunt grauia aut leuia, s. ignis, aut terra, aut quod est inter ea, & ꝙ ista non sunt, nisi circularia, aut in cõtinente circulari: quoniam omne corpus aut mouetur a medio, aut ad medium, aut circa medium: & ꝙ in motibus corporum cœlestium est dextrum, & sinistrum, & commiscentur corpora quatuor, & fiunt ex eis omnes generationes contrariæ, & ꝙ ista quatuor corpora cõtraria non deficiunt esse propter motus illos in generatione continua, & corruptione continua, i. in partibus suis. quoniam, si deficeret aliquis horum motuum, tunc corrũperetur hæc ordinatio, & proportio. nam manifestũ est ꝙ hæc ordinatio necesse est vt sit consequens numerum repertum in istis motibus. si enim esset magis, aut minus, peruerteretur hæc ordinatio, aut esset alia ordinatio, & numerus horum motuum aut est de necessitate ad esse eius, quod est hic, aut ad bene esse. Et hoc totum nõ expectes hic declarari demõstratiue. si autem fueris ex hominibus demonstrationis, speculare de his in locis suis. & audi hic sermones, qui sunt magis sufficientes sermonibus istorum: &, si non fecerint te adipisci veritatem, facient tamen te adipisci dominium cogitationis, quæ mouebit te ad habendum veritatem in speculãdo in sciẽtiis. Nam considera ꝙ quilibet orbis orbium cœlestium est viuens: qm̃ sunt habentes corpora determinatæ mensuræ, & figuræ, & mouentur ex se ex partibus determinatis, non ex quacunq; sit: & omne, quod est tale, est viuens necessario. s. nos, cum videmus corpus determinatæ quantitatis, & qualitatis moueri in loco ex se à parte determinata, nõ propter aliquid ab extra, nec ex quacunque parte ex partibus, & mouetur simul ad duas partes oppositas, sententiabimus decisiue ꝙ sit viuens. Diximus autem non propter aliquid ab extra, quoniã ferrũ mouetur ad magnetem, cum occurrit ei magnes ab extra, ac etiam quia mouetur ad eam a qualibet parte partium Et, cum verificatum fuerit hoc, ergo corpora cœlestia habent loca, quæ sunt poli naturaliter: & impossibile est vt sint poli præter illa loca. sicut animalia, quæ sunt hic, habent membra propria in locis propriis corporis, & in eorũ operationibus propriis, & impossibile est vt sint in aliis locis eorũ, sicut

Si deficeret aliquis cœlestium motuũ corrumpetur hęc ordinatio, & proportio. Idem lib. de substantia orbis cap. 4. Vide oppo. 12. Met. 41. Vide contr. Zim.

Quilibet orbis est viuẽs Loca Corporũ Cœlestium.

A membra motus, quæ sunt in locis determinatis animalis. poli aũt sunt in animali circulari in gradu horum membrorũ, s. ꝙ sunt mẽbra motuum. Et nulla est differentia in hoc inter animalia rotundi corporis, & non rotundi, nisi ꝙ ista membra differunt in animali non rotundo figura, & potentia, & in animali rotundo differunt potentia tantum: quare existimatur in eis primo aspectu ꝙ non differant, & ꝙ possibile sit vt sint poli in orbe, quæcũque puncta fuerint. Et quemadmodũ, si aliquis dixerit ꝙ hic motus i. hac specie animalis, i. quę est hic, possibile est vt sit in quocunque loco eius, & ꝙ sit in loco, vbi est in alia specie animalium, est deridendum: quoniam datum est omni animali motum fieri in locis conuenientibus naturæ illius animalis, aut in loco tali, & in alio non potest fieri motus illius animalis: sic est dispositio in diuersitate corporum cœlestium in locis polorum ex eis. nam corpora cœlestia non sunt eadem specie, plura vero numero, sed sunt plura specie, vt indiuidua animalium diuersorum, licet non reperiatur illius speciei nisi vnum indiuiduum tantum. Et hæc eadẽ respõsio

B est, quæ dicitur in responsione, quare cœli mouentur ad partes diuersas. nam ex eo, ꝙ sunt animalia, necesse est vt moueantur ex partibus determinatis, sicut est in dextro, & sinistro, & ante, & retro, quæ sunt partes determinatæ in motu animalis, nisi ꝙ sunt diuersa in animalibus diuersis figura, & potentia, & sunt diuersa in corporibus cœlestibus potentia. & ideo posuit Ari. ꝙ in cœlo sit dextrum, & sinistrum, ante, & retro, & sursum, & deorsum. Diuersitas autem corporum cœlestium in partibus motuum est, quia differunt specie: & est quid proprium eis, s. ꝙ differãt species eorũ propter diuersitatẽ partiũ motuum eorum. Et considera corpus cœleste primũ esse vnũ aial, cui determinauit natura sua seu ad necessitatem, seu ad bene esse, vt moueatur secundum oẽs partes suas vno motu ab oriente in occidens: alii vero orbes, determinauit natura eorũ, vt moueantur contra hunc motum. & pars orbis totius, quam determinauit natura, est melior oĩbus parti-

C bus, cũ hic orbis fuerit melior omnibus orbibus, & totis melius mobilibus oportet, vt sit ei pars melior. Et hoc totum declaratũ est hic modo rhetorico: in locis autem propriis declaratum est demonstratiue. si ergo dilexeris esse ex hoĩbus demonstrationis, perquire ea in loco proprio. Et, cum scieris hoc, non erit tibi difficile debilitare rationes, quibus rõcinatus est Alg. cũ fuerint duo motus diuersi similes in cõparatione ad quẽlibet orbẽ orbiũ cœlestiũ, & in cõparatione ad id, qđ est hic. qm̃ apparet primo aspectu ꝙ motus orientalis possit esse aliis præter orbem primum, & quòd motus occidentalis possit esse ei. & hoc (vt diximus) est, vt si quis imaginatus fuerit quòd pars motus in Cancro sit pars motus in homine. & non euenit hæc existimatio de Cancro, & hoie propter diuersitatem figuræ in eis: euenit vero orbibus cœlestibus, quia sunt concordes in figura. & qui considerauerit in aliquo sũto factorum, non declarabitur ei scientia eius, nisi cum declarata

Ecce qõ cę lum dicatur Aial & quo habeat mẽbra.

Corpora cœlestia nõ sũt eadem spẽ. Idem lib. de sba orbis capitu. 5. Vide oppo. 2. cœ. 49. et 59. cõ. Vide cõtra. Zim.

Corpus cœleste est vnũ animal. Vide infra dic sp. 3. & 2. Cœ. 42. 71. & 74.

fuerit ei scientia intenta in illo facto, & finis intentus in eo. &, cum D
non sciuerit omnino scientiam eius, possibile erit vt existimet ꝙ possibile sit reperiri hoc factum, licet sit in quacunque figura fuerit, & in quacunque quantitate, & quocũq; situ partium, & in quacunque com positione. hoc idem euenit Loquentibus, de corpore cœlesti Et oia ista sunt cogitationes primo aspectu, & sicut qui opinatus fuerit hoc in factis, ignorat facta, & factorem, sed habet in eis opiniones non veras, sic etiam est dispositio in creatis. Et aduerte huic radici, & non acceleres in iudicando creaturas Dei. glo. primo aspectu, & eris ex eis, de quibus dicitur, tu es prope os eorũ, & longe ab interioribus. Illuminet Deus glo. oculos nostros lumine scientię suæ, & auferat a nobis velamina ignorantiæ. nam ipse est tribuens sciẽtias: & noticia operationũ propriarum corporum cœlestium est noticia facientis ea, quem inspexit Abraam. requiescat in pace, cum dixerit faciens cœlum, & terram: & nos transferamus ad sermones Alga. in motibus. E

ALGAZEL.

Ait Alga. Secundum vero consequens consideratur ex parte diuersitatis motuum orbium: aliqui quidem ex oriente in occidens, & aliqui econtra, &c. vsque ad possibile est aduersario afferre rationes diuersitatis in rebus, & dispositionibus.

AVEROES.

Ait Auer. Non latet autem te Rhetorica in hoc sermone, ex eo, quod pręcessit, ac etiã eius responsio, & ꝙ hoc totum est eius, qui non intelligit naturas illas excelsas, & operationes nobiles, quæ fiunt ex eis, & assimilat scientiam Dei glo. scientiæ hominis ignorantis. Et, cum dixit si autẽ dixerint duæ partes oppositę sunt F contrariæ, & quõ fient æquales, dicimus ꝙ hoc est, sicut id, quod dicitur, ꝙ ante, & post in inuentione mundi sunt contraria, & quõ ponitur assimilatio eorum. Id aũt, quod existimauerunt, ꝙ sit notum esse similitudinem horarum diuersarum in comparatione ad possibilitatem essendi, & ad omne congruum, quod imaginatur positio eius in esse, & sic etiam est nota æqualitas dispositionum, & situum & locorum, & partium in comparatione ad congruũ ei, illud est sermo manifesti erroris ex se. nam, si cõcessum fuerit ꝙ possibilitas esse hominis, & priuationis sit æqualiter in materia, ex qua causatus est homo, & ꝙ hoc sit ratio ad probandum ꝙ sit inclinans faciẽs esse, & nõ priuationem, tunc non est possibile imaginari ꝙ possibilitas videndi, & non videndi ipsius oculi sit æqualiter. nam nemo potest ponere quòd partes oppositæ sint æquales, sed debet ponere quòd recipiẽs ea est indifferens, & sequuntur ex eis operationes indifferentes. & sic ante, & post

Quõ ante et post in inuẽtione mundi sint contraria.

Nemo põt ponerẽ quod partes oppositę sint ęq. les.

A quæ sunt similia, ex eo quòd hoc est ante, hoc vero post, possibile est tamen vt ponatur q; sint similia circa receptionem esse. Attamen hoc totum non est verum. nam quod in est oppositis, essentialiter est, vt recipientia eorum sint diuersa: q autem recipiens actionem cõtrariorum sit vnum in vna hora hoc est impossibile. Philosophi autem non tenent possibilitatem esse rei, & priuationis æqualiter in vna hora. sed tempus possibilitatis esse est aliud a tempore priuationis, & hora apud eos est conditio requisita in innouatione eius, quod innouatur, & in corruptione eius, quod corrumpitur. Si autem esset tempus possibilitatis esse rei, & tempus priuationis idem, i. in materia rei propinqua, erit esse eius corruptio possibilitatis priuationis eius; & erit possibilitas esse, & priuationis ex parte agentis: non autem ex parte recipientis. Et ideo, qui conatus est ex hac via affirmare agens est sermo sufficiens, tamen est rhetoricus, & topicus, non demonstratiuus: licet existimatum fuerit in Alfarabio, & Auicenna q ipsi processerint hac via ad probandum quòd omnis actio habeat agens: & est via, qua non
B processerunt Antiqui: & profecto secuti sunt isti duo viri in hoc loquentes nostræ gentis. Attamen quo ad innouationem totius apud tenentem innouationem eius non imaginatur quidem in eo antecedens, nec subsequens. qm̃ antecedens, & subsequens in horis imaginãtur in comparatione ad instans præsens: &, cum non fuerat ante creationem mundi apud eos tempus, quomodo imaginatur, vt præcedat instans ipsum, in quo creatus est mundus? & non potest demonstrari hora in creatione mundi: qm̃ antea aut non fuerat tempus, aut fuerat tẽpus infinitum: & ambobus modis non demõstratur ei hora propria, in qua pendeat voluntas. & ideo hic liber nomen proprium sibi congruum præ cęteris est Destructio simpliciter, non destructio philosophandi. nam quod facit adipisci incumbentem ei est destruere, & deuastare sententias. Et, cum dixit si autem fuerint ei possibiles rationes diuersitatis cum similitudine, conueniunt aduersario rationes diuersita
C tis in rebus, & dispositionibus, i. si verificatum fuerit Philosophis ponere diuersitatẽ in partibus motuũ, verificatur ẽt aduersario ponere diuersitatem in tẽporibus cum credulitate similitudinis in eis. Attamẽ hæc est cõtradictio secũdum sermonẽ dicetis, nõ secũdũ rẽ ipsam, cum cõceditur proportio inter partes oppositas, & tempora diuersa. & huic contradicit proportio in hac mutatione temporum, & partium. & aduersario est ponere ęqualitatem inter eos in ratione diuersitatis, aut ratione similitudinis. quare omnia ista sunt sermones topici.

Philosophi non tenent possibilitatẽ eẽ rei et priuationis eius equaliter in vna hora.

Alpharabi⁹ & Auic. in quid errans scdm philosophos peripatheticos.

Declaratio tituli huius libri.

In hac solutione Auerroes tria facit: primo ponit sentẽtiam verborum grosso modo, secundo ibi (quorum sententia) exponit subtilius verba eius, tertio ibi (sed philosophi respondent) declarat sententiam philosophorum & sapientum, & quid bene, & quid male dixit Alga. Quantum ad primam partem reducit sententiam eius in duobus punctis: quorum secundus ponitur ibi (secundum vero prædictorum) de primo dicit: dicimus nos quod sententia horum verborum concluditur in duobus: primum, quod ipse concedit, est, quod impossibile est in voluntate pręsenti, quod distinguat rem a suo simili: vult dicere quod

loquendo de voluntate nostra, quę dicitur dé voluntas pręsens, quiā nobis D
manifesta: verum est, quod, si ei pręsententur duo similia: simpliciter impossibi
le est distinguere vnam illarum, scilicet rerum a suo simili, inquantum simile.
Deinde ponit modum, quomodo voluntas pręsens eligit potius vnum similiū
magis altero. d. & intellectus sine dubio iudicat esse denominationem talis vere
in agente primo: vult dicere, quod licet voluntas vnum similium non eligat
magis, attamen intellectus facit eam denominare eligere potius vnum quam al-
terum: eo quia intellectus est primo in agente, cum operatio pręsupponat cogni
tionem, vt Auerroes declarauit auctoritate Themistij. 12. Metaphysi. com-
men. 8. Debes scire quod voluntas est certa, & de se illimitata ad effectus simi
les: sed, quia ipsa sequitur comprehensionem, ideo eligit effectum illum, quem
sibi ratio dictat, & praesentat, vt declarauit Aristo. in libro de causa motuum
animalium, &. 3. de Anima: vide (Et quod hoc) nunc probat istam primam pro
positionem: & intendit probare quod Deus hoc modo praeuidentia intellectus
eligit per voluntatem, sicut facit hominis voluntas, & dicit, & qui hoc nega-
ret, esset sicut opinatus esset, id est, esset ac si diceretur ab aliquo, quod hic nullū
est ens infra mundum, neque extra: quoniam omnia si sunt, a Deo esse debēt:
sed, si Deus non agit illo modo, nullum ens erit a Deo, & per consequēs appa
ret vis primi puncti. (Et ideo sequitur) iste textus potest dupliciter cōtinuari ad
praecedentē, vt possum concipere: vno modo vt sit secunda ratio ad probandū B
voluntatem esse in Deo, quae ratio est quasi ex auctoritate antiquorum, quos
narrat Auerroes. 12. Metaphy. commen. 39. quod haec sunt in Deo aequiuoce,
& per consequens sunt in Deo. Vel potest exponi melius, quod Alga. infert
correlarium ex dictis dicens, & ideo sequitur ex hoc, quod voluntas dicitur in
Deo, & in homine aequiuoce: cuius rationem ex dictis tangit dicens, sicut dici-
tur scientia, id est, intellectus, cui subordinatur voluntas, & alijs denominatio-
nibus, quae in Deo sunt: & hęc expositio est melior. (Et haec sunt verba.) Hic
textus pōt exponi iterū duobus modis. Vno modo, vt dicamus quod postquam
contradixit maiori, quae erat: duo simplicia praesentata vni voluntati, non ma-
gis vnum eligitur quam alterum: vult contradicere minori, quae erat, sed effe-
ctus Dei sunt similes, scilicet esse mundi & non esse mūdi, &c. dicit & hęc sunt
verba dialecticalia, id est, minor est ficta non demonstratiua: cuius rationē in-
nuit dicens, id namque, quod cogit tantum talem denominationem ponere, vide
licet appropriare quandam magis quam suum simile, est sine dubio positio, id
est, quia ponitur voluntates horum esse similes. Cui respondet dicens, & tamen
non sunt: immo opponuntur, quod declarat dicens: omnia enim opponentia, i.
opposita reducuntur ad esse, & ad priuationem, id est, ad contradictionem, quae
formaliter id est, per se primo opponuntur: & oppositio generalis contradi- F
ctoriorum est similitudinis, id est, potest saluari in similibus & tunc recolli-
git solutionem dicens, patet ergo quod hoc, quod ponebat, videlicet, quod res,
in quas voluntas respicit, sunt similes, est falsum immo sunt opposita con-
tradictorie: quoniam esse & non esse contradicunt: & sic est de esse mundi, &
non esse eius. Et per hoc apparet solutio ad maiorem & ad minorem, & hic
est primus modus exponendi. Potest exponi secundo modo, vt dicamus
quod hic Auerroes Arguit contra Alga. & tu considera: quoniam primus mo-
dus est melior: vt videtur, & plus consonus verbis arabicis, & ordini praemis-
so, vt vides. (Secundum vero praedictorum.) Nunc vult ponere secundum
punctum Alga, & dicit: secundum vero praedictorum duorum in verbis huius
hominis est, quod ipse dicit sic philosophis: & ponit illud, quod loquitur philo-
sophis dicens, vos sup. o philosophi opinamini quod non oportet appropriare
rem a suo simili, vult dicere, creditis non esse differentiam a voluntate in ele-
ctione alterius, scilicet rei a suo simili. Tunc arguit contra eos dicens, mun-
dus factus namque est & productus a sua causa dante sibi esse, & propriam fi-
guram: tunc dicit: quare ergo appropriatus fuit in isto modo: vult dicere, & non
sub modo opposito simili: cum sit manifestum apud vos, quod distingui aliquid
a suo simili in intellectu, aut in consequentia naturali, id est, similitudine natu-

A rali, si falsum apud vos: vult dicere, ergo ex quo nec intellectus diuinus, nec voluntas eius potest distinguere inter duo similia. Cum igitur mundus iste modo factus, & illo modo opposito lint similia, non erit productus a primo motore, vt in tempore, nec in æternum: hæc sunt verba huius hominis. (quorũ sententia.) Vult modo subtilius exponere verba eius, & ponit secundum punctum primo.d.quorum, scilicet verborum in secundo puncto dictorum sententia est, quod oportet philosophos concedere esse denominationem in agente primo appropriante rem a suo simili, id est, quod oportet concedere quod in Deo sit potentia discretiua vnius rei a suo simili. Quod declarat dicens, videtur enim possibile mundum esse in aliam figuram, præter hanc, quam modo retinet: & in aliam quantitatem, præter istam, scilicet maiorem vel minorem: & si sic: omnia ergo sunt similia in natura sui esse. Est ergo punctus quæstionis contra philosophos in hoc: quoniam mundus, inquantum mundus, est possibilis sub duobus modis oppositis: ergo non magis fuit productus a Deo siue ab æterno, siue in tempore sub dispositione præsenti, quam sub opposita. Hæc forma arguendi valet contra eos, sicut contra theologos. (Et si forte,) Inducit responsionem philosophorum, & redarguit eos dicens: &, si forte philosophi dicerent, quod hoc verum esset in temporibus priuationis mundi: vult dicere, quod illa potestas in vtroque modo est vera ante tempus essendi mundi: modo
B in proposito nullum fuit tempus ante eius creationem, in quo mundus fuit sub non esse: ante enim creationem nullum erat tempus principalius alio, quia productio seu creatio nunquam fuit: vult dicere in tempore nouo. Sed, quia theologi ponunt ante esse mundi tẽpus verum, vel imaginatum: ideo tunc vere fuit possibilitas in vtroque modo factionis: & argumentum contra eos procedit, nõ autem contra philosophos. (Nos respondemus.) Adhuc Algazel nititur destruere opinionem philosophorum dicens, nos respondemus eis, quod creatio mundi in nobiliori tempore: vult dicere, concedo quod esse mundi fuit in tempore: & dico quod eodem modo, quo nobis arguunt, arguemus eis, & arguit, d. si duæ sunt res omnino similes absque aliqua differentia, videlicet esse mõdi sub forma præsenti, & magnitudine præsenti, & esse sub quantitate maiori vel minori, & figura alia: petendum est, quare magis fuit vna earum ad esse quam altera, videlicet quare magis motus orbium tendit versus quandam partem, quã versus contrariam. Similiter, quia puncta polorum mundi magis appropriata fuerunt vbi sunt, quã alibi: & declarat possibilitatem vtriusque partis. d. quælibet namque duo puncta diametraliter in sphæra opposita possibilia sunt esse poli in eadem sphæra: quare cogimur dicere, quod appropriari duo puncta polorũ prouenit necessario a quadam denominatione dante eisdem duobus pũctis
C naturã polorũ, vult dicere a volũtate primi motoris, quæ appropriat illa pũcta esse polos: ergo conantur philosophi concedere corpora supercœlestia non esse homogenea, & ipsi totum contrarium opinantur, videlicet quod corpus cœleste est summe simplex, & ideo retinet simpliciorem figuram, scilicet sphæricam: vult ergo dicere, quod aut poli sunt ad voluntatem, aut ex natura. Si primum, habetur quod sunt poli facti a voluntate Dei: si a natura, ergo corpora cœlestia sunt diuersarum naturarum, & per consequens contra philosophos &c: & sic quomodocunque sequitur argumentũ contra theologos, factum esse cõtra philosophos: hæc est sententia verborum Alga. in præfato capitulo. Debes scire, quod vtrunque argumẽti Alga. consistit in hoc: quoniam philosophi euadebant a quæstione, quantum ad hoc, quod esse mundi fuit æternũ: modo cõtra arguitur: quoniam esse polorum & motum est temporale, vel possibile sub vtroque modo in tempore: igitur oportet ponere in Deo voluntatem, qua illæ sic sint, & non sub opposito: & per consequens habent dicere quod negant. (Sed philosophi.) Antequã hanc partẽ exponam: dico: quod duo sunt, quæ difficultatẽ faciunt Auerroi. Primum, ex quo puncta illa sunt contingenter poli: quare cœlum mouetur magis versus a punctum, quam versus b punctum: ergo oportet, vel dicere motum esse causalem, vel dicere hoc subesse voluntati primi prin-

cipis: & ſic habetur intentum. Secundum eſt, ex quo eſſe mundi ponit ſecundum eius eſſentiam eſſe ſub diſpoſitione oppoſita ad illam, in qua modo eſt: quare non fuit? vel igitur caſu fuit, vel, vt ſupra, oportet recurrere ad voluntatem primi: & iſta duo tangit vis argumenti Algazel. & Albertus octauo phyſicorum quaſi formaliter fecit hoc argumentum. Iſtis propoſitis videtur mihi quod Auerroes duo faciat: primo præponit duo, quaſi fundamenta ſolutionis: ſecundo ibi. (Et hoc modo reſpondendum.) Reſpondet ad formam argumenti primi, & ſecundi. Quantum ad primam partem, primo oſtendit quinque eſſe corpora in mundo: ſecundo ibi. Præhabitis igitur iſtis.) ponit ſecundum fundamentum ad propoſitum eius. Dicit ergo in prima parte. Sed philoſophi reſpondent quod probatum eſt demonſtratiue, quod mundus eſt ex quinque corporibus, videlicet ex corpore cœleſti, quod non eſt neque graue neque leue, & quatuor corporibus elementalibus: quorum quoddam eſt graue abſolute: vt terra, quæ eſt centrum omnium orbium. vult dicere centrum naturale, & quoddam leue abſolute: vt ignis, & alia duo elementa, ſcilicet aqua, & aer, quæ ſunt huiuſmodi in reſpectu, vt dictum eſt in libro cœli. (Et cauſa.) Vult modo dare cauſam iſtarum proprietatum elementorum, & dicit. & cauſa grauitatis terræ eſt, quia eſt in maxima diſtantia a motu orbium. Et dat cauſam alterius. d. & per contrariam cauſam ignis eſt in ſumma leuitate. Et dat cauſam aliorum. d. & quia alia duo elementa ſunt interpoſita inter terram, & ignem, ideo exiſtunt mixta de duabus prædictis naturis, ſcilicet leuitate, & grauitate. D E

CIRCA ISTAM partem occurrit quæſtio: quoniam omne corpus cauſam, vel aliquid eius, debet eſſe immediatum ei, vel ſecundum ſe, vel ſecundum aliquid ſui, vt 7. Phyſicorum colligitur, maxime commen. 10. Et arguitur priuatio nullius poſitiui eſt cauſa. modo diſtantia eſt quædam priuatio, cum ſit carentia ſitus ad cœlum: ergo non eſt cauſa grauitatis terræ. Ad iſtam quæſtionem ſunt plures modi dicendi. primus eſt, quod immediata cauſa grauitatis eſt frigiditas. Sed, quia cauſa caloris eſt motus cœleſtis. 2. cœli, text. commento. 42. ideo frigiditas cauſatur a priuatione motus cœleſtis. & ſic grauitas ab illa frigiditate. Et quia leuitas & grauitas ſunt oppoſitæ, ideo leuitas cauſatur a calore: & ita ignis eſt leuis, quia propinquus cœlo. Contra, quoniam effectus poſitiui debet cauſa eſſe poſitiua: modo frigiditas eſt effectus poſitiuus, ergo non a priuatione cauſatur. Secundo arguitur, ſi ſic: ergo vbi plus de frigiditate, ibi plus de grauitate: ſed plus aqua eſt frigida, quã terra, vt 2. de generatione capitur: ergo erit grauior terra, contra ipſum hic.

Primus modus rñdẽdi.

Contra.

Defenſio.

Adhuc quidam volunt defendere opinionem iſtam, Et dicunt duo. primum, quod frigiditas eſt duplex: ſicut calor duplex. quidam enim eſt calor cœleſtis, & quidam calor elementalis. vt 12. Metaphy. commento. 18. & in de ſubſtantia orbis habetur, ita duplex eſt frigiditas: quædam cœleſtis, & quædam elementalis. prima opponitur ad calorem cœleſtem, ſecunda calori elementari. hæc diſtinctio colligitur. 2. cœli, commen. 102. Secundo dicunt, quod quia frigiditas cœleſtis cauſatur ex priuatione cauſarum calidorum, ideo dicunt quod frigiditas cœleſtis nihil aliud eſt, niſi priuatio caloris, non quod effectum poſitiuum ponat, ſed tantum priuationem caloris, eſt enim terra aqua frigidior iſta frigiditate, quia plus priuata calore cœleſtis corporis: eo quia aqua eſt propinquior cœlo, & cauſis calefactionis. frigiditas autem elementi eſt effectus poſitiuus, ſicut & calor. Iſtis habitis, ad primum dicit, quod frigiditas elementi eſt effectus poſitiuus, & iſtius cauſa eſt poſitiua, vt dicetur: ſed frigiditas cœleſtis non eſt niſi ſola priuatio caloris, & iſtius cauſa eſt priuatiua, ſcilicet carentia cauſarum calefacientium. Ad ſecundam patet ſolutio: quoniam in aqua eſt, ſcilicet plus de frigiditate elementi, non autem cœleſtis. Sed adhuc ego non poſſum bene intelligere ſolutionem iſtam: quia nihil haberet Auerro. quoniam, ſi frigiditas, de qua loquitur, eſt cœleſtis, tunc non haberet intentum: quoniam, vt dicunt, iſta eſt ſola F

Impugnatio.

A privatio caloris formaliter, & potentialiter privatio causarum caloris. modo arguitur, vt prius: quoniam grauitas est effectus positiuus, & frigiditas causa, & ens priuatiuum: ergo, vt prius, illa non erit causa grauitatis. Ad hoc dicit quidam meus socius Paduę, quod forte, sicut apud Auerro. conceditur duplex frigiditas, ita duplex grauitas, cuius primę est causa frigiditas cęlestis, et secunda causa secundę. & sicut frigiditas cęlestis est sola priuatio caloris, ita grauitas cęlestis erit sola priuatio leuitatis. Ad formam dicebat, quod frigiditas illa non est causa entis positiui, sed priuationis tantum. Sed adhuc dubito: quoniam aqua apud istos frigiditate elemētali est frigidior terra: ergo grauitate elementali erit grauior: consequentia patet: quoniam, vbi erit plus de causa naturali naturaliter agente, erit plus de effectu naturali naturaliter causato: cōsequens est contra totam philosophiam, & maxime contra Auerro. hic. Secundo, si sic tunc datur duplex leuitas positiua in corpore igneo existens: quoniam ibi opponitur leuitas grauitati: consequens est nouum, & nondum concessum ab aliquo. Aliter dicunt alij, & est secundus modus dicendi, scilicet quod vna tantum est frigiditas, scilicet elementi, quę est priuatio caloris, id est res priuatā calore. volunt. n. quod duo dicat, scilicet qualitatem illam, quę est frigiditas, & carentiam caloris: & volunt quod, quia hęc frigiditas non est intenta a natura, ideo causatur per accidens a corporibus cęlestibus: nec inconuenit quod primario sit causa effectus

B positiui per accidens: & dicunt, quod ista frigiditas est maior in terra, quam in aqua propter causam Auerr. hic & .2. cęli. commen. 102. & quando dicitur. 2. peri her. aqua est primum frigidorum: intelligunt quo ad sensum nostrum: quoniam plus mutatur a frigiditate aquę propter inconsuetudinem, quam ab illa terrę: & hoc tangitur primo phys. His habitis, patet solutio quęstionis. volunt enim quod terra est grauior, quia frigidior: est autem frigidior, quia plus distat a corporibus cęlestibus per motum calefacientibus. Hic modus, licet sumatur a Tho. ma. 2. cęli. attamen peccat apud me: quoniam non videtur verum, quod frigiditas non intendatur a natura: quoniam illud, per quod constituitur in esse corpus necessarium in mundo, est intentum per se a natura: sed per frigiditatem constituitur in esse terra: ergo, &c. Secundo, illud, quod est causa operationis naturę, est intentum a natura. frigiditas est huiusmodi. est enim causa frigefactionis, quę est operatio plusquam naturalis, alia argumenta contra hoc tetigi in libro de substantia orbis. Secundum, in quo peccat, est: quoniam omnes fere concordes sunt in hoc, quod aqua est frigidior terra. est enim ignis primo calidus, aer primo humidus, aqua primo frigida, & terra primo sicca: vt dicit philosophus secundo de generatione: & certum est, quod non ęquiuocat de ly primo in isto ordine. Et etiam declaratum est, quod non potest ordo elementorum aliter esse. ibi-

C dem vide, quoniam esset longum. Ideo ad quęstionem istam videtur mihi esse dicendum, quod sola frigiditas non sit causa grauitatis: quoniam, tunc aqua esset grauior: nec sola siccitas: quoniam, tunc ignis esset grauis, immo grauior aqua ad minus. dico ergo quod frigiditas est causa sub certo gradu commixtionis ad siccitatem. Vnde, sicut colores extremi sunt causa mediorum sub certis proportionibus, ita frigiditas est causa grauitatis, prout est cum certa proportione ad siccitatem. Sed dices, quare siccitas non est causa grauitatis sub certa proportione ad frigiditatem, sicut econtra? Iam apparet solutio: quoniam illa non est de qualitatibus actiuis, sicut frigiditas: ideo potius illud attribuitur frigiditati, quam siccitati. Contra adhuc, quoniam, si frigiditas est causa grauitatis sub illa proportione, caliditas non poterit esse causa leuitatis sub aliqua alia, quomodocunque proportione ad siccitatem eiusdem speciei. Respondeo, quod, sicut materia est vna numero omnium sub diuersis dispositionibus, ita siccitas est vna specie amborum sub diuersis proportionibus: & sic negatur consequentia. Ad argumentum modo. ad primum patet solutio. priuatio enim motus, seu corpus cęleste non est causa grauitatis, sed concausa concomitans, sed causa est, vt dixi. Ad secundum dicendum, vt prius, quod Auerro. non tetigit causam grauitatis terrę, sed concomitantes illam causam; & sic intelligitur dictum eius in secundo cæli, & alibi.

Positio alia.

Impugnatio

Positio quorundam.

Impugnatio

Positio propria.

Dubitatio.

Solutio.

Replica.

Solutio.

SECVNDA QVAESTIO principaliter est circa elementa media. ait D
enim ea esse mixta ex duabus naturis vult dicere, scilicet quodlibet est mixtum ex grauitate & leuitate modo. Hoc non videtur verum: quoniam quodlibet elementum est æque simplex, sicut & alterum, vt.4.cæli declaratum est, & philosophus in omnibus locis ponit tanquam manifestum, quatuor esse corpora simplicia generabilia & corruptibilia: ergo dictum Auerro. patitur difficultatem.

Positio quorundam. Circa istam quęstionem breuiter quidam viri dicunt quatuor esse qualitates sensibiles, & duas motiuas in corporibus simplicibus. volunt enim quod ignis sit summe leuis, terra summe grauis, aer sit compositus ex grauitate & leuitate. plus tamen ex leuitate, aqua eodem modo ex leuitate & grauitate, licet plus de grauitate. volunt enim quod, sicut apud Auer. color medius non est essentialiter & realiter, nisi extremi sub certa proportione, ita huiusmodi qualitates medię sunt qualitates extremę sub certis proportionibus diuersis. &, sicut color medius differt specie ab extremis per accidentia, ita & huiusmodi mediæ qualitates differunt specie ab extremis. Qualitas ergo motiua aeris non est nisi grauitas, & leuitas refractę ad certum motum fractionis. Et similiter etiam qualitas motiua aquę: & hanc opinionem accipiunt ab Auer. primo cæli.commen.17.&.4.cæli.commen.26.&.29.& pro eis facit multum verbum Auer. hic.d. & quia alia duo elementa interposita sunt inter terram & ignem, B
mixta existunt de duabus prędictis naturis: ecce, quomodo aperte, & manifeste tangit hunc modum. Et per hoc ad primum. dicendum enim quodlibet esse ęque simplex in substantia, non autem in qualitatibus: &, etiam licet illa qualitas motiua sit composita, quia tamen compositio illa non diuersificat operationem illius, potest & debet computari tanquam simplex: & sic potest saluari dictum Auerro.

Impugnatio Contra istam opinionem est solitum argui sic: cuiuslibet motus & operationis simplicis causa principalis, & instrumentalis debet, vt sic, esse simplex. hæc propositio declaratur in primo cæli, per totam secundam summam: sed motus elementi est simplex operatio & simplex actus: ergo causa principalis, scilicet natura elementi, & instrumentalis, scilicet qualitas motiua debet esse simplicia. Secundo, in quocunque corpore sunt plures qualitates motiuæ, motus est semper a qualitate dominante, vt Auerro. declarat primo cæli.commen.7. Cum igitur in elementis medijs sint istæ plures motiuę qualitates, motus illorum erit a dominio qualitatis dominantis: & sic motus elementorum erit, sicut motus corporum mixtorum: cuius contrarium dicit Auer. Tertio arguitur, & suppono primo quod qualitates elementorum sunt intensibiles & remissibiles secundum intensionem & remissionem formæ substantialis, saltem apud Auer. 3. cæli commen. 67. & hoc est verum tam de actiuis quam motiuis: quoniam motiuæ sequuntur actiuas. Tunc arguo in quocunque est forma E
substantialis elementorum subesse intenso & perfecto, ibi est qualitas tam actiua quam motiua perfecta sub esse intenso, vt ex supposito apparet: sed in corporibus medijs formę substantiales sunt perfectę, & sub esse intenso: ergo, vt prius. Quarto arguitur, cum qualitates motiuæ apud Aristo. 4. cæli causentur ab actiuis: a quo causantur huiusmodi qualitates? ergo, & si detur licentia fingendi, aut vnus effectus habebit causas diuersarum rationum, aut effectus erit sine causa propria & per se: & nolo deducere consequentiam: sed tu considera.

Positio cōmunis. Propter ista, quæ ego feci, & multa alia antiqua argumenta, communis opinio est, quod qualitates motiuę sunt quatuor specie, & numero diuersę in corporibus specie & numero diuersis, & quod quęlibet illarum sit sub esse intenso in proprio elemento, verbi gratia, qualitas motiua terrę in ea est sub esse intenso: & qualitas motiua aquę in ea est sub esse intenso: & sic grauitas aquę, & grauitas terrę sunt diuersarum specierum, sicut leuitas aeris, & leuitas ignis: & sicut istę qualitates sunt specie diuersæ, ita & motus illi sunt diuersi in specie, propter diuersitatem terminorū ad quos. Sed pro dicto Auerro. debes scire, quod mixtio, quando capitur, prout est alteratorum vnio, vt in fine primi perihermenias dictum est: quandoq;, prout est denominatio secundum diuersorum rationem, & respectus diuersos: sic in proposito: quia grauitas illa aquę dicitur deorsum respe-

A ctu ignis, & aeris. ideo dicitur grauitas: & quia respectu terrę est sursum, ideo dicitur leuitas, & ideo vocatur aggregatum propter respectus diuersos, & sic de leuitate dicatur: & ideo in terra est grauitas in summo, idest simpliciter, & leuitas secundum denominationem, & sic de illa ignis, & sic satisfit argumentis pro & contra, & dictis Auerro. quę videntur repugnare. Quia tamen prima opinio sępe est habita pro vera, & videtur Simplicij plane quarto cęli, vt ibidem declaraui. Ad argumenta contra illam dicendum primo, quod aliquod esse compositum contingit dupliciter, vno modo in ratione essendi: & sic omne ens separatum a materia & subiecto dicitur simplex, & per contrarium ens in materia dicitur compositum. Secundo modo aliquid dicitur compositum in ratione principij: eo quia pro vno euentu concurrunt principia diuersarum rationum, & per contrarium simplex in ratione principij erit, quod pro vno effectu concurrit secundum vnam rationem. Ad formam argumenti dico, quod illa maior debet intelligi de simplici vel in ratione essendi, vel in ratione principiandi: & sic intelligendo maiorem, negatur minor: quoniam vt sic, licet illę duæ qualitates sint compositę inuicem, quia tamen in ratione principij non componuntur, ideo debent dici simplex. Ad secundam diceret illa opinio, quod antecedens debet intelligi vbi sunt plures qualitates, & sub ratione essendi, & sub ratione
B principiandi. modo in proposito negatur minor. sunt enim ratione refractionis redacta ad vnam rationem principij, & sic intelligitur dictum Auerro. primo cęli. Ad tertiam, licet mihi solutio fuerit valde difficilis Bononiæ, vbi disputaui hanc opinionem, attamen dixi quod qualitas motiua dicitur duobus modis vna. Aut in ratione essendi, & sic ibi sunt plures qualitates remissæ & refractę certa proportione, vt dixi. aut ratione proportionis. & sic illæ duæ qualitates debent dici vna qualitas, pro quanto certa proportione sunt redacta ad rationem vnius principij motiui. & ista qualitas est intensibilis & remissibilis secundum intensionem & remissionem formæ substantialis, eo quia remissa forma substantiali, remittitur proportio illa, quę est alicuius latitudinis, & sic variatur velocitas ad intra vnitatem qualitatis motiuæ, pro quanto remanet latitudo proportionis a principio remissionis formæ vsque ad finem, & sic defensaui hanc opinionem in scholis meis Paduæ multotiens. Opinionem istam, & alia argumenta scripsi alibi, & solui alibi. (Vnde, si corpus) Hic infert correlarie necessitatem corporis cęlestis primo ex dictis, secundo ibi. (Pręterea mundus) probat illud a principali intento. Dicit ergo. vnde, id est, quia terra est frigida ratione distantiæ ad motum cęli, & ignis calidus ratione propinquitatis, sequitur quod, si corpus orbiculare non esset, nulla istarum naturarum esset, & exponit. d. neque sursum, neque deorsum esset naturaliter: vult dicere
C nullum corpus naturaliter deorsum locaretur, neque relatiue, neque motus elementorum sic se haberet: vult dicere. sic quod vnus esset ad concauum, alter ad oppositum punctum, vt dictum est. Sed est quęstio: hęc conclusio per quem locum tenet: ex quo dictum est illam distantiam non esse nisi concomitantem. Respondetur, quod ibi prędicatur esse multiplex locus, scilicet a causa ab essentialiter insequente. a casu, & multis alijs. A causa, quoniam, cęlum, & si non sit causa generans, & est causa agens conseruans, & est forma respectu elementorum, vt patet primo meteororum, & est finis. & sic est ibi locus causę, & est ibi concomitantia essentialis, quoniam dictum est quod, si est terra grauis, oportet vt sit frigida: non potest esse frigida nisi essentialiter concomitatur esse distantem a motu cęli, & etiam est locus a casu, & tu immorare ibi. (Pręterea mundus) nunc probat idem alia ratione principali, & non correlaria: & virtus suę rationis est. Id est necessarium in esse alterius, quod requiritur ad hoc vt aliud sit finitum, & stans sub dimensionibus terminans. Sed corpus cęleste est necessariũ ad hoc vt mundus habeat esse finitum. ergo, &c. huius tangit primo vim minoris d. pręterea mundus finitus est ratione corporis sphęrici, prout illud corpus finitũ est de sua natura, & de ipso circuitu est ab vna superficie. sup. contentum. vult ergo habere minorem, scilicet quod corpus cęleste est necessarium ad esse finitum & finitum elementorum, & totius mundi. Deinde tangit vim maioris, d.

Solutio argumẽtorum cõtra primã opinionem.

Dubitatio.
Solutio.

& corpora recta dimensionibus, id est, secundum dimensiones, non sunt finita D
per se, quin possint diminui & augeri, & per hoc vult habere vim maioris. &
tu vide probationem primo cæli. commen.4. quoniam ibi declaraui totum hoc.
(quare huiusmodi ratione) hic infert correlarium ex isto primo. d. quare huius-
modi ratione oportet quod corpus ambiens mundum. i. elementa, quę mundus
inferior dicitur primo Meteororum, sit sphęricum: cuius rationem breuiter tangit
d. alioquin sequeretur aut quod corpora peruenirent ad alia corpora, vult dicere
recta, & illa vlterius ad alia, & sic ad infinitum: aut quod finient ad vacuum, vt
Dubitatio. dicebat Ioan. grammaticus, & ambo sunt impossibilia. Sed accidit quęstio,
Solutio. quoniam octauus orbis etiam finitus est, & per consequens, aut finietur ad va-
cuum circuiens ipsum, aut ad aliud corpus, & sic argumentum est vnum vtrique.
Ad quęstionem dicebat Democritus, & Leucippus, & Ioanues grammaticus
quod extra corpus octauum erat vacuum infinitum, ad quod terminabantur cor
pora cælestia, ad quę terminantur elementa, vt dictum est. Huius autem causa
tangitur ab Alexan. primo cæli, vt refert Simplicius, eo quia ibi potest esse mo-
tus: quoniam, si esset homo ibi, posset extendere brachium, & non extenderet
ipsum in pleno, ergo in vacuo. Secundo arguebant, vt narrat Auer. 4 physi.
commen. 43. &. 45. quoniam omne corpus physicum & naturale localiter per
locum, qui est superficies alicuius corporis ambientis. et per consequens octauus E
Impugnatio orbis locabitur per superficiem vacui, sic vt supra. Sed huic opinioni contra-
dicit philosophus in summa quarta primi cæli. &. 4. physico. prope finem. pro-
bat enim quod extra mundum nihil est, neque plenum, neq; vacuum, sed entia
optimam vitam ducentia, vt dicit primo cæli. commen. 100. Arguit etiam phi-
losophus primo cæli. text. commen. 95. mundum constare ex tota sua materia,
& sic nihil extra ipsum inueniri. & tu considera rationes Aristo. ibidem. & 8.
Solutio ad physi. Ad quęstionem ergo respondebat Auempace, & post ipsum Auer. pri-
quęstionem. mo cæli. commen. 4. dicebat enim Auempa. vt narrat. 4 phy. commen. 43. ꝙ
corpus sphęricum, & corpus rectum differunt, eo quia sphęricum secundum eius
rationem intrinsecam, inquantum sphęricum finitur per se. & non per aliud ex-
trinsecum. rectum autem econtra, per propriam rationem non finitur, sed per ali
quod extra se. & ideo corpus cæleste non finitur ad vacuum, neque ad plenum.
accidit enim sphęrico contineri: proprium enim est eius continere, magis quam
contineri, vt dicit Auempa. & sic apparet vis rationis Auer. quare autem hęc
quidem secundum eius rationem continet, illud vero continetur, in expositione
commenti quarti primi cæli. dictum quęre. Ad obiectiones. Ad primam dicit
Alex. ꝙ illo casu, manus vel brachium non posset extendi. Et cum arguitur,
nihil sibi resistit, ergo in infinitum velociter extendetur. Dico ꝙ resistentia est
duplex. positiua & priuatiua, vel melius non resistere duobus modis, vel in me- F
dio ente, vel in medio non ente: primo modo arguit motum in infinitum veloci-
tari, & in infinitum velocitari motum, secundo modo aufert omnino rationem
motus: & sic respondet in summa Alex. vt potui colligere ex verbis Simplicij.
Ad secundum Auempa. dixit, quod dictum illud intelligitur in corporibus re-
ctis, in sphęricis autem accidit locari, sicut eis accidit contineri. Auer. autem. 4.
phy. com. iam dicto. & Arist. in lib. de causa motuum animalium, dicunt ꝙ cor-
pus cæleste, & maxime octauum per centrum, supra quo, & circa quod moue-
tur, locatur: & quęstiones accidentes huic in quęstione mea facta in pueritia
mea quęre, quoniam ibi forte subtilius scripsi, quam debui, quare, &c. (Tandem
manifestum) hic redit ad propositum, & infert ex dictis correlarium. d. tandem
manifestum est ꝙ corpora mundi sunt quinq;, scilicet quatuor contenta, & vnũ
continens. Dubitatur, quoniam vel distinctio specifica corporum ponit in nu-
Dubitatio. mero, vel non si non, ergo vnum est elementum, quoniam elementa tantum spe
cie differunt. si ponit in numero, non tantum quinque erunt corpora: quoniam
corpora cælestia differunt specie, sicut & motus eorum. modo multo plures sunt
motus cæli, quam elementorum. 12. metaphysi. tex. commen. 48. Ad quęstio-
nem dicit quidam homo huius temporis, ꝙ in rei veritate plures sunt motus, &
Solutio cu- corpora quam vnum, sed Aristo, satisfacit vulgo, qui tantum iudicat diuersa, quę
iusdam.

A sensu videntur diuersa: & , quia corpora cælestia non iudicantur sensu diuersa, ideo ea computar pro vna natura: quia, vt dicit secundo topicorum, loquendum vt plures, sentiendum vt pauci. Sed hęc solutio est derisibilis. Arist. enim in scientia demonstratiua non loquitur vulgaribus. Pręterea, vt dicit Auer. quarto cæli, etiam naturam ignis esse diuersam a natura aeris non nisi forti ratione compertum est. Præterea, philosophi non nisi sensu inuenerunt corpora cęlestia diuersa, vt apparet per astrolabia, & alia instrumenta regularia. Tandem dico, quod Auer. secundo cęli. commen. 49. respondet, & dicit quod motus cęli diuersi non differunt tanquam motus totales, sed tanquam motus membrorum, & ideo omnes illi constituunt vnum motum totalem, & potest tota natura cęli dici vna natura totalis, licet sint ibi plura membra, & plures motus: & tu vide quoniam Auerro. respondet argumentis Auicennę ibidem. (Prædeclarato etiã quod elementa.) Hic infert aliud correlarium dicens, predeclarato, id est, tanquam declaratum accipitur ꝙ elementa sint sphęricę figurę, cuius rationem dicit, quia ambiuntur a corpore sphęrico. Sed dubitatur adhuc circa idem, quoniam pauloante dictum est, corpora elementaria contineri, eo, quia sunt rectę figurę, & econtra, corpus sphęricum. Ad hoc dicit Auerroes. 2. cæli. commen. 105. quod corpus elemẽtum limitare sibi figuram sphęricam naturaliter est duobus modis: essentialiter & inseparabiliter, & naturaliter separabiliter. primo

Impugnatio Solutio propria.

Dubitatio.

Solutio.

B modo non: quoniam solum cęlum limitat sibi figuram sphęricam. secundo modo sic: quoniam, licet elementum possit stare sub quacunq; figura, attamen vniuersalius stat sub sphęrica, licet possit stare sub opposito eius. & ideo quia potest stare sub opposito, oportet vt terminetur per id, quod essentialiter est tale. s. cęlum verum non determino nunc elementa esse figurę rotundę naturaliter, sed alias dicam, & dixi. (Et quia dicta elementa) tertio infert tertium correlariũ. d. et quia motus orbiũ continet dicta elementa, ideo elementa mouentur hincinde, & propter idem miscentur, & generationes contrarię, & corruptiones sup. fiunt in indiuiduis non in speciebus, sicut dicit Arist. 2. perither. tex. cõm. 56. Deinde infert aliud. d. &. si aliquis supercęlestium motuum cessaret, ordo totus vniuersi destrueretur, immo, si esset cęlum sine motu, adhuc destrueretur, aut esset nouus ordo. & quęstiones accidentes huic quęre in penultimo capitulo de substantia orbis in expositione mea. Deinde infert aliud. d. & patet ꝙ nullus horũ motuum est sine necesse esse. i. motoribus, aut sine bene esse. i. intellectus, quę dicuntur bene esse motuum, quoniam numerus motuum est per numerum intelligentiarum. & addit ꝙ omnia ista clare probata sunt in singulis locis tam ab Aristo. quam a suis posterioribus. (Prælibatis igitur istis.) Cum accepit primum fundamentum, vult modo accipere aliud, & primo continuat se ad prędentia. d. pre

Quõ elemẽta limitant sibi figuram sphęricã, & quõ rectam.

C libatis igitur illis, pertractabimus disputare in obiectionibus Alga. cum autoritatibus, id est, rationibus autenticis ad demonstrationem circunstantium, id est, aufcultantium magis, super efficaciter, quam sint dicta huius hominis. Post continuationem ponit secundum fundamentum quodammodo tanquam conclusionẽ. d. & dicemus ꝙ imaginandum est, ꝙ quęlibet sphęrarum supercælestium est viua, hęc est conclusio. s. quodlibet corpus cæleste seorsum ab altero est viuum. Et primo tangit vim rationis eius, quę est in prima figura, cuius minorem accipit. d. prout. i. quoniam constituitur ex corporibus terminatis in figura, & mensura, & mouebitur de seipsis, id est, ab intrinseco, ergo ad terminatas partes. Deinde accipit maiorem. d. & quodcunq; sic se habet, videlicet ꝙ, quando videmus corpus terminatum in quantitate, & qualitate mobile de seipso in loco ab aliqua terminata parte, non parte cuiusdam extrinseci rei. i. per pedes, vel brachia, vel scardas, vel ab aliquo attrahente ipsum, & ꝙ simul & semel mouetur ad oppositas partes, dicendum est diffinitiue ꝙ tale corpus est animatum. ecce igitur maior, & minor. Circa limitationem propositionum. s. maioris, & minoris debes scire ꝙ viuum differt a non viuente, primo modo, quoniam omne viuens tequirit corpus terminatæ quantitatis, & hoc innuit per terminari mensura. Fingunt enim sapientes ꝙ elementum, vt sic potest crescere ad infinitum, vt apparet secundo de anima. vbi dicitur ꝙ, si igni apponatur combustibile in infinitum

Quinq; modis differunt animata ab inanimatis.

crefceret ignis.vbi dicit ꝙ non fic eft corpus viuens,cum fit determinatę magni D
tudinis,& augmenti. fic dicit notanter terminatis in menfura. Secundo differt
Secundo, viuēs,quoniam omne viuens eft limitatę,& certę figurę. quoniā,vt dicit Auer.
tertio cęli.commen.67. figura eft de difpofitionibus effentialiter fequentibus for
mam,& maxime animam. Manifeftum eft enim elementa non limitare fibi cer
tam figuram,vt pauloante dictum eft. econtra eft de viuentibus . vnumquodque
Tertio. viuum fibi limitat certam figuram effentialiter. & tu lege. 3.4.cęli. Differt ter.
tio.quoniam inanimata non mouentur a principijs in eis , vt dictum eft. 8.phy.
fcilicet de potentia effentiali.animata autem econtra: & tu vide ibidem,fcilicet
Quarto. commen. 32. &.31. Quarto differt, quoniam inanimatum pluries mouetur ab
alio extrinfeco, Verbi gratia,ferrum a magnete , pluries etiam ab impellente,
non fic cōtingit de animato.recolligendo igitur naturas corporum animatorum,
Quinto. iam apparet,quomodo mouetur ab extrinfeco. Quinto differt, vt accipitur in li.
bro de anima.quoniam animatum mouetur fecundum omnem differentiam poli.
tionis ęque naturaliter , vel non magis naturaliter versus vnam partem quam
versus alteram. Inanimata autem ad certum punctum mouentur omnia , vt iam
Ratio. dictum eft in libris philofophorum. Ex his ergo propofitionem maiorem,fci.
licet omne corpus terminatum in menfura , figura mobili a principio in eo fine
concurfu cuiufcunque extrinfeci versus partem terminatam per partem termi. B
natam,fupra partem terminatam, eft corpus animatum viuens. & hęc maior eft
manifefta ex quinque pofitis . minor autem fupponitur per fe tanquam nota. &
inde concluditur conclufio pofita,fcilicet ꝙ corpora cęleftia funt viua animata.
(Diximus tamen) Limitat maiorem quantum ad vltimam particulam.diximus
tamen ꝙ corpus fupercęlefte non ab aliqua caufa extrinfeca mouetur, quia fer.
rū mouetur a lapide magnetis,quando ille lapis eft præfens extra.(Vnde iftis.)
Deinde infert correlarium,quafi ad propofitum quęftionis.d. vnde iftis prę̨liba.
tis,fequitur quod in corpus fupercęleftibus funt fignati naturaliter.f. poli mundi.
fic impofsibile eft quod fint alibi. poli aūt funt fimiles furfum & deorfum in ani.
malibus, vt dicitur,2.cęli.cō.16.&.15.& dixit naturaliter:qm̄ in omni periphe.
ria cęli poteft fignari polus,fed non naturaliter. Deinde probat iftud,d,ficut.n.
animalia prę̨fentia.i. nobis manifefta,f.generabilia habent propria membra in
locis proprijs,operibus fignata,& non decet ꝙ fint alibi: vt dicamus.i.exponen
do me,quantū ad membra motus , quę funt in locis proprijs animalium.ifta.n.
mēbra habent fitus in corpore animalis naturaliter. & hęc eft quafi vis maioris.
deinde accipit minorē.d,& quia poli animati fphęricę figurę funt fimiles mem.
bris motus noftrorum animalium: & tangit paruam differentiā,quę nō remouet
propofitum,& dicit,& nulla eft differentia in hoc inter animalia fphęricæ figu. E
rę,& infphericę.i. rotundę figurę:nifi quia in noftris animalibus differunt mem
bra prędicta in figura, & potentia.i. quo ad difpofitionē figurę, pro quanto figu
ra capitis differt ab illa pedum.& potētia: qm̄ virtus capitis eft alia a virtute pe
dum in animali infphęricę figurę differunt tantum in potentia . Et vult habere
quod ifta differentia non tollit conclufionem iam dictam,f.quod illi poli funt
terminati naturaliter,& tanquam membra animalis propria. Declaratum eft igi
tur vfque huc,quod corpus cęlefte eft viuum habens membra, vel quafi mēbra
animalis,vt dicitur. Sed,quomodo corpus cęlefte fit viuum, & animatum dictū
eft a me in pluribus locis,quomodo fit diuerfum fecundū pofitionem, fcilicet,fur
fum & deorfum,ante retro, & dextrum & finiftrum . Dictum eft in quęftione
mea fingulari propter hoc infcripta Vincentio Quirino Veneto meo fcholari:
vbi acute declarata eft tota illa materia , licet in fine colligam quędam dicta ad
propofitum.(Et ideo opinati funt) Hic ponit peccatum theologorum. Et primo
accipit propofitionem , quafi pręmiffam . Secundo accipit propofitionem quafi
conclufionem,& dicit primo.& ideo opinati funt loquētes quod membra huius
animalis, vult dicere cęleftis, non differunt aliquo modo : vult dicere quod de.
xtrum,finiftrum,ante,retro, furfum,& deorfum non differunt naturaliter,& ab.
folute, fed funt ibi refpectiue,ficut in columna: & tunc infert propofitionē quafi
conclufionem,d, vnde,idelt propter quam caufam, fcilicet,quia ibi non funt ita

A respectiue, & non naturaliter dicunt quod possibile est polum mundi esse in quibuscunque duobus punctis fuerint in ipsa sphęra: vult dicere quod sicut in columna possunt accipi illa puncta ad placitum, ita & in cęlo. Et debes scire quod Auerroes non reprobat hanc opinionem, sed quasi correlarie voluit habere eam pro reprobata: quoniam iam declarauit esse simile de cęlo, & de animali nostro pręsenti. Aristote. enim in secundo cęli in loco eius vsus est ratione Auerrois, hic posita, scilicet quoniam, quod est de perfectione animalis, inquantum animal, non erit negandum ab animali cęlesti, quod est perfectius, & multo honorabilius animali generabili: modo declaratum est huiusmodi sex differentias positionis esse de summa perfectione animalis, inquantum animal: ideo non erit negandum ab animali cęlesti: & hanc rationem voluit Simplicius esse intelligendam ex vi verborum Aristot. ibidem contra antiquos. Secundo debes scire, quod sicut in animali pręsenti nobis sunt naturaliter sex virtutes diuersæ, saltem in modo naturaliter ei inexistentes ab ipsa anima, ita in quolibet corpore cęlesti. V.g. est virtus sursumitatis. s. in capite. virtus opposita scilicet deorsum in pedibus. Virtus anterioritatis, videlicet, ante visum & pectus, & virtus posterioritatis post humeros, & virtus dextreitatis & sinistreitatis, quæ naturaliter sunt virtutes existentes in composito ex corpore & anima, ratione tamen animę principaliter. quare autem sic sunt, & non aliter, & tot & non plures, neque pauciores, & sic dictę & non aliter, non est locus præsentis speculationis, sed in tractatu de hoc dixi, scilicet intitulato Magnifico viro Vincentio Quirino, Patricio Veneto. Sicut ergo istę sex virtutes naturales, & absolutę, & verę animali pręsenti, ita in animali absoluti, scilicet cęlesti est virtus sursum & deorsum, vt sunt duo poli. antarcticus quidem est sursum, arcticus, ad quem nostra habitatio, vergit deorsum. non quod illi puncti sunt istę virtutes, sed ibi habent vires, & partes iterum sunt alię. s. ante & retro, vt sunt angulus medietatis diei, & angulus medietatis noctis. Diei quidem ante noctis vero retro. Iterum sunt alię duę. s. dextrum & sinistrum, & istæ sunt, dextrum quidem oriens, sinistrum quidem occidens: & locutus sum hic sine ratione, quoniam ibi sum locutus valde subtiliter.

Nota.

Quod est de perfectione animalis, in quātū aial, ineſt aiali cęlesti, quia perfectus.

Sed svnt loca quęstionis, quorum primus est, vtrum quilibet orbis habeat suas proprias differentias positionis, an totum colligatum ex omnibus orbibus, sicut animal totum colligatum ex membris? Secunda quæstio, vtrum huiusmodi virtutes sunt substantię, an accidentia: &, si substantiæ, an separatę, an in materia? &, si accidentia, vtrum ęterna an generabilia: & hæc quidem quæstio multum difficilis est. Pro intellectu solu. quæstionis debes scire, quod huiusmodi differentiæ positionis possunt capi dupliciter. Vno modo C respectiue, & secundum comparationem. Secundo modo absolute & naturaliter: & iterum absolute & naturaliter dupliciter: aut vniuersaliter respectu totius vniuersi, aut particulariter respectu vnius determinati corporis & animalis proprij. Si respectiue & secundum comparationem, sic sunt relationes ex parte portionis terræ habitabilis fixæ in toto vniuerso. Verbi gratia quælibet portio terrę habitabilis, & quælibet ciuitas habet propriam situationem respectu cęli: respectu cuius possunt huiusmodi sex differentię positionis assignare. gratia exempli. Suessa, vbi sum natus, habet dextrum cęli respectu orientis totius versus montes Caschani, sinistrum versus litum montium Cayetæ, ante in directo angulo diei, retro in opposito, deorsum respectu montis firmi, sursum respectu maris Leonis: & sicut dico de Suessa, ita dico de Padua, & Venetijs, & Neapoli, &c. quilibet enim ciuitas in cęlo habet sex istos respectus fixos, &c. immo contingit istos respectus variari respectu cuiuscunque portionis terræ. Sed dices, illi respectus vbi sunt subiectiue? Respondeo, quod sicut columna dicitur dextra & sinistra nullo accidente nouo aduenienti ei, sic nullo respectu accidente reali cęlo, accidentia illa variantur in cęlo variatione nostra: & sicut illi respectus sunt subiectiue in nobis, ita illi respectus cęli sunt subiectiue in terra habitabili. huius ratio est: quoniam, cum ciuitates innouantur, tunc cęlo accideret nouum aliquod, quod non conceditur: & sicut dico de portione ter-

Petitio.

Responsio.

re parua, ita de tota terra magna habet huiusmodi differentias respectu cæli to. D
tius, vltra illas, naturaliter & absolute existentes. Si vero loquimur de illis se.
cundo modo, sicut dixi, duobus modis vniuersaliter & particulariter. loquendo
primo de eis vniuersaliter, dicendum: quod illę sunt sex virtutes reales, & natu
rales animę cęli, mediantibus quibus fiunt diuersę operationes circa terram. ima
ginandum est enim quod sicut primus motor est primus finis, prima forma, &
primus motor: non quidem tres res, sed vna res, & multæ in modo, vt dicit Auer
roes. 12. metaphy. commen. 6. ita istæ differentiæ naturaliter & absolute sumptæ
Solutio secūdæ q̄stionis. sunt vna res, scilicet ipsa anima cæli vniuersaliter, diuersa tamē in modo, prout
diuersimode per portionem cæli diuersam influit, & sic sunt vna res in subiecto,
plures tamen in modo, prout multę ex ea per portiones cæli diuersas veniunt
operationes: & sic ex anima sic multa in virtute operandi, & corpore cælesti
simplici proueniunt diuersę operationes ratione illarum virtutum, quæ sunt ipsa
anima cęli totius. Et per hoc satis sit secundæ quæstioni. Sunt enim substantiæ
separatæ vna in subiecto, multæ tamen in modo, vt dictum est. ex his sequitur
primo, quod siue terra habitabilis sit, siue non: iam possent, & essent huiusmodi
differentiæ cæli sic sumptæ: quoniam non sunt nisi ipsa intelligentia pluribus vir
tutibus multa cælo applicata & continuata, vt anima & motor. Secundo sequi-
tur, quod sicut nulla est quærenda causa, quare intelligentia vnitur cælo, nisi
quia intelligentia & cælum est cælum: ita nulla est causa, quare ipsa sit multa in B
virtute. secundum dextrum vnitur orienti, & secundum sinistrum occidenti, &c.
nisi quia est intelligentia sic multa in virtute. Sed dices substantia cæli est sim
Dubitatio. plicater vniformis in toto, quomodo diuersæ operationes possunt ab vna intelli-
gentia prouenire in partes vnius rationis. Dico, quod ista fuit ignorantia cuius-
dam mei concurrentis, qui dicebat quod propter hoc erant influentiæ: sed ego
Solutio. dico, quod sua responsio non est intelligibilis, nec digna poni hic. Ideo dico
aliter, quod non est imaginandum, quod sicut aqua fluit ab vno puncto per par-
sem, ita illæ tales vires fluant ab intelligentia in portionem cæli, vt ille grossus
imaginabatur: sed oportet supponere ex anima cæli, & ipso cælo constitutum
esse quoddam animal, sic per partes diuersas diuersimode influere: non quod suc
cessiue exeant ab intelligentia, sed exeunt a cælo toto ratione intelligentiæ: &
tu considera in animali præsenti. Si vero loquatur particulariter, dicendum est
similiter: quod sicut respectu totius orbis dantur sex differentiæ positionis, ita re-
spectu cuiuslibet sphęræ dantur sex alię. Verbi gratia respectu orbis lunæ, & re
spectu orbis solis, & sic de alijs: & iam dicendum est in toto eodem modo par-
ticulariter & vniuersaliter: & tu recurre ad modo dicta, & per hæc iam appa-
ret expositio commenti. 16. & . 15. secundi cæli. vbi Auer. loquitur de huiusmo- E
di differentijs cæli, & multa dicta in illo tractatu, & patet intētio eius in vltima
disputatione, in solutione vltimi dubij. Sed adhuc anima non quiescit: quoniā
Prima dubitatio. sunt tria, quę faciunt quæstionem. videmus enim in animali præsenti quod hu-
iusmodi virtutes sunt reales, realiter, & in subiecto diuersæ: quare non sic sequi-
tur in cælesti corpore. Secundo, videmus huiusmodi virtutes requirere determi-
Secunda. natas figuras, Verbi gratia, alia est figura, quę requirit sursum, alia, quæ requirit
deorsum, & sic de alijs. quare non sic est de cælesti corpore. Tertio, cum virtu-
Tertia. tes non innotescant nisi ex proprijs operationibus, quæ sunt operationes illarū
res non innotescant nisi ex proprijs operationibus, quæ sunt operationes illarū
sex virtutum, per quas debeamus arguere ibidem illas vires esse. Ad istam vl
Solutio. timam quæstionem dicendum, quod in animali præsenti, Verbi gratia, homine
ex tribus iam sumuntur, scilicet ex motu locali, & alteratione, & motu augmen
ti: vt scis ex libro cæli. Verbi gratia, ante in homine est principium motus sen.
sationis, quæ est quædam alteratio perfectiua, & per oppositum retro sumitur
ex eo, quia non est principium illius, sed finis. incipit enim sensatio ab ante, &
terminatur in retro. dextrum similiter, quia est principium motus localis, & si-
nistrum, quia est finis illius: incipit enim motus localis naturaliter a dextra par
te, & terminatur in sinistra: sursum & deorsum sumitur a motu augmenti, eo quia
sursum est principium augmenti. pro quanto per sursum assumitur cibus, deorsum
finis eius, propter igitur istos tres diuersos motus innascuntur in animali gene-
rabili sex

A rabili sex differentiæ positionis diuersæ, vt nunc suppono. Tunc applicando ad propositum: quia illa, quæ sunt dispersa in natura inferiori, & per diuersas portiones sumpta, reperiuntur vnita in superiori, & per vnam portionem sumpta. Ideo dicendum φ penes motum localem tantum sumuntur illæ sex in cœlo, & noranter per motum localem magis, quoniam est simplicior, & plus corpori simplici accommodatus. Imaginandum est enim, sicut dicit Arist. in lib. de animalibus, φ cœlum est simile homini, qui super pedem voluitur a dextro pede, & manu in sinistrũ pedem & manum circumcirca: veluti rota, videlicet fixa per punctum capitis, & pedum. Sicut ergo, tunc dextrum est, a quo incœpit motus, & ante, per quod transit, & sinistrum, ad quod terminatur, & retro, per quod pater redeundo iterum ad dextrum & sursum: & sunt puncta fixa; supra quæ fiunt istæ reuolutiones. Ita in corpore cœlesti imaginandum, scilicet φ dextrum est oriens, a quo incœpit motus circularis, angulus diei ante, per quod transit, accidens sinistrum, in quod terminatur angulus noctis, retro, per quod redit ad dextrum: & antarcticus & arcticus polus sunt sursum & deorsum, in quibus cœlum fixe reuoluitur: & tu lege de homine imaginato reuerti in naturam cœli, 2. cœli, commen. 14. Ecce igitur quomodo ad quæstiones respondetur. Ad primam dicendum φ causa diuersitatis est, quia natura cœli est natura superior, & natura animalis hic est natura inferior: & ideo quæ sunt diuersa hic, habent vniri ibi, vt colligitur. 2. cœli. commen. 42. per idem. Ad secundam: quæ enim dispersas figuras requirunt hic, in superiori possunt in vna figura vniri, eo quia illa natura est superior, & hæc inferior. Ad tertiam iam apparet qualiter innotescunt ex vna operatione tantum propter eandẽ causam, prout respectu illius, diuersimode concurrunt, vt visum est: & bene verum dicũt quidam astronomi, φ sub dextro cœli & sinistro, & sic de alijs, fiunt diuersæ influentiæ, & diuersæ operationes, quæ sunt nobis occultæ: & tu vide Alber. 2. cœli. qui multum aduersatur meæ opinioni, & credit contradicere Auerro. & vt puto noluit ipsum intelligere. Sed dices adhuc, cœlum semper mouetur, quõ possunt sumi istæ partes, & ista principia respectu æterni: & tu vide solutionem 2. cœli. commen. 14. Potest tñ dici pro nunc, φ sunt ibi illa, pro quanto si cœlũ nouiter moueretur, sic inciperet, & sic prosequitur, & terminatur. Declaratum est igitur quomodo, & qualiter huiusmodi differentię sunt in corpore cœlesti, & propter quid, & sub quibus respectibus, & differentia hęc sunt iam exposita, redramus ergo ad locum nostrum. (Similiter dicendum.) Hic vult ex dictis soluere quæstionem tam tactam, scilicet an huiusmodi differentiæ sint sumendæ in quolibet orbe determinato, sicut in toto vniuerso colligato ex omnibus orbibus, & dicit, similiter recte dicendum in supercęlestibus corporibus de ipsorum polis: vult dicere particulariter de quolibet determinato orbe,

Cœlũ est simile hoi.

Ad primã.

Ad secũdã.

Ad tertiam.

Dubitatio.
Solutio.

C quo ad polos & alias differentias positionis: cuius rationem tangit. d. eo quod corpora orbium non sunt vna in specie, id est, non sunt vnius naturæ specificæ multa in numero, immo sunt multa in specie, sicut est indiuiduum animalium vniuersalium: vult dicere generabilium, & ponit aliquam differentiam dicens, quãuis non inueniatur de illa specie nisi vnum indiuiduum in tota specie, vt patet primo cœli, commen. 90. sed quomodo sit illud, vide in secundo capitulo de substantia orbis: quoniam moui, q. in propria forma, & soluit contradictionem hic, & 2. cœli, commen. 49. & non est opus omnia scribere. (Et hoc modo respondendum.) Et quia iam tacta sunt fundamenta multum bene ad propositum, modo vult ad formam respondere: arguebatur enim, quare corpus cœleste mouetur ad terminatam partem, &c. aut enim hoc fuit casu, aut sub voluntate primi, vt iam dictum est, & dicit, & hoc modo respondendum est ad quæstionem: quare orbes mouentur ad diuersas partes: cui respondet. d. quasi prout orbes sunt animati, pertinent vt moueantur a partibus terminatis, & versus terminatas partes, videlicet: dextra & sinistra, & ante & retro: quæ partes sunt motus in quibuscunque animalibus terminatæ, & hoc iam declaratum fuit. (Sed in diuersis differunt.) Sed quia iam data est solutio, & dictum est in corporibus cœlestibus reperiri huiusmodi differentias sex situs, & positionis: vult

modo tangere differentiam inter huiusmodi in corporibus cœlestibus & gene- D
rabilibus, & dicit: sed in diuersis differunt: vult dicere ꝙ huiusmodi differentiæ
in generabilibus sunt diuersæ, & cœlestibus, scilicet in figura, & potentia: quo-
niam in animalibus huiusmodi virtutes differunt, eo quia limitant sibi membra
diuersarum figurarum, & sunt virtutes diuersæ: sed in cœlestibus non differunt
nisi potentia tantū, vt iam tactum est: & tu recurre ad digressionem per tactā:
& addis quod huiusmodi ratione opinatur Arist. quod cœli habent sex extremi-
tates, & non sup. in figura diuersas, sed virtute tantum. Et tunc concludit vim
solutionis d. & ideo dicimus quod diuersitas motuū in tempore partium cœlorū
procedit ad diuersitatem, id est, propter diuersitatem ipsarum differentiarum cœ-
lorum, & addit quod hoc est proprium in prædictis corporibus, scilicet ꝙ cor-
pora super cœlestia differunt in specie, diuersitate, id est, propter diuersitatē par-
tium ipsorū motuū, quasi dicat: quod eo modo differūt motus cœlorū, sicut diffe-
runt corpora cœlestia, & quia differunt specie, ideo differunt specie: & ideo dan-
tur huiusmodi differentiæ in quolibet corpore cœlesti. (Vnde considerandū.)
Et quia iam soluta est quæstio, & exposita est, vult modo cōcludere correlarie
naturam corporis cœlestis, & illius motuum, & d. vnde considerandum est, id
est, concludendum secundum veram considerationem quod primum corpus cœ-
leste, id est, totum colligatū ex orbibus, est vnum animal per se, cuius natura est
aut secundum necesse esse, aut secundum bene esse, quod mouetur, id est, cuius E
natura de necessitate, aut vtiliter debet moueri motu cū omnibus suis partibus,
id est communi omnibus eius partibus, videlicet diuino motu, id est, diurno: si-
cut animal colligatum ex omnibus membris mouetur vnico motu, ita totus cœ-
lorum nexus vnico motu diurno vniuersali mouetur: & de natura aliorū orbiū
est, quod mouentur versus contrariam partem: & huius nō potest dari alia cau-
sa. Deinde comparat inter motum octauæ sphæræ, & reliquarum. d. & est sup.
necessarium quod pars motus vniuersalis est nobilior partibus aliorum: vult di-
cere quod illa portio motus conueniens octauo orbi, est nobilior aliis portio-
nibus, quæ conueniunt aliis, prout, i. qm̄ hoc corpus, scilicet octauum est nobi-
lius omnibus corporibus & nobilibus: nobilibus debet attribui nobilior pars
in suo motu: & recito tibi fabulam, immo veritatē, quod quidā meus amicus Pa-
duæ legens, cū eramus in cœna Rectoris nostri nouiter laureati, noluit comede-
re plus, quia non datata fuit sibi portio marzepani secundum nobilitatem eius,
& sic abiit: & omnes risu magno exaltati fuimus: & ita, quia octaua sphæra
est nobilior aliis, ideo sibi debetur portio motus nobilior. Deinde excusat se. d.
& omnia ista sunt probata demonstratiue in suis locis, & ideo non indiget nūc
probare: & ideo corrigit illum dicens, vnde frater mi, si tibi placuerit diligere, F
pone intellectū tuū ad stateram ponderandam inter phantasmata huius homi-
nis, & flores philosophorū: & tandem impossibile est quod ordo orbium sit per
alium modum: & sic soluta est quæstio ita copiosa, sicut vides: & iam bona de-
clarata sunt, & multa horum in sequenti disputatione declarabo: quoniam non
est bonum omnia ponere in vno.

A V E R O E S.

AIt Alga. Dubitatio autem Secunda pro radice rationis eorum est vt dicatur, vos negatis emanationem prouenietem ab antiquo, & tamen impossibile est vobis absque cōfessione eius. Nam in mundo sunt innouationes, & habent causas. si autem innouationes illæ processerint ad alias innouationes, & sic in infinitum, est falsum. & hoc non est id, quod cogitet aliquis intelligens. Si autē hoc esset possibile, eritis absque necessitate concedendi agens, & affirmare necessarium in esse, quod est sustentaculum innouationum possibilium. &, cum innouationes habuerint extremitatem, ad quam deue-

A niat processus earum, tunc illa extremitas erit antiquum ipsum: ergo non euadet secundum radicem vestram, quin permittamus emanationem innouati ab æterno.

Vult iterum arguere contra philosophos.d. Adhuc arguendum est super philosophorum opinione hoc modo: vos negatis aliquod innouari ab antiquo æterno, & nos dicimus quod oportet concedere hoc necessario: cuius rationem tangit.d. multa enim in mundo sunt noua a terminatis causis procedentia, & probat hoc.d. aut noua causantur a nouis, & sic ad infinitum: aut perueniūt ad finē. primū est falsum, & ab omnibus falsum esse est concessum: cuius rationem tangit.d. & si concedimus hoc possibile esse, id est, continue nouum a nouo procedere in infinitum: oportet negare primam causam necessariam esse, ad quā omnia possibilia reducuntur: & hoc declaratum est 2. Meta. & tunc concludit veritatem alterius membri.d. oportet ergo quod omnia noua in fine, id est tandem reducantur ad extremitatem, videlicet antiquum: & si sic: ergo nouum absolute potest ab æterno innouari: & hæc est ratio Auicen. & multi loquentes nostræ legis vtuntur ea pro fortissima.

A V E R O E S.

B

Ait Auer. Si vellent Philosophi ponere ens antiquum in esse propter ens, quod innouatur, hoc modo inferendo rationem, scilicet si posuissent ꝙ innouatum, in eo ꝙ est innouatū, emanat ab æterno, tunc esset eis refugium exonerandi se à dubitatione in hac disputatione. Sed debes scire ꝙ Philosophi permittunt esse innouatum ab innouato in infinitum per accidens, cum fuerit hoc reiteratum in materia comprehensa finita: vt ꝙ sit corruptio corrupti in eis conditio requisita in esse secundi tantū. v.g. qm̄ est necesse apud eos vt homo ab homine generetur, cum conditione, ꝙ corrumpatur homo præcedens, ita ꝙ sit materia, ex qua generetur tertius. verbi gratia ꝙ imaginentur duo homines, quorum primus fecit secundum ex materia hominis corrupti: &, cum fuerit homo secundus, ipsemet homo primus corrumpitur, & facit homo secundus ex materia eius hominem tertium,
C iterum corrumpitur homo secundus, & facit ex materia eius homo tertius hominem quartum. Nam potest imaginari in duabus materiis posse fieri actionem in infinitum, absque eo quòd sequatur inde falsitas. & hoc tantum, quantum remanet agens. &, cum hoc agens non fuerit ei principium, nec finis in esse suo, tunc hæc actio non habebit principium in esse suo, nec finem, vt declaratum est superius. Et sic accidit imaginari in eis tempore præterito, scilicet cum præcesserit hominem homo, qui eum fecerit, & homo corruptus, & ante hominem illum homo, qui eum fecerit, & homo corruptus. nam omne tale, cum substentatur in agente antiquo tunc est in natura circuli, in quo impossibile est esse quid totum. Si vero fuerit homo ab homine ex materiis infinitis, & possibile est vt addātur additione infinita, tūc est falsum: qm̄ esset possibile reperiri materiā infinitam, & reperiretur quiddā totum, quod nō finiretur: quoniam, si reperiretur totum finitum additum additione infinita, absque eo, quòd corrūpatur aliquid

eius, tunc erit possibile, vt reperiatur totum, qnod non finitur: & hoc D
est, quod iam probauit Aris. in lib. Phy si. ergo modus, quo probauerunt Antiqui ens antiquum, quòd non moueatur omnino, non est ex parte esse innouatorum ab eo, in eo ꝙ sunt innouata, sed in eo ꝙ sunt antiqua in genere. Et conueniens apud eos est, ꝙ hic processus in infinitum sequatur ab ente agente antiquo: quoniam innouatum necesse est vt sequatur per se a causa innouata. Sed modus, quo posuerũt Antiqui, quo ad esse ens æternum vnum numero, absque eo, quòd recipiat aliquam speciem mutationis, sunt duo modi: quorum Vnus est, quoniam inuenerunt hoc esse circulare antiquum: inuenerunt enim generationem hominis, qui reperitur nunc, esse corruptionem præcedentis, & generationem huius corruptionem præcedentis, & sic corruptionem eius, quod corrumpitur ex eis, inuenerunt esse generationem subsequentis: & intulerunt de necessitate quòd hæc mutatio antiqua sit à motore antiquo, & moto antiquo, non mutabili ex se, sed quod mutatur tantum in loco secundum partes, scilicet appropinquando E
quibusdam generatis, & distando. & hoc erit causa corruptionis corrupti ex eis, & generationis generati: & illud est, corpus cœleste. & hoc quidem corpus est ens, non mutabile: & ipsum est causa innouationũ ex parte operationum suarum, quæ fiunt, & ipsum, ex parte continuationis harum operationum ei, scilicet non habens principium, nec finem, est ex causa non habente principium, nec finem. Secundus aũt modus, quo posuerunt ens antiquum, non corporeum omnino, nec habens materiam, est, quia inuenerunt omnia genera motuum deuenire ad motum in loco, & inuenerunt motum in loco deuenire ad mobile ex se a motore primo, non moto omnino, nec per se, nec per accidens: sin autem, reperirentur motores, qui mouentur, simul infiniti: & hoc est falsum. Et oportet vt hic primus motor sit æternus: sin aũt, non esset primus. Et, cum sic fuerit, tunc omnis motus in esse deuenit ad hunc motorem per se, non autem per accidens: & est id, quod reperitur cum omni moto in hora, qua mouetur. Esse autem mobile F
ante motorem, vt hominem generari ab homine, hoc est per accidens, non per se. Motor autem, qui requiritur in homine à principio generationis eius ad finem esse eius, est hic motor. & sic esse huius motoris requiritur in esse omnium entium: & requiritur in conseruatione eorum, quæ sunt in cœlo, & terra, & reliquorum, quæ sunt in medio. Et hoc totum non declaratur in hoc loco demonstratione, sed sermonibus, qui sunt de genere huius sermonis, & sunt magis sufficientes, quã sermones aduersarii ei, qui confitetur veritatem. Et, cum declaratum fuerit tibi hoc, non indiges euasionibus, quibus tuetur se Alga. à quæstione Philosophorum circa modos dubitationum contra eos in hac disputatione; quoniam sunt euasiones diminutæ. nam, cum non fuerit sibi declaratus modus, quo posuerunt ens æternum in esse, non erit declaratus ei modus euasionis eorum ex esse innouati ab æterno. &

A hoc est, ſicut dixim's, mediante eo, quod eſt ęternum ex ſe, ſed generabile, & corruptibile propter motus ſuos particulares, non propter motum vniuerſalem circularem, ſeu mediante eo, quod eſt paſsionis æternæ in genere, ſ. non habens nec principium, nec finem. Sermo autem Alga. reſpondet pro Philoſophis. Si autem dixerit, nos equidem non negamus emanationem innouati ab antiquo, i. quodcunque innouatum fuerit: ſed negamus emanationem innouati ab antiquo, quod ſit caput innouatorum ab antiquo, poſtquam non diſtinguitur hora innouationis ab ea, quę fuerat antea circa inclinationem modi eſſendi, non ex eo, ꝙ imaginatur hora, nec inſtrumentum, nec conditio, nec natura, nec accidens, nec cauſa cauſarum, quę cauſat aliquam rem. Cum autem non fuerit hoc innouatum primum, ipſum poteſt eſſe vt emanet ab eo cum innouatione alterius rei de diſpoſitione ſubiecti recipientis, ſeu aduentu horę conuenientis, aut eo ꝙ currit ita hoc curſu naturali. Et, quia reſpondit eis Alga. hac reſponſione, dixit, reſpondēs eis, interrogatio autem de aduentu diſpoſitionis, aut aduentu horæ, &
B omni, quod innouatur in eo, eſt conueniens, & aut procedet in infitū, aut perueniet ad antiquum, ex quo erit innouatum primum. Attamē nos dicimus ꝙ hęc interrogatio eſt, quam interrogauit primo: & hęc ſpecies conſequentię eſt illa, quam intulit contra eos, ad tenendum ꝙ emanet innouatum ab ęterno. &, quia reſpondit ei reſponſionibus nō congruis interrogationi, & eſt permittere innouatum ab ęterno, non autem innouatum primum, ideo reiterauit quęſtionem eis. Sed reſponſio huius quęſtionis eſt id, quod præceſsit de modo emanationis innouati ab antiquo primo, non in eo ꝙ eſt innouatum, ſed in eo ꝙ eſt ęternum, ex eo ꝙ eſt ęternum ſecundum totum, innouatum vero ſecundum partes. nam omne agens ęternum apud eos, ſi emanauerit ab eo innouatum per ſe, non eſt antiquum primum apud eos. & actio eius apud eos ſubſtentatur antiquo primo, ſcilicet aduentus conditio
C nis actionis antiqui, quod non eſt primum, ſuſtētatur antiquo primo, eo modo, quo ſuſtentatur innouatum ab antiquo primo: & eſt ſuſtentatio, quę eſt ſecundum totum, non ſecundum partes. Deinde adduxit reſponſionem pro Philoſophis in eo, quòd ipſe imaginatus fuit partim imaginationem opinionis eorum: & eſt quòd non poteſt imaginari innouatum ab antiquo, niſi mediante motu circulari, qui aſsimilatur antiquo, ex eo quòd non habet principium, nec finem: & aſsimilatur innouato, quia omnis pars eius imaginatur generata, & corrupta: & hic motus ex innouatione partium eius erit principium innouationum, & erit in ęternitate vniuerſitatis eius actio ęterna. Deinde dixit circa dubitationem huic modo, quo emanat innouatum ab antiquo primo ſecundum opinionem Philoſophorum, & dixit eis, motus circularis aut eſt innouatus, aut antiquus. Si autem eſt antiquus, quomodo poſsit eſſe principium primum innouatorum? Si vero innouatus, tunc indiget innouante, & procedet res in infinitum. Si vero

innouatus, tunc indiget innouante, & procedet res in infinitum. Si vero dixerint ꝙ ipse assimilatur antiquo aliquo modo, & assimilatur innouato aliquo modo: nam assimilatur antiquo, ex eo ꝙ est permanẽs, & assimilatur innouato, ex eo ꝙ innouatur. Dicimus vtrum sit principium innouatorum, ex eo ꝙ est permanens, aut ex eo ꝙ est innouatus. Si autem ex eo ꝙ est permanens, igitur emanat aliquod innouatum ex aliquo, ex eo ꝙ est innouatus, ergo indiget eo, quod faciet innouationem, & procedet hoc in infinitum. & hæc est dispositio sermonis eius. Et est sermo sophisticus. quoniam non emanat ab eo innouatum, ex eo ꝙ est permanens, sed emanat ab eo, ex eo ꝙ est innouatus. sed ipse non indiget causa innouante. quoniam innouatio eius non est noua, sed est operatio antiqua, s. absque principio, & absque fine. & necesse est vt agẽs huius sit agens antiquum: quoniam actio antiqua est ab agente antiquo, & innouata ab agente innouato: motus autem intelligitur de antiquitate eius, ꝙ non habeat primum, nec vltimum. & hoc est, quod intelligitur de permanentia eius. nam motus non est permanens, sed est successiuus. &, quia Alga. considerauit hoc, dixit eis in euasione ab hac consequentia, est species industriæ reiterata quibusdam quæstionibus. D E

Nunc Auer. vult respondere argumento Alga. Et primo ponit quomodo est necessarium illud, quod concludit argumentum. Secundo ponit qualiter illud, negat, ẽt sit necessarium. Tertio declarat vtrunque: partes declarabuntur. Dicit ergo primo: dicimus nos quod philosophi ponerent, id est, concederent qđ innouatũ, inquantũ innouatũ, posse procedere ab antiquo, manifestũ est, quod nullatenus possit a præfato argumento euadere, quasi dicat, quia argumentum cõcludit verũ, sed non explicat modũ, sed post dicet. (Tamen dicendum) vult modo secundo declarare qualiter illud, quod negauit, est necessariũ apud philosophos. Et dicit, tamen dicendum quod philosophi concedunt procedere innouatum. i. ens nouum ab innouato, id est ente nouo ad infinitum per accidens, & non per se, vt dicam: quod declarat. d. hæc enim est replicatio, id est, successio in materia terminata, & finita, id est, in rebus materialibus, generabilibus, & corruptibilibus: quod declarat dicens, vt dicamus quod corruptio corrupti saltem disposita causa est esse subsequentis. Verbi gratia, oportet secundum philosophum, F quod homo ex homine generetur, scilicet quod precedens homo corrumpatur, ita quod sit materia subsequentis tertij, id est, differentis a patre & matre, & concludit post. d. tandem dicimus quod in duabus materijs potest optime generatio procedere ad infinitum: vult dicere in accidentaliter ordinatis, & generabilibus & corruptibilibus: & nullum ex hoc impossibile sequitur: cuius rationẽ dicit, & ratio huius est: quod dum agens sit præsens, & fuerit sine principio, & sine fine: actus eius similiter erit sine principio, & sine fine: & sic non sequitur infinitũ actu, sed in potentia: & ideo in his non inconuenit ire ad infinitum. Deinde declarat quomodo in accidenter ordinatis hoc sit possibile, & dicit, similiter si imaginaremur in tempore præterito, videlicet, quod quando fuit quidã homo, iã præcedit eum alius homo, qui eum generauit, & est homo corruptus: illud enim, quod sic se habet, quando de agente antiquo pendet, est de natura circuli, id est, quasi æterno tempore potest se habere.

Circa iam dicta ꝓueniũt. q. Primo, qa ait qđ nouũ põt ꝓcedere ab antiquo per accidẽs. Hoc vr̃ falsum, & forte dubiũ: qm̃ generatio vnius ab alio simili in specie, vt d. Albet. primo Meteor. est ꝑ se: sed gñatio vnius ab aliquo dissimili in spẽ est per acciñs. Cũ igitur iste homo genitus sit vnius speciei cũ illo hoĩe generãte: ergo erit per se, & non per accidẽs, licẽ omne per accidens reducitur ad

A aliquod per se: si igitur iste homo generatur per accidens ab isto homine, a quo per se gñabitur idē, vel ad quod per se generās reducetur. Itē illud, quod generat aliud per forā mē: eo ergo, &c. & multa alia argumēta feci alibi, quę quęrat.

SECVNDA Quęstio est, qm̄ ait, qd homo genitus est ex hoīe corrupto: hoc falsum est: qm̄ secundo de gñatione in fine, hoc nō fit nisi in pluribus gñationibus intermedijs, & scdo Metaphy. cōmē. 6. declarat idē Auer. Secūdo, qm̄ omne agēs naturale prius trāsmutat de vno veniēdo ad imperfectū, quā ad pfectū: vt scis scdo perihermenias: ergo, &c. Circa istas qōnes mihi vr̄ esse dicēdum, qd generatio huius hoīs. V. g. Sortis a Platone est per accidēs multis modis: primo, qm̄ inter generās & genitū non est ordo essentialis, vt dicit Auer. 5. Phy. cō. 13 & 8. cō. 45. accidit. n. huic genito qd sit post generans secūdo est per accidēs, qm̄ per se scdo: sicut. n. risibile primo cōuenit homini, & secūdo huic homini: ita esse ratione generādi primo conuenit homini, & scdo huic homini: licet operatio sit primo suppositi, ratio tn̄ operādi primo inest naturę, vt tā Auer. d. 2. Phy. loco eius. tertio est per accidēs, qm̄ pōt impediri, vt d. Auer. in 2. ca. de substātia orbis: cœlū. n. generatur per se a suo motore: qm̄ nō pōt impediri, ecōtra est de corpore gñabili: istis igitur respectibus tribus cōsideratis, philosophi voluīt huiusmodi generationē esse per accidens. Tunc ad primam dicendū, ꝙ generatio illa est per se illo respectu, quē tangit argumentū primū. Similiter erit per se secundo, respectu, quē tangit secundū argumentū, nō enim est ita per acB cidēs, vt sit pure, s. taliter ꝙ debeat reduci ad aliquod per se: vel forte reducitur ad rationē generandi, scilicet ad naturam communē vtriq;. Tertio dico, ꝙ est per se tertio, respectu, quē tangit tertium argumentū: & sic potest fingi, ꝙ tribus respectibus est per accidens, & tribus per se: & sic argumēta non militant. Ad secundam quęstionem potest dici, ꝙ vno modo per hominem corruptū pōt intelligi id, quod vltimate factū est ex homine corrupto: & sic sperma pōt dici homo corruptus, qm̄ sperma fit ex cibo, cibus ex pane, panis ex frumento, frumentum ex terra, terra ex corpore hominis corrupto, & sic potest sperma dici homo corruptus isto modo. Secundo potest dici ꝙ homo generatur ex hoīe corrupto pluribus medijs, & hoc intelligit ipse. Tertio pōt dici, ꝙ illud est exēplū, cuius nō requiritur veritas, sed tm̄ manifestatio. potuit tn̄ exēplificare in elemētis, sed noluit: qm̄ est in materia exemplari, de qua non curandū, quomodocūq; dicat: & sic apparet. sol. ad secundam quęstionē, & ad argumēta eius. (Sed si homo ex homine.) Hic remouet quendā falsum intellectū verbi dicti. posset enim dici. si hic homo ex homine hoc generatur per accidens, ergo casu: & sic posset dici ꝙ homo iste ex hoc homine casu generatur. Hunc intellectū remouet, d. Sed, si homo ex homine generatur ex infinitis materijs, id est a casu: & illæ materiæ possunt ad infinitū augeri, id est sic ꝙ non possit ex tot, quin ex pluri-C bus, & sic in infinitū: tunc sine dubio sequitur falsum, vt probauit Arist. in lib. Physi. id est in 8. & ipse Auer. ibidem contradicit Auic. in 46. commen. (Patet ergo ex præmissis.) Hic vult respondere ad vim argumenti. dicebatur enim ꝙ si nouū ex nouo generatur, tunc non posset probari primum innouabilę ęternū esse, vt dictum fuit. Ad hoc respondet. d. patet ergo ex præmissis, ꝙ qñ antiqui ponebant antiquū immutabile. id est aliquod ęternum esse, non asserebant, id est non probabant illud ex processu innouatorum ab eo, inquantum innouantur, immo inquantum sunt antiqui ex genere, inquantum veniunt ab eo aliquo modo medio: deinde resumit veritatem. d. tandem veritas apud eos est, quod hic processus ad infinitum sequitur esse antiqui agētis, id est reducit ad aliquod agens ęternum, licet immediate a causa noua procedat: cuius rationem tangit innouatum enim debet per se innouari, quādo a causa noua procedit. (Qualiter tamen.) Hic excusat se d. qualiter tamen conati fuerunt antiqui ponere vnum ens in numero ab æterno immutabili aliquo, patefactum est a philosophis, & maxime ab Aristo. 8. Physi. & 11. Metaphy. & ideo dicit, vnde, id est propter quod, hic non est locus iterandi ea, quæ sufficienter determinata sunt: & sic concludit. d. vnde notandum est, ꝙ suppositis istis cessata est altercatio Algazeli cum philosophis.

Dubitatio. SED CIRCA hæc duo sunt tangenda. Primum est, quoniam Auerro. D respondet ad materiam argumenti, non tamen multum ad vim formæ: quoniam potest dici. nonne motus cœli est nouus: ista enim hodierna reuolutio nunquam fuit, & tamen procedit immediate a corpore cœlesti æterno. Secundum est, quoniam non dixit viam, qua declarauit illud Aristo. scilicet æternitatem primi. Ad primam dicendum, quod satis respondit in lib. de substantia orbis, attamen pro nunc dico quod licet ista dixit: melius tamen tangetur hæc responsio in solu. sequentis dubij. Ad secundam, illam scilicet viam tetigit

Solutio. Aristot. tex. commē. 46. & 47. quoniam omnis multitudo generabilium debet continuari ab aliquo æterno, & secunda via fuit tacta in vltimo tex. & xij. Metaphysi. text. commen. 41. in secunda figura ex motu æterno: & tu vide in 3. cap. de substantia orbis.

ALGAZEL.

AIt Alga. Secunda autem ratio eorum in hac disputatione est, quoniam existimauerunt quod dicens mundum postponi Deo glorioso, & Deum glo. præcedere eum, vsque ad, &, cum necesse fuerit antiquitas temporis, & est prolatio mensuræ motus, sequitur antiquitas motus. &, cum sequitur antiquitas motus, sequitur antiquitas moti. E

Hic vult adducere argumentum iam modo tactum. & primo introducit Alga. d. ait Alga. arguens ad philosophos de eo, quod negabant, videlicet quod nullum innouatum potest procedere ab antiquo. ista enim fuit propositio fundamentalis omnium philosophorum: deinde ponit ea, quæ adducit contra philosophos. d. & dicit sic. motus orbium aut est ab æterno, aut innouatus, id est nouus. D. exequitur membra. d. Si est ab æterno, qualiter ergo potest esse primum principium innouatarum causarum: si innouatus, scilicet effectus, ergo indiget de innouata causa, & procederet in infinitum: vult ergo dicere quod, si motus cœli esset æternus, non posset esse causa tot rerum nouarum: tacet autem destructionem secundi membri, quoniam manifesta est eius destructio, & ponit solutionē philosophorum cōem, quā declarauit Auer. 12. Metaph. cō. 41. d. Et, si forte dicerent philosophi, quod quodammodo retinet naturam antiqui, & quodammodo naturam noui. Vult dicere, quod philosophi tenent medium, s. quod motus cœli nec simpliciter est æternus, nec simpliciter nouus, immo retinet naturam mediam. quod declarat. d. naturam vero antiqui retinet inquantum est permanens, scilicet sempiternus & infinitus, & naturam noui inquantum continue F fit, & regreditur seriatim ad actum,

In motu cœli duo consideranda. CIRCA HOC debes scire, quod in motu cœli duo est considerare. s. nouitatē, & æternitatem. Est quidem nouus in parte, prout reuolutio præsens nunquam fuit ante hunc diem, nec vnquā erit post illū. ergo secundū partē pōt dici nouus. Est autem æternus, prout ante hanc reuolutionem præfuit altera, & ante illam altera, & sic in infinitū: ex quibus conficitur quoddam vnum numero æternum successiuū: ergo est quodāmodo æternum. (Nos respondemus.) Hic contradicit illi responsioni. d. nos respondemus eis quod ipse motus aut est principium rerum innouatarum, id est generabilium inquantum est permanens, id est æternus, aut inquantum innouatur cōtinue, & egreditur ad actum, id est inquantū est nouus. habet enim motus duplicem rationem, scilicet æterni, & noui: ergo, cum oīs causa vnius effectus causet, prout est vnius rationis, petitur satis bene: vtrū motus, cœli sit cā generabilis entis, prout est æternus, vel prout est nouus. Tūc exequitur de membris. d. si primo modo concedunt, id est si dicant quod ipse motus, prout est æternus, est causa rerum generabilium, tunc concedunt necessario quod aliquid innouatur ab aliqua re, id est ab aliqua causa, inquantum ipsa res, id est illa causa est permanens, i. æterna contra eos. Si secundo modo, i. si motus cœli

A est causa generabilium, prout est quid nouum: cum cuiuslibet noui detur causa noua: ergo oportet ponere causam dantem ipsum. s. motum continue innouantem eum, & sic in infinitum. & hoc argumentum est potissimum, quod adducit quidam theologus, & maxime gloriatur in eo.

AVEROES.

Dixit Auer. Via autem processus sermonis, quem recitauit de eis, non est demonstratiua. & summa eius est si Deus glo. praecesserit mundum, aut erit prior causalitate, non tempore, sicut prioritas hominis respectu vmbrae suae: aut erit prior tempore, vt prioritas aedificatoris respectu parietis. Si autem fuerit prior prioritate hominis respectu vmbrae suę: & Deus est antiquus: ergo mundus est antiquus. Si vero fuerit prior prioritate temporis, sequitur vt sit pręcedens mundum tempore non habente principium, & erit tempus antiquum. nam, cum ante tempus fuerit tempus, non potest imaginari in-
B nouatio eius, &, cum tempus fuerit antiquum, ergo motus est ęternus: quoniam non imaginatur tempus, nisi in motu: &, cum motus fuerit aeternus, erit motum in eo aeternum, & motor eius de necessitate aeternus. Attamen haec demonstratio non est vera: quia Deus glo. non est ex eis, quorum natura est esse in tempore: mundus vero est, cuius natura est esse in tempore. & non est vera apud eos proportio ęterni ad mundum, ita q aut erunt simul, aut est ante eum tempore, seu causa. aeternum enim non est ex eis, quorum natura est esse in tempore: mundi vero natura est esse in tempore.

Nunc soluit argumētum tactum. d. dicimus nos q omnia predicta sunt sophismata, & declarat. d. non enim innouata procedunt a circulari motu, inquantum est permanens, id est aeternus, immo inquantum continue innouat. hęc igitur est sol. dico scilicet q hęc generabilia procedunt a motu coeli, prout ille continue innouatur. Et cum dicebatur: ergo indiget causa noua alia. respondet. d. sed non indiget de causa innouante continue ipsum, immo est opus antiquum absq; prin-
C cipio, & fine: quapropter omnino oportet q tale agens sit antiquum, cuius causam dicit. opus nanque antiquum fit necessario ab agente antiquo, & opus innouatum fit etiam ab agente nouo. Deinde declarat quomodo intelligitur antiquitas in motu. d. & antiquitas dicitur in motu, videlicet q non habet principium, neq; finem. & hoc modo est permanentia motus, quia motus est quid continue per se mutabile. Debes scire, quod ex his voluit remouere quoddam dubium, posset enim quis dicere. Si motus est prrmanens: ergo est totus simul: ideo respondet dicens, quod permanens est duobus modis. s. vno modo, pro sempiterno. alio modo, prout est totum simul. primo modo intelligitur motū esse permanens, secundo modo non. Sed hęc solutio fuit ad materiam, non multum tamen ad formam: ideo debes scire, vt colligitur. xij. meta. tex. & commen. 34. &. 8. phy. commen. 47. &. 46. &. xij. meta. commen. 41. quod in rrbus generabilibus est duo considerare, scilicet successionem nouam; & continuationem successionis, primo modo attenditur ex parte materiae passiuę, & ex parte motus coeli, inquantum nouus. secundo modo innuitur a motu inquantum aeternus. Ad formam ergo dicendum. cum quaeritur, generabilia quomodo prouenıunt a motu coeli: dico quod, si loqueris de eis, inquantum noua, sic ab eo proueniunt, inquātum generabilis. Si de eis inquantum continua, vt sic proueniunt ab eo, inquantum sempiternus. Et cum dicis, si proueniunt ab eo, inquantum nouus: ergo illae

Duplex permanens.

ab alijs,&c.dico quod non omne nouum habet cauſam nouam, ſed nouum ſimpliciter:modo motus eſt nouus ſecundum quid: & ſic apparet ſolutio quęſtionis ad formam,& materiam. D

ALGAZEL.

AIt Alga. Dubitatio autem eſt vt dicatur ꝙ tempus ſit innouatum,& creatum,& non eſt ante id tempus omnino Et dictum noſtrum, ꝙ Deus glo. ſit ante mundum, & tempus, eſt ꝙ ipſe fuerat,& non fuerat mundus nec tempus, deinde fuit & cum eo mundus,& tempus. Et dictum noſtrum, nanq; fuit, & non erat mundus, nec tempus,eſt eſſe ſubſtantia creatoris,nec priuatio ſubſtantiæ mundi. Et dictum noſtrum,fuit & cum eo mundus,eſt eſſe duarum ſubſtantiarum tantum, & præceſsio eſt ſeparatio in eſſe tantum, & mundus eſt vt vnum indiuiduum. Si autem dixerimus, fuit Deus glo. & non aliud,exempli gratia poſtea fuit Deus, & aliud, non importat dictio niſi eſſe ſubſtantiæ, & priuationem ſubſtantiæ, & vlterius eſſe duarũ ſubſtantiarum.& non eſt de neceſsitate huius conſyderare rem tertiã, & eſt tempus.& licet imaginatio non quieſceret, niſi conſyderaret rem tertiam, & eſt tempus,tamen inſpicias fallacias imaginationis. E

Nunc vult nouam materiam ingredi, & primo introducit Alg.& ordinẽ eius procedendi.d.ait Alga.modo vero dicemus vnum philoſophorum argumentum contra nos,& poſtea reprobabimus ipſum.In quibus verbis innuit duo tractanda:quorum vnum eſt,ſcilicet adducere argumentum philoſophorum cõtra theologos. ſecundum eſt reprobare illud. (Et tale) Nunc exequitur de primo.d. & tale eſt argumentum.ſi Deus benedictus mundum pręcederet.aut iſta præceſsio eſſet cauſalis,id eſt,ſecundum naturam.cuius expoſitionem ponit.d.ſicut corpus ſuam vmbram pręcedit,aut temporalis.ſicut ędificator domum pręcedit. Si primo modo,ergo mundus eſt ab ęterno,cõſequentiam ſupponit.quoniam, ſi Deus tantum natura mundum pręcedit,tunc erit mundus ei ęternus. ergo,ſicut ęternus Deus,ita ęternus mundus. Si ſecundo modo, ergo oportet ꝙ Deus benedictus pręcedat mundum in tempore ſine principio.ergo tempus eſt ab ęterno. poſtquã enim ante tempus fuerat tempus,nunquam ergo innouatum fuit, & poſt tempus eſt ab ęterno,ergo & motus. Tempus n.ſine motu non eſt imaginandũ,ſed motus eſt quędam denominatio.i.paſsio mobilis.3.phy.ergo & mobile eſt ab ęterno, & ſic cœlum,& mundus,& reliqua, & addit ꝙ hoc eſt argumentum philoſopho.(Super quod.)Nunc vult exequi de ſecundo,d.ſuper quod taliter reſpondemus.ꝙ tẽpus apud nos non eſt creatum, & nullũ tempus ipſum pręcedit. Ad vim argumenti reſpondet.d.& qñ Deus pręcedit mundũ, & tẽpus.Intelligendũ eſt ꝙ Deus erat ſine mundo,& ſine tẽpore.poſt vero creationem fuit cũ mundo, & cũ tẽpore.(vnde qñ)reſpondet tacitæ quęſtioni.d.vnde, qñ dicimus ꝙ Deus erat,& non alius pręter eum,poſtea fuit cum alio, non ex hoc ſignificatur tempus ab ęterno fuiſſe,licet imaginatio non quieſcat in hoc loco,donec ponat tempus,ſed ſecundum veritatem non eſt reſpiciendum ad imaginationis vitia. F

Dubitatio. Solutio. SED CIRCA hanc ſolutionem duo ſunt videnda. quorum vnum eſt ſolu. ad formam quęſtionis.ſecundum eſt quo modo poteſt ſol.imaginari. Quantum ad primum dicendum ꝙ argumentum erat, vel Deus pręcedit mundum natura, vel tempore,ſi primum,ergo ſunt ſimul, &c.dicendum ꝙ pręcedit eum natura, & tempore.natura,quia cauſatiue.tempore priuatiue, ſcilicet quia inter ipſum, & tempus,& mundum potuit eſſe tempus. Et,quando dicit.ſi natura, ergo ſunt ſimul,conſequentia negatur,ſed verum eſt,quando natura ſolum pręcederet.&,

A quando dicitur, tempore præcedit, ergo tempus ante tempus. negatur consequentia, quoniam illa præcessio non fuit positiua, sed priuatiua, & sic patet ad formã quæstionis. Circa secũdum dicendũ, ꝙ sicut dicitur.4.phy.in fine. extra mundũ non est plenum, neq; vacuum, & non est ibi extra, nec intra positiue, sed negatiue. sic est in hoc casu. non est enim ibi præcessio positiua, sed negatiua, quã, sicut extra cœlum est ista differentia extra priuatiua. pro quanto potest imaginatio vltra ipsum aliquid imaginari, sicut est in productione mundi.

AVEROES.

AIt Auer. Hic sermo est sophisticus, & corruptus. quoniã iam facta est demonstratio ꝙ sunt hic duæ species ipsius esse, quorum vnum est in natura motus, & hoc non euadit tempore: & aliud non est in natura motus, & hoc est æternum, & non denominatur tempore. id autem, quod est in natura motus, est ens notum sensu, & intellectu: eius vero, quod non est in natura motus, nec in mutatione, iam facta fuit demonstratio de esse eius apud omnes confitentes ꝙ
B omne motum habet motorem, & omne actum habet agens, & ꝙ causæ mouentes altera alteram non procedunt in infinitum, sed perueniunt ad causam primam, quę non mouetur omnino. & facta fuit etiã demonstratio ꝙ id, quod non est in natura motus, est supra esse eius, quod est in motu, & facta etiam est demonstratio ꝙ ens, quod est in natura motus, non euadit a tempore, & ꝙ ens, quod non est in natura motus, non euenit ei tempus omnino. Et, cum sic fuerit, tunc præcessio vnius eorum alteri, i. eius, quod non euenit ei tempus, non est prioritas temporalis, nec prioritas causæ in causato, quæ sunt de natura entis, quod mouetur: vt est prioritas hominis respectu vmbræ suæ. Et ideo qui assimilauerit præcessionem esse non moti moto præcessioni esse duorum motorum vnius quidem reliquo, errauit. nam quælibet duo entia huius generis, cum aliquod eorum consyderatum fuerit in comparatione ad secundum, tunc verificabitur de eo dicere aut erunt
C simul, aut ante id, seu post id tempore. & qui processerunt hac via ex Philosophis, sunt posteriores Maurorum, propter paucitatem intelligentiæ eorum in opinionibus Antiquorum. ergo præcessio vnius duarum entitatum reliquæ est præcessio esse, quod non mutatur, nec est in tempore, esse mutabili, quod est in tempore, & est alia species præcessionis. &, cum sic fuerit, non verificatur de his duabus entitatibus, nec ꝙ sint simul, nec quòd vna earum præcedat aliam. Sermo autem Alga. ꝙ præcessio Dei glo. mundo non est præcessio temporalis, sed postponitur ei mundus, est sermo verus: sed non intelligit retardationem mundi ei, cum non fuerit præcessio eius temporalis, sed retardationem causati respectu causæ. nam postpositio opponitur præcessioni: & opposita sunt in eodem genere de necessitate, vt declaratum est in scientiis. Et, cum non fuerit præcessio temporalis, non erit postpositio temporalis. Et contingit huic etiam dubitatio præcedens, & est quomodo postponitur causatum causę, quæ perfecte habet

conditiones agentis. Philoſophi autem, quia poſuerunt ꝙ ens mobile, vniuerſalitas eius non habet principium, non accidit eis hæc dubitatio: & poſſunt dare modum emanationis entium innouatorum ab ente ęterno. Et ex rationibus eorum ad probandum ꝙ ens mobile nō habet principium, nec innouationem quò ad vniuerſalitatem eius, eſt quoniam, cum fuerit poſitum innouatum, poneretur ens repertum, antequàm repertretur, Innouatio enim eſt motus: & motus neceſſario eſt in moto, ſiue ponatur motus in tempore, ſiue in inſtanti. Vlterius omne innouatum eſt poſsibilis innouationis, antequam innouetur: licet etiam Loquentes excitentur etiam in hac radice, & in poſterum loquemur de ea cum eis: poſsibilitas autem eſt paſsio neceſſaria paſsionum entis mobilis, & ſequitur neceſſario, ſi ponatur innouata, vt reperiatur, antequàm repertretur. & hoc totum eſt ſermo topicus in hoc loco, niſi quòd eſt magis ſufficiens verbis hominum. Sermo autem Alga. ſi autem eſſet Deus glo. & non aliud exempli gratia, deinde fuit Deus cum alio, non importat hęc dictio niſi eſſe ſubſtantiæ, deinde fuerunt duo, & non eſt de neceſsitate huius conſyderare rem tertiam, & eſt tempus, eſt ſermo verus, niſi ꝙ ſequitur vt ſit retardatio ſua ei non retardatio temporalis per ſe: ſed, ſi fuerit, eſt per accidens, cum tempus præceſſerit ſubſequens, ſ. ex neceſsitate præceſsionis temporis, & ipſum eſſe innouatum: mundus autem non euenit ei hoc de neceſsitate, niſi eſſet pars moti, quam excedit tempus ex extremitatibus eius: vt accidit Moyſi, & aliis hominibus generabilibus & corruptibilibus. Et hoc totum non eſt declaratum hic demonſtratiue. quod vero declaratum eſt hic, eſt ꝙ contractio non ſit vera, & quod recitauit ipſe poſtea de rationibus Philoſophorum, non eſt verum.

Et, quia ſolutio illa fuit neceſſaria omnino, vult h'c alio modo reprobare ſolu.poſitam. & primo ponit qualiter eſt duplex genus entis. ſecundo ibi (Concedente.) declarat qualiter vna ſpecies ex alia declaratur. deinde tertio videtur innuere vim rationis, vt declarabitur. Quantum ad primam partem. d. dicimus nos ꝙ hęc verba erronea ſunt. probatum enim eſt demonſtratiue ꝙ hęc, ſcilicet in vniuerſo, ſunt duæ ſpecies eſſe. quarùm vna eſt de natura motus, & hæc ſpecies nullatenus poteſt a tēpore ſeparari. Alia vero ſpecies non eſt de natura motus, & eſt ab ęterno, & nequit, id eſt, non poteſt de tempore aliquo modo denominari, & addit. Prima vero iſtarum aperte patet ſenſu & intellectu. Secunda tamē, quid ab intellectu deprehenditur, declaratur egregie demōſtratiue apud omnes ſup. ex prima ſpecie. Sed contra iſtam diuiſionem arguitur. quoniam multa ſunt, quę nec ſunt motus, nec ſubſtantię ſeparatę, vt generabilia hic permanentia. ergo diuiſio eius mala. Secundo, falſum dicit, quoniam motus non ſenſu deprehenditur, quoniam de motu non habetur niſi mutatum eſſe, quod eſt indiuiſibile, quod apprehendi non poteſt, vt dicitur in lib. de ſenſu. Pręterea motus non poteſt apprehendi niſi ſenſu interiori. 2. de anima. tex.com.64. maxime in comm. vbi dicitur quod ſenſibile commune ſenſu communi apprehenditur. Ad hanc quęſtionem dicendum, quod aliquid eſſe de natura motus contingit multis modis. vel, quia recipit formalē prædicationem motus, & ſic tantum argumentatio, alteratio, generatio, & motus localis eſt de natura motus, vt patet in libris Ariſt. Secundo aliquid dicitur de natura motus, quia ſine motu eſſe non poteſt. & ſic omne ens eſt de natura motus, quoniam ſecundum philoſophos motores ſeparati eſſe non poſſunt niſi moueāt,

Dubitatio.

Solutio.

Multipliciter al'qd pōt eſſe de natura motus.

B E F

A vt scis.8.physi.maxime commen.52.&.xij.meta.cõm.41. &.48.&.9.metaph.
cõm.7. Tertio modo aliquid est de natura motus, q̃m incipere vel desinere non
potest nisi per motum, vel quia ipsum in se est motus. & sic omne ens, vel est im-
mobile simpliciter, vel mobile. & notanter dixit de natura motus, intelligens p
naturam motus, id est, mobile. & sic apparet vis quęstionis. Ad argumenta. Ad
primum patet solu. Ad secundum dicendum quod motus non est sensibile pro-
prium, sed commune. & ideo sufficit quod sit fundamentum proximum, vel re-
motum sensibilis proprij, necessitate propinqua vel remota, vt declarauī in quę-
stione de hoc. Ad tertium patet solu. a sensu enim interiori terminatiue com-
prehenditur, a sensu exteriori immutatiue, modo nunc dicto, & hoc sufficit. (Cõ-
cedentes ꝙ omne) Cum posuit diuisionem illam, modo vult declarare quomodo
ex prima specie entis declaratur secunda species, et accipit propositiones: quarũ
prima est, concedentes quod omne mobile habet mouens, cuius rationem tangit
d. & pro, quoniam omnis effectus habet agens. Deinde ponit secundam propoli
tionem.d. & ꝙ causę mobiles sunt terminatę, videlicet quod.i.taliter quod per-
ueniant ad primam causam immobilem aliquo modo. est ergo secunda proposi-
tio. omnes causę reducuntur ad vnam primam causam. Deinde accipit tertiam.d.
& probatum est demonstratiue, quod id, est illud ad quod fit vltima reductio,
naturam motus non habet, & tamen est naturę motus habentis, id est, attributus
B ri, quod habet naturam motus, s. corpori cœlesti habenti naturam motus, q̃m est
res mobilis, & redit ad primam.d. similiter probatum est demonstratiuę, ꝙ id,
quod est de natura motus, non pōt aliquo modo a tempore separari, & id, quod
non est de natura motus, nullo modo ingreditur tempus. hę sunt propositiones
principales. (Prelibatis igitur.) Vult nunc ex his reprobare responsionem Al-
ga. & declarat quomodo eius responsio fuit insufficiens.d. prelibatis igitur istis,
dicimus quod pręcessio vnius dictorum entium ad alterum, videlicet ad id, quod
non ingreditur tempus. vult dicere quod præcessio, qua immobile, scilicet Deus,
pręcedit mobile, s. corpus cœleste motum, non est præcessio temporalis, neque
causalis. sup. causalitate noua. ideo addit, quę est de natura mobilis entis, sicut
corpus pręcedit suam vmbram. vult dicere, nō dicitur pręcessio naturę mobilis,
propter quod concludit.d. & ideo quicunq; dicat quod pręcessio immobilis, id
est, respectu rei mobilis sit similis pręcessioni vnius mobilium ab altero, errat:
cuius rationem tangit.d. quęlibet namq; duo huius generis.s. mobilis sic se hu-
bentia.s. in natura mobilis, aut sunt simul, aut vnum eorum pręcedit alterum in
tempore. (Patet ergo) quia, ergo non est pręcessio temporalis nec naturę mobi-
lis, concludit naturam pręcessionis, qua Deus pręcedit naturam entis mobilis.d.
patet ergo ꝙ pręcessio vnius eorum duorum entium ab altero.s. Dei ad eus mo-
C bile, est pręcessio esse impermutabilis. neque est pręcessio sup. illius, quod est in
tempore de esse permutabili, id est, neque est pręcessio vnius entis mobilis ad al-
terum ens mobile. (Vnde q̃n ait) Verificat nunc dictum Alga, ad vnam partē.d.
vnde, q̃n ait Alga. ꝙ Deus benedictus non pręcedebat mundum in tempore, ve
rum dicit. (Et postquam) Tunc infert contra ipsum.d. & postquā pręcessio Dei
a mundo non fuit temporalis, ergo tardatio creationis mundi adeo non fuit tem
poralis: iste est superficialis intellectus literę. Sed oportet immorari circa iam
dicta. Primo, quomodo ex illis tribus propositionibus cõcluditur propositum,
& qualiter faciunt ad rem. Secundo, qualiter illa prima propositio.s. motus
non accipit esse, non pręcedente motu, habet veritatem simpliciter, & qualiter
debet supponi a philosopho hic. Tertio, quomodo habet vim predicta ratio ab
eo contra Alga. Dicamus ergo, quantum ad primam, ꝙ illæ tres propositiones
sunt acceptę, quantum ad hoc.s. ꝙ sit vnum primum ens immobile, q̃m, si omnis
motus habet mobile, & omne mobile habet mouens, & oportet multitudinem
causarum reduci ad vnam primā causam illius totius multitudinis, oportet omni
no quod illa causa sit extra illam multitudinem mobilium, q̃m, si ad intra latitu
dinem mobilium poneretur, idē esset causa sui, vt deducit Auer.8.phy, com.46.
&.47.in simili verbo. ergo oportet vt illa causa sit separata a genere mobiliū,
& ideo venit veritas tertię propositionis.s. ꝙ illa vna sit simpliciter immobilis.

& sic satisfactum est ad primum. Circa secundum dico, ꝙ aliud lege tene- D
tur, aliud ratione naturali. lege enim credo motum accepisse esse post non esse,
nullo pręcedente motu. & hoc nulla ratione potest euidentiam habere, sed tm̄
est ex lege, & ex bonitate creatoris nobis reuelatum. Quod vero hoc sit contra
rationem naturalem, caplēdo contra rationem naturalem, id est, supra rationem
naturalem, declaratur. qm̄. vt tradit Arist. in toto lib. poste. hic est modus resolu-
torius. s. ꝙ demonstratio vel fit ex immediatis, vel quæ ex immediatis originē
sumpserunt. quādo demonstratio fit ex pręmissis, oportet inspicere ad pręmissas,
& quando videmus omnia singularia earum omnibus sensibus esse conuenien-
tia, vel pluribus, vel vno nullo alio contradicente, demonstratio est simplex ex
immediatis immediatione causę. V. g. omne, quod fit de nouo, fit pręcedente mo-
tu. motus fit de nouo: ergo fit pręcedente motu. Hęc demonstratio est ex imme-
diatis: qm̄ maior est omnibus sensibus conueniens. qm̄ visu videmus ꝙ albō fit
ex nigro, id est, ex motu corruptionis nigri. Gustu idem percipimus. s. ꝙ dulce
fit ex permutatione amari. Et tactu idem videmus. calidum enim non fit nisi ex
corruptione frigidi. Idem videmus auditu. non enim fit acutum nisi ex graui. Idē
odoratu. & tu discurre. Cum igitur illa propositio maior omnibus sensibus sit cō-
ueniens, a philosopho naturali debet accipi pro immediata immediatione causę.
Quod, si dicatur, ꝙ est vnus alius modus factionis transcendens sensum. ego cō- E
cedam illud, sed dico quod non debet esse cura apud naturalem philosophum,
qui ex sensibus doctrinam accipit. & maxime, cum illi contradicant omnes sen
sus. & hoc est, quod dicit elegantissimę Auer. 8. phy. com. 22. s. ꝙ experimentū
sermonum verorum est, vt concordet sensatis, & ibidem com. 25. scilicet quod il
la est propositio notior, cui sunt concordes plures sensus, & primo cœli. cōm.
22. vide idem. Et in hoc apparet error expositorum latinorū, qui volunt Arist.

Error latinorum.

posuisse creationem nouam, & eam transcendere sensus. non enim hoc est dictū
boni viri. forte enim illud fuit Plato. qui ex intellectu scientiam sensibilium po-
suit primo meta. Aristo. autem econtra ex sensibus: & vbi deficiunt sensus ex
memorijs, & vbi medię ex experientijs, vt docet, 2. poste. cum igitur creatio
transcendat sensus, transcendit philosophos naturales. & ideo bene dicit Aristo.
ꝙ principium fuit eis, qui de natura loquuntur, ꝙ nihil fit ex nihilo, sed vnum-
quodq; ex conuenienti: & ideo nullibi probauit illam, sed semper tanquam im-
mediatam propositionem supposuit, & tanquam famosam: taceant ergo exposi-
tores. Demonstratio ergo illa est ex immediatis apud philosophos. Circa ter-
tiam dico, quod duobus modis vim habet vno modo, quia motus est ęternus: vt
arguitur. omne, quod mouetur tempore infinito, indiget motore immobili mouen
re tempore infinito: sed cœleste corpus mouetur motu in tempore infinito, ergo F
indiget motore mouēte immobili tempore infinito: & sic habet vim ratio. Auer.
contra Alga. qm̄, si primus motor mouet tempore infinito. ergo Deus non præce-
dit tempore, nec natura ipsum motum. Secundo potest habere vim: qm̄ conclu-
sum est ex tribus propositionibus esse primum motorem immobilem. ergo immu
rabiliter se habet ad quodcunq;. & hoc Auer. supponit, & per consequens non
præcedit motum tempore, nec natura mobili, sed natura immobili. & istud est
esse causam motus causalitate immutabili. & quam subtilissima imaginatio est
ista Auer. & nolo amplius prolongare sermonem: quoniam supposito ꝙ motus
sit ęternus. Alga. responsio totaliter exterminatur. & tu vide illam bene, et tu vi
des quō ratio Auer. procedit bene secundum philosophos. attamen nihil est con
tra nos christianos, qui tenemus principia vera supra sensus, vt scis.

ALGAZEL.

AIt Alga. respondens pro Philosophis. Si autem dixerit ꝙ dictū
nostrum, ꝙ fuit Deus glo. & non mundus, habet intelligen-
tiam tertiam præter esse substantiæ, & priuationem mundi ra-

A tione. quoniam, si nos consyderabimus priuationem mundi in futurum, tunc proueniret esse substantiæ, & priuatio substantiæ, & non est verum dicere Deum, & non mundum: sed conueniens est dicere erit Deus, & non mundus: & dicere in præteritum fuit Deus, & non mundus. & erit differentia inter dicere nostrum fuit, & erit, quoniam non erit id, quod intelligitur de vno, id, quod intelligitur de alio, & perscrutabimur nunc in quo consistit differentia. Et non est dubium ꝙ ipsi non differunt in esse substantiæ, nec in priuatione mundi, sed in re tertia. nam, cum nos dicimus de priuatione mundi in futurum, fuit Deus glo. & non mundus, dicetur nobis ꝙ hic est error. fuit enim dicitur de præterito, & significauit ꝙ sub dictione fuit, est intelligentia tertia, quæ est in se transiens: & transiens ex se est tempus, & trāsiens ex alio est motus, qui transit transeunte tempore: ergo de necessitate sequitur vt ante mundum sit tempus, quod completum est, vsquequo perueniet ad esse mundi,

B

AVEROES.

At Auer. Intentio huius sermonis est ad notificandum ꝙ in sermone dicentis fuit sic, & non sic, deinde fuit sic, & sic, est intelligentia tertia: & est tempus, quod significauit illa dictio, fuit, in ratione differentiæ intelligentiæ huius rei in præterito, & futuro. nam nos, cum consyderauerimus esse alicuius rei cum priuatione alterius, dicimus est sic, & non sic, & mutatione ambarum intelligentiarum determinatur ꝙ sit hic res tertia. si autem, cum dicimus fuit sic, & non sic, non significaret illa dictio, fuit, aliquid, non esset differentia inter dicere nostrum, fuit, & erit. Attamen hoc, quod dixit, non totū est notum per se. & non est dubium in eo circa comparationē entium adinuicem in præcessione, & postpositione: quandoquidem fuerint ex
C eis aliqua, quorum natura est esse in tempore. cum vero non fuerint in tempore, illa dictio fuit, & similia ei non significant in istis propositionibus, nisi copulationem recitationis recitato, sicut dicimus & fuit Deus pius, & misericors: & sic, si vnum eorum fuerit in tempore, & aliud non in tempore, sicut dicimus fuit Deus, & non mundus, deinde fuit Deus, & mundus. Quare non est conueniens his entibus hæc comparatio, de qua exemplificauit. Verificatur tamen comparatio verificatione indubitata, cum fit comparatio priuationis mundi ad esse eius. quoniam priuatio eius de necessitate est vt sit in tempore, siquidem esse mundi fuerit in tempore. &, cum impossibile est vt sit priuatio mundi in hora met esse mundi, ergo est de necessitate antea. & priuatio id præcedit, & mundus postponitur ei, quoniam prius, & posterius in motu non intelliguntur, nisi cum tempore. Et quod ingreditur in hunc sermonem de inuolutione, est quia accepta est comparatio inter Deum, & mundum. & hac via tantum destruitur hic

Prius & posterius ī motu nō est nisi cum tēpore.

ſermo:& non erit demonſtratiuus, ſcilicet quem recitauit Alga. pro D
Philoſophis.

ALGAZEL.

AIt Alga. reſpondens Philoſophis pro Loquentibus, in contradicendo huic ſermoni, dicimus ꝙ intelligentia radicalis ambarum dictionum eſt eſſe ſubſtantię, & priuatio ſubſtantię, & res tertia, qua eſt copulatio dictionum. eſt proportio ſequens reſpectu noſtri. & ratio huius eſt. quoniam nos, ſi conſyderauerimus priuationem mundi in futurum, & vlterius conſyderabimus poſt hoc eſſe ſecundum, iam diceremus apud hoc fuit Deus, & non mundus. & verificabitur ſermo noſter, ſiue ſi intellexerimus de eo priuationem primam, ſiue priuationem ſecundam, quæ eſt poſt eſſe, ſi autem in hoc fuerit proportio ad futurum, poſsibile eſt vt conuertatur in præteritum, & proferant eum cum dictione pręteriti: & hoc totum propter E defectum imaginationis in imaginando aliquod ens incipere, niſi cõſyderauerit ei aliquid ante. & hoc pręcedens, a quo non poteſt euadere imaginatio, reputatur ꝙ ſit res vera in eſſe, & eſt tempus, & eſt ſimile defectui imaginationis in conſyderando finire corpus in parte capitis, exempli gratia niſi ad ſuperficiem ſuperiorem eius, & imaginatur ꝙ vltra mundum ſit locus, aut plenus, aut vacuus. Et, cum dicitur ꝙ non ſit ſupra ſuperficiem mundi ſurſum longinquius, deficit imaginatio obedire in hoc concedendo illud; ſicut, cum dicitur ꝙ ante eſſe mundi non ſit aliquid pręcedens, & tamen eſt verum, defecit in hoc concedere. Et, quoniam poſsibile eſt imaginationem falſam fieri, cum imaginatus fuerit aliquis ſupra mundum eſſe vacuum, quod eſt dimenſio infinita, dicendo ei ꝙ vacuum non eſt intelligibile ex ſe: dimenſio vero eſt conſequens corpus, cuius diametri extenduntur, &, cum corpus habeat dimenſiones, tunc dimenſio, quę id proſequitur, eſt finita, & F deciſio vacui, & pleni non eſt intelligibilis. & iam probatum eſt quod vltra mundum non ſit vacuum, nec plenum, licet imaginatio non obediat in hoc concedendo, ſic etiam dicitur ſicut dimenſio localis conſequitur corpus, ſic dimenſio temporalis motum. nam ipſa eſt extenſio motus, ſicut hæc eſt extenſio dimenſionum corporis. Et, ſicut probatio finitatis diametrorum corporis prohibet affirmationem dimenſionis locis ſupra ipſum, ſic probatio finitatis motus ex lateribus eius prohibet imaginationem dimenſionis temporalis poſt ipſum, licet imaginatio inuoluatur in imaginationibus, & exiſtimationibus ſuis, & non obediat ei. Et nulla eſt differentia inter dimenſionem temporalem, cuius probatio diuiditur apud comparationem eius ad ſurſum, & deorſum: ſiquidem poſsibile eſt affirmare ſurſum, quo non ſit ſuperius, ſic poteſt affirmari ante, ante quod non ſit ante verum, non imaginabile, ſicut eſt in ipſo ſurſum. & hoc ſequitur, & aduerte huic,
quia

A quia ipsi conuenerunt quòd non est vltra mundum vacuum, nec plenum.

AVEROES.

AIt Auer. Summa huius sermonis sunt duæ quæstiones: quarũ Vna est quòd imaginari præteritum, & futurũ, quę sunt ante, & post, sunt duo reperta respectu nostræ imaginationis. nam possibile est nobis imaginari futurum fieri præteritum, & præteritũ, quod fuit antea futurum. &, cum sic fuerit, ergo præteritum, & futurũ non sunt ex rebus existentibus per se, & non habent esse extra animã, sed est res, quam operatur anima. &, cum destruatur esse motus, destruitur intelligentia huius proportionis, & comparationis. — *Duę quęstiones.*

* Attamen responsio eius est ꝙ consecutio motus, & temporis est vera: & tempus est aliquid, quod operatur intellectus in motu: sed mo- — *Obserua ꝙ tex. antiquus hanc particulam vsque ad signum * attribuit Algazelo reliqua Auer. & iõ expositor exponit pro 27. particula*
B tus non destruitur, nec tempus, quoniam non prohibetur esse temporis, nisi cum entibus non recipientibus motum: esse vero entium mobilium, seu consideratio esse eorum euenit eis tempus necessario: quoniam non sunt hic, nisi duo entia, scilicet ens recipiens motum, & ens non recipiens motum, & impossibile est vt conuertatur vnum eorum ad reliquum, nisi esset possibile conuerti necessarium ad possibile. Si autem motus esset impossibilis, deinde reperiretur, tunc de necessitate conuerteretur natura entium non recipiẽtium motum ad naturam recipientium motum. quod est falsum. & hoc esset, quoniam motus est in re necessario. Et, si motus esset possibilis ante esse mundi, tunc res præcedentes recipientes essent in tempore necessario: quoniã motus est possibilis, in eo ꝙ recipit quietem, non autem in priuatione. in priuatione enim non est possibilitas omnino, nisi esset possibile vt priuatio deferret esse. & ideo impossibile est innouato quin præ- — *In priuatione non est possibilitas omnino.*
C cedat id priuatio. & non est dubium ꝙ separatur priuatio innouati in subiecto recipiente esse innouati, & remouetur ab eo priuatio, sicut est in aliis contrariis. nam calidum, cum fit frigidum, non conuertitur substantia calidi in frigidum, sed mutatur subiectum recipiens a calido in frigidum. Quæstio autem secunda, & fortior quidem earum, est sophistica, & corrupta. Et summa eius est ꝙ imaginari præcessionem ante initium primi motus, ante quem non fuit aliquod, quod mouetur, est sicut imaginari ꝙ vnum corporum mundi, & est sursum exempli gratia, finitur necessario aut ad aliud corpus, aut ad vacuum. nam dimensio est quid sequens corpus, sicut tempus est quid sequens motum. &, sicut est impossibile reperiri corpus infinitum, sic impossibile est reperiri dimensionem infinitam. &, cum impossibile sit reperiri dimensionem infinitã, impossibile est finiri omne corpus ad aliud corpus, aut ad aliquid, in quo consideratur esse dimensionẽ: & est vacuum exẽpli gratia, & procedet in infinitum: & sic motus, & tẽpus est — *Secũda q̃s.*

quid sequens ea. Si autem impossibile est reperiri motum præteritũ D infinitũ, & fuerit hic motus primus finitus in extremitate initii, impossibile quidem est reperiri in eo ante. nam, si esset ei ante, reperiretur ante primum motum alius motus. Attamen hæc quæstio, vt diximus, est turpis, & est ex locis permutationis sophisticis, si legeris artem sophisticam. & hoc quidem permutando iudicium ad quantitatem non habentem situm, in qua non reperitur totum, & est tempus, & motus, à iudicio quantitatis habentis situm, & totum, & est corpus. & ponendo impossibilitatem priuationis finiendi in quantitate habente situm probationem ꝙ sit impossibilis in quantitate non habente situm, & ponendo actum mentis in imaginando additionẽ, in eo quod est in actu, eiusdem considerationis. Et hic est error manifestus. nam imaginatio additionis de magnitudine reperta in actu, & quòd necesse sit vt finiatur ad aliam magnitudinem, non est quid repertum in substantia magnitudinis, nec assumitur in definitione eius.

Precessio et postpositio i motu in nouato est qd per se assum ptum i eius definitione. Instans qd

Imaginatio vero præcessionis, & postpositionis in motu innouato est E quid per se assumptum in definitione eius. nam impossibile est vt sit motus innouatus nisi in tempore, scilicet quòd excedat tempus initiũ eius. Et sic impossibile est imaginari tempus habens extremũ, quod non sit finis alterius temporis: postquam fuerit definitio instantis ꝙ sit res, quæ est finis præteriti, & principium futuri. instans enim est præsens. & præsens est medium necessario inter præteritum, & futurum. & imaginari instans præsens, ante quod non sit præteritum, est falsum. Et non est sic in puncto: nam punctum est finis lineæ, & tepe-

Differentia inter punctũ & instans.

ritur cum ea, quia linea est quiescens. & possibile est imaginari punctum, quod sit principium lineæ, & non sit finis alterius lineæ: instãs tamen impossibile est vt reperiatur nec cum tempore futuro, nec cum præterito, & est necessario post præteritum, & ante futurum. &, cum impossibile est ei vt sit de se, impossibile est vt sit ante esse futuri, absque eo quòd sit finis temporis præteriti. & causa huius erroris est F similitudo instantis cum puncto. Demonstratio autem, quòd omnis motus innouatus sit ante eum tempus, est quoniam omne innouatũ aut non erit, & impossibile est in instanti, in quo verum est dicere quòd innouatum sit, ꝙ non sit. remansit ergo ꝙ verum est dicere de eo ꝙ non sit in alio instanti præter primum, de quo verum est dicere ꝙ sit: & inter quælibet duo instantia est tempus medium: non enim continuatur instans instanti, sicut non continuatur punctum puncto: & iam declaratum est hoc in scientiis: ergo ante instans, in quo innouatus est motus, est tempus necessario. nam, cum imaginemur duo instantia in esse, sit inter ea proculdubio tempus. sursum autem non assimilatur ipsi ante, vt dictum est in hoc sermone, nec instans assimilatur puncto, nec quantitas habens situm assimilatur non habenti sitũ.

Qui ꝑmittit quod instãs

Qui autem abusiue permittit esse instans, quod non sit præsens, aut præsens, ante quod non sit præteritum, ipse negat tempus, & instans.

A ponendo instans tale, etiam præsupponit tempus non habens principium. & hęc positio contradicit sibi ipsi. Quare impossibile est vt attribuatur esse præcessionis in omni innouato imaginationi. nā qui negat præcessionem, negat innouatum: &, qui negat ꝙ sit sursum ipsi sursum, est econtra: quoniam ipse negat sursum simpliciter: &, cum auferatur sursum simpliciter, aufertur deorsum simpliciter. Et, cum auferantur duo ista, aufertur graue, & leue, & non est actus imaginationis inconueniens in corpore rectarum dimensionum, ꝙ necesse sit vt finiatur ad corpus aliud, immo est necessarius. nam corpus rectarū dimensionum possibilis est ei additio: & cui possibilis est additio, id non habet terminum naturaliter. Et ideo sequitur vt finiantur corpora recta ad corpus rotundum continens: quoniam est completum, cui impossibile est vt fiat additio, nec diminutio. Et ideo, cum acquirit intellectus imaginari de corpore rotundo ꝙ necesse sit finiri ad aliud pręter id, tunc imaginatus est inconueniens, & falsum. Et hęc omnia

nō sit p̄sens aut pręsens ante qđ non sit pręteritū negat tēpus.

B non sunt apprehensa apud Loquentes, neque apud eum, qui non incœperit speculari ordine artificiali. Vlterius, qm̄ non sequitur tempus motum, sicut sequitur finitas magnitudinem: nam finitas sequitur magnitudinē, quia est in ea, sicut est accidens in subiecto sibi appropriato, & demonstratur tale demonstratione subiecti sui, & est in loco, vbi est subiectum suum. & non est sic in consecutione temporis motui, sed consecutio temporis motui magis assimilatur cōsecutioni numeri numerato, scilicet quòd, sicut non consideratur numerus in consideratione numerati, & nō multiplicatur in multiplicatione eius, sic est dispositio temporis cum motibus. & ideo est tempus vnum omni motui, & moto, & reperitur in omni loco, adeo ꝙ, si imaginati fuerimus homines carceratos a pueritia in vna spelunca terrę determinabimus quòd isti non apprehendunt tempus, eo ꝙ non apprehendunt aliquem motuum sensibilium, qui sunt in mundo. Et ideo tenet Arist. ꝙ esse mo-

C tuum in tempore est simile prę omnibus esse numeratorum in numero, nam numerus non multiplicatur in multiplicatione numeratorū, & non demonstratur ei locus, cum demonstrantur loca numeratorū. & videtur ei ꝙ propter hoc fuit proprietas eius mensurare motum, & mensurare esse entium, quę mouentur, in eo ꝙ mouentur, sicut numerus mensurat corpora eorum. & ideo dicit Arist. in definitione temporis quòd sit mensura motus secundum prius, & posterius, quę sunt in eo. Et, cum sic fuerit, quemadmodum cum posuerimus numeratum quoddam innouatum, nō oportet vt numerus sit innouatus, sed oportet, si fuerit numeratum, vt sit ante id numerus, sic oportet, si fuerit hic motus innouatus, vt sit ante eum tempus. si autem innouatum fuerit tempus, cum fuerit motus demonstratus, quicunque sit, tunc tempus apprehenditur cum motu illo. & hoc quidem facit te intelligere quòd natura temporis est remotissima à natura magnitudinis.

numerus nō multiplicatur in numeratione numeratorum.

ALGAZEL.

AIt Alga.reſpondens pro Philoſophis. Si autem dicitur hoc pondus eſt tortuoſum, mundus enim non habet ſurſum nec deorſum, quia eſt rotundus, rotundum autem non habet ſurſum nec deorſum, ſed appellatur pars ſurſum id, quod eſt prope caput tuum, & deorſum, quod eſt prope pedem tuum, & eſt nomē determinatum in comparatione ad te, & pars, quę eſt deorſum reſpectu tui, eſt ſurſum reſpectu alterius, cum imaginatus fueris eum eſſe in alia parte rotunditatis terræ: & etiam planta pedis eius erit in oppoſitum plātæ pedis tui: immo pars, quam imaginatus es ſurſum ex partibus cœli die, eſt eadē ſub terra nocte: & quod eſt ſub terra, reuertitur ſupra terram circulariter. Primum vero in eſſe mundi non poteſt imaginari vt conuertatur vltimum. & eſt, quemadmodum, ſi imaginati fuerimus lignum, cuius vna duarum extremitatū ſit groſſa, alia vero ſubtilis, & deliberauerimus appellare partem groſſam contiguam ſubtili ſurſum ad locum, ad quem finitur, aliam vero partem deorſum, non videtur ex hoc eſſe differentia eſſentialis mundo: ſed ſunt nomina diuerſa, quæ ſunt ex diuerſa poſitione huius ligni, adeo ꝙ, ſi mutatur ſitus eius, non mutatur nomen: mundus autem non mutatur: ergo ſurſum, & deorſum eſt proportio abſoluta tibi, & non mutantur partes mundi, & ſuperficies eius. Priuatio autem præcedens mundum, & finem primum, eſſe eius eſt ens eſſentiale, & non imaginatū vt recipiat permutationem, & fiat vltimū, nec priuatio, imaginata a nobis ꝙ ſit corruptio mundi, quæ eſt priuatio eueniens, poteſt imaginari ꝙ fiat præcedens: ſed extremitates finis mundi, quarum vna eſt prima, & alia vltima, ſunt duæ extremitates eſſentiales permanentes, & non poteſt exiſtimari permutatio in eis in permutatione relatiui ad eas: & econtra eſt in diſpoſitione ſurſum, & deorſum. Quare poſsibile eſt nobis dicere ꝙ mundo non eſt ſurſum, nec deorſum: & tamē impoſsibile eſt nobis dicere ꝙ eſſe mundi nō habet ante, & poſt. &, cum probatū fuerit ante, & poſt, tunc nihil aliud eſt diſpoſitio temporis, niſi id, quod eſt eius per prius, & poſterius.

AVEROES.

AIt Auer. Hic ſermo reſponſionis Philoſophorum eſt in vltimitate ruinæ. Et ſumma eius eſt ꝙ ſurſum, & deorſum ſunt duo relatiua, quare euenit eis diſcurſus imaginatiuus: diſcurſus vero in ante, & poſt non eſt imaginatiuus, qm̄ in eo non eſt relatio, ſed eſt intellectualis. Et diſpoſitio huius eſt, quoniam ſurſum, imaginatum in aliqua re, poſsibile eſt imaginari deorſum in re illa, & deorſum poteſt imaginari ſurſum. ſed in priuatione præcedente innouatum, quæ dicitur ante, non poteſt imaginari ꝙ ſit priuatio, quæ eſt poſt innoua-

A rum, quæ appellatur post. Attamen dubium post hoc remansit eis. quoniam Philosophi tenent ꝙ hic sit sursum naturaliter, & est id, ad quod mouetur leue, & deorsum naturaliter, & est id, ad quod mouetur graue. An autem, essent graue & leue respectiue, & positione. & tenent ꝙ finis corporis, quod est sursum, naturaliter euenit ei in imaginatione finis aut ad vacuum, aut ad plenum. Sed hæc ratio opponitur ei apud Philosophos duobus modis. Primo quidem, quoniam ipsi ponunt sursum simpliciter, & deorsum simpliciter, & tamen non ponũt primum simpliciter, nec vltimum simpliciter. Secundo vero, quia aduersarius potest opponere ꝙ non est causa imaginationis ꝙ sit sursum ipsi sursum: & procedet hoc in infinitum, ex eo ꝙ est relatiuum. sed accidit hoc imaginationi, quoniam ipse non apprehendit magnitudinem, nisi copulatam magnitudini, sicut non apprehendit innouatum, quod non habeat præcedens. Et ideo permutatus est Alga. ex dictione sursum, & deorsum ad vltra, & extra: & dixit, respondens Philosophis, sed respondemus illi dictioni vltra mundum, & extra, & dici-
B mus mundo infra, & extra, &c. vsque ad & hæc est causa erroris. & destruxit in hac permutatione id, cum quo disputauit cum Philosophis in assimilatione finis in tempore fini magnitudinis. nos autem iam declarauimus modum fallaciæ in hac assimilatione, id quidem, quod sufficit, & declarauimus quòd sit quæstio sophistica. & nõ oportet id hic reiterare.

ALGAZEL.

Ait Alga. Ratio autem alia apud eos ad probandum æternitatem temporis. Dixerunt non est dubium apud vos ꝙ Deus glo. poterat creare mundum, antequam creasset eum spacio centum annorũ, aut ducentorum, aut mille, & sic in infinitum. hæc autem spacia distinguntur mensura, & quantitate. Et impossibile est quin affirmemus ali
C quid ante esse mundi extensum, & mensuratum, cuius pars aliqua sit durabilior, & longior alia. Et impossibile est quin affirmemus aliquid ante esse mundi, &c. vsque ad ergo ante mundum apud vos est aliquid habens quantitatem diuisibilem, quod est tempus: ergo ante mundũ est apud vos tempus.

Cum posuit argumenta, & sol. vult modo inducere Alga. immo probantem veritatem istam, scilicet esse possibile in imaginatione præteritum absq; motu, & dicit, Adhuc dicimus quod præteritũ, & futurũ sunt eadẽ: & ante, & retro sunt duæ res tantũ in mente in nostra imaginatione. Hæc est igitur propositio. quod in re non sunt diuersa, immo eadem, sed tantum in mente. (Nos enim.) Hanc propositionem probat. d. nos enim possumus imaginari futurum id, quod fuit, & econuerso: quoniam instans heri fuit futurum ante heri, & econuerso: instans crastinum erit præteritum post cras, & tunc concludit. d. & si sic. ergo præteritum, & futurum non sunt res in mente per se, scilicet diuersæ seorsum, neque habent esse aliquod extra animã, immo est aliquid actũ, i. factum ab anima. (Vnde ista.) Cũ conclusit propositionẽ istã, vult modo concludere modũ, quo põt ibi intelligi, qđ illa sunt duę res, d. vnde ista prædicta duo. s. preteritũ.

& futurum comparatiue ſumuntur.i.non ſunt duo abſolute, ſed in reſpectu. (Et D
ideo ceſſato.) Iſtis viſis concludit concluſionē,d.& ideo ceſſato eſſe motus.i. po-
ſito quod motus ceſſet,nō ceſſat tēpus in re:quia hoc non fieret niſi in tempore:
ſed ceſſat prędicta cōparatio. i.non eſt amplius id,a quo ſumitur prædicta com-
paratio. Et per hoc vult innuere ſolutio.arg. philoſophorum.ſ. Ariſt.8.Phy. ſi
tempus ceſſat,vel in inſtanti,vel in tempore:non inſtanti, quia inſtans eſt prin-
cipium futuri,& finis pręteriti:ergo erit tempus fuit ante tempus. ſi in tempore,
idem ſequitur.His verbis innuit ſolutio. d. ꝙ non ſequitur : quoniam illa ceſſa-
tio non eſt in re,ſed in mente:quoniam illæ temporis differentiæ non ſunt ex-
tra animam,ſed compoſitione intellectus,&c.

Quia Alga.ſubtiliter ſoluit argumētū philoſophorū,vult modo Auer. repro-
bare ſolutio. Alg.et primo reſumit quid veritatis dicit reſpōſio. Alga.d.dicimus
nos,qd verū eſt qd tēpus,& motus ſequuntur ſe adinuicē. vult dicere , ſe habet
ſicut paſſio,& ſubiectū. Deinde ponit ſecundū bene dictū. d.& bene ſup. dicit
ꝙ tēpus eſt quid actū ab anima cū motu.i.ꝙ in natura motus aīa elicit rationem
formalē tēporis. (Non tñ) vult modo ponere quid falſi dicit,& ait ſup. licet hęc
duo ſunt conuenienter conceſſa,notum ſequitur ꝙ motus,& tēpus ceſſant. Vbi
debes ſcire ꝙ tēpus pōt duobus modis ſumi. vno modo formaliter , & ſic nihil
eſt,niſi menſura motus. Secundo modo materialiter:& ſic nihil aliud eſt,niſi na- E
tura motus apta nata conſiderari ab intellectu ſub forma menſuræ motus. Vult
ergo probare, quod licet tempus formaliter fiat nouiter ab anima,attamen tēpus
materialiter non ſit nouus,immo eſt ſemper,& ſemper fuit,& ſemper erit. Di-
cit ergo.eſſe namque tēporis nō eſt impoſsibile niſi cū entibus immobilibus,i.
ſeparatis. vult dicere quod ſub tēpore nō eſt illud genus entiū,tñ mobilia ſequū-
tur tēpus neceſſario,i. ſub tempore materialiter ſumpto continentur omnino,ſic
quod nec illa poſſunt abſolui a tēpore, neque econtra . (Hic enim non) poſuit
duas propoſitiones:quarū prima eſt,quod impoſsibile eſt tēpus eſſe in rebus ab-
ſtractis a motu,& a materia.ſecunda,quod omnino eſt in rebus mobilibus. Pri-
mo ergo probat primam.d.hic,i.in natura non ſunt niſi duo entia.i.duo genera
entium,videlicet,ens recipiens motum.i.tranſmutabile generabile.& ens in re-
cipiens motum.i.abſtractum a motu. iſta diſtinctione habita, arguit præſuppo-
nendo,videlicet, vnde impoſsibile eſt quod vnum iſtorum ſup. generum entiū
conuertatur ad alterum. ſ.genus,videlicet,quod ens tranſmutabile fiat in tranſ-
mutabile,vel ecōtra.cuius rationem dicit,niſi eſſet poſsibile ꝙ neceſſariū con-
uerſum eſſet ad poſsibile. præſuppoſito ergo iſto.ſ.ꝙ inrecipiens motum non po-
teſt conuerti ad recipiens motum,arguit.d. vnde, ſi motus poſsibilis non eſſet,
ideſt,ſi motus non eſſet in rerum natura, & poſtea inuentus fuerit,ideſt, & po-
ſtea eſſet.ſequitur contra ſuppoſitum.ſ.ꝙ natura entium inrecipientium motum F
conuerteretur ad recipiendam naturam motus: quod eſt falſum : cuius falſita-
tis rationem.d. & ratio huius eſt:quia motus eſt in re neceſſarius : & ideo non
poteſt variari de non eſſe ad eſſe . (Vnde. ſi motus)hic probat conſequentiā.
Vbi debes ſcire, quod inrecipiens motum poteſt duobus modis capi. Vno mo-
do pro eo,quod eſt,& tamen non eſt aptum motū recipere:ſicut Deus , & ſub-
ſtantiæ ſeparatæ . Secundo modo pro eo,quod non eſt : ſicut eſt pura priuatio
ſcilicet quies. Primo modo, immobile dicitur inrecipiens . Secundo modo,
quies dicitur inrecipiens motum . Dico ergo, quod vtroque modo inrecipiens
motum recipere motum eſt impoſsibile. vult igitur deducere ad hoc, quod ali-
quod inrecipientium motum alteratio conuertitur ad naturam recipientium mo-
tum . His viſis deduco conſequentiam. vnde, ſi motus eſſet poſsibilis ante mun-
di eſſe , eſſent res recipientes, ideſt aptæ natæ recipere illum in tempore : vel
ſupple,non eſſent illæ res aptæ recipere illum motum. non ſecundum, cuius ra-
tionem dicit. motus enim poſsibilis eſt in recipiente quietem, ideſt in re mobi-
li, non in priuatione, ideſt in pura quiete: cuius rationem dicit. quia in priua-
tione nulla eſt poſsibilitas, niſi eſſet poſsibile , quod priuatio reduceretur ad
eſſe, ideſt conuerteretur ad eſſe.& ſic habetur conſequentia ſcilicet quod na-
tura inrecipiens motum fiet natura recipiens motum . Probat deinde quo

A non est possibile priuationem illam recipere motum per inductionem.d, & huiusmodi ratione priuatio præcedit quodlibet innouatum. & recessa priuatione innouata.i.annullata a subiecto recipit illud subiectum esse ipsius innouari, & renouatur inde priuatio: quod declarat per simile. d. sicut in contrarijs in quibus subiectis vicissim peruenientibus, idest alteratis reperitur: quando nãque calidum fit frigidum, non caliditas fit frigiditas, immo calidum fit frigidum.i. subiectum caloris amittit calorem, & nouiter frigiditatem recipit: vt clare patefactum est alibi a philosopho, & suis sequacibus patet ergo qualiter priuatio motus non potest recipere motum. Tum, quia irrecipiens motum fieret recipiens motum. Tum, quia in contrarium est inductio: neque potest dicere aliquis ꝙ ante mundi esse præfuerint mobilia. quia tunc, ante mundum esset mundus: et sic apparet consequentia iam dicta. Debes scire ꝙ virtus rationis consistit in hoc. si motus incœpit, ergo fuit ante eius esse ens possibile. si sic, vel fuit ens possibile recipi in pura priuatione, vel in ente mobili. non primum, neque secundum. ergo motus non potuit incipere esse. ergo fuit æternus. & sic tempus etiam est saltem materialiter æternum. & sic sol. Alga. nihil est. Sed dubitatur: quoniam diceret quis, quod motus fuit ante a instans esse mundi ens possibile, non quidem ex parte passi, sed ex potentia agentis: & quia ante a instans Deus potuit facere cœlum, & simul cum cœlo motum, & tempus: ideo possibilitas est ex parte agentis, & non pa'sti, vt dicit Ioan. christianus, vt recitat

Dubitatio.

B Auer.12. Metaphy. commen.18. Contra hanc sol. nolo arguere sed tantum dico ꝙ philosophi non habent illud dicere. quoniam philosophi ex inductione sciunt istam vniuersalem. quod omne factum habet agens ex quo, & subiectum in quo, vt deducit Auer. primo Cœli. commen. 124. & in primo de substantia orbis: hæc enim propositio est conueniens omnibus sensibus. color enim albus fit ex non albo, & recipitur in subiecto. & breuiter omnibus quinque sensibus: illa vniuersalis est manifesta, & ideo apud Aristo. & philosophos habetur tanquam principium, & Auer. 8. Physi. commen. 21. & 26. & primo cœli. commen. 22. fere tetigit hoc. supponit ergo illam Auer. vt principium in naturali philosophia, & eam Aristo. nullibi probauit nisi inductione, vt dictum est in 1. Physi. ista ergo suppolita, Auer. elicit inconuenientia iam dicta. Quomodo autem possit probari a potentiori, esset longum & friuolum: quoniam illa probatio procedet et ex creditis: sicut & hæc probatio, modo, & quælibet philosophorum: & tu quære libros meos alibi.

Op. philosophorum.

Cum Alga. adduxit rationem illam, & Auer. solutione vult modo adducere vnam aliã ratione philosophorum, & eã soluere, & primo adducit rationẽ breuiter. d. an Alga. arguens ad philosophos, scilicet vos o philosophi diceretis forte, quod necessario oportebit vos ponere præcessionem ante principium primi

C motus: hæc est virtus rationis philosophorum contra theologos. Si primus motus incœpit: ergo oportet ponere ante primum motum alium motum: qm̃ omne finitum terminatur ad aliquod ens: aliter ad nihil terminatur, & sic non esset finitũ, illud ens non põt fingi esse nisi motus: quoniam ante primum motum non potest esse nisi motus, cum omnia sint post ipium. (Nos vero.) Vult respondere huic rationi, & eius solutio consistit in hoc, quod conclusio illa non valet: nec oportet vt terminetur ad alium motum, sed seipso terminatur. & hoc declarat per exemplum: dicit ergo, nos vero vobis, scilicet philosophis respondemus, quod hæc, scilicet motum primũ terminari ad aliũ motũ, est summa phantasia, & error imaginationis, & exponit quæ est summa phantasia.d. videlicet, imaginari præcessionem ante primum motum, quando nullum erat mobile. Hoc dico esse phantasiam. (Et hęc phantasia.) Cum negauit cõsequentiã, declarat responsionẽ eius esse cõuenienter datam per exemplũ.d. & hęc phãtasia, seu imaginatio vniuersale, id est, similis est imaginationi opinantis, quod terminus corporis mundi seorsum, id est, globum octaui orbis, peruenit necessario aut ad aliud corpus, aut ad vacuũ. Et dat causam huius similitudinis, scilicet inter corpus, & motum.d. & declaratio huius est, quia dimensio sequitur corpus, sicut tempus sequitur motum: qm̃ dimensio est propria passio corporis, sicut tẽpus est ꝓpria

passio motus: ideo concludit. d. vnde, si impossibile est corpus infinitum inueniri, impossibile est inueniri dimẽsionem infinitam: quĩ dimensio est passio corporis, & si sic, necessarium est quod corpora finiãtur: non φ quodlibet corpus ad aliud corpus perueniat, vel ad rẽ, in qua dimensio mẽsurari põt, scilicet vacuũ: quod licet non sit corpus naturale, est tñ res, in qua potest mensurari dimẽsio. (Similiter motus.) Applicat exẽplũ ad propositũ. d. similiter motus est qd secutum a tempore, i. se habet ad tempus eo modo, vt dimẽsio ad corpus, & ideo concludit illud idẽ. d. vnde impossibile est inueniri motũ preteritũ infinitũ, posito motu primo finito a parte principij, & addit qd esset ẽt impossibile, quod attribuatur sibi ante, cuius rationem dicit, quia, si ante haberet, oporteret poni motus ante primũ motũ: vult ergo quod, sicut corpus mũdi seipso finitur, ita motus primus, & sicut illud corpus non dicitur infinitũ, quantũcunque non terminatur ad aliud: ita & motus non dicitur infinitus, licet non terminatur ad alium motum. Et hæc est pulchra imaginatio, & Arist. videtur tangere illam in fine quarti Physi. vide eum: quoniam Auerroes etiam bene dicit ibidem. D

Cum narrauit motiuum Algazel. vult reprobare ipsum, quantum ad locum similitudinis, & ait dicimus nos quod verba huius hominis sunt sophistica manifeste: vult dicere quòd argumentum est sophisticum. (Et locus) explanat locum sophisticationis dicens, & locus sophisticationis est intrans relationem vel lationem, id est, multiplicitatem, & extensionem prædicati propositionis, vt in libro Blencorum patefit. Debes scire quod argu. consistebat in hoc: quod sicut mundus est finitus seipso, ita tempus & motus: quoniam, sicut vltra octauum orbem nihil est, ita vltra tempus, & motum primum nihil est: potest ergo exponi vno modo, quod hoc prædicatũ, infinitus, est multiplex secundum æquiuocationem: quoniam dicitur de infinitate in magnitudine, & de infinitate in succesione: & quia ita est, ideo potest ibi esse æquiuocatio, & fallacia in dictione. Vel potest dici quod est ibi fallacia in tota oratione, merito multiplicitatis prędicati, scilicet fallacia amphibologiæ: & videtur mihi plus ad verba: quoniam subdit rationem. d. & declaratio huius est, quod ipse transtulit indiuiduum in situalis quantitatis, id est, rem de vna specie quantitatis, scilicet succesiue, & totum non habens corpus, scilicet tempus, & motum: ambo enim carent situ: transtulit dico ad quantitatem situalem, & ad totum habens corpus: ecce, quomodo est amphibologia: quia translatiue, & metaphorice locutus est metaphora, & similitudine incongrua. Deinde ex hoc Algazel opinatus est hoc, quod ponit d. & indicauit, id est, intulit impossibile, scilicet quod impossibile est, quod infinitum possit prædicari de situali quantitate: & hoc, quia impossibile est prædicari de situali quantitate: hæc enim est immediata, corpus est finitum: vt declarat Auerroes primo cœli com men. 39. quoniam corpus, inquantum corpus, clauditur termino, vel terminis, cum sit figuratum: & propter hoc posuit actum animæ, imaginando impossibilem augmentationem super quodcunque ipsorum, scilicet tam genus successiuorum quã continuorum vno & eodem modo: & in hoc consistebat vis argumenti Algazel. & locus sophisticationis. (Et hoc summum falsum est: quia) Cum declarauit sedem sophisticationis, vult modo declarare peccatum, quasi quo ad materiam: quoniam medium Algazel. peccat in forma, vt demonstrauit: & peccat in materia, vt nunc declarat. d. & hoc summum falsum est, id est, illa similitudo nulla est: cuius rationem assignat. d. quia imaginari supra magnitudine præsenti in actu, id est, existenti in esse facto, quod perueniat ad aliam magnitudinem, non est quid inuentum in substantia, id est, definitione eius, neque pro, id est, neque in sua definitione. Debes scire, vt dicitur. 3. Physi. quod licet corpus possit diminui in infinitum, eo quia vt dicit. 59. commen. ibidem, diuisio est ratione materiæ, non tamen potest augeri ad infinitum quoniam augmentũ est ratione formæ, quę terminus dicitur, et ratio, vt ibi dicit, & ideo, si aliqñ aliquod posset augeri in infinitũ, sequitur quod augeretur aliqñ: non tamen, si aliquod potest diuidi in infinitũ, aliquando diuidetur: & tu lege bene commenta illa. (Sed imaginari.) Cum declarauit qualiter magnitudo E F

Aliquod potest diminui in infinitum non tamẽ potest augeri in infinitum.

A continua in permanenti, nec secundum substantiam, nec secundum definitionem
potest esse infinita. Declarat quod non sic est in successiua. d. sed imaginari per-
fectionem subsequentium post preterita in motu innouato, est quid inuentum in
substantia ipsius motus: vult dicere quod motus sit post motum, & sic in infini-
tum est de perfectione & substãtia motus: quod probat dicens, impossibile enim
est quod motus innouetur nisi in tempore, sic videlicet, quod tempus præcedat
suum principium. Tunc vltra, similiter impossibile est imaginari tempus habe-
re extremitatem, quod non sit finis preteriti, & cuiusdam temporis principium,
scilicet futuri. Cuius rationem adhuc assignat. d. definitio enim nunc, id est, instã
tis est esse aliquid medium inter preteritum, & futurum. & ideo concludit. d. vn-
de imaginari presens, quod preteritum non precedat, ipsum est falsum. Ecce quo
modo declarauit, quod semper ante tempus fuit tẽpus: ergo, per consequens ante
motum fuit motus, & sic de definitione temporis, & motus est crementum in suc-
cessione infinita, & totum hoc declarauit Arist. in. 6. physi. (Punctus namq;.)
Hic remouet quandam tacitam obiectionem: potest enim quis dicere, sicut se ha
bet punctus ad lineam, ita instans ad tempus, & mutatum esse ad motum: sed da-
tur punctum, ante quod nihil est lineę, neq; puncti: ergo datur instans, ante quod
nihil est temporis. Cui respondet negando similitudinem, d. punctus namq; non
sic se habet: ergo vult negare similitudinem: cuius rationẽ dicit. punctus namq;
B finis est lineę, & cum ea semper reperitur, id est, & est permanens cum ea, prout
linea est quid quiescens, id est, permanens: & ideo optime potest imaginari, id
est intelligi punctus principium lineæ, quamuis non sit alterius finis. Debes
scire quod tota virtus dissimilitudinis stat in hoc: quoniam ideo in motu, & tem-
pore nunc est in medio præteriti, & futuri: quoniam esse motus, & temporis con
sistit in fieri, & nunquam est in actu terminatum, & factum. Magnitudo autem
permanens, ideo potest habere terminum totalem, quoniam esse eius consistit in
facto esse. & sic apparet locus dissimilitudinis, & solutio q̃stionis. (Patet ergo.)
Vult nunc concludere peccatum Algazel. totaliter dicens. patet ergo quod nũc
est post preteritum, & ante futurum: & patet vniuersaliter quod id, quod de se
stare nequit, id est, quod de se stare nequit, id est, quod omne id, cuius esse est suc
cessiuum & in fieri, impossibile est quod reperiatur ante esse futuri, nisi sit finis
preteriti temporis: vnde sequitur quod causa erroris Alga. sumitur in dando simi
litudinem inter nunc, & punctum. & sic soluta est ratio quantum ad materiam, et
quantum ad formam. (Demonstratio tamen.) Vult verificare aliquo modo di-
ctum Alga. & primo ostẽdit illud non posse intelligi de priuato, id est, de motu,
quod accipit esse post non esse. d. demonstratio tamen quod tempus præcedit
quemlibet motum innouatum, id est nouum: hoc est quodlibet innouatum sine
C dubio erit priuatum, idest, sine dubio non potest intelligi nisi altero duorum mo
dorum, aut de priuato, id est, nouo, aut de æterno, non potest intelligi de priuato,
quoniam est impossibile ꝙ in illum nunc, in quo innouatum fuit, id est res noua
fuit, pro tunc fuerit res priuata. ergo non potest intelligi de priuato. Si ergo veri
ficabitur, remanet quod verificetur de deo, quod erat priuatum in nunc, id est in
aliquo instanti: & præter primum nunc innouationis. q. d. sunt duo nunc, scilicet
Dei, & innouationis motus. & inter duo nunc semper tempus reperitur, sicut
inter quęlibet duo puncta potest linea protrahi, vt probatum est in lib. phy. 6.
Debes scire, ꝙ hic Auer. duo tangit: quorum primum est, q̃no sequitur adhuc
antę motum fuisse motum: quoniam declarat, quod in aliquo instanti fuit Deus
apud Algaze. in quo non fuit motus: ergo instans, in quo fuit Deus, & instans,
in quo incœpit motus, sunt duo instantia. ergo inter ea est tempus per rationem
illam positam: sed tempus sine motu non est, ergo erit ante motum motus: quod
erat probandum. His concludit, d. oportet ergo ꝙ ante nunc, in quo innouatus Op. philoso
fuit motus, sit necessario tempus. ergo seorsum magnitudo, & successiuum non phorum.
sunt similia. cuius rationem dicit. ante enim, & nunc simile est puncto: & per
consequens, sicut inter punctum, & punctum cadit linea media, ita inter nunc,
& nunc, & addit: neque quantitas situalis est similis quantitati insituali. vult di-
cere propterea argumentum eius nihil est, (Amplius tempus.) Nunc vult decla-

rare modum, quo erranit in similitudine alio modo a prędicto.d. amplius tempus D
non sequitur motum eo modo, quo finis sequitur magnitudinem, id est tempus
non se habet ad motum, eo modo, quo finis, id est terminus sequitur, id est se ha-
bet ad magnitudinem. cuius rationem dicit, enim pro quia, finis sequitur magni-
tudinem, inquantum in ea reperitur actualiter, scilicet inquantum reperitur acci-
dens in suo subiecto sensibiliter indicato. Sed tempus cum motu non sic se ha-
bet: immo tempus sequitur motum illo modo, quo numerus sequitur numeratū:
cuius similitudinem declarat dicens, sicut enim numerus non permutatur immu-
tione subiectorum numeralium, neq; multiplicatur eorum multiplicatione, simi-
liter recte tempus sic se habet cum motibus. Debes scire, φ numerus trinarius
lapidum, bouum, hominum semper est vnus: quoniam res numeratae, se habēt vt
materia, ratione cuius non accidit variatio in forma: variatur tamen numerus ra
tione formę, scilicet per additionem vnitatis, &c. sic & tempus eo modo dicen-
dum. (Et ideo tempus) Concludit correlatium.d. & ideo tempus est vnum cum
quolibet motu & mobili. cuius rationem dicit. & ideo Arist. in temporis defini-
tione ait, φ tempus est numerus motus secundum prius & posterius. quod vlte-
rius declarat.d. vnde, sicut si nos poneremus quoddam numeratum nouum, non
sequeretur quod numerus esset nouus, immo oportet quod ante ipsum sit nume-
rus similiter est in motu, videlicet, φ si hic esset motus, φ tempus praecedit eum,
tunc concludit intentum. oportet ergo ex omnibus pręmissis, quod natura tem-
poris distinguitur omnino a natura magnitudinis. E

Hic accidit quęstio ait Auer. quod tempus est vnum omnium, quia est
numerus. Contra arguitur: quoniam, sicut dicit ipse. S. physi. com.6.&.2.physi.
commen.26. forma specificatur a materia. cum igitur motus sint, scilicet diuersi
in specie, ergo & formę eorum, quę sunt tempora. In oppositum est Auer. hic
& Arist.4.physi.plane.

Tempus du-plicitet su-mitur. Circa quaestionem debes scire primo, φ tempus potest capi du-
pliciter. Vno modo materialiter pro aptitudine fundata in motu ad mensurari:
& sic quot sunt motus, tot sunt aptitudine, cū illa aptitudo sit vna res cum motu
vel eius passio. Secundo modo potest capi pro numero, id est formaliter pro nu-
mero, qui est actus animę, vel tempus animę, per quod motus actu mensuratur.
& sic dicitur forma motus, non quidem inexistens motui, sed animae, sed dicitur
forma denominans motum.

Solutio. Ad quaestionem ergo respondeo, φ tempus materialiter multipli-
catur secundum numerum motuum: quoniam, vt sic est forma intrinseca eis: for-
maliter autem cum compleatur ab anima, ideo eadem forma est omnium, sicut
eodem actu numero anima mensurat decem lapides, & decem boues. Ad argu-
mentum dicendum, quod dictum Auerrois intelligitur de forma inhaesionis. & F
Dubitatio. non de forma denominationis. Sed adhuc intellectus non quiescit: quoniam
anima eo actu, quo numerat lapides, non potest numerare boues, quoniam actus
animae definite esse. ergo saltem erunt plures actus numero. Adhuc, sicut nume-
rus variabitur per additionem vnitatis, ita & tempus per additionem mensurae.
Verbi gratia, dies distinguitur specie ab anno. ergo saltem erunt plura tempora
aliquo modo. Praeterea, tunc omnia essent in ęquali tempore, cum vnum nume-
ro sit tempus omnium. Ad haec dicendum, φ tempus potest considerari vt conti
Tēpus qñq; sumit vt cō-tinuū, qñq; vt discretū. nuū est, & vt discretū: vt continuum, vt sic neq; est hora, neq; dies, neq; annus,
sed mensura longa motus, & vt sic est vnū oīum: sicut circulus pōt considerari
vt circulus tantū, & sic vnus est in ligno.x.pedum, sicut in ligno centū pedum,
Alio modo pōt considerari, vt transit in quantitatem discretam, id est, numera-
tur per horā, per minuta, per dies, &c. & sic per accidens multiplicatur tempus
Solutio. ratione additi. Ad argumenta. ad primum dico, φ actus illi sunt vnus ęquiua-
lenter, sicut vox, qua vocatur Socrates est vna cum eadē voce secundo prolata,
qua vocatur idem. sunt ergo vna vox aequiualenter, & sic in proposito. Ad se-
cundū dicendū, φ vt sic tempus est multiplex in specie, non ratione eius, vt cōti
nuū, sed vt transit in discretum: & sic ratione intellexit Auer. Ad tertium con-
cedo, φ omnia sunt in ęquali tempore absolute sumpto, s. vt nō transit in discre-

A to. non tamen vt transit in discreta quantitate. & sic apparet quomodo tempus est vnum, & quomodo non. & diu steti Ioan. in errore, & ego cum eo: modo autem dominus philosophus Auer. ad plenum satisfecit mihi.

Hic adducit Alga. argumentũ philosophorum contra theologos. & primo introducit Alga. loquentem in .d. ait Alga. allegans pro philosophis contra loquentes, istud, videlicet, quod mundus est ab ęterno, in his verbis. (Non est dubiũ.) Cum introduxit verba Alga. ponit eius verba, d. non est dubium apud nos, quod ipse Deus benedictus poterat creare mundum, antequã creasset eum, dico ante, s. in mensura vnius anni, vel mille annorum, vel infinitę, id est tẽpore finito ante. adeo quod hę mensurationes sunt infinitę continuę in mensura, & in quantitate. Est ergo suppositum, antequam Deus creauit mundum, potuit ipsum creare, vel igitur inter posse, & esse fuit aliqua mora, vel non. si non, ergo Deus simul fuit cum mundi creatione. Si sic, habetur suppositum, s. quod inter posse creare mundum, & esse creationem eius, fuit mensura. (Vnde sine.) Ex hoc infert vnum consequens. d. vnde sine dubio oportet ponere aliquid ante esse mundi existentium, cuius vna pars est longior, & dilatior altera: quoniam pars propinqua creationi mundi est breuior parte remota, ideo concludit. ergo oportet quod ante mundũ esse sit aliquid quantitabile: & hoc non potest esse nisi tempus, ergo oportet concedere ꝙ ante mundum fuerat ipsum tempus.

B

AVEROES.

Ait Auer. Summa huius sermonis est ꝙ, cum imaginati fuerimus motum, inuenimus cum eo spacium mensurans eum, quasi sit mensura eius. motus vero est mensuratus, & inuenimus hoc spacium, & mensurã posse poni in eo motum lõgiorem motu posito primo, & ęqualem ei, & conuenientem cum eo. & ex hoc spacio dicimus vnum motum esse lõgiorem alio. &, cum sic fuerit, & mundo ipsi fuerit spacium vnum apud vos a principio vsq; ad presens, ponamus exempli gratia, quod hoc sit mille annorũ; & qm ipse Deus glo. poterat creare ante hunc mundum alium mundum, tunc erit spacium, quod mensurat eum, lõgius spacio, quod mensurat primum mũdum mensura determinata, & sic potest creare tertiũ ante istum secundum, & quilibet horum mundorum necesse est vt pręcedat ad esse eius spacium, quo potest mensurare mensuram esse eius. &, cum fuerit hęc possibilitas in mundis, procedetur in infinitum, s. ꝙ possit esse ante mundum mundus, & ante mundum illum alius mundus, & procedetur in infinitum. ergo hic est spacium ante omnes mundos. & hoc spacium, mensurans omnes, impossibile est vt sit priuatio: priuatio. n. non mensuratur: & non erit nisi quantitas necessario: nam mensurans quantitatem est quantitas necessario. Igitur quantitas mensurans est id, qđ nos appellamus tempus, & apparet ꝙ sit prius esse omnibus rebus, quę imaginatę sunt innouari, sicut mensura debet esse pręcedens mensuratoin esse. Et quemadmodum, si fuerit hoc spacium, quod est tempus, innouatum in innouatione primi motus, necesse est vt sit ante id spacium, quod est mensurans id, & in eo est innouatum, & est quasi mensura ei, sic necesse est vt sit ante omnem mundum, cuius esse imaginatur spacium eum mensurans. Igitur hoc spacium non est innoua-

C

Et sic Auer. concederet ꝙ si Deus põt facere aliũ mundũ ĩfinitos quoque posset. et hoc pro ꝗbusdã Theologis.

num. nam, si esset innouatum, esset ei spacium id mensurās: nam omne D
innouatum habet spacium id mensurans, quod appellatur tempus. Et
hic est magis conueniens modus modorum, quibus ponitur hic sermo:
& est via Auicennę in probatione esse temporis. Attamen cum intel-
ligere est difficile, quoniam omne possibile est spacium copulatum ei.
& est locus quęstionis, nisi cum conceditur ꝙ possibilitates, quę sunt
ante mundum, sunt de natura possibilitatis repertę in hoc mundo. i.
sicut possibile, quod est in hoc mundo, de natura eius est vt eueniat ei
tempus, sic possibile, quod est ante mundum. hoc tamen est manife-
stum in possibili, quod est in mundo, vnde potest imaginari ex eo esse
temporis.

Primo exponit vim argumenti Alga. dando ei efficaciam. secundo ibi (Et du-
ratio) Remouet quęstionem, & colligit membrum, de quo est sermo. dicit ergo.
Dicimus nos quod sententia horum verborum est, ꝙ quādo imaginamur motū,
nos non imaginamur nisi prolongationem quandam & mensurationem, quæ si
esset pondus, vel mensura, motus mensuratur ea, & ait, quod licet in illa prolon E
gatione non sit motus, saltem ibi potest poni motus vnus altero longior. s. lōgior
primo motu, id est motu cœli. vel si non potest esse longior motu cœli, saltē equi
pollet ei, id est est ei æqualis: sufficit ergo quod ante mundum possit poni in illa
prolongatione motus maior motu cœli, vel ei ęqualis. (Ponamus ergo) Tunc
arguit. ponamus ergo per exemplum hoc fuisse spatium mille annorum: & quia
Deus apud eos poterat creare aut hunc mundum, aut alium mundum. ergo pro-
longatio, qua productus fuit mundus mensur[...]us, est longior illa prima, qua po-
tuit produci alius prior isto, ex quo mundus primus mensuratur quam [...] ter-
minata. erit ergo breuior hac. Similiter erat possibile alius mundus tertius
creari ante ipsum secundum, & sine dubio possibile erat quod prolongatio in
qua mensurari poterat quantitas sui esse, precedebat quemlibet eorum mundo-
rum, & hoc poterat ire, & procedere ad infinitum. ergo hic est dare prolon[ga-]
tionem pręcedentem omnes mundos. Vult ergo habere ex hoc: quod ante esse
huius mundi fuit mora media inter esse, & posse: cum ante esse huius potuerint
esse infiniti mundi, quorum quilibet potuit esse ante alium, & sic in infinitum.
(Et hæc duratio) Remouet quęstionem. potest enim fingi quod illa duratio prę-
cedens fuit priuatiua, non positiua: eo quia, tunc non fuerunt mundi infiniti, sed
potuerunt esse. & ideo fuit priuatio prolongationis cum possibilitate ad illam, F
Contra istud arguit Auerroes tribus rationibus, secundo ibi (Et est manifestum)
tertio ibi. (Et sic dicendum) primo ponit conclusionem, quam intendit. d. & hęc
duratio seu prolongatio, quę mensurat omnes, impossibile est quod sit priuatio,
Deinde ponit rationem, quę sic componitur. omnis quantitas mensuratur quanti
tate positiua. mundus est quantitas. ergo mensuratur quantitate positiua, & sic tē
pore. Huius primo ponit minorem. d. mundus enim necessario est quantitas. dein
de maiorem. d. & quantitas mensuratur quantitate. deinde ponit consequens ad
conclusionem. d. & ideo hęc quantitas sine dubio mensurans est tempus. (Et est
manifestum) Hic ponit secundam rationem, quę sic componitur. omnis mensura
positiue, & realiter præcedit mensuratum. sed illa prolongatio est mensura apud
eos ipsius mundi. ergo realiter & positiue præcedit mundum. huius tangit maio-
rem. d. & est manifestum ꝙ omnis mensura pręcedit in esse, id est realiter & po
sitiue quamlibet rem innouatam, sicut mensura pręcedit quemlibet innouatum
mensuratum in esse. (Et sic dicendum) hic tāgitur tertia ratio per impossibile. d.
& sic dicendum esset, ꝙ ista prolongatio, quę est tempus, fuerit innouata inno-
uatione primi motus; ergo ante eam esset prolongatio mensurans, qua mensura-
tur. & est tanquam mensurans. Similiter dicendum est, quod ante quemlibet
mundum, verum, vel imaginatiue esset duratio, ex qua mensuratur, ergo hęc pro
longatio non est noua, sed semper fuit: si enim noua esset, haberet durationem,

A ex qua mensaratur. & quodlibet sic se habens, tempus nuncupatur. deinde ponit autorem huius vis, & difficultatem, & patet. Debes scire, quod sicut columnam esse dextram, vel sinistram potest duobus modis intelligi: vno modo per naturam intrinsecam, eo modo, quo animal per virtutem intrinsecam est dextrum, & sic falsum est ipsam esse talem. secundo modo per accidens, & respectiue per rationem extrinsecam alterius. & sic verum est. Ita tempus finiri apud philosophos potest intelligi duobus modis, vno modo intrinseco, quia datur vltimum instans, & intrinsecum, vltra quod non proceditur amplius: alio modo extrinseco, & respectiuo, pro quanto in eo finitur aliquid, & pro quanto homo signat ab intellectu instans totius præteriti in eo, quę signatio nihil ponit temporis, cum instans non sit in actu apud Auer. nisi in nostra mente, sicut vniuersale. Secundo debes scire, quod sicut circulo per rationem intrinsecam repugnat finiri, eo quia ibi intrinsece non est dare punctum, ad quem terminatur, & vltra quem amplius non protenditur, ita tempus finiri ab intrinseco est impossibile apud eos: & sicut a nobis potest circulus intelligi finitus, per hoc, quod signamus punctum a quo incipit, licet ista signatio nihil relinquit in eo, sed tantum in nobis, ita in tempore signamus instans huius diei esse finem totius temporis pręteriti, & principium totius futuri, licet intrinsece nihil sit in eo, cū actu nullum sit instans terminans, nec actu pręteritum est diuersum a futuro, sed tantum

Dupliciter pōt intelligi tēpus finiri.

B in potentia vt patet ab Auerro. alibi. ideo dicit Auer. 8. physi. commen. 5. quod tempus finiri per se, & infinitum esse per transitum per se, est impossibile per rationem intrinsecam, vt patet ibidem. 13. commen. licet per accidens non inconueniat, vt patet. 5. physi. c. 13. & ibidem. 8. commen. 47. Ex his potest ratio componi vna fortissima sic, aggregans omnes alias. quicquid repugnat essentialiter tempori actuali, & per rationem intrinsecam repugnat essentialiter, & per rationem intrinsecam tempori possibili esse: patet, si hinnibile repugnat forti genito, repugnat forti generando: sed finiri per se, & ratione intrinseca repugnat tempori actuali, ergo tempori possibili, quod præcessit tempus actu genitum simul cum mundo. ergo impossibile est tempus potentiale finiri ad primum instās temporis geniti.

Ratio.

Sed hic est quæstio non parua. videtur enim quod nulla istarum rationum valeat. quoniā Theologi dicunt quod tempus, & motus primus nō seorsum creati vel generati fuerunt, sed simul cum mundo, sicut Plato dicit, solus enim Plato mundum generat, & simul cum eo tempus, & motum factum esse dicit, vt 8. physi. & primo cœli testatur Arist. Quando autem arguitur. omne innouatum mensuratur aliqua mensura, est verum de innouato propria innouatione, qualiter non innouatur motus, & tempus, vt Plato dicit, & sic posset defendi opinio

C Plato, & etiam legis, & est optima responsio & vera. Attamen contra potest replicari pro Auer. & Aristo. quoniam omne, quod per se incœpit, vere aliquando fuit, & aliquando non. ergo omne, quod incœpit cum alio, aliquando fuit, & aliquando non. Sed omne tale habet mensuram propriam, vel communem sibi, & illi, cum quo incœpit, ergo, &c. Quod si dicatur ꝙ aliquando, & aliquando sunt conditiones temporis imaginarii & non veri. Contra, huiusmodi conditiones sumuntur ab aliquo ex parte rei, vel a nullo. Si a nullo, ergo est chimericū, & si ab aliquo, ergo est extensio vbi potest signari aliquando & aliquādo. Pręterea, non plus esse debetur tempori, quam esse mensuram alicuius. sed tale nihil requiritur nisi anima, ergo illud, vbi signabitur aliquando & aliquando, erit verum tempus. Pręterea, nunc tempus est, demonstrando instans, in quo mundus creatus fuit, & ante illud non fuit, ergo vere tempus incœpit, ergo sibi respondet vera mensura inceptionis eius. Pro fundamento philosophorum debes scire, quod ipsi non ponunt aliquam productionem nisi generationem. quoniam ipsi non ponunt. nisi illud, quod est commune omnibus sensibus, vel contra ipsum nullus sensus contradicit. cum igitur creationi omnis sensus contradicat, vt alibi declaraui, ideo tantum generationem ponunt. omnis autem generatio finis est alterationis. ideo, si mundus incępit, vere genitus fuit, & vere alteratio ipsum pręcessit, ergo ante tempus fuit vere tēpus. & hoc fundamento vsi sunt philosophi,

Contra.

Responsio.

Replica.

Fundamentū philosophorum.

quod ſi verum eſt, rationes Auer. ſunt demonſtratiuę. Verum rationes contra D
reſponſionem Platonis ſunt poſitę a me gratia exercitij, & de facili ſoluuntur.
Ad primam dico, quod tempus imaginatum ſumitur a poſsibilitate temporis,
Ad ſecundam negatur antecedens. immo requiritur funda- Solutio.
quę eſt in agente.
mentum. a quo ſumitur, ſcilicet aptitudo fundata in motu, de qua ſuperius dixi.
Ad tertiam dicendum, quod nunc tempus eſt, accipiendo nunc poſitiue & vere.
Ante non fuit, ly ante accipitur priuatiue, & non vere. & ideo rationes philoſo
phorum ſunt tantum ex ſuppoſitione, & licet ita ſit, iſtud tamen eſt verum fun
damentum eorum, & tu conſidera.

ALGAZEL.

AIt Alga. Dubitatio autem eſt. quoniam hoc totum eſt ex opere imaginationis. & magis conueniens modorum, circa ablationem præceſsionis tempori, eſt cum dicimus verum fuerat in poteſtate Dei creare orbem ſuperiorem in eleuatione eius, maiorem eo, quo creauit eum. Si autem dixerint non, ergo eſt deficiens. Si vero dixerint ſic, vt duo brachia, vel tria, & ſic procedet in infinitum, tunc in hoc eſt affirmare dimenſionem vltra mundum habentem menſuram quantitatiuam. nam eleuatum menſura duorum brachiorum, aut trium occupabit locum maiorem eo, quem occupabat aliud per duo brachia, vel tria. ergo vltra mundum, ſecundum hoc, eſt quantitas determinans habentem quantitatem, & eſt corpus, aut vacuum. igitur vltra mundum eſt vacuum, aut plenum, &c. vſq; ad & reſponſio noſtra, imaginando in imaginatione exiſtimationem poſsibilitatum temporalium ante eſſe mundi, eſt ſicut reſpõſio veſtra, imaginando in imaginatione exiſtimationem poſsibilitatum localium vltra eſſe mundi.

Declarauit Auer. ꝙ ſimilitudo Alga. nulla eſt. dixit enim Alga. quod ſicut mundus finitur ſeipſo, & ita tempus, vt viſum fuit. vult modo Alga. probare ſi militudinem. & dicit, ait Alga. nos vero ſuper hoc arguemus dicentes, ꝙ omnia iſta ſunt phantaſię. cuius rationem dicit, opus enim, & facultas ad caſſandum prędicta, eſt, ꝙ opponamus tempori cum loco, id eſt, comparemus naturam temporis cum natura loci, & locati, & dicemus ꝙ erat in potentia Dei, vt faceret ſupremum orbem maiorem, ſcilicet octauum, quam mundus eſt in quantitate vnius palmę. &, ſi philoſophi hoc negarent, attribuerent Deo defectum: ergo Deus poteſt facere octauum orbem multo maiorem, quam nunc ſit. (Si vero ipſi.) Nunc eligit membrum ad propoſitum, d. ſi vero ipſi concederent, poſ ſunt confiteri de duabus palmis, vel tribus, & in infinitum, tunc concludit, ergo oportebit ex hoc concedere retro mundum ſpatium quantitabile. ſpatium enim duarum palmarum magis impedit, quam ſpatium vnius palmæ: ergo extro mundum eſt dare ſpatium quantitabile, id eſt, magnum, quod eſt neceſſarium ponere, aut corpus, aut vacuum, &c. quę ſequuntur iſtum hominem, & quomodo intelligitur hęc ratio ad propoſitum Alga. non exponit, ſed Auerroes ſtatim.

Vult modo Auer. date vim argumento Alga. Deinde ibi (reſponſio huius eſt) dat reſponſionem. Primo ergo dicit, dicimus nos ꝙ id, quod dixit Alga. bene ſequitur, poſito ꝙ quantitas corporea mundi poſsit ad infinitum augmentari, tunc. n. ſequitur ꝙ poſsit a Deo benedicto inueniri res finita, quã pręcederẽt infinitę poſsibilitates quantitabiles, ſtat ergo in hoc, ꝙ ſi mundus poſsit eſſe maior quam modo ſit, tunc poſſent ante eum pręcedere poſsibilitates infinitę, ſub qua

A bus potuit esse, & nō est. Tunc reducit exemplum ad propositum.d. vnde, si hoc esset possibile in magnitudine, sequitur similiter in tempore. ergo inueniretur tēpus finitum ab vna extremitate.s.a parte ante, quamuis pręcedant ipsum possibilitates temporales ad infinitum. Ecce igitur vim similitudinis. arguitur igitur sic, sicut mundum pręcesserunt infinitę possibilitates quantitabiles, ita & tēpus: ergo, sicut mundus a Deo ponitur finitus, ita & tempus, & sic apparet vis argumenti Alga. (Responsio huius.) cum dedit vim argumento Alga. vult soluere ipsum. vbi debes scire ꝙ tres sunt naturę entis.s. necessaria, impossibilis, & contingens. omne.n.ens aut est necessarium, aut impossibile, aut contingens, & hoc declarauit Arist. in prioribus, & Auer. primo cœli.cō.139. dicit ergo quod mundum fore maiorem, vel minorem est natura entis impossibilis, & hoc primo ponit, secundo ibi. (Si enim possibile.) Probat hoc. Dicit ergo primo, responsio huius est, quod imaginari esse mundum maiorem vel minorem est possibile secundum veritatem, si natura possibilitatis ante esse mundi fuisset, & non fuissent etiam alię duę naturę, videlicet necessaria, & impossibilis, quod est falsum. qm̄ mundum esse maiorem vel minorem non est natura possibilis, sed impossibilis. hę nāq; tres naturæ semper fuerunt. & ideo redargutio Alga. cōtra philosophos nullo modo dirigitur ipsi nāq; opinantur quod impossibile est mundū esse maiorem, vel minorem. (Si.n. possibile.) Nunc probat hoc.d. si enim esset possibile

B reperiri magnitudo maior magnitudine, qua mundus nunc est, & sic in infinitū, sequeretur quod deberet reperiri magnitudo infinita in actu, cuius consequens destruit.d. quod est falsum vt declaratum est ab Arist. pri. cœli & mundi. At cōtra quos valet argumentum.d. sed apud negantem predictam impossibilitatem, et dicentem esse possibile reperiri mundum maiorem, quam nunc sit, erit redargutio illa perfecta, & valde vehemens. oportet enim quod hęc sit possibilitas saltem intellectualis, sicut mundum apud philosophos. Si ergo conceditur quod potest esse maior mundus, quam nunc sit. iam sequitur quod possibilitates quantitabiles potuerunt esse, & pręcessisse infinitę.

SED CIRCA hoc est quęstio, quomodo valet hęc consequentia, pōt aliqua quantitas ad infinitum venire, ergo augebitur ad infinitum, arguitur.n. hoc non valere: qm̄ non sequitur apud Auer. primo de gene. cō.9. continuum pōt diminui in infinitum, ergo diminuetur. Ad hoc dixerunt quidam logici hanc consequētiam tenere: qm̄ primo priorum definitum est contingens, quod est, quo posito inesse nullum sequitur inconueniens: vbi plane Auer. & Alber. volunt omne contingens debere reduci ad esse. Sed replicatur: qm̄ a pari deberet tenere secunda consequentia per hanc regulam.s. continuum potest diuidi in infinitum, ergo diuidetur: qm̄ omne possibile debet reduci ad actum. Potest responderi, quod

Responsio quorūdā logicorum.
Impugnatio
Defensio.
Impugnatio

C prima propositio est vera de sensu composito, ideo debet poni in esse, secunda autem de sensu diuiso, ideo non debet poni in esse. Sed reuera hęc responsio peccat in duobus. Primo, quia non dat causam, quare hęc quidem intelligitur de sensu composito, illa de sensu diuiso. Secundo, quoniā omnis propositio, cuiuscunque sensus est, debet poni inesse, aliter possibile reuerteretur impossibile, vt dictum est ibidem. & .5. meta. cōm.8. et ego declaraui totū hoc in expositione mea primi priorum. Addunt alij, ꝙ hęc diuisio propositionis in sensum cōpositum, & diuisum, nunquā fuit dicta ab Arist. Ideo videtur mihi esse dicendum cū Auer. 5. phy. maxime cōm.69. quod augeri est ire ad formam, diminui est ire ad materiā: & quia ire ad formā est ire ad vnū actum, ideo prima intelligitur de sensu cōposito, & ideo debet reduci ad vnū esse actu. secunda aūt est ire ad materiā, et ideo est ire ad plures diminutiones, & ideo intelligitur de sensu diuiso, quę debet reduci ad actum diuisum. omnis enim propositio, qualiter est contingens, taliter debet esse, & poni inesse; quia igitur prima est de possibili composito ad vnum simul, ideo debet poni inesse simul ad vnum: quia secunda est de esse & possibili diuiso, & successiuo, ideo debet poni in esse successiuo, & multiplicato. & sic apparet deductio consequentię. & tunc, dum egi tertium phisicorum, melius declaraui totū hoc. (Et ideo quicunq;.) Hic correlarie declarat, contra quem valet ratio Alg. & dicit, & ideo quicunq; opinatus fuit mundū creari in tēpore, & dicat, ꝙ

Solutio propria.

quodlibet corpus eſt in loco , oportet eum concedere ꝙ ante illum locum ſit lo. D
cus.ſ.aut corpus.i.plennm,aut vacuum . Ecce igitur conſequentia. ſi mundus ſit
de nouo,ergo ante ipſum datur vacuum,aut plenum,qui erit eius locus.Cuius cõ-
ſequentię deductionem ponit.d. oportet namq; quod locus præcedat innouatum
neceſſario . Hoc idem probat auctoritate Ariſto.d.& ideo quicunq; negaret
eſſe vacuum,& concederet finitatem corporum.i.orbium.& maxime ſupremi,
non eſt auſus concedere , quod mundus ſit creatus.i.nouiter factus. (Vnde dici-
mus.)Ex his infert peccatum ſimilitudinis.d.vnde dicimus quod,ſi imaginari di-
ctam durationem menſurantem motum eſt opus phantaſiæ.i.non eſt verum,ſed
fictum,vt dixit Alga. ſicut imaginari mundum eſſe maiorem vel minorem quã
eſt,ſequitur ꝙ tempus non haberet eſſe aliquomodo: quoniam, ſicut imaginari
mundum maiorem eſt imaginari falſum & impoſſibile,ita erit de tempore,poſt-
quam ſunt conſimilia: modo hoc eſt falſum. Tempus enim non eſt aliud niſi il-
lud,quod comprehenditur vera comprehenſione ab intellectu de prædicta pro-
longatione menſurante motum.Ex his apparet reprobatio Alga, Tota diffi-
cultas huius partis eſt, quoniam non video deductionem conſequẽtiæ.ſ.mundus
eſt nouus,ergo ante ipſum præcedit locus,plenum ſcilicet, vel vacuum. Quod
declaro:quoniam mundus, ſi eſſet æternus,eſſet eiuſdem ſpeciei a ſeipſo, ſi eſſet
nouus:ſicut albedo æterna, & albedo noua:ergo,ſicut ſequitur eſt nouus , ergo
habet locum priorem tempore.ſequetur,eſt ęternus, ergo habet locum priorem E
ſaltem natura,vel,ſi non valet,vellem audire a ſacerdote Ariſto. ſcilicet Auer.
cur hęc quidem tenet,illa vero non ? Quod ſi dicat quod oportet locum præce-
dere innouatum neceſſario:quare, non præcedit æternum ſaltem pręceſſione in
natura,ſi non in tempore? Multi ſingunt quod huiuſmodi conſequentia tenet ad
hominem,ſcilicet ad Alga. quoniam Alga. ſuſtentabatur in duabus propoſitio-
nibus,ſ. quod mundus incępit nouiter,& quod oẽ corpus ſit in loco:& ad ipſum
ſequitur prędictum inconueniens.apud autem peripatheticos nõ ſequitur,qm̃ nõ
tenent,ſecundũ,ſed tm̃ de corporibus rectis,Sed hęc deductio fatua eſt,cũ Auer.
com.6.quarti phy.faciat eandem conſequentiam , & non loquitur ad Alga.ſed
ſimpliciter.ait.n.quod,ſi mundus eſſet nouus,quod omnino daretur vacuũ . & tu
vide eum.Mihi igitur vr̃ quod conſequentia põt duobus modis deduci . Primo,
accipiendo quod,omnis productio ſit generatio apud philoſophos:qm̃, ſicut plu
ries dixi,philoſophi omnes creationẽ ex nihilo non perceperunt,immo habent
eam negare,cum ſibi ſenſus omnes contradicant, & tunc habent ponere primũ,
ſcilicet ex nihilo nihil fieri. Secundo,accipio quod omne,quod generatur,ge-
neratur ex corpore:qm̃ omne genitum eſt alteratum,& omne alteratum ex cor
pore alteratur.dictum eſt.n.in fine ſecundi capituli de ſubſtantia orbis, quod al-
terans eſt corpus . &.7.meta.cõm.31. plane dixit , quod forma pura non poteſt F
tranſmutare materiam.Ex his eligo quod,ſi mundus ſit nouiter factus, tunc erit
generatus: & ſi generatus,ante ipſum pręceſſit alteratio:& ſi alteratio pręceſſit
ante ipſum,fuit locus,in quo fit alteratio,& corpus alterans.ergo concedens mũ
dum nouum, habet concedere ante ipſum pręceſſiſſe vacuum , vel plenum: &,
quando dicitur mundus nouus eſt eiuſdem rationis cum ſeipſo ęterno,falſum eſt:
immo, vbi mundus eſſet nouus,eſſet corpus generabile & corruptibile , & forte
non rotundæ figuræ.vbi autem eſſet æternus,non eſſet generabilis nec corrupti
bilis,& ſic differt genere ab ipſo corruptibili:qm̃ corruptibile & incorruptibile
differunt genere.10.meta. in fine. Hic igitur eſt primus modus deducendi con-
ſequentiã apud philoſophos. Secundus modus poſſet eſſe ex alio.declaratum eſt
enim apud eos,ꝙ ante oẽ nouũ pręceſſit duplex potentia.ſ.paſſiua, & actiua:&
deduxit Auer.primo cœli.com.124.& quęlibet potentia paſſiua eſt materia:er-
go,ſi mundus fuiſſet nouus,iam ante ipſum pręfuiſſet materia:ſed materię coæter
na eſt dimenſio ergo ante mundum pręceſſit materia dimenſionata. & ſi ſic,tũc
eſſet vacuum ante mundum , qm̃ nihil eſt vacuum niſi materia ſpaciata per di-
menſionem: Et ſic apparet ſecundus modus deducendi conſequentiã, tamen qui-
libet iſtorum modorũ eſt ex principijs philoſophorum: quomodo autem oportet
deduci ſimpliciter non poteſt dici,Nunc igitur ſit dictum intantum,

AVER.

Quomodo valet cõſequentia , ſi mundus eſt nouus, ergo ante ipſum pceſſit plenũ , vel vacuum.

Poſitio quorundam.

Impugnatio Poſitio propria.

Deductio cõſequẽtię.

Secũdo modus deductionis cõſequentiæ.

A

AVEROES.

AIt Auer. Hoc consequens verum esset, cum fuerit possibile addere mensuram corporis mundi in infinitum. nam sequitur secundum hoc, vt reperiatur a Deo glo. aliquid finitum, quod præcedent possibilitates quantitatiuæ infinitæ. &, cum hoc fuerit possibile impossibilitate magnitudinis, erit etiã possibile in possibilitate temporis, & erit tempus finitum in extremis suis, licet fuerint ante id possibilitates temporales infinitæ. Attamen responsio ei est, quòd imaginari mensuram mundi maiorem, seu minorem ea, quæ est, non est verum, immo est impossibile: & non sequitur ex eo, quòd hoc est impossibile, vt sit imaginatio possibilitatis alterius mundi ante hunc mundum impossibilis, nisi natura possibilis iam innouata fuerit: & non fuerant ante esse mundi nisi duæ naturæ,

B natura scilicet necessarii, & impossibilis. & manifestum est quòd iudicium intellectus de esse naturarum trium non deficit, nec deficiet in iudicando de esse necessarii, & impossibilis. Hæc autem quæstio non sequitur Philosophis, quoniam ipsi tenent quòd mũdus impossibile est vt sit minor eo, quod est, nec maior. Si autem admittitur, vt sit magnitudo maior magnitudine alia, & hoc in infinitum, tunc possibile est vt reperiatur habens mensuram absque fine. &, si admittitur vt reperiatur habens mensuram absque fine, tunc erit ens habens mensuram infinitam in actu. & hoc est id, quod iam declarauit Aristo. additionem in habente mensuram in infinitum esse falsam. Sed in opinione eius, qui admittit hoc, ex eo ꝙ euenit ei defectus in Deo, bene conuenit ei hæc quæstio. nam possibilitas hic est intellectualis, sicut est ante mundum apud Philosophos. & propterea qui dicit de innouatione mundi innouatione temporali, & dicit esse

C omne corpus in loco, sequitur ei necessario vt sit supra eum locus, & hoc est aut corpus, in quo sit innouatio, aut vacuum. nam locum necesse est præcedere innouatum necessario. & ideo qui destruit naturam vacui, & dicit finire corpus, non poterit ponere mundum innouatum. Et ideo qui negat ex posterioribus sectæ Assariæ esse vacuum, separat radices hominum. quod non video in eis: sed recitauit mihi hoc aliquis, qui operam dedit opinioni horum hominum. Si autem esset operatio huius spacii mensurantis motum, quod est quasi mensura motus de operatione imaginationis falsæ, sicut imaginatio mũdi maioris, aut minoris eo, quod est, non erit tempus in rerum natura. nam tempus nihil aliud est, nisi id, quod apprehendit intellectus de hoc spacio mensurante motum. &, cum fuerit per se notum quòd tempus reperitur in rerum natura, oportet vt sit hæc operatio rationis ex operationibus eius veris attributis intellectui, non ex operationibus attributis imaginationi.

Philosophi tenẽt ꝙ mũdus non põtẽ ẽẽ maior neque minor.

ALGAZEL.

Ait Alga. Nos autem dicimus ꝙ id, quod non est possibile, nõ est attributũ posse: & esse mundum maiorem & minorem eo, quod est, non erit possibile: ergo non est imaginabile.

AVEROES.

Ait Auer. Hæc est responsio ei, quod negauit secta Assaria de positione mundi, ꝙ impossibile est vt ponat eum Deus glo. maiorẽ, aut minorẽ, est defectus Deo glo. quoniam defectus non est defectus, nisi eius, cui attribuitur posse, non autem de re falsa.

Quid dicat defectũ secũdũ philoso phosqñ rep. f. est possibi lis & ex par te passi Agens tñ non possit.

ALGAZEL.

Deinde dixit Alga. dubitans eis, hæc autẽ excusatio est inconueniens tribus modis. quorum vnus est, ꝙ hoc est prædominium intellectus, nam intellectus consyderans mundum maiorem, aut minorem eo, quod est, brachio, non est sicut consyderatio coniunctionis inter nigrum & album, & esse ac priuationem. impossibilis aũt est collectio inter ablationem, & affirmationem, & ad id conuertuntur omnia mendacia, ergo est sententia corrupta.

AVEROES.

Ait Auer. Sermo in hoc, sicut dixit, est prædominium intellectus, qui est primo aspectu. sed apud intellectum verum non est prædominium: nam sermo de possibilitate huius, seu de priuatione possibilitatis eius indiget demonstratione. & ideo dixit verum, cũ dixit ꝙ impossibilitas huius non est sicut consyderatio coniũctionis inter nigrũ & album, quoniam hoc manifestũ est per se esse falsum. Esse vero mundum maiorem, aut minorem eo, quod est, impossibile esse, non est notum per se. mendacia aũt, licet conuertantur ad mendacia per se nota, conuertuntur tamen duobus modis, quorum Vnus est, ꝙ hoc sit notum per se esse falsum, Secundus vero, vt consequatur à positione eius consequens proximum, aut distans falsitati ex falsitatibus per se notis ꝙ sint falsæ. verbi gratia, si positũ fuerit possibile esse mũdum maiorem, aut minorem, sequitur ex eo vt sit extra eum plenum, aut vacuum: & ponere extra eum plenum, aut vacuum sequitur ex eo falsum ex falsitatibus: ex vacuo quidẽ esse dimensionem separati: ex corpore vero ipsum esse mobile sursum, aut deorsum, aut circulariter. si autem hoc fuerit, sequitur vt sit pars alterius mundi: & iam declaratum est esse alium mundum cum isto, esse falsum in scientia Naturali: falsum sequeretur vacuum. nam mundus non potest euadere a

Mẽdacia cõ uertũtur duo bus modis.

A quatuor elementis, & corpore circulari, quod mouetur circa ea. Qui autem desyderat scire hoc, percutiat id cum digito suo in locis, vbi debet hoc consyderari, & hoc post conditiones, quæ præcedere debent speculanti speculatione demonstratiua. Deinde recitauit secundum modum.

ALGAZEL.

Ait Alga. Si autem mundus fuerit, prout est cum impossibilitate essendi maior, seu minor eo, quod est, tunc esse eius, prout est, est necessarium, non autem possibile: necessarium autem non indiget causa, & tunc dixerunt id, quod dixerunt Dahariæ de ablatione agentis, & ablatione causæ, quæ est causa causarū. & hæc nō est opinio vestra.

AVEROES.

B Ait Auer. Responsio huius, secundū opinionem Auic. est in promptu. nam necessarium in esse apud eum est duplex, necessarium in esse ex se, & necessarium in esse ex alio. Attamen responsio apud me in hoc est melior. nā sequitur de necessitate vt in rebus necessariis secundum hunc sermonem non sit nec agens, nec faciens, verbi gratia instrumentum, quo secatur lignum, est instrumentum mensuratum in quantitate, & qualitate, & materia, s. ꝙ non potest esse sine ferro: & impossibile est vt sit absque figura serræ, & impossibile est vt sit serra in quacunque mensura fuerit: & tamē nemo dicit ꝙ serra sit necessaria in esse. Et vide quanta est pulchra ista sophisticatio. Si autem auferatur necessitas quantitatum rerum factarum, & qualitatum, & materierum earum, vt putat secta Assaria in creaturis cum Deo glo. auferetur scientia reperta in agente, & in creatis: & esset possibile, vt omne agens sit magister, & omne imprimens in entibus creans. & hoc totū C est destructio intellectus, & scientiæ. Auic. posuit duplex necessarium.

ALGAZEL.

Ait Alga. Tertius autem, quòd hoc corruptum, non deficit aduersarius tenere oppositum eius, & dicit quòd non fuit esse mundi ante esse eius possibile, sed conuenit esse possibilitati absque additione, seu diminutione. Si autem dixeritis, iam permutatum est antiquum à non posse ad posse, dico ex eo ꝙ esse non fuerat possibile, non erat denominatum in posse determinato, & diminutio aduentus eius, quod impossibile est, non indicat nō posse. Si vero dixeritis quomodo erat impossibile, & factum est possibile? dicimus non esse falsum esse aliquādo impossibile, aliquādo vero possibile. Si aūt dixeritis tēpora sunt æqualia, dicitur vobis & mensuræ quoq; sunt æquales,

& quomodo erit mensura aliqua possibilis, & tamen maior, aut minor impossibilis? si autem hoc non est falsum, similiter & illud non est falsum, hæc est via quæstionis, & verificationis in responsione, quòd id, quod dixerunt de imaginatione possibilitatum, nihil est. Quod autem concedi debet, est quòd Deus glo. est æternus, potens quidem, cui nunquam deficit actio, si voluerit: & non est in hoc posse aliquid, ꝙ affirmet tempus durabile, nisi imaginatio commiscuerit ei alia.

AVEROES.

AIt Auer. Summa huius sermonis est ꝙ dicet secta Asaria Philosophis, hæc quæstio est apud nos mendosa, s. sermo dicentis mundum esse possibile maiorem, & minorē esse. qm̃ hæc quęstio imaginatur secundum opinionem dicentis possibilitatē præcedere exitum rei ad tactum, s. esse rei possibilis, sed dicitur ꝙ possibilitas est cum actu, prout est absq; additione, seu diminutione. Attamen dicimus ꝙ negatio præcessionis possibilitatis rei possibili est negatio necessarii. nam possibile opponitur ei, quod est impossibile, absq; medio inter ea. si autem res esset impossibilis ante esse suum, est impossibilis necessario: & ponere impossibile in esse est falsum inconueniens: ponere vero possibile in esse est falsum possibile, non autem falsum inconueniens. Quòd autem possibilitas cum actu sit falsa patet: qm̃ possibilitas, & actus sunt duo opposita, quæ non congregantur in vno tempore: ergo istis sequitur ꝙ non reperiatur possibilitas nec cum actu, nec ante. Et consequens verum sectæ Asariæ in hoc sermone non est quòd permutetur ęternū à non posse ad posse. non enim appellatur non potens qui non potest operari impossibile: sed cōsequens verum est, vt res permutetur de natura impossibilis ad naturā esse, & est sicut conuersio necessarii ad possibile. Ponere vero aliquid in aliqua hora impossibile, & possibile in alia non remouet idā natura possibilis. nam hæc dispositio omnis possibilis, verbi gratia ꝙ omne possibile, esse eius est falsum in hora, qñ est esse eius contrarii in subiecto suo. Cum autē confiteatur aduersarius ꝙ aliquid sit impossibile in aliqua hora, possibile vero in alia, iam confessus est ꝙ res sit de natura possibilis simpliciter, non autem de natura impossibilis. & sequitur ex hoc, cum ponitur ꝙ mundum fuisse impossibilem ante innouationem eius ęternitate infinita, vt sit, cū innouatus est, permutata natura eius ab impossibili ad possibile. hæc autem quæstio est alia à quæstione, de qua loquebamur, & iam diximus ꝙ processus a quæstione ad quęstionem est operatio sophistica. Cū aūt dixit & verificatio in responsione, ꝙ id, qđ dixerūt de possibilitatibus, nihil est, quod aūt cōcedi debet, &c. licet in hoc loco nō sit aliquid, qđ necessitet esse tēpus ęternū, vt dixit, est tñ aliquid, quod necessitat possibilitatē essendi mūdū ęternum, &

Negatio præcessiõis possibilitatis rei possibili est negatio necessarij.

Possibilitas et actus sunt duo opposita quæ non congregantur in vno tempore.

A sic et tépus: nam Deus glo. non deficit esse potens in actione. & nó est lucqd necessitet impossibilitaté copulationis operationis eius cótinue cum esse eius: sed forte oppositum huius indicat impossibilitatem, & est φ nó erit potés in aliqua hora, potens vero in alia, & non dicitur de eo φ sit potés nisi temporibus determinatis finitis: & tñ ipse est ens eternũ, & antiquũ. Et redit qó vtrum sit possibile, vt sit mũdus antiquus, & eternus, aut innouatus, aut erit possibile vt sit innouatus, & impossibile vt sit antiquus. Si aũt fuerit innouatus, vtrum sit possibile vt sit actio prima, vel ne. Si aũt nó erit intellectui possibilitas perueniédi in vnũ horũ oppositorũ, tunc reuertitur ad auditũ. & nó numeratur hęc quęstio inter intellectuales. Et, cũ dixerimus φ primũ impossibile est ei dimittere operationé bonã, & operari prauam, qm̃ est diminutio ei, quęro quę est maior diminutio quã ponere actioné ęterni finitã, & terminatã in actione innouati, cum hoc, φ actio terminata imaginatur ab agente terminato, non aũt ab agente antiquo, nó terminato, nec in esse, nec in actione? & hoc totũ, vt vides nõ latet eũ, qui

B habet et paucũ visum in intellectualibus Et qũo est impossibile agéti eterno quin ante actioné, quę emanauit ab eo in præsentiarũ, sit actio alia, & ante actioné actio, & procedet hoc in intellectu nostro in infinitũ, sicut procedit esse eius, s. agentis in infinitũ. nã ille, cuius esse non adequatur tempus, & nó comprehendit eum ab extremitatibus eius, necesse est vt actio eius nó cóprehendatur à tépore, & nó adæquetur tépus terminatũ. qm̃ omne ens non retardatur actio eius esse eius, nisi quia deficit in esse suo aliquid, s. φ nó erit in esse suo perfecto, aut quia est ex eligetibus, & retardat actio eius esse eius pp electioné. Qui aũt ponit φ ab eterno non emanat nisi actio noua, iam ponit quòd actio eius aliquo modo est violéta, & quòd nulla sit ei electio in actione sua illo modo.

Cuius esse non adequatur tépori necesse est vt actio eius nõ comprehendatur tpe.

C ## ALGAZEL.

Ait Alga. Tertia ratio de antiquitate mundi est φ Philosophi tenuerũt, dicentes φ esse mundi fuit possibile ante esse eius. nã falsum est vt sit impossibile, deinde fiat possibile. Et hoc quidé possibile non habet principiũ, & non deficit esse permanens, & nó deficit mũdũ possibilé esse: qm̃ non est hora horarũ, in qua possibile sit denominare mundum esse impossibilem. & , cũ possibilitas nó defecerit, tunc possibile circa conuenientiã possibilitatis non defecit. nã dicere est possibile esse est φ non est impossibile esse eius. &, cũ fuerit esse eius possibile in æternũ, nó erit falsum esse eius in ęternũ. fin aũt fuerit falsum esse eius semper, & inconueniens, dicemus φ est possibile esse eius in ęternũ. si aũt est falsum dicere ipsum esse possibile in ęternum, est falsum dicere possibile nó defecit. &, si falsum est dicere possibile non defecit, erit verum quòd possibile habet principium. &, cũ

fuerit vere verum habere principium, erit ante hoc impossibile, & ve D
niet res ad affirmandum horam in qua non fuit mundus possibilis, &
non fuit ipse Deus glo. potens in eo.

Vult adducere Alga. tertiā rationem philosophorum ad probandū mundum esse æternum. Et primo proponit vnā consequentiam, secundo ibi (Impossibile est) Probat eā. dicit ergo in prima. ait Alg. tertia auctoritas philosophorum ad asserendū mundū fuisse ab æterno, hæc est. s. mūdi. esse antequam erat. sup. si non nus est, erat impossibile, ergo nunquam reducitur ad actum. huius consequentię tantum tangit antecedēs. (Impossibile est) probat consequentiam. d. ꝙ est impossibile, & falsum. sup. quod mundus ante sit impossibilis, & quod post sit reductum ad possibilitatem. i. ad actum possibilitatis. (Et hęc possibilitas) Hic probat antecedens. d. & hæc possibilitas est sine principio, ideo semper fuit permanens. s. taliter, quod nunquam mundus fuit absq; ipsa possibilitate. Si igitur mūdus incœpit ante eius esse, semper fuit ens possibile esse. Tunc infert, quare nūquam fuit: quia mundū fuisse impossibile est: qm̄, si in sui natura semper est possibilitas ad esse, & nunquā esset: ergo nunquam erit, ergo est ens impossibile, & per consequens non poterit exire ad actum: quia possibilitas nunquā cessauit, ergo possibile nunquam cessauit. Ex hoc sequitur quod, si mundum esse est semper possibile, mundū esse est impossibile: qm̄ semper possibile est dicere quod nunquā reducitur ad actum, & si nunquā reducitur ad actum, est semper impossibilis. ergo, si semper possibilis, semper impossibilis: & sic apparet antecedens, & tota vis huius consistit in hoc, quod natura impossibilis est illa, quæ nunquā reducetur ad actum. (Et quando) Hic adhuc clarius declarat consequentiam. d. & quando sibi attribuimus possibilitatē: intellectum est quod ipsum habere esse non est falsum. Tunc vltra, & postquā semper fuit possibilis, ergo nunquā fuit taliter quod sibi attribueretur esse, & sic illud possibile est esse falsum, ergo esset impossibile. cuius rationem tangit. d. quia, si esset impossibile ipsum dicere semper fuisse possibile, i. verum est ipsum non fuisse possibile: ergo falsum est possibilitatem dicere nunquā cessasse: & apud me vult dicere, si idem est ipsum esse semper possibile, & ipsum esse impossibile, ergo falsum est dicere non cessasse ab eo possibilitatē: qm̄, si in eo impossibilitas inest, possibilitas remouetur, ergo falsum est dicere possibilitatem non cessare. Deinde probat, quod possibilitas semper inest dicēs, et si ita, idest possibilitas incœpit, sequitur quod possibilitas principium habuisset. & si sic, ergo mundus ante hoc esset impossibile esse, sup. postquā semper fuit possibilis, & [...] neque Deus eiusdē poterat, sup. esse ponere in effectu. Debes scire, quod [...] rtus rationis tota consistit in hoc, si mūdus incœpit, ergo ante ipsum pr [...] sit possibilitas infinita, ergo ex vtroq; la- F
tere sempiterna: quoniam, vt [...] ducit Auer. in cœlo & mundo, s. in primo commentis. 128. 133. & 134. ir [...] nitum nō magis determinatur ad vnam partē quam ad alteram. ergo vel ad [...] curram, vel ad vtramque. Si igitur possibilitas est sempiterna, ergo mundu[...] esse est semper possibile: & sic est ipsum esse impos[...] & sic nunquā inco[...] & hoc vult Alga. deducere.

Vigor rationis.

A V E R O E S.

Ait A[...]er. Qui aūt concedit ꝙ mūdus, antequā fuisset, fuerat pos[...]bilis possibilitate non deficiente, necesse est ei esse mundū ęternum [...] nam id, quod nunquā defecit esse possibile, si positum fuerit non [...] ecisse esse, non sequitur ex positione eius inconueniens, & quod est possibile vt sit æternum, necesse est vt sit æternū. id enim, quod possibile est ei vt recipiat æternitatē, possibile est ei vt non sit corruptibile, nisi sit possibile vt corruptum fiat æternū. & ideo dicit sapiens Aristo. ꝙ possibilitas in rebus æternis est necessaria.

Quod possibile est vt recipiat ęternitatē possibile est vt [...] sit corruptibile.

A Hic Auer. vult confirmare rationem philosophorũ, quã adduxit Alga. & primo proponit consequentiam. d. dicimus nos ꝙ ille, qui concedit mundum fuisse, scilicet nouiter, antequã haberet possibilitatem infinitam. concludit consequẽs, d. oportebit eũ concedere mundum fuisse ab æterno. Hanc consequentiam non probat. potest tamen probari, q̃m, si mundus incœpit in a tempore: vel igitur ante præcessit infinita possibilitas, vel finita: non finita, q̃m, tunc Deus nõ fuisset ab æterno, vt scis, ergo infinita. & hoc vult Auer. Tunc ex hoc confirmat consequentiã Alg. d. si enim id, quod possibile fuit semper, diceremus ꝙ non semper in esse fuisset, sequitur ex hoc esse falsum, id est sequeretur ex hoc ꝙ mundum fore esset impossibile, vt deductum fuit supra. (Et ideo.) Hic colligitur totũ d. & ideo oportet ꝙ sit ab æterno. id enim, quod possibile est ꝙ sit ab æterno, est possibile simpliciter ꝙ non corrumpatur, id est oportet vt sit æternum, nisi esset possibile ꝙ corruptibile conuerteretur æternale: quod falsum est. & iccirco dicit philosophus ꝙ possibilitas in rebus est necessitas. Sed circa hæc tres accidunt difficultates. prima, quoniam ait quod omne possibile semper est impossibile vt corrumpatur. hoc videtur falsum: quoniam, qua ratione est possibile esse, eadem ratione & possibile non esse. ergo est possibile vt corrumpatur, sicut est possibile vt generetur. Secunda, quoniam multa sunt possibilia in rebus, quæ non sunt necessaria, vt scis. Tertia, q̃m Arist. nunquam dixit istud, quod sibi Auerro. attribuit. Ad primam potest dici, vno modo, ꝙ possibile
B semper, est semper non ens. & tunc arguitur. semper non ens nõ potest corrũpi, quoniam semper nõ ens est necessario non ens: & hoc corrumpi nõ potest. Sed hoc non est ad mentem Auer. ideo aliter intelligitur, scilicet in sempiternis. vbi idem est possibile, & necessarium, & hoc dicit, scilicet ꝙ possibile semper, sup. in necessarijs, impossibile est ꝙ corrumpatur: quoniam ibi idem est necessarium & possibile. Ad tertiam dicendum, quod licet Arist. in 3. Physi. non dicat vniuersaliter illã, vt apparet tex. com. 32. attamen intelligitur in rebus necessarijs & sempiternis. Sed quomodo intelligitur illa propositio in æternis & necessarijs non differt esse a posse, nolo declarare, sed alibi dixi.

Prima difficultas.
Secunda.
Tertia.
Solutio.

ALGAZEL.

AIt Alga. Dubitatio autem est vt dicatur mundus non defecit esse possibilis innouationis, & non reperitur aliqua hora, in qua non imaginetur innouatio eius. &, cum imaginetur ens in
C æternum, non erit innouatum, & non erit quid eueniens conuenientiæ possibilitatis, sed in contrarium eius. & hoc est, sicut sermo corũ de loco, s. ꝙ considerare mundum maiorem, & creare corpus supra mũdum est possibile, & sic tenere aliquid superius aliud supra hoc, & sic in infinitum, & non est finis possibilitati additionis, & cum hoc esse plenũ simpliciter infinitũ est impossibile, & sic ens, cuius extremitas non finitur, impossibile. sed quemadmodum dicit ꝙ possibile sit corpus finitum, i. habẽs superficiem, & ꝙ nõ poterit considerare id in magnitudine, & paruitate, sic quoq; possibilitas innouationis, & principium ipsius esse non requirit præcessionem, & postpositionem, & radix essendi innouatum est eius, quod est possibile, non aliud.

Hic Auerroes inducit Algazel. respondentem rationi positæ a philosophis, & dixit, ait Alga. super hoc tamen, scilicet argumento respondemus dicentes, quod mundus semper fuit possibilis innouari: &, si. i. posito quod imaginaremur ipsum semper fuisse, & nunquam innouatũ, id est, nunquã accepisse

esse nouũ: vult ergo dicere Alga. qđ ista apud quosdã philosophos stant simul, s. mundũ semper esse, & ipsum esse possibile innouari id est, corrũpi, & iterũ fie. ri:qm philosophi arabes, vt Auicen. & Alpharabius volũt aliqđ sempiternũ habere potẽtiã ad non esse, vt dictũ est in libro de substantia orbis. (Nõ ergo.) Ex hoc respõdet ad argumẽtũ. d. nõ ergo illud, qđ peruenit, id est, ipsum esse mũdi nouũ secutũ fuit ordinẽ possibilitatis, id est, nõ fuit post esse possibile, quasi dicat, quod apud philosophos simul fuit, & fuit possibile esse & non esse, & per consequens non fuit esse mũdi secutũ ordinẽ possibilitatis, immo totũ contrariũ, scilicet esse possibile secutũ est esse mũdi. (Et hoc est.) Declarat quod dixit per exemplũ. d. & hoc est verisimile ei, quod dicũt sup. philosophi de loco videlicet, ꝙ estimare mundũ maiorẽ, vel minorem, vel esse corpus supra mundum sit possibile, ita ꝙ sit corpus supra corpus, vsque ad infinitum, & nihilominus esse plenitudinẽ, id est, magnitudinem absolute ad infinitum est impossibile: ecce igitur, qualiter aliquod est possibile, quod tamen nunquam erit actu.

AVEROES.

AIt Auer. Qui autem ponit ꝙ ante mundum fuerat possibilitas vna numero, quæ non defecit, necesse est ei dicere vt sit mundus æternus. Qui vero ponit quòd ante mundum fuerant possibilitates in ęternum, non finitę numero, vt posuit Alga. in responsione, sequitur ei vt ante hunc mundum sit mundus, & ante mundum secundum mundus tertius, & procedet in infinitum. sicut est in indiuiduis hominum: & præcipue cum ponatur corruptio præcedentis conditio requisita in esse subsequentis. verbi gratia, si Deus glo. erat potens creare ante hunc mundũ aliũ mundũ, & ante illum alium, necesse est procedere in infinitũ. sin autem, sequeretur vt perueniat ad mundũ, ante quem non est possibile creare alium mundum. Attamen hoc non dicut Loquentes, & non ponunt id in rationibus suis, quibus ratiocinantur de creatione mundi. Quòd autem possibile esset vt sit ante hũc mundum mundus alius in infinitum, hęc quidem positio existimatur ꝙ non sit inconueniens: sed, cum speculetur de ea, apparet ꝙ sit inconueniens. quoniã sequitur vt sit natura mũdi natura vnius indiuidui, qđ est in hoc mundo generabili, & corruptibili. & erit emanatio eius à primo principio, eo modo, quo emanauit ab eo indiuiduum: & hoc mediante moto æterno, & motu æterno: ergo erit hic mundus pars alterius mũdi, sicut est in indiuiduis generabilibus, & corruptibilibus in hoc mundo, & de necessitate perueniet ad mundum æternum in indiuiduitate, aut procedet. &, cum de necessitate abscinditur processus, igitur abscisio eius in hoc mundo est dignior, scilicet ponendo eũ vnum numero, & æternum.

Vĩ Auerroi qđ ponere mundũ eternũ sit maioris dignitatis.

E

F

Hic reprobat solutionẽ Alga. & primo recolligit per viam diuisionis quid intelligit Alga. d. dicimus nos quod, si aliquis concederet quod ante mundum vna fuisset possibilitas in numero ad infinitũ, id est, a principio vsque ad finẽ, oportebit se, scilicet ipsum cõcedere quod mũdus sit ab æterno, ista consequentia fuit superius deducta.) Sed, si aliquis). Recolligit membrum, quod Alga. vult d. Sed, si aliquis poneret quod ante mũdum essent possibilitates infinitę in numero, sicut posuit Alga, in sua responsione, oportebit concedere, quod ante

A hunc mundum sit alius mundus, & ante secundum tertius, & sic in infinitum, sicut in individuis hominum reperitur, & addit quod hoc maxime sequitur, posito quod corruptio praecedens sit causa esse subsequentis.

Dubitatio.

Sed dices, videtur quod Alga. concedat primum membrum, ut visum est, quoniam philosophi arabes volunt mundum semper esse, & ipsum semper esse possibilem non esse: ergo non videtur quod Auer. attribuat Alga. veritatem.

Solutio.

Dicendum, quod Alga. inquantum philosophus, habet dicere primum membrum, & illud nō curat Auer. destruere, quoniam. 12. Metaphy. commen. 41. & in. 3. & . 4. capi. de substantia orbis. & . 8. Physico. commen. 71. satis destruxit. Alga. autem inquantum theologus habet dicere quod potuerunt esse infiniti mundi, & per consequens plures, immo infinitę praecesserunt possibilitates ante mundum, in quo sumus: & hoc destruit Auerroes. (Verbi gratia, si Deus.) Hic probat consequentiam dicens. Verbi gratia, si Deus benedictus poterat creare ante hunc mundum alium mundum, & ante illum, alium: sequeretur praecessio possibilitatum esse ad infinitum, aut perveniret ad mundum primum, ante quem erat impossibile creari aliũ. Hoc destruit dicens, & hoc inconcessum est apud loquentes, & omnes opinantes mundi creationem: patet ergo quod, si mundus potuit creari ante mundum & sic in infinitum, infinitę praecesserunt possibilitates. Tunc arguit quod de facto fuerunt infiniti. d. & postquam possibile esset, quod ante hunc mundum esset B alius mundus rd infinitum, videtur quod hęc positio non sit falsa, id est, videtur quod debuit poni in esse: eo quia possibile non fuit falsum: ergo fuit ita de facto, quod ante hunc mundum fuerunt infiniti.

SED ACCIDIT quaestio, quoniam multi concedunt antecedens, & negant consequentiam, scilicet potuerunt esse infiniti mundi, ergo fuerunt: antecedens apud theologos est verum, consequens falsum, ut in multis potest adduci instantia. Mihi videtur, quod hęc consequentia fundetur in hoc, quod multitudo possibilitatum in materia fundatur: quando materia est causa possibilis esse, & possibilis non esse: igitur, si possibilitates fuerunt infinitę, omnes in materia habent fundamentum, & per consequens mundi poterunt recipi in materia, igitur & habuerunt agens naturale potens deducere eos de potentia ad actũ: ubi autem fuit materia & agens, iam fuit effectus: ergo iam fuerunt mundi infiniti. & sic apparet vis consequentię apud principia naturalia. Vel potest declarari consequentia: quoniam agens potens ponere plures effectus in esse, qui sunt unius rationis in se, & respectu agentis, sublatis omnibus agẽtibus dispositiuis ad unum, magis quam ad alterum, aut nullum ponit, aut omnes: & hęc propositio apud philosophos est manifesta, & Auer. habet eam pro principio in. 8. Physic. commen. 15. In proposito sic est, Deus est enim agens unius rationis, C potens infinitos mundos producere, qui sunt unius rationis in se, & respectu agẽtis, & nullum est agens disponens magis ad mundum a quam ad mundum b, ergo vel omnes ponet in esse, vel nullum: & nullum dicere est contra sensum, & omnes, est quod vult. Quid autem dicerent divini theologi, patet: quoniã Deus agit tantum, quantum vult: & non est negandum quin Deus possit facere non tot mundos, quin plures, ut ponunt omnes: & ideo ratio ista est tantum probabilis & ficta. (Sed quando.) Hic destruit consequens. d. quando subtilissime interrogaretur, tunc oportebit quod falsum est, id est, sed illud est falsum: quod probat d. quia sequeretur quod natura huius mundi haberet naturam unius individuorum generabilium & corruptibilium. & declarat quã naturam. d. videlicet oporteret quod hic mundus procederet necessario a prima causa, eodem modo individuum procedit ab eadem causa, videlicet, mediante mobili, scilicet motus ęterni, id est, cœlo, & sic: sicut individuum fieret ab agente ęterno tanquam a causa universali, sic mundus fieret a cœlo alio: tunc ultra, unde, id est, & per consequens hic mundus esset pars alterius mundi, ut in generabilibus & corruptibilibus reperitur: & hoc idem Auerroes intulit primo cœli commen. 33. & illud declaratur per hoc, & hoc per illud. Unde, id est, per consequens oportet ut perveniat ad mundum unum aeternum, aut quod procedat ad infinitum: sed processus ad infinitum est impossibilis, ergo oportet quod sit unus mundus, & ab in

numero,id eſt,ſine fine,& principio,& ęterno prouenlens:& hoc volo. Declaratum ergo eſt qualiter Alga. inquantum theologus dicit impoſsibile. D

ALGAZEL.

AIt Alga. Ratio Quarta eſt. Quoniam ipſi dicunt omne innouatum præceditur a materia:innouatio enim indiget materia:igitur materia non erit innouata. Quod autem innouatur,ſunt formæ, & accidentia, qualitates quidem ſuper materias,&c. vſque ad,& non erit materiam primam innouari falſum.

Dubitatio.
Solutio.

Hic inducit Alga. quartam rationem philoſophorum.d.ait Alga. quarta auctoritas philoſophorũ hęc eſt: oportet neceſſario quod materia pręcedat quodlibet innouatum:cuius rationem dicit,quęlibet.n.innouatio in quãdam ſine dubio materiam interuenit,& tunc infert.d. vnde ſequitur quod materia nullatenus innouetur,id eſt,ſit ęterna:immo ea,quę innouantur,ſunt formę. (Et quãuis.) Hic ſoluit.q.quandam:poſſet enim quis dicere ꝙ materia compoſita,ſicut eſt materia ſecunda,generatur & corrumpitur. Soluit: & quãuis quodammodo materijs poſſit attribui.ſup.corruptio,& dixit,materijs quodammodo,quũ non ſunt ſimpliciter materię,ſed aliquo modo reſpectu vltimę formę,oportet neceſſario quod perueniat ad primam materiam, quę ſine dubio innouabilis eſt: ex hoc arguitur, quod ſi mundus fieret, oportet quod ante ipſum pręcedat materia:& ſic, vt prius. Sed eſt dubium:quoniam.12. Metaph.com.18. Auer. videtur dicere,quod neq; materia,neque forma fit, ſed totum compoſitum:hic autem ait, quod formæ, & accidentia fiunt,quoniam materia eſt ęterna. Ad hoc dicendum, quod aliquid fieri poteſt duobus modis intelligi. Vno modo tanquam illud, quod proprie innouatur,& ratione eius fit nouitas aliorum. Alio modo tanquã per ſe ens ſubſiſtens,& ſeparatum a cauſis ſui eſſe:primo modo ſola forma fit,quoniam proprie accipit eſſe,& ratione eius compoſitum fit:ſecũdo modo compoſitum: quoniam, quod per ſe ſubſiſtit,eſt compoſitum, vt declaraui in ſecundo de anima,in commen.7.& ſic concordantur verba Auerrois. E

AVEROES.

AIt Auer. Summa huius ſermonis eſt ꝙ omne innouatum eſt poſsibile ante innouationem eius:& poſsibilitas præſupponit rem,in qua exiſtit,& eſt ſubiectum recipiens rem poſsibilem. F nam poſsibilitas,quæ eſt ex parte recipientis, non debet aliquis exiſtimare ꝙ ſit poſsibilitas,quæ eſt ex agente.cum enim dicimus de Socrate ꝙ poſsibile eſt vt faciat hoc, eſt aliud quam dicere in re facta ꝙ ſit poſsibile:quare conditionatur in poſsibilitate agentis poſsibilitas patientis.agens enim impoſsibile eſt vt agat impoſsibilia.&,cum non ſit poſsibile vt ſit poſsibilitas præcedens innouatũ abſq; ſubiecto omnino:& impoſsibile eſt vt agens ſit ſubiectum, nec poſsibile:nam poſsibile cum peruenerit ad actum, aufertur poſsibilitas: igitur non remanet niſi ꝙ ſit ſubiectum poſsibilitatis res recipiẽs poſsibilitatem:& eſt materia.materia autem non generatur, in eo ꝙ eſt materia:qm̃ indigeret alia materia, & procedet in infinitũ. ſed,ſi materia generaretur, eſt in eo ꝙ eſt compoſita ex materia,& forma. & omne generatum generatur ex alio: & tunc aut procedet in infinitum directe in materia

Agens impoſſibile eſt vt agat impoſſibilia.

Materia nõ generatur in eo ꝙ eſt materia.

Quõ materia gñetur.

A infinita: & hoc est falsum, licet imaginati fuerimus motorem æternũ: non enim reperitur aliquid in actu infinitum : aut aduenient ad eam formæ, vna quidem post aliam, in subiecto quidem nõ generabili, nec corruptibili, & aduentus earum vnius post ablationem alterius æternus, & circularis. Si autem hoc fuerit, necesse est esse hic motum æternum, qui faciat aduentum huius post ablationem alterius, quę sunt in generabilibus, & corruptibilibus in æternum. quoniam apparet ꝙ generatio vniuscuiusq; generatorum est corruptio alterius, & coruptio eius generatio alterius, & ꝙ non sit aliquid ex nihilo. nam generatio est conuersio rei, & mutatio eius ex eo, quod est in potentia, ad actum: Quare impossibile est vt sit priuatio rei id, quod defert esse, nec eadem cum re, quæ denominatur generari, s. ꝙ dicamus de ea ꝓ generata est. remanet ergo vt sit hic aliquod subiectum formarum contrariarum, & est id, cui aduenlunt formæ successiue.

Quid generatio.

Priuatio nõ põt eẽ ꝙ id qđ defert eẽ, materia.

Hic Auer. vult confirmare argumentum philophorum, & primo ponit intellẽ

B ctum verborum Algazelis. Secundo ibi. (Possibilitas enim (solit. q. In primo ait. dicimus nos, ꝙ sententia horum verborum est, ꝙ quodlibet innouatum est possibile. ante ꝙ̃ innoueiur : quoniam in primo de substantia orbis posse præcedit fieri. Et necessarium est ꝙ possibilitas exigat rem, in qua sustentetur, s. subiectum recipiens. (Possibilitas. n.) Hic soluit quęstionem. n posse dici ꝙ res est possibilis esse possibilitate agentis, sicut ponit lex nostra & ꝙ illa possibilitas non differt a possibilitate agentis. immo possibilitas materiæ, & possibilitas motoris est vna, vt dicit Plato. Soluit ergo hoc. d. possibilitas. n. recipientis differt a possibilitate agentis, & ideo non põt possibilitas perfecte attribui agenti, nisi cõueniat cum recipiente: modo hoc est falsum. & ideo duplex est possibilitas. s. ex parte agentis, & dicitur possibilitas ab extrinseco: & possibilitas materię, & dicitur possibilitas ab intrinseco, vt dicit Auer. primo cœ. cõ. 124. (Multa enim.) Probat. d. multa enim sunt possibilia in agentibus quæ respectu quorundam recipientium sunt impossibilia. Et dicit notanter respectu quorundam recipientiũ: quia quicquid est possibile a potentia materię, est possibile a potentia agentis, primo cœli. commen. 124. attamen respectu quorundam agentium aliquod est possibile, vt respectu hominis est possibile generare hominem, quod respectu materiæ muscę est impossibile, licet absolute respectu materię sit possibile. (Vnde

Posse præcedit fieri.

Quod ẽ possibile a potẽtia materiæ est possibile a potentia agentis.

C postꝙ̃,) Hic recolligit vim verborum Algazelis philosophorum. d. vnde, postꝙ̃ iam possibilitas pręcedit illud, quod innouatur, impossibile est quod repertatur absque subiecto. (Neq; agens) remouet instantiam : quoniam posset dici agens esse subiectum illius potentię, vel ipsum esse possibile esse subiectum potentiæ. Hęc remouet. d. neq; agens potest esse subiectum, s. p. illius possibilitatis, neque ipsum possibile potest esse subiectum eius. quod agens non sit subiectum, relinquit manifestum: sed quod ipsum impossibile non sit subiectum, probat. d. quia, quando possibile est in actu, est remota possibilitas, & per consequens ipsum possibile non est subiectum. concludit propositum. d. remanet ergo quod subiectum possibilitatis sit res recipientiam, scilicet materia. & sic apparet dictum Alga. Debes scire, vt dicit Auer. 12. Metaphy. commen. 18. ꝙ duę fuerunt opiniones de possibilitate rerum Vna Ioannis christiani, qui omnem possibilitatem posuit in agente, vt ibi declarat. alia loquentium suæ legis, quæ posuit potentiam fundari in priuatione simpliciter, id est in nihilo. & has duas opiniones hic remouet. primam quiden, cum probat possibilitatem agentis esse altam a possibilitate patientis. secundam vero, cum probat possibile non esse subiectũ possibilitatis: & sic apparet intentio verborum Auer. (Et materia.) Hic recolligit conditiones subiecti possibilitatis, & dicit. & materia, inquantum materia, non generatur, oportet nanque ꝙ materia haberet materiam ad infinitum,

De possibilitate rerum duę sunt opiniones.

(Et si forte.) Soluit dubium, quoniam posset dici quod elementum generatur. & tamen
apud Aristo. vocatur materia mixtorum, & dicit. &, si forte dici posset quod gene-
ratur, vt apparet in materijs secundis, Soluit. d. est sine dubio, inquantum illa
materia componitur ex materia & forma. cuius rationem dicit: quia quodlibet
generabile ex aliqua re, tanquam materia, generatur. (Vnde aut.) Destruit con
sequens. si materia ex alia materia generatur. d. vnde sup. Si materia ex alia ma
teria generatur, aut proceditur ad infinitum recte, id est recto ordine in materia
Dubitatio. infinita: quod est falsum. Sed remanet dubium: quoniam posset dici quod non
est inconueniens hoc: quoniam potest vnum fieri ex alio, & sic in infinitum: dū
Solutio. sit vnum agens sempiternum continuans illa, vt videtur dicere Arist. 8. Physi.
tex. cōm. 47. & 46. & 2. de generatione. text. cōm. 56. Respondet, quod illud
omnino est falsum. licet ponamus mouentem ab æterno, id est quantumcunque sit
aliquod agens motum motu æterno. & falsitatem illam declarauit Auer. 1. Phy.
com. 82. vt probauit, quod si materia fieret ex materia: tunc idem esset antequam
fieret. et tu vide verba sua, quoniam sunt manifesta. ideo au, quod quomodocunque sunt
falsa. (Aut quod formę.) Colligit membrum verum dicens. aut, si primum est
impossibile, portet dicere quod formę adueniunt successiue vicissim in quoddā
subiectum ingenerabile, & incorruptibile, & sic circulariter ad infinitum ab
ęterno. & hoc volo. vnde, ex hoc necessario sequitur quod sit dare motum ab
æterno, qui sit causa huius subsequentis futuri in istis generabilibus & corrupti-
bilibus: & hæc est opinio Aristo. quod declarat per dictum eius primo perihe.
tex. com. 17. dicens. generatio nanque cuiuscunque est & eius corruptio. & econ-
tra eius corruptio est generatio alterius. cuius rationem dicit, nullum enim de
nihilo fit. Nihil enim aliud est generatio, nisi conuersio res ab eo, quod est in po
tentia, ad actum: cuius rationem dicit. nulla enim permutatio de summa priua-
tione, id est de nihil simpliciter fit. Tunc vltimo recapitulando concludit in-
tentum. d. patet ergo ex istis quod hic necessario est res incontraria, id est non con-
traria formis, sed media deferens formam, in quā rem illę formę successiue adue
niunt vicissim. & sic apparet propositum Aristo. & vis argumenti philosopho-
rum: quoniam. si mundus fieret, oportet quod ante fieri eius, pręsupponeretur mate-
Fundamētū ria. & sic pręsuit materia, per consequens agens particulare, & per consequēs
rationū phi- coelum. & sic ante mundum fuit mundus, vt dictum fuit. Debes scire quod omnes
losophorū. rationes philosophorum fundantur in hoc, quod omne factum esse pręcedit fieri, &
omne fieri pręcedit posse esse, primum enim declarauit Arist. & Auer. 6. Physi.
com. 7. secunda declarata est modo hic. Sed dices. duplex est fieri, scilicet per
motum, & per simplicem emanationem, quod dicitur creari. modo tota sententia
Positio quo- Aristo. verificatur in primo modo dicendi, modo autem in secundo. Propter
rundam lati latini multi ponunt ad mentem Arist. mundum incœpisse. sed non per motum: et
norum. in hoc Plato, & Arist. conueniunt rationes enim Aristo. non concludunt ...
Impugnatio nisi quod mundus non incępit per motum. Sed hic modus dicendi peccat multi-
pliciter. primo, quia est contra verba Arist. secundo, quoniam est contra sententiam. con
tra verba quidem, quoniam octauo Phy. concludit simpliciter. tex. com. 15. quod
mundus sit æternus. si ergo intentio eius esset, quod non incępit per motum, non cō
cluderet ipsum esse ęternum: committeret enim fallaciam consequentis, vt vi-
des. Pręterea, primo coeli text. com. 12. narrat duas extremas opiniones de
mundo, & tandem probat quod factum non potest dici æternum. dicit enim factum
esse quidem, sempiternum tamen est dicere impossibilium. ergo, si mundus non
incœpit, non debet dici sempiternus, vt ibidem probat Arist. Pręterea. 12. Me-
ta. text. com. 41. & in vlti. octaui Physic. concludit primum principium esse ens
simplex, & ęternum. & non vidimus adhuc in libris Arist. probatum illud, nisi
per viam motus æterni. ergo oportet quod motus coeli sit ęternus. Contra funda-
menta vero: quoniam principium est apud Arist. quod omne, quod fit ex subie-
cto, fit in quo recipitur in quacunque specie factionis: quoniam, vt sępe declara-
ui, principium apud Arist. in 2. Post. vlti. cap. nō habetur nisi ex sentibus. vnde
8. Physi. com. 26. & 22. propositio magis propinqua primis principijs est, quę est
plus conformis sensatis, illa ergo propositio, cuius significatum habetur per con

A cordiam plurium sensuum, sine discordia alicuius, vocatur propositio per se nota. Sicut est in proposito. quod enim nihil fiat ex nihilo, patet in omnibus sensibus concorditer, & nullus contradicit. & ideo Arist. non probat eam nisi confessione antiquorum, sicut probantur propositiones per se notę. & sic apparet qualiter illa propositio concludit verbis, & fundamentis Aristote. vt alibi dixi, & forte aliquando melius dicam. tamen illa opinio est vera, quia est opinio nostrę legis. licet Aristote. & Auer. errent ibi, sicut in alijs pluribus. & licet illud principium sit consonum sensibus, attamen creatio est supra sensus, & ideo credenda est per testimonium prophetæ. Defensio nostrę legis.

ALGAZEL.

Ait Alga. Dubitatio est vt dicatur, possibilitas, quam ponunt, reuertitur ad iudicium intellectus, & omne, quod intellectus cõsyderat esse eius, & non prohibetur ei id consyderare, appellamus possibile. si autem prohibetur, appellamus falsum, & inconueniens. si vero non poterimus consyderare priuationem eius, id appellamus necessarium.
B Hæc autem sunt iudicia intellectiualia, non indigentia quidem aliquo, adeo ꝙ perueniat ei denominatio. Et hoc quidem probatur tribus rationibus. & prima est hæc. quoniam, si possibilitas determinaret aliquod ens, ad quod referatur, & dicitur ꝙ sit possibilitas ad id, sic etiam impossibilitas determinaret aliquod ens, & dicitur esse impossibilitas ad id. impossibile autẽ non habet esse in se, nec materiam, in qua fiat inconueniens, adeo ꝙ referatur impossibilitas ad materiam.

Hic inducit Alga. solutionem argumentũ Aristo. & dicit, ait Alg. supra prædicta arguẽs. dicimus quod prædicta possibilitas reducitur ad iudicium intellectus. Quod declarat. d. quodcunque enim naturaliter iudicatum fuerit inesse ab intellectu, & illa iudicatio falsa non apparet, dicitur possibile. Si vero falsa apparet, dicitur impossibile. &, si intellectus non potest iudicare, dicitur necessarium. Debes scire quod possibile apud hos totaliter ponitur ab intellectu. volunt enim quod illud dicitur possibile, cuius compositio in re non dicit repugnantiam: vt Sor. est, posito quod sit generandus: & impossibile est illud, cuius compositio in re dicit repugnantiam: vt chimera est. & necessarium, cuius compositio cum non
C esse dicit repugnantiam: vt Deus non est. & cum isti sic loquuntur, de possibili logico omnino habent dicere: quod illud est ens rationis, & in iudicio intellectus consistens. & per hoc respondent ad vim argumenti: cum dicebatur, si mundus fit, mundus fuit possibilis: conceditur. ergo ponitur materia, &c. negatur: quoniam ista possibilitas non est nisi non implicatio contradictionis apud intellectum intelligentem illam, mundus est. & sic tota ratio Aristo. ruit. (Et hæ) Hic probat tridem. d. ꝙ hæ pręsuppositiones sunt sine dubio intelligibiles non indigentes aliquo ente, in quo prædicentur, & sint. Quod probat. d. & hoc potest probari duabus rationibus. quarum vna est, quod si possibilitas exigeret ens rationale pro subiecto, vt materiam, in qua denominetur: sequitur etiam quod impossibile exigeret reale ens, in quo denomineiur: quod est falsum: quia impossibile non habet esse, neque materiam, in qua adueniat, & possit de eo, idest ab eo denominari. Et consequentia potest probari: quoniam opposita tam contraria, quam priuatiua habent fieri circa idem. vt. 10. Metaphysic. probat Aristote. & patet inductione. modo possibile, & impossibile sunt opposita, vel contrariae, vel priuatiue. & hęc patet. ergo habent fieri circa idem. si igitur possibile circa ipsum ens reale: & impossibile etiam quod est propositum.

AVEROES.

AIt Auer. Quòd autem posſibilitas determinet materiam exiſtentem, hoc patet. quoniam alia intellecta vera non euadunt quin determinent aliquod ens extra animam, poſtquam verum, vt dictum eſt in definitione eius eſt vt reperiatur in anima, ſicut reperitur extra animam. igitur non euadet ex dicto noſtro aliquid eſſe poſſibile, quin determinet hoc intellectum aliquid, in quo reperiatur hæc poſſibilitas. Attamen aſſumere probationem, ꝙ non determinet intellectum poſſibilitatis aliquod ens, in quo ſuſtentatur, eſt ſermo ſophiſticus. nam impoſſibile determinat ſubiectum, ſicut ipſum poſſibile. & hoc patet. impoſſibile enim eſt oppoſitum poſſibilis. contraria autem oppoſita determinant proculdubio ſubiectum: nam impoſſibilitas eſt negatio poſſibilitatis. ſi autẽ poſſibilitas determinauerit ſubiectum, tunc impoſſibilitas, quę eſt negatio huius poſſibilitatis, determinat etiam ſubiectum. vt dicimus ꝙ eſſe vacuum eſt impoſſibile, quoniam eſſe dimenſiones ſeparatas eſt impoſſibile extra corpora naturalia, & infra. & dicimus ꝙ ambo contraria impoſſibile eſt eſſe in eodem ſubiecto. & dicimus ꝙ eſt impoſſibile duo eſſe vnum: & hoc quidem in eſſe, & totum hoc eſt manifeſtum per ſe: & nihil eſt conſyderatio huius ſophiſticationis hic adductæ ab eo.

Auer, modo arguit contra ſolu. Alga. &c. d. dicimus nos ꝙ poſſibilitas ſine dubio indiget reali materia. Hoc probat. d, omnia enim intelligibilia vera exigunt ſine dubio ens reale extra animam, cuius rationem addit. d. veritas enim, vt declaratum eſt in ſua declaratione, id eſt, in lib. perihermenias, & in prędicamentis, eſt ęquare rem ad intellectum. ſ. ꝙ reperiatur in anima, ſicut eſt extra animã. Tertio concludit illud. d. vnde oportet, quando dicimus de aliqua re ꝙ eſt poſſibilis, ꝙ hęc ſententia, id eſt, ſenſus huius propoſitionis ſignificet rem, in qua hęc poſſibilitas reperitur. Debes ſcire ꝙ vis rationis Auer. in hoc conſiſtit, quoniã vel illi iudicio intellectus reſpondet aliquid in re, vel nihil. Si nihil, ergo eſt fictio. & ſic intellectus poſſet facere omne imaginabile poſſibile. Si aliquid, ergo dictum Alga. eſt falſum, & per conſequens, ſi iſta eſt poſſibilis, mundus eſt, oportet ꝙ in re ſit aliquid, a quo intellectus illam ſumat poſſibilem. V.g. materiam. & hoc fuit dictum. (Sed id, quod) hic ſoluit argumentum primum Alga. ad probandum illud. & primo reſumit illud. d. ſed illud, quod dicebat Alga. videlicet ꝙ poſſibilitas non exigit ens reale, quia impoſſibile non exigit ipſum, ſophiſticatio eſt, quod declarat. d, eo ꝙ impoſſibile exigit ſubiectum, ſicut exigit poſſibilitas. cuius rationem dicit, poſſibilitas enim, & impoſſibilitas duo ſunt oppoſita. & hæc eſt velut minor. & opponentia exigunt ſine dubio ſubiectum. & hęc eſt quaſi maior. deinde probat minorem, d. quia impoſſibilitas eſt negatio poſſibilitatis. deinde concludit concluſionem. d. vnde, ſi poſſibilitas exigit ſubiectum, ergo & impoſſibilitas. Vult ergo Auer. ꝙ tam poſſibile, quam impoſſibile in eodem ſint ſubiecto. (V.g.) probat idem exemplo. d. v.g. ſi nos dicimus ꝙ eſſe vacuum eſt impoſſibile, hoc dicimus ſup. quia eſſe dimenſiones extra corpora naturalia, ſeu infra. i. extra cœlum, vel infra cœlum eſt impoſſibile, & tunc recolligit ſolu. d. tandem ſup. dicimus ꝙ hęc reprobatio contra ipſum eſt ita manifeſta ꝙ non indiget de exemplorum multiplicatione, quaſi dicat, ꝙ illud, quod ipſe habet pro inconuenienti, eſt neceſſarium. Sed dubitatur. quoniam, ſi impoſſibile eſt in illo ſubiecto, in quo eſt poſſibile: ergo ei correſpõdent aliquid in re, &

Dubitatio. per conſequens aliquod eſſe, & ſic non eſſet pura negatio. Poteſt dici, ꝙ iam

Solutio.

A possibile, quam impossibile in eodem subiecto sunt modo diuerso. quoniam possibile est in eo subiectiue & formaliter, impossibile est in eo denominatiue, quoniam principiū impossibilitatis est materia, cōplementū est ratio & intellectus. qm̄ materia non est in potentia ad chimeram, dicit esse impossibile, istud ergo impossibile non est in materia nisi denominatiue, possibile vero formaliter, qm̄ potentia est ipsa dimensio materię, quę est eius proprium propriorum, vt dixi in lib. de substantia orbis. Quidam tamen finguni alibi, ꝙ propositio philosophorū est vera in omnibus oppositis pręter in contradictorijs. modo possibile, & impossibile sunt quasi contradictorie opposita, &c. Positio quorundam.

ALGAZEL.

Ait Alga. Et secunda est, quoniam nigredo, & albedo, determinat intellectus in eis ante esse earum ꝙ sint possibiles. Si autem hæc possibilitas referatur ad corpus, in quo fiunt, ita ꝙ dicatur dispositio eius, ꝙ hoc corpus possibile est vt denigretur, & dealbetur. &, cum albedo in se non sit possibilis, & non habeat denomina-
B tionem possibilitatis: sed possibile est corpus, & possibilitas refertur ad id: tunc dicimus quid est iudicium nigredinis, & albedinis in se, verum sit possibile, aut necessarium, aut impossibile? & non potest euadi quin dicatur ꝙ sit possibile. & significat ꝙ intellectus, & determinatio circa possibilitatem non indigent positione substantiæ entis, ad quod referatur possibilitas.

AVEROES.

Ait Auer. Hæc est fallacia, nam possibile dicitur de recipiente, & recepto: id autem, quod dicitur de subiecto recipiente, opponitur ei impossibile: id vero, quod dicitur de recepto, opponitur ei necessarium.

Quod autem denominatur a possibilitate, cui opponitur impossibi-
C le, non id, quod exit in actum a possibilitate, ex eo ꝙ exit in actū. qm̄, cum exierit, aufertur ex eo possibilitas. denominatur tamē a possibilitate, ex eo ꝙ est in potentia. & subiectū huius possibilitatis est subiectum, quod permutatur ab esse in potentia ad esse in actum. & hoc est manifestum ex definitione possibilis. nam est id, quod nō est, & est in posse vt sit & non sit. Et hoc non ens possibile non est possibile ex eo ꝙ non est, nec ex eo ꝙ est in actu, sed est possibile ex eo ꝙ est in potentia. Et ideo dixit secta Namatezela ꝙ id, quod non est, sit substantia quædam. nam id, quod nō est, est contrarium ipsi esse: & vnumquodq; differt ab alio. &, cum aufertur priuatio alicuius rei, est loco eius esse eius. &, cum aufertur esse eius, est loco eius priuatio eius. &, quoniam substantia priuationis, impossibile est vt conuertatur in esse, nec substantia esse conuertatur in priuationē, necesse est vt recipiēs ea sit quid tertium præter ea, & est id, quod denominatur a possibilitate, & generatione, & permutatione a denominatione priuationis ad deno-

minationem ipsius esse.priuatio enim non denominatur a generatio- D ne, & mutatione,nec res,quę fit in actu,denominatur hoc: & generatum, cum erit in actu,aufertur ab eo denominatio generationis,& mutationis, & posibilitatis:ergo nō potest euadi de necessitate ab aliquo denomiuato a generatione,& mutatione, & conuersione ex priuatione ad esse, sicut est in permutatione contrariorum vnius ad aliud, scilicet ꝙ necesse sit esse eis subiectum, in quo adueniunt vnum quidem post ablationem alterius, nisi ꝙ in mutatione,quę est in aliis accidentibus, est in actu, in substantia vero in potentia. Nec possumus etiam ponere hoc denominatum a posibilitate,& mutatione rem,quę est in actu, scilicet ex qua fit generatio, ex eo ꝙ est in actu: quoniam hoc etiam deperditur: id autem, ex quo fit generatio, oportet vt sit pars generati. Igitur hic est subiectum necessario recipiens posibilitatem,quod est sedes mutationis, & generationis: & est id,quod dicitur generari,& mutari,& permutari ex priuatione ad esse, Nec possumus ponere hoc de natura rei exeuntis in actum,i. de natura entis in E actu.nam,si hoc esset, non generaretur ens. generatio enim est ex non ente,non ex ente.nam natura est quid, ad quod conuenerunt Philosophi, & secta Mahatazela ꝙ reperiatur: nisi quòd Philosophi tenent ꝙ non erit denudatum formis repertis in actu,scilicet non erit denudatum ipso esse:permutatur tamen ex esse ad esse, sicut permutatur sperma exempli gratia ad sanguinem,& permutatio sanguinis ad membra sensitiua.nam si esset denudatum ipso esse, esset ens in se.si autem esset ens in se, non esset ex eo generatio. & hoc equidem apud eos est id, quod appellant materiam: & est causa generationis, & corruptionis: & omne ens denudatum ab hac natura est apud eos non generabile, nec corruptibile.

Materia nō reperitur denudata in actu abesse.

ALGAZEL.

F

AIt Alga. Tertia vero,ꝙ animę humanæ apud eos sunt substantię existentes per se,& non sunt corpus, neq; materia, nec copulatę adęquatę materiæ, & sunt innouatę, prout id tenet Auicenna,& verificantes ex eis,& habent posibilitatem ante innouationem suam,& non habent substantiam,nec materiam vt sit posibilitas earum denominatio relatiua, & non reducitur ad posse potentis, nec ad agens. & sciendo ad quid reducitur, conuertitur hoc contra eos.

Hic ponit secundam rationem ipse Alga. ad probandum illud, quod superius dixit, scilicet quod posibile non requirat subiectum.d. ait Alga. secunda ratio est,quia animę separatę hominum sunt subiectiue,id est,subsistenter, per se existentes non in corpore,neque in materia, neq; aliqualem habent circunstantiam materialem,qua innouentur, vt opinatur Auicen. & alij de numero nobilium philosophorum.& tamen sine dubio antequam innouentur, id est, corpori vniantur,habent posibilitatem, & tamen hæc posibilitas non habet subiectum,neq; materiam. quoniam non fiunt ex materia.ergo earum posibilitas est determinatio relatiua non dependens de patiente, neque agente, sed solum ex indiuiduo

A rationis contingentis extrema. His igitur duabus rationibus voluit Alg. aliquod eius possibile, & non indigere subiecto pro eius possibilitate, vt apparet.

AVEROES.

Ait Auer. Nunquam vidi sapientis esse dictum, quòd anima [illegible] innouata innouatione vera, & postea quòd sit remanēs [illegible] id quod recitauit Auicen. oēs tñ confitentur ꝙ innouatio eius [illegible] relatiua & est peruentio eius ad possibilitates corporales, recipiens [illegible] squidē hanc continuationem, sicut possibilitates, quæ sunt in speculis ad copulationem radii Solis cum eis. & hæc possibilitas apud eos non est de natura possibilitatis formarum generatarum, & corruptarum, sed est possibilitas modo, quo opinantur demonstrationē adducere nos ad ea. & subiectum huius possibilitatis est natura diuersa à natura materiæ. & non percipiet opiniones eorum in his rebus nisi qui operam dederit libris eorum cum conditionibus, quas dixerunt, B & attributa, quæ dixerunt, cum perfectione scientiæ innatæ, & magistro sapiente. Dubitare autem Alga. his rebus hac dubitatione non conuenit tali, qualis ipse est. Nam non euadet ab vno duorum, aut enim ipse sciuit hæc omnia secundum veritatem, & adduxit ea hic præter veritatem: & hæc est operatio prauorum: aut non intellexit ea secundum veritatem, & dubitauit in sermone, mediante re, quæ non comprehendit scientiam: & hæc est operatio ignorantium. Iste autem vir, absit apud nos ab his duabus denominationibus, licet non possint boni euadere, quin vilipendant eum. Attamen vilipensio Alga. est compilatio huius libri. & forte coactus fuit propter tempus, & locum eius.

ALGAZEL.

C Ait Alga. respondens pro Philosophis. Si autem dicatur reuersio possibilitatis ad iudiciū intellectus est quid falsum. quoniam nihil est iudicium intellectus, nisi scientia de possibilitate: possibilitas autem est scitū, quod est diuersum à scientia. sed sciētia est, quæ id comprehendit, & id sequitur, & alligatur ei, prout est, scientia autem, si imaginatum fuerit ꝙ sit priuatio eius, non deperditur scitum, quod est possibile, sed remanet possibile possibile, licet nō sciatur. scitum vero, cum imaginatum fuerit auferri, auferetur scientia. scientia autem, & scitum sunt duo, quorum vnum est sequens, aliud vero attrahens, &c. vsque ad, & erit possibilitas denominatio eis hac via.

AVEROES.

Ait Auer. Quod posuit in hoc capitulo est sermo verus, & declarabitur tibi hoc ex eo, quod diximus de intelligētia naturę possibilis.

ALGAZEL.

AIt Alga. contradicens sapiẽtibus. Et responsio est ꝙ reuersio posibilitatis & necesitatis, & ĩposibilitatis ad iudicia intellectualia est vera. & id, quod dixerũt, ꝙ dispositio iudiciorum intellectus est sciencia eius, & sciẽtia determinat scitũ, dicitur eis, quẽadmodum coloratio, & animalitas, & alia iudicia vniuersalia sunt permanentia in intellectu apud eos, & sunt scientiæ, quibus dicitur non esse scita, & scita quidem eorum non habent esse demonstratum, adeo ꝙ declarauerunt Philosophi ꝙ vniuersalia reperiuntur in scientiis, nõ aũt demonstrata: esse vero demonstratum est in particularibus indiuidualibus, quæ sunt sensibilia, non autem intellectualia, sunt tamẽ causa consyderationis intellectus, & faciendi iudicium abstractum à materia intellectuali: ergo coloratio est iudicium abstractũ in intellectu præter nigredinẽ, & albedinem. & non potest imaginari, cum fuerit color, qui non sit niger, nec albus, nec alius color. & cõfirmata est intellectui forma colorationis absque differentia, & dicit ꝙ sit forma, cuius esse est in scientiis, non autem demonstrata. si autem hoc non fuerit imposibile, sic non erit imposibile id, quod diximus. B

AVEROES.

Scientia nõ est rei vl̃is, sed particulariũ in vl̃i. vide primo de Aĩa co. 8. & alia ibi annotata. vi de Alexan. Aphr. lib. i. Quęstio. natural. qõ, iij.

AIt Auer. Hic sermo sophisticus. nam posibilitas est quid vniuersale habẽs particularia reperta extra aiam, vt sunt alia vniuersalia. sciẽtia aũt non est scientia rei vniuersalis, sed est sciẽtia particularium modo vniuersali, quem facit intellectus in particularibus, cum abstrahit ab eis naturã vnam cõem, quæ diuisa est in materiis, & vniuersale non est natura eius natura rerum, quibus est vniuersale. Attamen ipse in hoc sermone fallitur, accipiens quidem naturã posibilitatis pro natura vniuersali, absque eo, ꝙ sint ibi particularia, in quibus sustẽtatur hoc vniuersale, s. posibilitas vniuersalis. vniuersale autem non est scitum, sed cum eo sciuntur res, & est quid repertum in natura rerum scitarũ in potentia. &, nisi esset hoc, esset comprehensio eius particularium, in eo ꝙ sunt vniuersalia, cõprehensio falsa. hoc autem sic esset, si natura sciti esset particularis per se, non autẽ per accidens. sed est contrarium, s. ꝙ scitũ est particulare per accidẽs, vniuersale vero per se. & ideo cum non comprehendit id intellectus, ex eo ꝙ est vniuersale, fallitur in eo, & iudicat de eo iudicio falso. cum autẽ abstraxerit naturas, quæ sunt in particularibus a materiis, & posuerit eas vniuersales, bene potest de eis iudicare iudicio vero, & ꝙ non misceantur ei naturæ. & posibilitas est vna harum naturarum. Vlterius sermo Philosophorum ꝙ vniuersalia reperiuntur in intellectu, nõ aũt demonstrata, intentio eorum in eo est, ꝙ reperiuntur in actu in intel-

A lectu, nō aūt demonstrata. & nō ponunt ꝙ non reperiuntur omnino demonstrata, sed volunt ꝙ sunt in potentia, & non in actu. nam, si nō essent, omnino essent falsa. &, cū fuerint extra intellectum, sunt in potentia, & possibile est extra animā in potentia. ergo hoc modo assimilatur natura eorū naturæ possibilis. Et ex eo conatus est facere sophisticationem, qm̄ assimilauit possibilitatem vniuersalibus, quia sunt conuenientia, & eadem, circa esse, quod est in potētia. Vlterius posuit ꝙ Philosophi dicunt ꝙ vniuersalia non habent esse extra animā omnino, & intulit ex hoc, ꝙ possibile non habet esse extra animam omnino. O quanta est vilis hæc fallacia, & corrupta sententia huius hoīs. Obseruā de vniuersalibus.

ALGAZEL.

B Ait Alga. Cum autē dicunt si imaginaretur priuatio intellectuū, aut occultatio eorū, non auferetur possibilitas, dicimus, si imaginaretur priuatio eorū, verum judicia vniuersalia, & sunt genera, & species, essent priuata. Cū aūt dixerint sic, q̄a nihil habent, nisi judicia in intellectu, sic etiam est dictum nostrum de possibilitate. & nulla est differentia inter ambas naturas. Si autem existimauerint ꝙ remanserint in scientia Dei glo. sic etiā sermo de possibilitate, & necessitate. & intentum est ostendere contradictionem verborum eorum.

AVEROES.

Ait Auer. Apparet ex hoc sermone contradictio sui ipsius, & ignorantia eius. nam magis sufficiens, quod sit in eo, fundatur super duas ꝓpositiones. quarū vna est ꝙ ipse declarauit ꝙ possibilitatis aliqua est particularis extra animā, & aliqua vniuersalis, & est intellectū illorum particularium & est sermo non verus. Si autē
C dixerint ꝙ natura particulariū extra animam ex possibilibus est natura vniuersalis, quod est in intellectu, tunc non habet nec naturam particularis, nec vniuersalis, aut erit natura particularis natura vniuersalis. & hæc omnia sunt dementiæ, & chimeræ. & qūocunq; sit, vniuersale habet aliquod esse extra animam. Vniuersale nō habet esse extra animam.

ALGAZEL.

Ait Alga. Excusatio autē de impossibilitate, quòd referatur ad materiā, quę attribuitur rei, cum prohibetur ei contrariū eius, non omnis profectò impossibilitas est sic. nam esse socium Deo. glo. est falsum. & nō est materia, ad quā referatur impossibilitas. Si autē existimauerint ꝙ falsitas socii est separatio Dei glo. in se, & esse eius est necessariū, & separatio referē ad id, dicimus eis ꝙ nō est necessarium. mūdus enim est cū eo, igitur non est separatus. Si vero existimauerint ꝙ

separatio eius à simili est necessaria, & contradicens necessario est impossibile, & est relatio eius ad id, dicimus ꝙ dispositio separationis Dei glo. à mundo, non est sicut separatio eius à simili. nam separatio eius a simili est necessaria, & separatio eius à creaturis nō est necessaria. D

AVEROES.

Quę sint iudicia intellectus.

Esse simile Deo in esse ē impossibile.

AIt Auer. Hic totus est sermo vanus, & cadens. qm̄ nō est dubium apud eū ꝙ iudicia intellectus sunt iudicia ei secūdū naturas rerū extra animā. &, si nō esset extra animā, nec possibile, nec impossibile, tunc essent iudicia intellectus in hoc, ac si non esset iudiciū, & nō esset differentia inter intellectum, & imaginationem. Esse autē simile Deo glo. est impossibile in esse, sicut ipse est necessarius in esse. & non est opus multiplicare sermonem in hac quæstione.

ALGAZEL.

AIt Alga. Adhuc excusatio est inconueniens in animabus innouatis, habentibus substātias separatas, & possibilibus antea ad innouationem: & non est ibi aliquid, cui attribuitur. Cum autem dixerint ꝙ materia possibile est vt eligant eam animæ istæ, sunt relationes longę. Si aūt hoc vobis sufficit, non est absurdum, quin dicatur ꝙ dispositio possibilitatis innouati est ꝙ potens id possibile est ei vt id innouet, & erit relatio eius ad agens, licet non fuerit innatum ei, sicut est relatio animę ad corpus patiens, quāuis non sit ei innatū. & nulla est differentia inter proportionem ad agens, & proportionē ad patiens, cum non fuerit quid innatum in ambobus subiectis. E

AVEROES.

Possibilitas quę est in instrumēto nō est possibilitas quę est in Agente.

AIt Auer. Intendit inferre eis, si posuerint possibilitatē in innouatione animę, non innatā in materia, ꝙ sit possibilitas in patiēte, vt possibilitas in agente in emanatione actionis ab eo, & erunt ęquales ambę possibilitates. & hoc est inconueniens. quoniā secundū hanc positionē aduenient aīa, quasi vellet corpus ab extra, sicut vult faciēs factū, & non erit vt dispositio in corpore, quēadmodū nō erit faciens dispositio in facto. Attn̄ responsio ei est ꝙ nō prohibetur quin reperiatur aliquę ex perfectionibus, quę currunt cursu dispositionum, cū separatur subiectū eius, vt nauta in naui, & faciens cū instrumento, quo operatur. Si aūt est corpus tanquā instrumentū animæ, ipsa quidē est dispositio separata. Sed nō est possibilitas, quę est in instrumēto, vt possibilitas, quæ est agenti: sed reperitur instrumentum in ambabus rebus simul, i. possibilitate patietis, & possibilitate agentis. & ideo sunt instrumenta mouētia, & mota. & in eo ꝙ sunt mouentia, reperitur eis F

A posſibilitas, quę eſt in agente: & in eo ꝙ ſunt mota, reperitur eis poſſibilitas, quę eſt in patiente. & nō ſequitur eis ex poſitione animę ſeparatę vt ponatur poſsibilitas, quę eſt in recipiente, eadē cū poſsibilitate, quę eſt in agente. Vlterius poſsibilitas, quę eſt in agente, apud Philoſophos non eſt iudicium intellectuale tm̄, ſed iudiciū de re extra animā. & non eſt vtilitas cōtradicenti, aſsimilanti quidē vnā duarum poſsibilitatū alteri. Et, quoniā conſiderauit Alga. ꝙ iſti ſermones omnes faciunt dubitationes, & confuſionē ei, qui non poteſt eas ſoluere, & eſt opus prauorum Sophiſtarum, ideo dixit. Poſsibilitas apud philoſophos ex parte agētis non eſt iudiciū intellectuale tātū.

ALGAZEL.

AIt Alga. Si autē dixerit adhęſiſtis in omnibus quęſtionibus oppoſitioni dubitationibus cū dubitationibus, & non euadet id, quod poſuiſtis, à dubitationibus, dicimus dubitatio declarat

B corruptionē ſermonis proculdubio, & ſoluuntur modi dubitationū, conſyderando dubitationem, & quæſitū. Nos aūt non intendimus in hoc libro niſi adaptare opinionē eorū, & mutare modos rōnū eorum cum eo, cū quo declarabitur deſtructio earū. & nō incūbemus ad ſuſtentandū opinionē aliquā, vnde non egrediemur ab intentione libri, nec cōplebimus ſermonem in aſſumendo rationē demonſtrantem innouationē mundi: qm̄ intentio noſtra eſt deſtruere rationes eorum, notificādo id, quod ſequitur. affirmare vero opinionē verā, derelinquimus in alio libro, quē edere decreuimus in hoc, dn̄o concedente, quē Fundamēta legū appellabimus: in quo quidē affirmationē facere intēdimus, ſicut in hoc libro deſtructionē facere volumus.

AVERROES.

C AIt Auer. Oppoſitio autem dubitationibus cum dubitationibus non facit deſtructionem: facit tn̄ confuſionē, & dubiū ei, qui fecit dubitationes dubitationibus, & nō verificatur apud eū vna duarū dubitationū, & deſtructio dubitationū, quę opponuntur ei. Et plurimi ſermonū, cum quibus oppoſuit hic vir, ſunt dubitationes eueniētes, cū adducūtur ſermones eorū, aliquis apud aliquem, & aſsimilantur diuerſi adinuicē. Attn̄ hęc quęſtio non eſt perfecta. quęſtio. n. perfecta eſt, quę facit deſtructionē opinionis eorū ſcd̄m rē ipſam, non ſecundū ſermonē dicētis. vt eſt poſitio eius, ꝙ ſit poſsibile aduerſario ꝙ poſsibilitas ſit iudiciū intellectuale, vt ponūt hoc in vniuerſali. Nam, ſi cōceditur verificatio ſimilitudinis inter ea, nō ſequitur ex hoc deſtructio eſſendi poſsibilitatē iudiciū adhęrens ipſi eſſe. ſequeretur. n. ex eo vnū duorū, aut deſtructio eſſendi vniuerſale in intellectu tm̄, aut eſſe poſsibilitatē in intellectu tm̄. Et debuit incipere adaptare veritatem, antequā inciperet de eo, quod facit confuſionē cōſyderantibus, & de-

bitationem, vt moriatur considerans, antequam incumbat libro illi, D
aut moriatur ipse, antequã componat eum, qui quidem liber adhuc nõ
peruenit ad nos: & forte non edidit eum. Cum autem dixit ꝙ ipse non
intẽdit in hoc libro aliquã opinionẽ sustentare, dixit hoc, vt nõ exi-
stimetur de eo ꝙ ipse intendat sustẽtare opinionẽ sectę Assariæ. & ap-
paret ex libris dedicatis ei ꝙ reuersus est in sciẽtiis diuinis ad opinio-
nes Philosophorũ. & ex magis apparentibus de eis in hoc, & veriori n
confirmatione eius est liber eius, appellatus Fenestra luminarium.

Hic respondet ad rationẽ Alga. & debes scire ꝙ Alga. videtur ꝙ opinetur
Opinio Plat. de aĩa. opinionẽ Platonis, qui posuit animas creari in quodã numero ab ęterno, & eas
iussu Dei vniri corporibus in tẽpore per administrationẽ agentis naturalis, &
post mortẽ iterum remanere. & contra hoc non arguit Auer. alio modo vide-
tur opinari, quod post mortem animæ remaneant æternę, licet habuerint princi
pium, quę possunt vniri, licet non vniantur. & hoc destruit Auer. probat ergo
quod hoc sit falsum autoritate philosophorum. d. dicimus nos quod nullos sapiẽ
tum, vt inuenimus, opinatur quod anima innouetur, & post mortem corporis re
maneat, nisi Auic. tantum: quoniã principiũ est apud naturales, quod omne, qđ E
incœpit, desinet, vt probaui in lib. de intellectu. Si enim anima incœpit, ipsa
desinet: & si desinet, nec incœpit. (immo omnes) hic ponit modum, quo animæ
possint intelligi fieri. d. immo omnes communiter opinati sunt, quod innoua-
tio animæ est relatiua, scilicet quod hæc innouatio, est eius adiunctio cum cor-
poribus possibiliter dictam adiunctionem recipientibus cuius exemplum ponit
d. eo modo, quo præparationes & possibilitates speculorũ, id est, eo modo, quo
potentia speculi recipit adiunctionem radiorum solis. Sed hic maxima oritur
quęstio, quid scilicet sit ista vnio, & quid ista possibilitas adiunctionis? Et scias
quod in libro de Intellectu exposui illud, attamẽ dicendũ, quod intellectiua ani-
ma apud Auer. est forma simplex, separata, actus purus, sicut quælibet intelli-
gentia mouens stellam, vt ibi scripsi, vult tamen, ꝙ ista continuetur corporibus
humanis per operationem, quando enim corpus hominis per cogitatiuam opera
tur comprehendendo singulare demonstratum, tunc intellectus vnitur ei, vt for
ma mouens, ergo intellectus & est intellectus, & est anima: intellectus quidem,
prout separatus & inmixtus, intellectus per essentiam eius, sicut quęlibet intel-
ligentia, anima quoque, prout corpori continuatur, per esse principium intel-
ligendi & volendi, ergo innouatio animæ est relatiua, quoniam, quando cor-
pus fundat relationem illam, qua comprehendit indiuiduum demonstratum, tũc F
intellectus dicitur anima eius, absolute tamen non dicitur anima, sed prout cor
pus fundat illam. Sed dices, quid est ista relatiua vnio, & vbi est subiectiue?
Quid sit relatiua vnio ipsius aĩæ. Dicendum, quod nihil est aliud, nisi denominatio quædam ipsius animæ intel-
lectiuæ, qua dicitur anima, vbi prius non dicebatur, sicut dextrum in colum-
na nihil aliud est, nisi innouata relatio, qua denominatur dextrum. Subiecti-
ue autem est in corpore sicut relatio columnæ in homine, vnde, sicut Deus dici
tur agens respectu existente in re acta, & colũna dextra respectu existente in
animali, sic intellectus dicitur anima hominis respectu animationis existentis
in corpore, et in hoc apparet exemplum de sole. potest enim sol dici forma om-
nium speculorum, licet non recipiatur in eis prout specula vniuntur ei. Et hoc
declarat. d. & dicta possibilitas apud philosophos non est de natura formatum
possibiliter innouatarum & corruptibilium. immo, vt opinantur et allegant ip-
si demonstrasse, imposita est in quadam natura præter naturam materiæ. Dein-
de se excusat. d. & hoc non potest hic sufficienter ostendi, exigit enim plurima
præambula, quæ in singulis locis librorum philosophorum diffuse reperiuntur,
maxime ab Aristo. in tertio de anima. In his apparet defectus Ioan. Iando-
Error Ioã-nis. ni, qui voluit vnicam esse animam intellectiuam in corporibus humanis. hoc
enim patet: quoniam, licet intellectus sit vnus simplex omnium, non tamen

A anima intellectiua: quoniam anima intellectiua dicit duo, scilicet intellectũ purum, & etiam secundum illum denominantẽ intellectũ, & subiectiue existẽtem in corpore, & per consequens potest concedi plures esse animas, quot sunt respectus, & corpora hominis. Secundo apparet quod animæ innouantur in hominibus continue, non scilicet nouitate accidente in eis, sed in nominibus. Sed dices, quid est fundamentum proximum vnionis talis. Dicendum, quod sicut nauta non dicitur anima nauis, nisi quando incipit operari, ita intellectus non dicitur esse anima hominis, nisi quando incœpit esse principium operationis in eo: fundamentum ergo proximum est operatio, & quia operationes hominum sunt diuersæ, ideo & animæ relatiue sunt diuersæ, absolute sunt vnus actus purus non cadens in continuo, & tempore. Et debes scire quod hæc est opinio Aristo. & Auer. & est error purus: secundum nos christianos, aliter est dicendum, vt declaraui in libro de intellectu, vbi contradixi his philosophi fortissimis rationibus.

Dubitatio. Solutio.

Defensio legis nrę contra Arist. & Auer.

Contra hanc solu. arguit Alga. & primo proponit illam. d. & si forte diceretur quod possibilitas in innouatione animæ non imprimitur in materia, id est, si anima intellectiua non est possibilis vniri possibilitati materiæ, igitur sequitur ...quod possibilitas recipientis esset similis possibilitati agentis isto modo, videlicet quod possit actus, & operatio procedere ab eo, id est, in intellectu, quando vult, scilicet intrare corpus, & consequentiam non probat, sed potest

B probari, quoniam omnis possibilitas est aut ab agente, aut a parte materiæ, vt dictum est, si igitur possibilitas, qua intellectus vnitur corpori, non est a parte materiæ, ergo est a parte agentis, & nullum videtur agens nisi ipsemet intellectus: ergo ageret istam vnionem, quando sibi placeret. Deinde destruit consequens. d. & hoc est falsum, quia sequitur quod anima veniat in corpus tanquã, id est, eo modo, quo agens cupiens, & desiderans ipsum, dum est extra, antequã aduenial in corpore, sicut artifex intrat domum. & hæc non dispositio in effectu. Et debes scire quod virtus rationis consistit in hoc, intellectus, siue actus purus, siue non antequam corpori continuetur, potest continuari. Vel igitur ista possibilitas est ex parte materiæ, vel agentis, vel vtriusque. si vtriusque, ergo est forma generabilis & corruptibilis, vt scis. Si materiæ, ergo esset educibilis de potentia materiæ. Si agentis, quære de agente proximo & immediato huius vnionis & non potest poni aliud, nisi ipsemet intellectus, ergo sequitur illud inconueniens. Et hæc ratio est multum subtilis contra positionem Auerro. & ...non parum chara, & facit multum ad intellectum libri de intellectu.

...solut q. hanc multum subtiliter, & præciose. Et primo ponit veram responsionem. secundo ibi (Rursus) quasi tangit secundam solu. Dicit ergo in prima. dicimus nos quod ad hoc respondendum, videlicet, ꝙ non est impossibile

C reperiri perfectiones similes dispositionibus, quæ separantur a subiecto: vt nauta cum naue, & artifex cum suo instrumento, vult dicere quod potest inueniri ...ma, quasi similis intellectui mouenti orbem, vt apparet in nauta respectu nauis, & in artifice respectu instrumenti. Tunc declarat idem in intellectu. d. vnde, si corpus esset tanquam instrumentum animæ, anima esset dispositio id est forma separata. (Et est verum.) Cum accepit istam propositionem, videlicet quod intellectiua anima coo.paratur ad corpus, sicut artifex ad instrumentum: accipit secundam, ex qua vult ad formam respondere. d. & ... verum quod possibilitas instrumenti non est similis possibilitati agentis. Hæc ergo est vis solu. dicendum quod anima intellectiua potest vniri corpori ... aliqua. & quando quæritur, qua potentia agentis vel materię. Dicendum, quod neutro modo: sed potentia agentis circa instrumentum. & quando dicitur, omnis potentia est, &c. verum est de comparatione formæ propriæ ad materiam, & non de possibilitate inter agens, & instrumentum. (Et ideo sunt.) Solut. q. posset dici contra: quoniam tũc vna esset possibilitas agentis in vnione animæ, & patientis. Respondit. d. & ideo sunt instrumenta mouentia, & mobilia, id est instrumenta agentia, vt securis: & mobilia, id est passiua: vt dispositiones materiæ; vnde, inquãtũ mouẽtia, retinẽt agẽtis possibilitatẽ:

& inquantum mobilia, retinent possibilitatem patientis. vult ergo dicere quod D in ista vnione nulla est possibilitas agentis neq; materia, sed reductiue est vtraque: quoniam possibilitas, qua intellectus in corpore vnitur, dicitur reductiue possibilitas agentis: & possibilitas, qua corpus vnitur, dicitur possibilitas patientis reductiue, & ideo infert: non sequitur ex positione animarum separatarum, quod dicatur, quod possibilitas agentis & patientis sit vna & eadem, quoniam ibi concurrunt duæ possibilitates. Sed dices, possibilitas, qua intellectus vnitur, est ex parte agentis: ergo vniuersaliter, quando vult. & sic stat ratio Algazelis. Respondetur, quod non est ex parte agentis absolute, sed reductiue & metaphorice. proprie autem non est aliqua possibilitas, nisi qualis reperitur inter instrumentum, & motorem illius. Ideo illa vnio non est naturalis & propria, & quam subtilis sit ista solutio, tu vides: & cognoscis ignorantiam Ioan. Iand. 3. de Anima, qui nunquam nouit istam vnionem, & scis veritatem libri mei de intellectu. (Rursus possibilitas.) Hic, quasi inducit solu, secundum. d. rursus possibilitas agentis apud philosophos non est tantum quid intellectuale, imo est quid reale extra animam: cuius contrarium est in ista, vt declarauit quoniam aliqualiter requiritur intellectus comparans intellectum corpori, & & econtra, vt dixi. Deinde excusat se.d.non oportet amplius in hac reprobatione alta verba addere, quia, de se nota est apud quemcunque hominem intelligentem, habituatumq; aliqualiter in philosophia naturali: & quam mihi chara, E grataq; fuerit ista declaratio de intellectu, considera, tu: & sic consummata est expositio in prima disputatione. Vbi debes scire, quod Auerro. multa adduxit argumenta contra Alga. quæ in rei veritate sunt contra legem nostram, attamen, vt declaraui, illa non concludunt nisi physice. dixi enim quod philosophi totam doctrinam a sensibus accipiunt: &, quia dicta eorum sunt ex sensibus, ideo potest dici quod ratione naturali sunt dicta. Illa autē, quæ ponit lex nostra, cum sint supra sensus, & valde veriora, & per testimonium prophetiæ, quod est multo firmius, quam per sensus, sunt tenenda. Quando, ergo philosophi accipiunt aliquod principium, debet negari: quoniam, licet sit conforme sensibus, attamen contradicit rationi. Sensus enim in multis contradicit rationi, vt apparet in moribus. Sēsus enim vult fornicari, ratio vero vult esse cōtinens, vt apparet primo ethicorū. Omnia ergo principia, hic dicta, sunt falsa simpliciter, licet apparenter vera: non tamen apparentiæ est credendum, vt bene dixit Alga. Negatis ergo istis principijs, omnes rationes Auerrois sunt fatuæ. Et licet ego non adduxi illa principia, iterum tamen in singulo loco tetigi singulam solutionem.

Defensio nostræ legis.

Et hic est finis primæ disputationis.

A DISPVTATIO SECVNDA.

DE DESTRVCTIONE SERMONIS EORVM DE AETERNITATE MVNDI, ET TEMPORIS, ET MOTVS.

ALGAZEL.

IT Alga. Scias ꝙ hæc diſputatio eſt ramus primæ. quoniam mundus apud eos, ſicut eſt antiquus, non
B habens principium in eſſe ſuo, ſic eſt æternus, non habens finem in fine ſuo: & non poteſt imaginari finitas, nec corruptio eius: ſed nunquam deficit, nec deficiet ſic eſſe. Rationes autem eorum quatuor, narratæ circa antiquitatem eius, extenduntur circa æternitatem eius. & dubitatio contra eas eſt, ſicut dubitatio hic abſq; differentia. Nam ipſi dicunt ꝙ mundus eſt cauſatus, & cauſa eius eſt antiqua, & æterna: & ſic eſt ſimul cauſatum cum cauſa. & dicunt ꝙ, cum non mutatur cauſa, non mutatur cauſatum, & cauſa eius remanebit. & ſuper hoc ædificauerunt prohibitionem innouationis. & ipſamet currit circa ablationem ceſſationis curſu primæ. & hæc eſt via eorum prima. Secunda autem eſt, quoniam mundus, cum corrumpitur, erit corruptio eius poſt eſſe eius, & erit in eo poſt, ergo fuit in eo tempus. Tertia vero via eſt, ꝙ poſsibilitas eſſendi non ceſſat.
C & ſic eſſe poſsibile poteſt eſſe inconuenientia poſsibilitatis, niſi ꝙ hæc ratio non eſt fortis. nam nos negamus ꝙ ſit antiquus ex parte ante, & non negamus ꝙ ſit æternus a parte poſt, ſi fecerit Deus glo. cum remanere in æternum: cum non ſit de neceſsitate innouati vt habeat finem, & de neceſsitate actionis eſt vt ſit innouata, & vt habeat principium. Et non eſt neceſſe apud aliquem, vt ſit mundo proculdubio finis, niſi apud Ela abo alhauil alhalaph. qui quidem dixit ſicut eſt impoſsibile in tempore præterito eſſe reuolutiones infinitas, ſic etiam eſt in futurum. & eſt falſum. quoniam omne futurum non ingreditur in eſſe omnino non comprehenſo, nec æquali. præteritum vero iam ingreſſum eſt totum in eſſe comprehenſo, licet non ſit erit generale &, cum declaratum fuerit nos non denegare remanentiam mundi ex parte intellectus in æternum, ſed poteſt ſtare remanentia, & finitas eius. ergo cognoſcitur quæ pars poſsibilis conuenit in lege. & conſyderatio in eo non dependet in re intelligibili.

HAEC est secunda disputatio principalis huius libri, ubi narratur de dura- D tione mundi in futuro tẽpore. Et more consueto primo apponit motiua Al ... a. Se ... mundo reprobat illa, aliqua moderando. Circa primum videtur mihi ꝙ pri- mo premittit intentionem eius, & dicit, Ait Alg. modo vero excitati sumus inue- stigare, vtrũ mundus, & tẽpus, & motus sint infiniti in futuro. hęc igitur est eius

Dubitatio. intentio. Vbi debes scire, vt aperte. 8. Phy. declaratur, quod ex solo motu ęter- no scitur ęternitas mundi, & tẽporis, & primi motoris. similiter ex sola ęternita- te temporis scitur ęternitas cęterorum, & ex sola ęternitate mundi scitur eadem ęternitas, ideo posset esse dubitatio: quare expressit illa tria? satis enim suffecit

Solutio. exprimere illorum vnum tantum. Et dicendum, ꝙ expressit illa tria ad signifi- candum connexionem illorum: quoniã, quocunq; illorum existẽte ęterno, infert ęternitatem alterius comparis: ideo vt significaret eorum connexionem, ex pres- sit tria illorum, & dimisit quartum, scilicet ꝙ est primus motor, qui potius demon- strat ęternitatem mundi, sed a priori; vt dicit Auer. 8. Physi. commen. 50. & 52. & 56. vbi ponit modum, quo ex vno illorum trium infertur ęternitas primi, & econtra, diuersis processibus. vide (Vnde dicimus.) Probat, & assignat causam sue intentionis. & i. syllogismus debet sic componi. omnis artifex, qui solicite per- scrutatur de aliquo scibili, debet perscrutari de ramo illius scibilis. sed predicta intentio preposita est ramus questionis dicentis, an mundus sit ęternus quod est scibile. circa quod eramus soliciti: ideo in secunda figura debemus exequi de in- B tentione iam dicta. huius syllogismi tangit minorem, & eius probationem, & di- cit: vnde dicimus quod hęc questio est ramus predictę questionis, scilicet an mun- dus sit ęternus, hęc est minor. deinde declarat illam. d. philosophi enim opinati sunt quod, sicut mundus est ab ęterno in preterito, similiter asserunt ipsum esse sempiternum in futuro. vnde sup. opinantur. & quod semper fuit, & semper erit, vult dicere quod opinantur mundum esse infinitum ex vtroque latere. (Et eo- rum auctoritates.) Prosequitur suam intentionem, & primo in generali premit- tit fundamenta eorum philosophorum, Et dicit: & eorum auctoritates: vult dice- re fundamenta, maxime quatuor reperiuntur. dicunt tamen quod illę auctorita- tes, vult dicere fundamenta, sunt illę quatuor, quas nomine ipsorum duximus ad probandum in precedentibus, scilicet questione prima. quod mundus sit ab ęter- no in preterito tempore: nanque ab eisdem rationibus probatur ipsum mundi esse sempiternum, & creatum a causa aeternali & sempiterna. (Et quia causa) explicat illas vias seu auctoritates, quibus mouebantur philosophi. & prima ra- tio sic componitur. id, ad quod refertur relatiuum sempiternum aeterno tempo- re ipsum in sui natura & esse potens ponere reliquum correlatiuum in esse, de- bet esse sempiternum. sed mundus est huiusmodi: igitur in prima figura sequitur ipsum sempee esse. maior est manifesta de sui natura. cum enim intelligitur natu- E ra relationis, intelligitur illa maior. Sed minor prosyllogizatur in litera sic: re- latiua oportet ꝙ sint semper simul, vt ex definitionibus eorum apparet: causa et causatum sunt relatiua: ergo oportet vt sint semper simul. Tunc vltra, causa & causatum semper sunt simul. sed mundus est causatum, & primus motor causa, & est in sui substantia sempiternus. ergo mundus semper est, & sic nunquam desi- ne: esse. Huius syllogismi tangit tantum prosyllogismum minoris, & conclusio- nem, vnde ait, & quia causa & causatum sunt duo relatiua, & hęc est minor pro- syllogismi: & relatiua oportet ꝙ sint semper simul: & hec est eius maior. ergo mundus sempre fuit, & erit: & est conclusio principalis. & addit, dum enim cau- sa non permutatur, nec etiam causatum permutari debet, & est quasi confirma- tio dicti syllogismi, & in hac ratione sunt difficultates, quas dicam forte post vnde alt hæc est prima ratio ipsorum. (Secunda ratio, si) Ponit secundam ratio- nem, & videtur mihi quod est in forma hypothetica per impossibile, & debet componi, vt dicit: si mundus ad priuationem, vult dicere, ad non esse eius perue- niret, esset ergo sua priuatio post suum esse, & si esset ibi ante & post, tunc ibi esset tempus, quoniam ante, & post exigit tempus, vult dicere, quia sunt differen tię essentiales eius: ergo tempus erit postquam fuit corruptum: quod est simplici ter impossibile, consequentia autem apparet, quia priuato mundo non erit mo-

A tus, & per consequens nec tempus, cuius est passio vel mensura, & sic non erit tempus: & tamen erit propter iam dicta: ergo aliquid erit postquam erit corruptum. (Tertia ratio hec est.) Ponitur tertia ratio, & debet componi sic. id, cuius possibilitas essendi, nec esse possibilitatis cessat, in sui natura est sempiternū: sed mundus est huiusmodi: ergo erit semper: huius non ponitur nisi minor. d. possibilitas esse non cessat, vult dicere ipsius mundi, nec esse possibilitatis (Et hęc ratio debilis est.) Et postquam adduxit rationes, incipit debilitare illas. & primo debilitat istam vltimam rationem, & ait: & hęc ratio debilis est apud nos, quia negamus quod sit ab eterno, vult dicere a parte ante. Sed non negamus quod sit sempiternus, id est, perpetuus a parte post. Si deo placuerit quod esset in perpetuum, vult dicere secundum voluntatem primi. Ad formam argumenti negatur minor: quoniam possibilitas mundi essendi a parte ante non fuit semper, immo incoepit, & tamen voluntate Dei potest semper esse. (Non enim.) Remouet quoddam dubium: quoniam posset quis dicere, omne factum habet finem. Si igitur mundus est factus, igitur habet finem: ergo nō poterit nec voluntate Dei, nec aliqua causa perpetuari. Soluit. d. non enim est de necessitate innouati, vult dicere nouiter producti quod habeat finem, immo bene est de necessitate actus: vult dicere facti quod sit innouatum, & habeat principium. Circa hoc debes scire, quod isti opinati sunt, sicut Plato, scilicet quod postquam Deus fecit mun-
B dum, amplius non destruet ipsum, immo conseruabit eum: cuius ratio fuit, vt narrat Auerroes primo coeli commen. 124. aut quia agens aliquod non est innatum corrumpere ipsum, aut quia agens sapiens non est innatum corrumpere suum factum: demens enim est corrumpere opus eius, aut quia corrumpens est contrarium generanti: quod in proposito non cadit: aut quia non corrumpitur omnino, quia scilicet de ratione facti, non est habere finem, vt dicit hic Algazel. Sed de hoc dicam in solutione huius dubij aliqua pulchra. (Et nullus.) ponit peccatum cuiusdam, & dicit, nullus sapientum opinatur quod mundus debet finiri, nisi vnus prudentum saracenorum, cuius motiuum ponit, & videtur sua ratio consistere in hoc, quod, qua ratione est impossibile in praeterito reuolutiones infinitas precessisse, similiter & in futuro, sup. infinitas succedere: quod autem antecedens sit impossibile, tam declaratum est in expositione primę disputationis, in solutione quinti dubij. Similitudo autem apparet: quoniam tempus est vnius rationis, & in praeterito, & in futuro secundum omnes, ideo aequaliter est impossibile in vtroque. (sed hęc opinio.) Reprobat illud, & soluit eius argumentum, & dicit, & hęc opinio est erronea: nullum namque futurum ingressum est ad actū, vult dicere completum, neque successiue, neque continuate, id est, simul, & pręteritum ingressum est ad actum omnino successiue, id est, completum. Solutio igi-
C tur consistit in hoc, quod non est simile de pręterito, & de futuro: quoniam pręteritum est terminatum ad instans huius Diei, futurum autem non terminabitur, ideo non est simile: modo in infinitum terminari est impossibile, & concludit intentum. d. vnde, postquam non est magnum. &, si litera non est corrupta, vult dicere existentem mundum remanere in perpetuo intellectu, ergo sup. nec in [illegible]: quoniam Deus potest facere quod intelligit non implicans impossibilia, [illegible] sua finitio & sua perpetuatio est possibilis: ergo vtrunque potest facere [illegible] concludit. d. debemus nos igitur inclinare erga vnam illarum, scilicet [illegible] quod Deus finiet, vel Deus perpetuet, cum vtrunque ponit cohortatione [illegible] est, precepto legis non intellectuali, id est, non ratione, sed fide: quasi di[illegible] [illegible]rum illorum debemus credere ex lege, non ratione: quia lex nō ra[illegible] [illegible] vt credunt philosophi, vt declarauit Auicen. in. 9. Metaphy. [illegible] & sic completur intentio Algazelis, de quibus dicet nunc Auerroes,

AVEROES.

A It Auer. Quod autem dixit, quòd id, quod sequitur ex ratione prima eorum de antiquitate mundi in praeteritum, sequitur

idem ex ea in futurum esse verum: & sic etiam est in ratione secunda eorum. Cum autem dicunt quòd non sequitur in tertia ratione in futurum id, quod sequitur in præteritum secundum opinionem eorum, quia nos negamus vt sit mundus æternus in præteritum, & non est falsum vt sit æternus in futurum, nisi apud Auoalhozil alhalaph, qui quidem tenet esse mundum ęternum ex duabus extremitatibus falsum, non est, sicut dixit. quoniam, cum concedunt eis quòd mundus non defecit posibilitas eius, & quòd posibilitas euenit ei, tanquam quid cum sequens, quo mensuratur hęc posibilitas, sicut euenit enti posibili, cum exierit in actum hęc dispositio, & apparet de hoc spacio quòd non habuerit principium, verificabitur eis tempus non habere principium. hoc enim spacium nihil aliud est nisi tempus. & appellatio eius, qui appellauerit id dahar, idest æternum, nihil est. Et, cum fuerit tempus copulatum posibilitati, & posibilitas copulata esse moti non habet principium. Cum autem dixerint ꝙ omne, quod reperitur in præteritum, habet primum, est propositio falsa: quoniam primum reperitur in præteritum ærtenum, sicut reperitur in futurum. Distinctio autem eorum in hoc inter primum, & operationem eius, est ratio indigens demonstratione. quoniam esse eius, quod fuit in pręteritum non æternum, est aliud ab esse eius, quod fuit in præteritum æternum. nam id, quod fuit in pręteritum non æternum est finitũ ex duabus extremitatibus, s. habet principium, & finem. quod vero est in pręteritum ęternum non habet principium, nec finem, neq; cessatione. & ideo, quia non ponunt Philosophi ꝙ motus circularis habeat principium, non sequitur eis vt habeat finem: quoniam ipsi non ponunt esse eius in pręteritum esse generabile, & corruptibile. & qui concedit hoc eis, contradicit verbis suis. & ideo fuit hęc propositio vera, ꝙ omne habens principium habet finem. Quòd autem sit quid habens principium, & non finem non est verum, nisi ꝙ posibile fiat ęternum. nam omne habens principium est posibile. Quòd autem sit aliquid posibile, vt recipiat corruptionem, & recipiat æternitatem, est quid non scitum, & debet speculari de eo. Et iam speculati sunt de eo Antiqui, & Hauoalhauil conuenit cum Philosophis in eo, ꝙ omne innouatum corrumpitur, & est consequens fortissimum ad eradicandum sermonem de innouatione mundi. Qui autem distinguit inter pręteritum, & futurum, ꝙ id, quod fuit in pręteritum, iam exiit totum in esse: id vero, quod erit in futurum, non exit totum in esse: exit enim de eo aliquid, & aliquid non: est sermo fallax. Nam id, quod fuit in præteritum, in rei veritate iam exiit in tempore: & quod exiit in tempore, id excedit tempus ex duobus lateribus, & habet totum, & est finitum necessario. Quod vero non exiit in pręteritum, vt est processus eius, quod innouatur, non exit in pręterito, nisi æquiuoce. sed ipsum cum pręterito durat in infinitum, & non habet totum. totum vero ex partibus eius. tempus enim non reperitur ei principium primum, in-

Aeternũ a parte ante et post & ętet num a parte post tñ differunt.

A nouatum in præteritum. nam omne principium innouatum est in tempore præsenti: & omne tempus præsens habet ante id præteritum: ergo id, quod reperitur æquale tempori, & tempus est æquale ei, necesse est vt sit infinitum, & quòd non exeat ex eo in esse præterito, nisi parte eius, quas comprehendit tempus ex duobus lateribus: sicut non exit in esse moti ex tempore in rei veritate, nisi instans, nec ex motu, nisi id, quod mouetur in magnitudine, in qua mouetur in instanti, de quo quæritur. Nam quemadmodum ens, quod non defecit in præteritum, non dicimus quòd id, quod transiit ex esse eius, exiit nunc in esse: nam, si hoc esset, erit esse eius principium, & tempus id comprehendit ex suis lateribus: sic dicimus de eo, quod est cum tempore, non autem in eo, & in reuolutionibus præteritis, quòd exit ex eis in esse imaginabili id, quod ex eis comprehenderit tempus. Quæ vero sunt cum tempore, adhuc non exeunt in esse: sicut non exiit in esse præteritum id, quod non defecit esse, postquàm non comprehendit id tempus. Cum au-
B tem imaginatus fueris ens æternum, operationes quidem eius non retardantur ab eo: sicut est mos omnis entis, cuius esse est perfectum, vt sit tale. nam, si ipsum fuerit æternum, & non exiuerit in tempore præterito, sequitur necessario vt non exeant operationes eius in tempore præterito. nam, si exiuissent, essent finitæ: & hoc ens æternum non deficeret esse absque operatione. & id, quod non deficit non operari, est necessario impossibile. Et est conueniens enti, cuius esse non exit in tempore, & id non comprehendit tempus, vt sint operationes eius tales. nam nulla est differentia inter esse entis, & operationes eius. Si autem fuerint motus orbium cœlestium, & eius, quod sequitur ex eis, operationes entis æterni, cuius esse non exit in esse præterito, necesse est vt operationes eius non exeant in tẽpore præterito. Et non omne, quod dicitur de eo non exire, possibile est vt dicatur de eo iam exiuisse in tempore præterito, nec ꝙ iam finitum est. omne enim habens fi-
C nem habet principium. Vlterius, cum dicimus de eo non defecisse, est negatio processio in tempore præterito, & habere principium. Et qui ponit exitum fuisse in tempore præterito, ponit ei principium. & ipse quidem petit principium in quæsito. Et, cum non sit verum, id, quod non defecit cum esse æterno, iam exiuisse in esse, nisi exiuerit ens æternũ in esse, cum exit in tempore præterito. Igitur, cum dicimus omne præteritum iam exiuit in esse, intelliguntur de eo duo. quorũ vnũ est, ꝙ omne, quod exiuit tempore præterito, iam exiuisse in esse: & hoc est verum. præteritum vero copulatum ipsi esse, quod non defecit, s. quod non euadet ab eo, non conuenit vt dicamus exisse in esse. nam, cum dicimus de illo exiuisse, est contrarium eius, quod dicimus, ꝙ sit copulatũ enti æterno. & nulla est differentia in hoc inter operationẽ, & esse, s. ꝙ qui concedit possibilitatem esse entis, quod non defecit in præteritũ, debet etiam concedere ꝙ hic sint operationes, quæ non defecerunt antea in præteritum. & non est necesse vt sint operationes eius omnino

Duo intelliguntur i eo qd ptentum oē iam exiuit in esse.

positæ in esse, sicut non sequitur in duratione substantiæ eius in præteritum, vt exiuerit in esse. & hoc totum est manifestum, vt vides. Hoc autem esse primum possibile est vt faciat operationes, quæ non defecerunt, nec deficiet. &, si hoc fuerit impossibile in operatione, erit quoq; impossibile in esse. nam omne ens operatio eius est copulata ei in esse. Isti autem homines ponunt impossibilitatem operationis æternæ ei, & esse eius æternum. & hæc est vltimitas erroris. sed dare nomen innouationis mundo, vt dat lex, est magis proprium, quàm quod dat secta Assaria. nam operatio, in eo quod est operatio: est innouata. Imaginatur tamen antiquitas in eo, quoniam hæc inouatio, & operatio innouata non habet principium, nec finem. Dixi & ideo difficile est Mauris appellare mundum æternum, & Deum æternum. & ipsi non intelligunt de æterno, nisi non habens causam. & iam vidi aliquos sapientum Maurorum adhærere huic opinioni. D

Cum narrauit Auerroes totam sententiam Algazel. vult modo videre quid veritatis continet, & quid falsitatis. & primo declarat quid veritatis, & dicit: dicimus nos quod duę primę harum prędictarum rationum sunt concedendę, quia veræ sunt totaliter. (Sed id, quod.) Ostendit peccata illius, & primo ostendit tertiam rationem esse firmam, & videtur mihi quod probatio eius sit enthimema, & primo illius accipit antecedens. d. Sed id, quod dixit in tertia ratione, non est ita: quia, postquam concederemus mundum fuisse semper possibilem, & quod aliqua res extensa sequitur eandem possibilitatem, vult dicere mundi: & ab ea mensuratur, vult dicere taliter, quod illa possibilitas mensuratur illa re extensa taliter, scilicet, sequitur illa res extensa illam possibilitatem, qualiter sequitur possibilem rem, quando egreditur ad actum, scilicet eo modo, quo mensurat rem existentem actu: & quod hęc extensio est sine principio, totum hoc est antecedens. Nunc apponit consequens. d. concedendum igitur quod tempus non habet principium. (Dicta enim.) Probat consequentiam, d. dicta enim extensio non est aliud nisi tempus. (Et cum tempus.) Facit secundum enthimema, & dicit, & cum tempus dictæ possibilitati adhæret, ergo possibilitas adhęret esse mobili. & tunc infert tertium & sup. cum mobili esse adhęreat, ergo esse mobile non habet principium. Primo debes scire quod antecedens habet partes. Prima, quod natura mundi sit semper natura entis possibilitatis. Secunda, quod illi possibilitati coextendatur aliqua res extensa. i. aliqua cõtinua mora, quod illi possibilitati coextendatur aliqua continua mensura. Tertia, quod talis possibilitas mensuratur illa re extensa tanquam propria mensura, cogua ei eo modo, quo rei existenti coextenditur aliqua continua mensura. Quarta, quod hęc extensio sit sine principio. Tunc sequitur consequens iam dictum, s. tempus non incępisse. Sed circa hanc consequentiam primo dubitatur de veritate antecedentis, secundo de necessitate consequentis ex antecedente il lati, tertio videbitur de alijs enthimematibus. Quantum ad primum videtur mihi quod prima pars non sit vera: quoniam, secundum philosophos, quod semper est, non est ens possibile, vt dicit Arist. secundo de genera. tex. com. 51. & Auer. primo cœli commen. 138. modo mundus est natura semper ens, ideo non est natura possibilis. Secundo non videtur verum, quod illi possibilitati coextendatur aliqua res extensa: quoniam, vel illa possibilitas est aliqua res in actu, scilicet mundus semper existens, vel mundus non semper existens: primum dici non potest, quoniam dictum est. 4. Phy. quod ęterna non mensurantur tempore, nec extensione aliqua. Si vero intelligat rem, scilicet mundum non semper ens, nec hoc mensuratur tempore, quoniam sempiternum non ens, et etiam non mensurabitur sicut res existens, sicut dicit ipse, & per hoc apparet tertium esse impossibile: illud autem, quod dicit quarto, non videtur ad propositum: quoniam illa extensio non est extra animam, sed tantum in mente, ideo non videtur inferre conse-

Quod semper est, non est ens posse.

A quens. & per hoc apparet consequentiam illam nihil esse, vt potes intelligere.
Praeterea, secundum enthimema videtur valde debile: quoniam tẽpus non inhe
ret possibilitati, vt apparet, nec possibilitas mobili, et vltimum nihil est: quoniã
per idem possem probare Sor. esse semper, quoniã Sor. est semper esse possibile,
tñ habet principium, vt omnes sciunt. Sed circa istam rationem oportet consi-
derare: est.n. nimis breuis, ideo propter breuitatem latet. Dicendum igitur quod
ratio vel potest esse simpliciter, vel ad hominem: siquidem ratio est ad hominẽ,
vt puto, videtur mihi quod Algazel opinatur quod natura mũdi sit natura entis
possibilis, quoniam ipse opinatus est cum Plato. quod aliquod contingens in sua
natura posset a Deo perpetuari. vt etiam opinatur lex nostra: & si sic oportet
ipsum dicere quod natura mundi potest non esse, & potest esse. Sed volunt ie, et
sapientia primi a parte post perpetuabitur, vt dicebant in sententia eius dicta: ex
hoc sequitur quod prima pars est vera, scilicet quod natura mundi sit natura pos-
sibilis semper, sed quod illi possibilitati coextendatur aliqua res extensa coqua
ei, est difficile, & tamen, vt accipitur aperte ex dictis philosophorum, causa pos
sibilitatis, & contingentiç est materia prima, vt Auer. primo Phy. commen. 60.
in fine declarauit, & 2. de genera. commen. 51, & 9. Meta. commen. 2. & alibi.
Ex hoc sequitur quod possibilitas mundi continetur in prima materia & in pri-
mo motore: omnis enim forma continetur actu in primo motore, & potentia in

Possibilitas mũdi continetur in prima materia, & primo motore.

B prima materia, vt dicit ipse. 12. Meta. cõm. 18. circa finem. Sed Deus non potest
extrahere formam a materia prima, nisi mediante corpore cœlesti, vt. 8. Phy si.
com. 15. & primo cœli. commẽ. 22. & 33. dixit, & ego declaraui in quçstione de
intellectu: ergo erit corpus cœleste, mediãte quo extrahet a materia formã mun-
di. Ex hoc sequitur, quod illi possibilitati coextenditur successio motus corporis
cœlestis, tanquam mensura communis omnibus possibilitatibus entibus infra
ipsum contentis, & per consequens apparet tertium. Quod autem talis motus sit
perpetuus, apparet, quoniam, vt declarauit ipse primo cœli. com. 33. alter esset
processus in infinitum, & ego in expositione mea ibidem dixi multa de hoc. Ex
his sequitur veritas antecedentis: est enim mundus ens semper possibile, vt dicit
Algazel. illi etiam possibilitati coextenditur aliqua res semper ens, quia motus
cœli. Talis etiam possibilitas mensuratur illo motu, & talis motus est sine prin-
cipio, & omnia hæc sunt declarata ex fundamentis eius. Et cum ita sit, apparet
qualiter necessario sequitur quod tempus non incœpit: quoniam illa res extensa,

Tempus nõ incœpit.

scilicet motus, est ipsum tempus secundum subiectum, licet differat a moto, vt di-
xit. 4. Phy. & per totum hoc apparet primum enthimema: secundum autem ap-
paret facile, quoniam tempus adhçret dictç possibilitati, non quidem tanquam
subiecto, sed bene motui, qui est illa possibilitas, pro quanto continet illam, quo
C niam virtute motus fit exitus illius possibilitatis ad actum: & sic apparet quali-
ter possibilitas adhçret mobili, quia corpori cœlesti, cui adhçret motus tanquam
subiecto, & tertium est manifestum per se: modo apparet igitur quomodo valeat
ad hominem hçc ratio. Sed quomodo valeat per se est valde occultum. Si enim
valeat per se, oportet probare quod omnis possibilitas continetur in prima mate
ria, & secundo quod primus motor nõ possit agere sine corpore cœlesti. Si enim
istç duç propositiones sunt verç simpliciter ex natura rei, sine dubio via illa est
demonstrat ua simpliciter. Sed ego nolo immorari modo, quoniam immora-
tus sum in quçstione de intellectu, vbi probaui vijs philosophorum, quod omnis
possibilitas est in materia, & primo motore, qui nihil agit, nec agere potest sine
concursu primi moti, quod est corpus quintum, & ibi adduxi sol. nostrç legis
optimas. & argumentum, quod hic facit Auer. nihil est contra nos, quoniam sed

Solutio.

damenta eius sunt falsa apud nos christicolas, vt patet. Ad primam apparet so
lutio. mundus.n. secundũ philosophos non est ens possibile, vt ly possibile distin
guitur contra semper ens, & semper non ens: sed illud est secundum Alga. & lo-
quentes suç legis. Ad secundum, apparet qualiter illi possibilitati coextenditur
res extensa, quia motus cœli: & licet secundum philosophos çternum non men-
suratur, attamen illud est satis contra Alga. Ad quartum iam apparet sol. illa
enim res extensa est res extra animam, scilicet motus quinti corporis, vt ego

declaraui per fundamenta Auer. Ad vltimum nego similitudinem, & nego D
consequentiam. vnde intentio Auer. non est quod mundus possibilis semper sit,
sed tempus semper sit propter causam iam dictam, quod autem Sor. sit semper
possibilis, non sequitur ipsum semper esse, sed quod tempus mēsurans ipsum sem.
per sit, & tunc apparet defectus rationis. & ista ratio indiget maiori expositio.
ne, sed satis est pro nunc, quoniam intelligitur secundum fundamenta eius. (Sed
id quod.) Ostendit aliud peccatum, & dicit: sed id, quod dicebat, scilicet ꝙ quod.
cunq; fuerit in preterito, habet & principium, vult dicere, temporis, proposito
fusa est: principium nanq; reperitur in æterno, sicut in futuro, & si litera non est
corrupta, vult dicere, sicut in ente futuro nondum facto, & innuit ens nouũ: vel
forte litera est corrupta, & intendit sicut in facto, & sic est sermo manifestus per
se. (Sed id, in quod) remouet aliud peccatum, & dicit: sed id, per quod ponebat
differentiam inter primum, & eius actum, vult dicere primum motorem, & eius
opus; dixit enim ꝙ primus motor nec habet principium in tempore, nec finem.
Opus autem eius, licet habeat principium in tempore, nõ tamen finem. hoc in ꝑ
non est concedendum sine demonstratione. (Sed esse. Ponit veritatem huius, &
dicit, sed esse illius, quod in preterito tempore fuit, non ab eterno, differt ab esse
preteriti rei eternalis: id nanq;, quod in preterito ineternale, id est non eterna.
le, sed habens principium in tempore, est finitum suis duabus extremitatibus, E
sed id, quod fuit in preterito ab eterno, erat in principio, & fine: & forte litera
est corrupta, et debet legi. caret in principio & fine: & hoc dat intelligere sermo
sequens; vel potest legi vt stat, quoniam eternum ex vtroque latere habet, quasi
motum circuli, qui est in principio & fine, pro quanto principium, & finis in eo
sunt idem. (Vnde quando.) Probat hoc signo, & dicit: vnde, quia philosophi ne
gant motum circularem habere principium, non sequitur eos ꝙ habeat finem;
& hoc, quia est carens principio. ideo concludit conclusionem, d. vnde dicimus
iccirco ꝙ dicere, quodcunq; habet principium, habet finem, est propositio ne.
cessaria, & vera. (Sed ꝙ sit) Probat conclusionem illam iterum per rationem
positam in multis locis, & maxime primo coeli. commen. 138. & dicit, sed ꝙ sit
aliquid principiatum, vult dicere in tempore sine fine, hoc est falsum: nisi dica.
mus ꝙ possibile, id est ens contingens posse conuerti æternale: quodlibet nanq;
principiatum, vult dicere propter istam causam habet finem. (Sed ꝙ sit aliqua.)
Innuit id, in quo est locus questionis. & potest duobus modis intelligi, vno mo.
do, sed ꝙ sit aliqua res possibilis, que possit corrumpi, & sit ab eterno, id est que
in futurum nunquam corrumpetur, vt Plato dixit, est valde dubitabile & opa
cum, id est obscurum. vel secundo potest intelligi, & forte melius: sed ꝙ sit ali.
qua res possibilis, que possit corrumpi ab eterno, id est que non habuerit princi
pium in tempore a parte ante, sicut dicetur de motu coeli, est valde dubitabile et F
opacum, & est quid inuestigandum, & multi sapientium insudauerunt erga pro.
positum istud sup. & secundus modus est plus consonus verbis, vt apparet.

SED CIRCA iam dicta possunt esse multæ questiones, de quibus dixi in
multis locis, scilicet in libro de intellectu, & expositione de substãtia orbis, ideo
pro nunc nolo immorari in eis. Nisi ꝙ debes scire ꝙ duabus vijs ad presens po-
test declarari consequens Auer. esse falsum, scilicet contingens esse eternum. Ex
quibus etiam apparebit consequentia. Prima via ponitur in primo cap. de sub-
stantia orb. vbi declaratum est causas generationis & corruptionis esse duas, sci.
licet subiectum dimensionatum dimensione interminata, & continuitas forma.
rũ in se, vel in suis qualitatibus: & hoc diffuse declaraui in expositione mea. Si
igitur hę sunt causę generationis & corruptionis. opposite causę erunt opposito
rum effectuum: sequitur ꝙ eternitatis causę erunt priuatio materię, & contrarij,
vt dicit Auer. in vltimo illius libri, In causis enim adequatis, si affirmatio causa
est affirmationis, negatio erit causa negationis, secundum omnes philosophos,
& maxime Aristo. in posterioribus. Ex his sequitur ꝙ, si aliqua res generabi-
lis erit eterna, illa erit natura necessaria simpliciter, & contingens: erit enim ne-
cessaria simpliciter, pro quanto caret causis corruptionis & generationis. Erit
quoq; contingens, pro quanto opponitur generabili & corruptibili; & sic vna

Duplici via declarat̃ cõtra Auer. cõtingens non esse æternũ.

natura

A natura erit duæ naturæ valde oppositæ, vt vides. Via secunda potest esse, q̃m in rebus corruptibilibus scimus, ꝙ si aliqua res durat per annum est aliquantę virtutis comparando ad rẽ sui generis non durantis nisi per mensem: & causa est manifesta per se, quoniã illa res durans per annũ non durat per annum, nisi quia resistit causis contrarijs potentibus ipsam ponere in non esse, sed id resistere est aliquanta virtus in ea, ideo, si durabit per duos annos, erit in dupla perfectione & virtute, & si per tres annos erit in tripla, & ita si infinitum erit infiniti vigoris & potentiæ, & ex hoc apparet inconueniens illud, scilicet ꝙ contingens sit semper ens, esset.n. illud contingens in infinitũ in perfectione, & sic natura necessaria simpliciter, & sic vna natura erit duę naturę, s. quia natura finita eo quia generabile, & natura infinita eo quia sempiternum. Solutiones autẽ theologorum distinctæ sunt in libro de intellectu. vbi dixi, ꝙ huiusmodi rationes supponunt principia falsa, & ex illis concludunt conclusiones falsas. Nos enim dicimus ꝙ res est possibilis voluntate Dei, & æterna voluntate eius, & sic negamus causas possibilitatis esse illas, quas ponit iste homo, & non me extendo hic, quoniam ibi dixi plura, & ẽt quia friuola sunt. Rationes enim philosophorum ex suppositione procedunt, quatẽ nulla valet. Hic posset quæri vtrũ de ratione effectus, vt effectus est, sit habere principium & finem. Sed quia in quęstionibus libri Physi. in primo dixi multa de hoc, non opus est immora-
B ri in his.

Secũda via.

ALGAZEL.

Ait Alga. Via aũt Quarta eorũ sequitur. q̃m ipsi dicunt, cum corrũpitur mundus, remanet possibilitas esse eius. nã possibile non fit inconueniẽs, & est attributũ relatiuũ & indiget omne innouatum secundũ opinionẽ eorum materia pręcedenti, & omne corruptũ corrũpitur ad materiã præcedentẽ. materię aũt, & radices nõ corrũpuntur tñ formę, & accidentia, quæ sunt eis.

Hic ponit quartã rationẽ, & vr̃ mihi quod sit in forma enthimematis, & dicit Alg. quarta vero ratio prędictorũ est ꝙ ipsi dicunt, quod si mundus priuaretur, adhuc remaneret possibilitas sui esse. quã consequentiã declarat. d. possibile enim nõ põt in impossibile cõuerti. si igitur, semel fuit natura entis possibilis, semper erit natura illa. aliter, vel erit natura impossibilis; vel natura necessaria vt iam dictũ fuit. (Et possibilitas) adducit secundum enthimema, & ait: & possi-
C bilitas est denominatio relatiua, id est relatio respiciens aliquod tanquam subiectũ, & aliquod tanquam agens, vt dictum est primo coeli. commento. 124. ergo oportet quod quodlibet innouatum indigeat de materia taliter, scilicet quod materia præcedat ipsum. (Et quodlibet priuatum.) Probat hoc secundo, & ait. & quodlibet priuatũ ad materiã corrumpitur: cuius rationẽ ponit, & dicit, quia materię, & radices, id est principia non priuantur, immo tantum formę existentes in illa materia, & accidentia, quæ in eis materijs consistunt, & corrumpuntur. ideo forma in materiam corrumpitur, quoniam corruptio non fit in nihil. & tũc adde minorem, sed mundus per te corrumpitur. ergo in materiam corrumpitur. Sed materia non ponitur sine forma. ergo aliqua alia forma generabitur, & sic adhuc erit mundus, vt dixi in expositione iam dicta.

AVEROES.

Ait Auer. Cum autem ponitur aduentus formarum circulariter in eodem subiecto, & ponatur ꝙ agens in hac circulatione est agens, nõ deficiẽs, nõ sequitur ex hac positione falsum.

Ponit circulationẽ formarũ in materia.

Si vero ponitur aduentus vnius post ablationem alterius in materiis infinitis specie est falsum.& sic, si ponitur hoc absque agente æterno, seu ab agente non æterno, quoniam, si fuerint ibi materiæ infinitæ, reperiretur infinitum in actu.& hoc est falsum. & magis absurdum est vt sit aduentus vnius post ablationem alterius ex agentibus innouatis.quare non est verum hoc modo ꝙ homo generetur omnino ab homine, nisi ponatur hoc circulariter in eadē materia, ita ꝙ erat corruptio aliquorum hominum præcedentium materia subsequentium, & esse aliquorum præcedentium currit cursu agentis, & instrumenti cū subsequentibus.& hoc totum est per accidens.quoniam, cum sint hæc tanquā instrumenta agentis non deficientis, generatur homo mediante homine, & ex materia hominis.& hoc totum, cū non diuiditur hac diuisione, non euadet consyderans in his rebus à dubitationibus, ex quibus non potest saluari. Et Deus glo. ponat te, & nos cum his, qui peruenerunt ad gradum sapientum, attingentium ad finem veritatis circa possibile ex operationibus eius, & necessarium, quod nō finitur, & totum hoc, quod diximus hic, non declaratur in hoc loco. Et debet speculari de eo cum prudentia, & assiduitate secundum conditiones, quas declarauerunt Antiqui, & eas conditiones posuerunt in speculatione.& impossibile est cum hoc, quin audiat homo sermones contradicentium in omni re, de qua speculatur, si dilexerint esse ex hominibus veritatis.

Hic Auer. primo moderat intellectū prędictę rationis, pōt.n.ratio illa habere duos intellectus, vnde.d.dicimus nos qd posito quod formæ circulariter aduenīāt in subiecto vno vicissim, & qd agens circulare nunquā cessauit, nō ex hoc sequitur inconueniens. vult dicere nō est impossibilis, ex qua sequitur incōueniens. (Sed posito) Dat intellectū falsum, et d.sed posito ꝙ hęc circulatio sit in materijs infinitis, aut sint infinitę formæ in specie, dicimus quod hoc.i.hæc positio est falsa, siue sit illud agens ab ęterno, aut non sit. Et primo arguit contra illud per syllogismū hypotheticū sic.si essent hic infinitę materię, esset quid infinitum in actu; qd est falsum, i.sed nō est infinitum in actu. ergo nō sunt infinitæ materiæ. (Quinimo magis) Remouet quoddā dubium. posset quis dicere quod inconueniens illud sequitur, vbi poneretur vnum agēs circulare sempiternū: tūc enim esset infinitę materię, & sic infinitū in actu. Sed ego ponā vnū agēs agere in materiā nouiter, & illud corrūpi tandē, & sic de alijs. Cōtra arguit.d.quanto magis esset falsitas manifesta, si dicta circulatio.s.formarum fuerit ab agētibus infinitis innouatis.i.nouis.q.d.quia tūc plus sequitur cōsequētia illa impossibilis. (Et ideo dicimus) Ponit secūdā rationē etiā in forma syllogismi hypothetici, vnde ait: & ideo dicimus. vult dicere qd, si materię essent multę, nō pōt vere dici, ꝙ homo sine dubio ex homine generaretur, nisi hoc sit successiue in vna materia: ergo syllogismus cōditionalis est.si essent materię infinitę, homo non fieret ex hoīe, sed homo vere fit ex hoīe, ideo materię nō sunt infinitæ. (Ita ꝙ si) Exponit cōsequentiā.d.ita ꝙ si corruptio cuiusdā de numero hominū priorū in materia posteriorū alterius, & esse cuiusdā prioris sit modo agētis, & æternalis: vult dicere quod, si corruptio vnius hominis erit generatio alterius in eadē materia, modo agētis & ęternalis.i.taliter qualiter agēs agit actione ęterna, infert qd homo fiet ex alio hoīe, & de materia alterius hominis, sicut vnū elemētū fit ex alio, & de materia alterius, s. ergo per cōtrariū, vbi nec in materia, nec in aliquo conueniret, nō fieret ex homine: & hęc litera est valde inordinata, in ordina eā, vt dixi. (Et ideo) Ostēdit modū, quomodo illud est difficile, & ait: &

A ideo hęc res, dũ subtilissime non respicitur, neq; prędicta diuisio. vult dicere istorum duorũ intellectuum, quos posuit in intelligendo illam rationem, nõ euadet homo quin cadat in diuersis erroribus propter nimiam difficultatem posit. (Et ideo est) Vltimo ponit præceptum ad acquirendum scire, & dicit: & ideo est valde bonum audire, & speculari rationes duarum partium in quacunque quæstione sit, maxime quando partes sunt prudentes vel famosæ ꝙ sint, vult dicere vere in rei natura,

Dubitatio.

SED HIC occurrunt quęstiones. primo circa rationes & solutio. dubij moti. secundo circa expositionem consequentiæ: quoniam tunc tota sentẽtia Auer. est manifesta hic. Quantum ad primum: videtur quod prima ratio posset impediri, quoniam posset quis fingere materias infinitas secundum successionem, et sic non sequitur infinitum in actu. Pręterea, secũda ratio nihil valet, qm̃ posset qs dicere materiã diuersari a materia scdm numerũ, non secundũ speciẽ, & tũc non sequitur materiã esse causam diuersitatis in generatione hominis. Et quod plus est, Auicẽ. cõcedit ex materijs diuersis specie posse idem genere nõ specie fieri, vt dicit in tractatu de diluuio. & 15. de animalibus suis. Pro intellectu igitur dictorum videtur mihi ꝙ prima consequentia teneat, acceptis istis propositionibus. Prima. s. ꝙ materia non possit esse sine forma, & hoc dictum est 2. Phy. cõ. 12. & 3. cœli. com. 20. & ego demonstraui istud in quadam quæstione pulchra. Secunda propositio, omne, quod generatur, generatur ex materia,

Solutio.
Prima propositio.
Secunda.

B & contrario. & istud declarauit Aristo. & Auer. in physicis maxime in primo circa cõmen. 59. & 60. & ibidem in multis locis. Ex his potest propositio illa conditionalis declarari: qm̃, si materiæ sunt infinitæ, vel idem erit secundum successionẽ, sic ꝙ materia a fiet ex materia b, & b ex materia c, & sic in infinitũ, vel erũt oẽs actu simul. Si primum, tunc per secundam propositionem materia fiet ex maria priori, & contrario, & tunc sequitur ꝙ materia facta, & materia, ex qua fit, erit vna materia numero, vt deductum est primo Phy. com. 82. et sequitur ꝙ materiæ esset aliquid contrarium, quod est falsum: quoniam enti in potentia non contraria. ur aliquis actus, quoniam ipsa, vt sic, est nata stare cum omni forma. Si erunt omnes actu insimul, tunc habetur intentum Auer. scilicet ꝙ actu detur infinitum, quoniam per primam propositionem materia non est sine forma. ergo, si erunt infinitæ. s. materiæ, erunt & actu infinitæ formæ seorsum. ergo actu infinitum, & sic apparet consequentia Auer. Et secundo debes scire, ꝙ si ponatur ꝙ istæ materię sint ab agente vniuersali, scilicet a corpore cœlesti, tunc plus habetur infinitum in actu, quoniam tale agens est actu totũ, ergo poterit conseruare illas actu simul cum suis formis, vel saltem melius conseruabit, & sic sequitur plus inconueniens, s. ꝙ detur infinitũ actu. & sic apparet consequentia, & solu. dubij quomodocunque enim dicatur, sequitur propo

C situm, Pro deductione secũdæ cõsequentiæ videtur mihi ꝙ illa substentetur in propositionibus. Quarũ prima est, ꝙ si materiæ sint multæ secũdum essentiã, erũt differentes specie, hoc est manifestũ, qm̃ differentia materialis est per accidentia, vt dicit ipse supra in solu. septimi dubij. igitur, si ibidem erit differentia per essentiã, ibi tẽ erit specifica differentia. Secunda propositio, materia diuersa specie diuersificat effectum, & hoc declarauit Auer. 8. Phy. com. 46. & nolo adducere eius deductionem, vide ibi. Ex his accipitur certitudo consequentiæ, quoniã, si materiæ erũt multæ, vel secundum essentias, vel secundũ accidentia: si secundum, ergo vna erit materia secundum essentiam & priuationem ab omnibus formis, & sic habetur ꝙ sint nõ multæ: materia. n. nõ est vna nisi isto modo, vt dicit Auer. 12. Met. cõ. 14. ergo, si erunt multæ, erunt multę per essentias, & sic per primã propositionẽ erunt distinctę specię, & tunc per secundã sequitur qđ homo habẽs materiã a differt specie ab hoie habẽte materiã b, & sic apparet vis cõsequẽtię, et tu potes cõponere syllm. Pro intellectu expositionis cõsequẽtię debes scire, qđ declaratũ est quodlibet elemẽtũ posse immediate trãsmutari i quodlibet elemẽtũ, & hoc. 2. de gña. tex. cõ. 24. et dictũ est ibidẽ in vlti. qđ aer, et aqua i actu ita gñantur, hoies vero, & alalia nõ reiterant in seipsos, vt rursus gñetur idẽ, vñ, 2. Met, cõ, 7. declaratũ est qđ nõ sit redicus, nisi p plura

Deductio secundę cõsequentię.
Certitudo consequẽtię Auer.
Quodlibet elemẽtũ immediate põt transmutari in aliud.

mrdia.v.g. ꝙ ex homine corrupto generatur homo, hoc non fit nisi per plura D media, qm̄, postquam homo erit corruptus ex eo fiet cibus terræ, de quo fiet cibus hominis, de quo fiet sperma, de quo homo. & sic per plura media fit ista generatio. Ex his apparet intentio Auer. vult enim dicere ꝙ, si vnus homo fieret immediate ex alio corrupto, sicut vnum elemētū ex alio, vt dictū est, tūc oporteret vt sit vna materia vtriusq;, sicut est in elementis inuicem immediate generatis: ad significandum quod vbi non conuenirent in materia, nec posset homo immediate nec per plura media ex homine fieri, & hoc ad dicendum veritatē prædictæ consequentiæ. Ex his apparet tota sententia Auer. hic, & solu. argumentorum factorum in principio.

Intentio Auer.

ALGAZEL.

Ait Alga. Et responsio omnium est, quod diximus. separauimus tñ hanc disputationem, quoniā habēt in ea duas alias rationes, quarum Prima est, quam tenuit Galenus, dicens si Sol exempli gratia reciperet corruptionē, appareret de eo resolutio in tempore successiuo: & tamen aspectus significantes mensuram eius post tot milia annorum non significant nisi hanc mensuram; &, quia non resoluitur in his temporibus, longis indicat ꝙ non corrumpetur. Dubitatio autem de ea est multis modis, quorum Primus est, & forma huius rationis talis est. Si Sol corrumperetur, non est dubium ꝙ eueneriт ei resolutio: sed consequens est falsum: ergo & antecedens etiā falsum. & est syllogismus, qui appellatur apud eos cōditionalis copulatus. Quæ quidem conclusio non sequitur, qm̄ antecedēs non est verū, nisi copuletur ei alia conditio. nam, cum dicit si corrūperetur, impossibile est quin resoluatur, hoc consequens non sequitur ipsum antecedens, nisi cum additione conditionis. & est vt dicatur, si corrūpetur corruptione resolutiua, impossibile est ei quin resoluatur in longitudine tpis, aut declarabitur ꝙ nō fit corruptio, nisi per viā resolutionis, ad hoc vt sequatur cōsequēs ab antecedente, & tn̄ nō cōceditur ei, ꝙ non corrumpitur res nisi per resolutionem. Sed resolutio est vna specierum corruptionis. Et non est inconueniens vt corrumpatur res in esse suo, & est in hora perfectionis suę. E F

Modo vult adducere alias vias philosophorum, & primo continuat dicta ad dicenda, & d. ait Alga. nos vero distinguimus hanc quæstionem per se, vul. dicere seorsum a prima, quia, licet sint prædictæ rationes, vult dicere quatuor, modo dictę communes ad hanc quæstionem, & ad præcedērem, nihilominus sunt apud philosophos alię duæ rationes, vult dicere propriæ huic quæstioni simpliciter. (Quarū prima.) Ponit rationem, & ait. Quarū prima est id, quod allegat Galenus, videlicet ꝙ si sol exēplo. i. gratia exempli, priuationē reciperet, vult dicere a parte post, inueniretur diminui in longo tēpore, & forte intelligit, sicut accidit senibus, qui in tempore senectutis diminuuntur, tempore quidē pueritię crescunt, tempore consistentiæ nec crescunt, nec diminuuntur, tempore ienij decrescunt, vel forte intendit quod sol præparatetur ad corruptionem, sed prima est ad verba, sed speculantes miliaribus annorū, vult dicere astronomi, dixerūt quod eius quantitas vna & eadem. i. ęqualis reperitur: ergo magis est præsumptio quod sol non corrumpitur. (Sed in hac.) Soluit hoc argumentum, & primo format ipsum, & d, sed in hac autoritate, vult dicere ratione, arguēdum est dupli

A ciet, primo, quod figura huius syllogismi non concludit, figura enim talis est, si sol corrumperetur, contingeret et sine dubio aliqua dissolutio, i. aliqua diminutio. sed cõsequẽs est falsum, ergo & antecedẽs, & hic syllogismus dicitur cõditionalis cõmunis, qm̃ est factus ex hypothetica conditionali. primũ ergo peccatũ est quod syllogismus isto modo nõ cõcludit. Sed re vera hic Alga. peccat ex mala logica. dictũ est millies in prioribus, syllogismũ in tali forma necessario nõ concludere, & ideo hoc nihil est, vel voluit dicere q̃d figura huius syllogismi hypothetici nõ concludit aliquid ignotũ simpliciter, vt dicit ipse Auerr. in 2. Phy. cõ. 3. & Arist. in primo priorũ, per istos. n. syllogismos nõ cõcluditur simpliciter ignotum, & sic prima reprehensio est alicuius valoris. Deinde reprehẽdit illud secunda reprehensione plus apparenti, & d. & hęc cõclusio nõ sequitur ex pręmissis, quia antecedẽs, vult dicere tota hypothetica conditionalis, videlicet si sol corrũperetur in longo tẽpore, diminuitur, non est verũ, dũ non addatur sibi alia conditio. s. si corrũperetur & dissolueretur. vult dicere, tunc sequitur q̃d diminuitur sine dubio: ergo hoc cõsequens. s. sed nõ diminuitur, non infert antecedens. s. ergo nõ corrũpitur predictũ, nisi cum alio addito. s. quod corrumpitur corruptione dissolubili, & tunc sine dubio sequitur quod dissoluitur. i. diminuitur in longo tẽpore. (Aut ergo.) Remouet quoddã dubium, posset. n. quis dicere quod corpus solare non põt corrũpi nisi corruptione dissolubili, ideo ẽt, sine illo addito, sequitur consequens in illa conditionali, & sic argumentum valet, cõ-
B tra argum. i. aut oportet declarare quod non corrumpitur nisi modo dissolutionis, ita q̃ consequens sequitur antecedens, modo ostendit q̃ illud non potest probari, & d. & non concedendũ q̃ res non corrumpitur nisi dissolutione, immo dissolutio vna est specierũ corruptionis, vult dicere q̃ non omnis corruptio est solutio, quia solutio est species corruptionis, non enim est negandũ q̃ possit aliqua res corrũpi subito in sua perfectione existens. Pro intellectu dictorũ debes scire q̃ philosophus in lib. de morte declarauit q̃ mors, seu corruptio est duplex scilicet ab intrinseco, & vocatur mors forte naturalis, & ab extrinseco, & est quasi violenta. Primam appellat hic Alga. dissolutionem, secundam appellat subito pro quanto non sit per continuam humidi resolutionem. Ex hoc vult soluere motiuum Gale. quoniam non valet illa conditionalis. sol corrumpitur, ergo diminuitur: antecedens enim non infert necessario consequens, quoniam sol violenter corrumpitur aliquando, qui nunquam fuit diminutus, vt si forte Plato eum interficeret in pueritia eius, ideo oportet antecedenti esse addendum dissoluitur, ita q̃ sit antecedens, sol corrumpitur corruptione dissolubili, ergo aliquã eius quantitas minuetur, modo antecedens est negandum, quoniam Deus posset
C solem violenter ponere in esse sine dissolutione illius.

Peccatum Alga. in logica.

Excusatio.

Duplex corruptio.

A V E R O E S.

AIt Auer. Res aũt, cum qua contradixit huic sermoni, est, quia consequentia inter antecedens, & consequens non est vera. nã corruptum nõ oportet vt resoluatur, cũ corruptio aliq̃n proueniat rei ante resolutionẽ. Attamen cõsequentia vera est, cum ponitur corruptio secundũ cursum naturalẽ, & non ponitur coacte, & concedatur etiã q̃ corpus cœleste sit viuens. nã omne viuens, q̃d corrumpitur scdm cursum naturalem, resoluitur, antequã corrumpatur necessario. Sed istæ sunt propositiones, quas nõ cõcedit aduersarius de cœlo, nisi cu demõstratione. Quare fuit sermo Galeni rhetoricus. Et q̃d cautius est in hoc sermone est q̃ cœli, si corrũperentur, corrũperentur quidem aut ad elementa, ex quibus componuntur, aut ad aliam formam, eo q̃

Corruptio aduenit aliq̃n rei ante resolutionẽ.

Quid Galenus dè corruptione cœlorum.

ſpoliarentur forma ſua, & reciperent aliā formam, vt accidit formæ a
ſimplicium, cum generatur aliquod eorū ab aliquo, ſ. elementa quat-
tuor. Si autem corrumperentur ad elementa, illa eſſent pars alterius
mundi, nam non conuenit vt ſint ex elementis cōtentis in eis, quoniā
iſta elemēta ſunt pars nō habēs menſuram reſpectu eorū: immo ꝓpor
tio eorū ad illa eſt, ꝓportio puncti in circulo. Si vero ſpoliarentur for-
ma ſua, & reciperent aliā, erit hic corpus ſextum contrarium eis, quod
non eſt nec cœlum, nec terra, nec aqua, nec aer, nec ignis. & hoc totum
eſt falſum. Cū autem dixit ꝙ non reſoluitur, eſt famoſum, & eſt di-
uerſum à primis veris. & iam dictum eſt de quo genere ſunt iſtæ pro-
poſitiones in libro Poſteriorum.

Auer. modo videtur confirmare dicta Alg. & ideo primo cōfirmat dicta eius,
& videtor mihi ꝙ Auer. velit cū Alga. ꝙ illud antecedens. ſ. corrumpitur, non
infert illud conſequens, ergo diminuitur, niſi duabus conditionibus, primo, ꝙ ſit
corruptio naturalis. ſecundo, quod ſol ſit res animata, vnde debet antecedēs ſic
accipi. ſol corrūpitur corruptione naturali, & eſt animal, ergo diminuitur. dicit B
primo corruptione natorali, propter inſtantiā Alg. iam dictam. dicit ſecūdo, &
eſt animal, vel pars animalis, qm̄ de facto ignis, & res inanimatæ corrumpun-
tur corruptione naturali, quæ non tamen diminuūtur, quia nec proprie creſcūt,
vt dicit Auer. primo cœli. com. 2. niſi capiendo diminutionem pro condenſatio
ne, & crementum pro rarefactione: & hoc non eſt in propoſito Gale. ideo ante-
cedens debet intelligi illis duabus conditionibus, & tunc valet conſequentia:
ſed antecedens eſt negandū, vt ſcis. Vnde. d. dicimus nos ꝙ altercatio huius ho
minis in præfata autoritate eſt, ꝙ cōcluſio illius ſyllogiſmi nō ſequitor, nec ve
ra eſt: non enim oportet vt corruptibile diſſoluitur, vult dicere diminuitur, res
nanq; bene poteſt corrūpi, vult dicere ſubito ſine eius diminutione, ergo conſe-
quentia eſt vera, vult dicere neceſſaria, poſito quod corruptio fiat curſu natura-
li, & nō fiat violenter, & poſito etiā ꝙ corpus ſupercœleſte ſit animatū, quod-
libet nanque animal corruptibile diſſoluitur, vult dicere diminuitur antequam
corrumpatur corruptione naturali neceſſario. Sed aduerſarius non concederet
has propoſitiones in corpore ſupercœleſti ſine diminutione. q. d. quod illas con
ditiones ineſſe corpori cœleſti oportet probare demonſtratione: & hoc propoſi
tum bene concederet, vult dicere. ſi demonſtratione illud probaret. (Sed pote-
rit.) Ponit verum modum, & d. ſed poterit probari alio modo meliori, qui talis
eſt. Si cœlū corrumperetur, aut corrūperetur ad elemēta, ex quibus cōpoſitum C
fuit, aut ad aliā formā præter eā, quā retinet: ſicut accidit formæ ſimplicium. ſ.
elementorū, quæ generātur adinuicem, quaſi dicat, ex quo omnis corruptio eſt
ad eius, oportet quod cœlum vel corrumpatur ad elementa, vel corrumpatur, eo
quia materia eius recipit aliquā formam aliam a prędicta, quam habet. Deinde
deſtruit primum mēbrum: & videtur mihi quod intendat, quod ſi corrumpere-
tur ad elementa: vel corrūperetur ad elementa extra mundō exiſtentia, vel ad
elemēta infra ipſum exiſtentia. & primo oſtendit primū eſſe impoſsibile, & di-
cit. vnde, ſi cœli corrūperētur & reducerentur ad elemēta, eſſent ergo partes al-
terius mūdi. cōſequētia eſt manifeſta, qm̄ eſſent mixta, & per conſequēs cōtenta
in aliquo mundo maiori. Deinde oſtendit ſecundū eſſe impoſsibile, & dicit. im-
poſsibile eſt ꝙ generētur ex elemētis infra eos incluſis, & per conſequens nec
poſſunt reſolui in illa, qm̄ iſta elemēta ſunt partes ſine mēſura. i. ſine proportio-
ne reſpectu orbiū. immo comparatio elementorum ad cœlos eſt, ſicut compa-
ratio puncti ad circulum. Deinde deſtruit ſecundum membrum prætactum. d.
ſimiliter, ſi ab ipſorum forma expoliarentur, & aliam reciperent, oporteret da
re ſextum corpus, quod non eſſet cœlum, neque terra, nec aliquod elemētorum
& omnia iſta ſunt falſa.

A Sed hic videntur duę dubitationes. Prima circa reprobationē rationis Gale. videtur enim mihi quod corpus cœleste sit declaratum, vt Auer. declarabit disputatione .13. & tunc videtur quod ratio Gal. sit firma: quoniam ipse intēdit quod, si sol corrumpitur, ergo in longo tēpore diminuitur: probatur cōsequētia, quoniam est animatum, ergo augmentabile, ergo diminu bile. & etiā supponit Gal. ꝙ cœlum non possit corrumpi violenter, quoniam omnis corruptio est a corpore violento, modo nullum potest esse corpus, quod possit cœlum violētare: ideo illa ratio est demonstratiua. Secundo dubitatur, quoniam non videtur valere hæc consequentia. s. cœlū expoliatur a forma, recipiēdo aliam, ergo datur sextum corpus. sic enim posset argui de quatuor elementis. Mihi videtur quod ratio Gal. sit demonstratiua, appellatur tñ ab Auerro. debilis. eo quia indiget maiori declaratione ad hoc, vt appareat necessaria. vnde, quod cœlū sit animatum, est verum, non tamen demonstratum. similiter, ꝙ cœlum non sit viciēsabile, est verum, tamen demonstratum. & ideo Auer. non dixit illam simpliciter non valere, sed dixit illā valere ex præsuppositis. immo, si bene inspiciatur hæc ratio, videtur Arist. & Auer. in primo cœli commen. 22. Ad aliud dicendum, quod consequentia est valde difficilis. attamen Auer. supponit vnum, quod sæpe est declaratum ab eo. s. quod corruptio entis nobilis non sit immediate ad aliquod eiusdem speciei cum eo, quod potest declarari exemplo. Videmus enim ꝙ, si asinus corrumpitur, non corrumpitur in asinum nisi per multa

B media, vt dicebatur, & sic de homine: elementum enim potest immediate transmutari in quodlibet propter sui imperfectionē, immo a pluribus, vt dicit Auer. 3. cœli. com. 56. potest ignis generari. Vnde, hoc supposito, argu Auer. Si cœlum dissoluitur, cum non possit dissolui immediate in corpus cœleste sibi simile in specie. eo quia corpus cœleste est ens nobilius animalibus, vt dicit. ij. cœli. com. 21. & 2. Physi. commen. 45. nec possit esse in elementa infra ipsum, nec in elementa extra ipsum, erit ergo in corpus sextum alterius speciei ab omnibus, & sic daretur sextum corpus, & 4. natura. contra demonstrationem Aristote. in lib. de cœlo. & tu potes videre quam mirabilis sit quęlibet ratio Auer. Debes scire quod huiusmodi rationes bene concludunt cœlū philosophica transmutatione non posse corrumpi, attamen annihilatione Dei potest cœlum annihilari: & sic non concludunt contra nos.

Prima dubitatio.

Secunda dubitatio.

Solutio.

Ad secūdū.

Physicā trāsmutatione cœlū nō potest corrūpi, tñ Deus pōt ipsum annihilare.

ALGAZEL.

C Ait Alga. Secundus vero, si concedimus ei hoc, & ꝙ nō sit corruptio, nisi per resolutionē, vnde scietur ꝙ non eueniet ei resolutio? Aspicere aūt obseruātias est falsum: qm̄ non scitur mēsura eius, nisi ꝓpe veritatē. & Sol, qui dicitur ꝙ sit maior terra. 170. vicibus aut prope hoc, si diminuta fuerit ab eo mensura parua exempli gratia, non appareret sensu. & forte fuit hucusque in resolutione. & iam diminuta est mensura palmi, aut amplius, sensus tamen non potuit id comprehendere: quoniam mensura eius in scientia Perspectiua non scitur nisi propè veritatem. quoniam sicut gemma, & aurum sunt composita ex elementis apud eos, & tamen recipiunt corruptionem, deinde si reponatur vna gemma per centum annos, non erit diminutio eius sensibilis. & forte proportio eius, quod diminuitur á Sole in mensura tēporis obseruantiarum est sicut proportio eius, quod diminuitur á gēma in centū annis. & hoc quidē nō apparet sensui. & indicat quòd natura eius est in vltimitate corruptionis. Et iam dimisimus recitare multas rationes huius generis, quas negant intelligen-

tes,& poſuimus hanc rationē, vt ſit ſpeculū,& exēplum eius, qđ dimi D
ſimus,& contenti fuimus quattuor rationibus,quę indigerent labore
in ſolutione dubitationum earum, vt diximus ſuperius.

Nunc ponit ſecundum motiuum, quod parum differt a primo, & dicit. Ait
Alga Secundum argumentum eſt quod, ſi nos cōcederemus hoc, ſcilicet, quod
corpus cœleſte ante eius corruptionem debet diminui, & quod corruptio eius
non fit ex diſſolutione.i. naturali priuatione:immo, ſi accipitur totum an ece.
dens.vt voluit Auer. qualiter ergo poteſt ſciri quod corpora cœleſtia non reci
piant diſſolutionem.i.diminutionem. q.d.ſequitur conſequentia, ſcilicet corpus
cœleſte diminui,attamen non poteſt percipi eius diminutio: quoniā ſup. Si poſ.
ſet ſciri auctoritas,ideſt ratio eius,erit,ſcilicet de menſuris corporis ſolis demon
ſtrationibus ſpeculatiuis.i. per pectiuis: vult dicere quod,ſi poſſet ſciri, erit iſta
ſcientia per argumenta ſumpta a menſuris quantitatis ſolis, quę faciunt perſpe.
ctiui. (Et hoc.) Declarat iſtum modum ſciendi non eſſe conuenientem, & d.&
hoc nihil eſt.illę tanquā menſurę non repertuntur niſi forte, vt dicunt noſtri
huius artis,quod ſol maior eſt tota terra.170. viribus fere, ſcilicet parum plus,
vel parum minus. Argumentum ergo eſt illud, ſol eſt in centuplo maior terra:
ſed tantum eſt nunc,quantum fuit in millibus annorum antea, vt appareret mē
ſurando:ergo ſol non eſt diminutus.(Et forte)ſoluit Alga.hoc argumentum,& E
dicit,& forte eſt in diſſolutione,vult dicere argumenti, dicit, vel in diſſolutio-
ne,ideſt corruptione naturali, ita quod diminutus eſt ab illo tempore in antea
in quantitate vnius montis vel plus, licet ad ſenſum non appareat, hęc enim
cognitio,ſcilicet quantitatis ſolis cum perſpectiua arte non comprehenditur ni.
ſi fere, vult dicere nō pūctualiter,ſed in magna latitudine. (Immo quod plus.)
Confirmat hanc ſolutionem. d,immo quod plus eſt,nos videmus quod lapis ru.
binus,vel aurum,quę ex elemētis componuntur,& ſunt res corruptibiles.i. fa.
cilis corruptionis,& non diminuuntur ſenſitiue in centum annis.vel plus. (Et
forte) Ponit quaſi ſecundam ſolutionem,& dicit,& forte id,ideſt,diminutio, qđ
de ſole in temporibus ſpeculationum antiquorum, ideſt aſtrologorum ſpecula.
tiuorum,talem habet comparationem proportionalem,quod diminuitur in vno
rubino.i.quantitatis vnius rubini in.100.annis,& ideo talis diminutio ad ſen-
ſum nequit apparere. (Patet ergo)Concludit concluſionem, & d. patet igitur
ex hoc,quod prędicta probatio eſt in antea: &, ſi litera non eſt corrupta, vult
dicere nullius valoris ſicut dictę antea.deinde excuſat ſe a multis alijs rationi.
bus,quas tacuit:& ſermo eius eſt manifeſtus per ſe. F

AVEROES.

AIt Auer. Si Sol reſolueretur,& eſſet id, quod reſoluitur ex eo tpe obſeruationis incōprehenſibilis quātitatis pp magnitudinē corporis eius, erit id,quod fit ex reſolutione in eis,quæ ſunt hic,ex corporibus quid habens menſurā comprehenſibilē.qm reſolutio omnis ſenſibilis reſoluti erit per corruptionē partiū eius,quę reſoluūtur. & impoſsibile eſt in illis corporibus reſolutis in reſoluto quin remaneāt in mūdo oēs,aut reſoluant ad alias partes.& quodcunq; horū fuerit, neceſſe eſt vt faciat in mūdo mutationē manifeſtam,aut in numero partium eius, aut in qualitatibus earum. Si autē mutarentur quantitates corporū, mutaretur actio, & paſsio eorū.Si aūt mutaretur actio,& paſsio eorū,& pręcipue ſtellarū,mutaretur id,qđ eſt hic ex mūdo.igiť imaginatio reſolutionis in corporibus cœleſtibus eſt impoſsibilis in

A ordinatione diuina, quæ est hic apud Philosophos, & hic sermo non peruenit ad gradum demonstrationis.

Modo Auer. reprobat Alga. quantum ad illud, quod adduxit in solutione argumenti perspectiuorum, & declarat quod Alga. non potest dicere solem esse diminutum, vnde licet id non possit sciri ratione perspectiua, attamen declarat illud non esse possibile ratione naturali. & videtur mihi quod Auerro. supponat, quod ex omni corruptione siue simpliciter, siue secundum quid semper aliquid generatur, vt dicit Arist. & ipse primo de generatione, commentator. & ex hoc inuenit, & dicit, dicimus nos quod, si sol dissolueretur in temporibus speculationum antiquorum, id est diminueretur, ita quod aliquid ab eo resecatur, de quo generabitur aliquid aliud, vt dixi in illa propositione sumpta, quod est insensibile ratione magni corporis solis: oporteret quod id generatum hic, id est in istis inferioribus ex sua dissolutione, id est diminutione, quæ est corruptio secundum quid haberet sensibilem quantitatem. Dissolutio enim cuiuslibet dissolubilis fit ex corruptione quarundam partium, & per consequens illa diminutio est aliqua corruptio: vnde oportet sine dubio, quod illæ dissolutæ partes remaneant in mundo: & si sic, quod fieret mutationem manifestam, id est, notabilem in istis hic iam in numero ipsorum, id est quantitate quam in earum qualitatibus, id est virtutibus:

B quoniam, si quantitates corporum hic permutarentur, scilicet in maiorem quantitatem, actiones et passiones eorum corporum permutarentur: quoniam in maiori quanto est maior virtus, vt dictum est in libro de cœlo: & sic actiones corporum cœlestium videlicet planetarum, & syderum, volo dicere fixorum permutarentur; quoniam diminuitur, sicut magnitudo eorum diminuitur, & sic totus ordo mundi deberet permutari: & omnes naturæ, regulæ, & diuinæ deberent irregulariter sequi. (Et est.) Auer. excusat se. & dicit, est notandum quod quamuis reprobatio sit acerrima, non est demonstratiua.

Ex dicta corruptione tam simpliciter, quam secundum quid semper aliquid generatur.

In maiori quanto maior virtus.

Vbi debes scire, quod pro tanto hæc reprobatio non dicitur demonstratiua quia accipit propositionem falsam, scilicet quod, si ista hic sunt illa, vbi partes cœli sunt solutæ quod debeant augeri, dictum est in secundo periher com. 37. & est in litera, quod ex vno pugillo terræ fiunt decem aquæ. x. aeris. & sic proportionaliter ex vno aeris. x. ignis, & ex vno ignis fierent. x. corporis cœlestis, si esset generabile. Similiter est ordo contrarius, qui ex. x. cœli fieret vnus ignis, & sic proportionabiliter vsque ad terram, ex quo apparet quod non oportet, vt illa essent maioris quantitatis quam sint in dispositionibus proprijs: quoniam quantitas illa est cogitata materiæ, & accipit variationem secundum exigentiam formæ receptæ in materia. & vide in expositione mea ibidem. Secundo, videtur

C quod hæc ratio pro tanto nõ sit demonstratiua, quoniam quis potest dicere quod elementa hic inferius sunt aucta, & virtutes, sed propter consuetudinem in eis, nec quantitas maior, nec virtus sentitur maior, sicut dixerunt antiqui de cœlis, qui sonant, & tamen propter consuetudinem eorum sonus non sentitur. Tertio, videtur quod hæc ratio non sit demonstratiua, quoniam posset quis fingere quod sol diminuitur quantitate vnius rubini, vel minus propter eius naturam in resistendo causis resoluentibus: & sic posset dicere quod hæc inferiora sunt aucta quantitate vnius rubini, et propter eius paruitatem non sentiuntur esse aucta. Ex his ergo apparet quod ratio illa, & si sit acerrima, non est propter hoc demonstratiua, cum tribus modis possit solui, & forte pluribus, quos considera. Attamen Philosophus in primo cœli, demonstrauit corpus cœleste nec esse generabile, nec esse alterabile, nec esse augmentabile vel diminuibile, nec aliquo motu corruptiuo mobile: ideo rationes horum vide ibidem, quoniam sunt manifestæ per se.

Tribus modis ratio Auer. nõ est demõstratiua.

Secundus.

Tertius.

ALGAZEL.

At Alga. Ratio vero secunda apud eos circa falsitatem corruptionis mundi est, quia dicunt, mundus non corrumpitur substantia

eius,quoniam non intelligitur causa in hoc:& id, quod non fuerat cor
ruptibile,deinde corrumpitur , impossibile est vt sit sine causa.& hæc
quidem causa aut erit ex voluntate agentis æterni , & est falsum.quo-
niam,cum non volueral corrumpere eum,& deinde vult,profecto mu
tatus est.& inducet ad hoc vt sit antiquum, & voluntas eius in eadem
dispositione in omnibus temporibus, & tamen volitū mutatur ex pri-
uatione ad esse, adhuc ex esse ad priuationem. & id,quod diximus su-
perius de falsitate essendi innouatum ex voluntate antiqua,indicat fal
sitatem corruptionis. Et additur ei hic alia dubitatio fortior , & est ꝙ
volitum est operatio volentis proculdubio. & omne, quod non fuerat
agens,deinde fit agens,nisi mutetur,ip summet impossibile est quin sit
operatio eius ens, postquā non fuerat.h.n.remansisset vt fuerat antea,
non esset ei actio:& nunc etiam non est ei actio:ergo non operatur ali-
quid.corruptio autem non est aliquid , quanto magis quòd sit opera-
tio.&,cum corrumpitur mundus,& fit operatio,quæ non fuerat, quid
est ista operatio? vtrum est esse mundi?& est falsum , cū cessat esse, aut B
operatio eius priuationis mundi , & priuatio mundi non est quid in
esse,adeo ꝙ dicatur id esse , quod fecit agens,& adinuenit inuentor. &
propter hoc dubium existimauerunt quòd diuiduntur Loquentes in sē
ne huius in quatuor sectas. & quælibet secta tenuit falsum.

Modo vult dicere alias rationes ad idem, &.d.ait Alga.ratio vero prędicto-
rum ad reprobandum priuationem mundi, est ista:dicunt quod substantię mundi
non priuantur:hoc probat,& syllogismus sic cōponitur,id,quod est,& postea pri
uatur,oportet quod habeat quandam causam:sed mundi priuatio non pōt habere
causam:ergo priuatio mundi nō poterit noviter esse,maior est nota per se: minor
prosyllogizatur per syllogismum a maiori.Si hęc priuatio habeat causam,maxi
me erit prima per antiquam voluntatem causans: sed declarabitur primam non
posse esse. Dicit ergo primo minorem : nulla enim in hac cognoscitur causa, &
hæc est minor. Deinde ponit maiorem,& rem,& dicit,& id,quod est,& postea,
priuatur.i.omne , ꝙ notatur priuatum , oportet quod habeat quandam causam.
Deinde ponit vim prosyllogismi minoris,& dicit,& non euadit ipsa causa,quin
sit ab antiqua voluntate , vult dicere non est nisi cā causans antiqua voluntate, F
Deinde destruit cōsequens syllogismi per locum a maiori,& syllogismus sic cō
ponitur:omne volens nunc priuationem , & prius non est in sui natura mutatū:
sed voluntas primi est simpliciter immutabilis : ergo non pōt nunc velle priua-
tionem postquam noluit illam:dicit ergo quod est falsum:qm̄, postquam volens
non expediebat priuationem, & postea volebat eam, mutata ergo erat eius vo-
luntas:& hęc fuit vis maioris,& tacuit minorem & conclusionem, quia intelli-
gitur potentia proxima in suo sermone, Deinde iterum probat idem consequens
esse falsum,& syllogismus sic componitur: omne id , in quo est voluntas ad duo
opposita,permutatur de priuatione,s.non velle ad esse, id est, ad velle. Sed per
te in Deo est voluntas ad duo opposita , sequitur ex hoc quod antiquum cum sua
voluntate non sit in vno,& eodem modo omnibus temporibus, quod est falsum:
huius syllogismi primo ponit conclusionem, Deinde maiorem , & tacuit mino-
rem,quia est quasi manifesta in suo sermone:& sermo eius est manifestus per se.
Deinde adhuc tertio arguit ad idem.& syllogismus sic potest componi : nullum
nouum procedit antiqua voluntate : Deus est voluntas antiqua, vel habens vo-
luntatem antiquam : ergo mundus non pōt prouenire ab eo in eius corruptione:
huius tangit maiorem,& cōclusionis vim, & sermo eius, vt prius,est manifestus
per se, Deinde ponit quartum argu, ad idem, & syllogismus sic componitur

A omne agens, quod prius non fuit in actione, & postea fuit in ea absq; mutatione sui, de necessitate agit circa aliquod opus, quod per eius actionem innouatur: sed Deus non pōt circa aliquod opus innouatum agere: ergo non potest agere circa corruptionem mundi: primo probat maiorem, & dicit: aliud dubium fortius primo manifestum quod id, in quo est voluntas, est volentis operatio vult dicere circa aliquod volibile, & illud, quod agens non fuerat, & postea fuit: vult dicere secundum actionem absq; mutatione aliqua in se, non est dubiū quod sua actio reperitur, post quam non erat: vnde, si mundus priuatus fuit, quoddā opus innouatū est, ex hoc accipitur maior, & vis illius probationis. Deinde probat minorem, & dicit: quod est illud opus, circa quod Deus operabitur: aut esse mundi, quod est falsum: quia cessatum est, id est, corruptum: aut illud opus est priuatio mundi, & hoc est similiter falsum: quia priuatio nihil est: quare nō debet opus nuncupari. Deinde probat qualiter opus non debet dici priuatio, nec contra, & syllogismus componitur in secunda figura: vnde, sicut minor enim graduum operis est quod reperitur reale, vult dicere quod omne opus ad minus est ens reale, & priuatio mundi non est aliquod reale, ideo in secunda figura non debet actio agentis dici, vult dicere illa priuatio. Deinde ostendit naturam huius dubij. d. hoc est dubium, quod fortissimum est, & notum quod difficultate huius dubij diuisę sunt sectę inter saracenos quatuor modis: vel forte litera est corrupta, & debet dici
B sex inter saracenos, sicut est in libro meo.

Debes scire, vt Auer. narrat. 12. Metā. com. 18. quod loquentes suę legis opinati sunt quod Deus possit bene agere mundū ex nihilo, sed nō possit ipsum priuare in nihil: qm̄ actio agentis non est nisi in inueniendo, & aliquid operando: ideo propter hoc reputant Deum non posse mundum annihilare: & propter hoc forte Algazel magnificauit quęstionem istam inter alias dictas. Et debes scire secundo, quod huiusmodi rationes non concludunt cōtra nos: & quia Auer. infra tractabit illas, ideo ibi ego soluam, & solui in disputatione prima.

Deus potest agere mūdū ex nihilo, nō tñ pōt reducere ipsū ī nihil sc̄dm mauros, & loquentes legis Auerro.

AVEROES.

Ait Auer. Quod aūt recitauit Alga. de Philosophis ꝙ cogene aduersarios in hoc sermone circa possibilitatem corruptionis mundi, vt æternum, quod est innouans, sequatur ab eo operatio innouata, & est priuatio, vt coegerunt eos in innouatione, iam locuti sumus superius de eo, cum tractauimus de innouatione mundi. nā
C dubitationes euenientes in hoc in innouatione, ipsęmet contingunt in corruptione. & non oportet reiterare id in hoc loco. Quod vero est proprium huic loco de eo, quòd omnis homo dicens innouationem mundi, necesse est ei vt sit operatio agentis, dependens in priuatione, adeo quòd agens fecit priuationem, est id, quod recusauerunt cōcedere omnes sectę, & indiguerunt sermonibus, quos recitabit postea. Attamen hoc sequitur necessario dicenti quòd agens dependet operatio eius in inuentione absoluta, i. in inuentione rei, quæ non fuerat antea, nec in potentia, nec fuerat possibilis, & extraxit eam agens a potentia in actum, immo innouauit eam innouatione absoluta, qm̄ operatio agentis apud Philosophos non est aliud, nisi exitus eius, quod est in potentia, ab eo, quod ponit id in actum. & dependet apud eos in ente in duobus extremis: in inuentione quidem id permutat ab esse in potentia ad esse in actu, & aufertur priuatio eius: in priuatione vero, in permutando ens ab esse actu ad esse in potentia, & accidit vt fiat priuatio eius,

Qui vero non ponit agens hoc modo, sequitur ei hæc dubitatio, s. q D
dependeat operatio eius in priuatione in duobus extremis simul, s[illegible]i-
cet inuentione, & priuatione. Sed, quoniam in priuatione est magis
manifestum, non possunt loquentes euadere ab aduersariis: nam mani
festum est q sequitur dicenti hoc vt agens operetur priuationem. quo-
niam, cum permutauerit rem ab esse ad priuationem absolutam, iam
operatum est priuationem absolutam prima intentione, in contrariū
eius, cum permutauerit eam ab esse in actu ad esse in potentia. innoua-
tio enim priuationis erit in hac permutatione quid sequens. & hoc idē
sequitur eis in inuentione: nisi q est magis occultum. nam, cum produ
xerit rem, auferet priuationem eius necessario. Et, cum sic fuerit, non
est inuentio aliquid omnino, nisi conuersio priuationis rei ad esse. sed
quoniam fuit finis, huius motus inuentio, possunt dicere q operatio
eius dependeat in inuentione: & non possunt dicere hoc in priuatione,
cum fuerit finis huius motus priuatio. Quare non possunt dicere q
operatio eius non dependeat in destructione priuationis, sed dependet B
in inuentione, & sequitur cum hoc destructio priuationis. sed sequitur
eis necessario vt dependeat operatio in priuatione. ens enim secundum
eos non est ei nisi hora, qua est priuatum absolute, & hora, qua est in
actu. cum autem fuerit in actu, non dependet in eo operatio agentis,
nec cum fuerit priuatum. remansit ergo vnum duorum, aut q non de-
pendeat in eo operatio agentis, aut q dependeat in priuatione, & con-
uerteretur in esse. Qui autem intelligit hoc de agente, ipse quid m
permittit conuerti corpus priuationis in esse, aut conuerti corpus esse
in priuationem, & q dependeat operatio agentis in permutatione cor-
poris cuiuscunq; duorum oppositorum ad reliquum. & hoc totum est
in vltimitate falsitatis in aliis oppositis, quanto magis in priuatione,
& esse. Isti autem homines comprehenderunt de agente id, quod com
prehendit habens visum debilem de vmbra rei loco rei; adeo q existi-
mant q vmbra rei sit res ipsa. & hoc, sicut vides, est quid sequēs ei, qui F
non intelligit de inuentione exitum rei ab esse in potentia ad esse in
actu, & de priuatione contrarium eius: & est mutatio eius ab actu ad
potentiam. Et ex hoc apparet q possibilitas, & materia sunt requisi-
ta in omni innouato: & q, si reperiretur ens existens per se, impossibi-
le est esse ei priuationem, nec innouationem. Quod autem recitauit
Alga. de secta Assaria q ipsi permittunt fieri innouationem substan-
tiæ existentis per se, & non permittunt priuationem eius, est opinio in
vltimitate debilitatis. nam id, quod sequitur in priuatione, sequitur in
inuentione, nisi q in priuatione est magis manifestum. & ideo exist[illegible]i-
mauit q ipsi diuersantur in hac re. deinde recitauit responsiones secta-
rum in hac dubitatione, quæ eis accidit in priuatione, Et dixit.

Posibilitas & materia sunt requisita in omni innouato.

ALGAZEL.

Ait Alga. Mahatazeli autem dixerunt q operatio, quæ emanauit
ab eo, est ens, & est consumptio, quam quidem creauit nō in subie-

A ĉto, & corrumpet totum mundum in instanti, & deperdetur consumptio absoluta ex se, ita ꝙ non indigebit alia consumptione, vt procedat in infinitum. Et, cum recitauerat hanc responsionem eorum illi dubitationi.

ALGAZEL.

AIt Alga. Et hoc quidem est falsum multis modis. Quorum vnus est, ꝙ consumptio non est ens operatum, & certum, ita ꝙ apprehendatur consumptio eius. Adhuc, si esset ens, non corrumperetur ex se absq; corrumpente. Vlterius non corrumpet mundum, quoniam, si creatum fuerit in substantia mundi, & pars eius, est inconueniens, nam sedens contangit sedem. & congregantur etiam sal tim in instanti. &, cum fuerit possibilis congregatio eorum, non erit
B contrarium, & non consumet ipsum. Si autem creauit eum non in mundo, nec in subiecto, quæro vnde conuertetur esse mundi? Præterea in hac opinione est aliud inconueniens, & est quòd Deus glo. non potest corrumpere aliquas partes huius mundi, & non aliquas, & etiam nõ potest nisi facere innouationem vacui in priuatione mundi totius, quoniam, cum non fuerit in subiecto, erit proportio eius ad totum eodem gradu.

AVEROES.

AIt Auer. Hic sermo est debilior omnibus, quibus laborauimus contradicere. quoniam vacuum, & priuatio sunt duo nomina synonima: &, cum non creat priuationem, non creat consumptionem. Si autem consyderauerimus vacuum esse, erit finis gradus eius, vt sit accidens: & esse accidens absq; subiecto est inconueniens. &
C etiam quomodo imaginatur vt priuatio operetur priuationem? & hoc totum assimilatur sermoni Meuorsameorum.

ALGAZEL.

AIt Alga. Secunda autem secta est, quia dixerunt operatio, quę emanauit ab eo, est priuatio, & priuatio est præfatio esse innouantis eum ex se, & fit mundus incorruptus, & sic esse apud eos in inuentione innouabit ipsum ex se, & fit ens in eo ens. & hoc etiam est falsum. quoniam in eo est esse antiquum subiectum innouationum, etiam est exitus ab intellecto. nam non intelligitur de inuentione nisi esse attributum voluntati, & posse. ponere autem aliquid pręter voluntatem, & posse, & esse potens ad id, & est mundus, non intelligitur. & sic etiam priuatio.

AVEROES,

AIt Auer. Carmei autem tenent quòd hic sunt tria, agens, &
actio: & est id, quod appellant operationem: & actum: & est
id, in quo dependet operatio. & sic vident quòd hic sit priua-
tio, & actio, quam appellant operationem priuationis, & rem priuatã,
& vident q actio sit res firma in substantia agentis, & hoc non facit
apud eos innouationem in patiente, quòd sit innouatum: quoniam
hoc est ex capitulo proportionis, & relationis. innouatio autem pro-
portionis, & relationis non facit innouationem subiecti eorum. inno-
uationes vero facientes mutationem subiecti sunt mutationes, quę
mutant substantiam subiecti, vt mutatio rei ab albedine ad nigrediné.
Attamen, cum dicunt q actio stat in substantia agentis, est error: est. n.
relatio reperta inter agens, & actum: &, cum refertur ad agens, appella
tur actio: cum vero refertur ad actum, appellatur pasśio. Sed Carmei
in hac positione, non sequitur eis vt antiquum non operetur innoua-
tum, & non vt antiquum non sit anctiquum, vt putauit secta Asfaria,
sed quod sequitur eis est vt sit ibi causa magis antiqua, quàm antiquũ,
quoniam agens, cum non operatur, & postea operatur, absque eo q
deficiat ei hora, qua non operatur aliqua conditio conditionum esse
operati, manifestum est q innouatum sit hora operationis aliquod at
tributum, quod non fuerat agenti ante operationem: & omne innoua
tum habet agens innouans, & sequitur vt ante causam primam sit cau
sa, & procedet in infinitum. & iam locuti fuimus de hoc.

Apponit id, quod vult facere, & id, quod vult tractare, & dicit, dicimus nos
quod id, quod retulit nomine philosophorum, quod isti, scilicet philosophi coge-
bant eorum aduersarios ex istis, s. concedendo priuationem mundi, & hoc quo
ad vltimum argumentum: sicut cogebant eos in innouatione mundi, & hoc quo
ad alia argumenta, dicimus sup. quòd dubia interuenientia in innouatione, &
priuatione sunt vnum & idem, & ideo non oportet amplius explicare: quoniã
dictum est in prima disputatione de hoc, & litera est valde difficilis, est tamen
vsus loquendi arabum. Deinde explicat id, quod vult tractare, & dicit, sed id,
quod in hoc loco expresse pertinet, scilicet quod quicunque concedet creationẽ
mundi, oportet eum concedere quod actio agentis dependet de priuatione, id est,
consistit circa priuationem, ita quod agens agat priuationem: hoc quidem totum
est quid negatum a quatuor sectis. Deinde ponit modum, quomodo posśit id con-
cedi aliqualiter, & ait, & etiam sequitur hoc necessario, quod actus agentis de-
pendet de pura priuatione, id est, est circa puram priuationem, hoc modo, scilicet
de productione cuiusdam rei, quę non erat ante nisi potentia, immo agens crea-
uit eum omnino de non esse ad esse. Actio nanq; agentis apud philosophos, non
est aliud, nisi extrahere rem de potentia ad actum. & dependet sup. agens de
quodam ente, scilicet materia in esse duabus suis extremitatibus, & quando dat
sibi esse, transferi rem de potentia ad actum, & remouetur sua priuatio. Ex
his apparet quomodo agens agit circa priuationem, tanquam terminum a quo,
non tanquam circa terminum ad quem. (Sed in priuatione.) Ponit differen-
tiam in corruptione, & dicit: sed in priuatione, id est, rei corruptione totum
contrarium se habet, quoniam vult dicere: quia priuatio est terminus ad quem,
& esse terminus a quo, vbi nunc innouatur sua priuatio ad actum, id est vbi pri
uatio ponitur in esse suo, & addit, qui hoc negaret, scilicet si quis esset, qui dice-

Actio agentis scdm philosophos.

Quomodo agens agit circa priuationem.

A sel semper agens agere circa priuationem, sequitur eum hoc dubium, videlicet
quod agentis actio dependeat de priuatione, id est sit circa priuationem vtraq;
extremitatum, s. in actione, & priuatione, quę sunt extrem taliter oppositę ratio
ne terminorum: quod est valde inconueniens. (Sed quia) ponit opinionē loquen
tium sių legis, & dicit: sed quia in priuatione obscurius est, vult dicere: sed quia
non videtur intelligibile qualiter agens posit agere priuationem, nequiuerunt
loquentes diuidere prędicta diuisione. & si litera non est corrupta, vult dicere, id
est nequiuerunt inuenire membrum diuisioni, quo sciatur actio Dei esse in priua
tione: & forte est error translatoris. & debet sic dicere. nequiuerunt loquentes
euadere a prędicta diuisione: & tunc sermo eius est manifestus per se. (Manife-
stum est.) Explanat qualiter non possunt euadere, & dicit: manifestum est enim
quod sequitur opinantem ipsorum opinionem, quod agens efficiat priuationem.
quoniam, quando tale agens transfert rem deesse ad puram priuationem, id est
ad nihil, aget sine dubio priuationem pręter intentionem, vult dicere circa ge-
nerationem alicuius alterius. Vbi debes scire quod pura priuatio est, quando ex
ea nihil fit, modo si agens, vt volunt loquentes: agit puram priuationem sine ge-
neratione alterius, sine dubio sequitur quod opus eius erit priuatio. (Et non est.)
Ponit modum, quomodo philosophi possunt euadere ab hoc argumento, & di-
cit: & non est, id est non contingit, quando transfert de esse actuali ad poten-
B tiale. esse enim priuationis tunc innouatur modo consequentię, vult dicere quod
secundum philosophos non accidit hoc: quoniam philosophi nolunt priuatio-
nem esse per se intentum primum naturę, sed volunt quod natura primo inten-
dat esse, cui concomitatur priuatio illius esse. vnde agens aquam per accidens,
& concomitanter generat priuationem eius, vt dictum est in lib. de generatio-
ne. (Et simile.) Ostendit qualiter etiam in factione entis ex nihilo accidit si-
mile inconueniens, vnde ait. & simile huic sequitur eos in productione. & di-
cit simile, quoniam non sequitur nisi quod natura priuationis sit natura esse. Ta-
men, vt dicit, obscurum est: quia, quando res ducta ad esse, cessat sua priua-
tio necessario. & sic non videtur quod natura priuationis sit natura entis. (Et
si sic.) Declarat quomodo sequitur simile illi, & dicit: & si sic, id est & si es-
set, vt dicunt, quod res fieret ex puro nihilo, nullo pręsuppolito. ergo produ-
ctio non esset aliud nisi conuerti priuationem rei ad esse. (Sed quia.) Ponit
eorum euasionem, & dicit, sed quia finis huius motus est productio, possunt di-
cere prius actus, id est actio agentis dependet de cessatione priuationis, id est
consistit circa priuationem cessando illam, immo dependet de productione, id
est circa productionem mundi: quare ex hoc sequitur annihilatio priuationis.
Ex his possunt soluere argumentum Auer. & dicere quod non sequitur: priua-
C tio conuertetur ad esse, quoniam non agit circa priuationem, sed circa cessa-
tionem priuationis producendo aliquod ens. (Sed adhuc.) Adhuc reprobat
eos, & dicit: sed adhuc sequitur eos quod actio agentis de priuatione depen-
det, id est circa priuationem consistit. quod declarat. d. quodlibet enim ens se-
cundum istorum opinionem duos habet modos tantum, scilicet quando pri-
uatur omnino, id est quando est purum nihil, & quando realiter est in actu.
Debes scire quod loquentes saraceni differunt a philosophis: quoniam philo-
sophi volunt quod res factibilis habeat tres dispositiones, scilicet quando om-
nino nihil est nisi solum in potentia, & quando omnino est, scilicet actu, & quan
do habet medium, scilicet inter esse in actu, & omnino nihil, scilicet quando
est in hora factionis loquentes: saraceni autem non ponunt nisi duas disposi-
tiones, scilicet priuationem simpliciter, & esse simpliciter, non autem po-
nunt medium, quia negant materiam. Isto supposito, arguit Auerro. dicendo,
ex quo res factus duas habet dispositiones tantum, circa quam illius consistit
actio agentis, & dicit, primo tunc non est ibi, id est quando res omnino est
attribuendum actioni agentis: quoniam, tunc cessat actio, neque quando est
in priuatione simpliciter. deinde quasi recolligit inconueniens contra loquen-
tes, & dicit. Remanet ergo quod oportet necessario quod sit duorum vnum. aut
quod in effectu nō dependet actio agentis, id est aut quod actio agentis nihil ope-

Quid sit pura priuatio.

Differentia inter loquētes saracenos et philo

vetur circa effectum, aut quod dependeat circa priuationem, id est operetur circa B
priuationem simpliciter. & primum supponit esse falsum, & ex secundo infert
inuentum, & dicit. vnde sequitur necessario opinantem hanc opinionem in agen-
te. id est hoc secundum membrum, quod ipsa priuatio possit conuerti ad esse, &
esse ad priuationem. & sequitur secundo quod actio agentis dicetur translatio cuiuscunque
cunq; istorum opponentium, id est oppositorum ad alterum. & omnia ista sunt
falsa. Accidit enim opponentibus, id est oppositis maxime in esse, & priuatio-
ne, id est in oppositis contradictorijs, scilicet quod conuertantur adinuicem: quod est
valde impossibile. Debes scire quod sic actio agentis consistit circa priuationem

Nota.

simpliciter, cum actio non operetur nisi circa id, quod aliquando erit sub termi-
no factionis, aliter actio esset ociosa, ideo sequitur quod natura priuationis fiet
aliquando in naturam entis, & sic vnum contradictoriorum mutabitur in reli-
quum: quod est impossibile. Solutiones autem latinorum ad hoc dictę sunt in lib.
de intellectu secundum opi. Auer. in propositione dicente. creatio apud philoso-
phos est impossibilis, vbi adduxi responsiones latinorum. Attamen pro nunc di-
ci potest. quod ratio huius hominis supponit vnum falsum, scilicet quod actio Dei
circa aliquid sit: quod falsum est apud nos. immo eius actio non est nisi res acta:
prout intelligitur per modum fieri. & sic argumenta philosophorum nihil sunt,
vide ibidem in lib. de intellectu. Deinde ponit quasi quoddam correlarium, &
dicit, vnde patet ex istis, quod isti homines: vult dicere loquentes saraceni com- B
prehenderunt de veritate, id est de natura agentis id, quod comprehendet debi-
lis visus de vmbra rei in loco ipsius rei, ita quod putant vmbram rei esse rem: et
addit quod hoc non tantum accidit eis in hoc proposito, immo similiter in pluri-
bus alijs.

Actio Dei secūdū Auer. est circa aliquid, apud nos vero actio eius est res acta.

Debes scire quod vmbra alicuius rei est quodammodo ipsa res, pro quan-
to ab ipsa re deriuatur. sicut ergo vmbra est quodammodo ipsa res, ita positio lo-
quentium de natura agentis est quodammodo ipsum agens. ideo similitudo Auer.
est multum conueniens. attamen totum contrarium oportet dicere, immo theolo-
gi perceperunt veritatem, quia per testimonium prophetię: & philosophi vm-
bram veritatis, quia per sensus, qui sunt testes mendaces.

ALGAZEL.

AIt Alga. Tertia autem secta est secta Assaria, qui dixerunt quod acci-
dentia consumuntur ex se, & non imaginantur remanere, non
imaginaretur consumptio eorum hac de causa. Substantiæ vero non
remanent ex se, sed remanent remanentia addita esse earum. &, cum
non creauit Deus glo. remanentiam in eis, corrumpentur substantiæ
ad priuationem remanentiæ. quod quidem est falsum: quoniam est in
eo de negatione sensus, quod nigredo non remaneat, & sic etiam albedo,
& quod innouatur in omni hora. intellectus tamen determinat quod capil-
lus, qui fuerat heri, non similis ei, & determinat etiam de nigredine ca-
pilli. Vlterius est in eo dubitatio alia, & est quod remanens, cum reman-
serit in sua remanentia, necesse est vt remaneant attributa Dei in re-
manentia. & hæc remanentia remanebit in remanentia, & indigebit
alia remanentia, & procedet in infinitum.

AVEROES.

AIt Auer. Iste sermo est in vltimitate vanitatis, & ruinæ, licet di-
xerint eum multi antiquorum, s. quod entia sunt in fluxu continuo. &
quasi

A quasi sunt infinita incõuenientia, quæ eum sequuntur. Et quõ reperiẽ ens, quod cõsumatur, ex se, & cõsumitur esse in cõsumptione eius? Nã si ipsum cõsumeretur ex se, esset ex se. si aũt hoc esset, sequeretur vt res, qua ipsum reperiret, ex se cõsumeretur, & hoc est falsum. qm̃ esse est cõtrariũ cõsumptionis, & impossibile est vt reperiantur duo cõtraria in eodẽ, eodẽ modo. Quare id, qđ est ens permanẽs, & absolutũ, nõ imaginatur de eo consumptio. nam si esse eius determinaret priuationem; esset ens, & nõ ens in vno instanti: quod est falsum. Vlterius, si entia remanent, aliquo attributo remanente in se, verum remanentia eorũ, in eo ꝙ sunt entia, aut in eo ꝙ nõ sunt? & est falsum vt sit hoc eis in eo ꝙ non sunt, sequitur vt sit remanẽtia eis in eo ꝙ sunt entia. &, cũ omne ens necesse est vt sit remanẽs, ex eo ꝙ est ens, & priuatio innouata est ei, quæro ad quid remanent entia in remanentia? & hoc totum est error ex corruptione proueniente in intellectu: ideo dimittamus hanc sectam: quoniam falsitas sermonis eorum est magis manifesta, quam indigeat dubitatione,

Cõtra illos qui dicũt ꝙ res sunt in cõtinuo fluxu.

B

ALGAZEL.

AIt Alga. Quarta vero secta est aliquorũ Assariæ, qui dixerũt accidẽtia cõsumi ex se, substãtias vero remanere. &, si nõ creasset Deus glo. in eis motũ, nec quietẽ, nec coniunctionẽ, nec separationẽ, esset falsum remanere corpus nõ mobile, nec quiescibile, & corrũperetur. & ambę sectæ Assariæ dicebant priuationẽ nõ indigere agente. est. n. quies actionis qm̃ non intelligũt esse priuationẽ actionẽ aliquã. Dixerunt vero Philosophi, &, cũ vani sint hi modi, non remanet modus aliquis sermoni de possibilitate priuationis huius mũdi, ẽt si dixerimus ꝙ hic mundus fuerit innouatus. nam cum confessione eorum innouationis animę humanę ratiocinãtur de falsitate priuationis eiusmodis propinquis his, quos diximus. Demũ apud eos omne

C existens ex se, non in subiecto, nõ imaginatur priuatio eius post esse eius, siue sit antiquũ, siue innouatum. &, cũ dicitur eis, cum ingreditur ignis vicę aquæ, corrumpitur aqua, dicũt non corrũpitur, sed cõuertitur in vaporẽ, & deinde cõuertitur in aquã: materia vero prima remanet in aere, & est materia, quę erat subiecta formę aquę: spoliatur aũt materia forma aquę, & induit forma aeris. &, cũ aer occurrit frigido, ingrossat, & factus est aqua: nõ aũt ꝙ materia innouata sit: sed materia est cõis inter elemẽta, & mutantur in ea formæ eorum.

Hic in primis narrat aliã sectã loquentium suæ legis, & dicit, ait Alg. sunt alii qui alij loquentium opinãtes quod accidentia finiũt de seipsis, i. credentes accidẽtiũ naturã esse contingentẽ, sed substãtię remanẽt, i. substantię vero non sunt in naturis earũ oẽs possibiles. In eis. n. id est subiectis non creauit Deus motũ, neq; quietẽ, neque aggregationẽ, id est densitatẽ, neque disgregationẽ, i. raritatẽ, & vniuersaliter Deus nullum accidens creat. ergo impossibile est ꝙ corpus remaneat immobile, neque quiescens, & quod priuetur. Illa littera, si nõ est corrupta, potest intelligi primo, quod quia Deus nõ põt, nec creat accidens ꝓpria

creatione alia a creatione ſubſtantiæ, impoſsibile eſt remanere corpus ſine omni accidente. Verbi gratia, ſine motu, & ſine quiete, & quod priuetur illis. vult dicere, etiã ſi iſtis priuetur: quoniam accidens ſecundũ ſui naturam conſequitur ſubſtãtiã, ideo, ſi corpus remanet, oportet vt remaneat ſubiectũ alicuius accidẽtis. Vel põt intelligi ſecũdo, ꝙ quia Deus nõ creat accidens, ſed tm̃ ſubſtantiã, ergo impoſsibile eſt, vt corpus remaneat imobile & quieſcẽs, & ꝙ priuetur, i. taliter ꝙ nihil ſit ſimplr: vnde virtus cõſequẽtię eſt iſta, Deus nõ creat accñs. ergo Deus nõ põt priuare corpus ſimplr: & hęc expoſitio eſt plus cõſona verbis. D

Deductio cõſequẽtiæ.

SED tunc eſt locus quęſtionis, quõ valet illa cõſequentia: & vr̃ mihi quod tenet in virtute huius, ſcilicet quod priuatio ſit accidens, & non alicuius ſubſtantia: & hoc ſine dubio eſt verũ, vt dixi de hoc in lib. de intellectu aliqua, & in lib. Phyſi. hoc accepto, conſequentia eſt manifeſta per ſe: quoniã, ſi Deus poſſet priuare mundum, poſſet creare priuationem. Sed priuatio eſt accidens. ergo poſſet facere accidens ideo intellecto illo, ſ. quod Deus non poteſt creare accidens, ſtatim apparet Deũ non poſſe mundũ priuare. Sed hic dubitatur primo, quia, ſi priuatio eſt accidens, vel proprium, vel commune: nõ proprium, quoniã, tunc eſſet ſecundum rei eſſentiam: neque commune, qm̃, tunc eſſet ſeparabile ab eo, cuius eſt: & ſic poſſem dicere ꝙ cœlũ eſt compoſitũ ex materia & forma, et quod ineſt ei priuatio aliquando, attamen ab eo eſt remota, & ſic nunquã corrumpitur: & ſic deſtruitur intentio Auer. primo Phyſi. in fine commen. 63. & primo cœli. com. 2. poteſt dici quod priuatio non dicitur accidẽs, proprie loquẽdo, quoniam nullius quanti eſt. ſed intelligendo accidens ſecundum rationem, & modum, & ſic poteſt dici accidens, immo vt declaraui in quæſtione ſeu lib. de intellectu, priuatio non diſtinguitur re ab eo, cuius eſt priuatio. ideo proprie, nec poteſt dici accidens proprium, nec commune, ſed habet modũ accidẽtis cõmunis pro quanto in aduentu formæ abijcitur a materia. Sed, quia loquentes ſaraceni non ponunt materiam, ideo habẽt dicere quod priuatio ſit aliquod accidens ſine ſubiecto factum a Deo in hora corruptionis mundi. (Alij vero.) Narrat ſecundam ſectam, & dicit: alij vero dicunt quod priuare non eſt actus, immo eſt ceſſatio actionis: quia non intelligunt priuationis veritatẽ. i. naturã veram. Debes ſcire, ꝙ forte hæc eſt opinio noſtræ legis. vult enim quod Deus creauit mundũ, & animas, & illas volendo deſtruat, & dicũt ꝙ mundus, & animæ, & res omnes in ſuis naturis ſunt contingẽtes, adeo quod, ſi relinquerẽtur in proprijs eſſe, iam annihilarentur: & tunc oportet dicere ſecundũ: hęc, quod annihilatio non eſt aliud quã ceſſatio actionis Dei, ſcilicet conſeruatiuę: ceſſata. n. actione res in nihil tendit. & hęc videtur opinio legis noſtræ ſine dubio, & vera in ſe, & contra hoc non poſſunt argumenta iſtorũ procedere, vt patet. Deinde ponit ſummam opinionis philoſophorum, & dicit: tandem philoſophi dicũt, quod annullatis iſtis opinionibus, nõ remanet via aliqua, ex qua probati poſſit, ꝙ priuatio mundi ſit poſsibilis. ſ. conceſſo quod hic mundus ſit innouatus. i. nouiter creatus. conceſſo etiam, quod animæ humanæ innouentur. i. a Deo immediate creentur, allegant. t. aperte probant quod ipſorum priuatio eſt impoſſibilis. dicunt denique quod non quodcunque per ſe exiſtens fuit, vult dicere factum. nec poteſt imaginari quod priuetur poſt ſuum eſſe tam ſi fuit antiquum, ideſt æternum, quam nouum. hæc igitur eſt opinio philoſophorum. E

Dubitatio.

Solutio. Priuatio nõ eſt accidens proprie, ſed tantũ ſcdm modũ, & rationem.

F

AVEROES.

AIt Auer. Qui aũt dixerit ꝙ accidentia nõ remaneãt per duo tempora, & ꝙ eſſe eorũ in ſubſtãtiis ſit cõditio in remanentia ſubſtantiæ, ipſe quidẽ non intelligit quid ſit in ſermone ſuo ex contradictione. Nã, ſi eſſent ſubſtantiæ, conditio in eſſe eorum cũ non poſsint eſſe accidentia abſque ſubſtantiis, in quibus exiſtãt, tunc poſsitio accidentium eſt conditio in eſſe ſuo, & eſt inconueniens vt ſit

A res conditio in esse sui ipsius Vlterius qūo erunt conditio requisita, & ipsa quidem non remanent per duo tēpora? nam instans, quod erit finis priuationis eius, quod est ex eis, & initium esse partis, quę est ex eis, necesse esset vt corrūpatur in hoc instanti substantia. hoc.n. instās non est in eo aliquid partis corruptæ, nec aliquid partis, quæ est. nam, si esset in eo pars rei corruptæ, non esset ei finis. & sic, si esset ei aliquid rei, quæ est. Demū ponere id, quod nō remanet per duo tempora, conditionem in remanētia esse eius, quod remanet per duo tēpora, est absurdū etiam. nam id, quod remanet per duo tempora, dignius est remanere quā id, quod non remanet per duo tpa. qm̄ id, quod non remanet per duo tēpora, esse eius est in instāti, & est fluxus: quod verò remanet per duo tpa, esse eius est permanens. & qūo erit fluxus conditio in esse permanētis? aut qūo erit id, quod remanet in specie, conditio in remanentia eius, quod remanet in indiuiduo. & hoc totū est inuolutio falsitatis. Debes aūt scire ꝙ qui nō ponit materiā rei, quæ generatur, sequitur ei vt sit ens simplex, & impossibilis est ei priuatio. simplex.n.
B non mutatur, & non mutat substantiā suam ad substantiā alterius. & iō dicit Hippocrates si esset hō ex vna re, nō doleret corpus eius, i. nō corrūperetur, & mutaretur: & sic ēt sequeretur vt nō generaret, sed eēt ens, qđ nō defecit, nec deficiet. id aūt, quod recitauit Auicenna de dr̄ia in hoc inter innouationem corruptionem in anima, nihil est.

Simplex nō mutatur & ñ mutat substantiā suam ad substātiā alterius.

Nūc Auer. reprehendit Alg. & primo quantum ad id, quod opinatur, ꝙ accidens nō fit a Deo, sed causatur a substātia immediate, & d. dicimus ꝙ illi, q opinantur ꝙ accidēs nō remanet duobus tēporibus. s. tempore esse subiecti, & tempore non esse subiecti, quia reputant accidens fieri & conseruari per subiectū, vt dictū est, adeo ꝙ dicūt ꝙ homo mortuus non est albus albedine eadē numero, qm̄ erat viuens: sicut latini fingunt, & dicūt ꝙ esse eorū in subiectis est idem relinquitatis substantiæ. i. tam diu relinquuntur, quam diu substantiæ relinquūtur, qm̄ vna est relinquitas, & duratio subiecti, & accidentis. Isti quidem non æstimant id recte, accidit enim eis de redargutione, & ponit rationem in forma hypothetica. d. si enim substantiæ essent causæ accidentiū, postquā per se. s. acci-
C dentia sustentari nequeunt. i. postquam per se non existunt, sequitur ex hoc ꝙ substantię essent causæ suarū ipsarū, qđ est impossibile, quod aliqua res sit causa sui ipsius. Sed difficile est deducere istā consequentiā, & forte videtur quod virtus huius sit, qđ sequitur, qđ substantia sustineret se, probo, qm̄ substātia maxime forma nō inest materiæ nisi pp̄ dispositiones cōseruantes illam, sed illa est causa dispositionū, ergo ipsa est causa sui per propositionem cōem, quicquid est causa causæ est causa causati: si ergo substātia est causa effectiua dispositionū erit causa effectiua eius. Sed latini fingunt quod dispositiones sunt causæ materiales, & ideo non inconuenit quod dispositiones sint causæ in genere materiæ substātię, & ecōtra in genere efficientis, quia causæ possunt esse sibi inuicē causę in diuersis generibus, vt dicit Auer. 2. Physi. com. 30. & sic non valet illa cōmunis positio, vbi causę variātur. Sed mihi videtur quod ista solutio sit fatua, qm̄ dispositiones nō conseruāt formā, nisi inquantū retinēt impressionē vel materiæ, vel agentis, &, si detur licentia fingendi nō materiæ, qm̄ per naturā materię nō magis essent aptæ retinere hanc formā quā aliā, quoniam natura materiæ est natura entis in potētia ad omnes formas, vt dictū est in multis locis: ergo dispositiones conseruant formam, vt retinēt impressionem non agētis. & si sic, ergo habent rationem agentis, & non materiæ, & sic arguitur, vt supra. Vbi debes scire quod latini sunt in maximo errore circa istud, & maxime

Pōsitio latinorū dicētiū dispositiōes causas materiales esse.

Impugnatio.

Ioan. Iand. in quæstionibus libri physi. omnes enim opinati sunt quod dispoſi. D
tiones in materia habent vim, & impressionẽ materiæ, & hoc eſt purus error.
Dicendum eſt enim, ſecundum Auer. ꝙ ſicut virtus gignitiua in hora factionis
ſiens habet vim agentis, qm̃ agit vt inſtrumentũ agentis, vt dicit Auer. 12. Me-
ta. commen. 18. & 7. Meta. commen. 32. poſtquã autẽ factũ aĩal habet vim con
ſeruantis, & corporis regentis, ita æſtimandum eſt ꝙ diſpoſitiones inductæ ab
agẽte in materia in hora productionis formæ habẽt vim agẽtis, quia ſunt inſtru
mentũ eius, & in hora exitus formæ a materia, reuertuntur conſeruantes, quæ
conſeruãt effectiue formã, vt inſtrumentũ agentis, ideo non habent naturam ma
teriæ, ſed magis agentis cõſeruãtis. &, ſi inuenitur ab aliquo, quod illæ diſpoſi-
tiones habẽt vim materiæ, debet intelligi ſecundum ſenſum iſtum, ſcilicet pro
quanto diſponunt illam. Ex his apparet deductio conſequentiæ Auer. Si enim
forma eſt cauſa effectiua accidentium, quibus conſeruatur, ergo eſt cauſa effecti
ua ſui: qm̃ quicquid eſt cauſa cauſę eſt cauſa cauſati in eodẽ genere cauſæ, vt di
cebatur. Pręterea, illa accidentia conſeruant formam, non niſi inquantũ habẽt
eſſe. quia, non niſi inquantum ſunt, & nõ ſunt niſi forma, vt debẽt, ergo forma ſi.
ne accidentibus põt eſſe, qm̃ tota virtus cauſę ſecundę ſaluatur in prima, ſi. n.
accidentia illa nõ cõſeruant formã niſi inquantũ habent eſſe ab ea, etiã nõ con
ſeruabunt illam niſi inquantum habent virtutẽ ab eadẽ, qm̃ virtus inſequitur
eſſe, & ſic ẽt ſine accidẽtibus poſſet forma exiſtere in materia, & ſic idẽ eſt cau- E
ſa ſui. Dicẽdũ tñ eſt, ſubiectũ eſſe cauſam accidentiũ, vt materia, vt d. Auer. 4.
Meta. com. 2. ſed vt efficiẽs eſt omnino extraneũ, propter quod ait Auer, 3. cœ-
li. com. 28. & 4. cœli. com. 22. & 25. ꝙ dans formã dat conſequentia formã me-
diante forma, vide eũ ibi. (Rurſus qualiter.) Adducit ſecundã rationẽ qđ ſub-
ſtantia nõ ſit cauſa accidentiũ effectiua. & vr̃ mihi quod ſyllogiſmus debet ſic
cõponi. nihil, qđ non permanet in duobus tẽporibus, ſ. eſſe & non eſſe, eſt cauſa
eius, quod permanet illis temporibus, ſed ſubſtantia nõ permanet in tẽpore eius
priuationis, & accidens idem numero permanet in illis, ergo ſubſtantia non eſt
cauſa accidentis. d. ergo rurſus, qualiter eſſet hoc, poſtquã accidens aliquod duo-
bus tẽporibus permanet, quia in illo nunc, i. inſtanti, quod eſt principiũ priua-
tionis illius, qđ reperitur de eſſe, oportet quod ſubſtantia, i. ſubiectũ eorum non
ſit: quod declarat, in illo. n. nunc non eſt aliquid de parte priuati, nec de reperi,
id eſt, entis parte, ex hoc vult habere probationem minoris ſecundũ vnam par
tẽ, videlicet quod ſubſtantia nõ manet. deinde reſumit maiorẽ, tandem ponere
id, quod remanet duobus tẽporibus, cauſam illius, quod nõ remanet duobus tem
poribus, abſurdũ apparet. Id namque, quod remanet duobus tẽporibus, dignius
eſt remanere, vult dicere tanquã cauſa, quam illud, quod non remanet; id enim
quod non remanet, non habet eſſe niſi in nunc, ideſt, certo tẽpore: & quod re- F
manet, habet eſſe permanẽs, vult dicere per multũ temporis: concludit maiorem
d. qualiter ergo erit id, quod eſt impermanens duo nunc, cauſa illius, quod rema
net. vult dicere illis duobus nunc, vel quod quaſi idem eſt, qualiter erit id, quod
remanet in ſpecie, ſicut eſt ſubſtantia cauſa illius, quod remanet in indiuiduo,
& ſic apparet maior, & probatio eius, concludit intentum. d. quare ergo omnia
iſta poſſunt ſummi errores reputari.

Subiectũ eſt cauſa accidẽtiũ, vt materia.

Subſtantia nõ eſt cauſa accidentiũ.

Sed hic ſunt duę quęſtiones, qm̃. Nõ videtur verum id, quod Auer, ſup-
ponit, ſcilicet quod accidens ſemper permanet in duobus tẽporibus, ſcilicet pri-
uationis, & eſſe. qm̃, ſi corrũpitur ignis in aquã, ſine dubio accidentia ignis non
remanent in aqua, qm̃ aqua portat ſecũ accidentia contraria accidentibus ignis
expellentia illa. Secundo, non videtur verum quod illud nunc, quod eſt princi-
pium priuationis rei exiſtentis, non ſit nec pars priuati, nec pars entis quoniam
tunc in illo inſtanti materia eſſet ſine forma. Dicendũ quod ſecundum Auer. ac-
cidẽtia ſunt duobus modis, ſ. ſimbola, quę, ſcilicet poſſunt manere eadẽ in ſubie-
cto ſuccedenti, quoniam non fert ſecũ contrarium: & accidentia diuerſa, modo
hic loquitur Auer. ſaltem in accidentibus ſimbolis, de quibus primo de genera-
tione commen. 27. & ſecundo de generatione. commen. 24. dixit illa manere
eadem, vt in primo de ſubſtantia orbis, ratio ergo Auerro. eſt ſaltem ſpecialis

A de accidentibus simbolis, de quibus propter hanc rationem apparet quod subiectum non sit causa effectiua eorum, quantum remanēt eadē numero in generato & corrupto. Ad secundam, Dicendum quod in primo instāti nō esse rei entis consideratur multa nunc naturæ, in illo enim instāti pōt intelligi materia sine forma, licet de facto sit cum forma genita, quoniam primum esse geniti est vltimum non esse corrupti, vt dicunt sophistæ huius temporis. Ad formam argumēti dicendū quod per nunc Auer. intelligit nunc naturæ, nec loquitur vniformiter in omnibus suis verbis, vt apparet: & sic nihil est contra propositum. (Et ideo notandum) Probat vnum, quod supponit in omnibus rationibus, scilicet quod materia est necessaria in omni generatione & factione, & dicit: & ideo notandum est quod qui negat rem generabilem habere materiam, sequitur eum quod illa res sit simplex, & tūc erit incorruptibilis, cuius rationem ponit. d. simplex enim non permutatur, nec ad aliam substantiam conuertitur, deinde probat idem autoritate Hippo. di. & ideo ait Hippo. quod, si homo ex vna sola re constitutus esset, nunquam aliquam passionem passus esset, immo esset semper incorruptibilis, & impermutabilis, nec generabilis esset, immo esset ab æterno, sicut aliqua intelligentiarum mouentium orbes.

B Debes scire quod primo Physi. comm. 51. dixit Auer. si principia essent contraria tm̄, tunc generatum esset simplex & non cōpositum: vbi apparet modo quid Auer. intendit per simplex non de simplicitate opposita componi ex materia & forma, vt quidam fingunt. immo simplicitate opposita componi ex esse & essentia, & ex genere & differentia, aliter consequentia eius hic, nihil esset, q̄m latini fingunt quod compositū ex esse & essentia pōt annihilari, & redire in sui essentiā, potest quidē priuari esse, & remanere in sui essentia, quæ est in potentia suę causę, vt dicunt: ideo reputo ꝙ Auerro. hic per simplex, intelligit simplex, vt excludit oēm compositionē, & tunc, sine dubio sequitur, quod nec sit corruptibile, nec aliquo modo distinguibile. Sed qualiter ex hoc qꝺ res priuatur materia, priuetur compositione simpliciter, dictum est in expositione tertij de anima, vide ibidem com. 9. & 10. Et nolo nunc immorari. Quoniam dicta philosophorum, vt sæpe dixi, sunt tantum ex suppositione, & ideo vt plurimum sunt falsa. Et sic consummata est expositio secundæ disputationis cū Dei laude, qui est trinus & vnus, & gloriosæ virginis Mariæ.

ALGAZEL.

C Ait Alga. Respondens Philosophis. & responsio est ꝙ id, quod dixistis de partibus, quòd potest euadere à qualibet earum, & declarabitur destructio eius secundum radices vestras, nō est verum, & conueniens vniuersalitati radicis vestræ in eo, quod est de genere suo. sed prolixe de hoc non loquemur: sed sufficit nobis loqui de vna parte. Et dicimus quare negatis dicenti quòd inuentio, & priuatio sint in voluntate Dei glo. &, cum ipse voluerit, adinuenit: & cū volet, corrumpet, & est, cum sit potens, volens in perfectione. & ipse quidem in hoc suo iudicio non mutatur in se, sed tantū mutatur eius operatio. Cum autem vos dicitis ꝙ agens impossibile est emanare ab eo actionem, & quid emanauit ab eo, dicimus ꝙ id, quod emanauit ab eo, est innouatum, & est priuatio, postquam non fuerat priuatio, & postea facta est priuatio, & emanauit ab eo. Si autem dixeritis quòd priuatio nihil est, & quomódo emanat. dicimus & ipsa quoque nihil est: ergo quomodo fuit: & nihil est emanare ab eo? &, cum intelligitur ꝙ sit, intelligitur relatio eius ad posse.

AVEROES.

D

AIt Auer. Hoc totũ est sermo sophisticus, & corruptus. Nam Philosophi nõ negant esse priuationem rei cũ corruptione corrũpentis eã: immo non ꝙ corrũpens eã depẽdeat operatio sua a priuatione eius, in eo ꝙ est priuatio, sed depẽdet operatio sua in permutatione ab esse, qđ est in actu, ad esse, quod est in potẽtia, & sequit̃ ei ꝙ fit priuatio, & innouatio eius. & hoc modo cõparatur priuatio ad operationẽ. & nõ sequitur, ex eo ꝙ est priuatio, statim ad actionẽ agentis in ente vt agẽs sit agẽs eius primo, & per se. & ipse, qm̃ cõcessum est ei hoc dictũ, ꝙ fit priuatio proculdubio statim ad actionẽ corrũpentis in corrupto, intulit ꝙ sit priuatio p se, & primo ab agente eius. qđ qdẽ impossibile est. nã agẽs, nõ dependet operatio eius à priuatione, in eo ꝙ est priuatio, s. primo, & essentialiter. Quare, si entia sensibilia essent simplicia, nõ generarẽtur, nec corrũperẽtur, nisi dependeret actio agentis primo, & essentialiter à priuatione. Attamẽ dependet actio agentis à priuatione per accidens secũdarie. & hoc quidẽ in permutatione passi ab esse, quod est in actu ad aliud esse, & euenit ei ex hac actione priuatio, vt mutatio ignis ad aerem, qm̃ euenit huic priuatio ignis. & sic est dispositio apud Philosophos in esse, & priuatione. E

Si entia cõpensibilia essent simplicia nõ generarẽtur.

Actio agentis dependet a priuatione per acciñs.

ALGAZEL.

AIt Alga. Et quæ differẽtia est inter vos, & dicentẽ negationẽ innouationis priuationis omnino accidentibus, & formis? & dicit ꝙ priuatio sit nihil, & quõ fit? & quõ denominatur innouatione? Et non est dubium ꝙ priuatio imaginatur fieri in accidentibus, & quod denominatũ est innouatione est intellectuale, siue appelletur res, siue non appelletur. & relatio huius, quod est intellectuale, ad posse potentis etiam est intellectualis.

AVEROES.

F

AIt Auer. Innouatio priuationis hoc modo est vera & est id, quod ponunt Philosophi, qm̃ emanat ab agente secunda intentione, & per accidens: & non sequitur ex eo ꝙ emanat, & est intellectualis vt sit essentialiter, & primo. Differẽtia aũt inter Philosophos, & negantem fieri priuationẽ est, qm̃ Philosophi nõ negant fieri priuationem oino, sed negãt fieri principaliter, & essentialiter ab agente. nam agens non dependet operatio eius à priuatione necessario, primo, & per se. & priuatio apud eos sequitur actionem agentis in esse, & est id, quod sequitur dicenti mundum corrumpi ad non ens omnino.

Priuatio emanat ab agente secũda intẽtione & p accñs.

ALGAZEL.

AIt Alga. Si aũt dixerit sequitur opinioni eius, qui permittit priuationẽ rei post esse eius, vt dicatur ei quid est id, quod innouatũ est,

A & apud nos non corrumpitur res inuenta. Et intelligimus per priuationē accidentium innouationē suorū contrariorū, quę sunt entia, nō aūt innouatio est priuationis absolute, q̃ est nihil.qđ.n.nihil est, qūo denotatur innouatione? vt,cū dealbat⁹ est capillus,id,qđ innouat, est albedo tm̄, & est ens, & nō dr̄ ꝙ innouatū sit priuatio nigredinis.

AVEROES.

AIt Auer.Hęc responsio Philosophorū est falsa.nā Philosophi non negāt fieri priuationē, & prouenire ab agente.Attamē nō prima intentione, vt sequitur ponenti rem permutari ad priuationem absolutam.sed priuatio apud eos innouatur cum perditione formæ rei corruptæ, & innouatione formæ, cui est contraria.vnde fuit dubitatio Alga.in hoc sermone dubitatio vera. Philosophi nō negāt fieri priuatio-nem.

ALGAZEL.

B AIt Alga.Et hoc est falsum duobus modis.Primus quidem, cū quæritur vtrum innouatio albedinis includit priuationē nigredinis,vel ne? Si autem dixerint ꝙ non, tunc mentiuntur. Si vero dixerint ꝙ sic,an inclusum est ipsummet includens, vel aliud? Si dixerint est idem,tunc contradicit sibi ipsi: nam res non includit seipsam. Si vero dixerint ꝙ sit aliud, an hoc aliud intellectuale, vel non? Si autem dixerint ꝙ non,quærimus quomodo scitis quòd sit inclusum? & iudicium de eo quòd sit inclusum indicat quòd sit intellectuale.Si autē dixerint quòd sic,hoc quidem inclusum,& intellectuale,& est priuatio nigredinis,an est antiquum,vel innouatum? Si aūt dixerint antiquum est falsum.Si vero dixerint innouatum, denominatum quidem ab innouatione, quomodo non erit intellectuale? Si autem dixerint non antiquum,nec innouatum, est falsum. quoniam C ante innouationem albedinis, si dixerint nigredinem esse corruptam, est falsum.& post eam, cum dicitur quòd non sit,est verum, & innouatur proculdubio.& hoc,quod innouatur,est intellectuale,& oportet vt attribuatur potenti.

AVEROES.

AIt Auer.Est quidē innouatum intellectuale, & attribuitur potenti,sed per accidens,non autem per se:qm̄ non dependet operatio agētis à priuatione absoluta,nec à priuatione vnius rei. Nam non est in potētia potētis quòd ponat ens, nō esse primo, & essentialiter,s.qđ cōuertat corpus esse ad corpus priuationis. & omnis, qui nō ponit materiā, non euadet ab hoc dubio,s.quòd sequitur ei vt depēdeat operatio agētis a priuatione,primo,& essentialiter.& hoc totū est

Qui negat materiã nõ põt euadere quin actio eius nõ depẽdeat a priuatione essentialiter.

manifestũ, & nõ est opus ꝓtelare sermonẽ in eo. Et ideo dixerũt sapiẽ D tes ꝙ principia rerũ generabiliũ, & corruptibiliũ sunt duo p se, & sunt materia, & forma, & vnũ per accidẽs, & est priuatio: qm̃ est cõditio requisita in innouatione innouati, s. vt eã præcedat: &, cũ repetitur innouatum, aufertur priuatio: &, cũ corrũpitur, adest priuatio.

ALGAZEL.

Ait Alga. Secũdus autẽ modus dubitationis est ꝙ id, quod corrũpitur, apud eos nõ est per cõtrariũ, vt motus: motus. n. nõ habet contrariũ. & oppositio inter eũ, & quietẽ apud eos est oppositio habitus, & priuationis, non aũt oppositio esse ad esse. & quies est priuatio motus. &, cũ non fuerit motus, nõ erit quies quid contrarium eius, sed est priuatio absoluta, quæ sunt ad perfectionẽ, sicut impressio figurarũ sensibiliũ in humido cristallino in oculo, & sicut impressio formarũ intelligibilium in aia, quæ cõuertũtur ad impressionẽ esse absq; remotione cõtrarii. &, cũ corrũpuntur, erit dispositio eorũ ablatio esse E absq; aduẽtu cõtrarii postea: & ablatio eorũ est præfatio priuationis absolute, & apprehendit intellectus esse innouatũ. & qui intellexit ꝙ sit in se, licet non fuerit aliquid, intellexit, & attribuit posse potẽti. Et declaratur in hoc ꝙ, cũ intellexerimus imaginationem fiẽdi innouatũ volũtate antiqua, nõ differt siue sit id, quod innouat̃ priuatio, siue esse.

AVEROES.

Ait Auer. Differt aũt magnã differẽtia, cũ ponitur priuatio emanãte ab agẽte, & emanare esse ab eo. qm̃, cũ ponitur esse primo, & priuatio secũdarie, i. ꝙ ponatur innouata ab agẽte, mediãte aliqua specie esse, & est ponẽdo esse in actu in potẽtia, destruendo actum, qui est habitus in subiecto, est verũ. & quod nõ erit impossibile apud Philosophos hoc modo, vt corrũpatur mũdus, eo ꝙ permutatur ad aliã formã. nã priuatio hic est subsequẽs, & per accidẽs. Quod aũt est impos- F sibile apud eos, est vt corrũpatur tes ad nõ esse ol no. qm̃, si hoc fuerit, tunc agẽs depẽderet operatio eius à priuatione primo, & essentialiter. & hic sermo totus, assumitur in eo id, quod est per accidẽs, ꝙ sit per se, & sequitur Philosophis de eo id, qđ dixerunt de impossibilitate eius. & plurimi sermonum huius libri sunt huius naturæ. & propter hoc cõuenientius nomen huius libri est liber Destructionis simpliciter, seu Destructio Alga. non Destructio Philosophorum. & verius nomẽ huius libri est Liber differentię inter veritatẽ, & ruinam sermonum Loquentium, dicentium Deum glo. esse agens mundi, & mundum opus & operationem eius.

Hæc desiderantur in antiquo tex. ob id non habent com.

A # DISPVTATIO TERTIA.

DE DECLARATIONE INVOLVTIONIS EORVM.

ALGAZEL.

AIT Alga. Philosophi profectò, non autem Epicurei, putauerunt quòd mundo sit causa efficiens. & Deus glo. est agens mundi, & efficiens eius. Et hoc est illusio secundum radices eorum. Nam mundus secundum radices eorum non potest consyderari quod sit operatio Dei glo. tribus modis. Primus quidem ex parte agentis. Secundus autem ex parte patientis.
B Tertius vero ex parte vtriusque. Ex parte autem agentis, quoniam impossibile est quin sit volens, & eligens, & sciens rem, quam vult: Deus vero glo. nihil vult, & nullam habet operationē: & quicquid influitur ab ipso, consequitur ab eo consecutione necessaria. Ex parte vero patientis, quoniam mundus est antiquus, & æternus: operatio vero dicitur de innouato. Et ex parte vtriusque, quoniam Deus glo. apud eos est vnus omnimode: & ab vno non emanat apud eos nisi vnum omnimode. & mundus est compositus ex diuersis, quomodo ergo emanat aliquid ab eo?

ET, postquam dictum est de æternitate mundi a parte ante, & a parte post, superest modo inuestigare an mundus sit æternus ex vtroque, si effectus alicuius agentis. &, sicut primo in alijs disputationibus, ita nunc adduxit sententiam Alga. vnde dicit Alga. dicunt philosophi quod ipse Deus benedictus est agens mundum, & mundus est eius effectus, & opus suum. Et di. quod declaratio huius
C ab eisdem facta super hoc non est demonstratiua, immo dialecticalis, id est, probabilis, & addit: Vsque quo illud, quod dixit, quod mundus componitur ex diuersis, qualiter ergo non possunt ab ipso Deo glorioso procedere? Hic notat terminum verborum Alga. quasi dicat, ego accepi verba vsq; ibi, illud, quod dixit Anst. & infra in dubio sequenti declarabitur hoc.

AVEROES.

DIxit Auer. Id autem, quod est in agente, est quòd non potest esse quin sit volens, eligens, sciens quidem id, quod vult, adeo quòd est agens eius, quod voluerit, est quid non notum ex se, & terminus non cognitus in actione mundi, nisi fuerit ei demonstratio, aut verificetur permutatio iudicii apparentis ad occultum. Nam nos videmus res agentes imprimentes dupliciter, est enim aliqua, quæ non agit nisi vnum tantum: & hoc quidem per se, vt calidum agit calidum, & frigidum agit frigidum: & ista sunt, quę vocant Philosophi agentia na-

turaliter. aliæ vero sunt res, quibus est agere aliquid in aliqua hora, & D agent contrarium in alia hora: & ista sunt, quæ appellamus volentia, & eligentia. & hæc quidem agunt ex scientia, & consilio. Primum aūt agens glo. abest ab eo attributio alicuius harum duarum actionum modo, quo attribuitur generabili, & corruptibili apud Philosophos. nam eligens, & volens est id, cui deficit volitum: Deo vero glo. non deficit aliquid, quod voluerit: & sic eligens est id, quod eligit sibi vnum duorum nobilium: Deo verò glo. non deficit aliquid nobile. & volens, cū peruenerit ad id volitum, deficit voluntas eius. demum voluntas est passio, & mutatio: Deus vero glo. est absq; passione, & mutatione. Et sic etiam magis, & magis abest ab actione naturali. nam actio rei naturalis est necessaria in se, & tamen non est necessitas de substantia volentis, sed est pfectio eius. Vlterius actio naturalis non erit ex scientia: & Deus glo. iam declaratum est demonstratiue ꝙ actio eius emanat ab eo ex scientia: ergo modus, quo Deus glo. est volens, & agens, non est declaratus in hoc loco: qm̄ non est similis voluntas eius voluntati B nobis apparenti. Et qūo dicit ꝙ non intelligitur de agente, nisi quod agit consilio, & electione? & ponit hanc definitionem sequi in apparenti, & in occulto, & tamen Philosophi non confitentur consecutionem huius definitionis: sicut sequitur eis, cum auferunt hanc definitionem ab agente primo, vt auferant ab eo actionem. Hoc autem est manifestum per se. & qui hoc dicit, est decipiens, non aūt Philosophus. nam decipiens est, qui intendit facere sophisticam apparentiam, non autem ostendere veritatem. &, cum errauerit in veritate, non dicitur de eo ꝙ sit decipiens. Philosophi vero manifestum est ꝙ ipsi perquirunt veritatem, & non decipiunt omnino. & non est differentia inter dicentem Deum glo. velle voluntate disimili voluntati humanæ, & inter dicentem ipsum scire scientia disimili scientiæ humanę. & quemadmodum non apprehenditur qualitas scientiæ eius, non apprehenditur qualitas voluntatis eius.

Eligens & uolens est id cui deficit volitum.

Actio rei naturalis ē necessaria ī se.

Actio Dei emanat ab eo ex scientia.

F Nunc Auer. reprehendit Alga. quantum ad vnum, quod videtur supponere in ratione, quam voluit esse demonstratiuam, quod est, Deum agere voluntate. vnde ait: dicimus nos quod id, quod dixit, videlicet, quod illud, quod est in agente, est sine dubio quod sit volens, eligens, & sciens id, quod vult, ita quod agat in id, quod vult. hęc quidem verba sunt verba ignota, & dubitabilia in agente mundi, nisi demonstratiue probaretur, aut inditum. i. natura noti posit transferri in ignotum. (Nos enim) declarat qualiter illa verba sunt dubitabilia, & c. d. nos enim inuenimus agentia & imprimentia. i. causantia duobus modis diuisa: quorum vnus est, quod vna tantum est sua actio per se, vt calor agit calorem, & frigiditas frigiditatem, & talia agentia naturalia nuncupantur. & dixit Auerro. per se, quoniam per accidens calor potest infrigidare, vt dictum est in metauris. vnde dicitur. 8. Phy. commen. 8. & . 9. Metaphy. commen. 3. & . 10. quod agens naturaliter determinatur ad vnum: quod debet intelligi primo per se, & hęc est mēs eius. 3. cœli. commen. 72. & . 1. cœli. com. 8. vbi dicitur quod ab vna natura vnū tantum prouenit. (Secundus vero modus.) Ponit secundum modum. d. Secundus vero modus est, quando aliquod agens interdum quandam agit actionem, & interdum eius contrarium, & talia agentia vocantur a philosophis volentia & eligentia, quodcunque agens fuerit huiusmodi agit sine dubio cum deliberatione &

A meditatione. Debes scire quod ista distinctio pro parte potest accipi a philosopho in.9.Metaphysicę. tex. commen.3. &.10. & vide expositores latinos, quia multa dicunt de hoc.(Vnde primum)declarat quomodo Deus sit agens,dicens: vnde primum agens benedictum nequit aliquo modo de aliquo istorum denominari,eo modo, quo generabile & corruptibile denominatur, quoniam aliquo modo non conuenit,vt dicit post.et primo ostendit quod Deus non sit agens volens & eligens.Et arguit primo in prima figura sic. volens & eligens deficit id,quod vult,i.diminuit factū.& ipse Deus non deficit aliquid de eo,quod vult. Et sic in secunda figura sequitur conclusio iam dicta.

Pro intellectu huius rationis debes scire,quod illud,quod eligitur a volente, appetitur a volente,& etiam id,quod dimittitur: & ambo sunt possibilia:quoniam,si vnum tantum esset possibile, electio esset vna.Eligibile autem est duobus modis:quoddam secundum melius,& quoddam secundum peius. Exemplū primi.vt,si eligerem furtum.Exemplum secundi. vt,si eligerem studium melius furto.Ex his sequitur veritas maioris: quoniā omne eligens diminuit ab electo: quoniam,si eligit ad peius,manifestum est ipsum esse diminutum; si eligit ad melius,ergo diminuit,saltem ab alio: & sic semper diminuit, saltem aliquo modo. Sed Deus nullo modo diminuit,quoniā esset inuidus,vt ait philosophus in libro de bona fortuna:ideo sequitur in secunda figura conclusio iam dicta. Et debes B scire quod secundum nos,Deus respectiue potest diminui,simpliciter autem nō, vnde dicimus quod Deus multa potest,quę non facit:nec hoc apud nos est inconueniens.(Similiter eligens.)Ponit secundam rationem,&.d.similiter eligens eligit vnum duorum meliorum per se,& Deus benedictus,nulla talia debent attribui sibi,quia tunc vt dixi inuidus esset. Et debes scire,quod hęc secunda ratio differt a prima in hoc, quod prima vult quod eligēs eligit aliquando secundum peius,secunda autem assumit simpliciter, quod omne eligens eligendo diminuit aliquid,& vt dixi.sicut prima nulla est apud nos, ita nec secunda, eodem enim modo soluitur,vt patet.(Tandem quod voluntas.) Arguit tertio modo, eadem forma.&.d.tandem quod voluntas est passio & mutatio.s.in volente, & absit quod Deus de talibus denominetur. Ex omnibus his in secunda figura sequitur conclusio iam dicta. Sed an istę rationes sint simpliciter necessarię,an probabiles,non opus est facere modo moram:qm̄ dixi satis in quęstionibus, an Deus sit infiniti vigoris,et de intellectu,vbi dixi quod magna pars rationum philosophorum sunt ex suppositione, & ideo nihil concludunt: & quilibet modici cerebri soluere potest dicta illorum.(Maxime de actione.) Declarat quod Deus nō est agens sicut calor simpliciter,& dixit,maxime de actione naturali non debet denominari:vult dicere ꝙ nec Deus debet dici agens naturale actione naturali si-C cut calor,& primo arguit sic.actio namq; agentis naturalis necessario est sua substantia, non tamen in volentis substantia. & forte intendit per hoc minorem.s. sed actio Dei non est in substantia volentis.i.ipsius. & forte intendit per totum illud expositionem maioris,sic.s.ꝙ agens naturaliter habet actionem, qua in sui substantia perficitur,non quod velit illam perfectionem,sed sine cognitione.Primo modo ponitur syllogismi maior,& minor, & deficit conclusio.Secundo modo ponitur tantum maior,& debet subintelligi conclusio,& minor. Sed pro intellectu huius rationis debes scire, quod agens naturale in agendo confortatur, & crescit.vnde,sicut dicitur in libro de anima, agens crescit in infinitum posito combustibili.ideo omne agens naturale propter eius actionem in substantia propria,valde perficitur. modo apparet minor, quoniam Deus propter actionem eius non sic perficitur, immo ipse est perfectus in fine, vt dictum est in Metaphysica. Ex his accipitur intellectus huius rationis philosophi, si bene consideres.(Rursus opus)ponit secundam rationem in eadem figura.&.d.rursus opus naturale non procedit a scientia, sed demonstratum est quod eius, scilicet Dei actio procedit a scientia, vt declarabitur in alijs disputationibus.ideo in secunda figura concluditur conclusio iam dicta. (Vnde illo modo, quo Deus.) Remouet dubium. posset quis dicere, si Deus non est naturale, nec eligens & deliberans; quomodo est agens? Soluit,d,vnde illo modo, quo Deus est agens

Duplex eligibile.

Non est inconueniens Deum posse plura facere q̄ nō facit.

Agens naturale agendo crescit et cōfortatur.

Differentia inter opus naturale & actionē Dei.

volens non eſt hic. vult dicere aliquod, quod manifeſte apparet. nulla enim vo B
luntas nobis pręſens ſimilis eſt voluntati Dei. Deinde concludit peccatum Al
ga.d. qualiter ergo dici poteſt, quod non intelligitur de agente niſi illud, quod
agit cum deliberatione & electione? (Neq; hęc definitio) ſoluit quoddam aliud
dubium: quoniam poſſet quis dicere, ſi hęc definitio agentis liberi & eligentis
non conuenit Deo, an ſit, aliqua communis voluntati noſtrę, & Deo vniuoce
conueniens vtriq;. ſoluit. d. nec hic, id eſt in propoſito definitio poteſt poni ęqua
liter, id eſt vniuoca in agente noto, vult dicere homine. & ignoto, vult dicere
Deo. (Vnde, dum philoſophus.) Concludit id, quod philoſophi poſſunt ſcire. d.
vnde philoſophi, dū negant ꝙ hęc definitio non poſsit de pręd ictis, ſcilicet agen
te noto, & ignoto ęqualiter, id eſt vniuoce denominari, ſequitur eos, ꝙ remota
hac definitione de primo agente, remouebitur actio, vult dicere agentis eligen.
tis. & hoc ſatis per ſe notum.

Negatiue tā ſum ſcitur apud philoſophos, quo modo Deus vult.

Quę ſunt ea dē definitione, ſunt eadē forma, & ꝗ eadē forma, ſunt eadem operatione.

Ex his voluit quod philoſophi non poſſunt ſcire niſi negatiue quomodo
Deus vult: quoniam ſciunt quod non agit ſicut eligens & deliberans: eo quia ei
non conuenit definitio deliberantis & eligentis. Debes ſcire quod, vt accipitur
primo cœli. commen. 19. quod ea, quę ſunt eadem definitione, ſunt eadem
forma, & ea, quę ſunt eadem forma, ſunt eadem operatione, & idem di. ter.
tio Phyſico. commen. 52. vide ergo a pari, quę non ſunt vnum in operatione, E
nec ſunt vnum forma, & per conſequens nec definitione. Ex his ſequitur veri.
tas Auer. ſcilicet, quod ex quo, Deo non conuenit definitio agentis deliberan.
tis & eligentis, ei non conuenit operatio illius: & ſic poteſt intelligi tantum ne.
gatiue. Et iſtud voluit hic dicere Auer. vt apparet ex verbis eius. Et quod di.
xit hic non contradixit nobis niſi in parte, ſcilicet quantum ad hoc, quod pro.
bat Deum non agere ex deliberatione. Et rationes eius nihil ſunt, & ſunt ſo.
lutę ſuperius.

ALGAZEL.

AIt Alga. Et verificabimus vnumquemque horum modorum
trium cum imaginatione eorum in contradicendo ei. Primus
quidem, cum dicimus agens eſt præfatio eius, ex quo emanat
actio cum eo, ꝙ vult actionem electiue, & cum ſcientia in volito, &
apud vos tenentes ꝙ mundus eſt a Deo glo. ſicut cauſatum a cauſa con
ſequetur conſecutione neceſſaria, ita quòd non poteſt imaginari ſepa- F
rari a Deo glo. ꝓarum, ſicut conſecutio vmbræ ab homine, & actus a
Sole, &c. vſque ad, quoniam totum hoc emanat ab eo: & hoc eſt incon
ueniens.

Hic primo ponit differentiam inter philoſophos, & opinionem eius, & dicit.
ait Alga. nos vero declarabimus quemlibet iſtorum trium modorum: & forte in
tendit modorum agentis dictorum ab Auerro. ſcilicet naturalis eligentis, & neu.
trius: & forte intendit modorum arguendi, quos non dixit, ſed voluit illos ſubin.
telligi, & dicit: Ad primum vero dicimus. vult dicere argumentum, vel modum
agētis, ſecundum expoſitiones poſitas. quod per agens intelligebatur illud, quod
ab eo procedit actus cum voluntate illius actus modo electionis, & quod ſciat
illud, quod vult: & intendit quod Deus eſt agens eligens per voluntatem & in.
tellectū. attamen non ſoluit hic argumenta Auer. (Sed mundus apud eos.) Ponit
opinionē philoſophorū, & dicit, ſed mundus apud eos procedit a Deo, vt vmbra
ꝓcedit a corpore, & lux a ſole, Et cętera, vſq; qñ dixerat & oīa iſta ꝓcederēt
ab eo: quod eſt falſum. Et dixit mihi translator, quod Auerro. quando ſcribebat
verba Alga. accipiebat a libro eius vſque ad certum terminum, & hic per ly
vſque notat, ſcilicet terminum verborum, quę accipiebat: & hoc di. in ſequenti.

A bus frequenter. Sed quomodocunque, difficile est mihi multa verba huius libri interpretari: quoniam nullos habeo expositores, & paucos libros emendatos nisi meum, qui est eme id utissimus: sed multa oportet sine dubio declarari partim propter defectum translatoris, partim propter obscurum modum loquendi arabum.

AVEROES.

AIt Auer. Summa huius sermonis sunt duo, quorum Vnum est, ꝙ non numeratur in numero causarum agentium nisi is, qui agit consilio, & electione. nam actio agentis naturaliter in aliud non numeratur numero causarum agentium. Secundum vero, quòd modus, quo tenent mundum emanare a Deo glo. est sicut consecutio vmbrę ab homine, & aeris a Sole, & descensus lapidis deorsum, quæ quidem non appellatur actio: nam actio non separatur ab agente. Dixi & hoc totū est falsum. nā Philosophi tenent ꝙ causæ sunt quatuor, & sunt materia, agens, forma, & finis. & agēs est id, quod extrahit aliquid de potentia ad actum, & a priuatione ad esse. & hæc quidem extractio aliquando est consilio, & electione, & aliquando natura. & ipsi nō appellant hominem, cum facit vmbram, causam agentem, nisi abusiue. qm̄ non est separatus ab ea: agens vero separatur ab acto. ipsi tū credunt ꝙ Deus glo. separatur a mundo. & non est apud eos huius generis. nec etiam est agens dispōne agentis, quod nobis apparet, nec habens electionem, nec non habens electionem, sed est agens harū causarum, extrahens totum ex priuatiōne ad esse, & id conseruat modo pfectiori, & excelsiori, quā est in actionibus nobis apparentibus. Et nō sequitur eis aliquid huius qōnis. nam ipsi tenent ꝙ actio eius emanat a scientia, & non ex necessitate inducente ad illud, non ex se, nec ex re ab extra, sed propter excellentiam, et bonitatem suam: et est necessario volens, eligens excellentiori gradu volentium eligentium. nam non

B *Causę quatuor.*

Quō Deus sit agens.

C euenit ei diminutio, quæ euenit volenti, quod apparet. Et hęc est doctrina sapientis principis Philosophorum in quibusdam libellis suis, editis in scientia Metaphysicæ. quoniam, cum aliqui dicunt qño incœpit Deus glo. mundum ex nihilo? et fecit eum ex nihilo? Dicimus in cōfsione huius ꝙ. agens aut erit vis eius, sicut posse eius, et posse eius, si cut voluntas eius, et voluntas eius, sicut sapientia eius: aut erit vis debilior ipso posse, et posse debilius voluntate, et voluntas debilior sapientia. et, si aliqua harum potentiarum fuerit debilior alia, tunc causa prima absque dubio, non erit inter eam et nos aliqua differentia, et sequetur ei diminutio, sicut sequitur nobis, et hoc est nimiū inconueniēs: aut erit quęlibet harum potentiarum in vltimitate perfectionis, cum vult pōt, et cum pōt vigoratur, et omnia in vltimitate sapientiæ, adeo ꝙ reperietur actio eius, quod voluerit, vt voluerit ex nihilo. et absit ab hac diminutione reperta apud nos. Et dixit totum hoc, quod est in hoc mundo, est alligatum potentia, quæ est in eo, proueniente a Deo glo.

& niſi eſſet illa potentia in rebus,non eſſet permanens ictu oculi.Dixi D
ens compoſitum eſt duplex.aliquod.n.in quo compoſitio ſit res addita
ipſi eſſe compoſitorum, & aliquod,quod eſt ipſummet eſſe compoſito
rum in compoſitione eorum,ſicut eſſe materiæ cum forma. & hic mo-
dus entium non reperitur in intellectu,ita ꝙ pręcedat eſſe eorum com
poſitionem eorũ:ſed cõpoſitio eſt cã eſſe,& eſt ꝑcedens ipſum eſſe.ſi igi
tur primum fuerit cã compoſitionis partium mũdi, quorum eſſe eſt in
compoſitione, eſt cã eſſe eorum . Et non eſt dubium, ꝙ oẽ id,quod eſt
cã eſſe rei,eſt agens eius.Sic debet intelligi res in opinione Philoſopho
rum,ſi verificatum fuerit apud ſpeculantem de opinione eorum.

Hic exponit primo mentem Algazel.& dicit:dicimus nos quod ſententia ho-
rum,ſcilicet verborum in duobus continetur. Quorum vnum eſt,quod non de-
bet attribui agentibus cauſis, id eſt, cauſis agentibus mundum id, quod non agit
cum deliberatione & electione: immo, quaſi dicat, Deo,qui agit mundum,de-
bet attribui conditio agentis deliberantis & eligentis, & ideo actus naturaliter
agentis non debet attribui agenti cauſę,id eſt,primę cauſę: primum ergo , quod
Algazel intendebat,eſt quod Deus ſit agens eligens & deliberans & rationali- E
ter:& hęc fuit opinio eius. Secundus modus eſt,ex quo opponitur quod mun-
dus procedit a Deo modo proceſſus particularis vmbrę a corpore,vel lucis a ſo
le,& hic modus non dicitur actus , vult dicere quod effectus iſto modo cauſatus
non dicitur actus,id eſt , effectus proprie differt & ſeparatur ab agente : & hęc
eſt ſententia huius hominis. Eſt ergo ſciendum quod mundus procedit a Deo,
qualiter vmbra procedit a corpore: & quod iſta non ſit vera cauſatio. (Et nos
dicimus.) Reprehendit Algazel.& primo declarat quid ſit agens proprie,& di-
cit,& nos dicimus quod hoc eſt falſum. Philoſophi namq; opinati ſunt quatuor
eſſe cauſas,ſcilicet materia,forma,& efficiens,& finis. Efficiens eſt illud,quod
detrahit alterum , id eſt, formam de potentia ad actum, & de priuatione ad
eſſe: & hęc actio fit forte cum deliberatione,id eſt, aliquando , vt in generatio-
ne hominis,& forſitan naturaliter, id eſt,in generatione ignis. (Philoſophi ve-
ro). Modo concludit errorem illius.d.philoſophi vero non dicunt,quod corpus
agens vmbram,qui ab eo cauſatur , niſi largo modo. (Agens enim). Probat il-
lud , ſcilicet quod corpus non ſit proprie agens vmbram.d.agens enim ſeparari
debet naturaliter ab effectu:& corpus cum vmbra non ſic ſe habet : ergo in ſe-
cunda figura corpus non eſt proprie agens vmbram:confirmat hoc auctoritate,
& iſti opinati ſunt , quod Deus benedictus differt a mundo , & eſt eum agens. F
(Ergo nulla) concludit intentum,d.ergo nulla eſt ſimilitudo inter Dei actionẽ,
& actionem agentium nobis pręſentium iam naturalium , quam voluntario-
rum. (Immo ipſe). Et explanat quaſi, quomodo Deus eſt agens.d.immo ipſe
Deus eſt agens , & efficiens dictas cauſas , vult dicere , quę ſunt nobis pręſen-
tes,& continetur in mundo protrahens totum de priuatione ad actum, & con-
ſeruans eum in nobiliori gradu , & modo , qui attribui poteſt nullis agentibus
nobis pręſentibus , id eſt , qui modus nullis agentibus nobis manifeſtis attri-
bui poteſt : quoniam Deus tali modo mundum producit , quod ei non poteſt in-
ueniri modus conueniens in agentibus hic , quo ſciremus illum , vt vides. (Pa-
tet ergo ex iſtis). Exponit plus, quo modo Deus eſt agens mundum , conclu-
dens propoſitum,& di.patet ergo ex iſtis quod dictum argumentum Alga. non
erga philoſophos dirigitur: ipſi enim meditati ſunt quod actio Dei procedit de
ſcientia abſq; neceſsitate inducente eum ad agendum nec de ſe , nec de re ali-
qua extrinſeca.

Differẽtia I-
ter agẽs cõti
gẽs, & agẽs
neceſſariũ.

SED , quia iſtud eſt valde difficile, ideo in expoſitione huius debes ſcire,in
quo differt agens liberum ab agente naturali: quoniam differentia inter agens
contingens,& agens neceſſarium eſt per ſe nota: eo quia neceſſarium agens agit
taliter quod effectus eius non euanuit : ita quod non poteſt impediri vel ab ali-

A quo intra se, sicut homo, vel ab aliquo extra se: homo enim per intentionem, quã habet eundi ad cœnã, ita vadit quod si sibi occurrit aliqua ratio non eundi, Verbi gratia, quia non digessit, retinetur: & sic a ratione intrinseca impeditur: ignis quidem, quoniam licet agat secundum sui naturam quantum potest, attamen ab aliquo agente fortiori, vel volenti potest eius actio impediri: & quia Deus benedictus, nec ab aliquo intra se, nec ab aliquo extra se in agendo impediri potest, ideo philosophi opinati sunt ipsum esse agens necessario, & nullo modo contingenter. Et sic apparet qualiter isti duo modi agendi, scilicet contingenter, & necessario sunt simpliciter impossibiles vni, & inter se in compossibiles. Et quia hęc sunt manifesta, ideo oportet declarare quomodo differt agens libere ab agente naturali, & quomodo cum libera actione stant necessario, & contingenter agere, & quomodo cum naturali etiam stant huiusmodi duo modi. Dicendum igitur, vt Auicen. dicit in.6. suę Metaphy. vltimo capitulo vltra dimidium. Illius liberalitas apud omnes linguas est donatio extra se tribuens alij donum non propter retributionem: vbi Auicen. pauloante dixit quod vnamet res est bonum, & liberalitas respectu diuersorum. Verbi gratia, si donabo tibi librum, liber potest dici liberalitas, & bonum: inquantum quidem perficit recipiens ipsum, vt sic bonum dicitur ex definitione boni primo Ethico. inquantum vero respicit agens, a quo prouenit taliter, quod non expectat huiusmodi dóni

B retributionem, vt sic liberalitas appellatur: sed Auicen. hic loquitur de effectu liberalitatis, vnde liberalitas proprie est actus donandi aliquid boni alicui sine retributione. Ex hoc sequitur, quod libere agere est actus volentis eligibiliter & delectabiliter agentis secundum permanentiam eius in operato: in hoc enim consistit actus, & forma liberalitatis, vt Auicen. innuit. Et cum omnia ista sint, apparet quod cum libere agere stat necessario agere: quoniam, si agens liberum sit bonum per essentiam, & perfectum per essentiam, sicut est primus motor, tunc necessario agit: quoniam de ratione boni est communicare, vt dicitur primo Ethico. & de ratione perfecti est in alium perfectionem causare, vt dicitur.4. Meteororum. Quia igitur primus motor per essentiam est bonus & perfectus, ideo necessario agit bonitatem suam in alijs, & perfectionẽ eius: vnde, sicut ignis, quia secundum essentiam & primo est calidus, secundo Meta. ideo necessario applicatus combustibili, calefacit, quoniam est ignis, & calidus per essentiam: ita Deus, cum sit per essentiam bonus & perfectus, eum necessario & essentialiter consequitur agere & entia perficere: & hoc innuit Auerroes secundo Physi. commen. 89. vbi dicit quod hęc est dispositio entis necessarij simpliciter, scilicet vt non sit propter suam actionem, sed actio sequitur ipsum, eo quia est bonum, cui essentiale est alteri communicare bonitatem eius: & cum hoc sit

C ua, apparet quod Deus libere agit & necessario: libere quidem, pro quanto voluntate & intellectus delectabiliter & eligibiliter non expectans a rebus perfectis & beneficiatis ab eo retributionem, necessario quidẽ propterea quia, est secundum essentiam bonum, cui essentialiter concomitatur bonitatem eius communicare, & ideo agit quantum potest, sicut ignis quantum potest calefacit: quia illa calefactio sequitur essentiam ignis. Quod vero agat quantum potest, & secundum sui totam essentiam; potest declarari: quoniam, si non ageret quantum potest sua essentia, & secundum totam eius essentiam: ergo secundum partem ageret, & secundum partem non: &, si secundum partem ageret, & secundum partem non, tunc secundum partem esset bonus et perfectus, & secundum partẽ non esset bonus nec perfectus: quoniam, vt dixi, bonum & perfectum est, quod potest in alio communicare suam bonitatem & suam operationem: ergo, si secundum partem suę essentię agit, & secundum partem non, sine dubio secundum partem esset bonus & perfectus, et secundum partem nec bonus nec perfectus, & sic, sine dubio Deus agit secundum totum ambitum suę essentię, & quantum potest. Si vero agens non est bonum per essentiam nec perfectum per essentiam, sed rationale & discursu, sicut est homo, qui in agendo libere tantum, non expectat retributionem propter discursum, per quẽ scit libere agere esse melius, quam agere p retributionem: tunc tale agens erit libere agens, pro quanto delectabiliter & eli-

Quid sit liberalitas.

Quid sit libere agere.

Quod libere agit necessario agit,

Perfectũ in agendo, in alium perfectionem causat,

Quare Deus agit quantũ potest.

Quid sit bonũ & perfectum,

gibiliter agit, non expectans retributionem a re perfecta per ipsum, est tamen D
contingens, quia per rationem interiorem potest impediri, vel exteriorem. Ex
his apparet quid sit libere agere, & quomodo cum eo stat necessario & contin-
genter agere.

Restat modo declarare quid sit naturaliter agens, & quomodo cum eo
stat necessitas & contingentia: & videtur mihi quod agens naturale apud philo
sophos sit illud, quod agit propter finem acquirendum, quo in esse meliori pona-
tur, vt apparet in omnibus: & hoc dicit ibidem Auicen. propter quod agens na-
turale in agendo expectat ab acto retributionem & perfectionem, ideo agere li-
bere, & naturaliter sunt modi impossibiles: & istud agens, quandoque ita agit
quod ab aliquo perfectiori potest impediri, Verbi gratia, sicut ignis & aqua, &
sic contingenter agit: quandoq; vero non potest impediri, sicut ignis respectu ca
lefactionis, & aqua respectu frigefactionis: vnde ignis, si comparetur ad motum
eius, se habet contingenter, naturaliter tamen, respectu vero proprij eius se ha-
bet naturaliter necessario; & sic apparent tria. Primo, qualiter Deus non est
agens naturaliter, quoniam non agit propter finem, vt bene dicebat Auer, in so-
lutione tertij dubij, & secundo Physico. commen. 38. Secundo apparet, qualiter
agens naturale est impossibile agere libere. Apparet tertio, qualiter necessario
agere, & contingenter agere possunt esse compossibiles agenti naturali. Ex E
his apparet solutio ad formam argumenti, quoniam Deus de necessitate agit, sed
de necessitate suę scientię, non de necessitate naturę, sicut ignis, & reliqua; ideo
nego consequentiam, vt scis ex dictis. Ad secundum apparet, quomodo valeat

Agens naturale impossibile est libere agere.

consequentia illa Auerrois: quoniam, sine dubio Deus agit quantum potest, quia
per essentiam; ergo, si essentia eius esset infinita, ageret motum in non tempore,
vt sępe dictum est in quęstione de infinitate primi: quia igitur sua bonitas & sua
perfectio est eius essentia, ideo, sicut essentia eius est finita in qualitate actiua, ita

Contingenter agere, & necessario agere possunt esse agenti naturali.

bonitas eius: ideo istud, quod dicit hic Auerroes, non contradicit dictis ab eo in
naturalibus. Et cum omnia hic sint ita, apparet manifeste qualiter Deus nec est
agens naturale, nec agens eligens & deliberans, vt Auerroes dicit, immo est ali-
quod agens, cui non potest inueniri simile in agentibus hic pręsentibus; sed si
potest aliquo modo describi, Deus est agens bonum & perfectum in fine per in-
tellectum & voluntatem libere, & necessario agens non naturaliter nec contin

Deus de necessitate agit non necessitate naturali, sed scientię suę.

genter: & tunc eius intellectus potest aliqualiter haberi: in rebus enim non pos-
sumus inuenire tale habens tot conditiones, sed bene possumus ex diuersis acci-
pere perfectiones diuersas, & eas colligare & ascribere Deo, sicut ego feci: &

Descriptio Dei.

propter hoc apparet peccatum Ioan. in quęstionibus libri Physi, & peccatum
meum longo tempore. Tenuit enim ille, et ego secum, quod Deus sit agens mere F
naturale naturaliter, & secundum naturam: & iam modo apparet error: quoniam,
quomodo Deus potest esse agens naturaliter, si non est natura, immo est supra na

Error Ioan.

turam; & quomodo potest esse, agens naturale, si non agit propter finem, sed ipse
suę actionis sit finis. Verum, propter famolitatem illius opinionis debes scire,
quod natura debet sumi, vt se extendit ad omne ens; & sic potest dici natura negationis,
natura, pro quanto est ens extra animam, immo potest dici natura negationis,
& sic extense necessitas in esse rei potest dici necessitas naturalis. & sic potest
dici Deus agens naturale. Sed istud non valet ad propositum, Alio modo ca-

Impugnatio

pitur natura, vt est prima differentia agentis distincta contra libertatem, vt vide
tur Aristoteles innuere secundo physicorum, circa principium, vbi distinguit cau
sam agentem in naturam, & propositum, & idem videtur innuere. 9. Metaphy,
tex. commen. 3, & ideo vide verba eius: & isto modo capiendo naturam, Deus
nec est agens naturę, nec agens deliberans & eligens; sed agens liberum ex sua
scientia, vt declaraui, & quomodocunque, Ioan, ignorauit istud, sicut & ego etiā.

Error philosophorum.

Et debes scire, quod philosophi multum errant in his: ideo, quando accipit Auer
roes, quod Deus agit necessario, est dictum tantum, & quando probat, quoniam
ratio agendi est essentia; dicendum, quod est essentia contracta per voluntatem,
id est, essentia volens, & per consequens non sequitur, ergo necessario agit: quo-
niam essentia volens ad extra comparatur contingenter & libere secundum
nos: &

A nos: & sic primum argu. nihil est. Ad secundum essentiale est perfecto communicare, &c. Dicendum, quod essentiale est perfecto naturali, sed libero & voluntario est contingens communicare, licet esse communicatū sit naturale & essentiale. sicut homo ridet contingenter, & tamen necessario homo est risibilis. Ad tertium dicimus nos, quod Deus agit secundum totam eius essentiam, non tamē secundum totam suam potentiam: quoniam, & si potentia & essentia sint idē, tamen differunt modo: & sic secundum totam suam potentiā non agit, & si agat secundum totam suam essentiam, & sic secundum totam suam essentiam est perfectus simpliciter: & hæc est vera nostra religio: & non est mirum de philosophis, quoniā sequuntur sensus mendaces, vt sæpe dixi.

Deus agit secundum totā suā essentiā, nō tñ secundū totā suā potentiam.

ALGAZEL.

Ait Alga. respondens pro Philosophis. Si autem dicit, omne ens, quod non est necessarium in esse ex se, sed est ex alio, appellatur hoc ens actum, & appellatur eius causa agens. & non curamus, siue sit causa agens naturaliter, siue voluntarie, sicut vos nō curatis de hoc. nam ipsum, siue sit agens cum instrumento, siue sine B instrumento, &c. vsque ad, sicut dicimus egit, & non egit.

Ponit hic. sol. Alga. pro philosophis. ait Alga. respondens pro philosophis, &, si forte aliquis diceret ꝙ nullum ens non necessariū per se, id est a se, sed per aliū nuncupari potest efficiens. vult dicere primum, quoniam nullum causatum ab alio potest dici primum efficiens, quia primum excludit aliud prius. nanque eius, id est mundi causa agens, neque ꝙ illa causa fuit naturaliter, aut voluntarie, vult dicere, ꝙ quantumcunque nullum ens ab alio possit dici agens primū, nec agens mundi, sed solum ens per se: nec tamen debet esse illa causa prima naturaliter, aut voluntarie, vsque quādo dixit, eo modo, quo dicimus egit & nō egit: vsq; quādo dixit, est terminus verborū, vt dixi alias in superiori dubio.

AVEROES.

Ait Auer. Summa huius sermonis sunt duæ respōsiones. Quarum prima est, omne, quod est necessarium ex alio, est productum à necessario ex se. Attamen hæc responsio debet argui C contra eam. quoniam necessarium ex alio non oportet vt sit id, ex quo est necessarium suum esse agens, nisi denominetur de eo verificatio agentis, & est extrahens de potentia ad actum. Secunda vero responsio, & est ꝙ nomen agentis est, vt genus eius, quod producitur electione, & consilio, & eius, quod producitur naturaliter, est sermo verus. & hoc indicat id, quod diximus cum definiuimus nomē agentis, sed iste sermo inducit ad credendum ꝙ Philosophi non teneant ipsum velle. & hæc pars non est nota ex se, scilicet ꝙ omne ens aut erit necessariū in esse ex se, aut ex alio.

Hic Auer. reprehendit Alga. in duobus: & primo dicit, dicimus nos quod super prædicta verba duobus modis exponit Alga. vult dicere duas responsiones innuit, quorum vnus est, quodcunque necessarium fuerit non per aliud, sed scilicet per se, & a se est efficiens necessarij per se, id est primum & efficiens mūdi. (Et hæc responsio.) Reprehendit hic, & dicit, & hæc responsio est antea, id est falsa, sicut illa iam dicta. & syllogismus sic componitur, ens simpliciter, &

rie necessarium non potest esse agens, Deus est simpliciter & a se necessa-
rius.ergo non potest dici agens maior componitur sic:omne agens est extrahēs
de potentia ad actum:simpliciter ens, sicut est Deus, non est extrahens de pri-
uatione ad actum.ergo non potest dici agens:quæ fuit maior huius.primo ponit
maiorem.d.non enim potest secundū virtutē denominari denominatione agen-
tis,scilicet quod attrahat de potētia ad actum.& hæc fuit minor prosyllogismi.
reliquas propositiones voluit subintelligi.(Secunda vero responsio.) Exponit
Alga,quantum ad secundam sol.& arguit contra illam, & dicit, secunda vero
responsio hominis est,modus agentis est tanquam genus, sub quo continentur
multæ species,scilicet agens per intellectum,& agens per naturam.Deinde di-
cit quid veritatis,& quid falsitatis contineant,&c.& hæc verba sine dubio sunt
vera,scilicet quantum ad istam distinctionem.Deinde ostendit quid falsitatis,
d.verum tantū,prædicta verba indicant quod Deus non habet voluntatē,quod
sup.falsum est.(Amplius.)Ponit secundum errorem,& d.amp. quod sua præ-
missa propositio non est nota, scilicet ꝙ quodlibet ens, aut est necessarium per
se,aut per aliud:quoniam sup.quidam existimant nullum esse ens necessario ab
alio,quia ly ab alio,notat contingentiam in tali effectu.

Pro intellectu huius debes scire, vt Auerro.narrat.8.Physic. commen.79.
Cōtingēs in quod Auic.opinatus est quod aliquod in sui natura sit contingens tamen ab alio B
sui natura necessarium.& hoc videtur dicere Alexan.& Auerro.ibidem:dicit, vnde hic
pōt ab ali- vir opinatus est quod omne ens ab alio sit in sui natura contingens,& possibile
quo ꝑpetuari esse & non esse: & non habuit pro inconuenienti contingens in sui natura ab
scd'o Auer. alio perpetuari, vt Auerro.dicit in primo de substantia orbis prope finem, Et
& Alex. pro hac opinione arguunt quidam latinorum sic. ens ab alio non est ens a se,
ergo ens ab alio est non ens a se,& sic natura contingens. & sic omne ens ab
alio in sui natura est contingens. antecedens est manifestum, consequentia pro-
batur, a negatiua de prædicato finito ad affirmatiuam de prædicato infinito.
Sed ista opinio reprobabitur ab Auer.ibidem,quoniam,tunc natura contingēs
Impu. efficitur necessaria.& alia multa,cōtra quę arguit Arist.in fine primi cœli. ideo
oportet dicere ꝙ licet illa distinctio non sit nota,vt apparet per iam dicta. attā
opinandum est ꝙ non omne ens ab alio in sui natura est contingens: quoniam
necessarium secundum philosophum potest habere causam, vt declaraui in di-
Necessariū sputatione dicta,& in .q.de intellectu. Ad argumentum dico ꝙ istud argu.nihil
potest habe- est.nego enim antecedens,s.ꝙ ens ab alio non sit ens a se, vt ly se dicit necessi-
re causam, tatem.immo ens ab alio potest esse a se,id est natura necessaria:si ens a se,id est
Solutio. non causatum,concedo,sed nihil est pro eis. Sed dices,ens ab alio habet esse ab
alio,ergo de se non habet esse:concedo.Et cum infers.ergo de se habet nō esse.
nego argumentum,quia non arguitur per regulas secundi Perihermenias. Sed ꝗ
debet argui.ergo,de se non habens esse: & illud tantum concedo: quoniam ni-
Replica. hil est contra me, Alia argumenta soluta sunt locis proprijs, & ibidem declara-
ta est opinio Auer.

ALGAZEL.

AIt Alga.dubitans Philosophis, Hæc appellatio est corrupta,
nam nos non appellamus omnem causam, quomodocunque
fuerit agens,nec omne causatum actum.si enim hoc esset, non
esset possibile dicere inanimatum nō habere operationem. sed opera-
tio est animalis.& hic sermo est ex sermonibus famosis, & veris.

Inducit quandam euasionem Alga. pro philosophis, respondens pro philo-
sophis,& di. ait Alga. dicimus quod hæc nominatio est erronea.nos enim non
dicimus quod quælibet causa, qualitercunque sit, nuncupetur agens, nec quod-
libet causatum debet effectus nuncupari,cuius rationem ait.d.si enim ita esset,
vult dicere ꝙ agens solum dicatur vno modo, videlicet de volente, non ergo
dici posset ꝙ brutum habeat actionem,quia non habet voluntatem, immo actio
tantum in animalibus debet attribui: quod concessum est ab omnibus.

A

AVEROES.

Alt Auer. Cum autem dixit ꝙ non appellatur omnis causa agēs, est verum. ratio vero eius in hoc, ꝙ inanimatum non appellatur agens, est falsa. Nam inanimatum, cum aufertur ab eo operatio, illud quidem, quod aufertur ab eo, est actio, quæ erit ab intellectu, & voluntate: non autem actio absoluta. quoniam reperimus aliqua inanimatorum, quæ extrahunt talia, qualia sunt ipsa à potentia ad actū. sicut ignis, qui conuertit omne humidum, & siccum in ignem sibi similem. & hoc, quoniam extrahit eum à re, qua fuerat in potentia ad actum. & ideo omne id, in quo non est potentia, nec dispositio ad recipiendum in se actionem ignis, non agit ignis in eum sibi similem. ipsi vero negant vt ignis agat. & postea erit de hoc disputatio. Et etiā, quia nemo dubitat ꝙ in corporibus animalium sunt potentiæ naturales, facientes cibum esse partem nutriti. demum regit potentia corpus B viuum regimine tali, quæ si imaginata fuerit auferri, moritur animal, vt dixit Galenus, & ex hoc regimine appellamus id viuens, & ex priuatione huius potentiæ appellatur mortuum. Deinde dixit quòd appellare inanimatum agens, est locutio abusiua, vt appellatur requirens volens.

Cū causa nō est agens.

Potētia regitiua in animali.

AVEROES.

Alt Auer. Cum appellatur agens, & intendit in eo, ꝙ agit operationem volentis, tunc est agens abusiue. sicut, cum dicit ꝙ ipsum requirit, & ꝙ ipsum vult. cum vero intēdimus ꝙ ipsum extrahit aliud à potentia ad actum, est agens in rei veritate dispositione pfecta,

Hic verificat dicta Alga. & primo primum. d. dicimus nos quod id, ꝙ dixit, videlicet, qđ nō debet quęlibet causa agēs nūcupari, verū est, dū verificat aliud qm̄ Alga. duxit ad hoc incōuenīēs, s. quod sequitur brutum nō esse agēs. ideo Auer. verificat qualiter falsum est hoc cōsequēs, & dicit: sed id, qđ sup hoc arguit, s. quod brutū nō diceretur agēs, hoc est falsum, vult dicere qđ bene dictum C est, quod brutū non esset agens: & hoc declarat. d. a bruto non debet remouerī actio, nisi intellectu. s. voluntaria. non tn̄ quęlibet actio absolute: & probat primo inductione d. nos enim inuenimus aliqua ēt bruta, quæ attrahunt, id est extrahunt eis similia, s. de potentia ad actum. sicut ignis, qui conuertit omne humidū & siccū, vult dicere, aquā & terrā, ad aliū ignē sibi similē, vult dicere, in specie. & hoc sine dubio fit attrahēdo rē, quæ fieri habet ɨde potentia ad actū. ideo quęcunque potentia vel aptitudo recipiēdi actionē ignis fuerit, ignis nō agit in eā nisi similē, & per consequēs apparet ens brutū esse agēs. (Rursus) probat idē ratione, quæ debet sic componi. omne ens habens virtutes conuertendi cibaria, & nutrimenta in suis substantijs sunt vere agentia: sed animalia bruta habent huiusmodi virtutes, vt supra, ergo animalia bruta sunt vere agentia. maior est manifesta per se: minor declaratur. & componitur syllogismus sic omne id, per quod animal distinguitur a mortuo & non viuente, habetur ab animali, sed virtus conuertendi cibaria & nutrimenta est huiusmodi. ergo talis virtus est in animali, & sic apparet minor syllogismi primi huius. primo ponit minorem syllogismi. d. rursus nullus est ausus negare quod in animalibus corporalibus sint naturales virtutes conuertendi cibaria ad substantiam similem nutrito. Deinde ponit minorē pro syllogismi. d. & ex hoc regimine, id est hac operatione vocatur aīal viuū: & cessata ista virtute de eo dicitur mortuum,

ut notum est manifestissime, id est per se: & hæc fuit minor syllogismi reliquæ **D** autem propositiones continentur in illis duabus, & est sermo eius notus per se. Debes scire quod, ut ab Auerro. 8. Phys. commen. 2. prope principium colligitur, & hic, quod non semper anima nutritiua actu conuertit cibum in substantiam eius nutribilis. & ideo aliquando resoluit, aliquando auget, aliquando diminuit, ut dictum est in libro de morte & vita, & de nutrimento & nutribili, ideo videtur mihi quod dictum Auerro. hic debet intelligi secundum bonum sensum, est enim hoc simpliciter verũ, quod anima nutritiua semper est operãs: quoniam illa non est in animali mediante calore, ut dictum est in libro prædicto de morte & vita. & calor est agens naturale, ideo semper approximatus alicui passo agit semper & alterat, ut dicit Auer. ibidem, commento illo. 20. dictã ergo Auer. debet intelligi quod semper conuertit vel actu, vel præparat ad cõuersionem illam actualem. & hoc sine dubio est verum.

Anima nutritiua non semper conuertit cibũ in substãtiã nutriti.

Prima qõ. SED, tunc est locus quæstionis, quoniam posset quis dicere. si igitur anima nutritiua semper est operans. ergo est actus secundus solum, & non primus: qm̃ actus primus est forma non operans actu, sed habitu: actus vero secundus est forma operans. si ergo anima nutritiua est semper existens in operatione, ergo est solum actus secundus.

Solutio. 1. Ad hoc Auer. 2. de anima. com. 5, innuit quatuor solutiones. & primo dicit. ꝙ hoc, id est, hæc distinctio de actu primo, & secundo est in anima sensibili tantum, anima autem nutritiua nunquam inuenitur in animalibus nisi secundum postremam perfectionem, id est, in operatione. Est ergo prima solutio, ꝙ illa distinctio non cadit nisi in anima sensibili, non in anima nutritiua. **E**

Secunda. Deinde ibidem innuit secundam solu. d. si aliquis ponit, ꝙ sit quidam modus animalium, qui non nutriuntur in aliquo tempore, scilicet in tempore, in quo manent in lapidibus: ut ranæ magnæ, quæ nihil thesaurizant, & manent in hyeme tota in lapidibus, & similiter plures serpentes. Et secundum hoc, id est, secundam solu. erit hoc, id est, hæc distinctio communis animæ sensibili, & nutritiuæ.

Tertia. Deinde ponit tertiam solu. d. & si non, tunc perfectio accepta in eis erit secundum æquiuocationem, vult dicere, quod non debent definiri vna definitione: sed anima sensibilis per actum primum, & nutritiua per actum secundum, & tunc quasi redit in primam.

Quarta. Deinde ponit quartam. d. & quomodocũque sit, quando fuerit, sit in actu diuersitas inter vtrunque, scilicet actum primũ, & secundum, non nocebit accipere indefinite, vult dicere ꝙ quomodocunque sit, nocebit ly actus accipere sub disiunctione, scilicet vel primus, vel secundus, vel indefinite, id est, in definitione absque hoc ꝙ dicat ly primus, cum sit impossibile aliter, vult dicere intelligere, sed quomodo istæ sint veræ. & quomodo non, vide in expositione mea secundi de anima illius com. 5.

Agẽs secundũ Alg. dicitur analogice de agẽte naturali & volenti. Deinde vult reprehendere Alga. quantum ad vnum, quod non dixit formaliter, sed in virtute, & d. præterea, quando dixit ꝙ si brutum dici possit agens, esset largo modo, **F** sicut forte quærens dicitur videns. Est ergo, secundum Alga. agens nomen analogum commune agenti volenti, & agenti naturali. & vult ꝙ primum analogatũ sit agens volens. Auer. reprehendit ipsum. d. nos vero ad istud respondere possumus, ꝙ quando agens dicitur agens, & intelligitur ex hoc ꝙ agit, actio. n. volentis, id est, & intelligitur agens volens: dicatur tunc agens largo modo, sicut, quando dicitur ꝙ homo quærit quod ipse vult, sed quod ex hoc intelligitur ꝙ ipse attrahat de potentia ad actum, tunc est agens secundum veritatẽ & perfecte: ecce quomodo Auer. totum contrarium vult: vult enim ꝙ totum analogatum sit agens naturale extrahens de potentia ad actum: & aliud dicitur improprie, & per simile ad illud primum, & hoc innuit Auer. primo cœli, commento, 20. & alibi.

ALGAZEL.

DEinde dixit Alga. Dictum autem vestrum, ꝙ, cum dicimus agẽs est vniuersale, & diuiditur ad id, quod est à natura, & id, quod

A est à voluntate, non est concedendum. & est, sicut dictum dicentis quòd volens est vniuersale, & diuiditur ad volens cum scientia in volito, & volens, quod nescit, quod vult, & est corruptum. nam voluntas includit scientiam necessario: & sic agens includit voluntatem necessario.

Adducit responsionem Alga. pro philosophis. d. ait Alg. respondens pro phi losophis. &, si aliquis dixerit, nos intendimus q̃ Deus est agens, q̃a ipse est cau sa cuiuslibet entis praeter eum, & q̃ mundus sustẽtatur in eo, vult dicere causa conseruãs. Deinde innuit terminum intrinsecum, & terminum extrinsecũ verborũ Alga. d. & si esse Dei benedicti non esset vno modo, esse mundi imaginari poterit, hic est intrinsecus, & innuit ibidem exemplum, & patet.

A V E R O E S.

AIt Auer. Cum autem dixerint agens diuidi ad volens, & non volens, est verum, & id indicat definitio agẽtis. similitudo ve-
B rò eius in diuisione voluntatis ad eam, quae est cum scientia, & eam, quae est sine scientia est inconueniens. quoniam operatio, quę est cum voluntate, assumitur in definitione eius sciens: & tunc est diuisio chimeralis. Attamen diuisio agentis non includit scientiam: nam extrahit à priuatione ad esse aliud, quod non habet scientiam. & hoc est manifestum.

Operatio q̃ est cũ volũtate nõ põt esse sine sciẽtia.

A L G A Z E L.

DEinde dixit Alga. Cum autem dicitis q̃, cum dicimus agens naturaliter non est diminutio primo, non est sic. quoniam est diminutio ei in rei veritate. sed diminutio non intelligitur, & non nimis fugit natura ab ea: quoniam remanet abusiue. nam, cum id fuerit causa aliquo modo, & agens etiam causa, ideo appellatur agens
C abusiue. &, cum dicitur agens electiue, est duplicatio in rei veritate: sicut cum dicitur vult, & ipse scit id, quod vult.

A V E R O E S.

AIt Auer. Hic est sermo, quem nemo dubitat esse falsum. nam id, quod extrahit aliud ex priuatione ad esse, scilicet cum operatum est in eo aliquid, non dicitur de eo, q̃ sit agens, in eo q̃ assimilatur alteri, sed est agens in rei veritate, eo q̃ definitio agentis conuenit ei. diuisio autem agentis sit id, quod agit naturaliter, & id, quod agit electiue, non est diuisio nominis aequiuoci, sed est diuisio generis. & ideo dictum dicentis agens est duplex, agens naturaliter, & agens electiue, est diuisio vera. nam extrahens aliud à potentia ad actum diuiditur in has duas partes.

Diuisio Agẽtis naturalis & per electionem est vniuoca.

ALGAZEL.

AIt Alga. Sed quoniam imaginatur dicere agens, & est abusiue,& agens,& est in rei veritate, non fugiet anima, quin dicat agens electiue.& erit dispositio eius agens vera actione: non autem abusiue, vt dicit aliquis aliquid in lingua sua, & respicit cũ oculo suo.quoniam, cum bene potest attribui aspectus cordi abusiue, & loquela motione capitis, & commotione manus abusiue:qm̃ potest dici dixit cũ capite suo, voluit, seu noluit: sic non est inconueniens dicere dixit cum lingua sua,& inspexit cum oculo suo.& erit dispositio eius ad remouendum tollerare abusionem.& hic lapsus pedis.& innuit locum subductionis.

AVEROES.

AIt Auer.Hoc est deceptio,& quid turpe sapienti, vt adducat talem similitudinem falsam, & causam mẽdosam, vt animę attrahantur ad diuisionem agentis in naturale, & voluntarium. nam nemo dicit inspexit cum oculo suo, & sine oculo suo, & tñ ipse credit ꝙ hæc sit diuisio aspectus.dicit tamen inspexit cum oculo suo, ad intelligendum verum aspectum,& remouendũ ꝙ non intelligatur aspectus abusiue.& ideo videtur intellectus ꝙ,cum intelligit per verbum vidit,ꝙ sit res vera à principio rei, ita ꝙ teneat id esse aspectum oculo,est quasi figmentum.cum vero dixerit agens per naturam suã, & agens per electionem suam,nemo intelligentium cõtradicit ꝙ hec sit diuisio agentis. Si autem dictum suum egit cum voluntate sua, est sicut dictum suum aspexit cum oculo suo,tunc erit dictum suum egit cum natura sua abusiue.Attamen agens naturaliter est fixioris operationis famosæ,quã agens voluntarie.nam agens naturaliter non prohibetur in operatione sua,& operatur continue:agens vero voluntarie non est sic.Quare aduersarius potest conuertere quæstionẽ supra eos,s.dicere egit natura sua,est sicut dicere aspexit oculo suo.& dicere egit voluntate sua est abusiue,& præcipue opinione sectæ Assarię,qui dicunt hominem non habere virtutem, nec actionem imprimendi in entibus. Si autem actio,quæ apparet sic,quomodo ergo dicitur ꝙ impressio actionis veræ in eo, quod non apparet, est vt sit à scientia, & voluntate.

ALGAZEL.

AIt Alga. respondens pro Philosophis. Si autem dicitur ꝙ nomen agentis habetur notitia eius ex lingua,&c. vsque ad, Si autem dixeritis hoc totum esse abusiue, vos quidem laboratis in eo absque sustentaculo.

AVEROES.

Ait Auer. Summa huius sermonis est ratio famosa: & est quòd idioma arabicum appellat imprimentem in re, licet non habuerit electionem agens verum, non autem abusiue. & est responsio topica, quæ non consyderatur in responsionibus.

ALGAZEL.

Ait Alga. respondens eis. Et est responsio, ꝙ totũ hoc est abusiue: actio vero vera est illa, quæ est cum voluntate. Et ratio eius est: quia, si nos posuerimus innouatum ad productionem, cuius sunt duo, vnum voluntarium, & aliud non voluntarium, semper intellectus attribuit actionem voluntati. & sic etiam idioma. nam qui proiecerit hominem in ignem, & moritur, dicitur ꝙ ipse fuerit interficiens, non aũt ignis, ita ꝙ, cum dicitur non interfecit eum, nisi talis, erit dictum eius B verum, &c. vsq; ad, non esset faciens, nec agens, nisi abusiue.

AVEROES.

Ait Auer. Hæc responsio est ex opere Sophistarum, qui permutantur de sophisticatione ad sophisticationem. Alga. autẽ est vir excellioris gradus, & rationis. sed forte homines suæ ætatis induxerunt eum ad edendum hunc librum, vt remoueret à se murmurationẽ, ꝙ ipse teneat opinionem sapientum. quoniam nemo attribuit actionem instrumento, eam tamen attribuunt primo motori. qui autem interfecit aliquem in ignem, est agens in veritate, ignis verò est instrumentum interfectionis. qui vero comburitur ab igne, absque ꝙ sit ibi electio hominis, nemo dicit eum comburere ignem abusiue. Modus autẽ C sophisticationis in hoc est, quoniam ipse ratiocinatus est cũ eo, quod est verum coniunctim, de eo, quod est verũ simpliciter, & separatim, & non coniunctim. & est locus ex locis fallaciæ, vt qui dicit de Aethiope, qui est albus dentibus, ꝙ sit albus simpliciter. Attamen Philosophi non dicunt quòd Deus glo. nõ vult simpliciter, quoniam est agẽs cum scientia: & hæc scientia, & agens excellioris duarum operationum oppositarum, licet ambæ fuerint possibiles: sed dicunt ꝙ nõ vult voluntate humana.

Ecce ꝙ cauenda sit labes Hæresis.

Philosophi concedũt ꝙ Deus est volens.

ALGAZEL.

Ait Alga. respondens pro Philosophis. Si autem dicitur nos intendimus, cum fuerit Deus glo. agens, ꝙ sit causa esse omnis entis, præter eum, & quòd mundus consistit propter eum, & nisi esset.

Deus glo.non imaginaretur esse mundi, &c. vsque ad, & nō est curā- D
dum de nominibus, cum apparuerit res ipsa.

AVEROES.

AIt Auer. Summa eius est, quòd concedunt homines aduersariis Deum glo.non esse agens: sed est causa è numero causarum, sine qua non perficitur res. Et est profectò responsio vilis. quoniam sequitur ex hoc Philosophis, vt sit primum principiū per viam formę vniuersi, eo modo, quo anima est principium corporis. quod nemo eorum dixit.

Reprehendit Auer. illum, sed primo dat intellectum eius verbis. d. dicimus nos quod sententia horum verborum est concedere aduersarijs, quod Deus benedictus non est agens, immo est aliqua causarum, qua nulla rerum sine ea perficitur, id est, immo est causa formalis, & non agens. vnde forma vocatur causa perficiens materiam, deinde reprehendit illam d. vnde dicimus quod hæc responsio est debilis, namque, id est, qm̄, ex hoc sequitur philosophos, quod primū sit principium totius, id est, mundi modo forme, id est, in genere esse formalis, sicut anima est principium corporis, & nullus eorum, scilicet philosophorū sic opinatur. Sed debes scire quod Auer. non constat sibi hic. & 4. Cœli. commen. 1. vbi voluit Deum esse causam vt forma: quoniam hic reprehendit Alg. quod voluit Deum esse causam vt forma tantum, sed Auer. vult in illo loco ipsum esse causam in triplici genere causæ, scilicet vt finis, & vt forma, & vt motor, & vt dicit. 12. Meta, com. 7. & in commen. 6.

Deus est cā in triplici genere causæ secdm Auer. Alga. vero ponit ipsum in gñe causę formalis tantum.

ALGAZEL.

AIt Alga. respondens eis. Dicimus ꝙ intentio nostra est declarare ꝙ hoc nō sit operatio, & opus: sed operatio, & ars est id, quod emanat à voluntate in rei veritate. & iam diximus de verificatione actionis, vsque ad, & intentum huius quęstionis est patefacere errorem.

Sermo iste est quasi per se manifestus, vnde. d. ait Alga. respondens philosophis, dicimus quod nostra intentio est quod talis res, vult dicere mundus, non dicatur actio neque effectus, immo intendimus pro actione id, quod procedit a pura & vera voluntate. & iam declarauimus in præcedentibus, cur est actio secundum veritatem, &c, & sermo iste est manifestus per se.

AVEROES.

AIt Auer. Hic autem sermo sequeretur Philosophis, si dicerent id, quod ipsi dicunt. nam sequitur eis secundum hanc positionem ꝙ non sit mundo agens, nec naturaliter, nec voluntarie, nec aliquid agēs vltra hos duos modos. & id, quod dixerunt, non est manifestus error eius: sed error est, quoniam attribuunt Philosophis id, quod non est ex dicto eorum.

Auer. respondet his. d. dicimus nos ꝙ hoc, scilicet mundum non habere agēs sequeretur philosophos: si ipsi dicerent id, quod eis attribuit: tunc enim sequitur eos, scilicet suppositis istis, scilicet ꝙ mundus non habeat agēs nec naturaliter, nec ꝑ voluntatē: cū aūt agēs tertio modo inueniri nequeat, vult dicere q. f

B solum esset agens deliberans, & agens naturale, & non agens medium inter ista, ad philosophos sequitur, ꝙ ipse mundus sit incausatus: sed id, quod dixit nomine philosophorum, nihil est, vult dicere, quoniam datur agens tertio modo, vt dixit supra.

ALGAZEL.

Dixit Alga. Secundus autem modus in destructione eius, ꝙ mundus sit operatio Dei glo. est secundum radicem eorum, circa conditionem in actione, & est quòd actio est præfatio innouationis. & mundus apud eos est antiquus, non autem innouatus. & dispositio actionis est extractio rei a priuatione ad esse in innouatione eius. quod quidem non imaginatur in antiquo. nam id, quod est, impossibile est innouari. &, cum conditio actionis est vt sit innouata, & mundus apud eos est antiquus, quomodo ergo erit actio ipsius Dei glo?

B Hic adducit aliud motiuum ad idem, &.d. ait Alga. secundus vero modus ad probandum, quod mundus non sit effectus Dei secundum philosophorum radices hic, est interpretario actionis, quę est innouare aliquid: sed mundus apud eos est ab ęterno, id est, non innouatus, ergo in secunda figura, ipse mundus non est effectus Dei. (Et per actionem) Probat maiorem.d. & per actionem intelligitur attrahere rem de priuatione ad actum innouando. deinde probat minorem, d. & hoc, id est, actio noua non potest intelligi in antiquo, quia actio oportet quod sit noua. sed mundus apud eos est ab ęterno: & concludit conclusionem.d. ergo non est effectus Dei, vel litera reperitur aliter sic, sequitur quod actio oportet quod sit noua, sed mundus apud eos est ab ęterno: & tunc est replicatio secundi syllogismi, & ambę possunt stare.

AVEROES.

Dixit Auer. Si autem mundus est antiquus ex se, & ens, non ex eo quòd est motum. omnis enim motus est compositus ex partibus innouatis, tunc non est ei agens omnino. Si vero est anti

C quus, in eo quòd est in innouatione continua, & non est in innouatione eius principium, nec finis, id quidem, quod habet innouationem continuam, dignius est nomine innouationis, quàm id, quod habet innouationem, quæ cessat. & hoc modo mundus est innouatus a Deo glo. & nomen innouationis in eo est dignius nomine antiquitatis. Sapientes autem appellauerunt mundum antiquum, vt caueant ab innouato, quod est ex aliquo, & in tempore, & post priuationem.

Hic respondet argumento Alga. & ad formam oportet negare minorem, quoniam mundus continue innouatur, pro quanto est res mobilis & variabilis.d. ergo dicimus nos, ꝙ si mundus esset ab æterno per se ens, id est, non variabilis, nec per se, nec per accidens: non inquantum est mobilis, vt sic mundus nullum habet agens, sed sup. mundus est mobilis & variabilis, quia quilibet motus componitur ex nouis partibus: vnde litera est transposita, & debet sic ordinari, scilicet, non inquantum est mobilis mundus, igitur nullum habet agens quia quilibet motus componitur ex nouis partibus: & sic, tunc debet suppleri, ideo mundus innouatur, Deinde respondet cuidam tacitę obiectioni, quoniam posset quis

diceret virum istud agens innouans continue mundum debet dici magis agens, D
quam si totum faceret ipsum semel simul. Respondet.d.& si esset antiquus cum continua innouatione, & eius innouatio non habet principium & finem, tunc illud, quod fecit acquirere continuam illam innouationem, id est, agens eius, dignius est nuncupari innouans, id est, agens innouans quam id, quod facit acquirere innouationem deficientem.i. finitam. Deinde recolligit solu.ad formam.d. vnde, hoc modo mundus est innouatus a Deo benedicto: & per hoc vult negare minorem illius syllogismi. Deinde soluit quoddam dubium, quoniam philosophi volunt mundum esse ęternum, & dicis ipsum esse nouum, ergo contradicis. & solu.est nota legenti verba eius.

Dubiatio. SED HIC prouenit quęstio, quoniam Auer. 12. Me.com.44. ponit ꝙ numerus intelligentiarum causatarum a prima ordine quodam tanquam a causa agente, & tamen hic in principio solu.ait, ꝙ ens per se non nouum innouabile simpliciter non causatum ab aliquo agente: & sic videtur contradictio. Solutio. Potest solui multum subtiliter, quoniã Auer. hic loquitur de agente proprie, quod agit cum aliqua innouatione. isto modo enim vult, quod omne factum ab agente aliquo modo innouante debet esse in suo esse nouum, aliter non fiet, cum quo tamen stat, ꝙ loquendo de agente non innouante, intelligentię possunt habere agens, vt ibidem.d. Auer. & sic soluitur contradictio. & dixi hoc in quęstione de intellectu, & in quęstione de motore, vide ibidem. E

ALGAZEL.

AIt Alga.respondens pro Philosophis. Si autem dixerit innouatio est inuentio entis post eius priuationem, respondemus quòd agens, cum innouauerit, vtrum quod emanat ab eo, dependensq; in eo, est esse abstractũ? aut priuatio abstracta? aut vtrunq;? Et falsum est dicere quòd dependens in eo sit priuatio præcedens: nam non est agenti impresio in priuatione. Et falsum etiam est dicere vtrũque: quoniam priuatio nõ dependet in eo omnino, & priuatio in eo quòd est priuatio, non indiget agente omnino. Remanet ergo vt dependeat ab eo, in eo quòd est ens. nam emanat ab eo esse abstractum, & nullam habet proportionem cum eo, nisi esse. Et, si ponatur esse continuum, ponitur proportio continua. &, si continuata fuerit hæc proportio, tunc proportionatum ei est dignius, & durabilioris impresionis, nisi quòd non dependet priuatio ab agente in aliqua hora. Remanet ergo vt dependeat ab eo, ex eo quòd est innouatum, & nihil est dicere quòd sit innouatum, nisi quòd sit post priuationem, & priuatio non dependet ab eo. F

Inducit Alga. pro philosophis, &.d. ait Alga.respondens pro philosophis. et, si forte aliquis diceret ꝙ pro innouato intelligitur id, quod habet esse post priuationem, & mundus sup. habet esse post priuationem, ergo est innouatus, & sic effectus alicuius agentis: videtur mihi quod, hic intendit probare mundum non dependere a primo, & arguit sic. dicimus quod, ex hoc sequitur quoddam agens innouare aliquid, ꝙ id, quod ab eodem agente dependet de eo.i. respectu illius, sit aut purum esse, aut pura priuatio, aut ambo. & declarat quod nullum istorum potest dici, & per consequens mundus non poterit esse effectus Dei, quia nec put habet purum esse, nec prout habet priuationem, nec prout habet vtrunq;, &.d. impossibile est quod sit priuatio pręcedens, quia nulla pręcessio.s. actio sit per priuationem, sed potius delectio: & est impossibile ꝙ sint ambo.s. purum esse, & pura priuatio eadem ratione, remanet ergo ꝙ id, quod procedit ab eodem agen

A te, sit purum esse, declarauit quo est illud esse purum, &.d. vnde, si esse continue fuerit, & illa comparatio.i.illa dependentia continua erit. &, si defecerit.s.talis dependentia vel tale esse, defectibilis esset.s.illa dependentia, vel illud esse. Et concludit propter hoc correlarium, d.& ideo comparata hęc comparatio,i.rela tiua hęc dependentia erit illud, cui comparatio sit nobilis.i.causa essendi, quę no bilis hic vocatur: & magis continuans imprimere. vult dicere, quod illa dependentia erit res dependens, cum qua est continua, & noua. Ex quo sequitur quod mundus, si habet purum esse, non sit effectus Dei: quia, pro quanto habet esse, nō accipit esse post non esse, sed conseruatur in esse. Deinde redit ad illud, quod iam dixerat.s.q priuatio non sit effectus agentis.d.sed priuatio nō depēdet de actione in tempore: quia, quod non est, non dependet: quia igitur effectus agentis nec est purum esse, nec pura priuatio, concludit propositum dicens, ergo quod dependet de eo.i.de eo inquantum innouatur, & pro.s.ipsum esse innouatum non est aliud, nisi quod sit ens post priuationem, & addit quod isto modo priuatio non dependet de eo. Ex quibus apparet responsio pro philosophis: quoniam dici non potest, quod mundus sit effectus Dei: quia, non prout habet purum esse, quia vt sic non est effectus, sed potius conseruatur. nec, prout habet priuationem, quia pro illo non dependet quia, vt sic nihil est, nec pro esse vtroque; ideo non est effectus Dei, & sic respondet pro philosophis.

B

AVEROES.

Ait Auer. Hic sermo est ex responsionibus Auicennæ in hac quæstione Philosophorum, & est sermo sophisticus: quoniam dimisit in eo vnum membrum diuisionis vniuersalis. Nā ipse dixit q actio agentis aut dependet ab innouato in esse, aut in priuatione præcedenti, in eo q est priuatum, aut in vtroq; simul: & est falsum vt dependeat a priuatione: nam agens nō agit priuationem: & propter hoc etiam est inconueniens vt dependeat ab vtroq;: ergo remanet vt dependeat in esse, & innouatio nihil aliud est, nisi dependentia actionis in esse, scilicet q actio agentis est inuentio, & sunt æqualia in hoc, esse, cui præcedit priuatio, & esse, cui non præcedit priuatio. Modus autem fallaciæ in hoc sermone est, quoniam actio agentis non dependet in esse, nisi hora priuationis, & est esse, quod est in potentia, & non dependet in esse, quod est in actu, in eo quòd est in actu, nec in priuatione, in eo q est priuatio, sed in esse diminuto, cui euenit priuatio. & actio agentis non dependet in priuatione: priuatio enim non est actio. & non dependet in esse, cui non copulatur priuatio. nam esse, quod fuerit in perfectione sua vltima non indiget inuentione, nec inuentore: esse autem, cui copulatur priuatio, non reperitur, nisi in hora innouationis innouati. Quare non euadit ab hoc dubio, nisi ponat q mundus nunquam defecit copulari cum esse suo priuationem, & adhuc non deficiet copulari ei, sicut est in esse motus. nam ipse continue indiget motore. Et verificantes ex Philosophis dicunt q hec est dispositio mundi superioris cum creatore glo. præcipue eius, q est sub mundo superiori. & in hoc differunt creata a factis. nam facta, cum inuenta sint, non copulatur eis priuatio, propter quam indigent agente, quo esse eorum permanet.

Quid Innouatio.

C Quando actio dependet ab agente.

Inquid differant creata a factis.

Primo inducit summam verborum istios, deinde decalarat solotionem alsam B
pro philosophis.d. igitur primo, dicimus nos quod verba hęc sunt de responsio-
ne Aui.in pręsenti quęstione nomine philosophorum, & sunt verba erronea:di-
misit enim vnum diuisionis membrum, deinde repetit sententiam illorum ver-
borum, & .d. videlicet, quod ipse dixit est, ꝙ actus agentis.i.operatio agentis nõ
euadet, qoin dependeat de innouatio.i.quod non sit circa innouatum in esse.i.in-
quantum habet purum esse, aut priuatione pręcedente.i.circa priuationem prę-
cedentem eum, prout priuatum est, aut in ambo simul, id est circa ambo. Deinde
destruit membra, sicut fecit Alga.dicens, impossibile est quod dependeat de pri-
uatione, quia priuatio non ingreditur actionem: & ideo impossibile est de priua-
tione eis duobus modis.i. & per idem impossibile est vt sit circa ambo: remanet
ergo quod dependeat ad esse.s.ꝙ actio agẽtis sit de re esse. ergo sequitur ex hoc
quod esse, quod est post priuationem, & esse, quod priuatio pręcedit ipsum, sint
ęqualia, idest, quod priuatio, & esse sint idem. probatur, quoniam res depender,
proot est, sed prout est, non requirit agens, ergo, prout depender, non requirit nõ
esse: igitur esse, & non esse sunt vnum & idem. Soluit Auerroes, qm̃ non te-
nent mundum non esse effectum Dei, vt eis imponit Alga.ideo respondet argu-
mento Alga.dicens.quod hęc est sophisticatio, & locus eius, vult dicere sophisti-
cationis: quia actio agentis non dependet de esse in tempore prioationis, quod
est esse in potentia: vult dicere ꝙ actio agentis non consistit circa puram priua-
tionem de esse in actu, idest non consistit circa esse in actu, inquantum in actu, im
mo de esse defectibili, idest circa esse contingens, qđ continget ei priuatio. Dein
de resumit argumentum, d. ergo actio agentis non dependet de priuatione: quia
priuatio non est actio.i.effectus, nec dependet de esse in coniuncto.i, non iuncto
priuationi.id nanque, quod habet esse in vltima perfectione, idest vltima actua-
litate, non indiget de aliquo dante esse, idest aliquo agente. Deinde concludit cir
ca quod esse consistit, & dicit: & esse coniunctum priuationi non reperitur, nisi
in tempore innouari innouationis, idest in tempore innouationis alicuius innoua
ti.i.rei habentis aliquam continuam nouitatem. & ideo nullus a dicto dubio eua
dere potest, nisi supponat quod mundus in suo esse semper coniunctus suit priua-
tioni: & adhuc adiungitur ei, sicut est in esse motus, qui semper indiget de mouen
te, quasi dicat, quod sicut de motu, ita de mundo: sed motus, quia est actus, cui ad-
miscetur semper aliquid factum & aliquid fiendum, ideo indiget mouente. ita in
proposito de mundo, vnde dicit, vt veraces philosophi putant, quod mundus su-
premus.i.vniuersus, sic se habet cum ipso Deo glorioso. volt dicere, sicut motus
se habet cum mouente, maxime cum rebus inferioribus, idest maxime secundũ
mundum inferiorem contentum in sphæra actiuorum & passiuorum. Ex his se-
quitur solutio quęstionis, scilicet, quod mundus sit effectus Dei, quoniam semper
est in continua innouatione. (Et in hoc) annectit quandam differentiam inter
res nooas, & ęternas, & dicit, in hoc differunt res creatę ab ęternis, idest res no-
uaę ab ęternis: quia effectę, idest res ęternę factę, quando sunt, non adiungitur
eis priuatio, ex qua de agente indigeant, propter quam indigeant agẽte, & ab eo
continuatur ipsarum esse, vult dicere quo continuetur & perpetuetur ipsarũ esse.

Prima dubi- Hic svnt mvltae quęstiones. Prima, quia Auerro. dicebat Alga.
tatio. esse diminutum quantum ad hoc, quod non posuit quartum membrum diuisionis
Secunda. dictę: & tamen videmus Auer. non posuisse illud quartum membrum. Secun-
da, quia sicut mundus cessaret ablato primo motore, ita intelligentię cessarent
ablato primo motore: ergo, sicut mundus propter id depender a primo, ita intelli-
Tertia. gentię: ergo intelligentię habent verum efficiens, sicut mundus habet. Tertia,
quoniam si mundus continue innouatur, ergo in sui natura potest delinere esse.
ergo aliquãdo desinet esse, aliter aliquod in sui natura corruptibile nunquam de-
Quarta. sineret esse, contra vltimum primi cœli. Quarta, videtur adhuc sol. Auer. non
esse conueniens. quoniam, si effectus dependet ab aliquo agente, vel dependet
Quinta. quando est, vel quando non est. & ad hoc Auerro. non respondet. Quinta, vi-
detur quod effectus postquam est, non dependeat ab eius causa agente. Socra. n.
postquam est, non dependet a patre, nec fœmina.

A HIC VOLO ALIQVA CONGREGARE. Et primo debes scire, quod aliquod ens potest apud philosophos tribus modis poni in esse. Vno modo, quod ex se formaliter sit necesse esse, sed ab alio effectiue: sicut ista propositio, homo est risibilis, est formaliter, & secundum quod talis necessaria, attamen a premissis effectiue dependet: quoniam, cum necessitate formali illius composibilis est dependentia ab alio in genere agentis, licet non sit illi compossibilis in genere esse formalis. Secundo modo, quod esse aliquod est ex se formaliter esse necessario, & tamen ab alio dependenter propter ordinem essentialem: quoniam, propter ordinem essentialem ordinatorum, contradictio esset secundum esse sine primo, licet non econtra, & tertium esse sine secundo, & non econtra. Vnde, licet secundum dependet a primo, non tamen causatur a primo nec in genere formæ, nec in genere agentis, nec in aliquo genere esse secundum istum secundum modum. At tamen secundum est a primo dependenter propter ordinem essentialem secundi ad primum, & tertij ad secundum. vnde, proprie hic ordo est inter perfectius, & imperfectius non inter causam, & causatum. Tertio, aliquod habet esse ex se formaliter possibile, necessario tamē ab alio, quia illud, a quo habet esse necessario, causat illud. His tribus modis visis, dicendum modo qualiter res omnes comparantur ad primum simpliciter secundum opinionem huius philosophi. Et videtur mihi quod, si loquamur de rebus simpliciter, & formaliter ęternis, cuiusmodi sunt substantię mouentes orbes, duobus modis comparantur ad primum, scilicet causaliter, & dependenter: & huiusmodi declaratio est, quoniam, licet in suis naturis sint formaliter & per se necessarię, attamen secundum istos philosophos oportet vt effectiue sint ab alio: quod ponit Auer. in. 12. Meta. com. 44. sicut. n. conclusio ista, homo est risibilis, est formaliter necessaria, attamen effectiue dependet a pręmissis secundum omnes. sic omnes intelligentię sunt secundum eorum naturas, & formaliter necessarię, attamen a primo effectiue. & hoc plane ponit Auer. in. 4. cœli. commen. 1. videtur etiam mihi, quod comparentur ad primum dependenter: quoniam, secundum philosophos ponitur ordo essentialis in operationibus istarū, & per consequens in essentijs. & hoc significauit Auer. 12. Meta, com. prędicto. 44. & 9. Metaphy. com, 17. vbi dixit, quomodo intelligentię mouent primarie & per se: adeo quod, si Deus posset agere sine eis, essent ociosę, & idem. 2. cœli com. 17. & 21. ideo comparantur etiam secundo modo sine dubio: & hoc innuit Auer. in fine solutionis huius dubij, cum dicit, quod intelligentiæ sunt res æternę, quando sunt, non adiungitur eis priuatio, vult dicere, quia sunt formaliter necessarię, ideo sic sunt effectę. Ex his apparet, qualiter intelligentię non habēt agens secundum famositatem dictum, quod intelligitur cum noua causatione. & hoc negat Auerro. sępe de ęternis, volens entia

Triplicìter aliquod ens ponitur ī eē.

Quō res cōparantur ad primum.

B

Intelligētiæ dupliciter cōparantur ad primum.

Correlariū.

C ęterna simpliciter non habere agens secundum famositatem dictum, quod agit innouatione media. Si vero loquamur de rebus corruptibilibus. Dicendum, quod nulla res vna numero in sui natura possibilis, & formaliter contingens potest ab alio eadem numero perpetuari, sed bene eadem secundum speciem: quoniam elementum secundum partem corrumpitur, & tamen totum secundum speciem remanet, vt dicitur. 2. de Genera. com. 37. similiter motus cœli, qui continue forte est alius, & alius, vt saltem in accidentibus non habet modo locum. Ex his sequitur quod mundus est ęternus secundum speciem, non secundum numerum: quoniam, sicut elementum continue est aliud, & aliud, ita mundus est alius, & alius cōtinue: &, sicut elementum manet ęternum secundum speciem, ita mundus. potest tamen dici ęternus secundum numerum ęquiualenter, vt alibi dixi. Sed, si totum hoc est ita, apparet qualiter mundus potest habere agens etiam secundum famositatem dictum: quia ei inest aliqua innouatio, quę est requisita in ratione famosi agentis. His habitis, respondeo modo rationibus in contrarium. Ad primum dicendum, quod quatuor sunt membra, quę innuit Auerrois, primum, scilicet quod est priuatio: secundum, esse purum: tertium, commixtio priuationis & esse, vt motus: quartum, esse in continua immutatione cum aliqua permanentia, sicut est in substantijs permanentibus, tamen occulte nutribilibus, vbi enim non apparet nutritio ita manifeste, & de quo dixit esse mundum, si bene consideres:

Nulla res corruptibilis potest ab alio eodē numero perpetuari, sed bene eadē specie.

Mūdus pōt habere agēs secundū famositatem.

Solutio ad primam.

Nō eodem modo depē-

dent intelli- gētię a deo, sicut mūdus. Intelligētię non habent agens secun dū famositatē, sicut mū dus.

Ad secundum concedo intelligentias dependere a D
& hoc intendit Auerroes. mundus:quoniam mundus dependet tanquam res
primo, sed non eo modo, sicut necessarius: intelligentię sine
cum aliqua innouatione, quia non est formaliter necessarię, ideo ipse mundus potest habere ve.
innouatione, quia sunt formaliter intelligentię: ideo negatur similitudo, & conce.
tum & famosum agens, non sic Ad tertium apparet solutio: conti.
ditur consequens secundum modum dictum, tamē sic desinit esse quod nihil
nue enim desinit esse, quia continue est alius, non sicut fluuius, maxime quo ad
ei ęquiualenter sibi succedat, quia est perpetuus, Si enim loquamur de poten.
partem inferiorem. Ad quartum apparet solutio. inter priuationem eius, & esse:
tia in fieri, dependet, quando habet medium esse in medio, vt dixi supra. Si
quia actio actualis consistit circa rem habentem quod continue dependet, quia conti.
vero loquamur de potentia in facto, dicitur sit aliquod perpetuum, vt di.
nue innouatur: vt ergo ęquiualenter sit, oportet vt quando est: & hoc voluit Auerroes,
xit Auerroes: & tunc dico quod dependet, Metaphysicę capitulo vl.
Ad vltimum, iam respondet Auicenna in sexto suę vniuersaliter: ideo Sot.
timo. Vult enim, quod causa simul sit cum causato quoniam illę dispositiones, quę
tes, quando est, adhuc habet agens conseruans: sunt eius conseruatiuæ, & regi.
fuerunt eius effectiuę, conuersæ sunt, & factæ naturali a principio generationis E
tiuę: ideo dimisso humido radicali, & calore in primo de genera. & Auerroes
contractis, diminuitur vitę vt dicit Alexāder Ex his apparet intentio Auerrois ali.
refert ipsum commento 38. ibidem. quęstione de intellectu, in.q.
qualiter. Licet multum loquutus sim de hoc in expositione mea de substan.
an sit aliqua virtus infinita in tertio de anima, in Et debes scire, quod omnia hæc
tia orbis: ibi enim declaraui infinities istud. secundum enim fidem nostram oportet di.
dicta sunt hic posita, & non probat: & in instanti, vt patet: & iam
cere quod Deus vnica actione produxit mundum,
hoc declaraui sępe.

ALGAZEL.

AIt Alga. Cum autem dicitis quòd ens impossibilis est inuentio eius, si intelligitis per id, quòd in futurum non habebit esse post priuationem, est verum. Si vero intelligitis quòd in hora, qua est, non est, iam declarauimus quòd ipsum non est, nisi cum est, non autem hora, qua non est. nam est, cum agens eius id adinuenit: & agens non adinuenit id hora priuationis, nisi hora, qua est aliquid eius. & adinuentio est copulata ei, quòd agens adinuenit, & actum inuentum. nam inuentio est præfatio proportionis inuentoris ad inuentum: & totum hoc eum ipso esse, non autem antea: ergo inuentio non est nisi inuento, si intelligimus per inuentionem proportionem, qua agens inuenit, & actum inuentum dixerunt. Et in hoc terminamus quòd mundus sit Dei glo. actio antiqua, & æterna. & nulla est hora, in qua non sit Deo glo. actio in eo: nam alligatum est esse agenti. &, si continuata fuerit alligatio, continuatur etiam esse. si vero cessauerit, cessat. non autem sicut imaginamini quòd Deus glo. si imaginati fuerimus priuationem eius, remaneret mundus, quoniam existimatis quòd ipse sit, sicut ædificator cum ædificio: quia ipse deficit, & remanet ædificium. nam remanentia ædificii non est ex ædificatore, sed est ex siccitate retinente compositionem eius. si enim non es-

A ſet in eo virtus retentiua, vt aqua exempli gratia, non poteſt imaginari remanentia figuræ innouatæ in actione agentis in eo.

AVEROES.

Ait Auer. Et forte mundus eſt huiuſmodi. demum non verificatur iſte ſermo, & eſt vt ſit inuentio ab agente inueniente, dependens in eſſe, in eo ꝙ eſt in actu, in quo non eſt diminutio omnino, nec potentia potentiarum, niſi imaginemur quòd ſubſtantia entis eſt, cum eſt ens. Nam ens actum non eſſet inuentum, niſi per inueniens agens. &, ſi fuerit ipſum eſſe inuentum ab inuentore aliquid additum ſubſtantiæ eius, non eſt neceſſe vt auferatur eſſe, cum auſertur hæc proportio quæ eſt inter inueniens agens, & ens actum. ſi vero non erit aliquid additum, ſed ipſummet eſt in relatione, ſ. in eo quòd eſt inuentum, poteſt eſſe id, quod dixit Auicenna. Attamen hoc non conuenit B mundo. quoniam mundus non eſt ens in prædicamento relationis, ſed eſt in prædicamento ſubſtantiæ: relatio vero eſt quid eueniens ei. Et forte hoc, quod dixit Auicenna, eſt verum in formis corporum cœleſtium cum eo, quod apprehendunt de formis ſeparatis a materia. quoniam Philoſophi exiſtimant hoc. declaratum eſt enim ꝙ hic ſunt formæ ſeparatæ a materiis, quarum eſſe eſt in formis earum, & ꝙ ſcientia mutatur ad ſcitum hic, ſcitum enim eſt in materia.

In antiquo hæc non habentur.

ALGAZEL.

Ait Alga. reſpondens Philoſophis. Et reſponſio eſt ꝙ actio dependet in acto ex innouatione eius, non ex parte priuationis eius præcedentis, nec ex parte eſſe eius tantum. quoniam non dependet in eo, in aduentu horæ innouationis apud nos, & eſt ens: de- C pendet autem in eo hora innouationis eius, ex eo ꝙ eſt innouatio, & exitus ex priuatione ad eſſe. ſi autem auferatur ab eo innouatio, non intelligitur eſſe actionem. & hoc non intelligimus in agente. & dictum veſtrum, ipſum eſſe innouatum idem eſt, quod fuerit cum priuatione præcedenti. & eſſe cum priuatione præcedenti non eſt de actione agentis. & poſitio ponentis eſt talis, immo eſt conditio in eſſe actionis agentis, ſcilicet præceſſio priuationis. eſſe autem, cui non præcedit priuatio, ſed eſt continuum, conuenit vt ſit actio agentis. & non omne, quod requiritur vt ſit agens agens, neceſſe eſt vt ſit actio agentis. quoniam ſubſtantia agentis, & poſſe eius, & voluntas eius, & ſcientia eius eſt conditio requiſita ad hoc vt ſit agens. & hoc non eſt de conditione agentis. ſed nos non intelligimus agens, niſi ens.

Inducit Algazel reſponſionem ad philoſophos, et. d. Ait Algazel reſpondens ad philoſophos, nos dicimus quod actio, id eſt, effectus dependet de agente, inquantum illa actio innouatur, id eſt, inquantum ille effectus innouatur, nõ ratione priuationis eam præcedentis, nec inquantum habet eſſe: vult dicere formam, vult di-

cere nullo modo innouatum tantum, quia ipsum ens existens non dependet a Deo in agente ad inducendum innouationem, quia nullam habet. Debes scire, quod res potest dependere ab agente. Vno modo, quia nunc est, & immediate ante hoc non extiterit: sicut Sortes, quando est actu modo potest dependere, quia nunc est, & ante non fuit, sed non sub isto esse præcise, sed bene huic equiualenti: sicut est de mundo, vel motu, & elemento, vt dixi. Dicit modo Algazel, quod actio non dependet ab agente, inquantum innouatur, sine precessione priuationis illius, nec inquantum habet esse, scilicet simpliciter nullo modo innouatum: ergo dependet de eo, scilicet agente in sua innouatione, inquantum est innouatio, & exitus de priuatione ad esse: vult dicere, inquantum habet esse, quod est admixtum alicui priuationis, vt dixi secundo modo. Vel forte litera est corrupta, & debet legi sic: & non exitus de priuatione ad esse, & intentio taliter, quod ipsum agens non intelligeremus si ab eo innouatio remoueretur: hæc igitur fuit argumentatio philosophorum, vt dictum fuit. Contra, arguit Algazel, & quando dicitur quod esse ipsum nouum intelligitur, quod priuatio præcedit eum, & hoc non est de agente actionem, id est, mundum: vult subintelligere responsionem datam huic, ideo confutat illam confirmando istud. d. Dico quod verum est, sed hoc est pactum, id est, cōditio actionis agentis, id est, effectus, videlicet, quod priuatio præcedat eam: ergo non sic se habet, immo est continuum, id est, semper ens, & nō pertinet quod sit actio, id est effectus agentis: vnde syllogismus potest sic componi. Omnis effectus habet esse post priuationem: mundus, qui est actio agentis, per te non habet esse post priuationem: ergo non est effectus agentis in secunda figura. (Neq; quodcunq;.) Remouet quoddam dubium: posset quis dicere, vtrum quicquid est idem agenti, est ratio agendi? & hoc dubium habet ortum ex superioribus: quoniam supra dixit, debent agere mundum per suam scientiam, quę est sua essentia. Soluit dicens, neq; quodcunq; fuerit in agente in esse est agens: vult dicere secundum rem, licet non sit ratio agentis: substantia namq; agentis, & sua voluntas, & sua scientia sunt vnum re in esse agentis, & non sunt de partibus agentis, inquantum agens. Ex his apparet solutio ad rationem philosophorum.

Res dupliciter depēdēt ab agente.

AVEROES.

AIt Auer. Hic sermo est totus verus, quòd actio agentis dependeat in acto, in eo quod est mobile. motus autem ab esse, quod est in potentia, ad esse, quod est in actu, appellatur innouatio. &, sicut dixit priuatio est conditio ex conditionibus esse motus a motore, & id, quod est conditio in actione agentis, non est necesse, cum non dependeat in eo actio agentis, vt dependeat in eo contrarium, vt intulit Auic. necessario. Sed Philosophi opinantur quod entium quædam sunt, quorum differentię substantiales sunt in motu, vt ventus, & alia, & cœlum, & quod est sub eo, sunt huius generis, ex entibus, quorum esse est in motu. &, cum sic fuerit, ergo est in innouatione continua, quæ non defecit, nec deficiet. & secundum hoc, quemadmodum ens in æternum est verius in esse, quàm non æternum, sic etiam id, cuius innouatio est æterna, dignius est nomine innouati, quàm id, cuius innouatio in aliqua hora. Et, nisi esset mundus huiusmodi, s. quod substantia eius est in motu, non indigeret mundus post esse suum creatore glo. sicut non indiget domus esse ædificatoris post complementum, & separationem eius ab ea, nisi esset mundus in prædicamento relationis, vt conatus

Entiū q̄dam sunt quorū dīffę substātiales sunt i motu.

A conatus est Auicenna declarare in sermone præcedenti. Et iam diximus nos quod id, quod conatus est in hoc, est verum in formis corporum cœlestium. &, cum sic fuerit, mundus indiget inuentione agentis hora sui esse, ex eo quod est agens ambobus modis simul, scilicet quia substantia mundi consistit in motu, & quia forma eius, qua substentatur, & existit, est de prædicamento relationis: non autem qualitatis, scilicet dispositionum, & habituum numeratorum in prædicamento qualitatis. & omne, cuius forma ingreditur in hoc genus, & numeratur in eo, est, cum existit, & perfectum est esse suum, non indigens quidem agente. Et hoc totum dissoluit tibi hanc similitudinem, & aufert a te confusionem, quæ generatur in hominibus ex istis sermonibus contrariis.

Substantia mundi cõsistit in motu. Forma mundi est de prædicamento relationis.

Modo Auerroes respondet argumento Algazel. quod erat in seconda figura, dicens. Dicimus nos, quod omnia ista verba sunt vera. Vult dicere quod tã maior, quam minor sunt veræ ad bonum sensum: cuius causam dat dicens, quia actio agentis dependet de effectu, id est, circa effectum, prout est mobile, & motus de primo suo esse, quod est in potentia vsque ad suum esse in actu, dicitur in-
B nouatio, & priuatio, sicut dicit ipse: quia est vnus pactorum. Vult dicere, priuatio est vna conditio esse motus a mobili. Et per hoc ad formam apparet: mũdus enim, cum innouatur continue, id est, habet priuationem aliquam, ideo apparet solutio. (Et non oportet). Soluit ad idem manifestius, d. Et non oportet quãdo id, quod est necessarium, id est, continuum in actione agentis, non dependet de actione agentis, quod debeat de suo contrario, immo debeat non dependere, qđ est contrarium ad dependere, sicut asserebat Auicenna. Voluit dicere, quod non est vera maior syllogismi dicti, & probat hoc auctoritate philosophorum. d. philosophi tamen opinati sunt, quod sunt aliqua entia, quæ ipsarum definitiones substantiales consistunt in motu. Vult dicere, quarum non sunt in motu, sicut ventus, & aliæ res: & quod cœli, & inferiores res videlicet, ignis, & aer, &c. sunt de hoc genere, scilicet sunt de entibus, quæ ipsarum esse consistunt in motu. (Et sic.) Probat hoc ratione, & componitur sic: res sempiternæ nouæ habent agens: sed multæ res, vt mundus, & elementa, & reliqua sunt entia sempiterna noua: ergo dependent ab æterno agente: huius syllogismi probatur minor auctoritate philosophorum. Deinde ponit vim argumenti dicens. Si sic, ergo sunt in continua innouatione ab æterno. Vult dicere ab agente semper, &
C sempiterno. Deinde probat maiorem dicens. Sicut ens æternale dignius est quam inæternale, id est, corruptibile: similiter id, quod sua innouatio est ab æterno, principalius est in nomine noui quam id, quod sua innouatio est aliquo tempore. Ex hoc apparet maior: quia, ex quo est dignius innouatione noui, ergo debet habere agens. (Et si mundus.) Probat idem per syllogismum hypotheticum, sic dicens: &, si mundus in tali casu esset, scilicet quod eius substantia non est in motu. Vult dicere semper, mundus non indiget post ipsius esse de Deo benedicto: sed mundus semper indiget: ergo esse eius est semper in nouitate. (Sicut domus.) Probat illam conditionalem per similem dicens, sicut domus post suum esse non indiget de ædificatore. (Nisi mundus.) Ponit solutionem Auicennæ dicens, nisi mundus esset de prædicamento relationis, vt inludauit se Auicenna ostendere. Voluit dicere, nisi mundus non sit factus a Deo, sed dependens ab eo. Contra arguit Auerroes primo dicens. Nos vero dicimus, quod ipse posuerat de mundo, verum est in forma, id est, substantijs separatis supercœlestium corporum, & non in rebus innouatis. (Et si sic.) Arguit melius, & declarat quod magis propositum habeat per hoc dicens, & si sic: ergo mundus indiget de agente in tempore sui esse, inquantum est agens, duobus modis, scilicet in esse existens subiectum mundi in motu, & esse eius, vt forma, ex qua constituitur. Vult dicere, quod si sic, ipse mundus duobus

modis indigeret agente. Vno modo, pro quanto continuo monetur. Alio modo, inquantum habet formam, per quam existit. Deinde remouet quoddam dubiũ. D Posset quis dicere, quod mundus non innouatur, ideo vno modo tantum dependet, scilicet quo ad formam, dicit: & si ipsius esse. Vult dicere, esset de natura relationis, non qualitatis, id est, esset tantum dependens non mobile. non indigeret agẽte: quodlibet enim, quod sua forma ingreditur hoc genus, scilicet relationis, quando reperitur, & perficitur, id est, est completum simpliciter, nõ indiget esse de agente. Vult dicere vere & famose, & addit: ob hoc, id est, propter hoc remouetur prædictum dubium, quod posset cadere in ratione contra Aui. Et sermo eius patet, & omnia hæc sunt manifesta per se, ex dictis in alio dubio.

Dupliciter mũdus depẽdet a Deo.

SED DEBES SCIRE, pro intellectu sententiæ Auerro. quod mundus potest duobus modis dependere ab ipso Deo. Vno modo, in genere esse agentis famosi. Alio modo, in genere esse agentis occulti. Si enim mundus consideretur, quantum ad motum & operationes eorum, quæ sunt in mundo: quia esse eorũ, quæ sunt in ipso, non possunt esse sine operationibus, ideo conseruans & efficiẽs operationes, & motum mundi dicitur agere mundum, & entia in mundo. Et sic mundus fit ab agente famoso. pro quanto, vt sic participat nouationem quandã. Et sic mundus est de prædicamẽto qualitatis, vel effectus de prædicamẽto qualitatis, pro quanto fit propter motum & operationes, quæ sunt qualitas. Alio modo, potest considerari mundus, vt est quædam substantia in se permanens & E sempiterna ei: quia, vt sic, non participat nouationem. ideo, vt sic, nõ habet agẽs proprie & famose, sed tantum est de prædicamento relationis, id est dicitur effectus dependens. Et sic apparet qualiter ipse duobus modis fit, & persistit hæc est sentẽtia Auer. Attamen secundum nos aliter dicendum, vt scis ex dictis.

ALGAZEL.

AIt Alga. respondens pro Philosophis. Si autem conceditis ab eo siue esse actionem simul cum agente, & non postponi ei, sequitur ex hoc, vt sit actio innouata, si agẽs fuerit innouatum. aut antiqua, si fuerit antiquum. Si autem conditionaueritis quòd retardetur actio agenti tempore quodam, hoc est falsum. quoniã ex motione manus in vase aquæ mouetur aqua cum motu manus, non antea, nec postea. nam, si motio est postea, erit manus cum aqua, antequam declinet ad aliud latus. si vero antea, separaretur aqua à manu. &, cũ fuerit cum ea, est causatum eius, & actio ex parte eius. si autem posuerimus manum præcedere aquam, quæ mouetur, erit motus aquæ etiam continuus. & ipse quidem cum continuatione sua causatus, & actus, & non prohibetur hoc in positione cõtinuitatis. & sic est proportio mundi ad Deum glo. F

RESPONSIO.

Hæc Auer. verba desũt in antiquiori exẽplari.

AIt Auer. In motu autem cum motore est verum. in ente vero quiescente cum inuentore eius, seu in eo, cuius natura non est quiescere, aut moueri, si ponatur inuentor, huiusmodi nõ est verum. hæc autem proportio inuenitur inter agens, & mundum ex eo quòd mouetur. quòd autem omne ens necesse sit vt sit actio eius

A copulata esse, est verum, nisi acciderit enti aliquid extra naturam, aut accidens accidentium, siue sit actio naturalis, siue voluntaria, idem est. Et vide quomodo posuerunt secta Assaria ens antiquum, & prohibuerunt ei actionem in suo esse antiquo, deinde concesserunt id ei, adeo quod esse eius antiquum diuiditur ad duplex esse antiquum, præteritum, & futurum. & hoc totum est apud Philosophos deceptio, & confusio.

ALGAZEL.

Ait Alga, respondens Philosophis. In sermone præcedenti diximus non negare actionem cum agente, postquã fuerit actio innouata, vt motus aquæ, qui innouatus est ex priuatione. & posibile est vt sit actio aquæ, siue sit retardans à substantia agentis, siue coniunctum ei. Negamus tamen actionem antiquam. nam id, qđ non innouatur ex priuatione, appellamus actionem abusiue absolute

B absque veritate, causatum vero, causa posibile est vt sit innouata, & vt sit antiqua: vt dicitur quod scientia antiqua est causa vt sit antiquum sciens, & tamen non loquimur de ea. loquimur enim de ea, quæ appellatur actio. & dependentia causæ non appellatur actio causæ, nisi abusiue, sed appellatur actio cum conditione quod sit innouata ex priuatione. nam abusio abutentis in appellando antiquum continuum in esse actionem in aliud, erit abusio accommodata. Et, cum dicitis si imaginati fuerimus motum aquæ cum digito, antiquum non extrahit motum aquæ, quin sit actio, est error. nam digitus non habet actionem: agens vero habens manum est inuentor. si autem imaginati fuerimus antiquum, erit motus manus actio eius, ex eo quod quælibet pars motus est innouata ex priuatione, & hac consyderatione erit cum ea. motus vero aquæ tantum non dicimus quod sit de actione eius, sed est de actione Dei glo. & quomodocunque sit esse actioné prouenit, ex eo quod est in-

C nouatum: quoniam est continuæ innouationis, & est actio, ex eo quod est innouata. * Deinde dixit Alga. respondens pro Philosophis. Si autem dicitur, si conceditis quod proportio actionis ad agẽs, ex eo quod est, sit sicut proportio causati ad causam, deinde conceditis imaginationem continuitatis ex proportione ad causam, tunc nos non intelligimus in dicẽdo quod mundus sit actio, nisi quod sit causatum continuæ proportionis cũ Deo glo. Si autem non appellabitis hoc actionem, non est disputatio de nominibus, cum videantur res ipsæ. Dicimus quod non intelligimus in hac disputatione, nisi quod vos tolleratis hæc nomina absque veritate. & Deus glo. apud vos non est agens verum, nec mundus est actio eius vera. Si vero dicitis hoc simpliciter, est abusiue absque veritate. & iã apparuit hoc.

* Hęc tãtũ verba i veriu stiori exemplo habẽtur q̃ ab exposi tore explanãtur supe riora desiderantur.

Inducit modo Alga. iterũ responsionẽ pro philosophis, Et dicit, ait Alg. respõdens pro philosophis. Et, si aliquis diceret sic. si vos, s. philosophi dixeritis, vel concessitis quod proportio actionis, idest effectus, qui est mundus ad agentem

inquantum agens, est similis proportioni causati ad causam. Et post medis, Vult dicere loquutionem concederetis, quod continuatio dictæ proportionis possit imaginari. Vult dicere, si vos concedins quod proportio mundi ad Deum est causati ad causam: & quod talis proportio sit continua & sempiterna, ita quod semper ab ipso Deo dependet mundus, quasi dicat, hoc non potest: quia effectus non dependet continue a causa agente. Nos vero.) Respondens dicit. Nos vero respondemus, quod nos non intendimus ad esse mundi actum, id est effectum, nisi quod sit causatus in continua proportione ad Deum. Vult dicere, quod non intendendo verum effectum, qui accipit esse post non esse tempore: quia talis effectus non potest continue proportionari, & dependere a primo, & addit: Vnde, si hoc non nuncuparemini actus seu effectus, nihil de nominibus curandum est, postquam res apparent veræ. Vult dicere, dum modo natura rei sit ita. Sed nos dicimus eis, quod in hac quæstione dicerent ita, Vult dicere verum: si litera non est corrupta, nisi ostenderent quod ipsi asserunt Deum benedictum non esse verum agentem. Nec dici possit, nisi largo modo. Vult dicere qd tunc haberent intentum, quando ostenderent Deum non esse agentem verum, nec large. D

AVEROES.

AIt Auer. Hic sermo posuit in eo, ꝙ Philosophi concesserint ei eos velle ꝙ Deus glo. sit agens, & ꝙ sit causa mundi tm̃, & ꝙ causa sit simul cum causato. Attamen hæc est declinatio eorũ à primo sermone. quoniam causatum sequitur à causa, quæ est causa eius per viam formæ, & per viam finis: causatum vero non sequitur à causa, quæ est causa agens, sed aliquando reperitur causa agens, & non reperitur causatum. & fuit Alga. tanquã prætor, qui iratur contra substitutum in eo, quod non præcepit ei. Attamen Philosophi tenent ꝙ mundus habet agens, quod non defecit esse agens, & nõ deficiet: scilicet non defecit esse ei extrahens ex priuatione ad esse, & non deficiet. Etiam fuerat hæc quæstio antiqua inter sectam Aristotelis, & sectam Platonis. quoniam Plato, quia dixit de innouatione mundi, non fuit in sermone eius dubium ꝙ ipse ponat mũdum habere faciens, & agẽs. Aristoteles vero quia posuit ipsum esse æternum, dubitauerunt cõtra eum sequaces Platonis hoc dubio, & dixerunt ipsum non tenere mundum habere faciens: & coacti sunt sequaces Aristote. respondere respõsionibus determinantibus Aristo. tenuisse mundum habere faciens, & agens. & hoc est manifestum in rei veritate in loco suo. Et fundamentum in eo est ꝙ motus apud eos in corporibus cœlestibus est, quo consistit esse eorum: & dans motum est agens motus in rei veritate. &, cum corpora cœlestia non perficiatur esse eorum, nisi motu, tunc dans motum est agens corporum cœlestium. Vlterius iam declaratum est apud eos ꝙ ipse dat vnitatem, qua mundus est vnus: & dans vnitatem, quæ est conditio in esse rei compositæ, dat esse partium, ex quibus fit compositio. compositio enim est causa eorum, vt declaratum est. & hæc est dispositio primi principii cum mundo toto. Cum autem dicunt actionem esse innouatam, est verum, quia ipsa est motus. dispositio vero priuationis in ea est quòd non sit ei principium, nec fini.

Contra tenẽtes mũdũ & eterna sedm Auer. nõ habere agens.

E

A & non intelligunt, cum dicunt mundum esse æternum, quod fuerat antiquum cum rebus æternis, ex eo quod sunt motus: sed dispositio æternitatis in eo est, quia non habet principium, nec finem. Et, quoniam hoc non intellexit secta Assaria, ideo difficile est eis dicere quod Deus glo. sit æternus, & mundus sit æternus. Quare nomen innouationis continuæ est verius in eo, quã nomen æternitatis.

Hic vult contradicere Alga. quantum ad vnum, & dicit: Dicimus nos quod in hoc sermone fuit positum, scilicet quod philosophi concedunt, quod intentio ipsorum est, quod Deus est agens mundum, & quod est eius causa tantum quoniam ipse voluit quod nulla sit differentia inter agens mundũ, & causam mundi, & quod causa semper est cum causato: & ob hoc, id est propter hoc putant cadere a positione prima, id est ab argumento dicto contra philosophos. hæc fuit illius sententia. Contra, arguit. Et vult declarare qualiter nõ est idem ens, & causa, sicut dixit Alga. cum dixit illa non differre nisi nomine, de quo non est curandum, vt vidisti. Et syllogismus debet sic componi: causatum sequitur causam, Vult dicere simul, adeo quod causa non præcedit causatum nisi natura, quando causa est modo formæ, vel modo finis: sed agens nec est forma, nec est finis saltem secundum modum: ergo nullus effectus potest sequi ipsum imme-
B diate. & sic nec mundus: huius non ponit nisi maiorem. d. causatum enim sequitur causam, quando causa est modo formæ, vel modo finis, sed non quando causa est modo agentis: hæc est maior. Et probat pro parte istam maiorem, scilicet quantum ad agens. d. bene enim potest loquenti causa agẽs sine suo causato. Deinde arguit auctoritate philosophorum, d. Sed philosophi sunt opinati, quod mundus habeat agentem ab æterno, qui semper produxit eum de priuatione ad esse. (Et est notandum.) Pro intellectu huius narrat opinionem philosophorũ, Et dicit. Et est notandum quod hæc quæstio est antiqua inter sequaces Aristo. & sequaces Platonis. Plato namque, prout putat mundum esse innouatum, non dubitat quod mundus habeat agentem: quoniam Plato est opinatus mundum post priuationem tempore accepisse esse. Aristote. tamen, quia opinatos erat mundum esse ab æterno: redarguebant eum, scilicet Aristotel. & sequaces Platonis cum prædicto dubio, scilicet quod facit Alga. & putabant, scilicet de mente Aristote. mundum non habere agentem: quapropter conati sunt sequaces, scilicet Aristote. & Plato, arguimentabiliter, id est probabiliter respondere responsionibus inferentibus quod argumentabiliter, id est probabiliter opinatus erat mundum habere agentem: & hoc satis patefcit io suo loco. Ecce, quomodo
C illi voluerunt Aristote. & Pla. non differre nisi aliquo modo, tamen in re nullam ponunt differentiam. (Et radix huius.) Auerro. ponit modum, quomodo potest teneri quod æternum habeat verum agens. Et ex hoc apparet opinio Aristote. Et dicit, Et radix huius est, quod esse corporum supercœlestium consistit in motu. Vult dicere, quod motus sunt proprie, & per se operationes eorum: adeo quod, sine ipsis non essent, nec possent esse: & ideo daus motum est secundum veritatem dans esse, & sic dans motum supercœlestium corporum dicitur verum agens. (Rursus declaratum.) declarat secundam radicem. d. rursus declaratum est quod dans vnitatem, ex qua mundus est vnus: & dans vnitatem, ex qua res composita habet esse, ipse dat partes, ex quibus fit compositio: quia compositio, vt declaratum est, causa est ipsarum: vnde primum principium, scilicet Deus benedictus sic se habet in toto vniuerso, scilicet quod est agens verum illius.

Debes scire, quod hic debent componi duo syllogismi. Primus, omne dans alicui motum, sine quo illud esse non potest, est verum agens illius: sed Deus benedictus est dans motum mundo, & rebus facientibus ipsum, sine quo mundus esse non potest: ergo Deus benedictus est verum agens mundum. Secundus syllogismus potest sic componi. Omne dans vnitatem, & compositionem, & ordinationem alicui composito per quod, id compositum Primus syllogismus probãs Deũ esse verũ agẽs mundum. Secundus.

est, est verum agens illius compositi: sed Deus dat mundo vnitatem, compositionem, & ordinem essentialem: ideo erit verum agens mundi. Et ex his apparet qualiter peccauit Alga. supra Putauit enim quod agens mundum non distinguitur nisi nomine a causa. Tamen vides quomodo distinguitur modo & re. Ex his apparet error Ioan. Ian. qui posuit Deum esse tantum finem, & nullo modo agentem. Et vere hoc fuit sine sensibus. D

ALGAZEL.

AIt Alga. Tertius vero modus est circa falsitatem, quod sit mũdus actio Dei glo. secundum radicem eorum ex conditione requisita apud eos inter agens, & opus, & est quod ipsi dixerunt non emanat ab vno, nisi vnum: principiũ autem est vnum omnibus modis. mundus vero est compositus ex diuersis: ergo non potest imaginari quòd sit actio Dei glo. secundum quòd sequitur ex radicibus eorum.

Modo Alga. adducit vias contra philosophos, Et dicit: ait Alga. tertius modus ad probandum quod impossibile est mundum esse effectum Dei cum proprio pacto inter agentem & effectum. Vult dicere, taliter quod fiat cum aliqua priuatione, vt dixit Auerro. est sic. propositio concessa est quod ab vno non procedit nisi vnum. & est propositio Aristote. 2. Periherm. tex. com. 56. Deinde ponit minorem. i. Et principium est vnum omnimode. Vult dicere, summe simplex. & mundus ex diuersis componitur, & per consequens in se est multæ naturæ: ergo in secunda figura, vel prima, mundus non est effectus Dei, & per consequens non debet homo imaginari tantum radices philosophorũ, idest omnes propositiones eorum esse veras. E

AVEROES.

AIt Auer. Cum autem conceditur hæc radix, & sequitur, difficile est respondere ei. sed est res, quam non dicunt, nisi posteriores ex Philosophis Maurorum.

In hoc argumento dicit Auerro. sic, dicimus quod concessa hac radice. i. propositione dicta, difficile est respondere de prædicto dubio. Sed ipse dat solutionem secundum philosophos sui temporis, Et dicit, sed nullus modernorum philosophorum saracenorum hoc, scilicet illam propositionem concedit, Et sic negat maiorem, Deinde ordinat se. Et patet. F

ALGAZEL.

DEinde dixit Alga. respondens pro Philosophis. Si autem dicitur mundum vniuersaliter non emanare à Deo glo. immediate, sed quod emanat ab eo est ens vnum, & est principium creaturarum, & est intellectus absolutus, s. est substantia existens per se, non multiplicata, sciens seipsum, & sciens principium suum, & appellatur lex nomine Angeli: deinde emanat ab eo tertius, & ex tertio quartus. & multiplicatio entium est mediate. quoniã diuersitas entis,

A & multiplicatio eius, aut erit propter diuersitatem potentiarum agentium, sicut nos agimus ex virtute appetitiua, aliter quã agimus ex virtute irascibili: aut erit propter diuersitatem materierũ, sicut Sol dealbat pannum lotum, & denigrat faciem hominis, & resoluit aliquas substantias, & indurat aliquas: aut propter diuersitatem instrumentorum, sicut Carpentarius secat cum serra, & cum securi scindit lignum, & perforat cum perforatiuo: aut erit multiplicatio actionis mediate, cum egerit aliquam actionem, & post hanc actionem agit aliam, & multiplicabit actionem. Et omnes istæ diuisiones falsæ in primo principio. in substantia enim eius non est diuersitas, nec in eo est consecutio, vel posterioritas, vt declarabimus in rationibus vnitatis. nec est ibi diuersitas materierum: nam sermo est de causato primo, quod emanat a primo. nec est ibi diuersitas instrumenti: nõ enim reperitur cum Deo glo. in gradu suo: & sermo est de innouatione primi instrumenti: ergo non remanet, nisi ꝙ multiplicatio in mũdo emanet
B a Deo glo. in via mediationis, vt diximus superius.

Postquam adduxit motiuum fundatum in dicto philosophi, adducit modo responsionem Algaze. in dubio illo. Et dicit: ait Algaze. respondens pro philosophi. Et si iste aliquis diceret quod mundus non procedit a Deo sine medio. Vult dicere, totius simul, immo id, quod procedit ab eo, est vnum ens, quod est primum creaturarum, & est intellectus separatus, videlicet substantia per se existens, quæ cognoscit seipsam & suum principiũ, & iste apud legales dicitur angelus: deinde procedit ab eo, scilicet isto angelo, tertius eo modo, quo ipse processit a primo, & de tertio quartus eodem modo, & sic multiplicare est entia ab istis medijs. Et ex hoc apparet solutio pro philosophis ad rationem iam dictã. (Multiplicatio enim.) Declarat quomodo est impossibile quod a Deo immediate proueniant tot naturæ, quot sunt in mundo. Et accepit quoddam quasi maiorem. Et dicit. Multiplicatio enim entis, & eius diuersitas, aut procedit a diuersitate virtutum, sicut nos ex virtute appetitiua, quæ vocatur concupiscibilis, agimus aliquid puta bonum, vel apparens bonum: & ex virtute irascibili agimus aliud, puta contrarium: ecce, quod licet homo sit vnus, potest agere diuersos effectus propter diuersas virtutes. Aut procedit ex diuersitate modorum
C seu materiarum, vt sol, qui tunicam albefacit, & faciem lauantis, id est, totam nigrefacit, & dissoluit quasdam substantias, vt puta glaciem, & congelat alias, puta lutum: aut procedit ex diuersitate instrumentorum, vt latomus seu artifex secat cum serra, & penetrat cum verruca, id est, triuello. Aut multiplicatur ratione mediorum, videlicet quod vnum agens efficiat vnum effectum. Deinde ille facit alium, Et vlterius. Ex omnibus his potest accipi maior. Multitudo entium diuersorum omnis prouenientis ab agente, vel procedit propter diuersitatem virtutum, vel propter diuersitatem materierum, aut ex diuersitate instrumentorum, aut ex diuersitate mediorum: sed a Deo non potest procedere multitudo entium in mundo, nec propter diuersas virtutes, nec propter materias diuersas, nec propter instrumenta diuersa: ergo ratione mediorum, vt dictum est. Postquam accepit maiorem, accipit minorem, & concludit conclusionem, dicimus, ꝙ omnes istæ diuisiones sunt falsæ in primo principio, postquam in substantia sua nulla est diuersitas, nec combinatio, nec pluralitas, vt declarabitur in sequentibus, nec variatio materierum, nec diuersitas instrumentorum. Remanet ergo, ꝙ hęc pluralitas mundi procedit a Deo ex mediantibus, id est, per media inuicem orta, vt dictum fuit. Et ex hoc apparet solutio quæstionis contra philosophos. Et hæc est solutio Auicen. in Meta. sua maxime in 9. capitulo quarto, & alibi sæpe.

AVEROES.

b

Primũ cum fuerit simplex, et vnũ nõ prouenit ab eo, nisi vnum.

Plura habet antiquus tex.

AIt Auer. Summa huius sermonis est quòd primum, cum fuerit simplex, & vnùm, non prouenit ab eo, nisi vnum. sed diuersificatur actio agentis, & multiplicatur, aut ex parte materierum, & non sunt materiæ cum eo: aut ex parte instrumenti, & nõ est instrumentum cum eo: & non remanet, nisi quòd sit ex parte medii, cum emanat ab eo primum vnum, & ex hoc vno vnum, & ita reperitur multiplicatio.

Auerro. modo, primo repetit argumentum Alga. iterum, sicut sæpe consueuit in alijs. Deinde repetit secundo solutionem eorum, & d. dicimus nos quod sententia horum verborum est. postquam primus est simplex, & vnus, non debet ab eo procedere nisi vnum, & hoc fuit argumentum (Sed actiones.) Repetit secundum, d. sed actiones. i. effectus agentis differunt adinuicem, aut ex materijs: & nulla est materia cum Deo, vult dicere, medianre qua causat: aut ratione instrumenti, & nullum est instrumentum cum ipso Deo. vult dicere, mediante quo agat totum mundum: remanet ergo quod sit ratione ipsorum mediorum, scilicet quòd vnum procedit ab eo, scilicet Deo: & ab illo, scilicet secundo, aliud scilicet tertium. & sic successiue fit pluralitas mundi. (Sed ipse.) inducit solutionem iterum sub forma clariori. d. sed ipse respondet eis hoc, quod non sit in mundo, nisi vna res composita ex partibus. vult dicere, quod mũdus sit vnus effectus tantum vniuoce ordinatus, qui compositus est ex pluribus ordinatis immo, quod sint omnia entia vnitate, & ordine sup. taliter, quod quælibet earũ ab altero vno summo, & illud sit causa alicuius alterius in eo substantialiter & per se, donec perueniat ad vltimum causatũ & declarat hoc per simile. d. sicut etiam ascendendo, quis peruenit ad primam causam: est ergo solutio, quod debet negari minor pro secunda parte, scilicet mundus est multa diuersa. immo est vnus vnitate ordinis, eo quia secundum prouenit a primo, & tertium a secũdo, & sic donec peruenimus ad vltimum causatum. (Et non est sic.) Contra hoc arguit Auer. volens probare, quod neque oportet quod illa, quæ sunt vnum, & ordinata, sint sic, quod primum sit effectus secundi, & sic de alijs, & d. & non est sic, quod corpus apud eos componitur ex materia, & forma, & ex compaginatione earum, id est compositione illarum fit vna res: homo enim componitur ex corpore, & anima, & esse vnius earum non procedit ab alia, vult dicere in causa agentis, sicut vult Alga. immo id compactum, id est cõpositum causatur ab alia causa, vult dicere ab agente, qui extraxit formam de potentia ad actũ in genere causæ efficientis. Secundo arguit sic. similiter orbis apud eos est corpus animatũ, & nõ aduenit eius anima in corpore, vult dicere tanquã agẽs, nec corpus in illa anima, vult dicere tanquam agens. immo ambo procedunt ab aliqua extrinseca causa: qualiter autem inuenta sunt ista composita, vult dicere generabilia. q. d. non nisi ab agente: non enim euadet quin procedat ab vna causa, & tamen illius commixtione sunt plures naturæ. Et remouebit eam præfata propositio. (Aut de causa.) Inducit aliud membrum, quod potest induci solutione huius. d, aut de causa composita, vult dicere: an ista composita procedũt de causa composita, tanquã ab agente: contra arguit, d. & adhuc remanet quæstio super ipsam causam, quoniam omne compositum procedit ab alio, ergo adhuc in ea est locus quæstionis, an procedit a causa composita, an a simplici, donec perueniat ad cõpositum, & simplex, id est aut simplex agens, quia principium est simplex. & ad compositum, vult dicere, qđ remanebit quęstio, an procedit vsq; ad duo principia, quorũ vnum est simplex, & reliquum compositũ: et hoc modo est imaginandum, nisi cum obiectione, id est & illa respõsio esset vera, nisi esset obuiatio cõtra illam, quę est, quod omne compositum est factum: &

A tunc, cum prouenit ad simplex, annihilatur prędicta propositio, scilicet, quod ab vno non procedit nisi vnum. & hic vult dicere, quę dicta sunt erat responsio dicta Alga. & sic apparet qualiter redarguitur Alga. ex propositionibus concessis ab eo. (Et nos dicimus.) Auer. incipit aliqualiter seminare solutionem, &c. d. & nos dicimus quod hoc bene procederet, id est hic processus sequeretur philosophos: posito, quod primum agens sit simile simplici agenti nobis pręsenti. vult dicere, posito quod Deus sit agens naturale existēs hic pręsens nobis, videlicet, quod sint omnia entia. vult dicere agentia simplicia, sicut agentia naturalia: sed hoc, id est istud argumentum sequitur illum, qui ponit hanc inuestigationem vniuersalem, scilicet in cunctis entibus: vult dicere, qui dicunt Deum esse agens naturale, sicut agentia hic: sed qui diuidit ens ad ens separatum, & ens materiale sensibile, sicut facit Aristo. non euadit, quin concedat quod principia, ad quę ens sensibile se extendit: vult dicere, principia materialia generabilia & corruptibilia, et posito sup. quod principia sensibilium entium materia & forma, & dicta entia agunt inuicem. vult dicere, posito quod istis sit actio tam a materia & forma, quam ab agente, non euadent, donec ad corpus cœleste peruenitur, & tota multitudo reducitur ad corpus cœleste, & non euadunt et quod intelligibiles substantię ad primum principium, scilicet non reducentur. ostēdunt enim quod principium, vult dicere, primum simi modo formę, & finis, & agentis. & omnia ista
B sunt patefiunt in ipsorum libris: vnde sumpta dicta propositione communione, dicta dubia eos non sequuntur. vult dicere illos, qui ponunt ens diuidi in sensibile, & separatum: & ista opinio est argumentabilis, id est probabilis sine dubio. Ex his voluit intelligere primam solutionem ad dictam argumētationem. Sed pro intellectu huius debes scire, vt Auer. plane dicit in. 12. Meta. com. 36. &. 38. q omnes formę habent duplex esse. s. vnum in primo motore, aliud in materia, & hoc de rebus materialibus: & ideo Deus non est agens simplex, sed multiplex: quoniam, licet ipsum in se sit vnum in esse, & summe simplex in esse, est tū multum in virtute, & perfectione: ideo pōt mediante corpore cœlesti, & moto et propinquo extrahere omnes formas materiales de potentia ad actum, & sic oēs res hic reducuntur ad corpus cœleste, cuius primus motor est agens primum, & forma prima, & finis primus, & sic apparet quō Deus est agens non eo modo vnico ce cum istis hic. Et per hoc apparet solutio ad formam argumenti: neganda est enim minor pro prima parte. s. dicente, sed Deus est vnus, & simplex: apparet enim qualiter est multum. Secundo debes scire, vt Auer. d. 12. Meta. com. 44. quod Deus est vnum simul intelligibile simplex, attamen causat multitudinem in alijs substantijs separatis, secundum quod illę intelligunt diuersa de primo, & sic a primo possunt prouenire multę intelligentię ordine quodam per diuersas rationes, quas habent illę substantię de ipso. & sic apparet illud, quod
C Auer. hic dicit, & melius apparebit. (Vnde sumpta.) Declarat quomodo ex ista propositione multę opiniones venerunt, & hoc, vt ostendat difficultatem argumenti dicti, & dicit: & hęc propositio prędicta, s. quod ab vno tantum vnum procedit, concessa est ab antiquis philosophis, immo senioribus Aristo. qñ fuerunt conati inuestigare de primo principio mundi dialectice, quāuis putassent demonstratiue probauisse: et accipit propositiones, quibus fundantur dicta antiquorū, d. s. quod totus mundus habet vnum principium. secunda est, quod ab illo vno tm̄ vnum procedit: & ideo concessis his duabus radicibus coacti fuerunt inuestigare, vnde procedat pluralitas mundi. Deinde narrat primam opinionem, & dicit, & cassata vero est quędam antiqua opinio, scilicet, quod primum principium erat duo. s. bonum & malum: vult dicere, quorum vnum est principium bonorū, alterum malorum: & potentia syllogismi eorum est, impossibile est contraria reduci ad vnum principium: entia bona & entia mala sunt contraria: ergo non possunt reduci ad vnum principium: quapropter conati sunt ponere duo principia ista igitur fuit opinio antiquorum. Et debes scire, q Auer. 12. Meta. com. 52. recitauit hanc opinionem, quę adhuc habuit argumentum ex scientia Dei, quod dicam forte in quęstione de eius scientia. (Et quando antiqu.) Narrat secundam opinionem, quę ponit vnum principem: & potentia syllogismi eorum est, sicut

Res materia les habēt duplex esse.

Licet Deus sit simplex inesse, est tñ multū in virtute & perfectione.

Licet Deus sit vnū intelligibile simplex, causat tñ multitudinē in substātijs separatis.

est ordo exercitus ad vnum rectorem primum ; ita debet esse ordo mundi. sed D
ordo exercitus est per attributionem ad vnum. ergo ita est in mūdo. Dicit ergo.
& qñ antiqui speculati sunt entia, & inuenerunt quod omnia erga vnum finem
tendunt, scilicet ꝙ ordo entis in mundo similis est ordini exercitus ex parte ip-
sius rectoris: & hęc fuit maior. & infert conclusionem, & ideo opinati sunt ꝙ
oportet mundum esse modo prędicto, vult dicere per ordinem ad vnum princi-
pem, & addit, ꝙ opinati sunt multos errores sequentes ex dictis radicibus. (Et
quando in fine.) Ponit responsiones eorum, & dicit primo: et quando in fine pre
libatum fuit eis, ꝙ primum principium debet esse vnum, & aduenit eis prędictū
dubiū, scilicet quomodo est possibile ab eo prouenire tot entia conati fuerūt in-
dagare solutiones: & responderunt ad hoc tripliciter. (Quidam eorum.) Inducit
primam solutionem, & dicit, quidam eorum dicunt, ꝙ pluralitas, vult dicere en-
tium in mundo procedit a materia. Et isti sunt sequaces Pythagorę. (Quidam
vero.) Ponit secundam solutionem. d. quidam vero alij dicunt ꝙ pluralitas pro-
cedit a multitudine instrumentorum. (Quidam vero.) Adducit tertiam solutio-
nem. d. quidam quoque alij dicunt, ꝙ pluralitas procedit a mediantibus, vult di-
cere per intermedia ordinata, vt dictum est supra. & primus hoc, id est tertiam
solutionem opinatus fuit Plato: & non est dubium, quod hęc opinio sine dubio
sit propinquior veritati cæteris alijs. (Et quia in alijs.) Ostendit hoc esse ita. d.
& quia in alijs duabus responsionibus remanet quæstio, videlicet vtrum, vnde E
procedat pluralitas a materia, siue ab instrumento: & si litera non est corrupta,
vult dicere quod in alijs primis duobus est dubium, vnde procedat pluralitas
materierum, & instrumentorum: & sic quęstio adhuc habet locum. (Vnde qui-
cunque.) Vult dicere suam intentionem in illo: & primo dat causam suæ inten-
tionis, d. vnde quicunque concedit dictam propositionem, oportebit de prędicto
dubio admirari propter eius difficultatem: ideo notandum est quod id, quod ho-
die opinatur, id est creditur impossibile ab excellentibus philosophorum, totum
contrarium eius est, scilicet quod ab vno primo procedunt principaliter omnia
entia mutabilia: ecce, quomodo contrarium est. dicti enim philosophi volue-
runt, vt visum est, quod ab vno non proueniāt entia omnia. Auerro. autem vult
totum contrarium, vt dictum est in parte, & melius dicetur. (Sed id, quod ar-
guit.) Respondet argumento Alga. & declarat quomodo res sunt ordinatę, &
d. sed id, quod arguit Alga. supra peripatheticos, non sequitur eos, scilicet quod,
si pluralitas proueniret ex parte mediorum, non sequeretur ex hoc, nisi plurali-
tas simpliciter eorum, quarum quælibet componitur ex pluralitate: sed hoc est
occultum, ideo debes scire, ꝙ Auerro. voluit dicere ꝙ, si res essent diuersæ per
ordinem in causando, vt dictum est ab istis, tunc res essent simpliciter diuersæ.
ergo ibi non est vnum primum simpliciter, ad quod entia reducantur, & ꝙ sit F
causa illius multitudinis: & sic ibi non est vnitas, sed pluralitas simpliciter re-
rum, quarum quælibet habet compositionem quandam pro quanto habet illud,
quo intelligit primam, & id, quo intelligit se, vt dicit Aui. propter quod vult ha-
bere, quod debet esse vnum primum, quod sit causa omnium aliorum in illo ge-
nere, vt dictum est. 10. Meta. commen. 7. (Philosophi nanq.) Ponit veritatem
d. philosophi nanq opinati sunt ꝙ hic. s. in mundo, est pluralitas istis duobus
modis, scilicet pluralitas simplicium rerum, videlicet entia simplicia immate-
rialia, quæ habent esse adinuicem, donec ad vnam ascendunt causam, vult dice-
re prima de earum genere, vult dicere, quæ sit in genere earum, & illa est prima
illius generis, & causa omnium earum: & addit, quod pluralitas orbium, quę etiā
sunt substantię immateriales, procedit a pluralitate horum principiorum. Sed
debes scire, quod istę causę non sunt inuicem causæ, nisi capiendo causam pro
illa, quę dicitur causa, sine qua non: prima enim sola est causa reliquorum, sed
non secundæ nisi mediante prima, non quod ex secunda & prima fiat vna causa
totalis causans tertiam, sed sola prima concurrente secunda tanquam causa sine
qua non: vnde ibidem est magis ordo effectuum quā causarum, vt. 12. Meta. cō.
44. (Pluralitas rerum.) Ponit secundum membrum dicens, quod pluralitas rerū
inferiorū procedit a materia, & forma, & corporibus cœlestibus. Debes scire,

A quod postq̃ scripsi hoc, reperi opinionem satis conuenientem dictis huius philosophi, quod Deus sit causa prima omnium virtute eius, & secundum se: quoniam est causa prima simpliciter perfecta, & vult quod ista causat primã immediatate eo modo, quo intelligibile causat intelligẽs. Deinde secunda causat tertiã tanquã est proxima, & prima causat tertiam vt cã vniuersalis: vnde, sicut a sole tanquã a causa vniuersali, & patre tanquã causa proxima prouenit homo, ita a Deo tanquam a causa vniuersali, & secunda intelligentia tanquã causa proxima procedit tertia. Et sic de quarta mediante secunda, & prima eo modo. Et sic diceremus, quod orbis prouenit tanquam a causa vniuersali a Deo, in cuius virtute omnia continentur, & a motore tanquam a causa proxima: & similiter hoc in rebus generabilibus, quoniam omnia proueniunt a Deo, velut a causa vniuersalissima, et a causis particularibus velut a proximis: & sic apparet qualiter omnia procedũt ab vno: & hęc positio est satis intelligibilis, & pulchra.

Nota.

Cœlum prouenit adeo tanq̃ a causa vniuersali, & a motore tanquã a causa proxima.

Secũda q̃o.

SED CIRCA ista videtur esse quęstio, quoniam non esset differentia inter opinionem Auerrois, & Auicen. in productione intelligentiarum a primo: cuius contrarium nititur probare Auer. 12. Meta. com. 44. Secunda dubitatur ẽt, quia tunc tertia non intelligeret nisi secundã & non primam: qm̃, si a secunda causatur tertia tãquam a cã proxima, ergo reditus ad illã erit sibi completa perfectio, & beatitudo: & sic nulla intelligit primã contra Auer. 12. Meta. com. 36. & 39. B & Ari. ibidẽ. Et, cum consideraui in dicta Auer. videtur mihi quod ista nunc sit mens eius: ideo tenendo quod secunda est causa tertię, non modo, sicut eam, sine qua non, immo sicut causa proxima. Dicendum ad hæc, ad primũ quod differentia est valde: qm̃ Auic. voluit quod secunda causat tertiam virtute propria, & non inquantum instrumentum primę causæ: immo voluit quod primus non sit causa tertię, nec vt vniuersalis, nec vt proxima. Auerroes aũt opinatur, quod prima sit causa proxima respectu secundę tãtum, & causa vniuersalis tertiæ, cuius secunda est proxima causa. Et si dicas, quare non est causa, tertię virtute propria, sicut ponis ipsam causam secunde virtutę propria? Et solutio est: quoniam secunda est perfectissima & vniuersalissima, ideo est adeo propinqua Deo, quod nullam põt habere causam aliam a prima: tertia autem deficit a prima & in gradu, & in esse valde, ideo indiget secunda non tanq̃ adiuuante ipsam in causando, quia potuit in maius, sed tanquam limitante eius causationẽ vniuersalem, & perfectissimam ad hoc particulare, & vile: ideo non est simile. Ad secundam principalem dicendum, quod bene illud habet dicere Auic. qui posuit secundam causare tertiam propria virtute, ideo habet ponere quod tertia est beata perfecte redeundo ad secundã, quia illa secunda est sola causa tertię. Sed Auer. qui ponit primã esse causam primam, quę est Deus, quę plus influit secundum Auctorẽ de C causis, ideo habet ponere quod tertia primo redit ad causam primam, tanquã ad potiorem causam, & secundo ad proximam causam tanquam ad causam imperfectiorem: magis enim depẽdet effectus a prima causa, quę agit virtute propria, quã a secunda, quę agit virtute primę: & sic apparet qualiter hęc opinio est pulchra, & ei vsque nunc non video contraria, & si occurrit aliquid contra hoc, dicam loco proprio: pro nunc autem sit dictum intãtum. (Et pluritas orbium.) Redit ad declarationem, qualiter orbes causantur ab intelligentijs: & videtur mihi quod potentia eius sermonis sit in prima figura sic: omnia habentia operationes, sine quibus esse non possunt, dependent tanquam a causa ab illis, quæ dant eis operationes proprias: sed corpora cœlestia dependent secundum eorũ operationes, quæ sunt motus proprij & essentiales eis ab intelligentijs: ergo intelligentiæ sunt esse corporum cœlestium: huius non tangit nisi vim minoris dicens, amplius orbes mouentur principaliter ex mouentibus suis, quæ nullatenus in materia consistunt. Et hæc est virtus minoris, deinde concludit: ergo eorum, vult dicere, cœlorum formę, id est, substantiæ procedunt ab eisdem mouentibus. (Et formę inferiorum.) Declarat qualiter ea, quę sunt hic, procedunt a corporibus cœlestibus, & dicit: & formæ inferiorum corporum procedunt a corporibus supercœlestibus, vult dicere per idem argumentum: & quædam ipsorum, id est, corporum generabilium procedunt ab alijs eorum, quia mixta ab elementis, &

homo ab homine, videlicet tam formę simplicium rerum, vult dicere elemento- B
rum, quam compositarum, vult dicere procedunt inter se: & tandem compositio
earum a supercœlestibus procedit tanquam a causa prima: concludit propositum
d. hęc est opinio philosophorum in ordine mundi: sed id, quod inducit philosophos
ad hanc opinionem, non potest declarari: indiget enim de pluribus propositio-
nibus ostensis in diuersis artibus. Ex his apparet solutio ad argumentum Alga.
& videtur secunda solutio distincta a prima, & forte possunt inuicem reduci, quo
niam sunt propinquę: vt patet. (Attamen saraceni.) Adducit opinionem moder
norum sui temporis, & dicit, Attamen saracenorum philosophi Alpharabius, &
Auicen. concesserunt eis aduersarijs, quod agens absens simul est agenti et pati-
ti, id est, agenti generabili, adeo quod est ei simile in agendo. Secundo concesse-
runt, quod ab vno agente nequit procedere, nisi vnus effectus: &, cum primum
sit vnum simplex apud omnes homines, fuit eis difficile recipere, qualiter plura
litas procedit ab ipso Deo benedicto: & ideo conati sunt opinari, quod id non sit
motor diurni motus, immo dicunt, quod est quidam alius simplex, a quo motor
supremi orbis procedit, & ab illo motore, s. secundo procedit dicta suprema sphe
ra, & motor secundę sphęrę: cuius rationem dicit, quoniam hic motor compositus est
ex eo, quod intelligit de prima cā, quod est tm̄ primum modo formę, efficientis,
& finis, & de eo, quod intelligit de seipso, quod est principium orbis, & secundi
motoris modo efficientis, & hęc opinio declarata est a me in quęstione de intel E
lectu diffuse, vbi posita sunt fundamenta eius, & modus illius, & solutiones quę-
stionum contra illam. (Sed nos) Auer. contradicit illis. d. sed nos dicamus, quod
hęc ordinatio est error: agens namque & effectus sunt vnum & idem in humano
intellectu, maxime in separatis intelligentijs: videtur mihi quod syllogismus iste
sit hypotheticus: si agens & effectus sunt vnum, & idē in intellectu, erunt idem
in intellectis separatis altioribus; ergo erunt vnum & idē in illis. Sed mihi vr.
quod Auer. intendat reprehendere illud, quod dixerunt, s. quod in illis sit composi-
sio ex duabus rebus intellectis, s. ex intellectu primi, & intellectu eius. Contra
quod arguit Auer. quoniam intellectus, & res intellecta sunt vnum in intellectu homi-
nis, ergo in illis a fortiori, cum sint simpliciores: quod autem intellectus & res
intellecta sint vnum, declaraui in expositione tex. com. 8. tertij de anima, & in
q. de intellectu, & dicā hic in septima disputatione melius: ergo ibi non est ponē
da cōpositio. (Et iste ordo.) Soluit id, in quo visi sunt firmari: ipsi. n. crediderūt
quod, sicut agens naturale hic existens non possit agere nisi vnum, ita & Deus:
modo Auer. declarat qualiter hoc non est simile. d. & iste ordo sequitur argumē
taliter, id est, probabiliter: agens. n. vnum nostrorum pręsentium, quod ab eodem
id est, ab aliquo tm̄ vnus effectus procedit, dicitur agens cum primo agente ęqui
uoce: & declarat hoc. d. eo quod primum agens est absolute, id est, liberaliter, & F
agens nostrorum pręsentiū cum conditione seu conditionibus agit, s. gratia finis,
vt ex actione expectet perfectionem: & ideo ab agente absolute, id est, liberali-
ter absolutus effectus procedit, vult dicere quod effectus non premiet agens ipsum.

Differentia inter agens naturale, & agēs liberū.

Debes scire, quod vnius rei ordinabilis ad finem vnius, est finis vltimus & pri-
mus: & ideo agens naturale tm̄ vnum intendit, & eius non est effectus nisi vnus
ab eo vnum tm̄, vt sic, procedit: agens autē, quod ipsum est finis suę actionis, non
ordinatur ad vnum finem, nec ad plures, sed ipse agens est ipse finis: ideo ab eo
nihil prohibet euenire plures effectus: ex hoc apparet peccatum illorum, cum
nullam differentiam fecerint inter agens mere naturale, & agens liberum. (Et
huiusmodi rationes.) Declarat defectum rationis, quasi concludendo. d. & hu-
iusmodi rationes, vult dicere Alpharabij, & Auicen. probant argumentaliter. i.
probabiliter: vel forte vult dicere, quod rationes eius contra illos sunt probabi-
les: argum. n. per locum a maiori de intellectu agente, declarans quod ipse cum
suo effectu non diuersus sit, & quāto maxime in substantijs separatis: modo, quasi
vult dicere, quod rationes eius contra illos sunt probabiles. Et hęc expositio vi-
detur mihi vera propter id, quod dicet: & declarat qualiter est possibilis, quoniam pręter
supponit vnum quasi falsum, s. quod in intellectu sit nō compositio aliqua: modo
hoc est falsum, quod declarat. d. & agens intellectiuum humanorum, s. rerum co

A ruptibilium est prius intellectu posibili, & non est generabilis & corrupti-
bilis, quia omnia eecipit: et hoc signat, quod in anima est quędam compositio ex
intellectu agente priori, & intellectu posibili posteriori: & sic assumptum con-
tra illos est falsum. Vel potest tertio exponi. & forte melius: vt dicamus quod
ipse velit, quod rationes illorum sunt probabiles, quoniam sunt modo solutę ab
eo: & tunc iste. §. Et agens intelligibilium, &c. est solutio cuiusdam dubij: quoniam pos
set quis dubitare, tu dixisti, quod intellectus agens & suus effectus sunt vnum, et
per consequens posset quis credere, quod ibi non sit compositio, ideo soluit in
his verbis, volens quod licet agens intellectus sit vnus cum rebus intellectis, vt
dicam in disputatione septima, eo quia sunt eius effectus: nō tamen oportet quod
agens, & posibilis sint vnus omnibus modis: quoniam posibilis non est effe-
ctus agentis, eo quia posibilis intellectus est simpliciter incorruptibilis, sicut &
agens, qui non habet agentem pro causa, sicut nec econtra, licet agens sit plus p
fectione ipso posibili, vt dictum est tertio de anima, tex. com. 19. & hęc exposi-
tio est mihi valde consona ex verbis Aueerois hic: nec possum tibi aliter expo-
nere, tum propter inordinationem traductoris, tum propter corruptionem, quæ
accidit in libro, tum propter rei difficultatem: et bonum est, vt persistas plus. (Et
responsio vera.) Redit ad soluendum vltimo argumentum Algazel. & dicit: &
responsio vera prędictorum, s. aegumentorum, iuxta philosophi opinionem, est
B hęc, s. quod esse rerum ipsarum est in colligatione earum inuicem consistens:
vt materia cum forma, & mundi partes simplices, quæ inuicem colligantur, sup. tu
non habens esse nisi in colligatione eaeum adinuicem: dicimus quod esse ipsarū
sequitur earum colligationem. Et, si litera non est corrupta, puto quod hoc fun-
dat vnum, quasi principium, quod omne compositum non consistit, nisi in colli-
gatione partium adinuicem: quoniam, vt dicit ipse primo Phy. com. 17. totum non est
aliud a partibus simul sumptis, ideo esse ipsarum est esse in colligatione: ideo vi-
demus partem abscissam a toto esse ęquiuoce partem, vt dicit philosophus in mul
tis locis naturalis scientię & Metaphy. hoc supposito arguit, & syllogismus de-
bet componi sic: omne dans colligationem aliquibus, vel a icui, dat esse illi, vel
illis tanquam agens: seu Deus dat colligationem olbus entibus: ideo, vt supra: &
ideo ponit veritatem dicens, & si sic: ergo dans colligationem est dans esse. (Et
quia quodlibet colligatum) declaeat quō primus sit vnus, & cā omnium: & pri-
mo dicit, & quia quodlibet colligatum, id est, compositū vnitur, id est, est vnū ex
aliqua re, a qua sit vnum: vnde secundo de Anima com. 7. declarat Auerroes
qualiter compositum est vnum per vnam formam, quę est ei cā essendi, & vnita
tis, & vnum, ex quo colligatue, s. illud compositum, procedit ab vno, vult dicere
agente per se semper existens, quod est Deus: sequitue, quod hic sit vnus solus p
se existens. Ex hoc declarat quō illud vnū sit cā omnium, & dicit: & oportet quod
C ille vnus det vnam rem per se: & ex hac vult dicere, procedunt entium species
secundum ipsarum naturalem diuisionem, id est, diffeeentias proprias: & influitur
ab illa vnitate data in quolibet ente esse illius entis, donec ad primam perueniat
vnitatem. Deinde ponit exemplum. d. sicut calor cuiuscunq; calidarum rerum a
primo calido procedit, s. ab igne: vult dicere, sic omnia entia procedunt a primo.
D. soluit quoddam dubium, quoniam posset quis dicere, quō est posibile quod vnum
sit causa vnitatis inter esse intelligibile, sicut est esse intelligentiarum, & esse sen
sibile, sicut est esse corruptibile: iste enim differunt: ergo, non possunt esse colliga
tę, adeo quod ex eis proueniat vnum. Respondit, d. & hoc modo concedit Aris.
esse sensibile, & intelligibile, & dicit: quod mundus est vnus, & vult dicere fa-
ctus ex eis sic diuersis, & ab vno procedit: & quod vnum est causa vnitatis quo-
dammodo, & causa pręsentantio alio modo: concludit modo solutionem totalem
d. patet ergo ex his pręmissis quod hoc est vnum ens, ex quo vna simplex virtus
influitur, a qua omnia entia esse habent: & patet quod multa sunt entia proceden-
tia ab illo vno, inquantum illud vnum sequitur pluralitas de necessitate: & ista
est solutio vltima Auer. in solutionibus prędictis ad illùd argumentum.

Differentia inter intellectum posibilē, & agē. tem.

SED HIC SVNT LOCA quæstionis. Et primo, quid sit ista virtus, per Tertia q6.
quam entia ligantur & sunt vnum, vtrum sit effectus Dei prouenient in omnibus

rebus, aut qualitas, aut substantia, aut quid. Secunda difficultas est, quia non D videtur solutio ad propositum: quoniam, non apparet adhuc quomodo Deus vnus possit causare tot diuersa entia: quoniam, & si producat illam virtutem, per quam est causa tot diuersorum entium, adhuc quærerem quomodo virtus illa est causa illorum. Pro intellectu igitur omnium, dicam primo opinionem

Opinio. cuiusdam. vnam, quam vidi in quodam libro de substantia orbis, qui exponit Auerro. & modo non habeo ipsum: attamen, vt puto, dictum est ibidem, quod Deus est vnum simplex, a quo producitur vna qualitas spiritualis, quæ recipitur in omnibus entibus extra Deum, per quam ligantur omnia entia ligatione maiori, quam sit per villos, & lacertos in animali: & mediante ista, Deus est causa omnium, quę sunt in vniuerso. & pro hoc facit Auerro. 2. Cœli. commen. 71. vbi dicit, si totus orbis est quasi vnum animal: sed non est quasi vnum animal ligatum multis ligamentis, sicut animal dissimilium partium: volt dicere, compositum ex partibus etherogeneis, sed est ligatum prima potentia spirituali diuisa in suo toto: hoc igitur vnum corpus per vnam potentiam spiritualem, quæ est in eo, debet habere magnitudinem terminatam, & reliqua. post, ibidem quibusdam interpositis, dicit. Et similiter intelligendum est quod vltimus orbis mouet alios orbes scilicet sicut dicitur quod in nobilibus mouet totum. Verbi gratia, cor mouet reliquum corporis: quoniam ista prima potentia spiritualis non diuiditur in alijs orbibus, nisi quia diuiditur in isto orbe, quemadmodum potentia mouens animal non diuiditur in alijs membris, nisi quia primo diuiditur in corde, & reliqua ibidem lege. Ex quibus apparet plane, quomodo dispositio mundi est in vnitate propter illam potentiam, quæ est prima qualitas diffusa in omnibus entibus: & apparet, quomodo secundum istos, vnum sit causa multitudinis: vnde, sicut agens materiale est causa vnitatis, & esse alijs mediante forma; ita Deus est causa esse, & vnitatis mundi mediante illa virtute spirituali diffusa in omnibus entibus. Sed, licet hęc opinio sit multum consona verbis Auerro. hic, & ibi. attamen non videtur mihi consona, nec possum eam intelligere. ideo arguo contra illam. primo, quoniam vel ista virtus, quæ est qualitas, est vna numero, vel multiplicata secundum multitudinem entium. si primum, ergo adhuc quęstio non est soluta, scilicet quomodo, ex quo ista est vna, posset esse causa tot entium diuersorum: quoniam ab vno tantum vnum prouenit. Si vero dicam ipsam esse multum secundum entia, adhuc est locus quęstionis: quoniam ista est immediate a Deo, ergo ab vno prouenit multa. & sic ratio adhuc stat. Secundo, per istos ista qualitas spiritualis est accidens. ergo mundus est vnus per accidens. & sic Auerro. somniasset in illo commen. 71. 2. Cœli, vbi dixit ꝙ animal ligatum diuinum est magis animal, quã animal ligatum generabile: vide eum ibidem: modo hoc non esset ita: quoniam animal est vnum per formam, vt secundo de Anima. com. 7. dixit ipse. Tertio, vel ista qualitas spiritualis est ęterna, vel generabilis: si generabilis, ergo vnitas, & ligatio mundi est per aliquod generabile: & sic non semper, si æterna vel est in subiecto, vel separata a subiecto. Et si in subiecto, ergo ipsa est vnum per subiectum, & non econtra: &, si extra subiectum, cogita inconuenientia contra hoc. Quarto, ista qualitas est minoris perfectionis quam esse Dei: ergo, si ista sufficit ligare entia, esse Dei erit plus sufficiens sine ista, & sic ista superfluit. Et maxime videtur mihi extraneum, quomodo Deus produxit istud accidens vt vniret entia: & tu considera multa alia contra hoc. hæc igitur opinio, vt mihi videtur, non fuit nisi ad verba Auerro. non ad intentionem eius: & vere est purus error. Aliter igitur dicendum. cum protestatione dicendi aliter, si mihi aliter prouenit locus dicendi, quod Auerro. in solutione præsentis dubij, tres solutiones inuebat, attamen sunt duæ tantum inuicem non reducibiles: quarum prima fuit, quod illa propositio non debet intelligi de agente æquiuoce dicto cum agente naturali: quia, vt dixi, aliter est in agente naturali, aliter in agente primo separato: eo quia agens naturale agit propter vnum tantum finem, & ideo eius actio non est nisi vnum & simplex: agens autem primum, cum non agat propter finem, sed ipse sit causa actionis, ideo nihil pro-

Impug.

Secundo.

Tertio. F

Quarto.

Opinio propria.

E

A habet agere multa propter se & bonitates eius: & hoc fuit dictum supra. Secunda solutio est modo vltima: &, quia est difficilis, primo declaro quid Auerro. intelligat per virtutem illam spiritualem diffusam in omnibus rebus, se cundo applicabo ad propositum solutionem. Quantum ad primum, dicendum quod per virtutem spiritualem intelligendum est esse Dei, quod esse est vnum simpliciter numero, sicut & ipse Deus est vnus numero simpliciter: modo istud esse diffunditur in reliqua entia causata a primo, pro quanto illa non sunt nisi participando idem vnum esse numero, quod est primum principium omnibus modis: & hoc dicit. 12. Metaphysico. commento 51. & 2. Metaphysico. commen. 4. vnde oportet imaginari quod, sicut vnus est calor per essentiam, qui est ignis, gratia exempli, a quo proueniunt omnia, quę sunt calida participando illud vnum: ita vnum est esse per essentiam, a quo prouentunt omnia entia participando illud esse vnum simpliciter. Ex his sequitur quod, sicut forma est esse compositi, propter quod compositum est vnum simpliciter, ita entia vniuersi omnia sunt vnum per esse, quod habet participatum a primo. Modo, per hoc apparet primum, scilicet, cum quæritur quid sit hęc virtus spiritualis, non est qualitas, nec accidens, sed est esse omnium rerum diffusum per species & naturas rerum vsque ad materiam, huic quidem clarius, huic vero obscurius participatum. Ad primam quæstionē. Nota corrollarium.

B Quantum ad secundum, dicendum ꝙ quia mundus est per id esse vnum simpliciter primum, quia vniuersa colligantur in ente, quod est vnum per essentiam in. primo, ideo habet vnitatem & colligationem, cuius vnitatis & ligationis Deus est causa: & sic apparet qualiter Deus est causa omnium, licet sit vnus simplex summe. Ad formam quęstionis dicendum, ꝙ illa maior, ab vno non prouenit nisi vnum: verum est illud simpliciter: sed Deus in esse est vnus, ergo ab eo non nisi vnum procedit. Et tu dicis: sed mundus non est vnus, apparet hoc qualiter falsum est: est enim vnus propter esse simplex primi, quod diffusum est in omnibus entibus, vt apparuit: & sic apparet intellectus verborum Auerro. hic. &. 2. Cœli loco dicto: & apparet verificatio theologorum nostrorum, cum dicunt Deum esse vbiq; per essentiam: voluit enim dicere, quod esse eius est esse omniū, & illo esse ligantur omnia: & sicut membra animalis ligantur anima, sic mundus ligatur esse Dei, quod omnia participant: & in persiste. Ad secūdū. Quo modo intelligitur Deum esse vbiq; per essentiam.

Ad opposita in principio apparet solutio. Et postquam scripsi istud, occurrit mihi modus probabilis multum de illa virtute, & per consequens de solutionis Auerro. intellectu. Et pro illius intellectu oportet accipere vnum, quod omne ens factum non agit nisi per virtutem distinctam ab essentia: vel secundum rem, sicut forte est in generabilibus: vel secundum modum, sicut est in rebus separatis: vniuersaliter tamen dicendum est, quod in omnibus agentibus

C extra primum, virtus & esse non est idem omnibus modis: sed hoc est verum in primo, quod agit per essentiam. alia autem, quia agunt per participationem, quia sunt per participationem, oportet dicere quod virtutes non sint eis per essentiam, sed quodammodo secundum distinctionem. Illo igitur supposito, dicendum, quod omnes virtutes omnium entium sunt vna virtus numero propter vnum finem, ad quem vltimate ordinantur, qui est participatio bonitatis Dei: per hoc est responsio, quæ est data hic, manifesta, scilicet quod Auerro. per virtutem non intelligit esse, sed intelligit virtutes omnium, quæ sunt propinquæ esse ipsi, pro quanto sequitur esse ipsum: & ista virtus causatur a primo, pro quanto omnia entia sunt ab eo, & diffunditur in omnibus, sicut dictum est. Et per hoc potes respondere ad formam quęstionis, cum quæritur, quomodo mundus multus potest procedere ab vno agente. dicendum enim quod, sicut compositum naturale multum procedit ab vno agente, quia ab eo recipit formam, mediante qua constituitur in vnitate & colligatione: ita multitudo mundi potest procedere a primo, eo quia omnia entia in eo colligantur propter virtutem illam diffusam in eis, quæ virtus est vna numero saltem, eo quia ordinatur ad vnū finem numero: & sic iste intellectus est plus conformis verbis Auerro. ille autem est plus consonus veritati: & ideo tu plus persiste. Propterea finē oēs virtutes sunt vna virtus numero. Ab vno possunt plura prouenire.

ALGAZEL.

DEinde dixit Alga. dubitans eis. Dicimus & sequitur ex hoc vt non sit in mundo, nisi vna res composita ex diuersis: sed entia omnia erunt eadem, & quodlibet eorum erit causatum vniuscuiusq; superioris, & causa inferioris vsque ad causatum, quod non habet causatum, sicut deuenit ex parte ascensus ad causam, quę non habet causam. Et tamen non est sic, nam corpus apud eos est ex forma, & materia, & ex collectione earum fit quid vnum. nam homo est compositus ex corpore, & anima: & non est esse vnius eorum ab alio: sed esse eorum simul est ab alia causa. & orbis secundum opinionem eorum est sic: quoniam est corpus animatum: & non est innouatum corpus ab anima, nec anima a corpore, sed ambo proueniunt a causa alia ab eis. Quomodo ergo inuenta sunt hęc entia composita? an ab vna causa? & destruetur sermo eorum non emanat ab vno, nisi vnum: aut a causa composita? & conuenit interrogatio de illa causa, adeo ꝙ deueniat necessario ad compositum, & simplex. nam principium est simplex, & prouenit ab eo compositio, & non imaginatur hoc, nisi cũ tactu. &, cum fuerit tactus, destruitur dictum eorum ꝙ ab vno non prouenit, nisi vnum.

AVEROES.

AIt Auer. Hoc sequitur eis, cum posuerint quòd agens primum vt sit est agens simplex, quod nobis apparet, scilicet vt sint entia omnia simplicia. Attamen hoc sequitur ei, qui ponit hanc inquisitionem vniuersalem omnibus entibus. qui vero diuidit ens in ens separatum, & ens materiale sensibile, ipse quidem ponit principia, ad quæ ascendit ens sensibile, diuersa a principiis, ad quę ascendit ens intelligibile. & ponit quidem principia entium sensibilium materiã, & formam: & ponit aliquod eorum agens aliquorum, adeo quòd deuenit ad corpus cœleste: & ponit substantias intelligibiles ascendere ad primum principium, quarum est principium ad similitudinem formę, & similitudinem finis, & similitudinem agentis. & hoc totum est declaratum in libris eorum. Et afferamus hanc propositionem communem, & non sequentur hę dubitationes, & hęc est opinio Arist. [a] Attamen hęc propositio, dicens quòd ab vno non emanat, nisi vnum, est propositio in qua conuenerunt Antiqui Philosophorum, cum perscrutarentur de principio primo mundi speculatione topica. isti tamẽ opinantur esse speculationem demonstratiuam, faciendo inductionem in vniuersali, in eo ꝙ primum principium est vnum omnibus, & vnũ necesse est vt non emanet ab eo, nisi vnum. &, cum fuerint apud eos hę duæ radices, perquirunt vnde prouenit multiplicatio. & hoc quidem, postquam est inconueniens apud eos, opinio antiquior ista, & est ꝙ prima

[a] Examinatio huius propositionis, Ab vno nõ prouenit, nisi vnum.

A prima principia sunt duo, vnum quidem ad bonum, & aliud ad malũ. nam impossibile est apud eos vt principia contrariorum sint vnum. & viderunt quòd contrarietates vniuersales, quæ includunt omnia cõtraria, sunt bonum, & malum: vnde existimauerũt ꝙ necessario principia sunt duo. Et, cum considerauerint Antiqui entia, & viderũt omnia tendere ad vnum finem, & est ordinatio reperta in mundo, sicut ordinatio reperta in exercitu ex parte principis exercitus, & ordinatio reperta in ciuitatibus ex parte gubernatorum ciuitatum, crediderunt ꝙ mundus necessario est huiusmodi: & crediderunt propter bonũ repertum in omni ente ꝙ malum sit per accidens: vt sunt condemnationes factæ à gubernatoribus probis ciuitatum, ꝙ sunt mala posita propter bonum, non autem prima intentione. nam sunt hic ex bonis aliqua, quæ impossibile est vt reperiantur, nisi admisceatur eis malum: sicut est in esse hominis, quod est compositum ex anima intellectiua, & anima bestiali, & determinauit sapientia apud eos vt reperiatur bonum magnum, licet admisceatur ei malum paruum. quoniam esse bonum

B magnum cum paruo malo est melius, quàm priuatio boni magni propter malum paruum. Et, cum patuit apud eos in fine ꝙ primum principium necesse est vt sit vnum, & aduenit hæc dubitatio de vno, responderunt ei tribus responsionibus. Nam aliqui putauerunt ꝙ multiplicatio prouenit ex materia: & est secta Pythagorica, & socie tas eius: & aliqui putauerunt ꝙ multiplicatio proueniat ex multiplicatione instrumentorum: & aliqui putauerunt ꝙ multiplicatio proueniat ex mediis. Et primus, qui hoc posuit, fuit Plato. & est sufficientior his opinionibus. quoniam interrogatio adhuc conuenit duabus aliis responsionibus, & est vnde prouenit multiplicatio materierum, & multiplicatio instrumentorum. & quicunque concederint hãc propositionem, illud dubium est commune eis, & dubitatio de modo, quo prouenit multiplicatio ab vno, sequitur eis, s. ei, qui confitetur ꝙ ab

Pythagorici dubitauerunt an mul tiplicatio ꝓ ueniat a ma tena.

C vno non prouenit, nisi vnum. famosum vero hoc tempore est contrarium huius, & est ꝙ vnum primum emanat ab eo emanatione prima omnia entia diuersa. & sermo dubius in hoc tempore cum hominibus nostræ tempestatis est in hac propositione. Id autem, cum quo dubi tauit Alga. sectæ Peripateticorum, non sequitur eis: & est ꝙ, si multiplicatio prouenıret ex parte mediorum, nõ sequitur profecto ex hoc, nisi multiplicatio simplex, & quodlibet eorum est compositũ ex multitudine. quoniam Philosophi tenent ꝙ hic sit multiplicatio vtroque modo: multiplicatio quidem rebus simplicibus, & sunt entia simplicia, quæ non sunt, in materia, & vnumquodque eorum est causa alterius, & ascendunt omnia ad vnam causam, quæ est de genere eorum, & ipsa est prima in hoc genere: & multiplicatio in corporibus cœlestibus prouenit ex multitudine horum principiorum: & multiplicatio, quæ est sub corporibus cœlestibus, prouenit ex materia, & forma, & corporibus cœlestibus. & nõ sequitur eis aliquid huius dubitatio-

nis. Et corpora cœlestia mouentur primo ex motoribus eorum, qui non sunt in materia omnino: & formæ eorum, s. corporum cœlestium emanat ab istis motoribus: & formæ eorum, quæ sunt sub corporibus cœlestibus, emanant à corporibus cœlestibus, & aliquæ ab aliquibus, siue sint formæ corporum simplicium, quæ sunt in materia prima, quæ non est generabilis nec corruptibilis, siue formæ corporum compositorum ex corporibus simplicibus: & compositio in istis est propter corpora cœlestia. hæc est opinio eorum in ordinatione hic reperta. Res autem, quæ mouerunt eos Philosophos ad hanc opinionẽ, non possunt declarari hic, quoniam hæc declaratio est fundata supra radices, & propositiones multas, quæ declarantur in multis artibus, & cum artibus multis, quarum vna est sub altera. Philosophi vero Maurorum, vt Auiyesa, & Auicenna, quia confitentur aduersario ꝙ agẽs, quod non apparet nobis, est sicut id, quod apparet nobis: & vnum agens non prouenit ab eo, nisi vnum actum. &, cum primũ apud omnes sit vnum simplex: difficile est profecto eis prouenire multiplicationem ab eo: adeo ꝙ res ipsa coegit eos vt non ponant primum motorẽ motu diurno, sed dixerunt ꝙ primum sit ens simplex, ex quo emanauit motor orbis magni, & emanauit à motore orbis magni orbis magnus, & motor orbis secũdi, qui est sub magno. qm̃ hic motor est cõpositus ex eo, quod intelligit de primo, & ex eo, quod intelligit de ipso. Et hic est error secundum eorum radices. nam intelligens, & intellectum est idem in intellectu humano, quanto magis in intellectibus separatis. & hoc totum non sequitur sermoni Aristo. nam agẽs vnum, quod nobis apparet, si emanauerit ab eo actio vna, non dicitur cum agente primo, nisi æquiuoce. agens enim primum, quod non nobis apparet, est agens simpliciter: quod vero apparet, est agens secundum quid. & agens simpliciter non emanat ab eo, nisi actio absoluta: actio autem absoluta non appropriatur acto præter actum. &, cum hoc probat Aristo. ꝙ agens intellectorum humanorũ est intellectus mundus materia, scilicet ex eo ꝙ intelligit omnia. Et sic etiam probat ꝙ intellectus passibilis non est generabilis, nec corruptibilis ex eo, quòd recipiet omnia. Et responsio huic opinioni sapientis, quòd res, quæ non possunt esse, nisi cum copulatione adinuicem, vt est copulatio materiæ cum forma, & copulatio partium mundi simplicium adinuicem, esse quidem earum sequitur earum copulationem, &, cum sic fuerit, igitur dans copulationem dat esse. &, cum omne copulatum copulatur re, qua est vnum: & vnum, cum quo copulatur, sequitur ab vno, quod existit per se: necesse est vt sit hic vnum separatum existens per se, & necesse est vt istud vnum tribuat vnum per se. Et isti modi diuidũtur in species in entibus secundum naturam eorum, & prouenit ex hac vnitate attributa vnicuique enti esse huius entis sibi proprium, qua est vnum. & omnia ascendunt ad vnitatem primam; sicut peruenit caliditas, quæ est in quolibet ente rerum ca-

Intelligẽs et intellectum est idẽ cũ intellectu humano.

B lidarum à callido primo, quod est ignis, & ad id perueniunt. & cum hoc fecit vnionem Aristote. inter esse sensibile, & esse intellectuale, & dixit q mundus est vnum, quod emanauit ab vno, & q vnum est causa vnitatis quodammodo, & causa multitudinis quodammodo. & in eo, quod fuit possibile ei, perscrutatus est in hoc. & propter difficultatem huius rei non intellexerunt eum multi, qui venerunt post eum, vt diximus. Et, cum hoc sic fuerit, manifestum est q hic est vnum ens, à quo emanat virtus vna, qua reperiuntur omnia entia: &, quia sunt multa, igitur ex vno, quod est vnum, necesse est vt sit multitudo, aut ipsa emanet, voca eam vt vis. Et hæc est dispositio dicti sui: & est aliter, quam id, quod dixit dicens q ab vno emanat vnum, & vide hunc errorem, quantum est magnus sapientibus, & tua interest intelligere hoc dictum eorum, an sit demonstratio, vel ne, s. in libris Antiquorum, non autem in libro Auicennæ, aut aliorum, qui mutauerunt opinionem Philosophorum in scientia Diuina, adeo q facta est existimatio. Desunt ista i vetustiori.

B

ALGAZEL.

AIt Alga. respondens pro Philosophis. Si autem dicet, cum patefacta fuerit opinio nostra, aufertur dubitatio. nam entia diuiduntur in ea, quæ sunt in subiecto, vt sunt accidentia, & formæ, & ea, quæ non sunt in subiecto: & ista diuiduntur in ea, quæ sunt subiectum aliorum, vt corpora: & in ea, quæ non sunt in subiecto, vt entia, quæ sunt substantiæ consistentes in se: & diuiduntur in ea, quæ imprimuntur in corporibus, & ea appellamus animas: & in ea, quæ non imprimūtur in corporibus, sed in animabus, & appellamus ea intelligentias abstractas. entia autem, quæ sunt in subiecto, vt accidentia, sunt innouata, & habent subiecta innouata, & perueniunt ad principium, quod est innouatum aliquo modo, & antiquum aliquo modo: & est motus circularis, de quo nō loquimur. Loquimur vero de existentibus per se, nō in subiecto, & sunt tria, s. corpora, & sunt viliora: & intelligentiæ abstractæ, nullam habentes dependentiā a corporibus, nisi dependentiam agētis, nō innatam eis, & sunt excelsiora: & animæ, quæ sunt media: habent enim dependentiam in corporibus aliqua specie dependentiæ, & est impressio, & actio in eis. nam sunt media in dignitate, quia imprimuntur ab intellectibus, & imprimunt in corporibus. Vlterius corpora sunt decem: quorum nouem sunt orbes: decimū vero materia, quæ est corpus sub concauitate orbis Lunæ: & orbes nouem sunt animalia, habentia quidem corpora, & animas, & habent influxum in entibus, vt dicemus, videlicet q primum principium emanat ab esse eius prima intelligentia, & est ens existens per se, quod non est corpus, nec est virtus in corpore, & scit seipsum, & scit principium suum. id autem appellauimus primā

C

intelligentiam: & non curamus de appellatione Angeli, aut Intellectus, aut cuiusuis nominis. Et sequuntur ab esse eius tria, scilicet intelligentia, & anima orbis superioris, & est orbis nonus, & corpus orbis superioris. deinde sequitur ab intelligentia secunda intelligentia tertia, & anima orbis noni, & corpus eius. deinde sequitur ab intelligẽtia tertia intelligẽtia quarta, & anima orbis Saturni, & corpus eius. & sequitur ab intelligentia quarta intelligentia quinta, & anima orbis Iouis, & corpus eius: & sic vsquequo deueniat ad hoc, quod sequatur ab ea intelligentia, & anima orbis Lunæ, & corpus eius, & intelligentia vltima, quæ appellatur intellectus agens. deinde sequitur sub orbe Lunæ materia, recipiens generationem, & corruptionem ab intellectu agente, & naturas operationum. Vlterius materiæ miscentur propter motus orbium, & stellarum diuersis mixtionibus, ex quibus proueniunt mineræ, & plantæ, & animalia. & non est necesse vt sequatur ex vnaquaque intelligentia in infinitum: quoniam istæ intelligentiæ sunt diuersarum specierum, & quod est vni eorum nõ est in aliis. Et sequitur ex hoc, ꝙ intelligentiæ post primum principium sint decem, & orbes nouem. & summa ex istis principiis excelsis post primum decem & nouem. & prouenit ab hoc, ꝙ sub vnaquaque intelligentiarum primarum sint tria, intellectus, anima orbis, & corpus eius. & impossibile est quin in principio eius sit trinitas proculdubio. & non imaginatur multitudo in intellecto primo, nisi vno modo, & est vt ipse intelligat principium suum, & intelligat seipsum, & ipsum in consyderatione sui est possibile in esse, quoniam necessitas esse eius est ab alio, non ex se. & ista tria sunt diuersa. & nobilius tribus causatis debet ei attribui nobilior his rebus, & emanat quidem ab eo intelligentia, ex eo ꝙ intelligit principium suum, & emanat anima orbis, ex eo ꝙ intelligit seipsum, & emanat corpus orbis, ex eo ꝙ est possibilis in esse ex se. Et oportet vt dicamus vnde proueniat hæc trinitas in causato, & tamen principium eius est idem. Et dicimus quòd non consequitur à primo principio, nisi vnum, & est substantia huius intelligentiæ, qua intelligit seipsam, & sequitur ei necessario ex seipsa, non ex parte principii, vt intelligat principium: & ipsa tamen in se est possibilis in esse, & non habet possibilitatem à primo principio, sed ex seipsa. nos autem non negamus reperiri vnum ab vno, ad quod sequitur causatum, non ex parte principii, sed ex rebus necessariis relatiuis. & ex eo prouenit multitudo, & fit in hoc principium multitudinis. Et secundum hunc modum possunt composita esse contigua simplicibus, cum impossibile sit absque contactu. & impossibile est esse aliter: & est id, quo datur iudicium in eo. & hic est sermo in intelligendo opinionem eorum, & quietationem intellectus in ea.

Inducit Alga. responsionem pro philosophis, & dicit. ait Alga. respondens pro philosophis. & loquitur suspensiue vsque ad dubium. 14. vnde dicit, & si aliquis diceret, quod hoc dubium facile potest remoueri, & dixit ꝙ loqui-

A tur suspensiue, quia statim in dubio.14. impugnabit istud: & ponit modum, quo quis potest pro philosophis respondere, quia dicit, quia entia diuiduntur ad id, quod est alterius subiectum, vt corpus, & ad quod non sic se habent vt substantiæ per se existentes: est ergo diuisio ꝙ ens diuiditur in corporalia, & spiritualia. Deinde subdit spirituale. d. & hæc pars in duas diuiditur partes: quarum prima, vult dicere est, quod agit in corpus tanquam principium motus, & operationum corporis: & hæc dicitur anima tam corporibus generabilibus, quam æternis communis: secunda vero, quæ non agit in corpore, sed in anima, eo modo, quo fluis agit in agens, vel agens in formam educendo vel creando illam, & dicitur intellectus separatus. (Entia tamen.) Remouet quoddam dubiū, quoniam hæc diuisio non est sufficiens, quia dimittit aliquod: soluit. d. entia tamen, quæ in subiectis consistunt, vt accidentia, innouantur, & habent sine dubio subiectum nouum, & perueniunt sine dubio ad nouum principium quodāmodo, id est, generabile quodammodo, & continuum, id est, æternum quodam modo, & hic est motus circularis: est ergo prima solutio, ꝙ ideo non fecimus mentionem de his, quia iam manifestum est illa reduci ad vnum primum, quod est manifestum, (Et de talibus.) Quasi innuit secundam solutionem, d. & de talibus modis non curamus, immo curamus de radicibus per se existentibus non in subiecto, i. de substantijs, vult dicere, quia dicendo de istis erit dictum de accidentibus. (Quæ). s. substantiæ. Comparat radices inter se, & dicit, quæ scilicet substantiæ, sunt sine dubio tres, s. corpus, & istæ vilior istis tribus, vult dicere in istis tribus scilicet anima, & intelligentia, & intelligentia non innitens dependentiam, vult dicere, non causans dependentiam de corporibus, id est, in corporibus nisi dependentiam actionis non impressionis, & est nobilior istis tribus scilicet anima & corpore. Et debes intelligere ꝙ ipsa in istis tribus est quid melius alijs. Debes scire ꝙ sicut quatuor sunt causæ, ita quatuor sunt dependentiæ: ideo in proposito possunt esse duæ dependentiæ scilicet finis, & vocatur dependentia actionis, quia causalitas finis non est causa esse agentis, sed actionis agentis: & dependentia impressionis, quæ est dependentia agentis; quoniam agens imprimit dando esse vel operari: voluit ergo ꝙ intelligētia non causat nisi dependentiam actionis, id est, non sit causa nisi in genere finis, et nō causaret dependentiam impressionis. i. non esset causa in genere agentis. (Et animæ, quæ.) Accipit tertiam rē, & dicit, & animæ, quæ sunt mediæ inter istas naturas scilicet intelligentiam, & corpus, & habent aliquam dependentiam ad corpus, id est, sunt causa corporis, videlicet actionem, vult dicere in genere finis, & impressionem, vult dicere in genere agentis: quoniam animę cœlorum & generabilium sunt finis corporum illorum, & agentia operationum illorum, vt scis, apparet modo diuisio entis, & membra eius. (Rursus corpora.) Vult ponere numerum, & ordinem horum diuersorum, & dicit, rursus corpora, sunt decē scilicet nouem orbes, & decimum est materia: apud enim istos materia est corpus, vt apparet ab Auic. in primo suę sufficientię: vel forte; per materiam intelligit corpus generabile, & q. d. ꝙ corpora omnia sunt decem scilicet nouem orbes cœlestes, & corpus generabile est decimum. (Nouum vero.) Declarat dispositionem orbium. d. nouem vero orbes, scilicet sunt animati. s. sunt corpora cum animalibus, vnde secundum istos, quilibet orbis est vnum animal colligatum ex anima & corpore habens motum, & operationem vnam. (Et habent.) Exponit ordinem eorum. d. & habent ordinem in esse hoc modo, videlicet ꝙ a primo principio, qui est Deus, & motor extra vniuersum influitur, id est, causatur primus intellectus, idest, prima intelligentia, qui est per se existens, id est, nulli inhęrens, nec per ass: ftentiam, nec per informationem, & non est corpus, nec virtus in corpore, cognoscens seipsum & suum principium, id est, Deum. (Et procedunt.) Exponit quomodo istud causat reliqua. d. & procedunt ab eo tres res. s. intellectus, vult dicere proximę sphęrę, qui mouet vt finis respectu illius, sicut ipse respectu sui, & anima nonę sphęrę, & corpus supremę sphęrę. (Deinde ab eodem intellectu secundo,) Vult dicere causato ab isto primo procedu tertius intellectus, qui adhuc mouet vt finis respectu sui orbis, & anima

B

C

Sicut quatuor sūt causę, ita quatuor dependentię.

firmamenti.s. octauæ sphæræ, & eius corpus. Deinde ab intellectu tertio proce D
dit quartus, scilicet qui mouet, vt finis respectu proximi orbis, & anima or-
bis saturni, & eius corpus. Deinde, donec peruenit ad intellectum, ex quo pro-
cedit intellectus, & anima, & corpus lunæ orbis, & vltima intelligentia, quæ
scilicet procedit in essentia ab intelligentia lunæ, quæ intelligentia agens dici-
tur, deinde ab ista causatur plenitudo lunæ orbis. scilicet materia recipiens ge-
nerationem & corruptionem de agente intelligentia, id est, a colcodea. Debes

Qualiter materia dicitur plenitudo orbis lunæ.

scire, ꝙ materia dicitur plenitudo lunæ orbis, pro quanto est effectus similis
orbi lunæ causatus immediate post illum ab intellectu agente secundum istos:
vel forte dicitur plenitudo, pro quanto totam sphæram actiuorum impleti &
tu considera. Deinde prosequitur ordinem. d. rursus fiunt, deinde, post genera-
tionem materiæ mixtionis materierum alijs de causis, vult dicere alijs causis
concurrentibus, & declarat quomodo. d. radij nanque siderum mixtiones ha-
bent, vult dicere in potentia actiua, sicut virtus genitiua animam, ex quibus
fiunt mineralia, & plantæ, & animalia. (Et non oportet.) Soluit quoddam du-
bium: posset quis dicere, quare, post intelligentiam actiuorum & passiuorũ non
fuit facta vlterius alia intelligentia ab illa alia: & sic inde soluit. d. & non opor
tet ꝙ a quolibet intellectu procedat intellectus ad infinitum, id est, vlterius:
hæc namque intelligentiæ differunt specie, vult dicere, quod non est eadem ra-
tio de vltima, & de alijs, quoniam differt specie ab illis: ideo ista non produ- E
cit amplius aliam, quia huius naturæ, illæ autem sic, quia huiusmodi naturæ.
Sic apparet solutio quæstionis. (Patet ergo.) Concludit ordinem, & disputa-
tionem harum intelligentiarum. d. patet ergo ex istis, ꝙ intelligentiæ post pri-
mum sunt decem, & orbes nouem. ergo omnia ista mobilia principia, id est, in-
telligentię mouentes, vt finis tantum, sunt decem post primum principium, vult
dicere dato primo principio. Deinde declarat dispositionem cuiuslibet intelle-
ctus. d. etiam sub quocunque intellectu tres continentur res comprimando ipsum,
scilicet intellectus ipse, & anima orbis, & corpus ipsius, scilicet animæ, Dein-
de dat quasi causam correlarie, quare primum principium non potuit nisi vnũ
causare. d. & ideo oportet quod in suo principio trinitas nulla possit imaginari
pluralitas in primo intelligibili: sic reperitur litera in libro meo, & forte est cor
rupta, vel translator male transtulit, vt reputo: sed quomodocunque, debet sic
ordinari, & ideo oportet ꝙ in suo principio primo intelligibili nulla possit ima
ginari pluralitas trinitas, id est, pluralitas trinaria nisi vno modo tãtum, in alio
autem oportet, videlicet prout intelligit suum principium & seipsum: & sic de-
bet legi ista litera, & tunc apparet solutio, quare primum vnum tantum causat,
& secundum tria: primum enim vnum tantum, quia non intelligit nisi se, reli-
quus autem pro quanto intelligit primum, & se potest causare multitudinem, F
(Vnde respectu sui.) Soluit quoddam aliud dubium, posset quis dicere, vtrum
primus intellectus causatus a primo motore vniuersi sit necesse esse, an natura-
liter ens possibile: soluit. d. vnde respectu suijpsius, id est, natura eius est possi-
bilis esse, necessitas enim sui esse consistit in alio, non in seipso, vult dicere ꝙ
natura eius est natura possibilis, attamen ab alio est perpetua & sempiterna,
(Ecce ergo.) Remouet aliud dubium: ex quo intelligentia immediata produ-
cta a Deo producit tria propter dispositionem multam, quam habet, quoniã per
illas dispositiones producit illa tria. Soluit. d. ecce ergo, ꝙ hæc res sunt tres di-
uersæ, vult dicere productę ab illa, quia intelligentia proximi orbis, anima sui
orbis, & suus orbis: vnde nobilior trium tãtorum debet nobiliori attribui, ergo
suum principium: sic habet litera mea, sed est corrupta, & debet dici: ergo prout
intelligit suum principium, & anima orbis, prout intelligit seipsum, est corpus
orbis inquantum est apud de seipso: & ideo inuestiganda est ista trinitas rerum
factarum ab illa vna, vnde procedit in causato ꝙ suum principium sit vnum,
& tamen ipsum sit tres res, vt vides: & voluit dicere ꝙ tu debes hic persistere,
qm̃ est difficile: & forte ly vnde procedit in causato, debet continuari cum lite-
ra, quæ sequitur, ita ꝙ sit quasi quædam quæstio, quæ sic mouetur: vnde proce-
dit in causato, ꝙ suum principium sit vnum, id est, quod Deus sit simplex secũ-

dum esse, & virtutem: &, tunc per literam sequentem innuit solutionem. d. vnde
A dicimus ꝙ a primo principio non procedit nisi vnum, videlicet substantia hu-
jus intellectus, ex quo intelligit seipsum: hæc responsio primo aspectu non vi-
detur esse ad punctum quæstionis: sed dico quod voluit dicere, quod ideo fuit
vnus, quia talis. Et eius naturam non possumus scire aliter, nisi quia effectus
eius est vnus: vel potest tertio illud verbum, vnde procedit in causato, exponi
sic, vt dicamus ꝙ intentio quæstionis est ista, videlicet, vnde procedit in cau-
sato quod suum principium sit vnum, id est, vnus effectus: quod enim dicitur
principium vnum, quod vnum tantum producit: est ergo sensus quæstionis, vn-
de procedit in causato, quod eius effectus & efficiens sit tantum vnum in cau-
sando: & tunc verba sequentia sunt manifesta: vnde dicimus ꝙ a primo princi-
pio non procedit nisi vnum, videlicet substantia huius intellectus, ex quo intel-
ligit seipsum: & hæc tertia expositio est mihi plus apparens, & vera in Te.
Deinde vltimo remouet quoddam dubium, potest enim quis quærere, ex quo
primus intellectus causatos intelligit, & est necessario, quomodo potest esse a
primo. Vel potest quæstio esse: primum necessario causat, quomodo effectus po
test esse contingens: & ambo sunt boni sensus. Ad secundum tamen sensum re-
spondet, ex quo apparet solutio ad primum, vnde dicit: & sequitur, cum ne-
cessario habet a primo quod intelligat illud, quoniam in sui natura non est ne-
B cesse esse, sed ipse de se est possibilis esse, & possibilis non esse, & non habet
possibilitatem a primo principio, immo de seipso. ecce igitur solutio ad for-
mam. Dicendum enim, quod licet primum necessario causat illud, attamen
possibilitatem habet ex sui natura, quæ est secundum se contingens, ex
quo apparet solutio ad primum sensum: negatur enim quod primum causatum
sit ens necessario intellectus necessario, sed in sui natura est contingens, ideo po
tuit esse a primo: isti enim crediderunt quod necesse esse non possit ab alio cau-
sari vt alibi dixi.

SED HIC dubitatur, primo: quia primum causatum est simplex adhuc se- Prima dubitatio.
cundum rem, ergo adhuc non potest producere multa secundum rem quoniam,
si distinctio rationis in principijs causatiuis sufficeret in primo, non esset repu-
gnantia ex parte intellectus nostri intelligere multitudinem, ergo posset esse
causa multorum. Secundo dubitatur fortius: quoniam si intellectus ille produ Secunda.
cit, oportet ꝙ habeat tres rationes: modo non habet nisi duas. s. intelligere pri-
mum, a quo fit, & intelligere se, ergo per ipsa duo non potest producere tertiũ
scilicet orbẽ. Alias quæstiones adduxi in lib. de intellectu contra hoc, vide eas,
quia multum conferunt ad propositum. Ad primam dicendum, ꝙ distinctio se- Solutio ad primam.
cundum modum, quę apud nouos dicitur distinctio rationis, est duobus modis: Duplex est distinctio rationis.
C quędam ficta non fundata in re, nec accepta in re: vt si vellem considerare
ens quodcunque, possem ei fingere rationis distinctionem isto modo: alio modo
vera, quæ accipitur a re, & fundatur in re, vt in homine est distinctio rationis
isto modo respectu animalis, quia accipitur a re. Ad propositum dicendum, ꝙ
diuisibilitas rationis seu modi in principijs secundo modo sufficit ad causan-
dum diuersa secundum istos, & non oportet ꝙ illa sint distincta re, & subiecto.
quoniam quę sunt dispersa in causatis colligantur in causa, modo hęc distinctio
rationis bene potest inueniri in secundo ente, & non in primo: potest enim se-
cundum ens intelligi inquantum intelligens primum, eo quia causatur ab eo, &
inquantum intelligens se, primum autem, quia est simplex in causatum, ideo
non potest intelligi inquantum intelligit aliud a se, & inquantum intelligit se
nisi distinctione facta, ideo est simpliciter vnũ re & modo apud istos, ideo tantũ
vnũ produxit, videlicet pro quãto intelligit se, vnde intẽtio sui est principium,
quo pducit primũ intellectũ. Ad scdm dicẽdũ, qđ diu reputaui qđ ille intellectus Ad secundũ
intelligẽdo se produxit tm̃ animam orbis, & orbis fuit causatus ab illa anima
immediate, & põt salrẽ hoc teneri de mente Auic. attamẽ pro nunc puto esse di-
cendũ secundum istos, ꝙ orbis & aĩa sunt vnũ colligatione, & ideo intellectus
produxit per hoc, qđ intelligit se totũ illud colligatũ mediante aĩa illa, sicut in
cõposito naturali apparet. Sed dices, a pari potest dici, quod totus mundus pro- Replic.

ducitur a primo, quia eſt vnus colligatione & eſſe, vt dictum eſt: ergo, vel iſta poſitio contradicit ſibi, vel sua non eſt ad mentem eius. Dicendum quod Auer. facit iſtud argumentum contra illos, vt apparuit in principio dubij pręcientis, attamen poſſet dici quod non eſt ſimile de toto vniuerſo apud iſtos, & de iſto paruo vniuerſo: quoniam entia in toto mũdo ſunt valde diuerſa, vt apparet ex operationibus, ſed iſtud eſt colligatum opere & eſſe: ideo forte poteſt ſic intelligi: & tu conſidera melius.

AVEROES.

AIt Auer. Hoc totũ eſt contradictio Philoſophis, vt ſenſit Auicenna, & Alfarabius, & alii. Opinio vero Antiquorum eſt ꝙ ſint hic principia, & ſunt corpora cœleſtia. & principia corporum cœleſtium ſunt entia ſeparata à materia, quæ mouent corpora cœleſtia, & corpora cœleſtia mouentur ab eis modo ſeruitutis, & dilectionis eis, & receptionis iuſſus eorum cum motu, & intellectione eorum. &, quia ipſa producta ſunt propter motum: & hoc eſt, quoniam verificatum eſt quòd principia, mouẽtia corpora cœleſtia, ſunt ſeparata à materia, & non ſunt corpora: non remanet modus, quo hoc moueat hæc corpora, niſi ex eo, quòd mobili iniunctum ſit ad motũ: & propter hoc neceſſe eſt apud eos vt ſint corpora cœleſtia viuentia rationalia, quæ intelligunt ſeipſa, & intelligunt principia mouentia ea, modo iuſſus eis. Et, quoniam patet ꝙ nulla ſit differentia inter ſcientiã & ſcitũ, niſi ꝙ ſcitum eſt in materia, ſciẽtia vero nõ eſt in materia: & hoc dictũ eſt in libris de Anima: & iã ſunt ẽtia, quæ nõ ſunt in materia: ſequitur ergo vt ſit ſubſtantia eorũ ſciẽtia, aut intellectus, aut quouis homine appellabis eã. & verificatũ eſt apud eos ꝙ iſta principia ſunt ſeparata à materia: q̃m ipſa influunt corporibus cœleſtibus motum continuũ, quo eis nõ euenit labor, nec defectus: & omne influens motum continuum huiuſmodi non eſt corpus, nec potentia in corpore: & corpus cœleſte acquiſiuit permanentiam ex ſeparatis. & verificatum eſt apud eos quòd iſta principia ſeparata, eſſe eorum eſt copulatum primo principio eorum: ſin autem, non eſſet hic ordinatio reperta. & ſermones eorum, quos ſcripſerũt in hoc, qui vult ſcire veritatem, eis incumbat. Et ex eo, quo apparet ꝙ oẽs orbes mouentur motu diurno, licet moueantur motu proprio, verificatũ eſt apud eos ꝙ iubens in iſtis motibus eſt primum principium, & eſt Deus glo. & ꝙ ipſe iuſsit omnibus principiis, vt iubeant cæteris orbibus in aliis motibus. & hoc iuſſu permanſit cœlum, & terra: vt iuſſu primi Principis ciuitatis ſeruantur omnia præcepta prouenientia ab aliquo, quem Princeps præpoſuit in rebus ciuitatis omnibus exiſtentibus in ea ex hominibus, vt dixit Propheta Verbo Dei cœli facti ſunt &c. Et hic iuſſus, & ſeruitus eſt principalis in iuſſu, & ſeruitute, quæ neceſſe eſt eſſe homini, ex eo quòd eſt animal rationale. Id autem, quod recitauit Auicenna de prouentione horum principiorum abinuicem, eſt res, quam neſcierunt ſapientes. Quod vero eſt apud

A eos est, ꝙ habent a primo principio status tales, quibus non perficitur esse, nisi in illo tali loco. & copulatio; quæ est inter ea, est illud; quod facit ea esse causata abinuicem, & omnia a primo principio, & non intelligitur de agente, & acto, & creatore, & creato in illo esse, nisi hoc tantum: & id, quod diximus de copulatione omnis entis cum vno, est aliter quam hic intelligitur de agente, & acto, & faciente, & facto in arte. Si autem imaginatus fueris quòd sit princeps, habens substitutos multos, & isti substituti habeant alios substitutos: & non est esse substitutis, nisi in recipiendo substitutionem, & faciendo præceptum eius: & non est esse eis, qui sunt substituti, nisi mediantibus substitutis prioribus: necesse est vt Princeps primus sit ille, qui tribuit omnibus entibus rem, qua sunt entia. nam, si aliquis est, cuius esse est vt sit substitutus, non est quidem ei esse, nisi propter dominium primum. Et hoc est id, quod tenent Philosophi, ꝙ sit præfatio legum in creatione, & innouatione, & iussu. & hæc est disciplina propinqua; quæ

B potest intelligi opinio horum hominum, absque ꝙ eueniat ei dubitatio, quæ euenit ex auditu opinionum hominum, secundum differentiam, quam narrauit Alga. hic. & hoc totum existimauerunt declaratum fuisse in libris eorum: Et qui potest operam dare libris eorum cum conditionibus, quas narrauerunt, sciet veritatem eius, quo ratiocinantur, aut contrarium eius: & non intelligitur de opinione Arist. aliud præter hoc, nec de opinione Platonis: & est finis eius, ad quod peruenerunt intellectus humani. Potest tamen homo peruenire ad istas res ex sermonibus euenientibus eis, quòd sint famosi, cum hoc, ꝙ sint intellectuales: in quibus hæc via disciplinæ est delitiosa, & dilecta omnibus. Et vna ex propositionibus, quibus hoc apparet, est ꝙ homo, cum consyderauerit entia, quæ sunt hic, apparet ei ꝙ res, quæ appellantur viuentia, scientia, sunt ea, quæ mouentur ex se motibus terminatis, versus intentiones, & operationes terminatas, ex quibus prouе-

C niunt operationes terminatæ. & ideo dixerunt Loquentes quòd omnis actio prouenit ex viuo sapiente. &, cùm fuerit apud eum hæc radix, & est quod omne, quod mouetur motibus terminatis, & proueniunt ex eo operationes terminatæ, & ordinatæ, est viuum, sapiens. & copulatur isti id, quod apparet sensui: & est quod cœli mouentur ex se motibus terminatis, & ordinantur ex hoc entibus, quæ sunt sub eis, operationes terminatæ. & ordo, & proportio, quo sustentatur id, quod est sub eis, ex entibus, concluditur radix tertia, in qua non est dubiū: & est quod cœli sunt corpora viuentia cognoscentia. Quòd autem ex motibus eorum sequantur operationes terminatæ, quibus sustentatur id, quod est hic ex animalibus, plantis, & mineralibus, & conseruatio eius, hoc est notum per se cum consideratione. nam, nisi esset propinquitas Solis, & remotio eius in circulo suo obliquo, non essent hic quatuor tempora: &, nisi essent hic quatuor tempora, non essent plantæ, nec animalia, nec processus generationis secundum ordinem

Si nō essent quatuor tempora anni, nō essēt nec plantę nec animalia.

in generatione elementorum adinuicem, secundum æqualitatem, vt conseruetur esse eorum, v.g. cum prolongatur Sol a meridie, infrigidatur aer in parte septentrionali, & fiunt pluuiæ, & multiplicatur generatio elementi aquę, & multiplicatur in parte meridionali generatio elementi aeris. in ęstate vero cõtrarium, s. cum fuerit Sol prope caput nostrum versus septentrionem. & istę operationes, quę reperiuntur a Sole propter propinquitatem, & remotionem, quam habet continue a quolibet ente, ex eodem loco reperitur a Luna, & omnibus planetis, nam oẽs habent orbes obliquos, & faciunt quatuor tempora in motu eorum circulari. & quod magis est in esse entium, & conseruatione eorum est motus diurnus, magnus quidem, faciens diem. & iam innuit lex prouidentia Dei in homine, cum submittantur ei omnes orbes, cũ dixit ipse glo. & ad prædominandum in die, & in nocte, & deinde omnia tempora terræ, &c. & nisi esset fœdus meum, &c. Et, cum consyderauerit homo has operationes, & regimina prouenietia, diuersa quidẽ ex motibus stellarum, & viderit stellas moueri iis motibus, & habere figuras terminatas, & ex partibus terminatis, & versus operationes terminatas, & motus contrarios, scit istas operationes terminatas prouenire ex entibus cognoscentibus, & animatis, habentibus electionem & voluntatem. Et quod magis facit eum credere hoc, est, cum nos videmus multa ex corporibus paruis, fœtidis, vilibus, & obscuris, hic repertis non priuari vita generaliter cum paruitate partium eorum, & vilitate mensurę eorum, & breuitate vitæ eorum, & obscuritate corporis eorum, & ꝙ bonitas diuina eis influxit animam, & comprehensionem quandam, qua regunt seipsa, & conseruant esse suum, expresse patet ꝙ multo magis debent esse corpora cœlestia animata, cõprehendentia, q̃ ista corpora, pp magnitudinem corporis, & dignitatem eorũ, & multitudinem luminis eorũ, vt dixit ipse glo. mediante Propheta suo

Obseruã pulchra. Cœli enarrant, &c. sed multi hominum nesciunt hoc. Demum, cũ consyderetur regimen eorum in corporibus animatis, quę sunt hic, scitur absolute ꝙ sunt animata. nam animatum non regitur, nisi ab animato perfectiori anima, q̃ anima eius. Et, cum consyderauerit homo hæc corpora magna, animata, rationalia, eligentia, q̃ nos continent, & consyderauerit tertiam radicem, & est ꝙ prouidentia eorum ad ea, q̃ sunt hic, non est necessaria eis in esse eorum sciet ꝙ iniunctum est eis in iis motibus, & sunt submissa eis, q̃ sunt sub eis ex animalibus, & plantis, & inanimatis, & iubens eis est aliud ab eis, & est non corporeum necessario. nam, si esset corpus, esset de numero eorum. & quodlibet eorum est obediens ei, quod est sub eo hic ex entibus, & seruit ei, & non indiget seruitute eius in esse suo. &, nisi esset iussus eis, non prouiderent ad id, quod est hic continue: quoniam ipsi vellent non habentes quidem vtilitatem in hac operatione. Igitur mouentur propter iussum, & timorem euenientem eis ad conseruandum ea, quæ sunt hic, & sustentandum esse eius: & iubens est Deus glo. Verbi gratia, si ali-

A quis viderit multitudinem hominum dominantium in rebus,& operationibus terminatis, non cessantibus in instanti, licet operationes illæ non sint necessariæ in esse eorum,& non indigent eis, deliberabit proferre sententiam quod sunt timentes.& iniunctum est eis in operationibus illis, & quòd habent præcipientem, qui præcepit eis in hoc regimine continuante prouidentiam in aliis, qui est superior eis superiori gradu, & sunt vt serui obedientes ei. &, cum consyderauerit homo aliud,& est quod vnusquisque planetarum septem habet motus innouatos motui eius vniuersali, habentes quidem corpora seruientia corpori vniuersali, ac si essent obedientia, sciet absolute etiam quod quilibet planeta habet iussorem sibi proprium, deputatum eis ex primo iuben te.vt euenit in gubernatione exercitus, qui est collectio vniuscuiusque eorum sub vno iussore: & isti iussores, qui appellantur capitanei, deueniunt ad vnum principem, & est princeps exercitus, sic est dispositio in motu corporum cœlestium, quam perceperunt Antiqui de istis

B motibus,& sunt quadraginta, & postea reducuntur omnia ad septem planetas,& reducuntur illi septem ad octauum, & reducitur octauum secundum diuersitatem, quæ est inter Antiquos, in numero motuum ad iussorem primum. Et hæc notitia habetur homini hoc modo, siue sciat quomodo sit principium creationis horum corporum cœlestiũ, siue nesciat: & quomodo sit copulatio aliorum iubentium cum primo præcipiente, siue sciat, siue nesciat. nam ipse non dubitat quod, si essent ex seipsis, scilicet antiqua absque causa,& inuentore, possibile esset eis non recipere iussum a iubente vno cum subiectione, & seruitute. & sic est dispositio iubentium cum iubente primo. &, cum hoc non fuerit eis possibile, ergo est ibi proportio inter eos,& eum, & proportio, quæ determinauit eis obedientiam, & seruitutem. & hoc non est aliud, nisi ex eo quod sunt ei ex natura esse eorum, non vt accidens ex accidentibus, sicut est dominus cum suis seruis, sed in natura esse eorum.

C nam non est ibi seruitus addita substantię, immo substantię illę sustẽtantur in seruitute.& hęc adeptio est regnum cœli, & terrę, quod vidit Abraham pater noster, cum dixit Facies cęlum,& terram. Et scias quod, cum sic fuerit, necesse est vt non sit creatio horum corporũ, & principium generationis eorũ, modo generationis corporum, quę sunt hic.& intellectus humanus deficit apprehendere qualitatem huius operationis, licet sciret esse eius. Qui autem perquirit assimilari duas entitates, quarum vna est in altera, & quod agens earum sit agens eo modo reperiuntur agentia, hic est in maxima perturbatione, deceptione, & confusione. Et hæc est summa eius, quod intellexerunt Antiqui de corporibus cœlestibus,& constitutione eorum a creatore glo. quod non sit corpus,& constitutione eius, quod est ex entibus inferioribus ab eo, quę non sunt corpora, & vnum eorum est anima. constituere autem esse eius, ex eo quòd sunt innouata eo modo, quo innouantur corpora, quæ sunt hic, vt conati sunt loquentes, est nimis difficile. & propo-

ſitiones, adductæ in hoc, non complent id, quod intendunt declarare. B
& declarabimus hoc ex ſermonibus noſtris ſubſequentibus, cum lo-
quemur de via conſtitutionis eſſe Dei glo. His autem habitis reuerta-
mur ad narrandum ea, quæ dicit Alga. in contradicendo ei, quod reci-
tauit de opinionibus Philoſophorum, & notificabimus gradum eius
in veritate. nam hoc eſt intentum primum in hoc libro,

Poſtquam dicta eſt opinio iſtorum, vult modo adducere Auerro. opinionem
verorum philoſophorum de ordine orbium, & diſpoſitione ipſorum, & motorũ
eorum, & quomodo colligantur cum primo, & vnde appareat defectus opinio.
nis prædictę: vnde dicit, dicimus nos, quod omnia iſta ſunt limitationes philo-
ſophorum antiquorum, videlicet Auicen. & Alpharabij, & ipſorum ſequentiũ:
voluit dicere ꝙ iſta opinio creditur eſſe ad mentem antiquorum, non tamen eſt.
ideo ponit illam. d. & opinio tamen antiquorum eſt, ꝙ hæc vult dicere: motores
cœlorum ſunt principiantia corpora cœleſtia, & principia corporum ſunt en-
tia ſeparata de materijs. ergo ſunt iſta principia ſeparata: & ſyllogiſmus eſt in
prima figura ſic. principia corporum cœleſtium ſunt ſeparata: motores cœleſtiũ
ſunt principia illorum. ergo ſeparata: hæc igitur eſt prima propoſitio, quã vult B
habere contra eos, qui ponunt animas ineſſe corporibus illis, neque eſſe eis ve-
ras formas. Deinde vult remouere alium errorem per aliam propoſitionẽ: alius
enim error fuit, ꝙ animæ cœlorum trahuntur ab intellectibus ſeparatis, quę mo
uent eos eo modo, quo finis mouet agens: contra iſtum probat iſtam propoſitio-
nem, ſcilicet ꝙ illi motores mouent propter complacentiam: & corpora illa mo-
ra mouentur tanquam obedientia: & ſyllogiſmus componitur ſic: quæcunque
mouent aliqua, quæ non eis reſiſtunt, ſed mouentur mota ipſa, mouent gratia
amoris & complacentię. & illa mouentur propter obedientiam: ſed motores illi
ſeparati reſpectu corporum cœleſtium ſunt huiuſmodi. ergo concluſio illa dicta
ſequitur. d. ergo quę, ſcilicet principia ſunt mouentia corpora cœleſtia, & illa
corpora mouentur: hęc eſt virtus minoris, & infert concluſionem. d. ergo ea prin
cipia modo obedientiæ & amoris, vult dicere mouent: & corpora obedienter
mouentur: & tunc eſt concluſio. Deinde probat minorem, quantum ad iſtam par
tem, ſcilicet ꝙ corpora illa mouentur: & poteſt ſyllogiſmus ſic componi. quæ
ſunt creata propter moueri, ſunt nata moueri cum obedientia: ſed corpora cœle-
ſtia ſunt facta propter motum. ergo ſunt nata moueri: maior eſt manifeſta: aliter
eſſent ocioſa, & ſuperflua: minor autem accipitur hic, tanquam nota: & huius tã
tum minorem accipit. d, & ipſa corpora fuerunt creata propter motum: & tunc
ſup. iu reſiduum: deinde probat idem per ſyllogiſmum alio modo, licet ſit quaſi
virtualiter poſitus, & poteſt ſic componi: principia ſeparata a materia, & a cor-
pore, ſimpliciter impartibilia mouent amore & intelligentia corpora mota, &
corpora mota obedienter: ſed motores orbium ſunt huiuſmodi: ergo, vt ſupra.
vnde huius ponit minorem, & concluſionem. d. cum enim declaratum ſit ꝙ prin
cipia mouentia ſupercœleſtia corpora ſeparata ſunt a materijs, & quod iſta prin
cipia non ſunt corpora: iſta eſt minor: non ergo remanet modus, quo dici poſſit
quod ipſa principia mouent corpora, niſi dicamus ꝙ mobile mouetur modo obe

Quia motores orbium ſunt ſeparati, ideo tripliciter mouẽt orbes. ſ. ppter amorẽ, intelligentiã, & cõplacẽtiã.

dientię. Et hęc eſt potentia concluſionis. Debes ſcire quod motores orbium,
quia ſunt ſeparati, mouent propter amorem, intelligentiam, & complacentiam:
amorem quidem, quoniam amant primum, quod non poſſunt amare amore intel
ligibili niſi eſſent ſeparati: intelligentiam quidem, quoniam mouent propter id,
quod intelligunt de primo, vt dicam poſt: complacentiam vero, quoniam inten
tio primi eſt conſeruare entia in ſuis diſpoſitionibus, & ideo in mouendo exe-
quuntur intentum primi, ideo complacent ei, & ſic mouent per complacentiam.
& hęc omnia ſunt dicta in quęſtione de intellectu, & alibi, ſcilicet in de ſubſtan
tia orbis, vt dicam forte poſt. Secundo debes ſcire, quod corpus cœleſte mo-

Quia corpus cœleſte non

uetur obedienter: eo quia non reſiſtit motori ſeparato, immo maxime inclinatur
ad motum illius, eo quia factum fuit propter motum illum, vt colligitur ab Auer.

A toc hic, &.3.commen. secundi cœli: unde obedire proprie est sine resistentia trahi ab alio: & quia coepus sic trahitur: ideo dicitur obedienter moueri. Sed tone occurrit dubium: quoniam, tunc mouent in instanti: quoniam, secundum dicta Auerrois, intelligentię mouent quantum possunt, & secundum vltimum suę potentię: ergo, si mobile nullo modo resistit eis, motus erit in instanti: quoniam successio in motu causatur, vel a resistentia medij, vel mobilis, vt.4.Physi.com. 71. dictum est. Et dicendum, quod ibi est resistentia: quia cœlum est corpus actuale, quantum, & extensum, vt dictum est in quęstione de resistentia: vnde cœlum resistit intelligentię, quia est corpus actuale quantum extensum: dico corpus actuale, quoniam corpus in potentia, sicut est forma corporis substantialis materię coęterna nullam resistentiam habet ad motum, sicut nec materia, quia est illimitata ad omne vbi: quia igitur cœlo est corpus actu vltima actualitate, ideo impossibile est ei, quando est sub a, esse sub b. vbi, & nulla est quærenda causa quare resistit, nisi quia corpus actuale vltimum quantum. Et hoc dicit Auerroes.7.Physicorum soluens pręsentem: quasi dicat, & forte hoc accidit ex diuersitate naturarum mouentium, quę non sunt in materia in nobilitate secundum magis & minus, & diuersitate naturarum corporum, quę mouentur ex eis: ecce quomodo patet solu, pręsens. Sed dices, si resistit, ergo non obedit ei: ergo destruitur opinio Auerrois. Hic dicendum, quod duplex est resistentia: quędam cũ inclinatione ad contrarium, immo impellens ad contrarium: & hæc affert obedientiam, sicut apparet in homine, qui trahitur violenter in aliquo: quędam cum determinata pausa suę obedientię, non tamen inclinatione impellente ad contrarium: si quis enim imperat mihi vt vadam ad eum, & ego vado libenter, certum est quod non vado ad ipsum in instanti, licet ipse appetat me in instanti, quoniã natura media est limitata ad certum: propter hoc non dicor inobediens: ita in proposito: cœlum obedit intelligentię, eo quia non inclinatur vi ad contrarium: attamen sua natura, quia corpus, limitatur ad motum tantę velocitatis: & istud non aufert obedientiam, vt dixi in exemplo, & de hoc dixi in quęstione de resistentia cœli. Et postquam remouit duas propositiones, scilicet dicentem corpora cœlestia esse animata animabus materialibus, & dicentem corpora cœlestia moueri a motoribus separatis trahentibus animas eorum, vult modo concludere dispositionem corporum cœlestium secundum veritatem Aristo. & dicit: quare sequitur eos, vult dicere philosophos antiquos, idcirco quod corpora cœlestia sunt viua, & rationalia, & quod intelligant seipsa, & ipsorum principiorum mouentia. Et videtur mihi quod innuat hunc syllogismum: omne compositum ex forma separata mouente amore, intelligentia, & complacentia, & ex corpore obedienti illi motori, est animal rationale viuens, intelligens se, & suum principium: sed corpora cœlestia sont composita huiusmodi; ergo in prima figura sequitur conclusio, quam hic intulit: maior declarabitur, licet sit aliqualiter nota, minor fuit declarata ex iam dictis, & conclusionem hic posuit tantum. Deinde vult remouere dubium: quia posset quis opinari, si corpus cœleste est animal rationale viuens: ergo intentio eius, & eius scientia causatur a rebus, ergo recipit accidentia. Pręterea, si ita esset: corpus cœleste esset homo, quoniam nulla esset differentia inter scientiam corporis cœlestis, & hominis; vt ergo remoueat ista dubia, vult declarare qualiter scientia illorum cũ scientia nostra est equiuoce dicta: & sic erit quęstio soluta. Et intendit probare hanc conclusionẽ, quod in separatis a materia scientia, & scibile non differunt, immo sunt vna substantia: & syllogismus est: omne scibile separatũ a materia est vnum in substantia cum substantia illius scientię: sed in separatis a materia omne scibile est separatum a materia: ergo in separatis a materia omne scibile est scientia scientis in substantia: maior declaratur, quoniam scientia & scibile differunt modo: eo quia scibile est in materia, quia est vniuersale in potentia, quod est actu indiuiduum, vt dixi in quęstione de vniuersalitate scientia autem est separata a materia: sola differentia est in modo ratione materię: vbi ergo erit abscissa materia, ibidem erit eadem scibile abscissa cũ dispositionis scibilis a scientia: & sic apparet maior. Et potest syllogismus sic componi, scientia & scibile solummodo differunt a materia; scien

B

C

resistit motori, iõ mouet obedienter.
Dubitatio.
Solutio.
Replica.
Duplex est resistentia.
Dubitatio.
Solutio.
Scientia, et scibile nõ differunt inseparatis.

Scibile, & scientia non differunt ratione materię.

tia & scibile in separatis non differunt modo materię:ergo scientia & scibile in b
illis non differunt, in secunda figura:minor autem.s.12. Metaph. tex.com.51.&
nolo pro nunc immorari in illo:huius syllogismi ponitur maior prosyllogismi.d.
cum ergo prælibatum sit a philosophis quod nulla sit differentia inter scientiam
& scibile,nisi quod scibile est in materia,& scientia minime, vt declaratum est
in libro de anima:hęc fuit maior prosyllogismi. Deinde ponit conclusionē prin
cipalem syllogismi.d.ergo,si inuenirentur entia immaterialia,oportet quod ipso
rum substantia esset scientia,aut intellectus,immo & intellectus. Hic esset vi
dendum,quō scibile in substantijs separatis sit separatum a materia:esset etiā vi
dendum,quomodo ibi sciensia,& scitum sunt vna substantia: esset vidēdum etiā
de intellectu nostro aliquid:& tamen pro euidentia dictorum recurre ad quęstio
nem de intellectu circa finem. Deinde probat minorē syllogismi principalis,s.
dicentem quod illa entia sint separata a materia:& syllogismus componitur sic:
omne agens mouens motu continuo, & sempiterno est separatum a materia,&
corpore secundum esse;sed oēs motores corporū cœlestium mouent illa motu cō
tinuo & ęterno: ergo in prima figura omnes illi sunt separati simpliciter: huius
primo tangit minorem.d.& declaratum est apud eos quod ista principia separā
tur a materia,prout dant orbibus motus continuos,id est,ęternos:absq; aliqua fa
tigatiune seu passione. D.ponit vim maioris.d.Et quodcunq; tali modo mouet,
oportet quod sine dubio non sit corpus,nec virtus in corpore.Et hęc fuit maior,
cui accidentaliter addit:& oportet quod corpus cœleste acquirat sempiternitatē
ab eis separatum,vt declaratum est in libro de substantia orbis.D.redit ad remo
uendum illud secundum peccatum illorum, qui finxerunt quod motores non in
telligant primum,& dicit:& etiam est declaratum quod ista principia separata
habent esse colligatū cum primo principio ipsorū,pro quanto intelligunt ipsum:
vnde syllogismus huius pōt sic componi:oēs motores mouentes propter compla
centiam,& intellectum,& amorem vnius colligantur illi: sed oēs motores mo
uent propter complacentiam,amorem,& intelligentiam primi:ergo illi colliga
tur:huius ponitur conclusio, secundo probat hanc conclusionē hypothetice sic:
si oēs motores non essent colligati primo,nullus esset in eis ordo:sed oēs motores
sunt ordinati,vt dictum est:ergo oēs sunt colligati primo:huius ponit hypotheti
cam.d.& nisi ita esset,nullus esset hic ordo:vltimo probat hoc auctoritate philo
sophorum.d.& oīa ista egregie declarata sunt in libris philosophorum: & istæ
rationes sunt notę per se ex iam dictis,ideo nolo immorari in eis plus. Tertio p
bat idem,& syllogismus sic cōponitur:omnia mota,quę mouentur motu diurno,
colligantur primo principio,quod mouet illud motum illo motu:sed oīa corpora
cœlestia mouentur motu diurno:ergo oīa colligantur primo principio:huius po
nitur minor.d.& declaratum est,cum oēs orbes mouentur diurno motu seruantes
ordines proprios motuum ipsorū:ideo huius, id est, illius conclusionis est ratio.
Deinde explicat modum ordinis illorum.d.& cum Deus benedictus pręcepit
alia principia,id est, motores, quę pręcipiant alios orbes vt moueantur, & ob
hoc pręceptum consistant cœli,& terra,id est,propter hoc sint cœli,id est,supe
riora, & terra,id est,inferiora: sicut ex præcepto regis seu principis in ciuitate
ordinantur omnia cętera posteriora pręcepta,ex regia parte ibidem commissa.
Debes scire quod Deus non est rex,neq; princeps,nisi ęquiuoce,vt dictū est sę
pe.ideo ista pręcepta,& omnia ista non sunt nisi ęquiuoce. Non.n.oportet cre
dere quod intelligentię obediant Deo,quia velint obedire:eo quia obedire pr
supponit posse non obedire:modo,si non disponuntur per inobedientiā, nec pos
sunt disponi per obedientiā:quia, q non pōt disponi per vnū contrariū, nec per
suū contrarium,vt dixit Auer.12.Meta.com.51.in fine:sed istud fit,eo quia in
telligentię intelligant primū,& propter illud,quod intelligunt de illo,cū amant
assimilari illi,& desiderant illud,sic mouent:et Deus pręcipit pro quanto causat
eos,quorū esse consistit in motore:& multum confert dictum Auer,in.12.Meta.
com.44.& primo cœli com.54.in fine, & bonū est vt videas illud,q̄m ista sunt
tibi clara. Et postq̄ declarauit colligationem secundum intellectionem,& amo
rem,& complacentiā,vult modo narrare colligationē illorum secundū esse, &

Qualiter intelligitur intelligentias Deo obedire.

A dicit: sed illud, ꝙ innuit Auic. de processu horum principiorum adinuicem, sunt verba ignota apud philosophos: attamen illud, quod opinati sunt peripathetici in hoc, est quod dicta principia miseratione diuina, id est, prouidentia Dei habēt diuersos gradus. i. naturas, & habēt diuersam colligationem, quæ est id, ꝙ infert ea esse causata successiue adinuicem, & oĩa a primo principio causantur: & adde, & aliud non debet intelligi de agente & effectu, vel de creatore & creato, nisi hoc tantum: vult dicere, non sicut intelligit Auic. Et debes scire quod Auer. caute vsus est copulatione, cum dixit adinuicē, & a primo ad notandum modū, quomodo procedunt a primo, quia, vt supra declaraui, prima intelligentia causatur immediate a Deo in ratione causæ proximę, vt dictum est: reliqua vero causantur a prima in ratione causæ vniuersalis, & ab aliis, inquantum sunt proximę causę, & ideo dixit, quod causantur adinuicem a primo motore: & istud melius fuit dictum supra, & nolo plus dicere. Et postquam dixit hęc, vult ponere differentiam inter opinionem eius, & opinionem aliorum, & dicit: hęc enim est propinquior via ad aduertendum opinionem prædictorum hominū: prima ergo differentia est, quod per opinionem eius intelligitur opinio antiquorum, non sic per opinionē illorum. Deinde ponit secundam differentiam dicens, & contingent ex hoc, id est, opinione Alpharabij, & Auic. errores contingentes prædictis philosophis, vt narrauit Algazel in præcedentibus, & diffusius declaratū est

B in eorum libris, non autem opinioni eius contingunt errores. Deinde dat modū, quomodo scitur veritas dicens. Et notandum est, quod quicunq; speculatus est in libris dictorum cum condirionibus necessarijs, id est, euidentijs firmis, potest egregie cernere veritatem omnium istarum opinionum. Vel potest intelligi ex conditionibus necessarijs, id est, omnibus requisitis, quę sunt perfecta speculatio, semotio a negocijs alijs, quę requiritur studiosis. Deinde declarat, cuius philosophi fuit opinio eius dicens, & non debet intelligi de opinione Aristo. nisi id, quod dictum est: deinde concludit, quod tenendum est quod illa opinio, dicens quod opinio sua est summa veritas: hoc probat: & syllogismus sic componitur: opinio hominis, cuius intellectus est finis, id est, vltimū posse humani intellectus est summa veritas: sed opinio Arist. est huiusmodi: ergo illa est summa veritas; minor prosyllogizatur intellectus datus nobis diuina prouisione, vt non ignoraremus possibilia sciendi, est finis & terminus intellectus humani: sed intellectus Arist. est huiusmodi: ergo minor apparet: syllogismi non ponit nisi minorem dicens, prout suus intellectus fuit finis humani intellectus: deinde accipit minorē prosyllogismi. d. pręclare de Arist. quasi. d. transpone eam sic, quare prædicta re de Arist. dicitur quod ipse creatus fuit, & datus nobis diuina prouisione, vt non ignoraremus possibilia sciendi: & sic apparet opinio Auer. Et postquam declaratum est corpora cœlestia esse obedientia, & esse rationalia, & quod colligan-

C tur principio tribus modis: vult ostendere, nunc via firmiori illa esse huiusmodi, & primo prępo nit intentionem. Et est notandum, quod prędicta possunt optime offendi, alio modo difficillime, vult dicere fortissime, videlicet, cum quibusdam rationibus: & quæuis sint probabiles de seipsis, sunt sine dubio intelligibiles per accidens: &, quia probabilia delectabiliora sunt quam demonstrabilia, ostendemus viam vt breuius, & clarius poterimus. Hæc sunt verba eius, in quibus apparet intentio eius, scilicet declarare iterum illas propositiones contra illos rationibus probabilibus, & causa intentionis apparet: quia rationes probabiles appetibiliores, & delectatiores.

Sed est quęstio, quid intelligat hic per rationes probabiles per accidens intelligibiles? Et videtur mihi, quod vna expositio potest accipi ex primo de Cœlo commento. 22. scilicet quod per rationes probabiles intelligat sufficientias fundatas in sensatis: vnde sufficientia est duplex, scilicet sustentata per rationem intelligibilem, id est, demonstrabilem per se, & hęc est demonstratio vno modo, & alio modo probabilis ratio, vt dicit ibidem Auerroes: alio modo est sustentata per accidens ratione demonstratiua, pro quanto potest demonstrari aliqua propositio accepta in ipsa, & sic intelligit hic Auerro. quia arguit per sensata, vt videbis, & in hoc aliquę propositiones acceptæ possunt demonstra- Quarta quęstio. Quid intelligit Auer. ꝑ rationes probabiles.

Triplex inductio.

Inductio demonstratiua est ex propositionibus necessariis.

Differentia inter inductionem demonstratiuam & topicam.

sti, uel puto quod hic intelligat per rationes probabiles inductionem demonstratiuam, quia secundum ipsum, in summa secundi priorum. commen. 19. inductio est triplex, scilicet dialectica, & sophistica, & demonstratiua. Loquendo de inductione demonstratiua, quæ habet vim demonstrationis, vt dicit. 2. physi. com, 80, Dicendum, puto quod illa ratio est probabilis per se, demonstratiua per accidens, pro quanto accidit ei, inquantum inductio, quod sit ex propositionibus demonstratiuis. & dicitur demonstratiua inductio, cuius propositiones sunt simpliciter necessarię: vnde dicit ibidem Auer. in cap. 19. quod differt inductio demonstratiua a topica in hoc, quod prędicatum substantiale per se inest subiecto, Verbi gratia, si ignorarem istam: omnis homo est disciplinabilis, iam possem inducere illam, accipiendo vnam, vel duas singulares, dicendo, hic homo est disciplinabilis, & hic, ergo omnis homo, quoniam prędicatum inest essentialiter subiecto: & quod essentiale est vni indiuiduo vnius speciei, est essentiale omnibus illius, cum sint ęqualia in illa: ideo ista vocatur inductio demonstratiua, & hoc idem ibidem. intelligit ergo hic per rationem probabilem, inductionem, quę est ratio probabilis per se, & demonstratiua per accidens. Deinde apponit rationem illam, quę debet componi sic in prima figura. omne per se mobile a principio in eo terminatis motibus secundum voluntatem, & actiones terminatas. est viuens, & rationale: hęc est vna vniuersalis, quę potest ex vna sola singulari induci, eo quia prędicatum necessario inest subiecto: & singularem accipit. d. vnde dicimus quod vna propositionum est, quod quando homo aspicit hic res mundanas apud nos, uidetur sibi quod res, quę viuę, & scientes dicuntur, sunt per se mobiles terminatis motibus erga voluntates, & actiones terminatas, ex quibus oriuntur multa in hoc mundo, idest fiunt multa in hoc modo: ex hac vna potest induci illa vniuersalis, sicut ex ista vna. ignis hic est calefactiuus: ergo omnis, quando propositio illa est necessaria, & per se: eo quia prędicatum per se, & essentialiter inest subiecto: deinde accipit minorem. d. sumpta hac radice, dicimus quod, si ei adiungetur alia propositio ad sensum apparens, uidelicet quod cœli mouentur de seipsis motibus terminatis, ex quibus terminantur inferioribus entibus multa terminata opera, & ordines, in quibus dicta entia consistunt. Sed ergo, cōcludit ex istis propositionibus quod cœli sunt corpora uiua, & rationalia. Ecce igitur, quomodo hęc ratio est inductiua, pro quanto maior inductione vnius tantum probabiliter: & vt te non habet nisi vim inductionis ista: & sic debet intelligi. Deinde probat ultimam partem minoris, scilicet quod ex motibus terminatis illorum sequuntur multa cōmoda hic inferius: & syllogismus sic componi potest: illi motus, per quos sequuntur transmutationes in his, quibus vita est, & permanentia existit alibi, causant multa commoda hic: sed motus corporum cœlestium sunt huiusmodi. ergo conclusio illa est manifesta per se, minor autem inducitur per planetarum motus. vnde dicit, qualiter tamen patesit, quod ex ipsorum motibus opera terminantur, a quibus causatur constitutio inferiorum entium: quę fuit minor: hoc satis manifestum est cum speculatione modica; nisi enim sol aliquotiens propinquus nobis esset, & aliquotiens distans, dum in suo circulo obliquo mouetur, non haberemus in hoc mundo quatuor terminos anni, sicut modo habemus ordinatum in mundo, scilicet, ver, ęstatem, & reliqua duo: nec inuenirentur plantę, nec animalia, nec sequerentur generationes rerum generabilium modo consueto. Verbi gratia, quoniam sol a nobis distat, & tendit erga meridionalem partem, refrigeratur aer septentrionalis partis, & fiunt plantę ibidem, & multiplicatur elementum aquosum; & in septentrionali parte elementum aereum multiplicatur, & in ęstate totum contrarium reperitur: & ista opera a sole procedentia, & sua propinquitate & distantia a nobis in quolibet ente apertę apparent. Deinde explanat idem in aliis planetis, & primo de luna. d. similiter de luna plurima utilia sunt procedentia: etiam exponit idem de aliis. d. etiam ab aliis syderibus planetis multa actiua, & preciosa commoda diuina potentia influuntur in hoc mundo licet opera quinq; planetarum, uult dicere aliorum exceptis sole, & luna, & aliorum syderum, vult dicere fixorum, non tantum mani

feste

A feste appareant: attamen declarat hoc aliqualiter in illis. d. quilibet nanq; ipsorum, vult dicere quinque planetarum, circulum habet obliquum, & facit quatuor tempora in suo circuli motu, vt dictum est in astronomia. Deinde exponit hoc in 8. sphæra. d. & est notandum, quod principaliter: ad causandum prædicta commoda in istis rebus superius, id est fortius est motus diurnus, a quo dies, & noctes fiunt. vult dicere, quoniam, sicut id corpus fuit superius situ, ita multitudine stellarum, & dignitate motoris reliquis mouentibus, & ideo in istis rebus habet potentiam maiorem, propter quod fuit continuus per totam terram. reliqui autem, quia non sunt ita simpliciter necessarij, ideo possunt difformiter circa date terram, & ideo fiunt nobis quandoque propinqui, quandoque remoti. octaua autem sphæra cum suis positis, & fixis syderibus semper est vniformis toti terræ, & cuilibet parti terræ. Deinde concludit conclusionem principalem. d. vnde, quandoquidem intelligens homo, vult dicere non habens caput habilitatum ad malum, nec imaginanuam supra cogitatiuam, nec aliqua dispositione præter naturali dispositus talia ordinata regimina respicit, & qualiter distincte a corporum supercœlestium motibus procedunt, vult dicere prædictæ vtilitates, & talia regimina. &. videlicet, qualiter stellæ, seu planetæ mouent terminalis motibus, & terminatis figuris, & terminatis partibus facile pôt iudicare quod talia operata causantur necessario ex motoribus viuis, intelligentibus motoribus.

B Deinde adducit secundam rationem probabilem, & debet sic componi; id, quod conuenit vilissimo secundum aliquam perfectionem eius, non debet a nobilissimo remoueri: sed vita, & animatio conuenit vilissimo. ergo non debet remoueri a corpore cœlesti, quod est perfectius alijs hic. huius ponit veritatem d. & valde potest de hac infirmatione adminiculari, videlicet multa paruulorũ, & vilium corporum turbidorum, & nobiscum inuentorum: quæ vita non carent, vult dicere, dicantur viua, immo cum toto ipsorum defectu, & vtilitate substantiæ eorum, & illorum paruitatis placuit Deo glorioso influere in eos vitam, & rationem, id est prudentiam quandam, ex quibus possunt esse, & vitæ ipsorum seipsa regere, & conseruare, vt plus fieri potest, tanto ergo melius quod super cœlestia corpora dignissima sunt recipere tale munus, scilicet vitam, & rationem, & intellectum, dico illas esse dignissimas, considerato magnitudine corporum, & nobilitate substantiarum, id est formarum eorum, quæ omnia significãt illas substantias valde, vt dictum est 12. Metaph. commen. 44. propter quod infert, sed multi homines, putando scientiam habere, ignorant, vult dicere, istud: quia non sunt vere scientes, sed apparentes. Vnde debes scire, quod apud me litera est transposita, & debet sic legi. considerato magnitudine corporum, & substantiarum eorum nobilitate, & respecto regimine eorum nobilium corporum viuorum nobis præsentium, quod ipsa corpora debent, esse viua. sed multi

C homines, putando scientiam habere, ignorant, quod est sine dubio error eorum hominum: & tunc, apud me videtur quod Auerro. velit innuere, quod propter duas præcipuas causas Deus debet corporibus cœlestibus donare vitam. & prima ratio est, quia magnitudine corporum, & formarum dignitate excedit alia hic. secunda est, quia regunt ea corpora viua, quæ sunt hic, & per consequens debent esse viua. secundo videtur mihi, quod propter hoc remoueat opinionem illorum, qui videntur, scire, & tamen in veritate ignorant: posset & aliter exponi, sed intentiones sunt vicinæ, ideo sufficiat istud modo. Deinde probat per tertiam rationem idem, & debet sic componi. corpora regentia alia corpora viua debent excellere illa in vno gradu nobiliori, & ratione maiori: sed corpora cœlestia regunt viua. hæc ergo erunt discretiora, & vitæ nobilioris; huius non ponit nisi probationem maioris. d, quia regimen viuorum a viuis debet procedere, scilicet viuis nobilioribus rectis in vita, & discretione. Debes scire q, vt accipitur primo Politicæ, quod conditio regis & principis debet esse excellentia prudentiæ sensuum, excellere prudentia & intellectu: propter quod ait ibidem, quod dominus est intellectu vigens, sensus vero robusti corporis. ideo concludit ibidem, principatum regalem esse ex vno prudentia vigente, & alio robustitate valente. Ex his accipi potest veritas Auerro. hic. Et postquam

Quod cõpetit secũdum aliquã perfectionẽ vilissimo, illud etiã cõpetit nobilissimo.

Propt̃ duas causas Deus corporibus cœlestib' vitam dedit.

Cõditio regis.

declarauit totum hoc, vult concludere duo: quorum primum est, quod omnium D
est vnus præceptor & princeps. secundum est, quod ille est separatus, nec cor-
pus, nec virtus in corpore. Et primum potest sic probari syllogismo in prima
figura. omnia prudentia aliqualiter imperfecta de alijs sine eorum vtilitatibus
prouident præcepto vnius primi præceptoris & principis: sed corpora cœle-
stia prouidentia aliqualiter imperfecta sunt de rebus existentibus hic sine eo-
rum vtilitatibus. ideo in prima figura præcipiuntur ab vno principe existente
in mundo. dixi in maiori aliqualiter imperfecta, quoniam Deus prouidet de no-
bis sine sui vtilitate, attamen non propter alium, sed propter se, sed quia est opti
mus, ideo excludit ab illa maiori. huius ponit minorem.d. vnde, quando homo
discretus respicit ista corpora, scilicet cœlestia, & viua, & rationalia nos circue
re: hæc minor. Deinde ponit maiorem.d. & meditatur in quadam tertia propo
sitione; scilicet prouidentia ipsorū in nobis nō reducitur aliquo modo in quod-
dam commodum ipsorum, potest aperte notare ꝙ dicta principia præcipiuntur
a primo principio de his motibus. Deinde infert secundum.d. & quod ipse præ-
ceptor non est corpus, nec virtus in corpore. Debes scire, ꝙ vtilitas, seu com
modum potest intelligi duobus modis. vno modo; ꝙ sint finis laborum alicu-
ius operantis. alio modo pro perfectione alicuius operantis, qua operatione nō
acquirit, sed conseruatur in acquisito esse. Primo modo intelligendo, intelli-
gentiæ non mouēt propter eorum vtilitates, nec commoda: quoniam motus ea- E
rum perpetuus est, ideo nunquā finis erit eius, & quod mouet tali modo, ratione
vnius primi mouet. Secundo modo loquendo, intelligentiæ mouent propter eo-
rum commodum, vt dicit Auer. 12. Metaphy. commen. 36. & sic non intendit
hic, sed primo modo: & sic soluitur contradictio hæc, & 12. Meta. commen. 36.
& 2. Cœli. com. 17. & 21. vbi dicitur quod prima intentione mouent propter se,
secundaria propter hoc, quod non posset intelligi nisi mouerentur propter eorū
commoda. Deinde probat illud secundum dictum, & syllogismus componitur
sic. non decet creatorem, & principium horum corporum, & aliorum esse de na
tura corporū inferiorum, idest virtutē in corpore, vel corpus: sed Deus est crea-
tor, & principium horum, vt dictum est: ideo apparet ipsum non esse nec cor-
pus, nec virtutem in corpore. dicit ergo prælibatis ergo istis, notandū est quod
nō decet quod sit creator horum corporum, & principium ipsorum esse simul. i.
vnius naturæ cum esse inferiorum corporū: hæc est maior: & addit quod huma-
nus intellectus caret sine dubio comprehendentia. i. comprehendente esse. i. qui-
ditatis orbium: & hoc, vt nobis continuus, licet in se semper intelligat. Dein-
de concludit vltimo intentionem philosophorum. d. hæc est denique finalis in-
tentio philosophorum in corporibus cœlestibus in assertione primi principij
ipsorum, & quod non est corpus, nec virtus in eo. F

Quæstio quinta.

HIC QVÆRO duo. Primo, an corpus cœleste sit viuens. Secundo, an
corpus cœleste sit animal rationale, vt dicit hic Auer. Ad primam quæstionem
arguo quod non corpus cœleste: non est mortale: ergo non viuens. consequen-
tia apparet: quoniam vita, & mors opponuntur, vt dicitur in libro de morte &
vita. ergo, si non est corpus cœleste natum disponi per mortem, nec per vitam
per causam contrariorum, vt dicitur. 12. Meta. commen. 51. antecedens est mani
festum. 1. Cœli. tex. cō. 20. Secundo, vita est permansio animæ nutritiuæ in ca-
lore naturali, vt dicit philosophus in lib. de morte, & vita. modo istud non po-
test inueniri in illo. In contrarium est Aristo. 12. Meta. tex. cō. 39. vbi ait. &
vita vtique existit, etenim intellectus actu vita: illud autem ipse actus, est actus
quod secundum se illius vita optima, & sempiterna.

Solutio. Viuere multipliciter.

PRO SOLVTIONE quæstionis breuiter dicendum: quod, vt dici-
tur secundo de anima. text. commen. 15. animatum ab inanimato vita dis-
fert: viuere autem multipliciter, vt intellectus & sensus, motus & status se-
cundum locum, adhuc motus secundum alimentum: istis enim quatuor mo-
dis viuens distinguitur a non viuente, & animatum ab inanimato, vt philo-
sophus ait ibidem. Ex hoc sequitur solutio quæstionis, scilicet, quod cor-
pus cœleste viuit duplici vita, scilicet intellectiua: & hæc dignissima est vi-

A tarum, vt patet & hoc Auerro. dicit 12. Metaphy.commen. 39. vbi ait, hoc nomen scilicet vita dicitur de comprehensione. & cum actio intellectus est comprehensio, ergo actio intellectus est vita. ideo, cum corpus cœleste sit intelligens & appetens, ideo viuere ipsum dicimus: & secundo viuens vita motiua, quoniam videmus ipsum moueri motu terminato voluntate terminata, & alijs conditionibus seruatis in motu animalis, ideo sequitur quod viuit secundo gradu vitæ: istis igitur duobus gradibus viuorum corpus cœleste viuit: hoc apparet secundo, quod propter hoc animal est, vnde & philosophus ibidem appellat Deum animal sempiternum, a quo cœlum & tota natura dependent, vnde secundo Cœli commen. 42. & 71. & 74. Auer. voluit cœlum esse animal magnum sine dubio, & istud voluit Auer. plane. 8. Metaphy. commen. 12. & in multis locis naturalis philosophiæ. Ad argumenta. Ad primum apparet solutio: id enim verum est de vita vniuoca, quæ consistit in calido & humido: & secundum etiam argumentum nihil est, quoniam intelligit de viuente quarto gradu vitæ, vt apparet ibidem.

Duplici vita corpus cœleste viuit.

Circa secundam quæstionem, arguo quod non sit animal rationale: quoniam rationale dicitur ideo, quia ratione & discursu vtitur, vel potest vti secundum vim nominis: modo deductum est 3. de Anima. commen. 26. & 27. quod substantiæ separatæ non possunt complexe intelligere, ergo nec discursiue, cum tertius actus præsupponat secundum. Secundo arguo, si sic, ergo homo, & corpus cœleste sunt vnius speciei: probatur, quoniam operationes sunt vnius speciei, ergo & formæ. Ad oppositum est Auerro. hic. Hic respondent latini, maxime Thomas in quæstionibus de anima, quæstione septima, in solutione ad primum: voluit enim quod anima intellectiua, & intelligentia differunt specie. & ideo intelligere earum differunt specie, vnde dicit, manifestum est enim quod intelligere animæ, & angeli non est eiusdem speciei, manifestum est enim quod si formæ quæ sunt principia operationum differunt specie, necesse est & operationes ipsas specie differre: sicut calefacere, & infrigidare differunt secundum differentiam caloris, & frigoris: species autem intelligibiles, quibus nostri intellectus intelligunt, sunt a phantasmatibus abstractæ: & ita non sunt eiusdem rationis cum speciebus intelligibilibus, quibus angeli intelligunt quæ sunt eis innatæ, secundum quod dicitur in libro de causis, quod omnis intelligentia est plena formis, vnde & intelligere hominis & angeli non sunt eiusdem speciei: & ex hac differentia prouenit quod angeli intelligunt sine discursu, anima autem cum discursu, quæ necesse habet ex sensibilibus effectibus in virtutes causarum prouenire, ab accidentibus sensibilibus in essentias rerum quæ non subiacent sensibus. In quibus verbis apparet qualiter intelligentia est rationabilis, sicut intellectus hominis, licet rationabilitas illius differat specie a rationabilitate hominis seu animæ: & per hoc apparet qualiter corpus cœleste est rationale per intelligentiam rationabilitate differente specie a rationabilitate hominis. Sed hæc solutio, cum reuerentia, peccat in duobus. Primo, quia ponit quod species intelligibiles intelligentiarum eis concreatæ differunt specie, & essentialiter a speciebus intelligibilibus causatis a phantasmatibus. Secundo peccat, eo quia ponit intelligentiam intelligere per accidentia essentialiter, & secundum rem distincta ab eius essentia: primum esse impossibile probo: quoniam, vbi species repræsentatiua lapidis animæ meæ esset congenita a Deo, intentio lapidis per illam, & per aliam generatam a phantasmatibus non differt specie. Præterea, si ita esset, sequitur quod homo creatus, & homo generatus differunt specie: consequens est contra illos: consequentia autem probatur medio eius, quoniam causa hominis creati differt genere a causa hominis geniti: ergo & effectus illi: vnde, sicut valet eius ratio, ita & mea. Præterea, species non distinguitur a specie nisi ratione obiecti: quoniam distinctio actuum est per obiecta. 3. de Anima commen. 38. ergo, posito quod ille species essent concreatæ, cum sint respectu eiusdem obiecti, erunt eiusdem spe-

Quæstio sexta.

Positio sancti Tho.

Impugnatio

ciei sine dubio. Secundum, etiam si sit verum secundum nos christianos, uta. D
men est contra totam philosophiam, & maxime Aristo.12. Meta. tex. com.51.
& 3. de Anima. tex. com. 15. & potest esse ratio, quia differentia inter intelli.
gens, & intellectum est solum propter materiam: eo quia intelligibile est in
materia, & intelligens separatum a materia: ergo, vbi est abscissa materia, ibi.
dem nulla potest poni differentia, ideo. 12. Metaphy. commen. 17. dicit Auer.
ꝙ omne, quod recipitur in intellectu separato, est idem illi nisi sit in materia,
vel dependens a materia: & hoc dixit hic in hoc dubio, & dicet disputatione
septima. Præterea, ociose ponitur illa species: quoniam, sicut Deus intelligit
entia apud eos, eo quia est causa eorum, & vere intelligit illa, ita intelligentia
debet intelligere entia, quia est causa eorum: ergo intelligentia duobus modis
Euasio. intelligeret. ergo alter superfluit. Sed dices, quod istud est pluribus modis
fieri, & sic non inconuenit duobus modis intelligere idem: contra, quoniam a
Impugnatio pari posset hoc conuenire Deo: ergo, sicut superfluit Deo, eo quia intelligit illa
perfectissimo modo, quia est causa illorum, ita superfluet intelligentijs. Præ
terea, intelligentia separata, semota a speciebus, est fortior homine, & anima ho
minis adhuc plena formis: ergo ei debet conuenire tota perfectio intellectus
hominis informati: & hoc non erit, nisi intelligeret rem sine speciebus: antece.
dens apparet: quoniam, vbi intelligentia esset abscissa a speciebus, adhuc esset
virtus abstracta a materia, & maxime cum ab ea non sit remotum nisi accidẽs, E
quod non aufert a rei substantia: non sic anima hominis, vt dicit. Præterea,
ratio philosophi. 12. Metaphy, tex. commen. 51. est pulchra: si intellectus illius
intelligeret per species receptas in potentia pura passiua, sine dubio intellectus
esset pura potentia passiua: ergo contradictionis: ergo aliqua hora priuabitur il.
la intentione, nisi violentum erit perpetuum: quæ omnia sunt contra philoso.
phiam. Præterea ibidem infert, ꝙ optima substantia, quale est ens separatum,
dignificatur per aliquid extra essentiam eius: ergo eius essentia esset in se incom
pleta. Et ideo oportet aliter dici in philosophia Aristo, & Auer. Pro cuius
intellectu debes scire, quod scientia intelligentię differt a scientia intellectus ho
minis, eo quia illa est per essentiam intelligentię, scientia intellectus est propter
res comprehensas materiales: & ideo in anima nostra non est idem scientia cũ
sciente nisi accidentaliter, vt declaratum est in quæstione de intellectu, in intel
Differt rõna ligentia sunt idem per se, sed non primo. Ex hoc sequitur, quod intelligentia
litas intelli- est sua rationalitas, intellectus autem differt a sua rationalitate: &, cum totũ hoc
gentię a rõ- sit ita, apparet solutio quæstionis: quoniam rationalitas intelligentiæ differt a
nalitate ĩtel rationalitate intellectus, sicut essentia intelligentiæ, cũ qua est idem a rebus co.
lectus. gnitis in intellectu receptis vniuersaliter, cum quibus scientia intellectus est
idem: istę igitur duę rationalitates differunt specie, & genere in illis, sicut vi. F
Solutio ad des. Ad quęstionem, cum quęritur vtrum sit rationale, dicendum, quod sicut ex
quęstionem. homine, & intellectu constituitur vnum alias operans, vnum intelligens, vnum
sciens, & vnum volens, quod vnum dicitur rationale, non a forma in eo consti.
tuta inesse per subiectum, sed per formam vnitam secundum operationem: sic
cœlum dicitur esse constitutum ex intelligentia, & orbe: propter quod est vnũ
animal sciens, vnum appetens, vnum volens, & vnum rationale, non rationa.
litate sumpta a forma constituta per materiam, sed a forma vnita ei secundum
operationem, & secundum pręsentiam, & indistantiam loci & subiecti, & sic
dicitur rationale animal. Dicitur quidem animal, pro quanto est viuens, & a
seipso mouens, & mobile: & dicitur quoque rationale, quia anima est forma
intellectiua vnita ei secundum operationem: & sic apparet solutio quęstionis.
Ad principalia, ad primum dicendum quod illud verum est de rationali par.
ticipatiue, cuiusmodi est homo: homo enim participans rationale, eo quia ei
appropriatur: intellectus dicitur rationale a ratiocinatione, sed rationale per
essentiam, cuiusmodi est intelligentia. Et forte intellectus in se non rationales
possunt vti ratione, sed quia effectus prouenientes ab eis sunt facti, ita apte, quod
rationaliter possunt dici facti. Ad secundum apparet solutio: quoniam, sicut
rationalitas hominis, & rationalitas cœli differunt specie: ita cœlum dicitur

A rationale ęquiuoce. & hoc multum plane est dictum: appparet ergo corpus coeleste esse viuens alias rationale. Debes scire quod quidam nostri sapiẽtes theologi volunt quod intelligentię intelligant per species concreatas: & tu facile respondeas ad argumenta contra hoc dicendo, quod illa concludunt pręsuppositis principijs Aristo. attamen secundum hoc negãda sunt omnia illa. Sed quidam tenet quod intelligentię intelligunt per essentiam earum: & ideo tu considera, & vide in theologia.

ALGAZEL.

Ait Alga. contradicens Philosophis. Dicimus, id, quod narrastis, astutia quædam est. & in rei veritate est obscuritas maior præ alijs obscuritatibus, quam si aliquis recitauerit ex insomnio, iudicabitur ex eo, quòd sit malæ complexionis. &, si id reduxerit in genere rerum legum, in quibus termini inquisitionis sunt existimationes, dicetur quòd sunt errores, & nõ adipiscẽtur scientias, sed vanas cogitationes. Plura antiquus.

B Postquam recitauit Alga. opinionem philosophorum Alpharabij scilicet & Auicen. modo arguere vult contra eos, & primo ponit intentionem. d. ait Alga. respondens ad philosophos: dicimus quod id, quod dixistis, non sunt nisi ingenia, id est, fictiones, & euasiones, id est, fugæ, immo possunt reputari phantasmata, & errores: cuius rationem dat. d. ita quod, id est, quoniam argumenta super vos cadentia, quasi sunt innumerabilia: nihilominus dicemus aliqua: ecce intentionem, & causam intentionis. Deinde arguit, & primo resumit id, contra [illegible] vult arguere. d. quorum primum est, quod quando dixistis quod vna causarum pluralitatis est primi causati, quod iste est possibilis esse. Debes scire quod Auicen. voluit ꝙ ideo causata possunt esse plura, quia sunt possibilia esse & non esse, ideo ibi potest poni multiplicitas, sed primum est tantum [illegible] quia est necesse esse: contra arguit. d. dicamus nos, quod ista verba sunt [illegible]: & ratio huius est hæc, quod non euadit quin dicta possibilitas sit idem cum esse suo, aut differt ab eo. Est ergo necessarium quod possibilitas, quæ causatum dicitur possibile, est vel idem illi esse, vel diuersum quid ab illo esse. Si primo modo, nulla ergo deberet ab eo sequi pluralitas: quoniam, sicut necessitas ideo quia est idem cum esse Dei, non infert pluralitatem deorum, ita [illegible]. Causata sũt plura, quia sunt possibilia ad esse, et non esse secũdũ Auic.

C Deinde destruit secundum membrum. d. si secundo modo adhuc petendum est, vtrum in primo sit pluralitas, quia dicitis quod est ens, & est necessarium esse. q. d. ergo dicta necessitas differt ab illo esse: quoniam, sicut primum causatum, quia est ens & possibile, differt possibilitas eius ab esse eius, ita erit in primo, scilicet quod quia est ens & necessarium differt necessitas ab esse. & ideo quærendum est quid infert pluralitatem diuersorum, quasi dicat pluralitatem esse idem, an pluralitatem esse diuersum: & quodcunque dicatur sequitur impossibile. Deinde confutat quandam solutionem dicens. Et, si forte diceretis quod necessitas causæ primæ esse nihil infert, vult dicere, quod solutio potest esse quod necessitas, inquantum necessitas, aufert pluralitatem, & possibilitas, inquantum possibilitas, multitudinem. contra arguit dicens, similiter dicimus quod possibilitas esse primi causati nihil infert plusquam vnum, vel plusquã esse tantum eandem. Deinde remouet aliã solutionem, quia poterit quis dicere, quod necessitas denominatiua addita infert pluralitatem, non autem per essentiam. contra arguit. d. dicimus ꝙ, si aliqua res denominaret de necessitate & possibilitate, vnaquęq; istarum esset quid additum super illa substantia, eodẽ modo põt dici de alia, quasi dicat quod quomodocunque dicas de necessitate, ego dicam de possibilitate tandem quod nulla est differentia inter eos in demonstratione, id est, quantum hoc, quod tu ponis,

AVEROES. D

AIt Auer. Non est inconueniens vt eueniat hoc stultis cum sapientibus, & vulgo cum electis, vt euenit eis in rebus artificialibus. nam artifices cum posuerint multa ex operibus suis vulgo, & ostenderint suas operationes mirabiles, fugiet ab eis vulgus, & existimabit q sunt diminuti cerebri. Attamen isti in rei veritate ponuntur in gradu diminuti cerebri ab intelligentibus, & ignorantes quidem à sapientibus. & sermones huiusmodi non oportet vt proiiciantur contra eos opiniones sapientum, & hominum speculatiuorum. debebat tamen ipse, cum narrauerat hęc, narrare opiniones, quæ mouerunt eos ad ista, ita quòd possit audiens facere comparationem inter eas, & sermones, quos perquirit ipse destruere.

ALGAZEL. E

AIt Alga. Introitus autem quæstionis, prout est, non narrabitur, sed ponemus modos determinatos. Et primus quidem est vt dicamus, iam posuistis quòd vna rerum multitudinis causati primi, est quòd sit possibilis in esse, tunc dicimus esse possibilem in esse verum est esse eiusmet, aut aliud? si autem idem, igitur non prouenit ex eo multitudo: si vero aliud, igitur dicetis in primo principio esse multitudinem. nam est, & cum hoc est necessarium in esse. necessarium autem in esse est aliud quàm substantia ipsius esse. & permittimus aduentum diuersorum in hac multitudine. Si autem dicitis nihil est necessitati in esse, nisi ipsum esse, igitur non erit aliquid possibilitati in esse, nisi ipsum esse. Si autem dicitis bene potest sciri q sit, & non scietur esse possibilem, est ergo aliud. sic etiam necessarium in esse potest sciri esse eius: & nescietur necessitas eius, nisi post aliam rationem: ergo erit aliud. demum esse est quid vniuersale, quod diuiditur in necessarium, & possibile. &, si aliqua differentia harum duarum partium addatur vniuersali, sic quoque erit secunda differentia indifferens. Si autem dicis possibilitas in esse est ei ex se, & esse eius ex alio, & quomodo erit id, quod est ei ex se, & quod est ei ex alio idem? dicimus quomodo erit necessitas in esse ipsum esse, & potest auferri necessitas in esse, & remanet esse, & vnum verum omnibus modis est. quod non conuenit affirmationi, & ablationi. nam impossibile est dicere esse, & non esse, aut necessarium in esse, & non necessarium in esse: & tamen potest dici esse, & non necessarium in esse, sicut potest dici non esse, & possibile in esse. scitur autem vnitas in hoc. & non est congruum stare in primo, si verificatum fuerit id, quod dixerint, quod possibilitas in esse sit aliud ab esse possibili. F

Desiderantur hæc.

A AVEROES.

It Auer. Cũ dixit ꝙ dictũ nostrũ de possibili in esse aut erit ipsummet esse, aut aliud, i. res addita ipsi esse. &, si fuerit idē, non est multitudo. & nihil est eorũ dictũ, ꝙ possibile in esse est in eo multitudo. si vero aliud, sequitur vobis hoc necessario in esse, & erit in necessatio esse multitudo. & hoc est contra id, qđ ponunt, est sermo non verus. nã dimisit tertiã partem diuisionis. Necessarium. n. in esse nõ est quid additũ ipsi esse extra animã, sed est quid enti necessario in esse, & non additum substantiæ eius. & quasi reducitur ad ablationem causæ, s. ꝙ esse eius sit causatum ab alio. & quasi id, quod tribuit alii, aufertur ab eo, vt dicimus de ente ꝙ sit vnũ. nam vnitas nõ intelligitur in ente quid additum substantiæ eius extra animam in esse, sicut intelligitur ex dicto nřo ens albũ: sed intelligitur de eo res priuatiua, & est priuatio diuisionis. & sic necessariũ in esse intelligitur de necessitate

B res priuatiua, quam determinauit substantia eius: & est vt sit necessitas in esse ex se, nõ ex alio. & sic, cũ dicimus possibile in esse ex se, non potest intelligi de eo attributum additum substantiæ extra animam, sicut intelligitur de possibili vero, sed intelligitur de eo ꝙ substantia eius determinet ꝙ esse eius nõ sit necessariũ, nisi ex causa. & ipsum significat substantiam, à qua cum aufertur causa, nõ erit necessarium in esse ex se, sed erit nõ necessariũ in esse, s. negatũ ab eo attributũ necessarii in esse: ac si diceret ꝙ necessarium in esse aliquod eius, quod est necessariũ ex se, & aliquod, quod est necessarium est causa. quod autem est necessarium ex causa, non est necessarium ex se. & nemo dubitat quòd istæ differentiæ non sunt differentiæ substantiales, i. diuidentes substantiam, nec additæ substantiæ: sed sunt res negatiuæ, & relatiuæ: sicut dicimus de re inuenta quòd non significat rem additam substantiæ extra animam, eo modo, quo dicimus de re ꝙ sit alba. Et ex hoc errauit Auicenna, qui existimauit quòd vnum sit additũ sub-

C stantiæ. & sic ipsum esse rei, cum dicimus ꝙ res est. & in futurum disputabitur de hoc. Et primus, qui inuenit hanc præfationem, fuit Auicenna, s. cũ dixit possibile in esse ex se, & necessariũ in esse ex alio. nam possibilitas est attributũ in re prēter rē, in qua est possibilitas. & determinat simplicitas harum dictionum ꝙ id, quod est sub primo, sit cōpositũ ex duobus: vnũ quidē, cui attribuitur possibilitas: & aliud, cui attribuitur necessitas in esse, & est prefatio vilis. sed, cũ intelligitur de eo id, quod diximus, nõ euenit ei dubietas, quã ponit Alg. remanet tñ ei videre verum, cum intelligitur de causato primo possibilitas esse eius, determinet ei ꝙ sit compositum, vel ne? nam, si attributio fuerit relatiua, nõ determinat ei cōpositionem. & non omne, de quo intelligitur res diuersæ, determinat ꝙ sint attributa, addita substātię eius extra animam. nam est hæc dispositio priuationem, & dispositio relatiuorum. Et ideo non tenent aliqui Antiquorum vt numeretur præ-

Error Auic.

Nota de attributis quæ non sunt entia addita substantiæ.

Antiquorū quidā Relatiua noluē esse entia extra animā.

Esse est qd vniuersale ad necessariū ex possibile & quę sit eius diuisio quę videtur ęquoca.

dicamentum relationis in entibus extra animam, s. decem prædicamē D
tis. Alga. autem intulit in sermone suo ꝙ omne habens intellectionē additam determinat aliquid extra animam in actu &. est error, & sermo sophisticus. & hoc patet ex eo, quod dixit. Demum esse est quid vniuersale, & diuiditur in necessarium in esse, & possibile. &, si aliqua differentia partium esset addita vniuersali, sic etiam & alia differentia indifferenter. Nam diuisio ipsius esse ad possibile, & necessarium non est sicut diuisio animalis ad rationale, & non rationale, aut ad ambulans, & narrans, & volatile. ista enim sunt addita generi, quæ faciunt id diuidi in species additas, & animalitas est communis eis. & istæ differentiæ sunt additæ eis. Possibile autem, in quod Auicenna diuisit ens, non est quid extra animam in actu, & est præfatio vilis, vt diximus. nam ens, quod habet causam, in esse suo non intelligitur de eo, nisi priuatio. idest omne id, quod est ex alio, non habet ex se nisi priuationem, nisi cum fuerit natura eius natura possibilis veri. & ideo diuisio entis ad necessarium in esse, & possibile in esse est diuisio nō nota, cum non intelligit per possibile possibile verū. & E
postea de hoc loquemur. Attamen id tantum dicimus hic ꝙ ens, cum diuiditur, aut diuiditur in differentias substantiales, aut in res relatiuas, aut accidentia addita substantiæ. Diuisio autem per differentias substantiales determinat absque dubio multitudinem operationum ab eo: diuisio vero eius per res, & relatiuas, seu accidentales non determinat multitudinem operationum. Si autem aliquis contradixerit quòd diuisio eius per attributa intrinseca determinat ei operationes diuersas, tunc igitur primum principium, emanat ab eo multitudo necessario, & non indiget causato ab eo, quod sit principium multitudinis. Si vero dixerit ꝙ non determinat multitudo attributorum relatiuorum prouenire operationes diuersas, tunc non erunt attributa intrinseca, quæ sunt in primo principio, determinantia prouenire operationes diuersas. & positio ponentis causatum primum hoc modo est melior. Et, cum dixit, & quomodo erit quod est ei ex F
se, & quod est ei ex alio, idem? iste profecto vir existimabat possibilitatem non habere esse nisi in intellectu. Attamen sequitur hoc hic, & nihil prohibetur quin in eadem substātia sit affirmatio, & ablatio in rebus suis, absque eo ꝙ cōsequatur multitudo in hac substātia, vt negat id Alga. &, cum perceperis hoc, poteris soluere totum id, quod dixit in hoc capitulo. Si autem dixerit sequitur secundum hoc vt non sit compositio, nec necessario in esse ex se, nec necessario in esse ex alio, dicimus necessarium in esse ex, alio intellectus comprehendit in eo compositionē in causato, & causa. &, si fuerit corpus, necesse est vt sit in eo vnitas aliquo modo, & multitudo alio modo, s. corpora generabilia, & corruptibilia, s. vnitas in actu, & multitudo in potentia. si vero fuerit non corpus non comprehēdit intellectus multitudinē nec in potentia, nec in actu, sed vnitatem omnibus modis. & ideo deter-

A minauerunt Antiqui de hac specie entium, & dixerunt ꝙ sunt simplicia: sed dicunt de eis quòd causa in eis est magis simplex causato: & ideo tenent quòd primum est simplicius eis. primum enim non intelligitur de eo causa, & causatum omnino: id vero, quod est post primũ, intelligit de eo intellectus compositionem. & ideo secundum apud eos est simplicius tertio. & sic debet intelligi opinio sapientum. & erit dispositio in causa, & causato in his entibus, ac si esset eis multitudo in potentia, quæ appatet in causato, scilicet quòd consequentur ab eo causata multa contigua in aliquo tempore. Et, cum intelligitur hoc ex sermone eorum, & conceditur eis, non contingeret eis dubitatio, quã fecit Alga. Cum vero intelligitur ex sermone eorum quòd secundum intelligit seipsum, & intelligit principium suum, & in eo ꝙ intelligit seipsum, prouenit ab eo vnum, & in eo quòd intelligit de principio suo, prouenit ex eo aliud, quoniam est habens duas formas, aut duas substantias, vt intellexit Alga. de eis est, sermo falsus. nam, si esset hoc,
B esset compositum ex pluribus formis. & illa forma esset vna subiecto, & plures definitione, sicut est dispositio in anima. sed facta est fortis hæc opinio eis ex eo, quod existimant de emanatione ab inuicem. & quasi intendunt intelligere hoc ibi, assimilando hoc agentibus sensibilibus. & in rei veritate scientiæ Diuinæ, ex eo ꝙ mistę sunt his sermonibus, existimantur esse disciplinæ Legistarum. Igitur declaratum est tibi ex hoc sermone ꝙ id, ex quo conatus est Alga. facere consequi multitudinem necessario in esse, quia consequitur apud eos possibili in esse, non est verum. quoniam, si intelligitur de possibili, possibile verum, erit ibi compositio absque dubio. &, si hoc est falsum, vt diximus, & dicemus postea, non sequitur hoc necessario in esse. si vero intelligitur de possibili res intellectualis, non sequitur vt sit neque aliquod ipsorum compositum hoc modo, sed intelligitur de eo compositio ex eo, quod est ex causa, & causato.

Vbi posibilitas ibi necessario est compositio.

C Vult modo respondere rationibus Al. secundum veros philosophos, & repellere errorem Alpha. & Auic. & primo declarat quomodo eius diuisio est insuffi-
ciens. d. dicimus nos, quod quando ipse fecit primo diuisionem, videlicet, quod
non euadit quin sit possibilitas eadem cum esse, aut differt, vult dicere ab esse il-
lius possibilis. dicimus ꝙ non sunt verba vera, nec perfecta. dimisit enim tertiũ
membrum in hac diuisione. vnde opinio eius fuit. ꝙ ista. s. necessitas, & possibi-
litas vel sunt additę essentię, vel primę eadem essentialiter. Deinde exponit ter
tium membrum, quod dimisit. d. s. ꝙ necessitas esse non est quid additum super
esse extra animam, immo est quędam possibilitas in ente necessario: nullãq; in-
ferens additionem super ipsius substantiam & non aliud nisi causę remotionem,
videlicet ꝙ illud principium non causatur ab alio. Deinde exemplificat. d. ve
dicemus de illo, quod est vnum, tandem quod esse non infert in ente quid additũ
extra animã super sua substantia, sicut infert albedo in ente. & ideo dicimus ꝙ
non debet intelligi de vnitate entis nisi significatio priuatiua, scilicet diuisionis
priuatio. Similiter dicimus, ꝙ necessarium esse est denominatio priuatiua, vide-
licet ꝙ suum esse non est ab alio. & sic patet qualiter necessitas nihil ponit in re
necessaria nisi priuationem esse agentis. Deinde declarat de possibilitate illud
idem. d. similiter, quando dicimus possibile esse de se, non est intelligendum ꝙ
ipsa possibilitas sit denominatio, id est res addita super denominati substantiam

extra animam, sicut ipse de vero possibili, immo debet intelligi ꝙ eius substantia non infert ꝙ suum esse sit necessarium, immo ex causa. ergo significatio sua priuatiua est, scilicet separatio necessitatis. Deinde ex his resumit diuisionem quandam. d. quasi diceretur ꝙ necesse esse duas habet species, videlicet necesse esse a se, & necesse per aliud, scilicet ex causa non per se. secundo infert quoddam correlarium. d. ergo non est dubitandum ꝙ hę differentię non sunt substantiales, id est proprie diuidentes ens, sicut differentia generis, scilicet substantiam diuidentes, nec additę super substantiã, immo sunt res negatiuę, & relatiuę. vnde põt syllogismus sic componi: denominationes, q̃ nihil extra animã positiuũ addunt denominatis, non sunt differentię essentiales, & additę substantię diuisę, sed huiusmodi denominationes, s. necessitas, & possibilitas non addunt extra animã aliquã rem, nisi priuatiuam, vt dixi. ideo non erunt differentię essentiales ponẽtes aliquid additum ipsi diuiso. Deinde infert secundum correlariũ. d. ergo, qñ dicimus ꝙ res est ens, non significat quid additum super rei substantia extra animam, vt significat, qñ dicimus albus. hoc probatur, qm̃ id, quod non distinguitur extra animã ab alio, non addit ei aliquid extra aĩam: sed ens non distinguitur extra animã a re denominata. ergo ens extra animã nihil addit rei denominatę. ergo apparet correlariũ per idẽ. Deinde infert tertium correlariũ, & est peccatũ Auic. d. & ideo inuenimus ꝙ hac de cã errauit Aui. prout opinatus fuit ꝙ vnitas est quid additũ super vnius substantiam. & de hoc dixi. 4. Meta. com. 3. in q̃stione mea de hoc, & dicam infra in quinta disputatione. Deinde ordinat se ad sequentia. d. & adhuc diffusius in sequentibus de hac. q. disputabitur, scil. cet. quo differt necessitas ab esse rei. Deinde ponit cuius fuit hic error. d. & primus opinãtium hunc errorem fuit Auic. ipse enim. d. ꝙ id, quod possibile est de se, necessarium est per aliud: cuius rationem. d. possibilitas enim est quędam denominatio in quadam re, & differt sine dubio ab illa re: ideo opinatus est illum errorem. **E**

Deinde ponit peccatum Alg. d. apparet ergo ex verbis Alg. ꝙ quodlibet ens posteriorum a Deo componitur ex duobus: quorum vnum denominatur de possibilitate secundum denominationem de necesse esse. sic reperitur in litera, et vult dicere ꝙ omne post Deum cõponitur ex duobus. quorum vnum est ens possibile, attamen necesse denominatione extrinseca ab existente. & tacuit alterũ cõpar propter famositatem: vel forte litera est corrupta, & debet legi: secundum est denominatum de necesse esse. & tunc res est plana, vt prędicti eramus, id est vt prędiximus. Deinde ponit modũ verũ. d. sed, qñ intelligitur modo superius a nobis dicto, non sequitur incõueniens, quod sequebatur Algazel. modus autẽ fuit, quod non dicant illa nisi priuationes, vel resolutiones. Deinde mouet quęstionem. d. sed adhuc petendum est, s. vtrum, quñ attribuitur possibilitas primo causato, inferat quod illud causatum cõponitur, aut non. Respondet. d. si. n. illa denominatio relatiua esset, nullam infert cõpositionem: cuius causam ponit. d. non namque necessarium est quod quędã res denominantes denominentur ab aliquo, inferat quod sint denominationes additę extra animam, vult dicere quod non sequitur: illę res differunt istis, vel illis denominationibus: ergo istę, vel illę denominationes sunt additę essentiis illarũ rerum differentiũ. Deinde infert quoddam dicẽs, & ideo qui opinati erant, vult dicere quidam opinati sunt quod prędicamentum relationis non debet computari cum esse extra animam habentibus, vult dicere realibus, vt dicit. 12. Meta. com. 19. vel forte hęc verba est probatio illius, quod dixit auctoritate istorum sic dicentium de prędicamẽto relationis. Debes scire, quod necesse esse, et possibile esse dicunt cõpositionẽ quandam secundũ modũ, s. ex re, & carentia causarum: qm̃ necessariũ dicitur, quia caret causis, & est: ergo dicit cõpositionem ex esse, & priuatione causarũ: similiter possibile dr̃, quia nõ est necessarium: ideo dr̃ compositũ ex esse, & carentia necessitatis: ergo oẽs istę compositiones dicuntur relatiuę non absolutę: & hoc iam declaratum fuit, & melius declarabitur. Deinde remouet causam erroris Algazel. d. & Algazel ex sua ignorantia putabat quod quodcunq; haberet additam significationẽ, inferret quid additum extra animam in actu: & hoc est falsum, & sophisticatio. Debes scire quod ad hoc, quod alicui addatur significatio diuersa, sufficit diuersitas mo **F**

Possibile eẽ et necesse eẽ dicunt compositionem quandam.

A di intelligendi vnam rem, vel diuersitas connotatorum: vnde albedo. & album differunt in significatione, adeo quod album addit in significatione aliquid albedini, nõ tamen actum sunt duę res, sed duę in modo: sic etiam esse, & necesse esse: esse enim non differt secundum rẽ a necesse esse, nec econtra: attamen necesse esse addit in significatione ipsius esse, eo quia addit diuersitatem modi, & connotati. Ex hoc apparet error Algazel. qui puta: quod omne addens alteri in significatione, addat in re & esse: & hoc est error purus: & postquam dixit id, vult declarare ratione met. qualiter id sit verum dicens, tandem dicimus quod ens, quod est vniuersale, id est, communissimum, diuiditur ad necessarium, & ad possibile: tunc isto supposito ex meta. arguit: vnde, si differentia vnius partium, id est, vnũ illius diuisi membrum super id vniuersale, additum fuerit, eo modo necessario dicetur de reliqua. scilicet quod illa sit addita super illud vniuersale, Verbi gratia, si possibile est additum super id vniuersale, tanquam res distincta, eo modo erit de necessario, quia est nulla differentia: sed illę differentię non possunt esse ambę additę super illud vniuersale: ergo hypothetice arguendo neutra additur super id vniuersale: maior est manifesta: minor declaratur, quę fuit oppositũ consequentis conditionalis. &.d. diuisio.n. entis ad possibile, & necessarium nõ est similis diuisioni animalis ad rõnale, et irrationale, aut diuisioni eius ad ambulãs, & natans, & volans. cuius rõnem dicit: ea.n. addita super genus, & inferunt ad-
B ditionem.i. compositionem in speciebus: et exẽplificat. d.s. ꝙ animalitas est quid cõe, & hę drię sunt additę super eũ.i. ipsum: sed possibile egressum.i. positũ ab Aui. diuisione nullũ quid extra aĩam actualiter, vult dicere addit enti diuiso, & consequens nec in inferioribus eius: immo est significatio erronea, vt supra dictũ est, ro ꝙ ens qd suũ esse causam habeat, nullã habeat significantiã nisi priuatio tm: sic habet liber meus, & sine dubio est male traducta, & debet sic ordinari, eo qd ens possile, quod suã causam habeat, nullã habet significationẽ nisi priuatio: vult dicere nisi significationẽ, q̃ est priuatio, videlicet. quod quodcunq; ens esse habuerit ab alio.i. dicatur ens possibile, non habet de se nisi priuationẽ, vult dicere necessitatis: vel forte litera põt stare, & vult dicere, oportet quod ens, ꝙ suum esse causam habet, id est, non habet causam essendi nisi suũ esse, & intẽdit ens necesse nullã habet significationẽ nisi priuatio tm. Et secundũ verbum, s.d. videlicet quod quodcunq; ens esse habuerit ab alio, non habet de se nisi priuationẽ, nisi natura ipsius fuerit de natura rei possibilis, vult dicere per hoc, quod aliud ens est possibile esse, quod est ẽt.d. priuationem nisi eius natura sit possibilis possibilitate addita: & sic contra ea, quę dicta sunt. Deinde infert peccatũ Auic.d. & ideo diuisio Aui. de ente ad necessarium esse, & ad possibile diuisio ignota est: qm̃ ex hoc non intelligitur verum necessarium: & hoc melius in se-
C quentibus declarabitur. Deinde ponit vltimam conclusionem in hoc.d. quod tãdem quod declarari debet est, quod ens necessario diuiditur ad substantiales differentias, id est, per differentias essentiales, aut ad dispositiones, id est, per modos relatiuos, aut accidentia addita super entis substantiã: vnde prima istarum diuisio infert multiplicationẽ actionum, id est compositionem ex pluribus in eodem ente, duę vero reliquę diuisiones nullam inferunt pluralitatem. Sed debes scire, quod ipsum ens potest diuidi tribus modis, vel diuisione essentiali per differẽtias essentiales: & sic est impossibile: qm̃, tunc esset genus, & sic omne contentũ sub eo esset compositum, & sic Deus esset in se compositus: vel diuisione accidẽtali per accidentia, & tunc diuiditur in vnum & multa: quę diuisio est secundum hunc philosophum nec in differentias, nec in modo entis, sed in accidentia entis: & sic non facit compositionem in contentis sub eo: per hoc enim, quod ens aliquod est ens, & vnum, non est compositum: vel forte intelligit per diuisionẽ in accidentia, non diuisionem adequatam: qm̃ ens adequate non põt diuidi per accidentia: qm̃ accidens est vnum membrum entis, sed diuisionem inadęquatam: sed quomodocunq;, non facit cõpositionẽ veram in contentis sub ente: tertia diuisio in modos est optima diuisio, & sic ens diuiditur: & sic apparet vltima resolutio huius secundũ hunc philosophum. Et postquã declarauit errores istorũ, & vltimate posuit determinationẽ huius, ad probandum hoc remouet quędã dubia, vt

Tripliciter diuidit ens.

vltimo veritas elucescat: & primo mouet dubium, quod potius cadit in opposi- D
tione Algazel. quam Auerrois, &.d. & si aliquis diceret quod denominationes
dispositiuę diuersitatem actionum inferunt, vult dicere quod posset quis dicere
quod pluralitas modorum in aliquo facit quod ab eo posit prouenire multitudo:
& tunc infert, ergo a primo principio procedit pluralitas necessario, vult dice-
re, quia in eo est pluralitas secudum modum: & tunc infert, & ideo primum prin
cipium non indiget de primo causato, id est, ipso primo causato: vnde, id est, a
quo procedat pluralitas propter illius compositionem, si sine illo potest saluari
pluralitas effectuum contra illos. Deinde inducit solutionem, quam possunt dare
illi, & eam remouet.d. & si vero, vult dicere, dicatur quod pluralitas dictarum
demonstrationum processum diuersarum actionum a primo principio nō infert:
contra arguit.d. simile dici potest quod primi causati de nominibus, vult dicere,
non procedat distinctio effectuum: quoniam non maior distinctio erit in dispo-
sitionibus causati primi, quam causę primę: & concludit errorem istorum.d. patet
ergo ex hoc error huius hominis. Postquam remouit istam opinionem, dat vl-
timo veram solutionem.d. tandem dicimus quod non est impossibile, quod ex
vna & eadem substantia sequatur affirmatio & negatio denominationum: sunt
vult dicere effectus contradictorij prouenientes a denominationibus illis, & ex
hoc non sequitur pluralitas in ipsa substantia, vt opinatus est Algazel. Et ad E
Dubitatio. hoc possunt solui prædicta dubia huius capituli. Sed hic incidit dubium: quonia,
non videtur ratio Auerrois contra solutionem illorum aliquid valere: quoniam
dispositiones in primo causato sunt in modo distinctæ distinctione vera, nō ficta:
Solutio. in primo non nisi ficta distinctione, vt iam dixi in expositione sui capituli. Mihi
est valde difficilis solutio, attamen debes scire, quod Deus et si non dicat aliquā
multitudinem, vt in comparatione ad prius, attamen in se dicit multitudinem in
comparatione ad posterius: eo quia est multus in perfectione, & virtute etiam se
cundum eos. Ex hoc dicit Auerroes. 12. Metaphy. com. 18. & .36, cum ait omnes
formas contineri in eo, ideo distinctio virtutum in Deo in cōparatione ad prius
est ficta, sed in comparatione ad posterius est vera. Ex hoc apparet dictū Auer
rois quod, sicut illa sufficit in primo causato, ita & ista in prima causa: quoniam,
sicut illa non est ficta, ita nec ista, vt dixi. & per hoc apparet solutio ad dubium.
Et postquam soluit dubium illud, vult modo soluere secundum dubium.d. & si
forte aliquis arguit.d. quod ex hoc sequeretur, quod nulla sit compositio in neces-
sario esse ex se, nec in necessario per aliud: hoc dubium secundum me habet col
ligationem cum dictis dixerat enim quod necessarium non dicit nisi priuationē,
& similiter possibile: modo ex hoc apparet vis quęstionis: qm̄, si necessariū posi
tiue nihil dicit, sed tantum priuationem, nullā poterit facere compositionē: vnde
syllogismus sic potest componi: illa non differunt, quorum neutrum facit com- F
positionem in eo, in quo est: sed necessarium ex se, & necessarium per aliud non
faciunt compositionem eis, in quibus sunt: ergo non differunt: minor apparet: qa
ambę priuationem dicunt. Et ad hoc respondet dicens, nos vero ad hoc respon-
demus, quod humanus intellectus facile comprehendit cōpositionem in eo, quod
necessarium est per aliud, videlicet, de causato, vult dicere in causato. Deinde
ponit vbi facilius, & vbi difficilius id comprehendit dicens, vnde vult dicere, si
necesse esse per aliud esset corpus, sequeretur quod debeat reperiri in eo vnitio,
vult dicere duorum quodammodo, & pluralitas quodam modo, s. corpus genera
bile & corruptibile: vult dicere quod in istis apparet facilius adhuc quod in cor
pore cœlesti, s. quia in eo est vnitio in actu, & multiplicatio in potentia in ea
modo, quo partes in potentia continentur in toto: vnde partes actu in toto sunt
vnum, in potentia vero multa. Deinde exponit vbi esset difficile.d. sed, si non
esset corpus, intellectus non comprehendit in eo pluralitatem in actu, nec in po-
tentia: immo est ibi vnitio simpliciter, id est, summa identitas: hoc confirmat au-
ctoritate antiquorum.d. & ideo putabant antiqui hęc species entium, vult dice-
re incorporalium est simplex, sed dicunt quod causa horum entium est simp-
cior causato: similiter opinantur quod primum simplicius omnibus est de primo
principio: & ideo illud primum principium non potest intelligi causa, nec ca-

A fatum: sed in posterioribus primo bene potest pluralitas intelligi: & ideo secundum eos, secundum causatum est simplicius tertio, & deinde: hic non respondet ad formam proprie, attamen pōt ad formam dici, quod licet maior sit falsa, minor est in proposito neganda secundum dicta eius. Ad probationem dicendum, q̄d licet ambo priuationem dicant, attamen non eodem modo: q̄m necessario ab alio dicit priuationem possibilitatis. non tamen priuationem esse, quoniam dependet ex alio: & ita illa probatio nulla est, quoniam credit quod ambo necessariā priuationem dicant eodem modo, quod falsum est. Sed hic dubitatur: quia, non videtur quod primum causatum sit simplicius tertio: q̄uoniam, sicut primum causatum dicitur a causa dependere, ita et tertium: ergo compositio non est maior in illo, quam in secundo. Dicendum, quod semper causatum deficit a causa: ideo, quanto causatum causatur a prima causa mediantibus causis proximis pluribus, tanto plus deficit ab illa prima vniuersalissima: & quanto causatur a prima paucioribus, tanto minus deficit. Ex quo sequitur, quod tertium causatum est imperfectius secundo: quoniam causatur a prima causa simpliciter mediante primo causato nunquam proximo agente, & per consequens deficit a prima, & secunda causa et proxima: & sic est imperfectior. Ad formam dicendum quod, si loquamur de compositione ex duabus partibus realiter distinctis, nullum illorum est altero compositius: quoniam ibi non est compositio ista, sed ibi loquimur de cōpositione ex priuatiuo seu imperfectione, & positiuo seu perfectione. Tertium B causatum est compositius primo propter causam dictam. Deinde concludit dicens, ita debet intelligi philosophorum opinio: ergo, significatio causę, & causati in his entibus, vult dicere, arguit compositionem quasi, si esset pluralitas in potentia apparens in causato: vult dicere quod videtur ista compositio similis compositioni verę. Et debes scire quod, quia quęlibet intelligentia alia a prima est causa, & causatum, ideo quælibet est composita ex perfectione, & imperfectione: q̄m, quia est causa, est perfectior causato: & quia causatum, ideo imperfectior: ideo in qualibet aggregatur compositio ex perfectione & imperfectione, vt vides. Deinde vltimo declarat istam opinionem meliorem esse alia. d. vnde dicimus quod concessis istis nullum nos sequitur Algazel. argumentorum: sed q̄n intelligitur ab eis philosophis quod secundus intellectus intelligit seipsum, & suum principium: & ex eo, quod intelligit se, procedit ab eo quędam res, vult dicere intellectus proximi orbis, seu anima sui orbis: et ex eo, quod intelligit suum principium, procedit ab eo alia res, puta intelligentia proximi orbis: quia secundas habet formas, seu duas substantias, vt putabat Algazel. Dicimus, quod tota hęc positio est error: & arguit contra illud dicens: si enim ita esset compositus, vult dicere, sicut ille dicit: ergo esset de plurali quam de vna forma, & esset illa C forma vna in subiecto, & multæ in definitione. Sed dubitatur: quia, non videtur quod istud consequens sit inconueniens, immo necessarium. Et hoc non solū esset verum in illis, immo in primo, q̄n. 12. Meta. com. 39. in primo est multiplicitas aliquorum, quę sunt vnum in subiecto, plura in modo, vt Auer. ibidem. d. ergo a fortiori, nec hoc est inconueniens. Primo potest dici quod Auer. non arguit contra illum, sed tantum. d. illa, quę habet cōcedere ex positis ab eo: & hoc est vnum, quod non reputat falsum, sed sequens ex positis ab eo. Vel forte potest dici quod aliqua multiplicitas modorum in vno est compossibilis vno modo, & alio modo non. vnde multiplicitas modorum in attributis est possibilis Deo, non multiplicitas modorum generis, & differentię, propter quod illa ab eo negaretur. sic dico quod multiplicitas modorum, sicut ponit Alga. est impossibilis intelligentię: q̄m ponit ꝙ intelligentia sit composita ex duabus substantijs: quarum vna est de substantia primi, altera de substantia propria: quod patet, q̄m alter non causaret diuersa: modo hanc compositionem reputat Auer. impossibilem, quę, licet sit compositio ex modis distinctis, attamen est impossibilis: quia vna natura essent duę naturę: quod est valde apparens impossibile: & tu melius perliste, quoniam est difficile.

Dubitatio. Solutio. Quęlibet intelligētia p̄ter primā est cōposita ex p̄fectione, et imperfectione: q̄m quęlibet est cā, & causatum. Dubitatio. Solutio. Aliter.

HIC QVAERO, vtrum possibile possit diuidi in possibile ex se, & possibile ab alio, sicut necessarium. Secundo quæro quid sit possibile, vt distinguitur Quęstio. 5. Secunda.

Tertia. contra necessarium. Tertio quęro, vtrum diuisio entis sit per necessariũ & pos
Quarta, sibile, an per quę. Quarto quęro, an diuisio entis in illa diuisa sit diuisio gene-
Ad primã. ris in species, vel differentias. & quomodo differt a diuisione illa, & non est illa.
Sicut du- Sine argumentis dicendum ad primam. q. ꝙ possibile sine dubio est duobus mo-
plex poss., dis, vt dicit Auer. in principio huius sol. scilicet a se, & ab alio, sicut duplex est
ita duplex necessarium, scilicet a se, & ab alio. differentia membrorum apparet in hoc: quoniam
necessariũ. possibile a se nihil addit naturę possibili nisi priuationem: possibile autem ab
Causa possi alio addit aliquid reale vltra esse possibile. similiter necessarium a se nihil addit
bilitatis est vltra esse eius necessarium. ab alio addit aliquid vltra esse eius: sed id, quod plus
materia. auget difficultatē, est ex principio horum: hęc. n. sunt vera, sed adhuc non intelli
gibilia. Ideo primo debes scire, quod possibile ab alio addit causas possibili-
tatis. Causa autem possibilitatis prima est materia, vt dictum est secundo Phys.
com. 48. & 2. de Genera. com. 51. & est in litera Aristo. vnde possibile ab alio
addit aliquam rem vltra esse possibilitatis. vnde materia distinguitur secundum
rem ab esse formę, quod est esse possibilitatis: vel ab esse compositi, quod est esse
possibilitatis. ergo possibile ab alio ponit aliud, per quod est possibile vltra esse
possibilitatis. & per hoc apparet quid sit esse possibile a se. quoniam, sicut pos-
sibile ab alio ponit illud aliud, per quod est possibile, vltra esse possibilis, et cau
sam possibilitatis, per quam est tale, ita possibile a se ponit priuationem causarũ
possibilitatis. & sic possibile ab alio, & possibile a se differunt, sicut priuatio &
habitus. Sed dices, id, quod caret causis possibilitatis, est necessarium: ergo
possibile a se est necessarium. consequens est falsum: quoniam possibile non est
Replica. necessarium, videtur mihi quod Auer. velit, quod possibile a se sit necessariũ, sed
Solutio. non absolute, sed ab alio. vnde necesse esse ab alio, & possibile a se sunt vnum
in re, & differunt in modo: quoniam possibile a se dicitur possibile a se, pro
quanto caret causis possibilitatis, per contrarium ad possibile ab alio, quod ha-
bet causas possibilitatis: dicitur quoque necesse esse ab alio, pro quanto non est
natura contingens, sed semper ens, ab alio tamen efficiente. Et apparet quid sit
Quid sit ne- possibile a se, & possibile ab alio, & quomodo differunt. Superest modo de-
cesse eē a se, clarare quid sit necesse esse a se, & necesse esse ab alio. Et videtur mihi, quod ne
et necesse eē cessarium a se est ens semper carens causis necessitatis, & sempiternitatis tam
ab alio. agentis, quam cuiuscunq; ordinis, & generis. & sic solus Deus est necesse esse a
se: quoniam ipse solus habet esse necesse, & per carentiam causarum. necessariũ
vero ab alio dicitur, quod in se est semper ens, habet tamen causam extrinsecã
suę necessitatis, scilicet agens: licet adhuc priuationem dicat, scilicet causarum
possibilitatis, Et sic vno modo est habitus, alio modo priuatio. Si enim refertur
ad causam possibilitatis, erit priuatio. si ad causas necessitatis, erit habitus. Et
cum omnia hęc sint ita, apparet verificatio dictorum Auer. & primo, cum dixit,
ꝙ necesse esse ex se, & ab alio non addit rei aliquid extra animã, verum enim
est vno modo, & falsum vno modo. vnde necesse esse ab alio addit aliquid vltra
esse illius, sed non intrinsecum necesse esse a se nec intrinsecum, nec extrinsecũ
aliquid extra animam addit. Secundo verificatur, quod necessariũ diuiditur in
necessarium a se, & in necessarium ab alio. Tertio verificatur, qualiter possibi-
le a se non addit aliquid extra animam vltra rem, cuius est, sed solum priuationẽ
causarum possibilitatis, & quod possibile ab alio addit causam possibilitatis, sci-
licet materiam, quę est prima causa huius. Verificatur quarto, qualiter possibile
Dubitatio. diuiditur: quoniam quoddam est possibile a se, quoddam ab alio. Sed adhuc re
manet locus quęstionis: quoniam opposita debent habere membra subdiuisionis
opposita: modo necessarium, & possibile non habent membra subdiuisionis op-
Solutio. posita, ergo non erunt opposita; quod est simpliciter falsum. Potest dici: apud
me ista opposita non habent membra subdiuisionis opposita secundum esse di-
stincta, sicut, nec ipsa sunt sic distincta. habent tamen membra subdiuisionis di-
stincta secundum definitionem, & modum: quoniam, licet vna res sit possibilis
ex se, & necesse esse ab alio, attamen secundum diuersos modos, & definitio-
nes: quoniam necesse esse ab alio dicitur membrum subdiuisionis necessarij, vt
est habitus ad ens causatum necessitatis, & id met est membrum possibilis, vt

A priuatio causarum possibilitatis. Et vna est res in subiecto, differens in modo, & definitione: & sic apparet solutio huius quęstionis secundum Auer. Ad hanc quęstionem apparet statim solutio ex positis. videtur enim mihi, ꝙ possibile, vt distinguitur contra necessarium, est conditio, quia aliquid habet causam possibilitatis, indifferens tamen ad habere, & ad carere illa causa. necessarium vero est etiam indifferens ad carere causis necessarijs, & ad habere. vnde opinio istorum non potest bene inspici in eis propter ęquiuocationem: quoniam ęquiuoca non opponuntur. potest tamen inspici facta diuisione in membra subdiuisionis, & tūc melius apparet quomodo opponuntur: & iam tibi declaratum est. Ad hanc quęstionem apparet solutio: quoniam diuisio entis fit per possibile, & necessarium, non tanquam in res distinctas extra animam; qm̄ sine dubio, vt dixi, non opponuntur secundum esse, sed in modo tantum. Sed tanquam in duos primos compossibiles vni in subiecto, non tamen in definitione, vt satis exposui. Et sic patet qualiter opinio philosophorum non est, ꝙ ens diuiditur tanquam in primos modos in esse necessarium, & in esse possibile, vt ly possibile causatur pro eo, quod potest esse, & non esse, vt iam tibi apparet: qm̄ possibile, vt est membrū diuisionis entis, non dicit conceptum, nisi indifferentem, vt dixi. Ad partē secundam iam apparet solutio: qm̄ differentię semper dicunt conceptus positiuos, quia sumitur a diuersis gradibus in re existentibus: qui, licet non distinguatur
B extra animam, attamen semper sunt positiui extra animam existentes: sed diuisio illa in necessarium, et possibile non est tanquam in entia simpliciter positiua, sed indifferentia, vt dixi satis. vnde diuisio generis, & diuisio entis differunt, primo ex parte diuisi, secundo ex parte diuidentium. ex parte diuisi, quoniam ens non ponit rem aliquam extra animam, sed omnia entia modo confuso. genus autem ponit rem extra animam, licet non distinctam a differentijs extra animam: ex parte diuidentium, vt dictum est. esset tamen facilior solutio secundum tenentes pluralitatem formarum: de quo considera.

ALGAZEL.

AIt Alga. Quæstio secunda est vt dicamus intelligere principium suum, aut est ipsummet esse ipsius, & ipsummet intelligere seipsum, aut aliud? si idem, tunc non est multitudo in seipso, nisi dictione ex seipso. si vero aliud, tunc hęc multitudo reperitur quoq; in primo: quoniam intelligit aliud, & intelligit seipsum.

C Modo Alga. adducit secundum argumentum contra philosophos, scilicet Alpha. & Aui. & dicit. Ait Alga. secundum argumentum est hoc. dicemus ꝙ intelligere suum principium, vult dicere in primo causato, est idem cum suo esse, & intelligere sequitur ipsum, aut differunt. si primo, ergo ibidem nulla est pluralitas, & per consequens carebit diuersitate. si secundo modo, ergo pluralitas reperitur in primo principio. ergo intelligit seipsum, & aliud pręter eum. Et hoc potest duobus modis intelligi. vno modo per primum principium, intelligendo primum causatum, quod apud eos est motor vniuersi: & sic apparet consequentia facile, licet non videtur valde inconueniens id, ad quod adducit, nisi tantum apparenter. Et potest intelligi per primum principium Deum, qui tantum vnum dixit, & tunc consequētia nullo modo valere videtur: attamen potest collocari ꝙ valet, eo quia illa multiplicitas in primo causato non est rerum distinctarum in esse, sed in modo. ergo illa est possibilis Deo: quoniam non est plus possibilis secundo, quā primo, quia illa non ponit aliquid reale extra illius esse.

AVEROES.

AIt Auer. Veritas est quòd id, quod intelligit de principio suo, est ipsummet esse ipsius, & quòd sit in natura relationis: & in hoc di-

Primũ est i natura entis qđ est p se, et nõ intelligit de seipso nisi seipsũ.

minuitur a gradu primi: primum vero est in natura entis, quod est ex se. Attamen veritas apud eos est ꝙ primum nõ intelligit de seipso, nisi seipsum, non rem relatiuam, & est quòd sit principium. sed ipsummet apud eos est omnes intelligentiæ, & etiam omnia entia nobiliori modo, & perfectiori omnibus, vt postea dicemus. quare non sequitur ex hoc sermone aliquod inconuenientium, quæ intulit. D

Auerroes modo vult dicere id, quod est dicendum secundum philosophiam eius, &c. d. primum membrum argumenti. d. dicimus nos quod verum est quod id, quod intelligit de sui principio, idem est quod intelligere seipsum. Deinde remouet quoddam dubium: qm̃ posset quis inferre, ergo non differt a Deo. Soluit, ponendo differentiam inter ipsum, & Deum dicens, & est de natura orbis: quod id intelligere est quasi de natura relationis, pro quanto est respectu rei extra se, & in hoc puncto deficit a gradu primi principij: quod declarat. d. primum enim est de natura entis habentis esse de se, ideo non intelligit nisi se, & addit. d. & veritas concessa a philosophis est, quod primus intellectus non intelligit de seipso, nisi seipsum, scilicet ipsum esse principium non aliud relatum, scilicet esse predicamentũ ab alio: & litera est transposita, & debet sic ordinari, sed nihil de seipso s. ipsum esse principium, non aliud relatum: & tunc intelligentiæ, sicut dixi, &c. E Deinde exponit quomodo potest intelligere omnia. d. sed ipse est apud philosophos omnia entia in gradu nobiliori, quam ipsa sunt in seipsis, vt diffusius declaratur in antea. patet ergo ex istis, quod non sequitur huius hominis argumentum. hoc, quod hoc dicit Auer. melius declarabitur in dubio sequenti, ideo dimittatur.

ALGAZEL.

Nonnulla addit antiquior.

AIt Alga. Si autem putauerint ꝙ intelligere seipsum est ipsummet: & non intelligit seipsum id, quod non intelligit, ꝙ ipsum sit principium alterius; igitur intellectus adæquatur intellecto, & conuertetur ad seipsum.

Hic vult dicere, quasi confirmationem argumenti, & dicit, ait Alga. & dicimus quod, si intelligere causatum seipsum idem est, quod seipsum, quia in se est intellectus, vult dicere non medio vnitus. ergo intelligit seipsum, & totaliter qđ intelligens, & intelligibile in eo sunt vnum & idem. Deinde infert secundum consequens, dicens, vnde, si ipsum intelligere seipsum idem est cum seipso, ergo intelligit quod ipsum causatum est causa, vult dicere reliquorum: ergo talis est, vult dicere, est vera causa, aliter intelligendo falsa esset: & tunc debet supplere. sed intelligere se esse causam est intelligere absolute a se, & tunc arguit. sed intellectus conuenit cum eo, quod intelligit. ergo omnia ista reducuntur ad seipsa, idest ad intelligere se, vt causa, quod est intelligere absolute. Et tunc infert, nulla igitur reperitur pluralitas: quod probat. & si ibi esset pluralitas, vult dicere, in intelligendo se, vt causa est, inuenitur aliqua pluralitas. esset ergo simile in primo: quoniam primum intelligit se vt causa. ergo ab eodem primo. s. causato plura, & diuersa non prouenirent. Debes scire quod tota vis huius consistit in hoc, quod primum causatum intelligit se vt causa, vt apparet. eo quia omnibus modis intelligibile, & intelligens in eo sunt idem: sed, vt se intelligit vt causa, est in eo multiplicitas. ergo non potest producere multa. Secundo debes scire, quod litera illa, ergo intelligit quod ipsum causatum, &c. reperitur aliter in libro Alga. dicit enim sic, ergo intelligit ꝙ ipsum causatum est a causa, ergo talis est. Et tunc vult dicere aliter quam dixi: apud enim me quod illud non intelligit, nisi se vt causatum, et quicquid intelligit erit intellectũ, vt causatum, ergo omnia intellecta reducuntur ad seipsum, id est, ad intelligere se vno modo, scilicet vt causatum, F

A causatum, ergo in eo non reperitur pluralitas. & si sic, vult dicere intelligere se vt causatum esset pluralitas, tunc in primo, quod intelligit se vt causa, esset pluralitas per locum ab opposito, & tunc sequitur aliud: & sic videtur mihi qd iste locus pōt duobus modis exponi secūdum quod litera reperitur duobus modis: & secundus modus videtur dictus ab Auer. in solutione eius.

AVEROES.

Dixit Auer. Hoc est falsum. nam esse principiū est quid relatiuū, & non conuenit vt sit ipsummet. &, licet intellexerit ipsum esse principium intellectus, non est tamen ei principiū eo modo, quo est. nam, si hoc esset, perficietur nobile ab ignobili. intellectum enim est perfectio intelligentis apud eos, vt apparet in scientiis intellectus humani. *Esse principiū est qd relatiuū.*

ALGAZEL.

B Dixit Alg. Dicimus, causatum autem intelligere seipsum est ipsummet. nam intelligit seipsum, & intelligit animam suam, & intellectus, & intelligens, & intellectum eius est idem etiā. Deinde, si intelligere seipsum est ipsummet, tunc intelligit φ ipsummet est causatū à causa, quæ est sic: & intellectus æquatur intellecto, & conuertitur totum ad seipsum: igitur multitudo non reperitur. si autem hoc esset, multitudo ergo reperitur in primo, & tunc non prouenient ab eo diuersa. *Non habetur in altero exemplari.*

AVEROES.

Dixit Auer. Quod recitauit hic ex Philosophis circa multitudinem præter primum principium, est sermo corruptus, & non C sequitur secundū radices eorum. nam non est multitudo illis intelligentiis omnibus secundū opinionē eorum. & non differūt apud eos ex parte simplicitatis, & multitudinis, sed differunt ex parte causæ, & causati. & differentia, quæ est inter intelligere primum seipsum, & alias intelligentias intelligere se ipsas secundum eos, est quoniam intelligentia prima intelligit de se aliquid existens ex se, non aliquid relatum ad causam. aliæ vero intelligentiæ intelligunt de se aliquid relatum ad causam earum, & ingreditur in eas multitudo hoc modo. & non est necesse vt sint omnes in eodem gradu simplicitatis, cū non sint in eodem gradu relationis ad primum principium. & nulla earum reperitur simplex, eo modo, quo primum est simplex. quoniā primum numeratur in esse ex se, illæ vero in esse relatiuo. Cum autem dixit postea, si intelligere seipsum est ipsummet, tunc intelligit seipsum esse causatum à causa, quæ sic est: & intellectus æquatur intellecto, & totum conuertitur ad seipsum: igitur non est multitudo.

Et si in omnib' intelligẽti i: intelligẽs & ĩtellectũ sint idem non tñ sunt equales in simplicitate.

si autem hoc esset, multitudo reperiretur in primo, Dicendum ꝙ non D
sequitur, ex eo ꝙ intellectus, & intellectum in separatis sunt idem, vt
sint oẽs æquales in simplicitate. nam ipsi præsupponunt ꝙ in hac re
sese excedunt intelligentiæ adinuicem, quo ad diminutionem. additio
vero non reperitur in rei veritate, nisi in intelligentia prima. Et causa
in hoc est, quoniã intelligentia prima, substantia eius est existẽs in se,
aliæ vero intelligentiæ intelligunt de substantiis suis ꝙ cõstituuntur
ab ea. si autem intellectus, intelligens, & intellectum in vno quoque
earum esset in gradu vnitatis, qui est in prima, esset ens existens in se,
conforme enti ex alio, aut intellectus non æquaretur naturæ rei intel-
lectæ. & hoc totum est falsum secundum eos. & hic sermo totus, & re-
sponsio topica est. Potest tamen fieri in hoc sermo demonstratiuus cũ
paruitate speculationis hominis in rebus istis, si præsupponat, & sciat
prius quid sit intellectus. & nunquam sciet quid sit intellectus, donec
sciat quid sit anima. & nũquã sciet quid sit anima, donec sciuerit quid E
sit animatum. & non possunt haberi ista primo aspectu, & ex scientiis
vniuersalibus, quæ non sunt propriæ, nec proportionatæ. &, cũ aliquis
locutus fuerit de his rebus, antequã sciat naturã itellectus, erit sermo
eius in eis, similis ei, qui somniat. & ideo secta Assaria, cum recitaue-
rit opiniones Philosophorum, ducit ad vltimitatem inconuenientiæ,
& prolongationis hominis à speculatione in entibus.

Postquam adduxit sententiam Alga. vult modo adducere solutiones dictorũ
secundum veros philosophos, &c. d. dicimus nos ꝙ id, quod narrauit nomine phi
losophorum in esse pluralitatis tñ in posterioribus Deo, vult dicere in eo, quod
dicit solũ in posterioribus Deo esse pluralitatẽ, sunt verba erronea, & peripa-
theticorum radices non sequentia. Deinde assignat causam. d. nulla enim est
pluralitas in ipsis actibus, vult dicere separatis apud philosophos, neque apud
eos differunt ex simplicitate & pluralitate, id est, penes simplicitatem & plura
litatem, sed differũt ex causa & causato: & tunc adde maiorem, scilicet sed mo-
tores corporum cœlestiũ sunt intellectus separati: ergo in eis non est differentia
secundum pluralitatem & simplicitatem, sed solum secundum causam & cau-
satum: quomodo differunt secundum causam & causatum, dictum est, & dicam F
forte post: & quomodo non secundum pluralitatẽ & simplicitatem, dicam post
forte, licet dixi multum in alijs. Et postquam remouit vnum errorem, vult mo-
do remouere aliud, quantum ad intelligere in illis, declarando quomodo differt
intelligere primi, & intelligere reliquorũ, & dicit, & differentia, quæ est inter
intelligere primum intellectum seipsum, & intelligere alios intellectus seipsos,
est, ꝙ primus intellectus, vult dicere Dei de seipso quid ens, de seipso intelligit
non relatum ad causam, vult dicere ꝙ primus intellectus non intelligit ni se
non intellectione relata ad causam priorem, & alij intellectus de seipsis quid
relatum ad causas ipsarum: & ideo vult dicere intelligere reliquorum multitu
dinem retinere, vult dicere, quia in eis intelligens, & intellectum non vniun-
tur omnibus modis, vt dicam. Deinde infert modum, quomodo illæ sunt com-
positæ alio a modo Alga. d. quapropter non sequitur, ꝙ sint omnes in vno sim-
plicitatis gradu, vult dicere æqualiter simplices, Et syllogismus sic compon-
tur: omnia causata, quæ non sunt in vno gradu relationis ad primum principiũ
eorum, nec habent simplicitatem illi similem, non sunt in vno gradu; sed nul-
la causata ad eorum causam habent vnum gradum relationis, nec sunt ei simila
in simplicitate: ergo nulla causata eorum sunt in vno gradu simplicitatis: ma
est manifesta per se: minor autem habet duas partes: & primam relinquit pro

A manifesta, secundam probat. d. primus enim habet esse de se, vult dicere non a causa priori eo, & alij habent esse relatum, & per consequens non habent æqualem gradum simplicitatis ad primum. Deinde venit ad formam argumenti, & primo repetit illud. d. sed id, quod dixerat, videlicet φ, si intelligere seipsum idem est quod seipsum, ergo intelligit se causatum a causa, ergo talis est: sed intellectus adæquatur ad intelligibile: ergo omnia ista reducuntur ad seipsum: nulla igitur est ibi pluralitas: & si esset recepta, vult dicere ibi pluralitas, similiter esset in primo intellectu: & hoc fuit motum Alga. voluit quasi argumentare: in separatis idem est intelligens & intelligibile, vt probatum est per argumentum iam dictum ab eo, ergo omnes sunt æquales in simplicitate: consequentia probatur, quia aliter in Deo esset compositio, vt dictum fuit. Auer. negat consequentiam: concedit enim antecedens, & negat consequentiam: quoniam posita identitate in illis inter intelligens & intelligibile, adhuc habet latitudinem, & solum in primo est simplicitas summa, & summa identitas: in reliquis vero, quia non sunt æquales in gradu relationis ad primū, nec erit æqualis identitas, immo quanto intelligentia est inferior, tanto in ea reperitur maior compositio, vt dicam: et sic probatio nihil est: & hoc dicit philosophi enim ponunt quod intellectus in hac proprietate in hoc, quod est idem intelligens & intelligibile in eis secundum magis & minus, & dicta simplicitas non reperitur secundum rei veritatem: vult dicere in fine nisi in primo intellectu.

B Deinde dat causam diuersitatis. d. & causa huius est, quia substantia primi intellectus est quid per se existens, vult dicere in causatis & absolutis: & alij intellectus intelligunt de seipsis. quod in primo intellectu consistant, vult dicere quod intelligunt ipsos esse causatos a primo: & tu potes ex hoc componere duos syllogismos, & sic persiste. Deinde redit ad id, quod iam dixit. d. vnde, si intellectus intelligens, & intelligibile in quolibet horum essent in gradu vnitatis, vult dicere simplicitatis, quod sunt, id est, qualiter sunt in primo, esset earum substantia similis substantiæ aliorum, vult dicere, omnes essent vnius & æqualis perfectionis: quod est falsum, & hoc fuit iam declaratum. Et postquam dixit tot, vult modo se excusare a diligentiori explanatione, & causam ponit, dicens, & est notandum quod ista verba, vult dicere sua, & eorum rationes sunt dialecticalia: sed bene potest inuestigari de hoc demonstratiue qui vellet, licet compressensio humana intelligibilibus præsuppositis profundis deficiat: & si litera non est corrupta, vult dicere, quia est ei difficultas aliqua circa cognitionem illorum profundam. Et oportet perscrutatorem præscire, quid est intellectus, & ante præscire quid est anima, & ante præscire quid est animatum, & omnia oportet vt præsciantur alibi diligenter, & seriatim: non

C enim præsenti loco possunt talia ex improuiso declarari: quare ergo ad præsens sunt dimittenda. Ecce quomodo Auer. excusat se, & causam suæ excusationis innuit, & tu considera.

SED hic est quæstio, quæ licet sit dicta ante, in quæstione de intellectu, attamen pro nunc volo eam aliqualiter discutere, scilicet vtrum in primo, intelligent & intelligibile sint vnum, & idem omnibus modis, & per consequens quomodo in reliquis vera sit, ipsum intelligens, & intelligibile non sunt idem omnibus modis, sicut in primo: arguo φ non in primo vniuntur omnibus modis: quoniam intellectus primi non intelligit, nisi inquantum causa reliquorum: sed causa refertur ad causatum: ergo intellectio primi est relatiua, sicut intellectio aliorum: ergo intelligibile, & intellectus ille non omnibus modis vniuntur: sic enim arguit Auer. de alijs intelligibilibus. In contrarium est Auer. hic. Pro solutione præsentis quæstionis, primo volo accipere aliqua, quasi præmissas. Secūdo ex illis declarabitur intentio huius philosophi. Quātum ad primum, oportet accipere φ intelligentiæ, respectu primi, sunt in dissimili gradu, volo dicere quod intelligentiæ, non sunt eiusdem, & æqualis perfectionis cum primo. hęc propositio est manifesta, eo quia causantur a primo, ergo deficiunt a perfectione primi: quoniam causatum causatur perfectione aliqua, quę saltem continetur in causa eius. Secunda propositio est, quod intelli-

Solutio.

Prima positio.

Secunda,

gentię nō sunt a primo equaliter punctualiter recedētes, immo vna plus, alia mi D
nus recedit. hæc ꝓpositio appartt, tū ex verbis Arist. 2. Cœli. tex. cō. 62. vide
verba Auer. ibidē. tū ratione, qm̄ Deus est causa primę intelligētię in genere
causę proximę, & in genere cāę vniuersalis, secūda aūt est causa tertię in gene
re causę ꝓximę, & prima. s. Deus est causa illius tertię in gñe causę vniuersalis,
& tertia est causa quartę in gñe causę proximę, & secūda causa quartę in gene
re causę vniuersalis, Deus aūt in genere causę vniuersalissimę, & sic de omni
bus. vnde vltima causatur a penultima tāquā a causa proxima & particulari,
ab alijs tanquā a causis secūdis, & a Deo tanquā ab vniuersalissima causarum:
& hoc est manifestū sępe in ista disputatione. Ex hoc apparet, qualiter intelli
gentię non sunt oēs equaliter punctualiter recedētes: quia prima recedit minus
secunda, & secūda minus tertia, eo quia semper causatū deficit a causa eius tam
proxima, quā vniuersalissima. Tertia propositio. quęlibet intelligentia citra

Tertia.

primā intelligit primū. s. Deum. qm̄ omnis talis mouet propter primū tanquam
propter finē intellectū, vt dicā, Deo duce, ī vltima disputatione huius libri. s. 14.
vnde & Arist. 12. Me. tex. cō. 36. declarauit idē. Quarta propositio. in oībus

Quarta.

separatis intellectionibus intellectio, & eorū substātia est vna, & eadem aliquo
modo: & licet sit declaratū hoc pro parte, attamē in disputationibus sexta, et se.
prima melius rationibus fortissimis declarabitur. ergo intelligere existēs in sub
stātijs separatis citra primū, non est Deus omnibus modis. hoc apparet, eo quia E
tunc oēs essent Deus, qm̄ intelligere est substātia intelligentiarū, vt dixi in quar
ta. Ex his oportet declarare modū, quō primum principium intelligit reliqua

Quō primū principiū intelligit oīa post ipm̄, & econuerso.

post ipsum, & quomodo reliqua intelligunt ipsum: & illud, quod primo aspectu
apparet, est, ꝙ intelligentiæ non intelligunt primum, quia habent a materia, quę
sunt similitudines deriuatę a primo, sicut oculus meus per similitudinē coloris
ipsum colorē inspicit. hoc apparet, eo quia in illis intellectus, & intellectū sunt
vnum in esse, vt dictū est. Secundo apparet, ꝙ non intelligunt primum, quia
sunt esse primi: qm̄, vt dictum est, omnes recedūt a primo, eo quia causantur ab
illo, vt scis ex dictis. Tertio apparet, ꝙ intelligant primū per earū substantias
& essentias: qm̄ intellectio & intellectus sunt vnū, vt dixi. Et cū non intelligāt
primū per species, nec per hoc, quod sint illius causę, & per hoc, quod per essen-
tias eorū intelligunt. ergo, vt sunt causata a primo, intelligūt illud primū: intel-
ligentię igitur, quia intelligunt se causatas a primo, ideo intelligūt primū. Et, cū

Intelligētiæ intelligunt Deū, inquātū intelligūt se causatas esse a Deo.

dixi ubi modū, quomodo intelligūt primū, oportet declarare quō in intellectio-
nibus non se habent equaliter & pūctualiter respectu primi: qm̄ prima intelli-
gentia, quę est primo causata, intelligit primū in gradu proximo sibi, vt, scilicet
est causatum et proximum, ideo vnio inter intellectum eius, & intelligibile pa
rum recedit ab vnione intellectus & intelligibilis in primo. tertia autem intelli
gentia duo causata intelligit primum, sed vnio intelligibilis cum eius intelle- F
ctu est minor, quam in secunda, quoniam ibi non solum est intellectio primę sim

Intellectiones intelligētiarū nō sunt equales respectu primi.

pliciter, scilicet Dei, sed etiam secundæ, quæ fuit eius causa, ideo intellectio in
tertia, & intelligibile multiplicatur secundum quod, vt causatum non modo in-
telligit primū, quod fuit illius causa vniuersalis, immo & secundum, & sic de
quarta, & quinta vsque ad infimam. Ex quibus apparet, quod vnitas in teli-
quis intelligentijs cum intellectu non est punctualis, immo ibi reperitur plus,
& minus. Et cum omnia hæc sint verificata: apparet qualiter intelligētia vna
est altera simplicior, quoniam proxima Deo, quia parum recedit a Deo, immo
vnio intellectus eius cum intelligibili, quod est Deus, est parum recedens a sim-
plicitate summa, & sic minus composita. tertia vero, quia recedit per secūdam,
plus intelligibile & intellectus multiplicatur: quoniam intelligibilia sunt duo,
& intellectus vnus. ergo intellectus eius est compositior tali compositione. Su-
perest modo videre quomodo Deus intelligit reliqua. & dicendum quod Deus
non intelligit reliqua, nec per species, nec per hoc, quod causatur ab eis: ergo
per hoc, quod est eis causa essendi. Tunc primo aspectu apparet, quod Deus

Deus intelligēdo se intelligit alia,

intelligit illa intelligendo se tantum: quoniam perfectio eius est tanta quanta
intelligentiarum, & maior, quoniam est causa earum, & ideo non intelligit,

A quia deficit ab illis, immo, & quia continet illas perfectiones illorum. Secundo
apparet, quod intellectus eius & intelligibile omnibus modis est idem. quoniã
intellecta non sunt in eo tanquam causa in causato, sed potius ipse est in illis
isto modo. ideo intellectus & illud intelligibile sunt vnum omnibus modis.
Tertio apparet, quod intelligentia sibi proxima intelligit tertiam ei proximã
eodem modo, sicut prima intelligit reliquas, scilicet, quia est causa illius, &
sic de alijs. Pro intellectu solutionis argumenti, debes scire quod per compo-
sitionem non intelligit Auerro. compositionem ex intellectu & re intellecta,
vel ex duabus rebus secundum esse distinctis, sed ex gradu perfectionis a gra-
du imperfectionis, & ideo intelligentia proxima Deo est composita parua com
positione, quia ei tantum vnus gradus perfectionis deficit, propter quod in-
tellectus & intelligibile plus vniuntur quam in reliquis. in tertia, quia duo gra-
dus deficiunt, scilicet primæ, & secundæ, & ideo intellectus & intelligibile
plus componuntur compositione dicta, & sic de alijs. & quia in prima nulla
deest perfectio, sed omnium perfectiones continet, ideo ibi nulla est composi-
tio inter intellectum, & intelligibile. Ad argumentum igitur dicendum quod
Deus non intelligit alia sub tito respectu causæ, quia sic intelligeret rem re-
spectiue, & sic cognitio non esset absoluta. vnde Deus intelligit illa, quia esse
suum. vel posito quod intelligat se esse causam, adhuc non sequitur quod sua
B intellectio sit alio modo composita: quoniam, vt causa, non deficit a perfectio-
ne si præhabet illam, & non debet dici intellectio illa composita. Sed dices, Replica.
ergo eius intellectio erit relatiua. nego argumentum: quoniam, non refertur ad Solutio.
aliud extra se, sed ad se: quoniam perfectiones aliæ omnes continentur sub eo,
ideo non refertur nisi ad se: non sic de alijs, quoniam aliæ intelligunt Deum, nõ Deus extra
per perfectionem, quam habent illius: ideo intellectio earum refertur ad aliquid- se nihil intel
extra se, & ideo solus Deus nihil intelligit extra se. Et hæc non possunt per- ligit.
fecte intelligi, nisi videas ea, quæ dixi in lib. de intellectu. & forte dicam post. Excusatio.
Et debes scire, quod omnia hæc sunt dicta philosophorum, & non sunt hic pro-
bata rationibus, sed posita. ego autẽ in libro meo de intellectu adduxi vias eo-
rum, quibus concluserunt ista, & ibi adduxi solutiones veras nostræ legis. nunc
autem sit dictum in tantum.

ALGAZEL.

AIt Alga. Et dimittamus rationes vnitatis eius omnimode. siqui-
dem vnitas auferetur hac specie multitudinis.

C Hic Alga. arguit iterum contra philosophos, vnde dicit, ait Alga. Et modo nos dimittemus allegationes vnitatis primi principij, vult dicere argumenta probantia ipsum esse vnum. non enim apparet ꝙ sit vnum omnimode: quia ex dicta possibilitate remouetur ab eo vnitas, vult dicere: si primum principiũ potest multa producere, remouetur ab eo vnitas: sed ipse est summe vnum, nos. n. admittimus ipsum esse vnum, quoniam potest probari demonstratiue, ergo primum principium non potest multa producere.

AVEROES.

AIt Auer. Idest quòd, cum ipsi posuerint primum intelligere seipsum, & intelliget de se quòd sit causa alterius, debent ponere quòd non sit vnum omnimode. nam adhuc non est declaratum quòd necessario est vnum omnimode. & hoc, quod dixit, est opinio aliquorum Peripateticorum, qui exponunt eam esse opinionem Aristo.

Huic respondet Auer. sed primo repetit vim argumenti.d.dicimus nos. quod D intendit hic Alga. dicere, quod posito quod primus intellectus seipsum intelligat de seipso, quod est causa posteriorum eius, vult dicere, posito quod intelligat se esse causam multorum posteriorum. potest igitur dici quod non est summe vnus, nisi alio modo probabitur, vult dicere, posito illo antecedente sequitur ipsum esse summe vnum: cui respondet Auer. dicens, & hoc, quod hic dixit, vult dicere consequens illatum est sine dubio peripatheticorum opinio, & asserunt eam esse argumentabilem .i. probabilem opinionē: vnde, apud peripatheticos Deus est multiplex in virtute. & ita non est summe vnus, licet sit summe simplex secundum omnes. & sic non illud est necessarium, licet videtur impossibile. Debes scire, quod vnum, inquantum vnum, nec excludit summam simplicitatem, nec includit, quoniam ratio formalis vnius consistit in priuatione, vt dictum est, scilicet in diuisione in se a quolibet modo, cum ista ratione potest stare summa simplicitas, & remoueri: vnde vnitas numeralis est summa & maxima vnitas, attamen compositionem patitur: sic apparet, qualiter licet Deus sit summe simplex, non tamen propter hoc debet esse summe vnus: immo summa simplicitas arguit multitudinem perfectionum, vt dictum est 12. Metaphysi. commen. 39.

Quāuis Deus sit sūme simplex, nō tñ est summe vnus.

ALGAZEL. E

AIt Alga. Si autem dixerit primū non intelligere nisi seipsum, & intelligere se ipsum est ipsummet: & intellectus, & intelligens, & intellectum est vnum, & non intelligit aliud. Responsio huic est multipliciter, & primo quod hanc opinionem propter falsitatem eius expulerunt Auicenna, & alii verificantes, & existimauerunt quod primum intelligit seipsum esse principium ad influendum id, quod influitur ab eo. & intelligit entia omnia in speciebus suis intellectione vniuersali, non autē particulari. nam vituperauerunt sermonē dicētis quod ex primo principio non prouenit nisi intellectus vnus, & quod non intelligit quod prouenit ab eo. & intellectū eius est intellectus, & influitur ab eo intellectus, & anima orbis, & corpus orbis, & intelligit seipsum, & causata eius tria. sed causa eius, & principiū eius nō intelligit nisi seipsum. igitur causatū est nobilius causa. quoniā a causa non F influitur nisi vnū: ab istis vero influuntur tria. & primū non intelligit nisi seipsum: hoc vero intelligit seipsum, & substantiā principii, & substantiam causatorum. Qui aūt contentatur vt sit sermo eius quod Deus glo. sit in hoc gradu, iam posuit eum viliorem omni ente intelligente seipsum. nam id, quod intelligit eum, & intelligit seipsum, est dignius eo. ipse enim non intelligit nisi seipsum, & prouenit ex eis depressio excellentiæ eius, adeo quod auferunt id, quod intelligitur in eo de celsitudine & constituerunt eum tanquā mortuum, cui non est dominium, in eo quod gubernat mundum, nisi quod differt a mortuo, in eo quod cōsyderat seipsum tantum. Sic meritum reddat Deus glo. deuiantibus a viis eius, & tortuose incedentibus, decipientibus seipsos, & negantibus dictum suum glo. In principio creauit Deus, cogitantibus quidem in Deo prauas cogitationes, & credentibus quod res diuinæ assimilantur in occultatione earū virtutibus carnalibus, & errantibus quidē in intell-

A ctibus suis, & cogitantibus q̃ sit eis amplitudo, & non indigentia mã
datis Dei. & secutum est eis propter hoc, q̃ coacti sunt concedere con
stitutionem eorum intellectorum reduci ad id, quod si recitaretur, in
somnio admirarentur eo.

Hic Alga. soluit motiuũ philosophorũ, vnde dicit ait Alg. et, si aliquis diceret
qd̃ primus intellectus nõ intelligit nisi seipsum, & intelligere seipsum idem est
quod seipsum. vult dicere, sunt oibus modis esse illius. ergo intellectus intelligẽs
& intelligibile est vnũ oĩmode, & nõ intelligit aliud. hoc igitur est argumentũ
philosophorũ: cui respõdet Alga. d. hęc verba, nos respõdemus dicẽtes qd̃ hæc
opinio reprobata est ab Auic. & alijs veracibus philosophorũ. dicunt. n. quod
primus intelligit seipsum principiũ quod ab eo influit, & intelligit oĩa entia di
stincte speciebus. sed vniuersali modo, non tñ particulari. ipsi nãq; negant opi
nionẽ, dicentes, qd̃ a primo principio non procedit nisi vnus intellectus tm̃, &
id, quod intelligit, est intellectus, & influit ab eo intellectus, & anima orbis, et
corpus orbis. hæc verba possunt intelligi primo, sicut iacent: & tunc, sine dubio
videtur sibi contrarius, qm̃ ipse non ponit illud, quod modo sibi imponit Alga.
nisi forte ipse Auicen. non habebat inconueniens, dicere duo opposita secundũ
diuersum modum. s. quorum vnum creditum, aliud secundum philosophiam. vel
B forte litera est corrupta. & vbi dicit hæc opinio reprobata est, vult, & debet di
ci approbata est: & vbi dicit, & intelligit omnia entia distincte speciebus, de
bet dicere non intelligit: & tunc sermo est manifestus per se. Sed, quomodo est,
& qualiter sit, videbimus hoc in solutione dubij forte, vel saltem apparebit
ibidem intẽtio istorum. Deinde videtur mihi, quod arguit contra opinionẽ il
lam peripateticorũ. d. & intelligit. vult dicere primus intellectus seipsum, &
sua tria causata, scilicet animam orbis, & orbem, & intellectũ alterius orbis, &
intelligit etiã ipsius causam: & suum principium, vult dicere, Deus non intelli
git nisi seipsum. ergo sequitur ex hoc, quod causatum est nobilius causa. vnde
potest syllogismus sic componi. Intellectus intelligens Deum, & tria alia, est
nobilior intellectu intelligẽte Deũ tantum. Sed primus intellectus causatus
intelligit Deum, & tria alia, & Deus non nisi se: ergo primus intellectus causa
tus est nobilior Deo: minor probatur, & sic componitur. intellectus, a quo pro
cedunt tria illa, omnia intelligit. a quo vnum, vnum intelligit: sed Deus non ni
si vnum causat, & primus intellectus tria. ergo sequitur conclusio illa. huius po
nit minorem tantum. d. prout a causa. vult dicere a Deo non influit nisi vnum:
& ab illo, scilicet causato tria influunt, videlicet quod primus intellectus non
intelligit nisi seipsum: & istud primum causatum intelligit seipsum, & suã cau
C sam, & suum principium. ergo talem Deum gloriosum ponere facit eum defe
ctuosiorem vllo ente seipsum intelligente: quia, sine dubio qui eum intelligit, &
seipsum etiam, nobilior est illo, prout ille tãtum seipsum intelligit. Deinde ostẽ
dit vltimate quid dicunt. d. tandem, quod isti philosophi esse benedicti vult di
cere Dei, æquiparant quasi ad esse mortui. Sed differt a mortuo, prout mortuus
seipsum non sentit, sed ipse Deus sentit. quare dicimus quod omnia ista sunt erro
nea, & absit, quod attribuantur ipsi benedicto Deo. immo meditamur quod hãc
opinionem opinantes debent ab ipso Deo turpiter puniri: & vix ab eodẽ de
bent, id est sunt digni indulgentiam, nec veniam reperire.

AVEROES.

Dit Auer. Qui aũt vult perscrutari in his rebus, debet scire q̃ multæ rerũ, quæ affirmantur in scientiis speculatiuis, Cũ ad eas ingressum fuerit primo aspectu, & cum eo, quod vulgus intelligit de hoc, erũt respectu eorum similes ei, quod percipit som-

niator in somnio, vt dixit ipse. & multæ harum non sunt de eis propo D
sitiones de genere propositionũ, quæ sunt intelligibiles apud vulgus, & proferunt eas his rebus. Attamen non est modus, vt sit de eis prolatio sufficiens, sed vt eis mediantibus proueniat veritas ei, qui procedit in scientia earum modo veridico. Verbi gratia si dicitur vulgo, & ei, qui est altioris gradus, ꝙ Sol, qui videtur oculo quantitate brachii, sit centum septuaginta vicibus maior, quàm est terra, incipient hoc negare. & qui hoc consyderat, erit apud eos vt somniator. & erit difficile nobis persuadere eius hoc cum propositionibus, quibus habetur veritas de proximo, & paruo tempore. Attamen non est modus perueniendi ad hanc scientiam, nisi per viam demonstrationis ei, qui incedit via demonstratiua. Et, cum hoc fuerit ignotum in quæsitis Geometricis, & demum in rebus Mathematicis. multo magis erit in scientiis Diuinis, scilicet si aliquid expositum fuerit vulgo, videbitur falsum, & inconueniens primo aspectu, & simile somnio. nam in hac specie scientiarum non sunt propositiones probabiles, quibus possit E
intellectus contentari, qui est primo aspectu ignarus, sicut intellectus vulgi. quia videtur ꝙ id, quod apparet intellectui in fine, est apud eum inconueniens primo aspectu. & non euenit hoc solũ in rebus speculatiuis, sed etiam in factiuis. Et ideo, si imaginati fuerimus aliquam artem non apparere, deinde videatur esse, videbitur hoc primo aspectu inconueniens. & ideo tenent multi ꝙ istæ artes sunt ex comprehẽdentibus, non humanis: & aliqui attribuunt eas Dæmonibus: aliqui vero Prophetis, adeo ꝙ existimauit Benhazam ꝙ fortissima rationum, ꝙ reperiatur Prophetia est reperiri has artes. Et, cum sic fuerit debet perquirens veritatem, cum reperiet sermonem inconuenientem, & non reperiet propositiones probabiles ad remouendum illud inconueniens, vt non credat quòd ille sermo sit inconueniens, & perquiret eum viis, quibus existimat aduersarius peruenire ad eum, & versetur in hac doctrina longo tempore, & cum ordine, quem requirit hæc res, quam differt. Et, cum hoc reperiatur in aliis scientiis, quã F
Diuinis multo magis debet hoc reperiri in scientiis Diuinis, propter distantiam harum scientiarum à scientiis, quæ sunt notæ primo aspectu. Et, cum sic fuerit, debes scire ꝙ non potest esse in hoc genere prefatio topica, vt est in aliis quæstionibus. & ars Topica est iuuatiua, & licita in aliis scientiis, & prohibita in hac scientia. Et ideo determinauerunt multi ex speculantibus in hac scientia, quod hoc totum est incumbere substantiæ, cui non incumbunt intellectus. nam, si scirent qualitatem eius, erit prima intelligentia, & generabilis, & corruptibilis eadem. Et, cum sic fuerit, Deus glo. vindictam facere dignetur de eo, qui loquitur his sermonibus loquela vulgari, & loquitur topice in Deo glo. absque scientia. Et ideo existimatur ꝙ Philosophi sunt in vltimitate debilitatis in his scientiis. & propter hoc dixit Alga. ꝙ sciẽtia eorum Diuina est existimatiua. Attamen omnino nos conabimur

Ars Topica est iuuatiua et licitiua in alijs sciẽtijs sed in diuina est ꝓhibita.

A declarare ex rebus probabilibus, & propositionibus notis, licet non fuerint demonstratiuæ. Et non faceremus hoc, nisi quia iste vir posuit hanc similitudinem in hac scientia excelsa, & abstulit homines peruenire ad summum bonum in rebus excelsis, & Deus vindictam de eo faciat. Et sufficit mihi loqui de rebus, quæ excitauerunt Philosophos ad credendum ista de primo principio, & aliis entibus, & de eo, ad quod peruenerunt intellectus humani, & dubitationibus euenientibus in hoc, & declarabimus etiam vias, quæ mouerunt Loquentes ex Mauris ad id, ad quod peruenerunt de credulitate de primo principio, & aliis entibus, & dubitationibus euenientibus eis in hoc, & de eo, ad quod peruenit scientia eorum. quoniam hoc mouebit diligentē ad habendum veritatem, & præbebit ei sollicitudinem speculationis scientiarum vtriusq; sectæ. & hoc totum faciemus, secundum ꝙ concurret ad hoc Deus glo. Dicimus ꝙ Philosophi speculati sunt de notitia entium cum scientiis suis, & non adhæserunt sermoni cogentis eos ad recipiendum sermonem suum absq; demonstratione: imo quandoq; contradicunt rebus sensibilibus: & inuenerunt res sensibiles, quæ sunt sub orbe dupliciter, s. habentes animam, & non habentes animam: & inuenerunt in eis id, quod generatur, generati ex re, quam appellant formam: & est id, quod fit ens, postquam non fuerat: & ex re, quam appellant materiam: & est id, ex quo generatur. nam inuenerunt ꝙ omne, quod generatur, generatur ex aliquo alio, quod appellant materiam. Et inuenerunt etiam id generari a re, quam appellauerunt agens, & propter aliquid, quod appellauerunt finem: & constituerunt quatuor causas, & inueneruht rem, qua generatur generatum, scilicet forma generati, & res, a qua generatur, & est agens propinquū ei vnum, aut specie, aut genere. in specie autem, vt homo generat hominem, & equus equum: in genere vero, vt generari mulum ab equa & asino. Et, quoniam causæ non procedunt apud eos in infinitum, posuerunt causam agentem primam permanentem. & aliqui eorum dixerunt ꝙ ista causa sint corpora cœlestia: & aliqui posuerunt esse principium abstractum cum corporibus cœlestibus: & aliqui posuerunt esse sub eo, & contenti sunt generari corpora simplicia ex cœlo, & principiis corporum cœlestium: quoniam necesse est apud eos etiam vt ponant eis causam agentem. In eo autem, quod est sub corporibus cœlestibus, ex rebus generabilibus abinuicem animatis, necesse est vt ponant propter animam aliud principium, & est tribuens animam, & influens formam, & scientiam, quæ videtur in entibus: & est id, quod appellat Galenus virtutem informatiuam. Et aliqui horum posuerūt hanc virtutem principium abstractum, & aliqui posuerunt eam intellectum, & aliqui animam, & aliqui corpus cœleste, & aliqui primum. & appellauit Galenus hāc virtutem creatorem, & fuit ei dubium vtrū sit Deus, aut aliud. Et hoc totum est in animalibus, & plantis, habentibus semina. sed in aliis ex plantis, & animalibus, non proiicientibus

Quomō philosophi speculati sūt res ipsas, & earum habuerunt cognitionem. Vide infra disp. 6.

semina, manifestum est eis indigere hoc principio multo magis. & D hoc est id, ad quod peruenit speculatio eorum de entibus, quæ sunt sub cœlo. Et speculati sunt etiam de cœlis, postquam conuenerunt in hoc, ꝙ sint cœli principia corporum sensibilium, & determinauerunt ꝙ corpora cœlestia sunt principia corporum sensibilium mutabiliũ, quæ sunt hic, & principia specierum, aut solum, aut cum principio separato. Et, quia speculati sunt de corporibus cœlestibus, patuit eis quòd non sunt generabilia eo modo, quo ista sunt generabilia, & corruptibilia, scilicet id, quod est sub corporibus cœlestibus. quoniam generatum, in eo ꝙ est generatum, apparet de eo ꝙ est pars huius mundi sensibilis, & non perficitur generatio eius, nisi ex eo quod est pars: generatum enim ex eis generatur ab aliquo, & cum aliquo, & in aliquo, & loco, & tempore. Et inuenerunt corpus cœleste esse conditionem requisitam in generatione eorum, quoniam sunt causæ agentes remotę, si enim essent corpora cœlestia generata hac generatione, essent hic corpora præcedentia, quæ essent conditio requisita in generatione eorum, E adeo quòd essent pars alterius mundi, & essent hic corpora cœlestia, vt sunt hæc corpora. Si autem illa corpora essent etiam generata, necesse est vt sint ante ea corpora cœlestia alia, & procedet in infinitum. Et, cum totum hoc habitum fuerit apud eos hoc modo speculationis, & multis aliis modis patuit eis ꝙ corpora cœlestia nõ generantur, nec corrumpuntur eo modo, quo generantur, & corrumpuntur ista inferiora. nam generatum nõ habet definitionem, nec declarationem, nec intellectum aliud, quam hoc: & apparuit eis ꝙ ista etiam: licet corpora cœlestia habeant principia, quibus mouentur, & ex eis. Et, qm̃ speculati sunt de principiis horum, apparuit eis quòd necesse est vt principia eorum, mouentia ea, sint entia non corporea, nec potentiæ in corpore. Quòd aũt principia eorum non sint corpora, apparet, qm̃ sunt principia prima corpora continentia mundum. Quòd vero non sint potentiæ in corporibus, ita quòd corpora sint conditio requisita in esse F eorum, sicut est in principiis compositis, quæ sunt hic in animalibus, patet. quoniam omnis potẽtia in corpore apud eos est finita: diuiditur enim ad diuisionem corporis: & oẽ corpus, quod est huiusmodi, est generabile, & corruptibile, s. compositum ex materia & forma: & materia quidem est conditio requisita in esse formæ. Vlterius, si essent principia eorum, vt sunt hęc principia, essent corpora cœlestia, vt ista, & indigerent corporibus aliis præcedentibus. Et, quoniam habitum fuit apud eos esse principia huiusmodi, scilicet non corpora, nec esse potentias in corpore: & iam habitum est eis de intellectu humano formam habere duplex esse, esse quidem intellectuale, cum spoliatur a materia, & esse sensibile, cum fuerit in materia, verbi gratia lapis habet formam materialem, & est in materia extra animam, & formam, quæ est comprehensio, & intellectus, & est abstracta a materia in anima: sequitur necessario apud eos vt sint hæc entia abstracta simpliciter in-

A tellectus absoluti: quoniam, cum fuerit intellectus, in eo quòd est abstractus ab alio, tunc ille profectò, qui est abstractus simpliciter, multo magis debet esse intellectus. & sic sequitur apud eos vt id, quod intelligunt hæ intelligentiæ, sint formæ horum entium, & ordo repertus in hoc mundo, sicut est in intellectu humano. nam intellectus nihil aliud est, nisi comprehendere formas entium, in eo quòd sunt absque materia. Et verificatum est apud eos ex hoc, quòd entia habent duas entitates, entitas quidem sensibilis, & entitas intellectualis: & proportio entitatis sensibilis ad intellectualem est sicut proportio factorum cum scientiis facientis. Et crediderunt propter hoc, quòd corpora cœlestia intelligunt hæc principia, & eorum gubernatio, in eo quòd est hic ex entibus, est ex eo quòd sunt habentia animam. Et, quoniam comparauerunt inter has intelligentias separatas, & intellectum humanum, tenuerunt quòd istæ intelligentiæ sunt excelsiores intellectu humano: licet communicent cum intellectu humano, cum

B intellecta earum sint formæ entium: & forma vniuscuiusque earum est id, quod comprehendunt ex formis entium, & ordine eorum. vt intellectus humanus est id, quod comprehendit ex formis entium, & ordine eorum. sed differunt, quoniam formæ entium sunt causa intellectus humani: perficitur enim ab eis, sicut perficitur res, quæ reperitur cum forma sua. sed iste, intellecta earum sunt causa formarum entium. nam ordo, & proportio in entibus est aliquid sequens, & proueniens ab ordine, qui est in iis intelligentiis separatis. ordo vero, qui est in intellectu nostro, sequitur ad id, quod comprehendimus ex ordine entium, & proportione eorum. & ideo est diminutus nimis: quoniam non comprehendimus multum de ordine, & proportione entium in intellectu nostro. Et, cum sic fuerit, formæ quidem entium sensibilium habent gradus in esse. & vilius est esse earum in materiis: deinde esse earum in intellectu humano est dignius, quam esse earum

Intellectus Intelligētiarū sunt cāę entiū: entia vero intellectus nostri, cū ab eis pficiat.

C in materiis: deinde esse earum in intelligentiis separatis est nobilius, quam esse earum in intellectu humano. Iterum habent in intelligentiis illis gradus excedentes se adinuicem in esse, sicut est excessus intelligentiarum illarum adinuicem inter se. Et, cum speculati fuerint etiam de corpore cœlesti, tenuerunt ꝙ sit in rei veritate vnum corpus simile vni animali, habens quidem vnum motum vniuersalem, similem motui animalis vniuersali, & est moueri localiter totum corpus eius, & hic motus est motus diurnus: & tenuerunt ꝙ alia corpora cœlestia, & motus eorum particulares sunt similes membris vnius animalis particularibus, & motibus eorum particularibus: & crediderunt propter copulationem horum corporum adinuicem, & conuersionem eorum ad vnum corpus, & vnum finem, conuenire, & adiuuari in vna operatione: & est vniuersus mundus, quia omnia deueniunt ad vnum principium: sicut est in artibus multis, quæ intendunt ad vnum effectum, quòd reducuntur ad vnam artem principalem. Et crediderunt.

Corpus cœleste est simile uni animali. Vide 12. Cō. 42. 71. & 74. & supra disp. 1. & infra et.

De intellectione Dei, & intelligẽtiarum.

propter hoc ꝙ ista principia separata tendunt ad vnum principium separatum, quod est causa omnium. & forma huius principii est ordo, & proportio, quæ est in omnibus entibus. & hic ordo, & proportio est causa aliorum ordinum, & proportionum eius, quod est sub eo. & intelligentiæ superant se adinuicem secundum esse earum cum eo, in propinquitate, & remotione. & prima intelligentia apud eos non intelligit, nisi seipsam: & intelligens seipsam intelligit omnia entia excelsiori esse, & nobiliori ordine, & proportione: & illa, quæ est sub ea, substantia eius est secundum quòd intelligit de formis, & ordine, & proportione, quę sunt in intelligentia prima: & excessus earum adinuicem est secundum excessum earum in hac re. Et sequitur ex hoc apud eos vt vilior non intelligat de nobiliori id, quod intelligit nobilior de seipso: nec nobilior intelligit id, quod intelligit vilior de seipso, scilicet vt sit id, quod intelligit quælibet earum de entibus in codẽ gradu. nam, si hoc esset, essent idẽ, & non distinctæ. Et hoc modo dixerunt quòd prima intelligentia non intelligit nisi seipsam, & quæ est post eam, intelligit primam, & non intelligit eam, quæ est sub ea, quoniam est causatum. si autem intelligeret eam, fieret causatum causa. B & crediderunt ꝙ illud quod intelligit prima de seipsa, est causa omniũ entium. & eius, quod intelligit vnaqueq; intelligentiarum, quę sunt sub ea, aliqua est, quę est causa entium propriorum huic intelligentię, scilicet in creatione eorum, & aliqua est, quæ est causa suipsius, & est intellectus humanus secundum se totum. Secundum hoc debet intelligi opinio Philosophorum in his rebus, & his, quæ induxerunt eos ad hanc credulitatem in mundo. Et, cum bene consyderentur, non sunt minus sufficientes, & quietantes animum, quàm res, quæ mouerunt Loquentes huius gentis, scilicet primo Mahatazelam, & secundo Assariam, ad credendum de primo principio id, quod crediderunt, scilicet ipsi crediderunt ꝙ hoc sit substantia, non corporea, nec in corpore, viuens, sciens, volens, potens, loquens, audiens, & videns. nisi ꝙ secta Assaria fuit causa sectæ Mahatazelæ, & quòd hæc substantia est agens F omnium entium immediate, & sciens ea scientia infinita enim sunt infinita: & remouerunt causas, quæ sunt hic. & hæc substantia, viuens, sciens, volens, audiens, videns, potens, & loquens reperitur cum omnibus, & in omnibus, i. copulata cum eis copulatione in esse. Et hæc positio existimatur de ea ꝙ eueniunt ei multæ obiectiones. nam hoc tale ex entibus est de necessitate de genere animæ. anima enim non est corpus, & tamen est substantia, viuens, sciens, potens, volens, audiens, videns, & loquens. Igitur isti posuerunt principium entium animam vniuersalem separatam a materia, ex eo quòd non sentiunt eam. Postea autem narrabo quæstiones, quæ sequuntur hanc positionem. Et quod manifestum est de eis, vt est sermo de attributis, est vt sit hic substantia composita æterna, & erit hic compositio æterna. & est aliter, quàm ponit secta Assaria, ꝙ omnis compositio est innouata: quo-

A niam est accidens, & omne accidens secundum eos est innouatum, & posuerunt cum hoc omnia entia esse operationes possibiles, & non tenent ꝙ sit in eis ordo, nec proportio, nec sapientia, quæ ordinat naturam illam entium, sed crediderunt ꝙ omne ens est possibile vt sit, aliter quàm est. & hoc sequitur eis in intellectu de necessitate. Et ipsi etiã tenent in rebus artificialibus, quibus assimilantur naturalia, ꝙ sit ordo, & proportio, quæ appellatur sapientia: & appellant artificem sapientem. Et in eo, quod dicunt, & eo contenti sunt, in eo ꝙ sit in toto vniuerso tale principium, est ꝙ assimilant operationes naturales operationibus voluntariis. & dixerunt omnis operatio, in eo quòd est operatio, prouenit ex agente, volente, eligente, viuente, & sciente: & natura huius operationis, in eo ꝙ est operatio, hoc determinat. & dixerunt in hoc id, quod non est viuens, est inanimatum, & mortuum: & mortuum non prouenit ex eo operatio: ergo id, quod nõ est viuens, non prouenit ex eo operatio. & negauerunt operationes prouenientes B ex rebus naturalibus, & negauerunt cum hoc vt sint operationes in rebus viuis, quæ apparent. & dixerunt ꝙ istæ operationes proueniunt coniunctim in viuente apparentia: agens vero eorum est viuens, quod non apparet. & sequitur eis vt non sit vita rebus, quæ apparent, quoniam vita conuenit rei apparenti propter operationes suas. Vlterius vellem scire vnde prouenit eis hoc iudicium in re occulta? Via autem, qua processerunt ad constituendum hunc efficientem, est quoniam posuerunt innouatum habere innouantem. & in hoc non proceditur in infinitum: vnde de necessitate perueniet ad innouãs antiquum. & hoc est verum, sed non declaratur ex hoc ꝙ hoc æternum non sit corpus: quare oportet vt copuletur huic ꝙ non omne corpus est antiquum, cui accidunt multæ dubitationes. & non sufficit in hoc eos declarare mundum habere innouans. nam potest dici ꝙ innouans eum sit corpus antiquum, in quo non est aliquod accidentium, quibus probauerunt cœlos esse innouatos, non ex reuolutionibus, nec ex alio. nam ponunt cõ C positum antiquum. Et, quia posuerunt corpus cœleste generatum, posuerunt id alio modo, quàm intelligitur de generatione in re apparenti: & est vt sit ex re, & tempore, & loco, & aliquo modo, & conditione, non autem vniuersaliter: quoniam in rebus apparentibus non est corpus generatum ex non corpore, nec ponunt ꝙ agens eius sit sicut agẽs apparens: agens enim apparens, actio eius est vt mutet ens ex dispositione ad dispositionem, non ꝙ mutet priuationem ad esse, sed facit id quiescere, scilicet ens ad formam, & denominationem animalem, qua permutatur hæc res ex vno ente ad aliud ens, diuersum ab eo, in substantia, definitione, nomine, & verbo. Et ideo tenebant Antiqui quòd ens simpliciter non generatur, nec corrumpitur. vnde, cum conceditur eis cœlos innouatos esse, non possunt declarare eos esse primum innouatorum. & tamen apparet ex eo, quod scriptum est in libro excelso, cum dixit In principio creauit cœlum, & terram, &c. &, cum dixit

Appellat librũ Bibliæ librũ excelsum velut nolit.

Deus in cœlo præparauit sedem suam, & cum dixit, Et extendit eos D vt tabernaculum. Agens autem apud eos efficit materiam generati, & formam eius, si crediderint habere materiam, aut efficit id secundum totum, si crediderint esse simplex, vt crediderunt de substãtia indiuisibili. Si autem hoc sic se habet, tunc hæc species agentis mutat priuationem ad esse apud generationem, scilicet generationem substãtiæ indiuisibilis, quæ est apud eos fundamentum corporum, & mutat esse ad priuationem apud corruptionem, scilicet apud corruptionem partis indiuisibilis. & manifestum est non conuerti contrarium ad contrarium. nam non conuertitur ipsa priuatio ad esse, nec ipsum calidum ad frigidum, sed priuatum est id, quod fit ens, & calidum frigidum, & frigidum calidum. & ideo dixit secta Mahatazala quòd priuatio sit substantia: sed posuerunt hanc substantiam denudatam denominatione ipsius esse, antequàm fuerat mundus. Sermones autem, ex quibus existimauerunt sequi non generari aliquid ex aliquo, sunt sermones non veri. & magis sufficiens ex illis est, cum dixerint si aliquid E esset ex aliquo, procederet in infinitum. Et responsio huic est hoc impossibile, cum esset secundum rectitudinem, quoniam sequeretur infinitum in actu: sed non est impossibile circulariter vt ex aere erit ignis, & ex igne aer in infinitum, & subiectum æternum. nam sustentaculum eorum in innouatione vniuersi est quòd id, quod non euadit ab innouationibus est innouatum: & vniuersum est subiectum innouationum, & non absoluitur ab innouationibus: ergo est innouatum. & magis quod sequitur eis de falsitate, concedendo hanc rationem, cum conceditur eis hæc propositio, est quòd ipsi non præbent iudicium quòd id, quod non euadit ab innouationibus apparenter, sit innouatum in eo quòd est innouatum ex aliquo, non ex nihilo. & tamen ipsi ponunt vniuersum esse generatum ex nihilo. Vlterius hoc subiectum apud Philosophos, & est id, quod appellant materiam primam, non euadit a corporeitate, & corporeitas simpliciter apud eos non est innouata. Propositio autem dicens quòd id, quod non euadit ab innouationibus, est innouatum, non est vera nisi in eo, quod non euadit de eodem innouato. id autem, quod non euadit ab innouationibus, quæ sunt eodem genere, quibus non est principium, quæro vnde sequitur vt sit subiectum eorum innouatum? & ideo, quia persenserunt hoc Loquentes sectæ Assariæ, copulauerunt huic propositioni aliam, & est impossibile esse reperiri innouationes infinitas, s. non habentes principium, nec finem: quod sequitur apud Philosophos. Et hoc, & similia sunt inconuenientia sequentia positionem eorum: & sunt plura inconuenientibus sequentibus Philosophis, & positionem eorum, quòd idem agens, quod est primum principium, sit agens eius, quod est in mundo immediate, nam hęc positio contradicit ei, quod videtur ad sensum de actione rerum adinuicem. Et fortius, quod dixerunt in hac re, est quòd agens, si esset passum, procederet in infinitum. Attamen hoc seque-

Corporeitas æterna ē materię primę. F

A retur, si agens esset agens, ex eo quod est passum, & motor motor, ex eo quod est motum. & non est sic: quoniam agens est agens, in eo quod est in actu: quod enim non est, nihil agit. quod vero sequitur ex hoc, est vt finiantur agentia passa ad agens, quod non est passum omnino, non autem vt auferantur agentia passa, vt existimauerunt homines. Præterea magis sequitur ex conclusionibus eorum falsitas, quam sequitur ex propositionibus, a quibus venerunt ad conclusiones: quia, si esset principium entium, habens vitam, scientiam, posse, & voluntatē, & essent hæc attributa addita substantiæ, & substantia illa non corporea, tunc nulla esset differentia inter animam, & hoc ens, nisi quod anima est in corpore, & hoc ens est anima, quæ non est in corpore. & quod est huiusmodi, est necessario compositum ex substantia, & attributis. & omne compositum indiget necessario componente. nam impossibile est vt sit aliquid compositum ex se, sicut impossibile est vt sit generatum ex se. generatio enim quæ in actu generantis, nihil aliud B est, nisi compositio generati, & generans nihil aliud est, nisi componens. Demum, sicut omne passum habet agens, sic omne compositum habet componentem efficientem. compositio enim est conditio in esse compositi, & impossibile est vt sit res causa in conditione esse sui: nam sequeretur vt esset res causa sui ipsius. & ideo Mahatazilæ, cum ponebant hæc attributa in primo principio reduci in substantiā, non addita ei, eo modo, quo inueniuntur multa attributorum substantialium multis entibus vt esse, & vnum, & æternum, & alia, sunt viciniores veritati, quam secta Assaria, & opinio Philosophorum in principio est vicina opinioni Mahatazilæ. Ecce quod narrauimus res adductas ab istis sectis ad credulitates istas de prinio principio. De inconuenientibus autem, quæ sequuntur ambabus sectis, illa, quæ sequuntur Philosophis, iam adduxit ea Alg. & iam præcessit responsio nostra quibusdam eorum: & vlterius postea afferemus eam. quæ vero sequuntur loquentibus, iam innuimus hic in hoc sermone. Et C reuertamur ad cognoscendum gradum cuiusque sermonis sermonum positorum ab hoc viro in hoc libro de præfatione, & sufficientia, ac mensura veritatis, vt promisimus. coacti autem fuimus narrare sermones probabiles, qui induxerunt Philosophos ad has credulitates de principiis vniuersi: cum ex eis possit responderi aduersariis in eis, quę sequuntur eis ex inconuenientibus, & narrauimus inconuenientia, quæ sequuntur Loquentibus etiam: quoniam iustum est vt habeatur notitia rationum eorum in hoc, & vt extrahantur ex eis rationes eorum, cum quibus ratiocinantur: & iustum est etiam, vt dicit sapiens, vt vir afferat rationes aduersario, sicut affert sibi ipsi, scilicet vt inuigilet in perquirendo rationes opinionis eius, & concedat ex eis id, quod concedit sibi ipsi. Et dicimus quod id, quod Loquentes existimauerunt quod primum principium, si non intelligit nisi se, ipse ignorat totum, quod creauit, hoc profecto sequitur, si id, quod intelligit de

Agens est agens in eo quod ē in actu.

Oē passum habet agēs.

Quo pacto Deus, intelligēdo seipsū, cuncta intelligat.

se, esset aliquid præter entia simpliciter. id vero, quod ponunt, est ꝙ id, quod intelligit primum de seipso, est esse entia nobiliori esse, & est intellectus, qui est causa entium, non ꝙ intelligit entia, in eo ꝙ sunt causa intellectionis eius, sicut est in intellectu nostro. & dictum eorum, ꝙ ipsum non intelligit aliud ab eo ex entibus, scilicet ꝙ ipsum non intelligit ea eo modo, quo nos intelligimus, sed modo, quo nullum intelligens ea intelligit præter Deum glo. nam, si intellectio eorum esset modo, quo ipse intelligit, esset communis eis scientia. absit. & hoc est attributum proprium Deo glo. & ideo determinauit aliquis Loquentium ꝙ est Dei glo. attributum sibi proprium, præter septem attributa, quæ ei constituerunt. Quare non concedimus scientiam eius denominari quòd sit vniuersalis, nec ꝙ sit particularis. vniuersale.n. & particulare sunt causata ab entibus: & ambæ scientiæ sunt generabiles, & corruptibiles. Et nos declarabimus hoc magis, cum loquemur an sciat particularia, vel ne: vt est mos eorum in positione huius disputationis: & declarabimus ꝙ sit quæstio vana in Deo glo. Hæc autem quæstio includitur inter duas partes necessarias. quarum vna est, quòd Deus, si intelligit entia, ita ꝙ sunt causa scientiæ eius, tunc sequeretur ꝙ intellectus eius esset generabilis & corruptibilis, & perficeretur nobile per ignobile. &, si esset substantia eius præter intellecta rerum, & ordinem earum, esset hic alius intellectus, qui non est comprehensio formarum entium, prout sunt, ordine, & proportione. &, cum ambo ista sint inconuenientia, sequitur vt id, quod intelligit seipsum, sciat entia nobiliori esse, quàm sit esse, in quo entia reperiuntur. Et quod testatur, ꝙ idem ens reperiuntur ei gradus in esse, est id, quod reperitur de anima, nam color exempli gratia, reperiuntur ei gradus in esse, quorum alter est nobilior altero. quoniam. vilissimus graduum eius est esse in materia, & habet esse nobilius isto, & est esse eius in oculo. nam hoc esse est esse coloris, comprehendens seipsum: & quod habet in materia est esse inanimatum non comprehendens seipsum. & iam declaratum est etiam in scientia de Anima ꝙ color habet etiam esse in potentia imagioatiua, & est nobilius, quam esse eius in virtute visiua. & sic declaratum est ꝙ est ei in virtute memoratiua esse nobilius, quàm esse eius in virtute imaginatiua, & habet in intellectu esse nobilissimum omnium horum esse. & sic dicimus ꝙ in substantia scientiæ primę est esse nobilissimum omnium esse eorum, & est esse, quod impossibile est vt sit aliud esse nobilius eo. Id autem, quod narrauit ex Philosophis de ordine influxus principiorum separatorum ab eo, & numero eius, quod influitur ex quolibet principio illorum principiorum, est res, cuius non erit demonstratio de aduentu eius, & terminatione eius. & ideo non reperitur definitio, quam narrauit in libris Antiquorum. Quòd autem omnia principia separata, & non separata influantur a primo principio, & propter influxum huius potentiæ vnius erit totum vniuersum vnum, & ex eo copulantur omnes partes eius, adeo ꝙ totum in-

Diuisio Quęstionis de scientia Dei.

Obserua de nobilitate essendi rerū.

A tum intelligit vnā operationem, sicut est dispositio in corpore vnius animalis, qđ est diuersarū potētiarū, mēbrorū, & operationū, qm̄ fuit apud sapientes vnū ens propter potentiā vnā influxam ei à primo, est res, ad quā conueniunt omnes. qm̄ cœli apud eos vniuersaliter sunt vt vnū animal: & motus diurnus, quē habēt oēs, est sicut motus localis vniuersalis totius animalis: & motus, quos habēt partes cœli, sunt sicut motus particulares mēbrorū animalis. & iā cōstituta fuit apud eos demōstratio ꝙ aiali est vna potētia, qua vnum est, & qua oēs potētiæ, quæ sunt in eo, intendunt vnam operationē, & est cōseruatio aialis. & hæc potentia copulata est potentiæ influxæ à primo principio. &, nisi esset hoc, separarentur partes eius, & ipsum non permaneret ictu oculi. Si aūt est necessario animali vni vna potētia spiritualis, transiens per omnes partes eius, qua est pluralitas, tunc id, quod reperitur in eo ex potentiis, & corporibus, erit vnū, adeo ꝙ dicitur de corporibus repertis in eo ꝙ sint corpus vnū, & dicitur de potentiis repertis in eo ꝙ B sint potentia vnā, & erit proportio partium entium ad totum vniuersum proportio partium vnius animalis ad vnū animal: ergo de necessitate erit vt sit dispositio eorū in partibus vitalibus, & potentiis motiuis animalibus, & intellectualibus hęc dispositio, s. ꝙ est in eis vna potentia vitalis, qua copulātur adinuicē oēs potētiæ spirituales, & corporales, & transit in oēs vno transitu. & nisi esset hoc, nō esset hic ordo, & proportio. & secūdū hoc verificatur sermo, ꝙ Deus creat omnia, & manutenet, & conseruat, vt dixit, Verbo Dei facti sunt cœli. Et non est necesse ex transitu huius potentiæ in res multas, vt sit illi potētiæ pluralitas, vt existimauit, qui dixit ꝙ ex primo principio vno influitur primo vnū, deinde influuntur ab hoc vno plura. quoniam existimatur ꝙ sequatur hoc, si assimilaretur agens absq; materia agenti, quod est in materia. vnde, si dicitur nomen agentis de eo, quod est absque materia, & eo, quod est cum materia, est æquiuoce. & hoc quidem declarabit tibi possibilitatem emanationis pluralitatis ab vno. Præterea, qm̄ C esse aliorum principiorum separatorum est in eo ꝙ imaginantur de eo, & non est quod prohibeat quin ipsum sit idē, in quo imaginantur multa imaginationibus diuersis, sicut non est impossibile in pluralitate vt imagineturde ea vna imaginatione: & iam reperimus quòd corpora cœlestia omnia in motu eorum diurno imaginantur ipsa, & orbis stellarum fixarum eadem imaginatione: nam mouentur vniuersaliter hoc motu ab vno motore, & est motor orbis stellarum fixarū: & reperimus eis etiam motus proprios diuersos, & necesse est vt sint motus eorum ex motoribus diuersis aliquo modo, & eisdē aliquo modo, & est ex copulatione motuum eius motui primi orbis. quoniam, sicut si aliquis imaginatus fuerit quòd auferatur membrum vnum commune membris animalis, aut potentia communis, auferuntur omnia membra huius animalis, & omnes potentiæ eius, sic est dispositio in orbe, & partibus eius, & potentiis eius motiuis, demum

Idem supra.

Ecce ꝓportionē vniuersi ad vnum Animal.

Agēs de materiali & immateriali dr̄ æquiuoce.

Mundus est similis vni ciuitati.

principiis mundi,& partibus eius cum primo principio,& adinuicem. D Et mundus maxime similis est apud eos ciuitati vni.nam,quemadmodum ciuitas consistit in vno Principe,& multis Vicariis sub illo primo Principe deputatis,sic est dispositio apud eos in mũdo.nã, quemadmodum alii Vicarii,qui sunt in ciuitate,copulantur primo Principi,eo ꝙ Princeps primus est is,qui tribuit vnicuique eorum dominia illa secundũ finē,propter quē fuerant illa dominia, & secundũ ordinē operationum producentium ad illos fines,sic est dispositio in Principe primo, qui est in mundo cum aliis Vicariis & declaratum est apud eos quòd qui tribuit finem entibus separatis à materia, est is, qui tribuit esse. quoniam forma, & finis sunt idem in hac specie entium: & qui tribuit finem his entibus est,is, qui tribuit formam: & qui tribuit formam est agens: ergo qui tribuit finem his entibus est agens. & ideo videtur quòd primum principium sit principium omnium istorum principiorum, in eo quòd est agens, forma, & finis. De dispositione autem eius cum entibus sensibilibus: quo- E niam ipsum est, quod dat eis vnitatem: & vnitas, quæ est eis, est causa esse pluralitatis,quam copulat illa vnitas,erit profecto principium horum omnium,in eo ꝙ est agens,forma,& finis.& omnia entia perquirunt finem suum cum motu, & est motus, quo perquirunt finem suum,ad quem creata sunt.& hoc est omnibus entibus naturaliter,homini vero voluntarie.& ideo præcipitur ei præter alia entia,& est credens præ cæteris. Contingit aũt sapiētibus dicere ꝙ ista dominia,quę sunt in mundo,licet oĩa proueniant ab vno primo principio, aliqua quidem eorum proueniunt ab eo immediate, & aliqua mediate cum progressu,& ascensu à mundo inferiori ad mundum superiorem.quoniã repererunt partes orbis aliquas propter motus aliquarum: & hoc attribuunt primo, vsque quo deueniant ad primum simpliciter. & innuitur eis,& declaratur vnus ordo,& operatio,qua communicãt omnia entia vna cõicatione,& peruenire ad graduationem, quam cõpre- F hendit speculans in entibus.apud ascensum ad sciẽtiam primi eit difficile:& quod comprehẽdũt scientiæ humanæ de eo est vniuersaliter. Sed id,qđ induxit homines ad credendũ ꝙ sint ordinata,& graduata à primo principio,secundũ graduationem orbiũ corũ in loco,est qm̃ viderũt ꝙ orbis superior,in eo ꝙ apparet de eo,est excelsior eis, qui sunt sub eo,& alii orbes sequuntur eum in motu eius: & crediderunt propter hoc id, quod recitatum fuit de eis in graduatione secundum locũ.

De nobilitate & ordine orbium.

Et posset dicere aliquis, forte graduatio, quæ est in illis, est propter operationē,non propter ordinem in loco.quoniã, cũ manifestũ est ꝙ operationes planetarum,& motus eorum,sunt propter motum Solis, forte motores eorum intendunt, & innituntur in motione sua motui Solis,& Sol prouenit à primo. Quare non inueniuntur in hoc quæsito propositiones veræ nisi ex parte dignioris,& nobilioris.Et his habitis reuertamur ad id,in quo fueramus.

A Ad remonendum errorem Alga. Auer. premittit quoddam valde vtile, dein-
de prosequitur accipiendo quædam, quasi fundamēta, ex quibus apparebit pec-
catum Alga. vnde dicit. dicimus quod oportet illum, qui de talibus eximijs pro
positis tradere vult, quod sciat de certo, quod multę rerum in artibus politarum,
quando improuiso & sine doctrina pręcedentis aduenium, vt cōsuetum est in-
ter vulgares, apparent illi intellectui recte somnia, vult dicere, quantū ad hoc,
quia vulgus ei non credit, ideo propositiones illę inuenię apparent somnia: ma
xime, quod multi istorum, scilicet sapientum carent propositionibus similibus
illis, quę recte sunt apud vulgares, & ideo nulla via est de eis, vt possunt de ta-
libus clare informari. deinde dat causam huius. d. veritas enim nequit, vt plu-
rimum, ostendi nisi illis, qui per suam vitam recte ambulant, vult dicere secun-
dum naturalem, & moralem dispositionem. & ideo multa, quę sapientibus pate
fiunt demonstratiue, apparent vulgo somnia. Verbi gratia, si diceretur alicui
vulgari, licet esset in altiori gradu omnium discretior, vult dicere quantumcun-
que esset omnibus alijs prudentior, quod sol, qui nobis apparet de mensura
vnius pedis, id est, quantitatis vnius pedis, maior est tota terra. 166. vicibus, ne-
garet sine dubio totaliter, & iudicaret sine dubio quod est falsum, nec sapien-
tes quidam ingenio ad informandum eum pręualerent, nisi cum proprijs pręam
bulis necessarijs per longum tempus assiduatis. Deinde per locum a maiori ar-
B gum dicens, vnde, si pręsupposita Mathematica sic se habent, quanto magis in
radijs propositis diuinis, id est, Metaphysicalibus, scilicet quando proposita di-
uinę scientię exponuntur vulgo. & ea improuiso audiuntur, apparent eis erro-
res, & somnia. non enim in hac scientia reperiuntur propositiones, quod intel-
lectus communis, scilicet vulgo, & sapientibus possit quietari. Deinde confir-
mat hoc. d. & non tantum nobis accidit hoc in artibus speculatiuis, immo etiam
in artificijs. quod declarat. d. &, si imaginemur ꝙ quędam ars ab hoc mundo
amissa esset, postea imaginaremur eandem iterare, vult dicere in mundo, vide-
retur improuiso hęc impossibilis, & hoc maxime accidit in artibus nigroman-
tię: quamobrem opinati sunt multi hominum, quod istę artes non acquirūtur ex
humanis comprehensionibus, immo dicunt aliqui quod traduntur a dęmonibus,
aliqui vero dicunt quod traduntur ab angelis, scilicet prophetis: & ideo dixit
quidam sapientum quod hę artes maximum sunt testimonium prophetię. De- Nota de demone manifestāte artē archimię.
bes scire, quod quidam Neapoli multum in his artibus vacabat, & continue in-
cantabat dęmones vt sibi prędicerent ingenium faciendi archimiam, tandem
venit semel & quidam in somnijs barbatus, & dicit, Ioannes surge, & accipe
charta in illam existentem in tabula, & operare sicut dicit. iste subito surrexit,
& accepit illam, & operatus est artem faciendi archimiam mirabilem, & illo
C die fecit: tandem deposuit chartam iterum in capsa bene clausa, & nocte ventu
ra dęmon rapuit illam: iste mane quęsiuit eam, & nusquam inuenit: tertia nocte
iterum dęmon dixit sibi, Ioannes, Ioannes parum sciuisti. (non amplius iste
cogitabat quicquam;) & tandem sciuit quod error eius fuit, quia non transcri-
psit illam. hoc scio & probatum fuit, & vidi argentum mirabile, licet amplius
non poterat facere. Ego tamen in istis per rationes naturales procedēdo ne- Quęstio: an ars negromātię sit vera.
scio quid dicam. Si enim teneamus operationem, & fundamenta peripatheti-
ca, scilicet quod omnis substantia separata mouet aliquam stellam, difficile est
saluare ista fieri ex virtute dęmonum, immo impossibile. Ex alio videmus tot
famosos viros in hac arte, vt narrat Auicen. in sua negromantia inuocasse dę-
mones, & fecisse effectus mirabiles, adeo ꝙ homo rapitur de prouincia in pro-
uinciam, de loco ad locum, & multa alia mirabilia, quę non possunt nisi ex dę-
mone fieri. Pręterea, relatum est mihi, sępe visum esse hominem vnum semel in-
fluere doctrinas deputatas, ita. s. Aristo. quod non. Platonis, ita Auer. quod non
Auic. qui virtute quorundam verborum inuocatur in Aula, & secum loquitur,
& facit actus humanos, & operationes corporales, & dicit se esse dęmonem.
Ver. g. Aristo. vel Auerro. qui scit tantum quantum Auer. neque plus, neq; mi-
nus: & hoc non potest esse nisi intellectus, quoniam operationes scientificę nō
pñt prouenire nisi ab intellectu; licet. n. corporales possumus reducere ad virtu-

tes in materia, quid de istis operationibus separatis, sicut doctrinari, & specula. D
ri.? Præterea, ista ars est nimis famosa apud omnes, & non est possibile quod
famosum sit falsum in toto, vt dicit Auer. in lib. de somno. probans somnia ve-
ra esse in parte. Præterea, vidi 101 libros de imaginibus, quod sunt infiniti. &
omnes testantur istam artem esse veram in se, licet difficilis inuentionis: & sine
dubio faciunt rapere mulieres, & multa. Præterea, videmus omnes leges
prohibere istam: quod non esset, nisi esset vera in se. dicunt enim quod ex hac
sequuntur effectus mirabiles extranei. Præterea, in multis vniuersitatibus le-
gitur, & ibidem apparent res terribiles, & difficile est saluare talia per funda-
menta peripathetica. Præterea, legi in vno libro imaginum: quod in anglia
fuit quidam homo honestæ vitæ, qui asserebat se fuisse in quodam loco, vbi fuit
inuocatus spiritus, qui promisit portare ficus maturos omni tempore anni, nec
amplius siccarentur: & vult portare de loco, qui existimatur inhabitabilis, &
tamen non sunt ibi fructus: & tandem die sequenti natiuitatem Christi portauit
recentes fructus. vbi apparet quomodo spiritus dantur. Propter hæc igitur,
Apuleius Platonicus opinatus est dęmones esse animalia corporea aerea, ali-
quo modo passiua: & tunc opinatus est quod ista possunt cogi, tum ex corporis
cœlestis impressione, tum ex rebus huiusmodi virtutem habentibus. vnde, vt
dicit, delectantur in fumis sacrificiorum: propter quod, vt dicunt incantatores,
Opinio apu suffumigant suas appositiones in hoc genere. Probat autem Apuleius tribus E
let. signis hoc. primo ex motu, quoniam enim mouentur localiter, ideo oportet eos
esse corpora. secundo ex opere, operantur enim opere corporali, ideo oportet
esse composita ex corpore & intellectu. tertio ex affectione, quoniam, vt dicit,
delectantur cum puellis, quantum ad mansionem cum eis, & alijs operibus.
Opi. Alex. Alex. autem peripatheticus, & Porphirius opinati sunt quod effectus huius ar-
tis perficiuntur per potentias, & virtutes in rebus inferioribus cum obseruatio-
ne cœlestium motuum, & cum verbis, & quibusdam figuris, & signis: cum enim
istæ res colligantur inuicem sub aspectu alicuius, vel aliquorum syderum, ge-
nerant apud nos effectus mirabiles, quos nulla illarum se sola posset causare, li-
cet cum alia bene, vt dicunt. Alij autem posteriores simpliciter negauerunt
Opinio quo- hæc, & dixerunt omnia esse fictiones: attamen in veritate nihil esse in re, sed so
rūdā repro- lum aliqui propter gloriam promittunt hæc, nunquam tamen talia mirabilia
bātiū hāc ar- fuerunt. Lex autem nostra ponit quod dæmones cogi non possunt, sed bene al-
tem. lici: ex quibus fiunt multi effectus mirabiles, qui apparent continue apud nos.
Opinio le- Sed in his videtur mihi, quod omnes istæ opiniones in duas possunt reduci: qua-
gis nostræ. rum vna est, quod ipsi dæmones non sunt: & hoc voluit Alex. Por. & illi, qui
Reductio negant simpliciter hanc artem, vt Hipus, & Lelius astronomi. secunda est,
opinionū, ad quod ista ars est, & quod dæmones sunt. prima opinio diuisa est in duas: aut illo-
duas tm̄. rum, qui negant simpliciter illos. & secunda etiam diuiditur in duas. vna enim ponit dæmones corpo F
rum, qui ponunt aliquos effectus venire ex his: aut illarum, qui negant simpli-
citer illos. & secunda etiam diuiditur in duas. vna enim ponit dæmones corpo
ra, & animalia, vt Apuleius. alia ponit dæmones spiritus, allici. illaque vt lex
An sint dæ- videtur modo tantum in omnibus his difficultatem facere, an sint dæmones,
mones. ideo videtur mihi quod, si dæmones sint, aut sunt corpora, aut substantiæ sepa-
ratæ. si corpora, vel naturalia, vel violenta. si violenta, ergo non perpetua. si na-
turalia, vel mixta, vel simplicia. si mixta, ergo corruptibilia. & si simplicia, er-
go mouentur, vel circa medium: & sic cœlum, vel a medio, & sic ignis, vel Aer,
vel ad medium, & sic terra, vel aqua. Si vero dicatur quod sunt substantię sepa-
ratæ: tunc sequuntur multa. & primo, quod in eis non sit malitia: quoniam mali
tia est ratione materię, vt dicitur. 9. Metaphysi. tex. commen. 22. ibi. n. semper
est virtus, & bonitas, &c. contra eos secundo sequitur, quod non possunt corpo
rale operari: quoniam a virtute separata non prouenit nouum secundum funda-
menta Arist. & Auer. tertio non poterit vere actus animales, & vitales huma-
nos facere. vnde, sine dubio isti dæmones videntur remoti ab opinione sapien-
tum peripatheticorum. Ex alia parte propter iam dicta oportet eos ponere: quā
philosophi vident effectus, & operationes mirabiles, quas oportet habere agē-
tia, nisi esset factum sine faciente, & motū sine mouente, contra principiū sępius

A mi Physi. & operationes illæ, & effectus illi de necessitate reducuntur vel in
corpus, vel in virtutem extra corpus: quoniam nō datur medium secūdū Auer.
1. Meta. com. 29. & ideo non videtur quod possunt multi eorū reduci in corpus
solum, vt sunt locutio ad propositū interrogantis, disputatio in scientijs & simi-
lia. & sic oportet eos omnino reducere ad formas separatas. Et vere sum val-
de dubius in his, in terminando quæstionem hanc ex principijs naturalibus. &
vtinam quod inuenirem aliquos, qui soluissent has quęstiones. Tamen videtur,
si velimus peripatheticos defendere, confiteri hos effectus, & operationes redu
ci ad virtutem in corpore, vt Alex. & Por. dicunt. Vnde dicēdum est, quod pec
magicam artem non possunt nisi operationes corporales fieri. intelligibiles aūt
vt locutio, & disputatio, & doctrinatio, & similes non possunt facere per magi-
cam artem. Ad experientiam vero dicendum puto, quod sine dubio potest es-
se illud propter imaginationem imaginationis incantantis. apparet enim ei ex
imaginatione videre alium hominem ei respondentem. Vnde Auer. in summa
libri de somno ponit, quod non est remotum vt aliquis homo comprehendat in
vigilia, quod dormiens in somno: immo forte videbit ipsam formam rei, non
suum simile: sicut dicitur de quodam. videtur ergo mihi quod, sicut non est incon
ueniens in somno tangere manu, loqui, & videre oculis secundum existimatio-
nem propter retentionem similitudinum obiectorum: ita non inconuenit quod
homo propter fortissimam imaginationem videatur sentire sonum, & vocem, &
B talia in vigilia. Sed contra hoc, adhuc est quæstio: quoniam istæ voces non
audirentur ab omnibus circunstantibus. Præterea, fugere non potes alterum
duorum: vel quod istæ operationes fiant a virtute animæ hominis magicis arti-
bus vtentis, aut fiant ab alio exteriori habente intellectum. primum est diffici-
le, quoniam anima hominis ex sua virtute non potest venire ad cognitionem
ignotorum nisi per aliqua ei nota. Præterea, quomodo ex voluntate hominis
potest fieri reuelatio occultorū, ad quæ non sufficiunt principia rationis. Præ-
terea, ad quid indigeret magicis artibus, si sua virtute potest id facere. Si vero
prouenit ab aliquo exteriori, iam non potest id esse nisi demonstratio sit spiri-
tus. & postquā ego consideraui omnia, visum est mihi hucusque ignorare huius
quæstionis solutionem per principia naturalia, & ideo reputo quod opinio no-
stræ legis sit optima, & vera, & negare illa est signum infirmi intellectus: sicut
dicit Aristo. negare sensum propter rationem est signum indiscreti virt. pro nūc
vero sit dictum in tantum. Et redeamus ergo ad locum, vbi stetimus. Dat igitur
vnum, quasi documentum. d. vnde dicimus, quod quicūque veritatem desiderat,
& reperit aliquotiens dicta quædam erronea apparentia, quæ non habent propo
sitiones sufficientes, vult dicere probabiles, vel sensatas, quæ possunt eis, scili-
C cet dictis auferre errores falsitatis, non ex hoc debet iudicare ꝙ illa verba sint
falsa, immo diligenter inuestigare cum veris syllogismis, vtrum illa dicta pos-
sint quodammodo saluari, videlicet, addiscendo artes demonstratiuas gradatim,
donec lumen cognitionis intrat tabernaculum, idest ipsum intelligibile, & ima-
go virtutis pulcherrimæ sibi appareat. Ex hoc infert, quid eueniat mali apud cō
trarium facientes, dicens. Vnde quicunque cum fraude, & seditione iter verita-
tis præpedit, idest percurrit, magnum onus facinorum super suum cerebrū fert,
vt putamus hoc Alga. fecisse: itaque tantum decipit homines in hac scientia:
quod, id est propter quod opinati sunt, ꝙ philosophia sit scientiarum debilior.
tandem ꝙ Alga. inet ait, quod diuina scientia philosophorum reputatur phanta
sia, idest apparentia, non veritas. Deinde ponit intentionem eius circa hoc pro
positum. d. nos tamen demonstratiue speramus præfata præposita ægregie de-
clarare mediantibus propositionibus notis, & scitis, licet demonstratiuæ nō sint,
vult dicere simpliciter. Et dat causam huius intentionis dicens, & nos ad hoc
conamur, propter huius hominis prauitatem. ipse enim, vt prædiximus claudit
virtutis ianuam, & meatus, id est vias eius obturauit: beatitudinem itaq;, quasi
lumen diuinæ scientiæ extinguit, & ponit exemplū: quod sequitur ex. d. & mul
ti discipulorum, vult dicere ad philosophandum & comprehēdendum Dei ar-
chana ex Alg. sermonibus erroneis, & processu vtilitatis æternæ recedunt; &

Sicut nō ita conuenit in somno loq. et tāgere: ita nō incōuenit in vigilia propter maximam imaginationē sentire sonū, & voces.

fotte per vtilitatem æternam intelligit fœlicitatem, quæ secundum fatuos est D
vita æterna, vt dicit in procemio 8. Physi. isti enim desperant addiscere philoso
phiã, propter quod eis non potest intellectus agens copulari, id est priuantur ta
li æterna vtilitate, immo perfectione summa. Recolligit propter hoc suam intẽ
tionem. d. vnde nos zelo opprobriorum factorum sacræ philosophiæ, posuimus
in mentem, id est ordinauimus, vt cum ensibus verarum rationum, & cum lacu
lis iustorum syllogismorum dictam nostram matrem, scilicet philosophiam de
manibus nouorum hostium auferamus, ita quod in agone philosophantium con
tra eam persecutantes vigeat, & præualeat, & profanorum nefandũ nõ timeat,
maxime quod nos laborantes procedimus in præsentem librum hac de causa,
vult dicere, vt destruamus fundamẽta Alga. Iterũ recolligit suam intentionem
applicando illam. d. vnde dicimus quod voluntas nostra est, vt ducamus moto
res philosophorũ ad opinandum prædicta tam in primo principio, quam in po
sterioribus suis, id est effectibus: est etiam ad adducendum mores philosophiæ
credere, & flores peripatheticorum auctoritates, id est motiua, & dubia, & argu
menta super prædictas rationes aduenientia tam a loquentibus, quam ab alijs:
& est remouere ea, quę eos præmouit ad obediendum philosophorũ opinioni
bus: itaque quicunque cernere cupiat virtutem facile, & leue, ponit acherumo
rem, vel meliorem opinionẽ duarum dictarum sectarum ad seipsum retinere. In
his igitur apparet intentio, & causa intentionis in hoc lib. sicut apparuit a prin E
cipio. & postquam præmisit hæc, quasi vt dispositiones ad assentiendum eis, quę
vult dicere, incipit ponere virtutem in esse, & modo intelligentiarum: & primo
accipit aliqua, quasi fundamenta & radices, vt inde concludat intentionẽ eius
ibidem. & primo facit introitum ad dicendum. d. vnde dicimus modo incipien
tes, ꝙ quando philosophi certitudine entium naturarum intelligentiæ inuesti
gant, videlicet de separato intellectu, non id, quod videtur dicere improuiso re
cipi, videlicet sine demonstratione recipiunt, immo asserunt multa opponentia
sensibus demonstratione: hic est sui sermonis introitus. Debes scire, ꝙ aliter re
peritur literæ, scilicet sic. vnde modo incipientes dicimus, ꝙ philosophi, quãdo
sub intelligentia de certitudine entium naturarum inuestigant, videlicet cũ se
parato intellectu, non id, quod videtur. d. improuiso respici, videlicet sine demõ
stratione respiciunt. & tunc vult dicere ꝙ philosophi, quando de certitudine na
turarum entium, id est existentium sub intelligentia, vult dicere rebus sensibi
libus cum intellectu separato, id est, in comparatione ad intellectum separatũ,
non id, quod videtur. d. id est, dignum improuiso respici, respiciunt sine demon
stratione: & hæc litera melior est, attamen nihil refert. Deinde accipit primã
radicem. d. Ipsi enim inuenerunt sensibilia inferiora, videlicet, ea, quæ sub orbe
lunæ reperiuntur duabus naturis diuisa. s. animata, & inanimata. prima ergo ra F
dix est: quod omne ens generabile, & corruptibile est animatum, vel inanima
tũ: hoc non alio testimonio probat pro nunc, nisi testimonio visus. Deinde acci
pit secundam radicem: cuius potentia est, quod cuiuslibet rei generabilis requi
runtur quatuor causæ necessario, quod declarat. d. & viderunt quod causa de nu
mero prædictorũ, scilicet existentium sub luna, quæ sunt generabilia, constituã
tur quędam, id est, ex quadam re: quia forma dicitur nam testimonio visus appa
rere, ex operatione eius, quæ formam scire facit. Deinde declarat secundã cau
sam, scilicet materiam. d. & in quolibet ente generabili, vult dicere formæ il
lius, habetur esse post priuationem: & illa, id est, propter quod illa forma, quæ
res generabilis consistit in alia re, quæ materia nominatur. Ecce, quomodo est
exigentia materiæ, eo quia forma de priuatione extrahitur priuatio autem con
tinetur in materia, vt forma propria illius, vt secundo Phy. Auerroes commen.
15. d. Deinde, quasi tangit aliud motiuum philosophorum. d. & motor, id est, ar
gumentum philosophorum ad hæc, id est, ponendum materiam, fuit, quod ipsi
reperiebant quod omne generabile fit ex aliquo ente aliquo alio, vult dicere
ab ipso facto, quod materia nuncupatur: vnde syllogismus sic componitur. Om
ne, quod generatur ex ente aliquo modo, exigit materiam: sed omne generabi
le generatur ex ente aliquo modo: ergo omne generabile exigit materiam: ha

ius ergo ponit tantum minorem: quoniam reliquum est manifestum: & totum
A hoc iam apparuit in libro Phy. Deinde explicat tertiam causam, scilicet ipsum
agens: & syllogismus sic componitur. Omne, quod fit non a se, sed ex vi cuius-
dam, indiget agente: sed omne generabile fit non a se, sed ex vi cuiusdam: ergo
in prima figura omne generabile indiget agente: huius explicat minorem. d. &
etiam videbant quod id generabile ex vi cuiusdam fiebat, & nominatur agens
ad quandam intentionem notam, vel ignotam. Et hoc potest intelligi: primo qđ
agens duobus modis est: scilicet a proposito, quod est agens ad quandam inten-
tionem notam, vel ignotam, id est, comprehensam alicuius ei noti: secundo mo-
do naturale, & hoc agit sine cognitione in se, licet dirigatur a cognoscente, vt
dicit. 12. Meta. com. 18. Vel potest secūdo intelligi quod agens est duobus mo-
dis, s. gratia finis sibi noti, & dicitur agens per se: & gratia finis ignoti, & dicitur
agens casuale. Vel potest tertio intelligi quod agens est duobus modis, scilicet
famosum, quod est mouens, & hoc vocatur agens secundum intentionem notā,
quia est famosus secundo modo capitur agens pro efficiente, quod non habet
de intentione agentis, nisi hoc, quod effectus ab eodem dependet, & illum con-
seruat: & omnes istæ expositiones sunt possibiles, & veræ in se: & tu applica
alteram, quæ tibi melior apparet. Ex his concludit secundam radicem dicēs,
vnde, breuiter huiusmodi, scilicet philosophi conati fuerunt ponere causas p̄-
dictas quatuor. Et non expressit finem, quia finis, & forma sunt idem, ideo ta-
B cuit illum, vel quia finis est causa causarum, quem nullus philosophorum natu-
ralium negauit, nisi antiqui: & tu inuestiga aliam causam, propter quam tacuit
illam. Deinde ponit tertiam radicem: cuius potentia est, quod omne factū fit
a sibi simili in specie, vel genere, & dicit. deinde procedentes inuenerunt quod
forma rei generabilis, & res, a qua generatio fit, scilicet agens propinquū, sunt
vnum & idem tam in genere, quam in specie, saltem in aliquibus eorum: vide-
licet, quod homo hominem generat, qui sibi similis est in specie: etiam aliqua
sunt similia in genere tantum, sicut mulus, qui generatur ab asino, & equo, qui
sunt ei similes in genere. Debes scire, quod multum immoratus sum, in mul-
tis locis, quomodo simile fit a simili sibi: pro nunc autem potes id declarare per
dictum Auerrois. 12. Meta. commen. 24. vbi ponit tres conditiones secundum
mentem Alexan. vide ibidem, si placet. Et postquam accepit illas proposi-
tiones, concludit per modum correlarij vltimum dicens, & quia impossibile
est quod causæ successiuæ ad infinitum procedant coacti fuerūt ponere causam
primam agētem: vnde potest syllogismus sic componi: in omni multitudine agē-
tium, & patientium est aliquod agens primum: sed genitorum & agentium est
multitudo huiusmodi: ergo oportet venire ad primum agens: & demonstratio
declarata est principio septimi, & melius in 8. Physi. & cum conclusit hoc, nar-
C rat opiniones sapientum in natura illius primæ causæ. d. in ista causa philoso-
phi differunt: aliqui namque eorum dicunt, quod hæc causa est corpus cœleste,
& hæc est opinio caldeorum, vt apparet 2. cœli commen. 58. quia putauerunt
cœlos esse Deos, vt dixi in quæstio. de animatione corporis cœlestis, & dicā in
disputatione de hoc. Deinde narrat secundam sectam, d. & alij, quod principiū
illud primum agens, & principium separatum a supercœlestibus corporibus,
& distinctum a principio illorum corporum, vult dicere est motor alius a moto
re vniuersi, vt videtur dicere Auicen. deinde ponit diuersitatem circa principiū
animationis corporū animatorū generabiliū dicens, sedentia inferiora ex inui-
cem generabilia, quæ animata sunt, indigent de alio principio nomine animæ,
quod dictam animā det, scilicet ipsi corpori, et etiam formam. Est igitur cōis sen
tentia omniū, quod necessariū est ponere principiū animationis. Et narrat opi-
nionē Gal. d. & Gal. nuncupat eam virtutē formatiuā. Deinde ponit secundam
opinionē, d. & aliqui sapientum dicunt, qđ ipsa virtus est separatum principiū:
& hi diuersati sunt, quidam enim ipsorū dicunt quod est intellectus, quidā dicūt
quod est anima, quidā dicunt quod est corpus super cœleste, quidam dicūt quod
non est alius nisi Deus: cuius signū ponit, d. & ideo dubitat Gale. vtrum agens
animationē hanc, scilicet animā sit ipsemet Deus, aut aliud. Et, cū narrauit istas

opiniones, vult limitare id, in quo cadit diuersitas opinionum, & dicit: & est notandum quod hæc disceptatio inter philosophos est in plantis, & animalibus generatis ab eis similibus: sed de eis, quæ ex similibus generantur, dicitur quod non oportet ponere dictum principium. Hæc summatim est sententia peripatheticorum in entibus inferioribus, scilicet generabilibus & corruptibilibus. D

De pricipio animorũ.

Debes scire, vt accipitur septimo Meta. commen. 31. & 12. Meta. com. 18. quod de principio animorum apud peripatheticos, oportet dicere quod illud principium vel est ens in materia, vel separatum: & si est ens in materia, tunc illud est virtus formatiua existens in semine deciso a patre, quæ, vt instrumentum animę generantis animas contentas in materia, educit ad actum: & hæc est opinio Gale. & pro parte Aristote.

Opĩo Gal. Opinio

Si vero est ens separatum, erit corpus, vel virtus extra corpus: si corpus, sic erit cœlum mediante lumine, & motu, & alijs vehens calorem solis, & stellarum: & hæc est opinio Astronomorum, & pro parte Aristot, quoniam opinio Arist. est vt a sole, & homine fiat homo, & sic de alijs.

Astronomorum.

Si vero est principiũ separatum, hoc est duobus modis: vel erit intellectus, & hæc est opinio Auicen. qui posuit intellectum agentem datorem formarum, vt dicit in sua Metaphysica. Si vero est anima, tunc est opinio Themistij, qui posuit animam productam ex sole, & orbe decliui secundum Arist. & omnes istæ opiniones declaratæ sunt in multis locis a me, & posita sunt fundamenta, & euasiones eorum: & nolo nunc plus immorari in hoc.

Opĩo Aui. Opĩo The.

Secundo debes scire, quod maior pars peripatheticorum opinatur hoc solum in viuentibus, non in reliquis carentibus vita: vnde positio istorum fundatur in duabus propositionibus. B

Prima ꝓpositio. Secunda.

Quarũ prima est, quod omne viuens debet fieri a viuente, aliter effectus esset nobilior causa, & vniuersaliter factum esset nobilius agente. Secunda propositio est, quod animalia, & plantæ solum sunt viuentia, reliqua carentia vita: ideo in secunda figura concluserunt animalia, & plantas solum indigere principio aliquo modo anima, vel animato, & ideo post in illo diuersitati sunt, vt vides: & ideo Auerroes limitauit optime dictum peripatheticorum: attamen propositio dicens, quod omne viuens est a viuente secundum peripatheticos veros, intelligitur instrumentaliter, vel principaliter: vnde, licet virtus formatiua non sit viuens, quoniam est qualitas: attamen, vt instrumentum hominis viuentis, & corporum cœlestium, potest esse principium dandi vitam, vt Arist. dicit in libro de generatione animalium: vnde, sicut calor est calor, & instrumentum animæ in corpore existentis, & vt calor calorem facit, & vt instrumentum animæ facit operationes animæ: sic virtus illa, licet vt virtus non possit nisi qualitatem generare, attamen vt instrumentum hominis, & corporis cœlestis potest animam contentam in materia educere de potentia ad actum: & hæc est sententia peripatheticorũ.

Licet virtus formatiua sit qualitas tñ vt instrumẽtũ hoĩs viuẽtis et corporũ cœlestiũ est principiũ dãs vitam.

Et postquã dixit hæc in rebus generabilibus, ascendit ad res cœlestes, et dicit, deinde vero gradatim ascenduut, scilicet philosophi intelligare de supercœlestibus corporibus, & apparuit eis quod sunt ingenerabilia, non sicut sunt inferiora corpora: & hoc probat, & videtur quod syllogismus fundetur in duabus propositionibus: quarum prima est, quod omne generabile, inquãtum generabile, est pars huius mundi sensibilis, & causatum ab orbibus tanquam a causis remotis: cuius propositionis probatio est in prima figura, sic: omne, quod fit ex re, id est, agente de re, id est, materia, & pro re, id est, forma, & fine, & in loco, & in tempore, est pars huius mundi sensibilis, & est ab orbibus tanquã a causis remotis: hæc propositio est manifesta per se apud omnes, & dicta est in primo Cœli com. 5. & in fine quarti Physicorũ. Deinde assumitur secũda sic: sed omne generabile fit de re ex re, & pro re, in tempore, & loco: ergo in primo primæ figurę omne generabile est pars mundi sensibilis, & ab orbibus tanquã a causis remotis: & sic apparet prima propositio principalis syllogismi. Secunda propositio principalis est, quod secundum aduersarios corpora cœlestia sunt generabilia, & corruptibilia: ergo in tertio primæ, corpora cœlestia sunt partes huius mundi sensibilis, & sunt ab orbibus alijs tanquã a causis remotis, & sic extra mundum esset alius mundus, sicut declaraui primo cœli commen. 33. in expositione mea, vide ibidẽ: & huius syllogismi posuit maiorẽ dicẽs,

A generabile,inquantum generabile,pars est huius mundi sensibilis , cuius gene.
ratio non sequitur,nisi prout est eius pars:hęc est prima pars maioris, huius po.
nit minorem prosyllogismi dicens,eo quod omne generatum generatur sine du
bio de re.i.materia, ex re.i.agente,pro re.i.forma,& fine,& in loco,& tempo.
re. Deinde complet maiorem, & accipit secundam partem.d.& inuenitur quod
orbium corpora necessaria sunt in generatione inferiorum corporum,prout sunt
agentia remota:est ergo maior,quod omne generabile, inquantum generabile,
est pars huius mundi sensibilis,& causatum ab orbibus tanquam a causis remo.
tis. Deinde ponit minorem dicens: vnde , si corpora cœlestia generabilia sunt,
vult dicere, sed corpora cœlestia sunt generabilia secundum aduersarios,conclu
dit conclusionem dicens , modo istius generationis indigerent de alijs corpori.
bus præcedentibus eis,quod similiter essent partes alterius mundi,ergo erunt su.
percœlestia corpora alia,& indigerent etiam de alijs pręcedentibus corporibus,
& sic in infinitum. Tandem concludit conclusionem dicens,patet ergo ex hoc,
& ex alijs vijs propinquioribus istis, quod qui vellent quod corpora supercœle
stia essent ingenerabilia & incorruptibilia , id est, ęterna eo modo , quo accidit
corporibus inferioribus,quibus accidit per contrarium generatio, & corruptio,
vt vides . Hic adduxit instantias quasdam in libro cœli in expositione com.
men. 33.primi, quas bonum est, vt colligas cum istis hic , & erit vobis intelle.
B ctus Auerrois manifestus per se. Postquam conclusit corpora cœlestia esse sim
pliciter incorruptibilia & ingenerabilia , accipit aliud , quod est notum ad sen.
sum dicens, etiam apparuit eis quod corpora supercœlestia habent principia mo
uentia : & hoc apparet ex declaratis in octauo Physicorum : quoniam omne,
quod mouetur ex se,est diuisibile in principium mouens , & partem motam. Et
corpora cœlestia moueri ex se apparet sensibus,ideo sciuerunt corpora cœlestia
habere principia mouentia. Deinde accipit maiorē dicens, & apparet eis quod
hęc principia mouentia sunt incorporea , neque sunt virtutes in corpore : non
sunt corpora , quia princia sunt corporum mundum ambientium , sicut dixerunt
caldei,qui voluerunt principia prima esse corpora,quia sunt principia corporū:
neque sunt virtutes in corporibus existentes , sicut principia composita inferio.
ra se habent,videlicet,principia animalium . Est igitur tertia propositio , quod
principia mouentia orbes nec sunt corpus,nec virtus in corpore: cuius probatio
nem ponit multiplicem,& prima componitur sic:quęlibet virtus corporea est fi
nita, vult dicere in tempore,quoniam diuisione subiecti diuiditur, ideo est finita
in tempore,vt declaratum est in libro de substantia orbis : cui adde istam mino.
rem,sed principia mouentia orbes non sunt finita in tempore, quia mouent sem.
piterno motu:ideo in secunda figura principia mouentia orbes non sunt virtutes
Motores orbiū nec sunt corpora,nec virtutes in corpore.
in corpore: huius tantum accipit propositionem primam cum eius declaratione.
C Deinde probat illa principia non esse corpora:cuius ratio sic componitur:omne
corpus generabile & corruptibile est compositum ex materia & forma : princi.
pia orbium non sunt corpora cōposita ex materia & forma generabilia & cor.
ruptibilia:ideo in secunda figura non erunt corpora:huius tantum accepit maio
rem. Debes scire, ꝙ hic pręsupponit Auerro.ꝙ principia mouentia orbes non
Mouētes orbes nō sunt de natura orbium.
possunt esse de natura orbis: quoniam, tunc illud idem esset de natura moti , &
rei mouentis: ideo maior debet intelligi sic . omne corpus alterius naturę a cor.
poribus cœlestibus est generabile & corruptibile , compositum ex materia &
forma: & tunc syllogismus eius est demonstratiuus non habens instantiam , D.
ponit secundam rationem, quę potest sic componi:quorum corporum principia
sufficientia sunt similia de necessitate , si quędam eorum sunt indigentia corpo.
ribus prioribus eis,& reliqua eorum: sed si corpora cœlestia haberent principia
& eorum virtutes corporales,essent similia corporibus generabilibus & corru.
ptibilibus.ergo,si corpora generabilia haberent principia corporalia priora eis,
& corpora cœlestia adhuc habebunt corpora priora eis . huius syllogismi acci.
pit minorem.d.rursus,si principia eorum corporum,scilicet generabilium essent
similia principijs superiorum corporum,ergo essent illa,& ista similia,& indige
rent illa corpora,scilicet cœlestia de alijs corporibus pręcedentibus istis: & hęc

Correlarium. est conclusio. Ex his apparet ꝙ corpora cœlestia ingenerabilia & corruptibilia sunt, & ꝙ habent principia mouentia, & ꝙ illa principia nec sunt corpus, nec virtutes in corpore. Sed quęstiones, quę possunt accidere dictis istis, dictę sunt in lib. de substantia orbis. & nolo dicere hic oĩa, nisi illa, quę oportet, vt intellectus Auer. habeatur. ideo vide illic. Cum oĩa hic posita, & perfecte declarata fuerint, concludit aliqua de principijs corporum cœlestium, & dicit. vnde prelibatis istis apud eos, & prelibato etiam apud eos, ꝙ quęlibet forma duobus modis habet esse, videlicet esse intelligibile, q̃ñ comprehenditur separata de materia ab intellectu. & esse sensibile, videlicet illud, quod actualiter est in materia. & exemplum ponit consequens. d. Verbi gratia, lapis sine dubio formam habet materialẽ extra animam, vult dicere, vt accipitur extra opus intellectus, & habet aliam formã, quę est intellectio, & comprehensio facta in anima, prout anima rationalis capit eam separatam. Debes scire, ꝙ hic apparet error Io. qui posuit species intelligibiles nouas ipsi intellectui causatas a phantasmatibus virtute intellectus agentis. Iam apparet hic, qualiter comprehensio & intellectio nõ est nisi res comprehensa, & intellecta. vnde, vt declaraui in quęstione de intellectu vnum & forma, & secundum rem est indiuiduum & quidditas. Verbi gratia, forma lapidis. secundum enim ꝙ est extra animam in se, non comparata intellectui, vt sic est indiuiduum: secundum vero quod intellectui comparatur, put ab eo concipitur, & comprehenditur, vt sic est quidditas: & ideo quidditas & indiuiduum differunt in rebus materialibus, quoniam quidditas non concernit materiam, indiuiduum autem sic. & hoc iam dictum est in quęstione de vniuersalibus. Sed dices, si non ponuntur species intelligibiles secundum hunc philosophum, quid est intellectio & comprehensio. Dicendum, vt innuit hic Auer. & ego in lib. de intellectu, ꝙ intellectio non est secundum rem nisi forma, & quidditas intellecta, seu comprehensa. Verbi gratia, pro iunioribus, quidditas lapidis, & est res intellecta, & est intentio, vt intentio. vt enim abstracta a materia, & conditionibus illius, dicitur quidditas: vt vero recepta in intellectu, non quidem subiectiue, vt Io. finxit de specie intelligibili, sed perfectiue & obiectiue, dicitur intellectio: & sic intellectio, & res intellecta sunt vnum & idẽ secundũ rem, & differunt in modo, & secundũ connotata: & hoc dicebat Auer. cũ dixit, ꝙ lapis habet aliã formam, quę est intellectio, & comprehẽsio facta in anima, prout anima rationalis capit eam separatã. Quęstiones, & difficultates accidẽtes huic, iam motę sunt in lib. de intellectu loco eius, ideo lege illic, quia multa declarãtur de hoc. Et postq̃ dixit de hoc, concludit intentum in principijs corporum cœlestium, d. vnde igitur sequi debet ꝙ prędicta entia separata, vult dicere, quę sunt principia corporum cœlestium absolute sunt purę intelligentię, id est purus intellectus. & intelligo per purum intellectum, rem absolutam a materia secundum rem, & modum. vnde quidditas lapidis, licet sit aliquo modo intellectus, non tamen est purus intellectus, quia secundum rem est in materia. hæc autem quasi conclusio potest probari sic. omne absolutum a materia, & eius conditionibus secundum rem, & modum est abstracte & purus intellectus: sed principia corporũ cœlestium sunt absoluta a materia secundum rem, & modum. ideo erunt simpliciter intellectus. maior appaeet ex iam dictis de forma lapidis. minor aũt apparet simpliciter ex dictis, quia sunt simpliciter sempiterni, vt fuit cõclusum per longũ processum. D. iterum ex dictis concludit, quasi secundam conclusionem, quę est, ꝙ res intellectę ab illis intellectis sunt formę, & mundi ordo. vnde, d. si similiter oportet secundũ ipsorum radices id, quod per istam intelligentiã intelligitur, esse entiũ formas, & mũdi ordinẽ: sed hoc põt declarari duobus modis apud ipsum: quorum vnum ponit, qui debet sic componi. Sicut intellectus humanus ad formas materiales, ita intelligentia ad illas: quod non probat, quia est manifestum simpliciter, vt dicam: sed intellectus humanus non est alius, quam res materiales, vt comprehensę. ergo & intellectus intelligẽtiarum erit res, & formę materiales etiam. Et hoc dicit. sicut se habet humanus intellectus ad res materiales, ita intelligentię ad illas. Deinde accipit minorem. d. Intellectus enim non est aliud nisi comprehensio entium formarum, prout immateriales sunt, D. ponit cõ-

Error Io. de specie intelligibili.

Opinio propria.

D

E

F

A clusionem.d.quapropter concluditur ex hoc, quod entia duo habent esse, videlicet sensibile.& insensibile, siue potius intelligibile: & hęc est conclusio prędicti syllogismi, æquiualenter saltem, vt apparet.

SED HINC prouenit quęstio: an eodem modo intellectus humanus se habeat respectu formarum materialium, & intelligentia respectu illarum, vt maior assumebat. Dicendum secundum doctrinam Auer. Intellectus hominis non est causans res intellectas simpliciter, sed tantum in esse, & secundum quid, ꝙ est esse diminutum, scilicet in esse intelligibili, vt Auer. dicit. 7. Meta. com. 31. in fine. intelligentia autem non modo est virtus causans formas materiales inesse intelligibili, immo in esse simpliciter: ideo intelligentia propter esse in gradu altiori ad intellectum, habuit preeminentiā in causando res materiales duobus modis, scilicet in esse intelligibili, quod est esse diminutū, & in esse existentię, quod est ens simpliciter. propter quod intelligentia non solū est res cōprehensiue, sed effectiue, & ideo intelligentia non solum fuit res ipsę, immo ordo ipsarum, qui ordo prouenit ex eis, prout habent esse simpliciter. intellectus autem solum est res comprehensiue, & non est ordo illarum, nec ipsę effectiue: & sic apparet maior illius syllogismi. Sed quomodo verificatur minor, est multum difficile, & dixi quędam de hoc in libro de intellectu. sed, quia ibi dixi ad longum, volo aliqualiter abbreuiare, & dicere ꝙ intellectus hominis, & intelligibilia sunt vnū B numero, non in dispositione essentiali, sicut est intelligentia, sed per accidens, vt declaraui in expositione com. 15. & . 8. 3. de Anima, et aliqualiter dixi hic antea. ola ergo intellecta vniuntur in ipsa, pro quanto eam perficiunt: & non intelligo illa esse vnum numero, sicut est vnitas numeralis in formis materialibus, sed dico, sicut est dispositio in formis absolutis. isto modo igitur intellectus hominis, et res intellectę sunt vnum. Sed dices, quare intellectus hominis, & formę intellectę non sunt simpliciter idem numero cum intellectu, sicut formę intellectæ cū intelligentia separata? Dicendum ꝙ ideo est, quoniam intelligentia non est res materialis, quia causat eas in esse cognito tātum, sed quia in esse simpliciter. vnde, ideo intelligit illas, quia causare potest illas in esse simpliciter. ideo scientia eius est causa rei, quia ipsa, quę est scientia, est causa rei: intellectus autem nō intelligit res, quia causat illas. ideo non oportet quod simpliciter intellectus sit idem omnibus modis rebus intellectis. Si enim posset illas causare simpliciter, tunc intelligeret per essentiam eius, ratione cuius posset illas causare: quia igitur non causat illas in esse simpliciter, ideo non intelligit illas secundum quod intelligit se esse causam illarum, ideo intelligibiles res non sunt idem in dispositione vniitans essentialis, sed accidentalis. ideo videtur quod scientia eius sit causata a rebus quodammodo. Ex his apparet minor, scilicet qualiter intellectus hominis est res, & formę intellectę. Decima qō. Replica. Solutio.

C CIRCA CONCLVSIONEM adhuc est locus quęstionis: quia, non videtur ꝙ vna res habeat duo esse, scilicet absolutum, & in materia. Secunda quęstio. posito ꝙ aliquo modo habeat duo esse: quod est melius ei, & nobilius, an esse absolutum, an esse existentię, quod est esse extra eius causas omnes? Ad hęc dicendum puto, ꝙ omnis res, quę est effectus alicuius causę, habet duplex esse, scilicet proprium, per quod cadit in ambitu entis, & extraneum, quod est in potentia suę causę: & hoc est, quod Auer. 12. Meta. commē. 18. & . 36. intendit in suis verbis obscuris. Ad formam quęstionis iam apparet solutio. concedo.n. ꝙ vna res non potest habere nisi vnum esse proprium, attamen non inconuenit ꝙ habeat vnum proprium, per quod cadit sub ente, & vnum participatiue, per quod habuit esse proprium, & conseruatur in esse proprię, vt vides in exemplo de medicina, seu sanitate. Ex hoc verificatur tibi, quare intelligibiles formę in intelligentia mouente orbem, dicuntur omnibus modis secundum rem idem illi, non tamen in substantia intellectus hominis. homo.n. ideo est, qm̄ illa intelligētia est causa earum, ideo intelligit illas, secundum ꝙ intelligit sibi est esse rerū factarum, vt dixi. & ideo intelligit alia, quia intelligit se inquantum causa, ideo intelligibiles formę, & intellectus sunt vnum in dispositione essentiali in intelligentia illa: nō sic in intellectu nostro, vbi non ponitur rerum ad extra, ideo non Dubitatio.

intelligit illas, secundum ꝙ intelligit se: & tunc tibi est manifestum totum istud si bene inspexeris dicta Auer. D

Contra.

Sed dices, saltem anima hominis est potens producere res in aliquo esse, saltem diminuto. ergo potest intelligere illas intelligendo se esse causam illorum aliquo modo.

Responsio.

Potest dici apud me, ꝙ si tenemus intellectum agentem esse Deum, sine dubio intelligit illas non modo secundum ꝙ potest producere illas in esse intelligibili, immo secundum ꝙ potest producere illas simpliciter, vt dixi in quæstione de intellectu.

Intellectus agẽs, & possibilis sunt vna res secũdũ rem, differunt tñ secũdũ rationẽ.

Sed, si teneamus quod intellectus agens sit vna intelligentiarum, secundum quod dicit Ioan. adhuc potest fingi quod intellectus agens intelligit res, secundum quod potest illas producere aliquo modo in intellectu possibili, & sic intelliget illas intelligendo se. Sed tenendo opinionem veram, quod intellectus agens & possibilis sunt vna res, et diuersę operationes, vt dicit Auerro. Tunc reputo esse dicendum, quod illud nõ oportet: quoniam intellectum producere res in esse intelligibili non est, nisi recipere illas perfectiue, ideo non oportet vt intelligat illas, quia causat illas, sed quia perficitur ab illis. ideo intelligit illas, & tu persiste, quoniam diu considaraui in hoc, & aliqualiter tetigi totum hoc in libro de intellectu, Et si Deus dabit mihi vitam, dicam melius de hoc.

Solutio ad secũdã quæstionem.

Ad secundam quęstionem dicendum, ꝙ esse proprium est esse simpliciter et, & ideo est melius ei: & ideo oportet dicere, ꝙ licet esse absolutum formarum sit absolute nobilius, & melius, quia sine dubio est esse nobile intelligentiarum. attamen non est melius, & nobilius ipsi rei productę: quoniam illud esse in causa non est esse proprium sibi. B Verbi gratia rosa modo, quę non est, habet esse in causa prima, & in causis proximis, & sine dubio est esse melius, & nobilius, non tamẽ est melius ipsi rosę: propter quod rosa absolute modo non dicitur esse, sed dicitur quod est in suis causis, & sic est secundum quid, & omnes res, antequam simpliciter sunt, habent esse secundum quid: quoniam habent esse in suis causis, quod esse est simpliciter nobilius, non tamen eis, vt sic est simpliciter nobilius, quia tunc frustra fierent. & sic apparet solutio quęstionis secundę. Et cum omnia ista sint sic declarata, verificata est maior, & minor, & conclusio istius loci. Et postquam dixit totum hoc, declarat qualiter ista se habent vlterius, & dicit. vnde putant philosophi ꝙ orbes dicta principia separata intelligunt & hoc potest intelligi duobus modis: vel ꝙ ipsi orbes sunt intelligentes illa principia separata, vel ꝙ illa principia sunt intelligẽtia dictos orbes: & si intelligitur primo modo, videtur mihi quod per orbes intelligat ipsa corpora animata colligata ex intellectu, & orbe, quę intelligunt illi tanquam partes sui: & hoc est declaratum in libro de substantia orbis, & est dictum ꝙ, sicut ex intellectu humano, & homine constituitur vnum intelligens, & vnum volens, quod intelligit se & intellectum separatum, ita ex intelligentia et orbe prouenit vnum intelligens, & vnum operans, quod intelligit intelligentiam separatam, quę est pars, vel quasi pars illius. si intelligitur secundo modo res est manifesta, quoniam intelligentię intelligunt orbes, pro quanto sunt causę orbium, eo modo, quo Deus intelligit reliqua, pro quanto est causa reliquorum, sicut dixi sępe in alijs, & dicetur melius. Deinde infert aliud. d. & quod regimen dictorum orbium in entibus inferioribus, sequitur ita quod ordinare, prout ipsa corpora animata sunt & ipsi scilicet orbes comparantes idest intelligentes comparatiani, & sapientia sapientiali: vel litera est corrupta, & debet dicere cooperantes intelligunt ipsa separata principia intelligentia, & humanum intellectum. attamẽ videtur mihi, ꝙ litera ista debet aliter intelligi, s. & ipse vult dicere, philosophi comparantes inter ipsa separata intelligentia, & inter humanum intellectum, inueniunt ea intelligentia nobiliora humano intellectu, & tunc litera est manifesta per se: sed quia natura comparationis est, vt comparata differant, & conueniant. ideo, cum dixit illas differre penes nobilitatem, & ignobilitatem, ponit ea conuenire, & dicit, licet communicent prout intelligunt entium formas, & ꝙ forma cuiuslibet eorum est id, quod comprehendit de formis entium, & ipsorum ordinem, vult dicere de natura intelligentiarum est in comprehendere formas entium, & ordinem illorum, et ita similiter est intellectus humanus. et quia dixit differentiam, & conuenientiam, exponit differentiam dicens, sed differunt, quia

A entium formę causę sunt humani intellectus, cuius causam dicit: ab eis nanque perficitur, sicut quęlibet res perficitur in sua forma: sed intelligentia dictarum intelligentiarum sunt causæ entium. id est, existentium formarum. ordo enim entium sequitur ordinem intelligentiarum separatarum, sicut ordo sanabilium sequitur ordinem sanabilium intellectorum, sed ordo nostri intellectus sequitur ordinem entium.

SED PROVENIT locus quęstionis, quare intellectus noster sic intelligit, & intelligentię non perficiuntur ab illis intelligibilibus. & etiam si intelligit, quia causatur ab eis, ergo intelligit illam per essentiam eius, sicut intelligentiæ intelligunt primum ens. & hoc est multum difficile, & diu immoratus sum, & diu ignoraui hoc. Pro intellectu huius primo debes scire, quod in intelligētiis, vt declarabitur, sunt gradus, adeo quod inferior est vilior: quanto enim intelligentia est remotior a prima, tanto in gradu perfectionis remouetur: & ideo sicut esse illarum diminuitur, ita & potentia. et quia intellectus humanus fuit infimus, vt dicit Auer. 3. de anima. com. 19. ideo est diminutus in potentia, & ideo non habuit causalitatem in entibus, nisi secundum quid: & dixi pro quanto confert illas in esse intellecti, & quia ita est, apparet solutio quęstionis primę: quia enim intellectus humanus non fuit causa entium, non potuit intelligere illa, secundum φ est illorum causa: quia vero intelligentię sunt causę entium, ideo potuerunt intelligere illa, secundum quod intelligunt se, vbi sunt causę eorum: intellectus igitur humanus non potuit intelligere illas formas, vt est causa. ergo oportet vt intelligat illas, vt colligatur illis aliqua colligatione: hoc autem non potest esse, nisi quia colligatur illis, secundum φ causatum colligatur causis. ideo intelligit illas, eo quia est causatum ab illis in aliquo genere causę. & sic apparet solutio primę quęstionis. Pro intellectu secundę, debes scire quod intellectus non intelligit illas, eo quia intelligit se causatum, sicut alię intelligentię intelligunt primum. quoniam intellectus non causatur ab illis simpliciter, ita φ esse intellectus sit a rebus, sicut esse intelligentiarum a primo: quoniam intelligentię dependent a primo, tanquam ab agente simpliciter. ideo illę intelligendo se sufficienter, possunt primum intelligere, quia ipsæ sunt simpliciter effectus primi. Quia igitur intellectus non causatur simpliciter, ita φ ab illis accipiunt esse, ideo non potuit intelligere illas intelligendo se. intelligit ergo intelligentias, pro quanto causatur ab illis in genere formæ. ipsæ enim perficiunt intellectum eo modo, quo formæ naturales perficiunt materiam, & ideo intelligit illas, pro quā to recipit illas, non dico subiectiue, sed perfectiue, & obiectiue, sicut dix in quęstione de intellectu. & ideo intellectio humani intellectus non est nisi receptio formarum perfectiue. Et ex his apparet secunda quęstio, & diu ignoraui hoc, C & alias dicam plus de hoc. Et cum omnia hęc sint declarata, concludit differentiam. d. quare huius ratio. i. forma humani intellectus defectiua est, vult dicere est vilior intellectus, & hęc fuit differentia. Et postquam dixit hoc, concludit aliud de rerum formis. & sic, vult dicere, est, sicut dictum est, ergo esse sensibiliū entium multos habet gradus, quorum vilior est in materia, nobilior illo est esse, quod habetur in humano intellectu, & nobilior isto est esse, quod habetur in separatis intelligentiis: & adhuc ibi est ordo, quod declarat. d. deinde in ipsis separatis intelligentiis dictæ formę gradus habent adinuicem differentes, secundum quod differunt illę intelligentiæ adinuicē. ecce igitur dispositionem entium.

SED HIC est locus quęstionis: quia videtur φ formæ habent nobilius esse in materia, eo quia ibi habent esse simpliciter. Secundo videtur, φ habent esse nobilius in intellectu hominis, & ibi habent esse, prout sunt causæ eius in intellectu, prout sunt causatæ. Ad has, ad primam potuit apparere solutio ex iā dictis. sine dubio enim intelligentiæ habent esse simpliciter melius eis in materia, quam alibi: attamen Auer. loquitur de esse in se: licet enim esse muscæ sit nobilius ea, non tamen est melius esse hominis: & sic formę naturales simpliciter eis habent esse melius in materia, licet absolute esse earum in intellectu, & intellectus sit nobilius, & melius, & hoc totum fuit declaratum supra. Ad secundam iam apparet solutio: esse formarum in intelligētiis est esse causa rerum,

Dubitatio.

Quanto intelligētia est remotior a prima, tanto imperfectior & ecōuerso.

Questio. 11.

eo quia illud esse nō est nisi essentia intelligentiarum, quę potest producere res, & sic ibi sunt causę. Sed intellecta hominis habent esse causę in genere forme, habent tamen esse causati secundum quid, ideo simpliciter nobilius est esse earū in reliquis. & hoc patet. Et postquam tractauit de dispositione intelligentiarū, et & ordine entium, vult modo tractare de dispositione primi principij, & accipit primo illud, quod dicit ad primum principium, & ad eius naturam, & dicit rursus, qñ ipsi speculari fuerunt de corpore supercœlesti, inuenerunt ipsum secundū veritatem corpus simile vni animali vnum motum vniuersalē. i. totalem habenti, & intelligit hic per corpus cœleste, non octauum orbem, nec aliquē aliū, sed compositum ex oībus orbibus: & declarat illam cōuenientiam. d. sicut. n. quodlibet animal vnum vniuersalē habet motum. s. translationem sui corporis, ita sup. & hic motus, vult dicere circularis vniuersalis in corpore cœlesti, est vnus motus, qui in suprema sphęra fit, est ergo similitudo, ꝙ sicut animal generabile mouetur vno motu, qui conuenit oībus membris, & toti congregato, ita est in aīali cœlesti. s. ꝙ mouetur vno motu totali, qui conuenit oībus mēbris, & toti vniuersaliter. Deinde exponit alios. d. post ea inuenerunt ꝙ alij orbes motus habent particulares similes oībus partibus mēbrorum vnius animalis. Deinde exponit dispositionem vnitatis illorum. d. dicunt philosophi ꝙ colligatione horum corporum inuicem, & reductione ipsorum ad vnum corpus, & vnum finem, est conuenientia omniū in vno opere. s. regimine huius mundi: & ꝙ ex hoc sequitur, ꝙ oēs motus cœlorū ad vnum primum reducuntur. et ponit exēplum conuenieus. d. vt vere est simile reperire in pluribus artibus erga vnum finem tendentibus, oēs enim illę artes ad vnam & eandem reducuntur, quę est princeps aliarum artiū sine dubio. & ideo coacti fuerunt opinari, ꝙ illa separata principia ad vnum separatum principiū reducuntur, quod est primum oium causarum, & forma, & ordo, q̄ in hoc principio sunt, nobilior est formarū, & ordinū, vult dicere ꝙ causę rerum, & ordo earum in primo habent esse nobilissimum simpliciter. & hic ordo est cā, & principium oīum ordinum huius mundi. amplius vult dicere, inuenerunt ꝙ dictę intelligentię inter se differunt in nobilitate secundum statum, quē habent de primo principio in propinquitate, & longitudine.

Quęstio. 12. Sed in his est locus quęstionis. quare, non videtur verum, ꝙ similitudo sit conueniens; qm̄ sedes animę est cor secundum omnes, quod ponitur in medio omnium membrorū, & totius. ergo medium oīum orbium, cum dicatur esse sol, ideo Deus deberet esse in orbe solis tanquam in sua sede. Et vel similitudo non

Positio quorundam. est consequens, vel Deus non erit in octaua sphęra. quod est falsum. Hic dixerunt quidam philosophi, ꝙ Deus sine dubio est in orbe solis propter multa, pri-

Prima ratio mo esse in medio, qm̄ de natura principis est, vt sit in medio, vt dicitur in lib. de

Secūda rō. causa motuum animalium. modo constat inter orbes medium esse solem. Secundo, propter dignitatem orbis: quoniam orbis est finaliter propter stellam, vt dictum est in libro cœli. ideo orbis, qui habet stellam nobiliorem, erit nobilior.

Tertia rō. modo constat solem esse nobiliorem omnium, vt apparet apud omnes. Tertio, propter propinquitatem ad nos, propter quos mouetur. oportet enim conseruans, & agens non esse distans a conseruato, & acto, vt apparet communiter in omnibus. propter hęc, & multa alia dixerunt, ꝙ sol respectu totius firmamenti est, sicut cor: quoniam, sicut cor est fons caloris, ita & sol: & sicut cor est illud, vnde omnes virtutes prouenīunt in membris animalis, sic sol propter lumen, & alia est id, vnde omnes virtutes in reliqua cœlestia diffunduntur: & sicut anima est in toto corpore, appropriatur tamen cordi, tanquam parti dignissimę, sic Deus est in toto congregato primo, & appropriatur tamen in sole, tanquam in

Impugnatio parte principalissima. Sed, sine dubio hęc opinio est falsa, & contra philosophos quidem: quia octauo Physi. Arist. vt dicit Auer. ibidem comm. 84. determinat ꝙ Deus est in maximo circulo, & in secundo Cœli, vt dicit ibi commen. 15. determinat quod sit in Oriente. falsa quidem, vt probatur ab Auerro. 12. Metaphysi. commen. 44. quoniam omnes orbes diurnum motum tmendunt, qui prouenit ab octauo orbe: hoc autem non esset, nisi quia ille orbis octauus est no-

Secunda. bilior omnibus alijs. Secunda via sumitur ibidem ex dignitate corporis, &

A magnitudinis: quoniam maiori quanto debet appropriari maior virtus, vt dictum est in lib. Cœli, & in lib. Physi. modo constat octauum orbem esse maximum omnium: ergo ei appropriatur maior virtus. modo declaratum est in loco eius, quod virtus primi est maxima. ideo, sine dubio debet appropriari octaui orbis sedi. Tertia via ibidem colligitur: quoniam princeps debet poni in loco dignissimo: modo constat supremum locum esse omnium dignissimum, vt dicunt: & videmus hoc apud principes huiusmundi, qui semper appropriatur arci, & castris propter nobilitatem eorum. Quarta via est ex multitudine stellarum, & nobilitate earum, vt Auer. ibidem dicit. manifestum est enim illum orbem excellere orbem solis propter magnitudinem stellarum, & nobilitatem earum, vt Auer. ibidem dicit. manifestum est enim illum orbem excellere orbem solis propter multitudinem stellarum. ibi enim multę sunt stellę, & dignissimę: et reputo quod omnes, vel multę earum sint nobiliores sole: cuius signum videtur, eo quia oportet, vt motu diurno omnes sint pręsentes cuilibet parti terrę: quod non esset, nisi quia virtutibus earum conseruant mundum: videmus enim solem per multum tempus distare a nobis, & tamen pars, vbi nos sumus, sine propinquitate eius ad nos, est adhuc in sui esse constituta: & hoc significat, quod esse eius non est ita necessarium, sicut esse octauę sphęrae, & stellarum eius. Vltra a signo potest ibidem probari: quoniam motus maximus circuli est velocissimus,

Tertia.

Quarta.

Stellę fixæ motu diurno semper sunt pñsentes cuilibet parti terrę.

B & tamen est corporis maioris. & hoc non esset, nisi ex nobilitate & fortitudine virtutis: quoniam ex paruitate corporis esse non potest, sicut forte accidit in luna: & ex hoc scimus quod virtus mouens illam sphæram est fortior omnibus alijs, & ideo nõ potest esse, nisi sit Deus. Ex omnibus his sequitur, quod octauus orbis est simpliciter nobilior omnibus alijs, licet alij inter se comparatiue sint in nobilitate: quia quidã eorum sunt nobiliores secundum vnum gradum nobilitatis, qui tamen secundum alium sunt viliores, vt dicit ibidem Auer. Pro solutione ad rationes alterius opinionis debes scire, quod dignitas loci, & magnitudo corporis sunt dignitates absolutę maiores, quam reliquę: &, ideo si vnus orbis sit alio dignior in vna dignitate, & alius in illis duabus, scilicet loco, & corpore, secundus erit simpliciter nobilior. Modo ad rationes. Ad primam dicendum quod, si illa causa esset vera, tunc Deus deberet esse in terra: quoniam ibidem est maxime in medio, cum medium simpliciter sit centrum mundi: ideo dico, quod debet locari in medio alijs saluatis, quę reddunt locatum simpliciter dignius, cuiusmodi sunt corporis magnitudo, & eius loci supremitas. Ad secundam, dicit ibidem Auerro. quod sol est nobilior erraticis, non tamen fixis: immo puto quod stellę octaui orbis sint nobiliores sole, saltem quædam earum. Sed dices, contra: quoniam, saltem intelligentia saturni erit nobilior

Ad primã.

Ad secũdã.

Contra.

C intelligentia solis, & tamen orbis solis est nobilior orbe illo. Præterea, omnes stellæ recipiunt lumen a sole, vt dicitur in libro de partibus elementorum. Ad primum dicendum, quod intelligentiæ orbium superiorum sunt nobiliores, & fortiores propter magnitudinem corporum, & propter supremitatem loci, quę arguunt esse simpliciter nobiliores, licet sol sit nobilior secundum quid. Ad secundum, dixi in libro de substantia orbis illud esse falsum. & Aristotel. intendit quod a sole stellæ intenduntur in lumine: & hoc non arguit solem esse nobiliorem nisi secundum quid, licet absolute octaua sphæra propter illa sit simpliciter nobilior. Ex his apparet, quod Deus est in maximo circulo, vt dicit Auerro. primo licet sit in omnibus adæquate, non tamen primarie: vnde sicut totum animal est adæquatum subiectum animæ, & cor principale: ita totum cœlum est subiectum adæquatum Dei, attamen principale est maximus orbis. Et ex hoc sequitur, ꝙ illa similitudo non est in omnibus conueniens, & sic apparet illud, quod dicit Auerro. secundo Cœli commen. 64. vide ibidem. Et postquam dixit totum istud, vult declarare dispositionem eius, intelligendo entia, & dicit. vnde primus intellectus non intelligit nisi seipsum, & intelligens seipsum omnia entia intelligit, sed in nobiliori esse, & ordine, qui esse potest. Deinde innuit differentiam inter primum, & reliqua. .i. substãtia tamen dicti primi intellectus posterioris, id est, respectu posterio-

Solutio.

Licet Deus sit adęquate in oĩbus orbibus tamẽ prĩcipaliter est in maximo circulo.

ris, vel qui intelligit poſterius, & id, quod intelligit de formis, & ordinibus in pri D
mo intellectu exiſtentibus: & dicta ſeparata intelligentia adinuicem differunt in
hoc puncto, vult dicere ſecundum diuerſitatem graduum: propter quod conclu-
dit. d. ſequitur ꝙ nullus infimorum intelligit de nobiliori illo. i. intelligit nobi-
lius eo, ꝙ ille nobilior. i. intellectus primi intelligit de ſeipſo, vult dicere ꝙ nul-
la intelligentiarum poteſt intelligere melius Deo, nec intelligendo ſe, nec intel-
ligendo aliud intelligendo ſe, non, quia nulla eſt nobilior Deo: nec intelligendo
aliud, quia nihil Deo eſt melius, & nobilius, nec econuerſo: vult dicere, nec in-
ter ſe intelligunt in vno, & eodem puncto idem intelligibile. ſ. ꝙ quęlibet intel-
ligentiarum entia intelligit in vno, & eodem gradu: cuius rationes ponit dicens,
ſi enim ita eſſet, ſequitur quod eſſet vnum, & idem, & non differunt numero. con
cludit concluſionem. d. vnde. i. ergo hoc modo. ſ. ſecundum gradus differunt. Sed
in iſta concluſione Ioan. tertio de anima laborauit, & ego in expoſitione quinti
commenti dixi id, quod mihi apparuit, attamen, pro nunc videtur mihi quod iſta
ratio ſuſtenietur in duabus propoſitionibus: quarum prima eſt, quod actus purus,
cui nulla potentia, nec imperfectioni, nec receptionis eſt admixta, non eſt plus
vno in ſpecie, vt declaratum eſt primo Cœli commento. 90. vel. 9. quoniam duo
indiuidua eiuſdem ſpeciei vere ſunt corruptibilia, et actus purus non eſt corrupti
bilis: ergo in ſecunda figura non poteſt eſſe plus vno in ſpecie: & maior huius
proſyllogiſmi eſt manifeſta, quoniam multitudo numeralis eſt per materiam ali E
quo modo, vt dixi in multis locis: & ſic apparet propoſitio principalis. ſ. ꝙ actus
purus non eſt plus vno in ſpecie. ſecunda propoſitio eſt conceſſa ab aduerſario. ſ.
ſed intelligentię ſunt actus puri, quibus non eſt admixta potentia imperfectio-
nis, nec receptionis: ergo omnes ſunt vnum numero, & non differunt, quod erit
conſequens: & quia conſequens eſt impoſſibile, oportet vt minor ſit impoſſibi-
lis, quia maior eſt nota per ſe. & ideo dicit Auer. tertio de anima, cõmento quin-
to. quod declaratũ eſt in prima philoſophia, quod nulla eſt forma liberata a po-
tentia niſi forma prima, quę nihil intelligit extra ſe, ſed eſſentia eius eſt quiditas
eius, alię autem formę admiſcẽtur in quiditate, & eſſentia quo quomodo: & hoc,
quod dixit eſſe dictum in Metaphyſica, forte innuit. 12. illius tex. commen. 51.
vbi declarauit quod Deus nihil intelligit extra ſe, & forte innuit textum com-
menti. 37. vbi declarauit quod Deus eſt ſimplex, quia mouet reliquas intelligen
tias. & forte ex his duobus erit declaratũ illud, & tu vide tertio de Anima, quia
declarauit totum iſtud. Et poſtquam dixit hoc, dicit, & dicunt pręd icti philoſo-
phi, quod primus non intelligit, niſi ſeipſum: & primus intellectus, qui procedit
ab eo. ſ. ſecunda intelligentia, quę intelligit primum, quia cauſatur a primo, non
intelligit eo poſterius, quia cauſatus eſt, vult dicere ab illo, & ſi intelligeret eũ,
rurſus eſſet cauſatus a cauſa, vult dicere alia a prima: & forte hęc verba ſunt col F
liganda cum illis. ſ. & dicunt ꝙ primus non intelligit, niſi ſeipſum, & ſi intellige
ret eum. i. aliud ab eo, rurſus eſſet cauſatus a cauſa: & ſic ordo eſt præpoſterus,
& ambo ſermones ſunt veri in ſe: & poſtquam dixit hoc, complet id. d. & etiam
dicunt quod id, quod intelligit primus de ſeipſo, eſt omnium entium cauſa. & id,
quod intelligit quilibet poſteriorem de primo, eſt quodammodo, quod eſt cauſa:
vult dicere quaſi cauſa: & quod eſt. i. quodammodo cauſa ſupplius: & quomodo
ſit hoc, eſt dictum in alijs ſupra. Sed pro hoc, in vltimo dicto debes ſcire quod
id, quod intelligit ſecunda intelligentia, & ſic de alijs, eſt inquantum intelligit ſe
cauſatam a prima: & quia eſſe eius eſt cauſa poſteriorum, ideo intelligendo ſe,
quaſi eſt cauſa reliquorum, & cauſa ſui: quoniam, intantum intelligit ſe, inquan-
tum cauſatur a prima: & ideo, quodammodo eſt cauſa propriorum per id, quod
intelligit de primo, & cauſa ſui: & hoc eſt manifeſtum per ſe: & poſtquam decla
rauit ibi totum hoc tam in diſpoſitionibus generabilium, quam æternorum, quę
ſeparatorum dicit. & hoc modo debent philoſophorum opiniones in pręmiſſis
intelligi, & in motoribus, ideſt argumentis eorum ad omnia pręd icta. Et quan-
do diligenter inſpiciuntur, reperiuntur in ſublimiori gradu ſufficientię. i. certitu-
dinis, maxime reſpectu mototum. i. omnium loquẽtium, pręſertim ſaracenorum:
vt ſunt. i. cuiuſmodi ſunt duę ſectę, quę dicuntur Mohanzela, & Asharia: & po-
nu opinio-

A nit opiniones harum. d. quæ in primo principio opinantur quod in mondo est vna substantia in corporea, nec in corpore consistens, & est viua, volens, sciẽs, potens, loquens, videns, & audiens. sed Assaria, vult dicere secunda secta, expresse opinatur quod hæc substantia sit efficiens omnia entia absque aliquo medio, & sit in eis infinita scientia, prout entia infinita sunt, quæ supple, vno actu intelligit: & negant hinc causas esse in rebus inferioribus, vult dicere quod auferunt virtutes causatiuas a rebus, & dicunt quod ex substantia reperitur cum qualibet re adiungentibus adiunctione essentiali, vult dicere quod ista est innata cum omnibus rebus essentialiter: hæ igitur sunt duæ sectæ, quas hic adduxit Auer. vt vides in dispositione primi principij. Postquã adduxit illas, vult remouere illas, & arguit contra eas. & primo contra primam. Et syllogismus componitur sic: omnis substantia incorporea viuẽs, videns, & reliqua, est generis anime: sed per loquẽtes suæ legis prima substantia est viuens, & reliqua: ergo est generis animæ: cuius contrarium opinati sunt: vnde. d. & non est dubium ꝙ multa inconuenientia sequuntur hanc opinionem, eo quod eus, quod tale est, vult dicere substantia incorporea viua, & reliqua, oportet necessario quod sit de genere animæ: hæc est vis maioris, cuius causam. d, anima enim est substantia incorporea viua, sciens, potens, volens, audiens, & loquens. Deinde infert conclusionem. d. ergo isti ponunt entium principium animatum, vniuersale, separatum a materia, & ipsi non putant, etiam opinari illud. Deinde arguit contra aliud. d.

B vnde dicemus dubia super hos errores cadentia: cuius fortius est id, quod opinati sunt de Dei & nominibus. i. attributis: ipsi enim dicunt, quod hæc est quædam substantia antiqua, composita: sed secta ashariæ, vel assariæ hoc negant: ipsi. n. dicunt quod quælibet compositio est noua: vnde syllogismus sic componitur: omnis compositio est noua: Deus est compositus: ergo est nouus: maior pro syllogizatur: omne accidens nouum est: compositio est accidens, scilicet ipsis participus. ideo maior manifesta. quomodo hæc ratio sit vera, dictũ est 2. Meta. comm. 39. & nolo plus inmorari in hoc. Et postquam dixit hoc, ponit alia, quę cõcedit secta illa, & dicit, opinantur cum hoc, quod omnia entia sunt irregularia: scilicet, quæ non sunt sub terminato ordine naturali, vult dicere secundum suas naturas, nec sub ministratione cuiusdam sapientiæ dantis entibus determinatã mensuram: ideo opinantur quod quodlibet ens aliam naturam habere potest prę ter illam, quã habet: & hoc. i. ordo, & mensura, & natura determinata sequuntur eos. i. illa entia necessario in intellectu, vult dicere, pro quanto proueniunt ab intellectu. Et videtur mihi quod potentia syllogismi istorum sit in duabus propositionibus: quarum prima est; omne ordinatum terminatum in natura, & mensuratum in debita mensura in sui natura, non ordinatum, nec terminatũ in

C natura, nec mensuratum in debita mensura, ab alio intellectuali ordinatur, & terminatur in natura, & in debita mensura ponitur: hæc propositio est manifesta per se: secunda est, quod nulla res est ordinata, nec naturæ terminatæ, nec in debita mensura existens, vt accipiunt & credunt: ideo concluserunt ordinem, & terminationem, & mensuram in entibus esse a virtute aliqua intellectuali: & nõ apparuit eis alia, nisi primi principij: propter quod addit Auerro. licet videant quod effectus mundi sequitur ordinem, & regulam, vult dicere primi principij. Deinde ponit alia, quæ dicunt. d. & vocant eum ordinem sapientiæ, & ipsum existens sapiens, assimilant opera naturalia ad voluntaria, & dicunt quod quilibet actus, id est effectus, inquantum actus, procedit ab agente volente, viuo, et sapiente, & dicunt quod actionis natura, inquantum actio, infert hoc, id est esse sapientia. Deinde probat secundum eos, vnde Deus est viuens, d. i. & allegãt in hoc dicentes quod id, quod non est viuum, est mortuum: & de mortuo nullum opus procedere debet, & vult dicere quod propter hoc oportet vt Deus sit viuens, & negant opera procedentia naturalibus virtutibus, vult dicere, quia omnia ponunt, in posse Dei, & ideo negant quod res viuę nobis præsentes opera habeant, & dicunt quod hæc opera nobis apparentia adiunguntur viuo, vult dicere Deo primo viuorum: & licet appareat quod corpus brutum ea agat, non est dubium quod procedant a corpore viuo, occulto: & ideo sequuntur eos, quod

nulla vita sit præsens, vult dicere in rebus secundum earum naturas, hæc sunt il- D
la, quæ isti loquentes concedunt. Et postquam dixit totum hoc, videtur adduce-
re vnum, quod apparet ei inopinabile inter alia plus, & d. rursus valde miran-
dum est de eis, qualiter talia incongrua & inconuenientia possunt opinari,
quia sensibiliter reprobata sunt, videlicet, quod nulla sit vita præsens, vult di-
cere quod dicere nullam vitam esse in rebus, hoc reprobatum est sensibiliter.
Deinde complet illud, quod dicunt. d. qualiter tamen principium agens, seu ef-
ficiens asserunt hac via, quasi dicat, dubium est: ipsi posuerunt quod quodli-
bet innouatum habet innouantem, vult dicere, quilibet effectus nouus habet
agens nouum: & est impossibile quod hoc procedat ad infinitum, ergo opor-
tet necessario quod hoc perueniat ad innouans antiquum, id est, agens anti-
D. modo Auerro. & nos dicimus quod hoc est verum: sed, non ex hoc sequitur
quod agens ponatur incorporeum, & ideo oportet applicare eos ad hoc vnam
aliam propositionem, scilicet, quod omne corpus non est antiquum, vult dice-
re, nullum corpus est æternum: & tunc oportet addere quod Deus est æternus:
& concluditur in secunda figura, ergo Deus est non corpus. Et postquam di-
xit totum istud, vult dicere de eo aliqua, & primo dicit: & est notandum quod
hanc opinionem, vult dicere, illud totum, quod dictum est: vel forte inten-
dit per hanc opinionem, scilicet illud vltimum, quod dictum est per syllo-
gismum in secunda figura, videlicet, quod Deus sit virtus extra corpus plurimi E
sequuntur. Deinde apud me, vt mihi videtur, remouet quasi dubium contra il-
lū, & dixit, dici enim potest, vult dicere quod si Deus generat corpora cœle-
stia, dici pōt quod innouās. i. agens est corpus antiquum, nudum ab omnibus ac-
cidentibus, vult dicere nouis: vel per accidentia intendit motus, ita quod sit
sensus, quod Deus sit corpus immobile simpliciter. vel intendit id, quod vobis
placet. Ex quibus, vult dicere, propterea quia ipsi probant quod corpora cœ-
lestia sunt innouata: virtus ergo quæstionis est: ex quo isti ponunt corpora cœ-
lestia esse generata: & generatio omnis est ex corpore: ideo sequitur id, quod
dictum est. Et syllogismus quæstionis potest sic componi: omne generans est
corpus agens: primum est generans, eo, quia apud eos generauit corpora cœle-
stia: ergo primum agens est corpus: sed hæc littera potest aliter intelligi, vt ve-
lit ponere opinionem, quæ dicit Deum esse corpus, & tunc non dubitauit, sed
ponit opinionem, & causam opinionis. & tunc vult dicere, quod hanc opinio-
nem, scilicet quod Deus sit corpus, multi sequuntur: quia aliter non pateret
mundum habere agens: opinatur enim quod omne agens sit corpus, & tunc de-
terminat quale corpus sit illud, & dicit: dici enim potest quod est corpus sim-
plex nudum ab accidentibus: differt ergo secunda expositio a prima. & prima
vult quod Auerro. dubitat contra illos loquentes. secunda vult quod determi- F
nando loquitur. Deinde addit, & posito ab eis quod cœli generentur, & attri-
buunt eis generationem modo inconsueto in corporibus inferioribus, videli-
cet quia ipsi dicunt cœlos generari, nec de re, nec in tempore, neque in loco:
hæc sunt verba eius. & videtur mihi quod possunt intelligi duobus modis: pri-
mus modus est, quod sit solutio primæ dubitationis secundum primam expo-
sitionem: & secundum hoc vult distinguere generationem, scilicet & quædam
est in tempore, loco, & ex materia: vt dictum est lib. Physi. quædam autem
est sine materia, & non in loco, nec in tempore, immo apud plures appellatur
simplex emanatio. Ad formam quæstionis dicendum quod, si maior intelli-
git primo modo, est vera, & tunc minor est falsa: sed, si maior intelligit secun-
do modo, est falsa, & minor vera in se. hic igitur est primus modus intelligen-
di verba ista. secundus modus est, quod ex his velit remouere dubium, si tene-
tur opinio, quæ dicta est in secunda expositione: quoniam posset quis dicere ꝙ
falsum est, Deum esse corpus sine accidentibus, sicut dictum fuit, immo opor-
tet vt habeat accidentia: eo quia omne corpus generans habet accidentia, qui-
bus potest transmutari: Deus est corpus generans: ergo in prima figura Deus ha-
bet accidentia, quibus potest transmutari. & solutio innuitur his verbis, ꝙ ma-
ior est vera de generatione primo modo, nō secundo modo, vt dictū fuit in sola

A tione quęstionis primę expositionis. Et quia dixit corpora cœlestia generari, nō de re. nec in tpe, nec in loco, exponit quid est generatū de re in tēpore, & in loco, & d. in corporibus, id est nobis præsentibus nulla fit generatio totaliter, s. ex nihilo, & dicit, videlicet attribuūt mundo agentē similē agenti rerum nobis pręsentiū: sic reperitur in exēplari meo: & forte litera est diminuta, & debet stare, videlicet quia non attribuitur, &c. et tunc hoc, quod diminutū est causa eius, quod dixit, & est manifestū per se. & forte litera pōt stare, & tūc intētio est q. Deus, qui facit generationē, totaliter est similis agēti nobis pręsenti aliqualiter, licet sit differens, quod declarat. d. agens nanque nobis præsens agit sine dubio alterādo ens in quadam dispositione. i. forma ad aliam, non de priuatione simpliciter ex nihilo simpliciter adesse; immo expoliat eum, id est subiectum de suo indumento formali, & induit eum alia forma. & ideo opinati sunt antiqui, quod ens absolute, id est simpliciter non generatur, nec absolute corrumpitur, est ergo sensus, quod agens hic præsens non est agens esse simpliciter, sed hoc esse, vnde sor. generās nō simpliciter est causa: quia Plato sit ens, sed quare forma Platonis fuit in materia: ideo est generatio ex ente supposito: Deus aūt est causa entis simpliciter: propter quod dicit quod antiqui sunt opinati, quod nihil simpliciter generatur, id est, ex puro non ente, immo quidā dixerunt hominem fieri ex homine, & quod generatio nō est, nisi exitus, vt dicit Anaxa. quidam dicūt generationē esse congregationem, vt Democritus: & hæc sunt iā dicta in

B libro Phys. & dat causam illius, quod dixit, scilicet quod cœli non generantur generatione famosa, & dicit vnde concesso ab eis quod cœli innouantur, nequeunt declarare, quod fuit primum innouatorum: mihi videtur quod velit dicere quod, si cœli generētur generatione propriè dicta, esset processus in infinitū in generabilibus, & sic nō daretur primū innouatorū, immo erit ire in infinitū: & hoc iam declarauit, & maxime in primo Cœli commen. 33. Deinde exponit quomodo hoc agens primū non comparatur effectibus secundū vnū modū: & videtur mihi qđ apud illos actum est duobus modis, scilicet cōpositū ex materia & forma, & simplex & indiuisibile, sicut intellectus, & intelligentiæ, & corpora cœlestia, quæ materia carent: modo vult ista opinio qđ agens illud, si cōparetur ad effectum primo modo, non creat illud, sed tm̄ facit materiā & formā vniri, si comparetur ad effectum secūdo modo, dicit qđ illud creat ex nihilo & hoc dicit: sed agens apud eos materiā & formā facit generaliter, vult dicere tantum, si opinati sunt ipsum habere materiam, id est, si factū est cōpositū: aut facit eū totaliter, id est, ex nihilo, si factum fuerit simplex, sicut opinati sunt de parte indiuisibili, sicut est anima hominis. Et postquā dixit hoc: arguit contra illud. d. & si sit hæc species agentis, permutat priuationē, id est, purū nihil ad esse in generatione, videlicet, in generatione substantiæ indiuisibilis, quæ apud eos

C est corporū elementū, id est, pars integralis, sicut est anima intellectiua, & permutat esse ad priuationē, quādo ista pars indiuisibilis corrūpitur, & huius argumēti potentia fuit entimematis: cuius consequens destruit. d. & est manifestum, quod nullū cōtrariū ad suum contrariū cōuertitur: & ideo priuatio nequit, id est, non potest cōuerti ad esse: cuius exēplum ponit. d. quia calor non potest ad frigiditatē conuerti, & d. sed priuatū reducitur ad esse, & calidū reducitur ad frigidum, & est conclusio: videtur mihi quod potest intelligi duobus modis: primus est, quod vnū contrariū non potest conuerti, sed bene priuatum, & positiuū possunt reduci ad sua contraria, licet non conuerti in naturam aliorum, & ecōuerso: vel litera est diminuta, & debet legi: sed quod priuatum reducatur ad ens, & calidū reducatur ad frigidū, & econuerso, est impossibile: & tunc reduci idē est, quod conuerti: & sermo vtroque modo manifestus est per se.

SED ACCIDIT locus quęstionis: qm̄ Auer. habet quod conuertitur id, qđ videtur necessariū: quod. n. vnū oppositū cōuertatur in naturā sui oppositi non inconuenit: quoniā Sortes in potētia fit Sortes in actu: & etiā nullū inconueniēs videtur, si conuertatur illo nō permanenti: vnde calidū conuertitur in frigidū calido corrupto sine dubio: sic pōt dici in proposito. Dicendū pro Auer. quod ipse supponit, quod in omni transmutatione est subiectum recipiens terminum, vt

Dubitatio.

Solutio.

alias declaraui:modo arguit sic:si ex nihilo aliquid sit factum, & habet subiectum, oportet vt eius subiectū sit ipsa simpliciter priuatio, & tunc pura priuatio conuertitur in naturam entis receptiue cum eius permanentia: & hoc intendit Auerroes: id autē, quod dictum est, nihil est: quoniam, si calidum in frigidum transmutatur, illud est, quia calidū actu est potentia frigidum ratione materiæ, & similiter de Socrate in potentia: sed quod calidum conuertatur in naturā frigidi, sicut natura materiæ in naturam formæ recipiendo illam, sine dubio est error purus: & hoc est in primo Physic. commē. 71. & ego exposui illud in libro de intellectu. Et debes scire quod hæc ratio tenet suppositis principijs Auerrois: sed, secundum nos non est dicendum omne factū indigere materia: & postquam reprobauit illam, dicit confirmationem sui argumenti, ex hoc, quod cogit alios alterius sectæ, & dicit: & ideo dixit Mohanzela, vel Mohatinilla, id est, alia secta loquentium, quod primario est quædam substantia, sed putat quod ipsa substantia ante mundi creationem nuda erat denudatione esse: ecce igitur, quomodo argumentum Auerrois valoris fuit maximi: quoniā, propter ipsum oportet illos dicere illam secundum opinionem mirabilem: & postquam dixit hoc, vult remouere rationes illorum, & dixit; & notandum quod auctoritates, ex quibus meditantur quod res ab aliqua re non fit, id est, quod detur creatio ex nihilo, erroneæ sunt; & fortior illis est illud, quod dicunt, scilicet quod, si semper res de re deberet fieri, procederet ad infinitum: & consequentia est manifesta per se apud eos: quoniam, vel oportet venire ad primum generatum ex nihilo: vel semper quod generatur, ex ente priori generatur: si primum, habeo propositum: si secundum, cum illud esse in potentia non sit nisi materia, quæ non potest stare sine forma, ideo ante factum fuit ens actu, ergo illud non fuit primum, & sic de illo erit, & tandem in infinitum ibitur, ideo concesserunt primum hominem, vt dicit Auerroes in libro Physi. Respondet: sicut dixit eis. 5. Physi. commen. 13. & in 8. illius commen. 47. & in prima disputatione huius, in solutione sexti dubij, & dicit, ad hoc respondendum est, quod hoc impossibile esset, si generatio procederet recte: quia sequitur ex hoc reperiri infinitum in actu, sed circulariter non est impossibile: quod exponit dicens, videlicet, quod ex aere fiat ignis, & ex igne aer ad infinitum circulariter cum æterno subiecto.

33. questio. SED IN HAC solutione est locus quæstionis, quomodo valeat illa consequentia: si generatio entium procederet recte, ergo esset actu infinitum: quoniā posset quis dicere, quod aer fit ex igne, & ignis ex quinto corpore, & quintum corpus ex sexto, & sic in infinitū, non tamen cum permanētia eorum: sed istud declaratum est in secundo perygeneseos commen. 36. & videtur mihi quod posset primo deduci accipiendo propositiones ibidem declaratas: quarum prima est, quod si ignis fit ex alio elemento, vel corpore, oportet vt contrarietur illi, vel secundum omnes qualitates, vel secundum alteram. Verbi gratia, si ignis fit ex aqua, planum est quod ignis contrariatur ei secundum ambas qualitates, & si ignis fit ex aere, tantum in vna ei contrariatur. Et secunda propositio est, quod si vnum contrarium est in rerum natura, oportet & reliquum: & hoc intelligit bono modo, sicut dicam loco eius: & hanc declarauit Auerroes. 2. Cœli commen. 18. Et in his deducitur consequentia duobus modis; & prima deducitur: quoniā, si ignis fit ex corpore quinto, tunc contrariabitur illi secundum vnā qualitatem, vel secundum ambas: si ponitur secundum vnam, et quintum corpus fit ex sexto: tunc oportet vt ignis conueniat ei cum illo sexto, & contrarietur, vt ibidem declaratum est, ideo ibidem concludit Arist. tex. illo: quod, si infinita essent elementa, infinita essent contraria in vno elemento, vt apparet, vide ibidē. Ex secūdo potest argui sic: ignis est: ergo quintū corpus est, quod est suū contrariū per secundam: & eadē ratione; si quintū est, erit & sextū: & sic, si daretur generatio in directū, erit ire in infinitū, vt apparet: & sic, aliqualiter est declarata consequentia ista: sed melius ibidē exponitur, pro nunc sit dictum in tantum. Et postquā respondit ad hanc, vult dare solutionem alterius, & dicit, & fortior opinio, id est, & fortius argumentum probabile ad afferēdum quod totum vniuersum innouatur, tale est, & syllogismum ponit in forma sic: illud, quod cua-

A dere nequit a nouitatibus, est nouum: sed totum sic se habet, vult dicere, quod non potest euadere a nouitatibus: ergo, &c. id est, ergo est nouus: sed Auerroes redarguit istud, declarando non concludere quod volunt, & dicit, sed nos dicimus quod in hac probatione maxima est comprensio: ipsi enim non dicunt qđ illud, quod non euadet a nouitatibus in praecedenti, sit nouum de nihilo: vult dicere quod non concludit argumentum, quod mundus sit ex nihilo: quia deberet sumere in maiori, omne nouum fit ex nihilo: quod est falsum ideo non concludi mundum esse ex nihilo, & tamen ponunt quod totum innouatur de nihilo: & postquam arguit cōtra maiorem, arguit contra minorem: est enim minor, qđ vniuersum totum est nouum: contra arguit. d. Praeterea, illud subiectū, qđ apud eos prima materia vocatur, non euadet de corporeitate, vult dicere, est semper sub forma corporis, & corporeitas absoluta apud eos non innouatur: quoniam corpus sub ratione, qua corpus, est sempiternū: & per consequens falsum est, quod vniuersum fit nouum: quia, tunc singulum eius esset nouum cuius contrarium dicunt, vel sequitur ad eos. Deinde verificauit maiorem taliter, qualiter nō est ad propositum eorum dicens, & propositio dicta ab eis ꝙ id, quod non euadet a nouitatibus, est nouum, id est, in tempore factum, non est concedēda, vult dicere absolute, nisi de eo, quod non euadet de vno innouato, vult dicere, nisi sit innouatum sine materia: sed id, quod non euadet a nouitatibus in vna generatione principium non habentibus, vult dicere, quae nouitates non habēt principium, non sequitur eo, quod subiectū eorum nouitatum sit nouum: vult igitur dicere, quod duplex est nouum: quoddam factum ex materia in loco, & in tempore: & quoddam factum nouitate carente principio materiali, & loco, & tempore: dico ergo quod maior debet sic verificari: omne nouū nouitate primo modo fit in tempore, sed nouitate secundo modo non oportet: & per hoc habetur solutio ad argumentum ad formā. Et postquā soluit ista duo motiua istius sectae, soluit motiuum alterius sectae, & dicit: quia loquentes idcirco, videlicet, de secta Assariae conati sunt applicare ad praedictam propositionē aliam, videlicet, quod impossibile est inuenire nouitates infinitas, vult dicere effectus infinitos vnus post alium, scilicet principium, nec finē habentes, soluit. d. & hoc est apud philosophos necessariū: & potest intelligi hoc, scilicet quod non procedatur in infinitū, est apud philosophos necessarium: qm̄, secundum philosophos nō procedimur in infinitum, scilicet in essentialiter ordinatis, & potest intelligi: & hoc, id est, ire in infinitum est necessarium apud philosophos: concedunt enim in accidentaliter ordinatis successiue processum in infinitum: & addit, patet ergo qđ hoc inconueniens, & multa alia sequuntur loquentes, & eorum sequentes: & sunt sine dubio plusquam inconuenientia philosophos sequentia: & forte vult

C dicere, quod patet hoc, scilicet processum in infinitum in essentialiter ordinatis sequitur ad loquentes: quoniam, vt declaratum est, omne generatum nouiter est ab alio nouo generato, & sic in infinitum: vel potest intelligi quod hoc, scilicet illud, quod dictum est. iam sequitur loquentes: & inconueniens fuit, quod natura non entis mutetur ad naturam entis, & multa alia, quae tibi dicta sunt. Et forte intendit aliud, sed non curo: & postquam dixit hoc, reprehendit eos in alio, d. rursus dicimus quod id, quod posuit, videlicet, quod vnum & idē, quod primum principium est, efficit omnia mūdi entia absq; aliquo medio, positio falsa est, et contra sensum, scilicet quod non inuenimus in mundo multa entia minime agentia: vel forte ista littera debet sic legi. rursus dicimus quod id, quod posuit quod vnum & idem, quod primum principium est, efficit omnia mundi entia, scilicet quod, pro quia nos inuenimus multa entia minime agentia, id est, quae nullo modo agunt, est contra sensum, quia videmus ignem agere, & reliqua vel littera est corrupta, & debet intelligi quod nos inuenimus multa agentia ipsorum entiū & similitudine, est superfluum, & quomodocunque, sensus est vnus, sicut apparet in eius verbis. Et postquā dixit totum hoc, vult dissoluere aliud motiuum, & dicit, sed fortior allegationibus eorū. i. fortissima argumentatio est super hoc, qđ si agens esset, vult dicere esset effectus, procederetur necessario ad infinitū, vult dicere qm̄ ageret inquantū causatus ab alio, & eadem ratione illud, quod

causauit ipsum, & sic inde. Respondet. d. sed nos dicimus quod hoc bene sequetur, si agens esset agens inquantum actus, id est, causatus, & mouēs esset mouēs inquantum mobile: sed non sic se habet, immo agens est agens inquantū est ens in actu: quare priuatum, id est, ens in potentia, non agit aliquid: & ex hoc sequitur sine dubio quod agentia prouenīunt ad vnum agēs, quod nullum in eo agit, immo est omnino, & simpliciter immobilis, & incausatus, & omnia causans. B

Agens agit, inquātū est ens in actu.

Debes scire, quod agens non agit inquantum non ens priuatum, nec inquantum ens factum, sed inquātum ens in actu: isto modo enim est ratio communis entibus separatis, & materialibus: ideo argumentum illorum nihil est. Et postquam remouit opiniones loquentium, et eorum argumenta, recapitulat illa, quæ dixit, & ordinat se ad dicenda, & excusat se de suo modo dicendi, & sermo suus est manifestus per se. Et cum fecerit hoc, statim incœpit soluere argumentū Algaze. & dicit: facta igitur hac excusatione, dicimus quod id, quod dixerat Algazel, videlicet, quod si supremum principium tantum seipsum intelligeret, ignoraret omnia, quæ creauit: bene sequitur, si illud, quod intelligit de seipso, esset aliquid præter entia absolute: sed illud, quod ponunt, vult dicere philosophi, scilicet quod illud, quod intelligit de seipso, sunt entia in nobiliori esse, quod fieri potest, scilicet quod ipse est intellectus, qui omnium entium est causa, non quod ipse intelligat entia absolute, scilicet inquantum sunt esse, quod ipse ea intelligit, sicut noster intellectus sic se habet: & exponit illud. d. & intendit, E scilicet philosophi dicere, quod ipse Deus entia posteriora ab eo non intelligit eo modo, quo nos ea intelligimus, immo modo, quo nullus intellectus præter eum ea intelligere potest: hoc autem probat. d. si enim alius intellectus entia intelligeret illo modo, quo Deus benedictus intelligit ea, ergo communicaret cum eo in sui natura: quod est falsum: quoniam, tunc darentur duo prima principia simpliciter æqualis perfectionis: eo quia scientia, & scitum in primo vniūtur omnibus modis: ideo, si esset aliquod sciens scientia Dei, & secundum modum eius præcise, sine dubio esset alius Deus eiusdem rationis cum eo: propter quod concludit. d. & est manifestum quod Deus ab alijs in hac proprietate differt expresse, & inde vlterius concludit aliud. d. & ideo cauemus nobis concedere, quod de scientia sit vniuersalis, nec particularis: cuius rationem ponit, quæ debet sic componi. scientia vniuersalis, & particularis causantur ab entibus, & sunt generabiles & corruptibiles, hæc est maior: sed scientia Dei nec causatur a rebus, nec est generabilis, nec est corruptibilis: ergo in secunda figura, scientia Dei nec est vniuersalis, nec particularis: & hoc diffusius tractabimus in sequentibus, quando tractabimus de scientia Dei. Deinde aliqualiter declarat istud d. dicimus tamen ad præsens, quod hæc quæstio duo habet membra. quorum vnum est, quod si ipse Deus intelligeret entia, prout sunt esse ipsius, sequitur quod Dei intellectus esset generabilis, & corruptibilis. & componitur syllogismus sic: omne causatum ab alio est generabile & corruptibile, F per te, intellectus diuinus causatur a rebus: ergo erit generabilis & corruptibilis. Deinde infert secundum. d. & quod nobilior ex viliori perficeretur. & syllogismus componitur sic. Deus est nobilissimum: Deus perficitur per ipsas res generabiles viles: ergo nobilissimum perficitur a vili. Deinde arguit dicens, vnde, si ens substantia ab intelligibilibus rerum, & earum ordine differret: ergo oporteret dare huic intellectum, qui non est comprehensio formatum entiū, sicut in se in gradu, & ordine: vult dicere, si litera non est corrupta, quod formæ rerum non essent comprehensæ in gradu aliquo, nec in ordine aliquo: & sic essent inordinatæ, & sic non haberent esse cognitum, sicut sunt in se, & in ordine: & hoc habet Auerro. pro inconuenienti, ideo concludit. vnde, postquam ista duo sunt falsa, scilicet quod Deus perficitur a vili, & generatur, & corrumpitur, & secundum quod res non sunt comprehensæ in gradu, & ordine: sequitur illud, quod seipsum intelligit, sint omnia entia, sed in nobiliori esse, quam illud, quod habent in seipsis.

Dubitatio.

SED HIC EST locus quæstionis: quia, prima ratio nō videtur valere: quia intellectus noster causatur ab intelligibilibus, & tū nō est generabilis, proposi-

A tio enim. d. quod omne causatum est generabile & corruptibile, est propositio falsa in multis, vt iam dixi. tertia ratio non videtur necessitatem habere: quoniam, sine dubio posset quis dicere, quod res sunt ordinatæ in suis naturis: & ideo non oportet, vt ordo earum sit res comprehensa ab aliquo: vnde videmus, quod si sub possibilitate principis sit aliquod ens ordinem habens, in eo princeps ordinem non ponit, nec oportet de ordine illius scientiam habere: ita diceret aduersarius, quod in naturis rerum est ordo de se, ideo potest ibi esse, dato φ nullus ibidem consideret: & sic istæ duæ rationes videntur multum debiles. Pro intellectu istarum primo debes scire, vt declaraui in lib. de intellectu, quod scientia nostri intellectus est per accidens corruptibilis, sicut apparet: quoniam scientia illius consistit circa formas rerum, quæ conseruantur in imaginibus ibi colligatis, quibus destructis, per accidens destruitur, sicut vniuersale corrumpitur secundum corruptionem indiuidui: ergo apparet quod omne intelligēs aliud a se, aliqualiter respectu illius rei intellectæ corrumpitur saltem per accidens. Ex hoc apparet inconueniens Auer. scilicet quod sequitur φ Deus esset generabilis isto modo, saltem per accidens, vt dixi: vel potest dici φ generari & corrumpi possunt accipi duobus modis: vno modo proprie pro eis, vt dicta sunt in primo de generatione: alio modo, prout dictum est: φ cum difficultate intelligitur, videlicet generari pro omni dependentia, & corrumpi pro opposito illius: & tunc inconueniens Auerro. est, quod sequitur, φ intellectus Dei esset generabilis, id est dependens ab alio: quod est falsum: quoniam est primum simpliciter independens: propositio. d. quod omne causatum est generabile, est vera, sub isto modo sensu, vt vides. Pro intellectu secundo, debes scire quod omnes res causatæ, oportet vt contineantur in causis, sicut sunt: quoniam, ex quo sunt causatæ ineffe simpliciter, & ineffe tali, oportet vt contineantur in vnoquoque: adeo oportet φ omnes res, sicut sunt ordinatæ, ita oportet vt contineantur in sua causa: modo, si earum causa prima est intellectus, oportet vt contineantur, sicut in puro intellectu: quod esse non potest, nisi ordo rerum sit ordo intellectus a prima causa: adeo inconueniens est, φ res sint in se ordinatæ, & tamen non sint comprehensæ a causa sub tali ordine. illud autem, quod de principe dicebatur, non est simile: quoniam res existentes sub principe, non sunt causatæ a principe: ideo ordo earum non oportet, vt contineatur in intellectu principis. Et præterea, non inconueniens quod res secundum se sint ordinatæ, & tamen earum ordo est ab alio, sicut esse earum est ab alio: & sic apparet virtus illarum rationum. Et postquam dixit hoc, vult modo declarare illud, quod dixit in exemplo, & dicit sed quomodo vnū & idem ens gradus habeat diuersos in suo esse, manifeste apparet ab anima. color enim gradus habet diuersos in suo esse C adinuicem differentes in nobilitate: vilior enim suis gradibus est ille, quē habes in materia. Deinde habet nobiliorem eo, scilicet in visu: quare ex visu comprehenditur ipse color, ex materia minime: propterea declaratū est in naturalibus, quo modo color habet esse in virtute phantasiæ, qui est nobilior, & simplicior esse quam in visu habet. Deinde habet nobilius esse isto in memoriæ virtute: sed, quomodo sit hoc, ego declaraui in tertio de anima, in expositione commē. 6. vide. Deinde habet in intellectu esse nobilius alio, præcedentibus gradibus. etsi dicunt peripatetici quod adhuc esse habet & aliud nobilius omnibus prędictis, sine aliqua comparatione, scilicet in scientia Dei, quo modo nobilius illo considerari non potest, vult dicere consideratione vera, Et postquam dixit hoc, vult ponderare alia dicta Alga. & primo dicit id, quod tantum narrauit Alga. nomine philosophorum in intelligentiarum ordine, & modo influentiæ illarum, & in earum numero non est demonstratum, nec determinatum a philosophis, & ideo de hoc nihil in libris antiquorum reperitur. Deinde ponderat aliud, quod circa idem dixit Alga. & dicit: sed id, quod dixit nomine philosophorum, scilicet omnia principia separata in inseparata a primo principio influunt, id est emanant, & quod ex fluxu vnius virtutis huius mundi sit mundus vnus, & eius partes inuicem colligantur, ita quod totū vniuersum erga vnam tendit actionem, sicut corpus vnius animalis, quod est vnum in colliga-

Scientia nři intellectus ē per accidēs corruptibilis.

Generari & corrūpi dupliciter.

Res causatę continentur in causis.

ſtione, & plura in virtutibus, & membris, & operibus: dicimus quod hoc eſt con D
ceſſum ab omnibus philoſophis: quod declarat, dicẽs, corpus. n. ſupercœleſte ſi.
mile eſt vni aīali, & ſuus motus diurnos, qui eſt totius cōgregati, qui eſt cōis om.
nibus cœlis, ſimilis eſt vniuerſaliter toti motui locali eiuſdem animalis, & mo.
tus particulares cœlorum ſimiles ſont motibus particularibus membrorum ip.
ſius animalis: & eſt philoſophis manifeſtum quod in animali vna eſt virtus, ex
qua ſit vnum, & ab eadem omnes virtutes ipſius erga vnum opus tendunt, ſci.
licet in regimen, & conſeruationem ipſius corporis, & dicit, & hæc virtus col.
ligatur cum virtute a primo principio influente: & poteſt intelligi a Deo, & po
teſt intelligi a primo principio ipſius animalis. Deinde arguit per locũ a maio.
ri. d. vnde, ſi hoc neceſſarium eſt in vno animali, ſcilicet quod vnam habeat
virtutem ſpiritualem in omnibus ſuis partibus extenſam, ex qua virtus, & mẽ.
bra illius fiunt vnum, & idem, & omnes eius virtutes fiunt vna, & eadẽ, & ope
ratio partium entium ad modum ſimilis operationi partium animalis ad illud
animal, ſequitur ergo ꝙ oportet quod ſit vna hæc virtus ſpiritualis, ex qua col.
ligantur omnes virtutes ſpirituales, & corporeæ, & eſt vnigenea extenſa in
toto vniuerſo, alioquin nullus ordo ſequitur in hoc mundo. Debes ſcire
quod hæc virtus non extenditur corporaliter, ſicut anima aſini per eius mate.
riam, ſed extenditur, ſicut iam in ſolutione. 12. dubij dictum eſt, vel ſpecia.
liter ratione eſſe, vel ratione operationis ordinatæ ad vnum: vide ibidem. B
Deinde remouet dubium: poſſet enim quis arguere quod iſta virtus eſſet multa,
quia ex ea proueniunt multa, ſoluit, dicens, & non ſequitur ex intenſione vnius
virtutis in pluribus, quod ſit in ipſa virtute pluralitas, ſicut opinati ſunt multi,
videlicet quod ab vno principio influit vnum, ſcilicet prima intelligentia, &
ab illo influit pluralitas, ſicut putauit Auicen. poſt concludit concluſionem. d.
patet ergo ex iſtis, quod pluralitas poteſt procedere ab vno: & ſic apparet ſo
lutio argumenti Auicen. & totum hoc declaratum eſt hic. Deinde vult,
ſecundum me, innuere ſecundam ſolutionem ad idem argumentum, & d. tur.
ſus ex aliorum principiorum ſeparatorum eſſe conſiſtat in eo, quod imaginan
tur de primo principio, vult dicere ꝙ cauſæ diuerſæ rerum ſeparatarum ſunt
ex eo, quod de primo diuerſa intelligunt: vnde, quia Deus eſt multiplex ſecun.
dum intellectionem, ideo poſſunt de eo multi intellectus prouenire. Et hoc decla
rat. d. & non eſt impoſſibile quod ab vna. & eadem re ſumantur diuerſæ ima.
ginationes: ſicut non eſt impoſſibile quod ex aliqua pluralitate ſumatur vna
imaginatio: quod declarat. d. nos enim omnia corpora ſupercœleſtia in diur.
no motu vnam, & eandem rem imaginamur: quare omnes mouentur in hoc
motu ab vno motore, ſcilicet motore orbis ſtellarum fixarũ: & reperimus alios
orbes particulares, & diuerſos habentes motus: quare oportet ꝙ ipſi motus di.
uerſi procedant a motoribus quodammodo diuerſis, & quodammodo ſunt vnũ, F
vult dicere quod quodammodo ſunt vnum, prout colliguntur in motu ſupremæ
ſphæræ, vult dicere ſunt vnum: ponit exemplum. d. quare, ſicut aliquis imagi.
natus eſſet ꝙ membrum commune alijs membris cuiuſdam animalis, vel virtus
animalis ab eodem animali auferatur, ſimiliter omnia illius animalis mem
bra, & omnes eius virtutes, ſimiliter corpus ſupercœleſte ſub ſe habet cũ ſuis
motoribus virtutes: & tandem, ſic ſe habent principia mundi, & ipſius partes
cum primo principio, vult dicere, ſicut dictũ eſt in animali. Deinde ponit aliud
exemplum, d. vnde dicunt philoſophi, quod mundus eſt vere ſimili vni ciui.
tati: quare, ſicut vna ciuitas ab vno rege, ſeu principe regitur, & conſtituitur,
& multi principatus ſubijciuntur illi principi, ſimiliter recte eſt in mundo: &
oſtenſuio eſt a nobis ſuperius. Debes ſcire, quod Deus eſt vnus ſimplex, &
tamen pōt a multis intelligi, & ideo poſſunt ab eo prouenire multa, eo modo,
quo ab vno intelligibili ꝓueniũt multi intellectus. Et ideo, non incōueniti quod
ab vno per modum, quo intelligibile cauſat intelligens, proueniant multa, vt
declarauit etiam ipſe. 12. Meta. commen. 44. & ex hoc apparet alius modus in.
telligendi dictum primi magiſtri, cum dicitur ab vno, inquantum vnum, non
prouenit niſi vnum, intelligitur non per modum, quo intelligere cauſat intel.

Licet Deus ſit vnus ſimplex, tñ pōt a multis itelligi, et ſic ab vno proue. niũt multa.

A ligens: & tu videas ea, quę dicta sunt in solutione. 12. Et postquam dixit hunc modum, dicit alium, quomodo primus dat esse reliquis separatis. d. amplius declaratum est a philosophis, illud, quod dat finem entium separatorum a materia, est illud, quod dat eis esse: forma enim, & finis sunt vnum, & idem in hac specie entium, vult dicere separatorum: ergo illud, quod dat finem entibus, illud met dat formam: et illud, quod dat formam, est agens: apparet idcirco, quod primum principium est omnium istorum principium, scilicet agens, & forma, & finis. vnde syllogismus potest componi sic: dator formę ipsis rebus est agens: primus motor est dator formę entibus separatis: ergo est agens. maior est manifesta ex definitione agentis. minor probatur in litera sic. dans finem in illis dat formam: sed primus motor dat finem in illis: ergo dat formam. maior prosyllogizatur: quoniam quę sunt vnum, & idem, dator vnius illorum est dator & reliqui: forma, & finis in illis sunt vnum, & idem: ergo dator vnius, scilicet finis est dator formę: & sic apparet, qualiter est agens finis, & forma omnium separatorum entium sine dubio. Et postquam dixit modum, quomodo primum est causa reliquorum, dicit quomodo est causa sensibilium, &. d. qualiter tamen principium primum sic se habet cum entibus sensibilibus, diximus quod ipsum dat eis vnitatem, & eorum vnitas causa est colligatiuę pluralitatis ab illa vnitate, & ideo est principium horum entium, scilicet efficiens, forma, & finis, & quodlibet entium appetit eius finem cum motu, scilicet prout erga eum mouetur desiderans finem. homo tamen, B vult dicere desiderat finem voluntatie, et alia naturaliter: quod intelligitur quod homo duobus modis, scilicet naturaliter, & voluntatie, alia tantum naturaliter. Deinde ponit id, quod manifestum est hic. d. sed illud, quod notum est hic, quod motiuum, idest argumentum prędictorum philosophorum ad opinandum, quod entia procedunt gradatim a primo principio secundum localem ordinem coelorum, fuit, quod suprema sphęra, vt apparet, nobilior est suis inferioribus, & alię sphęrę eundem ordinem sequuntur in suo motu, vult dicere quod semper superior est nobilior: & totum hoc dixi, quare conati sunt opinari illud, quod Alga. narrauit, ratione ipsorum in ordine ipsorum principiorum, vt prędicauimus, & ideo continuat se, & eius sermo est manifestus per se.

ALGAZEL.

AIt Alga. Responsio Secunda est, quòd qui tenet primum non intelligere, nisi seipsum, inducitur ad hoc ex timore pluralitatis. nam, si dicitur quòd intelligit aliud, necesse est vt sit in C intellectu eius pluralitas, & alietas, cum intelligat seipsum, & aliud. Et hoc profectò necesse est esse in causato primo. vnde oportet vt non intelligat, nisi seipsum. nam, si intelligeret aliud, id esset aliud a se ipso, & indigeret causa, quæ est alia a causa sui ipsius: & non reperitur causa, nisi causa sui ipsius: quare est primum principium: ergo oportet vt non sciat, nisi seipsum: & aufertur pluralitas, quę facta est hoc modo. Si autem dicet, ex eo quòd intelligit seipsum, oportet vt intelligat quod sit principium, dicimus, si sequitur hoc ei, aut erit ex causa? aut sine causa? Si ex causa, tunc non datur causa, nisi primum principium, & est vnum, & non potest imaginari quòd proueniat ab eo, nisi vnum, & iam prouenit, & est substantia causati, igitur secundum quomodo prouenit ab eo? Si vero sine causa, sequerentur ad esse primi entia multa absq; causa, & sequeretur ex eis pluralitas. Si autem hoc non intelligitur, ex eo quòd necessarium in esse, non erit nisi vnum, & additum vni est possibile, & possibile indiget causa, tunc hoc sequitur in causa-

to, si fuerit necessarium in esse.ex se igitur est inconueniens dictum eo D rum, q necessarium in esse est vnum. Si vero fuerit possibile, impossile est esse sine cã: & non est ei cã: igitur non intelligit esse suum. & non est de necessitate causati primi vt sit possibile in esse. nam possibilitas esse est necessaria omni causato. causatum aũt scire causam non est necessarium in esse sui, sicut causam scire causatũ non est necessarium in esse sui. sed fieri scientiam in causato est magis manifestum, q̃ fieri sciẽtiam in causa. igitur declaratum est q pluralitas, proueniens in scientia eius de principio, est falsa. nam non habet principium, & non est de necessitate esse causati. & hoc etiam non potest euadi ab eo.

Inducit Alga. arguentem sic, ait Alga. secunda responsio hęc est, quicunq; opinatus fuit q primus intellectus non intelligit nisi seipsum, nequit. i. non decet reprehendi de consecutione pluralitatis, vult dicere, quia ad eũ nõ sequitur Deum esse plura, quod exponit. d. si enim diceretur q ipse intelligeret alia preter eum, sequitur quod in suo intellectu esset pluralitas, & differentia, videlicet intelligẽdo se, & id, quod differt ab eo: & hoc sequitur in primo causato, vult dicere, si intelligeret aliud: quare patet, q non intelligat nisi seipsum vnde syllogismus po- E test sic componi: omne intelligens aliud est compositum aliqua compositione: sed per te Deus, & primum causatũ intelligunt aliud a seipsis: ergo sunt cõposita aliqua cõpositione: sed quomodo omne intelligens aliud est aliquo modo compositum, multotiens declaratum est, ideo pro nunc nolo immorari. Secundo arguit, dicens. Si enim aliud preter eum intelligeret, indigeret de alia causa prieter suijpsius causam, quę est primum principium: quare non oportet quod intelligat nisi seipsum. Et hic syllogismus componitur sic, omne intelligens aliquid extra se, habet causam aliquam priorem ea: sed primum principium per te intelligit aliquid extra: ergo erit aliqua causa prior eo: quod est simpliciter falsum, propter quod dicit, & si sic, vult dicere, si Deus non intelligit, nisi se: improbata est pluralitas, vult dicere in eo hoc modo, Deinde ponit solu. quandam, quam refutat, dicens, & si forte aliquis diceret, quod intelligendo seipsum, sequitur q intelligat q est principium. & per consequens intelligeret priuatum, & sic plura. Contra hanc solutionem instat. & licet suus sermo potest duobus modis ordinari, attamen ordinabo ipsum vno modo nunc: postmodum videbimus de alio in solutione dubij, quoniam Auerro reformabit illum. dicit ergo, nos dicimus quod hoc, vult dicere ista intellectio sui, inquantum principium, sequitur ex causa, aut sine causa: vult dicere, quod si dicatur quod Deus intelligit se principium F necessarium, intellectio illa habebit causam, vel non: si ex causa, vult dicere, si habet causam, non est alia causa nisi primum, vult dicere causa illius non erit, nisi ipsemet Deus, qui est vnus. sed hoc esse falsum ostendit, d. & non debet imaginari, quod ab eo procedat nisi vnum, sed ab eo processum est causatum, id est, primus intellectus factus: ergo qualiter ab eo procedere potest, vult dicere intellectio illa. ergo virtus syllogismi in hoc consistens, ab vno non prouenit nisi solum vnum: Deus est vnus, & simplicissimus: ergo ab eo non nisi vnum prouenit. ergo, vel ab eo nihil procederet primum causatum, vel ab eo non procedit ista intellectio. Deinde destruit aliud membrum. d. si sine causa, ergo & hęc consequentia, vult dicere entia posteriora in natura causati necessaria esse de se, reprobata est eorum opinio, scilicet quod necessarium est esse vnum: & videtur quod velit dicere, quod si intellectio illa sit sine causa, ergo omnia posteriora sunt necessaria de se: quoniam a pari, sicut illa intellectio est sine causa, ita & reliqua posteriora consequentia erunt sine causa, & sic erunt de se necessaria cuius declarationem ponit. d. si vero impossibile esset, indigeret igitur de causa: vult dicere quod ideo sunt necessaria a se, quoniam omne causatum est possibile: & omne non causatum est necessarium, & addit: sed ipse non habet causam, ergo suum esse non potest intelligi: & forte hoc verbum est minor huius syllo

A gismi, cuius maior est. omne intelligens aliquid habet causam: Deus non habet causam, ergo non intelligit se: & sic ista erit tertia ratio. ex quibus Alga. voluit reprobare opinionem philosophorum in eo, quod dicunt, quod Deus non intelligit nisi se tantum.

AVERÖES.

Ait Auer. Hæc est ratio eius, quam affirmat primum intelligere id, cuius est causa. quoniam dicitur, si non intelligit ex se ꝙ sit principium, intelligere quidem seipsum est intellectio diminuta. Quæstio autem Alga. in hoc est. qm̃, si intelligit id, cuius est causa, non euadit, aut erit hoc ex causa, aut sine causa. si autem ex causa, igitur primum habet causam. sed primi non est causa. si vero fuerit sine causa, necesse est vt proueniat ab eo pluralitas, & ꝙ sciat eam. si autem prouenerint ex eo plura, non esset necessarium in esse. qm̃ necessarium in esse non erit, nisi vnum: & quod proueniunt ab eo plures B vno, est possibile in esse: & possibile in esse indiget causa. ergo falsum est dictum eorum, ꝙ primum est necessarium in esse, & scit causatum suum. Et dixit causatum autem scire causam non est de necessitate esse sui: & multo magis ꝙ non erit de necessitate causam scire causatum. Dicimus, hoc dictum est sophisticum. nam, cum posuerimus causam intellectum, qui intelligit causatum suum, non est de necessitate ex hoc, ꝙ sit ex causa addita substantiæ eius, sed ex seipso. nam sequi causatum ab eo est, quasi sequens substantiam eius. si autem sequi causatum ab eo non ex causa, sed ex seipso, igitur non sequitur vt proueniat ab eo pluralitas. nam hoc secundum radicem eorum reducitur ad substantiam eius. &, si substantia eius est vna, proueniet ab ea vnum: si autem plures, plutes. Id autem, quod ponitur in hoc sermone, ꝙ oẽ causatum est possibile in esse, hoc est verum in causato composito. & impossibile est esse aliquid compositum, & æternum: & omne possibile in esse C apud Philosophos est innouatum. & hoc est id, quod declarauit Arist. in multis locis librorum suorum: & declarabitur magis hoc a nobis, cum loquemur de necessario in esse. Id autem, quod Auicenna appellat possibile in esse, ipsum quidem, & possibile in esse dicuntur æquiuoce. Quare id indigere efficiente non est manifestum eo modo, quo est manifestum eo possibile indigere.

Omne causatum est possibile esse verum de causato composito.

Et, postquam recitauit ipse verba Alga. vult modo moderare illa, & primo dicit. Dicimus nos quod hęc est allegatio ipsius, qui opinatur quod primus intellectus non intelligit illud, quod est ipsius causa, immo vult dicere, quod non intelligit nisi se principium. ipse enim dicit ꝙ, si intelligeret de seipso quod est principium, intelligit ergo seipsum sine dubio defectiue, vult dicere non in optima perfectione: & sic reperi in libro meo, & tamen in alio non inuenitur litera negatiue: sed sic, videlicet quod primus intellectus intelligit id, quod est ipsius causa: & tunc expositio est difficilis, & videtur mihi quod sit sensus: quod ista allegatio, id est, ista ratio sit illius, qui ponit primum causatum intelligere suam causam, quasi dicat, quia vult quod non modo intelligat suam causam, verum se principium, aliter sua intellectio esset diminuta; & tunc intent-

tio eius est, quod argumentum Alga. est inuentum ab alijs: sed quomodocunque, D
primus modus est melior. Et postquam dixit hoc, repetit rationem Algaz. & eã
moderat, & dixit id, quod arguit Alga. super hoc. quod si primus intellectus in-
telligeret id, quod est principiatum ab eo, non euaderet quin esset ab aliqua cau-
sa, aut sine causa & potest intelligi per primum intellectum, scilicet ipsius Dei:
& potest intelligi intellectum primi causati. Sed ego exposui Alga. in dubio di
cto de intellectu Dei. Et quomodocunq; vult dicere, quod si primus intellectus
intelligeret principiatum: omnino illius intellectio vel haberet causam, vel nõ,
Deinde destruit membra. d. primum est falsum. Deus nanq; nullam habet cau-
sam, & hoc significat quod per primum intellectum, intelligit Dei intellectum.
si vero sine causa fuit, sequitur quod ab eodem primo pluralitas procederet, &
quod ipse sciret eam. Et si ab eo procederet pluralitas, non esset ergo necessariũ
esse: quod enim necessarium est, vnum est necessario. Et confirmat. d & illud, a
quo procedit pluralitas, sine dubio est possibile, & quodlibet possibile Indiget
de causa: ergo Deum non est necessarium esse, nec sic ab eo causata, vult dicere,
& dicit: & postquam nõ est necessarium in esse causati, quod suam causam sciat,
valde nimis necessarium est quod causa sciat suum causatum. Et hęc est argumẽ-
torum Alga. declaratio. Debes scire, quod ratio ista est alterius virtutis ab ea,
vt formaui in dubio, quoniam ista amplectitur quicquid dicit illa, & vltra, vt pa
ter. Sed, quomodo habeat euidentiam aliqualem, non est curę scire illud: quo B
niam dicta Auer. soluunt illam euidentiam, propter quod ait, & videtur nobis
quod sua verba sophismata sint: & respondens ad punctum. d. quando ergo po-
neremus quod illa causa esset intellectus, & quod intelligit sua causata, non ex
hoc sequitur quod sit causa suę intellectionis quid additum in substantia dicti in-
tellectus, immo est de natura suijpsius. vult dicere, ꝙ causa illius intentionis non
est nisi natura eius tantum, quoniam ibi vnita sunt omnibus modis. quare proces-
sus causati, vult dicere, alterius naturę ab eo est quid consequens suam substan-
tiam, vult dicere dependens a substantia primi, sine hoc, ꝙ aliud prius depende-
ret. Deinde probat aliud membrum. d. similiter, si procederet sine causa, vult di
cere, si illa intellectio esset sine causa, ex hoc non sequitur ꝙ ab eo procedat plu
ralitas, cuius causam dicit, id nanque, vult dicere intellectio ad ipsius substantiã
reducitur, videlicet si vna fuit substantia, vnum procedit ab ea, non plura. Ex
his sequitur debilitas rationis Alga. quoniam positis. & concessis illis ambobus
membris, non propter hoc sequitur inconueniens aliquod illorum, vt finxit Al-
ga. Deinde reprobat illud, quod apposuit. d. Sed illud, quod posuit, scilicet omne
causatum est possibile esse, non verificatur nisi in causato composito: modo di-
cit, sed impossibile est inuenire quid compositum æternale: ergo quodlibet pos-
sibile esse est nouum, vt declaratum est ab Alga. in pluribus locis, & nos tracta- E
bimus diffuse in sequentibus. Deinde remouet quoddam argumentum Auicen
nę contra se. arguebat enim sic: omne id, quod est ab alio, est in sui natura ens
possibile, sed omnia pręter Deum sunt ab alio: ergo omnia sunt entia possibilia:
maior probatur apud illum: quoniam, ex quo est ab alio, non habet esse a se. Re-
spondet Auer. d. sed illud, quod dicit Auicen. videlicet illud, quod dicit de possi
bile esse, dicimus ꝙ dicitur cum isto possibili æquiuoce, vult dicere ꝙ illud pos-
sibile, & possibile compositum sunt possibilia ęquiuoce dicta: & sic negatur
maior, nisi impossibili composito.

Questio. 14.

SED HIC prouenit locus quęstionis non modicus: quoniam secundum do-
ctrinam Auer. anima intellectiua composita est ex duabus partibus, secundem
rem diuersis, & tamen non est noua, immo æterna, sicut & quælibet intelligen-

Positio Io.

tia mouens stellas. Ioan. in lib. de Anima finxit solu. ꝙ illud dictum debet intel-

Contra.

ligi, ꝙ omne compositum est nouum, id est, dependens. Sed, quam remota sit ista

Positio quorundam.

solu. apparet, quoniam Auer. dicit ꝙ nullum compositum est æternale, eo quia
omne compositum est possibile esse, & possibile non esse. Alij autem dixerunt,
vt mihi videtur, ꝙ compositum est duobus modis, ex actu particulari particula-
riter recepto, & potentia particulari particulariter receptiua: & ex actu vniuer-
sali vniuersaliter recepto, & potentia vniuersali vniuersaliter recipiente. Dicit

A modo, quod compositum primo modo est generabile & corruptibile. secundo autem modo est æternum: & causa est, quoniam compositũ vniuersale abstrahitur a causis corruptionis & generationis, & a conditionibus illarum: eo quia non habet contrarium, nec est in loco, nec in tempore. Econtra est de composito particulari, & hanc solutionem ego tenui magno tempore, donec ego non vidi dicta Auer. multa, & posui ipsam in quęstione de compositione cœlestis corporis, & hoc solum, propter amorem. Ioan. quem sequebar, tanquam Deum: & post, cum colligaui dicta Auer. vidi ꝙ sol. hęc non est intelligibilis, & multas rationes posui in lib. de intellectu. Et pro nunc id declaro vna via, quoniam vniuersale secundum dicta Auer. est duobus modis. Quoddam per essentiam: sicut est agens intellectus, & reliqua entia separata, quę non sunt vniuersalia per hoc, ꝙ mens auferat ea a materia, & a conditionibus materiæ: sed, quia essentię sunt actu intelligentes, vt scis. aliud est vniuersale participatiue, sicut sunt formę rerum naturalium, quia secundum esse sunt indiuidua, attamen participando quodammodo lumen intellectus agẽtis, sunt secundum modum vniuersalia separata ab his, & nunc, & reliquis conditionibus materię. Hac distinctione posita, prima via sic deducitur. vniuersale participatiue est minus abstractum quã vniuersale per essentiam: & hoc est manifestum, quoniam abstractionem suam habet ab vniuersali per essentiam, vt dixi: & constat quod vniuersale materiale per modum suę

B vniuersalitatis est adeo abstractum, quod in nullo potest esse subiecto, nec particulari, nec vniuersali, nisi perfectiue eo modo, quo obiectum cognitum est in virtute cognoscentis. ergo vniuersale per essentiam, sicut est intellectus agens, non poterit recipi in aliquo subiecto nec vniuersali, nec particulari: nisi, sicut res intellecta recipitur in cognoscente: ideo oportet dicere intellectum agentem non vniri possibili subiectiue, sicut forma materię, sicut vniuersalia secundum modũ, scilicet materialia non possunt vniri ei, nec alicui subiectiue, propter eorum vniuersalitatem, & abstractionem, quam habent ab agente. & sic apparet peccatum Ioan. de compositione intellectus. Ex his patet quod omne compositum est particulare ex actu particulari, & indiuiduo, & potentia particulari, & indiuidua: & ideo omne tale est nouum generabile & corruptibile sine dubio. Et postquã scripsi hoc, occurrit alia via ad probandum, quod omne compositum est nouum ex verbis Philosophi in 13. Metaphysicæ. & potest sic ordinari, videlicet, quia omne factum, & causatum causatur. & sic secundũ modum sui esse, effectus enim non pullulat ab agente, nisi sicut est possibile in natura entis: modo compositum in hoc differt a simplici: ꝙ natura entis simplicis non habet esse nisi vno modo, ideo accipit esse simplici modo, & statim est id, quod est per sui naturam, vt dicitur. 8. Metaphy. in fine, compositum enim habet esse in vnione partium, & col-

C ligatione inuicem, ideo oportet, vt modus sui esse sit secundum colligationem earum inuicem: ideo causans compositum, debet colligare partes inuicem, aliter factio eius non differt a factione rei simplicis. modo apparet ꝙ non colligantur, nisi illa, quę in suis naturis non sunt ligata, & vnita, quoniam aliter agens fuisset ociosum: ergo oportet, vt natura partium sit non de se in colligatione consistens: modo partes, quę in suis naturis non consistunt in colligatione earum, sine dubio possunt esse in opposito colligationis, scilicet sub diuisione, et separatione. Ex his sequitur quod omne compositum est solubile in sui natura: quoniam partes eius sunt solubiles, & in suis naturis non consistentes in colligatione. Compono igitur sic viam: omne compositum colligatum ex partibus, in quarum natura, non est colligatio & compositio, est solubile & colligabile: omne compositum vniuersaliter, quam particulariter est compositum ex partibus, in quarum natura non est colligatio & compositio: ergo omne compositum est solubile, & colligabile. Tunc vltra. omne compositum colligabile omnino est generabile & corruptibile, vt est manifestum per se: omne compositum est colligabile & solubile, vt dictum est: ideo omne compositum simpliciter est nouum, & generabile, & corruptibile: & sine dubio hęc via est firmissima, & demonstratiua, & est Aristot. in loco ibi dicto. Dicendum igitur, ꝙ omne compositum ex diuersis rebus est sine dubio nouum; verũ compositum est duobus modis; quoddam

Duplex vniuersale.

Alia via ad probãdũ oẽ cõpositũ esse nouum.

ex diuersis rebus realiter distinctis, quoddam ex perfectione, & priuatione B
quadam maioris perfectionis, sicut reperitur in omnibus citra primum. Tunc di cendum, quod omne compositum est depēdens, & habet causam: & hęc est vniuersalis tam in composito primo, quam in composito secundo modo, sed loquendo de composito primo modo, omne compositum est nouum simpliciter. Ad argumentum animę intellectiuę, dictum est in libro de intellectu, quod ibi nulla est compositio, nisi secundo modo, non primo modo. agens enim intellectus, & possibilis non sunt duę res, sed duę operationes, vt dixi. est enim ibi tantum distinctio secundum modum, non secundum rem, vt ibidem declaraui. & vide, quia multa dixi contra Ioan.

ALGAZEL.

AIt Alga. Quæstio Tertia. Intelligere autem causatum primum seipsum, aut est ipsummet, aut diuersum. si autem diuersum, sic etiam erit in primo principio, & proueniet ab eo pluralitas. si vero non fuerit diuersum, ergo in eo est quaternitas, nec trinitas secūdum existimationem eorum, scilicet ꝙ intelligit seipsum, & intelligit principium suum, & est possibile in esse. & potest addi, ꝙ sit necessarium in esse, propter aliud: & ita apparet quinqueitas. & in hoc patet ampliatio eorum in errore. B

Et, postquam dictum est de illis, quo ad primū motorem, adducit Alg. potius quo ad primum causatum, & dicit: ait Alga. arguendum est super diuisionem pręfictam philosophorum tali modo: non euadet, quin sit intelligere primum causatum seipsum idem quod seipsum, aut differens. vult dicere quod intellectio primi causati necessario erit aut idem ipsi, aut differens ab eo: si differens ergo dici potest de primo principio similiter: qua propter sequitur ab eo pluralitas, id est, esset in eo multido & non simplicitas. consequentia autem apparet, quoniam videtur eadem ratio esse in vtroq;, quoniam ambo sunt entia separata. Deinde declarat falsitatem alterius membri. d. si est idem, ergo non est in eo trinitas, nec quaternitas, sicut opinantur philosophi: & exponit possibile esse. & potest ad hoc applicari quartum, scilicet, quod est necessariū per aliud. patet ergo ꝙ istorum insudatio fuit frustra. Debes scire quod in primo causato, apud istos philosophos sunt quatuor rationes: quarum prima est intellectio primi, secunda intellectio suijpsius, tertia possibilitas essendi et non essendi, quarta necessitas ab alio. istę igitur quatuor rationes in primo causato reperiuntur: dicit ergo quod, si ibi esset intellectio omnibus modis idem cum intelligente, non esset ibi ista quaternitas rationum, quas ponunt philosophi: & sic apparet dictum istius hominis ex hoc.

AVEROES.

AIt Auer. Sermo hic de intelligentiis est duobus modis, quorum Vnus est in eo, quod intelligit, & in eo, quod non intelligit. & est disputatio, de qua disceptauerunt Antiqui. Sermo autem in eo, quod prouenit ex eis, solum Auic. de eo locutus est, sermone, quem hic recitauit pro Philosophis, & se extendit ad dubitandum contra eum, ad hoc vt existimetur ipsum dubitasse contra oēs. & hoc, vt ipse dixit, est ampliatio sistentis in errore. & non reperitur hic sermo alicuius Antiquorum. & est sermo, cui non constituitur demon-

A ratio, nisi ei, ꝙ existimauerunt ꝙ ab vno non prouenit, nisi vnum, quæ quidem propositio non est in agentibus, quæ sunt formæ in materiis, sicut est in agentibus, quæ sunt formæ abstractæ a materia. nam non est substantia intelligentiæ causatæ apud eos, nisi id, quod intelligit de principio suo. & non sunt hic duo, quorum vnum est substãtia, & aliud quid additum substantiæ. qm̃, si hoc esset, esset compositum, simplex autem non est compositum. Differentia autem inter causam, & causatum est, qm̃ causa prima esse eius est in se, s. formis separatis: causa vero secunda esse eius est relatiue ad primam causam. nam esse causatum est ex semetipsa, & non est quid additum ei, sicut est in causatis materialibus. v. g. color est aliquid existẽs in se in corpore, & esse causa visionis est, ex eo ꝙ est relatiue, & visio non habet esse, nisi in hac relatione. Quare abstracta a materia sunt substantiæ de natura relationis. vnde vniuntur causa, & causatum in formis abstractis a materia. & propter hoc sunt formæ sensibiles de natura relationis, vt declaratum est in libro de Anima.

Dña inter causam, & causatum.

Formę sensibiles sunt de natura relationis.

B Et, postquam adduxit verba Alga, vult primo dare eis intellectionem eius in verbis illis, & post reprobare dictum eius, sicut consueuit. & primo. d. Dicimus nos, quod locus dubitationis verborum Alga. est in duobus. scilicet in eo, quod intelligit, & in eo, quod non intelligit: & est quæstio valde disputata ab antiquis: & videtur mihi ꝙ velit dicere, ꝙ intellectio questionis Alga. est, an primum causatum intelligat. vnde quęstio an est, alia est a quęstione quid sit, & quęstio quid sit pręsupponit quęstionem an sit. dicit modo Auer. ꝙ quęstio Alg. est quo ad an est, intellectionis primi causati, videlicet an ipsum intelligat, an nõ intelligat, & non est quid sit intellectio primi causati, nec modi eius. Vel potest intelligi, ꝙ intellectio quæstionis Alg. est circa rem intellectam, an. s. res intellecta sit idem cum intelligente, an differens, & ideo dicit, ꝙ quęstio est in eo, quod intelligit, idest circa rem intellectam, & in eo, quod non intelligit. i. an sit idem cum intelligente, an differens. & tu considera. Et, postquam dixit intellectionẽ quæstionis, vult ponere peccatum eius, & primo ponit eius peccatum. d. sed id, quod dixit nomine philosophorum in entium processu, tm̃ ab Auic. reperitur, et ab aliquibus sequentibus eũ: & ipse modo deceptionis. i. falso dedit absolute famam oĩbus philosophis istis opinionis, & insudauit se eã reprobare. & ponit causam huius. d. vt, id est, qm̃ possit supereminere. i. esse victor in agone philosophorum, velli, et audere ꝙ vincat eos. sic habet litera mea: & forte hoc. s. velli, & audere sunt nomina, & casus genitiui, & denominant ludũ illud tẽpore antiquo factũ: vel forte sunt verba. Verbi gratia, infinita, et quomodocunq;. vult dicere ꝙ illud fecit, vt se ostendat victorẽ philosophorũ. &, cum dixit peccatum eius, & causam illius, incipit remouere illud, & . d. & hoc sine dubio fuit maxima sua prauitas: quare, vt diximus, nulla istarum dubitationum demonstratiue probabitur, nisi id, quod mediantur pro acuisse, vult dicere, acute inuestigare ꝙ ab vno non prouenit nisi vnum. vult dicere, vt reputo, ꝙ nulla dubitationum illorum est rationalis, nisi illa, quę fundatur in propositione illa philosophi, per quam sine dubio sequitur, ꝙ a Deo non proueniet nisi vnum, & dicit, ꝙ illa propositio non sequitur in agentibus, quę formę sunt materiales, immo tantum in separatis agentibus: & videtur mihi, quod istud non dicat secundum mentem eius, sed secundum illos, quoniam illi verificabant illam tantum in separatis. Auer. autem, vt dictum est, verificauit eam tãtum in materialibus. cuius signum habeo quod hoc intendat, quia sequitur vlterius opinionem illorum dicens, & secundum eos substantia causati intellectus non est nisi id, quod intelligit dę suo principio, & ideo non sunt hic, scilicet in primo causato duę res, scilicet quod vna sit substan-

C

tia, & alia quid additum super eam: & videtur mihi, quod per hoc voluit, quasi D
remouere ad mētem illorum, dubium istud: quoniam posset quis dicere, si omne, a quo prouenit multitudo, est in se multiplex, ergo in primo causato erit res addita ipsius essentię. propter quod dicit, quod illa multiplicitas non est secundum rem. cuius causam innuit. d. quia si ita esset, sequitur quod esset compositum, vult dicere ex diuersis rebus. falsitas consequentis iam dicta fuit. & postquam soluit hoc dubium, soluit aliud. posset enim quis dicere, ex quo causatum est compositius causa, quomodo differunt causa, & ipsum causatum penes compositionem. soluit. d. & differentia, quę est penes causam, & causatum est, ꝙ prima causa habet esse in se, videlicet in formis separatis, vult dicere absolutum ab omni causa, immo esse suum est esse omnium formarum separatarum. est enim ens secundū essentiam, & non participando aliquod esse prius. & secunda causa habet esse respectiue, scilicet respectu primę causę. esse enim secunda causata, vult ꝙ omnia esse, quę sunt secunda causata, sunt in substantia sua subiecta, vult dicere dependentia, & non est quid additum super eam, sicut est in causatis materialibus: vult dicere quod non propter illud est ibi compositio secundum rem, sicut est in rebus materialibus. Verbi gratia, color est quid per se in corpore existens, & esse ipsius causa visus, id est, quod est causa visus est quid relatum, & visus nullū habet esse nisi hac ratione, & ideo entia separata a materia sunt substantię relationis materię, id est, causę rerum materialium: quapropter causans, & causatum in formis separatis sunt vnum: & ideo formę sensibiles sunt de natura relationis: et videtur mihi quod voluit dicere, quod omnes res materiales præcise consistunt in relatione, quia nulla est abstracta a causa, & similiter maior pars entium separatorum: attamen in entibus separatis sunt vnum primum, quod est simpliciter absolutum, & causa omnium; & tu persiste, quia eius sermo potest aliter intelligi, attamen non est cura. B

Dubitatio. SED HIC EST locus quęstionis: quoniam in. 4. Meta. tex. com. 26. Arist. reprehendit opinionem dicentium, omnia esse apparentia propter hoc: quia, tūc omnia essent relatiua: & tamen Auerroes ponit hic omnia relatiua prętēr Deū: & solutio iam, quasi tacta est: quod esse omnium rerum citra primum consistat in relatione, non ad terminum, sed ad causam: philosophus non habet pro inconuenienti, quod omnium rerum esse consistat in analogia, & dependentia, & participatione ad primum, sed quod esse omnium secundum rationem formalem cōsistat in relatione ad terminum, habet pro impossibili: & sic quęstio nihil est. Ex his apparet, qualiter causata respectu primę causę compositionem dicant, non quidem per hoc, quod res superadditur rei, sed propterea quia respectus superadditur rei, & etiam ponitur ibi compositio ex priuatione, & habitu, vt dixi alias. E

ALGAZEL.

AIt Alga, Quæstio Quarta. Trinitas non sufficit in causato primo, nam corpus primi orbis secundum eos secutum est ab aliqua re substantiæ principii. & in eo est compositio tripliciter. Primo, quia est compositum ex forma, & materia, & sic omne corpus apud eos, & non euadit vnumquodq; eorum a principio: nam forma differt a materia. & nulla earum secundum opinionem eorum est causa, quæ non indigeat alia, adeo ꝙ erit vna earum mediante alia, absque alia causa addita eis.

Vult modo adducere in quo Algazel contradicit philosophis, &c. d. ait Algazel adhuc arguendum est alio modo, scilicet quod trinitas non cadit in primo causato, immo quaternitas: supremus enim orbis, secundum philosophos procedit ab vna simplici re de substātia primi principii, & cōponitur tripliciter: quorum vnum,

A vnum, quod ipse componitur de materia, vult dicere quorum vnum est materia, & formæ, vult dicere & alterum est forma: & hoc est vniuersaliter, quia omne corpus sic se habet: ergo oportet, & quodlibet vult dicere, illorũ cõponentiũ habet principiũ, prout materia differt a forma: vult dicere, qm̃ quodlibet distinguitur ab altero, & materia distinguitur a forma, et nulla earũ est causa alterius, immo quælibet ipsarũ indiget de causa per se. Debes scire, ꝙ istud argumentum probat, ꝙ primũ causatũ sit quatuor intellectiones, eo quia quatuor causat: causat enim motorẽ, vt finis secũdi orbis proximi, & causat animã sui orbis, & causat formã illi, quæ nõ est anima, sed forma materialis, & causat materiã: & videtur mihi qđ virtus eius cõsistat in duabus propositionibus; quarũ prima est, entia distincta in esse habẽt distinctas intellectiones causandi in causa, per illã maximã philosophorũ, ab vno nõ prouenit nisi vnũ; scđa est, qđ oĩa illa cõposita sunt distincta a secundũ esse propria eis; ideo in prima figura sequitur positio iam dicta.

AVEROES.

AIt Auer. Quod autẽ dixit est, qm̃ corpus cœleste secundũ eos est cõpositũ ex materia, & forma, & anima, necesse est ex hoc
B vt sint intelligentia secunda, ex qua puenit orbis, quãtuor res. res quidem, ex qua prouenit forma: & res, ex qua prouenit materia, cũ nulla harũ est causa nõ indigens alia, sed materia est causa formæ aliquo modo, & forma est causa materiæ aliquo modo: & res, ex qua prouenit anima. & res, ex qua prouenit motor orbis secundi: igitur in eo erit quaternitas necessario. Attamen sermo, quòd corpus cœleste sit cõpositum ex forma, & materia, vt sunt alia corpora, est quid, in quo errauit Auicenna in Peripateticis. nam corpus cœleste secundum eos est corpus simplex. si autem esset compositum, corrumperetur apud eos, & ideo dixerunt de eo quòd sit ingenerabile, & incorruptibile, & non habet potentiam ad duo contraria. Si autem esset, vt dicit Auicenna, esset compositum, sicut animal. &, si hoc conceditur, sequeretur quaternitas ei, qui dicit ꝙ ab vno non prouenit, nisi vnũ. & iam diximus quòd modus, quo istæ formæ, aliquæ earum sint causa aliquarum, &
C ꝙ sint causæ corporum cœlestium, & eius, quod est sub eis, & ꝙ causa prima sit causa omnium, est diuersus ab hoc,

De compositione cœli.

Postquam dixit opinionẽ Algazel. de illo argumẽto, vult contradicere ei in vno tñ, licet in alio sit cũ eo: & primo adducit intentionẽ eius in breui, & d. Dicimus nos qđ id, quod dixit Algazel, scilicet quod corpus supercœleste apud philosophos ex materia, & forma, & anima cõponitur: quare sequitur, quod in secũdo intellectu, vult dicere primo causato, a quo primum cœlũ procedit, sint quatuor res, vnde procedãt quatuor p̃dicta, scilicet materia, & forma, & motor secundi cœlorũ, & anima orbis eius: ergo est ibi quaternitas necessario: hæc litera est suspensiua, & eius determinatio est illud, quod subdit. d. est sine dubio de erroribus Aui. & suis obiectionibus supra peripatheticos, & absit quod fuerit eorũ opinio. in hoc Auer. contradicit Algazeli, quoniã ille opinatur quod opinio Aui. sit peripatheticorũ: vult enim quod illa sit Auicen. qui fuit medius inter peripatheticos, & loquentes. Deinde ponit illud, in quo conuenit cum Alga. & est, quod illa opinio est error, quod declarans. d. immo corpus supercœleste apud eos est simplex: si enim compositum esset, sequitur quod esset corruptibile: & ipsi asserunt ipsum non esse generabile, nec corruptibile, nec quod habeat potẽtiã duorũ contrariorũ, videlicet, essendi & nõ essendi. Et syllogismus est: omne

cōpositum est generabile & corruptibile: corpus cœleste nō est generabile nec corruptibile: ergo non est cōpositum minor est declarata primo cœli com. 20. et in litera philosophi, maior assumitur ab Auer. in pluribus locis, & declaraui in primo de substantia orbis. Deinde remouet aliud peccatū Auicen. in eo, quod opinatur cœlū habere animā imaginatiuā. d. vnde, si opinio Auicen. vera esset, sequitur quod esset cōpositum, sicut animal: & syllogismus cōponitur sic: omne cōpositū ex anima imaginatiua, & corpore est animal: sed cœlū est cōpositum apud ipsum ex anima isto modo, & corpore: ergo est animal: consequēs est falsum: quia, tūc haberet sensus, & sic possunt accidere ei occasiones, & reliqua, vt declaraui in libro de substantia orbis: & postquā remouet peccatum Aui. respōdet nōc ad formā argumēti Alga. d. & ideo dicta quaternitas sequitur illum, qui opinatur in duabus propositionibus, quod ab vno nō prouenit nisi vnū, vult dicere quod sequitur Aui. qui sustinerit in duabus propositionibus, ꝙ ab vno non prouenit nisi vnū: & secūda, quod cœlū habet tres res, & est quarta, scilicet motor alterius orbis, quæ proueniunt ab ipso primo causato: ex his sequitur quod in eo sit quaternitas rerum: & nos iam diximus in præcedentibus, qualiter hæ formæ separatæ ab Auicen. causantur, id est, ponuntur, vt causæ: & forte litera est corrupta ex errore scriptoris, & debet dicere, ponuntur: & qualiter sint causæ supercœlestium corporum, & eius inferioribus, & qualiter ista a prima causa procedant per aliam viā, præter viam Auicē. vult dicere totū est declaratū. B

Quæstio. 11. CIRCA IAM dicta occurit quæstio, an cœlum sit corpus simplex & multa ego dixi in duabus quæstionibus, scilicet an cœlum sit animatum, & an cœlum sit simplex: ideo, pro nunc corpus cœleste esse simplex, non admixtū materiæ potest declarari tribus vijs: quarum prima erit ex necessitate intelligentiæ: secunda ex natura materiæ: tertia verbis philosophorum: ideo istis concludam intentionem Auer. secundo declarabo eius intentionem sub breuibus. Ad primam viam sic procedit, accipiendo primo quod, de ratione moti a se non est nisi vt habeat principium, attamen distinctū a principio passiuo motus: & hoc pulchre declarat Auer. 3. Cœli com. 28. & 4. Cœli commen. 22. & 4. Physicorum commen. 71. quoniam forma materialis, & est forma, & est in materia: in eo enim, quod forma, habet rationem agentis, quoniam sine dubio species agit, & mouet: & in eo, quod in materia, erit patiens, quoniam fundamentum patientis est materia, ideo formæ separatæ non possunt pati, vt dicit ipse. 9. Meta. commen. 2. Ex hoc sequitur quod, si cœlum esset compositum ex materia, & forma distincta, & alia ab intelligentia, tunc ociosa erit ei intelligentia applicata: quoniam, si ei applicabitur, non erit nisi vt moueat. Sed ego dicam, quod non oportet: quoniam cœlum habet formā, qua mouebit se, sicut graue per eius formam mouet, & mouetur propter rationes diuersas: et sic tu habes probare, qualiter illa forma non sufficit ad mouendum semper: sed audies mirabilia, quę fuerunt mihi adducta in solutionibus huius viæ. Quidam enim fingunt, quod omne, qđ mouet se, indiget cognoscente, a quo dirigitur, ideo oportet, vt motus corporis cœlestis sit ab intelligentia cognoscente. Alij fingunt, quod purum materiale non potest mouere semper: quia, sine vigore immaterialis laxabitur: quidam posteriores dicunt, quod licet motus proueniat a forma, non tamen omnis forma mouet: ideo illa non mouet, licet omnis forma agit: & sic est ibi, quo nam forma illa illuminat hæc hic, & virtute propria causat effectus multos hic. F

Positio quorūdam.

Contra. Sed contra: quoniam, si prima necessitas cogeret, ego probarem quod omne, qđ se mouet, haberet intellectam sibi formam: ideo diceret aduersarius quod sufficit quod dirigitur a primo cognoscente: & sic propter illud non erit necessariū ponere intelligentiam propriam vnicuique orbi.

Secunda solutio. Secūda solutio est purus error: quoniam peto, quare non potest mouere semper: vel quia fatigabile, & sic erit generabile & corruptibile: vel quia materiale, & tunc petitio principij: ideo dicerem, quod vel est, qm̄ materiale materialitate alterius rationis potest se mouere semper, vt fingunt latini.

Tertia solutio. Tertia solutio est plus erroris: qm̄ dicam, quod qua ratione potest se illuminare, & alia extra se ratione formæ, eadem ratione potest se mouere: & tu, si vis saluare necessitatē intelligentiæ, debes probare quod

A forma illa nõ sufficit ad mouendũ: ideo, sine dubio illa via est firma, nec potest probare necessitatem intelligẽtiæ: & sæpe fui in loco disputationis, & hucusq; non inueni aliquem, qui mihi probaret necessitatem intelligentiæ, tenendo opinionẽ latinorũ: secunda via declaratur ex dictis Auerrois in primo physicorum commen. 79. vbi debes scire, quod priuatio est carentia formæ in subiecto apto nato: & hoc iam omnes volunt. Secundo debes scire, quod priuatio præcedit naturã formam in materia: quod intelligo, vt dicit Auicen. 6. suæ Meta. capi. secundo, negatiue ad hunc sensum, quod in materia esset priuatio, nisi agens deduxisset formam: quoniam, vt accipitur primo Phys. tex. commen. 68. forma per sui præsentiam est causa generationis, per sui absentiam est corruptionis: ideo dicit Auerroes in vltimo de substantia orbis, quod effectus priuatiui causa erit priuatio, & positiui causa positiua, ideo, si agens est causa generationis, & absentia eius formæ erit causa corruptionis. Isto modo igitur priuatio præcedit formam negatiue, quia scilicet illa inesset materiæ, nisi agens impediret dando esse, & formam materiæ. Hoc habito, quæro ab istis: vel forma illa cœlestis corporis est de essentia materiæ cœli, vel non: si est de essentia materiæ: ergo eius essentia erit actus, & sic non potentia, cuius contrarium ponunt. Si non erit de essentia materiæ: ergo in essentia cœlestis corporis est potentia ad eam, & carentia essentialis illius, quod declaratur: quoniam, postquam non est de essentia, ergo illa materia caret essentialiter forma, & est apta perfici illa: ergo in materia illa

B erit admixta priuatio tanquam quid prius natura, & per consequens erit generabile & corruptibile. Ex his sequitur hæc maior, quod omne compositum ex materia & forma est generabile & corruptibile: vel potest aliter deduci ista maior sic: vel agens potest dare illi materiæ aliam formam, vel non. si sic, ergo illa materia potest priuari illa forma, quam habet, & sic, vt prius. si non, ista impossibilitas vel erit, quia forma cœlestis corporis est de essentia illius materiæ, vel quia est principium illius fluens ex principijs eius, vel quia illa materia non est capax alicuius alterius formæ, vel quia non reperitur agens potens ei dare aliam formam, quam cœli: primũ, & secundum sunt impossibilia simpliciter, & nolo probare impossibilitatem eorum: tertium est mirabile: quoniam, ex quo illa materia est pura potẽtia passiua, ergo potest perfici ab omni, quod est, vel esse potest perfectio, ponens illam in esse meliori: & sic erit ex parte potentiæ inclinatio, & capacitas ad perfici ab alijs formis: nec potest fingi quartum, quã ibi reperitur possibile ex parte passi, & reperitur possibile ex parte agentis, vt dictũ est primo Cœ. cõ. 124. vel saltem mihi sufficit, ꝙ cœli materia põt recipere omnẽ formã, & per cõsequẽs est ab intrinseco priuata hac forma: & sic apparet maior syllogismi Auer. facti. vltima via est ex multis verbis Arist. et li

C cet in quæstione de intellectu, an sit forma cœli, dixi multa, pro nũc sufficiat mihi adducere sententiã philosophi. 13. Meta. vbi mouet qõnem, vtrũ ideæ sint formæ in materia: & soluit, ꝙ sunt actus puri, nõ cõpositi: cuius ratione dicit, qa tũc essent gñabiles & corruptibiles: cuius cõtrariũ reputauit Pla. & sic cõcludit ibi, qđ si essent, essent formæ separatæ. Ex hoc arguo sic. si ratio philosophi valet, est quia omnis forma indiuersa est generabilis & corruptibilis. Ex hoc apparet, qđ si forma cœli esset in materia, esset generabilis. Si ergo dicatur, qđ latini fingunt ꝙ omnis forma in materia trãsmutabili vnius rationis est generabilis: Arist. ibidem non concluderet intentum: dicam enim ideas esse in materia alterius rationis: & sic videtur committere fallaciam consequentis, arguere, non sunt in materia transmutabili, ergo non sunt in materia. Ad hanc rationem quidam fratres dixerunt, ꝙ ratio Arist. valet: quia, vt scitur. 10. Meta. in fine, Plato ponebat ideas vnius speciei cũ rebus generabilibus: ideo si in eis esset materia, illa esset eiusdem rationis: & sic valet ad hominem. Sed hęc solutio stulta est; quoniam, licet Plato posuit ideas eiusdem speciei quantum ad essentiam, & quiditatem, quia posuit illas esse essentias & quiditates, non tamen quantum ad omnia: nec inconuenit quantum ad aliam rationem esse plus quã genere diuersa: & sic philosophus adhuc non habebit intentum: quoniam Plato posuit genere differẽtes a rebus corruptibilibus, quantum ad separabilitatem a materia; ideo, non vi-

Priuatio natura præcedit formã in materia.

Forma sua præsentia est causa generationis, sua absentia causa est corruptionis.

Positio quorundam fratrum.

Impu.

detur sequi: sunt in materia, ergo transmutabiles: sed oportet addere, ꝙ sunt in materia, & vnius speciei quantum ad omnes rationes: & tunc sequitur consequẽtia dicta: alia multa dixi in suo loco. D

ALGAZEL.

AIt Alga. Secundus autem modus est, ꝙ corpus supremum est in termino determinato in magnitudine. & determinatio eius in hac mensura prę cęteris orbibus est quid additum esse eius, nam ex se ipso possibile est vt sit maius, aut minus: & impossibile est ei hoc esse absque determinãte in hac mensura, addito rei simplici, quę necessitat esse eius, non autem vt esse intellectus, quod est esse absolutum, & non determinatur in mensura opposita aliis mẽsuris. & potest dici ꝙ non indiget, nisi causa simplici.

Arguit aliter Alg. vt refert hic Auer. d. secundum vero triũ prædictorũ, vult dicere corpus cœleste inest, id est cõtingit, quod suprema sphæra in proprio termino magnitudinis consistat: vult dicere taliter, quod sit terminatæ magnitudinis. vnde, id est propter quod ipse, scilicet motor appropriatur in illa magnitudine maxime ꝙ̃ aliæ sphæræ, vult dicere ꝙ corpus cœleste debet esse terminatæ & certæ magnitudinis taliter, quod motor ita approprietur vni, ꝙ non alteri, est necessarium. vult dicere, propter quod est necessarium quod magnitudo sit quid additum super esse suipsius. Ex hoc apparet ꝙ oportet in corpore cœlesti habere magnitudinem realiter distinctam ab eius substantia. hoc igitur est suppositũ. Deinde arguit contra illos, & syllogismus potest sic componi, omne possibile habere magnitudinem maiorẽ, vel minorem, & quãtitatẽ, oportet vt illa magnitudo illius procedat ab aliquo: hæc est maior supplenda. deinde accipit minorẽ. d. prædicta enim sphæra de se possibilis est habere maiorem, vel minorem quãtitatem. Deinde ponit conclusionem. d. ergo oportet quod illa magnitudo terminata procedat ab aliquo appropriante, differente, vult dicere multo, secundũ rationem inferẽte in re simplici, id est in corpore cœlesti suum esse. Deinde declarat quod hoc approprians non potest esse motor appropriatus, & primo accipit cõclusionẽ. vnde syllogismus cõponitur sic. esse purũ simplex nõ potest esse causa magnitudinis, & rei multis: sed esse intellectus est esse purũ: ergo non põt esse causa magnitudinis rei multis. maior relinquitur tanꝙ̃ manifesta. minor prosyllogizatur in litera, sic, illud quod indiget simplici causa pro esse eius, est purum esse: sed intellectus monens est indigens tm̃ simplici causa: ergo eius esse est esse purũ. huius syllogismi primo ponit conclusionem. d. & hoc esse, vult dicere qđ ponitur causa, non est simile esse intelligens, id est non est separatũ. Deinde accipit minorem. d. essẽ enim intellectus purum est, et sine magnitudine. Deinde accipit minorẽ pro syllogismi. d. quamobrẽ, id est qm̃ non indiget nisi de simplici causa. ex hoc concludere intendit, quod causa terminationis magnitudinis debet esse aliquod materiale: vel causa debet esse multiplex, & diuersa in sui natura. B E

AVEROES.

AIt Auer. Dispositio huius sermonis est ꝙ ipsi, cum dixerint ꝙ corpus orbis est res tertia, quæ sequitur, & ipsum in se non est simplex, scilicet ꝙ est corpus habens quantitatem, tunc in eo sunt duo, quorum vnum præbet corporeitatem substantialẽ, & aliud quantitatem terminatam. & necesse est vt in hac intelligentia, ex qua prouenit corpus orbis, sint plura, & non erit causa secunda trina,

A ſed quaterna. Attamen hoc totum eſt poſitio falſa. nam Philoſophi non crediderunt corpus vniuerſum prouenire à principio ſeparato.ſi autem prouenit ab eo aliquid apud eos,prouenit forma ſubſtãtialis.ſed menſuræ partium eius apud eos ſequuntur formas. Sed hoc totum apud eos eſt in formis materialibus. corpora autem cœleſtia apud eos,ex eo quòd ſunt ſimplicia,non recipiunt paruitatem,& magnitudinem. Vlterius ponere formam,& materiam prouenire à principio ſeparato eſt quid extra radices eorum,& abſurdum. Agens autẽ in rei veritate ſecundum Philoſophos, quod eſt in generabilibus, & corruptibilibus,non efficit formam,nec materiam,ſed efficit ex materia compoſitum ex vtraque ſimul,ſcilicet compoſitum ex materia,& forma.nam,ſi agens efficeret formas in materia,efficeret eas in re,non ex re.& hoc totũ non eſt opinio Philoſophorum:& non eſt arguendũ contra eam ex eo, ꝙ ſit opinio Philoſophorum.

Corpora cœleſtia non recipiunt paruitatẽ,& magnitudinem. Agẽs nõ efficit formã, nec materiã nec formam in materia, ſed ex materia cõpoſitũ,

Auerroes modo,primo ponit ſententiam verborum Alga. deinde ponit peccatũ eius:illud,quod dicit primo,eſt manifeſtum per ſe. Deinde ponit peccatũ
B eius,& maxime oſtendit illud,in quo fundatur eſſe falſum:fundabatur autem in hoc,ꝙ corpus cœleſte dependet a motore ſeparato:circa quod dicit. Sed nos dicimus,ꝙ omnia iſta ſunt erronea.philoſophi enim nõ opinantur ꝙ corpus omnino procedat a ſeparato, vult dicere apud me, a Deo tanquam a cauſa prima: & quamuis procederet,dicunt ꝙ principaliter procederet ab eo forma ſubſtantialis,vult dicere motor appropriatus.D.magnitudo ſequitur formam. veruntamẽ hoc vult dicere, ꝙ corpus terminatum per formã in materia, tantũ eſt in materialibus formis:& corpora cœleſtia,prout ſunt ſimplicia, non recipiunt formas nec magnitudinẽ:hic eſt vnus modus intelligendi. Et poteſt aliter intelligi, vt mihi videtur,quod ſcilicet philoſophi non opinantur ꝙ corpus omnino,vult dicere generabile,procedat a ſeparato:& quamuis procederet, dicũt ꝙ principaliter procederet ab eo forma ſubſtantialis.D.magnitudo ſequitur formam, verũ hoc tñ eſt in materialibus formis:& corpora ſupercœleſtia, prout ſunt ſimplicia,non recipiunt formas,nec magnitudinem.Eſt ergo ſecundũ hanc expoſitionem ſolutio, ꝙ corpus cœleſte non procedit a forma ſeparata, ideo ſuppoſitum eius eſt falſum.D.reprehendit eũ in alio,quod Alg.finxit.d.rurſus id, quod dixerat,videlicet ꝙ materia,& forma a principio ſeparato procedunt,falſum eſt: immo abſit ꝙ philoſophi talia concedant:immo agens, apud peripatheticos in
C rebus generabilibus & corruptibilibus non agit formã,nec materiã, immo agit de materia compoſita ex eis,vel ex materia & forma. Huius ponit cauſam, & componitur ſic.omne agens formã in materia agit ex nihilo:ſed, per illos agẽs agit formã in materia: ergo efficit illam ex nihilo. huius ponit tantum minorẽ d.ſi enim ageret agens formam in materia. Deinde ponit concluſionem,d.ergo efficeret eas de nihilo in aliqua re. Deinde oſtendit oppoſitum conſequentis.& eius ſermo eſt manifeſtus per ſe.

Sed hic ſunt multæ quæſtiones. primo enim aſpectu videtur ꝙ ſolutio Auer. accipiat falſum. Accipit enim, ſecundum ꝙ exponit in expoſitione ſecunda,ꝙ corpus cœleſte non procedit a forma ſeparata: cuius contrarium infinities dictum eſt,& maxime lib.de ſubſtantia orbis. Secundo videtur, ꝙ ſolutio Alga.faciat adhuc difficultatem magnam: quoniã corpus cœleſte, Verbi gratia,lunæ poteſt eſſe quantitabile ſecundum maiorem quantitatem, & minori:ergo in eo eſt quantitas in potentia, ergo eſt ibi forma intrinſeca, per quam eſt terminatæ quantitatis:& illa non poteſt eſſe intellectus,quoniam purus intellectus non poteſt eſſe cauſa magnitudinis,& terminationis alicuius corporis, cum tantum appropriate ineſt.Tertio,adhuc quantitas lunæ,& quantitas ſolis, & quantitas mercurij,& reliquorũ orbium ſunt vnius rationis. ergo, ſi vna re-

Dubitatio.

Dubitatio.

liquæ addetur, fiet alius. ergo vna illarum erit, immo quælibet illatū esset aug. D
mentabilis: & hoc esse non potest gratia formæ absolute, nec gratia substantiæ
in actu, ergo gratia materiæ: ergo ibi est materia pura potentia. Quarto, omnes
illæ formæ cœlorum, & magnitudines sunt vnius rationis, ergo in eis erit paul.
tio, & multitudo numeralis, & per consequens materia partita, & sic ibi erit ma
teria & forma, & materia vltra intelligentiā: & sic hæ difficultates primo aspe
ctu videntur faciles, attamen sunt mihi valde difficiles, nec inueni aliquem, qui
olfaceret, nedum ipsas videret. Vt igitur habeatur intellectus opinionis Auer,

Solutio ad primam.

circa solutionem istarum, primo debes scire, quod corpus cœleste vno modo
procedit a forma separata, alio modo non: procedit quidem duobus modis. s. se-
cundum qualitatē, & secundum relationem, vt dixi alias: secundum enim qua-
litatem, pro quanto eius esse consistit in motu: si enim non mouetur, sine dubio
eius esse esset nihil: ideo eius esse consistit in operatione motiua: quod ergo cōsti
tuit ipsum in operatione motiua, ipsum constituit in esse: & sic isto modo corpus
cœleste procedit a proprio motore. Secundo modo in genere relationis: quoniā
eius esse dependet ab essentia intelligentiæ: quia est necessarium ab alio. causa
est necessarium ab alio. causa enim suæ necessitatis est ipsa intelligentia, vt u-
bi dixi, Tertio vero modo non dependet: quoniam motor non causat ipsum
dando ei formam similem, quæ ponit ipsum in esse corporis cœlestis, quā sequi.
tur quantitas, & terminus quantitas: hoc enim, vt bene dixit Auer. verificatur
tantum in corpore generabili, cuius esse consistit in compositione materiæ cum B
forma: & sic soluitur prima quæstio. Apparet enim solutio contradictionis.

PRO INTELLECTV quæstionis secundæ, debes scire secundo, quod cor-
pus lunæ, & est corpus, & est corpus lunæ: inquantum enim corpus absolute, si-
ne dubio est quantitabile quantitate maiori, & minori: quoniam corpus in ratio-
ne, qua corpus, non repugnat decrescere, nec augeri in infinitum: vt vero corpus
lunę, nec est augmentabile, nec diminuibile, immo eius quantitas est essentiali-
ter, & per se terminata. Secundo debes scire pro eodem, quod purus intellectus
non potest esse causa subiectiua terminatę quantitatis: quoniam in eo, quod pu-
rus intellectus, sibi repugnat sub esse quantitatis licet latini de hoc dicant mul-
ta: &, etiam purus intellectus non potest esse causa terminatiua terminationis
quātitatis in potentia, cuius terminus non est ei essentialis, qualis dicitur esse
quantitas existens in generabili & corruptibili hic: quoniam illa quantitas in poten-
tia est interminata, in actu autem terminatur: quia forma sigillat materiam. vel
eius partē: constat autē quod intelligētia nō potest recipi in parte cœli, sed in essen
tia cœli simplici, & nuda primum secundum naturam, vt dicit Auer. in li. de
substantia orbis. purus ergo intellectus potest esse causa terminatiua alicuius
corporis, & magnitudinis eius, cuius terminus est essentialis ei: quoniam illa quanti-
tas est ita in actu, quod nullo modo est in potentia: immo, quia intellectus purus F
potest esse causa illius corporis duobus modis, vt dictū est: ideo potuit esse causa
termini quātitatis illius corporis: Et ex his apparet solutio ad secūdū, & ad ter-
tium, & ad secundū quidē, quoniam falsum est corpus lunę, inquantū corpus lunę, quod
sit augmentabile & diminuibile, immo est essentialiter terminatum, vt dixi: &
concedo, si in eo esset quantitas in potentia, intelligentia non posset esse causa
terminatiua illius, vt dixi: sed tamen, non inconuenit, cum ibi sit quantitas essen
tialiter in actu, quod purus intellectus sit causa terminatiua illius, vt dixi. Ad ter-
tium quidē, quoniam nullus dubitat ex quantitate corporis cœlestis, & quantitate ge-
nerabilium fieri vnū quantum maius, mathematice loquendo: non propter hoc quā-
titas illorū, & istorū, & materię illorū, & istorum sunt vnius rationis, immo dif-
ferunt specie vere, sed conueniunt tantum in ratione mathematica. Dicendū
igitur ad formam, quod si corpori lunę addatur quantitas, & magnitudo solis, sine
dubio esset corpus alius, non tamen corpus lunę alius: quoniam, non esset amplius lu-
na, quoniam terminus erat essentialis magnitudini eius: ideo est augmentabile sub ra
tione, qua corpus, non tamen sub rōne, qua corpus lunę: ideo, ibi non erit quantitas
in potentia, nec materia vna omniū illorū: & causa est, quod licet illa corpora
sunt vnius rationis analogicę, vt dicit 2. Cœli. cō. 49. non tamen vniuocę: ideo quod-

Purus intellectus non pōt esse causa subiectiua terminatiua quātitatis, licet possit esse causa terminatiua alicuius corporis.

A libet est in sua specie vniuoca essentialiter, & per se terminatū. Et per hoc ad tetilum: iam, enim manifestū est ꝙ argumentum supponit falsum: credit enim, ꝙ quantitas illa sit in potentia multa, & secundum sigillationem formarū terminatur, et non est ita. immo quodlibet illorum sub ratione speciali est essentialiter terminatum: ideo non est secundū rationem, nec secundum rem specialiter quantum quantitate in potentia, sed tantum quantitate essentialiter in actu terminata: ideo materia non erit vna, nec quantitas vna, sed materię erunt multę, & magnitudines essentialiter diuersę, & terminatę essentialiter. Est ergo reputā dum, ꝙ corpus cœleste motum ex se sit substantia composita cōpositione ęquiuoce ex materia ad vbi, & intelligentia, quę dicitur forma ad vbi: cui aduenit secundum rationem quantitas essentialiter terminata: propter quam aduenit motus, & reliqua accidentia, quę sunt ei inhęrentia: & hoc totum est quoddā vnū maiori vnitate, quam sit corpus generabile, vt dicit Auer. 2. Cœli commen. 3. quoniam ev colligatum taliter, quod non potest solui per aliquam potentiā: eo quia intelligētia immediate vnitur corpori cœlesti: & istud declaraui sępe in lib. de substantia orbis. & continue, quando occurrerit in libris Auer. melius declarabitur.

ALGAZEL.

B Ait Alga. respondens pro Philosophis. Si autem dixerit causa eius est ꝙ, si esset maius, non esset necessarium in aduentu ordinis vniuersalis. si aūt minus, non esset cōueniens ordo intētus.

AVEROES.

Ait Auer. Intendit in hoc sermone ꝙ Philosophi non opinantur ꝙ corpus orbis exempli gratia possit esse maius, seu minus eo, quod est. nam, si esset vna harum positionum, nō proueniret ordo intentus hic, & non erit motio eius ad id, quod est hic, motio naturalis, sed esset aut addita huic motioni, aut diminuta: & ambo determinant corruptionem entium, quæ sunt hic, non autem ꝙ magnitudo sit concessa, vt dixit Alga. sed maioritas, & minoritas, ambæ determināt corruptionem mundi apud eos.

C

ALGAZEL.

Ait Alga. arguens Philosophis. Et dicamus, & ipse modus ordinis, aut est sufficiens in esse eius, in quo est ordo, aut indiget causa reperta. si autem sufficiens, ergo vos non indigetis positione causarum, & iudicatis ꝙ erit ordo his entibus absque causa addita. si vero hoc nō sufficit, sed indiget causa, hoc etiam non sufficit in appropriatione mensurarum, sed indiget etiam causa compositionis.

AVEROES.

Ait Auer. Sūma huius sermonis est quòd sequitur eis vt sint in corpore multa, quæ non possunt prouenire ab vno agente: nisi dicant ꝙ ab vno agente proueniant operationes multæ, aut

credant ꝙ multæ ex pasſionibus corporis proueniant a forma corporis, & forma corporis ab agente. & ſecundum hanc opinionē non prouenient accidentia proſequentia in corpore generato ab agēte prouētione prima, ſed mediante prouentione formæ ab eo, & hic ſermo eſt poſsibilis ſecundum radicem Philoſophorum non aūt ſecundū radices Loquentium. Et exiſtimo ꝙ Mahatazile non tenent ꝙ hic ſint aliqua non prouenientia ab agente prouentione prima, vt tenent Philoſophi. nos autem iam diximus quomodo vnum ſit cauſa ordinis, & rerum ſubiectarū ordinis, & non oportet reiterare illud hic. D

Deſunt in alijs. Vnū eſt cā ordinis,

ALGAZEL.

Ait Alga. Tertius modus eſt ꝙ orbis ſupremus diuiditur ī duo puncta, quæ ſunt poli, & ſunt quæ conſtituunt ſitum, & non ſeparantur à locis ſuis. partes vero Zodiaci, diuerſificatur ſitus earum, & non euadit, aut erūt omnes partes orbis ſupremi ſimiles: & non ſequitur mutatio duorū punctorum præ ceteris pūctis, vt ſint poli, aut erunt partes eius diuerſæ. & in quibuſdam ſunt proprietates, quæ non ſunt in aliis. Et quæro quid eſt principium illarum diuerſitatum? corpus enim ſupremū non prouenit niſi ex vno ſimplici: ſimplex autem non efficit niſi ſimplex in figura, & eſt rotunda. & ſimilis in re, & eſt impoſsibilitas ab actionibus cognoſcentibus, & ſeparatis. & hoc etiam non eſt euaſio ab eo. B

Adducit Alga. iterum aliud argumentum difficile hic. d. ait Alga. tertiū mō prædictorum eſt, ꝙ in ſuprema ſphæra duo ſunt puncta, quæ mundi poli nuncupantur, & ſunt immobilia, & partes zonæ ſphæræ velociſsimi motus ſunt. Et tunc arguit. d. vnde non euadet, quin ſint omnes dictæ partes ſphæræ vnigeneę, aut etherogeneæ, id eſt, vnius rationis, & naturæ, aut diuerſæ. Deinde deſtruit membra, & dicit, & impoſsibile eſt ꝙ ſint etherogeneæ. cuius rationem dicit, quia corpus ſupercœleſte ſimpliciſsimū eſt: remanet ergo, ꝙ ſint homogeneę, contra arguit. d. & ſi ſic. qualiter ergo illa puncta prædicta magis appropriantur in quiete, quam alia puncta cœli. Deinde redit ad aliud membrū. d. rurſus, ſi cœli partes etherogeneæ eſſent. ergo quædam partes ipſius habent partes diſtinctas a partibus aliarum partium: quid ergo eſt principium huius varietatis. & dictum fuit ab eis, quod corpus ſimplex non procedit niſi ab vna ſimplici re, & ſimplex non cauſat niſi ſimplex in figura, & in natura. ergo cœli partes nō debent diſtingui a partibus, hoc argumentum difficile eſt reſpondendi. E

AVEROES.

Ait Auer. Simplex dicitur dupliciter, quorum Vnum eſt, quod non eſt compoſitum ex multis partibus, & tamen eſt compoſitum ex forma, & materia: & hoc modo dicitur de corporibus quattuor ꝙ ſint ſimplicia. Aliud vero dicitur de eo, quod non eſt compoſitum ex forma, & materia, quę mutatur ad formam in potentia, & ſunt corpora cœleſtia. Et vlterius ſimplex dicitur de eo, cuius definitio & totius, & partium eſt eadem, licet fuerit compoſitum ex

A quattuor elementis. Simplex autem dictum de corporibus cœlestibus, non est inconueniens vt reperiantur partes eius diuersæ natura, vt dextrum, & sinistrum in orbe, & poli. nam orbis, in eo ꝙ est orbis, necesse est vt sint ei poli terminati, & centrum terminatum, quo differt orbis ab orbe. & non sequitur, ex eo ꝙ sunt in orbe partes terminatæ, vt sit non simplex: sed est simplex, ex eo quòd non est compositum ex forma, & materia, in qua est potentia: & est dissimilis, ex eo quòd pars recipiens locum duorum punctorum non est quæcunque pars fuerit orbis, sed est pars terminata naturaliter cuilibet orbi. & nisi esset hoc, non essent in orbibus centra naturaliter, quibus differũt, & sunt dissimiles in hac re. & non est necesse ex positione eorum non similium in hoc vt sint compositi ex corporibus diuersarum naturarum, nec vt sit agens eorum compositum ex potentiis multis. nam omnis orbis est vnus. Et non verificatur etiam sermo eorum, ꝙ omne punctum cuiusuis orbis possit esse centrum, sed id appropriat agens: B quoniam hoc verificatur in orbibus artificialibus, non autem in naturalibus. & non sequitur ex positione quòd omne punctum orbis possit esse centrum, & agens est, quòd id appropriat, vt agentia sint plura: nisi ponatur quòd in apparentibus nobis aliquod vnum non prouenit ab vno agente. nam quod nobis apparet, est compositum ex decem prædicamentis, & sequeretur vt vnumquodque eorum, quę sunt hic, proueniret ex decem agentibus. & hoc totum sunt deceptiones, & dementię, ad quas induxit ista consyderatio, quę assimilatur stultitię in scientia Diuina. attamen effectum vnum in apparentibus nobis efficitur ab agente vno; licet reperiantur in eo decem prædicamenta. O quàm maxime est fallax ista propositio, ꝙ vnum non efficit nisi vnũ, cum intelligitur de ea id, quod intellexit Auicenna, & Alfarabius, & Alga. in Fenestra luminarium, qui sustentatur secundum opinionem eorum de primo principio.

Cœlũ nõ est cõpositũ ex materia & forma i qua est potentia.

C Circa solutionem huius, primo Auer. verificat quomodo corpus cœleste est simplex, & quomodo non. secundo respondet ad causam erroris, vbi orta fuit tota eorum difficultas, & dicit primo. dicamus nos ꝙ simplex dupliciter intelligitur: quorum vnum est, ꝙ non componitur ex pluribus partibus, & componitur ex materia & forma: & ob hoc dicitur quod corpora sunt simplicia, cuiusmodi sunt elementa. secundo dicitur de illis, quę non ex materia & forma componuntur, videlicet ꝙ materia nõ differt a forma, vt sunt corpora supercœlestia. Deinde accepit alium modum intelligendi simplex. d. prętereà simplex dicitur in eo, ꝙ definitio totius, & partis est vna & eadem, licet composita fiant ex quatuor elementis: quod intelligo, vt compositum opponitur simplici primo modo: & postquam dixit hoc, verificat qualiter corpora cœlestia sint simplicia, & qualiter non. d. vnde modo hic dicto de corporibus cœlestibus, non est negandum ꝙ reperiantur simplices partes diuersę naturaliter, vtputa dextra, & sinistra orbis, & poli, & zona ipsius: quod probat. d. & sphęra, inquantum sphęra, oportet ꝙ habeat terminatos polos, & centrum terminatum, & dicit non ex hoc, scilicet quia vnius naturę, & homogeneę, sequitur ꝙ sit simplex, immo talis sphęra dicitur simplex, prout non componitur de forma & materia potentiali. est quodammodo ethetogenea, prout partes polorum non sunt ab euentu, immo naturaliter terminantur in qualibet sphęra, quoniam ita sunt in partibus terminatis, ꝙ non

in alijs. Deinde respondet argumento Alga. sed non sequitur ex hoc, ꝙ componatur ex partibus diuersis in natura, nec ꝙ efficiens eas ex diuersis virtutibus componatur: quęlibet nanque sphæra vna est, ideo nequit a philosophis [?] relle dici, ꝙ quilibet punctus fuerit de quacunq; sphęra, possit esse centrũ ipsius sphęrę. & quod polorum puncta approprianiur in hoc ab agente: quia hoc nequit verificari nisi de artificialibus sphęris, non tamen in naturalibus. Deinde adhuc applicat solutionem, gratia bonitatis doctrinæ. d. & quamuis concederemus eis, quod dicta puncta appropriantur ab agente, non ex hoc sequitur quod in illo agente sit pluralitas: & hoc declarat per impossibile. d. nisi dicamus quod hic in præsenti, id est, in rebus nobis præsentibus nullum ab vno agente procedat: vult dicere, quod tunc in istis inferioribus nullus effectus fieret ab vno agente. consequentia declaratur: id enim, quod est in præsenti nobis, id est, in istis inferioribus, ex decem prædicamentis componitur. ergo sequitur quod omne generabile debet procedere a decem agentibus: quod est absurdum cogitare: vnde virtus syllogismi debet sic componi: effectus multus prouenit a pluribus agentibus: hic inferius effectus est ex decem rebus: ergo prouenietia decem agentibus. conclusio est falsa, ergo aliqua præmissarum, & non minor, ergo maior: & sic propositio eorum est falsa. ideo dicit, immo dicimus quod quilibet effectus in rebus nobis præsentibus ab vno efficiente fit, licet participent cum eo decem prædicamenta. Deinde remanet correlarie concludere causam erroris, & dicit. patet ergo ex dictis, quod prædicta propositio, videlicet, ꝙ vnum efficiens vnum tantum efficit effectum, vt opinati sunt Alpha. & Auicen. & Alga. falsissima est. Et cum omnia hęc sint dicta, iam apparet solutio ad vim argumenti Alga. dictum est enim qualiter corpus cœleste est simplex, & qualiter est multum, & qualiter non inconuenit ab vno simplici prouenire effectum multum.

Dubitatio. SED HIC est locus quęstionis: quoniam, si corpus cœleste est multum secundum virtutes, quęro, vbi sint istę virtutes, vel in substantia cœlestis corporis subiectiue, vel sint formę separatæ? & si formæ separatæ, ergo corpus cœleste est vnius rationis: & si in materia illa, sic essent generabiles, & corruptibiles, & esset cœlum de virtutibus agentibus, & sic esset in actu, & sic compositum ex materia & forma. Sed, circa solutionem istorum, vsque huc duo inuenio ab Auerro. vnum, quod corpus simplex est multum secundum potentias & virtutes. & hoc dicit hic plane. secundum est, quod dicit in. 2. Cœli. comm. 35. quapropter credendum est, quod istę potentię non sunt materiales: & hoc colligit ex verbis Ari. vt apparet in fine illius commenti. Est ergo sciendum, ꝙ istę potentiæ sunt separatę a corpore cœli: & hæc videntur inuicem contraria,

Sicut aĩal ẽ colligatũ ex aĩa & corpore, ita corpus cœleste est colligatũ ex intelligẽtia & orbe. Ideo debes scire, pro intellectu quęstionis, quod corpus cœleste est colligatum ex intelligentia & orbe, sicut animal ex anima & corpore: vnde reputandum est ꝙ, sicut virtutes animalis sunt in toto colligato ratione animę, ita omnes virtutes cœli sunt in toto cœlo ratione intelligentię: quoniam illę virtutes sunt ipsa intelligentia secundum rem, differunt tamen ratione & modo: & propter hoc verificatur, quod sunt virtutes separabiles: quia sunt ipsa intelligentia secundum esse, licet non secundum modum. & verificatur, ꝙ scilicet cœlum est multum in virtute, non quidem pro altera parte colligati, sed pro toto colligato: ideo hæc opponi non videntur.

Solutio. Argumentum ad oppositum nihil est: apparet enim, quod illæ virtutes sunt formæ separatæ, cum sint ipsa intelligentia secundum esse, licet in modo differant ab ea. &, sine dubio corpus cœleste pro altera parte compositi est vnius rationis, sed pro colligato est multum diuersum secundum virtutes.

Replica. Sed dices, ergo intelligentia est pluralitas, & compositio, cuius oppositum finxit Auerro.

Solutio. Dicendum, quod illa pluralitas non est ibi tanquam rationes causandi, vt voluerunt illi, sed per quandam excellentiam ipsius intelligentiæ: vel dicendum, quod Auerro. vult ibi esse pluralitatem, sed non ob id argumentum, scilicet ꝙ ab vno non procedit nisi vnum: & sic apparet intellectus istius quæstionis.

Dubitatio. ¶ SED ADHVC est locus quęstionis: quia in corpore cœlesti sunt multa acci

A dentia: vt puta lumen, & raritas, & densitas, quę non possunt fundari nisi in ente in actu: modo ista non sunt nisi in substantia cœlestis corporis. & non in colligato ex intelligentia & orbe. ergo corpus cœleste seclusa intelligentia erit eius in actu. & sic habebit formam aliquam vltra intelligētiam, & hoc sępe dixi: quia, sicut colligatum ex intelligentia & orbe est vnum viuens animal rationale, ita totum hoc est subiectum denominationis omnium accidentium coeli: attamen subiectum inhæsionis est substantia cœlestis corporis disposita ipsa intelligētia, vt alias dixi. reputandū est.n. ꝙ, sicut homo apud latinos colligatus ex intellectu, & materia est subiectū omniū accidentiū mediante forma eius, licet quędam principaliter ratione materię, quędā ratione animę eius: ita in corpore cœlesti colligato est dicendū. s. ꝙ illud est subiectū omniū accidentiū, licet quędā insint ratione intelligentię, quędam ratione corporis. Ad formam argumenti dicendū puto ꝙ, si subiectum esse. s. cœlū principaliter rōne sui, seclusa intelligentia, tunc sine dubio esset cōpositum, sed modo apparet minor sub hoc sensu esse falsa.

ALGAZEL.

B Ait Alga. Si autem dicitur, forte in principio sunt multæ species pluralitatis, quæ prosequuntur non ex principio, sed videntur esse tres, aut quattuor. & quod remanet nō curamus de eo. & negligentia nostra de eo non facit nobis dubium, ꝙ principium pluralitatis sit pluralitas, & ꝙ ab vno non proueniunt plura.

Hic vult introducere Alga. qui dubitauit circa rationē philosophorū, qua probant a Deo nō prouenire nisi vnū causatum, quod ab eo prouenirent tria, vt dictū est, & dicit. Ait Alg. &, siquis diceret ꝙ in primo principio sunt species pluralitatis. i. modi pluralitatis non sequentes dictū principium: sed apparet ꝙ sunt tres, vel quattuor, vel sic, Deinde in quantitate nobis ignota. vult dicere, cuius numerū ignoramus. & licet eorum numerū non comprehendamus, non ex hoc dubitamus quod pluralitatis principium est pluralitas, et quod ab vno plura procedere nequeunt. est ergo dubitatio Alga. contra philosophos cōsistens in hoc: propter hoc debemus ipsum negare, & per consequens non habet intentum.

AVEROES.

C Ait Auer. Hic sermo, si eum dixissent Philosophi, necesse esset eis credere ꝙ in causato primo sit pluralitas infinita, & sequitur vt dicatur eis, vnde venit ad causatum primum pluralitas? & sicut dicunt ꝙ ab vno non proueniunt plura, sic sequitur vt plura non proueniunt ab vno. Et dictum vestrum, ꝙ ab vno non prouenit nisi vnum, est cōtradicens ei, quod dicitis, ꝙ id, quod prouenit ab vno primo, est in eo pluralitas. quoniam necesse est vt ab vno proueniat vnū tm̄: nisi dicant ꝙ pluralitas reperta in causato primo, vnūquodq; eorum est primum, & sequitur eis vt prima sint multa. Ego autem admiror summa admiratione quō latuit hoc Alpharabium, & Auicennam, quoniam sunt primi eorum, qui dixerunt de istis differentiis, & vitiauerunt cum eis homines, & attribuerunt hunc sermonem Philosophis. nam, cum ipsi dixerint quod pluralitas, quæ est in principio secundo, est ex eo, quod intelligit de se, & eo, quod intelligit de alio, necesse est secundum eos vt sit substantia eius substantia duarū natu-

rarum, aut duarum formarum. Et vellem scire, quæ est, quę prouenit D
a primo principio, & quę non prouenit. & sic etiam sequitur eis, cum
dicunt de eo, quòd est possibile ex se, & necessarium ex alio. nam natu
ra possibilis necesse est vt sit a natura necessaria, quam adepta est a ne-
cessario in esse. natura enim possibilis non potest conuerti ad naturam
necessariam, nisi conuertatur natura possibilis & necessaria, quare non
est naturis necessariis possibilitas omnino, tam si fuerint necessaria ex
se, quàm ex alio. Et omnia ista sunt vanitates, & sermones debiliores
sermonibus Loquentium. & sunt omnia, quę ingrediuntur in Philo-
phiam, & non sequuntur radices eius & sunt sermones, qui non per-
ueniunt ad gradum satisfactionis rhetoricę, quanto magis topicę. &
ideo bene dicit Alga. in multis locis librorum suorum ꝙ scientia eo-
rum diuina est existimatiua.

Et, postquam Auer. adduxit debilitatem Alga. vult plus arguere contra Aui.
cen. & Alpha. & ait. dicimus nos quod, si philosophi dicerent talia verba, opor- B
tet eos cum primo quanta esset pluralitas infinita. & litera est multum extranea,
& forte est corrupta, & debet legi: & oportet eos exprimere quanta esset plurali
tas, an infinita: & forte intelligit. oportet eos cum primo sup. ponere tantam plu-
ralitatem, quanta esset pluralitas infinita. & tunc sermo eius est forma hypothe-
tici, si philosophi talia verba dicerent. s. quod a primo proueniunt omnia saltem
mediante, oportet vt eius pluralitas sit infinita: & consequentia ipsa est manife-
sta; quoniam, non assignant causam: quare tanta, vel tanta est. Deinde, secun-
dum me, arguit eos reducendo ad contradictionem, & dicit: vnde sequitur eos
interrogare, vnde procedat pluralitas dicti primi causati, & tunc arguit: & syl-
logismus suus est: sicut ab vno non procedit nisi vnum, ita ab vno non procedit
habens pluralitatem: sed secundum eos a primo non procedit nisi vnum: ergo
ab eo non procedit habens pluralitatem: & hoc dicit, sicut enim ab vno plura
non procedunt, debent concedere ꝙ pluralitas non procedit ab vno: minor an-
tem continetur in hoc, immo tacuit eam. Deinde reducit eos ad contradictio-
nem. d. ergo in ipsorum verbis est contradictio: ipsi enim dicunt, quod ab vno
non procedit nisi vnum, & modo dicunt quod ab vno primo procedit aliquod
habens pluralitatem. Deinde respondet huic. d. nisi dicant, quod quodlibet par-
ticularium pluralitatis primi causati est principium. est ergo solutio, quod argu-
mentum supponit falsum: supponit enim, quod omnes intellectiones pluralitatis F
primi causati sint causata, & hoc falsum est, immo sunt causę, & principia i con-
tra quod non replicat, quoniam est contra eos directe: ideo tacet replicam, &
addit. d. vnde, valde mirandum est qualiter hoc ignotum fuit Auic, & Alpha. &
potest exponi hoc. i. solutio huius argumenti. & potest exponi, i. solutio, cuius
reprobatio ab eo non ponitur. q. d. & si solutio illa est vera, qualiter fuit ignota
Auic. & Alpha. ipsi enim fuerunt primi has ambages ponentes, & multi homi-
nes secuti fuerunt eos: & attribuerunt deinde hęc verba, vult dicere dicta in so-
lis illa: vel forte intendit quod attribuerunt hęc verba, quę ponit. d, quia, quando
ipsi dixerunt, ꝙ pluralitas secundi principij ꝑcedit ab eo, qd intelligit de seipso, et
intelligit de alio, non intendunt dicere quod eius substantia duas habet naturas,
vel duas formas: & si litera non est corrupta, intendit quod ideo non inconuenit
ab vno procedere habens pluralitatem, quia illa pluralitas consistit in eo, quod
habet duas dispositiones non re distinctas, sed ratione. modo, non inconuenit ab
vno procedere habens huiusmodi pluralitatem, sed bene habens pluralitatem se
cundum rem inconuenit procedere ab vno. Sed, contra hoc arguit Auerro. et
ait. vnde mirum est, & petendum qualia sunt procedentia a primo principio, &
qualia non, vult dicere, quod adhuc est locus quęstionis: quare pluralitas potius
rationum potuit procedere a primo, & non pluralitas rerum: & postquam dixit

hoc,reprobat eos in alio: dicebant enim, quod aliquod possibile ab alio perpe-
A tuatur: vnde, apud eos idem est ens ab alio, & natura possibilis: contra hoc ar-
guit Auer. & intendit nullum possibile esse sempiternum, duobus extremis de-
pendens ab alio apud eos est natura possibilis, ergo non potest duobus extre-
mis esse sempiternum: maior declaratur: quoniam natura possibilis non potest
duobus extremis esse perpetua: huius syllogismi tangit tantum probationē maio
ris.d.similiter, quando dicunt quod scilicet causatum primum est possibile de se,
necessarium per aliud, sequitur maxima redargutio, & dicit. natura enim possibi
litatis differt a natura necessitatis, quam sumpsit ab esse necessario, vt dicunt,
quoniam dicunt ꝙ possibile sumit esse ab aliquo necessario. Deinde secundo ar-
guit: & syllogismus componitur hypothetice: si natura possibilis esset ab aliquo
perpetua, conuerteretur ad naturam necessariam: sed natura possibilis non po-
test ad necessariam conuerti: vnde in necessariorum naturis nulla est possibili-
tas. huius ponit destructionem consequentis, & sermo patet: & addit ꝙ, siue res
necessarię fuerint per se, vel per aliud, natura possibilis differt a natura necessi-
tatis. Deinde comparat sermones horum philosophorum ad sermones loquen-
tium, &.d.& secundum veritatem omnia ista verba debiliora sunt loquentiū ver
bis, immo dicimus quod hi sermones egrediūtur de philosophię meritis. Deinde
verificat dictum Alg. quod supra falsificauit.d. vnde dicimus quod merito dixit
B Alg. in pluribus suis libris, & diuina scientia philosophorum quasi potest phan-
tasia reputari: ecce, quomodo verificatur de philosophia Aui. & Alpha. licet su-
pra falsificauit illud de philosophia peripatheticorum. Ex his vult habere quod
ista philosophia istorum nihil est, & valde debilis. Debes scire ꝙ, pro intelle-
ctu illorum, quę dixit, ꝙ isti reputauerunt in suis opinionibus cum loquentibus
suę legis, s. ꝙ nihil est necessarium nisi prima causa, & omnia sunt possibilia in
suis naturis: & iam declaraui, & reputauerunt ꝙ aliquod possibile sit perpetuū
duobus extremis, vt primum causatum, & reliquę intelligentię: vnde illud, & re
liqua sunt sine principio temporis, & sine fine: ideo concedunt ꝙ aliquod possi-
bile possit esse sempiternum duobus extremis: sed, qualiter secundum philoso-
phos peripatheticos, sequitur ꝙ natura possibilis efficiatur necessaria, valde oc-
cultum est. Ideo duo debes scire, ꝙ hoc potest duobus modis declarari ex ver-
bis Arist. vnde secundo de generatione.tex.com.51.&.1.Cœli.text.com.138.
in litera arabica ponit, ꝙ natura substantialis tribus modis est partita: quędam
enim est semper ens, quędā semper non ens, quędam quandoq; ens, & quandoq;
non ens, &.d. ꝙ causa entis quandoque non entis est materia, & dicit ꝙ semper
ens semper non ens sunt entes naturę necessarię propter priuationem causarum
possibilitatis. s. materię, & contrarij. Ex his arguitur peccatum illorum, qm̄, si pri
C mum causatum est ens possibile in sui natura, & sine dubio oportet ꝙ, vel sit ex
extremo semper entis, vel in extremo semper non entis, vel in medio quandoq;
entis & quādoq; non entis: & si in medio ergo incipit & desinit, vt philosophus
dicit contra Platonem primo cœli, & sic nō erit duobus extremis sempiternum,
ergo erit in extremo & non in extremo semper non entis, ergo in extremo sem
per entis: & sic necessarium. ergo natura possibilis esset natura necessaria: & sic
apparet dictum Auer. contra Auicen, & Alphatab.

Qualiter, a posse ab aliquo esse perpetuū, tunc natura possibilis efficeretur necessaria.

ALGAZEL.

Dixit Alga. Et, cum posueritis hoc possibile, dicimus omnia entia cum multitudine eorum, licet peruenerit numerus eorū ad mille, prouenient a primo causato. & non oportet vt reducatur ad orbem exteriorem, & animam eius: sed possibile est vt proueniant ab eo omnes animæ cœlestes, & humanæ, & omnia corpora terrestria, & cœlestia, & multæ species prouenientes ab eis, quarum scientiam non habemus, & erit sufficientia in primo causato.

Induxit Alg.d.ait Alga,respondens pro philosophis, &,si aliquis diceret ꝙ B
vos posuistis multitudinem rerum,vult dicere causatarum,donec ceciderit nume
rus mille:& non est concedendum ꝙ pluralitas primi causati ad hunc terminũ
tendat,immo posuimus multa media, vult dicere mediantibus quibus fit produ.
ctio reliquorum:et videtur mihi ꝙ intentio eius sit,ꝙ illi philosophi opinati sunt
mille res prouenire a primo causato,& tamen ibi nõ sunt mille res,nec ex par.
te causatorum,nec ex parte causæ:cuius signum est,quia iam ponuntur multa me
dia.ergo videtur esse contradictio. Deinde inducit ipsum ad contradictionẽ.d.
& postmodum ait respondens eis talia verba,id,quod cauistis nobis concedere,
non est iudicandum in intelligibilibus,nisi dicatur ꝙ sit impossibile, vult dice.
re ꝙ non sit mille res,sunt tamen possibiles:ideo ait,sed nos dicimus ꝙ non est
impossibile,quod probat.d.& quid inducit ad hanc diuisionem , vult dicere mi
norem multitudinẽ millenaria,& posito vno ꝙ sequitur primum causatũ nõ ex
parte causæ,vult dicere ꝙ vnum sit causatum & non causa, vnum, vel duo, vel
tria,vult dicere,& vltra vnum adhuc duo, vel tria procedant,quid prohibet ꝙ
non sint quatuor, vel quinq;.& sic vsq; ad mille: vel qui potest iudicare de quã
titate terminata.q.d.immo põt procedere sine termino.patet ergo ꝙ posito vno,
vult dicere tanꝙ causa,nullus ordo est ibi dandus,immo potest esse numerus mil
lenarius. Debes scire, quod nondum recitatum est ab Alga.ꝙ illi philosophi po
sierent a primo causato mille res prouenire,attamen supplendum,ꝙ illi dixerũt
illud,& ideo Alga. declarauit ꝙ mille , & plures res possunt prouenire posito
vno:& hoc declarauit secundum possibilitatem : quõ potentia & actus in eis est
vnum,licet dicta huius philosophi, vt prima facie apparet, videntur multum im.
possibilia:& eius impossibilitatem nolo nunc declarare.

A V E R O E S.

Ait Auer. Hæc consequentia est vera , & præcipue si posuerint primam operationem prouenientẽ a primo principio esse vnitatem , qua primum causatum est ens vnum cum pluralitate reperta in eo.Nam, si concesserint posse esse pluralitatem in primo causato non determinatam,aut erit minus numero entium , aut plus, aut æqualiter? si minus,necesse est ponere tertium principium,aut esse aliquid sine causa. si vero æqualiter, aut plus, non est necesse eos ponere tertium principium,sed erit pluralitas posita in eo superflua. F

A L G A Z E L.

Ait Alga. Et sequitur ex eo sufficientia in prima causa . nam, cum poterit generari pluralitas, quæ dicitur prouenire non ex causa, licet non sit necessaria in esse causati primi, tunc possibile est etiam vt consyderetur hoc cum prima causa:& erit esse eius nõ ex causa. & dicitur ꝙ prosequitur eam, & non scimus numerum eius. & omne , cuius esse imaginatur absque causa cum primo , imaginatur hoc absque causa cum secundo . Ac etiam nihil est dictum nostrum cum primo , & cum secundo . nam non est inter ea differentia, nec in tempore,nec in loco . & quæ non differunt in loco , nec in tempore , & potest esse sine causa , non appropriatur aliquod eorum in comparatione eius,

A
AVEROES.

It Auer. Dicit φ, si possibile esset reperiri pluralitatem in causato primo absque causa, ex eo φ non prouenit ex prima causa pluralitas, tunc poterit consyderari pluralitas cũ cā prima, & non oportet ponere causam secundam, & causatum primum. si aũt falsum est esse aliquid cum cā prima absq; causa, est etiam falsum cum secunda causa. sed nihil est dictum nostrum de causa secũda. nam sunt ędem in re, & non differt vna ab alia tempore, nec loco. &, cum poterit esse aliquid absq; causa, non appropriatur vna duarum causarum ei, scilicet prima, aut secunda, sed sufficit in hoc vt reperiatũr cum vna earum, & non oportet ponere id cum causa secunda.

ALGAZEL.

B It Alga. respondens pro Philosophis. Si autem dixerit, iam multiplicauistis res, adeo φ superauerunt mille, & est inconueniens vt sit pluralitas causato primo vsque ad hunc terminum: & ideo multa sunt media. Deinde dixit arguens contra eos. Cum autem dicitis hoc esse inconueniens, est iudicium extimatiuum, cum quo non debemus iudicare in intellectualibus, nisi dicat φ sit falsum. & dicimus ei quare est falsum? & quid intelligitur in dando differentiam in hoc, & quotienscunque posuerimus vnum possibile, & crediderimus sequi a primo causato, non ex parte causæ consequens vnum, & duo, & tria, quæro quid est quod faciat falsitatem in quatuor, aut quinque, & sic vsque ad mille? nisi quòd qui iudicat consyderatione præter consyderationem, non est ei transacto vno differentia. & hic etiam est sermo incisiuus. **Antiquus hęc non habet.**

C
AVEROES.

It Auer. Si autem respondissent Auicen. & alii Philosophi φ in causato primo sit pluralitas absq; dubio, & φ omnis pluralitas prouenit ex ea vnum, mediante vnitate determinante, vt reducatur pluralitas ad vnũ, & vnitas illa, qua fuerat pluralitas vna, est quid simplex, proueniens ab vno separato simplici, tunc essent quiescentes ab istis consequentiis, quas fecit eis Alga. vt exirent ab istis inconuenientibus. Alg. autem, quia vigoratus est hic super positione corrupta attributa Philosophis, & non inuenit respondentem ei vera responsione, lætatus est in hoc, & incidit in multa inconuenientia, quæ sequuntur ab ea. & omnis stultus stultitia sua lætatur. si autem sciuisset ipsum non arguere in hoc contra Philosophos, non tamen lætatus fuisset. Et radix corruptionis huius positionis est dictum eorum, φ ab vno non prouenit nisi vnum: deinde ponunt in hoc vno producto

pluralitatem: & sequitur eis vt hæc pluralitas sit sine causa. & positio D
eorum ꝙ, cum hęc pluralitas sit terminata, oportet ponere principium tertium, & quartum ad esse entium, est quid leue, ad quod non est demonstratio. Demum hæc positio est absque positione principii primi, & secundi. & hoc, quoniam dicitur non fuit appropriata a vobis causa secunda, cui sit pluralitas pręter primam causam. & hoc totum sunt stultitię, & vanitates, & radix eius est, quòd ipsi non intelligunt quomodo vnum erit causa in opinione Aristo. & in opinione sequentium eum ex Peripateticis. & iam gloriatus est ipse in fine Duodecimi in hac re, & dixit ꝙ pręcedentes eum ex Antiquis non potuerunt dicere aliquid in hoc. & hoc modo prędicto a nobis de eis erit propositio, ꝙ ab vno non prouenit nisi vnum, vera: & ꝙ ab vno prouenit pluralitas est propositio vera eam,

Hic Auerroes primo ponit illud, in quo non accidit locus quęstionis, quę Aui
cen. si sic dixisset; deinde remouet peccatum Algazel. dicens ergo: Dicimus nos E
quod, si Auicen. & alij philosophi viderent quod primum causatum pluralita.
tem habeat, & quod a qualibet pluralitate fit vnum in vnitate inferente, id est,
causante, & illa pluralitas reducitur ad vnum, & quod illa vnitas, ex qua plura.
litas fit, est quid vnum simplex procedens ab vno simplici solo, cessarent omnia
argumenta prędicta Alg. & aliorum philosophorum sequacium eius, Debes
scire, quod Auer. hic quatuor tangit: quorum primum est, ꝙ primum causatum ha
bet pluralitatem: secundum est, ꝙ non inconuenit, quod ab aliquo plusitas vnū
inferens, & causans: tertium est, quod omnis pluralitas reducitur ad vnum, vult
dicere tanquam ad id, in quo est virtus principalior: quartum est, quod illa vni
tas, a qua fit pluralitas, est procedens, id est, est consistens in vno solo simplex,
& indiuisibilis: & apud me in istis quatuor, voluit innuere opinionem peripathe
ticorum, quę fuit, quod omnes intelligentię procedunt a primo tanquam a causa
vniuersali, & a reliquis tanquā a causis proximis; & tunc intendit quod, si Aui.
vidisset quod non inconuenit a multo, & pluri, vt est intelligentia secunda, vel
tertia procedere vnum, quia reducitur ad vnitatem inferentem, scilicet primi
principij, tanquam ad causam vniuersalem; & hoc modo non inconuenit quod a
pluri procedat vnum, id est, vna intelligent a numero: & illa vnitas, ad quam
reducitur, est primi principij simplex, et indiuisibilis, non accideret inconueni as F
& sic virtus solutionis est, quod intelligentię procedunt adinuicem virtute pri
mi, Deinde ponit peccatum Alga, dicens, sed quia Alg. dixit, siue potius di.
xit, quandam falsam positionem nomine philosophorum, & non inuenit respon
sionem veracem, leuis est, quia reperit locum redarguendi pluribus redargui ni
bus: dicit tamen, quod pro nihilo garulatus est, cuius causam ait, quia ipse attri
buit philosophis peripatheticis illud, quod nunquam dixerunt. Deinde redit
ad opinionem Auicen. d. & radix huius opinionis corruptio est, cuius causam di
cit, quia dicunt quod ab vno non procedit nisi vnum, postea ponunt in illo vno
pluralitatem; contra quos arguit. d. vnde sequitur eos, quod illa pluralitas reperi
tur sine causa: & consequentia tenet ex propositione eius, quia ab vno non pro
uenit nisi vnum; pluralitas primi causati est plus vno; ergo est sine causa vna: &
sic apparet argumentum. Deinde reprehendit eos in alio dicens, sed id, quod
posuerunt, videlicet, quod illa pluralitas est terminata, quare conati fuerunt po
nere tertium, et quartum principium dans esse entium: quoniam posuerunt in illa
tres intentiones tantum, ideo posuerunt altum motorem, ait quod sine dubio est
propositio positiua, & nuda qualibet demonstratione: & addit tandem sup. di
cunt, quod hęc positio differt a positione primi, scilicet Dei, & secundi principij:
contra arguit. d. dici enim potest quod cum secunda causa appropriata sit in ha
bendo pluralitatem, petendum est ergo, qualiter sequitur in posterioribus a pri
ma causa,

A ma causa, vult dicere secundum me, qualiter in reliquis post primam causam est pluralitas, vtrum tanta praecise, quanta in primo causato, vel maior, vel minor, & non possunt dare causam huius. Deinde resumit totaliter errorem istorum. d. & omnia ista sunt ambages, & errores, & ponit causam erroris. d. & radix dictorum nominum fuit, quia non intelligunt qualiter vna est causa iuxta opinionem argumentantis, & peripatheticorum, & addit, quod iam instruxit se argumentabilis, id est, probabiliter loquens in fine. 11. Meta. hoc declarasse vide. 12. Meta. in fine, & d. et aliqualiter oppositū eius: & sermo eius est manifestus p se.

A L G A Z E L.

Ait Alga. Adhuc dicimus hoc est falsum in causato secundo, nam prouenit ab eo orbis stellarum, in quo sunt stellæ. 1022. & plus, & sunt diuersæ quātitatis, & figuræ, situs, coloris, impressionis, & fortunæ & infortunæ. & aliquæ earum sunt in forma Arietis, Tauri, & Leonis, & aliquæ in forma hominis. & differunt in dando impressionem in vno subiecto mundi inferioris, & frigiditatē, B & caliditatem, & fortunium, & infortunium. & differunt mensuræ earum abinuicem. & impossibile est dicere totum esse eandem speciem cum hac diuersitate, nam, si hoc esset possibile, tunc esset possibile dicere omnia corpora mundi esse vnam, & eandem speciem in corporeitate. & sufficit eis vna causa. Si autem differre in dispositione eorum, & substantia, & natura indicat diuersitatem eorum, sic etiam stellæ sunt diuersæ proculdubio, & quælibet earum indiget causa ad formā eius, & causa ad materiam eius, & causa ad appropriationem naturæ calefaciendi, seu infrigidandi, seu fortunandi, seu infortunandi, & essendi in loco suo, &, vt sint figuræ earum ad figuram animalium diuersorū. hæc autem pluralitas, si imaginatur intelligi in intelligentia secunda, imaginatur etiā hoc in prima, & tunc sufficit primum.

In hoc dubio Algazel primo arguit contra philosophos, secundo ponit solutionē, & eam remouet in prima. d. adhuc dicimus quod hic processus, vult dicere orbis a primo causato, est falsus, vel processus pluralitatis in secundo causato, C id est, ab anima cœli: ab eo nanque procedit cœlum stellatū fixarum, quæ fere reperiuntur in numero. 12222. Deinde declarat illas esse multum diuersas. d. & differunt adinuicem in magnitudine, & in figura, & in situ, & in colore, & accidentibus venientibus ab eisdē in hoc mundo: & exponit qualiter ista sunt ita, et d. ut bona, & mala fortuna earum in natiuitatibus, & in alijs, vult dicere interrogationibus, & per hoc innuit differentiam earum in accidentibus. Deinde declarat differentiam earum in figura: & sermo eius est manifestus per se, & exēplificat in accidentibus: & intendit per alia prædicta differentiam in magnitudine: & sermo eius est manifestus: & videtur mihi, quod intentio sua sit in syllogismo, scilicet, quæcunque differunt magnitudine, & figura, situ, & colore, & accidentibus sunt accidentia diuersa: stellæ sunt diuersæ in istis rebus: ergo sunt multum differentia. Tunc vltra, a quibus proueniunt corpora differentia in illis differentijs, proueniunt plus vno ab ipso causato: a secundo proueniunt corpora stellarum differentia illis: ergo ab eo proueniunt plus vno: & sic apparet argumentum Algazel. contra philosophos illos. Et postquam dixit hoc, remouet solutionem quandam, & d. & non est dicendum, quod in hoc potest responderi, quod omnes, scilicet, stellæ sint vna, & eadem specie cum prædictis varietatibus, id est, dato quod differant in illis varietatibus: contra arguit. d. quia, si

hoc esset possibile, possemus dicere quod omnia mundi corpora sunt vna, & ea- D
dem species in corporeitate, vult dicere quod non differunt nisi in illis varieta-
tibus: &, tunc sequitur quod non indigent nisi de vna, & eadem causa. Deinde
probat illud, quod assumpsit. d. vnde, si diuersitas corporum adinuicem in natu-
ris, & proprietatibus significat diuersitatem ipsorum in specie: similiter de stel-
lis dicendum est, scilicet, quod differunt specie propter diuersitatem ipsarum pro-
prietatum, vt dictum est: & ideo indigent necessario de causis diuersis, scilicet,
de causa dante formam, & de alia dante materiam, & de alijs appropriantibus
quamlibet earum in prædictis figuris, & proprietatibus: propter quod dicit, vn-
de, si talis pluralitas potest imaginari, id est, intelligi in secundo intellectu, etiã
potest in primo: quia, apud ipsum non est maior ratio de vno, quam de altero:
& syllogismus iste potest componi duobus modis: & tu cõpone, si placet: quo-
niam virtus eius est manifesta per se.

A V E R O E S.

AIt Auer. Hec autem dubitatio iam fecit eam: & est res, in qua nimium protelauit sermonẽ in hoc libro. &, cum respondetur ei responsionibus prædictis, non sequitur aliquod horum inconuenientium. Cum autem intelligitur de sermone ꝙ ab vno numero simplici non prouenit, nisi vnum simplex numero, non autẽ vnum numero aliquo modo, & plures aliquo modo, & vnitas eius est causa pluralitatis, nunquam euadit ab istis dubitationibus. Vlterius res plurificantur apud Philosophos differentiis substantialibus. differẽtia vero rerum ex parte accidentium non facit apud eos differẽtiam in substantia, siue sit quantitas, siue qualitas, aut aliud prædicamentorum. corpora autem cœlestia (vt diximus) non sunt composita ex materia & forma, & non differunt specie. nam non communicant apud eos in vno genere. nam, si communicarẽt in genere, essent composita, & nõ simplicia. & iam locuti sumus de his rebus, & non oportet multiplicare verba in eis. E

Primo reprehendit Algazel. de superfluo sermone, & dicit, & dicimus nos
quod hoc dubium, vel virtus huius dubij valde iteratum est ab Alga. in præ-
senti tractatu: sed, si respondemus sibi nomine veracium philosophorum, cessa-
bunt omnia prædicta argumenta. Deinde respondet, & duobus modis: primo, F
glossando propositionem dicens, quando intelligent de propositione prædicta,
quia ab vno simplici in numero non possit procedere nisi vnum simplex in nu
mero, non quodammodo vnum in numero, & quodammodo plura: vult dicere
quod, si intelligunt quod ab vno non prouenit nisi vnum numero, quod proue-
niens non erit quodammodo vnum, immo aliquo modo plura, & quod illius
vnitas causa est esse pluralitatis: tunc nullo modo euadendum est de illis dubijs
semper: & forte litera est corrupta, & debet dicere aliquo modo: &, si dicit nul
lo modo, vult dicere quod nullo modo euadendum est, si intelligant in sensu cõ
trario huic: vult ergo quod non inconueniens ab vno procedere quodãmodo vnũ,
& quodammodo plura: quoniam vnitas causæ causa est vnitatis, & pluralitatis
effectus. Deinde reprehendit argumentum, quantum ad aliam propositionem.
d. amplius res multiplicantur, id est specie distinguuntur substantialibus differen
tijs, sed corpora cœlestia sup. non distinguuntur substantialibus differentijs: er-
go non specie distinguuntur. maior declaratur propositionem dicentem, sed nul
lis differentijs accidentalibus fit differentia substantialis vniuscuiusque. x. præ-
dicamentorum. minor autem iam dicta est. Deinde probat secundo idem. & syl
logismus sic componitur: quæcunque non conueniunt genere, non differunt spe

A cle. corpora cœlestia non communicant genere: ergo non differunt specie. ma-
ior prosyllogizatur: quæcunque communicant genere sunt composita ex mate-
ria & forma. corpora cœlestia non sunt composita ex materia & forma: ergo
non communicant genere minor est manifesta per se. huius syllogismi primo
accipit minorem prosyllogismi.d. & corpora cœlestia, vt prædictum fuit, non
sunt ex materia & forma: deinde ponit conclusionem syllogismi.d. nec differũt
inuicem in specie, vult dicere, ergo non differunt specie. Deinde accipit minorẽ
principalis syllogismi.d. non enim communicant in genere: reliquum autẽ syl-
logismi tacuit propter breuitatem: & post abbreuiat ipsum in forma entitatis:
quia, si communicarent, essent sine dubio composita non simplicia: & ista diffu-
se declarata sunt a nobis in præcedentibus.

HIC POSSET esse quæstio, an corpora cœlestia sint vnius speciei: sed, qa
eam feci prolixe in libro de substantia orbis, ideo debes scire ꝙ corpora cœle-
stia nec sunt vnius speciei vniuoce, scilicet prædicamentaliter. nec diuersarum
specierum vniuoce & principaliter: quoniam species vniuoce continentur sub
genere. genus autem vel est materia, vel compositum ex materia, vel sumptũ
a materia, vt dicam in suo loco, & aliqualiter declaraui in q. an materia sit ge-
nus, & 2. de genera. com. 37. ideo proprie nec differunt specie, nec sunt vnius
speciei: attamen omnia sunt vnius speciei secundum prius, & posterius, vt dicit
Auer. 2. Cœli. com. 49. corpus enim cœleste est vnum animal numero, habens
B orbes velut membra colligata, ideo omnia illa membra sunt vnius naturę ana-
logice: propter quod in illis nec est genus, nec species, nec indiuiduum vniuo-
ce, sed tantum transumptiue, & analogice: quæstiones autem, & difficultates vt
sic sunt ibi: pro nunc sit dictum intantum.

ALGAZEL.

Ait Alga. Quæstio Quinta est vt dicamus, licet cõcesserimus has positiones frigidas, & inuolutiones corruptas, quomodo non pudet eos, cum dicunt causatum primum possibile in esse est, quod determinat esse corporis orbis exterioris ab eo, & intelligere seipsum determinat esse animam orbis ab eo, & ipsum intelligere primum determinat esse intelligentiam ab eo, quæro quæ est differentia inter hoc, & dictum dicentis ꝙ sit esse hominis occulti, & ꝙ
C fit possibile in esse, & quòd intelligit seipsum, & efficientem suum? & dixit ꝙ sequitur, ex eo ꝙ est possibile in esse esse orbis, & dicitur ei quæ est proportio inter esse possibile in esse & esse orbem ab eo? & sic etiã sequentur, ex quo intelligit seipsum, & efficientem suum, duo alia. Et hoc quidem, cum dicitur de homine, est deridendum eo, & sic de alio ente. nam possibilitas in esse est determinatio, quę non differt, cum differat substantia possibilitatis, siue sit homo, aut angelus, aut orbis, & nescio quomodo satisfacit stultus sibi ipsi his positionibus, quanto magis docti, qui penetrant cœlum, cum cogitant in intellectualibus.

Ait Alga. adhuc est arguẽdũ in opinione philosophorũ in pdicto ꝓcessũ tali modo, qualiter nõ erubescit qui talẽ obtinet errorẽ. Deinde explicat illũ errorẽ d. videlicet ꝙ esse primũ causatũ possibile esse inferat supremi orbis esse, & intelligere ipsum inferat, & causet aĩam dicti orbis, & suũ intelligere primũ principiũ causet esse eiusdẽ intellectus ab eo, vult dicere, qđ est esse motoris orbis ꝓximi, & cũ posuit intentionẽ, & errorem, incipit arguere contra illũ. d. & qualis

eſt differentia inter hoc, & dictum dicentis, ꝙ ſit quidam homo; & ꝙ ſit poſsibilis eſſe, & intelligat ſeipſum, & eius creatorem: & vult dicere, quod ſicut eſt primum cauſatum quatuor diſpoſitiones, ita poteſt imaginari eſſe hominis conſiſtere in quatuor diſpoſitionibus, & eſſe cuiuslibet rei: tunc arguit. d. vnde, id eſt ergo ſimiliter ſequitur illum hominem eſſe orbem, inquantum ille homo eſt ens poſsibile, & addit quaſi arguendo ſecundo d. vnde maxima eſt hæc admiratio, qualis eſt comparatio inter eſſe aliquod poſsibile eſſe, & procedere quendam orbem ab eo; quaſi intendit ꝙ oportet inter cauſam, & cauſatum eſſe proportionem aliquam, ſed inter eſſe poſsibile intelligentiæ, & eſſe orbem nulla eſt proportio, ideo admiratio eſt, qualiter intelligentia propter eſſe eius, poſsibile eſt cauſa eſſe orbis. Deinde declarat ꝙ ab homine poterunt cauſari alia, ſicut ab intelligentia, d. ſimiliter dicimus ꝙ prout ipſe intelligit ſeipſum, & ſuum creatorem, debent cauſari duæ res ab eo. deinde probat ꝙ hominis poſsibilitas erit cauſa eſſendi orbem. d, poſito enim eſt vna, & eadẽ materia in quocunque ſubiecto fuerit tam in homine, ꝙ̃ in angelo, ꝙ̃ in cane. & ſyllogiſmus poteſt ſic componi: ab vna natura prouenit idem: poſsibilitas eſt vna natura. ergo ab ea ſiue in cane, ſiue in angelo prouenit idem: & ſic, ſicut in angelo prouenit orbis, ita in homine ab eo prouenlet idem orbis. Deinde ponit concluſionem; & eius ſermo eſt manifeſtus per ſe: lege eum. D E

A V E R O E S.

AIt Auer. Omnes iſti ſermones, qui ſunt Auicẽnæ, aut ſit quicunque fuerit, qui dixerit eos, non ſunt veri, & non proſequũtur radices naturales: immo non perueniunt, propter carentiã eorum in ſufficientia, & rhetorica, ad gradum, quem dixit iſte homo. Et forma, quam imaginatus eſt in ea, non eſt vera. nam homo, quẽ poſuit poſsibilem in eſſe ex ſe, neceſſarium ex alio, intelligentem ſeipſum, & efficientem ſuum, verificatur exẽplum eius de cauſa ſecũda, cũ ponitur iſtum hominem agere entia ex ſe, & ex ſcientia ſua, vt ponit eſſe ſecundum principium ille, qui dicit, vt dicit Auicenna: & ſicut de more omnium eſt ponere primum principium glo. nam, cum ponitur hoc, neceſſe eſt vt proueniant ab hoc homine duo: vnum eſt, ex eo ꝙ ſcit ſeipſum: & aliud, ex eo ꝙ ſcit efficientem ſuum. nam poſitum fuit agens ex parte ſcientiæ. & non eſt etiã inconueniens, ſi poſitum fuerit agẽs ex parte ſui, vt dicatur. ꝙ id, quod ſequitur ab eo, ex eo ꝙ eſt poſſibile in eſſe, eſt aliud ab eo, quod ſequitur ab eo, ex eo ꝙ eſt neceſſarium in eſſe, nam iſtæ duæ poſitiones reperiuntur in eo. Igitur iſte ſermo non eſt adeo turpis in forma, quam voluit imaginari iſte vir, adeo ꝙ homines deuiant à ſermonibus Philoſophorum, & vilipendẽt eos apud ſpeculantes. Et nulla eſt differentia inter hoc, & dicentem, cum ponitis ens, viuens vita, volens voluntate, ſciens ſcientia, potens potentia, audiens auditu, videns viſu, & loquens loquela, & ſequitur ex eo totus mundus, adeo ꝙ homo viuens, ſciens, potens, volens, audiens, videns, & loquens, ſequitur ex eo totus mũdus. quoniã, ſi iſta attributa ſunt, quæ determinarant eſſe mundi, neceſſe eſt vt non ſit differẽtia in eo, quod faciunt conſequi in omni ente, cui attribuuntur. Si autem iſte vir habuerit intentionem dicendi veritatem in his rebus, & erra- F

A nerit, est ei excusatio. attamen si sciuerit fallaciam, & intendit eam, si non fuerit necessitate ductus, non est ei excusatio. si vero intendit notificare ꝙ non sit ei in hoc sermo demonstratiuus, quo sustentetur in hac quæstione, s. quæstio vnde proueniat pluralitas, vt videbitur postea, benefecit in hoc. nam non peruenit iste vir ad gradum scientiæ comprehendentem hanc quæstionem. & hoc apparebit de eo postea. & causa eius est, quia non dedit operam hic vir, nisi libris Auicennæ, & accidit ei diminutio in scientia propter hoc.

Primo dicit id, in quo conuenit cum Alga. d. dicimus nos ꝙ dicti sermones, qui sunt verba Auicen. & eius sequacium non sunt vera, nec concurrentia per ordines philosophorum, & in hoc conuenit ei. Deinde, aliqualiter saluat Auicen. d. sed non sunt ita erronea, sicut ipse putat: & hoc declarat d. si enim quidam homo positus fuerit possibilis esse de se, necessarius per aliud intelligens seipsum, & suum agentem, & diceremus quod esset similis secundæ intelligentiæ, vt putabat Alga. dicimus quod bene sequitur, scilicet idem addito hoc, scilicet quod ille homo sit efficiens entia de seipso, & de sua scientia,
B vt dicitur de suo principio secundum Auicen. vel, sicut omnes de primo principio. Hoc enim supposito, sequitur quod procedant ab alio homine duæ res vna, inquantum scit seipsum, & alia, inquantum scit suum agentem: ipsum enim scit agens ex parte scientiæ. & non est similiter negandum, si positum fuerit quod sit agens ex parte suiipsius, quod possit dici quod id, quod procedit ab eo, inquantum est possibilis esse, differt ab eo inquantum procedit ab eo, inquantum est necessarium esse. vult dicere quod, si ponatur agens, cum eius dispositio inquantum possibilis esse differat ab eius dispositione, inquantum necessarium esse sint diuersæ, & acta ab eo sub istis diuersis rationibus erunt diuersi, ideo concludit. d. vnde verba prædicta, scilicet Auicen. non sunt in gradu defectus, quem Alga. putabat, id est non ita sunt extranea, sicut ipse dixit. & addit vnde dicimus quod hic homo meditatus est philosophos vituperare, & exponere eos in modum speculantium oculos: sicut reperitur in scriptura, & forte est corrupta, & debet esse occulta: & tunc sermo eius est manifestus per se: & si reperitur, vt dicit. intendit per speculantes oculos, id est res summe intelligibiles, quæ dicuntur oculi metaphysicii eo quia sunt intelligentes per essentiam, & quomodocunque, non est cura: & concludit vltimo. d. tandem supdicimus quod nulla est differentia inter hoc, & dictum dicentis, videlicet hoc
C quod subdit. d. si posueritis quoddam ens viuum in vita volens voluntate, sciens scientia, audiens auditu, videns visu, loquens locutione: si sic ponitur, ab eo procedet totus mundus: quod est absurdum: & si litera non est diminuta: videtur mihi quod ipse intendat quod, sicut non est inconueniens quod ab vno ente per diuersas dispositiones proueniret totus mundus, si haberet tot dispositiones quot naturæ sunt in mundo: ita non inconuenit, quod si homo haberet dispositiones illas, prouenirent ab eo illa, vt visum est: vnde, ab ipso viuente, sentiente audiente, & c. proueniunt fere omnia per diuersas naturas: ergo, non inconuenit ab vno prouenire multa per diuersas dispositiones. vel forte intelligit, quod dictum est ab ipso Auic. licet sit saluatum ab argumento Alga. tamen non est saluatum simpliciter: quoniam dato hoc, sequitur quod ab homine posset prouenire totus mundus: quoniam in homine sunt tot dispositiones, quot sunt in mundo: vt audire, videre, loqui, &c. immo dicitur microcosmus, vt dicit Aristo. in physicis: ergo ab homine posset totus mundus fieri, & sic mundus posset creari ab homine: quod est absurdum: & hæc expositio est plus cōsona verbis, & forte intellectionem aliam, sed hoc sufficit: vltimo concludit causam, & ratio Algazelis, & eius sermo est manifestus per se.

ALGAZEL.

AIt Alga. Si autẽ dixerit aliquis, cũ destruitis opinionẽ eorũ, quid dicitis, vtrum existimatis ꝙ proueniant ab vno omnimode duo diuersa? & summittitis intellectum: aut dicitis ꝙ primum principium, in eo sit pluralitas? & negabitis vnitatẽ: aut dicitis ꝙ non est pluralitas in mundo? & negabitis sensum: aut dicitis ꝙ sequitur mediis? & oportebit vos concedere id, quod dixerint. Nos aũt dicimus non esse intentionem nostram in hoc libro directe disputare hinc inde: sed intentio nostra est debilitare rationes eorum: adeo ꝙ nos dicimus ꝙ qui existimauit emanationem duorum ab vno, est summissio intellectus, seu attribuere principio attributa, antiqua, eterna, contradicentia vnitati. & hæ ambæ sunt rationes falsæ. & non habent de eis demonstrationes: quĩ non scitur falsitas emanationis duorum ab vno, sicut scitur falsitas esse hominis eiusdẽ in duobus locis. demũ non scitur ex necessitate, nec ex speculatione. Et quid prohibet quin dicatur ꝙ primum principiũ sit sciens, potẽs, volẽs, & agit quicquid vult, & scit quicquid vult, & creat diuersa, & similia, vt vult, & de eo ꝙ vult, & falsitas huius non scitur necessario, nec speculatione. & iam posuerunt id Prophetæ, facientes miracula. & necesse est id recipere. Speculari autem de qualitate emanationis operationis ab ipso glo. voluntate est superfluum, & spes in re non speranda. Qui autem desyderant perquirere proportionẽ, & sciẽtiam eius, finis consyderationis eorum est id, ꝙ causatum primum, ex eo ꝙ est possibile in esse, prouenit ex eo orbis: & ex eo, ꝙ intelligit seipsum, prouenit ex eo anima orbis. & hoc est stultitia, & dementia, non apparitio proportionis. quare recipiamus principia harum rerum à Prophetis, & erunt vera in eis: nam intellectus non negat ea: & dimittamus speculationem de qualitate, & quantitate, & quiditate: nam hoc non est ad quod potentia humana extenditur. Et ideo dixit dator legis, Consyderate in creatione Dei, & non consyderate, nec cogitate in substãtia Dei. Et dixit Propheta Et cui assimilabitis Deũ, & quã similitudinẽ dabitis ei? E F

AVEROES.

AIt Auer. Cum dixit ꝙ in eo, in quo est diminutus intellectus humanus circa comprehensionẽ eius, reuertamur ad legem, est verũ. nam scientia, proueniens ex prophetia, prouenit tanquam complens scientias intellectus, s. ꝙ omne, in quo deficit intellectus, id tribuit Deus per prophetiam. Diminutionum aũt comprehẽsionũ, quarũ scientia est necessaria in vita hominis, & esse eius aliqua est diminutio absolute, i. ꝙ non est de natura intellectus id cõprehendere, in eo ꝙ est intellectus, & aliqua est, quæ est diminutio secundum naturã aliquorũ hominũ, & hæc diminutio aut est in radice creatio-

Scientia ꝓueniẽs ex ꝓphetia prouenit tanꝗ cõplẽs sciẽtias intellectus.

A nis, aut erit propter aliquid eueniens ab extra ex priuatione disciplinæ, sed scientia prophetiæ tribuit omnibus has species omnes. Cum autem dixit, intendimus hic debilitare rationes eorum, profecto hæc intentio non cõuenit ei, & est ruina ruinarum scientis. nam sapiẽs, in eo ꝙ est sapiens, intentio eius est perquirere veritatem, non facere dubitationes, & ponere inuolutiones in opinionibus. Cũ aũt dixit, qm̃ non scitur falsitas emanationis duorũ ab vno, sicut scitur falsitas esse hominis eiusdem in duobus locis. &, licet non fuerunt hæ duæ propositiones in eodem gradu veritatis, tamẽ non est falsum, quin propositio, dicens ꝙ ab vno simplici non prouenit nisi vnum, non sit vera in apparentibus nobis. propositiones autẽ veræ superãt se adinuicem, vt declaratum est in libro Posteriorum. Et causa in hoc est. qm̃ propositiones veræ, cũ adiuuantur imaginatione, debilitantur. imaginatio autẽ non consyderatur nisi apud vulgum. & ideo qui vsus est intellectualibus, & proiecerit imaginabiles, erunt ei ambæ istæ propositiones in eodem gradu veritatis. & plurimũ, quod sit veritas in istis propositionibus, est cum fecerit inductionem in entibus generabilibus, & corruptibilibus, & viderit ꝙ differant nomina, & definitiones eorũ propter operationes eorum. nam, si prouenirer quodlibet ens ex quolibet agente, & qualibet actione, miscerenrur substantiæ, & definitiones, & destruentur scientiæ, & anima. exempli gratia discernitur ab innanimatis in operationibus suis propriis prouenientibus ab ea: & inanimata differunt abinuicem operationibus propriis, & sic etiã animæ si autẽ prouenirent ab vna potentia operationes multæ, vt proueniunt à potentiis compositis operationes multæ, non erit differentia inter substantiam simplicem, & compositam, & non discernerentur à nobis. Vlterius, si possent prouenire à substantia vna operationes multæ, erit possibilis actio prouenire absq; agẽte. nã ens est ab ente, non ex nihilo. & ideo impossibile est vt reperiatur id, quod non est ex se. & cũ fuerit motor eius, qđ nõ est, & extrahens id à potentia ad actũ, id

Propositiones veræ cũ adiuuant imaginatiõe debilitãtur.

C extrahit ex eo, ꝙ est in actu, necesse est vt sit modus actus, qui est ei secundum modum actus extrahentis id à priuatione ad esse. nam, si exiret quodlibet actum à quolibet agente, non esset inconueniens vt exirent acta ad actum ex seipsis, non ex parte agentis, quod ea effecerit. si autem exierint multi modi à potentia ad actũ ab eodẽ agente, necesse est vt ei sit pluralitas, s. modis illis, & illi, quod attribuit eis. nam, si non esset ei nisi vnus modus eorum, id quidem, quod exit ex aliis modis, erit ex seipso absque extrahente eum. Et non potest dicere aliquis ꝙ conditio agentis est vt reperiatur agẽs tm̃, actione absoluta tm̃, non modo actionis propriæ. qm̃, si hoc esset, ageret quodcunq; ens fuerit quamcunque actionem, & miscerentur entia. Vlterius, quoniã ens absolutum, s. vniuersale est vicinum priuationi veri entis, & ideo auferunt sermonẽ de ente absoluto, & colore absoluto, dicentes ablationem dispositionum. Et dixit dicens in affirmatione earum, ꝙ non

sunt entia, nec sunt non entia. Si autem hoc verificaretur, verificaretur D tunc ꝙ res sint causa entium. Et prouenire vnam actionem ab vno est magis manifestum in sciẽte, quod nobis apparet, quam in alio ab hoc sciente. nam scientia plurificatur plurificatione intellectorum scienti, quoniã intelligit ea eo modo, quo sunt, & sunt causa scientiæ eius. & impossibile est vt scita multa sciantur vna scientia, & non erit scientia vna causa aduentus causatorum multorum ab ea in apparentibus nobis. verbi gratia quoniam scientia artificis, ex qua prouenit exempli gratia thesaurus, est alia quam scientia, ex qua prouenit sedes. sed scientia antiqua differt in hoc à scientiã innouata, & agens antiquum ab agente innouato.

Desunt I vetustiori.

ALGAZEL.

AIt Alga. Et si dixerit quid dicitis vos in hac quæstione, quia iam destruxisti opinionem Auicennæ de causa pluralitatis, B quid dicis tu in hoc? quoniam dictũ est ꝙ secta Philosophorũ respondit huic vna trium responsionum. Quarum vna est sermo dicentis ꝙ pluralitas prouenit ex materia. Secunda autem dictum dicentis ꝙ prouenit ex instrumẽtis. Tertia vero est dictum dicentis ex mediis. & recitatum fuit de secta Aristo. ꝙ ipsi verificauerunt sermonem eius, qui ponit causam in hoc media.

Ait Alga. &, si forte aliquis diceret, quod erit ergo huius quæstionis finis, postquam reprobata est ratiocinatio Auic. in causa pluralitatis. Deinde proponit vnum quæsitum. d. quid ergo dicẽdum est in hoc, vult dicere, si opinio Aui. nihil est, quid erit dicendum ꝙ sit causa pluralitatis entium: & soluit secundum philosophos dicens, dicitur enim ꝙ sectę philosophorum in hoc respondent vna trium responsionum. & primo ponit primam. d. quarum vna dicit id, quod dicit aliquis, videlicet, quod pluralitas procedit a materia. deinde ponit alterã. d. secunda vero sup. dicit id, quod dixit alius ꝙ pluralitas procedit ab instrumentis. Deinde ponit tertiam. d. tertia vero sup. dicit id, quod dixit alius. s. ꝙ procedit a medijs. Deinde eligit opinionem Aristo. d. & dicitur quod Aristo. verificauit opinionem ponentium causam pluralitatis esse mediam, videlicet, quod pluralitas procedit a medijs: & istæ opiniones fuerunt iam expositæ supra, ideo bonum est recurrere ibi. E

AVEROES.

AIt Auer. Dixi ꝙ huic non potest responderi in hoc libro responsione demonstratiua. attamen non inuenimus in Aristo. nec in eo, qui est in fama ex Antiquis Peripateticis hunc sermonem, quem attribuit eis, nisi Porphyrio authori introitus logicæ. & vir ille non fuit ex expertis eorum. Et quod occurrit mihi ex radicibus eorum est ꝙ causa pluralitatis est aggregatum triũ causarum, s. media, & dispositiones, & instrumẽta. & ista omnia iã declarauimus quõ innituntur vni, & ad id reducuntur. nam esse vniuscuiusque eorum est ex vnitate absoluta, quæ est causa pluralitatis. Nam ipse ima-

Porfirius nõ fuit ex expertis peripatheticis.

A ginatur ꝙ erit causa pluralitatis intelligentiarum separatarum diuersitas naturarum suarum recipientium in eo, quod intelligũt de primo principio, & in eo, quod adipiscuntur ab eo de vnitate, q̃ est actio vna ex se, & plures propter multitudinem recipientiũ. sicut est in Principe, sub quo sunt multi substituti: & ars, sub qua sunt artes multæ. & hoc speculatur de eo in alio loco. si quidẽ declarari potest aliquid de eo: sin autem reuertetur ad prophetiam. Quod autem diuersitas sit propter diuersitatem quatuor causarum est manifestum. nam diuersitas orbium erit ex diuersitate motoris eorum, & diuersitate formarum eorum, & materierum eorum, si fuerint in eis materiæ, & operationibus eorum propriis in mundo: licet non fuerint propter has operationes apud eos. Diuersitas autem, quæ accidit primo eius, quod est sub orbe, de simplicibus corporibus, est diuersitas materiei cum diuersitate eorum in propinquitate, & remotione a motoribus eorum, qui sunt corpora cœlestia. vt est diuersitas terræ, & ignis, deniq; contrariorum.

Quæ sint cãe pluralitatis intelligẽtijs ac alijs entibus.

B Causa autem diuersitatis duorum motuum magnorum, quorũ vnus facit generationem, alius vero corruptionem, est diuersitas corporum cœlestium, & diuersitas motuum eorum, vt declaratum est in libro Generationis, & Corruptionis. Eo causa diuersitatis, quæ erit ex corporibus cœlestibus est similis diuersitati, quæ erit ex diuersitate instrumentorum. Et, cum sic fuerit, causæ pluralitatis ab vno agente apud Aristo. sunt tres causę. & reductio earum ad vnum est ex re præcedenti: & est, quia vnum est causa pluralitatis. Id autem, quod est sub orbe Lunæ, reperitur in eo diuersitas ex quatuor causis, s. diuersitate agentium, & diuersitate materierum, & diuersitate instrumentorũ, & prouentione operationum a primo agente, mediante alio. & hoc est quasi propè instrumentum. Exemplum autem diuersitatis, quæ erit ex diuersitate recipientium, & ex eo ꝙ diuersa sunt causæ adinuicem, est color factus in aere, qui est alius a colore facto in corpore: & qui fit in visu, i. in oculo, alius ab eo, qui est in aere: & qui fit in sensu communi,

Diuersitas in sublunaribus vnde oriatur.

C alius ab eo, qui fit in oculo: & qui fit in imaginatiua, alius ab eo, qui fit in sensu communi: & qui est in virtute conseruatiua, & memoratiua, alius ab eo, qui fit in imaginatiua. & hoc totum est, secundum ꝙ declaratum est in libro de Anima.

Hic excusat se. d. dicimus nos ꝙ de hoc non potest hic responderi sufficiẽter, nec demonstratiue. Deinde conloquitur aliqualiter de hoc. & primo eligit opinionem Arist. d. licet secundum veritatem hoc, quod ille dixit nomine philosophorum, id est, ad mentem Arist. scilicet ꝙ causa pluralitatis est pluralitas mediorum, reperitur, non ab Aristo. nec ab aliquo excellentiori antiquo nisi a Porphirio, qui introductorium logicæ compilauit: sed non fuit valde notus inter philosophiæ principes: & sic apparet quid non est ad mentem Arist. Deinde declarat quid est ad mentem Aristo. d. attamen id, quod nobis apparet de hoc iuxta peripatheticorum radices, id est, fundamenta est, ꝙ causa pluralitatis resultat ex tribus prędictis ab Algaz. videlicet ex medijs, & præparationibus, id est, subiectis, & instrumentis, id est, agentibus proximis, & addit, & de tribus istis iam determinauit qualiter ad vnum reducantur. esse enim cuiuslibet istorum in vnitate, vult dicere, reducitur, quæ est causa pluralitatis. Deinde declarat quomo-

do in ſeparatis intelligibilibus eſt multitudo.d. videtur enim ꝙ cauſa pluralitatis intelligentiarum ſeparatarum ſit diuerſitas earum naturarum, quas recipiunt in eo, quod intelligunt de primo principio, & in eo, quod acquirunt de vnitate ab eo, quę vnitas eſt vna actio in ſe, & plura recipiens, id eſt, recipiens latitudinem ſecundum eam pluralitatē, vult dicere ꝙ cauſa diuerſitatis in illis eſt diuerſa intellectio earum de primo, & vnitas eſſentiæ, quæ recipit magis & minus: & hoc dictum eſt multum plane ſupra. et hoc declarat per ſimile.d. ſicut reperitur in altiori principe, ſub quo ſtatuti ſunt multi principatus, & hoc alibi declaratum eſt: & tu recurre. 12. Metaphy. commen. 44. Deinde excuſat ſe.d. ſi id, quod declaratum eſt, ſufficit, bene quidem. q.d. valeat. ſi autem, id eſt, ſi non, nos reducamus id ad ſpirationem diuinam, id eſt, nos dicamus quod id ſcitur tantum ſpiratione diuina, & non poteſt haberi naturali lumine. Deinde, aliqualiter declarat qualiter res ſunt diuerſę.d. ꝙ diuerſitas, vult dicere in entibus, procedat a diuerſitate quatuor cauſarum ſatis manifeſtum eſt: & declarat hoc primo in orbibus.d. diuerſitas enim orbium procedit a diuerſitate eorum motorum, & formarum, & materierum, ſi materiam habent, & procedit etiam a diuerſitate operationum ipſorum in hoc mundo, licet orbes non ſint ſecundum philoſophos, ſcilicet ſimpliciter, & pro iſtis operibus, ſed propter intelligentias: ecce igitur, quomodo orbes ſunt diuerſi per cauſas quatuor, vt apparet. **D**

Vnde cauſatur diuerſitas orbium.

Deinde exponit quę ſunt hęc.d. diuerſitas tamen, quę primo, & principaliter accidit in inferioribus entibus, vt ſunt ſimplicia corpora, ſcilicet elementa, procedit ſine dubio a diuerſitate materię, quę ſumitur ex ipſius propinquitate, & diſtantia a ſupercœleſtibus corporibus, vt diuerſitas ignis a terra, cauſa tamen diuerſitatis duorum motuum vniuerſalium, ſcilicet generationis & corruptionis procedit a corporibus cœleſtibus, vt habetur ſecundo de generatione ab Ariſtote. vide text. commenti. 56. & inde concludit.d. patet ergo ꝙ cauſa diuerſitatis a corporibus cœleſtibus procedere ſimilis eſt diuerſitati ſup. procedenti a diuerſitate inſtrumentorum. Deinde concludit id, quod intendit.d. & ſi ſic cauſę pluralitatis vnius agentis ſunt dictę tres, & reducuntur in vnam modo prędicto, eo modo, quo inſtrumentum in cauſam reducitur. diuerſitas tamen inferiorum entium a quatuor procedit cauſis, videlicet a diuerſitate duorum agentium, ſcilicet vniuerſalis, & proximi, & materierum, & inſtrumentorum, Deinde declarat, qualiter diuerſitates cauſarum proueniant a diuerſitate recipientium: & exemplum ponit in colore, et ſermo eius eſt manifeſtus per ſe. quomodo hoc, quod dicit Auerro. ſit manifeſtum, iam in parte dictum eſt ſupra, & ſecundo phyſi. habet declarari. pro nunc ſatis eſt colligaſſe ea, quę dixi ſupra, & hęc, quoniam ex eis proueniet intellectus veritatis in hoc. & ſic completur tertia diſputatio, & reliquum eſt aggredi quartam. **B**

*

A

DISPVTATIO QVARTA.

DE DECLARATIONE, QVOD NON POSSVNT AFFERRE RATIONEM, QVOD SIT EFFICIENS MVNDO.

ALGAZEL.

B IT Alga. Et dicimus quòd homines diuiduntur in duas sectas. Prima est secta hominum veritatis, qui opinati sunt mundum esse innouatum, & sciuerunt necessario ꝙ innouatum non innouat seipsum, sed indiget efficiente. & intelligitur opinio eorum, cum dicunt agens. Et alia secta sunt Hęretici, qui existimant mundum esse antiquum, prout est, & non constituerunt ei efficientem. & opinio eorum bene intelligitur licet rationes indicent destructionem eius. Philosophi autem opinantur mundum esse antiquum, deinde constiruerunt ei cum hoc efficientem. & hęc opinio quasi contradicit sibiipsi, & non indiget destructione.

INtroducit in primis Alga. opiniones sapientum, & di.ait Alg. homines, qui speculati sunt super hoc propositũ, duabus sectis diuiduntur. & primo ponit primam, & secundam, deinde eligit opinionem philosophorum, & dicit. vna quarũ est secta veracium sapientum, qui opinati sunt mundum esse creatum, & ipsi sciuerunt necessario ꝙ innouatum non producit seipsum, quia, sine dubio indiget efficiente seu producente. Deinde ponit secundam, d. Secunda vero secta dicitur ęternalis, videlicet homines opinantes mundum esse ab ęterno, & dicunt ꝙ nullum habet efficientem, deinde ponit opinionem tertiam, & comparat inter
C eas: & sermo eius est manifestus per se.

AVEROES.

AIt Auer. Immo opinio Philosophorum intelligitur apparenter, magis quàm ambæ opiniones simul. Nam agens est duplex. aliquod enim est, a quo prouenit actum, in quo pendet operatio eius hora, qua reperitur. & hoc, cum perficitur esse eius, non indiget agente, vt esse domus ab ædificatore. & aliquod est, ex quo prouenit actio tantum, quę pendet in acto. & non est esse huic acto, nisi cũ pendentia agentis in eo. Et hoc agens est rei proprium, ꝙ actio eius est ęqualis esse huius acti, s. ꝙ cum corrumpitur hoc agens, corrumpitur hoc actum: &, cum reperitur hoc agens, reperitur actum, i. ꝙ sunt simul. & hoc agens est nobilius, & magis ingreditur in capitulum operationum, quàm primum, qm̃ producit subiectum suum, & id cõseruat

agens vero primum producit actum suum, & indiget alio agēte, quod id conseruat post inuentionem. & hæc est dispositio motoris cum motu, & rerum, quarum esse est in motu. Philosophi autem, quia crediderunt quòd motus est actio agentis, & quòd esse mundi non perficitur, nisi cum motu, dixerunt quòd agens motus est agens mundi. &, si cessaret operatio eius ictu oculi a motione, destrueretur mundus. & constituerunt suum syllogismum sic. Mundus est actio, aut res, cuius esse sequitur ad actionem: & omnis actio impossibile est vt sit sine agente, quod sit ad esse eius: & intulerunt ex hoc quòd mundus habet agens, quod est ad esse eius. &, quia necesse est apud eum, vt prouenens ab agente mundi sit innouatum, dixit mundum innouatum ab agente antiquo. &, quia est apud eum operatio antiqui antiqua, dixit mundum innouatum ab agente antiquo, & operatio eius est antiqua, scilicet ꝙ non habet principium, nec finem, non autem vt sit ens in se antiquum, vt videtur ei, qui denominat eum antiquum. D

Syllogism' probans mū dum habere agens.

Vt videatur error Algazel primo Auerro. præponit distinctionem agentis, & eligit membrum, quod est apud ipsum ad propositum, deinde remouet eius peccatum. Quantum ad primum dicit, dicimus nos ꝙ philosophorum opinio magis est nota, & rationabilior alijs duabus, eo ꝙ agens duobus reperitur modis: quorum vnus est, ꝙ ab eo procedit effectus, de quo pendet ipsius actio, dum est in fieri, vult dicere, eius effectus tantum in fieri ab agente dependet: & iste effectus non indiget efficiente post actionis fundamentum, vt se habet domus cum ædificatore. deinde accipit secundum membrum. d. secundus vero est, scilicet a quo procedit actio, tantum dependet de effectu esse non habente: et est inordinate traductum, & habet legi, & sine quo effectus esse non habet, nisi adiuncta sibi actione, & ꝙ priuata actione priuatur effectus, & inuenta actione inuenitur effectus, prout sunt simul & semel: igitur dicetur ꝙ agens secundo modo est id, a quo dependet effectus in esse, & in conseruari: & postquam dimisit istos duos modos agentis, comparat ista membra, & dicit, & ista secunda actio nobilior est prima: ipse enim, vult dicere agens, actione secunda producit suum effectum ipsumq; conseruat, sed aliud agens, vult dicere, primo modo efficit suum effectum, sed indiget alio agente, vt eum conseruet: vult ergo ꝙ agēs, quod agit, & conseruat, est nobilius agente, quod agit tantum: quoniam agens conseruans, & potens ponere effectum in esse, & cum hoc ipsum potens conseruare, aliud est enim effectum ponere de non esse ad esse, quam ipsum in esse conseruare secundum communem sensum sapientum. ergo, si est agens potens ponere effectū in esse, ipsum datum poterit conseruare: ergo dictum illud est falsum. Dicendum, quod conseruare distinguitur ab agere: aliquid enim potest conseruare effectum aliquem, quod non potest ipsum agere, verbi gratia sol potest conseruare hominem, non tamen potest ipsum agere, nisi concurrente homine. similiter aliquod potest agere, non tamen conseruare, vt de ædificatore dicebatur. & ideo, si est aliquod agens, quod potest effectum & agere & conseruare, est nobilius quam agens potens conseruare tantum, vel agere tantum. Et per hoc dicendum, quod antecedens est verum. non tamen oportet quod omne potens in difficilius, potest in vilius & facilius: quoniam, sine dubio productio hominis difficilior est productione vermis, non tamen homo potens in generationem hominis, potest in generatione vermis. ideo oportet limitare sic, quod commune dictum, scilicet quod potens in difficilius sibi proportionatum potest in facilius sibi proportionatum. ideo argumentum nihil est. Et postquam dixit hoc, eligit modum, qualiter motor primus est causa agens motum. d. vnde motor cum motu sic, vult dicere secundo modo sic se habet. deinde arguit propositum philosophorum; & syllogismus suus potest sic componi, omne agens motum, sine quo E F

Nobilius est agēs, qđ agit & cōseruat, quā agēs, qđ agit tantū.

Nō oē potēs ī difficilius, pōt in vilius facilius.

A mundus nec esse nec fieri potest, est agens tali actione, quali actione agit motũ: sed Deus efficit motum conseruando & efficiendo, sine quo mundus esse non potest. ergo Deus agens motum illo modo, agit mundum illo modo. maior est manifesta per se: minor quantum ad primam partem fuit illata ex dictis: quantum ad secundam partem potest sic prosyllogizari. illud, quo cessante cessat, non potest esse sine eo: sed mundus cessante motu cessat, ergo mundus non potest esse sine motu. Et sermo eius sic ordinatur: quia primo innuit syllogismum: secunda ibi, (si enim actio) innuit prosyllogismum: & sermo eius est manifestus per se. Et postquam accepit syllogismum secundum materiam, accepit secundum formam. vnde debet sic componi. quicquid est opus, aut consequens opus, sine quo esse non potest, indiget agente per se, vel eo, quo indiget idem opus, ad quod consequitur. mundus est opus, aut quid consequens opus. ergo mundus habet agens existens in suo esse. huius primo accipit minorem, deinde ibi. (& quomodocunque sit) accipit maiorem, & sermo eius est manifestus per se. Et postq̃ dixit rationes philosophorum, remouet solutionem loquentium. possunt enim loquentes dicere quod argumentum sit verum, scilicet, quod mundus dependet ab aliquo agente, non tamen est sempiternum, quoniam dependet tanquam effectus nouus. Contra, arguit Auerro. d. quicunque opinati sunt, quod actio procedens ab agente mundi sit noua, asserit quod mundus innouatur ab aliquo agen
B te, quod sup. est improbatum in prima disputatione huius. ideo solutio illa non est consequens. & sic apparet qualiter opinio philosophorum est conueniens, & illa loquentium est extranea.

SED hic potest moueri quæstio. an cessante motu cœli mundus destrueretur: &, quia totum hoc sermone prolixo declaraui in penultimo capitulo de substantia orbis, ideo vide illic. qualiter etiam nouum non proueniat ab antiquo, declaratum est in quæstione de intellectu.

ALGAZEL.

AIt Alga. respondens pro Philosophis. Si autem dicet, nos autem, cum dicimus quòd mundo sit efficiens, non intelligimus in hoc efficiens, eligens ad operandum aliquid, quod non operabatur, vt videmus in agentibus in sutura, textura, & ædificatione, sed intelligimus per illud, causam mundi, & appellamus eam primum principium, in eo quòd non habet causam aliam in esse suo. &,
C si appellauerimus eam efficiens, appellamus hac expositione. Esse autem ens, ad cuius esse non est causa cito constituetur de eo demonstratio incisiua. nam nos dicimus mundus, & entia eius aut habent causam, aut non habent causam, si habent causam, tunc aut illa causa adhuc habet causam, aut non habet causam. & sic dicitur de causa causæ & tunc aut procedet in infinitum, & est falsum, aut deueniet ad extremum, & finis erit causa prima, cuius esse non habet causam, quã appellabimus primũ principium. si vero mundus esset ens ex se absq; causa, tunc iam apparet causa prima. quoniam nos non intelligimus per eam nisi ens, quod non habet causam, & est permanens necessario. Verùtamen impossibile est vt ipsum primum principium sint corpora cælestia: quoniam sunt plura. & ratio vnitatis est manifesta, & apparet destructio eius in considerando conditionem principii. Nec etiã potest dici quòd sit orbis vnus, aut corpus vnum, vt Sol, aut aliud. est enim corpus, & corpus est compositum ex materia, & forma: primum

autem principium impossibile est vt sit compositum. & hoc scietur secunda consyderatione. & intentum est vt sit ens, cuius esse non habeat causam, permanens necessario, & conuenienter. diuersitas vero est in attributis, & est id, quod intelligimus per primum principium. D

Ait Alga. respondens pro Philosophis, dicimus quod mundus habet efficientem. istam. q. soluit Alga. d. non ex hoc intendimus, quod habeat agens eligens, & volens quoddam opus, postquam de eo non curabat: sicut inuenimus in artificialibus agentibus, immo intendimus quod mundus habeat causam, quę primū principium nuncupatur, videlicet, illud. s. tali modo, quod suum esse nullā habeat causam: & licet eum vocauerimus efficiens, debet exponi eodem modo. s. vt dixit. Deinde inuenit modum inueniendi illū, & dicit. Et est notandum quod tale agens, vel efficiens potest facile probari per rationem, seu demonstrationem. nos nanq; dicere possumus quod mundus cū suis entibus causatur ab aliquo, aut non. si habet causam: aut illa causa habet aliā causam, aut nō. vnde, aut procedet ad infinitum: quod est falsum. aut perueniet ad quandam extremitatē, quę est prima causa nullam habens sui esse causam, & dicitur primū principium. nos enim non intendimus aliud de primo principio, nisi quoddam ens nullam habens causam, & est permanens necessario. Deinde declarat hoc primum principiū quid nam est, & quid non est. d. veruntamen, nullatenus dici potest quod cœli sunt primum principium. Et syllogismus componitur in secunda figura sic. illa corpora cœlestia sunt plura numero. primum principium est tantū vnum numero, nō plura numero. ergo in secunda figura Deus non est corpora cœlestia. Deinde ostēdit ipsum non esse aliquod cœlorum. d. similiter est impossibile primum principium esse vnum cœlorum: vt vnum corpus aut sol, aut aliud, & arguit in secunda figura. quodlibet corpus cœleste componitur ex materia & forma. primum principium non debet componi ex materia & forma. ergo primum principium non est corpus cœleste. minor prosyllogizatur sic: omne compositū ex materia & forma est contingens. ens causam sui esse non habens permanens est necessarium: ergo illud erit compositum. Et dicit tamen quod in hoc non est dubiū: sed tota dissensio est in denominationibus primi principij. quid scilicet, intenditur de eo, an sit principium nouum agens, & qualiter; vt dictum est & dicemus. E

AVEROES.

Nomē cā dī ęquiuoce de quatuor causis.

AIt Auer. Hic sermo est rhetoricus, & non verus, nam nomen causę dicitur ęquiuoce de causis quatuor, s. agente, forma, materia, & fine. Quare, si hęc esset responsio Philosophorum, esset responsio inuoluta. Nam interrogamus eis de qua causa voluerunt, cum dixerint esse mundo causam primam. Si dixerint intelligimus per cā, causam agentem, cuius operatio non cessauit, nec cessat, & operatum eius est actio eius, esset responsio vera secundum opinionē eorū, prout dixerunt absq; quęstione aliqua contra eos. Si vero dixerint intelligimus formalem, dubitabitur eis etiam an posuerint formā mundi permanentem in eo. Si dixerint intelligimus formam separatam a materia, sequitur dictum eorum secundum opinionem eorum. Si vero dixerint formam materialem, ergo principium nō erit apud eos aliquid, nisi corpus ex corporibus. & hoc quidē non dicunt de eo. & sic, si dixerint est cā finalis, sequeretur hoc etiā secundum radices eorū. Et, cum in hoc sermone sit interpretatio diuersa, vt vides, qūo ponitur responsio Philosophis? Et, cum dixit & appellabimus eam primū principiū F

A in eo ꝙ esse eius non habet causam aliam, est sermo etiam debilis. nam hęc appellatio verificatur de orbe primo, seu de orbibus vniuersaliter, demum de qualibet specie entium, de qua ponitur ꝙ non habet cām. & nulla est differentia inter hanc opinionem, & opinionem Hæreticorū in causa prima. Et, cum dixit de eis etiam, & esse ens, ad cuius esse non est causa, cito constituetur de eo demonstratio incisiua, est sermo intricatus ēt. nam oportet distinguere de quatuor causis, & declarare ꝙ in vnaquaq; earum est primum, cui non est causa, s. ꝙ causæ agentes deueniunt ad primum agens, & formales ad primam formam, & materiales ad primā materiam, & finales ad primū finem: & remanet postea declarare ꝙ istæ quatuor causæ vltimæ deueniunt ad primam cām. & hoc totum non est declaratum in hoc sermone, quem ipse recitauit de eis. Et sic etiam sermo, quem induxit in declaratione ꝙ hic sit causa prima, est sermo intricatus, cum dixit ꝙ nos dicimus mundus est ens: & omne ens aut habet cām, aut non habet causam vsq; ad finem ser-
B monis eius. Nam causa dicitur ęquiuoce. & sic processus causatum in infinitū aliquo modo est falsus, & impossibilis, & aliquo modo est necessarius apud Philosophos. quoniam est impossibilis apud eos, cum fuerint essentialiter, & directe, si præcedens earum esset conditio in esse posterioris: & non est impossibilis apud eos, cum fuerint per accidens, & circulariter, & cum non fuerit corruptio præcedentis conditio in esse posterioris, & esset ibi agens primum, vt est esse pluuiarum a nube, & nubis a vapore, & vaporis a pluuia. nam hoc procedit apud eos circulariter in infinitum. sed hoc est de necessitate causæ primæ. & sic esse hominis ab homine in infinitum: qm̄ esse præcedentium apud eos in huiusmodi non est conditio in esse posteriorum, sed aliquando est conditio corruptio aliquorum. Et hmōi causę sunt apud eos deuenientes ad cām primam æternam, ad quam finit motus in qualibet harum causarum & hora innouationis alterius causati. verbi gratia, cum Socrates
C generauit Platonem, motor quidem vltimus in motione in hora generationis eius est orbis, aut anima, aut intellectus, aut omnes. aut Deus glo. & ideo dicit Arist. ꝙ homo generat eum homo, & Sol. & apparet ꝙ Sol deuenit ad motorem eius, & motor eius ad primū principium: ergo non est homo præteritus conditio in esse hominis futuri. vt artifex cum fecerit operata successiua in temporibus successiuis, instrumentis diuersis, & fecerit instrumenta illa cum aliis instrūtis, & illa instrumenta cum aliis instrumētis. nam esse horū instrumentorū vnius ab alio est per accidens, & nullum eorum est conditio in esse operati, nisi primum instrumentū, s. apparens. & pater est necessarius in esse filii, sicut instrumentum, cum quo appropinquatur operato, est necessarium ad esse operati. instr̄m autem, cum quo fit hoc instrumentum est necessarium in esse instrumenti contigui, & non est necessarium in esse operati, quod iam operatum est, nisi per accidens. & ideo aliquando erit corruptio instrumenti præcedentis conditio in esse posterioris,

cum fit posterius ex materia præcedentis, vt cum fit homo ex homine D corrupto, medianre eo, quòd fuerit planta sperma, aut sanguis menstruus. & iam locuti sumus de hoc. Qui autem admittunt processum causarum in infinitum essentialiter, sunt Hęretici. & qui concedit hoc, necesse est ei vt non sciat aliquid de causa agente, & non est differentia apud Philosophos circa esse causæ agentis. Et, cum dixit si autem mundus esset ens ex se absque causa, tunc iam apparet causa prima, i. quod Hæretici, & alii confitentur causam primam, cui non est causa. Sed differunt in hoc principio, nam Hæretici dicunt quòd est orbis vniuersalis, & qui non sunt Hæretici, dicunt quòd est res extra orbem, & orbis est causatum. Et isti diuiduntur in duas sectas, sectam quidem, quę existimat quòd orbis sit actio innouata: & sectam, quę existimat quòd sit actio antiqua. Et, quoniam hæc declaratio est communis Hęreticis, & aliis, dixit verùmtamen quòd impossibile est vt primum principium sit corpus cœleste, quoniam sunt plura, & ratio vnitatis est manifesta, idest quòd ordo, qui est in mundo, apparet ex eo, quòd gubernator eius sit vnus: sicut ordo, qui est in exercitu, apparet ex eo, quod gubernator eius sit vnus, & est princeps exercitus. & hoc totum est secundum verus. Et, cum dixit, impossibile est vt dicatur orbis vnus, aut corpus vnum, aut Sol, aut aliud: quoniam est corpus, & corpus est compositum ex materia, & forma, & primum principium impossibile est vt sit compositum. Dixi, cum dixit omne corpus est compositum ex materia & forma, hæc non est opinio Philosophorum de corpore cœlesti: nisi fuerit nomen materię dictum equiuocę: sed est id, quod dixit Auicen. tantum, Quoniam omne compositum apud eos ex materia, & forma est innouatum, sicut est innouatio domus, & thesauri: cœli autem non sunt apud eos innouati hoc modo innouationis. & ideo appellauerunt eos æternos, scilicet quòd esse eorum est cum ęterno. Nam, cum fuerit causa corruptionis apud eos materia, id, quod non est corruptibile secundum opinionem eorum non habet materiam, sed est quid simplex. &, nisi esset generatio, & corruptio, quę est his nostris corporibus, non esset necesse vt essent composita ex materia, & forma. nam radix huius est, quia corpus est vnum in esse, sicut est in sensu. &, nisi esset corruptio horum corporum, determinaremus ꝙ essent simplicia, & quòd materia esset corpus. igitur corpus cœleste, ex eo quòd nó est corruptibile, indicat quòd materia in eo sit corporeitas, quę reperitur in actu: & anima, quę est in ea, non habet situm in hoc corpore. nam hoc corpus non indiget in sua permanentia anima, vt indigent corpora animalium, indigent tamen anima, nón quòd ex necessitate esse eorum est vt sint habentia animam, sed quoniam melius ex necessitate eorum est quòd sint in dispositione meliori, & habentia animã sunt meliora non habentibus eam. Corpora autem cœlestia, non est differentia inter ea, quòd non est eis potentia substantię, & non sunt necessario habentia materiam, vt sunt corpora generabilia, sed aut erunt,

Qui admittunt processum causarũ in infinitum sunt Hęretici.

Quæ materia dicat esse in cœlo. vide. 1. cœ. 92.

Quomodo corpora cœlestia indigeãt aĩa, & quõ non. vide. 8. Meta. cõm. 12.

A erunt, sicut dicit Themistius formæ, aut erunt eis materiæ æquiuoce,
Ego vero dico, siue sint eædem materiæ, siue materiæ viuentes ex se,
non autem viuentes vita.

Pro intellectu primi debes scire, quod aliter quæstio mouetur a philosophis, &
aliter mouet eam Alg. quæstio enim philosophorũ est, verum mundus habeat
causam. Alga. autẽ quæsiuit, an mundus habeat efficientem causam: modo con-
stat, quod quæstio philosophorũ est vniuersalior quæstione Alg. adducta nomi
ne philosophorum, lege. Dicimus nos, quod ista verba dialectica, vult dicere,
verba, quibus mouetur quæstio philosophorum, vt dictum est nunc, sunt dubi-
tabilia non vera, scilicet, absolute: cuius breuem tangit causam, dicens, nomen
enim causa dicitur æquiuoce super quatuor causis, scilicet, materia, forma, fine,
& efficiente. vult dicere quod causa dicitur æquiuoce de quatuor causis, quoniã
causæ differunt secundum genus principij, licet quædam rerum non differant
secundum genus prædicamenti: & ideo ibi est æquiuocatio dicta penes diuersi-
tatem generis principij. Ex his voluit innuere, quod quæstio illa sit male mo
ta: quoniam debuit moueri non sub æquiuoco, sed sub vniuoco: sed diceres, non-
ne Alga. mouet eam sub forma vniuoci: dixit enim, an mundus sit habens cau-
sam efficientem. Ecce, quomodo quæstio est de vno genere causæ tantum: dicẽ
B dum, quod illo modo non negat Auer. fuisse bene motam, quantum ad formam
quæstionis, sed bene, vt eam mouent philosophi, & Alga. qui mouet quæstionẽ
nomine philosophorum, debuit mouere modo dicto sub vniuersaliori forma, vt
apparet: & sic Auer. reprehendit formam quæstionis, sub qua debuit moueri
quæstio, & non sub qua mota est. D. responsionem reprehendit d. vnde, si re-
sponsio philosophorum fuerit modo prædicto, erronea esset responsio: cuius ra-
tionem dicit, ipsi enim necessario exigunt ponere argumentum de quibus qua-
tuor causis loquuntur, quando dicunt quod mundus habet primam causam, id
est, quando conueniunt an habeat causam, & respondent quod habet primam
causam. Deinde declarat quomodo bene dicerent: vnde, si ipsi philosophi, quos
adduxit Alga. responderent, quod intendunt loqui de agente causa, sic scilicet
agens quod, & eius actio fuisset ab æterno, & quod eius effectus est eius actio,
dicimus quod esset responsio vera, vult dicere quod vno modo adq. possunt di-
stincte loqui de causa agente æterna, cuius effectus est illius actio: & sic bene di
cunt, quoniam mundus habet causam agentem isto modo. Deinde ostẽdit, quo-
modo secundo modo posset eorum responsio esse bona. d. sed, si ipsi responderẽt,
quod ipsi intendunt loqui de causa formali, adhuc esset arguendum eis sup. in-
terrogando, si intendunt an forma mundi sit in eo existens, an sup. sit separata,
quomodo nauta separatur a naui. Si vero dicunt, quod intendunt loqui de for-
C ma separata, adhuc est petendum, ne, id est, an loquuntur de forma materiali,
id est, an illa forma separata sit materialis, an purus intellectus: & destruit pri-
mum dicens, tunc esset apud eos principium, id est, primus motor necessario cor-
pus: & destruit consequens, d. & absit quod ipsi dicant hoc, quoniam in libris
Ar. vt in fine octaui Physi. & in 12. Meta. tex. commen. 41. declaratũ est totũ
oppositum: & tunc suppleas quæstionem, scilicet si illa forma separata videtur
non materialis, tunc bene dicunt. Sed obijcies, quoniam videtur sermo Auer.
superfluus: quoniã nulla est forma separata, quæ possit intelligi esse corpus: &
per consequens illa quæstio est ociosa. 7. enim Meta. tex. commen. 59. quærere
propter quid homo est homo, nihil est quærere. Dicendum quod forma potest
dici separata duobus modis: vno modo a materia, & sic impossibile est intelli-
gere illam in materia, & sic quęstio esset ociosa. alio modo a subiecto, & sic mo
tor respectu mobilis est forma separata: & sic est propositio dubitabilis, esto qđ
primus motor sit separatus a mobili, sicut nauta a naui, qui non constituitur per
nauim, an sit corpus, an non: & sic intelligitur sermo Auer. Et debes scire,
quod in exemplari, quod prouenit ad me post, sic habet, adhuc esset arguendum
eis, si intẽdũt formã mũdi in eo existere: & tũc, adhuc est petendũ, an sit existẽs
tanquã forma materialis, an tanquam motor: & absit qđ primũ dicant: quoniam, tũc pri-

Duplex forma separata.

mus motor esset corpus, aut virtus in corpore. Vbi aperte Auer. loquitur, & nō D
accidit dubitare in illa quæstione. Deinde tangit tertium intellectum. d. Simi
liter, si intendant de formali causa loqui, forte concedendum esset, id est, eodem
modo loquendo de fine, scilicet, separato sicut de forma, esset concedendum in-
tentum philosophorum: & dixit forte, quia nondum est declaratum quomodo
primus motor sit finis, vel quia dubia est mens eorum. Deinde concludit pec-
catum Alga. d. tandem sup. propter hæc, prædicta verba sunt valde dubitabi-
lia: ideo concludit, quapropter non debent ponere, id est, innuere responsionem
philosophorum, vult dicere quod ideo Alga. male posuit illa tanquam sinē respō
sio philosophorum, eo quia philosophi non vtuntur verbis dubitabilibus. (Id
tamen quod dixit.) Cum reprobauit Alga. tum quantum ad quæstionis formā,
tum quantum ad solutionis modum, vult modo reprehendere ipsum quantum
ad sententiam, quam adiunxit, per quam probabat primum motorem esse: & pri
mo reprobat ipsum quantum ad modum loquendi, secundo quantum ad rei natu
ram. In prima parte præponit id, quod vult reprobare. d. id tamen, quod dixit,
videlicet, quod agens in causatum potest facile demonstratiue probari, verba
sunt erronea, immo, vt declarabit, hoc est difficile & non facile ad probandum.
Deinde prosequitur. d. quia ibidem, id est, in probatione illius plura concurrunt
primo oportet distinguere causas, vt supra dictum fuit. & secundo oportet decla
rare quod in qualibet earum est dare primam causam non habentem aliam: sic, E
videlicet, quod causæ agentes perueniant in ascendendo ad primum agens, &
formæ ad primam formam, & sic in alijs, scilicet, materia, & fine oportet proba
re statum: tertio oportet probare quod istę quatuor ad vnam primam ascendūt,
id est, reducuntur: & tunc concludit peccatum eius. d. ista sup. tertia non facile
ostenduntur: cuius oppositum est, vt dicit Alga. Debes scire pro intellectu ter
tij requisiti, quod quatuor causæ reducuntur ad vnum simpliciter: non tamē ad
vnam causatum, neutra enim reducitur ad neutram, bene tamen quatuor redu-
cuntur ad vnum primum: & hoc diuersimode, quędam per identitatem: vt finis,
forma, & agens, sunt enim in Deo vnum in esse, & tria in modo: & aliqua ea-
rum per dependentiam, vt materia: prima enim materia reducitur ad primum
motorem per dependentiam, sicut alibi dictū est. (Similiter id quod.) Nunc re-
probat ipsum in re, & primo quantum ad malam logicā. Vbi debes scire, quod
æquiuoca propositio est, vbi subiectum est terminus æquiuocus, & est talis na
turæ, quod non potest esse altera pars cōtradictionis: istæ enim simpliciter sum-
ptæ, scilicet, canis currit, & canis non currit, non sunt contradictoriæ, eo quia
prepositiones sunt æquiuocæ: ideo debent, antequam sint contradictiones ex-
trema, subdistingui, vt dictum est in logica. Isto supposito, dicit similiter id, qd
dixit de declaratione primæ causæ, videlicet, quando ait quod mundus cū suis
entibus, &c. vult subintelligere an habeat causam, an non sunt verba erronea, F
id est, peccantia in dialectica sine dubio: quando enim ipse dixit, quod mūdus,
& eius entia aut habent causam. aut non habent, &c. dicimus enim quod opor
tebat eum distinguere illam causam, quia causa dicitur æquiuocæ, scilicet, tam
secundum genus prædicamenti, quam secundum genus principi, vt dictum est: et
per consequens ista quæstio non est inter extrema contradictionis. (Similiter
processus.) Nunc reprehendit ipsum tertio, quantum ad rem, declarando quod
ipse adhuc in logica peccauit: quoniam distinguendum simpliciter non distin-
xit: negauit enim processum causarum in infinitum esse posibilem quantum:
vno modo est verum apud philosophos, alio modo est falsum. d. ergo similiter
processus causarum ad infinitum apud philosophos est quodammodo imposibi
lis, & quodammodo necessarius: & declarat quando est imposibilis. d. videli-
cet, quando infinitum sumitur per se & recte, ita recte, scilicet, ꝙ præcedens sit
causa subsequētis, & nō ecōtra, tūc isto modo est imposibilis: deinde accipit in-
tellectū cōcedēdū. d. sed qñ sumitur per accidens, s. & circulariter, ita qd sup. tali
modo circulariter, qd corruptio precedētis sit necessaria in esse subsequentis. &
addo, qd in tali circulatione sit primū agēs, tūc infinitas in causis est posibilis:
hoc declarat exēplo, d, vt nubē generari a vapore, et vaporē a pluuia, & pluuia

Quatuor cāę possunt reduci ad vnum, nō tñ aliqua illarū ad aliā inter.

Propositio æquiuoca.

A a nube. In hoc.n.circulo opportet supponere primã cãm. Deinde ponit secũdũ exẽplũ.d.& hoiem ex homine generari ad infinitũ est possibile. Sed põt quis dicere nõ pp̃ter hoc cõceditur infinitas entiũ: qñ, si secundũ est, primũ est ergo dabitur causę actu infinitę: ideo respõdẽdo dicit sup. dico nõ sequi infinitum in actu, quia in talibus, vult dicere accidentaliter ordinatis, esse præcedentiũ nõ est necessariũ in esse sequentibus, i. in effectibus succedẽtibus. Declarat ẽt, qđ oportet vt sit in tali ordine prima causa.d. vnde tales causę ascendunt necessario ad primã causam ęternalẽ, ad quã perueniũt alię causę. V.g.: qñ Plato ex Socrate tanquã ex agente generatur, primus motor huius motus, i. generationis istius, est corpus supercœleste, vel anima, vel intellectus, vel omnes, vel ipse Deus. Deinde p̃bat hoc auctoritate Arist. vel potius verificat Arist. dictũ.d. quãobrem dixit Arist. secũdo Physi. com. 26. qđ homo generatur ex homine, & sole, & sol mouetur a suo motore, & solis motor causatur gradatim a primo principio, & p consequẽs pręcedens homo nõ est necessarius in esse subsequẽtis: sed principiũ primũ est ibi opportunũ & necessariũ: hoc declarat ẽt exẽplo manifesto & notabili.d. vt, si quidã artifex efficeret opera multa subsequẽtia in subsequẽtibus tẽporibus, & cũ diuersis instrumentis, & illa instrumẽta facta fuerint ab alijs, et illa met ab alijs, manifestũ est qđ ipsa instrumẽta fuerunt adinuicẽ per accidens: & est et manifestũ, qđ nullũ ipsorũ necessariũ est in esse effecti, nisi primũ, tunc

B applica tu ad propositũ. Deinde excusat se.d. & omnia ista declarata sunt diffusius alibi, s. in 8. Physi. & 5. Physi. 8 quidem tex. commen. 47. & 5. Phy. scilicet com. 13. & in prima disputatione huius, in solutione quinti dubij. Debes scire primo, quod processus infinitus in causis est possibilis, vt innuit hic ipse, quatuor conditionibus, prima in causis per accidẽs, secũda circulariter se hbentibus, tertia vbi esse pręcedentis nõ est necessariũ in esse subsequentis, quarta supposito primã causam esse in rerũ natura. Sed obijciet quis, qñ homo fit ab homine, et non circulariter. Secundo, ẽt corruptio patris non est necessaria pro esse filij, vt vides. Dicendũ, vt dicitur in secundo Meta. commen. 7. & prope finem secundi de generatione, quod causæ possunt esse infinitæ. primo, quando accidentaliter ordinantur: quoniam, vbi essentialiter, tunc esse vnius esset simul cum esse alterius, & sic infinitum esset in actu. secũdo circulariter gentis, & hoc propinque vel remote. homo enim fit ab homine, & ęcontra, remote, qñ ex cadauere fit terra, ex terra plãta, ex planta cibus, ex cibo sperma, ex spermate hõ. Dixit vltenus, ita quod sit ibi primũ agens: qñ, vbi non esset ibi primũ agens, nõ esset ordo in causis, nec processus, vt dictũ est alibi, scilicet in octauo commẽ. 15. Secundo debes scire quod quatuor sunt opiniones, quæ reducunt has causas generabiles. Ad primam vna. Themistij, qui posuit animam in terra existere, i. infra orbem lunæ productam ex sole, & orbe: declaraui secundum Aristotelẽ,

C vel ex dus secundis secundo Platonẽ, vt narrat Auer. in 12. Metaphy. com. t 8, & apparet in primo, & tertio suę abbreuiationis de anima. Secunda fuit opinio Auicen. Alpharabij, & Alexandri, qui ponit intellectum agentẽ vnũ intelligentiarũ infra sphæram lunę esse causam, ad quã reducuntur omnes hæ præsentes, vt Auerrois dicit. 7. Meta. commen. 31. & 8. Physi. com. 79. Tertia fuit opinio Aristote. quod illa prima causa sint omnes motores orbium, cõputando etiã Deũ, vt in 9. Metaphy. commen. 7. & 12. Metaphysi. commẽ. 44. finxit: vbi declarauit ordinem intelligentiarum inuicem, & necessitatem earũ. Quarta fuit opinio legis suę, scilicet, mahumeti, vt narrat ipse. 12. Metaphysi. commento. 18. quod illa prima causa, ad quam omnes reducuntur, sit Deus, a quo immediate prouenunt omnia, vt ibidem dicit. & ideo aduertens ad has quatuor opiniones dixit. vt anima, vel intellectus, vel omnes, vel ipse Deus. tetigit enim quatuor opiniones dictas. (Sed id, quod dixit.) Quarto reprehendit illum quantum ad probationem, qua intendit probare Deum non esse cœlos, nec cœlum: & primo præponit sermonem eius, contra quem arguere intendit.d. sed id, quod dixit, quod primum principium esse cœlos est impossibile, quia sup. cœli sunt plures, & vnitas in eo fuit manifesta, &c. fuit ergo ratio Alga. replicata his verbis. Deinde verificat propositionem eius: vbi debes scire, quod Deum

Procedere i infinitũ ĩ causis est possibile.

Dubitatio.

Solutio.

Tbe. opin.

Auicen.

Aristo.

Opinio mahumeti.

non esse cœlos, potest intelligi duobus modis: vno modo accipiendo Deũ pro D vno principe, a quo emanant omnia entia. secundo modo pro ordine rerum, qui ordo secundũ rem est ipse res ordinatæ, vt alibi scis. dicit ergo inuenimus quod si, vult dicere quod ordo huius mundi apparet regi ab vno rectore, dicimus qd vera sunt, scilicet illius verba, id est si loquitur de Deo primo modo, vera fuit eius probatio: & sup. si secundo modo, non concludit, vt scis. (Sed id, quod dixit, videlicet quod impossibile.) reprobat ipsum quinto, & primo præponit sermonem eius. d. sed id, quod dixit, videlicet quod impossibile est dicere quod vnum principium primum sit vnum cœlum, vel vnum corpus, sicut esset sol, vel aliud orbium, & repetit eius rationem in secunda figura. d. quia omne corpus ex materia & forma componitur: & primum principium nõ debet aliquo modo componi, & per consequens non est corpus. Deinde statim dicit suam phantasiam, dicimus quod non est propositio vniuersalis apud philosophos, scilicet illa, quod omne corpus componitur ex materia & forma. & quia ad destruendum vniuersalem affirmatiuam sufficit verificare particularem negatiuam, ideo dicit, corpus enim cœleste iuxta philosophorum opinionem non cõponitur sup. ex materia & forma. ergo supple, non omne corpus. Deinde remouet. q. quoniam omne, quod mouetur, diuiditur in materiam & formam, vt secũdo Metaphy. dicitur commento. 12. In omni motu oportet intelligere materiã. Respondet. d. nisi dicatur quod materia ipsorum, scilicet orbium, & materia inferiorum nuncupentur æquiuocè, vult dicere, quod materia potest capi duobus B modis. vno modo vniuocè pro materia transmutabili. alio modo analogicè, prout indifferens est ad localem & transmutabilem: & sic potest concedi materia in corporibus cœlestibus: & quia dictum est, quod iuxta philosophos, cœlũ non componitur ex materia & forma vniuocè, excipit Auic. d. præter Auic. q. d. quia solus putat contrarium, sicut dictum est primo cœli. commen. 20. Deinde probat illud, quod dixit, scilicet cœlum non componi ex materia vniuocè d. quodlibet enim corpus compositum ex materia & forma innouatum est: sed cœli apud eos non innouantur, immo apud ipsos dicuntur ab æterno, vt Arist. 8. Physi. via motus æterni conclusit. (Qualiter tamen.) Cum reprobauit ipsum quinque modis, mouet. q. d. qualiter tamen ostenditur breuiter, q cœli non habeant materiam, q. d. cum dictum sit ipsum carere materia, quænam est via ad hoc? Respondet. d. dicimus q hæc est via: quia causa corruptionis apud philosophos est materia, sequitur ergo q id, quod est incorruptibile, non sit recte materiale, immo est quid simplex. vnde potentia syllogismi est ista. omne æternũ caret principiis generationis & corruptionis: sed corpus cœleste est æternum: ergo caret materia, quæ vna est causa generationis. Deinde probat hoc, quasi per locum a contrario, d. & nisi generatio & corruptio acciderent inferioribus F corporibus, non cogeremur dicere quod sint composita ex materia & forma: & tunc vis argumenti est. si causa generationis est habere materiam, per locum a contrario causa incorruptibilitatis, & esse æterni erit carẽtia materiæ, vt Auer. arguit in vltimo de substantia orbis. Deinde probat aliud additum, scilicet quod quia caret materia, & est æternum, est simplex, & eorum materia est corpus. & argumentum eius est hipotheticum, sic. si corpus est vnum apud sensum & incorruptibile, est vnum simplex, & eius materia est corpus. sed corpus cœleste est vnum apud sensum & incorruptibile: ergo simplex, & eius materia est corpus. huius syllogismi ponit probationem de corporibus nobis præsentibus: quoniam, si ista essent incorruptibilia, & quodlibet illorum esset vnum apud sensum, quodlibet illorum esset simplex: & sic patet antecedens. primo ergo ponit antecedens. d. radix nanque talis est apud philosophos, quod corpus est vnum in esse, sicut est in sensu: & per hoc vult intelligere antecedens. illud, scilicet quod, si est vnum in sensu & incorruptibile, eius esse est simplex, & eius materia est corpus. attamẽ non ponit totum, licet ipsum velit totum intelligere, Deinde probat hoc antecedẽs. d. vnde, si corpora nobis præsentia nõ essent corruptibilia, & sup. quodlibet eorũ esset simplex, diceremus sine dubio quod essent simplicia, & eorũ materia est corpus. Deinde accipit minorẽ. d. et ideo, q a

A corpus cœleste nō corrumpitur, & sup. & est vnū apud sensum. Deinde accipit consequentiam.d.apparet quod ipsius materia est corporeitas, & sup. ipsum esse simplex. Sed debes scire, quod ad declarandum simplicitatem corporis duo requiruntur, scilicet quod sit apud sensum simpliciter, & quod careat materia. si enim corpus caret materia, & sit plura apud sensum, non potest iudicari simplex, ideo dixit quod careat materia, & sit simplex apud sensum. (Hoc enim.) vlterius hic remouet circa nunc dicta aliud dubium: quoniam corpus cœleste est, attamen, vt declaratum est in multis locis, maxime secundo cœli in textu & commen.61. vnde, ergo poterit quis credere ipsum esse compositum, sicut animal generabile ex anima & corpore, & sic ex materia & forma. Respondet: vbi debes scire, quod aliquod corpus indigere anima est duobus modis. vno modo, vt illa sit formaliter eius esse in actu, & in specie, sicut corpus hominis: indiget enim cogitatiua, vt illa ponitur in esse actu formaliter, sic quod actuale esse hominis est esse animæ eius. Alio modo, aliquod indigere anima, vt ponitur in esse nobili, & conseruante in operatione: eo quia esse eius est in actu: attamen esse non potest, nisi opere. ista distinctione habita, continuatur ergo sic litera. dico quod licet sit cœlum compositum ex anima & corpore, non tamen ex materia & forma vniuoce dictis. hoc enim corpus non indiget anima in sua conseruatione perpetuali, id est primo modo, sicut corpora animalium indigent.

B Deinde declarat quomodo indiget.d. veruntamen indiget anima, non φ sit necessaria in suo esse, id est actuali primo modo, sed secundo modo, scilicet vt sit animatum: cuius rationem breuem tangit, quia id, quod est nobilius, oportet φ habeat nobiliorem gradum. sed animatum est nobilius inanimatis: ergo oportet vt habeat nobiliorem gradum, qui est gradus vitalis, & maxime animalis, vt scis secundo de anima. commen. t 5. Deinde probat conclusionem prædictam cō sensione omnium peripatheticorum.d. & nulla est dissensio apud peripatheticos, quod corpora supercœlestia non habeant potentiam subiectam, id est materiam aliquo modo: & ideo non est necessarium, quod habeant materiam, sicut se habent corpora generabilia, id est vnius rationis cum materia illorum. ecce, quomodo omnes in hoc sunt concordes. Deinde probat hoc auctoritate Themistij.d. vnde, & ait Themistius corpora cœlestia aut sunt formæ, aut sunt materiæ dictæ cum nostra materia æquiuoce, aut sunt materiæ viuæ, id est animatæ de se, non aliqua alia via, id est generabili & corruptibili, sed æterna.

SED SVPER his accidit quæstio: quoniam videtur dictum Auer. contrarium sibi. hic enim dicit materiam causam generationis. in primo autem de substantia orbis, & primo cœli, videtur dicere quod materia & contrarium, vt apparet commen. 20. & sic videtur diminutus, vel ibi superfluus. Et licet de materia

C cœli in multis locis dixi, vt in quæstione propria de hoc, & tetigi banc. q. attamen, pro nunc dicēdum, quod causa generationis & corruptionis sunt duę, scilicet materia, & contrarium: quia tamen mutuo se inferunt, omne enim habens materiam habet contrarium, & econtra, vt Auerrois primo cœli, commento 124. probat, ideo multotiens Auer. dicit causam corruptionis esse materiam, vt hic, multotiens contrarium, vt 5. Physi. commen. 10. quoniam satis in vno conuertibilium intelligit reliquum.

Ad cognoscendum an corp' sit simplex duo requiruntur.

Dupliciter corp' anima indiget.

Licet cœlū sit cōpositū ex aīa et corpore, non tū ex materia & forma.

Contradictio i dictis Auerro.

Solutio.

ALGAZEL.

AIt Alga. Et responsio est duobus modis. Primus quidem, qm̄ sequitur secundum opinionem eorum, vt sint omnia corpora mundi antiqua, quibus nō est causa. Et, cum dicunt φ destructio huius scietur secunda consideratione, destruetur quidem hoc eis in disputatione vnitatis, & ablatione attributorum post hanc disputationem præcedentem.

Nunc induxit Alga. reprehendentem philosophos duobus modis, quorum se- D
cundus ponitur in dubio quarto. Pro intellectu huius, debes remouere proces-
sum philosophorum ad probandum, ꝙ Deus sit agens. dico ergo ꝙ sic arguebãt.
In omnibus agentibus oportet venire ad vnum primum simpliciter æternũ. ali-
ter in causis esset processus infinitus, & reliqua. contra hunc processum instat
Alga. duobus modis expresse: quorum secundus ponetur in dubio quarto, licet
in præsenti dubio ponat vnum expresse, & alium implicite, & sic computando
omnes arguit tribus modis. primo arguit sic. si daretur agens primum æternum,
sequitur ꝙ omnia corpora mundi essent æterna, & sic nihil generatur contra
eos. Secũdo arguit. si aliquod agens esset tale, illud esset corpus, vel virtus in
corpore. Hoc ergo dubium in secundo diuiditur, quia primo explicat primã ra-
tionem cõtra philosophos, secũdo ibi. (Et id, quod dicunt.) tangit secundũ mo-
dũ, dicit ergo, & nos dicimus quod ad hoc, id est contra illum processum respon
dendũ est dupliciter, id est arguẽdo duobus modis: quorum vnus est, ꝙ sequitur
iuxta ipsorum opinionem, quod omnia mundi corpora essent antiqua, & incau
sata. i. nullo modo dependentia. (Et id, quod.) Hic tangit secundam reprobatio-
nem secundi philosophorum dicti. Vbi debes scire, ꝙ Ari. in 8. probauit primũ
motorem esse vnum ex vnitate primi mobilis. Si enim datur vnum primũ, opor
tet vt detur vnum primum agens mobile illud mouens semper, & ideo videmus
Aristo. vt dicit Auer. primo Cœli com. 33. facere quæstionem de vnitate mun-
di: quoniam, vt dicit Auer. qui dixit quod mundi sunt plures, coniungere ei cre- E
dere multa principia, & econtra, & ideo Aristo. declarauit ex vnitate primi
vnitatem mundi, vt Auerro. in primo Cœli. commen. 90. declarat. vide. Hęc er-
go fuit vna alia via ad probandum esse vnũ primum agens. dicit modo Alg. &
id, quod dicunt philosophi, quod destructio huius. i. principium agentium plura-
litatis. i. quod opiniones dicentes plura esse principia, destructio potest sciri per
alium modum. s. a supradicto. nos reprobabimus eum, i. illum modum cum per-
ueniente idest ventura disputatione quinta: quando de vnitate Dei, & remotio-
ne denominationum, id est simplicitate illius in 8. disputatione tractabimus.
Vbi secundo debes scire, quod reprobatio componitur sic. omnis substantia cõ-
posita ex pluribus denominationibus. i. attributis est corpus, aut virtus in cor-
pore: sed Deus est substantia composita ex pluribus denominationibus. ergo
Deus est corpus, vel virtus in corpore. maior supponitur ab eo tanquam mani-
festa. minor declaratur: quoniam, apud philosophos Deus est agens, Deus est
vnum secundum vnitatem primi mobilis, est mouens. & sic de alijs, quæ agen-
ti conueniunt, & per consequens pluribus denominationibus constituuntur. con-
clusio est falsa. ergo aliqua præmissarum. non maior: ergo minor. sed minor se-
quitur ex hoc, quod ponunt Deum esse primum agens, primũ mouens, vnũ, &c.
ergo Deus non est vnum primũ agens. hic ergo est modus, quẽ dicet post Alg. F
contra philosophos in reprobatione illius secundi modi.

Ex vnitate primi mobilis arguitur vnitas primi motoris.

AVEROES.

AIt Auer. Idest quòd ipsi, cum non possunt affirmare vnitatem, nec possunt affirmare quòd vnum non sit corpus. nã, cum non possunt remouere attributa, erit hoc primum apud eos substantia cum attributis: & quod est huiusmodi, est corpus, aut potentia in corpore: tunc sequitur eis vt primum, quod non habet causam, sint corpora cœlestia. Attamen hic sermo sequitur dicenti sermonem, quem recitauit nomine Philosopborum. Philosophi vero nõ indigent ad esse primi non habentis causam eo, quod tribuit eis rationibus nec etiam existimant quod ipsi non possunt afferre rationẽ

A vnitatis, nisi per viã rationis ex ablatione corporeitatis à primo principio. & hæc quæstio veniet postea.

Videtur mihi, quod Auer. hic arguat contra secundum modum, quem infra dicet Alga. quem supra expressit. & primo repetit sententiam eius dicens. dicimus nos quod ipsius intentio est, quod philosophi nequiuerunt vnitatem Dei asserere. i. non bene potuerunt probare Deum esse vnum, neque sup. potuerũt asserere quod vnum sit corpus: sic reperitur translatio ista: & si sic, videtur mihi quod Auer. velit dicere nomine Alga. ꝙ philosophi in duobus peccant. primo, quia non potuerunt assignare Deum esse vnum ex vnitate corporis cœlestis secundum modum iam expressum: secundum peccatum est, quoniam neque possunt probare ꝙ in natura est vnum primum corpus, quod mouetur ex se: & tunc lege sic. ꝙ ipsi nequiuerunt asserere, id est, probare Dei vnitatem, sup. ex vnitate corporis primi. & hoc, quantum ad primum errorem philosophorum, neque potuerunt asserere demonstratiue ꝙ vnum sit primum corpus. & hoc, quantum ad secundum errorem. quod autem hoc secundum non possunt probare, Auer. non explicat, sed explicat primum. d. postquam ipsi nequiuerunt remouere Dei denominationes. vult dicere, quod hac de causa non possunt saluare Dei vnitatẽ, quia saluando illam, intrant concedere ipsum esse constitutum ex pluribus denominationibus: cuius rationem explicat dicens. oportet enim eos concede-
B re quod Deus sit substantia cum denominationibus, id est, composita ex multis denominationibus, id est, attributis. & hęc est minor Algazelis. Deinde ponit maiorem. d. & quodcunque sic se habet, est sine dubio corpus, aut virtus corporea. hic suppleas conclusionem, quam in expositione dubij posui: quam hic ipse repetit dicens, & ideo sequitur eos quod primum principium incausatum sit corpus cœleste, vel quodcunque aliud: quod autem illud secundum philosophi probare non possunt. Auer. non explicat, potest tamen explicari: quoniam via probans corpus ęternum esse, est via motus ęterni, sic. si motus est aliquis in rerum natura ęternus. est aliquod corpus motum ęternum sed aliquis motus est ęternus, vt primus circularis, ergo erit aliquod corpus ęternum. vult ergo Algaze. quod hęc via nulla sit. quoniam sustentatur in minori dubia, in qua loquentes contradicerent: ideo videtur quod duobus modis peccauerunt philosophi. sed in translatione secunda sic reperitur scriptura. (Neque quod vnum non sit corpus.) & tunc videtur dicere quod isti peccant, quia non possunt probare Dei vnitatẽ, neque possunt probare ipsum non esse corpus per illam vnitatem. q. d. eo quia ad illam probationem sequitur Dei esse in materia consistere, vel ipsum esse corpus, vt dictum fuit: & tunc secundum hoc, non re-
C petit nisi vnũ peccatum philosophorum, & est melius. (Sed philosophi.) respondet hic ad argumentum Alga, contra philosophos. &, vt mihi videtur, ipse negat minorem. vnde dicit, sed philosophi non attribuunt necessario esse cui causa non est, id est, ipsi necesse esse in causato id, quod dixerat Alga. nomine eorum, id est, Deum esse compositum ex pluribus denominationibus: ecce, quomodo negat minorem. Deinde respondet ad probationem. d. neque putant philosophi, quod ipsi nequeant probare egregie, id est, demonstratiue Dei vnitatem, & ab ipsa vnitate remouere denominationes. q. d. ꝙ philosophi possunt concedere Deum esse vnũ ex illa ratione, & tamen possunt remouere eius compositionem: quia, licet Deus sit vnus, mouens, agens, &c. attñ ista non dicũt compositionem. propter quod excusat sę. d. & Deo dante in sequẽtibus diffuse tractabimus. Ecce, quõ pulchre Auer. satisfecit ad ratione formaliter, & quam difficile fuit mihi ordinare dubium, & solu. dubij, eo maxime, cum nullam viderim expositionem: & vtinam ꝙ haberem aliquam, multotiens enim desperatus ex difficultate verborũ istius translationes, & carentia expositionis volui dimittere, tamen, quantum possum, tantum exponam, expositio aũt subtilior relinquatur posteriori. Sed dices, quare Auer. nõ reprobat primũ modũ, neq; approbat videtur mihi, quod propter duo. primo, qa eius solutio manifesta est ex dictis. õsequẽtia. n. illa sustentatur in vna propositione, s. quod ab ęterno immo-

bili nouum prouenire non potest. ergo, si Deus est agens æternum, omnia corpora mundi, quæ ab ipso dependent, erunt æterna modo hæc ratio soluta est multotiens in tertia disputatione, vbi dictum est quod propositio illa, vbi sub- B
stentatur, est vera, scilicet immediate, vt dictum est. 8. Physi. commen. 15. vbi dictum est, quod ab æterno non prouenit nouum immediate, licet mediate bene. & hoc declarauit in expositione secundi de substantia orbis. Secundo videtur mihi, quod ideo non soluit illam: quoniam, ex dicendis potest eius solutio esse manifesta: ideo, ne ei accidat verborum superfluitas, rationabiliter potuit supersedere.

Prima qō. SED, circa dicta videtur esse quæstio rationabilis: quoniam pluralitas attributorum arguit compositionem in continente, videmus enim hoc in omni ente generabili, vbi est bonitas, sapientia, virtus actiua, & similia. multitudo enim attributorum arguit compositionem in omni re generabili, ergo, & in Deo: & si non in Deo: erit quæstio, quare non in Deo, & in alijs sic. Secundo potest argui, quoniam illa multa vel reducuntur in vnitatem, vel sunt simpliciter plura. si plura, ergo continens illa esset congregatum, & vnum vnitate exercitus. Si in vnitatem, in omni vnitate oportet aliquod habere se vt actus, & alterum vt potentia, ergo erit compositio. Ad istam. q. dicunt quidam, quod mul-

Opinio quorundam. titudo attributorum in omni ente citra primum, arguit compositionem: cuius ratio est, quoniam in eis non possunt esse, nisi vt causantur a primo, & sic compositionem dicunt. nunc autem causatum est compositum, secundum Arist. in B
primo autem, quia continentur vt in causa, ideo sunt in eo sine compositione: & hoc est, quod dicitur communiter, quod quæcunque sunt in rebus dispersa, sunt vnita in Deo, eo quia ibi sunt eo modo, quo causata sunt in causa, quæ continentia nullam dicit compositionem. Sed mihi videtur, quod opinio ista

Impugnatio. sit purus error: quoniam, vel multitudo attributorum formaliter dicunt compositionem, id est, inquantum multitudo attributorum, vel per accidens ratione subiecti, in quo sunt. si secundum, male dicunt: quoniam eius, quod est per se, non debet causa assignari per accidens, etiam, vt sic omnia in creatura essent composita ratione continentis. Si vero dicit compositionem formalem, ergo in quocunque dicet compositionem, saluata eius ratione quiditatiua & formali, & sic in Deo esset compositio. Ideo mihi videtur, ꝙ multitudo attributorum, secundum eius rationem formalem, non dicat compositionem: quoniam, in omni compositione oportet vt consideretur vnum vt actus, alterum vt potentia. modo vnum attributorum non erit vt actus respectu alterius, ergo formaliter multitudo illa compositionem non potest dicere. Verum debes scire, quod attributa possunt ad duo comparari: vel inter se, vel ad subiectum in quo

Ad duo attributa possunt cōparari. sunt. si primum, vt sic formaliter compositionem non dicunt, vt declaraui. si F
secundum, vel illud subiectum est causa in se simpliciter, & sic continetur in eo per essentiam, & summam identitatem, quoniam quod additum causato facit cōpositionem, ideo causa essentiali facit identitatem. si causatum sic attributum comparatur illi, vt forma accidentalis, & sic compositionem facit cum eo, sicut albedo cum pariete: sed, quomodo hoc se habeat, sufficientius declaraui in commento. 39. 12. exposui. & infra in vltimo capitulo disputationis dicam.

Solutio. Quibus visis, ad primum dicendum quod in omni ente generato multitudo attributorum comparata continenti compositionem facit, licet in se non sit compositio: quoniam vnum attributum alteri comparatum compositionem non potest dicere, cum neutrum respectu neutrius se habeat vt potentia, sed omnia sunt perfectiones. Ad secundum dico, quod inter se nullam vnitatem dicunt, nisi respectu continentis, & ideo non sunt aggregatum per accidens: quoniam vnum aggregatione, nec compositionem dicit, si illa, quæ sunt in eo, componantur inter se, nec ad aliud: non sic attributa, quoniam comparata ipsi continentibus, aliquando comparantur vt formæ, quando eis adduntur, non per essentiam, sed prout ab alio causantur, vt dixi: ecce igitur, quomodo potest saluari sed simplicitas cum multitudine attributorum,

A

ALGAZEL.

AIt Alga. Modus autem Secundus, & est proprius huic disputationi est, vt dicatur iam scimus ꝙ ista entia habent causam, sed forte illa habet causam, & causa causæ habet causam, & sic in infinitum. Cum autem dicunt quod affirmare causas infinitas est falsum, hoc quidem non conuenit. quoniam nos dicimus an scitis hoc de necessitate absq; medio, aut scitis hoc mediante aliquo medio? & non est modus rationibus de necessitate. & quælibet via, quam vos dicitis cum consyderatione, destruitur vobis, cum admittis reuolutiones non habentes principium. &, cum fuerit possibile procedere in esse ipsum infinitum, non est inconueniens vt aliquod eorum sit causa alicuius, & finiunt in vltimo extremo ad causatum, quod non habet causatum, & non finiunt ex alio latere ad causam non habentem causam,
B sicut tempus præcedens habet finem, & est instans, & non habet principium. Si autem existimaueritis quòd innouationes præteritæ non reperiuntur simul in vno tempore, nec in aliquibus temporibus: & quod non est, non denominatur fine, & priuatione finis, tunc sequitur hoc vobis in animabus hominum, separatis a corporibus, quæ non finiunt secundum vos, & ente separato a corpore ex animabus infinitis. nam nunquam cessauit sperma ab homine: & homo a spermate in infinitū. Vlterius, omnis homo mortuus remanet anima eius, & est alia numero ab anima eius, qui mortuus est antea, & cum eo, & post eum, licet totum sit vnum specie: ergo secundum opinionem vestram sunt in esse in qualibet hora animæ infinitæ. Si autem dixerit animæ non habent copulationem adinuicem, & non habent gradum, nec natura, nec positione. nos autem negamus entia infinita cum habuerint ordinem naturaliter, vt sunt causæ, & causata, animæ vero non sunt sic. Dici-
C mus hoc iudicium est positione, & non est dignius consequi quàm contrarium eius. quare negastis vnam duarum partium, & non negastis aliam? & quæ est demonstratio distinguens? Et quare negatis ei, qui dicit quòd istæ animæ infinitæ non euadent ab ordine, & gradu? postquam esse alicuius eatum est ante esse alterius. nam dies, & noctes præteritæ sunt infinitæ: &, cum consyderauerimus esse vnius animæ in die, & nocte, tunc esset id, quod est in præsenti extra finem, & esset in ordine entitatis, scilicet aliquod post aliquod. Causa autem finis eius est vt dicatur quòd sit ante causatum naturaliter, vt dicitur quòd est supra causatum essentialiter non in loco. &, cum hoc non fuerit falsum in præcedenti vero, sic etiam non debet esse falsum in præcedenti essentiali naturali. & quæro quid habent in mente sua, cum non ponunt possibile, vt sint corporum aliqua supra aliqua in loco in infinitum, & ponunt possibile aliqua entia ante aliqua tempore in infinitum? est ne hoc nisi iudicium frigidum sine radice.

D Cum narrauit primum modum, quo Alg. reprobauit philosophos, nunc narrat secundum modum: & primo, in hoc dubio narrat in breui argumentum philosophorum. d. secundum vero est, sup. in quo accusantur Peripathetici in eo, quod dicunt, ꝙ entia adinuicem causantur: modo, si non esset primũ in causis, esset processus in infinitum: & litera est male translata. Sic enim reperitur in arabico, et in translatione noua. secundum vero est, secũdum ꝙ dicunt Peripathetici, quod entia adinuicem causantur. (Sed forte.) postquam narrauit motiuum illorum, respondet ei, vt debilitet ipsum. d. forte dicendum est, ꝙ causę successiuę procedunt ad infinitum: est ergo responsio, ꝙ inconueniens philosophorum non est inconueniens: quoniam, in causis non inconuenit ire in infinitum. (Et si ipsi.) ponit primam euasionem philosophorum. d. & si ipsi responderent nobis, ꝙ hoc est impossibile, quasi dicat, eo quia infinitum, quomodolibet est impossibile esse. (Nos dicemus.) arguit contra hoc. d. nos dicemus eis qualiter hoc asseritis? aut hoc, id est, ista positio est prima cognitio, id est, propositio simpliciter nota apud vos sine aliquo medio, aut ab aliquo medio, id est, propositio demonstrabilis.

Triplex propositio.

Debes scire, vt dixi, & accipitur primo cœli. com. 2. ꝙ propositio est tribus modis: quędam simpliciter nota, vt primæ propositiones, quæ sunt naturaliter notę. quædam omnino ignota, eo quia eius notitia solum per medium demonstrationis fit in nobis: quædam medio modo, eo quia est nota sine medio, indiget tamen modicula innuitione, scilicet quę fit syllogismo hypothetico loco a contrario, vt dicit Auer. secundo Physicorum. commento. 3. ideo petit Alga. ista propositio, in causis non est processus in infinitum, vel est simpliciter nota, vel indiget aliquo medio? (Primum est.) nunc reprobat primum membrum, tacet autem secundum: quoniam intelligitur ex primo. d. primum est falsum: cuius rationem dicit, multa enim sunt obijcientia, id est, contradicunt huic: quorum primum ponit. d. vt reuolutiones orbium, quę apud vos sunt infinitę, & non perueniunt in futurum sine dubio ad computum terminatum vltimum, & non modo sunt infinitę a parte post, immo & sunt infinitę ab alia extremitate, id est, a parte ante. (Et si forte) ponit ad hoc secundam euasionem. d. & si forte diceretis, ꝙ præteritæ nouitates non reperiuntur præsentes aliquo tempore, & id, quod priuatum est, nequit, id est, non debet denominari de infinitate, aut finitate: vult dicere ꝙ Philosophi intelligunt in entibus positiuis esse inconueniens, non priuatiuis, quę non sunt vere nec finita, nec infinita, nisi forte secundum rationem. (Nos vero.) arguit contra hoc: & virtus argumenti est: quoniam, licet preteritiones non sint entia positiua, attamen in eis possunt esse infinitæ res positiuæ: quod declarat. d. nos vero respondebimus ad hoc vobis, quod animę separatę præteritorum hominum sunt infinitę, & præsentes, supposito mundum fuisse ab æterno, & licet sint vna in specie, infinitę sunt in numero, & per consequens F euasio est. (Et si forte) adhuc ponit tertiam euasionem. d. & si forte diceretis, ꝙ animæ separatę hominum nullum habent ordinem situalem, neque naturalem, neque localem: & infinitates prędictę intelliguntur de entibus ordinatis naturaliter in causis, & causatis: sed dictæ animę non sic se habent. Debes scire, quod duobus modis aliquid potest intelligi esse in rerum natura in terminata parte. vno modo situaliter, sicut ponit Auicen. de octaua sphęra. Alio modo localiter, per circunscriptionem alicuius superius ambientis. & vtrunq; duobus modis, naturaliter, sicut ignis in concauo lunæ, &c. secundo modo violenter, sicut graue ibidem. vult ergo ista euasio, quod propositio dicta intelligatur in rebus situalibus, vel localis naturaliter, cuiusmodi non sunt animæ hominum separatę. (Nos ad hoc.) contra hoc arguit. d. nos ad hoc respondentes dicimus, quod hęc euasio, quam sumpsistis in situ, id est in rebus situalibus, non est magis vera in eo, id est situ, quam in suo contrario, id est non situalibus. quare, ergo magis attribuitis impossibilitatem vni eorum, quam alteri? & qualis est demonstratio apud vos in hoc, id est, quod magis sit inconueniens de vno, quam de altero? (Rursus) secundo arguit cõtra idem. d. quare negatis dictas animas habere ordinem? immo omnes tenent eas ordinari secundum merita earum cum sunt in corporibus. (Et est manifestum.) secundo, arguit quod sunt in loco: & ratio eius sic componi-

A tur. In quorum cunq: naturis inuenitur ordo secundum ante, & post, id est secundum prius & posterius, illa sunt in loco, quoniam mouentur localiter. sed in naturis animarum inuenitur iste ordo prioris, & posterioris: ergo locus. minor probatur auctoritate legis, quoniam animę migrant de vita præsenti ad aliam vitam, & per consequens mouentur. Huius ergo primo tangit probationem minoris. d. & est manifestum, quod animæ separatæ transmigrant de hoc mundo ad aliam vitam gradatim in temporibus præteritis infinitis, idest vna post alteram in infinitum tempus ante tempus, quod est præsens. Deinde accipit minorem. d. vnde, postquam in esse, id est in naturis earum reperitur ordinatio, id est transitus de ante & post. Deinde ponit conclusionem. d. ergo, &c. id est ergo illæ sunt in loco. & cum dixit totum hoc, recapitulat peccatum eorum, d. patet ergo o Philosophi, quod verba vestra non sunt nisi phantasmata, & ambages.

AVEROES.

Ait Auer. Cum dixit sed forte causa habet causam, & causa causæ habet causam, & sic in infinitum, vsquequo, & omnis via,
B quam dicitis in hac re, destruetur vobis, admittendo reuolutiones non habentes principium, est profecto dubitatio, cuius responsio iam præcessit, cum diximus ꝙ Philosophi non admittunt causas, & causata infinita: qm̃ deuenietur ad causatum, cui non est causa: & concedunt hoc per accidens, propter causam præcedentem: sed non cũ sunt directe, & simul, nec in materiis infinitis, sed cum fuerit circulariter. Id autem, quod recitat de Auicenna, ꝙ ipse admittit animas infinitas, & hoc non est imposibile nisi in habente situm, est sermo non verus: quem nemo Philosophorum dixit. & imposibilitas eius apparet ex demonstratione vniuersali, quam recitauimus de eis. Et non sequitur Philosophis aliquid eius, quod intulit eis ex hac positione, s. sermo ne dicente quòd sint animæ infinitæ in actu. & propter hoc dixit de migratione animarum ex corpore in corpus, ex eo ꝙ animæ sunt numeratæ numeratione indiuiduorũ, & quòd remanent. Et, cũ dixit & quare Quomodo concedunt philosophi infinitatem in causis et causatis.
C non admittunt corpora, quorum aliquod est supra aliquod in loco in infinitum, & tñ admittunt reperiri aliquod eorum ante aliquod in tpe in infinitum? est ne aliquid hoc, nisi iudicium frigidum? dr̃ia profecto inter ea apud Philosophos est manifesta. nam ponere corpora infinita simul, sequitur ex eo vt reperiatur infinito totum, & quòd sit in actu. & hoc est falsum. tempus vero non habet situm: & non sequitur ex eo quòd sunt corpora, quorum aliquod est ante aliquod in infinitum, vt sit infinitum in actu. quod est imposibile apud eos.

Videtur mihi, quod ista solutio potest diuidi in duo: quia, primo ponit veram rationẽ philosophorum, secundo ibi. (Sed id, quod) respondet argumento cõtrã illam. In primo repetit id, cui vult respondere. d. dicimus nos ꝙ id. quod dixit, ꝙ forte causæ procedunt in infinitum, vsque quando dixit, illud verbum, vt reuolutiones orbium, &c. i. ꝙ sententia cõtenta in his verbis soluitur, quod declarat. d. ad hoc respondendũ est, ꝙ philosophi negant infinitatem causarum, & causatorum, quia peruenium. i. dicunt esse peruenienđũ ad ens causam non habens, vult dicere quod inconueniens philosophorum est, quia tunc in causis essentialiter ordinatis esset processus infinitus. Deinde ponit id, quod non reputant incon-

ueniens.d.sed per accidens bene concedunt hoc, ratione cuiusdam antiquę causę, Deinde ponit secundum modum impossibilitatis.d.sed non,quando ipsę causæ descendunt recte. Deinde ponit tertium.d. vel simul in materiis infinitis. D Vbi debes scire, quod quatuor modis in causis possumus imaginari processum in infinitum,scilicet prout sunt essentialiter ordinatę, secundo.prout recte per inferiorem in perfectionē,ascendendo in infinitum, idest in eodem genere causæ, & tertio,prout sunt in actu,& quarto,prout accidentaliter ordinatę, & successiue accipiuntur. Sed dices,quomodo differt secundus modus a primo.respondeo, quod primus modus intelligitur,siue in eodem genere causæ, siue in diuersis. secundus in eodem genere causę tantum: & hoc dicit Auer.2. Met.in commen.5. in expositione secunda,vbi ait,& forte intendit per rectitudinem vnius speciei, vult dicere causę. V.g.quando omnia sunt in eodem genere causę. V.g.vt homo sit ab homine,& sup.homo a sole,& sol a primo motore, semper seruando idem genus causę. per secundam speciem intelligit ea, quę sunt de diuersis speciebus collocatis sub vno genere. V.g.vt ignis fiet ex aere, & aer ex aqua,& aqua ex terra. omnia enim ista sunt causæ conuenientes in genere, quia omnes sunt eiusdem materię,& diuersantur in specie. Sed dices, ꝙ ista pars non differt a prima. Idem enim videtur intendere in vtroque: dicendum,ꝙ in secundo intelligit in diuerso genere causę:& si exemplificauit in illo eodem,hoc facit secundum vim exempli,non secundum veritatem. His habitis, dico quod tribus primis modis est impossibile processum sine fine in causis, sed solū in quarto modo:& hoc,seruata vna causa ęterna, vt iam dixi in dubitatione secundæ solutionis. B Sed dices, quare dicuntur causę accidentaliter ordinatę, & alię essentialiter ordinatæ? Secundo, quęro quare potius inconuenit de essentialiter ordinatis,quam de accidentaliter ordinatis. Ad primam dicendum,quod ordo est prioris ad posterius: & hoc est commune iam causis essentialiter ordinatis, quam accidentaliter ordinatis. differunt autem: quoniam,quando prius ita est prius,quod omnino nec esse, nec imaginari potest posterius, & posterius ita est posterius,quod in re,nec esse,nec imaginari potest prius,est ordo essentialis.quādo, vero accidit priori quod fuerit prius,& posteriori quod sit posterius,tūc ordo est accidentalis. Exempla sunt:quoniam sol ita prior est,quod vt sic, nullo modo esse,nec imaginari potest post hominē.similiter Deus,ita prior est sole, quod nec esse,nec imaginari potest post ipsum: eo quia esse hominis continetur essentialiter in sole,& esse solis essentialiter continetur in Deo,ideo est omnino essentialis ordo. Exemplum secundi. Socrates est prior Platone,attamen potest esse econtra:quoniam ista differunt tantum accidentaliter,& ideo accidit quod vnus sit altero prior,vt vides. Ex his soluitur prima quęstio.dicuntur enim accidentaliter ordinatæ, quia accidit extremis quod sint extrema, illa quoque essentialiter.quia essentialiter sunt extrema:& hoc dicit Auer.8.Phy.com. 47. F Ad secundam quæstionem respondet Auerro.5. Phy.com.13.in fine. cuius responsio consistit in hoc:quoniam essentialis ordo requirit extrema actu, & media actu: sed accidentalis,nec per se,nec necessario requirit extrema actu, sed accidentaliter & contingenter:&,ideo si causæ essentialiter ordinatæ essent infinitę, tunc simul in eodem instanti essent entia actu infinita:non sic est in accidentaliter ordinatis.& hoc dicit ibidem:&,quia moderni,idest loquentes suæ legis nō distinguunt illud,quod est per se, & illud, quod est per accidens, idest inter ordinem aliquorum per se,& accidentaliter: estimauerunt quod sequitur ex hoc quod,si homo semper generetur ab homine, & primum non fuerit, & postremum non erit:& non est ita:quoniam primum est,quod est sol, & intelligentia operās motu illius, vult dicere in essentialiter ordinatis, hominem autem generari ab homine in infinitum est verum per accidens,non per se:& per consequēs nō oportet vt sit vltimum sit,si primum,& econtra,si non est vltimum, non est primū: quoniam essentialis ordo requirit extrema actu, accidentalis autem per accidēs: & stat primum non esse,& posterius esse. Sed dices.si,inter illa est ordo accidentalis:ergo,non oportet vt sit sempiternus iste ordo in successione vnius post alterum. Respondet Auerro, in,8.com,47,d,impossibile est vt illa sint, nisi

In causis accidentaliter ordinatis procedere in infinitum est possibile.

Differentia inter ordinē essentialē, et accidentalē.

Dubitatio.

Solutio.

A ponatur hic aliquod motum ex se continens omnia ista aliquo modo continentiæ, vult dicere in potentia: & sic apparet tota solutio huius quęstionis. (Sed id.) Nunc respondet argumento eius de animabus infinitis. erat enim argumentum, animę sunt actu infinitæ, animæ sunt essentialiter ordinatę. ergo aliquod essentialiter ordinatum est actu infinitum in tertia figura: & per consequens per conuersionem in parte, aliquod infinitum est in essentialiter ordinatis. Ad hoc respondet, & primo repetit illud. d. sed id, quod dixit nomine Auicen. videlicet, quod possunt esse infinitę animę, quia infinitas non est impossibilis, nisi in rebus situatis. deinde respondet. d. dicimus quod sunt verba falsa: & respondet formaliter negando maiorem. d. & nullus veracium philosophorum concedit animas esse infinitas, immo potest ostendi demonstratiue eius oppositum: & hoc impossibile modo vniuersali. i. vniuersaliter, & omnibus modis est dictum in prçcedētibus a nobis, scilicet in prima disputatione, in solutione quinti dubij. ergo, non sequuntur philosophos aliquod suorum argumentorum ratione huius positionis, videlicet repetiri animas infinitas in actu: quasi dicat, ergo peccat ratio in minori. (Vnde huiusmodi.) hęc litera reperitur sic. vnde huiusmodi ratione conati sunt aliqui opinari translationem animarum. animę enim humanæ distinguuntur in numero corporum, & remanent in perpetuum. Si litera sic stat, videtur mihi ꝙ ipse velit tangere eos, qui vsi sunt ratione Alga. & quasi dicant ꝙ illi sunt, qui

B probant animas moueri de loco ad locum. dicit ergo, vnde huiusmodi ratione, scilicet Alga. conati sunt aliqui opinari translationem animarum, id est animas mouerı translatione, id est localiter, enim, pro quoniam post mortem animę humanę distinguuntur numeratione corporum, in quibus iam fuerunt: & post, quæ remanent in perpetuum, vult dicere, ꝙ est argumentum validum apud eos, qui supponunt hoc, scilicet ipsas remanere in perpetuum, & numero diuersas secundum corpora, in quibus iam fuerunt: non tamen debent acceptari apud philosophos, qui negant illud. Sed alia litera est sic. vnde huiusmodi ratione conati sunt aliqui opinari translationem animarum, quod est impossibile, animę enim humanę distinguuntur numero numeratione corporum, & non remanent in perpetuum. & tunc sermo eius est manifestus per se. vult enim dicere ꝙ animas moueri localiter est impossibile: quoniam ipsæ non sunt numeratę post mortem, cū tantummodo numerentur per corpora, in quibus sunt actu, post quę non possunt remanere numerata in vna specie.

SED, CIRCA ista potest esse quæstio. vtrum, si animę humanę sint multiplicatæ in vna specie, possunt remanere numeratæ post exitum earum a corpore, vt videtur sermo secundæ translationis innuere pro ente impossibili. Ad hoc latini dicunt, ꝙ animę humanæ possunt numerari per corpora, per quæ fuerunt, s. per habitudines ad illa. anima enim Socra. est alia ab anima Platonis post mortem, quoniam remanet in ea habitudo alia ab habitudine alterius, quia scilicet fuit alterius corporis. Licet hęc responsio sit secundum legem vera, & per consequens simpliciter, solent tamen philosophi sic arguere cōtra hoc. adducam ergo argumenta eorum contra illam. & suppono primo ꝙ vnitas, qua vnum indiuiduum est indiuisum in se, et diuisum a quolibet alio eiusdem speciei est ita propria esse indiuiduo, sicut vnitas communiter capta ipsi enti communiter capto, hoc est manifestum: quoniam est eadem ratio & vnius entis hominis, & vnius hominis, vt Arist. tradit in Metaphysica. tunc arguo, et quæro. vel ista habitudo est essentialiter ipsa essentia animæ, vel accidens illius. si essentialiter essentia, ergo a quocunque anima habuit istud esse vnum, habuit essentialiter esse suum: sed a materia habuit istud esse vnum, scilicet quando fuit in eo, ergo ab ea habuit essentialiter eius essentiam, & per cōsequens ita sicut forma asini, quia essentialiter dependet a materia, non potest esse sine materia: ita etiam & forma hominis non posset esse sine materia, eo quia essentia eius essentialiter fuit a materia: eo quia eius habitudo, quę est sua essentia, secundum te, fuit a materia. Si vero dicatur ꝙ hęc habitudo est accidens ipsi animę numeraliter sumptę: tunc arguo, quicquid essentialius & intimius inest ipsi animę, inerit prius ipsi quam illud, quod ei inest per accidens, sed, ex supposito vnitas inest essentialius quam

Secūda qō.
Positio latinorum.
Impu.
Primum argumentum.

habitudo, ergo anima prius erit vna numero, quam sibi insit habitudo illa, quæ D
est ei accidens. Et hæc ratio tangitur ab Auer. 7. Metaphy. commen. 2. vbi ait
in hoc ergo capitulo intendit declarare, ꝙ quiditas indiuidui substantię prior est
inesse quidditatibus accidentium. Indiuiduum enim substantię ꝙ prius sit alijs in
diuiduis accidentium manifestum est per se: vult dicere, quod ideo quiditas sub-
stantię prior est quiditate accidentiū, quam indiuidum illius est prius indiuiduo
Secundum. accidentis: ecce, quomodo tangit illam vim. Secundo arguo, quoniam Arist. 12.
Meta. vt ibi exponit Auer. com. 49. & Thomas, probat vnitatem mundi, & pri
mi motoris: & componit syllogismum sic. quęcunque sunt numero multa, multa
habent materiam: sed primus motor non habet materiam: ergo in secunda figu-
ra primus motor non est plus vno in specie eius: modo assumo maiorem Arist. et
arguo addendo istam, scilicet, oēs animę separatę nō habent materiam, ergo nō
Responsio. sunt multę in numero: quod est propositum. Ad hoc dices, quod Arist. intendit
sic maiorem: quęcunq; sunt numero multa, habent materiam actu vel habitudi-
ne: modo assumendo minorem Arist. Deus non habet materiā actu, nec habitu-
dine: & minor tua falsa est, s. animę non habent materiam actu, nec habitudine,
Contra. quoniam saltem habent illam in habitudine. Sed contra, quoniam maiorem ha
bitudinem ad materiam dicit vniuersale materiale, quam anima post mortem:
qm̄ vniuersale per identitatem est in materia, sed anima nec per identitatē, nec
per copulationem: sed vniuersale non propter illud dicitur indiuiduum simplici B
ter, immo absolute dicitur vniuersale, ergo et multo magis anima dicitur plusquā
vniuersalis. Secundo, contra idem aegdio ex dictis in primo cœli vbi vtitur il-
lomet argumento: nam probando illam maiorem ait. quod aliud est hoc cœlum,
& cœlum simpliciter: & hoc quidē, vt species & forma, hoc aūt materia mixtū.
Deinde subdit, quibusdam interpositis, dicens: quorum substantia in materia est
plura, & infinita entia eiusdem speciei: modo arguo sic, ista propositio, quorum
substantia est in materia sunt plura indiuidua, vel intelligitur de materia in qua
sunt actu, vel in qua sunt in habitudine. si primum, ergo maior illa bene fuit as-
sumpta, & minor fuit multo melius accepta sub maiori. Si loquitur de materia in
qua est in habitudine, & non actu: ergo non bene dicit quod cœlum simpliciter,
& hoc cœlum differunt sicut forma, & materia: quoniam cœlum, id est, vniuer-
sale, saltem materiale est in materia secundum habitudinem, & sic omnino in-
telligit de re, prout est in materia actu. Sed dices quod ibi Aristo. est in parte
augmentatiua: quoniam, vt dicit Auerroes ibi commento. 52. Aristo. arguit pro
Fuga. vna parte questionis. Sed istud est fuga. quoniam Aristo. pro questione acce-
Contra. pit illam opinionem, & illam propositionem tanquam veram, vt apparet com.
Tertium. 95. & eam non negat. Tertio & vltimo arguo: vel tantam vnitatem materia-
lem precise habuit anima, dum fuit in corpore, quantam habet post, vel mino- F
rem, vel maiorem. nullus diceret nec minorem, quoniam hoc non esset, nisi quia
anima post mortem esset indiuiduum vagum, & in corpore fuit indiuiduum si-
gnatum, & qui dicit hoc stultus est. Si tantam, ergo in corpore fuit complete in
specie apud eos: per hoc, enim fuit in materia vnita, vt ponunt, ergo & nunc est
indiuiduum completum in specie, & per consequens nunquam erit vnibilis
ipsi corpori, sicut nauta naui: cuius contrarium ipsi dicunt: dico ergo secun-
dum philosophiam Aristotelis, & Auerrois, quod numerus indiuiduorum non
nisi per materiam, in qua actu sunt, habet fieri; & quia, igitur animę post mor-
tem sunt sine materia actuali, vt scis, ideo dicit Auerroes primo cœli commen-
to 9. quod omne, quod non est in materia, declaratum est esse impossibile inue-
niri plus vno indiuiduo in specie, & sic diceret quod omnes essent vna anima
numero omnium, sicut visum est in expositione tertij de Anima. Sed hæ ra-
tiones non cogunt contra nos. Ad primam dicerem, quod illa habitudo est
Solutio ad primam. ipsa anima essentialiter differens in modo ab ea, attamen non propter hoc essen
tialiter dependet a materia: cum materia non fuerit causa essendi simpliciter
animæ, sed essendi in corpore, vt patet. Ad secundam dicendum, quod argu-
Ad secundā mentum concludit illam esse intentionem Aristote. non tamen intentio Aristo.
in hoc est sustinenda, immo Aristote, & Auerro. in hoc errauerunt. Et per hoc

A idem ad confirmationem primi coeli. non enim dubito illam fuisse intentionem Arist. sed teneo cum hoc, quod est Arist. illam esse falsam. Ad tertiam dicendum, quod anima habet ante, & post mortem illudmet esse simpliciter, non tamen illudmet esse secundum quid. & ideo post mortem non est completa in specie, sicut nec ante vitam, vt patet. Ad tertiam.

ALGAZEL.

Ait Alga. respondens pro Philosophis. Si autem dixerit, demonstratio quidem incisiua de falsitate eius, ꝙ proueniat ad infinitum, est vt dicatur vnumquodq; indiuiduorum causarum, aut erit possibile ex se, aut necessarium. si necessarium, non indiget causa. si vero possibile, ergo totum est denominatum possibile: & omne possibile indiget causa addita substantiæ eius: igitur vniuersum indiget causa extra se.

B Hic ponit viam aliam a prædicta, declarando qualiter est venire ad primam causam. d. ait Alg. respondens pro philosophis: &, si forte aliquis diceret, quod probatum est cum perfecta demonstratione causas nõ reperiri ad infinitum, hoc modo. (Aut quęlibet.) posita intentione ponit viam Auicen. dicens, aut quælibet illarum causarum possibilis est in esse, id est, aut omnes sunt possibiles esse, & possibiles non esse: aut quęlibet illarum necessaria, id est, necesse esse. primo destruit secundum membrum. secundo concludit primum. d. secũdum est falsum: quia, si ita esset, nulla illarum indigeret de causa, & sic essent simpliciter incausatę, & ita non inuicem causę. (Si primo modo.) nunc concludit secundum, dicens, si primo modo. ergo totum denominatur de possibilitate, id est, aggregatum ex eis totum dicitur ens possibile esse, & possibile non esse. Deinde arguit ex hoc propositum, dicens. & quodlibet possibile indiget de causa addita super eũ; & tunc replices propositionem conclusam tanquam minorem, sic, sed totum illud est possibile, ergo totum illud indiget de causa extrinseca ab illo toto, quæ scilicet sit prima simpliciter.

AVEROES.

C Ait Auer. Hęc demonstratio, quam recitauit Alga. nomine Philosophorum, primus, qui dedicauit eam Philosophis, fuit Auicenna, ita ꝙ sit viam optima viarum Antiquorum: quoniam existimauit ꝙ sit de substantia entis, & ꝙ via hominum est ex accidentibus consequentibus primũ principium. Attamen est via, quam Auicenna assumpsit ex Loquentibus. qm̃ Loquentes tenent ꝙ est notũ p se ens diuidi ad possibile, & necessariũ: & ponere aliquid possibile infert ꝙ habeat agens: & ideo mundus vniuersaliter, cũ fuerit possibilis, necesse est, vt agens eius sit necessarium in esse. Hæc est credulitas Mahazalæ: & est sermo bonus: & non est in eo falsitas, nisi in eo, quod posuerunt, ꝙ mundus vniuersaliter sit possibilis. nam hoc non est notũ per se. Et voluit Auicenna ꝙ sit vniuersalis hæc propositio, & intelligit per possibile id, quod habet causam, vt dixit Alga. &, cum large appellauit hoc non extenditur ei diuisio ad id, quod vult. nam diuisio entis, primo ad id, quod habet causam, & id, quod non habet causam,

non eſt nota per ſe. Vlterrius habens cauſam diuiditur ad poſsibile D neceſſarium. Si intellexerimus poſsibile verum, finitur ad poſsibile neceſſarium, & non finitur ad neceſſarium, non habens cauſam. Si vero intellexerimus de poſsibili id, quod habet cauſam, & eſt neceſſariũ, non ſequitur ex hoc, niſi quòd habens cauſam habeat cauſam: & poſſumus ponere quòd illa cauſa habeat cauſam, & procedet in infinitũ: ergo non finitur res ad ens, non habens cãm. & eſt id, quod intelligunt per neceſſarium in eſſe: niſi intelligatur de poſsibili poſito diſtincto contra non habens cauſam, quod eſt poſsibile verum. nam hæc poſsibilia ſunt, in quibus eſt falſum deuenire cauſas in infinitum. Si vero intellexerit per poſsibile id, quod habet cauſam, ex rebus neceſſariis, adhuc non eſt declaratum quòd hoc ſit falſum eo modo, quo declaratum eſt in entibus poſsibilibus in rei veritate. & non eſt declaratum adhuc quòd ſit hic neceſſarium, indigens cauſa, vt ſequatur ex hac poſitione, vt finiatur ad neceſſarium abſq; cauſa, niſi declaretur quòd diſpoſitio in vniuerſali neceſſario, quod eſt ex cauſa, & cauſato ſit ſicut B eſt diſpoſitio in vniuerſali poſsibili.

In hac dubiationis ſolutio. primo innuit autorem huius vię, dicens, dicimus nos quod hęc demonſtratio, quam dixit Alga. nomine philoſophorum, reperitur tantum ab Auicen. deinde dat cauſam, quare Auicen. reputauit viam: iſtam firmiorem, via antiquorum, quam narrauit, dicens: ipſe mediatus eſt, quod dicta via verior eſt via antiquorum dicta. Cuius rationem innuit, & poteſt componi ſyllogiſmus, omnis via, quę datur per eſſentialiora enti, & primo principio, eſt firmior via data per accidentia, vel conſequentia illis. hanc maiorem ſupponit, & accipit minorem, dicens, quia putauit quod hęc via ſumitur de ſubſtantia entis, et antiquorum via de accidentibus primo principio, aut conſequentibus ſumitur: & dicit accidentibus, aut conſequentibus ad demonſtrandum quod ibi non ſunt propria accidentia, ſed debent dici conſequentia, et tunc ſuppleas concluſionem tam dictam. (Et dictam.) Nunc vult oſtendere, in quo hęc via eſt vera, & in quo peccat: & ideo, primo repetit illius vim, declarando a quo ſumpſit illã ipſe, dicens, & Auicen. ſumit dictam a loquentibus; quod declarat, dicens, ipſi namq; opinati ſunt, quod notum eſt quod ens diuiditur duabus partibus, ſcilicet ad poſſibile, & ad neceſſarium ·ſuppoſito quod hęc diuiſio ſit nota per ſe, & dicunt qđ F oportet quod poſsibile habeat agens. tunc arguunt ſic: &, quia mundus totus eſt poſsibilis, oportet ergo quod habeat agens neceſſarium, ad hoc vt per ipſum perpetuetur, & addit quod hęc probatio eſt ſectę Mothizelæ. (Et eſt.) Ponit errorem rationis, dicens, & eſt ſine dubio vera, ſup. ſecundum quid, præter id, quod dixerunt quod mundus eſt poſsibilis: et quodlibet poſsibile oportet quod habeat agens. ait, quod hoc non eſt notum de ſe, immo ſup. oppoſitum totius huius demonſtratum eſt in fine primi cœli contra Platonem nullum enim poſsibile poteſt habere agens, quo perpetuetur, aliter natura contingens reuertetur in neceſſarium. (Et Auicen.) ponit enarrationem Auicen. quoniam, quod omne ens ſit poſsibile vel neceſſarium, non eſt ita notum. ideo Auicen. loco entis poſsibilis poſuit habens cauſam, & loco entis neceſſariis poſuit non habens cauſam. dicit ergo, & Auicen. hanc opinionem cœpit, id eſt, confirmauit per aliam propoſitionem vniuerſalem, ita quod poſuit intentionem poſsibilem, id eſt, hoc membrum ens poſsibile in id, quod cauſam habet; &, ſup. & loco neceſſarij, poſuit non habens cauſam, vt ait Alga. (Vnde ſi.) contra arguit Auer. d. vnde, ſi dicta propoſitio, ſcilicet, omne ens aut cauſatum, aut cauſa, ſumitur abſolute, non ſequitur diuiſionem prædictam, id eſt, nõ æquiualeret illi diuiſioni: quoniam id, quod primo diuidit ens ad habens cauſam & non habens cauſam, non eſt diuiſio nota de ſe,

A de se, & per consequens non respondent intento, in quo volebat illam diuisionem reddere per se notam.

Sed circa dicta tria. q. faciunt primo, an prima diuisio sit per se nota fecundo, an secunda diuisio absolute sumpta sit per se nota, & illi aequiualens. tertio, vtrum aliquod possibile possit ab alio perpetuari: quibus habitis erit facta expositio solutio dubij. Primo arguitur quod sic: quoniam passiones entis sunt per se notae de ente: quoniam nullũ potest esse medium notius eis. Secundo, nullo modo in Metaphysica, neque in naturali scientia possunt demonstrari: ergo sunt per se notae. Quantum ad istud dubium, videtur mihi, quod illa entis diuisio non sit per se nota de ente primo: quoniam illud apud antiquos fuit valde quaesitum: immo, vt narrat Arist. in 9. Meta. quidam dixerunt quod omne ens est ens possibile, & sunt omnia in fluxu. vt primo & quarto & nono Metaphy. dictum est. Praeterea, in libro. 8. fuit illa diuisio demonstrata, ibi. n. demonstratum est genus substantiarum abstractarum esse, vt dicit Auerroes cõmen. 3. octaui Physico. & ibidem commen. vlti. primi Physico. & 22. & 26. secũdi Physi. & sic videtur mihi. Ad primum, quod passiones entis simplices, & non sub diuisione, forte sunt per se notae de ente. Istae autem sub diuisiones possunt a posteriori saltem notae fieri. Et sic ad secundum. apparet enim qualiter probatur ens necessarium esse, per viam motus aeterni in octauo. & ita, saltem

B per viam philosophicam potest illa demonstratio esse nota. Ex his verificatur dictum Auerrois primo Physico. commen. vlti. vbi ait. vnde Auicen. peccauit maxime, cum dixit, quod primus philosophus demonstrat primum principium esse: & processit in hoc suo libro de scientia diuina, id est, Metaphysica per viam, quam aestimauit esse necessariam & essentialem in illa scientia, & peccauit peccato manifesto: certior enim illorum sermonum, idest, demonstrationũ, quibus vsus est in hoc, non pertransit ordinem, id est, metam sermonum probabilium: & iam causam innuimus huius alibi, vbi Ioan. & multi in octauo Physico. per ly alibi intelligunt in libro de substantia orbis. ecce, quomodo errauit. ait enim in secundo Physico. commen. 22. via autem, qua processit Auicen. in probando primum principium esse, est via loquentium, & sermo eius semper incedit quasi medius inter loquentes, & peripatheticos: modo arguo sic, in libro de substantia orbis non est demonstratum qualiter via Auicen. est media quasi inter peripatheticos & loquentes: immo, tantum ibi in quinto capitulo dictum est rationem eius fundari supra propositiones instabiles. Praeterea. 8. Physi. commen. 3. vbi manifeste dicit, quod ipse fecit capitulum singulare contra illam viam: ecce, quomodo innuit librum Algazel. Ioan. autem, quia nõ vidit hunc librum, processit sicut cęcus, & ego longo tempore. ideo apparet quo-

C modo illa via est probabilis, quoniam fundatur supra ista diuisione entis, quam accepit notam de ente, auctoritate loquentium: quae, vt declaratum est, est ignota simpliciter. Ad secundam Auicen. voluit ꝙ sic: quia, vt dictum est in disputatione tertia, apud Auicen. omne habens causam est ens possibile, & omne incausatũ est ens necessarium: & ideo, apud ipsum essent diuisiones aequiualẽtes: sed apud Auer. dicendum est, quod prima diuisio erit ista: ens quoddam erit necessarium, & quoddam possibile: & iterũ necessarium, quoddam est a se, sicut primum causa, & quoddam ab alio, sicut sunt substantiae mouentes stellam. vnde, vt dicit ipse in 8. Phy. cõ. 79. non omne habens causam est possibile. licet, secundũ Auic. sit ita. Ad propositũ ergo, hęc diuisio vel capitur vt illa ęquiualẽs, & tũc nõ erit notior illa: si capitur, vt est vniuersalior pdicta, & minus cõmunis, tunc erit adhuc ignota, & nõ habebit propositũ, sicut fuit declaratum de prima.

Circa tertiam quęstionẽ hanc ego feci longam morã in tractatu de Intellectu, ideo, pro nunc dicendum, ꝙ nullum contingens in eius natura potest ab alio perpetuari secundum philosophos, & hoc dicit Auer. in fine de substantia orbis, scilicet in primo capitulo, & primo coeli, commen. 138. Huius autem ratio potest sumi ex secundo Perihermenias. vult Aristo. ꝙ necesse esse, & impossibile esse sunt contrariae. possibile esse, & possibile non esse, subcontrariae: primae dicuntur contrariae, quoniam necesse esse valet in omni tempore ens, &

Tertia quaestio.

Quarta qo.

impossibile esse in omni tēpore nō ens. possibile esse in aliquo tēpore ens, possibile non esse in aliquo tēpore non ens. vide ibidē. tunc arguo sic. Si aliquod est contingens, ꝙ perpetuetur ab alio, vel hoc nunquā incœpit, vel istud incœpit, & post remanebit semper in futuro, si primum, ergo ad impossibile se habet cōtrarie, & non contradictorie, & per cōsequens erit necesse esse, & sic natura cōtingens vna & eadem, erit natura necessaria. Si secundū, sicut dicit de anima intellectiua. contra, qm̄ antequā fuit, iam possibile est esse. ergo modo, si est, iterū est possibile non esse, & sic istud erit possibile esse, & possibile non esse: sed tūc arguo ex regula primi priorū. c. 13. ex maiori de cōtingenti, & minori de inesse, simpliciter oēs syllogismi sunt perfecti. arguo modo sic. omnē animā intellectiuā contingit non esse. anima Adæ est anima intellectiua. ergo animā Adę cōtingit non esse. Tunc vltra per aliam regulā ibidem. quicquid sequitur ad præmissas de possibili, sequitur ad eas de inesse. volo dicere ꝙ impossibile nunquā sequitur ex præmissis positis inesse. vnde dicit sic, falso posito & non impossibili, & quod accidit propter positionē, falsum erit & non impossibile, tunc fiet argumentum istud. nulla anima est. anima adæ est anima hominis, ergo anima adę non est. consequens est falsum impossibile, vt omnes dicunt. ergo aliquę præmissarum, et nō minor: qm̄ est de inesse simpliciter. ergo maior: sed maior est sequēs ad illam de contingenti, ergo illa fuit falsa, & per consequens nullam animā cōtingit non esse. Sed dices, quod ista, anima Adæ non est, non est falsa impossibilis: ergo falsa possibilis, qm̄ aliqñ fuit vera. ergo est falsa possibilis. Hæc respon- B
sio fuit mihi data ab vno, qui reputat se scire logicā, & nihil scit in logica Arist. Sed contra arguo: qm̄, vt dicitur ibidem in capitulo. 13. possibile seu contingēs distinguitur ab inesse, & necessario esse, per hoc, quod illæ de contingenti respiciunt futurum. vnde Auer. primo priorum, capitulo quarto, in principio ait. Et propositiones quidem possibiles, scilicet istæ, de quibus dicitur nomen possibilis veræ, & sunt quæ sunt possibiles, vt inuenitur in futuro, &c. & ibidem capitulo. 14. ait, & quia propositiones absolutæ, id est de inesse, & necessarię, & possibiles diuersificantur. quædā a quibusdā in modo, & in materia, quā signat modus, quod est, quia hæc, id est aliquæ sunt res multæ inuentæ in actu, præter quod sit inuentio rerum necessaria, & illę sunt absolutæ, id est de inesse: & res, quæ nō necessarię sunt inuentæ in actu, sed sunt possibiles vt inueniantur in futuro, & vt non inueniantur, sunt possibiles, id est contingentes propositiones: & res, quę sunt inuentæ semper, & ipsę sunt necessariæ. In quibus verbis vult ꝙ omnis ꝓpositio contingens sit respectu futuri: ergo, si aliqua propositio est, quæ in futuro nunquam erit vera, nec est vera, illa propositio est impossibilis falsa, & per consequens habetur propositum: qm̄ nunquam ista, anima Adæ non est, erit vera. et per consequens, hoc ponere est falsum impossibile, & sequitur ex falso possibili: ergo contra regulam Arist. ex his apparet qualiter nulla natura contingens potest perpetuari, simpliciter tenendo: & de hoc volui dicere hic logice, quoniā physice dictū est in quæstione de intellectu. Et debes scire, quod istud est secundum Aristo. & Auer. aliter autem secundum nos christianos. dicerent enim qđ anima intellectiua acquirit necessitatem a Deo, nec inconueniens aliquod esse necessarium habens principium in parte. &, sic omnia argumenta tuuni, & hanc rationem solui in lib. de intellectu. vel dicendum quod hęc anima Adæ nō est, est falsa possibilis: quia, aliquando non fuit: & licet hæc responsio non sit secundum logicam Aristo, est vera simpliciter secundum nos, & tu considera.

Anima intellectiua a deo necessitatē acquirit secundum nostram legē.

ALGAZEL.

Ait Alga. Dicimus quòd dictio possibilis, & necessarii est dictio indefinita: nisi intelligat per necessarium, cuius esse non habet causam. &, si hoc intelligunt, reuertamur ad hanc dictionem. Et dicimus aliquod totum est possibile, in eo quòd habet cau-

A ſam,additam ſubſtantiæ eius:& totũ non eſt poſsibile,in eo ꝙ nõ habet cãm additã ſubſtantiæ eius extra eã. ſi aũt intelligit per dictionẽ poſsibilis,aliter quã nos intelligimus,eſt quid nõ intelligibile. Si aũt dixerit,hoc inducit vt conſtituatur neceſſarium in eſſe per poſsibile in eſſe,quod eſt falſum,dicimus ſi intelligitis per neceſſarium, & poſsibile id,quod nos intelligimus,eſt ipſummet quæſitum,& non conceditur ꝙ ſit falſum.& eſt ſicut ſermo dicentis,falſum eſt cõſtituere anti quum per innouationes,& tempus apud eos eſt antiquum,& vnitates reuolutionum ſunt innouatæ,& habent principium: aggregatum vero non habet principium in habentibus principium: & verificatur habentia principia de vnitatibus,& non verificatur de aggregato. & ſic dicitur cauſa de vnaquaque earũ,& non dicitur de aggregato, ꝙ habeat cauſam.& nõ omne,quod verificatur de vnitatibus,neceſſe eſt vt verificetur de aggregato,poſtquã de vnaquaque verificatur ꝙ ſit vna, & ꝙ ſit aliqua,& ꝙ ſit pars,& non verificatur de aggregato. & quilibet locus demonſtratus in terra eſt illuminatus à Sole in die,& obſcu-
B rus in nocte,& vnuſquiſque eſt innouatus,poſtquã nõ fuerat ei principium:aggregatum aũt apud eos habet principiũ. & eſt manifeſtũ ꝙ qui admittit innouationes non habentes principium, & ſunt formæ quatuor elementorum,non poteſt euadere à poſsibilitate cauſarũ infinitarũ.& concluditur ex hoc ꝙ non eis eſt via ad conſtituendũ primũ principium propter hanc dubitationem,& confuſionem. & fit ſermo eorum induſtria abſolute.

Hinc inducit ſol. Alg. ad argumentũ philoſophorũ,quã pro parte dedit,& dicit, Aït Alg. nos reſpõdemus eis,qđ hoc vocabulũ poſsibile, & hoc vocabulũ neceſſariũ eſt obſcurũ,niſi declaratũ fuerit iſto modo:videlicet, ꝙ pro neceſſario intelligitur id,quod ipſius eſſe non habet cauſam, & pro poſsibili intelligitur illud,qđ habet cauſam.(vnde dicimus)ex hoc recolligit vnã vniuerſalem. d.vnde,ſi ita intelligitur,dicimus quod quodlibet ens eſt poſsibile, videlicet ꝙ habeat cauſam additam ſuper ipſius ſubſtantiam: et totum illud nõ eſt poſsibile, quod non habet cauſam additã ſuper ſubſtantiam ſuam extrinſecam ab eo.vult
C ergo ꝙ iſta conuertitur.omne poſsibile habet cauſam ſuper additam ſubſtantiæ ſuæ,& omne habens cauſam ſuperadditam ſubſtantiæ ſuæ eſt poſsibile: & tunc addit,ſed ſi intelligitur,ꝙ aliud eſſet poſsibile præter id, quod dictum eſt, nullam habebit intellectionem,id eſt non erit intelligibile apud intellectum diſpoſitũ.(Et ſi forte.)hic mouet.q.& dicit.&,ſi forte diceretur ꝙ hoc induceret nos opinari quod neceſſarium eſſe conſtituitur ex poſsibilibus eſſe, quod eſt falſum. conſequentiam probo,quoniã motus cœli apud philoſophos non habet principium, & tamen conſtituitur ex reuolutionibus nouis habentibus principium. (Nos vero dicimus quod.) hic dicit nos vero dicimus reſpondentes, quod ſi intelligatur pro poſsibili,& neceſſario intelligitur illud,quod ſupra dictum eſt, idem erit ergo quod propoſitum,& non eſt concedendum quod ſit falſum, vult dicere quod capiendo poſsibile & neceſſarium,prout nunc dictum eſt, concedo conſequens,& conſequentiam, ſcilicet quod aliquod neceſſarium non habens principiũ cõponatur ex poſsibilibus habentibus principiũ. (Tandẽ dicimus.) probat hãc ſolutionẽ.d.tandem dicimus hoc eſſe ſimile dicto dicentis,ꝙ poſsibile eſt antiquum conſtitui ex nouis:quod probat exemplo.d. & tẽpus apud eos eſt antiquũ,& ſingulares reuolutiones ſunt nouæ,& principiatæ,& tamẽ aggregatio ipſarum,id eſt totus motus,& totum tẽpus eſt ſine principio: & tunc concludit inte̱ntum,d,ergo illud,quod principiũ nõ habet, conſtituitur ex reuolutio-

nibus principiatis: & ideo concludit, ergo verificatur principiatio in particulatibus, id est partibus motus, & non in toto. q.d. ergo motus habet principium quo ad partem, non quo ad totum. Debes scire, quod reperitur alia litera sic. (Tandem dicimus ꝙ simile erit dicto dicentis, ꝙ impossibile est antiquum componi ex nouis, & tempus apud eos est antiquum, &c.) & tunc videtur mihi, ꝙ litera possit stare: quoniam vult dicere, quod qui negat illud, est simile suum verbum verbo dicentis, quod antiquum componi ex nouis sit impossibile: quod est contra sensum, vt apparet in tempore, & motu: ergo oportet dicere conuenienter sensatis, scilicet quod est possibile antiquum æternum componi ex nouis factis. (Patet ergo.) Nunc redit ad propositum, d. patet ergo ꝙ quicunq; cōcedet nouitates principiatas, videlicet, formas quatuor elementorum esse nouas & principiatas, vt ponunt peripathetici, oportet eum ponere possibilitatem earum infinitarum, i. ꝙ possunt procedere in infinitum. Tunc concludit, vnde, ex hoc sequeretur quod nulla erit via apud philosophos ad primum principium: neque a prædictis duobus euadere poterit. quod autem nulla erit via potest declarari aliqualiter: qm̄, si omnia sunt corruptibilia, non est aliquis motus æternus, & si non est motus æternus, apud eos non potest demonstrari primum principium esse: ergo, istis sic stantibus, nulla erit via. D

AVEROES. E

AIt Auer. Ponere causas possibiles infinitas sequitur ex eo ponere possibile, cui nō est agens. ponere vero res necessarias, habētes causas infinitas, sequitur ex eo vt sit id, quod positū est habere cām, nō habere cām. Et hoc profecto est verum, nisi ꝙ falsitas, quæ sequitur ex talibus causis, est alia ab ea, quæ sequitur ex causis à natura possibilitatis. Quare, si aliquis voluerit, vt platio huius sermonis Auicēnę sit platio demonstrationis, & faciat sic entia possibilia, impossibile est vt sint absq; causis, & pcedet in infinitū. & si pcedit in infinitū, nō erit ibi cā. & sequitur ꝙ sit possibile sine causa: & hoc est falsum. & nō est falsum ꝙ deueniet ad cām necessariā. & hęc causa necessaria nō euadit quin sit necessaria, aut cū causa, aut sine cā. si cū cā, interrogetur ēt de hac cā, & aut deuenient cāę in infinitū, & sequetur vt sit absq; cā id, qđ positū fuit cū causa. & hoc est falsum. & impossibile est quin finiatur ad cām necessariā absq; cā, i. ex se. & hoc est necessariū in esse necessario. & i hac specie diuisionis erit demōstratio vera. F Sed, cū proferetur eo modo, quo protulit Auic. nō est verū multis modis. & primo qm̄ possibile positū in ea est ęquiuoce. & diuisio entis primo in ea ad possibile, & impossibile nō est vera, s. nō est diuisio includēs ens, in eo ꝙ est ens. Cū aūt dixit in dubitatione contra Philosophos, & dicimus aliqđ totū est possibile, in eo ꝙ est ei cā addita substantię eius. i. &, cū cōcesserint Philosophi ꝙ intelligunt per possibile in esse id, quod habet causam, & per necessariū in esse id, qđ non habet cām, dicitur eis non prohibetur secundū radices vestras, quin sint causæ, & causata infinita, & erit totū aggregatū necessarium in esse. nā ex radicibus eorū est ꝙ ipsi admittunt vt sit ratio partis diuersa à rōne totius, & aggregati. Qui quidē sermo, est in eo inuolutio multipliciter. & primo, qm̄ ipsi nō admittunt cās per se infinitas, vt diximus su-

A perius, siue sint causæ, & causata à natura posibilis, siue à natura necessarii, vt declaratum est ex sermone nostro. Et deceptio, quæ sequitur Auicennæ in hoc sermone est vt dicatur ei, cum diuisisti ens ad posibile in esse, & necessarium in esse, & fuit intentio tua per posibile in esse id, quod habet causam, & per necessarium id, quod non habet causam, imposibile quidem est tibi afferre demonstrationem, ꝙ sit imposibile vt sint cāæ infinitæ: quoniam sequitur ex hoc ꝙ sunt infinitæ, vt sint ex entibus non habentibus cām, & erunt de genere necessarii in esse præcipue, cum sit posibile apud eos vt constituatur æternum ex causis infinitis, & vnaquæq; earum est innouata. Accidit aūt huic sermoni hæc inuolutio ꝑꝑ diuisionem eius entis ad habens cām, & non habens causam. si autem diuisisset id eo modo, quo diuisimus nos, non esset ei aliqua harum dubitationum. Cum aūt dixit quòd Antiqui concedunt quòd iā constituitur antiquum ex infinito, ex eo quòd cōcedunt reuolutiones infinitas, est sermo corruptus. nā de hoc dicitur nomē antiqui cū antiquo, quod est vnum æquiuoce. Cum aūt
B dixit, si aūt diceret hoc, inducit vt constituatur antiquū necessariū in esse per posibile in esse, dicimus si intelligitis per posibile, & necessarium id, quod nos intelligimus, est ipsummet quæsitum, & non concedimus quòd sit falsum. i. quòd, si intelligūt per necessariū id, quod nō habet cām, & per posibile id, quod habet cām, non concedimus quòd sit absurdū cōstituere id, qđ nō habet cām ꝑ causas infinitas. nam, cū ponimus quòd hoc sit falsum, est ablatio causarum infinitarum. & positio vestra est de necessario in esse, & est conclusio vestra, quā intenditis declarare. Deinde dixit, & est sicut sermo dicentis est falsum constituere antiquum per innouata. & tempus apud eos est antiquū, & vnitates reuolutionum sunt innouatæ, & habent principium, & aggregatum non habet principium: igitur constituitur id, quod nō habet principiū, per reuolutiones habentes principium. & est verum quòd vnitates sint habentes principium. & non est verum de aggregato, post-
C quam sit verum de vnaquaque earū quòd sit vna, & quòd sit aliqua, & quòd sit pars, & non sit verum de aggregato, i. quòd non est falsum vt constituatur non habens causam per causata infinita, vt constituitur antiquū apud vos per innouata infinita. nam tempus apud eos est antiquū, & tamē constituitur per tēpora innouata. & sic motus orbis apud eos est antiquus, & reuolutiones, ex quibus cōstituitur, sunt infinitæ. Attamē respōsio est, quòd Philosophi, nō est de radicibus eorū quòd sit antiquū permanens ex parte partiū innouatarum, in eo quòd sunt infinitæ: sed ipsi negant hoc, magis quā omnes homines. Sed hoc est ex sermone Hæreticorum. nam aggregatū nihil prohibet quin aut sit ex indiuiduis finitis generabilibus, & corruptibilius, aut ex infinitis. si ex finitis, omnes quidem in hoc cōueniunt quòd totū, i. genus est generabile, & corruptibile. si vero ex īdiuiduis infinitis, Hæretici quidem ponunt quòd est posibile, aut necessariū vt sit aggregatū æternū

absque causa, à qua proueniat. Philosophi autem admittunt hoc, & te- D
nent φ talia tota, ex eo φ constituuntur per indiuidua possibilia gene-
rabilia, & corruptibilia, impossibile est eis vt sint absque causa extra
totum eorum continua æterna, qua ponimus hæc tota in æternitate:
& non existimant etiam φ falsitas causarum infinitarum sit propter
falsitatem constitutionis antiqui per id, quod est infinitū. & ipsi dicūt
φ sunt hic motus diuersi in toto, continui, & non cessantes: quia est
hic motus vnus numero æternus. Et causa, quare sunt hic corpora ge-
nerabilia, & corruptibilia secundū partē, æterna vero secundū totū, est
quoniam est hic ens æternum secundum partē, & secundum totum, &
est corpus cœleste. & motus infiniti sunt æterni genere propter vnum
motum continuū, & est motus corporis cœlestis. & non est motus cœ-
li compositus ex multis reuolutionibus, nisi in intellectu tantū. & mo-
tus corporis cœlestis acquisiuit æternitatem, licet fuerit generabilis,
& corruptibilis secundum partes ex motore, in quo impossibile est vt
aliquādo moueat, & aliquādo nō moueat, & ex moto, in quo impos-
sibile est vt moueatur aliquādo, & quiescat aliquādo, ex eo φ moue- E
tur, vt reperitur hoc in motis, quæ sunt hic. Opinio autem hominum
de totis. i. generibus est triplex. Prima opinio eius, qui tenet φ omne
totum est generabile, & corruptibile, qm̄ est finitum in indiuiduis. &
Secunda est opinio eius, qui tenet φ ex totis aliqua sunt, quæ sunt
æterna, non habentia principium, nec finem, ex eo, quod appatet de
eis, φ sunt ex indiuiduis infinitis. & diuiditur in duas sectas. nam ali-
qui dicunt φ talia tota conuenit eis cōtinuitas ex causa necessaria vna
numero. sin autē, eueniet eis vt corrumpantur infinities in tempore
infinito. & isti sunt Philosophi. & aliqui crediderunt φ esse indiuidua
eorum in infinitum, sufficit vt sint æterni, & sunt Hæretici. Et consi-
derate veritatem de his tribus opinionibus, & summa disputationis
reducitur ad has tres radices, & sunt an mundus sit æternus, vel non
æternus: & an sit ei agens, vel ne? & sermo Loquentium, & dicētis in-
nouationem mundi, est vna secta, & sermo Hæreticorū est alia secta, F
& sermo Philosophorum est medius inter eos. Et hoc habito, decla-
rabitur tibi φ sermo dicentis φ admittens causas infinitas, impossibi-
le est ei constituere cām primam, est sermo falsus. sed quod magis vi-
detur est contrariū eius, & est φ, qui nō cōcedit φ sint causæ infinitę,
non poterit constituere causam primā æternam. qm̄ esse causata infini-
ta est id, quod determinauit necessitatem causæ æternæ, ex qua ema-
nat infinitū esse. sin aūt, necesse esset vt finirentur tota, quorum vnū-
quodq; indiuiduū innouatur. & hoc modo tm̄ possibile est vt sit anti-
quum causa innouatorū, & esse infinita innouata infert esse Primum
antiquum, vnum glo. & non est Deus alius ab eo.

Opinio de generibus è triplex.

Hic Auer. vult cōtradicere Alg. et duo principaliter facit: qm̄ primo declarat vim rōnis Aui. declarādo Alg. ip sam nō intellexisse, scda ibi. (Sed id, qd) repro bat eū in alio dicto. In prima parte pponit quasi vnū per se notum, secūda ibi. (Vnde, si aliquis) exequitur dādo vim rōni Arist. dicit, ergo dicimus nos φ ex-

A positione causarũ infinitarũ posibilium sequitur positio posibilis agentis non habentis causam.i.sequitur q posit dari agẽs nõ habẽs causam.Sed, ex positione certũ necessariũ non habentiũ causas infinitas,sequitur q id,qđ causatũ fuerat,sit sine causa:& hoc satis manifestũ est. Deinde replicat illud sub forma breui.d.sed impossibile sequens ex prędictis causis,scilicet necessarijs, non sequitur ex causis existentibus de possibilitate,id est, possibilibus.

Sed circa hęc,duo faciũt quęstionẽ:primũ, qm̃ non videtur qualiter ex positione causatũ possibiliũ,sequitur causam agens possibilis incausata: qm̃, si sequitur causa agens incausata,illa est necessaria & non possibilis. Iterum,non videtur qualiter sequitur ex eis positis possibilibus. Secundum est:qm̃, nõ videtur ex rebus necessarijs carentibus causis esse aliquod incausatũ infinitũ sine cã:hęc.n.duo quęstionẽ magnã faciũt. Ideo debes scire, q qñ aliqua sunt vnius rõnis,& eiusdẽ ordinis,si debent poni in aliquo alio ordine, debẽt poni ab aliquo alterius coordinationis,vt sensu patet.sic in proposito: videmus.n.oĩa possibilia esse eiusdem rationis,quantũ ad possibilitatẽ:si igitur debẽt poni in ordine necessariorum, est opus, vt per aliquod ens necessarium ponantur:ergo, si res ponuntur possibiles,oportet vt aliqua causa ponatur necessaria conseruans illas in esse sempiterno scđm successionẽ:& sic apparet primũ:& iste modus declarã di est Aristo.& Auer.8.Phy.com.46.& 47.& secundo perigeneseos. commen. 56.& 12.Meta.commen.33.& 32.& 34. Sed,cum dicebatur quid intelligit per agens possibile non habens causãm.Dicendũ,vt videtur, quod litera sit corrupta:habet enim sic,sequitur positio possibilis agentis nõ habẽtis finẽ:& tũc litera plana est,quoniã per hoc,quod dicitur quod illud agens sit possibile, verum dicit:quoniam corpus cœleste est possibile,saltem quantum ad motum, & non habet finem cum mouetur motu æterno:& ideo, si causæ hic inferius sint possibiles, oportet vt detur vnum agens sine fine, possibile secundum partem. Alio modo litera habet, sequitur positio possibilis agentis non habentis causam:& tunc per illud agens non habens causam, intelligit primum motorem simpliciter & tũc litera intelligitur sic, sequitur positio possibilis,i. sequitur qđ possit poni agẽs,nõ habẽs cãm,sicut est Deus et tũc ly possibilis cõstruitur cum ly positio,ita qđ sit sensus,sequitur possibilis positio agẽtis sine causa:et sic apparet vis primi dicti Auerrois. Pro intellectu secũdi debes scire, qđ si res sint necessarię,& multę,oportet vt sint causatæ:qm̃ omnis multitudo reducitur ad vnũ genus causę,& ex alio essent incausatæ:ergo erit effectus sine causa: qm̃ in eo quod multæ,sunt causatę:ex eo q necessarię,sunt incausatę,vt dicit Algazel:et sic apparet vis secundi. (Vnde,si aliquis.)in hac parte Auerro. eligit modum declarandi Auicen.ex datis,& dicit,vnde,si aliquis velit ordinare dictũ Auicen.declaratiã,debet ipsum tali ordine signare sine dubio,videlicet, entia possibilia indigent sine dubio de causis præcedentibus,vt nunc est suppositum:tunc

B

C arguit,& ideo,si illę causę possibiles fuerint,oporteret causari ab alijs causis, & sic procederent ad infinitum,& sic,nulla hic erit causa vltima: & ideo oportebit dare vnum eiusdem ordinis,scilicet vnum possibile incausatum. si nõ: erit processus infinitus:quod est falsum.(Patet ergo quod causę.) concludit conclusionem dicens,patet ergo,quod causę sine dubio perueniunt ad necessariam causam,vt dictum est.(Amplius.)complet rationem, dicens, amplius dicta causa non euaderet quin sit necessaria ex causa alia,aut sine causa. si ex causa, sequitur petere de illa causa,vude:aut ad infinitum procedet:& sic sequetur quod illud,quod positũ fuit causatũ,sit incausatũ,vt dictũ fuit,quod est falsum, aut supponere venire ad causam primãt:& ideo oportet quod perueniant ad necessariã causam incausatam ab alia:& hoc est necessarium esse, & hoc modo erit prędicta demonstratio vera,non tamen illo modo,quo eam posuit Auicen.

Sed quaeritur, quomodo differt hic modus demonstrationis Auer. ab illo Auicen.vterque enim videtur procedere per viam possibilis, & necessarij. Dicendum, quod primus modus dicendi arguit supponendo differentias entis esse,Verbi gratia,esse ens necessariũ, & esse ens possibile. vult enim quod omne ens sit necessariũ,aut possibile.& hoc est petere principiũ, vt visum fuit.

Dubita.

Dubita.

Secūdus modus non supponit, nisi ens possibile esse, vt patet ad sensum. Deinde D ex illi arguit esse motum æternū partim possibile, & partim necessariū: ex hoc concludit ens simpliciter primum: ergo differunt hi modi valde, & iu contraria. (Sed id, quod dixit.) Cum exposuit rationem Auicē. & dedit sibi vim, vult modo contradicere Algazeli, quantum ad solutionem quæstionis motæ in dubio proposito: arguit enim supra, quod si possibile est id, quod causam habet superadditam suæ substantiæ, & necessarium non habet: sequitur necessarium componi ex possibilibus multis, vt apparuit de motu cœli, qui totus est necessarius, & tamen quælibet reuolutio est possibilis, cui respondit, quod non inconuenit totum esse incausatum, cuius quælibet pars sit causata: quoniam iudicium partis differt a iudicio totius. Vult ergo Auerroes contradicere Algazeli in hoc: & primo præponit eius verba, secundo exponit illa, tertio contradicit illi. dicit ergo, sed id, quod dixit Alga. scilicet, quando respondit ad philosophos, dicens, quod aliquod, idest aliqua pars habet causam additam super suam substantiam, & tamen totum illius partis non sic se habet, vt patet de motu cœli, cuius quælibet pars est possibilis & habens causam, & tamen ipse totus est æternus & incausatus. (Intendit.) Nunc exponit illam solutionem, dicens, Intendit, quod quando philosophi concedunt quod possibile est id, quod habet causam, & concedunt de necessario esse id, quod causam non habet, diceretur eis quod non est negandum secundum ipsorum radices quod B sint causæ, & causatæ infinitæ, id est quod sit aliquod totum habens causas infinitas, & causata infinita, Verbi gratia, motus, habet enim reuolutiones infinitas: modo reuolutiones sunt causæ infinitæ & causatæ: cuius rationem dicit, & sententia eorum est necessaria, quia secundum ipsorum radices, possibile est iudictum partis differre a iudicio totius, & per consequens possunt omnes partes esse causatę & causæ, & totum incausatum semper: quoniam totum differt a partibus, vt fingit Alga. (Et hæc verba.) Nunc reprobat illam solutionem: & quia tria illa solutio posuit, scilicet, quod causæ per se possunt esse infinitæ. Secundo, quod ens diuiditur per possibile & necessarium, intelligendo possibile habens causam, & necessarium carens causa. Et tertio, quod possibile est aliquod totum esse incausatum, cuius quælibet pars sit possibilis & causata. Ideo hos tres errores remouet, & primo primum, dicens, & hæc verba absque dubio sunt sophisticalia diuersis modis, immo tribus modis, prout tres ponit errores: & ponit primū, dicens, vnus est, quoniam peripathetici non concedunt causas infinitas per se, vt in præcedentibus declaratum fuit. & ampliat dictum, dicens, licet, idest quantumcunque illę causę sint de natura possibiliū, aut de natura necessariorum, sicut supra dictū fuit. vult dicere, quod siue causę sint possibiles, siue entes necessarię non possunt esse infinitę per se, immo oportet F quod sint finitę omnino.

Dubitatio, Solutio. Sed est dubitatio, quia non videtur, quod Alga. concesserit causas infinitas per se, quoniam ipse non concessit nisi reuolutiones infinitas: & tamen non sunt causę per se. Respondetur, quod Auerro. reprobat Alga. in hoc tantum, quod dixit reuolutiones esse causas: quoniam non potest ponere illas causas esse nisi per se, quoniam reuolutio agit virtute propria, & non virtute prioris reuolutionis, nec virtute sui orbis, immo orbis illius virtute eius agit: quia cœlum non agit nisi motu, & lumine. verum est quod reuolutio orbis inferioris agit virtute reuolutionis orbis superioris, sed hoc non remouet rationem causę per se, hoc autem non concedit Aristo. quoniam Aristo. non vult quod vna reuolutio agat, sed congregatio omnium reuolutionum. & sic apparet quomodo bene Auer. reprobat Alga. in primo errore. (Et sophistic:) Nunc ponit secundum errorem, scilicet Auicen. qui etiam fuit Alga. & primo præponit errorem loco antecedentis, dicens, & sophisticatio Auicē. hęc est quę sibi potest dici sic. si ens diuiditur ad possibile esse, & necessarium, & intellexemus pro possibili id, quod causam habet, & pro necessario id, quod non habeat causam: hoc est antecedens, statim ponit consequens: tunc. non potest demonstratione probare esse possibile, causas esse infinitas secundum successio-

A nem.quod probat:quia dato,supp.quod causę sint infinitæ, aggregatio earū erit sine causa,cum sit æterna:& ideo dicit, sequitur enim quod illę causæ essent de entibus causas inhabentibus.i.non habentibus, sicut apparet in congregatione ex omnibus reuolutionibus.ergo essent de genere necessarij esse.& ampliat inconueniens dicens,immo quod plus est,sequitur apud philosophos quod est possibile vnum constitui ex infinitis causis,cuius quęlibet ipsarum sit noua, totum tamen est æternum.& addit quod non est dubium, quod hic error accidit Auicen. quia diuidit ens ad habendam causam, & non ad habendam causam: sed, si ipse diuisisset ipsum modo a nobis facto, non sequerentur eum prædicta argumenta.

Sed hic sunt duę quæstiones.primo,quia non videtur quod diuisio Auerro. differt a diuisione Auic. secundo,quoniam si differt,non videtur sequi quod adduxit Auer.contra Alg. Ad primum debes scire, ꝙ licet diuisio entis sit per causam,& causatum apud Auer.& per possibile, & necessarium apud ipsum,& in hoc cum Aui.conueniat,differt tamen,quoniam Aui.vult ista conuerti.s.possibile,& habens causam,& econtra,& necessarium,& carens causa,et econtra. Auer.aut non vult illa conuerti:aliquod enim est habens causam, cuius natura non est entis possibilis.vt quælibet intelligentia citra primam.& aliquod est habens necessitatem,& tamen non caret causa.& ideo bene sequitur inconueniēs ad Aui.prædictum.s.quod non potest probari esse causas infinitas,quoniam congregatio earum erit æterna,ergo carens causa:quod est fallum: apud Auer. non valet:quoniam,licet sit ęterna,tamen habet causam: & sic apparet solutio quæstionum insimul. (Sed id,quod dixerat.) Nunc reprobat ipsum de tertio errore, & primo proponit illum, secundo remouet illum,& successiue circa hoc remouet alia dicta eius, vt dicam.dicit ergo primo, sed id,quod dixerat,quod antiquū potest constitui ex infinitis,concessis preteritis reuolutionibus infinitis, hoc est error. (Diximus quod est.) Nunc remouet illum dicens, dicimus quod est falsum,quia tale antiquum dicitur de antiquo,quod est vnum. &, si litera non est corrupta, vult dicere ꝙ est permanens, & vnum semper æquiuoce:quoniam antiquum successiuum non transcendit naturam possibilis, vt dicit.12.Meta.com.41.sed habet de intentione æterni non cadere in non esse,ideo dicitur ęquiuoce: quoniam antiquum permanens,sicut cœlum est totum simul, & non habet naturam entis possibilis apud philosophos. (Item id, quod.) Adhuc ponit alium errorem.d.Item id,quod dixit Alga.videlicet,ꝙ sup.opinio philosophorum induceret nos ad concedendum,ꝙ necesse esse constituatur ex possibilibus esse, vt patet in exemplo de motu. (Nos dicimus.) Hoc reprobat.d. nos dicimus sup.qđ vno modo est verum,alio modo falsum, & dicit, quia si intelligeremus pro possibili & C necessario id,quod nos opinamur scilicet possibile,pro eo quod nō fuit, & post est,& pro eo,quod est,& post,non erit: necessarium, pro eo,quod semp est,tunc vere non sequitur falsum,vt apparet in motu cœli; esset enim idē, quod nostrum propositum. (Nos tamen dicimus.) videtur mihi, quod Auerro. narret modum,quomodo credit Alga.illud esse verum.& post exponit illum modum. ibi,(Intendit Alg.) dicit ergo in prima parte,nos tamen dicimus, quod Alga. intendit,quod si philosophi intendunt pro necessario id,quod causam nō habet, & pro possibili illud,quod habet sup. causam,adhuc vult, secundum hunc sensum,non esse falsum.ideo ait Alg.tunc non concederemus falsum esse, videlicet, quod incausatum.i.necesse esse constituitur ex infinitis causis: cuius rationem dedit Alga.d.quia, si poneremus quod esset impossibile, remouerentur ex hoc causę infinitę,vt supra deductum fuit:& sic vult Alga.quod exponendo etiam, vt alij philosophi exponunt,adhuc illud dictum est verum.(Item dixit.)adhuc ponit aliud dictum eius.d.Item dixit,& hoc est simile dicto dicentis, quod impossibile est antiquum constitui ex nouis:cuius contrarium patet ad sensum:qđ ponit.d.sed tempus apud eos est antiquum,& singulares reuolutiones sunt nouę & principiatę,& tamen aggregatum ipsarum est in principiatū,idest incausatū. ergo id,quod principium non habet,cōstituitur ex principiatis reuolutionibus: ergo fit principatio de reuolutionibus singularibus,sed non de aggregato ipsarū.

Dubitatio.
Solutio.

B

patet ergo quomodo Alga. verificauit suam opinionem, etiam exponendo illos terminos apud philosophos Arabes.(Intendit Alga.in hoc.) nunc exponit mentem Alga. post ibi, (Sed nos dicimus.) Dat modum verorum philosophorum intelligendi dictum Alga.dicit ergo.intendit Alg. in hoc, ꝙ non est impossibile incausatum constitui ex causis infinitis, sicut cōstituitur apud philosophos antiquum ex infinitis nouis: cuius rationes repetit. tempus nanq; apud peripatheticos est antiquum,& constituitur ex temporibus nouis: similiter motus cœlorum est antiquus apud philosophos,& reuolutiones, ex quibus est constitutus, sunt infinitę. (Sed nos dicimus.) Nunc ponit verum intellectum philosophorū peripatheticorum, Et debes scire, quod Alga. voluit totum aggregatum esse de se incausatum,& non habere causam, prout est aggregatum, immo de se necesse esse,& tamen constituitur ex infinitis partibus causantibus illud totum: quoniā partes sunt causę saltem materiales totius, secundo Phys.ergo vult quod totum sit simpliciter necesse esse, neutra tamen pars necesse esse: peripathetici volunt quod totum est æternum,& possibile esse,& ideo volunt motum ab alio perpetuari.s.a cœlo,& intelligentia mouente ipsum. conueniunt ergo, & differunt. conueniunt quidem, eo quia volunt illud æternum esse totum, eo quod fiat ex infinitis nouis differunt vero, quia Alga. vult illud totum esse incausatum, & independens, immo sine causa & necesse esse. peripathetici vero volunt quod illud totum,& si sit ęternum, quia est possibile ex se, tamen ab alio perpetuatur, & hoc declarauit Auer.12.Metaphy.com.41.& in.2.cap. de substantia orbis. hoc ergo dicit, sed nos dicimus quod philosophi respōdent ad Alg. in hoc, quod ipsi non concedunt reperiri antiquum constitutum ex nouis partibus, prout illæ partes sunt infinitę:& ponit argumentum, & post soluit illud apud philosophos d.immo philosophi fortiter de hac opinione fingent, idest sophisticabunt & forte litera est corrupta,& debet stare.(Fugiunt.) & materia plana est,& ratio ipsorum est, quia dictum aggregatum non euadet, quin copuletur ex partibus infinitis, aut finitis generabilibus & corruptibilibus.licet, si de finitis, ergo oportet concedere quod genus sit generabile & corruptibile, id est quod totum illud sit generabile. si de infinitis, ergo prædicti opinantes, ponunt quod sit possibile vel necessarium, quod illud aggregatum sit ab ęterno sine causa, a qua procedat: hęc erat vis philosophorum arabum: cui respōdet per philosophos veros.d.sed philosophi bene cōcedunt hoc,& opinati sunt quod talia genera,& eis similia sunt generabilia & corruptibilia, prout constituuntur ex possibilibilibus principiis.habent enim sine dubio causam extrinsecam, id est cœlum, & motorem, a quo prędicta genera ęterna procedunt:& ponit tunc illud, in quo conueniunt.d, & non putant ꝙ sit impossibile inuenire causas infinitas, quia sit, scilicet impossibile constitui antiquum ex nouis: immo, cum philosophis arabicis, peripathetici hoc concedant: cuius rationem dicit ꝙ philosophi dicunt ꝙ ponere motus diuersos in genere ab æterno, est necessarium concedere: quia hic est vnus motus in numero ab æterno, & dicunt ꝙ causa esse corporum generabilium & corruptibilium in partibus æternalibus in toto, id est quæ sunt genita in parte, id est secundum indiuiduum, ęterna in toto est: quia hic, id est motus primus est ens ab æterno in toto & parte, vt primus motor,& corpus cœleste,& hoc dicit, videlicet quia corpus cœleste,& infiniti motus sunt sempiterni in genere ex vno motu continuo in numero, qui est motus firmamenti, id est octaui orbis. Ex his habes differentiam vnam inter Auer.& Alga. (Et ille motus.) declarat quomodo sunt illæ partes,d.& illę motus non cōponitur ex pluribus reuolutionibus in actu, sed tm̄ in intellectu: quoniā partes sunt potentia in toto, fiunt aūt actu, vel per intellectum, vel per separationem.(Et motus.) Iterum redit ad primam differētiam.d.& motus supercœlestis corporis æternitatem accipit a suo motore, qui de eius natura continue semper mouere debet, & ponit differentiam inter hunc motorem,& eos, qui sunt hic.d.& non est de natura illius mobilis, ꝙ aliquotiēs moueatur,& aliquotiens non, sicut se habent mobilia inferiora: quare autē, non est huius naturæ in secundo capitulo de substantia orbis, & secundo cœli.com. 3,& in vltima disputatione declaratum est,& ego ibi declarabo, si Deus dabit

Cōuenientia, & differētia inter peripatheticos, & Algazelē.

D E F

A vitam. (Et est notandum.) hic vltimo vult summatim opiniones philosophorũ tractare, vt habeatur differentia, & conuenientia eorum plene. primo ergo ponit summam opinionem.d.& est notandum quod hominum opiniones in generibus, id est rebus generabilibus & corruptibilibus, æternis secundũ genus, sunt tres, licet duę primę, altera subdiuisa. erunt tres: quarum vna est, quod quodlibet genus est generabile & corruptibile, id est finitum a parte ante, & post, prout continet finita indiuidua. secunda vero, quod quoddam genus est ab æterno, videlicet sine principio, & sine fine, prout apparet cõstitui ex infinitis indiuiduis. Et subdiuidit hanc.d. sed hęc opinio duobus modis diuiditur, id est subdiuiditur in duo membra. aliqui dicunt quod talia genera acquirunt æternitatẽ ab aliqua vna causa necessaria, alioquin priuarent vicibus infinitis tempore infinito, id est infinities genita essent, & infinities corrupta: & hęc est philosophorum opinio. Alij vero opinati sunt, quod prout continet infinita indiuidua, optime potest dici quod sunt ab ęterno: & hęc est opinio eorum, qui æternales dicuntur, id est arabum, sic nominatorum. & per hoc patet differentia inter arabes, & peripatheticos, vt supra dixi: (Et est notandum.) declarat hanc diuisionem, dicens, & est notandum quod hę tres sunt opiniones distinctę, & omnes diuersitates in hoc proposito interuenientes ad istas, scilicet tres reducuntur: & addit vtilitatem harum opinionum, dicens, & ex his debet declarari, id est, conuenit consequi

B vtrum mundus sit ab æterno, aut non: & vtrum habuerit agens, aut non: quoniam prima opinio legis infert mundum non fuisse ab ęterno. secunda arabum forte negat causam primam. tertia sola bene infert ęternitatem mundi. (Et est notandum.) Nunc comparat has opiniões, dicens, & est notandum quod de istis tribus opinionibus duę sunt extremitates, & vna tenet medium. quod exponit, dicens, videlicet, opinio loquentium, id est theologorum est vna extremitatum, quę nouitatem mundi opinatur. Alia extremitas est opinio ęternalium, id est, arabum. Media inter eas est philosophorum opinio. (Patet ergo ex his.) Nunc vult remouere omnes alias, & concludere opinionem Aristotelis, dicens, patet ergo ex istis dictis, quod quicunque opinatur quod possibile sit ponere causas infinitas, & non possit obtinere, id est; concludere primam causam, opinio falsa est. ideo dicit, immo totum contrarium videtur, quod qui esse infinitatum causatum negaret, sicut facit opinio legis, nequiet, id est, nõ poterit primam causam ab ęterno afferere. Cuius rationem ponit, dicens, esse enim causatorum infinitorum primam causam æternalem infert, ex qua acquirit esse infinitum, alioquin essent finita genera, quę causa æterna quędam suorum indiuiduorum innouat continue, & sic manutenet genera: & hoc modo tantum probatur quod antiquum est causa innouatorum, & declarat esse innouatorum infinitorum, scilicet,

Nota

C per successionem, Debes scire, quod nulla opinio trium, ratione philosophica potest concludere causam ęternam, nisi opinio Auerrois, quoniam opinio arabum non: quoniam, si tota multitudo est de necesse esse de se, ergo non arguit causam superiorem. Iterum opinio legis, si ponit omnia esse finita, tunc non potest ponere principium abstractum esse, vt declarat Auerroes primo cœli, cõmen. 33. immo habet ponere ipsum esse corpus, quia omne nouum fit ex corpore, vt credunt philosophi. Sola ergo opinio Auerrois, & Aristo. concludit propositum: quoniam multitudo generatorum arguit successionem sempiternam, & illa arguit motum primum æternum, & ille arguit primum motorem abstractum esse: & totum hoc dictum est. 8. Physico. commen. 46. &. 47. &, licet hoc dicat Auerroes, tamen non demonstrat: quoniam lex nostra ponit, quod Deus sit virtus extra corpus, per hoc, quia causat sine transmutatione: & hoc philosophi non viderunt, immo in hoc fuerunt cæci: & hoc dixi sæpe in disputatione prima.

Ponẽtes oĩa finita eẽ, nõ possunt ponere principium abstractum esse.

Lex nostra.

A L G A Z E L.

AIt Alga. respondens pro Philosophis quæstioni, quam fecit eis. Si autem diceret reuolutiones non reperiuntur in aliqua hora, neque

formæ elementorum, sed id, quod reperitur ex eis, est vna forma in actu, & id, quod non reperitur, non denominatur a finitate, neque ab infinitate, nisi cum imaginetur in imaginatione esse eorum. & non est inconueniens id, quod consyderatur in imaginatione, licet fuerint consyderata, quòd sint aliqua earum causæ aliquorum. nam homini hoc euenit in imaginatione sua. Sermo autem est in entibus, prout sunt, non in entibus in intellectu: & nihil remanet, nisi animæ mortuorum. Et iam concessit aliquis Philosophorum in hoc, quòd fuit vna æterna ante alligantiam eius in corporibus, & apud separationem ex corporibus vniuntur: & non erit eis numerus, quanto magis vt denominetur quòd non habet finem. Et dixerunt alii, anima sequitur complexiones: & mors est priuatio eius, & non habet consistentiam in se absque corpore: igitur non est esse animę, nisi cum viuunt. & vita, quæ reperitur, includitur, & non aufertur finis ab ea. quę vero non sunt, non denominantur omnino, nec finito, nec priuatione eius nisi existimatione, cum ponantur in esse. D E

ALGAZEL.

At etiam Alga. Et responsio, quòd hæc dubitatio de animabus plurimum eius euenit nobis ab Auicenna, & Alpharabio, & verificantibus ex eis, cum iudicauerint quòd anima sit substãtia existens per se. & est opinio Aristo. & expositorum Antiquorum eius. Et ei, qui declinat ab hac via, dicimus an imaginetur quòd innouetur in omni instanti aliquid permanens, vel ne? si dixerit quod non, est falsum. si vero quòd sic, dicimus, cum cõsyderauerimus omni die innouari aliquid, & permanere aggregata, sunt profecto hucusque entia infinita, & reuolutiones, licet fuerint incisæ, peruenire quidem aliquod ens ex eis, quod permanet, & non finitur, non est falsum. & hac consyderatione quiescent dubitationes. & non est opus nobis declarandi an sit hoc permanens anima, aut homo princeps, aut Diabolus, aut Angelus, aut sit quicquid vis ex entibus. & hoc sequitur eis omnimode, cum affirmant reuolutiones infinitas. F

Introducit Alg. respondentem pro philosophis in duobus punctis, vt videbitur. d. & ait Alga. respondens pro philosophis in illo argumento, quod cõtra eos posuit: &, si aliquis diceret, quod reuolutiones non reperiuntur in actu, neque formę elementorum, sed sup. in successione: immo id, quod reperitur pręsens, id est, actu, nequit, id est, non potest aliquo modo denominari de finitate, & infinitate, nisi in intellectu tantum: sed nos loquimur de realibus entibus, non de imaginabilibus: & sic patet quod non datur infinitum apud philosophos. Non ergo remanet. hic remouet aliam quęstionem contra philosophos, & est secundus punctus dubij. dicit ergo, non ergo remanet aliquid aliud, in quo possumus ambigere, nisi de animabus mortuorum: vult dicere quod potest esse quęstio de animabus mortuorum: quoniam vel remanent, vel non. si remanent, ergo sunt infinitę: cum apud philosophos mundus est æternus: si non remanent, erunt corruptę contra philosophos. Soluit dicens, & quidam philosophorum dicunt, quod animæ hominum sunt vna ab æterno ante aduentum eius in corpus, & præter separa-

A tionem, idest, post separationem vniuntur, & fiunt vnum, absque aliqua mutatione: maxime, quia de infinitate nequeunt denominari. quomodo autem intelligitur hæc opinio in solutione, 23. dubij primę quęstionis verificatum est, attamen amplius dicam in solutione huius dubij. (Alij vero.) hic ponit aliam euasionem dicens, alij vero peripatheticorum dicũt, quod anima sequitur complexionem, & dicunt quod mors non est nisi ipsius, id est, animæ priuatio: immo dicũt, quod de seipsam sustentare nequit, id est, non potest existere sine corpore: ergo anima non habet esse nisi in viuentibus, & viuentes sunt terminati, & numerabiles, & ideo animæ non possunt de infinitate denominari, neque priuari, id est, dici infinitę, neque aliquo modo denominari possunt de finitate, neque infinitate, nisi ab intellectu: & sic patet secundus modus euadendi. (Item dixit plus.) adhuc ampliat dictum Algazel. d. Item dixit plus Algazel, quod responsio huius dubij clare reperitur ab Auicen. & ab Alpharabio: & opinio veracium philosophorum est, quod anima est substantia per se existens, vt habent ab Aristo. & primis commentatoribus. (Et si aliquis.) hic Algazel adhuc facit. q. quoniam, licet sit euasio ad id de anima, attamen adhuc simpliciter non euadis. vnde dicit, & si aliquis ab ista opinione deuiaret, petendum est ab eo, vtrum esset imaginandũ quod in quolibet mouetur aliquod, id est, generatur, & post remaneat, aut non est possibile ad imaginationem: si non, scilicet esse possibile ad imaginationem,
B dicimus quod est falsum: quis enim non potest imaginari in quolibet die fieri aliquid, & ipsum remanere. Si primo modo, dicimus quod si quolibet die imaginemur innouationem cuiusdam rei, & quod remaneant omnes illæ res. copulentur igitur vsque modo. ergo tota multitudo sine dubio erit infinita. ergo, licet tu euadas de anima, non de possibili euadis. Et ideo concludit modum ordinandi dubii. d. vnde, hoc modo debent dubia ordinari. (Et non est curandum.) ostendit qualiter, licet dubium de anima sit solutum, simpliciter tamen non est solutum: & d. & non est curandum vtrum id, quod remanet, sit homo, aut anima, aut Dęmon; aut Angelus, aut quodcunque ens fuerit: vult dicere quod casus debet intelligi de quacunque re. ponitur ergo illa res esse in quolibet die, & remanere, vt supra: & patet argumentum. volo autem per illam rem indifferenter hominẽ, vel animam, &c. ergo, licet sit solutum de anima, non tamen simpliciter est solutum. (Id enim, quod.) hic tandem soluit. q. secundum opinionem veram, dicens, id. n. quod dictum est, sequitur opinionem dicentis, quod reuolutiones præteritę sunt infinitæ, id est, sequitur ad philosophos, non ad me.

SED POTEST esse quęstio non solum contra philosophos, sed contra eos, &c. diuidatur hora in partibus proportionabilibus minoribus terminatis versus 3. tunc volo quod in prima Deus faciat vnum lapidem, vel saltem ad imagi-
C nationem fiat, vt ipse ponit: & secunda alium, & continue remaneant: ergo, cũ hic fuerunt infinitæ partes proportionales, erunt de facto in fine horæ lapides infiniti. Tu vero soluas pro te, & philosophis: est argumentum friuolum, & non dignum hoc loco.

A V E R O E S.

AIt Auer. Responsio autem ex Philosophis, quòd reuolutiones pręteritæ non sunt, & sic formæ elementorum præteritæ generatę ab inuicem non sunt, & quod non est non denominatur, nec finitate, nec infinitate, non est rñsio vera. & iam pręcessit hoc. Et quod dubitauit contra eos de credulitate eorum in animabus, non est aliquid huius in opinionibus Philosophorũ. & permutare de quęstione in quęstionem est operatio sophistica.

Hic Auer. reprobat Alga. in illis, quę philosophis imposuit, &. d. dicimus nos quod id, quod respondit nomine philosophorum, videlicet, quod reuolutiones

preteritę sunt priuatę, & quod priuatum nequit denominari de finitate, neq; de D
sufinitate, non est vera responsio: & nos hoc declarauimus in precedentibus: di.
ctum enim est quod, licet non dicatur infinitum actu, dicitur infinitum in po-
tentia permixta actui. (Et id, quod.) Nunc tangit secundum punctum. d. & id,
quod dubitat super philosophos, scilicet, de ipsorum opinione in anima, dicimus
quod hoc, scilicet, sua responsio non est philosophorum opinio: & tunc se excu
sat, & patet. Debes scire, quod illa prima opinio de anima, d. quod anima est
vna ante aduentũ ad corpus, & post, & dum est in corpore multiplicatur: potest
intelligi duobus modis. Vno modo, quod ista multiplicatio fiat secundum rem
ipsi animę, ita quod ipsa anima, dum corpori vnitur, est multa secundum rẽ, dum
separatur, vniatur secundũ rem, & fiant omnes vna: & hęc videtur opinio attri
buta Platoni, vt fuit visum in prima disputatione. Alio modo, potest intelligi

Attributa opinio Platoni de anima.

quod anima, prout est intellectus, est vnus numero, prout intelligitur in corpore,
efficitur multa secundũ respectus & habitudines multas, non quidẽ respectibus
& habitudines inhęrentibus ipsi intellectui, sed corporibus, in quibus vnitur: et
hęc est opinio Aristo. & Auer. vt recitatum fuit in prima disputatione in fol. 23.

Opinio Aristo. et Auer. Positio nostrę legis.

Sed quomodocunq; intelligitur est falsa, & non est credibilis. Immo lex no-
stra ponit, quod animę mortuorum remanent post, & quędam in gloria: vt illę,
quę fecerunt bene, alique damnatę, vt illę, quę peccauerunt: & hęc est opinio
Auice. & Platonis, vt puto. Potest tamen ista opinio famosa secundum pri- B
mum intellectum adhuc exponi: quoniam vnus vir coetaneus meus volebat il-
lam esse mentem Platonis. Ideo debes scire quod, sicut materia efficitur actu

Sicut materia pp formas actu efficitur diuersa, ita formę diuersantur propter materiam.

diuersa propter formas, ita formę actu diuersę propter materiam: sicut ergo ma-
terię, dum carent formis, est vna materia priuatiue per priuationem differentia-
rum facientiũ eam diuersam, vt dicit Auer. 12. Met. com. 14. ita animę, dũ carẽt
materijs diuersis, possunt dici vna anima priuatiue, pro quãto actu non sunt in si-
tibus diuersis, nec locis diuersis: possunt tamen esse, prout dicunt habitudines ad
corpora diuersa. Et sic potest intelligi, quod animę sunt multa, dum sunt in
corporibus actu, ante tamen quam veniant ad corpora, vel postquam remouen-
tur, cum careant differentiis, quibus erant multę, possunt dici, vnificari, &
fieri vna anima actu, licet plures potentia, prout possunt vniri diuer-
sis corporibus, quando iterum intrabunt corpora: & si hęc opinio
imponitur Pla. & dicunt quidam ꝙ opinio legis non est
contraria huic, nisi in hoc tantum: ꝙ istas animas po-
nit nouiter creari, Plato autem simul cum mun-
do omnes animas factas esse dicit. & quomo-
docunq; sit, ego non curo: sit igitur de-
clarata in tantum. Et sic consuma-
ta est expositio quartę dispu-
tationis Auer. contra Al-
ga. cum Dei laude,
& beatę virgi-
nis Ma-
rię.
*

DISPVTATIO QVINTA.

DE DECLARATIONE, QVOD NON POSSVNT AFFERRE RATIONEM, QVOD DEVS GLO. SIT VNVS: & quod impoſsibile eſt ponere duo neceſſaria in eſſe, & quodlibet eorum non habeat cauſam.

ALGAZEL.

B

IT Alga. Ipſi autem adducunt rationem in hoc duabus viis. Prima quidem eſt, quia dicunt, ſi eſſent duo, tunc eſſet aliquod neceſſarium in eſſe, dictum de vnoquoq; eorum: & id, de quo dicitur neceſſarium in eſſe, aut erit neceſsitas eſſe ſui ex ſe, & non imaginatur quòd ſit ex alio: aut neceſsitas eſſe ſui erit ei ex cauſa, & ſubſtantia neceſſarii in eſſe erit cauſata, & determinat cauſam, ex qua eſt ei neceſsitas eſſendi. Nos autem non intelligimus per neceſſarium in eſſe, niſi id, cuius eſſe non habet alligantiam cum cauſa aliquo modo. & exiſtimauerunt ꝙ ſpecies hominis dicitur de Socrate, & Platone, & non eſt Socrates homo ex ſe. nam, ſi eſſet homo ex ſe, nō eſſet Plato hō, ſed ex cã, q̃ poſuit eum hominem, & iam poſuit etiam Platonem hominem, & plurificatur humanitas plurificatione materiei prouenientis, & alligantia eius in materia intelligibili, non ex ſubſtantia humanitatis. C & ſic conſtitutio neceſsitatis eſſe neceſſario in eſſe, ſi eſſet ex ſe, non erit niſi ei. nam, ſi eſſet ex cauſa, tunc ipſum eſt cauſatum: & non eſt neceſſarium in eſſe: ergo apparet ex hoc quòd neceſſarium in eſſe impoſsibile eſt quin ſit vnum. hic eſt ſermo, quem poſuit Alga. Deinde dixit.

ALGAZEL.

AIt Alga. reſpondens per viam contradictionis. Dicimus cum dicitis aliqua neceſsitas in eſse, quæ eſt neceſſario in eſſe, aut eſt ex ſe, aut ex cauſa, eſt diuiſio falſa in poſitione ſua: q̃m nos declarauimus ꝙ dictio neceſsitatis in eſse tolleret multas expoſitiones, niſi intelligat per eam ablationem cauſæ, & vſus fuit hac dictione. Et dicimus ꝙ non eſt falſum conſtituere duo entia non habentia

primum, quorum alterum non sit causa alterius. &, cum dicitis quòd D
non habens causam non habet causam aut ex se, aut ex causa, est diui
sio falsa. nam ablatio causæ, & non indigere causa, non quæritur de
eo causa. Et quid valet sermo dicentis quòd non habens causam, si
non fuerit ei causa ex se, aut ex causa, cum dictum nostrum non habe-
re causam, sit negatio absoluta, & negatum absolutum non habet cau
sam, & non dicitur de eo quòd sit ex se, aut non ex se. Si vero intelligi
tis per necessarium in esse attributum secundum necessitati in esse, præ
ter quòd sit ens, cuius esse non habet causam, non est quidem intelligi
bile in se. & quod attribuitur tibi de dictione ablationis causę in esse
eius, & est negatum absolutum, non dicitur de eo quòd sit ex se, aut ex
causa, vsque quo ędificemus in positione huius diuisionis quęstioně,
& significat quòd hæc sit demonstratio fallax, quę nihil est. sed dici-
mus quòd aliquid esse necessarium in esse est quòd eius esse non habet
causam, nec habet causam vt sit absque causa omnino, & esse eius sine
causa non est causatum etiam ex se, sed non est causa esse eius, nec cau- E
sa quòd sit sine causa omnino. Et hæc diuisio non innititur aliquibus
attributis constitutionis, quanto magis vt reducitur ad negationem.
Nam, si aliquis dixerit nigredo aut est color ex se, aut ex causa, si ex se,
oportet vt non sit rubedo color, & vt non sit hęc species, scilicet colo-
ris, nisi substantiæ nigredinis. si vero nigredo esset color ex causa, quę
posuit eam colorem, ergo intelligitur nigredo, quæ non est color, i. nō
ponit eam causam colorum. nam omne, quod constituitur substantia,
additum substantię ex aliqua causa, potest consyderari priuatio eius
existimatione, licet non verificetur in esse. & ideo dicit quòd hæc diui
sio est fallax positione, & non dicit quòd dicere nigredinem esse colo-
rem ex se sit sermo quòd impossibile est vt sit ex alio quàm ex se &
Lōge diuersa veustiora verba. sic non dicit quòd dicere hoc ens est necessarium in esse ex se, i. non ha-
bens causam in esse suo, quòd sit sermo quòd impossibile est vt sit ex
causa, alia a substantia sua. F

IN ista quinta disputatione disputant philosophi de vnitate primi. Cum enim
disputauit de ęternitate simpliciter, & post de effectu primi circa ipsum mun-
dum, & de rationibus philosophorum circa hoc: reliquū est aggredi in hac quin-
Dubitatio. ta de vnitate primi, & quęstiones facere. Dices: videtur ꝙ Auer. peruertat or-
dinem, quoniam Aristo. primo cœli, vt narrat Auer. tractat de infinitate mundi,
an scilicet mundus sit finitus, vel infinitus. Et vtrum sit vnus, vel plures: &
istum ordinem seruat, quoniam primo tractat vtrum mundus sit generabilis &
corruptibilis. secundo, vtrum sit vnus numero aut plures. & ait Auerro. ꝙ hoc
facit propter scientiam de vnitate & æternitate primi, vt patet ibidem commen.
33. &c. Ergo Auerro. si tractaturus erat de vnitate primi, cur non tractauit an sit
finitus an non, & an vnus an non, postquam tractauit de generatione & corru-
ptione eius. Dicendum, quod si probatum sit mundum habere agens, erit pro-
batum ipsum esse finitum in magnitudine, vt dicit ibi Auerroes. &, quia disputa-
uit Auer. an mundus habeat agens, ideo non opus fuit tractare an sit finitus in
quantitate. Item, quia solu. vnitatis mundi præsupponit hic: quoniam, non dispu-
tat vtrum Deus sit vnus, sed vtrum vię sapientum sint demonstratiuæ, ideo non
curat tractare de vnitate mundi: quoniam, iam disputatio non vertitur vtrum
mundus sit vnus, vt patet in titulo disputationis pręsentis. In primo igitur du-
bio adducit

A bio adducit Algazel viam philosophorum, & dicit. Ait Alga. viæ sapientum sunt duæ, quarum prima hæc est: & primo ponit vnam hypotheticã. d. si essent duo necesse esse, igitur prædicaretur necesse esse de quolibet illorũ: & per hoc vult habere istam minorem, vbi duo sunt necesse esse, necesse esse prædicatur de pluribus eiusdem rationis. Deinde accipit maiorem. d. & id, quod sic se habet, id est & id, quod prædicatur de pluribus necesse esse, nõ euadet quin sit sua necessitas de seipso, non per aliud, aut ex causa: vult ergo, quod argumentum sic componatur: omne prædicatum de pluribus necesse esse omnino oportet, vel prædicetur de illis a se, & non ab alio, vel ab agente dante illis illud prædicatum. Deinde accipitur minor prædicta: sed, vbi sunt plura necesse esse, necesse esse prædicabitur de illis pluribus necesse esse: ergo in prima figura necesse esse non euadet quin prædicetur de illis, aut a se, aut ab alio. & statim cõtradicit vni membro, dicens. & supp. si ab alio, oportet quod esset causatum: & nos non sic intendimus de eo. (Et frequen es.) Hic declarat maiorem. Et debes scire, quod via prædicta potest componi in prima figura, vt dictum est, & in secunda sic: omne, quod pluribus inest secundum prædicationem & verificationem causatũ est illis ab aliqua causa: sed necesse esse non causatũ est pluribus aliquo modo: ergo non inest pluribus: vtriusque ergo syllogisticæ formæ vna est maior: ideo hic probat illam maiorem per exemplum. secũdo ibi, (Similiter, si necessitas.) statim accipit minoris vim, prout formatur in secunda figura. Dicit ergo, & sequentes hanc viam opinamur quod species hominis dicitur de Petro, & Guil-

B lelmo: & Petrus non est homo de se: immo, si nanque nõ esset Guillelmus actu, non esset de se homo: quia potest esse Guillelmus: dico non esse hominem de se, nisi aliqua causa posuerit eum hominem, & posuerit Petrum hominem, ergo humanitas est multiplicata & materia præsens: sed dependentia dictæ multiplicationis de materia est quid intelligibile de se, non de substantia humanitatis, ideo hoc fuit ab agente. Deinde accipit minoris vim, prout componitur in secunda figura. d. similiter, si necessitas est in necessario esse de se, tantum sibi inuenitur: vult dicere, sed necesse esse non est causatum ipsi necesse esse ab alio: & hęc erat minor: cuius rationem dicit. si, enim ab aliqua causa produceretur, esset ergo causatum. non ergo necessarium esse apud eos: & sic patet minor, conclusionem supplet statim. d. patet ergo ex hoc, quod necesse esse est sine dubio vnum. (Hucusq;.) Hic vult adducere sol. Alga. ad argu. philosophorum, & ait. hucusq; sunt Alga. verba. demum respondet Alga. philosophis. d. ꝙ totaliter illud, quod dixistis, ꝙ si essent duo necesse esse, & c. diuisio erronea est. vult dicere ꝙ illa diuisio, aut ipso seipso est necesse esse, aut ab agente, est diuisio erronea. Quod declarat. d. nos enim declarabimus, quod vocabulũ necesse esse est dubitabile, nisi intelligatur per id, quod causam non habet: necesse esse ergo idem est, quod cau-

C sam non habens. Ideo concludit. d. vnde, si hęc sit huius vocabuli intentio dicimus quod non est impossibile ponere duos imprincipiatos, id est incausatos esse necessarios: & pro sic quod nullus ipsorum sit causa alterius: ideo concludit, ergo quando dicitis quod id, quod non habet causam, caret causa de seipso, aut caret causa ex alio, est diuisio in se erronea: cuius rationem dicit, quia intẽtio causæ, & non indigere esse de causa, id est quia ratio causæ, & pro, id est non indigere causa, non oportet ab aliquo causari, id est quod causa nõ habeat causam, nõ habet ab alio. Huius autem dat rationem: cuius minorem primo accipit. d. quia non habere causam pura negatio est, & pura negatio non habet negationem, id est causam negationis, ideo ait ꝙ illa diuisio est erronea: neque pertinet dicere ꝙ illud, sup. sit de se, aut nõ de se. vult dicere ꝙ, sicut hæc diuisio erronea est, homo est rationalis, vel irrationalis, ita in proposito necesse esse habet causam, vel non habet causam, & per hoc ad formam argumenti negatur maior, licet enim necesse esse prædicatur de pluribus, non oportet quærere, aut a se, aut ab alio. (Sed, si intenderetis.) Vult cõfutare illud, quod Plato credebat: vbi debes scire, quod necessarium potest dupliciter exponi, vno modo priuatiue, pro eo, quod non habet causam: & sic est vera expositio. alio modo, pro eo, quod est sempiternum & semper eius, non quia caret causis esse, sed quia caret causis cor-

ruptibilitatis, vt dicit Auerro. in vltimo de substantia orbis. & sic exponitur po D
sitiue: dicit ergo, sed intenderetis sup. vos philosophi pro necesse esse secundum
denominationem secundam. i. positiue, præter quod est ens sine causa. i. non in-
telligendo primo modo. s. pro eo, quod caret causa, tunc non per se intelligitur. i.
non est per se intelligibile: quoniam, sic exponendo, etiam contingens est ne-
cessarium: quoniam aliquod est contingens, vt cœlum apud hos, quod est sem-
piternum, erit igitur necessarium, ideo concludit vnde, ex hoc patet quod hæc
demonstratio philosophorum est picta, & sine radice. Et debes scire, vt tactũ
est in disputatione quarta. quod doctrina philosophorum arabum est, quod ista
sint synonyma, ens sine causa, & necesse esse. Et hæc. s. ens habens causam, &
contingens esse. opinati enim sunt, quod omne causatum sit nouum. i. dependens,
& omne dependens apud eos est ens in sui natura possibile. & ideo dicunt quod
necesse esse, & carens causa sunt idem omnibus modis. Et propter hoc ad for-
mam quæstionis manifesta est sol. quoniam, & si necesse esse de pluribus prædi-
cetur, & in pluribus sit, non possumus quærere causam, cur insit: quoniam, tunc
eius, quod non habet causam, causam quæreres. (Immo dicimus.) Cum dedu
responsionem viæ philosophorum, adhuc declarat illam. d. immo dicimus, qd
intentio dicti vocabuli est id, quod non habet causam: & tunc addit neque ipsum
non habere causam procedit a causa. (Et hæc diuisio.) Remouet obiectionem,
quoniam posset dici quod ego volo intelligere necesse esse positiue: hoc remo- E
uet. d. & hæc diuisio sup. quæ ponitur in maiori, non tendit. i. dirigitur erga de-
nominationes affirmationis. i. inquantum illam extrema capiuntur positiue: cu-
ius rationem dicit, quia id. i. necesse esse reducit ad negationem, quod intelligo
prout distinguitur a possibili, oportet, vt negatiue intelligitur. V. g. si aliquis.)
Hanc responsionẽ iterum per exemplũ declarat, d. V. g. si aliquis diceret, qp ni-
gredo est color, & peteret, aut ex se, aut ex causa. Si de se, oportet quod rube-
do non sit color, & oportet qp hæc species coloratio nõ reperiatur nisi in nigre
dine. Si vero nigredo color fuerit ex causa, oportet qp intelligitur qp nigredo nõ
sit color, nisi causa poneret eã colorem: cuius rationem dicit, id enim attribuitur
substantiæ, quod est additum supra substãtiam ipsius ab alio: ergo, si nigredo co-
lor esset attributiue, tunc ab alio esset color. (Forte priuatio.) Hic respondet huic
exemplo, & vult quod aliquis possit imaginari quod nigredo sit color de se. i.
non ab alio, & de pluribus prædicatur color: quoniam illa negatio non est vera
in rerum natura existens, sed tãtum in mente. hoc dicit, forte priuatio potest in-
tellectu imaginari. i. concipi, quamuis realiter reperiri nequeat. (Sed dicetur.)
Replicat hanc responsionem. d. sed dicetur, quod hæc diuisio est erronea secun
dum hanc positionem. i. si intelligitur negatiue, tunc illa diuisio est erronea, si-
cut dictum fuit. Vnde, non est opinandum qp si nos diceremus, qp nigredo est co F
lor de se, qp sit possibile dicere qp sit non de se: quoniam non potest intelligi ali-
quod esse de se tale, & tamen intelligibile esse non de se tale: &, ideo si magni-
tudo est color de se frustra quæritur an de se, aut ab alio. i. non de se: qm̃ nullus
potest imaginari ipsam esse non de se, postquam ponitur de se talis. Et tũc appli
cat sequens ad propositum. d. similiter est dicendum, quod hoc ens esse necessa-
rium per se prohibet nos dicere quod sit non per se: ita quod ex hoc, id est, has
diuisione sequitur impossibile falsum. q. d. quod sit necesse esse, est necesse esse,
cum hoc sit dicere, esse ens sine causa. ideo, non potest fieri diuisio, & quærere
vtrum hoc ab alio, aut a se: quia nullus potest ambigere quod sit ens ab alio: &
sic patet solutio.

AVEROES.

AIt Auer. Hæc via præcipue est via Auicennæ: & nõ est via ali
cuius Philosophorum Antiquorum: & est sermo compositus
ex propositionibus generalibus, quæ quasi dicuntur

A ce:& ingreditur in eas propter hoc quæstio, & contradictio multotiens.quare cum diuidantur ista,& speculetur intentum eorum, appropinquatur sermonibus demonstratiuis. Et sermo Alga. in prima diuisione quòd sit diuisio corrupta est sermo non verus. nam ipse dicit quòd id,quod intelligitur de necessario in esse,est id, quod non habet causam, & tamen, si aliquis dixerit de non habente causam aut non habet causam ex se, aut ex causa, esset sermo falsus. & sic sermo dicentis in necessario in esse,aut erit necessarium in esse ex se, aut ex causa.& non est sic. Attamen sermo est an sit necessarium in esse ex natura sibi propria,ex eo ꝙ est vnum numero, aut ex natura communi ei,vt dicimus an Socrates sit homo,ex eo ꝙ est Socrates, aut ex natura communi ei,& Platoni.si autem esset homo,ex eo ꝙ est Socrates,non reperiretur humanitas alteri.si vero esset ex parte naturę communis,tunc est compositus ex duabus naturis,vniuersali, & particulari.compositum autem est causatum:& necessarium in esse nō habet

B causam:ergo necessarium in esse est vnum. cum autem sermo profertur hoc modo,sermo Auicennæ erit verus. Et,cum dixit & negatum absolutū non habet causam,& nō dicitur de eo ꝙ sit ex se, aut ex alio, nō est sermo verus ēt.quoniā res iam negatur à re,aut propter aliquid simplex sibi propriū:& est id,quod hic debet intelligi,cum dicit ex se, aut ꝑp attributum ei non propriū:& est id, quod debet intelligi hic, cum dicitur causa. Et,cum dixit ꝙ hoc non est verū in attributis affirmatiuis,quāto magis negatiuis. * & contradixit huic per exemplum, quod adduxit de nigredine,& colore. Et dispositio sermonis eius est ꝙ,cū dicimus de nigredine ꝙ sit color,nō diuidit verū & falsum de eo sermo dicētis aut erit color ex se,aut ex causa.sed ambo sermones sunt falsi.nam,si esset color ex se,necesse est vt non sit rubedo color.quemadmodum,si esset Socrates homo ex se, necesse est vt non sit Plato homo.si vero esset color ex causa, necesse est vt sit hoc attributū additū substantiæ:& omne,quod est additum substantiæ, potest imaginari

* Hucusq; antiquus, sequētia vero desiderantur in eo.

C ex se absq; addito.& hæc positio facit vt sequatur ꝙ imaginetur nigredo absque coloreitate.& hoc est falsum.attamen est sermo sophisticus propter æquiuocationem nominis causæ. Et etiam cum dicimus ex se,quoniam cum intelligitur de substantia oppositum eius, quod est per accidens,est verum dicere ꝙ colori reperitur nigredo ex se:& nihil prohibet quin sit alii,id est rubedini. cum vero intelligitur ꝙ sit nigredini ex causa,idest ex alia re vltra nigredinem,scilicet ex causa nō exeunte à re,non sequitur ex eo vt imaginetur nigredo absque coloreitate.nā genus est quid additum differētiæ,& speciei: & impossibile est imaginari speciem,aut differentiam absque genere.hoc tñ est possibile addito accidentali,nō autē addito substantiali.& sic diuidit verū,& falsum dictū nostrum,ꝙ color est nigredini ex se aut ex causa,i. ꝙ color aut inest nigredini, in eo ꝙ est substantia nigredinis, aut in eo ꝙ est quid additum nigredini.Et hoc est, quod intelligit Auicen-

na, cum dixit ꝙ necessarium in esse aut est necessarium in esse propter aliquid proprium sibiipsi, aut propter aliquid additum sibi: quod nõ est proprium, si propter aliquid sibi proprium non imaginantur ibi duo entia, & vnumquodque eorum quod sit necessarium in esse. si vero esset propter aliquid commune, tunc vnumquodque eorũ est compositum ex re communi, & re propria: compositum autem non est necessarium in esse ex se. &, cum sic fuerit, tunc sermo Alga. quid prohibet quin imaginentur duo entia, & vnumquodque eorum est necessarium in esse, est sermo falsus. Si autem diceret ꝙ iam dixisti ꝙ hoc est propè demonstrationem, & est manifestum ex eo ꝙ sit demonstratio, dicimus ꝙ iam diximus hoc, quoniam vis huius demonstrationis est vis sermonis dicentis ꝙ alietas inter duo posita necessaria in esse aut erit alietas in indiuiduo, & communicant in attributo speciei: aut in specie, & cõmunicant in attributo generis, & ambæ alietates reperiuntur in compositis. Attamen diminutio huius à demõstratione est, qm̃ declaratum est ꝙ sunt hic entia diuersa, & sunt simplicia, quæ non differunt in specie, nec differunt in indiuiduis, & sunt intelligentię separatæ. quare declaratum est de eis quòd necesse est vt sit in eis posterius in esse, & prius. sin autem, non intelligitur ibi alietas omnino. Demonstratio autem Auicennæ completur hoc modo. Necessarium in esse si esset duplex, aut erit alietas, quæ est inter ea numero, aut specie, aut prioritate & posterioritate. Si autem diuersitas, quæ est inter ea, est numero, tunc essent conformia specie. si vero esset diuersitas specie, tunc essent conformia genere, & secundum hæc duo necesse esset vt sit necessarium in esse compositum. Attamen, si esset alietas, quæ est abinuicem in prioritate & posterioritate, sequeretur vt esse necessarium in esse vnum, & est causa amborũ: & hoc est verum, ergo necessarium in esse est vnum, si non sunt hic, nisi hæ tres partes, quarum duæ cadent, & verificatur pars remanens, quæ necessitat separationem necessarii in esse circa vnitatem.

In intelligẽtijs nõ intelligitur alietas omnino.

Et sic videtur ꝙ nõ possumus ponere nisi prius & posterius in intelligẽtijs non autem alietas & identitas.

Nunc Auer. vult pertractare solu. pręsentis dubii, & primo ponit autorem huius vię. d. dicimus nos, quod hęc via, quam Algaze. dicit in vnitate, scilicet primi nomine philosophorum, tantũ ab Auicen. reperitur, non ab alio antiquorum philosophorum. Deinde addit naturam huius vię. d. & componitur ex vniuersalibus propositionibus: & membra eius, id est, extrema huius vię sunt sumpta ęquiuoce, id est, sunt multiplicia secundum ęquiuocationem, ideo est via altercanda. (Sed, si dicta.) Nunc vult ponere modum euadendi ab argumentis Alga. contra hanc, & primo pręponit hoc, secundo exequitur: dicit ergo, sed si dicta membra diligenter diuiderentur, id est, reducerentur ad vniuocum, & sup. Alga. respiceret intentum prędictę vię, faciliter possunt sup. membra reduci ad demonstratiuam viam. (Ergo quando Alga.) Nunc exequitur, & declarat quõ hęc via euidentiam habet. d. ergo, quando dixit Alga. ꝙ prima diuisio erat falsa, & erronea, non est verum: dico non est verum, eo quia ipse dixit ꝙ id, quod intelligitur de vocabulo necesse esse, est id, quod non habet causam. Vult dicere Auer. falsum esse necesse esse carere causa: quoniam intelligentię omnes sunt necesse esse apud philosophos peripatheticos, & tñ plane apud Ari. habẽt causam: est enim necesse esse a se, vt primum principium: & ab alio, vt reliqui motores, vt sępe dictum est, (Et, si forte.) Respondet Auer. ad formam, & primo pro-

A ponit argumenti vim. d. &, si forte aliquis diceret quod id, quod causam non habet: aut illud non habere est de se, aut ex causa. Respondet, dicimus quod hęc sunt verba absurda: quasi dicat, non concludentia ad propositum. Similiter, si aliquis diceret ꝙ necesse esse non euadet, quin sit necessarium, aut ex causa, est falsum: immo necesse esse procedit a propria natura communi Petro, & Gulielmo: & ideo, si primo modo intelligitur, non debet humanitas reperiri in alio. Debes scire quod Auer. vult, quod necesse esse potest capi duobus modis. vno modo, pro ipsa natura communi necesse esse, quę in se nihil aliud est nisi natura carens causa: & sic nō habet causam, & sic quęrere an habeat causam, an non, Auerroes cum Alga. acceptat illam diuisionem esse absurdam. Secundo modo potest accipi natura illa, prout coniungitur pluribus, & componitur pluribus, eo modo, quo humanitas potest dupliciter capi: vno modo in se, et sic non habet causam: alio modo, vt componitur Sorti, & Platoni: & sic, licet ipsa non habeat causam, compositum tamen ex humanitate & differentia vltima contrahente illam ad sortem, habet causam. & sic necesse esse habere causam non est absurdum. & hoc apponit d. Si secundo modo, tunc sine dubio componitur ex duabus naturis, videlicet vniuersali & particulari, & per hoc vult minorem: deinde accipit maiorem. d. sed cōpositum est causatum: ergo necesse esse habet causam: quod est falsum tam in se, quam vt alteri appropriatur: quod declarat. d. & Duplex necesse esse.

B necesse esse non habet causam, ergo necesse est vnū. & ideo concludit. d. patet ergo, quod qn̄ dicta via hoc modo ordinabitur, tunc erunt verba Auic. vera. potest ergo sic argui. omne cōpositum vel in se, vel alteri habet causam. sed primū necesse esse nec in se, nec alteri non habet causam: ergo nec in se, nec alteri est compositum, & per consequens non est vniuersale, & sic est vnum simpliciter. (Rursus id, quod.) vult nunc reprobare aliud dictum Alga. d. rursus id, quod dixit Alga. scilicet quod pura priuatio non habet causam, neque de ea dici debet, quod est ex se, aut causa, verba erronea sunt: quod probat, aliquid enim potest negari de aliquo, aut ab aliqua simplici re, id est, per carentiam causę tantum, vt debet hic intelligi, quando dixit de, id est, per id verbum de se, aut potest negari ex aliqua denominatione, id est, natura propria, id est, addita in eo, sicut debet hic intelligi in qualibet causa, Debes scire, ꝙ aliquid competit alicui per negationem, vt cœlo esse sempiternum, per priuationem causarum corruptionis: & hoc modo negatiue: & sic non habet causam aliqua negatio: competit alicui propter aliquid positiuum. Verbi gratia, homini per rationale inest hęc negatio inrudibile: modo hoc habet causam positiuam, ergo patet quod aliqua negatio potest habere causam, & aliqua non: & sic dictum Alga, falsum est. Deinde apponit vltimum peccatū. d. sed id, quod dixit, quod hoc nō verificatur, nisi Nota.

C de denominationibus, quę prędicantur modo affirmationis maximę. Dicendū ꝙ verificatur de eis, quę ponuntur modo negationis, vt nunc tactum est.

ALGAZEL.

Ait Alga. Secunda vero via eorum est, cum dicunt, si ponimus duo necessaria in esse aut erunt similia omnimode, aut diuersa. Si similia omnimode, non intelligitur numeratio, & secundatio. nam nigredines sunt duæ, cum fuerint in duobus subiectis, aut eodem subiecto, sed in duobus temporibus, cum nigredo, & motus in eodem subiecto, & eodem tēpore sunt duæ propter diuersitatem substantiarum earum. cum vero non differant ambæ substantiæ, vt sunt nigredines, cū vnitate temporis, & loci non intelligitur numeratio. Si autem est possibile dicere in eodem tempore, & eodem subiecto duas nigredines, tunc possibile est dicere in vnoquoque indiuiduo

ꝙ ſunt duo indiuidua, & tamen non diſcernitur inter ea alietas. Et, D
cum falſa ſit aſsimilatio omnimode, & non poteſt fieri abſq; alietate, & non erit in tempore nec in loco, non remanet niſi diuerſitas in ſubſtantia. & quotienſcunque diuerſificantur in aliquo, aut communicāt in aliquo, aut nō communicant in aliquo. ſi non communicant in aliquo, eſt falſum, qm̄ ſequitur ꝙ non communicent in eſſe, nec neceſsitate in eſſe, nec in eo, ꝙ vnumquodque exiſtit in ſe, non in ſubiecto. cū vero communicant in aliquo, & diuerſificantur in alio, erit id, ex quo prouenit communicatio, aliud ab eo, ex quo prouenit diuerſitas. & erit compoſitio, & diuiſio in ſermone. Attamen neceſſarium in eſſe, non eſt in eo compoſitio, nec diuiſio. &, ſicut non diuiditur in quantitate, ſic non diuiditur in ſermone declarante, cum non componatur ſubſtantia eius ex rebus, quarū connumerationem indicat ſermo declarans. ſicut eſt ſignificatio animalis, & rationalis de eo, quo conſtituitur quiditas hominis, quæ eſt animal rationale: & ſignificatio dictionis animal de homine alia eſt à ſignificatione dictionis rationale: E
& erit homo compoſitus ex partibus ordinatis in definitione cū ſermone ſignificante illas partes: & erit nomen hominis aggregatio earum. & hoc non imaginatur, & aliter non pōt imaginari alietas. Reſponſio autem eſt, conceditur ꝙ non poteſt imaginari ſecundario, niſi cum diuerſitate in re: & ſimilis omnimode non imaginatur diuerſitas eorum. ſed dictū veſtrū, ꝙ hæc ſpecies cōpoſitionis eſt falſa in primo principio, eſt induſtria abſoluta, & quæro quæ eſt demonſtratio in hoc. nō aūt deputabimus hāc diſputationē ſeparatim. nam ex ſermone eorū famoſo eſt ꝙ primum principium non diuiditur in ſermone declarante, ſicut non diuiditur quantitate. & ſuper hoc ædificatur conſtitutio vnitatis Dei glo. apud eos.

Diuiditur hoc capitulum, qm̄ primo Auer. adduxit verba Alga. vbi ponitur via philoſophorum, ſecundo ibi, (Sed ad hoc reſponden.) ſoluit viam philoſophorū. Pro intellectu primę partis, debes ſcire quod via illa exponitur hypothetice: ſi neceſſe eſſe multiplicatur, eſt ibi compoſitio: ſed in neceſſe eſſe non eſt cōpoſitio: ergo non multiplicatur: primo ergo probat maiorem, ſecundo ibi, (Sed neceſſe eſſe.) Accipit minorem. tertia ibi, (Et id, quod non.) Confirmat quod dixit, vnde dicit, ait Alga. ſecunda vero prædictarū viarū hæc eſt. ſi poneremus duo neceſſe eſſe, aut eſſent ſimiles omnino, id eſt, omnibus modis, aut differrent: F
ſi eſſent totaliter ſimiles, tūc nulla eſſet ibi numeratio, neque binitas, id eſt, dualitas: quod probat exēplo. d. duæ nanque nigredines dicuntur, quando ſunt in duobus ſubiectis, vel in vno & eodem, ſed in duobus tēporibus diuerſis: & exponit hoc d. nigredo. n. & motus in vno ſubiecto, & eodem tēpore ſunt duo, quia in ſubſtantia differunt: ſed, quando in ſubſtantia non differunt cum vnitate temporis, & loci, id eſt, nec in ſubſtantia, nec in loco, nec in tempore, nec in ſubiecto: tunc, ſine dubio nulla eſt numeratio. Vult ergo dicere quod duo indiuidua non differentia in ſubſtantia, id eſt, eiuſdem ſpeciei, nec differentia loco, nec tēpore, nec ſubiecto, omnino ſunt vnum. Et hoc probat per impoſsibile. d. & ſi eſſet poſsibile dicere quod in vno tempore, & vno ſubiecto eſſent duæ nigredines, tunc poſsibile eſſet de quolibet indiuiduo, id eſt, nullam haberemus via ad improbandum vnū indiuiduum eſſe duo: licet, ibi numeratio non cognoſcatur: & dicerem te eſſe duos homines, licet ego non cognoſcam dualitatem: concluſio patet. Ideo concludit aliud membrū, d. & poſtquā nulla eſt ibi ſimilitudo: opor-

A ret igitur quod differãt, sed non differunt in tẽpore, neq; in loco oportet ergo q̃d differant in aliquo: & si sic, non euadetur, quin cõmunicent in aliqua re, aut nõ. Quod non cõmunicent, falsum est, quia sequitur ex hoc, quod ipsi nõ cõicent in esse, neque in necesse esse, ideo cõcludit quod oportet vt cõicent in aliquo, & in aliquo differant: & si sic, oportet ergo quod id, in quo cõicant, differat ab eo, in quo differũt. i. quod in alio cõueniant, & in alio differant: & tunc concludit maiorem. d. ergo est ibi necessaria compositio, & diuisio intellectualis. (Sed necesse.) Nunc accipit minorẽ. d. sed necesse esse non componitur: tacet conclusionem d. ergo necesse esse non potest multiplicari. (Et id, quod.) Potest dici quod hic confirmat prædicta, sic: illud, quod non definitur, non cõponitur: sed necesse esse non definitur. ergo, &c. vel potest dici quod infert corpore ipsum nõ definiri, et est plus consona textui. ait ergo, & id, quod non diuiditur in quãtitate. i. in multas partes, non diuiditur in dicto exponẽte. i. non habet definitionẽ, quæ est dictũ exponẽs id, quod continet definitõ. Probat quod dixit, eius, scilicet, necesse esse substantia non componitur ex rebus, quæ significari possunt ex dicto exponente. i. definitione quæ sunt numerales, idest multæ, sicut animal rationale significat illud, de quo humana q̃niditas constituitur. (Et non est.) probat quod dixit: & non est dubium ꝙ id, quod significat animal, differat ab illo, quod significat rationale: ideo concludit ergo homo cõponitur ex partibus ordinatis in dictione ex dictis illas partes significantibus: & istud nomen homo illud aggrega-
B tum representat: & alio modo similitudo. s. inter illa duo necesse esse nõ est imaginandum, nisi modo dicto. s. quod differant, & conueniant, vt dixi. Et sic patet, primo via philosophorum. & secundo, qualiter ipsum necesse esse est simplex: & ideo, non difficile videtur quod hæc sit confirmatio argumenti philosophorum. (Sed ad hoc.) Nunc Alga. respondet huic viæ, & dicit, sed ad hoc respondendum est, quod nos debemus concedere quod binitas. i. doalitas non est imaginanda, nisi cum differentia in aliqua re, & sup. conuenientia in aliqua: & etiã debemus concedere quod illi, qui sunt omnino similes, non est imaginandum quod differant: & sic concedo in Deo esse compositionem, ex quo conueniunt, & quo differunt: & statim dixit, vbi stat punctus. d. sed id, quod dixistis, videlicet, quod prędicta species compositionis falsum quid est in primo principio. verba sunt nuda ab omni demõstratione. i. sunt verba, & nõ rationes: immo illud, videlicet, an in Deo sit comparatio, pertinet quod sit quęstio per se. Et apponit illud, quod philosophi ponunt. d. opinio. n. philosophorũ cõis est, quod primum principium non diuiditur. s. in definitione, sicut realiter non diuiditur. Et sup. sed hæc est quęstio, quoniam multi concedunt compositionem in Deo, vt dicã in solu. dubii huius. Vult ergo Alga. quod hæc via ducit ad hoc incõueniens. s.
C quod in Deo sit compositio, & vult quod istud inconueniens, licet sit inconueniens. s. tamen via philosophorum, non ostendit istud esse inconueniẽs, nisi per illud. s. quia Deus non est definibilis: sed illud est quæstio: &, sic ad probationẽ dubii adducunt, vel magis dubium, vel ęqualiter dubium: quare via illa non fuit demonstratiua, sed topica.

AVEROES.

Ait Auer. Alga. nõ cõsyderauit inuolutionẽ, quę est in hac via secunda. & incœpit loqui cũ eis cũ possibilitate plurificationis in definitione necessarii in esse, quod ammouerũt ab eo, & voluit ponere id disputationẽ separatim. quoniã Loquentes sectę Assariæ admittunt in primo principio pluralitatem, cũ posuerint id substantiam cum attributo. Inuolutio autem, quæ est in hac via secunda, est q̃m distincta iã distinguuntur in substantiis suis, absque eo, ꝙ communicent in re, nisi dictione tm̃. & hoc quidem, cum non communicẽt in genere omnino, neq; propinquo, neq; remoto, vt est nomẽ cor-

poris apud Philosophos, quod dicitur de corpore cœlesti, & corpore corruptibili: &, sicut nomen intellectus, quod dicitur de intellectu humano, & intelligentiis separatis: & sicut nomen entis, quod dicitur de rebus generabilibus & corruptibilibus, ac æternis. nã tales dictiones verisimilius est vt ingrediantur in nomina æquiuoca, quã vt sint in nominibus vniuocis: ergo non est necesse in entibus diuersis vt sint composita. Et, qm̃ diminutus fuit Alga. in respondendo eis hac via, in hoc sermone eorũ incœpit primo adaptare opinionem eorum præcipue, & deinde conatur contradicere eis. D

Nunc vult reprobare Alga: in eo, quod dixit extra propositum, secundo ibi, (Sed error.) vult ponere verum defectum huius viæ: dicit ergo in prima. dicimus nos ꝙ Alga. non estimauit errorem huius viæ secundæ. i. non putauit illud inconueniens esse inconueniens. i. ꝙ in Deo sit compositio non putauit impossibile: & ideo cœpit loqui cum philosophis in vna obscura materia, quam explicat dicens, videlicet, quod sit possibile ipsi necesse esse attribuere pluralitatẽ definitionis. Hoc enim Alga. concessit, quod philosophi totaliter negant. & videtur ei quod sit disputatio per se. quoniam, infra declarabitur vtrum Deus sit definibilis: quoniam, infra dicetur, vtrum Deus sit in genere: vnde, si Deus non est in genere, habetur quod Deus non potest definiri. Debes scire, quod quæstio an in Deo sit definitio, est quæstio, an Deus sit compositus ex genere & differentia: &, quia istud tractabitur infra, ideo Alga. male aggressus est hanc quæstionem. (Quædam enim secta.) secundo hanc quæstionem esse per se ostendit per alium modum. d. quædam enim secta loquentium. i. theologorum, quæ hassaria nuncupatur, attribuunt pluralitatem primo principio, prout ponunt substantiam cum denominationibus: & forte ista secta est christianorum, qui ponunt in Deo pluralitatem personarum, sicut infra dicetur: & hæc est quæstio infra tractanda: ergo male Alga. aggressus est hãc quæstionem propter duo: primo, quia si exponitur de pluralitate definitionis, infra disputatione septima. Si vero per compositionem intelligitur pluralitas personarum, adhuc est quæstio per se: ergo quomodocunque, Alga. male aggressus est hanc quæstionem. (Sed error huius.) Vult modo ponere errorem huius viæ. Et debes scire, quod possunt aliqua intelligi differre dupliciter. primo. s. inquantum sunt primo diuersa, quę in nullo reali vniuoco conueniunt: & quædam, quæ differunt differentia, quæ in aliquo conueniunt, & in aliquo differunt & hæc proprie sunt in prędicamento. E Potest ergo responderi ad formam argumenti, quod dantur plura necesse esse, quæ differunt primo modo, & non conueniunt in aliquo vniuoco reali, licet sic in ęquiuoco: & sic ratio illa non concludet illa componi ex vniuersali & particulari. dicit ergo, sed error huius vię hic est. illa enim, quę differunt adinuicẽ, differunt in eorum subiectis. i. se totis subiectiue, & non cõueniunt in aliquo nisi in dictis tantum. i. in nomine: & hoc est, quando non conueniunt in genere neque propinquo, neque remoto: quod declarat exemplo. d. vt nomen corporis apud philosophos, quod prædicatur de corpore supercœlesti, & de corpore corruptibili. Deinde ponit secundum excẽplũ. d. vt nomen intellectus, quod dicitur super intellectum humanum, & super intelligentias separatas, & nomen entis, quod dicitur de rebus corruptibilibus, & eternalibus. Tandẽ, sup. dicimus talia Vocabula rationabilius debere ingredi nomina ęquiuoca, & nõ vniuoca. & tũc concludit responsionem. d. ergo non sequitur quod entia, scilicet ipsa necesse esse, adinuicem differentia componantur. quoniam non erunt differentia, sed primo diuersa. post ordinat capitulum Alga. & sermo eius patet. Sed, circa hoc capitulum, sunt duæ quęstiones: prima, quia hęc secunda via philosophorũ ducit ad illudmet inconueniens, ad quod ducit prima, vt visum est: prima. n. duxit ad hoc, qđ tunc necesse est cõpositum: & hoc idem secũda: ergo nõ differũt: cur ergo Alg. dixit hãc viã esse scđam. Secunda quęstio, qm̃ videtur quod ta- F

A tio sit efficax, quod potest declarari processu Aristo. in primo cœli. tex. commē. 90. & 12. Metaphysi. tex. commen. 49. sic. vbi sunt plura necesse esse : vel ista sunt æqualis perfectionis, vel inęqualis, vel in perfectione sunt simpliciter ęquiuoca: non po est fingi tertium: quoniam, si sunt simpliciter æquiuoca, ergo neunum illorum erit altero perfectius imo quodlibet erit imperfectum, quoniam cuilibet deficiet perfectio alterius: ergo oportet, ut omnino sint ęqualis perfectionis, & vnius, & eiusdem bonitatis, & simpliciter perfecti ęquali perfectione: & hoc supponit via philosophorum, & tunc recte arguit quod quodlibet illorum esset compositum, vt dictum est, & generabile, &c. Ad has potest dici. Ad primam dicendum, quod licet ad idem ducant, nō tamen eodem modo. habet enim prima via pro inconuenienti, quod primum necesse esse sit compositum: quia tunc haberet causam. secunda via habet pro inconuenienti idem per alium modum, scilicet quia tunc in Deo esset compositio difformis: & sic apparet diuersitas vtriusq; vię. Ad secundam dicendum, quod ista demonstratio isto modo formata est virtus demonstrationis Arist. attamen Auer. reprobat illam, quantum ad hoc tantum, scilicet, quod si essent plura necesse esse differentia, ergo essent composita. hoc enim vult Auerro. non valere, vt est data multiplex instantia, vt dixit.

Solutio ad primam.

Ad secūdā.

B

ALGAZEL.

AIt Alga. recitans opiniones Philosophorum. Sed existimauerunt quòd vnitas non perficitur, nisi affirmatione vnitatis substantiæ Dei glo. omnimode. affirmatio autem vnitatis est ablatio pluralitatis omnimode. Attamen pluralitas intelligitur in substantiis quinque modis. Primus quidem est diuidi in actu, aut cogitatione. vnde non erit corpus vnum vnum simpliciter. nam est vnū continuatione vniuersali, recipiente negationem quòd sit diuisibile cogitatione in quantitate. quod est falsum in primo principio. Secundus, quòd diuidatur res in intellectu ad duas res diuersas, non quantitatiue, vt diuiditur corpus in materiam, & formam. nā vnumquodq; eorum, licet non imaginetur quòd possit constitui ex se absque alio, sunt tamen duo diuersa definitione, & veritate, & prouenit ex ambo-

C bus vnum, & est corpus. & hoc etiam remouetur ab ipso Deo glo. nam impossibile est vt sit Deus glo. forma in corpore, nec materia, nec ambæ simul. Quòd autem non ambæ, hoc est duabus causis. quarum vna est, quoniam esset diuisibilis quantitate apud separationem actu, aut cogitatione. secunda vero, quia esset diuisibilis in re ad formam, & materiam: & non erit materia, quoniam indigeret forma. necessarium autem in esse est sibi sufficiens omnimode, & impossibile est vt copuletur esse eius cum aliqua conditione alia ab eo, nec erit forma indigens quidem materia. Tertius autem, pluralitas attributorum consyderatione scientiæ potentiæ, & voluntatis. nam hæc attributa, si essent necessaria in esse, tunc esset necessarium in esse, commune inter substantiam, & hæc attributa, & causaret pluralitatem necessario in esse, & auferetur vnitas. Quartus autem, pluralitas intellectualis, prouenien s ex compositione generis, & speciei. nam in nigredine est nigredo, & color: & nigredo est aliud quàm coloreitas in

intellectu: sed coloreitas est genus, & nigredo differentia: ergo est compositum ex genere & differentia. & animalitas est præter humanitatem in intellectu. nam homo est animal rationale, & animal est genus, & rationale est differentia, & est compositus ex genere, & differentia. & hæc species pluralitatis existimauerunt etiam quòd remouetur a primo principio. Quintus vero, pluralitas, quæ sequitur ex parte quiditatis, & ex parte esse illius quiditatis. nam homo habet quiditatem ante esse, & esse superuenit ei, & refertur ei. & sic triangulus habet quiditatem, & est ꝙ sit figura, quam circundant tria latera. & esse non est pars quiditatis, & esse non est pars substantiæ huius quiditatis, eam constituens. vnde potest intellectus percipere quiditatem hominis, & quiditatem trianguli: & tamen non scit an habeant esse in rerum natura, vel ne. &, si esse constitueret quiditatem, non imaginaretur constitutio quiditatis in intellectu ante esse eius. Igitur esse refertur quiditati, siue sit copulatum ei, ita ꝙ non erit hęc quiditas, nisi sit existens, vt cœlum, siue eueniens, postquā non fuerat, vt est quiditas hominis de Socrate, & Platone. et quiditas accidentium, et formarum innouatarum in Socratē. et existimauerunt ꝙ hęc pluralitas etiā oportet ut auferatur a primo, et dixerunt ꝙ non habet quiditatem, cui esse referatur, sed esse, quod oportet vt sit ei, est vt est quiditas alteri. Igitur esse necessarium quiditas eius, et essentia eius, et natura eius et verificatio eius: vt homo, et arbor, et cœlum est quiditas: nam, si constitueretur ei quiditas, esset esse necessarium copulatum illi quiditati, et non constituens eam: copulatum autem est sequens, et causatum: ergo esse necessarium est causatum, et contradicit ei ꝙ sit necessarium. D E F.

Vult Alga. auctoritatibus philosophorum declarare, quot species vnitatis amouentur ab ipso primo principio. Et primo proponit modum, quomodo potest in Deo reperiri summa vnitas: dicit ergo, Aît Algazel, narrans philosophorum auctoritates talibus verbis: vnitas non perficitur, id est, non est summe perfecta nisi in eo, quod ipsi Deo glorioso attribuatur vnitas omnimoda, id est, simpliciter. hoc nequit obtineri, id est, & Deo non potest attribui, nisi auferendo de eo totaliter pluralitatem. Debes scire, vt dicetur, quod quinque modis est multitudo. Vno modo quantitatiua, scilicet, quæ est diuisio in partes quantitatiuas eiusdē rationis. Secundo modo essentialis, qualis est in composito ex materia & forma. Tertio modo est multitudo perfectionum accidentaliter inexistentium alicui, quę apud catholicos vocatur multitudo attributorū vni essentiæ simplici inhęrens. Quarto modo est multitudo, quę est compositio ex genere & differentia. Quinto modo est multitudo, quę est compositio ex quiditate & esse. Quia igitur vnitas est priuatio multitudinis, & nihil positiuum relinquit in subiecto, cuius ponitur vnitas, ideo quinque modis potest esse ista priuatio, scilicet, diuisionis in partes quantitatiuas, id est, numerales. priuatio diuisionis in partes essentiales, priuatio diuisionis in partes perfectionales, priuatio diuisionis in partes rationis, scilicet, generis & differentię, priuatio diuisionis in quiditatem & modū. Vnitas ergo summa est amplectens priuationem quinque modorum multitudinis, & per consequens Deo nihil positiuum relinquit: vnde, sicut æternitas & necessitas insunt alicui per priuationem causarum facientium corruptibilitatem & contingentiam, sic vnitas, quæ est priuatio illa, inest Deo per priuationem causarum facientium illas species multitudinis, & sicut æternitas & necessitas

Sicut quinq; modis multitudo, ita quinq; modis priuatio illius.

Quid sit vnitas.

A nihil addimt naturę, cuius sunt vltra naturam: sic vnitas nihil addit ipsi Deo, culus est: & hoc vult dicere Auerroes quod summa vnitas non potest Deo attri bui, nisi auferendo de eo totaliter pluralitatem, id est, omnem speciem multitudi nis. (Et ideo supponendum est.) Cum narrauit modum, quomodo Deo potest re periri summa vnitas, nunc docet exequi illum modum, & ait, & ideo supponen dum est hic, quod pluralitas reperitur in subiectis, id est, in rebus quinque mo dis. (Primus quorum.) Exequitur illos, & quorum primum sup. est ex diuisio ne actuali seu intellectuali, scilicet, in partes quantitatiuas eiusdem rationis: & hoc exemplo declarat. d. & hoc modo dicitur, quod corpus non est vnum abso lute, licet sit vnum in communitate vniuersali, cuius rationem. d. semper enim ra tione suę quantitatis reperitur, siue recipit in potentia diuisionem ad infinitum: & tunc recolligit. d. & talis pluralitas impossibilis est, vt attribuatur Deo bene dicto. Debes scire, vt accipitur. 5. Meta. quod quantum dicitur, quod est diuisi bile in ea, quæ insunt, quorum vtrunq;, aut singulum vnum aliquid, & hoc ali quid natum est esse: vbi Auer. com. 18. voluit, ꝙ propositio hęc habere potest duos sensus. attamen oēs consistunt ꝙ quantum, qñ diuiditur, diuiditur in plura numero, & per consequēs in indiuidua, quorũ quodlibet est vnũ, & hoc aliquid: & sic patet qualiter põt intelligi dictum præsens: intendit. n. ꝙ corpus est vnum secundum rationem vniuersalem, tamen merito quantitatis plurificatur ad plu Quantum quid sit.

B ra numero: & quia Deo non competit magnitudo quantitatiua, ideo ipse vnus est numero & non plures. (Secundus vero ꝙ diuidatur.) Hic ponitur secundus modus, & d. secundus vero modus est, ꝙ diuidatur res in intellectu ad duas diui sas res extra animam non modo quantitatis immo sunt duæ naturæ, vt materia & forma. Licet enim quælibet harum duarum naturarum nequeat per se su stentari realiter sine alia, neq; in intellectu: & forte litera est corrupta, & istud verbum. (Neque in intellectu.) superfluit, & vult dicere quod licet realiter ma teria non possit esse sine forma, tamen sunt duæ res realiter diuersæ: & si litera non sit corrupta, lege eam sic: licet enim quælibet harum duarum naturarum nequeat per se sustẽtari realiter, neque in intellectu, sup. vera intellectione: nihi lominus duæ sunt res adinuicem differentes in definitione, & veritate, & ex ipsarum compactu resultat corpus vnum: & statim applicat hoc ad propositum, dicens, et dicimus quod hæc pluralitas est auferenda de Deo glorioso, videlicet, quia Deus non est forma in corpore, neque compactum, id est, compositum ipso rum: quod autem non sit forma in corpore, manifeste patet ex conclusionibus Arist. 8. Physi. tex. com. vlti. & quod non sit compactum ex illis, probatur dua bus de causis: quarum vna est, quia esset diuisibilis in quantitate in actu, & intel lectu: consequentiam non probat, quoniam manifesta est per se. secunda causa

C est, quia esset diuisibilis in naturas diuersas, quarum vna est materia, & reliqua forma: his igitur duabus de causis in Deo non est compositio ex materia & for ma. (Tertius prædictorum.) Ponit tertium modum, & ait, tertius prædictorum est pluralitas denominationum, i. accidentiũ, & est ēt auferenda ab ipso Deo, vt sapientia, voluntas, & his similia. (Si enim.) Assignat causam huius. si. n. deno minationes, id est, ista talia, prout sunt accidẽtia, fuerint in necesse esse, ergo esset communicatio inter substantiam, & has denominationes, & tunc ex hoc sequi tur esse pluralitatem in necesse esse, ergo remouetur ab eo vnitas. Et hæc litera est multum difficilis, & vtinam haberem ante me aliquem expositorẽ, qui mihi hunc locũ declarasset: vult ergo dicere, quod vbi in Deo essent huiusmodi attri buta denominantia essentiam, i. inquantum accidentia: qm̃ nihil denominat, nisi accidens, quod extra essentiã ponitur subiecti, tunc esset cõmunicatio. forte intẽ du recep: ina cõmunicatio inter substantiam, i. essentiã primi, & illas denomina tiones: & forte per cõmunicationẽ intelligit cõpositiones: qm̃, vbi attributa ipsi essent accidentia, tunc ex essentia, & illis fieret vnum compositum, ergo esset ibi communicatio, id est, compositio communicatiua. Vel forte intendit ꝙ ibi esset communicatio, s. perfectionis: quoniam, tunc essentia esset imperfecta, & sibi ab illis attributis esset communicatio perfectionis, & est melius: sed, quomodo in telligat in rei veritate difficile est: hic, n. liber est multũ difficilis, tum ex ver-

borum tranſlatione barbarica, tum ex rei natura, tum quia nullos inueni ante
me exponentes ipſum: & ideo, o fratres mei, & ſcholares ſapientes conſiderent D
laborem meum: &, ſi non exponam vobis, vt eſt rei veritas, ſaltem vobis cō-
municabitur occaſio inueniendi veritatem. Et debes ſcire, quod ſapientes nō
negant attributa in Deo, quoniam Auerroes. commen. 39. 12. Meta. ponit illa,
ſed negant illa eſſe denominationes, id eſt, accidentia addita eſſentiæ tanquam
formæ denominantes: quoniam, vbi ſic eſſe, ſequitur inconueniens nunc, nunc
adductum. (quartus eſt pluralitas.) Hic ponitur quartus modus, & ait, quartus
eſt pluralitas intellectualis ſequens compoſitionem generis cum ſpecie, id eſt,
differentia ſpecifica. ſi litera non eſt corrupta, vel forte litera eſt ſic. (Sequens
compoſitionem generis cum differentia in ſpecie.) Quod exponit. d. vt eſt illa
ſpecies nigredo: in nigro enim continetur nigredo, id eſt, differentia vltima nigre
dinis cum colore, quæ ſine dubio differunt in intellectu: eſt ergo quintus modus
compoſitionis, ſcilicet, ex genere & differentia, & vocatur definitio, & hoc di-
cens, differentia enim cum genere differt: vt homo, in quo continetur animali-
tas cum humanitate, id eſt, differentia vltima hominis, quæ ſine dubio differunt
in intellectu: & hęc eſt compoſitio rerum videlicet, ex genere & differentia, quę
vocatur definitio. (quintus vero.) Appontt quintum, dicens, quintus vero præ-
dictorum eſt pluralitas ſequens copulationem quiditatis cum eſſe: vt, homo
itanq; quiditatem habet ante eſſe, ſimiliter triangulus habet quiditatem, ſcilicet, E
quę eſt figura contenta tribus lateribus, & eius eſſe non eſt ſubſtantia ipſius qui
ditatis. Infert vnum correlarium, dicens, & ideo ſup. quia quiditas & eſſe diffe-
runt, poteſt intellectu comprehendi quiditas hominis, vel trianguli, & adhuc
ignorare vtrum habeat eſſe reale, aut non. Vel forte quod Algazel per hoc dat
cauſam, quare quiditas & eſſe differunt, quæ. 3. de anima aſsignatur, textu. com-
mento. 20. ſcilicet, quia quiditas poteſt apprehendi ſine eſſe, vt dicam in ſolutio.
dubij: & tunc litera legatur: & ideo ſup. eſt illud, quia quiditas & eſſe poſſunt
comprehendi ſeparatim. (Et ſi.) Dat ſecundam rationem ad idem per impoſsi
bile, & ait, & ſi eſſe conſtitueret quiditatem, nulla quiditas comprehenditur ab
intellectu, antequam haberet eſſe: & ſi ſic, ergo eſſe eſt quid relatum ad quidi-
tatem, id eſt, neceſſario vnitum, adeo quod non poteſt poni quiditas ſine eſſe, nec
econtra. (Licet fuerit illa quiditas ſemper in eſſe, vt ſunt corpora cœleſtia.)
Sic reperitur litera, & forte eſt error tranſlatoris, & debet ſic ſtare: ergo aut erit
illa quiditas ſemper in eſſe, vt ſunt corpora cœleſtia, in quibus quiditas eſt ſem-
per cum eſſe, aut eſſe accidet quiditatibus, aut indiuiduis animalium, id eſt, ſub-
ſtantię, vel indiuiduis accidentibus corporum, id eſt, accidentis: ſed, cum pri-
mum membrum ſit falſum, relinquitur quod eſſe accidat quiditati, & indiuiduis
quiditatis, qua componitur ex quiditate & eſſe, vt dicam, vel accidit formis ad- F
uenientibus compoſitis: & forte litera ſtat bene, & erit ſenſus: & ſi illa quiditas
ſit ſemper eſſe coniuncta, eo modo, quo cœlum eſt ſemper cum eſſe, licet in par-
te differat, aut eſſe accidet quiditatibus, aut reliquis: & ſic poteſt litera accom-
modari. (Et dicimus.) Applicat nunc hoc, dicens, & dicimus etiam, quod hęc
pluralitas de actuali eſſe debet remoueri a primo principio, & ideo concludit
quod eſſe eius non eſt additum ſuę quiditati, immo ſuum eſſe neceſſarium ſimile
eſt quiditati alterius, id eſt, eſt ita abſtractum, ſicut quiditas cuiuſcunque abſtra-
cti: ergo eſſe neceſſe eſſe, id eſt eſſe Dei idem eſt, quod ſua quiditas & vnitas
ipſius: ſi enim ſuę quiditati eſſe attribueremus, oporteret eſſe ipſius neceſſarium,
id eſt, quod eſt neceſſe eſſe ſequi illam quiditatem, & eſſe conſtituens eam, vt pa
tet in alijs: & tunc apponit inconueniens, dicens, & quodlibet ſequens cauſatur,
id eſt, omne additum alteri cauſatur, illi ergo eſſe ipſius entis neceſſarij cauſa-
tur: quod eſt impoſsibile. Quibus viſis patet, qualiter priuatio illa, quæ eſt vni-
tas, quinque gradus priuationis amplectitur: ſicut & quinque ſunt gradus com-
poſitionis, & ſic vnitas Dei eſt perfectiſsima omnium: quoniam nihil eſt extra
primum quin aliquem gradum compoſitionis habeat illorum quinque: & ſic ap-
paret intentio philoſophorum adducta ab Algazele.

A

AVEROES.

AIt Auer. Hoc est id, quod recitauit Alga. ex sermonibus Philosophorum in auferendo pluralitatem ab vno ipso:& postea incipiet adaptare id, in quo contradixerunt sibi ipsis in hac re. & oportet nos consyderare primo in his sermonibus, quos dedicauit ipsis, & declarabimus gradum eorum in veritate, deinde speculabimur in eo, quod accipit ipse de cõtradictione eis, deinde speculabimur in eo, quod contradicit eis in hac quæstione. Prima autem specierum diuisionis, de qua dixit quòd eam auferunt Philosophi a primo principio, est diuidi quãtitatem cogitatione, aut esse. & est decretum apud omnes credentes primum principium non, esse corpus, tam apud eum, qui credit corpus compositum esse ex partibus non diuisibilibus, quã apud eum, qui credit quòd non sit compositum ex eis. & demonstratio

B de hoc est demonstratio quòd non sit corpus: & postea loquemur de hac demonstratione. Secunda autem species est diuidi qualitate, vt diuiditur corpus ad materiam, & formam. & hoc quidem opinione eius, qui tenet quòd corpora sunt composita ex materia, & forma. & est opinio Philosophorum. & non est hic locus verificationis vnius duarum opinionum. & hęc diuisio aufertur a Primo ipso, etiam apud omnem credentem quòd ipsum non sit corpus. Auferri autem corporeitatem a Primo, ex eo quòd est necessarium in esse ex se, loquemur de eo notificatione gradus sermonis facti in hoc perfecte. Et hoc, quod necessarium in esse sufficit absque alio, idest quòd non constituitur ex alio, corpus vero constituitur ex forma & materia, & vtraque non necessaria in esse, quoniam forma non est non indigens materia, & materia etiam non sufficit nisi cum forma, in hoc est consyderatio. nam corpus cœleste non est compositum ex materia, & forma, sed est apud eos sim

C plex: & tamen existimatur ꝙ sit verum dicere de eo quòd sit necessarium in esse ex se. & postea veniet hæc disputatio. Nos autem non scimus aliquem Philosophorum credere corpus cœleste esse compositum ex materia, & forma, vt sunt corpora composita, quæ sunt sub eo, nisi Auicennam tantum. & iam locuti sumus de hac quæstione in multis locis, & adhuc loquemur de ea in posterum. Tertia autem declaratio, & est auferri pluralitatem attributorum a necessario in esse. quoniam ista attributa, si essent necessaria in esse, & substantia necessaria in esse, tunc esset necessarium in esse plura vno ente. &, si sunt causata a substantia, necesse est vt non sint necessaria in esse: & erit ex attributis necessarii in esse aliquod, quod non est necessarium in esse: aut erit hoc genus, includens id, quod est necessarium in esse, & non necessarium in esse. & hoc est impossibile, & falsum. Et est ꝑfecto declaratio propinqua veritati, cum conceditur quòd necessarium in esse significat omnimode ens absque materia. quoniam entia, quæ non sunt in ma-

Auicẽna solus vr̃ tenere corpora cœlestia cẽ cõposita ex materia & forma.

teria, & sunt permanentia in se, absque eo quòd sint corpora, impossibile est imaginari in eis attributa essentialia, quibus constituitur substantia, quanto magis vt imaginetur in eis esse attributa addita substantiæ, & sunt attributa, quę appellantur accidentia. nam, cum, imaginatur ipsa auferri, non aufertur substantia aliter, quam attributa essentialia. quare verificantur attributa essentialia de re, cui attribuuntur ꝙ sunt idem, & tamen non verificatur prædicatio attributorum non essentialium de eo, nisi nomine denominatiuo. nam non dicimus de homine ꝙ sit scientia, vt dicimus de eo ꝙ sit viuum, sed dicimus de eo ꝙ est sciens. Igitur esse talia attributa in eo, quod non est corpus, est falsum. quoniam natura eorum est natura extranea ab eo, cui attribuuntur. & ideo appellantur accidentia, & discernuntur, & distinguũtur ab eo, cui attribuuntur in anima, & extra animam. Si autem diceretur, Philosophi tenent ꝙ in anima sunt talia attributa: nam ipsi credunt ꝙ ipsa comprehendit, & vult, & mouet, & tamen ipsi credunt cũ hoc ꝙ non est corporea: Respondetur quòd ipsi non opinantur hæc attributa esse animæ addita substantiæ, sed tenent quòd sint attributa essentialia. & de natura attributorum essentialium est vt non plurificetur ex eis subiectum sustinens ea in actu, sed tantum plurificatur modo, quo plurificatur definitum ex partibus definitionis: nam est pluralitas intellectualis apud eos, non pluralitas in actu extra animam. Exemplum huius est ꝙ definitio hominis est animal rationale, & tamen rationabilitas, & animalitas, vnaqueq; earum non cognoscitur ab alia in eo extra animam in actu: & tamen color, & figura plurificãtur in eo extra animam. & ideo sequitur ei, qui concedit ꝙ anima non est de conditione esse eius materia, vt concedat quòd iam reperitur in entibus separatis id, quod est vnum in actu, extra animam, & plura definitione. Et hęc est opinio Christianorum in trinitate. nam ipsi non tenent ea attributa, addita substantiæ, sed sunt apud eos plurificata definitione, & sunt plura in potentia, non autem in actu: & ideo dicunt quòd est trinus, & vnus, idest vnus in actu, & tres in potentia. & postea loquemur de inconuenientibus, & falsitatibus, quę sequentur ei, qui ponit ꝙ primum principium sit habens attributa, addita substantiæ. Pluralitas autem Quarta, & est pluralitas rei ex parte sui generis, & differentiæ, est propinqua pluralitati, quæ est rei ex parte materiæ, & formæ eius. definitiones enim sunt in compositis ex materia & forma, non autem in simplicibus. & nemo debet contradicere ablationi pluralitatis definitiuæ a primo principio. Pluralitas vero Quinta, & est numeratio quiditatis, & esse, est quoniam esse in rei veritate in entibus est quid intellectuale, & est esse rem extra animam, sicut est in anima. & id, quod illud significat, est synonymum veri: & est id, quod significatur per copulam categoricam in propositionibus categoricis. Nam dictio est, dicitur dupliciter. Primo id, quod significatur per verum, vt cum dicimus si res est, aut non est, aut si hoc erit hoc, aut non

[Margin notes:]
Quę sit natura attributorũ essentialium.

Male intelligis bone vir sniam Christianorum.

Dictio ē dr dupliciter.

A erit hoc. Secundo id,quod ponitur de entibus tanquam genus, vt diuisio entis ad decem prędicamenta, & ad substantiam,& accidens,&, cũ intelligitur de ente id,quod intelligitur de vero,tunc non erit extra animam pluralitas. tunc vero intelligitur de eo id, quod intelligitur de substantia: & tunc nomen substantiæ dicitur de necessario in esse, & alio secundum prius & posterius, vt nomen calidi, quod dicitur de igne,& rebus calidis.hæc autem est opinio Philosophi. Attamen iste vir ædificauit sermonem suum in eis secundum opinionem Auicēnę, & est opinio falsa.nam ipse existimat ꝙ entitas,s.ꝙ res sit,est quid additum quiditati extra animam, & quasi accidit ei. Et,cum posuit ꝙ sit conditio in esse quiditatis,tunc,si necessarium in esse haberet entitatē, quæ esset conditio in quiditate eius, esset necessarium in esse compositum ex conditione,& conditionato, & esset possibile in esse. Vlterius apud Auicennam id,cuius esse est additum substantiæ suę,habet causam. Quòd autem esse apud Auicennam sit accidens eueniens quiditati,id indicat sermo Algazel.hic.& hoc quidem,cum dixit ꝙ homo

B habet quiditatem ante esse,& esse reducitur ad eam, aut refertur ei. & sic triangulus habet quiditatem,& est ꝙ sit figura, quam circundant tria latera.& non est esse pars substantiæ huius quiditatis, constituens eā. & ideo possibile est vt comprehendant intellectus quiditatem hominis,& quiditatem trianguli,& non scit an sit eis esse,vel nō esse: quod indicauit quòd esse,quo vtitur hic, non est esse, quod significat substantiam rerum, scilicet quod est tanquam genus eis, nec id, quod significat, quòd res sit extra animam. Nam nomen entis dicitur de duobus. vnum quidem de vero,& alterum de eo, cuius oppositum est priuatio.& hoc est, quod diuiditur in decem genera, & est tanquā genus eis.& hoc præcedit entia secundo modo, scilicet res,quæ sunt extra animam.& hoc est, quod dicitur secundum prius, & posterius de decem prędicamentis.& hoc modo dicitur de substantia ꝙ sit ens ex se, & de

C accidenti quòd sit ens,ex eo ꝙ reperitur in ente ex se.ens vero,quod est de vero, communicant in eo omnia prędicamenta æqualiter. Et ens quidem,quod est verum,est quid in intellectibus, & est esse rei extra animam,prout in anima,quę quidem scientia pręcedit scientiā de quiditate rei,s. quòd non quæritur scientia quiditatis rei, nisi prius sciatur quòd sit. Quiditas vero,quę pręcedit scientiam esse in intellectu nostro,non est de verificatione quiditatis, sed est expositio rei nominis ex nominibus. &, cum scitur ꝙ hæc res reperiatur extra animam, scitur quòd sit quiditas,& definitio,& de hoc dicitur in libro Prædicamentorum ꝙ vniuersalia rerum intellectarum sunt in indiuiduis suis, & indiuidua intelliguntur in vniuersalibus suis.& dictum est in libro de Anima ꝙ potentia,qua comprehenditur ꝙ res sit talis, & repetiatur alia a potentia,qua comprehenditur quiditas talis demonstrati.& de hoc dicitur quòd indiuidua sunt talia demonstrata, vniuersalia vero in intellectu. & non est differentia de vero in entibus mate-

Nomē entis dr̄ de duobus.

Ens dr̄ per prius & posterius de decē pdicamētis.

Indiuidua i̅telligūtur in suis vniuersalibus.

rialibus,& separatis. Cum autem aliquis dicit quòd esse est additum D quiditati,& non constituitur eo ens ex se, est sermo fallax nimis, quoniam sequitur ex hoc vt nomen entis significet accidens commune decem prædicamentis extra animam.& est opinio Auicennæ. & interrogabimus eum de hoc accidenti,cum dicitur de eo quòd sit, an significet verum,aut accidens repertum in hoc accidenti.& sic reperiretur accidentia infinita.quod est falsum. & iam declarauimus hoc in multis locis. Et existimo quòd hoc conatus est Alga. auferre a primo principio,& tamen aufertur ab omnibus entibus, quanto magis a primo, cũ sit credulitas falsa. Et, quoniam recitauit hoc de vnitate ex sermone eorum, incœpit narrare id, cum quo contradicunt sibi ipsis in hac re, ex eo,quod existimatur de eis.

Nunc Auer.vult hęc dicta speculari,et optime ponderari,& per rationes huiusmodi probare omnia hęc,& primo ponit ordinem dicendorum. & ait, Dicimus nos ꝙ hæc sunt Alga.verba nomine philosophorum ad auferendum pluralitatem de Deo benedicto. vnde dicet ꝙ nos speculemur primo in prędictis dictis,& inuestigemus gradus eorum in vnitate,deinde respiciemus altercationem eorum.d,respiciemus reprobationes huius hominis, id est instantias Alga.quas E super eos putauit fecisse in hoc propositum. (Vnde dicimus.) Nunc posito ordine prosequitur,& dicit. vnde dicimus quod primus prædictę diuisionis modorũ est diuisio quantitatis mentalis,aut realis:& dixit mentalis, propter cœlũ quod diuiditur,& non diuisione reali,sed mentali, vt astronomi faciunt. (Et non est dubium.) Nunc verificat primum dictum Alg.d.& non est dubium, ꝙ in hoc conueniunt omnes opinantes ꝙ primum principium non sit corpus,& ait ꝙ demonstratio facienda supra hoc,eadem est ꝙ demonstratio facta ꝙ primum principium non est corpus:& excusat se.d.& de hoc tractabitur, Deo dante, in sequentibus,est ergo verificatum primum dictum. Debes scire ꝙ demonstratio 8.Phy.quę fiet post,est,omnis virtus in corpore est finita in tempore:Deus non est finitus in tempore:ergo Deus non est virtus in corpore.maior,& minor sunt propositiones duę, ideo in illo relinquantur loco, (secundum vero membrum.) Verificat nunc secundum vero membrum.) Verificat nunc secundum,& primo recapitulat illud.d.secundum vero membrum prędictę diuisionis est diuisio qualitatis,id est essentialis in partes qualitatiuas, vt dicimus.id est eo modo,quo dicimus ꝙ corpus diuiditur ad materiam,& ad formam: & hęc est philosophorũ F opinio.¶ Debes scire,vt accipitur ab Auer. primo Physi. com. 36. partes dicuntur quandoq; secundum qualitatem,& quandoq; secundum quantitatem, & sub distinguit partes quantitatiuas: vide eum. Dico ergo ꝙ indiuidua actu diuersa sunt partes quantitatiuę,vel saltem potentia propinqua, vt sint diuersa, sunt partes quantitatiuę:& dicuntur partes quantitatiuę, quoniam forte principia per se distinctiua earum sunt quantitates diuersæ: vt colligi videtur primo Phy.com. 6.vel saltem,quia sunt principiorum per se concomitantia, vt dixi in lib.de intellectu. Partes quoque qualitatiuæ sunt materia & forma, & licet sola forma qualitas dicatur, vt patet.5.Meta.tex.com.9. attamen ob excellẽtiam suam forma habet quod non solum denominet se, verum & id, quod perfectionem suam mendicat ab ea, & sic materia potest dici qualitas forte participatiue. (Et hæc diuisio) Nunc verificat hunc modum.d. & hęc diuisio auferenda est de primo principio apud quemcunq;,qui opinatus sit Deum non esse corpus. Debes scire,quod Emp.siculus,ciuis agrigenti, opinatus est corpus cœleste esse Deũ propter esse separatum a naturis elementorum, vt Auer.narrat.8.Physi.com.2.caldei vero,in quibus philosophia aliquando fuit perfecta, vt Auerro. narrat.12. Metaphy.com.50.& primo cœli com.22. opinati sunt iterum cœlum esse Deũ, propterea quia dat vitam omnibus;quod opus est diuinorum, vt narrat Auer.2.

cœli,

A cœli, commen. 58. & ideo dixit. (apud quemcũq;, qui opinatus sit. Deum nō esse corpus.) quoniam multi sunt, qui tenent Deum corpus esse, vt nũc visum est. (Sed auferre.) Apponit tamen statim differentiam horum. d. sed auferre corporeitatem a primo principio, inquantum necesse esse, est de se. i. per se inuestigãdum. & nos de istis tractabimus in sequentibus diffuse. vult dicere quod diuisio in materiam, & formam aperte amouetur a Deo: sed corporeitas an insit Deo, est quæstio per se. (Tertium vero.) Nunc verificat tertium, & primo recapitulat illud, vt prius. d. tertium vero membrum præfatæ diuisionis. s. auferre pluralitatem denominationũ de Deo benedicto declaratur sic: si hæ denominationes, id est hęc attributa essentialiter distincta ab essentia essent in necesse esse sup. addita, & substantia. s. Dei, & illa. s. attributa essent necessaria esse, sequitur quod multa essent necesse esse: quoniam esset substantia Dei, & natura attributorum. (Et si illa.) Apponit solutionē cuiusdã cauillationis. posset enim fingi q̃d distinguuntur ab essentia, & causantur ab ea: contra arguit. d. & si illæ denominationes ab ipsa substantia causarentur, oportet quod non essent necesse esse. consequentia patet, quoniam causatum non esset, nec potest esse necesse esse: ergo sequitur quod quædam denominationes esse necessarii non essent necessariæ: & tunc sequitur quod esset vnum ens continens id, quod est necessarium, & id, quod non est, sup. necessarium: quod est falsum. Debes scire, quod ab omnibus Nota.
B philosophis, Deus ponitur necesse esse secundum totum, & totaliter: & ideo, si ponantur attributa in eo, quæ sint causata, statim poneretur aliqua natura in eo, quæ non erit necesse esse, sed causata: &, sic natura Dei continebit duas naturas, quarum vna erit necesse esse, altera erit non necesse esse, immo causata a prima. & hoc est inconueniens Auer. (Et nos) Iterum adducit secundam rationem ad idem, & potest sic componi: nullum ens abstractum a materia habet denominationes substantiales, vel accidentales additas essentiæ eius. sed primus motor est ens abstractum a materia: ergo non habet illas, &c. accipit ergo minorē primo. d. & nos dicimus quod hæc probatio est quasi vera, videlicet, concesso quod necesse esse significat ens innaturale, hæc est minor. Deinde accepit maiorem. d. entia enim, quæ materiam non habent, sed sunt per se existentia, & non sunt corpora, non possunt imaginari. i. intelligi quod habeant denominationes. i. formas substantiales, ex quibus constituitur substantia: quãto maxime ꝙ attribuantur eis denominationes additę super substantiã: & hę sunt illæ, quę dicuntur accidentia. (Remotis. n. istis.) quia dixit in Deo non esse attributa, quæ sunt accidentia. cõsequens erat dare differentiã inter attributa essentialia, & accidentalia: ideo dat illã, & primo ait: remotis enim istis. s. accidentalibus denominationibus non aufertur substantia, & continuę, id est, inseparabiles, id est,
C substantiales denominationes in totum contrarium se habent, id est, quia eis remotis remouetur rei substantia. Est ergo prima differentia, quod attributa substantialia ita insunt rebus, quorum sunt, ꝙ eis remotis remouetur & res. Attributa accidentalia non sic. (Et ideo verificatur.) Nunc apponit secundam differentiam. d. & ideo substantiales denominationes verificantur de denominato, vult dicere per se primo modo, & non verificatur prædicatio, id est, prædicatũ denominationum, id est, attributorum accidentalium in substantialibus de denominato nisi æquiuoce, id est, non per se, sed per accidens, & ideo verificatio est æquiuoce dicta. (Et ideo dicimus.) Concludit correlarium, vel forte dat rationem eius, quod nunc dixit. d. & ideo non dicimus de homine ꝙ sit sapientia, sicut dicimus ꝙ est animal, sed dicimus ꝙ est sapiens: tunc concludit quod dixit, ergo impossibile est ꝙ tales denominationes in eo, ꝙ corpus, id est, corpus requirentes, prædicentur de non corpore in eo, ꝙ non corpus: cuius rationem dicit: natura enim illarum. s. denominationum extranea est de eo. i. ab eo, quod denominatur de eis. i. ab eis: vnde idcirco sunt accidentia, & distinguuntur a denominato in intellectu, & extra intellectum.

SED CIRCA hęc est quęstio. Primo, quia Auer. 12. Meta. ponit plane attributa multa cõuenire Deo, vt patet com. 39. & hic negat illud. Secundo, q̃m ait Cõtradictio ꝙ pręedicatio animalis de homine est prędicatio ęquiuoce dicta a prædicatione ĩ dictis Auer.

saplentiæ de homine: sed debet dici homo est sapiens: contra, qm̄, sicut sapiẽs est D
concretũ, ita & animal: ergo ibi non æquiuocatio: cum ambo prædicantur sub
Dubitatio. ratione cõcreti. Tertio dubitatur: qm̄, non videtur quod sapientia notet cor-
pus: qm̄ sapiẽtia est mẽtis qualitas, ad quã corpus non concurrit: ergo, qũo verifi
Solutio ad catur verbũ eius? Ad primã dicendũ, quod qũo Deus habeat attributa requirit
primam. specialẽ tractatũ, & forte post dicam: pro nunc aũt dicendum quod Auer. si be-
ne inspicias ibi, ponit attributa valde æquiuoce. vult enim quod, cũ Deus sit sum
me simplex, nulla põt ibi multitudo cõuenire ex parte eius: sed, sicut colũna di-
citur dextra, & sinistra comparatione sumpta ad nos, sic Deus dicitur sapiens,
& intelligens comparatione ad nos. & ideo concludit ibi, quod illa non sunt sy
nonyma, nec realiter diuersa: sed bene tantum in modo distinguuntur: & præce
dentia huiusmodi attributa dicuntur æquiuoce de Deo, & nobis. Vult ergo hic
Auer. quod huiusmodi attributa nõ insunt Deo, prout ibi denominans & deno-
minatũ sunt duo secundũ rẽ, & vnũ in denominatione. Ibi aũt vult quod deno
Ad secũdã. minationes insunt æquiuoce. s. cõparatione ad nos: & tu vide eũ. Ad secundã
Ad tertiam. dicendũ, quod animal est cõcretũ ad suppositum tantum: sed sapiẽs ad subiectũ,
& ad supposita: & ideo ibi, homo est sapiens, est duplex concretio: ibi aũt vna:
ideo ibi est æquiuoca prædicatio æquiuocatione sumpta a prædicato: & potest
poni etiam ibi æquiuocatio sumpta a modo prædicandi, prout in illa est prędica
tio per se primi modi, in alia prædicatio accidentalis tantũ. Ad tertiam dicen-
dũ, quod sicut dextrũ in columna non notat aliquod additũ ei, sed comparationẽ E
ad extra: sic sapientia in se notat corpus, non semper eius, in quo est, sed eius, ad
quod cõparatur: quare aũt notat, forte alibi dicitur, & nolo hic declare: sed post.
(Et si aliquis.) Hic mouet quęstionẽ contra se. d. &. si aliquis diceret ꝙ philoso-
phi opinati sunt, quod in anima sunt similes dictis denominationibus: cuius cau
sam dat. d. eo ꝙ opinamur ꝙ anima est prudens, & volens, & mouens, & tamen
putant ipsam non esse corpus, neque virtutẽ in corpore, vt patet. 3. de Anima.
com. 5. (Nos vero.) Respondet. d. nos vero respondemus ꝙ philosophi nõ ima
ginãtur, ꝙ hę denominationes sint additę super sobstantiã animę, id est, acciden
tia: immo putant ꝙ sint denominationes substãtiales, id est, substantię ipsi ani-
mæ, ecce quomodo Auer. non ponit ipsi intellectui aliquod accidens. Sed statim
posset esse dubitatio adhuc: qm̄, si essent substantiæ, ergo anima esset composita
ex partibus realibus realiter diuersis. Cui respondet. d. & de natura taliũ de-
nominationũ est, ꝙ ipsarũ subiectũ non multiplicatur in actu: immo, tm̄ illo mo
do multiplicatur, quo multiplicatur definitũ ex partibus definitionis, videlicet
ꝙ ibi est multitudo mentalis, non realis, seu actualis. Et sic patet secundũ con-
tra Io. qui ponit intellectũ agentẽ, & possibilẽ distingui secundũ rem. ecce ver-
ba Auer. contrariũ innuunt. (Et ideo.) Tunc concludit correlariũ. d. & ideo se-
quitur concedentẽ ꝙ materia nõ est necessaria inesse animę, ꝙ concedat, videli F
cet ꝙ in entibus separatis sit dandũ vnũ in actu extra animã, & plura in defini
tione, quod sup, de intellectu nõ inconuenit. (Et hęc.) Nunc narrat opinionem
christianorũ de attributis, & accidentibus Dei. d. & hæc opinio, quaũ dicã, est
christianorũ in hoc, videlicet in eo, ꝙ ponũt tres personas: ponit tamẽ, quomo-
do reputat illud esse erroneũ. d. ipsi. n. putant eas esse denominationes additas su
Põ christia- per substantias: immo, apud eos multiplicantur in definitione, & sunt multæ in
norũ de per- potentia, & non in actu. Deinde narrat aliud. d. similiter dicunt ꝙ sunt tres, &
sonis diui- vnũ. s. vnũ in actu, & tres in potentia. i. vnũ secundũ rem, & tres secundũ men
nis contra. tem. Tres ergo propositiones ponunt catholici. s. ꝙ in Deo personæ sint addi-
Auer. ta essentiæ, prout sunt relationes. secondo ꝙ non multiplicantur secundum rem,
sed secundũ mentẽ. tertio, ꝙ Deus est trinus & vnus, trinus ratione, vnus secun
dum rem. Addit, & nos Deo dãte ducemus inconuenientia sequentia opinantẽ,
ꝙ primum principium habeat denominationes additas essentię, & super substã-
tiam. Sed videtur, ꝙ Auer. falsum imponat nobis christianis: nos. n. non poni-
Excusatio. mus ꝙ Deus sit vnũ realiter, & tres secundũ rationẽ, immo volumus ꝙ tres per
Alia excusa sonæ realiter, et actualiter distinguãtur. Forte Auer. ignorat opinionẽ nostrã, cũ
tio. non sit apud alios valde famosa, nisi apud christianos: & ratione legis eius, pro-

A solit, sibi illo modo. Vel forte Auer. vult ꝙ illę tres personę, vt comparãtur es-
sentiæ, vt sic sunt vnum rem, & distinguuntur numero: cum, vt sic transeant in
essentiam: sed, inter se comparatæ sunt realiter distinctæ, nõ absoluta distinctio-
ne, sed relatiua, vt scis. (Quartum membrum.) Nunc verificat quartum mem-
brum. d. quartum membrum dictæ diuisionis est pluralitas, id est, cõpositio ex
parte sui generis, suæq; differẽtiæ. Probat ergo ꝙ hæc cõpositio a Deo remoue
tur, & syllogismus sic cõponitur: nulla cõpositio ex materia. & forma attribui-
tur Deo: sed compositio ex genere, & forma est cõpositio ex materia & forma; Forma est
ergo non debet Deo attribui. primo ergo accepit minorẽ. d. & hęc diuisio quasi definitio.
est pluralitas procedens a materia & forma: cuius rationẽ tangit, definitio nãq;
accidit compositis a parte formæ, & materiæ: non simplicibus aũt hoc inest, &
hæc maior: concludit cõclusionẽ. d. ergo nullus debet cõtradicere ꝙ pluralitas
definitionis a primo principio auferatur: qũo aũt definitio requirit materiam, &
formam, quæstio est, attamen apud Auer. sermo patet vult enim Auer. ꝙ forma
est pars essentialis definitionis, immo est tota definitio: quoniam definitio non
explicat nisi essentiam rei: essentia autem rei est forma, ideo concludit ipse 7.
Meta. com. 21. ꝙ sola forma est rei definitio: materia aũt põnitur, vt appatẽs de-
ferens quiditatẽ & essentiam, vt tradit ipse ibidẽ com. 59. & sic patet illud. Ista Prima ratio
autem opinio Auer. potest probari rationibus eius: prima ratio sumitur. 7. Me-
ta. com. 20. ait enim quiditates rerum non sunt entes, nisi per esse rerum haben-
B tium quiditates: vult dicere ꝙ quiditas est principiũ essendi, sed sup. iu. materia
est principium non essendi per se, essendi autem per accidens: & forma est prin
cipium essendi per se, vt traditur tertio Meta. tex. com. 22. & 53. ergo non est
quiditas, vel pars quiditatis per se, sed solum per accidens & hoc argumentũ est
demonstratio, vt dicam: huius enim rationis maiorem Auer. ponit commen. 20.
minorem. com. 37. vbi ait: forma enim est pars, quæ cum fuerit, est res: materia
autem est illud, quod cum fuerit non est res: & hæc fuit minor. Secunda ratio Secunda.
potest sumi ab eo, primo Meta. com. 27. ait enim sic: & intendit ꝙ comprehen
siones, quæ dicuntur scientiæ, sunt rerum, quæ sunt in sensibilibus non genera-
biles neque corruptibiles, nisi accidentaliter, & sunt intentiones vniuersales,
quas intellectus comprehendit in eis, & sunt formæ: comprehẽsiones vero, quæ
sunt corruptibilium, scilicet indiuiduorum non sunt scientiæ, sed imaginatio-
nes: & ex hoc componitur ratio sic: illud est principium essentiæ & quidita-
tis, quod est principium intelligẽdi & sciendi rem ipsam: sed forma sola est prin
cipium intelligendi & sciendi rem: & materia est principium sentiendi, & ima-
ginationis ipsius rei: ergo sola forma est principium quiditatis, & essentiæ: &
hæc via est demõstratiua, & efficax. Tertia ratio sumitur ab eo ibidem. cõ. Tertia.
C 18. & 12. Meta. com. 14. & potest sic componi: illud est principium essentiæ, &
quiditatis, & definitionis per se, quo definitum participat naturam vniuersalita-
tis: singularium enim non est definitio, nisi vniuersaliter conceptorum, primo
de Anima, commen. 6. sed ratione formæ res ponitur in specie & in genere, &
ratione materiæ arctatur ad indiuiduum & sensibile: ergo ratione formæ tan-
tum res debet definiri, & non ratione materiæ. Quod si dicas, sicut Tho- Põ sanc. T.
mas fingit, ꝙ materia habet duplicem gradum, scilicet vnum, prout est pars qui-
ditatis, quem habet a forma, & alium a se, prout est pars indiuidui, & sic soluun Contra.
tur omnes rationes. Hoc friuolum est: quoniam ille gradus, quo est pars quidita-
tis, vel sibi competit per se ratione materiæ, vel ratione formæ: non per se,
quoniam sibi per se competit esse primum indiuiduum, vt dicunt, ergo ratione
formæ: & hoc est intantum materiam ingredi definitionem, inquantum partici-
pat formã: & hoc est per accidens concurrere, & hoc Auer. ponit, nec aliter in-
telligit Auer. vt vides: huius opinionis fuit Alber. 7. Meta. tract. 3. cap. secundo.
& cap. 3. & tractatu primo. cap. primo.

SED ACCIDVNT quęstiones opinioni Auer. Prima, qm̃ tunc forma to- Dubitatio
tius, & forma partis essent idem, qm̃ essentia est forma totius: & forma est for- Prima ratio
ma partis, & hęc vnum sunt. Secundo sequitur, quod definitio sit simplex, & Secũda rõ.
nõ oratio longa, quoniã forma est simplex & vnius conceptus tantum, ergo.

definitio non diceret genus & differentiam: contra Arist. primo topicorū. cap. 4. D
Tertia. & contra ipsum. 8. Meta. text. com. 6. Tertio sequitur ꝙ quælibet definitio
substantiæ esset definitio per additum, cum subiectum formæ sit additum sibi.
Quarta. Quarto sequitur ꝙ materia non prædicatur in quid de definito: consequens fal-
Quinta. sum: quoniam materia est æque intrinseca composito, sicut et forma. Quinto, qm̄
Auer. vult ꝙ quiditas, & habens quiditatem sunt idem, vt patet. 7. Meta. cō. 21.
& 20. & habens quiditatem est compositum habens formam, vt patet ibidem.
Sexta. com. 40. ergo. Sexto materia est pars in rei veritate ipsius compositi: ergo nō
Septima, est apparens deferens, id est, pars apparens, vt vult ipse ibidem. com. 34. Septi-
mo, si sola forma esset definitio, tunc compositum non definitur, sed sola forma:
Solutio ad primam. consequens est contra ipsum. com. 40. & 8. Meta. com. 9. Ad istas rationes.
Ad primam diceret Auer. ꝙ definitio, essentia, forma totius, forma partis, &
quiditas sunt vnum secundum subiectum, & differunt ratione: & hoc plane po-
nit ipse. 7. Meta. com. 36. ibi, Quiditas enim recti vniuersalis, &c. Vbi vult ꝙ
forma partis dicatur, prout cum materia constituit compositum: dicitur quoque
forma totius, prout ab ea habet totum esse, & definitionem, vnde definitio, &
forma partis differunt, sicut explicans & explicatum: quod enim est forma ex-
Ad secūdā, plicat definitio, vt dicit Auer. primo Physico. com. 5. Ad secundam respon-
det Auer. 5. Metaphy. com. 3. vbi ait, & etiam illa, ex quibus componuntur de-
finitionem significantem quiditatem cuiuslibet rei, dicuntur etiam partes defi- E
niti, & definitiones, & ideo genus dicitur pars formę: & ideo dicimus quod ge-
nus est pars formarum specierum: forma enim speciei diuiditur in genus, & dif-
ferentiam: hic patet quomodo definitio est compositum quoddam non ex forma
& materia, sed ex genere, quod sumitur a forma generabili, & differentia, quæ
sumitur a forma speciei, quibus additur materia, prout sustinet illa. Sed dicet
illi, qui ponunt ad mentem Auer. quod vnica sit forma in composito, quomodo
Replica. verificabunt illud. Potest dici quod, etsi vnica sit forma in composito, attamē
Solutio, sunt in ea plures gradus, scilicet generis, qui competit ei prout est in materia: qa
vt sic, sibi debetur esse potentiale & genereum: alius prout forma est, & sic sibi
debetur gradus speciei: & tunc forma est multiplex secūdum conceptus & gra-
dus, & vna in subiecto: & sic potest saluari illud. Ad tertiam potest dici quod,
Ad tertiam. si capitur per additamentum, id est, extraneum secundum genus prædicamen-
ti, sic non est verum, quod materia ponatur vt additum, cum materia sit substan-
tia apud Arist. Sed, si capitur additum, id est, extraneum in ratione quiditatiua,
sic est verum, Sed accidentia vtroque modo per additamentum definiuntur se-
cundum Arist. & patet commen. 18. Ad quartam respondet Auer. 7. Meta. cō-
Ad quartā. Materia de compositio prędicatur secundū denominationem tm̄, & nō secundū prędicationē quiditatiuam. men. 34. vbi plane ponit, quod materia non prædicatur de composito vera præ-
dicatione, id est, quiditatiua, sed prædicatur secundum denominationem, vt patet F
ibidem. commen. 23. & idem. 8. Metaph. commen. 6. & 9. Metaph. com. 21. vi-
de bene. Ad rationem dicendum, quod materia est pars compositi intrinseca,
& forma: attamen materia est extrinseca a quiditate: ita quod compositum po-
test considerari, vt est generabile, & ens eductum de non esse ad esse, & sic am-
bo sunt æqualiter intrinseca: & alio modo, inquantum est quid difficile intelli-
gibile, & vniuersale: & sic materia est pars per accidens ipsius compositi, &
ideo denominatiue prædicatur, vt dixi. Ad quintam debes scire, quod definitū
Ad quintā. Triplex definitum. est tribus modis: per se primo, & sic est sola forma: quoniam sola ipsa primo, &
per se per definitionem explicatur. Secundo modo est definitum per se secun-
do, & sic compositum habens formam definitur intelligēdo compositum vniuer-
sale. Tertio modo per accidens, & sic indiuidua definiuntur. Primo modo lo-
quitur ipse. 7. Meta. commen. 37. vbi ait. definitio est intentionis vniuersalis, &
formæ vniuersalis & proprie. i. primo & per se, non congregati ex materia &
forma. Secundo modo loquitur ipse ibidem com. 4. vbi ait. non quia ipsa defi-
nitio, quæ est forma, sit ipsum definitum, quod est habens formam, & idem. cō-
men. 21. Hoc idem. 8. Metaphy. com. 9. Tertio modo loquitur. commen. 35. vbi
vult quod non definitur nisi per accidens. Ad formam ergo dicendum, quod qui-
ditas & habens quiditatem sunt idem identitate inseparabilitatis, vt dicit. 7.

A Meta.com.21.vbi ait. V.g.quoniam homo,& sua quidditas,quæ est animal rationale,sunt idem non separabiles. Ad sextam dici potest, quod si materia comparatur ad essentiam rei, est pars apparenter,& non existente:pro quanto non est vera pars,sed tantum illam sustentans, & ideo habet rationem parui modicam similitudinem.i.sustentare illam.Sed,si comparatur ad compositũ est vera pars:primo modo intelligit Auer. secundo modo verificatur vis argumenti. Ad septimam patet solutio:sola enim forma per se primo definitur,cõpositum autem per se secundo,indiuiduum pure per accidens,vt dixi: & verbã eius sunt concordia, vt scis, & sic patet mens Auer. sed nunquid ista sit mens Arist.scis quod hic vir nunquam recessit ab opinione Aristo. nolo tamen adducere verba Aristo.quoniam sunt infinita pro hac opinione:& tu lege ipsum,cũ inuenies ea,nota illa.redeo ergo ad sermonem meum.(Quintum vero membrorum.)Nunc vult verificare quintum membrum.Et pro parte corrigit. ait ergo, quintum membrorum vero huius diuisionis dictæ est numeratio. i. compositio quiditatis,& esse,quasi innuat quod huiusmodi compositio etiam a Deo remoueri oportet.Sed remouet.q.quoniam dicet quis,an vnum & idem essent, diuersa sunt in re,& per consequens in Deo erit compositio ex esse,& vnitate. Cui respondet.d.& esse secũdum veritatem in entibus est quid intellectuale,i.est qd intelligibile,videlicet,esse extra animam,sicut in intelligentia.q.d. ꝙ illud esse,quod est extra animam,intelligitur ab intellectu, & per consequens conclu-

Ad sextam.

Ad septimã. Forma ꝑ se primo definitur,cõpositũ vero per se secundo, & indiuiduũ ꝑ accidẽs.

B dit ꝙ esse,& vnum sunt idẽ in re,ita quod esse & vnum nomina synonima sunt id est,idem realiter significantia,licet in modo differunt,vt dicam.& si sic,ergo nulla est pluralitas extra animam,cum esse & vnum sunt idem in subiecto, & per consequens non faciunt compositionem: Deus ergo est simplex simplicitate opposita compositioni ex esse & quiditate,& compositioni ex vno & esse:et sic soluitur obiectio.

Dubitatio.

Circa præsentem sol.accidit quæstio non modica. & est quęstio Aui. vt narrat Auer.10.Meta.com.8.arguit.n. Aui. si ens & vnũ sunt synonyma tum hoc nomine res,non esset verum.i.vera compositio dicendo rem esse vnã. V.g. & si vnus homo significaret hominem, vult dicere idem præcise, & omnibus modis. Tunc dicere istum hominem demonstratum,vt pote Sor.esse vnum,non esse enunciabile compositum ex pręedicato & subiecto,sed non plus esset dicere hominem esse vnum,quam dicere hominem esse hominem. Est ergo virtus argumenti Auic.quod si ens,res,& vnũ essent synonyma, tunc sequitur,quod nõ plus esset dicere homo est vnus,quam homo est homo, Sed secunda propositio non est compositio enunciabilis,vt supponit,ergo,nec prima: & hoc est inconueniens. Et debes scire,quod apud Ioan.grammaticum primo posteriorũ, hęc non est propositio.homo est animal rationabile:qm̃ semper,vt dicit, prædicatũ

Pŏ.Ioã, grãmatici.

C vult esse aliud a subiecto:& quanto magis hæc,homo est homo: vel homo est vnus,licet vnum,& esse sint synonyma:quomodo ergo Auer.ait nũc quod ens, & vnum sint synonima hic. Et quod auget.q.est quod ibi respondens huic argumento ait.& nõ intendit ꝙ ista nomina vnũ,& ens sint idem omnibus modis, sed intendit ꝙ significant idem secundũ subiectum,& diuersa secundum modũ, & per hoc ait, ꝙ Aui. fuit deceptus: & propter huiusmodi, & consimiles contradictiones multi sunt,qui mecum loquentes dixerunt, quod huiusmodi liber non sit Auer.cum consuetudo tanti philosophi non sit cõtradicere sibi. Sed isti parum,aut nihil viderunt in Auer.immo,si vellemus attendere ad verba superficietenus Auer.reperiemus consimiles contradictiones fere infinitas: immo, in illo.11.Meta.cõ.5.plane ait ꝙ vnum est synonymum enti.ait enim ꝙ Auicen. ignorauit differentiam inter hoc nomen vnũ,quod significat principium numerorum,quod.s.est in quantitate:& hoc nomen vnum,quod est synonymũ huic nomini ens:ecce,ꝙ in eodem libro apparet consimilis contradictio:nõ,ergo debet pręsumere quis propter huiusmodi apparentes contradictiones Auer. nõ se esse hunc librum. Propter qd oportet in huiusmodi quęstione cõsiderare quod Auic.voluit ꝙ vnũ,a quo res dr̃ vna,et ens vnũ sit res distincta essentialiter ab ente,& re:immo,vt dicit,apud ipsum nõ est differẽtia inter vnũ, qd est de prę-

dicamento quantitatis, & principium numeri, & vnum. quod conuertitur cum ente, voluit enim quod omnia dicantur vnum ab vnitate prædicamentali, quæ est principium numeri prædicamentalis, vt patet ab eo. Et sic Aui. cõcepit tres propositiones in sua positione: quarum prima est, quod ens & vnum de omnibus conuertibiliter prædicantur. secunda ꝙ distinguitur secundum rem, & naturam. tertia quod vnum est determinati generis. s. prædicamenti quantitatis. D

Positio stoicorum.

Huius opinionis stoici fuerunt, dicentes ꝙ vnum, quod est principium numeri, est sicut vnum, quod cum ente conuertitur. numeros enim substantias rerum posuerunt: & huius opinionis fuerunt pythagorici etiam, & Plato. vnde Plato nõ distinguẽs inter vnum transcendenter, & vnum, quod est principium numeri prędicamentalis, vnum posuit principium materiale omnium.

Positio Alberti.

vnde Alber. 13. Meta. vnitas enim significat illud, quod secundũ quantitatẽ indiuisibile, & hęc est materia vniuersi secundum Platonẽ: & sic patet hæc opinio: forte enim Auic. hoc est secutus philosophos. Sed quomodocunque, Auer. 4. Meta. commen. 3. arguit contra illam opinionem. d. quoniam, si res esset vna per aliquam rem additam suæ naturę, sicut credit Auicen. tunc nihil esset vnum per se, & per suã substantiam, sed per rem additam suę substantię. Tunc arguit. & illa res, quę est vna, si dicitur quod est vna per intentionem additam suę substantię, queritur etiam de illa re, per quam fit vna. Si igitur sit vna per intentionem additam illi, reuertitur quęstio, & proceditur in infinitum. est ergo Auer. argumentum.

Ratio Auer.

Si ens est vnum per rem essentialiter, & realiter diuersam ab eo: vel illa res, per quam vnum est vna res per se, & essentiam propriam: vel iterũ per vnã aliam rem. si primum, eodem modo standum est in ente. si per aliam, erit processus in infinitum: & tu vide eum. E

Positio Scoti & sequacium.

Sed circa hanc rationem quidam fratres minores inimici Auer. Thomę, & Alberti obloquũtur, & dicunt ꝙ huiusmodi ratio multis modis peccat. primo namque committit fallaciam figurę dictionis commutãdo quod in quo, cuius exẽplũ ponũt: qm̃ homo est albus: quęratur, vel est albus per se, vel per additum. Si per se, non potest dici, vt patet. ergo per additũ, & queritur de illo addito, & sic infinitum: vbi constat argumentũ non valere: quoniã commutatur quod in quo: homo enim: albus est, vt quod. albedo autem, vt quo. & ideo petendo an albedo sit alba, vtitur quo, ac si esset quod. Secundo peccat per fallaciam ęquiuocationis: quoniã, sicut per se dicitur duobus modis: per se primo modo dicendi per se, & per se secundo modo dicendi per se. ita per accidens dicitur duobus modis. diceret ergo Auic. ꝙ ens est vnum per accidens, prout opponitur ad per se primo modo dicendi per se: licet sit per se secundo modo dicendi per se, & sic committitur fallacia ęquiuocationis, circa illud multiplex, quod est per se. Et quando isti audent dicere talia contra Aristo. dicunt enim ꝙ Aristo. fuit pessimus metaphysicus, & quidam eorum, ꝙ fuit pessimus naturalis, cur non possunt dicere hoc contra Auer. Thomam, & F

Impugnatio

Albertum? Et sine dubio error istorum procedit ex ignorantia dialecticę: nullum enim vidi horum adhuc perfectum in logica, sed tantum student in Metaphysica, & omnia reducũt ad Metaphysicam: sicut pythagorici omnia reducunt ad numeros: & tu scis qualiter, & quomodo de hoc. Pro declaratione igitur dictorum Auer. & Alberti, & Thomę, qui sunt huius opinionis, & maxime Thomas. 4. Metaphy. vtitur hac ratione, & Albertus. 4. Metaphy. tractatu primo, cap. 5. exponit mentem Auer. debes scire, vt dicit Auerro. primo priorum, & primo Physi. commen. 25. argumentum est duplex concludens per accidẽs, sicut argumentum ex duabus affirmatiuis in secunda figura, attamen concludit, & est argumentum concludens per se, argumentum concludens per accidens: ideo dicitur per accidens concludere, quia non per formam compositionis, & syllogisticam concludit, sed per necessitatem materię. Verbi gratia omnis homo risibilis, omne disciplinabile risibile. cõcluditur, ergo omne disciplinabile homo: hęc. n. cõclusio sequitur nõ ex forma argumẽti, sed propter necessitatem materię, ꝓut accidit terminis, vt sint cõuertibiles: & ꝓp eorũ cõuertibilitatem põt fieri reductio ad primã figurã, & ideo dicitur per accidẽs, qm̃ non tenet in omnibus, nec gratia formę syllogisticę: per accidens. n. sumitur a materia, & lu-

A mitur a diuisione materię.s.quia est verū,vt in pluribus. Argumētū adt p se ex. net in omni materia,& cōcludit gratia formę,vt patet.1.Phy.cō.dicto.In ppo sitio.quia vnū,& ens,vt Aui.dicit,sunt cōuertibilia,& pdicatur de quolibet.de quo igitur pdicatur ens,& vnū predicatur.et qa hęc est vera:vnitas est ens,en. titas est ens,pp trāscendentiā termini:ideo hęc est vera,vnitas est vna,& enti tas est vna pp trāscendētiā vnitatis:ergo p accidēs,& gratia terminorū argumē tū Auer est bonū:qm,si ens est vnū per intentionē additā,cū ens & vnū prędi. centur de quolibet tā abstracto,quā concreto:ideo pōt quęri de illa intentione, an sit vna p se,an per additū:& sic argumentū Auer. est bonū per accidēs,qui termini sunt illius naturę:nec incōueniēt qd argumentū malū per se teneat,& sit demonstratiuū per accidēs,vt patet vidēti logicā.Exemplum autem quod indu cunt,nō est simile:qm termini illi sunt prędicamētales,& nō de quodlibet om. nibus modis prędicātes:& sic tollitur instantia.peccatū ergo istorū fuit ex igno rantia dialecticę. Quod vero fingūt in secūdo,nō intelligūt Auer. Ipse.n.pp se intelligit,quasi an ens sit vnū per se, id est non per additum sibi realiter diuer. sum,sed per id,quod te,& subiecto est idē sibi,& semp vtitur hoc modo per se: qn,ergo dicūt respōdēdo q ens est vnū per se secūdo,& p accidēs primo modo, nō est ad ppositū,qm Auer.interrogat,an sit vnū per aliud diuersum in re, ab ente,& super illo cōstituit argumentū.& sic patet qualiter isti mirabiliter pec- cāt,& totū peccatū eorū est pp defectū in logica. Pro solu.ergo ad argumentū

B Auic.debes scire q vnū,quod cū ente cōuertitur, positiue eandē naturā dicit cū ente,addit aūt duplicē priuationē, vt Alber. dicit,s.priuationē diuisionis eu. tis in se,& priuationē identitatis a quolibet alio:& volo tibi declarare hoc.in omni specie vnitatis est ista:duplex priuatio,sed natura diuersa:qm,si sit priua. tio diuisionis in natura specifica,& priuatio identitatis cum alio eiusdē speciei, sic erit vnū numero.Si priuatio diuisionis in natura generica,et priuatio idētita tis cū alia specie eiusdē generis,erit vnū specie, & sic pōt dici de vno genere. sed,si fuerit priuatio diuisionis in ente,& priuatio idētitatis cum nō ente, sic est vnū cōuertibile cū ente:est ergo vnū cum ente conuertibile ens carēs diuisione in se,non idē nihilo.&,quia secundum Arist.priuationes , & negationes nihil sunt extra animā,ideo ens,& vnū sunt idem in subiecto,differunt tn modo. Et per hoc patet solutio ad argumentum Auic.cum arguit, quod tunc essent syno. nyma.consequentia.n.neganda est,vt Auer. dicit propter declarationem nunc dictā. Sed,quia Auer.vt dicebatur, videtur sibi contrarius,debes scire quod sy. nonyma in primo gradu sunt illa, vt dicit Themistius,& philosophus primo po steriorū,quę significant idē secundū rem,& modū,vt tunica & vestis.Synony ma secundi gradus sunt illa,quę significāt vnam rem in subiecto,diuersam aūt in modo,vt ens & vnum dico ergo quod Auer.hoc modo appellat hic synony. **Quid sit synonymū primi,et secūdi gradus.**

C ma,alibi vult quod non sunt synonyma primi gradus.& sic concordantur dicta eius,& declaratum est ergo,qualiter in Deo non potest esse cōpositio ex quiddi tate,& esse,vt etiā visum est superius.Declaratum est nunc etiam,quod in Deo non sit cōpositio ex esse & vnitate,cū huiusmodi sint aliquo modo synonyma, & aliquo modo diuersa, vt tactum est.(Et postquam intelligitur.) Quia dixit quomodo in Deo non est compositio ex esse & quiditate,nec ex esse & vnita. te,consequens est declarare,quomodo dicitur esse de Deo. quando enim esse di. citur de aliquo per essentiam,tunc in eo non potest poni compositio ex esse & participante esse,sed cū esse dicitur de aliquo participatiue, tunc sine dubio in telligitur cōpositio aliquo modo.Quia igitur declaratū est in Deo non es. se compositionem ex quidditate & esse,& potest esse dubitatio an sit ibi compo- sitio ex esse & essentia,quasi soluit quęstionem, declarans q ens prędicatur dę Deo primo,& per essentiā,& de alijs participatiue,& per attributionē;ideo so lus Deus est ens p essentiā,& simplex.& omne aliud,q depēdet,est ens parti cipatiue cōpositū ex esse & essentia,nō distinctis subiecto,sed modo,vt dictū est patet ergo quomodo litera sequens,pręsens continuationē habet ad precedēn. tem,dicit ergo:& postquā intelligitur de eo,id est,primo principio illud,qd in- telligitur de substātia,& re,id est,ente,i.cū ens dicatur de Deo, eo modo, quo

de eo dicitur ſubſtantia. Et ſup. minorem: ſed ſubſtantia dicitur analogice de Deo, & alijs: concludit concluſionem.d.ergo nomen entis eſt dictum de neceſſe eſſe, & de alijs analogice: cuius exemplum ponit: ſicut iſtud nomen caliditas de igne, & alijs rebus calidis analogice dicitur: prædicatur enim calidū de igne per eſſentiam, & de alijs participatiue, & attributiue, & eſt exemplū Ariſto. 2. Metaphy. vbi Auer. commen. 4. declarat iſtud: vnde hoc confirmat auctoritate philoſophorum peripatheticorum.d.hæc eſt ſine dubio philoſophorum opinio in prędictis: vult ergo habere, quod Deus eſt ſimplex, & non ſit compoſitum ex eſſentia & eſſe: immo eius eſſentiam reputat formaliter ſuum eſſe, adeo quod nulla eſt diſtinctio, nec in ſubiecto, nec in modo inter eſſentiam primi, & eſſe eius: dico nec in modo, quoniam & ſi intellectus poſsit conſiderare eſſe, & eſſentiam ibi, attamen non inuenit in Deo aliquid, a quo ſumat illam diſtinctionem, ſicut inuenit in alijs, puta in intelligentijs, & rebus: cū.n. intellectus cōſiderat eſſentiā intelligētię, & eſſe cauſæ, reperit vnde ſumat eſſentiā per modū eſſentię, & vnde ſumat eſſe per modum eſſe: qm̄ quælibet intelligētia eſt cauſata, & in omni cauſato eſt compoſitio ex eo, quod intelligit ſibi eſſe datū, & ex eo, quod recipit: ideo in omni intelligentia intelligitur compoſitio, licet in re non ſit compoſitio ex re, & re diſtinctis ſubiecto, ſed ex eſſentia & eſſe in modo ſumpto a rei natura apud Auer. & hoc declaraui ſupra, & in tertio de anima in expoſitione com. 9. & 10. vide. (Sed iſte homo.) Nunc vult narrare peccatū Alg. & nō explicat multū mētē eius. Vbi debes ſcire, qđ Alg. & Aui. & multi alij opinati ſunt ens p̄dicari de neceſſe eſſe, & alijs vniuoce, & ſcđm eandē rōnem, & eādē quiditatiuā formulā, & tunc ſequitur eos qđ omne ens ſit ens participatiue: qm̄ illa formula cōis non eſſentialius reperitur in Deo, quā in alijs: ſed in alijs reperitur per cōpoſitionem ex eſſentia & eſſe, ergo & in Deo. Secūda cauſa erroris fuit, quia opinati ſunt ꝙ eſſentia & eſſe in omnibus ſint res diuerſæ in ſubiecto: & modo, cū reputat eſſe ens, & rem aduenire enti & eſſentię: ait ergo. Sed iſte homo fundauit verba ſuper Auic. opinionē, quā opinionē nō explicat, ſed pro parte explicauit, ſed infra dicā melius. Et incipit cōtradicere ei.d. & eſt ſine dubio erronea: cuius rōnem ponit: ipſe.n. opinatus eſt qđ eſſe res, & ens, eſt quid additū ſuper quiditatē eius.i. Dei, et cuiuslibet extra animam, quaſi accidēs rei, cui attribuitur. Hoc poſito arguit: ſumpto ergo, qđ quiditas ad hoc vt ſit, indigeat eſſe, tūc ſequitur qđ ſi neceſſariū eſſe haberet eſſe, & ſua quiditas indigeret de illo eſſe, ergo oporteret qđ neceſſe eſſe cōponatur, ergo eſſet poſsibile non neceſſariō: eſt ergo vis argumenti in forma hypothetica, cuius antecedēs eſt vna copulatiua in hunc modū: Si neceſſe eſſe habet eſſe, & ſua quiditas ad hoc, vt ſit, indiget eſſe, cōcluſio erit ꝙ neceſſe eſſe erit cōpoſitū, & ſic erit poſsibile eſſe, ꝙ eſt ergo ipſum, & ipſius rōnis conſequentiā declarat Auer.d. Id, cuius ſuū eſſe eſt additū ſuper ſuā ſubſtantiā, habet cauſam ſine dubio: tūc accepit minorē, quę debet ſic accipi, ſed quodlibet ens apud ipſum eſt id, cuius ſuū eſſe eſt additū ſuę quiditati, ergo quodlibet ens habet cauſam, & per conſequēs eſt poſsibile eſſe apud ipſum: ponit ergo maiorem dicēs, ſed eſſe apud Auic. eſt accidens conſequens quiditatē, ſup. in quolibet: minorē probat per verba eius dicens, & hoc patet ab Auicē. hic, eo quod ipſe dixit quod homo habet quiditatem ante ſe, id eſt, ante eius generationē, & poſtmodum eſſe adhæret ei: quæ verba ſignificant quod eſſe eſt accidēs eſſentię, & per conſequens patet minor: probat ēt ſecundo exemplo ſuo eadē dicens, ſimiliter triangulus habet quiditatē, ſ. quod eſt figura contenta tribus lateribus, & tamē ſuum eſſe non eſt pars huius quiditatis conſtituens eam: & ideo poſsibile eſt quod intellectus comprehendat quiditatem hominis, vel trianguli: & adhuc ignorat vtrum habeat eſſe reale, aut non: ergo apud ipſum eſſe eſt accidens eſſentię.

D

E

F

SED ACCIDIT quęſtio, qm̄ determinatum eſt apud Auer. quod quodlibet citra primum eſt compoſitum ex eſſe & eſſentia, & cauſatum, vt dicit. Si ergo argumentum Auer. valeret: ergo quodlibet eſſet ens poſsibile, & quodlibet poſſet non eſſe: qm̄ ſic arguit Auer. Dicendum quod opinio Auer. bene eſt quod eſſe & eſſentia apud intellectum ſint diuerſa, vt dixi, & per conſequens

Dubitatio.

Solutio.

A compositionem faciant secundum modum, non secundum rem: sed apud Auic. ibi est compositio ex rebus diuersis in subiecto: ideo esse est apud ipsum extrinsecum essentiæ, & per consequens partes sunt possibiles dissolui, cum fuerint & possibiles coniungi: ideo, apud Auerroem non sequitur quod quodlibet citra primum sit ens possibile esse, & non esse. Sed apud Aui. bene: & ideo Auicen. vult quod omne causatum sit possibile esse, & non esse: quoniam omne causatū apud ipsum est causatum, eo quia esse eius est accidens essentiæ, & per consequens possibile inesse essentiæ, & non inesse: apud Auer. non, cum esse, & essentia sint vna res, licet in modo diuersa, vt patet hic. (Patet quod illud esse.) Nunc soluit argumentum Algazel. & solu. eius stat in hoc, quod ens potest capi pro ente vero, id est, ente naturæ, & sic diuiditur in decem prædicamenta: & potest capi pro ente communi vero, & priuationibus, & sic est ens non extra animam, sed in anima, & sic vult quod esse intelligitur aduenire essentię. Sed quia ista solu. est multum difficilis, debes scire quod intantum intelligitur res. Verbi gratia, intelligentia esse compositum, inquantum intelligitur deficiens a primi perfectione: quoniam intelligentia, & est in gradu proprię, speciei, & est deficiens: prout est in gradu suę proprię speciei est perfecta, & multo perfectior aliquibus alijs: prout deficit a perfectione primi, sic intelligitur sub esse priuatiuo, & per consequens sub quadam potentia tali modo, quod ei non repugnat perfici inquā-

Duplex ens

B tum ens, & per consequens intelligitur sub forma essentię natę perfici ab esse, id est, a gradu suę perfectionis specificæ, & per consequens intelligitur sub natura compositionis ex essentia & esse, vel ex potentia & actu, vel ex forma & materia: quoniam illa priuatio potest dici potentia, prout sibi non repugnat inquantum ens, recipere perfectionem primi: potest dici essentia, prout ab esse perficitur, potest dici materia, prout est quædam priuatio. Vult ergo Auer. quod si capitur ens pro ente reali, sic non fit illa compositio: sed, si capitur pro ente communi priuationi, & enti reali, sic potest intelligi compositio: quoniam, vt sic, potest intelligentia sub potentia priuationis, & sub forma gradus suę speciei intelligi: lege literam: patet quod illud esse, id est, illud ens, quod impediet hic, sup. quę res sint simplices non est illud esse, quod significat substantias rerum, id est, ens reale extra animam, sed est illud, quod est tanquam genus, id est, commune enti vero, & priuationi nec illud ens, est ens, quod significat rem esse extra intellectum. Quod declarat, dicens, nomen enim entis dicitur duplex, videlicet de vero, id est, ente reali, & de opposito priuationis, id est, de ente priuatiuo: & hoc, id est, ens, verum est, quod diuiditur ad decem prædicamenta, & est eis cōmune tanquam genus: & inde procedunt alia entia in secundo modo, videlicet, res, quę sunt extra intellectum: & forte litera est corrupta: quoniam debet stare,

C & inde procedunt alia entia in secundo modo, videlicet, res, quę non sunt extra intellectum, id est, entia rationis, quę vocantur entia secundo intellecta apud Auer. 12. Meta. commen. 19. &c. & addit quod hoc est illud, quod dicitur de decem prædicamentis analogice. (Et hoc.) Verificat nunc quoddam famosum dictum, scilicet, quod hoc modo concedimus quod substantia est ens de se, vel accidens est ens de se, videlicet, quod habet esse de se, quasi dicat, quod loquēdo de esse tali modo, sic substantia, & accidentia sunt entia formaliter aliquo modo, vt dicetur in septima disputatione, Deo duce, Sed ens, quod pro genere intelligunt, commune est omnibus prædicamentis, & ens, quod intelligitur pro genere, est quid intellectuale, scilicet esse ens extra animam, sicut ens in anima, id est, concipitur sicut est: & tunc respondet ad forma dicens, & hæc scientia præcedit scientiam quiditatis rei, id est, & hoc modo quiditas pręcedit esse secundum intellectum, non in re: sed illa quiditas, quæ pręcedit esse secundum intellectum, non in re: sed illa quiditas, quæ præcedit esse in nostro intellectu, non est vera quiditas, id est, essentia extra animam existens, sicut Auicen. d. immo est quiditas ex opposito cuiusdam nominis, id est, immo dicitur quiditas, pro quāto apud intellectum, intelligitur sub opposito nominis ens: ideo concludit, vnde scito quod aliqua res sit ens extra animam, scitur quod est quiditas, vel quiditatem habens. Debes scire, quod in vna litera habetur isto modo, (Sed ens, quod pro-

vero intelligitur, commune est omnibus prædicamentis, & ens, quod intelligitur pro vero, est quid intellectuale.) Et tunc oportet variare primam expositionem, vt dicam, quod duplex est ens, videlicet, de vero, & de opposito priuationis, i. de ente, prout distinguitur contra nihil: & tunc oportet dicere, quod ens verum est commune omnibus prædicamentis, & omnibus alijs: cum ens verum idem sit, quod ens intellectuale. Sed ens distinctum contra nihil, quod est ens, nõ est illud, quod diuiditur in decẽ prędicamenta: et sic expositio variatur. Sed quõcunq; exponitur, semper sniã est eadem, vt patet. (Et huiusmodi dicitur.) Cum omnia hęc dixit, verificat quędam dicta, & primo id, quod dicitur in vniuersalibus Porph. vbi dicitur quod vniuersalia causata ex indiuiduis sunt entia: vbi ly ens capitur pro ente vero, ait ergo, & de huiusmodi, id est, pro huiusmodi ente vero dicitur in libro prędicamentorum, quod vniuersalia intellectiuarum rerũ sunt entia ex his indiuiduis causata, et ipsorũ indiuidua sunt intellecta ex ipsorũ vniuersalibus, id est, sub rationibus vniuersalium ipsorum: vult ergo, quod loquẽdo de ente vero, sic vniuersalia sunt entia, quoniam vniuersalia nullum esse habent extra animam, nisi in potentia secundum istum philosophum: qñ ergo causantur ab intellectu ex singularibus, sunt tunc entia vera, id est, intelligibilia, vt dicit Auer. 12. Meta, com. 4. & primo de Anima com. 8. (Et etiam dicitur.) Nunc verificat aliud dictum tertij de Anima tex. commen. 9. d. & etiam dicitur in libro de Anima quod virtus, qua cõprehendimus quod res indicatur esse ens, id est, qua comprehendimus quiditatem esse ens absolute, differt a virtute, qua comprehendimus quiditatem indicatam, id est, indiuiduum demonstratum, quod vocatur quiditas indicata, id est, signata: ibi enim, ly ens capitur pro ente vero, id est, pro ente obiectiuo, & intellectuali. Debes scire, quod tertio de Anima loco dicto, quiditas, & indiuiduum diuersis virtutibus comprehenduntur: qm indiuiduum comprehenditur primo, & per se, sensu: quiditas autem, vt ens, cõprehenditur intellectu primo, & per se: & per hoc declaraui ibidem in expositione mea, vide bene. (Et hoc modo.) Verificat nunc tertio dictum famosum dicens, & hoc modo dr communiter, quod entia. s. prędicamenta sunt entia realiter, capiendo ens prout distinguitur contra nihil, vt dixi in secunda expositione, & vniuersalia sunt entia intellectus, id est, vera. (Ergo nulla.) Tunc concludit quid intelligit per ens verum, dicens, ergo nulla differentia est in eo, quod intelligitur pro vero, id est, ente vero, & entia Metaphysica & separata: qm ens separatum, & ens verũ sunt idem pro nunc. (Sed quicunq;.) Nunc remouet peccatum Auicennę, & primo proponit illud, dicẽs, sed quicunq; dicat quod esse est quid additum super quidditatem, sic quod quidditas non constituatur ab eo ens, id est, essendo ens in sua substantia, errat: vult dicere, quod quicunq; dicit quod esse est additum quiditati, & extrinsecum non constituens eam in esse entitatiue, errat. Ideo ponit statim hoc esse peccatum, dicẽs, dicimus quod opinatur maximum errorem. Et ponit argumentum, dicens, quia sequitur quod nomen entis significat accidens commune decem prædicamentorum extra animam: & hæc est opinio Auicen. potest ergo componi syllogismus sic: omne adueniens alicui, non constituens illud in esse tali formaliter, & intrinsece, est accidens illi: hæc enim est natura accidentis, vt scis: sed per Auicen. ens est adueniens quiditati entitatiue, illam non constituens in esse tali formaliter, & intrinsece: conceditur ergo, φ esse sit accidẽs enti quiditatiue sumpto. (Et adhuc) secundo, arguit ergo idem, dicens, & adhuc est petendũ de illo accidente. i. de illo ente, quod accidit quidditati, qñ dicitur quod sit ens, verum significat pro vero, id est, verum sit ens verum, aut significat accidens ens. in illud accidens, id est, verum sit ens per essentiam, aut sit ens per hoc, quod esse aduenit sibi. Si primum, eodem modo standum est in primo. Si secundum, inquit, vnde hoc modo erunt accidentia infinita: quod est falsum, & sic debet intelligi vis secundę rationis. Deinde excusat se d. & nos iam declarauimus hoc diffusius in ꝓprio opusculo: ecce, quomodo fecit librũ de ente, & essentia, & addit, & nos meditamur quod hoc sit illud, quod insudauit Algazel auferre de primo principio, de quo probauit esse ens per essentiam, & non per additum, ait Auerso. & nos dicimus quod tale ens additũ, abla.

D

E

F

Quiditas, & indiuiduum diuersis virtutibus comprehenduntur.

A tem est omnibus, id est, ab omnibus entibus, licet maxime, id est, primo & principaliter de primo principio: quia, vt declaraui, primum principium nō est compositum ex esse & essentia, nec secundum rem, nec secundum modum: aliter autē res, & si secundum rem non sint compositæ, est tamen ibi quędam cōpositio saltem secundum modum nostrum intelligendi, vt sępe declaraui. Deinde ponit continuationem ad sequentia, & sermo eius est manifestus per se.

ALGAZEL.

Ait Alga. Et cum hoc ipsi dicunt ꝙ Deus glo. est principium, & primum, & ens, & substantia, & vnum, & antiquum, & permanens, & necessarium in esse, & intellectus, & intelligens, & intellectum, & agens, & creator, & sciens, & volens, & potens, & viuum, & desyderans, & desyderatum, & alii oblectantur eo, & ipse oblectatur aliis, & beneficat, & excelsus, & verum absolutum, & bonum absolutum. & existimauerunt ꝙ hoc totum sit pręfatio vnius rei in qua non est pluralitas. & hoc est quid mirabile. Dixit debemus primo verificare opinionem eorum deinde operam dabimus quæstionibus. nā
B quæstio opinioni, antequam complete habeatur intelligentia rei, est conatus absurdus. Sustentaculum autem in intelligentia opinionis eorum est, ꝙ ipsi dicunt substantia principii est vna, plurificantur tamen nomina apud relationem rei ad eam, aut relationem eius ad aliquid, aut negationem alicuius ab ea. Negatio autem non causat pluralitatem in substantia negati, neq; relatio causat pluralitatem. igitur non auferunt pluralitatem negatorum, & pluralitatem relationū. Sed veniendum est in reductionem horū omnium ad negationem, & relationem. Et dixerunt, cum dr̄ de eo primū, est relatio eius ad entia post id. Et, cum dr̄ principium, innuit ꝙ alia ab eo proueniunt, & ipse est cā eorum, & est relatio ad causata ab eo. Et, cum dicitur ens, bene notum est. Et, cum dicitur substantia, s. est ens, cui negatur ꝙ sit in subiecto. & hæc est negatio. Et, cum dicitur antiquum, est negatio priuationis eius præcedentis initium. Et, cum dicitur permanens, est negatio
C priuationis finis: & quod intelligitur per antiquum & permanens, est esse, quod non præcessit priuatio, nec euenit ei priuatio. Et, cum dicitur necessarium in esse, est ꝙ sit ens, non habens causam. & est causa alterius, & erit ratio negationis, & relationis: cum dicere non habet causam sit negatio: &, cum ponitur causa alterius, est relatio. Et, cum dicitur intellectus, est ꝙ sit ens nudum a materia. & omne ens tale est intellectus, i. intelligit seipsum, & consyderat substantiam suam, & intelligit aliud. Substantia autem Dei glo. talis est, scilicet puritas a materia: igitur est intellectus. & sunt duæ præfationes de eodem. Et, cum dicitur intelligens est ꝙ substantia eius, quæ est intellectus, habet aliquod proprium intellectum, & est ipsemet, qm̄ consyderat seipsum, & intelligit seipsum. ergo ipsemet est intellectum, & est intelligens, & totum idem est, postquam est intellectum, ex eo ꝙ est quiditas abstracta a materia, non cælata sibi ipsi, qui est intellectus. & est intellectus,

& ex eo quòd est quiditas abstracta a materia, nihil est cœlatum ab D eo.& ex eo quòd intelligit seipsum, erit intelligens, & quoniam ipsemet est intellectum, suiipsius est intellectum.& ex eo quòd intellectus eius est sibi ipsi, non additus sibi ipsi, erit intellectus. & non est inconueniens vt sint idem intelligens,& intellectum. quoniam intelligens, cum intellexerit esse intelligens, erit intellectio eius quòd sit intelligens,& erit intelligens & intellectum idem aliquo modo. &, licet intellectus noster sic sit, tamen in hoc differt ab intellectu primo. quoniam id, quod est primo, est in actu semper: id vero, quod est in nobis, aliquando est in potentia, aliquando vero in actu. Et, cum dicitur formator, agens, & creator, & aliæ denominationes actionis, est quòd esse eius est in esse excellens, ex quo emanat esse totius emanatione continua, & quòd esse alterius prouenit ab eo, & sequitur ad esse eius: sicut sequitur esse lucis ad Solem, & calefactionis ad ignem. & non assimilatur quidem proportio mundi ad creatorem proportioni lucis ad Solem, nisi in eo quòd est causatus tantum. & in rei veritate non est sic. E quoniam Sol non sentit emanationem luminis ab eo, nec ignis emanationem calefactionis, quia est natura simpliciter, primum tamen scit seipsum, & quòd ipsum est principium alterius, & emanatio eius, quod prouenit ab eo est nota ei.& nihil est occultum ei eius, quod prouenit ab eo. Nec etiam est vt vnusquisque nostrum cum fuerit inter ægrum,& Solem,& aufertur caliditas Solis ab ægro ex casu eius, non ex electione eius, sed ex eo, quòd scit seipsum, & etiam non abhorret se. nam corpus opacum, faciens vmbram, est indiuiduum eius, & tempus eius: sed sciens, volens vt sit vmbra in medio, est anima eius, non autem corpus. In primo vero non est sic. quoniam in eo agens est sciens,& est volens, idest quòd non abhorret se,& bene scit quòd perfectio sua est influere aliquid alteri. Sed, si fuerit possibile vt ponatur quòd corpus vmbram faciens sit ipsummet sciens aduentum vmbræ, & si etiam volens, tunc esset tale, quale primum. nam primum est F sciens,& est agens, & scientia eius est principium operationis eius. nam scientia eius de seipso quòd sit principium omnium, est causa emanationis totius. quoniam ordo repertus, sequitur ordinem intellectum, in eo quòd est quid sequens ei.& esse agens totius non est additum ei quòd sit sciens totius, cum scientia eius de toto, sit causa emanationis totius ab eo, & esse sciens totius non addit aliquid scientiæ suæ de toto. nam ipsum non scit seipsum, nisi sciuerit quòd sit principium totius. ergo scitum prima intentione est substantia eius, & totum erit scitum ab eo secunda intentione. Hoc est igitur id, quòd sit agens. Cum autem dicitur potens, nihil aliud est, quàm vt sit agens eo modo, quo nos consyderauimus id.& est quòd esse eius est esse, a quo emanant res, quas potest, in quarum emanatione ordinatur compositio in toto in nobilissimo esse, & possibilitate perfectionis, & pulchritudinis. Et, cum dicitur volens, non intelligitur nisi quòd id, quod ema-

A nat ab eo, non est occultum ei, nec abhorret id, sed ipsum bene scit q perfectio eius est apud emanationem totius ab eo. & potest dici in hoc quòd sit volens. & potest dici de volente quòd sit desyderans. & nihil erit voluntas, nisi ipsummet posse & non erit posse, nisi ipsamet scientia: nec erit scientia, nisi ipsamet substantia: ergo totum reducitur ad ipsammet substantiam. scientia enim eius in rebus non est assumpta a rebus. sin autem, tunc acquireret attributum, & perfectionem ab alio. quod est falsum in necessario in esse. Quare scientia nostra est duplex. aliqua enim est scientia rei, proueniens ex forma huius rei, vt scientia nostra de forma cœli, & terræ, & aliqua est scientia, quā facimus nos, vt est res, cuius formam non videmus, sed imaginamur eam in anima nostra, & postea eam accipimus. & tunc esse formæ emanat a scientia, non autem scientia ab ente. scientia vero Primi est secundum secundam speciem. nam imaginatio ordinis ex se ipso est causa emanationis ordinis ex se ipso. veruntamen, si reperire formam picturæ, aut scri
B pturæ in tabula in mente nostra sufficeret in faciendo illam formam, tunc esset scientia nostra ipsummet posse, & ipsummet velle, sed propter diminutionem nostram in posse non sufficit imaginatio nostra ad inueniendum formam, sed indigemus cum hoc voluntate: quæ fit nobis, proueniens quidem ex potentia desyderatiua ad hoc, vt moueatur ab ea potentia motiua musculorum, & neruorum & membrorum organicorum, adeo quòd moueatur ex eis manus. verumtamen quòd mouetur in motione musculorum, & neruorum manus ipsa, & aliud, & mouetur ad motum eius calamus, aut aliud instrumentū ab extra, & mouetur materia ad motum calami in atramento, aut alio, & postea prouenit figura imaginata in mente nostra. & ideo non est esse huius figuræ in mente nostra posse, nec voluntas, sed erit figura nobis aliud præter principium mouens musculos. & hæc figura mouet hunc motorem, qui est principium posse, & non est sic in necessario in esse.
C nam non est compositum ex corporibus, in quorum extremitatibus oriantur potentiæ. igitur potentia, & voluntas, & scientia, & substantia eius vnum, & idem est. Et, cum dicitur viuum, non intelligimus per id, nisi quòd scit scientia, a qua emanat esse, quod appellatur operatio eius. nam viuum est agens, comprehendens. & intelligimus per id ipsummet cum relatione operationum modo prædicto, & non sicut vita nostra, quæ perficitur, nisi cum duabus potentiis diuersis, ex quibus deriuantur comprehensio, & operatio. igitur vita eius est ipsamet substantia eius. Et, cum dicitur de eo beneficans, intelligimus quòd emanat ab eo totum, non ad intentionem, vt ad se redeat. beneficatio autem completur duabus rebus, quarum vna est vt sit recipienti vtilitas ex eo, quod tributum est ei. nam dare aliquid ei, qui non indiget eo, non dicitur beneficatio. secunda est vt non indigeat ipsum beneficans illa beneficentia, ita quòd beneficium tribuisset propter indigentiam suam. & qui beneficium præstat ex eo quòd vult gloriari, aut

adipisci bonum nomen, aut euadat suspitionem, ipse quęrit premium, & non præstat beneficium. Sed beneficium, quod præstat Deus glo. est vt non quęrat vt euadat a suspitione, aut ad perfectionem facientē adipisci gloriam ei. ergo beneficium præstans est nomen testificans de esse eius, aut cum relatione eius ad operationem, & negationem intentionis, & non inducit quidem ad pluralitatem in substantia eius. Et, cum dicitur bonum absolutum, est ꝙ nos videmus ꝙ esse eius est sequestratum ab omni diminutione, & possibilitate priuationis. nam malū nullam habet substantiam, sed reducitur ad priuationem substantiæ, aut priuationem abaptationis substantię, ex eo ꝙ est esse bonum. reducuntur ergo omnia ista nomina ad negationem possibilitatis, diminutionis, & mutationis. & ēt aliqñ dr̄ bonum de eo, quod est cā ordinis rerum: primum aūt est principium ordinis omnium: ergo est bonū. & tunc nomen significat esse cum aliqua specie relationis. * Et, cum dr̄ necessarium in esse est cū negationis causæ esse eius, & remotione causæ priuationis eius in principio, & fine. Et, cum dicitur desyderans, & desyderatū, & oblectari alio, & aliud oblectari eo est ꝙ est intellectus pulchritudinis, & dilectionis, & perfectionis, & est dilectus, & reducitur ad habens perfectionem. Et nihil aliud est oblectari, nisi acquisitio perfectionis debitæ. & qui sciuerit perfectionem sui ipsius, in eo ꝙ cōprehendit scita, si comprehenderit ea, & pulchritudinem formę eius, & substantiam posse sui, & fortitudinem membrorum suorum, demū eius peruentionem ad omnem perfectionem possibilē ei, si hoc posset imaginari in vno homine, tunc diligeret perfectionem suam, & oblectaretur ea. Diminueretur autem oblectatio sua, cum consyderaret priuationem, & diminutionem. nam lætitia non perficitur eo, quod aufertur, aut sentit ablationem eius. Primum autem est ei gloria pfecta, & pulchritudo cōpleta, postquā omnis pfectio possibilis est ei. & ipsum comprehendit illam perfectionem cum securitate a possibilitate diminutionis, & ablationis. & pfectio excelsa proueniens ei est superior oi pfectione. & comprehensio eius pfectionis est superior omnibus comprehensionibus. & dilectio, & desyderium eius ad hanc perfectionē est excelsior omni dilectione. & oblectatio in ea est superior omni oblectatione & ēt non est proportio inter oblectationem nr̄am, & suam omnino, sed est excelsior omni, quod potest proferri a nobis de oblectatione lætitia, & complacentia, & gaudio. Sed de istis rebus non sunt nobis proprii sermones. & non pōt fieri quin deueniamus ad abusionē transumptiue, vt, cum accommodamus ei dictionem volentis, eligentis, & agentis assumptam a nobis cum decisione remotionis voluntatis eius a voluntate nr̄a, & posse eius a posse nr̄o, & sciētiæ eius a sciētia nr̄a. & non est incōueniens defectus proprii sermonis oblectationis ab eo, & vsus alterius. Et intentum nostrum est ꝙ dispositio eius est nobilior dispositione Angelorum. & dignius est vt sit lætans, & dispositio Angelorum dignior dispositione nostra. &, si non esset oblecta-

Hoc vsq; et valde mutilata habētur i prisco exēplari.

A rio, nisi in appetitu commestionis, & coitus, tunc esset dispositio asini, & porci nobilior dispositione angelorum, qui non habet hanc oblectationem & intelligo per Angelos principia abstracta a materia, cum gaudio, & consyderatione eius, quod est eis proprium ex perfectione, & pulchritudine, quæ non potest remoueri, sed illa, quæ est in primo, est superior ea, quę est in angelis. quoniam esse angelorum, qui sunt intelligentiæ abstractæ, est esse possibile ex se, necessarium vero ex alio. & possibilitas est malum quid, & diminutio. & nihil est remotum ab omni malo, nisi Primum glo. ergo ipsum est bonum absolutum, & ei est gloria, & pulchritudo, & perfectio summa. Vlterius ipsum est desyderatū, siue desyderetur ab alio, siue nō desyderetur: sicut est Deus, intelligens, & intellectum, siue intelligat eum alter, siue non intelligat. & omnia ista reducuntur ad seipsum, & ad intelligentiam sui ipsius. & intelligere ipsum, & intelligere seipsum est ipsummet. nam est intellectus abstractus, & totum reducitur ad idem. Hęc est via intel-
B ligendi opinionem eorum. & omnia ista diuiduntur ad id, quod possibile est credere, & declarabitur ꝙ est inconueniens secundum radices eorum: & ad id, quod non est possibile credere, & declarabitur falsitas eius. & reuertamur ad quinque gradus diuisionis pluralitatis, & rationes eorum in auferendo eos. & declarabimus quòd non possunt in hoc constituere rationem, & faciemus de vnoquoque eorum disputationem separatim.

Hic Alga. primo narrat omnia illa, quę philosophi attribuunt primo principio, secundo ibi, (Qualiter tamen.) Verificat illa. d. ergo. ait Alga. & cum toto isto, videlicet quod ipsi asserant primum principium esse vnum simplicissimū, dicunt quod ipse Deus est primum principium, & substantia, & vnum, intelligens, intellectus, agens, creator, volens, potens, viuum, cupiens, delectans, delectabilis, bonum, & pura veritas. (Et opinantur.) Declarat modum, quo modo hęc apponuntur in Deo. d. & opinantur omnia ista vnam, & eandem rem significare absque aliqua pluralitate. (Et hoc.). Nunc exponit ordinem dicendorum d. & hoc valde mirabile est, & ideo oportet quod declaremus sapientum opi-
C nionem. Deinde oportet respicere illud, quod potest argui super hoc; vult ergo primo declarare opinionem philosophorum, & hoc faciet in pręsenti dubio, qua declarata in sequentibus disputationibus vult arguere contra philosophos. Assignat autem rationem ordinis. d. redargutio enim super quodcunque propositum fuerit, antequam sup. propositum intelligitur, est fatuitas, & error, & ideo prius declarare opinionem philosophorum est conueniens, post arguere contra eam. (Vnde dicimus.) Nunc exequitur. d. vnde dicimus quod philosophi putant, quod substantia primi principij est vna sup. simpliciter, sed multiplicata est nominibus respectiue, vel modo negationis, id est secundum negationem. (Et negatio.) Quia potest dici, ergo est ibi aliqua pluralitas, soluit. d. & negatio nullam infert pluralitatem in substantia negati, neque relatio similiter infert pluralitatem: & sic Deus vnus simpliciter, potest intelligi multus secundum respectus & negationem: quod concludit. d. quapropter peripathetici non negant pluralitatem negationum, vel relationum in Deo. (Sed qualiter.) Ponit q. d. sed qualiter ipsi reducunt supradicta ad negationem, vel relationem, hęc est quęstio non modica. Soluit. d. quod taliter fit, quando dicunt primum principium, indicant quod cætera entia ab eo procedunt, & causantur. & hęc est relatio. Potest etiam reduci ad negationem, eo quia non causatur ab aliquo priori. (Et quando.) Verificat aliud dicens, & quando dicunt substantia. n.

innuit ad ens non in subiecto. (Et quando.) Verificat aliud.d. & quando dicunt antiquum, significat negationem principij ab eo, sicut quando dicunt sempiternum significat priuationem finis. (Et quando.) Nunc verificat aliud.d. & quando dicunt necesse esse, intelligitur ens incausatum, & quod est alterius causa vnum primum istorum duorum est negatio, videlicet necesse esse, secundum vero relatio. (Et quando.) Verificat aliud, dicens, & quando dicunt ipsum esse intellectum, indicant ꝙ est ens mundum ab omni materia, & addit, ꝙ quodcunque sic se habet, est intellectus, videlicet intelligit seipsum, & sentit seipsum, & alia præter seipsum; hæc potest poni tanquam maior. Deinde accepit minorem d. sed Dei substantia sic se habet, ergo est purus intellectus. (Et quãdo.) Adhuc verificat aliud.d. & quando dicunt intellectus, significat ꝙ dicta substantia, quæ est intellectus, habet naturam intelligibilem, scilicet seipsam: ideo concludit.d. & ideo illa substantia se habens sic, intelligit seipsam, ergo est intellectus & intelligibilis; & addit, & intellectus, & intelligibile totum est vnum, & idem, vt clarius patefit ab Arist. in lib. Metaphysi. id est. 12. Meta. tex. com. 51. (Et est notandum.) Quia posset credere quis, ꝙ intellectus Dei, & noster propter hoc sint vna essentia: propterea dicit, sed est notandum, ꝙ intellectus humanus noster differt ab intellectu diuino in hac proprietate, id est in intelligere: prout intellectus diuinus est semper in actu, sed intellectus humanus est interdum in potentia, interdum in actu: & hoc Aristo. plane declarauit. 12. Meta. tex. commẽ. 39. & Auerro. ibidem. commen. 38. in fine: & in illo meo lib. de intellectu dixi multa de hoc, & non est opus aggredi hoc. (Et quando dicunt.) Verificat aliud dicens, et quando dicunt ꝙ ipse est creator, vel agens, vel alias denominationes actionis habens, significat ꝙ eius esse est ita nobile, ꝙ ab eo influit totum ens modo necessarium, & ꝙ esse sequitur dictum est primi, sicut solem sequitur lux, & calor sequitur ignem. (Sed est notandum.) Nunc vult declarare comparationem illam, dicens, sed est notandum, ꝙ nõ est comparatio mundi, id est alicuius hominis mundi ad Deum similis comparationi lucis ad solem omnibus modis: vult dicere quod non omnibus modis comparantur entia huius mundi ad solem, sicut comparatur lux ad solem: attamen ponit aliquam comparationem dicens, nisi inquantum causantur tantum. cuius rationem dat, dicens, sol enim non estimat. i. non comprehendit influentiam lucis ab eo versus nos, immo est tantum simplex natura illam causans sup. Sed primum principium sentit. i. intelligit se, & sentit quod illud est primum omnium entium, & ideo nihil ipse ignorat de entibus ab eo procedentibus, econtrario est de sole. Sed quomodo sit istud, in disputatione sequenti declarabitur. (Et quando.) Verificat aliud, dicens, & quã do dicunt quod ipse est potens, significat quod eius actiones non dependent de alterius natura, seu voluntatis, sed quod ipse agit virtute propria, & alia virtute eius. (Et quando) Verificat nunc aliud, dicens, & quando dicunt volens, intelligitur ex hoc, quod ipse non ignorat id, quod ab eo procedit, immo scit suam perfectionem, ex qua constat in eo, quod omne ens ab eo influit. (Et quando) Verificat aliud dicens, & quando dicunt viuum, non intelligitur nisi quod ipse scit, quod entia ab eo procedentia, de quibus, id est respectu quorũ dicitur agẽs, sint sibi præsentia, id est cognita: cuius rationem ait, viuum enim est agens comprehendens, & ideo eius intentio, id est ratio vitæ, est idem, quod substantia cũ relatione operum sibi modo prædicto, id est prout presentes sunt intelliguntur.

Differentia inter intellectũ humanũ & diuinum.

Nota. Debes scire, vt traditur secundo de Anima. tex. commen. 13, quod vnus graduũ vitæ est intellectus: Deus ergo, vt dicitur. 12. Metaphysi. commen. 39. intantum viuit, inquantum intelligit, intelligit autem, prout ipse seipsum intelligit, & alia: & sic esse viuum ibi est omne intelligens se, & opera sua, secundum quod sunt possibilia intelligi. (Et vita.) Ponit differentiam inter vitam nostram, & Dei dicens, & vita nostra humana non sic se habet, id est, non viuit sola vita intellectiua; ipsa nanq; non perficitur, nisi cum duabus virtutibus diuersis, a quibus procedunt comprehensio, & actio. Verbi gratia, intellectu & vegetatiuo gradu. concludit dicens, ergo ipsius vita, id est Dei vita, id est Dei vita est idẽ quod ipse: ipse ergo, vt intellectus, est eius substantia. (Et quando.) Verificat aliud, dicens,

A dicens, & quando dicunt bonum, intendunt dicere quod entia omnia ab eo influunt pura miseratione, id est pure misericorditer, non præmissi intentione, id est non vt præmietur a rebus, neque modo indigentiæ, immo summa bonitate. Concludit nunc vltimo, dicens, tandem quod omnia sua præfata nomina, &c. facile possunt reduci ad negationem, & relationem, & nulla istarum pluralitatem infert: hæc est intentio peripatheticorũ in prædictis dictis. Deinde se ordinat ad disputationes quinque, quę sequuntur pullulantes ex his: & sermo eius patet.

AVEROES.

It Auer. Benefecit in pluribus, quod scripsi de narratione opinionum Philosophorum quòd sit Deus glo. vnus, cum denominatione attributorum multorum: & non loquimur cũ eo, de eis, nisi in eo, quod dixit de appellatione intellectus, quòd indicat rem * negatiuam. & non est sic, sed est nomen sibi proprium secundũ Philosophos Peripateticos, & aliter quã intelligit Plato, ꝙ intellectus B sit aliud, quã primum principium, & ꝙ non denominetur ꝙ sit intellectus. & sic, cum dixit de intelligentiis separatis ꝙ est in eis ex possibilitate, & priuatione, & malo, non est de sermone eorũ. & reuertamur ad id, quod dixit ex quæstione contra eos in illis quinque disputationibus.

* a.l. relatiuam.

Deus habet nomen proprium.

Nunc Auer. vult quædam approbare, & ordinat se, dicens, dicimus nos quod pro maiori parte verba istius hominis optime possunt, & iuste iuxta philosophorum opinionem saluari, videlicet quod ipse Deus benedictus est vnus simplex, licet & pluribus denominationibus denominatur: quapropter, non licet secum in istis aliquid altercare, videlicet ipsum redarguere. (Nisi in eo.) Apponit tamen vnum, in quo errauit, dicens, nisi in eo, quod dixit, quod intellectus significat relatiue, id est, in eo, quod putat intellectum sibi attribui respectiue: cuius rationẽ dat, dicens, in hoc enim a veritate deuiauit, eo quod intellectus nomẽ proprium est Dei substantiæ apud peripatheticos excepto Platone. arguit ergo sic. nomen proprium Deo non debet dicere sibi relatiuum: sed intellectus, vt suppo situm, est nomen proprium Deo: ergo non debet dicere relatiuum. Dixit aũt pręter Platonẽ, quia Plato opinatur, quod intellectus sit Deo nomen relationis, vt C patet in principio thimei. Deinde se ordinat ad alias disputationes, & sermo eius patet. Debes scire, quod Deus vnus, simplex, impermutabilis, & indiuisibilis potest esse multa relatione, & negatione duobus modis. vno modo, ex parte naturæ Dei: & hoc non: quia Deus in sui natura nec relationẽ, nec negationem includit. alio modo, ex parte nostri modi intelligẽdi, prout res intelligimus sub quodãmodo, & per attributionẽ illum modum sub contraria forma Deo attribuimus, vel sub relatiua qualitate, & sic verificantur omnia dicta hic.

Sed in his est locus quęstionis non paruus: an, in Deo ista addant aliquid diuersum additũ, an præcise sint rationes & modi intelligẽdi ipsius ex parte nostri attributi. Et quod facit. q. est: qm̃, tunc essent synonyma cum omnibus modis significent idem, & ab eodem sumitur fundamento. Secundo, qm̃ quicquid est perfectionis in rebus, principalius & primo debet conuenire primo principio: sed omnia hæc sunt perfectiones in creaturis: ergo primo debent Deo conuenire. Tertio illa, quæ per essentiam conueniunt Deo, & alijs per participationem, primo conueniunt Deo: sed huiusmodi attributa per essentiam Deo conueniunt: ergo primo. In contrarium est Auer. hic, & Algaze. Pro intellectu quęstionis breuiter est intelligendum, quod in rerum naturis oportet, vt detur quoddam, ratione cuius res sint multæ, & est materia: qm̃ enim res est in materia, vel in materia participante, eo ipso fit multum & diuersum: & qm̃ oportet vt detur

Dubita.

aliud extremũ, ideo datur in natura primum simplex, s. Deus, qui est actus sim- D
plex & purus, ratione cuius res fiunt vnũ & indistinctæ: vnde res est vna pro-
pter formam, quæ est vt vestigium primi actus, & similiter res sunt diuersæ pro-
pter materiam, quã participant. Dicendum itaque primo, quod attributa pri-
mo, & per se attribuuntur Deo in ratione essendi & vnitatis, adeo quod ablatis
omnibus alijs participantibus materiam, apud philosophos attributa in Deo idẽ
secundum rem & modum significarent, & sic essent synonyma, quoniam ibi in
ratione essendi, & vnitatis sunt simpliciter & vnum simpliciter. Si vero loqua-
mur de attributis, prout diuersa sunt, sic primo insunt rebus, & per res sic, sub
quadam diuersitate attribuuntur Deo. Est ergo imaginandum, ꝙ attributa in-
sunt primo Deo, & ratione Dei insunt rebus in ratione essendi, in ratione vero
differentiæ insunt primo rebus, & per res insunt Deo: attributa enim sunt idem,
inquantum insunt Deo, & ratione Dei insunt alijs: inquantum sunt diuersa in-
sunt rebus, & ratione rerum insunt sub modo diuersitatis Deo. Ex his conclu-
dit Auer. 12. Meta. com. 39. ꝙ attributa in Deo non sunt idem, sicut nomina
synonyma: quoniam synonyma significãt idem, & eodẽ modo, & respectu eiu-
dem. Nec sunt idem, sicut principale, s. abstractum, & sumptum, id est, concretũ:
quoniam principale idem significat, quod sumptum sub diuerso modo signifi-
di. vult ergo ꝙ idem in subiecto significant, differunt autem in modo, id est, per
attributionem ad res extra, s. prout eorum diuersitas sumitur a rebus diuersis, vt B
visum est in verificatione horum prædictorum. Hæc positio potest declarari
pluribus vijs: tamen, ad præsens arguo primo: apud philosophos omnis multitu-
do, quæ vnum facit, oportet vt sit, quia vnum est prima potentia, alterum est vlti
mus actus. & hoc patet in vnitate compositi. 8. Meta. com. pen. Et 7. Met. de
definitione. com. 42. & 43. & vniuersaliter quæcunque faciunt vnum, oportet
vt aliquo modo vniantur per modum actus, & potentiæ. Sed, in Deo non potest
esse dispositio actus, nec dispositio potentiæ, ideo concludit ꝙ huiusmodi attri-
buta sub modo diuersitatis sunt per intellectum tantum. Secũdo potest argui:
quoniam, vt primo Phys. scribitur commen. 6. omnis multitudo apud philoso-
phos vel est rerum secundum formam, vel rerum secundum quantitatem: hanc
enim philosophi recipiunt pro manifesta: sed in neutra istarum multitudinum
poni potest per se, ergo non sunt realiter multa. Tertio, quæcunque sunt in
aliquo, sunt in eo per modum eius, vt manifestũ est tertio de anima. com. 5. sed
Deus est summe simplex, & simpliciter idem: ergo quæcunque sunt in eo, sunt
sub forma simplicitatis & identitatis, & per consequens in eo nulla debet poni
diuersitas extra animam. Quarto, sicut in principio diuersitatis, quæcunque sūt
inhærentia sunt diuersa, ita in principio identitatis & vnitatis, quæcunque insunt
debent esse idem & vnum: & per consequens, cum ratione Dei omnia sint ea-
dem & vnum, ideo omnia existentia in eo sunt idem & vnum: dicerent itaque F
philosophi, ꝙ multiplicitas attributorum in Deo sit per intellectum tantum, vt
dicit Auer. licet attributa in esse ei sit per essentiam & per se. Ad argumenta di
cendum ꝙ non sunt synonyma, cum sumantur a diuersis comparationibus in re-
bus, vt dictum est. Ad secundum dicendum, quod maior intelligitur eo modo,
quo sunt de perfectione: modo minor intelligitur ꝙ sub ratione essendi sunt de
perfectione, non autem sub ratione differentiæ, vt dictum est. Ad tertium patet
solutio: Deo enim per essentiam insunt, & quia essentia est summe simplex, &
summe eadem, ideo etiam attributa sunt summe idem, et simplicia in Deo. licet igi-
tur sunt multa, comparatione & negatione sunt multa. Et sic est finis quintæ
disputationis.

Nota de attributis.

Solutio.

DE CONVENIENTIA EORVM CIRCA FALSITATEM CONSTITVTIONIS SCIENTIAE POSSE, ET voluntatis in primo principio.

ALGAZEL.

IT Alga. Conuenerunt Philosophi circa falsitatem constitutionis scientię, & posse, & volútatis in primo principio, vt conuenit in hoc secta Mahatazela: & existimauerunt ꝙ ista nomina imponũtur in lege, & potest proferre ea idioma alicuius gẽtis, sed reducuntur ad cãdem substantiã (vt diximus.) & impossibile est constituere attributum additum substantiæ eius, sicut possibile est in nobis vt sit scientia nostra, & posse nostrum, & voluntas nostra attributum nobis additum substantiæ nostræ. & existimauerunt ꝙ hoc facit pluralitatem. quoniam, si ista attributa innouarentur nobis, sciremus ꝙ sunt addita substantiæ, cum abstrahantur. &, si considerentur copulata esse nostro absque vnione, non euadent quin sint addita substantiæ in copulatione. & omnia duo, quorum vnum innouatur super alterũ, & scitur ꝙ hoc non est illud, nec illud est hoc, si copularetur, determinat intellectus ꝙ sint duo. &, cum non possumus fugere de istis attributis in hoc, ꝙ sint copulata substantiæ primæ, ita ꝙ sint causę preter substantiam, igitur hoc faciet pluralitatem in necessario in esse. & hoc est falsum: & ideo conuenerunt circa ablationem attributorum.

Nec quidem vllum habetur istorum verbum ab antiquiorib' vsque ad eã particulam quam expositor explanaię.

AVEROES.

AIt Auer. Qui autem dubitat contra dicentẽ auferri numerationem attributorum, est ꝙ attributa diuersa reducantur ad eandem substantiã, ita ꝙ id, quod intelligitur per scientiã exẽpli gratia, & voluntatẽ, & posse, est idẽ, & ꝙ sint eandẽ substantia, & ꝙ ẽt scientia & sciens, posse & potens, voluntas & volens sint idem. & qui dubitat contra dicentem ꝙ hic sit substantia, & attributa addita substãtiæ, est ꝙ sit substantia cõditio in esse attributorũ, & attributa conditio in pfectione substantiæ: & erit aggregatũ ex hoc aliquid necessariũ in esse, s. ens, non habens causam, nec causatum. Quare hæc non est responsio eius in rei veritate, cum ponitur ꝙ hic sit aliquid

partē partium, quas fecerunt in destructione pluralitatis, peruenit ad D
hoc, vt affirment ꝙ necessarium in esse impossibile est vt sit compositum ex attributo, & eo, cui attribuitur, nec ꝙ sit substantia eius habēs multa attributa. & hoc non pōt esse secundum radices eorum. Deinde incœpit declarare ꝙ falsitas, quā conati sunt probare expositione huius partis, non sequitur. & dixit & dicatur eis, si aūt intelligitis per necessarium in esse, quod nō habet causam agentem, quare dicitis hoc? & quare est falsum dicere sicut substantia necessarii antiqui non habet agens, sic attributa eius antiqua non habent agens? Dixi, hoc totum est contradictio ei, qui procedit in remotione attributorum via Auicennæ in constituendo necessarium in esse ex se. sed via magis sufficiēs in hoc in constituendo vnionem. & hoc sequitur sectæ Assariæ, & est via Mahatazelæ. nam ipsi intelligunt per possibile in esse possibile verum & tenēt ꝙ omne id, quod est sub primo principio, sit tale. & aduersarii eorū ex secta Assaria concedunt hoc, & tenent etiam ꝙ omne possibile habet agens, & ꝙ emanatio cessat, finiendo ad id, quod non E
est possibile ex se. & aduersarii concedunt eis hoc. &, cum concesserint eis hoc, existimatur apud eos ꝙ sequitur ex hoc, vt primum, ad quod cessata est possibilitas, non sit possibile: ergo necesse est vt sit simplex, non compositum. Sed sectæ Assariæ est dicere quòd id, ex quo aufertur possibile verum, nō est de necessitate simplex, sed est necesse vt sit antiquum tm̄, non habens causam agētem. quare nō est apud eos demonstratio, ꝙ primū sit simplex per viam necessarii in esse. Deinde dixit Si autem dicet necessarium in esse absolute est, quod non habet causam agentem, nec receptiuam: &, cum conceditur quod habet causam receptiuam, tunc non est necessarium in esse secundum hanc expositionem. i. si autem dixerint Philosophi ꝙ demonstratio induxit ad hoc, quòd necessarium in esse non habet causam agentem: ergo non habet causam receptiuam. &, cum ponitis substantiam, & attributa, iam ponitis causam receptiuam. Deinde dixit, respondens huic, Dicimus, cum concedimus quòd habet cām receptiuam, tunc conceditur ꝙ sit causatum, dicendum appellare substantiam receptiuam causam F
est ex deliberatione vestra. ratio autem non indicat constitutionem necessarii in esse secundum deliberationē vestram, sed indicat extremum, in quo cessat emanatio causarum, & causatorum, s. ꝙ secta Assaria non concedit quòd hæc substantia, quæ sustinet attributa, sit causa receptiua, & sequitur eis vt in ea, s. in causa receptiua sit causa agēs, & non indicat necessarium in esse, secundum ꝙ induxit demōstratio vestra ad ens, non habens causam receptiuam, quāto magis vt indicet non habens substantiā, & attributa, sed indicauit causam agentē. Dixi, Hæc quæstio sequitur secūdū rōnem eorū. nā, si secta Assaria cōcedit Philosophis ꝙ nō habēs cām agentē non habet cām receptiuā, nō destruitur ex hoc sermo eorū. qm̄ substantia posita ab eis recipit attributa, non autē primum, cum ponant ꝙ attributa sint addita substan-

A tarum, dicitur volens.&, cum consyderetur ex eo quòd comprehendit operata sua, dicitur sciens.&, cum consyderetur scientia, ex eo ꝙ est comprehensio, & causa motus, dicitur vita. nam viuens comprehēdit, & mouetur ex se. Quod autem prohibetur, est esse vnū simplex, habens attributa multa, fixa in se:& præcipue si fuerint illa attributa essentialia. & reperta in actu. si vero in potentia, non prohibetur apud Philosophos quin sit aliquid vnum in actu, multa vero in potentia. & hoc apud eos sunt partes definitionum cum definitionibus. Et cum dixit, & existimauerūt ꝙ hoc facit pluralitatem vsque ad, cū sint duo. i. ꝙ esse hæc attributa copulata substantiæ non prohibet quin sint necessario multa ex se, sicut si postponitur esse eorum substātiæ, & postponitur esse aliquorū eorum aliquibus, non esset intelligentia eorum apud intellectum eadem.&, quia recitauit Alga. opinionem Philosophorum dixit.

ALGAZEL.

B Ait Alga. Et dicitur eis vnde scitis uos falsitatem pluralitatis ex hac via, & tamē vos contradicitis ex sectis Maurorum sectæ Mahatazelæ tm̄? & quæro quæ est demonstratio de hoc? nam sermo dicentis pluralitatem esse falsam in necessario in esse cum hoc, ꝙ substantia cui attribuitur, sit vna, reducitur ad id, ꝙ sit falsa pluralitas attributorum. & ibi est quęstio, & non est falsitas eius scita necessario. & impossibile est dicere hoc absq; demonstratione. Et ipsi profecto habent in hoc duas vias. Quarū prima est, cum dicunt demonstratio aūt eius est. nam vnumquodq; attributū, & eius, cui attribuitur, cum non fuerit hoc ipsum, nec ipsum hoc, aut sufficit vnumquodque eorū absq; alio in esse suo, aut indiget vnumquodq; eorum alio, aut sufficit vnum eorum absq; alio, & tamen aliud indiget eo. Si autem ponatur ꝙ vnumquodque eorum sufficit, erunt ambo necessaria in esse, & est posterioritas absoluta & hoc est falsum. si vero indiget vnumquodque eorū alio, non erit quidem aliquod eorū necessariū in esse, cum necessarium in esse est quod existit in se, & nō indiget omnimode alio: & quod indiget alio, hoc quidem aliud est causa eius: &, si auferatur hoc aliud, prohibetur esse eius: ergo esse eius non est ex se, sed ex alio. Sed, si dicitur ꝙ vnum eorū indiget alio, & non aliud, tūc id quidē, quod indiget, est causatum, & necessarium in esse est aliud. & quodcunque eorum fuerit, causatum indiget causa, & inducitur ad copulationem necessarii in esse cum causa.

C

AVEROES.

Ait Auer. Cum concedit aduersarius Philosophis ꝙ sit hic ens necessariū in esse ex se, & ꝙ necessarium in esse vt non sit ei cau-

sa, nec ex se, ex qua constituitur, nec ab extra, non potest fugere id, quod intulerunt necessario contra eum Philosophi. nam, si attributa sunt fixa in substantia, substantia quidem est necessaria in esse ex se, & attributa per aliud, & erit necessarium in esse ex se ipsa substantia, & attributa necessaria per aliud, & aggregatum ex eis erit compositum. Attamen secta Assaria non concedit eis q necessarium in esse ex se significet hoc. qm demonstratio eorum non perueniunt ad hoc. demonstratio enim eorum inducit ad non habens causam agentem additam ei. D

ALGAZEL.

AIt Alga. Et quæstio in hoc est, vt dicatur, melior harum partium est pars vltima. & ideo, cum destruitis primam partem, & est secundatio absoluta, iam declarauimus q non est vobis demonstratio in hoc in disputatione præcedenti. &, cum non perficitur nisi in ædificatione ablationis pluralitatis in hac disputatione, & subsequenti, cum sit ramus huius disputationis, quomodo ergo ædificabitur hec disputatio super eam? Quare melius est dicere q substantia non indiget in constitutione eius attributis, tamē attributa indigent eo, cui attribuuntur, sicut est in nobis. Et remanet sermo eorum, q indigens alio non est necessarium in esse. & dicitur, si intelligitis per necessariū in esse, quod non habet causam agētem, quare dicitis hoc? & quare est falsum dicere sicut est substantia necessaria in esse antiqua, non habēs agens, sic attributa eius sunt antiqua cum eo, non habentia agens. Si vero intelligitis per necessarium in esse q non erit ei causa receptiua, ergo nō est necessariū in esse secundū hanc expositionē, sed est antiquū cum hoc, & non est ei agens, quæro quid est quod reddit hoc falsum? sed, si dicēt necessarium in esse simpliciter est, qđ nō habet causam agētē, nec receptiuam, & cū conceditur q sit ei cā receptiua, ergo cōceditur q sit causatū, dicimus appellare substantiā recipiētem cām receptiuā est ex inuentione, & adaptatione vestra. Ratio autē non indicat constitutionem necessarii in esse secundū adaptationem vestram, sed indicat constitutionē finis, in quo cessat emanatio causarum, & causatorū, & non indicat secundum hanc consyderationem q cessatio emanationis est possibilis in vno. nam ista attributa sunt antiqua non habentia agens, sicut ipsum id non habet, sed ipsa sunt consyderata in substantia eius. & proiiciamus dictionem necessarii in esse, vt non erremus in ea. nam demonstratio non indicat nisi cessationem emanationis, & non indicat aliud omnino: & rationes alterius sunt industriæ, & sophisticationes. Si autem diceret, sicut necesse est vt sit cessatio emanationis in causa agenti, sic necesse est vt sit cessatio eius in causa receptiua. nam, si omne ens indigeret subiecto, in quo existat, & indigeret etiam subiectum alio subiecto, esset necessario emana- E F

A tio: sicut, si indigeret omne ens causa, & illa causa indigeret causa etiam, diceremus ei bene dicitis. & propter hoc dicimus quòd cessat hæc emanatio, & dicimus quòd sit attributum in substantia eius, & substantia eius non existit in alio, sicut est scientia nostra in substantia nostra, & substantia nostra est subiectum eius, & non est substantia nostra in subiecto. Igitur attributum, cessat emanatio causæ eius agentis cum substantia, cum non sit ei agens, sicut non est agens substantiæ: sed non cessat esse substantiæ in hoc attributo, & non habet causam, nec attributa habent causam. causa vero receptiua non cessat emanatio eius, nisi ad substantiam. Et quæro vnde sequitur vt auferatur subiectum cum ablatione causæ? demonstratio autem non concludit nisi cessationem emanationis. & omnis via, qua possibilis sit cessatio emanationis, est in apparentia eius demonstratio inducens ad necessarium in esse. sed, si intelligit per necessariū in esse aliquod ens non habens causam agentē, ita ꝙ cesset in eo ema-
B natio, tunc non conceditur ꝙ hoc sit necessarium omnino. & quotiescunque dilatauerit se intellectus ad concedendum ens antiquum, cuius esse non habet causam dilatabit se etiam ad concedēdum antiquū, cui attribuitur attributum, cuius esse non habet causam in substantia, & attributis simul.

AVEROES.

Ait Auer. Cum autem dixit sed destructio vestra primæ partis, & est secundatio absoluta, iam declarauimus ꝙ non est vobis demonstratio de hoc in disputatione præcedenti, & ꝙ non perficitur nisi in ædificatione ablationis pluralitatis, idest destructio eorum quòd sit id cui attribuitur, & attributum vnumquodque eorum existens in se. nam sequitur ex hoc vt sufficiat vnumquodque eorū absq;
C alio: & erit Deus glo. sufficiens in se, & tamen erit ibi secundatio, postquam non erit aliquid, quo erunt attributum, & id, cui attribuitur vnum. Et, quoniam laborauerunt in destructione huius speciei pluralitatis, & in necessitate esse secundationem in Deo, & demonstrauerunt id necesse est vt sit in contrarium, scilicet vt auferatur secundatio ex ablatione pluralitatis, ideo dixit in eo ꝙ est contrarium, & declarauerunt radicem per ramum. Et id, quod fecit, est quæstio non secundū rem ipsam, sed secundum sermonem aduersarii. nam aduersarii auferunt posterioritatem. & tu iam sciuisti in multis locis quòd quæstio est duplex, aliqua est secundū rē ipsam, & aliqua secūdū sermonē contradicētis; & ꝙ veritas est illa, quæ est secūdum rem ipsam, & quæstio alia, licet non fuerit vera, aliqñ quidem fit. Deinde dixit & ideo melius est vt dicatur, substantia in se non indiget attributis, & attributa indigent eo, cui attribuuntur, & remanet dictum eorum, ꝙ indigēs alio non erit necessarium in esse. i. cum ipse posuerit eis hanc

necessarium in esse ex se, vt sequatur q sit vnũ omnimode, & non compositum omnino ex conditione & cõditionato, et causa & causato. Nã D
omne ens tale aut erit cõpositio eius necessaria, aut possibilis. si necessaria, erit necessaria per aliud, non ex se. qñ difficile est ponere cõpositum antiquũ ex se, s. absq; q sit ei cõpositor, & præcipue secundũ ponentẽ q omne accidẽs sit innouatũ. nam compositio in eo est accidens antiquũ. si vero possibilis, indiget quidẽ copulante cãm causato. Attamen q reperiatur aliquid cõpositum ex se secundũ radices Philosophorũ, & an admittantur large accidentia antiqua, est impossibile. nã cõpositio est cõditio in esse eius. & impossibile est vt partes faciant compositionem. componi enim est conditio in esse eorũ. quare partes omnis compositi rerũ naturalium cum resoluantur, non erit nomen dictum de eis, nisi æquiuoce. vt est nomen manus, quod dicitur de ea, quæ est pars hominis viui, & manu incisa. sed omnis cõpositio apud Arist. est generabilis & corruptibilis, quanto magis vt sit non habens causam. Si autẽ teneretur via, qua incessit Auicenna de necessario in B
esse, & possibili in esse, quæ remouet compositum antiquũ, nõ finitur quidẽ ad hoc. nã, cũ posuerimus q possibile finitur ad causam necessariam: & necessaria aut habebit causam, aut non habebit cãm: si habet causam, ergo finitur ad necessarium nõ habens cãm. Hic sermo inducit ad impossibilitatẽ perueniendi ad ens necessariũ non habens causam agentem, non aũt ad ens non habens causam omnino. nã potest habere causam formalẽ, seu materialẽ, nisi ponatur q omne habẽs formã, & materiã. demum omne compositũ necesse est vt habeat agens extra id. & hoc quidẽ indiget declaratione. & id nõ includit sermo, quo processit circa declarationẽ necessarii in esse cũ eo, quod diximus, q sit in eo ex inuolutione. & ex hocmet non verificatur ratio sectæ Asariæ, et est q omne innouatum habet innouans æternum primũ, antiquũ, nõ compositũ: perficitur vero ad primum, quod non est innouatũ. Quòd autẽ sit sciens, & scientia idẽ, non est impossibile, sed est necesse vt deueniat in his talibus ad id, q vniatur id, quod intelligitur de eis. nam F
sciẽs, si est sciens per sciẽtiã, id quidẽ, quo sciẽs est sciens, multo magis debet esse sciens. nã id, quod acquirit attributũ ab alio, illud quidẽ attributũ dignius est in hac re, quæ facit acquirere. v. g. q ista corpora viuentia apud nos, si nõ essent viuẽtia ex se, sed pp vita, quæ inest eis, necesse esset vt illa vita, ex qua acquisiuit id, quod non est viuens, ipsum viuere esset vita ex se, aut procedet in infinitũ. & hoc idẽ euenit scientiæ, et aliis attributis. Attamen esse eandem substantiam, habentem multa attributa relatiua, aut negatiua, aut imaginatiua diuersimode, absque eo quòd hæc substantia plurificetur plurificatione attributorum illorum, hoc quidem non aufertur esse eius, vt est aliquid esse, aut vnum, & possibile, aut necessarium. nam idem, cum consyderetur ex eo quòd ab eo prouenit aliud, dicitur potens, aut agens. &, cum consyderetur ex appropriatione vnius duarum operationum oppositarum

Manus abscisa non est manus.

A tiæ, nec ponunt ea attributa essentialia, vt ponunt Christiani. Deinde dixit. Si autem dicet, sicut sequitur cessatio emanationis in causa agente, sic sequitur cessatio eius in receptiua. nam, si indigeret omne ens subiecto, in quo existat, & indigeret subiectum subiecto, tunc sequeretur emanatio, vt perueniat ad ens non habens subiectum, sicut est in causa agenti. Deinde dixit, respondens eis, vos bene dicitis. & propter hoc dicimus quòd cessat hæc emanatio, & dicimus quòd attributum est in substantia eius, & non est substãtia eius existens in alio, sicut scientia nostra in substantia nostra, & substantia nostra est subiectum ei, & substantia nostra non est in subiecto. Dixi hic sermo non habet alligãtiam in hac disputatione, nec in eo, quod recitauit de Philosophis, nec in eo, quod respondet eis: & quasi est sermo sophisticus. nam sermo de necessitate cessationis causarum receptiuarum, & non cessationis earum, nulla est proportio inter eum, & disputationem, de qua loquimur: & est an ex conditione agentis primi sit vt sit ei causa

B receptiua. speculatio enim de cessatione causarum agentium est diuersa a speculatione de necessitate causarum receptiuarum. quoniam qui concedit esse causas receptiuas, concedit necessario cessationem emanationis earum ad causam receptiuam primam extra agens primum necessario, sicut concedit esse agens primum extra materias receptiuas. igitur agens primum, si esset ei materia, illa quidem materia non numeratur in recipiente primo, nec in eo, quod est sub eo ex recipientibus in aliis entibus, sed necesse est vt sit illa materia agentis primi, si esset ei materia, & materia propria ei. demum erit quidem ei: & hoc quidem aut erit prima ei, aut cessabit ad receptiuum primum. demum non erunt hæc recipientia de genere receptionis conditionatæ in esse aliorum entium prouenientium a primo agente. quare, si esset materia conditio in esse agentis primi tantum, sequeretur necessario vt sit conditio in esse omnium agentium in passis, & materia non erit conditio

C in esse actionis agentis tantum: cum omne agens agit in recipiẽte. sed, si esset conditio in esse agentis, erit omne agens corporeum. & hoc totum non concedit secta Assaria, nec id quærit. Si vero dixerint quòd hæc substantia, cui attribuuntur hæc attributa, necesse est vt sit corpus, respondetur eis, animæ apud vos, attribuuntur ei hæc attributa, & tamen apud vos anima non est corpus. & hic est finis, ad quem finiunt sermones topici in hac quæstione. sermones vero demonstratiui sunt in libris Antiquorum, quos scripserunt in hac scientia, & maxime in libro primi Sapientis. Attamen id, quod dixit in hoc Auicenna, & alii ex eis, qui dedicantur Mauris, si reperitur eis aliquid in hoc, id quidem, quod cõstituerunt in hac scientia, est de genere sermonum probabilium, quoniam sunt ex propositionibus generalibus, non autem propriis de natura rei, de qua speculantur. Et, cum dixit dicimus de hoc attributo, cessata est emanatio causæ agentis eius cum substantia. nam non habet agens, sicut non est agens substantiæ, sed non de-

ficit substantia talis quin sit. & non habet causam, nec attributa posita ab eis habent causam. Dixi, hoc non concedunt aduersarii, sed dicunt quòd ex conditione agentis primi est, vt non recipiat attributum aliquod. nam receptio indicat materiam, impossibile enim est vt cesset emanatio ponendo agens, quodcunq; fuerit: sed agens, cui non est actio omnino, nec cui datum sit vt sit ei actio. nam ponendo attributum agenti primo, quòd constituatur ex causa receptiua, quæ sit conditio in esse eius, existimatur quòd sit falsum. nam omne, quod habet conditionem in esse suo, copulatio quidem eius conditioni est ex causa alterius. quoniam aliquid non potest esse causa copulationis conditioni esse eius, sicut non erit causa esse sui ipsius. conditionatum enim non euadit quin existat in se absque copulatione eius conditioni, & indiget causa agente copulationis eius, conditionatorum aliquid non erit causa conditionis sui esse. sed omnia ista sunt res communes. Deinum hæc nominis accommodatio, non possumus imaginari de ea aliquid propinquum veritati ex hac via. & hoc propter æquiuocationem necessarii in esse ex se, & possibilis in esse ex se, necessarii vero ex alio, & aliarum propositionum additarum eis. D E

ALGAZEL.

AIt Alga. Secunda autem via, cum dicunt quòd scientia, & posse in nobis non ingreditur quiditatem substantiæ nostræ, sed est accidens: &, cum constituantur hæc attributa primo, non ingredientur etiam quiditatem substantiæ eius, sed erunt accidentia relatiue ad id: & licet continuata fuerint antea, tamen non separabuntur, aut sequentur ad quiditatem eius: & cum hoc non constituunt substantiam eius. & cum fuerint accidentia, sequuntur ad substantiã, & substantia erit causa in eis, & erunt causata: ergo quomodo erunt necessaria in esse? F

ALGAZEL.

AIt Alga. dubitans huic sermoni. Et hoc quidem est primum cũ mutatione præfationis. & dicimus, si intelligitis, cum dicitis quòd sequitur ad substantiam, & esse substantiam causam eius, p substantia sit causa agens eius, & quòd sint acta a substantia, hoc non est verum. nam hoc sequitur in scientia nostra in relatione ad substantiam nostram, cum substantia nostra non est causa agens scientiæ nostræ. Si vero putatis q substantia sit subiectum, & attributum non existit per seipsum in alio, hoc quidem conceditur, & non prohibetur, licet proferant per verbum sequitur, seu accidit, seu causatur, aut quicquid voluerit dicere proferens, modo non mutat prolatio rem ipsam. nam res ipsa nihil aliud est, nisi q existit in substantia consistentia at-

A tributi in rei, cui attribuitur. & non erit falsum ꝙ existat in substātia, & sic cum hoc antiquum, & non habet agens. & omnes rationes eorū sunt inuolutiones in vituperatione prolationis, cum appellatur possibile, & transiens, & sequens, & proueniens, & causatum. & hoc est absurdum. Nos vero dicimus, si intelligit per hoc, ꝙ habet agens, non est sic. si vero non intelligit per id, nisi ꝙ non habet agens, tamen habet subiectum, in quo existit, licet proferat in hoc quacunque prolatione, non est in ea falsitas.

AVEROES.

AIt Auer. Hoc est multiplicare sermonem in eadem re. Responsio autem in hac propositione ab aduersario breuis talis est. videlicet aut est possibile habenti causam receptiuam vt non habeat agens, aut est impossibile. & ex radicibus loquentium ꝙ copulatio conditionis conditionato est possibilis, & omne possibile indiget
B in exitu eius ad actum aliquo faciente illud, & copulatione conditionis conditionato. &, qm̄ copulatio est conditio in esse conditionati, & impossibile est vt sit res causa conditionis esse sui, & impossibile est etiam vt conditio sit causa agens esse conditionati: nam substantia nostra non est causa agens esse scientiæ in ea, sed est conditio esse scientiæ existentis in eo: quare non euadet secundum has radices a causa agente, quæ faciet copulationē conditionis conditionato? & sic est in omni composito ex conditione, & conditionato. Attamen hoc totum destruitur secundum Philosophos, cum ponunt orbes cęlestes antiquos, & sunt substantia, & attributa, & non ponunt eis agens eo modo, quo est agens in apparentibus nobis, vt sequitur ex hoc, nisi ponant ꝙ sit hæc demonstratio inducens ad copulationem antiquam ex copulante antiquo, & est species copulationis diuersa ab ea, quæ est in generabi-
C libus, & corruptibilibus. Et omnia quidem ista sunt loca magnæ speculationis. Quod autem ponunt, ꝙ ista attributa, non constituantur ex substantia, non est verum. nam omnis substantia, quæ perficitur attributis, quibus erit magis perfecta, & magis electa, substantia illa constitit cum attributis illis, quemadmodum per scientiam, & posse, & voluntatem sumus entia nobiliora entibus non scientibus, & substantia nostra, in qua existunt ista attributa est communis nobis, & inanimatis, quæro quomodo erunt hæc attributa accidentia, sequentia substantiam nostram? hoc totum quidem est ex sermone eius, qui non est peritus in attributis essentialibus, & accidentalibus.

In antiquis non est agēs secundū apparentibus nobis.

ALGAZEL.

AIt Alga. Et aliquando dicunt in vituperatione prolationis alio modo. & dicunt hoc inducit vt sit primum indigens his at-

tributis, & non erit sufficiens simpliciter. nam sufficiens simpliciter nõ D indiget alio. Deinde dixit dubitans eis.

1. ALGAZEL.

AIt Alga. Et hic est sermo disputatiuus in vltimitate debilitatis. nam attributa perfectionum non separantur a substantia perfecta, ita quòd dicatur quòd indigent alio. &, cum non cessauit, nec cessabit esse perfectum in scientia, & posse, & vita, quomodo ergo indigebit alio, aut quomodo possunt proferre de continuatione perfectionis indigentiam? & est, sicut sermo dicentis perfectum est id, quod non indiget perfectione. Et, si dicet, indigens attributis ad perficiendum seipsum est diminutum, dicetur quidem, sicut nihil est vt sit perfectum, nisi sit perfectio in se, sic nihil est vt sit sufficiens, nisi sit ei attributum, quod aufert indigentias in se. quomodo ergo remouentur attributa, quibus perficitur deitas, his talibus imaginationibus E verborum?

AVEROES.

Perfectũ est duplex.

AIt Auer. Perfectum autem est duplex, perfectum in se, & perfectum attributis tribuentibus ei perfectionem. & illa attributa necesse est vt sint perfecta in se. nam, si essent perfecta per attributa perficientia, etiam interrogaretur de illis attributis an sint perfecta ex se, aut ex aliis attributis, & deueniret ad perfectum ex se. perfectum vero per aliud indiget necessario secundum radices praecedentes, cum concedantur aliquo tribuente ei attributa perfectionis. sin autem, esset diminutum. Attamen perfectum ex se est in entе ex se, & conuenit vt sit ens ex se perfectum ex se. si autem est hic ens ex se, necesse est vt sit perfectum ex se, & sufficiens ex se. sin autem, esset compositum ex substantia diminuta, & attributis perficientibus substantiam illam. &, cum sic fuerit, ergo attributum, & id, cui attribuitur, est idem: & quod attribuitur ei ex actionibus, quae inducent vt proueniant ab attributis separatis, in eo est relatiue.

ALGAZEL.

AIt Alga. redarguens Philosophos. O quantum est inconueniens vt simus nos, & Deus glo. in hoc aequales, scilicet quòd perfectio est substantiae nostrae per attributa perficientia. Si autem dicet cum constitutis substantiam, & attributum, & existentia attributi in substantia est compositio, & omnis compositio indiget cõponente, quare non admittimus ꝙ primum sit corpus, quia est compositum? Dicimus quòd sermo dicentis omne compositum indiget

A componente est, sicut sermo omne inuentum indiget inuentore. &, sicut dicitur de eo primum est antiquum ens, non habens causam, nec inuentorem, sic dicitur, id, quod attribuitur ei, attributum est antiquum, & non est causa substantiæ eius, nec attributorum eius, nec existentiæ attributorum in substantia eius, sed totum est antiquum sine causa. corpus vero impossibile est vt sit primum. ipsum nanq; est innouatum, ex eo quòd non euadit ab innouationibus, & qui non constituit ei innouationes corporis, non est necesse ei vt concedat quòd sit causa prima corpus, vt sequitur hoc vobis in eo, quod sequetur postea.

AVEROES.

Ait Auer. Compositio autem non est sicut esse. nam compositio est sicut moueri, scilicet attributum possibile, additum substantiæ rerum recipientium compositionem. esse vero est denominatio, quæ est ipsamet substantia. & qui aliter dicit, errat. compo- *Compositio non est sicut esse.*

B situm autem non diuiditur ad compositum ex se, & compositum ex alio. & necesse est vt deueniat ad compositum antiquum, vt deuenit in entibus ad ens antiquum. & iam locuti sumus de hac disputatione in multis locis. Vlterius, cum fuerit, sicut diximus quòd compositio sit quid additum esse, potest aliquis dicere si reperitur compositum ex se, erit motum ex se: &, si erit motum ex se, erit priuatum ex se: quoniam esse priuati est exitus eius, quod est in potentia ad actum. & sic est de motu & moto, & non est sic de esse: quoniam ipsum non est attributum additum substantiæ, & omne ens, quod non est aliquando in potentia, & aliquando in actu, est ens ex se, & esse moti est vt sit cum potentia motiua, & ideo indiget omne motum motore. Attamen responsio in hac disputatione est quòd compositum aut erit quælibet pars partium eius, ex quibus componitur, conditio in esse sui socii duobus

C modis diuersis, sicut est in compositis ex materiis, & formis apud Peripateticos: aut non erit quælibet earum conditio in esse socii sui: aut vna earum est conditio in esse alterius, & altera non erit conditio in esse primi. prima autem pars impossibile est vt sit antiqua, nam compositio ipsa est conditio in esse alterius, & impossibile est vt partes sint causa compositionis, nec compositio causa sui ipsius. & ideo talia composita sunt generabilia, & corruptibilia: & impossibile est eis vt sint absque agente, quod extrahat ea a priuatione ad esse. Secunda vero pars, scilicet quod nulla duarum partium sit conditio in esse socii, hæ tales, cum non fuerint in natura vnius earum vt sequatur ab alia, non componentur, nisi cum compositore extra eas: cum compositio non sit de natura earum, qua cõstituitur substantia earum. si vero natura earum determinaret compositionem, & sunt ex se antiquæ, necesse est vt compositum ex eis sit antiquum. quare impossibile est ei vt sit sine cau sa tribuente ei vnitatem: quoniam impossibile est reperiri aliquid an-

tiquum, cui sit vnitas per accidens. sed, si esset vna earum conditio in esse alterius, & altera non est conditio ei, sicut est in attributo, & in cui attribuitur non essentiali: si quidem id, cui attribuitur, est antiquum, & de natura eius est vt non separetur ab eo attributum: tunc compositum est antiquum. &, cum sic fuerit, impossibile est vt concedat aliquis esse compositum antiquum. Sic ædificatur via sectæ Assariæ, quòd omne corpus est innouatum. nam, si esset compositum antiquum, reperientur accidentia antiqua, quorum vnum est compositio; q̃m fundamentum, supra quod ædificant necessitatem innouationis accidentium, est quia non sunt partes, ex quibus componitur corpus apud eos, nisi post separationem. &, cum admittunt compositum antiquum, possibile est vt reperiatur aggregatio, quam non præcedit separatio, & motus, quem non præcedit quies. &, cum hoc fuerit possibile, tunc esset possibile vt reperiatur corpus, habens accidentia antiqua, & non est verificatum eis quòd id, quod non euadit ex innouationibus, sit innouatum. & adhuc etiam dictum est superius quòd omne compositum erit vnum ex vnitate reperta in eo. & hæc vnitas reperitur in eo ex aliquo, quod est vnum ex se. &, cum sic fuerit, tunc vnũ, in eo quòd est vnum, præcedit omne compositum, & hoc quidem agens vnum, si fuerit æternum, operatio quidem eius, quæ est influere omnia entia indiuidualia, quibus sunt entia distincta, est operatio continua æterna, non autem aliquando sic, & aliquando non. nam agens, cuius actio alligatur acto, hora quidem, qua exit a potentia ad actum, est agens innouatum necessario, & actum eius est innouatum necessario. agens vero primum habet alligationem acto continue, & actum miscetur ei potentia continue. Et secundum hoc debet intelligi dispositio Primi glo. cum omnibus entibus. & hæc quidem, cum impossibile est nobis declarare ea in hoc loco, dimittimus. nam intentio nostra est declarare quòd id, quod comprehenditur in hoc libro ex sermonibus, sunt sermones non demonstratiui: & plurimi eorum sunt sophistici: & maior gradus eorum est, vt sint topici. sermones enim demonstratiui sunt pauci nimium, & sunt inter sermonem tanquam aurum purum inter alia mineralia, & adamas inter gemmas. & redeamus ad id, in quo fuimus.

Nota de sermonibus demõstratiuis.

ALGAZEL.

AIt Alga. Et omnes viæ eorum in hac disputatione sunt imaginationes. Vlterius ipsi non possunt auferre omne id, quod attribuerunt substantiæ primæ. nam ipsi constituerunt q̃ sit sciens, & necesse est vt hoc sit additum abstracto substantiæ. Et dr eis an conceditis q̃ primum sciat aliud a seipso? & aliqui eorum sunt, qui concedunt aliud ab hoc, & aliqui dicunt non scit nisi seipsum. sed primum est id, quod elegit Auicenna. nam ipse putat quòd Deus glorio-

A omnia specie vniuersali, quæ non ingreditur sub tempore, & non scit particularia, quorum comprehensio causat mutationem in substantia scientis. Nos autem dicimus aut scientia Primi de omnibus entitatibus generum, & specierum infinitarum est ipsamet scientia sui ipsius, aut alia. si dicitis alia, iam constituitis pluralitatem, & ruinatis fundamentum. si vero dicitis ꝙ sit eadem, non cognoscimini ab eo, qui ratiocinatur ꝙ scientia hominis de alio est alia a scientia eius de seipso, & de alio. & qui dicit hoc cum intellectu suo ex definitione eiusdem falsificatur in imaginatione aggregatio inter negationem, & affirmationem, & sic scientia de eodem. quia idem falsum est vt imaginetur de vna eadem re, ꝙ reperiatur, & non reperiatur. &, cum non erit falsum in imaginatione, vt consyderet scientiam hominis de se, & nescit aliud, ergo necesse est vt credat ꝙ scientia sua de alio est præter scientiā suam de se. nam, si esset eadem, tunc esset negatio sui negatio eius, & affirmatio eius. cum falsum fuerit ꝙ Socrates sit, & Socrates non sit, s.
B vt sit idem in eadem dispositione, & tamen non falsificatur tale in sciētia eius de alio cum scientia de se. & sic est in scientia Primi de se cum scientia eius de alio. nam possibile est vt imaginetur esse sui absque esse alterius. si autem similitudo est sic, tunc hæc imaginatio est falsa. & omnis, qui ex Philosophis concedit quòd primum scit aliud, necesse est vt constituat pluralitatem proculdubio.

Cum Auerro disputauit cum Alg. in vnitate primi, vult nunc disputare cum eo in scientia, & sapientia Dei, vt disputationis inscriptio ostendit: &, licet male istarum quęstionum ordinem habere possunt, mulię tamen non possunt inuicem colligari: cum disputationes istę sint eo modo, quo sunt ordinatę ab Alg. & primo proponit qualiter hęc disputatio non congruit, detestans ipsam, & dicēs, aut Alga. quicunque insudauerit se philosophari, in hoc summa est phantasia, id est, est labor phantasticus. (Eo quod ipsi.) Eius, quod dixit, rationem assignat, dicens, eo quod ipsi nequeunt remouere omnia, quę substantię attribuuntur, i. qa ipsi non possunt saluare substantiam primi simplicem esse, si ei scientiam attribuunt: quod declarat. d. ipsi enim asserunt ipsum Deum scientem esse. Tunc ostē
C dit qualiter non possunt saluare simplicitatem substantiæ. d. & sequitur eos, ꝙ hoc sit additum super definitiam Dei substātiam: & sic patet prima causa, quare labor hic phantasticus est. Debes scire primo, ꝙ sciētia omnis est attributum, & quodammodo additum ei, cuius est, cum sit extra essentiam & quidditatem illius, vt patet in intellectu hominis: inquit modo Alga. ꝙ labor iste est ociosus & phantasticus, eo quia imponit Deo attributum additum essentię primi, & per consequens multitudinem quandam, & tollit summam simplicitatem: & nullus philosophorum potest saluare simplicitatem primi cum scientia eius, cum illius non possit haberi sana & perfecta cognitio, nisi ex effectibus, vbi scientia & sciens sunt diuersæ & sic patet prima causa, cur hæc phantasia dici potest. Secundo debes scire, quod phantasia, vt dicit philosophus primo Priorum in prologo, est virtus sensitiua interior, mediante qua cognitiua componit rationes sophisticas, id est, apparentes, & non existentes: &, quia hęc perscrutatio apparet imponere compositionem ipsi primo, quę non inest ei, ideo potest dici phantastica & sic patet sensus illius. (Et potest dici.) Nunc ostendit difficultatem quęstionis alio modo. Et debes scire, vt colligitur secundo Meta. in principio, & videtur plana sententia Auer. commen. primo, quod difficultas cognoscendi patet esse ex parte rei, & ex parte nostri modi cognoscendi: cum igitur declarasset difficultatem ex parte rei, ostendit illam ex parte nostri modi cognoscendi

Quid sit phātasia.

scendi, & narrat multorum opiniones, & ait: & potest etiam dici taliter peten.
do a vobis philosophis, vtrum o philosophi, vos concederitis ꝙ primum princi
pium sciat aliud prętee seipsum? Cui apponit ipsorum opiniones, d. quare quidam
ipsorum asserunt hoc, id est, Deum scire aliud pręter ipsum, & aliqui negant, &
dicunt quod ipse nescit nisi seipsum. (Auicen. tamen.) Quia dixit opiniones se
cundas in generali, specificat illas: & primo narrat opinionem Auicen. d. Aui.
cenna tamen opinatus est, quod Deus benedictus sciat omnia modo vniuersa.
li, tempore non ingrediente, id est, tali modo, quod abstrahat a tempore, et loco,
& quod ipse ignorat particularia. est ergo opi. Auicē. quod Deus scit omnia in
vniuersali, prout abstrahit a loco, tempore, & alijs appendicijs, & ignorat parti
cularia, vt indiuidua sunt in loco, & reliquis materię cōditionibus posita. (Quia
sequitur.) Quod dixit probat. d. quia sequitur ex particularium scientia permu-
tatio in substantia Dei scientis. Quę consequentia non declaratur hic, attamē
potest declarari ex dictis eius, tertio de Anima. com. 5. & in libro de Somno. p
duas propositiones: quarum prima est, omnis potentia comprehendens singula-
ria singulariter, & indiuidualiter, permutatur: cuius ratio esse potest, quoniam
comprehendens singularia singulariter, & signate, est virtus in materia, vt di-
ctum est, & declaratum in libro de Somno: secunda propositio, potentia intelle-
ctiua Dei est sciens, per aduersarios, singularia & signate, & indiuidualiter: er.
go intellectus Dei est permutabilis: & sic patet consequentia. (Vnde dicimus.)
Cum adduxit opiniones, vult per viam diuisionis colligere opiniones, quę pos-
sunt dici in hoc quęstio, & dicit: vnde dicimus quod scientia Dei in omnibus ge
neribus, & speciebus, quę finitę sunt, aut eadē est quod scire seipsum, aut differt.
Si differt, ergo ponitis pluralitatem in Deo, quod est cōtra nostrum argumentū,
Deinde declarat secundum membrum. d. si est eadem, s. sua cum substantia pri.
mi, ergo nulla erit distinctio inter hoc, & opinionem dicentem scire seipsum idē
est quod scire alia pręter eum, & sic illę opiniones non erunt diuersę. (Et im-
possibile.) Declarat consequentis impossibilitatem. d. & impossibile est imagi-
nari, quod scire ipsum seipsum non differat ab ipsius sciētia in alijs pręter eum. i.
impossibile est quod scire alia, & scire seipsum non differunt: propter quod con-
cludit. d. & ideo meditandum est, quod scire seipsum differt a scire alia pręter
eum. Hoc probat. d. si enim esset vnus, & idem, sequitur quod esset id, quod affir
maret affirmationem suijpsius illud, quod negaret negationem suijpsius. i. sequi-
tur ꝙ idem affirmatur, & negatur de eodem: quod ostendit esse impossibile. d.
impossibile est enim, quod Plato sit, & quod priuetur in vno & eodē tempore. i.
quod idem numero simul sit, & non sit. Sed, quomodo teneat cōsequentia Auer.
declarat, & accipit duo: quorum primum est hoc, quod dicit: sed hoc non est im-
possibile scire seipsum, cum scire alia pręter eum: similiter, non est impossibile
Deum benedictum scire seipsum cum scire alia pręter eum. secundum est, possi-
bile est nanq; imaginari esse ipsius substantię pręter esse cuiuscunque alterius,
quoniam substantia Dei est absoluta. Ex his duobus arguo consequentiam, si
Deus scit se: ergo potest non scire alia. ponitur in esse: ergo ignorat alia: & si,
se habet negationem aliorum. Tunc vltra. si Deus scit se, possibile est scire alia.
ponitur in esse: ergo habet affirmationem aliorum: ergo vnum & idem affirma-
tur & negatur: hoc totum patet ex iam dictis, ideo concludit. d. tandem sup. dica.
mus quod quicunque philosophorum meditatus sit, quod Deus sciat entia pre-
ter eum, necessario concludit pluralitatem in Deo. Et sic patet difficultas ex par
te nostri modi cognoscendi, & sententia tota textus.

Virtus i materia cōprehēdit singularia.

AVEROES.

AIt Auer. Summa huius sermonis est quæstio contra dicen-
tem ꝙ primum scit seipsum, & intelligit aliud: quoniam scien
tia scientis seipsum est diuersa a scientia scientis aliud. Quæ
quidem

A quidem est sophisticatio. quoniam ex hoc intelliguntur duo, quorum vnum est vt sit scientia Socratis de seipso indiuiduali scientia eius de alio, & hoc nullo pacto potest esse verum. secundum vero est, vt sit scientia hominis de alio, vt sunt entia, scientia eius de se. & hoc est verum. Et declaratio eius est. quoniam nihil aliud est substantia eius, nisi scientia eius de entibus. &, si esset homo, vt alia entia, & sciret quiditatem suam sibi propriam, & esset quiditas eius scientia rerum, tunc scientia hominis de se necessario esset scientia eius de aliis rebus. nam, si esset alia, tunc substantia eius non esset scientia de rebus. & hoc manifestum est in artifice. nam substantia eius, qua appellatur artifex, non est aliquid nisi scientia sua de artibus. cum autem dixit, nam si scientia eius de se esset scientia eius de alio, tunc negatio sui esset negatio eius, & affirmatio sui affirmatio eius idest. quod si esset scientia hominis de se, scientia eius de alio, tunc homo, cum non sciuerit aliud, non sciet seipsum, scilicet cum ignorauerit aliud, ignorabit seipsum. &, cum sciuerit aliud, sciet seipsum. Attamen est ser-

B mo verus aliquo modo, & falsus aliquo modo. quoniam quiditas hominis est scientia, & scientia est scitum aliquo modo, & aliud à scito aliquo modo: &, cum ignorat scitum, tunc ignorat aliquam partem sui ipsius: &, si ignorauerit omnia scita, ignorabit se ipsum. & negare hanc scientiam de homine est negare scientiam hominis de se ipso. nam, cum auferetur à scientia scitum, ex eo quòd scitum & scientia sunt idem, tunc auferetur scientia hominis de seipso. scitum autem, ex eo quòd est aliud à scientia, est præter hominem. & non sequitur ex ablatione huius scientiæ ab homine ablatio scientiæ hominis de seipso, & sic est in indiuiduis. nam non est scientia Socratis de Platone anima Socratis, quare scit Socrates scipsum, cum ignorantia eius de Platone.

Nunc Auer. vult examinare sententiam Alga. & primo exponit mentem eius. d. dicimus nos, quod horum verborum sententia est, quod ipse arguendo

C contra id, quod primum principium intelligit seipsum, & alia entia præter eum: declarat sic, scientia scientis in seipso differt a scientia suiipsius in aliis. hæc est abbreuiatio opinionis Alga. (Sed nos.) Nunc vult declarare peccatum Alga. & primo proponit illud. d. sed nos dicemus quod hæc est sophisticatio. Quod declarat. d. hoc enim scilicet scientiam scientis seipsum differre a scientia aliorum dupliciter potest intelligi, & non exponit illos. Attamen scire debes, quod scire Deum seipsum, & alia id est, quod scientiam sui & aliorum esse vnam & eandem potest dupliciter intelligi. Vno modo simpliciter secundum subiectum, & modum: &, sic non est verum. Alio modo secundum subiectum, non tamen secundum modum: & hoc est verum, quoniam Deus scit se, prout esse suum est intellectus, & scientia suiipsius: scit alia, prout est causa aliorum, vt dictum est disputatione tertia maxime in solu. 18. dubij. ergo scientia suiipsius, & scientia aliorum in subiecto idem sunt, in modo tamen differunt: & per consequens, patet qualiter illas scientias differre est dupliciter. vno modo in subiecto, & modo. Alio modo in modo tantum. Auer. ergo tacet ista duo membra differentiæ, & ponit vnum membrum identitatis. vno modo sup. dicuntur idē quod scire entia præter eum idem est quod scire seipsum. i. in subiecto & re, licet in modo differunt: & hoc manifeste est verū. (Et declaratio,) Et hoc verificat. d.

Deū scire se & alia pōt dupliciter intelligi.

& declaratio huius, quia scire seipsum non est aliud nisi ipsum scire entia in su- D
biecto.sup.& substantia, eo quod ipse, vt ens absolutum, & ipse, vt causa alio-
rum, vnum est in substantia & subiecto.(Vnde, si homo.) Hoc idem probat exē-
plo.d.vnde, si homo similis fuerit alijs entibus.i.si homo in communi sit natu-
ra entium, & per consequens omnibus similis in virtute eis, & per casum ipse ip-
sos quiditatē propriam sciret, scire ipsam propriā quiditatē idem est quod scire
alias res necessario: cuius rationem ait, d.si enim diceret, esset eius substantia.s.
hominis praeter eius scientiā: quod relinquitur tanquā inconueniens. Debes sci-
re, quod homo cōis est omnibus indiuiduis similis, cū sit esse omnium indiuiduo-
rū, & ideo dicit Auer.si homo in cōi esset natura intelligens essentiam propriā,
& omnia indiuidua cōtenta sub eo, sequitur illud.(Et hoc.) Declarat quis nam
homo esset ille, in quo scientia nō differt a scientia aliorū de facto.d.& hoc val-
de patet in artifice: quia eius substantia, qua differt artifex, inquantum artifex a
rebus factis, non est aliud in sobiecto nisi ipsum scire res finitas, vel factas, vt
habet alia translatio. Debes scire, ꝙ exemplum istud valde est conueniens:
qm̄ artifex, vt artifex, potest dupliciter considerari. vno modo absolute, alio mo-
do vt artifex potēs causare res artificiales. primo modo sciētia artificis suijpsius
differt a scientia aliorū in subiecto, secūdo modo, non differt nisi in modo: vnde
homo, vt homo, & homo, vt artifex, vnū sunt in subiecto, & differunt in modo.
sic scientia sui vt homo, & scientia aliorū, vt ipse est artifex, sunt vnum in subie- E
cto, & differunt in modo: applicando ad propositum sic, Deus potest considera-
ri vno modo, vt ens absolutum, alio modo vt prima causa, & primus finis, & pri-
ma forma. dico ergo ꝙ scientia suijpsius vt Deus, est vna in subiecto cum scien-
tia, quā habet de alijs, ꝓut est causa, & prout, est forma, & finis: & licet hoc exē-
plū sit multū conueniens, attamē differt aliqualiter, & eius differentiā conside-
ra tu.(Sed id, quod.) Nunc vult examinare secundū dictū Alga. & primo pro-
ponit illud, secundo ibi, (Sed hoc est.) Verificat ipsum vno modo, & falsificat
ipsum alio modo. dicit ergo: sed illud, quod dixit.s.ꝙ scire ipsum idē est, quod ip-
sum scire alia, est necessario affirmatio sua, non autem affirmatio suijpsius, & si-
militer de negatione dicatur. Debes scire qđ, vt dictū est, Deus scit se, & alia,
ergo affirmationem habet, & potest habere negationem: quoniam potest scire
seipsum, & ignorare alia. ergo negationem sequitur vnius esse affirmationem et
negationem.(Si intendit.) Nunc arguit contra illud.d.si intendit vere hoc, ꝙ
scire seipsum idem est ꝙ scire alia, sequeretur ꝙ, quando sup. per possibile, vel
impossibile ignoraret alia, ignoraret & seipsum, & quando ea sciret, seipsum
sciret: & sic patet hoc.(Sed hoc.) Nunc verificat illud vno modo, & falsat alio
modo: & primo proponit hoc.d.sed hoc est verum aliquo modo, & aliquo mo-
do est falsum. Quod declarat, dando exemplum de homine superius posito.d. F
quiditas namque hominis sup. in communi est scientia sup. aliquo modo in su-
biecto, & scientia est scibile aliquo modo.i.& scientia suijpsius est sciētia omniū
indiuiduorū aliquo modo, & differt ab eo alio modo: qm̄ scire hominē in cōmu-
ni est scire oēs homines, prout habent esse in illo vno, non tamen omnibus mo-
dis.s.indiuidualiter, & signate: & tunc concludit, ergo quando ignorat quoddā
scibile, id est aliquod indiuiduum hominis, ignorat ipse homo eius partem su-
biectiuam: &, si forte omnia scibilia ignoraret, ignoraret seipsum totaliter, eo
quia natura hominis non est alia a naturis indiuiduorum. ergo remotio huius,
id est scientiae indiuiduorum ab homine eadem est, quod remotio scientiae homi-
nis a seipso: cuius rationem ait, quia quando remouetur scibile de sciente, inquā-
tum scibile, & scientia sunt vnum & idem, remouetur scientia hominis a seipso:
ergo, si remouetur scientia indiuiduorum hominis, & scientia illorum est eadem
in subiecto cum scientia hominis in communi, ambae remouentur. Patet ergo
plane quod scientia hominis suijpsius, & aliorum sunt vnum in subiecto, & dif-
ferunt in modo. quod sint idem in subiecto patet, quoniam ablatio vnius infert
ablationem alterius. quod differunt in modo ostendit.d.sed id, quod est inquan-
tum differt a scientia, tunc differt ab homine, id est sed natura hominis, prout
differt a scientia aliorum, tunc differt ab homine, id est scientia hominis, & alio-

A tia differunt in modo tantum. Quia quis posset dicere, ergo stat hominem intelligere se, non intelligendo alios homines:&c. sic idem quod prius. hoc remouet.d.& non infert remotio, id est differentia huius scientiæ ab homine remotionem scientiæ hominis a seipso, id est non sequitur scientia hominis, vt homo differt in modo a scientia aliorum induiduorum. ergo stat hominem intelligere se, & ignorare alia. Hoc idem declarat specialiter.d. & similiter in induiduis sequitur: non enim scire Petrū Galenum idem est quod Gale.&c, ideo Petrus scit seipsum ignorans Galenum. attamen scientia Petri non differt specie a scientia Galeni. applicando modo ad propositum: patet intellectio in Deo, qualiter scientiæ illæ, scilicet suiipsius, & aliorū sunt vnum in subiecto, & duæ in modo, & qualiter non valet cōsequentia Alga.s. quia illæ differūt, ergo stat Deū intelligere se nō intelligēdo alia, vel econtra intelligere aliā, non intelligēdo se.

SED, CIRCA DICTA accidit quęstio: qm̄, licet Deus, vt ens absolutum, & a materia separatum, idem sit cum eo, vt prima omnium causa, attamen accipitur Deus in illo priori, in quo est ens absolutum, cum tunc intelligat se, an intelligat alia, vel ignoret alia.&c, si intelligit alia: ergo scientia eius, & aliorum erit vna omnibus modis. si ignorat alia: ergo habebit negationem, & affirmationem, i. ignorantiam, & scientiam aliorum, vt dixit Alga. Dicendum, vt dicit Auer.12. Metaphy. commen.51. in fine. quod id, quod non est innatum disponi per scientiam, non est innatum disponi per ignorantiam: dico ergo quod in illo B priori Deus scit se tantum, & alia non ignorat, nec scit: attamen alia non scit: sicut lapis nec est cæcus, nec videns, sed bene non videns. Sic Deus in illo signo nec scit alia, nec ignorat, sed bene non scit: & sic, per hoc patet solutio ad argumentum. non enim est inconueniens Deum scire se tantū, & non scire alia: sed esset incōueniens Deū scire se, & ignorare alia:&c, quia Alg. non distinxit inter nō scire, & ignorare, ideo latuit solutio huius quæstionis, & intulit vnum, quod reputat inconueniens, quod tamē bene intellectum est necessarium.

Dubitatio.

Solutio.

Differt non scire ab ignorare.

ALGAZEL.

AIt Alga. Si autem dixerit ipsum non scit aliud prima intentione, sed scit seipsum, quia est principiū omnium, & copulatur ei scientia totius secunda intentione, cum impossibile sit ei scire seipsum, & nescire ꝙ sit principiū alterius. nā verificatio sui est esse principiū alterius: & impossibile est scire se esse principiū alterius, C nisi ingressum fuerit illud aliud in scientiam eius vniuersaliter, & cōsecutiue. & non est inconueniens quin substantiæ eius sint consequentia. & hoc quidem non facit pluralitatem in quiditate substātiæ, impossibile vero vt sit in ipsa substantia pluralitas. Et respondetur ei multipliciter, & primo ꝙ, cum dicitis ꝙ ipsum scit se esse principium, est industria quædam vestra, & imaginatio. sed oportet vt sciat esse sui. scientia autē ꝙ sit principium est addita scientiæ de esse eius. nam principium est relatiuum substantiæ: & potest scire substantiam, & nescire relationem principii ad substantiam: & potest scire substātiā, & nescire ꝙ sit principium: nam esse principium, & esse ens, sunt duo diuersa. & sicut possibile est vt sciat homo seipsum, & nesciat quòd sit causatum: nā scire ꝙ sit causatum est relatio eius ad causam: sic esse ipsum glo. principium, & esse causam, est relatio eius ad causatum. & consequentia est bona in abstracto, cum dicunt ꝙ ipsum scit se esse principium. in eo enim, est scientia de substātia, & principio, quod est

relatio: & relatio est diuersa à substantia: & scientia relationis est diuersa à scientia substantiæ, ratione, quam diximus: & est quia possibile est vt imaginetur scientia de substantia præter scientiam de principiis, & impossibile est vt imaginetur scientia de substantia præter scientiam de substantia: nam substantia est vna. D

Hic Algazel. inducit primo vnum modũ dicendi quorũdam philosophorum, secundo ibi. (Sed ad primum.) soluit. In primo duo dicit, quorum vnum sequitur ad alterum: & primũ est, quod Deus scit se dupliciter: prout est ens absolutum a materia & motu, &, sic scit se tantum. alio modo, prout est principium totius entis, & sic secundaria intentione scit alia, eo quia esse principium est additum post substantiam, & per consequens secundaria intentione scit alia: Inquit ergo, Ait Algazel & si forte aliquis diceret quod ipse Deus ignorat alia prima intentione, id est, quod ipse, absolute cõsideratus, scit tantum se, & alia ignorat, vt sic. Sed, quia scit se, prout est principium totius generis entis, sequitur quod sciat totum ens secundaria intentione. (Impossibile.) quia dixit, quod scit alia secundaria intentione, & quis posset dicere, an scire se esse principium addat aliquid substantiæ absolutæ eius, cum dicant philosophi quod sic, & adducit Alga. rationem eorum dicens, impossibile est enim, quod sciat seipsum esse principium totius, & hoc non inferat pluralitatem in quiditate substãtię Dei: modo hoc destruunt philosophi, dicentes, veruntamen impossibile est quod sit in substantiam et, id est, ipsius Dei pluralitas: ergo falsum est Deum scire alia secundaria intentione, prout est principium totius entis. (Sed ad primum.) Soluit Alga. argumentum istud, & primo declarat primum dictum: in dubio tertio declarat secundum dubium. In prima ergo parte intendit declarare, quod Deus scit se absolute, & scire alia, prout est principium aliorum, est quid additum eius essentiæ, & ait. Sed ad primum respondendum est: quod, quando dicitis quod ipse scit quod est primum, est quædam euasio, vult dicere quod Deum scire se, prout est principium tantum, & non absolute, est quædam euasio, non tamen solutio vera: quod declarat, dicens, immo pertinet quod ipse sciat esse suiplius prima intentione, sed quod ipse sciat quod est principium, est sine dubio, quid additum super substantiam, vel vt habet alia litera, super scientiam suiipsius: cuius rationem dicit, principiatio nanque est quid relatum ad substantiam, & sic sequitur illud esse additum substantiæ dei. (Et postquã.) cum dixit illud, infert vnũ, quod supra tetigit, dicens, & postquam adinuicem differunt, id est, scientia sui, prout est ens absolutum, & scientia eius, vt est principium, differunt, potest igitur quodlibet istorum sciri sine alio: cuius exemplum ponit, dicens, sicut homo scire seipsum ignorans quod causatur, quia ipsum esse causatum est quid relatũ: applicat modo ad propositum, dicens, similiter, in Deo scientia relationis differt a scientia substantiæ Dei: verificatum ergo est quod Deus, ita ens absolutum scit se, & ignorat se in illo priori esse principium: ergo sequitur id, quod iam dixit in dubio prædicto. B F

AVEROES.

AIt Auer. Sermo Philosophorum cum isto homine in hac disputatione ædificatur secundum radices, quas habent, de quibus necesse est prius loqui cum eis. Nam, cum conceditur id, quod posuerunt de eis, & existimauerunt ꝙ demõstratio induxit eos ad id, non sequitur eis aliqua harum consequentiarum suarum. Nam Philosophi ponunt quòd ens, quod non est corpus, est in se scientia tantum, quoniam ipsi tenent ꝙ formæ non sciunt, quia sunt in ma-

Quo pacto intellect' nr, & itellectus separatus intelligant.

A nis: &, cum inuenitur aliquid, quod non sit in materia, notum est ꝙ fit. & hoc habetur ratione. quoniam inuenerunt ꝙ formæ materiales, cum abstrahantur in anima à materiis suis, fiunt scientia, & intellectus: & intellectus nihil aliud est, nisi formę abstractæ à materia. &, cum sic fuerit in eo, quod non est abstractum à radice naturæ suæ, id quidem, quod est abstractum a radice naturæ suæ, multo dignius est vt sit sciētia, & intellectus. & qm̄ intellecta rerum sunt verificatio rerum, intellectus nihil aliud est nisi comprehensio intellectorum. tunc intellectus noster est ipsummet intellectū, in eo ꝙ est intellectum. & non erit alietas inter intellectū & ipsam rem intellectam, nisi quia intellecta sunt intellecta rerum, quæ nō sunt in naturis suis ītellectus, sed fiunt intellectus, cum abstrahit intellectus formas earum à materiis: & propter hoc non erit intellectus noster intellectum omnimode. si vero reperiatur aliquid absque materia, erit intellectus eius intellectum omnimode, & est intellectio intellectorum absque dubio. &, qm̄

B intellectus nihil aliud est nisi comprehensio ordinis rerum, quæ repe-riuntur, & gradus earum, ideo necesse est, in eo ꝙ est intellectus separatus, vt non sustenteur in intellectione rerum, quæ reperiuntur in rebus, quæ reperiuntur, & retardetur intellectum eius eis. nam omnis intellectus talis sequitur ordinem repertum in entibus, & complet eū: & ipse de necessitate diminutus est in eo, quod intelligit ex rebus. & ideo intellectus noster est diminutus in eo, quod determinat de natura rerum circa ordinem, & proportionem repertam in eis. &, cum naturæ rerū sequantur secundū rationem intellectus, & fuerit hic intellectus, qui est in nobis, diminutus in comprehendendo naturas entiū, necesse est vt sit hic scientia cum ordine, & cū proportione, quæ est causa ordinis, & proportionis, & scientiæ repertæ in quolibet ente. Et necesse est vt iste intellectus, ordo eius sit causa huius ordinis in entibus & comprehensio eius non denominetur de vniuersalibus, quanto

C magis de particularibus. quoniā vniuersalia sunt intellecta entium, et posteriora eis. hic vero intellectus, entia sequuntur eum, & intelligit necessario entia, cum intelligit ex se ordinem, & proportionem repertam in entibus, non autem cum intelligit rem extra se. nam esset causatum ab ente, quod intelligitur, & tamen nullam habet causam: & esset diminutus: scientia enim rerum notitia vniuersali est scientia diminuta, quoniam est scientia eius, quod est in potentia. Cum autē intellexeris hoc ex opinione Philosophorum, intelligens ꝙ intellectus separatus non intelligit nisi seipsum, & intelligit seipsum, cū intelligit omnia entia. intellectio enim eius nihil aliud est nisi ordo, & proportio, quæ est in omnibus entibus. & iste ordo, & proportio est ille, quē recipiunt potentiæ actiuę, habentes ordinē, & proportionem, repertam in omnibus entibus, & est id, quod Philosophi appellant naturā. nam videtur ꝙ omne ens habet operationes, quæ sequuntur ordinem intellectus, & proportionem eius. & impossibile est vt hoc sit per

Intellectio Intellectus separati nihil aliud est, nisi rerū ordo, atq; proportio.

accidens:& impossibile est vt sit propter intellectum similem intellectui nostro, sed propter intellectum superiorem omnibus entibus, & non est nec vniuersalis, nec particularis. Et, cum intellexeris hoc ex opinionibus Philosophorum, soluuntur tibi omnes dubitationes, quas fecit eis iste vir hic, &, cum posueris ꝙ intellectus, qui est ibi, sit similis intellectui humano, valent illæ dubitationes prædictæ. nam intellectus, qui est in nobis, est is, cui euenit numeratio, & pluralitas. ille vero intellectus non euenit ei aliquid horum. nam est mũdus pluralitate eueniente his intellectis, & non imaginatur in eo alietas inter comprehendentem, & comprehensum. intellectus vero, qui est in nobis, eius comprehensio substantiæ rei est aliud à comprehensione eius, ꝙ sit principiũ rei: & sic eius comprehensio alterius est alia a cõprehensione sui aliquo modo. attamen est in eo similitudo illius intellectus: & ille intellectus est ille, qui tribuit ei illam similitudinem. nã intellecta, quæ sunt in illo intellectu, sunt remota à diminutionibus, quæ eueniunt huic nostro intellectui. ver. g. ꝙ intellectus sit intellectum, in eo ꝙ est intellectum. quoniã reperitur intellectus, qui est intellectum omnimode. nam omne id, cui reperitur attributum diminutum, reperitur quidem ei propter ens, cui est illud attributum perfectum. ver. g. id, in quo reperitur caliditas diminuta, reperitur quidem ei propter aliquid, quod est in caliditate perfecta. & sic quod reperitur intelligens intellectu diminuto, reperitur quidem ei propter aliquid, quod est intellectus intellectu perfecto. & sic omne, cui reperitur operatio intellectualis diminuta reperitur quidem ei propter intellectum perfectum. Et, cum fuerint operationes omnium entium operationes intellectuales perfectæ, & sapientes, & non sunt habentes intellectũ, necesse vt sit hic intellectus, quo operationes entium sunt operationes intellectuales. & qui non intelligit hoc ex debilibus sapientum, est is, qui quærit vtrum primum principium intelligat seipsum, aut intelligat aliquid extra seipsum. &, si ponit ꝙ intelligit aliquid extra se, ergo sequitur vt perficiat seipsum per aliud. si vero ponit ꝙ non intelligit aliquid extra se, sequitur vt ignoret entia. Et mirãdum est de istis hominibus, ꝙ ipsi auferunt attributa, quæ reperiuntur in Deo glo. & creaturis ex diminutionibus euenientibus creaturis, & ponunt intellectum nostrum similem intellectui, qui est in eo, & ipse est dignior omnibus in tali ablatione. & hoc sufficit in hoc capitulo. quare statim narrabimus sermonem huius viri in hoc capitulo, & declarabimus errorem euenientem ei.

Cum adduxit sententiam Algazel. vbi declarauit quod oportet omnino in Deo scientiam suijpsius differre aliquo modo a scientia aliorum, & per consequens scire alia est quid additum essentiæ Dei, vult nunc soluere hoc, et declarare qualiter nulla est pluralitas in Deo, prout scit se & alia, nec secundum rem, nec secundum modum: & primo proponit quoddam, dicens, dicimus nos quod verba philosophorum cum Algazel. in præsenti quæstione, decet quod sint fundata super eorũ radices: concessis. n. Peripatheticorum præmissis, mox datur remedium, id est, solutio consequentiarum positarũ ab Algazel. (Vnde dicimus.)

A Nunc exequitur, & primo proponit vnum fundamentũ Peripatheticorũ. Deinde probat illud: inquit ergo, vnde dicimus quod manifeste apparet ex philosophorum conclusionibus, quod ens incorporeum est in se pura scientia tantum, id est, quod in abstractis a materia scientia est substantia scientis, & scibilis: & hoc est vnum fundamentum, quod proponit declarandum. Ipsi enim.) Nũc vult date causam huius fundamenti, & primo narrat opinionẽ eorum, dicens, ipsi.n. opinati fuit quod formæ sunt inscientes, id est, non cognoscentes, prout consistunt in materia, id est, prout dependent in esse, & in conseruari a materia: & dicunt quod, si forte inuenitur aliquid non consistens in materia, id est, non dependens a materia, manifestũ est quod est pura scientia: hæc est opinio eorum. (Et hoc.) Nunc probat hoc, & arguit per locum a maiori, hoc modo. Si res secundũ materiales, secundũ modum abstractæ a materia sunt quoquo modo scientia: ergo res omnino abstractæ a materia erunt, & simpliciter scientiæ: huius primo proponit antecedens: inquit ergo, & hoc patefit apud eos omni ratione: ipsi enim reperiunt formas naturales aliquo modo separatas a materia, & sunt pura scientia quodammodo, & quodammodo purus intellectus: & intellectus, id est, intellectio non est aliud in essentia a forma rerum separatarũ, hoc est antecedẽs & ponit consequẽs, replicãdo antecedens, dicens: vnde, postq̃ res, quæ de ipsarum naturis nõ separãtur, sic se habẽt, quãto magis illæ, quæ de natura earũ cõ-
B tinuur separãtur, digniores sunt quod sint purus intellectus, & pura scientia: & sic patet fundamentum prædictũ. Illud ratione probabili probauit, quia difficile est probare ratione demõstratiua: vel quia accepit illud tanquã constans in libro de anima, & in Metaphy. Debes scire, quod hæc ratio potest deduci ad demonstratiuã hoc modo: qm̃ declaratũ est in libro Meteororum ab Auer. in capi. dr galaxia, qđ omnino dispositio cõueniens pluribus per vnam causam, ei cõuenit magis, cui causa illius cõuenit magis. V.g. lucere competit toti cœlo propter aliquam densitatem corporis cœlestis, cũ igitur sol sit maxime densus, et ideo ei plus conuenit lucere: sic in proposito, quia esse scientiam idem cum scibili, & sciente competit naturæ propter esse abstractum a materia, ideo, quia datur aliquid simpliciter, & summe abstractum, ideo ei competit esse vnum, & idẽ cum scientia, scibili, & sciente: & sic hęc ratio potest hoc modo reduci ad vtm demonstratiuam. (Et quia rerum intelligibilia.) Vult nunc concludere definitionem intellectus nostri, vt idem veniat ad propositũ de intellectu primi entis: vult ergo quod intellectus est rerum veritates, & syllogismus componitur sic. intelligibilia sunt rerum veritates: intellectus est intelligibilia: ergo intellectus est rerum veritates. huius primo ponit maiorem, dicens. & quia rerum intelligibilia eadem sunt quod rerum veritates: est ergo maior, intelligibilia sunt rerum veritates. Deinde ponit minorem, dicens, & intellectus non est aliud nisi com-
C prehensio intelligibilium, id est ipsa intelligibilia comprehensiue, conclusionẽ propriam huic syllogismo non ponit: sed illud, quod sequitur ad illam, dicens, est in nobis intellectus, & intelligibile vnum & idem, inquantum intelligibile est.

SED IN HOC syllogismo quæstio est circa maiorem, & quæstio circa minorem: videntur enim omnes falsæ: prima quidem, quoniam intelligibilia non sunt veritates, cum veritas sit vel conformitas intelligibilis ad intellectũ, vel econtra, vel in illa conformitate consistens. Secunda est, quoniam intellectus nec est intelligibilia, nec comprehensio intelligibilium, vt patet. Esset etiam quæstio in conclusione, sed ad proprium transferatur locum. Ad primam ergo debes scire, quod propositio continetur in terminis eius, sicut effectus in suis causis: veritas autem in propositione, sicut proprium in suo subiecto, vel sicut signatum in signo; ergo a primo ad vltimum veritas continebitur in terminis, vt effectus in causa remota: &, sic patet qualiter veritas est ipsum intelligibile: sicut planta est sol: non in prædicatione formali, sed virtuali, sicut communiter vtitur hic vir. Secundo debes scire, quod intellectus non est subiectũ intelligibiliũ inhæsionis, cum sit substantia pura, quæ recipere nõ potest, vt declaraui in libro meo de intellectu, est tamen subiectum appropriatio-

Dubitatio literalis.

Secunda.

Solutio.

nis, pro quanto omnia intelligibilia in esse cognito continentur in intellectu, eo quia ab illo comprehenduntur, & habent esse abstractum: & sic potest dici ipsa intelligibilia, vel comprehensio ipsorum intelligibilium, cum subiectum omne denominari possit a sua forma: ex his apparet maior, & minor, & quomodo intelligantur, & qualiter, & patent sol. quęstionum. (Et nulla.) Nunc vult concludere qualiter intellectus diuinus est simpliciter idem cum intelligibili, & scientia eius: & primo proponit differentiam inter intellectum nostrũ, & intelligibile. d. & nulla est ibi differentia, scilicet inter intellectũ nostrũ, & intelligibile, nisi inquantũ intelligibilia sunt rerum intelligibilia, quæ de rerum natura non sunt intellectus, id est actu intellecta, immo sunt intellectus, id est res actu intellectæ, prout intellectus separat dictas formas a materijs ipsarum: ideo concludit, & propter hoc intellectus noster, & intelligibile non sunt vnum & idem omnimode: & litera, quæ sequitur, est transposita, & debet legi sic: quare intellectus, non est aliud, nisi comprehensio entium secundum ordinem, & ipsarũ graduationem: & hæc est conclusio syllogismi prædicti. D

Prima quæstio.

SED HIC est locus quęstionis: primo, quare intellectus et intelligibilia multa nõ sunt idẽ in intellectu nostro. Secundo, cur intellectus non est comprehẽsio entium absolute, sed secundum eorum, ordinẽ, & graduationem. Ideo Duo debes scire, primo, ꝙ sicut lumen est essentialiter, & formaliter visibile, & per essentiam, & colores sunt visibiles ratione luminis, & participatiue: sic intellectus est essentialiter & per se intelligibilis, & intelligibilia participatiue prout participant intellectiuo esse, vt d. Auer. in cõ. 5. 3. de Anima, in fine. Intelligibile ergo duplex habet esse, vnum simpliciter, & est esse in materia, aliud secundũ quid, & est esse comprehensum, vel esse cognitũ. quia igitur intellectus noster non est causa esse entis simpliciter, ideo non dicitur simpliciter idem cum intelligibili, quia vero est causa eius, prout habet esse secundum quid, ideo est idem ei secundum quid, prout habet esse comprehensum. & sic patet primum, scilicet qualiter intelligibile propter habere esse in materia incausatum ab intellectu, differt aliquo modo ab intellectu nostro, qui non est causa entis simpliciter, sed intelligibilis esse. Secundo debes scire, ꝙ intellectus noster, quia perficitur a rebus, & non res perficit, ideo a re nobiliori denominatur nobilior intellectus, & nobilioris intellectionis: vnde intellectus noster nobilior est, si intelligat elementũ ꝙ̃ materiã: & nobilior, si intelligat mixtũ inanimatũ ꝙ̃ elementũ. et nobilior, si intelligat plantã ꝙ̃ lapidẽ: & breuiter, cũ nobilitetur a rebus, talẽ ordinẽ seruat in gradu perfectionis intellectus, qualẽ seruãt entia: qa vero intellectus Dei perficit res, cũ ipsas causet, & ꝓducat, ideo in eo omnes res sunt ęqualis gradus pfectionis, & ęqualiter perfecta intellectione intelligit muscã, & hominẽ, eo qa causat illas res, & nõ perficitur ab eis. Ex his patẽt duo, f. quare intellectus, & intelligibile ĩ nobis nõ sunt vnũ, & idẽ simpliciter. Secũdo patet, qualiter intellectus noster non est aliud nisi entiũ cõprehensio secundũ ordinẽ, & ipsarũ graduationẽ. & sic verificata sunt dicta huius philosophi. (Vnde si aliquid.) sicut dixi litera erat transposita: & hæc debet sequi illam nunc expositã. dico ergo ꝙ Auer. nunc ex differẽtia intelligibilis, & intellectus in nobis infert propositũ. d. vnde, si aliquid fuerit sine materia, id est aliquod intelligibile sit separatũ a materia, tunc intellectus ipsius idẽ est quod intelligibile omnino, id est intellectus, & intelligibilia sint simpliciter sine materia, tunc intellectus & intelligibile sunt vnũ simpliciter. (immo necessariũ.) hic admouet quęstionẽ. põt enim quis dicere intelligibile a nostro intellectu, & adeo est vnius rationis: lapis enim intellectus a nobis, & a Deo est vnius rationis, ergo in vtroque intellectu intelligibile differt ab intellectu. Respondet Auer. d. immo necessariũ est in eo, quod est separatus intellectus, qđ non dependeat in sua intellectione rerũ, seu entium de illis, id est ab illis rebus: hoc probat, & intendit arguere in secunda figura hoc modo. intellectus depẽdens in sui intellectione a rebus, sequitur ordinem rerum, & perficitur a rebus, & deficit. sed Deus non sequitur ordinẽ rerũ, nec perficitur nec deficit. ergo nõ depẽdet in sui intellectione a rebus. huius tangit maiorem, dicens, quilibet nanque intellectio sic se habens, id est depẽdẽs

Duplex esse intelligibile habet.

B

F

A in sui intellectione a rebus, sequitur necessario ordinem entis in eo, quod perficitur, & ideo deficit in eo, quod intelligit de eo. tacet minorem, quia patet. probat maiorem exemplo. d. sicut noster intellectus deficit in comprehensione naturarum rerum comprehensione, videlicet in ordine earum, vt dictum est: & per hoc patet solutio ad quæstionem. Quoniam intelligibile in Deo, & in nobis differunt ratione quoniam modus intelligendi differt: quoniam noster intellectus intelligit, prout mouetur a rebus. ille, prout mouet & causat res. ideo lapis intellectus a nobis, & a Deo sunt ratione diuersi. intelligitur enim a Deo, prout causatur: a nobis vero, vt causa: ideo in nobis habet esse in materia, in Deo habet esse simpliciter sine materia: & hæc est optima solutio huius quæstionis. (Vnde, si rerum.) ex his concludit propositum, & arguit enthimematice, cuius anteceděs sunt duę propositiones, & dicit, vnde, si rerum naturæ ordinem intellectus sequuntur: hęc est prima, & intellectus noster deficit de, id est a comprehensione naturarum entium: ponit nunc consequens, dicens, sequitur necessario ꝙ hæc sit scientia ordinata, quæ est sine dubio causa ordinis cuiuscunq; entium, & sequitur ꝙ hic intellectus sit ordo, ex quo causatur hic, id est in entibus ordo, & sequitur tertio, ꝙ ipsius ordinis comprehensio non denominatur de vniuersalitate, id est vniuersalis maxime, nec de particularitate, id est particularitatis: & sic patet enthimema, cuius anteceděs sunt duæ propositiones, & consequens tres ꝓ

Intelligibile in nobis, & I Deo differũt ratiõe, quia modus intelligendi differt.

B positiones. (Vniuersalia nanque.) probat consequentiam, & primo quantum ad tertiam partem consequentis. d. vniuersalia nanq; intelligibilium entium sequũtur entia, & sunt eis posteriora. & per hoc habetur ꝙ scientia Dei non est vniuersalis, quia tunc est vniuersalium comprehensio, & sic sequitur ordinem entium. tacet autem probationem quantum ad alias partes consequentis, qm̄ patet. si enim entia intelligibilia sequuntur intellectum: non nostrum, quia ille sequitur entia, vt pręmissum est. ergo diuinum: & per consequens diuinus intellectus causabit res in suo ordine, vt dictum est, propter quod dicit: & ille intellectus, quē entia sequuntur, intelligit necessario entia in eo, quod intelligit de seipso ordinem cuiuslibet entium, non quod intelligat aliquid extra se; cuius rationem dicit, tunc enim causatur ab illo ente quod intelligit, & non esset causa illius entis intelligibilis. Patet ergo.) Nunc concludit fundamentum prędictum. d. patet ergo, quod declaratio hęc sit philosophorum intentio, & cõcluditur ex ipsis pręmissis ꝙ intellectus separatus, id est primi non intelligit nisi seipsum, & intelligendo seipsum intelligit omnia entia. (Quia intentio sua.) Nunc dat causam, quare intelligendo se omnia intelligit, & per consequens nihil extra se intelligit. Et syllogismus sic componitur. nullus intellectus intelligit extra se, cuius intellectio recipit omnium entium virtutes, & ordinem in cũctis rebus seruat, hęc

C maior patet in suo contrario. videmus enim quod intellectus noster intelligit extra se, eo quia intellectio eius cõtinetur a virtutibus entium. ergo intellectus, cuius intellectio continet virtutes entium, non intelligit extra se. Huic maiori addo hanc minorem: sed intellectio Dei est huiusmodi, s. continens oẽs virtutes omnium, & seruans ordinem in cunctis entibus, ergo intellectus Dei nihil intelligit extra se. huius non ponit maiorem, neq; minorem, sed probationem minoris tm̄, & subijcitur eius probatio consistere in syllogismo exposito, & sic componitur. ordo intellectiuus Dei recipit virtutes omnium, & ordinem in cunctis rebus seruat entium, id est continet virtutes omnium entium, intellectio Dei est omnium entium ordo: ergo intellectio Dei continet virtutes omnium entium, et seruat ordinem in cunctis: & hęc fuit minor. primo ergo proponit maiorem. d. quia intellectio sua non est aliud nisi omnium entium ordo, & iste ordo actiuas virtutes recipit, & ordines in cunctis entibus seruat: & hęc fuit maior. suppleas conclusionem, quę fuit minor syllogismi principalis, & addit nomen ordinis; & vocat apud philosophos scientia, id est iste ordo est scientia Dei, & intellectio Dei, & breuiter esse Dei. (Quilibet.) Nunc probat minorem per syllogismũ. d. quilibet nanq; pōt inuestigare, quod quodlibet ens habet virtutes actiuas sequẽtes ordinem intellectus. i. quodlibet ens factum dependet a virtute, quæ est ordo ille Dei: & ens illud est tale, sup. quod nullatenus per acciděs potest prouenire,

neque cauſari poteſt ab intellectu noſtro , vel ſimili noſtro intellectui ideſt an-
gelico, immo ab intellectu ſupra omnibus entibus nominabilibus: & per hoc pa
ter minor. vnde ſyllogiſmus pōt eſſe entimematicus, cuius antecedens ſunt duæ
propoſitiones, videlicet, quodlibet ens factum depēdet a virtute, q̃ eſt ille ordo:
& omne ens ꝓuenit a virtute intellectus diuini per ſe: ergo intellectio Dei eſt
ordo contentus in mente Dei actiuas virtutes continens: & conſequentia patet
per ſe ex dictis, & addit Auer. & ſup. illa ſcientia non eſt vniuerſalis, nec parti-
cularis: & hoc declaratū eſt, quibus habitus concludit intentū. d. vnde, declaratis
iſtis preambulis dictis nomine philoſuphorū, huius hominis dubia interna ſunt
in huiuſmodi propoſito. (Quia poſito,) Aſſumpſit Auer. quod nullū ens fit ab in
tellectu noſtro, vel ſimili noſtro. hoc probat: & primo aſſumit qūo fiunt dubia.
Alga. contra philoſophos, & dicit: quia poſito, quod intellectus præfatus ſimili
ſit intellectui noſtro, tunc ſurgunt Alg. dubia: quod declarat. d. intellectum enim
noſtrum ſequitur numeratio, & pluralitas: & hęc eſt quaſi maior: aſſumit mino-
rem. d. ſed dictus intellectus, ſ. qui eſt omnium cauſa, non ſic ſe habet, id eſt ei nō
accidit pluralitas, & numeratio : cuius probationem apponit. d. prout purus eſt,
& nudus ab omnibus entia conſequentibus intelligibilibus , ideſt ab omnibus
accidentibus, & entibus. ponit concluſionem. d. & ideo non eſt imaginandum
quod in eo ſit aliqua differentia inter comprehendens & comprehenſum, & ad-
dit, ſed intellectus noſter non ſic ſe habet : quia, in eo dicta duo differunt alique
modo. (Sed eſt quædam) quia dixit intellectū noſtrum, & diuinum omnino eſſe
diuerſos, oſtendit inter eos aliquam conuenientiā. vbi primo apponit ſimilitudi-
nem, ſecundo declarat illam, inquit, ſed eſt quædam ſimilitudo inter noſtrum in
tellectum, & prædictum. Dicit quędam, q̄m non eſt plenaria & totalis ſimilitu-
do: quod declarat. d. quia noſter intellectus ſumit illam ſimilitudinem ab illo pr
fato intellectu , Vbi debes ſcire, quod in intellectu noſtro eſt intelligibile, &
intellectus vnum, & idem aliquo modo. inquit modo Auer. quod hoc habet no
ſter intellectus a primo intellectu. V. g. lignum eſt calidum imperfecte, & qua
per accidens, ideo habet illum ab eo, quod eſt tale per ſe , vt eſt ignis. (Et de
claratio huius.) probat illud, & primo probat intellectum Dei habere illud. ſ. q
intellectus, & intelligibile ſunt idem per ſe, & ſecundum ſui eſſentiam. & ra
ſic componitur. Intellectus habet intelligibile idem cum intellectu, cuius in
lecta ſunt pura, & nuda ab omnibus defectibus, qui noſtrum intellectum ſequ
tur. hęc maior eſt nota. ponit minorem in litera, & dicit. & huius declaratio eſ
quia intellecta dicti intellectus ſunt pura , & nuda ab omnibus defectibus , q
noſtrum intellectum conſequuntur: quod exemplo exponit, Verbi gratia, inte
lectus eſt intelligibilis, inquantum eſt intellectus: hic enim eſt intellectus , qu
eſt intelligibilis omnimode: tunc apponas concluſionem , ſcilicet ꝙ intellectu
diuinus eſt per ſe, & per eſſentiam intelligibile , & intellectus. (Quicunque
Nunc probat propoſitum: & ratio ſic componitur: omne ens per accidens, & d
minute tale, habet reduci ad aliquod tale per ſe, & per eſſentiam: ſed intellect
noſter eſt intellectus , & intelligibile per accidens , & diminute: & intellect
Dei, vt probatum eſt, tale per eſſentiam & per ſe : ergo intellectus noſter hab
reduci ad diuinum, & habet eſſe tale per illud : huius primo accipit maiorem.
quicquid enim quandam denominationem habet defectibilem, habet illam de
minationem ſine dubio ratione cuiuſdam entis habentis illam denominatione
perfecte: hęc fuit maior: & hoc probat inductione. d. vt dicamus ꝙ quicquid h
bet calorem defectibilem, habet eum talem ſecundū cuiuſdam calidi perfecti
nominationem habentis. ſimiliter, ſi aliquid diceretur viuens defectiue, dicitur
ne dubio reſpectu cuiuſdam perfecte viuentis, vt intelligentis, quod viuens d
tur perfectiſsime. 12. Meta. com. 39. tacet autem minorem, & infert concluſio
d. & ideo quicunque actum intelligibilem habuerit, habet eum ſine dubio ra
ne perfecti intellectus: patet ergo, qualiter intellectus noſter ſi eſt idem intell
bili, non eſt niſi per accidēs idem, per ſe autem eſt intellectus Dei. (Vnde, ſi o
ra.) Nunc apponit correlarium conſuetū dici apud philoſophos, & dicit: vn
ſi opera omnium entium intellectualiter, et cum prudentia fuerint, & ſup. nō

A rint ab habentibus intellectum, oportebit nos necessario ponere intellectum pu tum, a quo d cta opera sunt intelligibilia: & hoc est, quod dicit Themistius, qđ opus naturę est opus intelligentiæ, vt narrat Auer. 12. Metaphy. com. 18. (Et est notandum.) Nunc vltimo apponit quid accidit ignorantibus hanc differentiam inter nostrum intellectum, & illum. d. & est notandum ꝙ quicunque sapientum hoc ignorat, conatus erit inuestigare vtrum primum principium intelligat seipsum tantum, aut aliud extra seipsum: si secundum istorum sup. dicatur, oportebit ꝙ perficiatur in aliud, id est, ab alio: si primo modo, sup. dicatur, oportet dicere, & concedere eum quod ignoret entia: sed quia nos scimus differētiam, ideo stat ꝙ intellectus Dei nihil intelligat extra se, & tamen non ignorat entia, vt dictum est sæpe: post apponit continuationem ad sequentia, & patet. Sed, circa finem huius capituli oportet digressionem facere, licet in sequentibus dicam amplius. Et primo, quomodo omne intelligens extra se perficitur ab intelligibili. Secundo, quomodo intellectus noster, & intelligibile sunt vnum per accidens: & intelligibile, & intellectus in Deo vnum per se. Tertio, quomodo intellectus diuinus intelligit omnia, eo quia intelligit ordinem omnium. Et quarto quare intellectio Dei nec vniuersalis, nec particularis: dixi de istis dubijs in tertia disputatione, & in lib. de intellectu, & in tertio de anima: attamen volo aliqua congregare, gratia maioris declarationis. Quinto, quomodo opus agen

B tis naturalis sit opus intellectus Dei, & per consequens intelligentiæ, vt dicit Themistius. Et. 6. quō quęstio Alga. est soluta. Quantum ad hoc, videtur dictum Auer. esse falsum: quoniam oēs intelligētię intelligunt primam, & inferior intelligit superiorem, vt patet. 12. Meta. com. 36. & 44. & tamen non perficitur a prima: cum prima nihil causet in intellectu secundę intelligentiæ. In contrarium est Auer. Dicendum, ꝙ semper intelligens oportet vt sit quodammodo simile intelligibili, vt omnes antiqui testificati sunt: est autem intelligens tribus modis secundum Auer. aliquod, quod intelligit prout est causa tantum omniū, et sic primus intellectus omnia intelligit, eo quia est ordo & cā omnium, vt dicā aliquod, quod intelligit prout est causatum tm̄, & sic intelligit intellectus noster: intellectus enim noster, cum sit infima intelligentiarū tertio de Anima. com. 19. ideo causatur ab omnibus intelligentijs, & illas intelligit prout est causata in esse ab illis, & sic intelligendo se in sui essentia intelligit omnes, cum sit omnium effectus. similiter causatur & perficitur ab intelligibilibus omnibus, vt materia a formis, & sic causatur ab illis: ergo, vt causatum omnino intelligit: aliquod intelligens intelligit prout est causa & causatum respectu diuersorum, vt intelligē tiæ mouentes stellas: intelligunt enim superiores, vt sunt causatę ab illis, & inferiora entia prout sunt causę illorum. Recolligendo oīa dicam, ꝙ omne intelli-

C gens aliud perficitur, quoniam omne intelligens aliud causatur ab illo: & per consequens, cū omne causatum perficitur a sua causa, hoc quidē in esse simpliciter, illud vero in esse secundum quid, patet qualiter omne intelligēs perficitur ab intelligibili extra se: vnde intelligentia nostra ab intelligentia superiori perficitur essentialiter in esse, ab intelligibilibus perficitur in esse operationis, & secū dum quid: & sic patet solutio quęstionis in principio adductę: & tu videas in lib. de intellectu, quoniam plus declaraui istud, & in disputatione tertia: pro nunc autem sit dictum interim. Quantum ad istud, videtur ꝙ in nostro intellectu intelligibile, & intellectus sint vnum per se, qm̄. 8. Meta. prope finem dicitur ꝙ ratio, quare aliqua sunt vnum per se, est, quia hoc actus per se, & illud potentia: modo intellectus noster est per se potentia intelligibilium, & intelligibilia per se actus intellectus, ergo intellectus & intelligibile in nostro sunt per se vnum. Præterea, tertio de Anima: com. 5. ex intellectu & intelligibili fit verius vnum quam ex materia & forma, sed ex materia & forma fit per se vnum. In oppositum est Auer. in solutione quæstionis. Debes scire, ꝙ hęc quæstio potest habere plures intellectus: vno modo potest intelligi, an intellectus & intelligibilia materialia sint per se vnum. Verbi gratia intellectus noster cum quidditatibus omnium intelligibilium fiat per se vnum. Secundo pōt intelligi, an intellectus noster, prout est intellectus, sit intelligibile, id est, esse intelligibile competit.

Opus … rę est c… telligē… errant…

Questio … Questio … Questio … Questio …

Questio …

Questio …

Dubitat…

per se ipsi intellectui, an ratione alterius. Tertio, an intellectus noster & intelligibilia sint vnum, id est, idem sensus: primus refertur ad vnitatem vnionis, secundus sensus ad vnitatem identitatis. His sensibus habitis, dicendum ꝙ loquendo primo modo, ex intellectu & intelligibili fit verius vnum, quam ex intellectu & intelligibile in intellectu primi: qm̄ omnis vnio duo requirit. s. diuersitatem vnibilium, & modū vnibilium: modo in nostro sunt ambo hęc: intelligibile enim, & intellectus sunt diuersa omnino, vt patet, eo quia intellectus immaterialis secundum se, & intelligibile per se in materia est, secundum modum extra materiam: & dictum est tertio de anima sępe. Habet ēt modum vnibilium. Sūt enim aliqua, quę vniuntur inuicem per medium, vt materia & forma per dispositiones qualitatiuas & quantitatiuas: intellectus aūt & intelligibile vniuntur immediate, & ideo fiunt verius vnum ꝙ materia & forma: dico ergo, ꝙ loquendo de hoc modo vnionis, intellectus noster & intelligibile sunt verius vnū quā intellectus Dei & intelligibile: immo, in intellectu Dei & intelligibili non accidit vnio, nisi denominatione, sicut columna dextra, vel sinistra, sic Deus: vnde, sicut in columna nihil est dexteritas, sed respectus tantum in nobis, sic in Deo nihil est vnio, sed respectus in nostro intellectu. attributa enim attribuūtur Deo ex nobis, 12. Meta. com. 39. & patet in fine quintę disputationis. Si vero loquamur de secundo intellectu quęstionis: dicendum, quod intellectus noster potest dupliciter accipi. vno modo, vt est vna intelligentiarum absolute. alio modo, vt est principium & forma corporis humani, vt est anima hominis. loquendo de eo primo modo, sic est per se intellectus & intelligibile, ita quod esse intelligibile non accidit ei, immo de sui essentia: qm̄, vt dicit Auer. tertio de Anima com. 18. &. 15. esse intelligibile competit alicui, prout est separatum a materia: quia, igitur intellectus, vt vna intelligentiarum, est separatus a materia, ideo per se competit esse intelligibile. Si vero loquamur de intellectu, prout est anima hominis: vt sic, intellectus primo intelligit alia. & secundo se: non sic intelligendo quod diuersis actibus intelligendi intelligit alia, & se, immo intellectus primo attingit alia: &, quia illa sunt in modo omnino similia illi, ideo secundo eodem actu, & & eadem attingentia attingit se. vnde, sicut vnico actu fit forma compositi, & omnia accidētia propria, licet primo forma, & ratione formę accidētia propria, sic vnica attingentia attingit intellectus primo alia, & secundo se. Sed dices, quare intellectus, vt anima non primo intelligit se, & secundario res, sicut, qm̄ cōsideratur, vt intelligentia. Dicendum: quia, vt anima dicit ordinem ad corpus, corpus aūt est sensitiuum, ideo oportet vt cognitio nostra ortum habeat a sensu, quia, vt anima colligatur corpori, ideo primo oportet vt incipiat a sensibilibus, & secundo redeat ad se: vt intelligentia aūt, non dependet a corpore, ideo primo, & simpliciter intelligit se. His habitis, concludam ꝙ intellectus intelligibile est per accidens: qm̄ ipse non est intelligibilis actu, nisi prout intelligit alia: ergo intelligendo alia intelligit se. & hoc est per accidens esse intelligibile ad intellectionem aliorum. intellectus aūt primi. cum nullius corporis sit actus, nec eius operatio intellectiua dependeat e corpore, ideo per se & primo ipse est intellectus, & intelligibile, adeo ꝙ esse intelligibile non erit accidens et ratione altorum, sed ipse per se ratione sui esse est intelligibilis. Patet ergo, qualiter secundo modo intelligendo intellectus noster est intelligibilis per accidens, & intellectus Dei per se. & hunc intellectum habuit Auer. hic, vt reputo. Si intelligitur tertio modo, iterum patet, qualiter in Deo intellectus & intelligibile sunt vnum simpliciter vnitate identitatis: qm̄ Deus, vt dicam, intelligit se et alia, put est quodammodo alia: sed qualiter hoc sit declarabitur. intellectus aūt noster, & intelligibile sunt diuersa, eo quia intelligibile, & intellectus sunt diuersarum naturarum: &, cum sit ita, patet solutio ad duo obiecta in principio quæstionis adducta.

Dubitatio. Quantum ad hanc quęstionem, videtur ꝙ Deus non intelligit alia, quia intelligat ordinem: qm̄, tunc intellectio Dei non esset absoluta, immo relatiua: cuius contrarium dicunt philosophi. In oppositum est Auer. hic. Ego dixi multum in disputatione tertia, & in in illo libro de intellectu. pro nunc dicam aliquid. Dicendum, secundum philosophos quod, sicut esse metallum contine-

A tur in auro in sua puritate, & in alijs participatiue, imperfecte, & quasi obumbrate. Similiter sicut esse coloris continetur in luce formaliter, & in coloribus obumbrate, est enim color lux obumbrata: sic esse absolute continetur in Deo, in alijs autem participatiue, & imperfecte, & obumbrate. Dicendum ergo, sicut percipiens aurum, percipit omnia metalla: non quidem in propria forma, sed prout omnia sunt aurum purum. & similiter percipiens lucem, percipit omnes colores: & sic Deus percipiens esse eius, percipit omnia, prout omnia sunt ipse: Deus ergo est ordo rerum esse rerum in sua puritate: res aūt sunt esse Dei in sua puritate, & in obumbratione quadam. & hæc fuit intentio Parme. & Meliss. dicentium omnia esse vnum infinitum, & immobile. omnia enim entia sunt ipse Deus, qui est infinitus, & immobilis: & hæc opinio est omniū legum. Ad obiectum patet solutio: qm̄ Deus intelligit ordinē entium, prout intelligit esse eius, quod est rerum ordo & series: nec ille ordo est relatio, immo est purum esse, & reliqua habent esse relatum, & ideo alia intelligunt se relatiue, vt dicam. melius aūt videatur in lib. de intellectu, propositione dicente, Deus non intelligit nisi se. Quantum ad hanc quæstionem, videtur quod intellectio Dei est vniuersalis: qm̄ intellectio Dei est esse Dei. esse Dei est vniuersale per essentiam: ergo intellectio Dei est vniuersalis. Ad oppositum est verbum Auer. Dicendum, quod vniuersale potest capi duobus modis. Vno modo pro natura materiali concepta Dubitatio.

B sine materia, vt homo, & animal, &c. Alio modo ꝑ eo, quod in sui essentia simpliciter & per se abstrahit a materia. primum dicitur vniuersale per participationem, secundum per essentiam: qm̄ est vniuersale secūdum sui naturam. sed illud dicitur vniuersale per participationem, eo quia vniuersalitas competit ei per intellectum & participatiue. Dicendum ergo, quod intellectio Dei pōt dici vniuersalis per essentiam, vt argumentum cogit, sic arguendo, hoc est vniuersale per essentiam, demonstrando esse Dei: hoc, intellectione Dei demōstrando, idē: ergo hæc intellectio Dei est vniuersalis per essentiam: sed capiendo primo modo, nec est vniuersalis, nec particularis: qm̄ esse Dei, nec est vniuersale per abstractionem a materia, nec particulare per concretionem materię: ideo intellectio, quę est illud esse, non debet dici, nec vniuersalis, nec particularis. Ex hoc sequitur vnum, secundum philosophos, ꝙ Deus nec intelligit lapidem in vniuersali, nec in particulari: non in vniuersali, quia non intelligit illud per abstractionem a materia, & conditionibus materiæ: non enim intelligit lapidem per hoc, quod mens remouet lapidem a materia, & conditionibus materiæ, sicut facit noster intellectus: nec intelligit illud particulariter, & signate, quia non potest fieri illud nisi a sensu, vt docet Auer. in lib. de Somno & vigilia: dico ergo quod intelligit illud æquiuoca intellectione, vt dicit Auer. 12. Meta. comm. 51. & tali

C modo, quali modo non est a nobis nominabilis. vnde, sicut nos non scimus cælum nisi negatione, videlicet ipsum non esse graue, aut leue, sic dicimus Deum intelligere lapidem, non tamen vniuersaliter, nec particulariter, sed modo æquiuoce dicto a modo nostro: & istud volunt dicere omnes leges, licet multi non curant de philosophis, & dicant illos male dicere. Ad oppositum patet solutio. Quantum ad hanc quęstionem, diuus Albertus in primo Physicorum. tractatu vltimo capitulo. 18. ait. quod omne mobile mouetur a primo motore, vt a causa prima, quæ per intellectum mouet: & intendit per motum moueri in aliquid, qd est esse diuinum motum, per quem potest aliquo modo assimilari: & ideo appetitus intelligibilis est, quo appetit materia assimilari primo in esse diuino: sed appetitus ille, cum dicitur esse materię, duplex est locutio. potest enim materiæ esse sicut subiecti, & hoc modo materia non habet appetitum: & potest esse sicut motoris a motore, qui habet appetitum, a quo procedens motus est actus mobilis, in quem directe mouetur: & hoc modo dictum est ab Arist. quod opus naturę opus est intelligentię. hęc Alb. Vult ergo Alb. ꝙ opus naturę est opus intelligentię, prout natura dirigitur ab intelligentia. est enim opus ipsius intelligentiæ, vt dirigentis, & ipsius naturæ, vt directę, huius exemplum posuit Theumistius de hominibus, qui loquuntur futura, & nihil de eo, quod dicunt, intelligunt. Sed ego improbaui hunc modum dicendi alibi: pro nunc autem dico quod, vt dicit Arist.

De' nec vl'r nec particulariter intelligit, sed eius modus intelligēdi a nobis ignoratur.

Pō Alb.

secundò perigenesēos, omnia agentia hic sunt vt instrumenta primę causę: & D quia virtus causę secundę redundat in virtutem primę, ideo opus cuiuslibet agē tis potest dici attributiue primę causę, eo quia omnes causę causant in virtute pri mę potissime. & hęc est opinio Platonis in Thimeo plane. Huius exemplum est: qm̄, & si martellus sit instrumentum in factione cultelli, non propter hoc cultellus dicitur opus martelli, sed artificis. sic in proposito, & si homo generatur ab homine, quia tamen homo generans generat in virtute primi agentis, ideo opus illud dicitur opus primæ intelligentię: & hęc est opinio Arist. & Auer. & nolo ponere locum, vbi Aristo. plane ponit hoc. sit igitur dictum intantum. Quantum ad sextam quęstionem, erat dubitatio Algaz. in hoc, Deus non intelligit alia, nisi prout est causa aliorum, & vt est causa est esse relatum: & esse relatum est esse additum substantiæ Dei: ergo esse Dei, & esse intelligens alia facium cō positionem & pluralitatem in illo. est ergo quęstio sexta. quomodo ex verbis & præambulis philosophorum patet solutio ad hoc argumentum, ego non vidi quomodo responsum sit. Dicendum, quod Alg. nunquā sciuit solu. horum, ideo mirabiliter breuiter Auer. soluit. Debes ergo scire, quod ipsa causa refertur ad effectum, & effectus ad causam diuersimode. effectus enim refertur ad causam per aliquid relatum acquisitum in effectu, sed causa non refertur ad effectum per aliquid additum causę, sed per illud additum effectui: ideo, cum Deus sit causa, E Deus non dicitur causa & relatum per relationem additam sibi, sed eis quorum est causa, esse ergo causę in Deo est absolutum: quia ergo Deus est causa omniū, ideo intelligit omnia, nec illa intellectio est relatiua, immo absoluta: cum esse causę non dicatur relatiuum relatione addita Deo, sed relatione addita eis, quibus apponitur causa: & sic per dicta iam patet solutio.

Dubitatio.

A L G A Z E L.

AIt Alga. Secundus autem modus est, cum vos dicitis ꝙ totum est scitum ei intentione secunda, est sermo non intelligibilis. nam quotiescunque scientia eius comprehendit aliud, sicut cō prehendit seipsum, tunc essent ei duo scita diuersa, & esset ei scientia in eis. numeratio autem sciti, & diuersitas eius facit numerationem scientiæ, & reperitur numeratione eius, cum recipiat vnum duorum scitorū dr̄ia eius ab alio imaginatione, & non erit scientia de vno eorum eadē scientia de alio. nam non numeratur consyderatio vnius eorum absq; F alio, & non est ibi aliud, quotienscunq; fuerit totum vnum. & hoc nō differt, cum exponitur ab eo secunda intentione. Vlterius vellem scire quō est pluralitas apud dicentem ꝙ non defecit a scientia sua pondus grani in cœlo, & terra? nisi ꝙ scit omnia specie vniuersali, & vniuersalia scita non sunt finita & erit scientia copulata eis cum pluralitate, & diuersitate eorum eadem omnimode.

Sicut dixi in expositione dubij secundi, duo dixerunt philosophi vt Alg. imponit eis. s. & Deus scientia absoluta scit se, Secundaria autem intentione scit alia, scilicet prout est principium aliorum. cum igitur corrumpit primum modum vult corrumpere secundum. & primo proponit eum. d. ait Alga. secundus vero modus est ꝙ id, quod dicitis, videlicet, quod ipse Deus scit omnia secunda intentione, sunt verba erronea. (Si enim.) Proposito illo modo arguit contra eum, et arguit entimematica forma dicens. Si enim fuerit eius scientia comprehendens alia præter eum, sicut seipsum comprehendit. concludit consequens, ergo duo habet scibilia ad inuicē differentia. Istud est enimema, & statim probat consequētiam, d, namq; pro quia, nullatenus dici potest quod hę duę scientiæ, scilicet qua-

rum vna comprehendit se, altera alia, sunt vna & eadem. Debes scire, vt dicit Auer. tertio de Anima, comm. 38. ꝙ scientię diuiduntur secundum naturas scibilium. cum igitur esse Dei, & esse rerum sint scibilia diuersa diuersorum generum, & rationum, scientiæ erunt omnino diuersę ratione, & genere, & per consequēs omnino incompossibiles, & non possunt dici vna & eadem scientia. & sic patet consequentia Algazelis. (Et hoc.) Apponit sol. quandam, & eam confutat, inquit, & hoc non potest excusari dicendo ꝙ hoc est secunda intentione. Debes scire, quod quis dicere posset, quod Deus vnica scientia scit se, & alia diuersimode, se prima intentione, alia secundaria intentione. V. g. sicut visus vnica visione aspicit album, & subiectum. album quidem primo, subiectum secundaria intentione, & tñ vna visio numero est: sic Deus vnica scientia aspicit se, & ees. se vt absoluta substātia, & p se primo, & reliqua secundo vt cā eorū: quare, &c. Est ergo solutio, quod illorum scientia est vna modo diuerso considerata. Contra Arg. d. non est hoc, nisi euasio: & non declarat quomodo. Ideo debes scire, ꝙ euasio est apparenter respondere, & nō resolute: quia igitur hęc solutio est apparens, ideò euasio dici pōt. Quod aūt appareat, & non existat declaro: quoniā diuersorum scibilium secundū rem, & modum diuersę sunt scientię secundum eā, & modum. bene enim stat esse diuersa scibilia secundum rem, & esse vnam sciētiam numero, vt patet in omnibus consideratis in Physica, de quibus est vna scientia specie, & forte numero. Sed scibilium secundum rem, & modum diuersorum de necessitate sunt scientię secundum rem, & modum diuersę, vt patet. Cum igitur esse Dei, & esse rerum sint scibilia ratione, & re diuersa, ergo & scientię. illa ergo responsio fuit euasio, & non existens. (Rursus.) Nunc vult impugnare quoddam aliud dictum, & duo facit. primo proponit illud. d. rursus mirandum est de illo, qui opinatur quod Deus nulla ignoeat, sed putat se excusare, dicendo quod ea scit vniuersali modo: & hoc nihil valet. Est ergo dictum tertium, quod & si Deus non sciat indiuidua, non sequitur, ergo ignorat illa: quia scit illa aliquo modo. s. in vniuersali: & est solutio Auicen. (Vniuersalia enim intelligit.) Nunc secundo declarat, qualiter hęc euasio nihil sit. d. vniuersalia enim intelligit, & illa differunt ab indiuiduis, quę sunt infinita multitudine. ergo scientia dependens de tali pluralitate rerum, id est singularium, & scientia vniuersalium adinuicem differunt. componitur ergo ratio sic. quarum cognitionum scibilia sunt diuersa, & scientię sunt diuersæ. sed vniuersalia, & singularia sunt diuersa, cum singularia sint multitudine. i. successiue infinita: ergo scientiæ singularium, & vniuersalium sunt diuersæ. huius tangit minorem, & conclusionem, et tunc destruit solutio. d. ergo qualiter dici potest vna omnimode. quasi dicat, non est possible. patet ergo, cum singularia sunt diuersa scibilia ab vniuersalibus, quod, qui scit vniuersalia, potest ignorare singularia. & hoc dicit Arist. 2. Prio. rum. stat sciri in vniuersali, & ignorari in particulari: quod non est verum, nisi per rationem positam.

Marginalia: Diuiduntur scientię secundum naturā scibilium. — Euasio. — Cōfutatio. — Potest sciri in vniuersali, & ignorari in particulari.

AVEROES.

It Auer. Sermo eius hic consistit in duabus quæstionibus. Quarum vna est quomodo sit scientia eius de se scientia eius de alio. & iam præcessit responsio in hoc, ꝙ reperitur in intellectu humano ex hoc aliquid, quod facit nos peruenire ad necessitatē esse eius in intellectu primo. Et secunda quęstio est, an plurificatur sciētia eius ex plurificatione scitorum. nam ipsum comprehendit omnia scita finita, & infinita. Et responsio eius est, ꝙ non est impossibile scientiæ primæ vt reperiatur ei cum vnitate differentia in scitis. nā non est impossibile apud Philosophos vt sciat aliud, & seipsum scientia distincta, ex eo ꝙ sunt ibi sciētiæ multæ: sed est impossibile apud eos vt intellectus

Marginalia: Quęstio quō scientia Dei de se est sciētia eius de alio.

perficiat seipsum per aliquod intellectum, & causatum eius. si enim in D telligeret aliud eo modo, quo intelligimus nos, erit intellectus eius causatus ab ente intellecto non habente causalitatem. & iam fuit demonstratum φ ipsum est causa entis. Pluralitas autem, quam negauerunt Philosophi, est vt sit sciens non ex se, sed ex scientia addita substantiæ eius. & non sequitur ex negatione huius pluralitatis de Deo glo. negatio pluralitatis scitorum, nisi topice. & permutatio quæstionis de pluralitate prohibita apud eos ad pluralitatem, quæ est in scitis ipsis, est de operationibus sophisticis. quoniam inducit ad opinandum quòd ipsi, quemadmodum negant pluralitatem illam, quæ est ex subiecto, & prędicato, sic negant pluralitatem, quę est scientię propter scita. Quare veritas in hoc est, quòd non est numeratio scitorum in scientia ęterna, sicut est numeratio in scientia humana. nam euenit eis numeratio in scientia humana duobus modis, quorum vnus est ex parte imaginationum: & hęc assimilatur numerationi locali. numeratio vero secunda est numeratio in seipsis intellectu nostro, scilicet numeratio, quę euenit primo generi, ac si diceres ipsi enti, cum diuiditur ad omnes speciel, quę sunt sub eo. nam intellectus, qui est in nobis, est vnus ex parte rei vniuersalis, comprehendentis omnes species entium in mundo, & numeratur numeratione specierum. & est manifestum quòd, cum abstulerimus sciens æternum a re vniuersali, quòd aufertur ab hac numeratione, & remanet ibi numeratio, quam comprehendere non potest intellectus noster, nisi esset intellectus noster idem intellectus cum illo æterno. & hoc est falsum. Quare verũ est id, quod dixerunt Philosophi, quòd intellectus habent terminum, in quo firmantur, & eum non transeunt: & est diminutio imaginationis, & comprehensionis, quæ est in hac scientia. Vlterius, quoniam intellectus noster est scientia entium in potentia, non autem scientia in actu: & scientia in potentia est diminuta a scientia in actu: & quanto magis erit scientia nostra vniuersalior, tanto magis ingreditur in capitulum scientię in potentia, & magis ingreditur in capitulum diminutionis scientiæ: & non conuenit vt sit scientia æterna diminuta aliquo modo & non reperitur in ea scientia in potentia, quoniam scientia in potentia est scientia in materia. & ideo tenent Philosophi quòd necesse est vt scientia primi sit in actu, & quòd non sit ibi vniuersalitas, nec pluralitas orta a potentia, sicut est pluralitas specierum, quæ oritur a genere. prohibetur autem apud nos comprehendere infinitum in actu: quoniam scita apud nos disiunguntur abinuicem. si vero reperiatur hic scientia, in qua vniantur scita, tunc infinita, & finita apud eam sunt æqualiter. Hoc totum est, quod existimauerunt Philosophi, quòd de eo fuerit demonstratio apud eos. &, cum nos non intelligimus de pluralitate scientiæ, nisi hanc pluralitatem, quæ aufertur ab eo, tunc est scientia eius vna, & existens in actu. Sed comprehendere hoc, & id vere imaginari est impossibile intellectui humano. nam, si homo comprehenderet

Quā plurali tatē scientię negarūt Philosophi in Deo.

B

F

A prehendere hoc, tunc esset intellectus eius intellectus Dei glo. & hoc est falsum. Et, quoniam scientia de indiuiduo apud nos est scientia in actu, scimus quod scientia eius est magis similis scientiæ indiuiduali, quam scientiæ vniuersali, licet non fuerit nec vniuersalis, nec particularis. & qui intelligit hoc, intelligit dictum suũ, quod non deficit ei pondus grani, nec in cælo, nec in terra, & alia ex sermonibus, qui sunt de hac re. Suã de indiuiduo apud nos est suam in actu.

Nunc Auer. respondet ad dubium Algazelis, & primo resumit quæstiones dicens, Dicimus nos quod sententia horum verborum in duabus constat quæstionibus, & explicat illas. d. quarum vna supple est, qualiter potest fieri quod scientia Dei sit in seipso vna, & eadem cum sua scientia in rebus extrinsecis ab eo: est ergo prima quæstio ista. (Sed de ista.) Nunc resumit solutionem superius factam, dicens, sed de ista superius responsum fuit scilicet, quod in humano intellectu reperitur quoddam exemplar de hoc, ex quo possumus certificari quod intellectus primi principij sic se habeat necessario. Et debes scire quod illud exemplar est, quoniã, sicut intellectus noster vna scientia intelligit alia primo, & secundo se, sic dicimus quod intellectus primi vna scientia intelligit se, & secundo alia. (Secunda quæstio.) Adducit secundam quæstionem, dicens, secundã quæstionem, dicens, secunda quæstio est, vtrum scientia Dei multiplicari possit, multiplicando scibilia, id est, ipsis scibilibus diuersis entibus secundum rem, & rationem: dat autẽ euidentiam quæstionis. d. ipse enim, scilicet Deus comprehendit omnia subiecta finita, id est, vniuersalia eodem modo, id est, eadem scientia numero, quo, id est, quia infinita indiuidua possunt, & sciuntur ab eo, ergo vna sciẽtia erit vtrorũq;: hæc ergo est quæstio secunda. (Sed de hac.) Soluit hanc quæstionem secundam, & primo ponit solutionem. d. sed de hac quæstione respondẽdum est, quod non est impossibile in scientia Dei vna, & eadem existente quod retineat scibilium diuisionem, id est, quod Deus vnica scientia sciat multa, & diuersa scibilia: cuius rationem ait. d. nanque pro quia, non est impossibile apud philosophos quod ipse Deus sciat seipsum, & alia mobilia, id est, generabilia præter eum. Debes scire, vt dictum est, quod Deum scire alia dupliciter intelligi potest. Vno modo, prout esse suum est esse aliorũ: & sic scit alia, non quod illa percipiat in vniuersali, vel particulari, sed prout esse eius est esse aliorũ. Alio modo, prout illa intelligit sub esse diuerso a se, & esse eius, &, sic intelligere est perfici ab illis: vult ergo quod primo modo Deus vna scientia intelligit se, & alia, prout alia sunt ipse. Ad formam argumenti negatur minor: quoniam esse Dei, & esse aliorũ non sunt diuersa scibilia, vt visum est. (Diuisio tamen.) declarat qualiter non potest secundo modo Deus intelligere alia, prout illa sunt diuersa ab esse Dei, & prout perficitur ab illis, & dicit, diuisio tamen illa, id est, secundum membrũ apud eos est impossibile, & exponit illud. d. dico esse impossibile, intelligendo quod intellectus Dei perficiatur ab intelligibili causato ab eodem intellectu. Debes scire, quod si intellectus primi intelligit alia, prout diuersa sunt ab eo, sequitur omnino quod intellectus perficiatur ab illis, quod declaro: quoniam, prout diuersa sunt, non continentur in eo, quia sic, non essent diuersa: si non continerentur in eo, ergo aliquid deficit ab eo, s. alia: ergo, cũ cõprehendit illa, efficitur illa, & per consequens perficitur ab illis. Et huius simile est: quoniam intellectus noster non continet scibilia: ideo, cũ intelligit illa, fit illa aliquo modo, & prout fit illa, perficitur ab illis: & sic in proposito applicatur. Inquit ergo. Si. n. aliud præter eũ intelligeret illo modo, quo nos intelligimus, esset eius intellectus causatus ab intelligibili, & non ipsius causa: & totum contrariũ demonstratiue probatur: hæc consequentia patuit in tertia disputatione. omne enim intelligens, vel intelligit prout est causa, vel prout est causatum: prout est causa, sic intellectus est idem intelligibili: semper enim causa continet effectum, & per consequens est idem effectus: si prout est causatum, sic intelligibile est diuersum ab intelligente, & intellectus: diuersus quoniam effectus semper primum perfectionem causæ, & per cõsequens ponit esse diuersum a causa. Si ergo

Nota.

Dupliciter intelligitur Deum scire alia.

Pluralitas scientiarũ in Deo nega- tur a philoso phis.

Deus intelligeret aliud, tunc esset diuersum ab intelligibili, & per consequens D causatũ: & sic patet consequentia, (Et notandũ.) exponit quod dixit, & ait: & est notandum quod pluralitas a philosophis negatur, id est, quod pluralitas scientiarũ in Deo non conceditur a philosophis: non enim volunt quod vna scientia Deus intelligat se, & alia diuersa intelligat reliqua: & non est sup. scientia negata a philosophis, quod ipse de seipso sciat, immo hanc ponunt, sed sup. negãt de scientia addita sibi, id est, sed dicunt quod non intelligit Deus alia per scientiam additam scientiæ eius. Sed contradixit huic Algazel dicendo, ergo ignorat alia: cui respondet Auer. d. & non sequitur ex talis pluralitatis remotione a Deo benedicto remotio pluralitatis scibilium, id est, non valet: Deus non intelligit diuersis scientijs se, & alia, ergo non intelligit diuersa: qm̃ stat intelligentia plura per vnam scientiam, prout illa plura sunt vnum in Deo, & plura a parte eorum. argumentum ergo Algazel. supposuit responsionẽ Auicennæ falsam, & contra illam valet. Auer. aũt non sic intelligit, immo solutio patet hic alio modo. Et debes scire, quod effectus & causa, V.g. Deus, & res causatæ possunt dupliciter cõparari: vel a parte effectus, & sic possunt dici diuersa: vel a parte causæ, & sic possunt dici idem: a parte effectus dicuntur diuersa, quoniã effectus non continet causam, sed potius cõtinetur, immo effectus deficit a perfectione causæ, & ideo diuersum est esse eius ab esse causæ. a parte causæ sunt idem, qm̃ causa continet effectum secundum totum esse, & ideo a parte causæ est identitas. dico ergo, quod Deus vno modo intelligit diuersum, alio modo non intelligit diuer- E sum. intelligit quidem diuersum a parte effectus, intelligit idem a parte suijpsius, non ergo valet hæc consequentia. Deus vna scientia intelligit se, & alia, ergo non scit diuersa: quoniã illa a parte eius sunt eadem, a parte illorũ sunt diuersa: & sic apparet vnus intellectus verborũ Auer. (Et dicimus.) Nũc remouet omnino dictũ Alga. Alga. enim arguit sic. non possunt esse plures scientiæ diuersæ in Deo, ergo Deus non potest intelligere diuersa. Respondet Auer. d. & diclmus idcirco, quod quando Alga. transtulit de quæstione de pluralitate impossibili, id est, scientiarum, quæ Deo est impossibilis, ad scibilium pluralitatẽ, inferẽdo, ergo non potest scire plura, est opus sophisticum, id est, argumentum apparens, & non existens: quod declarat. d quia secundum veritatem numeratio scibilium in scientia Dei non est similis numerationi eorum in scientia humana: bene enim valet, in humana sunt scibilia diuersa, ergo & scientiæ: & hoc declarat. d. namque pro quia, in humana potest accidere duplex. vna est ratione phãtasmatũ, quæ supple quasi reddunt naturam localis numerationis, id est, quæ reddunt diuersitatẽ quasi in subiecto, per hoc enim, quod phantasma lapidis in me est aliud a phantasmate Platonis, quasi scientia mea lapidis, & tua differunt, quasi in subiecto, id est, secundum rem. accipit enim hic locum pro subiecto. vnde localis numeratio idem est, quod realis distinctio. (Secunda vero.) Ponit F secundam dicens, secunda vero est numeratio ipsarum in seipsis in intellectu nostro, id est, ratione subiecti, in quo inhærent, videlicet in numerando, prout communicant in primo genere: vt puta, quod est ens, inquantũ diuiditur ad omnes species ipsum ens ingredientes: vult ergo quod numeratio scibilium est ratione subiecti, in quo habẽt esse inquantũ entia: & hanc distinctionem posuit in tertio de anima com. 5. vbi dixit, quod intelligibilia habent duplex subiectum. vnũ, prout sunt entia vera, & sic numerantur ratione phantasmatum. aliud, prout sunt entia in mundo, & sic est intellectus, & sic sunt vnum ens. hoc declarat, dicens, intellectus. n. noster vnus est ratione vnitatis in speciebus animalis comprehendentibus numeralia, id est, entia mundi diuersa, & numeratur ratione specierũ, vult dicere quod, si intellectus comparatur ad quoddam genus animalis, Verbi gratia, ad hominẽ, qui cõtinet plures species, id est, plures conditiones indiuiduorum: vt græcos, & tuscos, & latinos, &c. est vnus numero vnus & per se forma manens totius speciei: sed, si comparetur ad species, id est, indiuidua, quæ specie differũt, per accidens est plures: quod intelligo secundũ habitudines, vt dixi in libro de intellectu, & in fine quartæ disputationis. scibilia ergo nostra, si comparentur ad subiectum, per quod sunt, omnia sunt vnum ens. si comparentur ad ...

Causa, & effectus põt dupliciter cõparari.

Intelligibilia duplex subiectũ habent.

A bie&a, per quæ sunt vera, sic sunt multa, vt patet in dicto commento. In Deo
autem scibilia non possunt comparari ad diuersa, immo omnia sunt vnum ratio-
ne essentiæ, quæ est causa illorum, & multa a parte effectus: & hæc est mens
Arist. & Auerro. Attamen secundū fidem, quam nos christicolæ tenemus, hęc
sunt temeraria, & falsissima: quoniam scibilia sunt multa, & ratione phantasma-
tū, & ratione intellectuū, qui realiter & per se moltiplicantur, vt dixi in libro
de intellectu contra Auer. (Et est manifestū.) declarat nunc propositum in sciē-
tia Dei. d. & est manifestū, quod quando remouemus scientiam Dei de vniuer-
sali re, id est, dicimus scientiam Dei non esse vniuersalem, quod sine dubio re-
mouetur dicta numeratio, id est, sine dubio sciētia, & Deus nō erunt diuersa, ad-
dit, & remanebit numeratio talis, quā noster intellectus nequit comprehendere
sup. positiue, nisi nostra scientia esset similis sciētiæ Dei benedicti: quod est im-
possibile. Debes scire, quod scientia Dei qualis est, negatiue potest intelligi.
potest enim intelligi a nobis qđ non est vniuersalis, nec particularis, vt dictū
est, attamen, quod sit talis, vel talis naturæ, non potest intelligi a nobis, & hoc
voluit dicere Auer. (Et ideo dicimus) apponit quoddam correlarium. d. & ideo
dicimus quod valde fuit manifestum dictum dicentis, quod intelligentiæ termi-
num habent limitatum, quē aliquo modo pertransire nequeunt. Debes scire,
quod tribus modis cōtingit intelligere intelligens, s. vniuersaliter, secundo parti-
cularitet, tertio modo, qui nec est vniuersalis, nec particularis. Intelligentia
B ergo in intelligendo habet certum terminum: quoniam, ita intelligit tertio mo-
do, quod non primo, vel secundo modo: & sic patet dictum Auerro. vel forte in-
telligit, quod ideo patet intelligentias non intelligere vniuersaliter, & particu-
lariter: quia esse earum est finitum in vigore, & non continet omnibus modis
perfectionem rerum: & tu considera. (Præterea intellectus noster.) Vult proba-
re, quod Dei scientia sit actualis, immo actualissima: & primo ponit vnū. d. pre-
terea intellectus noster est scientia entium potentialiter, non autem actualiter. est
enim potentialis, quoniā non est per essentiam eius, sed per receptionem a rebus
& si deficit scientia actualis de actuali, quanto magis scientia nostra vilior erit,
cum magis ingreditur potentialem scientiam, & per consequens magis erit de-
fectibilis. Debes scire, quod intellectiones omnium intelligentiarū sunt actua-
les, cum sint per essentias earum, attamen vna est altera actualior, & sic vna est
altera vilior: vult ergo habere, quod si vna actualis sit vilior altera actuali, vt
scientia secundæ intelligentiæ est vilior scientia primæ, & scientia tertiæ est vi-
lior scientia secundæ: & sic, quanto magis scientia nostra, quæ non continetur
intra genus actualissimum, erit vilior scientia actuali. Vult ergo habere hanc
maiorē: omnis scientia potentialis est vilior sciētia actuali: quam probauit per
locum a maiori: per hoc, quia actualis est vilior actuali, ergo a maiori potentia-
C lis erit vilior actuali. (Et absit.) Nunc assumit secundam propositionem, quasi
minorē. d. & absit, quod Dei scientia deficiat aliquo modo, & quod sibi attribua-
tur scientia potentialis: potentialis enim scientia materialis id est, passiua, & re-
ceptiua est: vult ergo habere hanc minorem, scilicet, sed scientia Dei non est de-
fectibilis, seu vilis aliquo modo. (Et ideo.) concludit conclusionem, quæ partim
sequitur ex syllogismo nūc facto, partim ex prædictis. d. & ideo opinati sunt
philosophi, quod scientia Dei semper necessaria est in actu, & quod in ea nulla
sit vilitas: & hæc conclusio sequitur ex syllogismo nūc facto, neq; pluralitas, i.
compositio ex potētia conducta seu constituta, sicut multiplicatur, id est, compo-
nitur species ex genere, & hoc sequitur ad prædicta. est ergo virtus syllogismi
præsentis hoc modo: omnis scientia potentialis est vilis: scientia Dei non est vi-
lis: ergo in secunda figura scientia Dei non est potentialis ergo est actualis per
locū ab opposito: immo actualissima, cū ei nulla sit annexa vilitas. (Et est notā-
dū.) Soluit quęstionē tacitā & pulchrā, quam Alg. mouit, an scilicet intellectus
Dei comprehendat singularia? & dictum est quod nō quoniā singularia sunt infi-
nita: nullus intellectus comprehendit infinita: ergo intellectus Dei nō cōprehē-
dit singularia, in scđa figura. Respōdet, qđ infinitū non pōt cōprehendi ab intel-
lectu nostro, eo quia nō comprehēdit singularia simul, sed successiue, & impos-

Scibilia in Deo non cō parantur diuersa.
Contra.

Sciētia Dei qualis sit, nō potest sciri nisi negatiue.
Tripliciter cōtingit intelligere.

sibile est infinitū pertransire: attamen, apud Intelligentiam Dei, qui omnia com D
prehēdit insimul per eius essentiā, cōprehendit singularia & infinita: immo sciē-
tia Dei nō est finita differēs ab infinita: maior ergo propositio. d. nullus intelle-
ctus cōprehendit infinitū, falsa est de intellectu primi: dicit ergo, et est notandū,
quod apud nos, i. quo ad intellectū nostrū est impossibile cōprehēdere infinitū
in actu: cuius ratione dicit, quia scibilia, i. ea, quæ scimus, sunt adinuicē separabi
lia, i. non sciuntur insimul, sed vnū post alterū, vt sortē post Platunē. Sed, si po-
nendū, i. concedendū erit hic esse quandā scientiā, in qua oīa scibilia vniri pote-
rint, vt est sciētia primi, in qua omnia insimul ponūtur, esset apud eū scientia fi-
nita æqualis infinitæ, i. scientia finita, & infinita haberent eandē vim: & omnia
ista demōstratiue probata sunt a philosophis. Debes scire, qđ intellectus primi
Qualiter Deus intelligit singularia. non intelligit, vel scit singularia, nisi prout est causa illorū sub ratione entis &
esse, ideo Intelligit illa sub ratione esse, & entis: ens aūt, vel esse nec finitū, neq;
infinitū: Ideo sciētia Dei, prout est finita, nō differt ab illa, vt est infinita: & qa
cognoscit illa, prout est causa, & esse cām est Dei essentiale, ideo insimul omnia
singularia cōprehēdit, prout est possibile ei, i. sub forma entis, & esse eius: & sic
maior propositio vniuersaliter negāda est, licet de intellectu nostro veritatē ha-
beat. (Et ideo.) Nunc apponit correlariū, qđ quasi dictū est, & est, quod sciētia
Dei est simplex, vna, & in actu: & syllogismus eius cōponitur sic: quælibet plu
ralitas a Deo auferēda est. sed, qn̄ pluralitas sciētię hoc modo intelligitur, sicut E
dictū est, est quædā pluralitas: qm̄, qn̄ intelligitur scientiā Dei esse singularū, vt
singularia, & potentialē, &c. vt sic est pluralitas: concluditur in prima figura ꝙ
ipsius scientia sit vna, & in actu, id est simplex, & nō potētialis: & huius primo
tangit minorē, secundo ibi, (Et quęlibet.) tangit maiorem, tertio cōclusionē: &
verba eius sunt manifesta per se. (Sed de hoc,) ostēdit difficultatē quęstionis di
cens, sed de hoc, i. isto modo scientia clare informari ab humano intellectu est
impossibile: cuius rationē dat dicēs, si enim hoc perfecte sup. homo intelligeret,
esset suus, id est hominis intellectus vnus, & idē, id est æqualis perfectionis cum
intellectu ipsius Dei benedicti: quod est impossibile: & consequentia patet: qm̄
Dubitatio. opinio esset omnino æqualis vtriusq;. Sed dices, Auer. secūdo Meta. cō. 1. vult
ꝙ sit possibile intellectui nostro cognoscere Dei essentiā, & per cōsequēs Dei
Solutio. scientiam. Dicendū quod, sicut ipse glosauit Arist. ita ego gloso eū, ꝙ. s. exem-
plū istud notat difficultatē. q. d. ꝙ difficile est intellectū nostrū intelligere Dei
scientiā, non tn̄ impossibile simpliciter. (Et, quia scire.) Soluit quęstionē tacitā
posset enim quis dicere, licet scientia Dei nō sit vniuersalis, nec particularis, an
sit magis propinqua alteri istarum? dicit respondendo, & quia scire particularia,
id est species apud nos est scientia in actu: patet ergo ꝙ scientia Dei est magis
propinqua scientię particulari q̄ vniuersali, licet nulla sit istarū per se, vt su- F
perius dictum est. Sed contra: qm̄ scientia Dei est per essentiam eius, essentia
Dubitatio. sua est ens, adeo ꝙ ei respondet gradus entis: est. n. essentia Dei vniuersalis per
essentiam: ergo maxime est vniuersalis, & vniuersali scientiæ propinqua. Di-
Solutio. cendū, quod singulare duo habet, scilicet actualitatē, & determinationē, & ha-
bet materialitatē. est enim singulare actualissimū respectu vniuersalis, & deter-
minatissimū, & nullo modo potētiale contrahibile, habet ēt materialitatē, cū sin
gulare cōcernat materiā & appēditia materiæ. Dicendū ergo, ꝙ Auer. hic loqui
tur de singulari quo ad primū modū, non quo ad secundū modū: ratio aūt cōclu-
dit scientiam Dei esse vniuersaliorem, quantum ad respectum secundi modi: &
sic patet intentio Auer. hic.

ALGAZEL.

AIt Alga. Et iam contradicit in hoc Auicen. aliis Philoso-
phis, qui opinantur quòd ipse non scit nisi seipsum ad caute-
lam consecutionis pluralitatis. quomodo ergo communica-

A municamus eis in negatione pluralitatis? Vlterius contradicit eis in constitutione scientiæ de alio. & quoniam pudet ipsum dicere quòd Deus non scit aliquid in hoc seculo,& in alio, sed scit seipsum tãtum, & bene scit aliud,& scit etiam se,& aliud:ergo aliud est dignius eo in scientia.& dimisit hoc tanquã verecũdus de hac opinione, & quasi timens:deinde non puduit eum omnimode:& existimauit ꝙ eius scientia de se,& alio etiam omnibus rebus est substantia eius absque additione, & sunt eædem diminutiones, quibus vituperati sunt omnes philosophi,cum sit manifesta contradictio eius prima consideratione:ergo non euasit aliqua secta eorum à prauo eloquio de scientiis. Sic meritum reddat Deus glo. ei,qui declinat à viis eius, & existimat ꝙ rebus diuinis dominatur cum consideratione sua.

In hoc dubio Algazel inducit motiuum Auicennæ,& opinionem eius,& dicit. Sed in prædictis obiecit Auicenna,in quibus aliqui philosophi opinati erãt ꝙ Deus gloriosus nihil scit præter seipsum:& hoc dixerunt,sup. vt non sequeretur eos de necessitate ponere pluralitatem in Deo,id est vt euitarent compositionem in Deo,ideo tantum Deum scire seipsum dicunt. (Vnde miratur.) cũ B enerauit opinionem philosophorum, ponit motiuum Auicennæ, dicens, vnde miratur sup. Auicenna,qualiter nos cõcedimus eis,scilicet philosophis remotionem pluralitatis à Deo,id est quod Deus nõ est compositus ex scientia & scibili, & postea concedimus quod ipse sciat alia entia præter eum, & quod ipse Deus ignorat omnia entia, præter seipsum, & quod sciat ipsa entia: hæc enim sunt concessa. concessum est enim Deum tantum se scire, & quod sciendo se, sciat alia entia,& quod ipse Deus ignorat alia, eo quia non scit illa in propria forma,& quod aliquo modo sciat ipsa entia:& quomodocunque, aegunt probando quod Deus non scit aliud.d.sciens nanque perficitur ex suo scibili: sed per se Deus scit aliud,ergo sequitur quod perficitur a suo scibili: & tunc dedit incõueniens, dicens, & sequeretur ex istis quod scibile Dei nobilius esset eo,id est ipso Deo:quod falsum est:& consequentia patet. quoniam omne perficiens est nobilius perfecto,vt patet.(Quare conatus est.)Nunc opponit opinionem Auicennæ, dicens, quare conatus fuit dictus Auicenna opinari quod Deum sciret seipsum,& alia entia,sit idem quod esse eius,id est quod scientia sui, & aliorum sit esse Dei,& ideo non accidit Deo pluralitas: & laudat hanc opinionem dicens,& de ista conuersione Auicennæ ad philosophiam stupefacti sunt philo C sophi,sup.nostri temporis,eo quia Auicenna erat extraneus a philosophia: cũ igitur conuersus sit ad philosophos, stupefacti sunt philosophi: vnde manifeste asserere possumus quòd nulla secta philosophorũ clare de prædicto propositõ inuenire potuit veritatẽ,nisi sup.solus Auic.& sic patet sermo Auic.& opinio, &c.

AVEROES.

Ait Auer. Respõsio huic toti apparet ex eis,quę diximus.quoniam Philosophi negant ꝙ sciat aliud eo modo,quo hoc aliud est vilioris esse,ad hoc vt causatum non fiat causa, & nobilius esse vilius esse. scientia enim est scitum, & non negant id, ex eo ꝙ scit hoc aliud scientiã nobilioris esse,quã sit sciẽtia,qua nos scimus aliud, sed necesse est vt sciat illud hoc modo: quĩ hic modus est modus, quo reperitur aliud ab eo. Attamẽ cõsideratio possibilitatis pluralitatis sciẽtorũ de scientia æterna est disputatio secunda. & iam recitauimus cã-

& non fugiunt Philosophi propter hanc quæstionem ad id, ꝙ ipse nõ scit, nisi seipsum, prout imaginatur iste homo, sed propter id, quod diximus. & est vniuersaliter vt non assimiletur scientia eius scientiæ nostræ, quæ est in vltimitate differentiæ cum ipso. Auicenna autem conatus est congregare sermonẽ, ꝙ ipse non scit nisi seipsum, & scit alia entia scientia nobiliori, quã sit illa, qua scit ea homo: nam ista scientia est substantia eius. & hoc apparet ex eo, quod dixit, ꝙ scientia eius de se, & de alio etiam omnibus rebus est substantia eius, licet nõ exposuerit hoc, vt exposuimus nos. Quare hic sermo eius non est eadẽ contradictio, qua vituperati fuerunt alii Philosophi, sed est sermo omniũ, aut quod sequitur ex sermone omnium. &, cum hoc quieuerit in mente tua, apparebit tibi vilitas eius, quod infert iste homo de intellectu contra sapientes cum eo, quod apparet de conuenientia veri cum eis in plurimis opinionum eorum. D

Nunc Auerro. vult accusare Auicennam, quantum ad intellectum quæstionis, secundo ibi, (Et per hoc philosophi.) Vult accusare Alga. quãtum ad illud, quod imponit philosophis. Quantum ad primam partem, quasi excusando se a declaratione opinionis Auicen. dicit, dicimus nos, quod responsio horum verborum, id est, ad hæc verba clarissime apparet in præcedentibus, vult dicere solutionibus prædictorũ dubiorum, ideo nolo immorari. (Videlicet, quod li philosophi.) Nunc ponit verba Auicennæ, quibus dubitauit, videlicet quod li philosophi opinati sunt quod ipse Deus sciat entia modo, quo sit vilior eis scibilibus, id est modo nostro, scilicet prout perficitur a rebus, sequitur vt causatum, id est entia causata non reducantur ad causam, immo potius causa reducitur ad causatum: & sequitur, vt nobilius esset vilius, quia Deus optimus in natura esset vilior rebus hoc fuit motiuum Auicen. ergo, scilicet ꝙ si Deus intelligeret aliud, ergo vilesceret, qñ perficitur a rebus. (Sed non cauent.) Nũc reprehendit Auicennam, quantum ad duo, primo, quia non vtitur in solutione eius verbis philosophorum, secundo, quia non respondet ad quæstionẽ, prout mouit ipse eam, dicens, sed sup. philosophi non cauent sibi, id est non euitant hoc inconueniens modo, quem dicit Auicenna, videlicet quod ideo non sequitur: quia scire Deũ se, & alia sit vnum & idem. sed sup. philosophi vtuntur his verbis, quod ipse Deus sciat entia modo nobiliori, quo nos scimus ea, id est æquiuoce, prout scientia nostra causata est a rebus, & Dei scientia causa est rerum, vt dictum est. 12. Metaphy. commen. 51. & adductum est in præcedentibus. ergo solutio Auicennæ peccauit in verbis. (Sed, qualiter.) Nunc reprehendit ipsum quantum ad rem, quoniam quæstio mota ab Auicen. fuit, quomodo Deus scit alia, & tamen scientia sua non est cõposita, inquit, modo Auerro. sed qualiter possibile fuerit multiplicare scibilia in Deo benedicto, quæstio est per se, id est seorsum ab illa, quam soluit. Huic respondet, potest enim quæstio intelligi, an Deus scit alia, & an Deus sciat scientia composita. Hinc mouit quæstionẽ sub secundo intellectu, scilicet an scientia Dei sit composita, & soluit eam ad primum intellectum, declarando quod scit alia, non tamen sequitur quod vilescit: ergo peccauit Auicẽ. quantũ ad rem, cum soluit vnam, quam non mouit, & tacuit sol. illius, quã mouit. (Et per hoc philosophi.) Nunc vult accusare Alga. dixit enim Alga. ad intellectum secundæ quæstionis, ꝙ scientia Dei non est composita: quoniam, secundum philosphos, Deus non scit nisi se: Cui contradicit Auer. d. & per hoc philosophi sibi non cauent, id est non euitant quæstionem illam, opinando ꝙ Deus non sciat nisi seipsum, sicut eis attribuit Alga, immo philosophi, sup. euitant illam propter id, quod dictum est superius, ꝙ scientia Dei est sui, prout est ens, & aliorum, vt est principium eorum. (Et Auic.) Declarat quomodo Auic. conatus erat medtare, d. & Aui. insudauit se conuenire inter opinionem dicentis, ꝙ

A Deus non scit nisi se, vt fuit opinio Alga. & vt sciat modo nobiliori illo, quo nos scimus ea, quę fuit opinio philosophorũ, quod ostendit esse ad eius mentẽ. d. & hoc satis patet ex dictis suis, videlicet, sup. quę fuerũt, quod scire Deum bene dictum seipsum, & omnia alia entia mundi, est idem: licet istud ipse non dicat ita clare, ergo quasi mediat: cui contradicit: ergo cõstat ex dictis, quõ acerrimus est error huius hominis, & suum facinus, & peccatum est in eo. i. illo, quod dolose philosophis imponit: imponit enim ꝙ Deũ scire se est idẽ, quod Deum scire alia omnia: & hoc falsum est: sed videtur ꝙ Auer. contradicat sibi: qm̃, superius dixit, quod Deum scire se & alia idem est, quod esse eius & esse aliorum. Dicendum, ꝙ differentia Auer. & Aui. in hoc consistit: qm̃ Auer. voluit Deum vnico actu sciendi scire se, & alia, prout illa alia sunt eadem cum esse Dei: quia, vt dixi, entia a parte Dei sunt eadem ipsi, Auicenna opinatur quod Deum scire se, & alia, prout alia sunt diuersa ab eo, est idem: & istud facinus est, & error acerrimus, vt visum est superius: & sic amouetur contradictio.

Differentia inter Auic. & Auer.

ALGAZEL.

B AIt Alga. respondens pro Philosophis. Si autem dixerit, cum affirmatum fuerit ꝙ scit se esse principium relatiue, tunc scientia de duobus relatiuis est eadem. nam qui scit filium, sciet eũ vna scientia, qua etiam est scientia de patre. paternitas autem, & filiatio sunt vniuersalia, & plurificantur scita, & vnitur scientia. & sic etiam ipsum scit seipsum esse principium alterius, & vnitur scientia, licet numerentur scita. deinde, cum intellexerit hoc in vno causato respectu eius, & hoc non faciet pluralitatem, additio quidẽ in eo, cuius genus non faciet pluralitatem. & sic etiam qui scit rem, & scit scientiam suã de re, tunc scit eam hac sciẽtia. & omnis scientia est sciẽtia de seipso, & de scito eius, & numeratur scitũ, & vnitur scientia. & inducat id etiã, quoniã vos teneris ꝙ scita Dei glo. sunt infinita, & sciẽtia eius est vna, & non attribuitis ei sciẽtias infinitas numero. si autem esset numeratio scientiæ, tunc in substãtia Dei glo. essent scientiæ infinitæ, &
C scientia eius vna. & hoc est falsum. Deinde dixit respondens eis,

ALGAZEL.

AIt Alga. Dicimus quotienscunque fuerit scientia vna omnimode, non imaginatur alligantia eius duobus scitis, sed facit hoc pluralitatem, vt ponunt Philosophi, & secundum deliberationem eorum in capitulo pluralitatis, ita ꝙ deuenerũt ad hoc, & dixerũt, si esset in primo quiditas copulata ipsi esse, esset in hoc pluralitas. nã non intelligũt rem habentẽ veritatẽ, & postea attribuitur esse: sed existimauerunt ꝙ esse copulatur verificationi, & est aliud ab ea, & determinat pluralitatẽ. Et secundũ hunc modũ impossibile est considerare scientiam alligari scitis multis, quin sequatur ei aliqua pluralitas maior, & excelsior ea, quæ sequit̃ ex esse suo copulato quiditati suæ. scientia autem de filio, & patre, & sic aliis relatiuis, est in ea

pluralitas.nam impossibile est absque scientia de substantia filii, & D substantia patris: & sunt duo scita, & scitum tertium, & est relatio: q̄q̄ hoc tertiū includatur in duobus scitis præcedētibus, cū fuerint ex cōditione eius, & necessitate eius. sin aūt, qui nō scit relatū primo, nō sciet relatione. Igitur sunt sciētiæ numeratæ, quarū aliqua est conditionata alteri. & sic, cū scit primū seipsum relatū aliis generibus, & speciebus, tunc esse principiū eorū indiget vt sciat seipsum, & vnitates generū, & sciat relationem sui, quoad esse principium eorum, licet non intellexerit esse hanc relationem scitam ei. Cum vero dicunt, ꝙ qui scit aliquid, scit seipsum scire eadem scientia, & erit scitum numeratum, & scientia vna, non est verum: sed scit ipsum scire alia scientia à scientia, & deueniet ad scientiam, quæ latet eum, & non sciet eam. & non dicimus ꝙ emanatio procedat in infinitum, sed cessat in scientia alligata scito, & latet in esse scientiæ: non autem esse sciti. & qui scit nigredinē, & ipse tempore suæ scientiæ est profundæ animæ in scito suo, quod est nigredo, & latet eum scientia eius de scientia nigredinis, & non E respicit eam. si. n. respiceret eam, indigeret alia scientia, vsquequo cessat aspectus eius. * Cum autem dicit ꝙ hoc conuertitur contra vos in scitis Dei glo. quæ sunt infinita, & scientia apud vos est vna, nos quidem dicimus, non disputamus in hoc libro disputatione cōstituentiū, sed disputatione ruinantium, & dubitantium. & ideo appellauimus hunc librum Destructionem Philosophorum, non constitutionem veritatis. & non est nobis hæc responsio. Si autem dixerit, verum est ꝙ non sequitur vobis opinio alicuius sectæ sectarum, sed id, quod cōuertitur secundum cursum creationis, & sunt æquales intelligentiæ in dubietate eius, impossibile est vobis id ponere, & hoc dubium conuertitur contra vos, & non est fuga ab eo, dicimus ꝙ non, sed intentio nostra est de diminutione vestra in rationibus vestris circa scire res veras demonstrationibus incisiuis. & induxit vobis dubium in rationibus vestris. &, cum apparuerit diminutio vestra, dicimus F quòd sunt aliqui, qui opinantur quòd verificatio rerum diuinarum non comprehenditur consyderatione intellectus, & etiam non est impossibile homini comprehendere eas. & ideo dixit sapiens Consyderate in operationibus Dei, & non cogitetis in substantia Dei. Quare vos negatis contra sectam credentem veritatem nuntii cum euidentia miraculorum, quæ non habentur à propositionibus intellectus super affirmationem mittentis, quæ magnificat consyderationē attributorum, consyderatione intellectus, quæ fit per habentem fidē, in eo quod est in ea de attributis Dei glo. quæ est post, cum profertur dictio scientis, volentis, & potentis, & viuentis, quæ causa est proferre id, quod non conceditur in eo sciens in diminutione comprehendi veritatem. cum vero vos negatis ea imputando eis ignorantiam in viis demonstrationum, & modo ordinis propositionum in figura syllogismorū, & rationum, dicentes vos quòd nos sciuimus

Sequētia in antiquori desiderantur.

A ea viis intellectualibus, iam profecto declarata est diminutio vestra,
& destructio viarum vestrarum, & dedecoris vestri in rationibus sciē-
tiæ vestræ. & intentum huius declarationis est, vt qui ponit quòd
demrationes Diuinæ sunt incisiuæ, vt demonstrationes Geometriç.
Debes scire q Alga. philosophis imponit, quod Deus nihil sciat nisi se, &
quod omnino ignoret hęc: & hoc, quia si Deus scit se, & alia, in Deo accideret
compositio, vt declaratum fuit istis diebus elapsis in nostris scholis. vult Alga.
gel primo narrare argumēta quorundam philosophorum, qui probant qđ Deus
non modo scit se, immo, & alia, secundo ibi (Sed ipse.) respondet his argumētis,
inquit ergo Auer. ait Alg. respondens pro philosophis, sup. primo adducendo ar- Prima rō.
gumenta aduersariorum, quę sunt infrascripta: potest ergo argumentum compo
ni sic. scientia relatiuorum est vna. scientia Dei, & aliorum est scientia relatiuo-
rum: ergo est vna, maior probatur exemplo, Inquit ergo primo ponens minorē:
& si aliquis diceret quod ipse Deus scit se in eo, quod est principium aliorum, et
sup. alia, quorum est principium modo relationis: hæc est minor scilicet scientia
Dei, & aliorum est relatiua. Deinde ponit maiorem. d. & scientia, relatiuorū est
vna, cuius exemplum ponit, d. paternitas enim, & filiatio simul & semel cogno-
scantur. Deinde ponit conclusionem. d. vnde, sicut hic, id est, in relatiuis plures
B scientię vniuntur, id est, diuersorum est vna scientia, eodem modo dici potest in
Deo benedicto, videlicet, quod ipse scit seipsum principium entium, & est vna
& eadem scientia, licet pluralitatem aliquo modo retineat, Est ergo conclusio
argumenti, quod Deus vna scientia numero scit, se & alia contra philosophos,
vel positionem, quam philosophis imponit. (Rursus.) Nunc ponit secundam ra- Secunda.
tionem contra philosophos, & ratio consistit in hoc: qualiter possibile est intel-
ligere causatum, taliter potest intelligi & causa: sed potest causatum intelligi vni
ca scientia cum sua causa: ergo potest causa intelligi vnica scientia cum causato:
dicit ergo, rursus quomodo hoc intelligitur in vno causato relatiuo sibi, id est,
quod refertur ad Deum, & tamen sup. scientia illius causati ad causam primam
non infert pluralitatem, suppleas, eodem modo potest intelligi causa in habitudi
ne ad causatum, & tamen non erit intellectio composita: tacet minorem, et infert
conclusionē, d. ergo multiplicatio ipsius, siue illius, quod est in genere suo, i. ergo
intellectio causæ in relatione ad causatum, quæ causa est vnius generis cum cau
sato, non infert pluralitatem: & sic patet esse possibile Deum intelligere se, &
alia vnica scientia, prout Deus dicitur relatiuum quoddam ad alia. (Præterea.)
Ponit tertiam rationem contra philosophos: & ratio componitur sic: sicut, se ha- Tertia.
bet intellectus intelligens aliquam rem, & sciens se scire illā rem, sic Deus sciēs
C alias res, per similitudinem, quam existimant esse bonam. Huic maiori subintel-
ligendę apponit minorem. d, sicut qui scit rem, & scit quod eam ipse scit vna &
eadem scientia: hæc est virtus minoris: apponit conclusionem. d, sic vna & eadē
scientia est cum istis multiplicationibus, id est, sic ergo Deus scit se, & alia vna,
& eadem scientia numero. (Maxime.) Confirmat argumentum, d. maxime sup.
errant philosophi, quia loquentes, id est, theologi opinantur quod scibilia Dei
sunt infinita, & quod eius scientia est vna & eadem, non quod ei attribuant sciē-
tiam infinitam: arguo ergo sic: si possibile est scire infinita scientia vna: ergo pos
sibile est scire plura eadem scientia, & per consequens Deus potest scire se, &
alia vna, & eadem scientia, inquit Auer, vsque huc sunt verba Alg. adducta con
tra philosophos nomine philosophorum aduersariorum veris philosophis. (Sed
ipse.) Nunc exponit pro philosophis veris, & reprobat eorum opinionem. secū
da ibi, (Similiter ad id.) Respondet ad argumenta per ordinem, inquit, sed ipse Solutio.
respondit pro eis sic: si Dei scientia vna, et eadem est omnimode: non imaginan
dum est q scientia Dei dependeat a duobus scibilibus, scilicet ab ipso Deō, &
rebus generabilibus causatis: quia, vt philosophi ponunt, hęc depēdentia infert
pluralitatem: est ergo solutio, quod Deus potest scire se, & alia, non scientia cau
sata ab illis. (Et tamen.) Ostendit qualiter est hęc intentio philosophorum, scili
cet in Deo non esse compositionem scientię, & scibilis seu scientiarum: probans

enim philosophi ꝙ, si Deus esset id, in quo essentia esset distincta ab esse, in eo D
esset compositio: & habent hoc pro maximo inconuenienti: arguo modo sic: inconueniens est in Deo esse compositionem ex esse & essentia: ergo multomagis ex substantia & accidente: dicit ergo, & tamen solicitantur in hoc, ita ꝙ dicunt ꝙ, si Deus haberet quiditatẽ denominatã ab entitate, id est, quiditatiuã, vbi esse denominat illam tanquam realiter diuersum esset hic pluralitas in Deo: quod maxime reputant inconueniens, ideo dicit, & ideo secundum philosophorum radices est impossibile est ponere vnã & eandem scientiam a pluribus scibilibus depẽdentem, ita ꝙ pluralitatem nõ inferat: ideo magis infert hic, scilicet in eo, quod quis diceret scientiam esse additam essentiæ, quam attribuere ipsi Deo esse super quiditatem. sup. additam. (Similiter.) Nunc soluit argumentũ primum, & breuiter negat maiorẽ: dicit ergo similiter ad id, quod dicebant, quod scientia relatiuorũ est vna & eadem: dicimus quod est falsum, immo sunt tres scientiæ, videlicet duę duorum relatiuorum, & tertia illa, quę est relationis: ergo sunt scientiæ distinctę. (Similiter.) Respondet ad secundam, & primo replicat vim eius. d. similiter ad id argumentum sup. quomodo Deus scit seipsum, & genera singularia, & quod ipse est ipsorum principium, & addas, & quod possibile est causatũ intelligere se, & causam vna scientia: dicimus quod in causato infert necessario pluralitatẽ, eo quia causatũ intelligit se, & causam diuersis scientijs. (Amplius.) Soluit ad tertiam. d. amplius ad id, quod ipsi dicunt, videlicet quod, si aliquis scit rem, scit sine dubio quod ipse scit eam eadem scientia. dicimus quod non est sic, E
id est, dicimus quod minor est falsa, immo sunt duæ distinctę. concludit. d. patet ergo qualiter philosophorum. sup. aduersariorum defectus est acerrimus in hoc proposito: solutæ ergo sunt rationes pro philosophis.

Ad primũ. Ad secundã Ad tertiã.

AVEROES.

AIt Auer. Hic est sermo prolixus: cuius conclusio est rhetorica, seu topica. Et summa eius, quod recitauit, est conseruatio Philosophorum, quòd scientia Dei glo. est vna ex duabus rationibus, quarum conclusio est ꝙ ipsi tenent, ex eo ꝙ in intellectis nostris sunt multa, ex quorum pluralitate non plurificantur substantiæ intellectorum, vt apparent in entibus quædam dispositiones, & non multiplicantur substantiæ in multiplicatione earum, vt ꝙ res sit ens, & vnum, & necessarium, aut possibile, & hoc, postquã fuerat ens, est ratio ꝙ sit scientia vna, comprehendens scientias multas, & infinitas. F
Ratio autem prima, quam facit in hoc capitulo, est id, quod vr̃ de rebus intellectualibus, quæ eueniunt rei intellectæ in anima: & est similis rebus in entibus apud consyderationem relationum repertarum in eis ex negatione. nam relatio eueniens intellectis, apparet de ea ꝙ sit aliquid, quo non plurificantur intellecta. & dant rationem in hoc: qm̃ relatio eueniens rebus relatis est huiusmodi. Ipse autem contradicit huic rationi, ꝙ relatio, & duo relatiua sunt scientiæ multæ, & scientia nostra de paternitate, exempli gratia, est alia a scientia nostra de patre, & filio. veruntamen ꝙ relatio est attributum additum relatiuis extra animam in entibus, relatio vero, quæ est in intellectis, dignior est vt sit res, quàm vt sit attributum additum ambobus relatiuis. Attamen hoc totum est assimilatio scientiæ humanæ scientiæ æternæ, & est substantia erroris. & ideo omnis, qui adduxit dubium in scien-

A tia æterna, & conatur soluere id cum eo, quod apparet de scientia humana, ipse quidem permutauit iudicium ab eo, quod apparet ad occultum in duobus entibus in vltimitate distantiæ, non in duobus communibus specie, aut genere, sed diuersis in vltimitate diuersitatis. Secunda vero ratio est. quoniam nos scimus rem eadem scientia, & scimus quòd scimus scientia, quæ est eadem cum scientia prima, non attributum ei. & ratio in hoc est, quoniam procederet in infinitum. & id, cum quo respondet ei, quòd hæc scientia est scientia secunda, & non procedit, nihil est. quoniam apparet de nobis quòd procedit, & non sequitur ex eo quòd sciens aliquid, & non scit quòd ipse scit, vt, cum scit quòd ipse scit, sciat scientia addita scientiæ primæ, sed scientia secunda est aliquid ex rebus scientiæ primæ. quare non est ei impossibile procedere in infinitum. si autem esset scientia existens in substantia nostra, addita primæ scientiæ, non esset verus in eo processus in infinitum. * Ratio autem, quam B fecerunt Philosophi Loquentibus, ex eo quòd Loquentes omnes confitentur quòd scientiæ Dei glo. sunt infinitæ, & scientia vna, est quæstio secundum opinionem dicentis, non autem quæstio secundum rem, & est contradictio, quam aduersarii non possunt euadere, nisi cum ponunt quòd scientia Dei glo. non assimilatur in hoc scientiæ creatæ. nam ipse non ignorat, magis quàm ille, qui credit quòd scientia Dei glo, non differt a scientia creata, nisi in quantitate tantum, scilicet quòd est multarum scientiarum tantum, & omnia ista sunt sermones topici, & id, quo sustentatur, est quod scientia Dei est vna, & non est causatum ex causatis, sed est causa eorum. & res profecto, cuius causæ sunt multæ, est etiam multa. res vero, cuius causata sunt multa, non est necesse vt fiat multa, eo modo, quo causata sunt multa. & scientia prima, non est dubium quòd negatur ab ea pluralitas, quæ est in scientia creata, vt negatur ab ea mutatione sciti. & Loquentes ponunt C hoc vnam ex radicibus suis. Sed sermones, qui hic dicuntur, sunt sermones topici. Cum autem dixit quòd intentio eius hic non est notificatio veritatis, sed intentio eius est destruere sermones eorum, & facere apparere rationes eorum falsas, non est intentio conueniens, nisi hominibus pessimis. Et quomodo non erit hoc sic, cum plurimum, quod adeptus est iste homo ex virtutibus, & excellentia, & docuit sapientiam homines in eo, quod tribuit eis in compendiis suis, non fuerat nisi ex eo, quod accepit ex libris, quos posuerunt Philosophi, & ex disciplinis eorum. Et ponamus quod ipsi errauerunt in vna re, non tamen ex hoc debemus negare excellentiam eorum in speculatione, & in eo, quòd fecerunt exercere intellectum nostrum. Et nisi fuisset eis nihil, nisi Logica, esset necesse ei, & omni, qui scit hanc artem, laudare eos in ea. & tamen ipse scit hoc, & contradicit ei. & iam fecit in ea libellos, & dixit quòd nemini est via ad sciendum veritatē, nisi ex hac scientia: & peruenit ei exaltatio in ea, ita quod extraxit eam a

Error est assimilare sciētiam humanam sciētiæ æternæ.

Hic finit antiquus tex.

libris Dei glo. est ne conueniens ei, qui adeptus est ex libris, & doctri D
nis eorum illam vtilitatem, quam accepit ipse? Ex eis itaque iudicauit homines suæ tempestatis, & magnificatum est nomen eius in Mauris, vt dicat hunc sermonem, & narret vilitatem eorum simpliciter, & vilitatem scientiarum eorum. &, licet posuerimus ꝙ ipsi errauerint in aliquibus ex rebus scientiarum diuinarum, nos tamen non ratiocinabimur de errore eorum, nisi ex canonibus, quos notificauerunt nobis in scientia Logicæ, & determinamus ꝙ ipsi non vilipenderent nos de eo, quòd sumus in errore, si fuisset secundum opinionem eorum. quoniam intentio eorum est notificare veritatem. &, licet non fuerit eis nisi hoc intentum, sufficit hoc in laudem eorum: quàmquàm nemo dicat in scientiis diuinis sermonem, cui sit fidelitas: & nemo euadit ab errore, nisi is, cui tribuit Deus glo. rem diuinam præter naturam hominis, sicut sunt Prophetæ. & nescio quid lucratus est iste vir in talibus rebus, peto a Deo veniam de vilipēsione sermonis, & facti. Quod autem recitauit de credulitate eius, qui sequitur fidem in his rebus, est E
id, quod dicunt verificantes Philosophorum. nam sermo dicentis ꝙ scientia Dei, & attributa eius non consyderantur, & non comparantur attributis creaturarum, ita ꝙ dicit ꝙ sunt substantia, aut addita substantiæ, est sermo verificantium ex Philosophis, & verificantium aliorum ex hominibus scientiæ. & Deus dirigat ad veritatem.

Hic velit nolit fatetur necessitarē luminis super naturalis.

Vult nunc Auer. redarguere quædam dicta Alg. & primo proponit summam intentionis eorum, & inquit, Dicimus nos quod huius hominis verba hic fuerūt longa, & vt plurimum, id est, quantum ad maiorem partem eorum dialecticalia, sed ipsorum verborū sententia duabus conclusionibus cōtinetur. (Et id, quod.) Nunc exequitur. & primo proponit quoddam necessarium ad suum propositum. secundo ibi, (Et primo duarum) ponit conclusiones summatim, inquit ergo in prima. Et id, quod constat ex his, est, ꝙ asserendo scientiam Dei vnam esse, dixit ꝙ in nostris intelligibilibus. prout intelligentia, id est, intellectus intelligit ea, non multiplicantur, id est, res intelligibiles ab intellectu nostro vna scientia intelliguntur, vt relatiua, & multa alia: immo probauit hoc dicendo, ꝙ sicut in entibus reperitur, videlicet ꝙ sunt aliquę res in quibusdam entibus, quę in illis F
rebus non multiplicantur, vt puta ꝙ res est vna, & ens est necessariū: ens enim, & vnum idem sunt simpliciter: sicut ergo ex natura rei vnum secundum rem potest esse multa secundum rationem, inquit propter hoc, vnde ex hoc secundū eū deprimitur ꝙ vna, & eadem scientia multa, & forte infinita continet, eo quia scientia est res in anima: modo, sicut res extra animam potest esse vna in subiecto, & plures secundum modum, multo fortius res in anima, sicut est scientia, potest esse vna in subiecto, & plures in habitudine. istud est illud necessarium, qd' Auer. proponit. (Et prima duarum prędictarum.) Nunc ponit conclusiones summatim, & inquit, & prima duarum prędictarum ab Alg. dictarum est, ꝙ ipse sumit exemplar ab imaginabilibus rebus, quę contingunt intellectui in anima nostra, & sunt similia entia comitantibus relationes entium adinuicem. i. & illa entia, a quibus sumpsit exemplar, sunt res relatiuę, & res comitantes eorum negationem. i. quibus nihil correspondent in re, quibus potius respondet non esse, inquit modo Auer. apparret ꝙ relatio, quę contingit intelligibilibus, non infert multiplicationem intelligibilium: & allegatio. i. probatio ipsius est super hoc, ꝙ relatio concomitans relatiuas res, sic se habet, qm̄ vna est scientia duorum relatiuorum: dicit modo Auer. & ipse Alg. obiecit dictæ auctoritati. i. exemplo dicēdo, ꝙ relatio & duo relatiua sunt plura, & pluribus egent sententijs, vt diffuse

A meditatus est ostendere. (Et nos.) Cum posuit primam conclusionem, nunc reprobat eam, & dicit, & nos dicimus ꝙ hic error accidit, & assimilando scientiã humanam ad diuinam bene dicimus ꝙ quicunq; mouet dubium in diuina scientia, & perpendit illud soluere per humanam scientiam, est manifestum ꝙ illud transfert indiuiduum præsens ad absens, id est, indiuiduum generabile, & sensatum ad æternum insensatum. dico absens in duobus entibus in maxima distantia distantibus, videlicet in specie, & in genere. Sed dices, de insensibilibus nõ possumus loqui nisi per sensibilia: ergo non malefecit Alga. per simile in nostro intellectu declarare in intellectu primi. Dicendum, quod error fuit Alga. credendo per hæc omnino scire illa, & credere hęc esse illis similia omnino: sed qualiter per hęc veniamus in illorum cognitionem, non est dubium, vt scitur ab Auer. tertio de Anima. com. 36. (Secunda vero) ponit secundum. d. secunda vero prędictarum rerum fuit, ꝙ nos scimus rem esse, & scimus ꝙ nos scimus eam, & non denominatione, id est, scientia noua addita super primam, quia procederetur in infinitum. inquit Auer. sed nos dicimus quod hoc, id est, hęc ratio nihil est: quod ostendit. d. quia satis patet ꝙ procederetur ad infinitum, si aliquis sciret rem, & ignoraret ꝙ ipse scit eam, & postea scit quod ipse scit eam, adeo ꝙ ex hoc innouetur secunda scientia: vult ergo contra Alg. habere ꝙ homo scit rem, & scit se scire illam, & ibi statur, per vnam regulam, quãdo aliquid est tale per B aliud, illud, per quod est tale, est tale per se, vt dicit. 8. Phy. com. 46. ideo conclu. dit. d. & ideo non est possibile procedere ad infinitum, sicut putabat ipse: & sic patet qualiter Alga. in duabus conclusionibus peccauit aliqualiter.

Dubitatio.

Solutio.

ALGAZEL.

Ait Alga. Si autem dixerit, hoc dubium sequitur secundũ opinionem Auicennę, cum existimauit ꝙ primum scit aliud: verificantes vero ex Philosophis determinauerunt ꝙ ipsum nõ scit, nisi seipsum, & aufertur ab eis hoc dubium. Et dicimus labor vide tur esse dedecus in hac opinione. & nisi esset in vltimitate molliciei, & debilitatis, non dimisissent posteriores tenere eam. Nos autem ostendemus modum dedecoris in ea. quoniam in ea est ꝙ causata eius essent digniora eo. nam Angelus, & homo, & vnaquęq; intelligentiarũ scit seipsam, & principium suum, & scit aliud: Primum vero non scit nisi C seipsum: ergo est diminutum in comparatione ad quemlibet hominum, quanto magis Angelorum. immo etiam bestię cum earum sensatione sui ipsius sciunt alia pręter se. & non est dubium ꝙ scientia est nobilis, & priuatio eius est diminutio. Quæro vbi est dictum eorum quòd ipsum est desyderatum, & desyderans, & est ei gloria perfecta, & pulchritudo adimpleta? et quęro quę pulchritudo est enti simplici, non habenti quiditatem, nec verificationem, neque scientiam de eo, quod currit in mundo, & de eo, quod sequitur a substantia eius, et prouenit ab eo: et quę diminutio est maior ista scientia Dei? O quàm maxime admirabitur intelligens eo, quod profunde speculati sunt de intellectis secundum existimationem eorum: deinde finit speculatio eorum ad hoc, ꝙ Deus Deorum, et causa causatorum non habet scientiam omnino de eo, quod currit in mundo. et quę est differentia inter eum, et mortuum, nisi ꝙ scit seipsum? et quę est perfectio in scientia sui ipsius, cum ignorauerit aliud? et hęc opinio non indiget in ma-

pinatione dedecoris eius loquela cum Melodia, & Retorica. Deinde dixit eis ꝙ isti non euadunt a pluralitate cum reductione eorum ad hoc dedecus. Nam nos dicimus, aut scientia eius est alia a seipso, aut eadem. si dicitis ꝙ est alia, tunc est pluralitas. si vero dicitis quòd sit eadem, quæ ergo est differentia inter vos, & dicentem ꝙ scientia hominis de seipso est ipsemet? & est dementia, & stultitia, cũ intelligat esse sui per aliquid existens in eo, quod non apparet in substãtia eius, deinde aufertur illa occultatio, & excitatur, & reducitur ad se, & tunc erit consyderatio eius de se ipso alia a substantia eius absque dubio. Si vero dicitis quòd homo est priuatus scientia de substantia sua, & innouatur ei, & erit alia ab ea sine dubio, dicimus ꝙ alietas non scitur in innouatione, & copulatione. nam idẽtitas rei impossibile est vt innouetur supra rem, & alietas rei, cum separetur a re, non redit idem, & non exit quin sit aliud. Si autem primum non defecit esse sciens de se ipso, non indicat ꝙ sciã eius de se ipso est ipsummet. & ampliata est cogitatiua in consyderationem substantiæ, deinde in innouationem consyderationis. &, si hoc esset, ipsamet substantia non potuisset imaginari hanc consyderationem. Si vero dixerit substantia eius est intellectus, & scientia non habet substantiam, deinde scientia existit in eo, dicimus delusio est manifesta in hoc sermone. nam scientia est attributum: & attributum est accidens determinans rem, cui attribuitur. & sermo dicentis est in seipso intellectus, & scientia est sicut dicere est posse, & voluntas, & ipsum existit in se. Si autem hoc dicatur ei, est quidem sicut sermo dicentis de nigredine, & albedine ꝙ existens in se, & quantitate, & quadratura, & trinitate existit in se, & sic in omnibus accidentibus. Attamen via, quæ facit falsitatem, vt sint attributa corporibus in se absque corpore, quod est præter attributa in alio, est via in scientia, ꝙ attributa viuentis ex scientiis, & vita, & posse, & voluntas etiam non existunt in se, sed existunt in substantia. nam vita existit in substantia, & ex ea erit vita eius. & sic scientia existit in substantia, & erit sciens ex ea. & sic alia attributa. ergo non solum proferunt primo negationem aliorum attributorum, & negationem verificationis, & quiditatis, sed etiam negant ab eo existentiam in seipso: & id reducunt in veritatem accidentium, & attributorum, quæ non habent existentiam in seipsis, ita quòd nos declarabimus postea diminutionem eorum a producendo rationem, ꝙ sciat de se ipso. & alia quæstio est separata.

D

B

F

Nunc Alg. in præsenti dubio vult reprobare philosophos, & primo declarat qualiter prædictum dubium est contra Auicennam, & non contra peripatheticos. Deinde arguit contra peripatheticos, inquit, & si aliquis diceret quod hoc dubium, i. datum sequitur tantum Auicen. i. est contra Auicẽnam tantũ: cuius rationem ar. d. ipse enim opinatus est quod Deus alia entia præter eum sciat, er. e sup. dubium factum procedit contra Auic. & ostendit, qualiter non est contra peripatheticos. d. sed aliqui veraces philosophi conueniunt, quod ipse Deus non scit nisi seipsum: ergo, secundum eos hoc dubium remouetur. i. non habet locum. (Nos dicimus) cum declarauit qualiter hoc dubiũ procedit contra Auic. & non

A contra philosophos, nunc arguit contra philosophos rationibus nouis, & primo vilipendit eos. d. nos dicimus quod remanens. i. soluens hoc argumentum illo modo, deberet merito tacere, & stupefirri de vilitate eius. i. fuipsius. (Quilibet. n. homo) nunc declarat solutionem illam esse falsam, & arguit entimematice: et ratio stat in hoc, si Deus non sciret nisi se, esset defectibilis respectu hominis, & maxime respectu angeli. consequentiam probat: quoniam minora intelligeret ipso angelo, & ipso homine: quàm homo, & angeli non modo se, immo alia intelligunt, vt patet in tex. huius rationis: primo ponit probationē consequentię. d. qui libet enim homo, vel angelus cognoscit seipsum, & suum principium, & alia entia preter eum. (Vnde si.) ponit nunc entimema dicens. vnde, si ipse Deus non sciret nisi se, ergo esset defectibilis respectu creaturarum humanarum, quanto maxime respectu angelorum: & sic patet tota ratio. (Immo, quod plus est) hic ponit secundam rationem contra idem: & potest ratio sic componi: illud, quod videtur cognoscere seipsum, nouit aliud extra se. Sed suppleas, Deus cognoscit seipsum: ergo Deus nouit aliud extra se. maior ponitur tantum, & non probatur, quia ibi infra. (Qualis ergo est differentia inter hoc, &c.) probatur, ideo vsque ad illum dimittatur locum: minor autem est peripatheticorum, vt dictum est. (Et non.) Soluit dubium contra primam rationem: quoniam, sicut dicitur. 12. Meta. com. 51. Scientia vilium non est digna apponi in re nobilissima, sicut est Deus:

B exemplum est: sicut videre turpia visibilia non decet honesta videntem videre: ergo, cum entia generabilia sint vilia in comparatione ad Deum, nō decet Deū videre: & sic ad primam rationem negatur consequentia. & ad probationem patet solu. ex hoc, eo quia homo, & angelus non sunt perfectissima, qualis est Deus, &c. Hanc ergo quæstionem remouet. d. & non est dubium quod scientia est nobilitas, & perfectio: & ignorantia totum contrarium se habet. i. est vitius, & imperfectio: vult ergo dicere quod licet el congruit scite vilia, non propter hoc vilescit, eo quia & si obiecta sensibilia vilia sunt, attamen scientia est perfectio, & bonitas. (Rursus.) Hic ponitur tertia ratio, et componitur sic: omne diligens entia, habens mirabilem gloriam, intelligit dilecta: hanc maiorem supponit, & statim apponit minorem. d. rursus philosophi sunt consueti dicere quod ipse Deus est diligens sup. entia, & quod habet mirabilem gloriam, id est in hoc est, quia misericors est eorū, quæ diligit, concluditur ergo conclusio, quod Deus intelligit dilecta, quorum est misericors. (Vnde etiam.) adducit quartam rationem, & sic componitur, nullum sciens simpliciter sine quiditate differente ab esse est ignorans ea, quę sunt extra ipsum: sed Deus est simpliciter sciens sine quiditate differente ab esse. ergo non est ignorans res extra ipsum. primo ergo proponit quod vult destruere. d. vnde etiam mirandum est qualiter possunt ei talia attribuere. (Posito enim.) Nunc arguit, & ponit minorem. d. posito enim quod

C ipse sciat simpliciter sine quiditate. i. differente ab esse, ponit conclusionem sub forma quæstionis. d. quomodo poterit esse ignorās omnia alia præter eum (quasi dicat non. (Cum procedunt.) probatur maior, & componitur sic: nullum sciens simpliciter, a quo procedunt omnia, ignorat illa. sciens sine quiditate differenter ab esse est id, a quo procedunt omnia. ergo nullum sciens simpliciter sine quiditate, &c. ignorat omnia alia. huius tangit minorē. d. cum procedant ab eo. (Quaestio etiam.) Nunc ponit quintam rationem, & potest sic cōponi: illud, quod est homini mortuo plus propinquum, est vilius eo, quod ab illo est remotius. sed Deus intelligens tantum se est propinquior homini mortuo ipso homine viuo: ergo Deus est vilior homine viuo. minor probatur, quoniam homo duo habet, scilicet, quod intelligat se, & intelligat alia: mortuus quod neque se, neque alia: Deus est in medio, caret enim scientia aliorum, & quantum ad hoc conuenit cū homine mortuo, & habet scientiam sui, & in hoc differt ab eo: ergo, cum sit in medio, est plus propinquus homini mortuo. inquit ergo, igitur qualis etiam est differentia inter eundem Deum, & hominem mortuum, nisi quia ij se Deus seipsum nouit, & mortuus minime: & per hoc habetur minoris declaratio. (Amplius dicimus.) Nunc arguit contra illud, quod philosophi volunt fugere. d. amplius dicimus, quod possumus eos compellere, vt concedant pluralitatem in Deo bene-

dicto, quod intendant fugere hoc modo: videlicet, aut ſcientia Dei eadem eſt, qd D
ipſe Deus, aut differunt adinuicem. ſi differũt, ergo ſtatim eſt pluralitas in Deo.
ſi ſunt vnum & idem, ergo qualis differentia eſt in hoc, & dictum dicentis, quod
ſcire hoc ſeipſum idem eſt, quod ipſum.i.nulla: idem enim erit dicere ſcientia
Dei non differt a Deo, & quod ipſe non ſcit niſi ſe tantum. Deſtruit hoc.d.ſed
hoc eſt ſumma fatuitas: quod declarat per exemplum hoc modo, d. homo nanq;
multotiens eſſentiam ſuiipſius ignorat, & ſcit quod eſt poſtea.i.accidentia: &
tunc, quandoque remouetur illa ignorantia arguendo ab accidentibus ad eſſen-
tiam, inquit modo, & hęc.i.ſcientia ſui & accidentium differunt adinuicem ſine
dubio: & videtur mihi quod Alg. voluit per hoc inuuere hanc rationem: quicun
que ſcit difficilius, ſcit facilius: ſed Deum ſcire eſſentiam eſt difficilius, quã ſcire
poſteriora, vt patet in exemplo de homine: ergo ſciens eſſentiam ſuam ſciet po-
ſteriora. (Et licet.) Nunc oſtendit reſponſionem philoſophorum eſſe extra
propoſitum: ipſi enim credebant euadere a compoſitione in Deo, dicendo quod
Deus ſcit ſe tantum, ideo ſcientia eius non eſt compoſita. contra arguit Alg. d.
& licet diceremus quod Deus ſciuit ſeipſum, non ſequitur ex hoc, quod ipſe cũ
eius ſcientia ſit vnum, & idem: vt poſito quod homo ſciat tantum ſe, non ſequi-
tur ſcientiam hominis eſſe idem, quod homo. (Et, ſi forte.) Adducit euaſionem
philoſophorum ab hac replica. d. &, ſi forte dicti philoſophi dicerent quod ipſe E
Deus purus eſt intellectus abſque alia ſubſtantia, & per conſequens ſimilitudo
hominis, & Dei nihil eſt, quoniam homo materialis eſt, & compoſitus. contra
arguit. d. dicimus nos, ꝙ hoc eſt impoſsibile: cuius rationem ponit, & poteſt ſic
componi. omnis denominatio, & accidens additum intellectui, facit compoſitio-
nem: hanc maiorem ſupponit: explicat minorem. d. ſcientia enim eſt quædam
denominatio intellectus, quæ ſubiecto ſine dubio indiget, vt in alijs accidẽtibus
eiuſdem rationis reperitur. concludit errorem eorum. d. vnde dicimus ꝙ ex hoc
apparet defectus philoſophorum in pręſenti propoſito, & ordinat ſe ad ſequen-
tia, & ſermo eius patet: hæc igitur ſunt, quę continentur in præſenti dubio.

A V E R R O E S.

Quo pacto debeat tradi ſciẽtia vulgaribus, et quo ſapientibus.

AIt Auer. Sermo in ſcientia Dei glo. de ſe, & de alio eſt prohi-
bitus, cum ſit topice hora diſputationis, quanto magis ponere
eum in ſcriptis. nam non peruenit intelligentia vulgi ad tales
profunditates. &, cum diſputatur cum eis in hoc, deſtruitur diuinitas F
apud eos. quare diſputatio cum eis in hac ſcientia prohibita eſt, cum
ſufficiat in felicitate eorum vt intelligant in hoc id, quod poteſt perci-
pere intelligentia eorum. Quare lex, cuius intentio prima fuit docere
vulgus, non defecit circa intelligentiam harum rerum de Deo glo. ex
eo ꝙ ſunt in homine, ſicut dixit ipſe glo. Non erit tibi Deus alienus.
& dixit Qui non vident, nec audiunt. & dixit Oculos habent, & non
vident. ſed indiguit ad faciendum intelligere aliqua de Deo glo. aſsi-
milatione eius inſtrumentis humanis, vt dixit Manus eius fundauit
terram, & dextra eius menſurauit cœlum. Et hæc quidem quæſtio eſt
propria ſapientibus, quos dedicauit Deus veritati, vnde non debent
poni in ſcripturis, niſi in libris poſitis in via. demonſtratiua: & ſunt
quorum mos eſt vt legantur ſecundum ordinem, & poſt acquiſitionẽ
ſcientiarum aliarum, quæ impediunt multos homines a ſpeculatione
in eis modo demonſtratiuo, cum fuerint perfectæ creationis conuenię
tis cum paucitate reperiendi hanc creationem perfectam in homine.

Sermo

A Sermo autem de his rebus cum vulgo est, sicut qui dat potum veneno rum multis corporibus animaliũ, quibus sunt venena. nã venena sunt res appropriatæ: quia aliquod erit venenũ proprium alicui animali, quod erit nutrimentũ in alio animali. & sic est dispositio in opinionibus cum hominibus, s. ꝙ aliquãdo erit opinio, quæ erit venenum in aliquibus hominibus, & nutrimentum in aliis. & qui ponit ꝙ opiniones oẽs sint cõuenientes omnibus hominibus est, sicut qui ponit oia esse nutrimentũ omnibus hominibus. & qui prohibet speculationem ab eo, cui debet tribui est, sicut qui ponit cibos oẽs venena omnibus hominibus. & non est sic, sed est in eis aliquod, quod est venenũ aliquibus hominibus, & nutrimentũ aliis. & qui dat venenum ei, cui est conueniens, debet inculpari, licet fuerit aliis nutrimentũ. & qui prohibet venenum ab eo, cui est nutrimentũ, ita ꝙ moritur, debet ẽt ei inculpari. & secundũ hoc res debet intelligi hic. & ideo, cũ errãt praui, & stulti, & dant venenum ei, cui debet venenũ tribui, ita ꝙ sit nutrimentũ, debet Medicus conari in arte sua ad medendũ ei. Quare licitum est

B nobis loqui de hac quæstione in huiusmodi libro. & nisi esset hoc, nõ teneremus ꝙ liceret nobis. sed est rebellio expressa, aut ex rebus maxi mis factus in terris, & pœna exprimentium est scita in lege. Et, cum impossibile sit quin loquamur in hac quæstione, dicimus in ea, secundũ ꝙ requirit vis loquelæ de ea in hoc loco apud eum, qui non est assuefactus in rebus, in quibus debet se exercere ante consyderationẽ in hac quæstione. Et dicimus ꝙ, cũ Philosophi consyderauerunt in omnibus comprehensibilibus, inuenerunt ꝙ sunt dupliciter. aliquod. n. est comprehensibile sensu, & corpora existentia in se demonstrata, & accidentia demonstrata in corporibus illis: & aliquod comprehensibile in intellectu, & sunt quiditates rerum illarum sensibilium, & naturæ earũ, scilicet substantiæ, & accidentia. Et inuenerunt ꝙ ea, quæ habent quiditates, in rei veritate sunt corpora. Et intelligimus per quiditates corporum attributa reperta in eis, quibus corpora illa sunt in actu, & ap-

Via, q̃ Philosophi cõsyderauerũt, earũque qditates ac accidẽtia inuenerunt. Vide supra dispu. 3.

C propriata in aduentu alicuius actionis, & operationibus prouenientibus ex eis. Differunt autem hæc attributa ab accidẽtibus apud eos, q̃m inuenerunt accidentia res additas substantiæ demonstratæ existenti in se, indigentia quidem substantiis, in quibus existunt, & substantiæ quidem non indigent existentia eorũ in eis, s. accidentium. Et inuenerunt hæc attributa, quæ non sunt accidentia, non addita substantiæ, sed sunt ipsamet verificatio substantiæ demonstratæ, existentis per se: ita quòd, si imaginaretur ablatio illorum attributorum, auferetur substantia. Et sciuerunt hæc attributa in entibus demonstratis, scilicet corporibus ex operationibus vniuscuiusque corporis, ex corporibus illis eis propriis. exempli gratia quoniam ipsi comprehenderunt attributum, quo fuit planta, planta, ex operatione eius sibi propria: & attributa, quibus viuens est viuens, ex operationibus viuentis sibi propriis. & sic comprehenderunt ꝙ sunt in inanimatis formæ huiusmodi

sibi propriæ propter operationes inanimatorum sibi proprias. Deinde, cum consyderauerunt in his attributis, sciuerunt quod sunt in subiecto huius substantiæ. & cognitum fuit eis hoc subiectum ex conuersione entium demonstratorum ex specie ad speciem, & ex genere ad genus cum conuersione attributorum, & mutatione eorum. v.g. conuersio naturæ ignis ad aerem, cum aufertur attributum, ex quo prouenit operatio ignis. & est id, quo ignis est ignis ad attributum, ex quo prouenit operatio aeris sibi propria: & est id, quo aer appellatur aer. Et adduxerunt rationē etiam, quod reperiatur hoc subiectū, ex eo quod substantia demonstrata patitur ab alio: sicut assumpserunt rationem de operatione ex parte formæ. quoniam impossibile est vt imaginetur quod sit actio, & passio ex re, quæ sit vnius naturæ. Et crediderunt ex hoc quod omnia corpora agentia, & patientia sunt composita ex duabus naturis, agente, & patiente: & appellauerunt agens formam, & quiditatem, & substantiam: & appellauerunt patiens subiectum, fundamentum, & materiam. & patuit eis ex hoc quod ista corpora sensibilia non sunt corpora simplicia, sicut apparet sensui, nec composita ex corporibus simplicibus: cum omne corpus habeat actionem, & passionem. Et opinati sunt quod ea, quæ apprehendit sensus ex istis, sunt corpora demonstrata, composita quidem ex duobus istis: quorum vnum appellauerunt formā, aliud vero materiam. & id, quod comprehēdit intellectus ex istis, sunt formæ, quæ fiunt intellecta, & intellectus, cum abstraxerit ea intellectus ex rebus, quibus existunt, scilicet eo, quod appellauerunt subiectum, & materiā. & esse accidentium diuiditur intellectu in has duas naturas: licet subiectū eorū in rei veritate, scilicet sedes, in qua fuerint, sint corpora composita ex his duobus. Et, cum distinctæ fuerunt apud eos res intellectuales à rebus sensibilibus, & declaratū fuit eis quod sunt in sensibilibus duæ naturæ, quarum vna est potentia, alia vero actus, consyderauerunt quæ duarum naturarū præcedit aliam: & inuenerūt quod actus præcedit potentiam, cum agens sit prius acto. Et consyderauerunt in causis, & causatis. & finitur processus in eis ad causam primam, quæ est in actu, & est causa prima omnium causarum, & affirmauerunt quod sit actus purus, & quod in ea nihil sit potentiæ omnino. nam, si esset in eā potentia, esset causata aliquo modo, & causa aliquo modo, & non esset prima. Et, quoniam omne compositum ex attributo, & re, cui attribuitur, est in eo potentia, & actus, sequitur apud eos vt non sit Primum, compositum ex attributo, & eo, cui attribuitur. &, cum fuerit apud eos omne, quod est immune à potentia, intellectus, sequitur apud eos, vt Primum sit intellectus. Hæc est via Philosophorum conclusa breuiter. Si autem fueris ex hominibus perfectæ creationis dispositæ ad recipiendum scientias, & eris ex hominibus constantiæ, & ocii, iubeo profecto tibi vt incumbas libris Philosophorum, & scientiis eorum, ad hoc vt habeas id, quod est in libris eorum ex veritate, aut contrario eius. Si vero fueris ex eis, qui-

Passio ratio fuit inueniēdi subiectū: opatio vero formam.

D

E

F

A bus deficit vnum horum trium, iubeo vt incumbas dictis simplicibus legis, & non consyderes in his credulitatibus, quæ fiunt in Mauris. nam, si tu eris ex eis, non eris quidem nec ex hominibus veritatis, nec ex hominibus legis. & hoc est, quod mouit istos homines ad credendum quòd hæc substantia, quam inuenerunt, sit principium mundi, & quòd sit simplex, & quòd sit sciētia, & intellectus. Et, quoniam viderunt quòd ordo hic repertus in mundo, & partibus eius prouenit ex scientia præcedenti, determinauerunt quòd hic intellectus, & scientia sit principium mundi: quod fuit causa vt reperiatur, & vt sit intellectum. & hoc profecto est distans à primis notitiis, & rebus famosis, ita quod impossibile est vt exponatur vulgo etiam, & multis ex hominibus: & est prohibitum ei, cui est veritas patefacere hoc ei, cui non est via ad habendum veritatem. nam esset, ac si interfecisset eum. Appellant autem separatum à materia substantiam: quoniam inuenerunt definitionem propriam substantiæ, quòd est id, quod existit per se. &, cum primum sit causa omnis eius, quod existit per se ex

B entibus, ideo est dignius nomine substantiæ, & nomine entis, & nomine scientis, & nomine viuentis, & omnium rerum, quas influxit entibus, & præcipue, & quicquid est earum ex attributis perfectionis. Reliquum vero, in quo vituperauit iste vir hanc opinionem, est res, cui non est inspiciendum nisi à vulgo, & vilibus hominibus, & sunt quibus prohibitum est eis audire hunc sermonem. Et, cum dixit & quæ pulchritudo est enti simplici, non habenti quiditatem, nec verificationem, nec scientiam eius quod fit in mundo? nec eius, quod sequitur ex substantia eius, & prouenit ab ea? vsque ad finem sermonis, est sermo corruptus totus. Nam, si ipsi ponerent quiditatem remotam à subiecto, tunc profecto erit remota ab attributis, & non erit subiectum attributis, nisi esset in subiecto, & esset composita ex natura potentiæ, & natura actus. Et est habens

C quiditatem, quæ est simpliciter. & entia non erunt habentia quiditatem, nisi mediante ea. Et est ens scientię de entibus simpliciter: quoniā entia sunt intellecta, & reperta ex scientia eius de seipso, nam, cum fuerit ipsum causa quòd entia reperiantur, & sint intellecta, & sunt entia in quiditatibus suis, & intellecta propter scientiam eius, ergo ipsum est causa quòd quiditates eorum reperiantur, & sint intellecta. Philosophi autem negauerunt de eo quòd sit scientia eius de entibus, vt scientia hominis de eis, qui est causatus ab eis. ergo sciētia eius de entibus est in cōtrariū sciētię hominis, cū fuerit facta demōstratio de hac specie sciētiæ. att\=n secundū opinionem sectę Assarię nō habet oīno quiditatē, nec substantiam. quoniam esse substantię non habentis quiditatem, nec quòd ipsa sit quiditas, non intelligitur: licet quędam pars Assarię sectę opinetur quòd sit quiditas ei propria, qua discernitur substantia eius ab aliis entibus. & hęc quiditas apud Sophios est quod significatur per nomē Dei magni. Cum

Vnde ordo mundi.

Et plura & diuersa hic habētur quā in antiquo.

Quid separatū a materia

Intellect' primus habet quiditatē simpliciter: reliqua vero entia habēt quiditatem ea mediante.

autem dixit, iterum dicatur istis non euadunt à pluralitate cũ reductione eorũ in hanc vilipensionem. nam nos dicimus aut scientia eius est alia à substantia eius, aut est eadem. si dicitis ꝙ sit alia, ecce ꝙ est pluralitas. si vero dicitis ꝙ sit eadem, quæro quæ differentia est inter vos, & dicentem ꝙ scientia hominis de se ipso est ipsemet, est profecto sermo in vltimitate mollitiei, & debilitatis. & qui loquitur in eo est dignior hominibus verecundia, & vituperio: q̃m est inconueniens vt perfectũ remotum ab attributis innouationis, & mutationis, & diminutionis sit in denominatione diminuti, & mutabilis nam homo, ex eo ꝙ est quid compositum ex subiecto, & scientia reperta in hoc subiecto, necesse est vt sit scientia eius alia à substantia eius aliquo modo, vt dictum est, cum subiectum sit causa mutationis scientiæ, & substãtiæ. Et, quoniam homo est homo, & dignior omnibus entibus sensibilibus, propter intellectum copulatum substantiæ suæ, non ex seipso necesse est vt ille, qui est ex seipso intellectus, sit dignior omnibus entibus, & sit remotus ab omni diminutione, quæ reperitur in intellectu hominis. Et, cum dixit, si autem dicatur substantia eius est intellectus, & scientia, nec habet substantiam, & postea scientiam existentem in ea, dicimus ꝙ stultitia apparet in hoc sermone. nam scientia est attributum, & accidens determinans rem, cui attribuitur. Et sermo dicentis de nigredine, & albedine, & eo, quod existit ex se, & quãtitate, & quadratura, & trinitate ꝙ consistat in se, & sic in omnibus accidẽtibus, vsque ad & sic in aliis attributis, dicimus quòd malignitas, & fallacia magis videtur in sermone eius. quoniam declaratũ est, ꝙ reperitur aliquod attributum, quod est dignius appellari substantia, quàm substantia existens per se, & est attributum, quo hæc substantia, existens per se, existit per se. nam declaratum est ꝙ subiectũ huius attributi non est aliquid existens per se, nec repertum in actu, sed inest ei existentia per se, & esse in actu ex hoc attributo, & est in suo esse modo, quo sit recipiens accidẽtia, licet appareat in aliquo eius ꝙ indigeat subiecto in rebus, quæ mutantur. quia fundamentum in accidentibus est vt existant in alio: & fundamentum in quiditatibus vt existant in se, nisi id, quod euenit hic in rebus generabilibus, & corruptibilibus de indigentia quiditatum earum subiecto. & hoc profecto attributum est distantissimum omnium à natura accidentium: & assimilari apud eum scientiam, quæ est ibi accidentibus, quæ sunt hic, est in vltimitate mollitiei: & est quid debilius, & leuius sermone eius, qui dicit animam esse accidens, vt trinitatem, & quadraturam. Et hoc sufficiat in destructione huius sermonis totius, & debilitatis eius. Et appellatur hic liber Destructio simpliciter, non autem destructio Philosophiæ. O quantum est distans natura scientiæ a natura accidentis, & præcipue scientia primi glo. & cum fuerit in vltimitate distantię à natura, accidens est in maxima remotione indigentiæ subiecti.

Homo est dignior ceteris substãtijs sẽsibilibus.

A Nunc Auerro. vult respondere dictis Algazel. & primo proponit excusatio
nem eius. secunda ibi (Vnde redibimus.) incipit declarare veritatem de dictis
ab illo, inquit ergo. Dicimus nos, quod loqui de ipsius Dei gloriosi scientia, vi-
delicet tam de se, id est, scientia eius. quam de alijs scibilibus entibus, non li-
cet, immo prohibetur manifeste a legibus nostris scilicet, non modo dialetico,
seu topicali, sed etiam sophisticali, & maxime sup. prohibetur ponere in libris,
qui ad manus cuiuslibet peruenient. (Et quia vulgus, vt manifestum est.) Nunc
ponit quid iam sequitur ex illo, dicens, & quia vulgus, vt manifestum est, ne-
quit comprehendere veritatem talium ipsorum. scilicet, vulgarium, ruditateque
pro &, rerum subtilitate, ideo inducit eos ad insudandum, vt negligant pulchri-
tudinem diuinitatis: concludit illud, dicens, & ideo non sunt talia omnibus libe-
randa, multa enim incongrua possunt ex hoc oriri. Tunc dat differentiam in-
ter vias legis, & philosophiæ, dicens, & hæc est causa, quare via ponentium le-
ges differt, a via philosophorum, scilicet quia via legis simplex, & narratiua po
nitur: cuius rationem ait, namque pro quia, si forte demonstratiue loqui insuda-
uerint se, & vulgares obijcerent eorum auctoritatibus, id est, rationibus, & ex-
citarent dubia, & argumenta sophisticalia, igitur dicta verba legis essent in fi-
ne, id est, tandem in errore: vult ergo Auerro. quod lex debet poni sine ratio-
ne: quoniam, si poneretur cum ratione, ita quod tantum credatur propter ratio-
B nem, tunc vulgares, si responderēt illi rationi, forte crederent oppositum legis:
& istud dictum Auerro. est etiam verum secundum legem nostram: debēt enim
theologi tantū rationibus cōtra legē soluere, & non rationes apponere pro le-
ge. (Vnde valde.) & cū dixit hoc, cōmēdat dictū cōe, & dicit, vnde, valde sunt
laudanda verba dicentis, quod qui tradit vulgo, similis est ei, qui dat venenum
quibusdam corporibus quorundā animalium, videlicet, quod illud venenum fit
eis mortificabile: venena nāque sunt res relatiuæ, quia aliqua sunt venena ali-
cui animali, alicui vero sunt cibaria: vnde simile est de propositis dubijs cū vul-
go: & ideo semper decet dare cuilibet id, quod suę naturę competit. Debes sci
re, quod hic homo fatuus fuit quantum ad hoc, credit enim omnes leges esse da-
tas ab hominibus, vt Auicen. dicit 10. Metaphy. suæ cō. 2. & credit quod legis-
lator debet aspicere inclinationē populorū prouinciæ, & secundum eam pone-
re leges, sicut fecit Mahumetus, qui vidēs saracenos maxime inclinatos ad scor-
tum, concessit eis vxores innumerabiles, & multa mirabilia, quæ narrat in li-
bro sui noni ordinis, qui dicitur Alcoranus, & in hoc mentitur hic homo, immo
apparet propter hoc legē nostram non potuisse esse nisi ex Deo: in qua. n. lege
pręcipitur paupertas, castitas, & obedientia plusquā in nostra, sunt. n. contra in-
clinationē nostram hæc tria: & ideo, cū auctor nostræ legis vicit nos his, non po
C tuit esse nisi Deus: immo videmus Auicen. in com. suæ Metaphy. c. 7. deridere
Mahumet. ait enim, lex nostra, quā dedit Mahumetus, ostendit dispositionē feli
citatis. & miserię, quæ sunt secundū corpus, alia est promissio, quę attēditur se-
cundū intellectum & argumentationē demonstratiuam, vt prophetia approbat:
& hęc est felicitas, & miseria animarum, quæ probantur argumentationibus,
quāuis nostra estimatione debiles sint ad imaginandum eas, nunc propter cau-
sas, quas ego ostendam: sapientibus vero theologis maior cupiditas fuit ad con-
sequendam hanc felicitatem, quā felicitatem argumentorum, quę quāuis daretur
eis, tñ non attendunt eam, nec appreciati sunt eam in cōparatione huius felicita
tis, quæ est cōiunctio primę veritatis: hęc ille: vbi aperte dat intelligere illā legē
esse positā ad populi inclinationē magis quā ad veritatem, & hominum salutē:
ideo apparet aperte legem nostram esse veram, & ex Deo positam immediate.
(Et nos.) Nunc cōcludit causam, quare vult differre ab his alio modo, & inquit.
Et nos idcirco, quia in hoc libro cū philosophis veracibus intendimus licite lo-
qui, igitur est nobis de prędictis tractare hic latenter, alio enim modo est cauē
dum valde a nobis: & sic vult loqui hic cum difficultate, quoniā nō vult intelli-
gi a vulgaribus, sed tātū a peripatheticis. (Vnde redibimus.) Cū proposuit ex-
cusationē, nunc exequitur, & primo accepit quædam fundamēta, & inquit, vnde
redibimus ad propositū dicentes, qd peripathetici tractantes de omnibus cōpre-

Differētia inter viā philosophorū, & legis.

Permissio legis Mahumeti.

hensibilibus, inuenerunt comprehensibilia esse duobus modis, videlicet, pos- D sibilia sensibiliter, vt corpora indicabilia, id est, demonstrata indiuidua, & actualia existentia in eodem genere: est ergo vnum genus comprehensibilium sensibile, vt indiuidua demonstrata (Et comprehensibilia.) Nunc ponit secundum genus, & inquit, & comprehensibilia ab intellectu, vt sunt quiditates sensibilium eorum, & ipsarum naturæ, id est, formæ substantiarum sensibilium, & accidentium. Est ergo secundum genus comprehensibile quiditas rei sensibilis, siue accidentis, siue substantiæ: hoc est ergo vnum fundamentum Auer. quod, scilicet, comprehensibile est duobus modis, scilicet, sensu, & intellectu: sensu, vt indiuiduũ demonstratã: intelligẽtia, vt quiditas rei sensibilis. (Inuenerũt.) Nunc declarat quorũ est quiditas, quæ ab intellectu comprehenditur, & inquit, & inuenerunt dicti philosophi quod res quiditatẽ habentes secundõ veritatem sunt corpora id est composita ex materia & forma. (Et intẽdimus.) Posset quis ambigere, hæc diuisio non est sufficiens: quoniam sunt quædam, quæ non sunt substantiæ, nec accidens, vt sunt propria substantiarum. Cui respondet. d. & intendimus sub accidentis nomine de quibusdam denominationibus in eisdem corporibus existẽtibus, ex quibus, id est propter quæ dicta corpora actualia reperiuntur, id est propter quæ corpora composita sunt, & propter quæ præparantur, vt ab eis aliqua procedant corpora. Debes scire, vt accipitur secũdo perigeneseos, elementa, & mixta habere duplex esse, scilicet sensibile, & entitatiuũ seu quiditatiuũ. quantũ ad primum esse requiruntur qualitates primæ, ratione quarũ habent esse tale, & ratione quarum agunt & patiuntur. Secũdo modo non requiruntur, cum vt sic, abstrahant ab eis. vult ergo quod sub genere accidentis cõtineantur talia propria corporibus sensibilibus. (Et differunt) quia posset quis dicere, an illa sint absolute accidentia: soluit, & differunt hæ denominationes ab accidentibus apud philosophos, eo ꝙ accidentia sunt res additæ super substantiam indicatam, id est demonstratã per se existentem, id est indiuiduũ, & dictæ denominationes non sic se habent, immo ipsæmet idem sunt quod substantiæ rerũ indicatarũ, id est demonstratarũ per se existentium. Et, quia huiusmodi dispositiones nõ sunt idẽ secundũ rẽ ipsis substantijs, statim se limitat, & ait: itaq;, si imaginaremur remotionẽ dictarõ denominationum, subiectũ totaliter remouetur, est ergo ibi identitas inseparabilis, & non identitas essentiæ: & in hoc errãt multi, qui credũt subiectũ, & propriũ esse vnã rẽ: & est error maximus & in Metaphy. destruitur: patet ergo qualiter nõ sunt absolute accidẽtia, sed quodammodo. (Et inueniemus.) Nũc ponit artẽ, qua huiusmodi denominationes insunt, vel reperiuntur inesse subiectis, & inquit, & inueniemus veritatẽ harõ denominationũ, quæ rebus indicatis reperiuntur, id est quæ rebus demonstratis insunt ab operibus cuiuslibet corporis. Verbi gratia, repertũ est ab eis, quare plãta sit vegetatiua: ratione, videlicet cuiusdã operis sibi proprij, vt est vegetare: F similiter, de animalibus ex quibusdã proprijs operibus cuiuslibet eorũ reperitur sup. proprium eius, & eodẽ comprehẽderunt formas brutorum, videlicet ex virtutibus, & actionibus proprijs ipsorum in eis: modus ergo est ex operationibus proprijs rebus: propria enim operatio arguit virtutẽ propriã: & hæc est denominatio, quæ competit substantiæ per se. (Amplius.) Nunc dat artẽ inueniendi, qualiter huiusmodi dispositiones sint substantiæ rerũ, & inquit, amplius inueniebamus, ꝙ hę denominationes sunt in subiectis earũ substãtię: ostẽdit.n. hoc. d. & hoc inuẽtũ fuit ab eis ex cõuersione dictarũ denominationũ, vel permutatione entiũ de specie ad speciẽ, aut de genere ad genus: vt permutatio naturę [illegible] ad aquã, videlicet quia remota denominatione, i. proprio accidẽte, ex aqua fit ignis, & ab eodẽ accidente proprio post procedit opus igneum, qm ignis [illegible] igni lignum, &c. Patet ergo nunc ars inueniendi huiusmodi propria accidentia esse substantias corporum.

Quæstio. SED IN HIS est locus quæstionis: quoniam, vt dictum est primo Physicorum, Impossibile est accidens vnius esse substantiam alterius, hic, quod vere est nulli accidit; quomodo ergo huiusmodi propriæ qualitates possunt esse substantiæ elementorum, cum sint accidentia in istis? Præterea, Auer. declarauit

Elemẽta, & mixta habẽt duplex esse.

A in 5.Physi.commen.10.huiusmodi qualitates non esse substantias elementorum: hic autem dicit totum oppositum. In ista quæstione fuit opinio Alexan. vt narrat Auer.5.Physi.commen.10.scilicet quod qualitates primæ in corporibus mixtis sunt accidentia, in elementis sunt substantiæ.huius autem rationem dixit Alex.quoniam Aristo.in prædicamentis dixit, q substantiæ nihil est contrarium in lib.autem de generatione, vt in 2. tex. commen.49. dicit q ignis est contrarius aquæ.& terra aeri:modo hoc non potest verificari, nisi ponendo q huiusmodi qualitates sunt substantiæ elementorum,& non substantiarum mixtarũ. Pôt hęc opinio adhuc probari:quoniam, vt Auic.inquit in epistola de causa & causato.causa est id,ad cuius esse sequitur aliud:sed ad esse harũ qualitatũ sequitur elementum,& ad remotionem remouetur: ergo in prima figura qualitates illæ sunt causa elementi: vel igitur agentes,vel formales,vel finales, vel materiales,non agentes, vt dictum est in disputatione tertia:nec finales, cũ sint deteriores:nec materiales,cũ subiectum sit materia accidentium.4. Met.cõ.2.formales igitur,& per consequens substantię:qm̃ forma,vt dicetur in hoc loco,dicitur substantia eius,cuius est forma, Præterea omne illud, per cuius variationẽ res variatur ĩ nomine & definitione,est substãtia illius, vt Auer.inquit.1. Phy. cõ.73.& in 1.cap.de substãtia orbis.sed, per variationẽ qualitatũ primarũ elementa variantur in nomine,et definitione:ergo sunt substãtię elementorũ.Pręterea,omne illud,per qđ res naturalis exit in ꝓpriã operationẽ, est forma eius:
B quia,vt dicetur statim,actio facit scire formã,passio materiã: & hoc dictũ est.8. Meta.com.12.sed per huiusmodi qualitates elementa exeunt in suis ꝓprijs operationibus,vt dictum est in lib.de generatione, & de sensu & sensato: ergo , vt prius. Pręterea illud, per quod res definitur', est substantia rei definitę: sed Aristo.docet 2.perigeneseos definire elemẽta per huiusmodi qualitates primas: ergo hmõi qualitates sunt substãtię elementorũ: istę ergo possunt esse rationes, quibus Alex forte credidit illã positionẽ,quã sibi imposuit Auer. ibi Auer, autẽ 5.Phy.com.10.cõtradicit huic opinioni,vt inquit,impossibile est, vt aliquid in aliquo sit de aliquo predicamẽto,& in alio de alio,ita q calor sit in hoĩe de qualitate,& in igne substantia. Impossibile ergo est vt calor sit qualitas mixti, & substantia elementi. Pręterea, Arist.in lib. de sensu dixit. nullã substantiã esse principiũ immediatũ suæ operationis:sed calor est principiũ immediatũ operationis ignis:ergo calor nõ est substantia ignis. Confirmatur,dicit.n.q ignis agit,inquantũ calidũ,& nõ inquãtũ ignis:modo qđ dicit ly ignis?non materiã, vt dicit Arist. quia reduplicatio illa nihil esset.ergo formam. Propter hęc Io. Iand.1.Phy.opinatus est hãc non fuisse opinionẽ Alex. inquit.n.verecundum enim est tãto philosopho,& sic subtili,sicut fuit Alexã. attribuere talẽ errorem manifestũ,q qualitas sit substãtia:hęc.n.propositio est immediata , nulla qualitas est substantia,vt dicitur primo poste. sed oĩs qualitas est qualitas: ergo nulla qualitas est substãtia:arguitur ergo sic:nulla qualitas est substãtia.omnis forma substãtialis est substãtia:ergo in primo secũdę:nulla forma substãtialis est qualitas.q autem istam rationẽ ignorauit Alex.nõ credo,quãuis quasi oẽs loquentes de hac materia vsque nunc, dixerint istam fuisse opinionẽ eius:ecce, quomodo Io.palam detestatur Auer,quem visus est sequi semper. Sed hic bonus homo nihil.d.q enim illa fuerit opinio Alex. apparet ab eo aperte in lib. de sensu. cap.de sapore.particula illa.Si igitur aquę esse est in frigiditate,&c.vbi mouet quæstionem, & soluit,& in solutione ponit opinionẽ eius, & Io. tantũ accipit verba quæstionis & tacuit verba solutionis,vel propter maliciam,vel quia accepit ab alio,qui non vidit Alex.& tu vide eũ:& noluit adducere verba eius, quoniam ego posui illa in tractatu de substantia orbis, quem scripsi multis diebus. Pręterea,quid dicit iste homo:nonne Themi. est maioris auctoritatis q̃ ipse? attamen ait.5.Physi.sic. huic occurrit Alex. conceditq; nonnullas ignis qualitates esse qualitatibus aquę contrarias,frigiditatem caliditati, & humiditatem siccitati:nec tamen, ex eis accipi vult, vniuersum ignem esse aquę contrarium:quippe quę nõ ex qualitatibus tantũ,sed ex alijs quoq; corpusculis constent ecce q Themistius refert quasi verba formaliter Alex,in lib.de sensu,c,

Quid sensit Ioã. de opiniõe Alex.

Cõtra Io,

dicto. quomodo ergo Ioan. præsumpsit dicere illud? propter quod verecundetur D
hic homo, qui parum, aut nihil sciuit. licet præsumpsit scire: opinio ergo Alexan. est, vt dicit Auer. & The. sine dubio. Et, postquam impugnata est opinio Alexan. superest modo declarare mentem Auerr. in huiusmodi quæstione.

Pō Auerr. Dupliciter elemētū pōt capi.

Vbi debes scire quod elementum potest dupliciter accipi: vno modo in se, & quo ad esse eius: alio modo, quo ad nos, prout scilicet a nobis cognoscitur, & intelligitur: primo modo, adhuc elementum potest accipi vt habet esse quiditatiuum, & substantiale: alio modo, vt habet esse naturale & tertio, vt habet esse operatiuum, videlicet vt agit & patitur: si secundo modo, vel intelligitur actu physicali, vel actu metaphysicali. His habitis, dicendum quod si elementum consideratur quo ad esse quiditatiuum in se: vt sic, qualitates non sunt essentia, neque pars essentiæ elementi, immo tota essentia elemēti, vt sic, erit forma, & deferens essentiā erit materia, vt declaraui superius: & sic verificatur dictum Auerro. 5. Physi. commen. 10. vbi contra Alexan. dixit qualitates non esse formas elementorum, & 8. Metaphysi. commen. 5. vbi ostendit huiusmodi qualitates non esse substantias elementorum. Si autem consideratur, quantum ad esse naturale, vt sic, qualitates sunt substantiæ seu essentiæ elementorum: quoniam, quantum ad esse philosophicum & naturale qualitates sunt principia essendi naturaliter eorum, eo quia ipsis ablatis aufertur substantia eorum, & ipsis positis ponuntur substantiæ elementorum: immo, sic sunt propria elementorum: & E
elementa intenduntur & remittuntur secundum intentionem & remissionem harum qualitatum, vt 3. Cœli. dicit, commen. 67. & sic potest verificari dictum eius hic. & 3. Cœli. commento. 30. 31. & 32. vbi ait. Deinde, post hæc perscrutabitur de qualitatibus, & quantitatibus eorum, id est quæ est substantia elementi, & si sunt corpora, & quæ corpora sunt, & quorum sunt elementa. Deinde perscrutabitur de qualitatibus eorum, per quas sunt elementa: ecce, quomodo ponit elementa esse per huiusmodi qualitates, & illas esse substantias elementorū.

Nota.

Tertio dico, quod si considerentur elementa, quantum ad esse actiuum & passiuum, vt sic, qualitates sunt naturæ & formæ naturales elementorum, eo quia sine huiusmodi qualitatibus elementa non possunt operari nec actiue, neque passiue. quoniam, vt dicitur in lib. de sensu, ignis non agit inquātum ignis, sed inquantum calidus: & sic verificatur dictum Aristo. 2. Perigeneseos, vbi dixit elementorum differentias esse qualitates tangibiles: si vero considerentur quo ad nos, vt sic, dicendum quod qualitates sunt quiditas, vel differentiæ elementorum, quoniā non possunt intelligi a nobis quo ad differentias proprias, ideo vtimur qualitatibus loco illarum, vt dicit Auer. 5. Physi. com. 10. & 8. Meta. com. 5. & in lib. de substātia orbis: si vero cōsiderentur consideratione Metaphysica. s. inquantū substātię sunt: vt sic, sola forma & materia est principiū es- F
sentię & quiditatis, immo forma, vt dixi. solū. Dicendū ergo. quod qualitates sunt vno modo formę, seu essentię elementorū, siue substātię, alio modo naturę elementorū, alio modo quiditates, seu differētię elementorū. sunt quidem formę, seu substantię, seu essentię, prout habēt esse elementa per illas in esse naturali. sunt quoque naturæ, prout elementa habent agere, vel pati propter illas. sunt tertio quiditates, & differentiæ, prout definitur a nobis philosophica, & naturali definitione: & sic colligendo dicta Auer. quædam cum quibusdam, verificabuntur illa, quæ inuicem repugnare videntur.

Solutio ad argumenta Alexan.

Ad argumenta pro Alex ad primū dicendum, quod elementa sunt contraria, non quo ad substantias pure quiditatiue sumptas, sed quo ad qualitates: & est solu. Auer. in 5. Phy. cō. 10. & in primo de substantia orbis. Ad secundum, respondet Auer. 5. com. 8. Meta. d. & igitur aufertur mediante calore, non primo, neque per se, sed mediante ablatione formę ignis: sicut, qū aufertur risibilitas, aufertur homo, sed nō primo, sed mediante ablatione rationabilitatis: et sic per idem patet ad tertium formaliter. Ad quartum solutio patet: sunt. n. qualitates de esse elementorum prout agunt, vel patiuntur, vt dicebā. Ad quintū solutio Auer. fuit dicta, quod nō ponuntur tanquam differētię, sed prout sunt vicinę differētijs proprijs, & prout elementa considerātur consideratione philosophica, & naturali: & sic patet solutio quęstionum &

A opi. Auer. opus est ergo, vt ad sermonem eius veniam, ipsum, vt prius exponen do. (Vnde patet quod ipsi) Habitis his, conducit modū, quo materia inuenitur, et modū, quo forma, & inquit, vnde patet quod ipsi sumpserunt signum subiecti, i. materię ex passionibus, sicut signū formę reperiūtur ex actionibus, cuius rōnem apponit. d. impossibile est. n. quod actio, & passio ab vna & eadē re procedant. & sic apparet illud dictum in. 8. Meta. com. 12. vbi positum est quod actio fecit scire formam, transmutatio materiam. Et debes scire, vt capitur. 9. Meta. com. 3. quod materia per se patitur corruptiue. i. est subiectum per se corruptionis, forma aūt per accidens rōne materię: dictum ergo Auer. intelligi debet de actione, & passione corruptiua, qm̄ de actione & passione perfectiuis, & æquiuocis sa. tis possibile est idē agere in seipsum, vt patet de forma materiali, quę prout est forma, agit, prout est in materia, recipit motum, vt patet. 3. cœ. cō. 28. & 4. cœli. cō. 22. & 8. Phy. com. 40. & sic patet dictum hoc. (Quare definitiue.) Iterum ex hoc conducit aliud. d. quare definitiue posuerunt φ oīa corpora ex duabus naturis. s. ex agente, & patiente. s. ex materia, & forma componuntur, & statim exponit terminos. d. nuncupatur. n. agens forma, et quiditas, & substantia: & patiēs appellatur subiectum, elementum, & materia. dr̄ quidem agens forma, prout est principium operationis. dr̄ quiditas, prout est principiū intelligendi rem. dr̄ substantia, seu essentia, prout est principium essendi. dr̄ quoqꝫ patiens subiectū, put B subest accidentibus, & dispōnibus, & formis. dr̄ elementum, prout in ipsum resoluitur compositum. dr̄ materia, prout manet in re composita. (Et apparuit eis.) Nunc probat illud correlarium, & primo proponit illud. d. & apparuit eis φ corpora sensib lia. i. gn̄abilia & corruptibilia non sunt simplicia, et specialiter appa ret ad sensum de illis, q̄ minus videntur, videlicet de corporibus simplicibus. i. elementis esse composita: & apponit rōnem. d. quodlibet nanqꝫ corpus simplex actionem & passionem habet. & huic addo istam maiorem. & oē habēs actionē & passionē est corpus cōpositum, ergo quodl bet corpus sensibile est corpus cōpositum. (Præterea opinantur.) Nunc verificat illud, quod a principio accepit d. preterea sup. apparet φ verum est id, quod opinātur. s. φ id, quod de predictis duabus naturis ad sensum comprehensis ex materia & forma compositis tm̄ ab intellectu comprehenditur, est forma: cuius rōnem dat, d. quia formę sunt intelligibiles semper, & intellectus. i. res intellecte, q̄n separantur a subiectis earū ab humano intellectu. i. q̄n fiunt vniuersales per remotionem conditionū materiæ. Et debes scire, φ materia ēt intelligitur, sed non per se primo. cum non intelligitur nisi in analogia ad formam, vt declaratum est in libro Phy. id ergo, quod per se, & proprie intelligitur, est forma: quoniam illa est proprie & per fundamentū vniuersalitatis, vt. d. Auer. primo Meta. com. 27. & 17. & alibi. (Similiter.) Nūc C vult loqui de accidentibus, & inquit, similiter esse accidentium diuidit in intelle ctu ad has duas naturas, id est, ad materiam & formam. ponit tamen differentiā aliquam. d. licet subiectum verum, & proprium eorum sit corpus compositum ex predictis duabus naturis, scilicet materia & forma.

Materia p se est subiectū corruptionis forma vero p accidens.

Materia nō intelligit ni si per analo giam ad for mam.

Secunda.

SED, IN HOC est locus questionis non paruus. ait. n. Auer. accidens non habere materiam, nisi compositam, & per consequens rm̄ materiam in qua, & non ex qua fit. Hoc & dictis eius, & rationibus oppugnare vr̄. Dictis quidē, qm̄ 3. de Anima. cō. 5. & . 14. ait. φ nulla intelligentiarum est liberata a materia, preter primam: eum igitur quodlibet accidens sit quęlibet intelligentia compositus, quodlibet accidens erit in materia. & nullum eorum liberatum a materia. Preterea. 12. Meta. com. 17. & 25. vult φ forma simplex, & liberata a materia subiectum non possit esse. cū igitur multa accidentia sint subiecta: vt quantitas, & alia, ergo &c. Preterea. 7. Meta. com. 35. voluit φ si mathematicalia abstrahāt a materia sensibili, non iā a materia intelligibili: ergo, cum mathematicalia sint accidentia, oportet accidentium concedere aliquam speciem materię. Rationibus quoqꝫ: qm̄ oīs forma educta de potentia materiæ habet materiam, ex qua fit, vt manifestum est per se. 8. Meta. cō. 15. Sed accidentia sunt formę, quę educuntur de potentia materię, cū non ex nihilo creentur, vt constat ergo accidentia materiā habent ex qua fiunt. Preterea omne generabile & corruptibile dea

bet esse compositum ex materia & forma, vt Auer. pluribus cōmē. octaui. s. 78. D 79. & . 83. & . 12. Meta. cō. 10. & primo cœli, cō. 20. & alibi demonstrat. accidētia maxime sensibilia sunt gñabilia & corruptibilia, ergo sunt cōposita ex materia & forma. hoc ergo, quod hic. d. Auer. & dictis, & rōnibus opponere vī quare, &c. Oppugnat ēt eis, q̄ dicit Arist. 9. Meta. vbi voluit ꝙ ois forma simplex est tm̄ actus, & non potentia. cū igitur accidens est forma simplex, erit tm̄ actus. In oppositum est, quod Arist. dicit. 8. Meta. vbi ait. nec quęcunq; itaq; natura quidem, non substantia vero non est his materia, Sed quod subijcitur substātia, puta quę cā eclypsis? quę materia non est, sed luna, quę patitur: vbi Auer. com. 12. illius partis inquit, & accidentia, quę sunt naturaliter istis corporibus, quæ non habent materiam, quæ sit in potentia, non indigent materia tali, sed indigēt materia, quę sit subiectum tm̄. s. in actu: vt cā eclypsis materialis. eclypsis enim non indiget vt fiat materia in potentia, sed luna est causa materialis. videtur: ecce, quō snia Auer. hęc est sententia Arist. & quō sermones sui reperiuntur inui-

Pō Ioā. cem concordes. Circa istam quęstionem, Io. Iand. in quęstionibus suis. 5. Meta. maxime. q. 15. opinatus est vniuersaliter in subiectis, & accidentibus realem cōpositionem ex natura generis, & natura differentię realiter, & secundum rē distinctis: quorum vna est natura potentię passiuę, & altera natura actus. V. g. albedo componitur ex natura coloris, tanquā ex potentia receptiua, & natura differentię, quę est disgregatio visus, dico naturas diuersas secundum rem. Hoc aūt E non vrrificat nisi in speciebus generis vniuoci, quod dicit propter intelligentias, & corpora cœlestia, quæ apud ipsum, secundo & primo cœli. non componitur ex natura gñis & differentię, quia non sunt eiusdem generis vniuoci, vt dicit Auer. secundo cœli. cō. 49. Ex his sequitur, ꝙ quęlibet forma p̄dicamētalis secundum opinionē huius hominis est cōposita ex duabus partibus realiter distinctis: quarum vna est tāquam materia, & altera tanquā forma: vel vna tanꝙ potentia, & altera velut actus. Pro hac opinione possunt induci rōnes eius, quæ quia fere oēs tales sunt, ideo breuitati adhęrens sub silentio transeo. vide tamen illas loco prędicto. Sed hęc opinio, vt vides, & contra Arist. & contra Auer. esse videtur: vt per dicta horū colligere satis potes. Et ēt rōnibus oppugnare vī

Impugnatio multum. Primo: qm̄, tunc accidens pure sumptum posset per se generari, & corrumpi contra Arist. 5. Phy. & primo de genera. & consequentia satis patet: quoniam habet per se receptiuum aliud a subiecto, & per se formā & aliam a forma subiecti: ergo sibi respondet proprius terminus a quo, & proprius terminus ad quem, & proprium subiectum, & per cōsequens oīa necessaria ad veram, & simpliciter generationem. Secundo arguitur sic. illud, quod est totale & immediatum principium agendi, non potest esse cōpositum ex duabus partibus, quarum vna sit potentia, & altera actus: qm̄, tunc non primo ageret, sed per partem, quæ F esset in eo, vt actus: sed declaratum est in lib. de sensu, ꝙ accidens est principium immediatum agendi, & non substantia, vt ēt Auer. consentit. 7. Meta. cō. 31. & 12. Meta. com. 18. ergo accidens non pōt esse compositum ex duabus partibus, quarum vna est tanquam actus, & altera tanquam potentia. Ideo, apud Auer. aliter dicendum: qm̄ eo modo accidentia habent materiam, quo modo generantur: sed generantur nō simpliciter vt principalia, sed vt supposita, vt dicit Auer. non enim generatur albedo, sed albū, vel albus homo. & ideo. 12. Meta. cō. 26. maxime vult Auer. exponendo magistrū eius, ꝙ principia. 10. Prędicamentorū sunt eadē omniū secundū proportionē, & non secundū genus, vel speciē. forma enim, & priuatio, & materia, ita vt dicit, reperiuntur in. 9. Prędicamentis, sicut in substantia: licet sit differentia, qm̄ in substantia reperiuntur primo & per se. in alijs prędicamentis. 9. cum attributione & proportione. forma enim primo et p se dicitur de substantia, attributione & secundo de accidente. similiter priuatio primo & per se dr̄ in substantia, secundo & attributione in priuatione accidentis. similiter materia primo & per se dr̄ in materia substantiæ, attributione, & & secundo de materia accidentium: ergo, sicut forma in substantia non generatur, sed compositum: ita, nec accidens supradictum in principali significato, scilicet vt albedo generatur, sed album, vel homo albus: &, sicut homo habet tria

A principia, ita proportionaliter album tria, scilicet forma, priuatio, & materia. ve
rum, sicut generatio non dr̄ primo, nisi in substantia, ita principia primo sunt in
substantia. Quod autem ista sit intentio Arist. patet. 7. Meta. tex. com. 26. 22. &
27. vbi declarauit ꝙ non sit forma, vt sphęra, neq; æs, sed ænea sphæra. Prę-
terea, primo Physi. tex. com. 50. inquit, & est vna quantitas in omni genere
vno, & per hoc probat in substantia esse vnam quantitatem, & cuiuslibet quan
titatis est vnum subiectum, vt post subdit, et 10 cō. 9. genera sioi genera entis, in
quolibet est vna quantitas, & vnum subiectum. Pręterea, postquam conclusit
ibidem numerum principiorum, & illa esse in quolibet prędicamēto, statim post
tex. com. 62. dicit, multi pliciter aūt, cum dicatur fieri, & horum quidem non sim
pliciter fieri, sed hoc aliquid fieri: simpliciter aūt fieri solum substantiarum est,
secundum quid aliorum, manifestum est ꝙ necesse est subijci aliquid quod fit. et
en in quantū, aut quale, & ad alterum, & qn̄, & vbi fiunt in subiecto aliquo. ec-
ce, quomodo Arist. plane ponit tria principia in accidentibus, licet non primo,
sed secundario & consequenter. & secundum quid, vt patet. Pręterea. 5. Physi.
postquam diuisit mutationem, inquit. ex non subiecto quidem igitur in subiectū
mutatio secundum contradictionem generatio est. alia quidem simpliciter sim-
plex, alia vero quędam cuiusdam: vt ex non albo in album, generatio quidem
huiusmodi est. Idem potest accipere primo perigeneseos pluribus textibus, sci-
B licet commen. 11. commen. 18. commen. 20. Pręterea, secundo perigeneseos
ponit ęternorum, & omnium generabilium esse eadem principia numero. s. tria,
quę exponit Auer. ibidem. com. 51. vide. cum igitur. 10. prędicamenta sint gene
rabilia & corruptibilia, oīum erunt tria principia numero, licet differunt modo
dicto. cū igitur ita sit, apparet peccatū Io. Ian. & veritas Auer. hic. Ad argu-
menta ad oppositū. Ad primū dicendū, quod quodlibet accidens habet materiā.
qn̄, si sumitur vt suppositū. i. in concreto, habet materiā tanq̄ partem eius, non
quidem per se, sed p accidens, vt dictū est. Si capitur, vt principale, adhuc habet
materiā ex qua fit, & in qua inducitur. ex qua fit quidem nō tanquam ex parte,
sed tanquā a principio, ex quo extrahitur: in qua inducitur vero, vt in subiecto.
modo nulla intelligentia habet materiam aliquo istorū modorum, ideo accidēs
quomodocunq; sumptū est cōpositius intelligentia. Ad secundā pōt multiplici
ter dici. pro nunc dicendum, accidens esse subiectū accidentis non vltimum, sed
proximū & cū hoc habet materiā diuersimode, prout diuersimode intelligitur.
Ad tertiā dicendum, ꝙ per materiā intellectualē forte intelligit substantiā, vel
forte aliud: sed quōcunq;, illud non obstat nobis, vt manifestū est intelligenti.
Ad rōnes, ad oēs insimul apparet sol. qm̄ forma accidentalis non per se gn̄atur:
sed, si gn̄atur, cōpositum gn̄atur. & . i. cōpositum, vt dixi, & habet principia tria
C numero proportione eadē cum tribus principijs substantię., vt patet. Etiam patet,
quo huiusmodi non sunt formę simplices, habent enim materiam, & in qua, &
ex qua: non quidem ex qua fiunt tanquā ex aliquo sui, nisi sumant vt supposi-
ta, & concreta: & totum hoc visum est. Venio ergo ad principium, vnde incoe-
pit sermo. (Declaratis igitur.) Cum hęc dicta sunt, inducit alia fundamenta, &
inquit, declaratis igitur istis, procedunt vlterius speculari quæ dictatum duarū
naturarum alteram præcedit, & inuenerunt ꝙ actus pręcedit potentiam: cuius
rationem dicit, prout agens pręcedit actū. i. effectum. quia, vt sit, agens pręcedit pas
sum, vbi recipitur effectus. Et declaratū est loco eius, ꝙ actus pcedit potentia tē
pore, & natura, & definitione: ꝙ quidē pręcedit natura. i. perfectione, & defini-
tione. i. notitia manifestum est per se. Sed an pręcedit tēpore, est locus quęstio-
nis: qm̄ actus primus, vt Deus, est prior actus quā potentia noua, sed nō est prior
tēpore potentia æterna. cum ęternū nihil pręcedat tempore, vt declaratum est
disputatione prima. Dicendum ergo, quod aliqua propositio est vera per se, quę
alio modo est falsa p accidens. V. g. quocunq; motu dato potest dari velocior. est
enim vera per se, vt dicit Auer. 6. Phy. commen. 15. quæ tamen est falsa de mo-
tu cœli, & alijs. sic dico. capiendo ergo actum per se, & potentiam per se, sub
rationibus vniuersalibus, & prius, & posterius. Similiter hæc est vera per se,
actus est prior potentia tempore, attamen descendendo ad potētiam ęternam, &

Solutio argumentorū principaliū.

Actus præcedit potentiam.

Dubitatio.

Solutio.

actum nouum, vel ęternũ per accidens falsatur. V.g. hęc est vera, oẽ animal põt videre, cũ cuilibet inquantũ animal cõpetat, attamen talpa animal non põt videre & sic ad formã dicendum ꝙ actus pręcedit potentiã tẽpore per se, licet per accidens non sit ita. hęc est solutio Auer. formaliter. com. 57. 8. Phy. vbi verificans qũo motus gñationis pręcedit alterationem tempore, inquit, secundũ igitur hunc modũ dixit Arist. ꝙ motus gñationis pręcedit alios motus, & ꝙ motus alterationis pręcedit gñationem per accidens, econtra aũt vult gñationẽ pręcedere alterationẽ per se. vide. Sed dices, oẽ per se est de oĩ. si igitur hęc est per se actus pręcedit potentiã tẽpore, ergo de oĩ potentia. Dicendũ, ꝙ illud debet intelligi respectu inferiorũ per se. hęc. n. est per se, oĩs homo põt esse musicus, & tñ forte hęc est falsa, surdus põt esse musicus: qm̃ homo surdus non est suppositum per se hoĩs, sed per accidens. sic in proposito. hęc potẽtia est suppositũ per se potentię, vt hęc, non tñ vt coniuncta ęternitati, qm̃, vt sic abstrahit a supposito per se: sicut, licet hic hõ sit per se inferius ad hominem, non tñ homo albus. & ideo aliquid cõpetit per se homini, non tñ homini albo. competit. n. per se rõnale, non tñ homini albo, cum enti per accidens nihil per se competat, cum non dicat rationem in se vnam. 5. Meta. (Deinde conati.) Nunc accedit ad aliud fundamentum, & dicit. deinde conati sunt speculari de causis, & causatis, & induxit eos inuestigatio ad cãm primam actualem, quę cęteras oẽs causas entium superexcellit. Ex hoc conducit correlarium, & inquit, quare oportet ꝙ sit purus actus, & nullatenus potentiam retineat. quod probat. d. si. n. aliquo modo potent ã teneret esset necessario causata quodãmodo, & cã alio modo, ergo non esset prima. consequentia prima declaratur: qm̃ oẽ eus in potentia est duobus modis. s. per cõpositionem realem, sicut composita gñabilia, vel per compositionẽ imperfectionis eo modo, quo quęlibet intelligentia excepta prima est composita, vt dicebã. modo compositum primo modo generatur gñatione physica. cõpositum primo modo ergo habet agens. Iterũ compositum secundo modo est causatum, eo quia ab altero dependet, ratione cuius dependentię quandam imperfectionem habet. vnde dr̃ compositum ergo iterum habet causam, ergo, si prima cã haberet potẽtiam, non erit prima: qm̃, siue primo mõ, siue secundo mõ habet potentiam, semp habebit cãm priorẽ: ergo non erit prima. (Et quia.) Conducit, & aliud. d. & quodlibet purum, & nudum a potentia apud philosophos est necessario intellectus, ergo oportet quod prima cã sit intellectus, cum sup. sit purum & nudũ a potentia vt dicebatur. & syllõ componitur sic oẽ purum & nudum ab ipsa potentia est intellectus, prima cã est pura & nuda a potentia, ergo prima cã est intellectus. inquit, mõ hęc est summatim epinio philosophorum, & addit ꝙ qui vult de istis clarius informari, concurrat ad abundantiam librorum peripatheticorum. (Prælibatis ergo) Adhuc conducit aliud theorema, & dicit. prælibatis ergo his, q̃ mouerunt philosophos ad opinandum ꝙ principium mundi. s. prima cã sit simplex, & purus intellectus, coacti fuerunt dicti sapiẽtes inuestigare de ordine mũdi, & dixerunt sup. ꝙ ordo huius mundi procedit ex parte ipsius primæ causæ a scia, cum illa scia sit principium mundi, & dat sibi. i. mundo esse. & dico sup. ꝙ illa scia est ordo intelligibilis, ad cuius instar factus est ordo mundi sensibilis, & dicit. & hoc, sine dubio totaliter. i. hoc modo est difficilis comprehensionis: propter quod, non est mirũ si non ingreditur cor vulgarium, cũ & subtiles. i. solertes viri vix possunt illud rarissimum. i. tenuissimum lumen prospicere, & quanto minus vulgares. (Amplius ola.) Nunc finaliter concludit causam erroris eius. d. amplius ola verba huius hoĩs relicta, in quibus reprehendit philosophos de prædicta opinione non sunt nisi ambages, ad complacendum vulgaribus & rudibus hominibus, fingentibus legem seruare. Et tunc statim soluit argumentũ secundũ. d. ergo, qñ ipse dixit, qualis est gloria entis simplicis sine quiditate, & absque scia eius quod ab eo procedit, & c. istud fuit secundum argumentum. Cui respondet. d, dicimus quod sunt verba erronea, & absurda. cuius rõnem ait. si. n. philosophi posuerunt quiditatem eius esse nudam a subiecto. i. a materia, ergo est necessario denudata a denominationibus. i. ab accidentibus. cuius rationem dicit. non. n. põt esse subiectum denominationum nisi essentia eius fuerit composita

Dubitatio.
Solutio.

A ex natura potentiæ, et natura actus. concludit ergo propositum. d. ergo prima cã est quiditas absoluta, & oĩa alia a prædicta quiditate habent quiditatem. i. com. posita sunt ex quiditate, & habẽte quiditatem. Tunc, hoc habito ostendit quõ intelligit. d. & dicta prima cã est ens sciens oĩa entia absolute. cuius rationẽ apponit. d. entia nanq; esse habent sup. in ea, & sunt intelligibil a, put ipse seipsum scit. i. eodem modo, quo ipse intelligit se: qm̃ Deus intelligendo se, & esse eius intelligit alia, & esse aliorum: cum esse ens primo sit eius, secundario aliorum, vt dixi sæpe. & tunc concludit. d, postquã igitur vltima cã est, igitur entia habent esse in ea, & sunt intelligibiles res ab eo, & ab ipsius scientia sup. causam. ergo est cã dupliciter. s. esse prædictorum, & quod illa sint intelligibilia, ergo cã essendi & intelligendi illa. Ad probationem rationis inquit, & philosophi negant quod scientia Dei in entibus sit simul scientię humanę in esse. cuius rationem dicit. scientia enim humana causatur ab entibus, ergo scientia Dei in entibus opponitur humanæ scientiæ, prout est causa entium, vt dictum est sępe. (Rursus id.) Nunc accedit ad soluendum aliud, & primo recapitulat vim argumenti. Et sermo eius manifestus per se. (Dicimus nos.) Soluit argumentum, & primo ait, dicimus nos ꝙ in istis verbis ostendit, aut suam fatuitatem, aut prauitatem: quod declarat. d. declaratum est enim quod quædam denominationes sunt digniores de nominari a substantialitate. i. dignius dicuntur substantia, quam accidens: qñ

B sup. substantia denominata est per se existens, & in actu, id est purus actus, immo in hoc casu denominationem tm̃ existentiam habent in seipsis, vnde modus essendi huius denominationis totum contrarium se habet ad modum accidentiũ: licet de quibusdam denominationibus videtur quod indigent subiecto, V. g. in rebus permutabilibus, i. generabilibus & corruptibilibus. & dat rationem. d. radix nanq; accidentium est, quod ab alijs habeant sustentationem et quiditatem. natura. n. accidentis est inesse, sustentantur autem per se, id est sunt autem substantię nisi id, quod interdũ rebus generabilibus & corruptibilibus accidat, quarum quidditates indigeant subiecto, i. materia accidentis: ergo accidens substantiæ compositæ est alteri inhærens, sed substantiæ simplici est substantia: & tunc ait, & ideo hæc denominatio valde differt, & distat a natura accidentium, cum sit æquiuoce dicta. ergo qui scientiam Dei spernit, quia assimilatur naturæ accidentium, summe excæcatus est, aut prauiter homines intendit deuiare a via veritatis. Sed dices, quod vere est nulli accidit, & econtra quod alicui accidit nulli est substantia: sed scire est accidens homini, ergo non potest esse substantia in Deo. Dicendum, ꝙ scire, cum est homini accidens, illud idem numero, vel specie, vel genere nulli est substantia, attamen illud met æquiuoce, vel analogice põt esse in Deo substantia: quoniam scientia non dr̃ vniuoce de scientia nostra

Dubitatio. Solutio.

C & ipsius Dei, vt bene dicit Auer. immo nostra causatur a rebus, ideo est accidẽs. illa est causa rerum, & ideo est substantia. Sed dices, saltem habet modum accidentis. Dicendum, quod accidens secundo habet esse. est enim non de intellectu eius, cuius ponitur, & aduentitium & super addens aliquam perfectionẽ illi. primum habet, prout non est prædicatum essentiale & quidditatiuum. secundum habet, prout subiectũ est imperfectum, & limitan generis. substantia enim, cum sit limitati generis, id est non continet accidentis perfectionem totaliter secundum omnem modum, vt sic accidens aduenit ei. dico ergo quod accidens, s. scientia, prout est accidens in Deo habet primum modum: quoniam, non est de formali intellectu essentiæ & quidditatis primi, cum non sit prædicatum primi modi de Deo, vt etiam concedit Auer. 12. Meta. com. 39. vide ibidem. Vt vero secundo modo consideratur, sic transit in essentiam Dei, cum essentia illa sit velut pelagus omnem perfectionem continens, vt perfectio est: ideo ibi accidens non habet rationem aduentitij, & sic patet qualiter aliquo modo habet modum accidẽtis, & alio modo nõ. Et sic cõsummata est expositio sextæ disputationis.

Replica. Solutio.

DE DESTRVCTIONE SERMONIS EORVM, QVOD PRIMVM IMPOSSIBILE EST VT COMMVNICET CVM ALIO IN GEnere, & separetur ab eo differentia aliqua:& quod non dirigitur ad id verificatione intellectus diuisio in genus, & differentiam.

ALGAZEL.

IT Alga. Et determinauerunt in hoc, & ędificauerunt supra id, ꝙ cum non communicetur cum alio in re generica, non separatur ab ea in re differentiali. ergo non erit ei definitio. nam definitio fit a genere, & differentia, & quicquid non habet compositionem, non habet definitionem, & hæc quidem est species compositionis. Et existimauerunt ꝙ sermo dicentis ꝙ in eo, ꝙ ęquatur causato primo, cũ sit ens, & substantia, & causa alterius, & separatur ab eo in alio, abſq; dubio non est cõicatio in genere, sed est comunicatio in consequenti vniuersali. Et est quidem differentia inter genus, & consequens in rei veritate, licet non differant in vniuersalitate, vt scitum est in Logicis. nã genus substantiale est vniuersale dictum cum responsione quid est, & ingreditur in quiditatem rei definitę, & notificat substãtiam eius. esse.n. hominem animal, ingreditur in quiditatem hominis, s. vita, & est genus: esse vero genitum, seu creatum est quid consequens ei, a quo non separatur omnino, sed non ingreditur in quiditatem, licet fuerit consequens vniuersale. & scitur hoc in Logicis scientia vera, quę non latet. Et existimauerunt ꝙ esse non ingreditur omnino in quiditatem rerum, sed est relatum quiditati, aut copulatum, quod non fuerat, vt res innouatę, cœlum, aut quid superueniens, postquam non fuerat, vt res innouatę. ergo communicatio in esse non est cõicatio in genere, sed communicatio eius, ex eo ꝙ est cã alterius, sicut sunt alię causę, est cõicatio relatiue, & consecutiue, & non ingreditur etiam in quiditatem. nam principium, & esse non facit vnumquodq; eorum consistere substãtiam, sed consequuntur substantiam post constitutionem substantię per partes quiditatis eius. & non est communicatio in eo, nisi communicatio in consequenti vniuersali, quod sequitur substantiam cõsecutionis eius, non autem in genere. quare non definimus res, nisi per constituentes

A eas. si vero definimus per consequentes, erit descriptio ad discernen-
dum, non ad formandum veritatem rei. nam non dicitur in definitio-
ne trianguli ꝙ est is, qui habet tres angulos ęquales duobus rectis, li-
cet hoc fuerit consequens vniuersale omnibus triangulis, sed dicitur ꝙ
est figura, quam circundant tria latera. Et sic est cōmunicatio in eo ꝙ
sit substantia. nam esse substantiam est ꝙ sit ens non in subiecto: ens
autem non est genus. cum. n. copuletur ei aliquid negatiuum, & est ꝙ
non sit in subiecto, non fit genus constitutiuum: sed, si copulentur ei
consequentia eius, & dicitur ens in subiecto, non numeratur quidem
genus per accidens. nā qui scit substantiam ꝑ definitionem eius, q̄ est
quasi descriptio eius, & ꝙ est ens non in subiecto, non scit ꝙ sit ens,
quanto magis vt sciat ꝙ sit in subiecto, aut non in subiecto. sed, cum di
cimus in descriptione substantię ꝙ est ens nō in subiecto, intelligimus
ꝙ sit verum ꝙ reperitur ens non in subiecto, & non intelligimus ꝙ sit
ens actu dispositione abstractionis: ergo non est communicatio cum
B eo commicatio in genere, sed communicatio per constituentes quidita-
tem est communicatio in genere, ducens separationem postea cum dif-
ferentia. Primum vero non habet quiditatem, nisi esse necessarium.
nam esse necessarium est natura verificationis eius, & quiditas eius in
se est ei, & non alteri. &, cum necessitas in esse non fuerit natura vera,
& quiditas in se, nisi communicet cum alio, et non separatur ab eo
differentia specifica, ergo non habet definitionem.

Hęc est septima disputatio: & vr̄ mihi quod problema istud hic inducitur per
se, adeo ꝙ nullā continuationē habet ad pręcedentes, nisi in materia. qm̄ oēs di-
sputationes dictę de Deo loquuntur, & cum ista de Deo loquatur, inquantū hęc
illis continuatur, inquantū circa idē subiectū, vel materiā eandē litigitur, cōti-
nuatio aūt penes formā non apparet: sed, quia problema istud est vtile ꝑpter se,
ideo & si continuatione careat, ipsum exponā continuatum ad pręcedentia. Pri
mo ergo inducit, vt solet, verba Alg. deinde dicta abscindenda abscindit, & cō
seruanda conseruat, inquit ergo, ait Alg. manifestum est quod philosophi cōue-
niunt in hoc, & super hoc, q̄d dicunt, fundant se dicētes. ꝙ postq̄ ipse Deus nō
C cōicat cū aliquo in genere, neq; differt ab eo. i. ab aliquo in differentia, ergo nul
li habet definitionē. & dat rōne n. d. definitio nanq; ex his constituitur: cōponi
tur ergo ratio hoc modo. oē definibile cōmunicat cū aliquo in genere, & differt
ab aliquo in differentia. sed Deus non cōmunicat cū aliquo in genere, neq; dif-
fert ab aliquo in differentia. tunc apponit conclusionē. d. ergo id, quod nequit de
finiri aliquo modo, est Deus benedictus. (Et, si forte.) Nūc inducit obiecta cōtra
hoc, & inquit; & si forte aliquis arguit eis, d. quod prima cā cōmunicat cū primo
causato, inquantū est ens, & inquantum est substantia, & inquantum ambo sunt
cā alterius, puta generabilium & corruptibilium, hęc enim est vera, prima causa
est ens, sicut ista primū causatū. s. intelligentia prima est ens. nūc hęc est ēt vera,
prima causa est substantia, sicut hęc primum causatum est substantia. & hęc pri
ma causa est causa alicuius, et primū causatum est cā alicuius, quia tertij causati,
vel quarti, vt patet. ergo ens, substantia, & cā sunt vniuersalia illis, vel igitur ge
nus, vel differentia, vel proprium, vel accidens, vel species, & dici non possunt
species, nec aliquod aliorum nisi genus, relinquitur ꝙ quodlibet eorū genus est
illorum. & hoc volunt contra philosophos. Similiter addit, & differt ab eo in
aliquo sine dubio: quod, pro tanto dicit, quoniam si apparet conuenientia mani-
festa est differentia, ergo habent genus, & differentiam, ergo primus motor est
definibilis. (Ipsi respondent.) Inducit sol. philosophorum, vbi debes scire,

ꝙ differentia eſt inter genus,& conſequens: qm̄ genus prædicatur per ſe primo D
de eo,cuius ponitur genus: vt aīal de hoīe , & equo : ſed conſequens,.i.accidens
eſſentiale p̄dicatur per ſe ſecundo mō de eo , cuius eſt: vt riſibile de homine.di-
cunt ergo ꝙ illa diuiſio verificatur pro proprio,qm̄ ens,cā,& ſubſtantia nō ſunt
genus,neq; ſpecies,neq; differentia,neq; accidens , ſed conueniens,.i.accidens
ꝓprium,& eſſentiale.& hoc primo dicit,ſecundo probat. ibi ſecunda. (Opinati
enim.) Inquit ergo.ipſi reſpondent ꝙ hęc communicatio non eſt in genere,im-
mo eſt in quodam conſequenti vniuerſali,& inquit,& maxima differentia eſt in-
ter conſequens,& genus:qm̄ proprium,& genus ſunt duę ſpecies vniuerſalis di-
ſtinctę,licet iuxta vniuerſalitate non differant , vt in logicalibus dictum eſt.qm̄
vniuerſale dr̄ de quinq; vniuerſalibus, velut genus de ſuis ſpeciebus . ergo pro-
prium,& genus non differunt in ratione vniuerſalis,cū in illa cōiceant. Ad for-
mā ergo dicendum,ꝙ neq; ſunt genus, neq; ſpecies , neque ponitur differentia,
neq; accidens,ſed quintū vniuerſale, quod eſt proprium, ſeu conſequens , quod
idem eſt.(Opinati enim.)Nunc probat ſolu.& tria facit prout de illis tribus ap-
probat ſolu . inquit.n.pro qm̄ philoſophi , vt Auic.opinati ſunt quod entitas eſt
quid relatum ad quiditatē modo cuiuſdam conſequentis inſeparabilis,aut ſepara
bilis. Et debes ſcire, vt ſuperius diſputaui, ꝙ Auic.opinatur,quod eſſe diſtingui

Eſſe diſtinguitur ſcdm rē ab eſſenſia ſecūdum Auicen.

tur ſecundum rē ab eſſentia,immo ſit accidens ei,ſiue ſeparabile, ſiue inſepara-
bile,pro nunc non curo:quod accidens non eſt formaliter & intrinſecum quid, B
ſed tm̄ adueniens ei,& ideo inquit, hic Alg. ꝙ philoſophi opi-
nati & eſſentiæ,ſed tm̄ adueniens ei,& ideo inquit, hic Alg. ꝙ philoſophi opi-
nati ſunt ꝙ entitas eſt quid relatum ad quiditatem,.i.eſſentiam.i.quoddā adue-
niens eſſentię modo cuiuſdam conſequentis ſeparabilis , vel inſeparabilis. ergo
illa;quę in entitate ſui in eſſe cōmunicant,in genere non cōmunicant,ſed in acci
dente proprio vel ſeparabili , vt vides , (Similiter dici.) Nunc approbat ſolu.
quantum ad ſecundum di. ſimiliter dici poteſt de communicatione cauſali , vult
dicere ꝙ cā non eſt genus,ſed conſequens vniuerſale vtriq; commune.cuius ra-
tionem dicit,cā enim quid relatum eſt, & conſequens, id eſt accidens attributū,
quod non ingreditur quiditatē.i.eſſentiam in primo modo dicendi per ſe, ꝓpter
inquit,& ideo n ſunt duę res,quę in cauſalitate communicarent, autem pro ſed;
non propter hoc in genere communicarent, cum cā non ſit genus, ſed accidens
proprium.(Et ſic ſimiliter.) Nunc approbat ſolu. quantum ad tertium,& ait,&
ſic ſimiliter dici poteſt de ſubſtantia vult dicere ꝙ non ſit aliq̄uinq;,ſed tantum
accidens proprium,quod declarat di.eſſe enim quoddam ens per ſe ſubſtantia in
telligitur,quia haber eſſe non in ſubiecto.modo habere eſſe non in ſubiecto,&
eſſe ens per ſe non eſt genus , ergo duæ res communicantes in nomine ſubſtan-
tiæ,non communicant in genere,immo in quodam conſequente inſeparabili.et
tunc concludit propoſitum.d.patet paret ergo ex præmiſsis,ꝙ ipſe Deus deſint F
vt nequit:& hęc eſt opinio philoſophorum.

A V E R O E S.

Dixit Auer. Hęc eſt ſumma eius, quod recitauit nomine Philoſophorum in hoc ſermone, & in eo eſt veritas, & falſitas. Cum autem dicunt quòd Primum impoſsibile eſt vt communicet cū alio in genere, & ſeparetur ab eo differentia , ſi intelligunt per genus, quod dicitur vniuoce,eſt verum.& ſic differentia, quę dicitur vniuoce,quoniam omne, quod eſt huiuſmodi , eſt compoſitum ex forma vniuerſali,& particulari.& hoc eſt id, cui reperitur definitio. Si vero intelligunt per genus genus dictum per prius,& poſterius, reperitur ei genus,et eſt ens exempli gratia,aut res,aut eſſe,aut ſubſtantia . & iam erit ei definitio ex hac ſpecie definitionis . nam talibus definitionibus

vtimur

A vtimur in scientiis, vt dicitur in definitione animæ quòd sit perfectio corporis naturalis, organici. & sicut dicitur in definitione substantiæ ꝙ est ens non in subiecto. Attamen istæ definitiones non sufficiunt in notificatione rei, sed faciunt ad dirigendum ex hoc ad vnũquodq; eorum, quæ ingrediuntur sub talibus definitionibus, & ad imaginationem eius cum eo, quod est ei proprium. Cum vero dixit nomine Philosophorum ꝙ nomen entis significat de substantiis rerum consequens vniuersale, eius est sermo falsus. nam declarauimus hoc in multis locis, & nemo eorum dixit hoc, nisi Auicenna tantum, quoniam, cum est inconueniens apud eum vt sit genus dictũ vniuoce, & est inconueniens quoque apud eum vt sit nomen æquiuocum, existimauit ꝙ sit nomen significans consequens vniuersale rebus. & quicquid dixerint de substantia, sequitur de consequenti, licet consequens non dicitur de eo cum responsione quid est. Vlterius, si significaret consequens rerum, aut significaret hoc consequens vniuoce, aut æquiuoce, aut consecutiuo alio. Si significaret vniuoce, quęro quomodo reperi-
B tur accidens, dictum vniuoce de rebus diuersis in substantia. & puto ꝙ Auicenna concedit hoc. & est falsum, quoniam erit rerum diuersarum aliquid, quod est vniuocum, & vnum, non ex eo quòd res illæ diuersæ conueniunt in vna natura. nam sequitur necessario vt sit consequens vnũ naturæ vnius, sicut actio vna prouenit etiam à natura vna. & cum hoc fuerit falsum, ergo nomen entis significat de rebus substantias propinquas ad inuicẽ. & aliqua in hoc perfectior est alia. quare res, quarũ esse est tale, esse in eis est primum, quod est causa aliorum, quæ recipiuntur in hoc genere. ver. g. cum dicimus calidum dicitur secundum prius de igne, & posterius de rebus calidis. & quod dicitur secũdum prius de eis, & est ignis, est causa vt alia sint calida. & sic est in intellectu, & principio, & substantia, & similibus nominibus, & plurimæ naturarum eius, quod comprehendit scientia Diuina, sunt huius generis, & nomina talia reperiuntur in substantiis, & reperiun-
C tur in accidentibus. Quod autem dixit de descriptione substantiæ nihil est. sed ens est genus substantiæ, assumptum in definitione eius eo modo, quo assumuntur genera harum rerum in definitionibus earũ. et iam declarauit hoc Alpharabius in libro suo de demõstratione. & id, quod est apud Philosophos, est dignius hoc. Auicenna autem errauit. quoniam, cum ipse vidit ꝙ nomẽ entis significat verum idiomate Arabico, & quod significat verũ significat accidens proculdubio, sed in rei veritate significat verificationem intellectorum secundorum, s. rationabilium, existimauit ꝙ, cum vtuntur eo translatores, significat hoc idem. & non est sic, sed intelligunt per id translatores significare id, quod significat nomen substantiæ, & rei. * Et iã declarauit hoc Auiyesa in libro nominum, & notificauit ꝙ vna causarum errorum euenientium in hoc est, quoniam nomen entis est in figura deriuati, & deriuatum significat accidens. Attamen in rei veritate est in radice

Ens nõ põt esse dictum vniuoce vt putauit Auicen.

Error Auic. de ente.

Hucusq; antiquus tex.

idiomatis deriuatum. sed quoniam translatores non inuenerunt in idiomate Arabico vocabulum significans id, quod diuidunt Antiqui in substantiam & accidens, & potentiam & actum, scilicet vocabulum, quod sit prima radix, & non deriuatum, ideo protulerunt aliqui eorum per nomen entis, non quod intelligatur de eo deriuatum, quod significat accidens, sed id, quod significat nomen substantiæ, & est nomen artificiale, non autem idiomaticum. Et aliquis eorum propter dubium, quod euenit in hoc, decreuit vt proferat rem, quam intelligit idioma Græcum dicere de eo, proferens per dictionem entis id, quod significat copulam prædicati cum subiecto. quoniam vidit quod hoc est propinquius significationi huius rei. & vsus est loco nominis entis nomine esse. sed ipsum etiam est diuersum ab hac dictione aliquo regimine, quod non reperitur in Arabico. quare inclinauit alia secta ad nomen entis. ens vero, quod est verum, est cuius intelligentia est diuersa ab intelligentia quiditatis. & propter hoc aliquis potest scire quiditatem, & non sciet esse. & hoc est aliud à quiditate in composito de necessitate. Attamen ipsum, & quiditas in simplici est idem, non autem id, quod significauerunt translatores per nomen entis. nam est ipsamet quiditas. Et, cum dicimus quod entis aliquod est substantia, & aliquod accidens, debet intelligi per ens, id, quod significant translatores & est significatio dicta per prius & posterius de substantiis rerum diuersarum. Et, cum dicimus ꝙ substantia est ens, debet intelligi id, quod intelligitur de vero, & sic etiam, cũ intelligimus de interrogatione famosa apud Antiquos. & est an ens est vnum, aut plura. & est de qua loquitur Arist. cum Parmenide, & Melisso ex Antiquis Primo Physicorum. & non debet intelligi de hoc, nisi id, quod significat substantiã. si enim ens significaret accidens in subiecto, erit sermo dicentis quod ens est vnũ contradicens sibi ipsi. & hoc totum est manifestum ei, qui assuetus est in libris Philosophorũ. Et, cum compleuit adaptare sermonem eorum, incœpit dubitare eis.

Arabes non habẽt nomẽ ꝙ diuidatur in substãtiã & accidẽs.

Quid intelligamus p ens et quõ dicatur de entibus.

D B F

Nunc Auerroes respondet, & proponit intentum, dicens, dicimus nos quod hæc sunt verba Algazel, nomine philosophorũ narrata, sed quædã sunt vera & quædã erronea. (Id enim, quod dicit.) P̨ proposito intento ostendit illud, dicens: id enim, quod dicit, scilicet, quod Deus nequit communicare cũ aliquo in genere, & in differentia differre: si intelligũt de genere id, quod dicitur vniuoce, dicimus quod est verũ, & similiter si intelligunt de differentia vniuoca: cuius rationẽ apponit. d. quodlibet namq;, quod sic se habet, cõpositum ex vniuersali forma & particulari, & tale definitur certissime: potest igitur ratio sic cõponi. omne compositum ex forma vniuersali, & forma particulari põt definiri: sed omne existens in genere vniuoco, & differens differentia vniuoca est cõpositũ ex forma vniuersali, & forma particulari: ergo omne existẽs in genere vniuoco, &c. est definibile. (Sed si.) ostẽdit quõ est verũ aliquo modo. d. sed, si intendit de genere genus dictũ analogice, tunc habet genus vt ens, aut res, aut substantia, & tunc concludit: ergo hoc modo, idest, analogice potest definiri, & multotiens tales definitiones sunt in artibus specialibus, vt dicitur in definitione animæ, quæ est perfectio corporis physici organici. Ponit tamen differentiam inter huiusmodi definitiones. d. veruntamen tales definitiones, seu denominationes,

A id est, descriptiones secundum veritatem non sufficiunt ad cognitionem veri-
tatis, sed dirigunt valde ad cognitionem rerum ignotarum: eo quod propriet,
id est, propinquior est eis: & sic patet differentia inter definitionem analogicā,
& vniuocam, eo quod vniuoca totam essentiam rei declarat, & perfecte, ana-
logica non patet. (Sed id, quod.) Nunc ostendit aliud, in quo peccat. d. sed id,
quod narrat nomine philosophorū, videlicet, quod istud nomen eius significa. cō
sequens vniuersale in subiectis rerū, id est, accidēs essentiæ, dicimus quod sunt
verba erronea, vt declarauimus in pluribus locis, immo quod plus est, hæc opi-
nio tantum ab Auicen. reperitur, non autem ab alio philosopho, ergo. sup. non
debet induci nomine peripatheticorum. (Amplius.) Nunc transit ad reproban-
dum aliud, dicens. Amplius id, quod dixit de descriptione substantiæ, nihil est:
quod declarat. d. quia esse genus substantiæ sup. analogum, & sumitur in sua
definitione illo modo, quo rerum genera analoga sumuntur in ipsarum defini-
tionibus, vt habetur ab Alpharabio in suo libro de demonstratione: ergo esse
non est accidens substantiæ, & per consequens illa fuit satis bona definitio.
Adducit tamen opinionem Auicen. d. sed Auicen. in hoc errauit, prout opinatus
est quod hoc nomen, scilicet, ens in arabica lingua in eo, quod est verum, id est,
prout conuertitur cum vero, significat accidens sine dubio secundum veritatem,
scilicet, tunc cum hoc sit vniuersale. Cōcludit igitur non est de eo vlterius mirā-
dum, sup. cum ipse solus id dicat, & ideo redeamus ad propositū, dimittentes ip-
B sum tanquā non dignum reprobari a nobis. Quomodo quidē differat esse ab
essentia, superius determinatū est: quomodo autem omne cōpositum ex genere,
& differentia vniuocis cōpositum sit ex forma vniuersali & particulari, licet
sit dictum a me in libro, de substantia orbis, & in expositione mea. 12. Meta-
phy. attamen posterius in dubijs, & solutionibus sequentibus dicam. Pro nūc
autē volo declarare quid sit genus vniuocū, & quid genus analogū: vbi debes sci- Quid genus
re, vt dicit Auer. secundo Cœli com. 49. quod sicut species est duplex vniuoca. vniuocum,
& æquiuoca. ita genus duplex, vniuocum, & æquiuocum, genus vniuocū est no- & analogū.
men prædicās de pluribus ordine quodam notando suppositū ab vna forma seu
natura, sed vna ratione mentali omnibus illis cōe: & hoc inquit Arist. 7. Physi-
cam dicit, sunt quædā æquiuocationum, aliæ quidem multum distantes: vt. gra-
tia exēpli, canis cœlestis, & canis marinus, & canis latrans, quæ adeo distant,
quod solum in nomine sunt conuenientia. Aliæ vero habentes quandam simi-
litudinē: vt substantia, & accidēs, quæ habēt nomen cōmune, & ordinē essentia-
lem depēdentiæ vnius ad alterū. Aliæ vero proximæ aut genere, aut similitudi-
ne. V. g. vt homo, & leo, quæ habēt nomē vnū, & rationem seu conceptū vnū,
a quo sumitur illud nomen, & habent habitudinem perfectionis, & imperfectio-
C nis inuicē: quia homo perfectior est leone. Ex hoc sequitur quid est genus vni-
uocū, quid æquiuocū: est enim genus vniuocum nomē conueniens pluribus se-
cundum vnam rationem formalem, cui nulla forma correspondet in re ordinā-
tis secundū perfectionē & imperfectionem: genus analogum, seu æquiuocum est
nomen cōe pluribus ordinatis secundū causam & causatum essentialiter, cuius
nec forma, nec ratio illis est communis, vt patet in æquiuocis secundo modo di-
ctis. Quod autē genus sit hoc modo, vt dixi, lucidus vir Themistius in primo de
anima ca. 4. pulchre explanauit: & tu vide verba eius, quia multū loquitur. Sed Dubitatio.
dices, Auer. 12. Metaphy. cō. 14. ponit differentiā inter vnitatē materiæ, & gene
ris: & vult quod vnitas generis sumitur ab vnitate formæ: vnitas materiæ ab
vnitate priuationis. Præterea, dicit Auer. primo Meta. cō. 27. circa finē, quod
intentiones vniuersales, quas intus cōprehendit, sunt formæ, ergo generi corre-
spōdet aliquā formā. Idē ibidē cō. 18. inquit, genus est aliud a materia: genus. n.
est forma vniuersalis, &c. ecce, quō opponitur dictis. Ita ponit. 5. Metaphy. com-
men. 5. in fine vide. & iā dixit hic definitionem componi ex forma vniuersali
& particulari, ideo dictum istud videtur remotum ab intentione Auer. propter Ioan. Iand.
hęc Ioan. Iandonus, generi dixit correspondere vnam formā diuersam a formis
specificis: sed de hoc ego locutus sum in quæstionibus meis de anima, & in libro
de substantia orbis, & in expositione. 12. Metaphy. vbi cōtradixi Ioāni in par-

te: & quia de hoc faciam quæstionem forte in fine huius disputationis, vel vbi melius locus occuret, non amplius immorari volo, sat sit mihi, aperuisse, locúq; monstrasse pro nunc. D

ALGAZEL.

AIt Alga. Hæc est intelligentia opinionis eorum. & sermo contra eam est dupliciter interrogatio, & destructio. interrogatio autẽ est vt dicatur eis hæc est narratio opinionis, quæro vnde sciuistis hoc esse falsum in Primo? adeo ꝙ ædificastis super illud remotionem secundationis, quoniam dixistis quod Deus non debet communicare cum alio, & separari ab eo in aliquo: & id, in quo est aliquid, quo communicat cum alio separatur ab eo, est compositum, & compositio in eo est falsa.

Nunc Algazel vult inducere deductionem apud illos philosophos, qualiter Deum esse compositũ est impossibile, & inquit, ait Algazel, ad hoc, id est, illud, quod nomine philosophorũ diximus. i. ergo Auer. narraui: & sic dicimus quod petendum est ab eis qualiter scitis, quod hoc sit impossibile in ipso Deo glorioso, s. ipsum esse in genere: quod exponit. d. ita quod possitis dicere quod Deus non decet, vt communicet cum aliqua re in aliquo, & differat ab ea in alio: hoc ergo petit cur, scilicet, istud sit impossibile. (Hoc tamen probatum.) Cui respondet modo nomine philosophorum dicens, possetis tamen dicere hoc esse probatum a nobis hoc modo, scilicet, quia sequitur ex hoc Deum esse compositum. Cuius rationem ponit. d. illud namque, quod duo talia habet, scilicet quod communicat cum aliquo, & quod differt ab eo, est compositum: huic maiori addatur minor: sed per te Deus communicat cum aliquo in genere, & differt ab eo in differentia: ergo Deus est compositus ad minus compositione aliqua, quæ Deo omnino repugnat, & est incompossibilis. E

AVEROES.

AIt Auer. Iam dixi ꝙ hoc sequitur propter communicationẽ, quæ reperitur ex parte generis dicti vniuoce nõ autem ex parte generis dicti secundum prius & posterius. &, cum ponitur cum Deo Deus in gradu Primi in Deitate, tunc erit nomen Dei dictum de eis vniuoce. ergo est genus. & oportet vt diuidantur abinuicem aliqua differentia, & erit quilibet eorum compositus ex genere, & differentia. Philosophi autem non concedunt de ente antiquo aliquam communicationem in genere omnino. Si vero dicitur de eo secundum prius, & posterius, necesse est vt prius sit causa posterioris. F

Deus nullo pacto cõmunicat in gñe cũ aliquo.

Aueiroes limitat dictum eius, dicens, dicimus nos quod hoc. i. Deum esse compositum, sequitur communicationẽ necessario ratione generis vniuoce prædicatis, non autem analogice, vt superius dictum fuit: quare, non oportet amplius iterare, nec replicare. Vnde bene valet, hoc communicat cũ aliquo in genere vniuoco, & differt ab eo differentia vniuoca, ergo est compositum: sed non valet de genere & differentia analogice dictis, vt dixi. Ad propositum, modo Deus, & entia mundi communicant in genere, & differentia æquiuoce dictis: & ideo non sequitur Deum esse compositum.

A
ALGAZEL.

AIt Alga.contradicens eis.Et dicimus hæc species compositio-
nis vnde scitis ꝙ sit falsa? & non est ratio de hoc, nisi sermo re
citatus nomine eorum de ablatione attributorũ, & est ꝙ cõ-
positum ex genere,& differentia aggregatur ex partibus. & , si possi-
bile esset alicui partium,aut omnibus esse absque alia, erit ipsa neces-
sarium in esse,alia vero non erit necessarium.&, si non est verum esse
partium præter aggregatum,& aggregati præter partes,erit totũ cau-
satum,indigens alio. & iam locuti sumus de eo in attributis, ꝙ hoc nõ
est falsum in cessatione emanationis.& demonstratio non infert nisi
cessationem emanationis.Magnificationes autem, quas falso inuene-
runt de necessitate attributi necessarii in esse, hoc quidem non demõ-
strat,ratio. &, si esset necessarium in esse id, quod dixerunt ipsi, & est
ꝙ non sit in eo pluralitas,tunc non indigeret inconsistentia eius alio:
B igitur non est probatio de affirmatione necessarii in esse, sed probatio
de cessatione emanationis causarum. & hoc est, cui respondemus in
attributis.& est in hac specie magis manifestum. nam diuidi aliquid
in genus,& differentiam non est sicut diuidi aliquid in attributum, &
id,cui attribuitur.nam attributum est aliud à substantia, & substan-
tia alia ab attributo.& species vero nõ est alia à genere omnimode.&,
quotienscunque nominamus speciem,nominamus genus cum addi-
tione &, cum nominamus hominem non nominamus nisi animal
cum additione rationis. Igitur sermo dicentis an humanitas sufficc-
ret absque animalitate est, sicut sermo dicentis an humanitas sufficiat
in seipsa,cum includitur cum ea aliquid aliud. & hoc remotius est à
pluralitate,quàm sit attributum,& id,cui attribuitur. Et quæro quo-
modo erit falsum, vt cesset emanatio causatorum ad duas causas,qua-
rum vna est causa cœli,& alia causa elementorum, aut vna est causa
C intelligentiarum,& alia causa corporum omnium,& erit inter ea dif-
ferentia in re,vt est differentia rubedinis,& calidi in eodem subiecto,
quæ differunt re, absque eo quòd ponatur in rubedine compositio ge
neris,& differentiæ,modo, quo recipit separationem, sed, si fuerit ei
pluralitas,est species pluralitatis,quæ non ingreditur in esse substan-
tiæ:quæro quomodo hoc erit falsum in causis? & cum hoc declarabi-
tur eos non posse remouere duos Deos agentes.

Nunc Alga.proponit loqui de compositione Dei, & primo proponit hoc, d.
Ait Alga.dicens philosophis,qualis est apud vos demonstratio ad remouendũ
compositionem ab ipso Deo.est ergo interrogatio, qua possunt via philosophi
auferre a Deo compositionem.(Nisi id,quod.)Ponit viam, vel opinionem pro
philosophis.d.nisi id,quod asseritis de remotione denominationum a Deo,qualẽ
dicat,quod via philosophorum non est valida, nisi tantum quando probant in
Deo non esse compositionem ex substantiæ denominationibus, idest acciden ti-
bus attributis, & sic argumentum illud de genere, & differentia non valet.
(Quodlibet.n.compositũ.) Attamen licet ita sit,adducit viã de cõpositione ex
genere,& differentia,& dicit,quodlibet enim compositum ex genere, & diffe-

rentia conſtituitur ex partibus illis:tunc arguit.ſi enim nulla partiū vel aggrega D
tum ipſarū haberet ſine altera eſſe.igitur, vel primū eſſet neceſſe eſſe: aut non.i.
ſt inte compoſitione in primo ex genere & differentia quærnur, vel eſt compo-
ſitū ex neceſſe eſſe, vel non. Si non, ergo totum illud eſt cauſatum, & per conſe-
quens indigeret cauſa.conſequentia patet:eo quia,ſi non eſt neceſſe eſſe,erit ge-
nerabile, vel erit æternum.ſi generabile, ergo indiget cauſa.ſi æternum,cū non
ſit æternum a ſe,ergo ab alio,ergo adhuc cauſa indiget. Si vero dicatur ꝙ ſic,
hoc non tangit:quoniam iam tactum eſt eo, quia omne compoſitum eſt nouum.
(Et nos.)Nunc Alga.debilitat hanc viam:quoniam hęc via eſt via per impoſ-
ſibile. ducit enim ad hoc impoſsibile.quoniam, ſi ponitur cauſatum ab aliqua
cauſa, & eadem ratione illa cauſabitur, & ſic procedetur in infinitum. inquit re-
ſpondēdo, & nos iam tractauimus de denominationibus, id eſt attributis, & oſtē
dimus ꝙ hoc non eſt impoſsibile procedere ad infinitum. & demonſtratio illa
non ſignificat niſi ꝙ proceſſus in infinitum eſt falſus. ergo non ducit ad impoſ-
ſibile ſimpliciter, quā illa demonſtratio reputat ducere ad impoſsibile, quod ta-
mē non eſt impoſsibile:ergo, cū iſta.ſol.ſit data in capitulo de attributis, dabi-
tur & nunc:quoniam hæc demonſtratio de compoſitione ex genere & differen
tia ducet ad proceſſum infinitum:quod non eſt impoſsibile. Ad formam argu-
menti dicendum, inconueniens illud non eſſe inconueniens. (Sed ad id, quod.)
Nunc tangit vnū aliud, quod etiam vult debilitare.d.Sed ad id, quod inſudaue E
runt deponere, id eſt annullare, ſcilicet quod in Deo nulla ſit pluralitas, & eſt,
quia in ſuo eſſe non indiget alio:dicimus quod nullam habet auctoritatē, id eſt
rationem manifeſtam. ergo nullam habet demonſtrationem ad aſſerendum ne-
ceſſe eſſe, eſt ergo debilitatio quod demonſtratio illa nihil eſt, quæ probat ne-
ceſſe eſſe vnū neceſſe eſſe, & ſimplex.& noluit explicare illud, quoniam ſuperius di-
ſputauit prolixe.(Illud vero.)Nunc apponit id, in quo bene dixerunt. d.illud
vero, quod probauerunt clare eſt, quod cauſæ non procedunt ad infinitum, & re
mittit ſe.d. & de iſtis nos in præcedentibus ſatis late diſputabimus. Debes ſci-
re, quod tria ſunt, quæ Alga.tetigit, quorum primum eſt.primum non eſſe com-
poſitum, neque ex denominatione & denominato, neque ex genere & differen
tia, per hanc rationem:quia tunc eſſet proceſſus infinitus in illis. Secundum
eſt, ꝙ Deus non ſit cōpoſitus alio in ſui eſſe indigens:cuius rationem, & reſpō-
ſionem tacuit in propria forma. Tertiū eſt, ꝙ in cauſis eſſentialiter ordinatis
non eſt proceſſus infinitus. Circa quæ dixit primum non valere, eo quia incō-
ueniens non eſt inconueniens. Secundum etiam dixit non valere, eo quia ratio
videtur demonſtratiua, & non eſt, licet nec rationem, nec reſponſionem expreſ-
ſerit, ſed remittit ſe. Tertium ſolum approbat, ꝙ debet intelligi in cauſis per ſe
eſſentialiter ordinatis. aliter primo opponeret, vt ſatis patet. (Vnde dicimus. F
Quia philoſophi credebant compoſitionem ex denominatione, & denominato
eſſe conſimilem compoſitioni ex genere, & differentia, vult remouere hoc, &
primo proponit illud.d.vnde dicimus quod in hoc propoſito clarius pateſit ſup.
peccatum philoſophorum:vel vt habet alia tranſlatio, clarius pateſit eorum de-
bilitas. (Diuiſio nanq;.) Exequitur, & ait:nanque pro quia, diuiſio rei, id eſt ſpe
ciei ad genus, & ad differentiam non eſt ſimilis diuiſioni rei ad denominationē,
id eſt attributum, & ad denominatum, id eſt ſubiectum eius. huius rationem aſsi-
gnat.d.denominatio, & ſubſtantia, id eſt ſubiectum differunt abinuicem, & ſpe-
cies non differt a genere omnino, id eſt tanta differentia. cuius rationem adhuc
ponit.d.quando enim facimus mentionem de ſpecie, non includimus genus. vt,
quando dicimus hominem, nos facimus mentionem de animali, cum additione
rationis, id eſt differentiæ, vel definitionis:& ſic apponit concluſionem.d.vnde
patet ꝙ hoc magis diſtat a pluralitate.ſup.compoſitio ex genere, & differentia
ꝗ̄ denominatio, & denominatum. vult dicere, patet compoſitionē ex genere, et
ſpecie eſſe minorē, ꝗ̄ cōpoſitio ex ipſo ſubiecto, & accidēte. Debes ſcire, ꝙ in
intellectu ſpeciei includitur genus, vel differētia, vel definitio, & ideo nullus pōt
intelligere ſpeciē niſi intelligat denominatū genus, vel differētiā, vel vtrūq;. &
ideo ibi eſt idētitas rōnis formalis, vt dicūt viri huius tpis. Quia vero ſtat intel-

A ligi subiectũ non intelligẽdo accidẽs, & ecõtra: ideo ibi est diuersitas rationis formalis, & sic maior est identitas generis cũ specie, quàm accidẽtis, siue cõis, siue proprij cũ subiecto, vt dicit hic Alga. & in hoc verificatur dictum Auerr. primo Meta. com. 31. scilicet quòd mixtio intentionis vniuersalis substantialis cũ particularibus est fortior mixtione accidentium cum suis subiectis, quod pro tanto dicit, quoniam prima est formalis, secunda est secundũ subiectũ tantum. (Rursus qualiter.) Ex dictis Alga. vult debilitare quoddam dictum philosophorum superius positum. probant enim philosophi vnum primum motorem hoc modo. quoniam, si essent plures, ergo conuenirent genere, & sic darentur duo mundi, sicut superius declarabatur. hoc ostendit. d. qualiter est impossibile finire processus causatorũ ad duas causas in vno gradu, i. in vno genere quasi dicat, non est impossibile. quod declarat. d. quarũ prima sit causa orbiũ, & altera elementorũ, id est põt ergo fingi, quòd sint duo dij, quorũ vnus est Deus causa orbiũ, id est æternorũ, alter causa elementorũ, id est sphæræ actiuorũ & passiuorũ, vt posuit forte Auicẽ. vel vna illarũ sit sup. causa intelligibiliũ rerũ causatarũ, & altera sit causa sensibilium, scilicet omnium corporũ caducorũ. Ex hoc vult habere primum inconueniens non sequi quod intulit, ergo dantur plures mundi: immo ambo erunt eiusdẽ mundi causæ secundũ partem, vt visum est. Dixerunt etiam philosophi, quòd tunc essent in vno genere, & per consequens hi essent cõpositi, propter quod respõdet

B ad hoc. d. & illæ duæ causæ differunt inter se realiter, sicut rubedo, & caliditas, quod declarat. d. quæ in vno, & eodẽ subiecto reperiuntur, & differũt adinuicem realiter, scilicet in forma. sic illæ duæ primæ causæ differunt, s. quia sunt in vno quasi subiecto, scilicet vniuerso, & differunt quasi formæ, & secundũ rem. Tunc applicat. d. & sup. licet rubedo, & caliditas differunt, non oportet rubedini attribuere cõpositionẽ generalẽ, id est generis, neque differentialẽ, id est generis & differentiæ. ergo à pari, & si illæ duæ causæ differũt, & conueniunt, non oportet illas esse compositas. & per hoc patet sol. ad secundũ inconueniens, & ideo concludit. vnde patet ex hoc ẽt quòd philosophi deficiunt in ostensione, quòd est impossibile peruenire ad duos Deos, & dixit, patet ex hoc etiam, quoniam cum tribus enarratis patet peccatum quartum. vt ergo colligeret quartum cum tribus dixit etiam. Et quasi. d. & cum patent illa tria, patet etiam ex hoc quartam viam ducentem ad vnitatem primi non esse firmam.

AVEROES.

Ait Auer Compositio autẽ, quæ est inter genus, & differentiã, est eadẽ cõpositio, quæ est rei, quæ est in potentia, & rei, quæ erit in actu. quoniam natura, quam significat genus non repe- *Quæ sit cõpositio generis cũ specie.*

C ritur in actu aliquo tempore, nisi ex natura, quæ appellatur differentia, & forma. & omne id, quod est apud homines compositum ex duabus istis naturis, est generabile, & corruptibile, & habet agens. nã differentia est ex conditione esse generis, in eo quòd est in potentia, & non reperitur nudum differentia. & copulatio vniuscuiusque eorum alteri est aliquo modo conditio in esse alterius. & idem impossibile est vt sit causa conditionis esse sui ipsius, ergo est ei de necessitate causa, & est illa, quæ tribuit ei esse, cum copulauerit conditionem conditionato. Et apud eos etiam est vt recipiens in rei veritate sit id, quod est potentia tantum. nam, si esset actus, est per accidens: receptum vero est id, quod est actus. &, si esset actus, est per accidens. nam non discernitur, & cognoscitur receptum in eo à recipiente, nisi ex eo quòd vnum eorũ est in potentia alterius rei, & est in actu res recepta: & omne, quod est in potentia alterius, necessario

recipit illud aliud, & spoliatur à re, quæ est in actu. & ideo, si reperitur hic recipiens in actu, & receptum in actu, ambo quidem existūt in se: sed recipiens est corpus necessario: nam receptio reperitur prius corpori, aut ei, quod est in corpore. accidentia.n. non attribuitur eis receptio, nec forma, nec superficies, nec linea, nec punctus, nec vniuersaliter id, quod non diuiditur. agens autem non in corpore iam declaratum est demonstratiue: recipiens vero non corpus, nec in corpore est falsum. Sed id, de quo dubitauerunt circa intellectum, qui est in potentia, est, quoniam, cum compositum ex attributo, & eo, cui attribuitur, non additur substantię, erit generabile, & corruptibile, & erit corpus necessario. si autē esset compositū ex eo, cui attribuitur, & attributo additis substantiæ, absque eo ꝙ sit in eo potentia in substantia, nec potentia ad attributum illud, vt dicunt Antiqui de corpore cœlesti, necesse est vt sit habens quantitatem, & vt sit corpus. nam, si auferetur corporeitas à substantia illa subiecta attributo, auferetur ab eo ꝙ sit recipiens sensibile: & sic auferetur comprehensio sensus illius attributi, & fient attributum, & id, cui attribuitur ambo intellectus, & fient idem simplex: quoniam intellectus, & intellectum iam apparet de eis, ꝙ sunt idem, cum pluralitas sit eis per accidens, s. ex parte subiecti. Demum homines ponere substantiam, & attributa addita substātiæ nihil aliud est nisi ponere corpus antiquum, & accidētia posita in eo. Et ipsi non consyderant ꝙ, cum ipsi auferunt quantitatem, quæ est corporeitas aufertur ꝙ sit in eo aliquid sensibile, non aūt ꝙ nō sit ibi nec subiectū, nec prædicatum. si vero ponerent subiectū, & prędicatū separata à materia, & corpore, sequeretur vt sit intelligens, & intellectum. & id est vnū, simplex, & verum. Cū aūt dixit ꝙ fallacia eorū tota est: qm̄ est ex appellatione eorum necessariū in esse: &, cum fecerit loco huius id, quod non habet causam, non sequitur primo id, quod intulerunt ex attributis sequentibus necessario in esse, non est verum. quoniam, cum positum fuerit ens non habens causam, necesse est vt sit necessarium ex se: sicut compositum, cum fuerit necessarium ex se, necesse est vt non sit ei causa: &, cum non fuerit ei causa, multo dignius est vt non diuidatur in duo, scilicet causam, & causatum. Positio autem Loquentium ꝙ Primum sit compositum ex attributo, & eo, cui attribuitur, determinat ꝙ sit ei causa agēs. ergo nō erit causa prima, nec necessarium in esse, et est contrarium eius, quod posuerunt, ꝙ sit ex entibus, in quibus fiunt attributū, et id, cui attribuitur idem simplex. et hic non debemus reiterare quod dictū est de eo superius, et protelare sermonem in eo. Ad id autem, quod dixerunt quòd Deus glo. si non est falsum dicere de eo ꝙ sit compositus ex eo, cui attribuitur, et attributo addito ei, multo dignius est vt non sit falsum dicere ꝙ sit compositum ex eo, cui attribuitur, et attributo, quod est idē, quod id, cui attribuitur, iam profecto diximus quomodo est falsum, et qūo non est falsum, et est, quia sunt separata à mate-

A ria. Cum autem dixit quòd demonstratio eorum de ablatione secundationis prohibet quin sint hic duo Dii, quorum Vnus est causa cœli, exempli gratia, & alius causa terræ: aut vnus eorum causa intellecti, & alius causa sensibilis ex corporibus: & erit inter eos differentia non determinans contrarietatem, sicut differentia, quæ est inter rubedinem, & caliditatem, quæ reperiuntur in vno, & eodem subiecto. Et est sermo non verus. nam, cum tribuitur innouatio entis, & principium eius naturæ vni, & substantiæ vni, non diuersis naturis, necesse est vt, cum ponitur aliquid illius naturæ, æquale in natura, & intellectu naturæ primi, vt sint communicantes in attributo, & differentes in attributo. & id, quo differunt, aut erit ex specie differentiæ hominum, aut specie differentiæ specierum. si ex specie differentiæ specierum, dicitur de eis nomen Dei æquiuoce. & hoc est aliud ab eo, quod positum est. nam species communes in vno genere sunt aut contraria, aut ea, quæ sunt inter contraria. & hoc totum est fal-
B sum. si vero fuerit differentia eorum in indiuiduo. ergo ambo sunt in materia. & hoc est contra id, ad quod conuenerunt. Attamen, si positum fuerit quòd hæc natura fuerit nobilior alia, & dicitur de eis secundum prius, & posterius, ergo natura primi erit nobilior secundo, & secundum est causatum ab eo necessario, adeo quòd erit, exempli gratia, innouans cœlum innouans causam, quæ innouauit elementa. & hæc est positio Philosophorum. & ambæ positiones reducuntur ad positionem causæ primæ, scilicet eius, qui ponit ꝙ Primum est causa ex se omnium rerum diuersarum immediate. Veruntamen hoc non est possibile apud Philosophos. quoniam est notum per se quòd mundi consistunt ex causa, & consyderatio de his causis finit apud nos ad causam primam omnium. &, si non essent omnia ista principia diuersa, aliquod eorum proueniens ex aliquo, scilicet quòd aliquod non esset causa alicuius, non esset in mundo ali-
C quid vnum, & copulatum. & quòd significauit illud esse falsum, est, cum dixit Deus glo. Videte nunc quòd ego sum, & non sunt Dei mecum. ego autem facio mori, & viuifico. idest significat processus entitatis destructionem communicationis. nam, si esset ibi alius Deus, tunc corrumperetur totum, & esset ibi destructio, & non reparatio.

De natura Analogatorum.

In solutione propositi dubij primo proponit quædam, quæ sub dubio tangebantur. secundo venit ad propositum, vt patebit, inquit in prima parte. Dicimus ꝙ actio, & pro. i. compositio, quę fit ex genere, & differentia est eadem cum compositione, quę fit ex re potentiali, & re actuali. est ergo conclusio. compositio ex genere, & differentia eadem est cum compositione ex actu, & potentia. Probatur hęc conclusio in litera, &. d. natura nanque generis nunquam in actu reperitur, videlicet nuda de natura differentiæ, seu formę. & hæc ratio sic componitur. omnis compositio, cuius vnum componentium nunquam separatur a natura formę, est compositio ex actu & potentia: tunc apponitur minor: sed compositio ex genere & differentia est compositio, cuius vnum componentium nunquam secluditur a natura actus: ergo compositio ex genere & differentia est cōpositio ex actu & potentia. huius syllogismi tetigit tantum minorem in literas

vt patet propositio.Cū omnis compositio, cuius vnum componentium nunquam separatur a natura formę, est compositio ex actu & potētia, est manifesta per se. & declaratur in Meta. dictum est enim in.8. illius prope finem, ꝙ potentia per se fit cum actu per se vnum, adeo quod nunquam potentiā potest esse sine actu, minor autem dicta in Porphyrio.dixit enim ꝙ genus semper reperitur cum aliqua differentia, licet actu non sit ita cum vna, quin possit esse cum alia, & ideo, & .4. Top. & .7. Meta.dixit Arist. genus non esse preter generis species, eo quia nunquam est preter generis differentias, vt manifestum est. D

Dubitatio. Sed dubitatur: quoniam, vt dictum est.8. Phy. quęcunque reperiuntur vnita insimul, si vnum reperitur separatum sine altero, & reliquum. & per hoc probat esse vnum primū motorem, ita mouentem ꝙ nullo modo moueatur: vt perspicuū fit per demonstrationem ibidem positam. Cū igitur neq; genus, neq; differentia reperiantur separatim, quare potius dixit gñis naturā esse non posse sine natura differentię, quā econtra? vel igitur ambo poterunt esse seorsum, vt ratio concludit: vel non debuit dicere magis vnum, quam alterum. Dicendum primo, ꝙ regulam Arist. interpretatur Auer.12. Meta. com.35. duobus modis: attamen vnus est auctoritate Alex. s. ꝙ illud compositū sit cōpositum ex duobus extremis oppositis, quorū neutrum est acc dens alteri. Dixit extremis, qm̄, si vnum componitur ex medijs, non oportet vt media per se constent. dixit oppositis, qm̄ materia non reperitur sine forma, cū sit extrema in ambitu potētię, Dixit, quorum neutrum sit accidens alteri, qm̄ substātia pōt esse sine accidente, & non econtra: & tn̄ sunt opposita saltem disperate, & extrema. istis tribus conditionibus vsus est Auer. etiam. 8. Phy. cō. 37. si bene verba eius inspiciantur. E

Replica. Sed dices, quo ex hac regula propositū habetur de primo motore? secundo videtur adhuc argumentum stare. s. quo cum genus neq; possit esse sine differentia, neq; econtra, magis attribuit illud generi quam differentię.

Responsio. Et dicendum, ꝙ primus motor, & primum mobile sunt extrema: hoc quidem in ratione motorū, illud quoq; in ratione mobilium, vt constat. Sunt ēt opposita per se, & si per accidens cōiungantur: quod facile dignoscitur, cum mouere sit agere, et moueri pati, constat vero agere & pati opposita esse plusquam disperata. Quod āūt neq; primus motor sit accidens primo mobili, neq; econtra, perspicuum est per se. pōt ergo problema Aristo. sic componi. quęcunq; opposita, vel inuicem vnita extrema opposita, quorum neutrum neutro accidit, possunt separatim reperiri simpliciter. sed primus motor, & primum mobile sunt vnita extrema opposita, quorum neutrum neutro accidit: ergo in prima figura primus motor, & primum mobile possunt separatim reperiri. Intelligo separatim hoc modo, ꝙ primum mobile ita moueatur ꝙ nullo modo moueat, primus motor ita moueat, ꝙ nullo modo moueatur. ecce, quomodo expositio illa Alex. & Auer. est conueniens. Ad secundum dicendum, ꝙ neque genus, neque differentia sunt extrema, neque opposita, neque eis regula illa potest applicari. attamen Arist. accepit genus, cum habeat rationē potentię, & plus sit propinquum materię, vt dicitur primo Meta. comm.15. & ideo minus repugnat differentiam esse sine genere, quam econtra, cum differentia rationem actus habeat, ideo accepit genus, & non curat de differentia, vt cōstat. (Et quodcunq;.) Nunc vult ex illo concludere quoddam problema ad propositum, & inquit, & quodcunq; compositum ex istis duabus naturis apud philosophos est generabile & corruptibile, & habet agens: est ergo maior: omne compositum ex potentia, & actu est generabile, et corruptibile, & habens agēs. tunc, non ponit minorem in propria forma, quę est, sed omne existens in genere est compositum ex actu, & potentia, sed vim illius hoc modo. d. cum igitur natura sit, ꝙ genus, cum sit de potentiali natura, nequit aliquo modo de natura differentię denudari: tunc ponit conclusionem huius syllogismi. d. ergo adhęrentia ipsorum adinuicem indiget in esse alterius, id est, habet aliquod agens. ergo indiget causa coniungente, & faciente acquirere eorum esse, scilicet ipsius causa, id est, agente. est ergo conclusio ꝙ compositum ex genere, & differentia est generabile & corruptibile habens agens. F

Dubitatio. Sed, in hoc est quęstio, primo maiori Auer. appono hanc minorem: sed

A accidens, videlicet albedo est in genere, ergo est generabilis & corruptibilis, et habebit agens. conclusio falsa: accidens enim, cum non sit per se ens nisi entis, ideo non per se generatur, neque habet agens. ergo aliqua propositionum, & non minor, ergo maior: & sic propositio dicens omne compositum ex potentia, & actu habet agens, & est generabile & corruptibile, est impossibilis. Preterea, si illi compositioni ex genere & differentia respondet agens, vel est idem cum agente compositionē ex vera materia & vera forma, vel aliud. si idē, ergo vnum & idem genus agret per se duas compositiones vnica actione: quod est contra Auer. 8. Phy. com. 32. Si aliud: vel est indiuiduū, vel vniuersale: & quicquid dicatur sequitur inconueniens. Dicendum, ꝙ in hoc diu steti, & in magno dubio, & vidi Io. in pluribus locis tangere hoc, & nihil dicit. plura enim, quæ ille vir dicit, potius tradunt ignorantiam quam scientiam largiantur. Dicendū ergo, cum licentia dicendi aliter, si aliquando aliter occurrit, ꝙ in generatione Platonis plures compositiones occurrunt. quando enim Plato accipit esse, prima & propinqua compositio est ex materia & forma. secunda ex actu & potentia, quam Auer. hic glosat ex genere & differentia. tertia ex esse & essentia; quam Auer. secundo Meta. tetigit. com. 4. & 12. Meta. com. 51. & hanc appellant ex participante & participato, quam declaraui diffuse in expositione mea 3. de Anima in expositione com. 10. & 9. vide. & hanc dixit Auer. cō. 5. & 14.
B illius tertij, quando dixit, ꝙ nulla intelligentia est liberata a potentia præter primam. & tu vide. Vltima compositio illis tribus aduentitia est ex substantia & accidente. omne enim nouum est recipiens aliquod accidens, & per consequens ibi aliqua compositio aderit: &, quia istę quatuor compositiones attribuūtur rei genitę, ideo quatuor alia attribuuntur a parte agentis. prima, quæ est ex esse & essentia respondet primę causæ; omne enim causatum est compositum ex esse & essentia, & prima causa illius cōpositionis est prima causa, scilicet Deus. Deus enim est ens per essentiam, & per consequens causa cuiuslibet entis per participationem. compositioni vero ex materia & forma respondet genus particulare, quod primo generat compositum ex materia & forma. compositioni quoq; ex substantia & accidente non correspondet agens determinatum: qm̄ ea, quæ sunt per accidens, reducuntur ad per se, illud idem agens, quod est per se compositi ex materia & forma, erit per accidens agens compositionis ex substātia & accidente, vt patet: compositioni vero ex genere & differentia, quę dicitur ex actu & potentia, non respondet agens aliud apud philosophos ab illo particulari secundum subiectum, sed bene secundum modum. vnde Sor. generans, & est Sortes, & est in genere animalis. i. & est animal. prout est Sor. generat indiuiduum compositum ex materia & forma, prout est in genere animalis, habet
C generare sibi simile in genere: ideo, vt sic habet vnire genus cum differētia. vnico. n. actu, quo Sortes, vt Sor. vnit materiam cum forma, Sortes, vt animal vnit genus cū differentia. Et cum hoc sit ita, declaratum erit ꝙ oē existens in genere est generabile & corruptibile, & habet agens: hoc modo, f. omne compositū ex materia & forma habet agens, & est gn̄abile & corruptibile. omne cōpositō ex genere & differentia est cōpositum ex materia & forma, vt manifestū est: ergo omne cōpositum ex genere & differentia est generabile & corruptibile, & habet agens. Ad argumenta. Ad primum dicendū, ꝙ accidens est in genere, & habet agens, vt patet: qm̄ eo modo, quo est cōpositum, eodem modo est generabile, & habet agens. modo dictum est, ꝙ illud compositum est valde per accidens, ideo oportet, vt reducatur ad per se, eo modo, quo dixi. Ad secundum dicendū, ꝙ illi compositioni respondet idem agens in subiecto, diuersum secundum definitionem, vt dictum est, & ideo diuersis rationibus æque primo illud est causa diuersarum compositionum. Sed adhuc animal formidat. primo, quoniam prima causa respondet primæ compositioni, & vltima causā vltimæ compositioni, scilicet ex materia & forma: ergo intermediæ causæ, vt intelligentiæ, concurrunt secundum rationes, & gradus medios. qui sunt ergo isti? Præterea secundo, quoniam albedo est per se in genere, ergo albedo est per se composita ex genere & differentia, ergo habet agens per se, licet enim homo

Solutio.

Dubitatio.

albus,non habeat agens per sa, attamen albedo debet habere: quoniam albedo D
est vere ens per se compositum ex genere per se, & differentia per se. Ad
Solutio. hęc dicendum, vt mihi videtur pro nunc, ꝙ semper effectus vniuersales opos-
Effectus vniuersales ad causas vniuersales reducuntur.
tet in causas vniuersales reducere, & ad hunc intellectum in lib. de causis dici-
tur propositione quinta. prima creaturarum est esse. dico ergo ꝙ in effectu illo
plures considerandi sunt gradus essendi, quorum nomina non habemus. secun-
dum quos causæ intermediæ concurrit. effectus enim scilicet Plato genitus, quan
do generatur, fit ens, substantia, corpus, animal, homo. prout est ens, reducitur ad
primam causam, quæ est causa esse: esse enim proprius est effectus Dei. Prout
est substantia, reducitur ad saturnum. vnde saturnus causa est rei stabilitatis, &
permanet secundum astronomos. Iuppiter autem causa est bonę habitudinis,
vnde Plato, vt substantia seducitur ad saturnum, vt bene se habens, & perfe-
ctus ad iouem, prout contra nociua tuetur, & illa propellit correspondet marti:
ergo secundus effectus est substantia bene se habens nociua propellens, ad quā
secundum diuersos gradus concurrunt planetæ secundum astronomos. Si consi
deretur Plato genitus, vt corpus, adhuc concurrunt tres alij, scilicet sol, venus,
& mercurius diuersis gradibus: quoniam Plato vt corpus motum, reducitur ad
solem. & ideo dicunt astronomi ꝙ oppositio solis in inferioribus maxime appa-
ret. Est enim motus, quasi vita omnium, vt dicitur in principio. 8. Physi, & ideo E
astronomi dicunt solem esse dominum vitæ. 12. Metaphysic. commen, 34. Plato
vero, vt corpus motum motu generationis, reducitur ad venerem. Venus enim,
vt dicunt astronomi, proprium effectum habet, prout est causa rei generationis,
per quam aliquid consequitur in specie. Pla. vero, vt corpus motum genitum
multiplicatum in specie, reducitur ad mercurium. mercurius enim videtur pro-
prium effectum habere in multiplicatione indiuiduorum in vna specie. Si vero
consideratur, vt animal, sic concurrit luna. lunę enim proprius effectus est mu-
ratio materiæ, & dispositio ipsius ad recipiendum. nihil autem mutat, & muta-
tur plus in genere substantiæ quam animal, cum possit per quinque sensus va-
riari, & ratione corporis, & ratione formæ, & per consequens lunæ debet at-
tribui. Si autem consideratur, vt homo, sic attribuitur homini generanti: homo
enim hominem generat. patet ergo iam, quomodo causæ intermediæ concurrũt
secundum gradus occultos & diuinos, quos astronomi explanant in libris eo-
rum. Potest etiam aliunde accipi ordo concursus illorum, quem declarat Pto-
lemeus in quatripartito. inquit enim effectus saturni ad vniuersalia loca, & tem-
pora, Iouis ad annos, martis, solis, veneris, & mercurij ad menses, lunæ ad dies.
ecce, quomodo alio modo potest accipi ordo. Et, cum corpora cœlestia sint quasi
instrumenta substantiarum separatarum, sequitur ꝙ substantia, quæ mouet supe F
riorem orbem, sit vniuersalioris conceptionis & virtutis: & sic consequenter
sunt aliæ. Ad primum ergo argumentum patet sol. quoniam prima causa con
currit secundum propriam rationem, & proprium effectum, s. esse, causæ inter-
mediæ secundum gradus intermedios, quos explicaui.

Dubitatio. Sed, adhuc est locus quęstionis: quoniam, vt dicit auctor de causis, propo-
sitione prima. omnis causa primaria plus est influens, quam causa vniuersalis se
cunda. Et illud, quod plus influit, explicat propositione secunda. d. & causa pri-
ma adiuuat secundam causam super operationem suam: quoniam omnem opera
tionem, quam causa efficit secunda, prima etiam efficit: ergo, ad quemcunq; gra-
dum concurrit causa inferior, concurrit causa superior, & vltra. & per conse-
quens homo, vt homo, fit etiam secundum concursum omnium causarum media-
sum. Præterea, sor. generans est ens, substantia, corpus, animal, & homo. ergo
sor. vt ens, potest causare Platonem vt ens. vt substantia, iterum illum vt sub-
stantia, & sic de alijs: ergo superfluunt causalitates mediæ. Dicendum, ꝙ di-
Solutio. ctum illud debet intelligi hoc modo, scilicet de causato, & non de modo causa-
ti, vel causandi. omne enim causatum, quod causatur a causa secunda, causatur a
prima. V. g. sor. causat Plato. & prima causa causat eundem. non conuertitur ta-
men, quoniam prima potest causare alium effectum, quem non potest secunda: et
ideo subdit auctor ibidem, veruntamen efficit eum per modum alium altiorem,

A & sublimiorem. vnde dicitur in lib. Procli, a quo fuit extractus ille liber de causis, propositione prima, omne, quod producitur in secūdis causis a prioribus, & causabilioribus, producitur eminentius. ecce, quomodo idem est causatum virtusque, licet modus non sit idem. Ad secundum dicendum, quod illa sunt in sorte, vt in instrumento: tamen sunt in corporibus cœlestibus, vt in agente principali. & hoc dixit elegantissimus philosophus Auer. 8. Physi. com 47. inquit enim, homo non dat in generatione hominis nisi illud, quod est quasi instrumentum, & corpora cœlestia quasi artifex: & vide reliqua: modo instrumentum non agit, nisi conseruatur a principali agente: & ideo patet qualiter corpora cœlestia principaliter concurrunt secundum illos gradus, licet homo possit secundum omnes illos concurrere prout est instrumentum omnium illorum. Ad secundam rationem principalem dicendum, ꝙ si albedo secundum philosophos haberet genus per se, & differentiam per se, esset vere ens per se existens, cum omnis differentia sit actus secundum Auer. hic: & omnis actus principium est essendi & existendi: ideo, si albedo haberet proprium genus & propriam differētiam, esset completa in specie: & per consequens esset vere existens seorsum secundum philosophos: ideo oportet dicere opinionem, quam diu celaui scholaribus meis, ꝙ secundum doctrinam Auer. accidentia bene habent genus per se, non tamen differentiam per se: immo differentia accidentium secundum ipsum

B est subiectum. sicut enim essentia hominis constituitur ex animali & rationali, ita essentia albedinis, eo modo, quo ei competit essentia, constituitur ex genere, scilicet colore & subiecto. Verum debes scire, quod accidens est duplex: quoddam proprium notans proprium subiectum, & sic differentia eius est subiectum proprium, & semper debet poni proprium subiectum. Quoddam commune, & quia est indifferens secundum subgenerationem, ideo non expedit ponere proprium subiectum: sed, quandoq; apponimus propriam passionem illius accidentis, per quod notatur subiectum: vt patet in definitione albedinis. Sed dices, hæc opinio noua est, & ficta, nec Auer. eam ponit in aliquo loco. Præterea, est contra rationem: quoniam, tunc non differret albedo, & album: cum vtrunq; notet subiectum per se, tanquam differentiam. Præterea, omne prædicamentum habet proprium genus, & propriam differentiam: quoniam omne generalissimum diuiditur per differentias proprias eiusdem generis. Præterea, potius subiectum videtur esse vt materia accidentis: quoniam, vt dicitur. 4. Meta. cōm. secundo, accidentia habent materiam in qua, & genus puta color, habet potius rationem formę respectu substantię, vt patet. 2. de Anima. com. 4. plures alias rationes adduxi contra hoc in trac. de accidente, quem feci paucis diebus: & declaraui qualiter hęc opinio adeo euitatur a quibusdam, quod eis videtur venenum: & non est mirum: quoniam, non viderunt dicta domini philosophi Auer.

Accidēs duplex.

C & Arist. Ad primam dicendum, ꝙ hęc opinio patet per verba, & fundamenta eius in diuersis locis. per verba quidem inquit. 7. Meta. commen. 14. cum declarauit quod definitio simpliciter non inuenitur nisi in substantijs, non in accidentibus, quia sunt composita ex substantia & accidente, & c. ecce, quomodo ponit accidentium naturam esse compositam ex substantia & accidente. Prętera ibidem commen. 4. inquit, & diximus quod substantia est prior definitione cuiuslibet accidentium: quoniam necesse est, vt substantia accipiatur in definitione cuiuslibet accidentium, quoniam partes definitionis sunt illa, per quæ constituitur res: & quia accidentia constituuntur per substantias, necesse fuit vt accipiantur in definitionibus eorum: ecce quam plane Auer. illud ostendit. alia verba collegi in tractatu dicto. Contra fundamentum vero: quoniam Auer. 4. Physic. commen. 60. intulit, quod si prædicamentum esset separatum, tunc quantitas esset substantia separata. hæc autem consequentia non tenet, nisi quia variatur eius substantialis differentia, scilicet subiectum, ergo variatur species: & immorari in hoc est superfluum, patet solutio ad primum. Ad secundum dicendum quod differunt: quoniam album notat subiectum in actu, albedo in potentia, vt dicit Auer. 7. Meta. com. 18. attamen essentia est vna, scilicet albedinis, albi, & hominis albi, vnde, sicut idem est humanitas homo, & homo rationalis, diffe-

Albū notat subiectū in actu, albedo in potentia.

runt tamen in modo:ita idem est albedo, album, & homo albus secundum phi. D
losophos simpliciter, & differunt in modo. Ad tertium dicendum, ꝙ maior est
falsa de generibus accidentium: quoniam sicut generalissimum non est ens per
se, ita non debet habere differentias per se, neq; constitutiuas. Ad quartum dicē
dum, quod subiectum est materia in qua, & genus forma in qua: est tamen subie-
ctum differentia per quam, & genus materia ex qua fit accidens, &c. ergo acci-
dens est tantum secundum quid, & in relatione ad substantiam: sed hic oporte-
ret amplius immorari, & nolo, quoniam dixi ibidem, & nullus bonus vir debet
condemnare absentem, id est me non intelligentem, vt primo cœli dicitur. ideo
qui non vidit dicta mea, vbi diffuse locutus sum, non debet me condemnare in
hoc breui, & transitorio sermone.

Dubitatio. ET POSTQVAM scripsi hoc, occurrerunt quæstiones, quas tetigerunt
scholares mei. Quarum prima est, per id, quod est forma, & essentia alicuius cō
tingit agere id, cuius est forma & essentia: sed essentia & esse est forma fortis: &
substantia, & corpus, & animal sunt essentia & forma fortis: cum hæc sit per se
vera. for. est ens, for. est substantia, for. est corpus, for. est animal, ergo for. per se
potest agere ens, substantiam, corpus, & animal, & hominem: ergo omnino su-
Dubita. perfluunt corpora cœlestia. Secunda quęstio. si fortes, vt instrumentum, Satur.
ni producit animal, vt instrumentum solis corpus, vt instrumentū lunæ animal.
Solutio ad primam. propter quid, vt instrumentum primæ causę non producit esse? Ad primā di- B
cendum, quod for. est animal, corpus, substantia, & ens potest intelligi duobus
modis. vno modo formaliter p essentiam. alio modo formaliter per participatio-
nē. primo modo non, qm̄ solus Deus est ens formaliter per essentiam, qm̄ est ens,
& in ratione essendi excluditur ab omni alio in ratione causæ alio modo. & se-
cundo verificatur. est enim fortes ens, non tamen per essentiam, cum in ratione
essendi dependeat a prima causa. similiter for. est substantia formaliter & per se,
sed non per essentiam, cum dependet a saturno in esse, cum, vt sic sit illius instru
mentū, & sic de alijs. maior debet intelligi de per se primo modo, non secundo
Ad secundā modo. Ad secundā dicendum, quod esse est effectus primus, qui nullū aliū pre-
supponit, & ideo non pōt ibi concurrere vt instrumentum: qm̄, vt instrumentum
ageret dispositiue, hęc solutio est primi expositoris inter latinos in loco eius.
Replica. Sed, adhuc arguitur: qm̄ instrumentum adęquatur virtuti suę causæ: ergo, quātū
pōt prima causa producere, vt principalis causa, causabit for. vt instrumentum.
Pręterea, esse substantiale etiam simplex est, & ad eius fieri non disponit for-
tes: ergo, nec ad illud secundum hoc concurret. Pręterea, ipse dixit in Meta.
& in pluribus locis quod aliquod instrumentum pōt attingere virtutem princi-
Solutio. palis agentis, propter quid ergo for. vt instrumentum illud non potest? Ideo vi E
detur esse dicendum, quod for. vt instrumentum primę causę; potest producere
Platonem in esse. i. inquantum ens, vt argumentū concludit: neq; sequitur ꝙ for.
aliquid creet, qm̄ creatio est productio ipsius rei ex nihilo per se, & seorsum. mo-
do fortes non facit esse per se, sed esse prout continetur in homine, vt patet. &
Correlariū. tū considera, quia est multum difficile. Cum hęc omnia verificata sint, Appa-
ret aperte primum motorem non esse in genere, ipsumq; non esse compositū ex
actu & potentia, vt manifestum est. potest enim sermo hic sic componi. omne cō
positum ex genere & differentia est generabile et corruptibile, & habet agens.
sed primus motor non est generabilis & corruptibilis, neq; habet agens. ergo
in secundā figura, non est cōpositus ex genere & differentia, & ita neq; ex actu
& potentia. propositio: d. oē compositum ex genere & differentia est generabile
& corruptibile, et habet agens, verificata est iam. Minor autem est per se nota,
& perspicua. & sic habetur primum. Debes scire quod Auic. 9. Meta. ca. 4. pro
Rationes. bauit alijs rationibus primum motorem non esse in genere quarum prima est. ge
Aui. probā- nus est pars, Deus autem simplex est non habens partem & partem, ergo Deus
tes primum non est in genere. potest ergo ratio Auic. sic componi. omne, quod est in genere,
motorē non habet partem & partem: Deus non habet partem & partem, cum sit simplex:
eē i genere. ergo Deus non est in genere. maior patet, quoniam genus est pars. Secunda
ratio ponitur ibidem sic. si necesse esse habet genus, ergo intentio generis vel

A erit ex se necesse esse, vel non si primo modo, non cessabit quousque sit ibi differentia. vult dicere, tunc genus in actu includeret differentiam. modo hoc falsum esse. 3. Metaphy. declaratum est. Si dicatur, quod intentio generis non erit necesse esse erit constitutiuum ex eo, quod non est necesse esse, quia ex illa intentione, quae non est necesse esse. Posteriores autem theologantes adducunt tertiam rationem, quae potest hoc modo componi, omne existens in genere est limitatum, sed primus motor non est limitatus, igitur primus motor non est in genere. maior est perspicua, minor patet etiam. est enim primus motor perfectionis infinitę. Primus expositor adduxit quartam viam, quę sic componitur, nullum continens perfectiones omnium generum in se est in genere. primus motor continet perfectiones omnium generum: ergo primus motor non est in genere. Circa has rationes quidam dicunt rationem primam Auic. esse demonstratiuam, si exponitur bono modo: ideo, secundum eos debes scire, quod in aliquibus rebus genus, & differentia accipiuntur ab alia, & alia re: sicut ponendo plures formas in homine: animal, quod est genus, accipitur a sensitiua, & rationale ab intellectiua, vel cogitatiua pro nunc, aliquando ibi non sunt res, & res sicut in accidentibus, sed oportet vt sint realitas & realitas: quaedam, scilicet a qua sumitur genus, altera vero, a qua sumitur differentia: ergo est duplex compositio, vna ex re, & re diuersis omnino, altera ex realitate, & realitate. secunda est minima compositio, & sufficit ad rationem generis. Ex his volunt primam rationem Auic. habere vim hoc modo. omne, quod est in genere, est compositum prima, vel secunda compositione. seu Deus non est compositus aliqua illarum: ergo Deus non est in genere. maior patet. minor, quantum ad primam partem, est perspicua, quantum ad secundam probatur: quoniam omnis realitas in Deo est formaliter infinita, & qualitercunq; sumpta, per se non esset in potentia ad alterã: ergo, cum Deo quęcunque realitas essentialis sit formaliter infinita, nulla est, a qua possit accipi ratio generis. Secundam rationem Auic. dicunt absolute valere, nec aliter eam exponunt. Contra rationem primi expositoris arguunt, & illi maiori adde istã minorem: sed homo continet perfectiones omnium generum, quoniam homo continet perfectiones omnium existentium in genere substantię eminenter, ponendo intelligentias non in genere, & omnium nouem praedicamentorum accidentium, ergo homo non esset in genere. Sed mihi videtur, quod ea, quae hi dicunt, nihil sunt, & non sunt digna recitatione. prima quidem expositio primae rationis patitur calumniam manifestam, quoniam petit, quod est in principio. secundum, n. philosophos primus motor non est infinitae perfectionis, licet secundum nos christicolas sic: ergo illa ratio supponit Deum esse infinitum, & quodlibet illius esse infinitum, & hic realitas nulla est ibi potentialis ad alteram: & hoc non transcẽdit ordinem credulitatis. Praeterea quaero ab his, propter quid omnis realitas

C in Deo essentialis est infinita, & non omnis conceptus realis in Deo essentialis, & intrinsecus. aeque enim est essentialis hęc, immo plus, Deus est ens, vbi ens esset genus, & modo vbi non ponitur genus. propter quid ergo, modo secundũ hos ens in Deo essentialiter, & formaliter existens, non est formaliter infinitũ, cum prędicetur essentialiter, & vniuoce de Deo, & aliis: & tunc sic, scilicet vbi ponitur genus. Et si dicant: quia, vbi ponitur genus sit realitas, & omnis realitas in Deo est formaliter infinita, & modo non est realitas, ideo non oportet. Et hoc admiror, quoniam vtrunque est essentialis, & formalis praedicatio. ideo, propter quid vno modo erit infinitum, & alio modo nõ. & iam reducti sunt ad voluntatem. Pręterea, apud istos quodlibet attributum in Deo est formaliter infinitum, & tamen haec prędicatio, Deus est sapiens, est denominatiua & non essentialis: hęc autem prędicatio, Deus est ens, est essentialis & quidditatiua, ergo est ens intimius ipsi Deo quam sapiens. sed essentia habet vim infinitandi sapientiam, ergo multo plus habet vim infinitandi ens, cum sit sibi essentialius. Quod si tu dicas hoc esse, quia ens non est capax infinitatis, eo quia est indifferens Deo, & decem praedicamentis, scilicet finito, & infinito, sic dicam de sapientia: sapiens enim apud eos praedicatur vniuoce de Deo, & homine, vt constat ipsis. Et per hoc patet, qualiter ratio illa, quae procedit ex illimitatione

Ratio primi expositoris.

Positio quorundam.

Contra primum expositorem.

Impugnatio cõtra illos.

Ratio pro illis.

Idē est cōti- nere pfectio nes, et esse illimitatū secūdū sanctū Tho,

Dei, nihil est: tum primo, quia petit principium. tum, quia coincidit cum ratione D Thomę. idem enim intelligit Thomas per continere perfectiones omnium generum, & esse illimitatum: quoniam continere, apud Thomam est virtute propria, quodlibet illorum posse producere: & sic maior est vera, nullum continēs virtute propria perfectiones omnium generum est in genere: sed primus motor continet illas virtute propria: ergo primus motor non est in genere: & sic ratio est forte efficacior, quam sit sua. Instantia nihil est, quoniam homo nō continet omnium perfectiones virtute propria, cum contineat in virtute primi continentis: sic ratio Thomę vel reducitur ad illam tertiā eius, vel est efficacior: cur ergo student in reprobando illum bonum virum. Iterum, secunda ratio Auic. debilitatur, & retorqueo eam contra illos, qui tenent illam, hoc modo: intentio entis, quæ prædicatur vniuoce de Deo, & alijs, vel est formaliter necesse esse, vel nō: si non, ergo necesse ex non necesse esse: si sic, ergo ens includeret formaliter necesse esse; quod est inconueniens: immo potest argui, quod nullum attributum competit Deo, & alijs vniuoce contra eos, hoc modo: sapientia vel est necesse esse, vel non necesse esse: si necesse esse, ergo formaliter includeret illud, & sic non competeret nisi Deo: si non, ergo, vt prius necesse esse esset ex non necesse esse, & breuiter nulla istarum rationum, quas isti approbant, mihi valet: sola ergo ratio Auer. quam hic posuit, videtur apud me habere efficaciam. Et, cum E amor dicendi veritatem coegit me ad digreſsionem, redeo ad expositionem textus Auer. (Præterea id, quod recipit.) Cum remouit a Deo compositionem ex genere, & differentia, vult nunc ponere aliud fundamentum, per quod vult remouere compositionem ab eo ex denominatione, & denominato, & inquit, prę-terea id, quod recipit secundum veritatem apud philosophos, est pura potentia. (Et si.) Soluit obiectionem contra hoc, quoniam anima recipit, & tamen non est pura potentia, & inquit: &, si forte esset actus, esset per accidens: vult dicere quod anima recipit, & actus: recipit quidem, prout est potentia, & est actus per accidens sibi, prout recipit: & hoc dicit ad notandum quod de ratione recipientis formaliter non est esse in actu, Sed obijcitur, quoniam Auer. secundo de

Ad secundā rationē Auicen,

Dubitatio,

Anima commento, 4. & primo Physi. commen. 63. & in primo capite de substantia orbis, volt, quod accidentia recipiantur in ente actu, prout est in actu: substātia in ente in potentia, prout est in potentia. Ad hoc Auerro. 5. Phys. com. 8. dicit hęc verba. Et causa in hoc, quod generatio in substantia non est, motus est: quoniam generatum in ea non est ens simpliciter, & est ens in potentia, quando transmutatur, & exit de potentia ad actum, quod non est ita in generatione accidentium: transmutatum enim in ea est in actu, licet transmutetur secundum quod est in potentia in quibus verbis Auer, innuit solutionem quęstionis: vult enim dicere, quod esse in actu non sit ratio ipsi mobili recipiendi motum, sed magis, F vt est ens in potentia, & tamen concomitans est necessario requisitum ad hoc, quod aliquod recipiat motum: & ideo ait, quod non est ita in generatione accidentium: transmutatum enim in ea est in actu, licet transmutetur secundum quod est in potentia: est ergo in receptione accidentali ratio formalis transmutationis esse in potentia, licet concomitetur esse actu in transmutatione substantiali, & formaliter & concomitatiue esse in potentia est requisitum, vt innuit in primis verbis: & sic patet solu. (Et id, quod) definit actum. d. & id, quod aduenit, est actus: & iterum soluit quęstionem consimilem. d. &, si forte esset potentia, esset p accidens. Colligantur ergo duæ definitiones, quarum prima est: potentia est principium recipiendi per se, actus est ens alteri aduenens per se: & hę duę definitiones sunt quasi consimiles illis, quas dixit Aristoteles in Metaphysica: ait enim potentia actiua est principium transmutandi aliud, inquantum aliud: & passiua est principium transmutandi ab alio, inquantum alio. Et forte quod hic definit actum receptum, & potentiam recipientem, & non actum dantem, & sic definitiones sunt diuersæ: sed hoc nihil refert: & tunc colligit horum differentiã, dicens, & hoc modo distinguitur adinuicem, scilicet recipiens: & hoc patet ex dictis, quoniam recipiens habet rationem perfectibilis, receptum rationem perficientis, (Et quodcunque,) Nunc accipit secundam propositionem, & inquit, et quodcunq;

Solutio,

A quodcunque est potentialiter scilicet, receptum, aliquid recipiet illud necessario, & dimittit illud, quod actualiter retinet. Verbi gratia, si homo est potentia calidum, quandoque recipit illud, & dimittit frigus: et hoc dicitur. 9. Metaphy. tex. commen. 17. & 19. omnis potentia passiua est contradictionis: vide ibidē Arist. (Et si.) Ponitur tertia propositio, & inquit, & si poterit aliquid recipere in actu cum aliquo recepto in actu, id est, quando recipiens est ens in actu, & receptū ens in actu, quodlibet ipsorum est per se existens: & hoc est per se manifestū. (Et etiam recipiens) Apponit quartam, & inquit, & etiam recipiens est corpus necessario: cuius rationem dicit: namque pro quia, receptio principaliter reperitur in corpore, vel in eo, quod est in corpore: potest ergo sermo componi hoc modo: omne corpus, vel in corpore existens, est corpus: omne recipiens est corpus, vel in corpore existens: ergo omne recipiens est corpus: & hic sermo alibi fuit expositus. Debes autē scire pro nunc, quod corpus capitur hic pro materia: & hoc est ita, qm̄ omne corpus, vel est corpus, id est, materia, vel in corpore, id est, cōposito existens pars: quod autē omne recipiens sit corpus, id est, materia vel in materia existēs, est manifestū nunc: & sic patet ratio eius hic. Sed posset dici contra, qm̄ aliqua accidentia recipiunt, vt superficies: cui respondet, dicens, namque pro quia, accidentia nō denominātur, id est, denominantur a receptione, id est, receptiua principaliter, neq; formæ, quæ sunt superficies, neq; li-

B neæ, neque puncta: quod intelligo principaliter, quia possunt immediate recipere, sed non virtute propria & principaliter, sed virtute substantiæ. (Tandem.) Vltimo apponit ex dictis propositionem similem maiori. d. tandem id, quod nō diuiditur in aliquid, non recipit: est ergo propositio ex dictis conducta: nullum indiuisibile subiectum esse potest denominationum, & accidentium. (Sed quod extra.) Nunc apponit minorem. d. sed quod extra compositum sit agens primū, probatum est demonstratiue: est ergo minor: sed primum agens est indiuisibile, cum sit probatum demonstratiue ipsum esse extra compositionem: ergo primum agens non potest esse subiectum denominationum, & accidentium: tota ergo ratio potest componi duobus modis: vno modo, vt eam format Auer. in litera, scilicet, in prima figura sic. Nullum indiuisibile potest esse subiectū denominationum, & accidentium: primus motor est indiuisibilis, omni compositione carens: ergo non potest esse subiectū accidentiū, & denominationū: & sic patet, qualiter remouetur compositio ex subiecto, & denominatione. Vel potest componi sermo sic: omne recipiēs est corpus, vel virtus in corpore, vt quarta inquit propositio: sed primus motor non est corpus, neque virtus in corpore: ergo primus motor non est recipiens accidentia, & denominationes: & sic sermo est in figura secunda. Potest &̄ ratio formari iuxta tertiā propositionem, hoc modo, omne

C recipiens in actu est per se existens sine recepto, vt dicit tertia propositio: sed primus motor non est in actu sine attributis: ergo in secunda figura non recipit illa: & sic, vt prius. Potest & quarto, ratio componi iuxta secundam propositionem, hoc modo: omne recipiens aliquid, quandoq; acquirit illud, & quandoq; perdit illud: sed primus motor non quādoq; acquirit attributa, & quandoq; perdit: ergo primus motor nō recipit: & sic, vt prius: illæ ergo quatuor propositiones possunt esse propositiones ad syllogismos hos, licet prima ponatur, vt terminorum declaratio. (Sed quod sit.) Nunc vult conclusionem dictam difficultare, & primo quasi epilogando ponit eam: secundo ponit, q. circa illam: inquit ergo, sed quod sit recipiens incorporeum siue per se, siue per aliud, hoc est impossibile: hæc est conclusio: nisi in aliquo, quia dubium est, scilicet de intellectu in potentia, id est, materiali: est ergo quæstio: acceptis illis quatuor maioribus, additur ista minor: sed intellectus in potētia est indiuisibilis, & a materia abstractus: ergo nō recipit: conclusio est falsa, & non pro minori, ergo omnes quatuor maiores sunt impossibiles. (Et quomodo) Hic respondet Auer, & vult conclusionē esse verā, scilicet, qđ intellectus in potētia nō recipit: qđ intelligo sic, quod non sit subiectū recipiēs: & hoc probat. d. & qūo aliquid componitur ex denominatione, id est, accidente, & denominato, i. subiecto, & illa denominatio nō est adueua super substantiā, id est, aduēticia ab extrinseco, quasi dicat, impossibile est,

Secundo arguit, & sup. quomodo est possibile quin subiectũ recipiens sit gene. D
rabile & corruptibile, & corpus necessario, quasi dicat, quia oportet vt subiectũ
recipiens sit corpus generabile & corruptibile. Ex his possunt ordiri duæ cõ.
positiones. Quarum prima est: omne accidens adueniens alteri, cum eo faciens
compositionem, est extrinsecũ, & illi aduenticium: sed denominatio intellectus
in potentia adueniens, est accidens adueniens alteri, cum eo faciens compositio
nem: ergo est accidens aduenticium ei: hoc consequens reputat pro impossibili,
non propter figurã syllogismi, & modũ, ergo propter propositiones, & nõ pro.
pter maiorẽ, ergo propter minorem. Secũda est, omne subiectũ recipiẽs acci-
dẽs nouũ aduẽticiũ ab extrinseco est corpus generabile & corruptibile: sed per
te intellectus in potentia est recipiens accidens nouũ aduenticiũ ab extrinseco:
ergo intellectus in potẽtia est corpus generabile & corruptibile, & econuerso.
vt prius: est falsa ergo maior, quoniam minorem vult esse manifestam. Sed
obijciet quis contra has in hunc modum: acceptis maioribus, accipio hanc, sed
corpus cœleste recipit accidentia, & multas denominationes vt lumen, motum,
& dimẽsionem, ergo est corpus generabile & corruptibile. Cui respõdet Auer.
quod, & si dicta ratio non concludat recipiens esse corpus generabile & corru.
ptibile, saltem concludit ipsum esse corpus quantũ, cuiusmodi est corpus cœle.
ste: vnde est regula apud Auerro. omne recipiens est duobus modis: vel acci.
dens nouũ, & sic est corpus generabile & corruptibile: vel accidens æternum,
& sic est corpus æternum quantum; modo huic addo minorem, sed intellectus E
nec est corpus nouum, nec æternum, ergo non recipit: & ratio fuit aliqualiter
fortis. Inquit ergo sed, si illa denominatio dicti compositi. i. dicti intellectus cõ.
positi ex subiecto & accidẽte addita fuerit super substantiam, id est, recepta fue
rit in substãtia intellectus in potẽtia, & nõ sit sup. ille intellectus substãtia in po
tentia, scilicet noua in illa denominatione, sed potentia antiqua, vt opinati sunt
antiqui de corpore cœlesti, quod ponitur subiectum in potentia antiqua acciden-
tiũ. Hoc remouet. d. oportet necessario, quod intellectus impotentia ad minus sit
quantitabile, & quod sit corpus. Huius rationẽ assignat. d. si. n. remoueretur cor
poreitas ab illa substantia intellectus materialis, gerẽs illam denominationem,
remoueretur ab ea receptio sensibilis, id est, indiuidualis & subiectiua, & simi.
liter remoueretur ab eadem substãtia intellectus denominatio comprehensionis
sensibilis, id est, rei indiuidualis.

Dubitatio. SED, HIC EST locus quæstionis: q̃m, secundum Auer. in tertio de Ani.
ma commen. 5. & 14. & 28. duplex est receptio, scilicet trãsmutabilis, & simpli
citer seu vniuersalis, dicerẽ ergo, quod si intellectus non recipit intellecta rece-
ptione transmutabili indiuisibili, recipit illa receptione vniuersali: & sic argu.
mentũ non concludit vniuersaliter, sed in parte. Ad hoc debes scire, vt diffuse
Solutio. dixi in libro de intellectu, quod omnis receptio transmutabilis est indiuidualis F
& subiectiua, & omnis subiectiua est indiuidualis trãsmutabilis secundũ Auer.
Item omnis receptio vniuersalis, seu simpliciter est receptio obiectiua, id est, co
gnitiua eo modo, quo color est in oculo, & nõ species coloris. Tunc, ad formã
dicendũ, quod intellectus recipit illa receptione vniuersali & simpliciter, sed il-
lud non est recipere subiectiue, sed obiectiue. Et quod receptio vniuersalis non
sit receptio subiectiua, sed perfectiua, id est, obiectiua, patet tertio de Anima cõ-
men. 14. inquit enim, vnde non est opinandũ quod prima materia est causa re-
ceptionis, sed causa receptionis transmutabilis, & est receptio huius singularis;
causa aũt receptionis simpliciter, id est, vniuersalis & perfectiue est ista natura,
id est, intellectus in potentia: & statim verificat per hoc quoddam antiquum di-
ctũ. d. & ex hoc modo fuit possibile, quod corpora cœlestia reciperent formas
abstractas, & intelligerent eas: & fuit possibile, vt intelligentiæ abstractæ per-
ficeret per se adinuicẽ. Cuius rationẽ di. & si non esset possibile, vt illic intelli.
gatur recipiẽs, neq; receptibile: hæc sunt verba illius. Arguo modo, & quæro:
qua specie receptionis intelligentiæ perficiunt se, scilicet, inferior perficitur a su-
periori scdm ipsum, vel subiectiue per inhærentiã superioris sibi, vel perfectiue
& obiectiue; nõ primo modo, vt cõstat apud ipsum; ergo secũdo modo: & ita di-

A est quod eodẽ modo intellectus in potentia recipit intellecta, ergo illa non recipit subiectiue, sed obiectiue. (Ergo illa.) Cũ remouit modũ falsum, quo intellecta intelligũtur recipere intellectũ, inducit modũ verũ, & inquit, ergo illa denominatio & illud denominatũ, id est, intellectus, & intelligibile reducũtur in summo intellectu, id est, possibili, & sunt vnũ & idem, & dixit, (in summo intellectu.) Quoniã intellectus, quãdoq; capitur pro cogitatiua, vt patet tertio de Animã cõmen. 36. & 20. & 5. dixit, ergo in summo intellectu, id est, intellectu possibili, qui est superioris gradus ad cogitatiuam: huius ratione assignat. d. simplex enim intellectus, & intelligibile vnum, & idem sunt realiter, plura respectiue, & per accidens, videlicet, ratione subiecti.

SED QVAESTIO accidit nõ parua, quã tetigi in libro de intellectu prolixe, quõ intellectus, & intelligibile apud Auer. sunt vnũ & idẽ secundũ rẽ, & differũt per accidẽs. Videtur. n. ꝙ hoc cõtra dicat sibi sibi in 3. cõ. 8. vbi vult ꝙ intellectus, & intelligibile sunt diuersa essentialiter, & sint idem per accidẽs: ꝙ exponit ibidẽ. d. i. scdm ꝙ accidit intellectis rerũ, quod fuerint ipse, id est essentia eius, & hoc est ecõtrario dispositioni in formis abstractis, id est intelligẽtijs, ille enim, cũ intellecto earũ, non est aliud ab eis in intẽtione, per quã sunt intellecta istius intellectus, ideo intelligunt se essentialiter, & nõ accidẽtaliter. ecce, quõ vult ꝙ intellectus, & intelligibile in nobis vniũtur per accidens, & differunt secundũ rem, econtra in intelligentijs separatis. Præterea ibidem cõ. 15. *Prima q̃.*

B inquit, & necesse est vt intellectum sit per intentionem in eo, quia formare per intellectũ, id est intelligere, & formatum id est intellectum idem sunt in rebus immaterialibus. & si iste intellectus esset intellectum per se, contingeret vt sciẽtia speculatiua, & scitũ essent idem: quod est impossibile. Præterea, tunc non differret ab opinione Themistij: qm̃, vt dixi in lib. de intellectu, Themistius æstimat intellectum, & intelligibile esse idẽ secũdum rem, & differre in modo, quomodo ergo differt hæc positio ab illa? Dicendum, ꝙ & si de his dixi ibi, quantum potui, nunc dicendum reputo, quãtum sufficit. ideo debes scire, primo, ꝙ intelligibile, dum accipitur in se, & non comparatur intellectui, est indiuiduũ sensibile apud Auer. dum autem comparatur intellectui, est vniuersale actu separatum ab hic, & nunc, & loco, & alijs appendicijs, adeo ꝙ nihil additur intelligibili in se, sed tm̃ modus quidã, per quẽ cognoscitur ab intellectu nostro. & hoc pulchre di. Auerro. tertio de Anima. com. 5. quasi in fine. vbi ait, debes scire ꝙ respectus intellectus agentis ad istum intellectũ, est respectus lucis ad diaphanũ, & respectus formarum materialium ad ipsum, est respectus coloris ad diaphanum: quod declarat. d. quemadmodum enim lux est perfectio diaphani, sic intellectus agens est perfectio intellectus materialis: &, quemadmodum diaphanum non mouetur a calore, neque recipit eum nisi quando lucet: ita iste *Solutio.*

C intellectus non recipit intellecta, quæ sunt hic nisi secundum, quod perficitur per illum intellectum, & illuminatur per ipsum: & quemadmodum lux facit colorem in potentia esse in actu, ita ꝙ possit mouere diaphanum, ita intellectus agens facit intellectiones in potentia intellectas in actu, ita quod recipit eas intellectus materialis. secundum hoc igitur est intelligendum de intellectu materiali, & agente. Ecce, quomodo intelligibilia nihil recipiunt, sicut nec color a luce: sed, sicut color, quando lucet, fit actu mouens, ita intelligibile, quãdo intelligitur actu, mouetur intellectum. ergo tantum variatur secundum modum abstractionis. Ex his eligitur ꝙ intellectus possibilis, & intelligibile sunt vnũ secundũ formã: qm̃ forma est principiũ mouendi. Cum igitur intelligibile non moueat, nisi dum sit abstractũ, esse ergo abstractũ, est forma intelligibilis. & hęc eadẽ est forma intellectus, qm̃ intellectus secundum rem est abstractus: ergo intelligibile & intellectũ sunt vnum secundum formã, differunt autẽ secundũ materiã. qm̃ materia intelligibilis sunt indiuidua, quibus adiungitur modus abstractionis, materia vero abstractionis, intellectus est essentia pura eius. Secũdo debes scire, vt Themistius voluit, ꝙ intellectus agẽs sit causa oĩum formarũ, vt patet in primo suę abbreuiationis de aĩa. & sic habet dicere, ꝙ intellectus agẽs continet oẽs formas sensibiles in potẽtia, ergo habet dicere ꝙ intellectus ma-

terialis intelligens intelle ctũ agentẽ intelligit oĩa entia materialia, quorum est D
causa, & sic fit intellectio apud Themistiũ. qñ, enim intellectus materialis con-
uertitur ad agentem, tunc comprehendit illum, & omnia sensibilia per illum: si-
cut intellectus Dei, qñ comprehendit essentiã, comprehendit illam, & oĩa entia
hic, quorũ est causa. Quia vero, secundũ Auer. intellectus agẽs nõ est causa for-
marũ sensibiliũ, vt patet. 7. Meta. cõ. 31. & 12. Meta. cõmen. 13. & 18. ideo opi
natur ꝙ intellectus materialis nõ intelligit entia materialia, qñ intelligit agen-
tẽ, sed, qñ entia fiunt abstracta. & sic patet differẽtia Themistij, & Auer. His
Aliqua esse eadẽ i re du pliciter põt intelligi.
visis, dicendum puto hic, ꝙ aliqua esse idẽ in re põt intelligi duobus modis. vno
modo, in re, quæ est materia. alio modo in re, quæ est forma. Primo modo, intel-
lectus & intelligibile differũt: qm̃ materia illius abstractionis sunt indiuidua, q̃
differũt secundũ esse, & essentialiter, & subiectiue ab intellectu. & sic loquitur
Auer. 3. de Anima, vt apparet in verbis eius ibidẽ. & sic verificatur dictũ eius,
qñ dicit qd intellectus per accidẽs est idẽ intellectus prout illis, quę sunt materia,
accidit forma abstractionis: vnde, prout intelligibilibus accidit forma abstra-
ctionis, vt sic, accidit eis fieri essentiã intellectus. Secũdo modo sunt idẽ, qm̃ in-
tellectus & intelligibile, qñ actu intelligitur, sunt vnius modi abstractionis, er-
go sunt idẽ essentialiter, & realiter, id est in forma, quę est vna essentia, & vna
res eis cõis. & sic loquitur hic. vult enim, ꝙ sint idẽ in forma, & differũt per acci E
dens, s. in materia. econtrario est in substãtijs abstractis, vbi intellectus & intel-
lecta vnũ sunt in materia & forma: qm̃ materia abstractionis in illis est essentia
& illa est materia intellectus. & ideo ibi per se sunt idẽ, & fere omnibus modis.
& sic patet ad verba cõmẽti octaui sed quid sit ista forma abstractionis, s. an ac-
Quid sensit Auic. de forma abstractionis.
cidens rei intellectæ, an accidens intellectui, et quomodo fiat. Auic. quẽ sequitur
Ioan. Iand. opinatur, ꝙ sit accidẽs intellectui possibili. opinatur. n. ꝙ intellectu
multiplicatur quędã qualitas, quę est similitudo obiecti. & quia ista qualitas re-
cipitur in subiecto, quod est abstractũ ab hic, & nunc, ideo intellectui præsenta
tur obiectũ abstractũ ab hic, & nunc, licet, in se non sit sine loco tempore: ergo
intellectus possibilis, & obiectũ extra conueniunt in forma abstractionis, quia
in illa specie. est. n. species forma obiecti, prout est eius species, & figura ab eo
deriuata est, & intellectus forma, prout ei inhæret subiectiue, vt accidẽs in sub-
Põ Auẽpa.
iecto. Auẽpace aũt, quem sequuntur alij moderni, opinatus est ꝙ ab intellectu
agente emittitur quædã qualitas spiritualis in indiuiduis præsentatis per phan-
tasmata, quæ est accidẽs illis, & forma eis: qm̃, sicut lux est forma, & actualitas
coloris apud ipsum, prout ille color mouet visum, ita illa qualitas est forma indi
uiduorum illorũ, prout indiuiduali actuata illa qualitate, mouẽt intellectũ possi-
bilẽ. est enim intellectus agens apud ipsum similis soli, & qualitas illa similis lu F
ci, & indiuidua in phantasmatibus existentia similia coloribus. hæc Auẽpa. in
epistola sua de luce, & lumine intellectus. Auẽpa. ergo vult, ꝙ intellectus mate
rialis, qui est virtus imaginatiua, & obiectũ sunt in forma abstractionis conue-
nientia. illa qualitas est forma inhærens obiectis, & est dispositio intellectus,
sicut lux est dispositio visus, & coloribus inhærens. Auerroes aũt opinatur, in
Põ Auerro.
verbis nũc positis, tertio de Anima. cõ. 5. quod illa forma abstractionis est sub-
stãtia, s. intellectus agẽs: qm̃, quemadmodũ apud ipsum lux est forma diaphani
inhærẽs, & forma coloris nõ inhærens, sed appropriata, qua colores mouẽt dia-
phanũ. sic intellectus agens est forma intellectus possibilis intrinseca, qua intel-
lectus agẽs ponitur in tali specie, & qua disponitur ad hoc, vt attingat obiecta,
& est forma intelligibiliũ extrinseca appropriata tñ, qua intelligibilia possunt
mouere illũ intellectũ. omne. n. id, quo intelligibile põt mouere intellectũ, põt
dici forma intelligibilis. est ergo forma intellectus, & intelligibilis alio modo,
& alio. vnde lux est forma coloris, non qua sunt colores, sed qua sunt motiui. &
anima intellectiua est forma hominis, non qua homo est, sed qua homo est ope
rans. sic intellectus agẽs est forma intelligibiliũ, non qua sunt in rerum natura,
sed qua possunt perficere intellectum possibilem perfectione obiectiua: & hoc
dicit Auer. 2. de Anima. commen. 67. quando inquit, vnde assimilat lucem
intelligentiæ agenti, & colores phantasmatibus. Sed quid sit illa vnio, & quo

A modo fiat, & quare nunc fit, & non tunc, non est locus hic, sed dixi in libro de intellectu. & tu vide ibidem, quia omnia declaraui. & impossibile est, vt ali quis intelligat opinionem meam, nisi vel audiuerit me, vel viderit omnia mea, nisi fuerit intellectus mirabilis, huiusmodi enim secreta non sunt omnibus propalanda. dispersim enim tradidi opiniones meas. & ideo, qui vult illis, colligat illa scripta, & sic remouebitur omnis locus quæstionis. Dixi hæc, quia scio quod multi præsumptuosi carentes, & arte docendi, & materia scribendi meis quæstionibus vtentes, & meis opinionibus se magnos præseferentes, amant solum sophisticam artem, scilicet stilum contradicendi. & ideo, si volunt contradicere, compensent bene, quia iam adsunt mei singulares auditores, qui longo tempore audiuerunt me, qui poterunt me defendere post mortem, & poterunt iudicare quod si aliquid edunt, tam omnia ex meis scriptis, quæ dixi in cœlo, & in lib. de anima, & 12. Metaphy. & in libro de substantia orbis, & in posterioribus, & prioribus, & Perihermenias, & in lib. de intellectu, & in infinitis scriptis acceperunt, & illud mali, quod dixerunt in suis editionibus, est ex ipsorum ruditia, & ex eorum iactantia. quare, &c. Ad verba. 15. commen. dicendū quod ipse vult ibi intellectū & intelligibile non esse vnū, & idem omnibus modis secundum materiam, scilicet & formam: quia, tunc sequitur illud inconueniens, sed secundū formā non est inconueniens, vt dixi. Ad Themistiū sol. est perspicua ex secundo sermone notato, & sic apparet hoc. Et cum totum hoc sit

B ita, apparet peccatum Ioan. Iand. in lib. de Anima, vbi posuit intellectum possibilē recipere, & esse subiectū omniū specierum, et posuit tot, quot nec ipse, nec alter adhuc intellexit, paucitas. n. exercitij huius hominis in libris Auer. fecit illum hominē errare. (Tandem id.) Cum dicta sunt hæc, conuertit sermonem ad corpus cœleste, & inquit. Tandem illud, quod posuerunt philosophi, videlicet substantiā cœlestē cū denominationibus, id est accidentibus additis super ipsam substantiā, non est aliud, nisi quia posuerunt antiquū corpus, id est æternum corpus, & adhærentia, id est lumen, motum, & qualitatem, & figurā esse accidentia in eodem: ergo vult dicere, quādo ponunt cœlū recipere, ponunt ipsum esse corpus: &, quando ponunt ipsum recipere receptione æterna, ponunt ipsum esse corpus æternum. (Et ipsi.) Ponit causam erroris. d. & ipsi non æstimant, quod quando ipsi remouent quantitatē, quę est corporeitas, remouēt ab eo totam sensibilē naturā, id est materiam, & per consequens esse indiuisibile sensibile. & tūc infert, ergo non erit ibi gerēs, neque gestum. (Et si forte.) Remouet. q. ad hoc. d. Et, si forte ponerent gerens, & gestum separata a materia, sequitur quod esset intellectus & intellectuale, ergo erit vnus intellectus simplex. & sic sequitur, vt prius, quod sint idem secundum rem, & differunt relatiue ratione subiecti, id est ratione materię vt dixi.

Error Ioã. Iand.

C SED DVBITATVR, quoniam corpus cœleste secūdum Auer. primo Cœli. com. 20. & 45. & in lib. de substantia orbis, & in infinitis locis est abstractum a materia: ergo, per ipsum erit abstractum a natura sensibili ergo erit intellectus seu substātia separata, & per consequens erit non recipiens. Dicendum, quod materia potest capi tripliciter. Vno modo, pro materia trāsmutabili corruptibile. & hanc materiā in primo Physi. inuestigauit, & de hac dicit in 9. Meta. quod ens separatum ab ea, non est transmutabile. vide commen. 2. Alio modo capitur materia, pro subiecto receptiuo indiuidualiter, & signate. & sic est cōmunis corporis cœlesti, & materię primę: materia enim prima est subiectū omnium formarum sensibilium, vt dicitur in libr. de substantia orbis, & dicitur de corpore cœlesti, & verius, vt dicitur in secundo capite libri de substantia orbis, & 8. Meta. cō. 12. Tertio modo capitur materia pro subiecto formarum vniuersaliū, & sic dicitur materia æquiuoce, & valde remote, &, sic conceditur materia in subiectis separatis: est enim gradus imperfectionis, quo res propinqua fit priuationē entis, & sic dicitur. 3. de Anima. commen. 5. & 14. quod nulla intelligentia est liberata a materia, nisi prima. Ad formā argumenti dicendū, quod corpus cœleste est abstractū a materia, primo modo: non, propter hoc sequitur quod sit abstractū a materia, secūdo modo, ideo non est intellectus. & sic potest con-

Dubitatio.

Tripliciter capitur materia.

An materia Cœli, & generabiliũ ſit eiuſdem rationis.

cedi corpus cœleſte eſſe compoſitum ex materia ſenſibili; & forma, quæ materia ſenſibilis eſt ſubiectum, & forma eſt anima cœli, i. motor eius. Sed dices, an materia corporis cœleſtis, & materia generabilis ſint vnius rationis? Dicẽdum, quod in ratione Metaphyſica conueniant: quæ ratio Metaphyſicæ eſt ratio potentiæ ſubiectiuę, prout ambæ ſunt ſubiectum formę propriæ, non tamen in ratione Phyſica, quæ eſt potẽtia tranſmutabilis. materia. n. corporis cœleſtis eſt abſtracta a ratione potentiæ tranſmutabilis, ergo materia cœli, & materia generabilium ſunt vnius rationis, & vnius ſpeciei in ratione, & ſpecie metaphy. non tamen in ratione, & ſpecie Phyſica: nec hoc repugnat fundamentis, & verbis Auerro. vt alibi declaraui, ſcilicet in epiſtola felicitatis, quã expoſui. patet ergo qualiter corpus cœleſte eſt natura ſenſibilis, & tamen eſt abſtractum a prima materia. & tu conſidera bene (ſi ad, id, quod) Cũ declarata ſunt duo fundamenta Peripatheticorum, quibus abſciſſæ ſunt duæ propoſitiones falſæ, nunc ponit, & accedit ad abſcindendum aliud peccatum. & primo reperit illud, et inquit, ſed id, quod dixerat ſup. Alga. videlicet quod nõ eſt impoſsibile ꝙ res reducatur ad duos Deos, quorum vnus erit cauſa orbium. i. omniũ ſenſibilium, & alter nõ, ſed cauſa omniũ intelligibiliũ, &c. dicimus quod ſunt verba erronea. Deinde arguit contra illud ratione fortiſsima, & inquit, quia poſito qd productio entis ſenſibilis ſit ab vna & eadem natura, & vna & eadẽ ſubſtantia, non aũt a naturis diuerſis. & ſuppoſito, quod eſſet productio entis intelligibilis ab altera ſubſtantia prima, ſequitur neceſſario ꝙ ſi aliquid in illa natura, quæ eſt cauſa ſenſibilium æqualiter fuerit, & in natura, quæ eſt cauſa rerũ intelligibiliũ ad primã cauſam reductarum, ſequuntur duo neceſſario ꝙ communicent in quadam denominatione, id eſt, natura, & differunt in altera. eſt ergo propoſitio, quando ſunt duæ res, in quibus eſt aliquid æqualiter, oportet ꝙ illæ res conueniant in vno, & differant in altero. & hoc poteſt probari virtute inductionis, vt conſtat. eſt enim maxima Metaphyſica. Tunc arguit & inquit, & id, in quo differunt, non euadet quin ſit de natura, in qua indiuidua differunt, aut ſup. de natura, in qua differunt ſpecies, id eſt, quin ſit differentia indiuidualis, vel differentia ſpecifica. Tunc deſtruit ſecundum membrum, & inquit, ſi ſecundo modo dicetur. ſ. ꝙ differunt differentia ſpecifica, ergo nomen Dei dicetur æquiuoce de illis, quod eſt contra poſitum, poſitum enim erat illos eſſe æquales in aliqua natura. conſequentiam probat, & poteſt ſermo ſic componi: quæcunque contraria, aut media in vno genere non poſſunt vniuocari, ſed ſpecies, quæ communicãt in genere, ſunt contraria, aut media, ergo ſpecies alicuius generis non vniuocantur in aliquo. Tunc aſſumatur concluſio hæc pro maiori, & aſſumatur ſecum hæc minor: ſed illi duo dij ſunt ſpecies alicuius generis, ergo illi duo dij nõ poſſunt vniuocari in aliqua natura. huius ſyllogiſmi accepit tm̃ minorem primi, & inquit, nanq; pro quia, ſpecies, quæ communicant in vno genere, ſunt aut contraria, aut intermedia. quod, id eſt; quæ concluſio ſecundi ſyllogiſmi eſt falſa, & contra poſitum. Debes ſcire, ꝙ quæ cõueniunt in genere, æquiuoca ſunt Phyſice: quia, nõ ſunt vnius naturæ, cũ genus multas dicat naturas, vt ſuperius explanaui: ergo, ſi illi dij differunt differentia eſſentiali, non conueniunt in vna natura ſpecifica. & hoc accipitur. dicebatur enim quod illi ſunt æquales. æquales autem ſunt indiuidua in ſpecie, & non ſpecies in genere, vt dicitur. 12. Meta. cõmen. 2. ideo dictum iſtud cõtradicit poſito. quomodo autem ſpecies generis ſunt contrariæ extremæ, vel mediæ non eſt opus hic declarari. ſatis ſit pro nunc, ꝙ ſint omnino naturis diſperatis oppoſitæ, & hoc rationi ſufficit pro poſsibilitate. (Si primo modo.) Nunc remouet primum modum, & inquit, ſi primo modo, ergo ſunt ambo in materia, quod eſt contra hoc, quod conceſſum eſt ab omnibus. eſt enim conceſſum ab omnibus ipſum eſſe virtutem ſeparatam, & ſine materia. (Sed ſi ponerent.) Hic remouet dubiũ: poteſt enim quis dicere, ꝙ illi duo dij differunt naturis ſpecificis, & generibus, ſed tantum analogice conueniunt eo modo, quo Deus, & opera eius conueniunt, & quo modo ſubſtantia conuenit accidenti. hoc ergo inquit, ſed, ſi ponerent ꝙ pars ipſius naturæ eſt nob. ilior alia, V. g. natura vnius ſit prior eſſentialiter, & nobilitate natura alterius, & ꝙ.

D

E

F

A hoc sup. nomē Deus prędicatur de eis analogice, hæc est sol. (Erit ergo natura.) Confutat illam. d. ergo erit hæc natura vna prima, quæ erit nobilior altera, quę erit secunda. Tūc dedit illud, quod sequitur ex hoc. d. & sic secunda causatur ab ea, id est, prima necessario: quod exponit. d. ita ꝙ producentes orbes, id est, causa intelligibilium erit producens, id est, causans causam, quæ elementa producit, & tunc. d. & hæc met est positio philosophorum. & potest intelligi dupliciter: vel arabum, qui opinantur colcodeam, quæ est dea actiuorum & passiuorum, & hi sequūtur Platonem in Timæo, & Themistium. Vel Peripatheticorum, qui ponunt intelligentiam, quæ mouet lunā appropriate ad gubernandum hæc actiua & passiua, vt declaraui in expositione. com. 18. 12. & hæc est plus dilecta apud me. Debes scire, ꝙ tribus modis possunt estimari duos esse Deos: vel vnius generis, & differre specie essentialiter. Vel vnius speciei, & differre materia. Vel differre genere & specie, & esse conuenientia in analogo, primum modum remouit Auer. per hoc, quia, tunc nō essent æquales in perfectione, species enim generis sunt semper inęqualis perfectionis, qm̄ sunt sicut numeri, vt dicitur in Metaphy. Si igitur illi dij essent differentes specie, vnus esset altero prior in perfectione, & sic ille solus esset Deus. secundū remouet per confessum communem omnibus, scilicet quia tunc quilibet illorum esset in materia. tertium pōt remouere per primum: attamen remouet per hoc, quia ordo analogiæ est ordo causę ad causatum, vt nunc debet homo supponere: ergo primum in illo ordine

Tripliciter pōt existimari plures esse Deos.

B erit causa secunda, & hęc est positio omnium philosophorum: hęc igitur est summa eorum, quę Auer. attulit hic. (Et ambo.) Debes scire, ꝙ loquentes saraceni ponunt Deum omnia agere sine medio, & sic negant intelligentias intermedias esse causas secundas. Peripathetici autem ponunt numerum intelligentiarum secundum numerū orbium, & illas esse secundas causas, vt superius visum est. has ergo duas opiniones tāgit Auer. vt d. & ambo, id est, ille duę opiniones ponūtur coguntur ponere primā causam, videlicet ꝙ ponunt primum agens agere mediantibus pluribus causis, & qui ponunt primam causam per se agentē oppositā sine aliquo medio. Apponit tamen differentiam. d. sed hoc, id est, primū agere sine medio est impossibile apud philosophos, vt diffuse, & clare ostensum est ab eis in diuersis locis.

Sed, hic est quęstio: qm̄ Auer. primo Cœli. cō. 33. & 8. Phy. cō. 15. & fere locis infinitis, voluit ꝙ loquentes suę legis non possunt ponere primam causam esse, sed bene philosophi. ait rationem, qm̄ illi ponunt causam primam agere nouum immediate: ergo habent ponere illam esse corpus, & per consequens non primam causam. philosophi igitur bene cum ponant illā agere motu ęterno, Dicendū, Auer. vult ꝙ ambo coguntur ponere primam causam. Sed non expres-

Dubitatio.

C sit quomodo, sed in locis illis expressit quomodo, quia loquētes suę legis habēt ponere illam esse corpus, philosophi motorē separatū, & sic non est contradictio. Vel, forte ponderanda sunt verba eius, hic inquit. n. ꝙ ambo coguntur ponere primam causam, licet diuersimode: qm̄ illi coguntur ponere, vt euitent processum in infinitum: quę tamen ratio non est demonstratiua, ergo illi coguntur ratione probabili, philosophi ratione efficaci. & ideo dixit post, ꝙ hoc est impossibile, vt patuit: & sic amouetur contradictio.

Solutio.

Sed in iam dictis est qō mirabilis, quam mouit Simplicius, & Auer. primo Cœli. cō. 90. & Auer. pro quęstione sumit ꝓpositionē cōfessam a philosophis, & dicit. & potest aliquis dicere, cū declaratū est ꝙ mouens. i. motor Cœli non mouet Cœlū nisi desiderio. i. voluntate existente in Cœlo ꝓpter intellectū eius. i. eo quia intellectus est in Cœlo. est ergo propositio ꝙ motor cœlestis corporis non mouet illud, nisi voluntate et intellectu, qui existunt in corpore cœlesti. Tunc arguit. d. quid prohibebit ergo, ꝙ non sint plures Cœli: immo de facto erunt plures Cœli. i. plures mundi, & per consequens plures primi mouētes, vt vnū quodq; cœlorū desiderat hoc primū mouēs eiusdē modi intellectus. est ergo virtus rationis ꝙ fingi potest, vt sit vnus primus motor, vt finis: &, quia finis potest appeti a pluribus intelligentibus, ergo possunt esse plures dij mouentes, & vnus finis communis, qui non mouet, ideo dicit, & vnumquodque eorum.

Dubitatio.

deſiderat hoc primũ mouẽs, i. hunc primũ finem, qui eſt eiuſdẽ modi intellectus D
omnibus illis duobus, id eſt, qui intelligitur ab eis eodem modo. Hoc confirmat
exemplo: ſicut in nobis vnũ intellectũ mouet plura imaginãntia, V. g. cibũ eſſe
vtilẽ mouet omnẽ famelicum ad cibũ: & forte ſic erit de cœlis, id eſt, primis mo
toribus cœlorũ. ergo eſt forma. q. ꝙ põt eſſe vnus finis primus, & duo agentia
Solutio Simplicij. prima, quę poſſunt eſſe dij. & ſic adhuc erit aliquo modo pluralitas Deorũ. Huic
queſtioni Simplicius dedit ſol. & vult q̃onem fundari in hoc, ꝙ primus finis, &
primũ agens ſunt diuerſa ſecundum ſubiectũ: ſed non eſt ita, q̃m, vt dicit, primus
finis, primõ agens, & prima forma ſunt vnum in ſubiecto, & differunt defini
tione, id eſt, ratione, & modo. Ad formã ergo queſtionis negatur ſuppoſitum,
ſcilicet ꝙ ſit vnus cõis finis diuerſis, & duo agentia prima: q̃m primus finis, &
primus motor ſunt vna res ſimpliciter. Et hanc ſol. dedit Auer. d. dicamus er
go, quod declaratum eſt iam, quod imaginatũ, id eſt, primus finis intellectus eſt
illis, id eſt, in abſtractis idem imaginanti, i. primo intelligenti: & cũ ita ſit, imagi
natio, id eſt, finis primus intellectus eſt eadẽ, id eſt, eſt vnus, ſicut imaginans eſt
idem, id eſt, vnũ. tũc vltra inquit, & cũ imaginatio, id eſt, finis ſit vnus, & eadẽ
non intenditur niſi in eodẽ imaginato, i. vno intelligente. Ex his ſequitur, quod
ſuppoſitum iam falſum eſt. ſupponitur. n. primum finem eſſe diuerſum a primo
agente, quod falſum eſt. Poſt reſpondet ad exemplum. d. in hominibus autẽ ima
ginatio, id eſt, finis non eſt imaginanti eadẽ omnibus modis. Ideo cõcludit, qua E
propter poſsibile eſt idẽ imaginatũ pluribus imaginãtibus imaginari, & pluri
bus imaginationibus. Tũc ait. ſecundum hoc ergo debemus intelligere imagina
tiones corporũ cœleſtiũ: & iã declarauimus hoc in eo, qđ ſcripſimus in ea ſciẽ
tia, id eſt, in Metaphy. ſ. 12. com. 36. & 55. & alibi. patet ergo ſolu. ad formã &
Error Io. ad exemplũ. refert ẽt Simplicius hoc voluiſſe Amonium eius magiſtrũ. Et in
hoc apparet peccatũ Io. qui ponit primũ motorem mouere vt finis tm̃: &, quo
niã ille homo poteſt ſaluare dictum Auer. ibi. & dictũ Simplicij. & ego dixi de
Dubitatio. hoc alibi. Sed dices, adhuc eſt queſtio, q̃m Auer. 12. Meta. com. 44. voluit qđ
vnum primũ intelligibile mouet plures intelligentias: & tamẽ hic dicit, quod in
hominibus bene poteſt vnum mouere plura imaginantia, quia imaginatio, i. fi
Solutio. nis, & imaginans ſunt quodammodo diuerſa. Dicendũ, vt ibidem capitur, qđ
vnum intelligibile, & vnũ appetibile mouet plures intelligẽtias ordine quodã.
in hominibus vnum appetibile põt plura appetentia, & imaginantia mouere
ęque primo. & ſic eſt aliqua diuerſitas, & tu comple iſtud.

ALGAZEL.

AIt Alga. Si autem dixerit hoc eſt falſum, q̃m id, quo eſt dif- F
ferentia inter duas ſubſtantias, ſi eſſet conditio in neceſsi-
tate in eſſe, neceſſe eſt vt reperiatur vnicuiq; neceſſario in eſſe,
ergo non differunt. Si vero hoc non eſt conditio, nec aliud conditio:
ergo omne id, quod non conditionatur, in neceſſario in eſſe eius eſſe
ſufficit abſque illo, & perficietur neceſſarium in eſſe per aliud. Dici-
mus hoc, quod dixiſtis de attributis, iam locuti ſumus de eo. Et facit
inuolutionem in hoc toto dictio neceſſarii in eſſe, & proiiciamus eã.
quoniam nos non concedimus ꝙ ratio ſignificat neceſſarium in eſſe,
niſi intelligimus per id, ens non habens agens antiquum. Si vero hoc
intelligimus, omittemus dictionẽ neceſſarii in eſſe, & declarabimus ꝙ
ens Antiquũ, non habens cauſam, eſt falſa in eo numeratio, & diffe-
rentia: & non erit de hoc probatio, & remanebit ꝙ dictũ eorũ eſt, an
hoc ſit conditio, cum non habuerit cãm. Et eſt error manifeſtus. nã nõ

A habens causam declarauimus quòd non dicitur non habere causam, vsquequo perquiratur conditio eius, & est sicut sermo dicentis an nigredo sit conditio vt sit color. &, si erit conditio, tunc rubedo non erit color. Et dicitur in rei veritate quòd non conditionatur aliquod eorum, scilicet in affirmatione verificationis coloreitas in intellectu, in esse vero eius erit conditio vnius eorum, non autem demonstrati, cum impossibile est vt sit genus entis, quod non habeat differentiam. & sic etiam qui constituit duas causas, & cessat emanatio in eis, dicit quòd differunt in differentia. & quælibet differentiarum quidem est conditio consecutionis absque dubio, attamen non in demonstrato.

Inducit hic Alga. argumentum contra se: quoniam ipse opinabatur ꝙ in primo est compositio ex denominatione, & denominato, vt visum est. inquit modo, & si aliquis diceret ꝙ hoc est impossibile, scilicet impossibile est dicere ibi esse duo componentia, scilicet denominationem, & subiectum illius. (Quia si.) Inducit modo argumentum, & potest sic ordiri. si in Deo sunt duo. s. denomina-
B tio & denominatum, vel ambo sunt necesse esse, vel neutrum, vel alterum sic, et alterum non. si ambo. ergo non differunt, quoniam ambo sunt necesse esse, & necesse esse vnum numero est simpliciter, ergo illa non differunt. si vero neutrum, ergo totum compositum est ens possibile esse, & possibile non esse, & sic primus motor indigeret aliquo priori, quo perpetuetur, quod est falsum. Si vero detur tertium. tunc vna natura simplex esset duę naturę, scilicet contingens & necessaria. horum membrorum tacuit tertium, quia manifestum erit per se. inquit ergo. Quod si id, in quo est differentia inter duas substantias. i. si ambo illa differentia, puta denominatio, & subiectum indigent necesse esse. i. sunt simpliciter necesse esse, oportet ꝙ quodlibet ipsorum habeat vnum esse necessarium, ergo non differunt. & si nullum ipsorum indiget, id est sit necesse esse: ergo esse ipsius scilicet compositi eo non indiget, id est ergo esse totius non est necesse esse, & necesse esse perficietur ab altero. i. conseruabitur ab altero priori, quod est inconueniens. Translatio autem hębrea est multum facilis, & sic reperitur: &, si aliquis fingit hoc esse remotum, quoniam non euadet, quin illa duo, scilicet denominatio, & subiectum sint necesse esse, vel non. & si sic, quomodo ergo ibi signabitur differentia, ergo non differunt. & si non, totum in sui esse dependebit ad aliud prius, & sic contrapositum. hæc est aperta translatio: & est quasi explanatio il-
C lius. (Nos vero.) Hic tangit quasi sol. argumenti præsentis, & inquit, Nos vero dicimus ꝙ hoc non conuenit cum illo, quod dixistis in denominationibus. i. quā tractauimus de denominationibus: tunc remittit se. d. & iam tractauimus de hoc in pręcedentibus: & apponit locum latentiæ. d. & locus sophisticationis hic sumitur in vocabulo necesse esse: quare dimittendum est, quia necesse esse probatum est. (Nisi intendamus) quia proposuit locum sophisticationis esse in illo vocabulo necesse esse, hoc declarat. Ideo debes scire, ꝙ necesse esse potest capi positiue, prout addit naturam aliquam ei, cui apponitur: alio modo priuatiue pro eo, quod caret causis contingentiæ & possibilitatis: ergo necesse esse ęquiuoce accipitur, & per consequens dicendum, ꝙ si necesse esse capitur positiue, verū est, ꝙ si aliqua conueniunt in necesse esse, illa sunt eadem: sed, si capitur priuatiue, non oportet. cęcitas enim, & surditas conueniunt in carentia causarum visionis, & auditus & tamen non sunt eadem in proposito: ergo illa, scilicet denominatio, & subiectum conueniunt in carentia causę contingentiæ, non tamen sequitur ꝙ sint idem inter se. dicit ergo, nisi intendamus per id. i. dico argumentum valere nisi intendamus per illud. i. per necesse esse causam carentem agente. i. nisi necesse esse capitur priuatiue: ergo, sic accipiendo, non est impossibile ponere numerationem in eo, licet positiue sit impossibile: & sic forte intelligitur iste locus: & habet aliam expositionem, & tu perlege.

Necesse esse potest capi positiue, & priuatiue.

AVEROES.

Ait Auer. Summa huius est id, quod recitauit, inferens quidem rationes contra Philosophos. quoniam ipsi dicunt non cadit differentia, quæ est secundario in necessario in esse, quin sit conditio necessarii esse, aut sit differentia, quæ non erit conditio necessarii esse. &, si differentia, qua differunt, fuerit conditio necessarii esse in definitione vniuscuiusque eorum, & non differunt in necessario, esse igitur necessarium in esse est vnum necessario. quemadmodum si esset nigredo conditio in esse coloris, & albedo conditio in esse coloreitatis, non differunt quidem in coloreitate. si vero differentia, qua differunt, non ingreditur in necessarium esse, erit necessitas esse vnicuiq; eorum per accidens, & sunt duo, non ex eo ꝙ vnumquodque eorum est necessarium in esse. Attamen hic sermo non est verus. nam species sunt conditio in esse generis. & vnaquęq; earum est conditio in esse generis, non autem quo ad indiuiduitatem, & demonstrationem talem. nam, si hoc esset, non aggregarentur in esse coloris. Ipse autem contradicit huic sermoni duabus contradictionibus, quarum Vna est, quòd hoc accidit ex eo quòd existimatur quòd necessarium in esse significat naturam ex naturis. Attamen non est sic apud nos: sed intelligitur per necessarium in esse quid negatiuum, & est quòd non habet causam, negatio autem non est causarum. Et quomodo fit hoc in negatione eius, quod non habet causam? adeo quòd dicitur aut erit id, quo differt non habens causam a non habente causam, conditio eius, quòd non sit causa, aut non erit conditio. si erit conditio, non erit ibi numeratio, nec differentia. si vero non erit conditio, non erit numeratio in non habente causam, & tamen non habens causam est vnum. Et modus corruptionis huius sermonis est in eo, quod existimauit, quòd id, quod non habet causam, est ablatio absoluta: & ablatio quidem non habet causam. & quomodo erit ei conditio quæ est causa esse eius? & hæc est fallacia: quoniam negatio proueniens, quæ currit cursu nominum imperfectorum, & est negatio, quæ fit in discernendo entia abinuicem, habet causas, & conditiones, quæ determinauerunt ei hanc negationem, sicut habet causas, & conditiones, quæ determinauerunt ei hæc attributa affirmatiua, & negatiua. & affirmatio necessarii in esse est attributum non separabile a non habente causam. & non est differentia, siue dicatur necessarium in esse, siue non habens causam. & error est Loquentis hoc sermone, non autem aduersarii eius. Contradictio vero secunda est ꝙ, cum dicunt aut erit differentia, qua differt necessarium in esse, conditio, aut non erit conditio. si est conditio, non differt vnum eorum ab alio, ex eo ꝙ est necessarium in esse, ergo necessarium in esse est vnum. si vero non erit conditio, ergo sermo dicentis necessarium in esse non habet differentiam, qua differt,

Species sunt conditio in esse generis. E

F

A est sicut sermo dicentis color si reperitur de eo plusquam vnum, aut erit id, quo differt color a colore conditio in esse coloris, aut non erit. si est conditio in esse coloris, non differt vnus eorum ab alio, in eo quod est color, & erit color vna natura. si vero nullus eorum fuerit conditio in esse coloreitatis, color non haberet differentiam, qua differret ab alio. & hoc est falsum: Deinde dixit pro Philosophis huic quandam responsionem:

Nunc Auer. examinando dubium dictum, proponit expositionem quęstionis factę, & inquit, dicimus nos quod sententia illius rationis, quam allegauit cõtra philosophos. s. arabes est, quę sic dicit, non euadet, quin differentia, ex qua prouehit dualitas. i. compositio in necesse esse, indigeat necesse esse. i. sit necesse esse; vt habet alia translatio, aut non. Si illa differentia, in qua differunt, indiget necesse esse. i. sit necesse esse, ita quod in definitione cuiuslibet ipsorum sit necesse esse, id est si quodlibet illorum sit necesse esse definitiue, & per se primo modo; ergo non differunt in necesse esse, ergo oportet quod necesse esse vnum sit tantũ. quod exẽplo ostendit. d. vt si nigredo indiget, indiget in sui necessitate colore, & albedo sĩr in sui necessitate indiget colore, tunc ambo non differunt in
B necessitate coloris. Sed, si differentia, in qua differunt, nullũ introitum habent in necesse esse. i. si nullũ illorum sit necesse esse, ergo necessitas est cuiuslibet illorũ per accidens, id est erunt necesse esse ab altero, & in suis naturis possibilia, vt dictum est. hæc est sñia verborũ huius hominis. (Quę nobis.) Nũc examinat hoc dubiũ, & primo proponit intentionẽ eius. d: quę nobis error apparet. Et hoc ostẽdit. Vbi debes scire, quod Alg. fecit entimema hoc. illa duo sunt necesse esse, ita quod conueniunt in necesse esse, ergo non differunt. modo ostendit Auer. consequẽtiã hanc non tenere per simile, quia species conueniunt in necesse esse earũ generis, & tamen differunt inter se: immo quęlibet ipsarum vniuersaliter sumpta est necesse esse, licet non particulariter sumpta: ergo dictum illud est debile. dicit ergo, species enim necesse sunt in esse generis, &. i. immo & quelibet ipsarũ non particulariter tentã, sed vniuersaliter sic se habet. i. est necesse esse. (Si enim.) Potest intelligi dupliciter. vno modo, vt assignet causam, quare differunt inter se, & si conueniant. d. si enim ita esset sup. quod omnibus modis essent eadem, non copularentur in esse coloris. quoniam copulari præsupponit diuisionem, idem enim non copulatur sibi. Vel potest intelligi, vt det causam, quare quælibet species vniuersaliter tenta sit necesse esse, & inquit. Si enim ita esset, scilicet quod quælibet omni modo supposita, esset contingens esse, tunc non copularen-
C tur in esse coloris, quia necesse esse non fit ex non necesse esse. Sed prima est melior: quoniam, sic species non copulatur ex indiuiduis, cum illorum nullum sit necesse esse, vt constat. (Et hic obijcit.) Nunc cœpit quasi solutio argumenti, quã dedit Alga. vult colligere vnum errorem ibidem. d. & hic obijcit homo. d. quod hoc accidit. s. illa esse eadem, prout quis imaginatur illud necesse esse significare quandam causam, aut naturam. (Sed apud) ponit solutio. Alga. dicens: sed apud nos non est sic, immo per id. i. necesse esse intendimus quid negatiuum. s. non habens causam: quoniam negationes non habent causam, cuius rationẽ dicit. causæ nanq;, quomodo possunt sumi in remotione cuiusdã incausati. (Ita quod) summam resumit vim. d. ita quod dicatur, quod non euadet, quin sit illud, in quo differunt incausatum. s. necesse esse, aut non. i. non euadet quin illa duo sint necesse esse, aut non. Si primo modo, nulla erit ibi numeratio, neq; differentia, vt supra dictum est. Si secundo modo, sĩr id, quod non habet causam, est vnum: & forte litera est corrupta, & superfluit negatio, & debet legi hoc modo. & similiter ei, quod non habet causam, est vnum. i. simplex, ergo ibi non est multitudo. vel sic debet legi, & similiter ei, quod non habet causam, est vnum. i. similiter illi, quod est incausatum, hoc, quod est causatum, debet esse vnum. i. simplex: & quomodocunque, superfluit negatio. (Et nos.) Nunc ostendit errorem eius. d. & nos diximus quod ipse errauit in eo, quod meditatus est, videlicet quod quid incausatum sit pura-

priuatio,quia remotio.i.priuatio non habet causam. Contra arguit, & inquit, D
qualiter ergo erit causa sui esse.q.d.est impossibile. modo omne necesse esse est
causa sui.(Et hic.)Ostendit alio modo errorem eius.d.& hic est error, quia ne-
gationes currentes cursu priuatorum nominum.s.negationes, quæ sumuntur in
definitione entium habent adinuicem sine dubio causas,dico causas inferentes di
ctis entibus necessarijs illam negationem,& addit:& si affirmationes.i.habitus
haberent causas inferentes affirmatiuas denominationes, ergo nulla differentia
est in hoc inter denominationes affirmatiuas.i.habitus, & negatiuas.i.priuatio-
Negatio duplex. nes. Debes scire,quod negatio capitur dupliciter. vno modo,prout est propria
vni,& non alteri. V.g.cæcitas est ita propria animali, quod non competit lapi-
di,& sic negatio vocatur currens cursu priuati.i.subiecti,eo quia propria est illi,
non dico quarto modo:alio modo est negatio simpliciter, vt non homo, non al-
bum:& sic dicitur de ente,& non ente,vt dicitur in lib.Periher. est ergo differē
tia,vt.d.hic Auer.quoniam negationes primo modo habent causam in subiecto,
sed secundo modo non habent causam, & sic est in Deo: quoniam necesse esse
Dubitatio. habet causam in Deo,cum sit negatio primo modo. Sed accidit quæstio, quo-
niam dictum est in lib.de substantia orbis,in fine,ꝙ æternum dicitur per priua-
Solutio. tionem causę corruptibilitatis, ergo non habet causam. Dicendum, ꝙ causa
potest capi dupliciter.vno modo pro re addita subiecto,cuius est: & sic primum B
non habet causam suæ necessitatis,nec aliquod æternum,& sic loquitur ibi.alio
modo potest capi pro causa,vel addita,vel pro seipso, ad quod sequitur necesse
esse,quæ potius dicitur concausa, vt notatur in illo verbo causa inferens: & sic
conceditur ꝙ necesse esse habet causam, quia eius essentia posita ponitur neces-
se esse: ergo causa est eius essentia,& eius nota:& sic patet hoc.

ALGAZEL.

AIt Alga. Si autem dixerit, hoc possibile est colori, quoniam habet esse relatum quiditati,additum quiditati.& hoc impossibile est necessario in esse. nam non habet nisi necessitatem esse,& non habet quiditatem,cui referatur ipsum esse. & nos bene scimus quòd differentia nigredinis, & differentia albedinis non conditionatur in coloreitate, in eo quòd est coloreitas: conditionatur vero esse earum,in eo quòd sunt prouenientes a causa. sic etiam non debet conditionari esse in necessario. nam esse necessarium Primo est sicut coloreitas colori, non autem sicut esse relatum coloreitati. Dicimus ꝙ non concedimus hoc:sed habet verificationem eius,cui attribuitur esse, vt declarabimus in disputatione subsequenti. Cum vero dicunt quòd est ens absque quiditate, est exiens ab intelligibili, & erit summa sermonis, quòd ipsi ædificauerunt ablationem secundationis supra ablationem compositionis generi,& differentiæ:deinde ædificauerunt hoc supra ablationem quiditatis post ipsum esse. & quotienscū que destruimus vltimum, quod est fundamentum fundamentorum, destruitur & non totum. & est ædificium debilis stabilitatis prope ędificium araneæ. F

AVEROES.

AIt Auer. Responsio eius pro Philosophis ædificauit eam hic super sermonem,quòd esse est accidens enti, scilicet quiditas.& con-

A tradicit eis ipse, ex eo quòd esse in omnibus est aliud a quiditate, & existimauit quòd sermo eorum ædificauerunt eum super hoc. Attamen differentia, quam adduxit in hoc, nō sequitur ex ea responsio ei, quod intulerunt ex rebus coloreitatis, & differentiis, quæ sunt in ea, quomodocunque id posuerint. nam nemo dubitat quòd differentiæ generis sunt causa generis, siue ponatur generi esse aliud a quiditate, aut quiditas eius ipsummet esse. nam, si essent differentiæ ipsi esse, & esse coloris aliud a quiditate coloris, sequeretur vt non sint differentiæ, quibus diuiditur color differentiæ quiditatis coloris, sed differentiæ alicuius accidentis accidentium eius. & hęc est positio falsa. Quare veritas est quòd, cum nos diuidimus colorem in differentias suas, & dicimus quòd esse coloris, in eo quòd est color, erit in actu, aut quia est albus, aut niger, aut alius color, non diuidimus quidem accidens in colorem, sed diuidimus substantiam coloris. igitur sermo, quòd esse est accidens enti, est inconueniens in hoc, & quę-
B stio, ac responsio eius quæstioni sermo cadens. Cum autem dixit ꝙ ipsi ædificauerunt ablationem secundationis super ablationem compositionis ex genere, & differentia, deinde ædificauerunt hoc super ablationem quiditatis post esse: &, cum destruimus vltimum, quod est fundamentum fundamentorum, destruitur & totum, est sermo non verus. nam ædificium eorum est ablatio secundationis numero in duabus rebus simplicibus, de quibus dicitur vniuoce. & est notum per se ꝙ, cum ponimus secundationem, & communicationem in duobus simplicibus ꝙ simplex fit compositum. Et conclusio sermonis est ꝙ natura appellata necessarium in esse, quod non habet causam, & ipsum non habens est causa alterius, aut erit vnum numero, aut plus. Deinde, si fuerit plus, aut erunt plures forma vnum genere dicto vniuoce, aut vnum proportione, aut vnum nomine tantum. Si erunt diuersa numero, vt Socrates, & Plato, & vnum specie, tunc erunt animalia ne-
C cessario. & hoc est falsum. Si vero erunt diuersa in forma, & vnum in genere, dicto de eis vniuoce, tunc erunt cōposita necessario. sed, si erunt vnum in genere, dicto secundum proportionem ad aliquid, nihil phibet quin sit hoc, & aliquod erit causa alicuius, & deueniunt ad primū. & hæc est dispositio formarum abstractarum materiis apud Philosophos. attamen, si communicant nomine, nihil prohibet quin reperiatur ex eis plusquam vnum. quoniam hæc est dispositio causatum primarum quatuor, s. agens primum, & forma vltima, & materia vltima, & propterea non prouenit ex hoc modo speculationis quid completū, & non finit ad primū principiū, vt putauit Auic. nec ꝙ vnū sine dubio. *Ista desunt in antiquo.*

ALGAZEL.

Ait Alga. Secunda autem via consecutionis est vt nos dicimus quòd non erit esse, & substantia, & principalitas genus. quia nos

respondemus per quid est. Primum vero apud vos est intellectus ab- D
stractus, quemadmodum alii intellectus, qui sunt principia ipsius es-
se, quæ appellantur Angeli apud eos, & quæ sunt causata Primi sunt
intellectus abstracti a materiis. Hæc quidem verificatio includit pri-
mum, & eius causatum. Primum, quoniam ens primum est simplex, et
nullam habens compositionem in substantia sua, nisi ex parte conse-
quentium, & sunt communicantes in eo, ꝙ vnumquodq; eorum est
intellectus abstractus a materia. & hoc est verificatio generica. igitur
intellectio abstracta in substantia non est ex consequentibus, sed est
quiditas. & hæc quiditas est communis inter primum, & alios intelle-
ctus. &, si non erit differentia in alio, tunc intelligitis secundationem
absq; differentia. si vero differt, id quidem, quo est differentia, est aliud
ab eo, quo est communicatio, & intellectio communis eis est commu
nis in rei veritate. nam Primum intelligit seipsum, & intelligit aliud
apud tenentem hoc, ex eo quòd est ex se intellectus abstractus a ma-
teria. & sic definitio causati primi ꝙ est intellectus primus, quem fecit E
Deus glo. immediate est communis in hoc. & ratio huius est. quoniã
intellectus, qui sunt causata, habent species diuersas, sed communicãt
in intellectione, & differunt aliis differentiis. & sic primum commu-
nicat cum omnibus in intellectione. igitur apparet contradictio opi-
nionis: & id, quod inducit ad intellectionem, non constituit substan-
tiam, & ambo sunt falsa apud eos.

Hic Alga. inducit quoddam argumentum contra peripatheticos, & primo p.
ponit opinionem illam. d. Adhuc est alia via ad reprobandum philosophorum
opinionem in præsenti proposito, scilicet ꝙ ipse Deus non cõicat cum aliquo in
genere, neq; differt ab eo in differentia. hęc est opinio ergo philosophorum, sci-
licet ꝙ Deus non est in genere, neq; ab aliquo differentia differt. (Nos enim.)
Nunc facit motiuum, & primo accepit vnam propositionem. d. Nos enim dice-
mus sic eis, neq; substantia, neq; principiatio, id est principiũ nequit esse genus,
quia nullum istorum dr̃, id est datur in responsione quid est Deus: & hęc proposi
tio fuit posita, & declarata superius. Tunc infert vnã secundã. d. & sup. cũ Deus
non sit substantia, neq; principium tanquã genus, ergo prima cã apud nos est in F
tellectus, sicut sunt alię intelligentię, quę sunt entis principia sup. in eo, quod ens,
vt dicitur. 12. Meta. cõ. 1. & dicuntur angeli secundũ leges, & causantur a prima
cã, & sunt sine dubio separatę a materijs. est ergo consequẽs, ꝙ Deus est intelle
ctus purus a materia separatus, sicut & quælibet intelligentia mouens stellam.

Dubitatio. Sed dubitares forte, vnde habet euidentiã hęc consequentia. Deus non est
substantia, ergo Deus est intellectus purus. ex negatiua. n. non sequitur affirmati-
ua, vt dr̃ in secundo periher. non. n. sequitur, chimera non est homo, ergo chime
ra est non homo, & quãto magis non sequitur, ergo chimera est leo, cum sint di-
sperata. Debes ergo scire, ꝙ qñ pręsupponitur cõstantia subiecti, & diuisio est
duorũ membrorũ tm̃, bene valet ex negatiua affirmatiua. V. g. supponitur, ꝙ lu
men sit ens, & ꝙ ens diuiditur tm̃ in substantiam, & accidẽs. Tunc bene sequi
tur, lumen non est substantia, ergo lumen est accidẽs: qñ, iam suppositum est lu-
men esse ens: & cũ ens oẽ vel sit substantia, vel accidens, ideo infertur, ergo acci
dens. sic in in proposito Alg. p substantiã intelligit substantiã corporeã. modo ens
bene diuiditur in substãtiã corporeã, & intellectualẽ: & supponit Deũ esse, ideo
sequitur. Deus non est substantia. s. corpus, & sup. est, ergo Deus est intellectus.
qm̃, vt dr̃. 1. Meta. cõ. 31. inter materiale, & abstractum a materia non datur me
diũ. Quo habito, concludit ergo hęc veritas seu natura, s. quę est intellectus, in-

A cludit, id est continet causam primã. s. Deum, & primum causatum. s. intelligentias. ex hoc quasi infert vim rationis. d. primũ ergo ens. i. Deus simplex est absq; alia cõpositione in se, & ex parte suorũ consequentium, id est accidentiũ, id est Deus est simplex simplicitate opposita cõpositioni ex materia & forma, & simplicitate opposita compositioni ex subiecto & accidente, & cõicant in eo, id est in simplicitate illa omnes intelligentię, quia quęlibet ipsarum est intellectus separatus a materia. & hęc, id est ergo hęc est natura generalis. s. quę ponitur genus cõis illis. patet ergo perspicue ꝙ Deus, & intelligentię conueniunt in genere. (Et intellectus.) Abscindit quęstionem tacitã. posset enim quis dicere, ꝙ intellectus non est quiditas Dei, sed accidens commune illis, & sic non est genus. Respondet, & intellectus separatus non est de consequentibus, id est accidentibus, immo est ipsa quiditas, quę sine dubio communis est Deo, & alijs intelligẽtijs. (Vnde, si modo.) Recolligit quod ibi differentia etiam reperitur, & inquit, vnde, si modo differunt, vt constat per se, ergo id, in quo differunt, id est ergo differentia differt ab eo, quo cõicantur, s. intellectu. vult ergo habere ꝙ aliud est, quo differunt, & aliud, quo conueniunt: & per consequens Deus est in genere, & differentia, & ita compositus, vt supra visum est. Quod autem conueniunt, probat. d. Deus namq; intelligit seipsum, & alia entia: ergo conueniunt in intellectu, vt in ratione generis: & sic primum causatum sic se habet scilicet quod est
B intellectus, & addit præterea intelligentię differunt adinuicem specie, & communicant genere, vt dictum est, scilicet in intellectu, ideo concludit conclusionẽ d. patet ergo, quomodo prima causa communicat cum omnibus intelligentijs in intellectione, & differt ab eisdem in alijs. Et debes scire, quod tota rationis virtus potest in hunc modum componi: omne id, quod conuenit in aliquo quiditatiue prędicato cum alijs, & differt ab eis in alio, est in genere: sed Deus, vt declaratum est, conuenit quiditatiue cum intelligentijs in esse intus, & differt ab eis in alio; ergo Deus est in genere: & hęc est virtus rationis Algazel.

AVEROES.

AIt Auer. Si intellexisti id, quod diximus antea de eo, quòd sunt hic aliqua, quæ includuntur vno nomine, non inclusione rerum vniuocarum, nec inclusione rerum æquiuocarum, sed inclusione rerum relatarum ad aliud, quæ dicuntur secundũ prius, & posterius, & ꝙ proprietas harum rerum vt deueniant ad primum
C in illo genere, quod est causa prima omnibus, quibus imponitur hoc nomen, vt est nomen calidi, quod dicitur de igne, & alijs rebus calidis, & sicut est nomen entis, quod dicitur de substantia, & alijs accidentibus, & sicut nomen motus, quod dicitur de motu locali, & alijs motibus, non deficies scire inane, quod ingreditur in hoc sermone. nam nomen intellectus dicitur de intellectibus separatis apud Philosophos secundum prius, & posterius, quorum est intellectus primus, qui est causa aliorum, & sic est in substantia. Et ratio, quæ demonstrat quòd non habent vnam naturam communem, est quoniam aliquis eorum est causa alterius. & id, quod est causa rei, est prius causato. & impossibile est vt sit natura causæ, & causati vna genere, nisi in causis indiuidualibus. & hæc quidem species communicationis est contradicens cõmunicationi genericæ vere, quoniam communia genere, non est in eis primum, quod est causa aliorum, sed omnia sunt in eodem gradu. & non reperitur in eis aliquid simplex, sed communia in re, qua di-

Quare oĩa non habent vnã naturã communẽ.

cuntur secundum prius, & posterius, necesse est vt sit in eis primum, D
& simplex. & hoc primum impossibile est vt imaginetur ei secunda-
tio. nam quotienscuuque ponatur ei secundum, necesse est vt sit in gra
du eius, quo ad esse, & naturam: & erit ibi natura communis eis, qua
communicant communicatione generis veri: & necesse est vt differant
differentiis additis generi: ergo erit vnumquodq; eorum compositum
ex genere, & differentia, & omne, quod est huiusmodi, est innouatum,
Quod est p Demum id, quod est in vltimitate perfectionis in esse, necesse est vt
fectū necesse sit vnum, nam, nisi esset vnum, impossibile est vt sit ei vltimitas esse,
est q sit vnū id enim, quod est in vltimitate, non communicat ei aliud. nam, sicut
linea vna non habet ex vno latere duos fines, sic res, quæ succeduut in
esse, diuersæ quidem in additione, & diminutione, non habent duos fi
Auic. igno- nes ex vno latere. Auicenna autem nesciuit in esse hanc naturam me-
rauit Analo diam inter naturam, quam significat nomen vniuocum, & naturas,
ga. quæ non communicant nisi nominibus tantum, aut accidenti remo- E
to, & euenit ei hæc dubitatio.

Hic vult soluere argu. Alga. & primo dicit, dicimus nos quod qui bene intel-
ligit id, quod superius diximus, euasus est ab istis erroribus. Tunc ad formam
quæstionis inquit, videlicet, quia hęc id est, Deus, & intelligentiæ sunt res, quæ
continentur sub vno nomine, non modo continentię vniuocorum nominum, vi-
delicet, equiuocorum; immo modo continentię nominum vni rei attributorum
secundum dubitationem, id est, indifferentiam modi cōcipiendi, & declarat quę
natura sit talium nominum. d. et proprietas talium est, quod significata ascendāt,
id est, ordinenetur ad primum illius generis, quod est causa prima omnium appel
latorum, id est, omnium illorum significatorum illo nomine. (Verbi gratia,) hoc
ostendit exemplo Ari. in Met. d. vt nomen caliditatis producitur ab igne, &
ab alijs rebus calidis: & forte litera est corrupta, & debet dicere, vt nomen cali-
ditatis, quæ attribuitur, & igni & alijs rebus calidis: vel nomen entis, qđ de sub-
stantia dicitur, & de alijs nominibus, id est, alijs significatis aliorum nominū: ap-
plicat modo ad propositum. d. similiter dicimus quod nomen intellectus dicitur
de separatis intelligentijs analogice apud philosophos, ita quod, id est, tali modo
quod primus intellectus est causa aliorum, id est, analogia causæ ad causatum,
& sic similiter dicimus de substantia: & forte vult dicere respectu accidentium: F
dicitur enim ens analogice de substantia, & accidente. Et forte vult dicere, &
sic dicimus de substantia quantum ad hoc, quod predicatur de Deo, & alijs intel
ligentijs predicatur enim analogice. Ex hoc respondetur ad formam, negatur
minor: quoniam intellectus non competit quiditatiue illis, cum non dicitur vni-
uoce, sed analogice; & sic est solum nomen commune illis, & non natura, nec
quiditas, nec aliquid aliud nisi nomen tantum, & sic ratio non concludit: intelle
ctus enim dicitur de Deo, & de alijs attributione, vt patet. Debes scire, quod
Auer. vbiq;, vt dixi, appellat nomen analogum, nomen ambiguum, vel secun-
dum attributionem, vt facit hic, & hoc artificiose, Quoniam Aui. primo Meta.
ca. 6, videtur opinari quod ens sit vniuocum, licet secundum aliquam prioritatē:
& argumentum eius est, quia intellectus est certus de intentione entis, & dubita
bit de intentionibus substantiæ, & accidentis, ergo ens dicit intentionem tertiā:
& syllogismus eius componitur secundum ipsum: omne nomen, de cuius inten-
tione intellectus est certus, dubitans de contentis sub illo nomine, dicit intentio-
nem tertiam, & per consequens est vniuocum: sed ens est nomen, de cuius inten
tione intellectus est certus, dubitans de intentionibus accidentis, & substantiæ:
hanc minorem probat Auicen. ibi in exemplo de resurrectione, an erit, an non:
& vide, quia nolui ponere verba eius hic. Hoc argumentum intantum magni-
ficatur

A ficatur a quibusdam, quod eis videtur Achilles Zenonis, quibusdam alijs Vlixes Empedoclis, quibusdã alijs Hector Parmenidis, & Mellissi. Ego autẽ reputo ipsum nihil esse, vt dicam: ideo debes scire, quod argumentum supponit falsum, scilicet quod intẽtio entis sit id, de quo intellectus est certus, immo dico q̃d ens est nomen tm̃ significans æqualiter immediate substantiã & accidens, licet sit ibi ordo causæ, ideo intellectus est certus de disiuncto, dubius autẽ de altero illorũ: quilibet enim scit quod lumen est substãtia, vel accidens, licet dubius sit, an sit substantia determinate, vel accidens, sicut quilibet scit principem sedere, vel non sedere, nullus nisi astantes sciunt illum sedere determinate, vel non sedere determinate: & hoc attendens Auer. appellat nomen entis ambiguum, vel secundum attributionẽ, ad notandum quod ens nihil commune dicit nisi disiunctionẽ: quando ergo capitur determinate, accidit dubitatio: quando vero sub dubitatione & disiunctione accidit certitudo: ergo certitudo non est de intentione tertia, sed significatis alio modo suppositis. Contra hoc iterum insistat quidã, & reputat argumentum demonstrare. d. ista certitudo præcedit omnẽ apprehensionẽ quorũcũq; diuidentiũ ipsum ens, ergo præcedit certitudinẽ de toto disiuncto. Ad hoc dicendum quod illa certitudo præcedit oẽm apprehensionẽ determinatã, non autẽ confusam de ipsius entis diuidentibus: &, sic apparet qualiter argumentũ hoc nõ transcendit metam sermonis sophistici. (Et probatio.) Quia in solutione data supponit ens non dicere naturã tertiã, ideo hoc intendit proba-

B re, & apponit ad hoc rationes duas: secunda ibi ponitur. (Tandẽ quod.) Et primo proponit cõclusionẽ. d. & probatio q̃d ens ideo habeat vnã, & eandẽ naturam cõem, id est, vniuocam est. Deinde apponit rationẽ, & debet sic cõponi: nulla causa essentialis, & per se alicuius effectus communicat cum eo in vna natura vniuoca, quã dat illi effectui. Sed prima causa est causa essentialis, & per se intelligentiarum in ente, q̃m dat esse illis, quod habet in se formaliter, & per essentiam, ergo non cõicat cum eis in esse vniuoce: ponit ergo minorẽ. d. quia quidã ipsorũ causa est aliorũ. deinde ponit vim minoris. d. & id, q̃d causa est alterius, præcedit causatũ sine dubio: quia impossibile est quod natura causæ, & causatĩ sit vna, & eadẽ in genere nisi in particularibus causis, id est, nõ essentialibus essentialiter ordinatis: & opponatur ergo conclusio superius posita. scilicet quod ens non dicatur vniuoce de Deo & alijs. Debes scire, quod quidã rudes nõ intelligunt hanc rationem, & ideo derident eam: vnde expositores latini, quia illam olfaciunt, ideo eam appreciant: propter quod mihi videtur, quod sit propinqua primis principijs: consistit enim in propositionibus per se notis, quarũ vna est: quod id, in quo aliquid antecedit essentialiter aliud, non conuenit ei vniuoce, dico essentialiter, quoniã Sortes pater antecedit Plato. filiũ in humanitate, tamẽ quia antecedit accidentaliter & non essentialiter, ideo humanitas cum eis

C communis & vniuoca: ergo, quando aliquid antecedit aliud essentialiter & per se in a, non potest æqualiter & vniuoce conuenire in a, ideo hanc maiorem voluit intelligere Auerro. cum dicit, & id, quod causa est alterius præcedit causatum sine dubio: intendit enim id, in quo causa antecedit causatum essentialiter & per se: impossibile est vt sit commune vtrique vniuoce, quilibet enim concedit hanc terminis intellectis. Tunc accipitur secunda propositio: sed prima causa antecedit omnia alia entia essentialiter & per se in esse tali: & hanc dedit Auer. cum dicit, quia quidam ipsorum est causa aliorum: prima enim causa est causa entis in eo quod ens, ideo dicitur in libro de causis: prima creaturarum est esse, vt dicebam: & hoc declarauit Aristo. 2. Metaphy. & Auerro. ibidem cõ. 4. vide. Ex his conclusio sequitur demonstratiue, ergo ens non potest esse commune vniuocum primæ causæ, & primo causato: & hæc ratio non potest solui, si bene intelligitur: possunt enim fingi solutiones sed solutiones non sunt nisi verba, si post considerentur. (Et ideo.) Hic conducit ex dictis theorema ad propositum, & inquit, & ideo hęc species cõicationis opposita est communicationi generali, id est, generis vniuoci, & huius dedit rationẽ, & ait, res. n. quæ in genere communicant, non habentẽ rem primam, quæ causa sit alterũ, scilicet, essentialis, & antecedens alia in natura generis, immo omnes sunt in vno gradu esse, &

in vna & eadem natura, (Ergo, si haberent.) Ex hoc ostendit intelligentias D
non conuenire cum prima in genere, & inquit, ergo, si sup. intelligentię haberēt
naturam cōem, videlicet, naturam veri generis, id est, vniuoci generis, sequitur
& quod differāt in quibusdam differentiis super genus additis, & tunc infert,
ergo quælibet ipsarum ex genere & differentia cōponitur, & addit illud, quod
superius addebatur, d. & quodcunque sic se habet, nouum est sine dubio: & vi.
tus rationis componitur, vt prius: patet ergo prima ratio, & theoremata con-
ducta ex illa.

Dubitatio. SED DVBITATVR forte: quoniā, sicut declarat Auer. 10. Metaph. cō. 7.
ex verbis Arist. in omni genere est dare vnum quod est metrū, & mensura alio-
rū in illo genere: ergo, in speciebus omnis generis est ordo: vel igitur essentia-
lis, vel accidentalis. Si essentialis, ergo vna est causa alterius, & per consequens
genus non erit vniuocū. Si accidentalis, species non differunt nisi per accidens.
Et dicendum forte, quod ordo essentialis est duplex scilicet, secundū causalita-
tem. & secundum perfectionem essentialē: dico ergo, quod ibi est ordo essentia-

Solutio. duplex ordo essentialis. lis perfectionis, non tñ causę ad causatū, & hoc ponit Auer. in secundo Meta.
cō. 2. & alibi. (Tandē.) Nunc secundā apponit rationē, & pōt in hunc modū cō
poni: illud, qđ est in fine cuiusdā naturæ, id est, per essentiā aliqua natura, non
cōicat cum aliquo in illa: sed prima causa est per essentiā ens, & in fine, i. sum.
mum ens: ergo nō cōmunicat cū alijs in ente: huius ponit tñ maioris vim, d. tan- E
dem, quod est in summa perfectione, oportet necessario quod sit vnū: nā, si vnū
non esset, nō esset in summo gradu, & sic quasi resumit maiorē. d. id, quod est in
fine cuiusdā naturæ, non cōicat cum alia in illa sup. & sic patet vis rationis. (Et
quia.) Hic ponit causam erroris Aui. d. & quia Auicen. non estimauit istam na-
turam mediā inter naturā significatam cum nominibus vniuocis, & naturā re-
rum, quæ tantum nomine communicāt, i. quia nō reputat mediū inter vniuocū,
& æquiuocū, ideo sequitur eum dictum argumentum, scilicet quod quia non est
æquiuocū, ergo vniuocū. Debes scire, quod illa ratio secūda est multum fortis,
si consideratur, & etiā in duabus consistit propositionibus: quarū prima est qđ
id, quod est in summo gradu alicuius rationis, vel naturæ, vel intentionis adeo
quod per essentiam capit totum ambitum eius, non potest cōmunicare in eo vni-
uoce cum alio: & hæc propositio est manifesta per se, quia enim humanitas non
est in summo, & per essentiam in Sor. ideo Sor. & Plato participatiue sunt ho-
mo: similiter, si homo in summo, & per essentiā esset animal, leo non esset ani-
mal, nisi participatiue, & non formaliter: eo quia, si formaliter esset animal, si-
cut & homo, animal formaliter acceptū, non plus esset in homine, quam in ani-
mali: ergo propositio dicens quod id, quod est in summo gradu alicuius rationis,
vel naturę, vel intentionis, adeo quod per essentiam capit totum ambitum eius,
non potest communicare cum alio in eo vniuoce, est manifesta per se. Secun- F
da propositio erit, quod Deus est in summo gradu entis, & per essentiam capit
totam perfectionem entis: & hoc est certū cuilibet: ergo sequitur ex his duabus
propositionibus conclusio. s. d. quod Deus non potest communicare in ente cum
aliquo vniuoce: & tu considera bene has vias quoniam, si recte inspicis, sunt
multum subtiles, & fortissimæ argumenta autem, quæ fiunt contra hanc posi-
tionem Auer. sunt sophistica, & adeo Metaphysicam extraneant ꝙ ad sophisti-
cam reduxerunt fingunt enim quosdam terminos, quos illi solum magnificant,
& nec sunt dicti ab Aristo, nec ab aliquo sapiente, Et sic consummata sit expo-
sitio septimæ disputationis.

DE DESTRVCTIONE DICTI EORVM, QVOD ESSE PRIMI SIT SIMPLEX, SCILICET ESSE ABSOLVTVM, & non est quiditas,nec verificatio,ad quas referatur esse, sed esse conueniens ei est sicut quiditas alteri.

ALGAZEL.

S IT Alga. Sermo autē de hoc est duobus modis; quorum Primus est interrogatio de probatione,& dicatur quō sciuistis hoc,an necessitate intellectus, aut speculatione eius,& non est ex necessitate:ergo impossibile est, absque eo ꝙ recitemus viam speculationis.Si aūt dixerit, quoniā si esset ei quiditas, esse quidē ipsum esset relatum ei, aut consequēs eā, & proueniēs post eā:&,cum consequens sit causatum,ergo necessarium in esse erit causatum: & contradicit sibi ipsi. Dicimus quòd hoc reuersio erroris est, cum proferimus dictionem esse necessarii. Nos vero dicimus ei verificationem, & quiditatem. & illa verificatio reperitur,id est non deperditur, & aufertur. & esse eius refertur ad eam. * Si vero dilexerint appellare eam cōsequens, & proueniens,non est cura de nominibus, postquā scit ꝙ non est agens esse eius aliud,sed non defecit hoc esse antiquū esse absq; causa agenti. (Huc vsq; cōueniunt antiquus & hic tex.in sequētibus vero nihil.)
C Et,si intelligūt per consequens,& causatum,quod habet causam agentem,non est sic. Si vero intelligunt aliud,profecto conceditur,& non est in eo falsitas, cum probatio non inferat nisi cessationem emanationis a causis, & tamen cessatio eius in verificatione reperitur, & quiditas cōsequens est possibilis,& nō oportet ponere negationē quiditatis. Si vero dixerit quiditas erit causa ipsius esse, quod sequitur ei, ergo esse erit causatum, aut actum, Dicimus ꝙ quiditas in rebus calidis nō erit cā esse,quāto magis in antiquo,si intelligunt per causam agēs eius.Si vero intelligūt per eā aliud, & est ꝙ nō sufficit absq; eo, tunc erit hoc,& nō est in eo falsitas,sed falsitas est in emanatione causarū.&,cū cessauerit,tūc remouetur falsitas,& aliud ab hoc,non scitur falsitas eius.& impossibile est quin adducatur demonstratio de falsitate eius.& oēs quidē opiniones eorū sunt industriæ,quæ ædificantur supra definitionem dictionis necessarii in esse, in eo quòd habet con-

sequentia. & concedendo quod ratio inferat necessarium in esse eo modo, D
quo attribuerunt ei, & tamen non est sic, sicut diximus. Demum hæc probatio eorum reducitur ad probationem ablationis attributorum, & ablationis diuisionis genericæ, & differentialis, nisi quod est quid magis profundum, & occultum, & debilius: quoniam hæc pluralitas non reducitur nisi in abstractũ dictionis. sin autem, tunc intellectus dilacaretur ad considerandum esse vnam quiditatem. ipsi vero dicunt omnem quiditatẽ repertam an esse pluralitatem, cum in ea sit quiditas, & esse. & hæc est vltimitas obscuritatis. nam ens vnum est intelligibile semper, & non est ens, quod non habet verificationem, & esse verificationis non aufert vnitatem.

Circa introductionẽ huius disputationis. primo declarabo titulũ disputationis deinde ad expositionẽ illius veniã. Debes ergo scire quid sit esse, quidq; quiditas. & dico, quod esse quandoq; accipitur pro quiditate seu essentia, & sic dicitur. 6. Topico. quod definitio est sermo. d esse, & sic et Auer. 8. Met. cõ. 15. quod formæ habent esse in materia tot, quot sunt in effectu, & 12. Meta. cõ. 36. & 18. formæ habent duplex esse, s. in materia, & in primo motore. et sic conceditur quod rosa in hyeme habet esse, capiendo esse hoc modo. quandoque capitur, id est esse pro cõpositione subiecti, & prædicati, vt dicit Arist. in 1. Perihermenias, quod verbũ significat esse, quod sine extremis non est intelligere. illam. n. compositio dicitur esse, quoniam esse est, quo agens educit compositum in actu, & quia intellectus educit propositionẽ compositam ex subiecto & prædicato in actu mediante illa vnione, ideo vnio illa esse propositionis dici potest, vt declaraui in primo posteriorum, in verbo Arist. dum dixit definitionẽ non dicere esse, neque non esse. vide. Quandoque capitur esse pro forma, & sic capitur secundo Physicorũ commen. 30. vbi dicitur quod forma est causa materiæ pro quanto est esse eius. Quandoque capitur esse pro indiuiduo, vt dicit, & exponit Auer. tertio de Anima commen. 9. illud verbum aliud est magnitudo, & magnitudinis esse. vbi vult Auer. in commento, quod esse potest capi pro indiuiduo. Vltimo capitur esse pro modo quodã essentiæ, quo essentia ponitur in esse extra causas suas. &, sic esse non est aliud, nisi proprietas quædã, qua res ponitur extra suas causas, & recipit absolute prædicationem entis: & sic loquitur Aristo. secundo Metaphysi. & Auerro. commento illo 4. & 12. Metaphy. commen. 51. vbi voluit quod primus est esse per essentiam, & reliqua per primũ. Et, cum considerabuntur omnes isti modi accipiendi esse, abscindentur innumeræ obiectiones, quæ primo aspectu imaginantur in dictis sapientum. Dicendum, quod quiditas capitur et apud Peripatheticos multipharìam: vno quidem modo, pro essentia contenta in potentiis causatum. Quandoque capitur quiditas pro definitione, vt dicitur. 7. Meta. commentis. 72. & 43. Quandoque pro vniuersali, vt dicebam tertio de Anima commen. 9. Quandoque pro forma sola, vt dicitur. 7. Metaphysi. commen. 21. & alibi. est enim forma quiditas, prout est principium definiendi. est et forma essentia, prout est principium essendi. est etiam quandoque forma natura, prout est principium operandi. 2. Physi. & sic quiditas capitur pro natura etiã.

Quid est esse, & quid quiditas. B

Multipliciter capitur quiditas. F

His visis dico, quod intellectus disputationis est, vtrum Deus sit compositus ex quiditate, capiendo quiditatẽ pro vniuersali, & essentia, & esse: capiendo esse pro indiuiduo, & modo essentiæ, quo essentia ponitur in effectu: &, tunc quæstio potest esse duplex, an in Deo compositio sit ex vniuersali & indiuiduo, sicut in sorte. &, secundo an in Deo sit compositio essentiæ & esse: & licet de hoc dictũ sit in tertia disputatione, attamen vult dicere sermone separato, & sic dico quæstio est partita, & tamen magis vergit ad secundum sensum. Et, quia essentia est quodammodo potentia ad esse, & esse quodammodo actus essentiæ, ideo essentia potest capi pro materia, & esse pro formã: & hoc modo dicit Auerro. 3. de Anima com. 14. & 15, quod nulla intelligentiarum liberata est a materia preter pri-

Intellectus disputationis.

A mam: & sic potest esse tertius sensus, an in Deo sit compositio ex materia & forma, hoc modo capiendo nomina. hęc quidem quęstio est continua septimę quoniam, cum ibi quęsitum sit an Deus sit in genere, quęsitum est etiam laiēter, an in eo sit compositio ex vniuersali & particulari, ideo consequens erit perscrutari modo, an ibi sit compositio ex esse & essentia. possumus itaque in Deo rationaliter quinque compositiones intelligere scilicet in numero, videlicet qd sint plures dij, & plura necesse esse: propter quod ordinata fuit quinta disputatio, an scilicet sit vnum necesse esse, an plura. Possumus etiam fingere in Deo compositionem ex denominatione, id est accidente & subiecto, propter quod ordinata fuit sexta disputatio declarans scientiam Dei non esse quid additum essentię. Possumus etiam ipsum imaginari esse in genere, & differre differentia, & sic compositionem ex vniuersali & particulari: & hunc remouens errorem ordinauit disputationem septimam. Possumus etiam imaginari in Deo compositionem ex essentia & esse, & propter hoc fuit hęc disputatio. Possumus etiam fingere in Deo esse compositionem ex materia & forma, & sic ordinata fuit nona disputatio, declarans Deum non esse corpus, neque corporeum. per hanc enim nonam abscindere possumus errorem possib.lem credi Deum esse compositum ex partibus quantitatiuis, & ex materia & forma. Cum enim declarauit quod non est corpus, habebitur quod non sit compositus ex partibus quantitatiuis.
B Cum vero declarabitur ꝙ non est corporeus, scietur quod non sit compositus ex materia & forma. Poterit autem esse quęstio, an ipse veniat cum alijs in compositionem. multi enim theologizātes dicūt ens esse simplex illis quinq; compositionibus, attamen dicunt ipsum esse alteri componibile. Etiam multi antiqui dixerunt Deum venire in compositione omnium rerum. dixit enim Centonas vnum solum esse omnia, & illud esse Deum. ait enim esse scriptum in templo Palladis, quod Pallas est quicquid fuit, quicquid erit, & quicquid est, nec aliquis hominum detexit peplum, quo facies eius velabatur: & inquit Plutarchus philosophus, quod vetustissimi philosophi interpretati sunt illud esse dictum de Deo, qui peplo tectus est, quia omnes eum ignorant, & omnes nihil aliud quam eum vident. peplum enim, quo ipse tectus est, videtur esse sensus, qui est in anima, & forma, quę est in corpore, quibus duobus circunscriptis ab anima, & corpore, tunc quod remanet, apparet ipse Deus in propria sui natura: propter quod verificatur Orphei dictum, mūdum esse dijs plenum, & illud poetę, Iouis omnia plena. vnde, & Lucanus, habemus cunctis superis, temploque carente, nihil agimus nisi sponte Deo, & post pauca, est ne Dei sedes nisi terra, nisi pontus, & aer. Iupiter est quodcunque vides, quocunque moueris. Et inquit etiam Seneca, quid est Deus? mens vniuersi, quod est quod vides totum, et
C quod non vides totum vbiq; est opus suum intra, & extra replet: cui deinde magnitudo sua redditur, quo nihil magis excogitatur. Hoc etiam Virgilius, spiritus intus alit, &c. vnde, & Parme. & Melissus primi, et vetustissimi philosophātes dixerunt omnia esse vnum infinitum, & immobile, & hoc idem intelligunt, quoniam Deus omnia est, qui est infinitus, & immobilis. cum igitur hęc sit antiquorum opinio, veritas est quod apud eos Deus in compositionem venit rerum, ideo mirum est cum Auetro. quinque, immo sex illos intellectus perscrutetur, ipsum prętermisisse hunc longe difficiliorem alijs. Et forte excusandus est primo, quia potest ex dictis eius quęstio, & opinio hęc admoueri. Vel forte, quia ipse non intendit loqui de huiusmodi nisi secundum illa, quę Alga. tractauit, & eo ordine, vt in procemio proposuit dicere. & dico notanter eo ordine, quoniam forte quęstiones hę possunt in alium modum ordinari. Declaratus est igitur dispurationis titulus, quęstionum series, & quęstionis introductio. Alga. ergo primo introducit argumentum quoddam philosophorum, secundo debilitat illud. Quantum ad primum, adhuc primo diuisionem facit, & post membrum eligit, in quo insistere vult. inquit ergo in hoc tractandō, id est procedendō est dupliciter. primo, scilicet modo petitionis, videlicet quia petemus ab eis, scilicet philosophis, qualiter scitis vel asseritis hoc, id est Deū esse simplex ens, vel per necessitatē intellectus, aut a cōclusione speculata, id est vel scitis hoc, eo q̄ sit

propositio nota terminis solo intellectu nota, vel demõstratione. deinde destruit membrum falsum, & colligit verũ dicens, primum est impossibile, id est dicere propositionem illam esse notam ex terminis solo intellectu est impossibile. cuius rationem dedit, quia notum esset omnibus, sicut sunt aliæ primæ cognitiones, id est aliæ primæ dignitates, & tunc colligit membrum verum. q.d. ergo oportet vos, quod asseratis hoc ex aliqua speculata conclusione. i. hoc esse per demonstrationem euidens. Hic oportet aliquam digressionem facere, ideo oportet videre quid sit prima propositio, & per consequens quæ sit conclusio, quæ ex prima oritur propositione. secundo an scientia, quæ cognoscitur prima propositio, sit vnius rationis cum scientia, qua dignoscitur conclusio. Quantum ad primũ dicendum, quod prima propositio sit idem quod principium demonstrationis. reperitur autem ab Aristote. duobus modis definitio principij. vno modo inquit, est autem principium demonstrationis propositio immediata, & vt definitio sit verior, & expressior subdit, immediata autem est, qua non est altera prior. ergo principium demonstrationis est propositio, qua non est altera prior. Nunc quidem patet illa definitio apertius. Capitulo vero. 3. primi poste. dicit, sed & principiũ scientiæ quoddam esse dicimus, inquantum terminos cognoscimus. Capitulo autem 9. inquit, dico aũt principia, quæ cũ sint, non contingit demonstrare. Et illomet cap. inquit. nõ aũt suppositio, neque petitio, quod necesse est, & propter seipsam videri necesse est, non enim ad exterius dignitas rationem est. hęc verba Arist. in veteri translatione reperiuntur, in quibus colligere volo intellectum definitionis principij. Et dico, quod instrumentum cognoscendi propositionẽ est duplex: demonstratio, & lumen intellectus. demonstratio fit ex propositionibus eo, quia est syllogismus. Lumen non fit ex propositionibus, neque est propositio aliquo modo, cũ sit ipsemet intellectus agens. & cum hoc sit ita, apparet veritas dictorum Aristo. & concordia. veritas quidẽ, quĩ est principium demonstrationis propositio, qua in notitia non est altera prior, eo quia non demonstratione dignoscitur, sed lumine intellectus, quod non est propositio, neque demonstratio. ergo principium demonstrationis est propositio, quoniã propositio est enunciationis altera pars, & per consequens syllogismi pars, qua non est altera prior, cũ non possit demonstratione declarari, neque positione, neque petitione, neque definitione, neque aliqua propositione, sed solo intellectu, qui non est propositio aliqua. Concordia vero: quĩ, quã dicit principiũ propositionis est propositio immediata, qua non est altera prior, oportuit declarare, an sit aliquid prius, quo dignoscatur, ideo subdit ca. 3. sed & principium scientiæ. i. cognoscendi primam propositionem esse, dicimus quoddam, quo terminos cognoscimus. i. lumen intellectus, quo terminos. i. partes eius cognoscimus: eo ergo, quo partes eius cognoscuntur, & totum principium cognoscitur, cognoscuntur autem partes intellectu, & solo eius lumine, ergo totum principiũ intellectu solo cognoscitur, & in hunc modum lucidus The. interpretatus fuit locũ illũ. Vnde ibi ca. 7. ait. iam principia demonstrationis demonstrationes esse nõ possunt, sed propositiones indubitabiles, immediatęq; & luce sua perspicuæ. His perfecta mens est, quæ terminos comprehendit, quorum complexu dignitates, & præfata concipimus: ecce, quõ vult eo propositiones cognosci primas, quo terminos cognoscimus, & illud esse lucem intellectus. Hoc ẽt modo locum hunc perspicuum fecit & Auer. d. enim sic. & est nobis, vt concordemus sophisticis, quia principia demonstrationis non sunt nota per alia, sed dicamus ꝙ sunt nota per intellectum, & ipse est, qui comprehendit partes enunciationis notæ per seipsam, id est, primi principij. Et cum hoc sit ita, apparet error translationis veteris, quæ. d. Inquantum terminos cognoscimus.) Est enim falsa, & ideo illa fuit causa errandi apud latinos, propter quod in græco sic reperitur. Et principium scientiæ quoddam esse asserimus, quo terminos ipsos cognoscimus. Et ideo Ioan. Grammaticus, qui cũ studiosus erat, philoponus dictus est, in hunc modũ expositionem huius loci cõtexuit. Huic admodũ concors est illud capituli. 9. dico autem principia in vnoquoq; genere, quę cũ sint, non contingit demõstrare: quod verbũ expositor vnus nouus in hũc modum textũ interpretatus est: dicit, quod cũ Arist.

Marginal notes (left): Quæ prima propositio. — Instrumẽtũ cognoscendi propositionẽ est duplex.

Marginal letters (right): D, E, F

A necessitatẽ capituli præposuit, nũc definitionẽ subiecti in demonstratione proponit in illo verbo, videlicet, Dico aũt principia, &c. eo quia demõstrationis principia sunt subiectũ, passio. et dignitas. vult ergo ibi in illo verbo subiectũ Arist. definire hoc modo. dico aũt principia subiecti in vnoquoque genere scientiæ, quæ, cum sint, non contingit demonstrare. i. quæ non possunt demonstrari esse: & hæc expositio cõsona apparet textui superiori, qñ dixit, oportet præsupponere de subiecto quia est, & quid est. Them. autẽ Auer. & Linconiensis grossa testa. & Ioã. Philoponus de principio cõplexo textũ inducunt, & ideo, cũ textu nũc lecto, concors sic esse potest, dico aũt principia, i. propositiones primas, quæ cũ sint veræ non contingit demõstrare. ergo vult ꝙ principiũ sit vera propositio, & indemonstrabiles: & sic hic textus nũc concors erit præcedenti. Hæc expositio est sine dubio mens Aristo. eo quia dixit in principio capituli, scire esse ex propositionibus primis, ideo quasi rememorãdo opus fuit inducere quid sit principium, & ideo verus intellectus. Arist. est hic. Potest & tertio, tertia series textus ibidem inducta concors ẽe fieri, primo tamẽ inducetur expositio extranea illius, quam latini singunt ob carentiam græcarum literarum, & honorẽ expositorum dicũt itaque ꝙ conclusio textus est, ꝙ dignitas non est petitio, neque suppositio, inquit ergo, quod. i. id, quod necesse est in se, & id, quod propter seipsum videri, necesse est. i. dignitas, quæ ex natura sua est necessaria, & quo ad nos apparet necessaria, non est suppositio, neque petitio: est ergo sensus secundũ

Expositio latinorum.

B hos hic. dignitas non est suppositio, neque petitio, & Arist. secundũ eos ratiocinatur hac rõne. omnis suppositio, & omnis petitio est ad rationẽ extra. sed nulla dignitas est ad rationẽ extra, sed ad rationẽ intra. ergo nulla dignitas est suppositio, neq; petitio. huius rationis accepit minorẽ tm̃, & dixit, non. n. dignitas est ad exterius rationẽ, sed ad rã, quæ est in anima. Sed hæc expositio, & textui contradicit, & expositoribus. textui quidẽ, qm̃ dicit petitionẽ, & suppositionẽ ratione exteriori dignosci, modo ratio exterior, vt ibidẽ subdit, est syllogismus, modo constat apud Arist. cõ. 2. primi illius petitionẽ, & suppositionẽ esse immediatas ꝓpositiones, quę nõ syllogismo dignosci, perspicueq; fieri possunt. Expositoribus vero, qm̃ & illũ textũ inducũt, sicut in græco habetur. sic. n. habetur, & in græco, vt in trãslatione. Bisantij apparet. Non est aũt id suppositio, neque petitio sane quo necesse est per seipsum esse, atq; videri, & reliqua. ergo sensus conclusionis est. id quod per se vr̃, & est in sui natura necessarium nõ dinoscitur suppositione, neq; petitione, sed per consequens intellectu tantũ. & sic verbum illud consonum esse perspicuum est verbo prædicto: ratio autem, quam ponit in textu hoc, vide in translatione Bisantij. & cum res sit i. a, apparet intellectus vero definitionis principij. est enim principium propositio, qua non est

Impugnatio

C altera priori, ad hoc vt sit verum: dico propositio loco generis, & vt noscitur officium principij inquantum enim principium est principium, inquantum exercet officium propositionis, id est, inquantum est id, quo propositiones, & conclusiones fiunt notæ: dicitur qua non est altera prior, quoniam omni conclusione est petitio, vel suppositio, vel dignitas prior: hoc autem, cum nihil sit prius, nisi intellectus lumen, quod non est propositio, ideo propositio est prima, qua non est altera prior dicitur ad hoc vt sit vera; quoniam possunt esse multæ propositiones priores principio negatiuo, sed nõ præexactæ ad illud vt sit verum: & sic ex omnibus illis verbis lucet definitio primi principij, qm̃ illa verba dispersim posita, si in vnũ colligãtur, faciũt acquirere intellectũ definitionis principij. Ex hoc sequitur. ꝙ de ratione primi principij non est, vt actu omnibus sit notũ, sed bene esse. i. d, quod est aptũ natũ omnibus esse notũ: & debet intelligi dictũ Algahic, qñ dicit, quia tũc esset omnibus notũ. i. quia esset aptũ natũ esse omnibus notum. vel si hoc nõ est essentia principij, saltẽ erit propriũ consequens essentiam eius. & dico ꝙ principiũ definitũ est negatione: qm̃ omne primũ debet definiri illo modo. vnde, & Deus per negationẽ rerum definitur, vt patet. quid sit igitur prima ꝓpositio patet. Quid si aũt cõclusio: ex his modo perspicuũ est: est enim conclusio propositio, qua est altera prior ad hoc vt sit, & appareat vera, & necessaria: & sensus huius definitionis ex sermone prædicto patet. Et

Definitio principij.

hac declaratione premissa, verificabitur dictũ Alg. hic, cum. d. hæc propositio, D Deus est simplex, vel est principiũ, vel conclusio speculata: omnis. n. propositio est principiũ, vel cõclusio, vt ex his manifestũ est palã. Quantum ad secundũ, Latinorum turba fere tota dicũt ꝙ scientia principiorũ, & conclusionũ omnino diuersarũ rationum esse debet, & ideo scientia principiorũ non scientia, sed potius intellectus dicitur, cognitio cõclusionũ scictia vera. Horũ rationes possunt esse: qm̄, si essent vnius rationis, ab eisdem fierent & principia, & conclusiones. ergo principia ex principijs innotescerent, sicut cõclusiones ex principijs. Preterea, si vnius rationis essent, ergo essent vniuoca. consequens falsum, quoniam principia sunt causa conclusionis per se, & essentialiter, & non econtra. ergo tollitur vniuocatio per declarata in fine septimæ disputationis. Præterea, si essent vnius rationis, ergo essent vnius definitionis: qm̄ ratio definitio est, vt patet primo Topic. & 8. Meta. modo patet qualiter definitiones sunt ad modum magnum diuersæ. In contrarium videtur sententia The. qui in propositione dicente, propter quod vnumquodque tale, & illud magis, sic probat illam: omne competens per se pluribus, & vni per alterum, id per quod competit, est magis tale: sed sciri competit præmissis, & conclusioni, & præmissis per se, & conclusionibus per præmissas: ergo magis præmissis. modo, si sciri esset alterius rationis, ergo esset æquiuocum: & sic argumentum The. esset sophisticum. Præterea, in quo fit contradictio est vniuocum. modo Aristo. com. 3. loquens de sciẽtia principiorum, & conclusionum inducit contradictionẽ antiquorum, & ponit suam positionem: ergo scire est propositionibus & conclusionibus vniuocum, & sic patet ratio. Præterea, Arist. cõparationẽ facit. d. ꝓpter quod vnũquodq; tale, & illud magis. Modo declaratũ est in physicis comparationẽ fieri in vniuoco. Ideo dicendũ secundũ expositores grecos, scientiã principiorũ & conclusionum esse vnius rationis. attamen, pro solutione argumentorum, debes scire ꝙ vna ratio dicitur quandoq; vnitate speciei, qñq; vnitate generis analogici, vt dicit Auer. in 2. de Anima de definitione Animę. cõ. 12. dico ergo ꝙ sciẽtia cõclusionũ, & propositionũ sunt vnius rationis genericæ, quia conueniunt in ratione cognitionis. est enim cognoscere genus scire: ergo in ratione cognitionis cõparens sunt, differunt autem in rationibus specificis: cũ scire principiorũ lumine solũ sit, scire vero conclusionũ demõstratione, vt visum est: & sic argumẽta vndiq; possunt concordari, & sic cõpleta sit digressio, & ad propositũ redeo. (Et si forte.) Cum induxit propositionẽ illam non esse de primis principijs, sed de conclusionibus, & omnis conclusio syllogismo aliquo, vt dictum est, inducenda sit. ideo inducit syllogismum philosophorum ad illam, & inquit, & si forte diceretur ꝙ auctoritas. i. syllogismus ipsorum hæc est, videlicet & dedit illum d. si ipse Deus haberet quiditatem, id est, si Deus esset compositus ex essentia & esse, oporteret ꝙ ipsius esse esset relatum sibi. i. causatum a se, vel causa consequens. i. non causa per essentiam, sed per accidens. Debes scire, quod omne ens compositum ex esse & essentia est causa per participationem, & per consequens non per essentiam. causa ergo per additionem, & sic quasi per aliud & ideo bene sequitur. si Deus esset compositus ex essentia & esse, vel esset causatum a se, vel causa per accidens, & per consequens dependens ab alio priori, quod est causa per essentiam. ideo addit, sed quodlibet consequens, id est ens participatiue est causatum, ergo necesse esse esset causatum, quod est falsum. est ergo vis rationis, si primus motor est compositus ex esse & essentia, ergo causatus a se, vel ab altero. Vel forte vis rationis est, quoniam, si ibi esset compositio ex essentia & esse, ergo esse esset relatum ad quiditatem. i. accidens quiditati, vel pro & causa per accidẽs, & non per essentiam: & vtroque modo est ratio efficax. Respondet ergo ad secundam vim, & inquit, nos vero dicimus quod hæc sophisticatio oritur a vocabulo necesse esse, quod declarat. d. nos namque dicimus quod ipse Deus habet veritatẽ, & quiditatem, & dicimus ꝙ illa veritas est ens sine priuatione. i. ens positiuum. & forte est error scriptoris, & debet dicere, & illa veritas est ens sine principiatione. i. carens principio, & fine. Tunc ad formam dicit, & eius esse est relatum dictæ quiditatis, vel pro, i. eius conse-

Margin notes: Opinio latinorum. (beside lines 3–4); Solutio. (beside "dicente, propter quod…"); E (right margin beside "terea, in quo fit contradictio…"); F (right margin beside "illum d. si ipse Deus…").

A quens.s. eius accidens essentiale. ratio ergo formaliter est soluta.s. φ esse est accidens essentiale essentię in Deo, nec hoc est impossibile. Et cum dicebatur, omne accidens consequens essentiam est causatum. Respondet, φ duplex est cõsequens. vno modo nouum, alio modo ęternum. primo modo bene est causatum, secundo modo non. inquit ergo, Sed si intenderemus de consequente causato, quod habet efficientem causam, dicimus φ non est sic, sicut de alijs causatis. recolligit vim sol.d. tandem de intentionibus non est curandum, id est, tandem dicimus non esse inconueniens in essentia esse adduas intentiones. & ponit illud, quod demonstratiue probauerunt.d. ipsi enim aliud non probauerunt sup. demõstratiue, nisi quod processus causarum ad infinitum est impossibile. Debes scire, φ sophisticatio, quandoque est in termino medio, vt si dicatur. sidus cœleste canis, omnis canis currit, sipus cœleste currit. Quandoque in consequente, vel in aliqua propositione, quã putatur consequens.s. esse impossibile quod in rei natura est necessarium, vel aliqua propositio esse impossibilis, quæ non est. V.g. terra corpus naturale. omne corpus naturale mobile, terra mobilis: consequens putatur falsum secundum apparentiam, attamen secundum existentiam, & in rei veritate consequens est necessarium. Similiter, terra mobilis secundum locum, omne mobile secundum locum potest recedere a loco, & accedere, ergo terra potest accedere & recedere a loco: hic enim videtur minor impossibilis, et non est:
B sic in proposito argumentum philosophorum erat. Deus compositus est ex essentia & esse. Et omne compositum ex essentia & esse contingens, & non necesse esse. ergo Deus non necesse esse. hic igitur videtur φ minor sit vera, propter verbum necesse esse, quod putatur esse dictum de simplicibus tm̃, & non cõpositis. ecce igitur, quomodo recte dixit Alga. φ sophisticatio est in illo vocabulo necesse esse, qm̃ apparentia est locus, vnde sumitur sophisticatio: & quia ab illo vocabulo sumitur apparentia, ergo & ab eo sumitur sophisticatio.

AVEROES.

AIt Auer. Non transtulit Alga. opinionem Auicennæ debite, prout est, vt fecit in libro intentionum. nam vir, quoniam credidit φ esse rei significat attributum, additum substantię eius, impossibile quidem est apud eum vt substantia eius sit agens esse eius in rebus possibilibus. nam, si hoc esset, erit res causa esse sui, & non erit ei agens. & sequitur apud eum ex hoc, quòd omne, cuius esse est
C additum substantiæ suæ, habet causam agentem. &, quia Primum apud eum non habet agens, conclusit ex hoc vt sit esse eius substantia sui ipsius. & ideo id, quo contradixit Alga. cum assimulauit ipsum esse consequens ex consequentibus substantiæ, non est verum. quoniã substantia rei est causa, ex qua aliquid consequitur, & non potest esse res causa sui esse. nam esse rei est prius quiditate eius: &, cum ponit quiditatem esse eius, non est ablatio quiditatis, vt dixit, sed vnio quiditatis, & esse. Et, cum ponimus quòd esse est passio ex passionibus entis & id, quod præbet esse rerum in rebus possibilibus, est agens, necesse est vt sit id, quod non habet agens, aut non habebit esse: & hoc est falsum, aut esse eius erit quiditas eius. Attamen hoc totum ædificium eius est supra falsitatem, & est quòd esse rei est aliquod consequens ex consequentibus eius: nam esse, quod pręcedit in scientia nostra scientiam de quiditate rei, est id, quod significat verum. quare idẽ est, ac si diceremus an aliquid sit, sed in eo, quod habet causam, de-

Auic. putauit φ esse significet attributũ additum rei.

Quid significet: qũ An ẽ.

terminat esse eius. & vis eius est vis dicti nostri, an aliquid habeat causam, aut non habeat causam. sic dicit Aris. in principio Secundi Posteriorum. sed, cum non habuerit causam, erit vis eius an aliquid habeat consequens ex consequentibus, quod determinat esse eius. cum vero intelligitur de ente id, quod intelligitur de re, & substantia, currit quidem cursu generis, dicti secundum prius, & posterius. & quicquid fuerit non differt in hoc hñs cām, & non hñs causam, & non significat rem additam de esse. & est id, quod intelligimus p verum. sed, si significauerit quid additum substantiæ, ex eo quidem ꝙ est quid intellectuale, non habet esse extra animam, nisi in potencia, prout est vniuersale. Hic profecto est modus, quo consyderauerunt Antiqui de Primo principio, & id constituerunt ens purum. Sapientes vero Maurorum posteriorum putant, ex eo ꝙ consyderauerunt de natura entis, in eo ꝙ est ens, ꝙ consecutum est apud eos ad ens purum huiusmodi. Attamen via, qua possibile est procedere apud me, adeo ꝙ appropinquetur naturæ demonstrationis, est quoniam entia possibilia in esse ex se, exitus eorum a potentia ad actum erit necessario ex extrahente, quod est in actu, s. agente mouente ea, & extrahente ea a potentia ad actum. &, si extrahens esset etiam de natura possibilis, necesse est vt sit ēt ei extrahens. &, si hoc etiam esset de natura possibilis, s. possibilis ex se, necesse esset vt sit hic extrahens necessarium ex se, non possibile. & hoc quidem ad conseruandum ea, quæ sunt hic. & permanebit semper natura causarum possibilium, procedentium quidem in infinitum. nam, cum ipsæ fuerint infinitæ, vt apparet ex natura earum, & vnaquæque earum sit possibilis, necesse est vt causans in ens hoc, s. tribuens eis continuitatem, sit quid necessarium ex se, cum appareat de eis necessitas processus in infinitum, s. rerum possibilium ex se. qm̄, si reperiretur tēpus, quo non moueretur aliquid omnino, non esset via ad innouationem motus: sed necesse est vt continuetur esse innouatum esse æterno, absque eo ꝙ eueniat Primo mutatio mediate motu, qui est aliquo mō antiquus. & aliquo modo innouatus, & motum hoc motu est id, de quo dicit Auic. ꝙ sit necessarium in esse ex alio. & hoc quidem necessarium in esse ex alio, impossibile est quin sit corpus mobile continue. nam hoc modo possibile est vt sit innouatum ex se, & corruptibile ab æterno: & hoc appropinquatione rei aliquando, & remotione ab ea aliquando, vt videtur ꝙ hoc euenit entibus generabilibus, & corruptibilibus cum corporibus cœlestibus. Et, quoniam hoc mouens est necessarium ex se, possibile vero ex motu innouato, necesse est vt deueniat ad necessarium in esse absolute, s. quod nō habet possibilitatem omnino, non essentialiter, nec in loco, nec in aliis motibus, & ꝙ sit huiusmodi simplex necessario. nam, si esset compositū, esset possibile, non aūt necessariū. & illatio probationis de necessario in esse hoc modo probationis sufficit apud me hac via, & est veritas. Id vero, quod intelligit Aui. in hac via, dicens ꝙ necessarium in esse necesse est vt finiatur aut in

Ex his potes colligere ꝙ Deus nō habet esse se cūdū Auer. sed est ipsū esse vel cā essendi.

D

E

F

A necessarium in esse ex alio, aut in necessarium in esse ex se. &, si ad necessarium in esse ex alio, necesse est vt necessarium in esse ex alio consequatur ex necessario in esse ex se. nam ipse existimauit quòd necessarium in esse ex alio est possibile in esse ex se: possibile enim indiget necessario. hæc quidem additio apud me est superflua, & error. quoniam necessarium, quomodocunque positum fuerit, in eo quidem non est possibilitas omnino, & non reperitur aliquid habens vnam naturam, vt dicatur de hac natura quòd sit possibilis aliquo modo, & necessaria aliquo modo. quoniam declarauerunt homines quòd necessarium nihil est possibile omnino. possibile enim contradicit necessario. id vero, quod potest esse, est vt aliquid sit necessarium ex parte vnius naturæ, & possibile ex parte alterius naturæ, vt existimatur de corporibus cœlestibus, aut eo, quod est supra ea, scilicet quòd est necessarium essentialiter, possibile tamen quo ad motum ad vbi. Induxit tamen eum ad hanc diuisionem: quoniam ipse credidit quòd cœli
B sunt essentialiter necessarii ex alio, possibiles tamen ex se. & iam diximus in multis locis quòd hoc non verificatur. & demonstratio, quam constituit Auicenna de necessario in esse, cum non distinguatur hac distinctione, & consyderetur hac consyderatione, est de natura sermonum communium topicorum: cum vero distinguitur, est de natura sermonum demonstratiuorum. * Et debes scire quòd innouatio, quã lex declarauit de hoc mundo, est eiusdem speciei cum innouatione, quæ apparet hic: & est illa, quæ est in formis entium, quas appellat secta Assaria attributa animalia, & eas appellant Philosophi formas. & & hæc quidem innouatio est ex alia re, & in tempore. Quomodo autem sit dispositio naturæ entis possibilis cum ente necessario, tacuit de hoc lex propter remotionem eius ab intelligentia vulgi: & etiam, quia non est necessaria scientia eius, quo ad vulgi felicitatem. Quod vero existimat secta Assaria quòd natura possibilis sit innouata, &
C creata a nihilo, est id, in quo certant cum eis Philosophi, tam qui dicit innouationem mundi, quàm qui non dicit eam. & quòd dixerunt, cum inspexeris id, in rei veritate non est ex lege Maurorum, & non cõstituitur de eo demonstratio. quod vero est ex lege, est iussus vt remoueatur a speculationibus, quas lex tacuit. & ideo dicitur in Talmud De eo, quod concessum est tibi, inquire, & non debes incũbere rebus occultis. & scias q vulgus deuenire ad quæsitum huiusmodi est ex inuolutionibus, & erroribus.

In necessario quocunque posito, non est possibilitas omnino.

Hucusq; ve iustior.

Cum induxit solu quam dedit ad argumentum philosophorum Alga. intendit modo examinare sermonem Alg. & primo ostendit ipsum non recte induxisse opinionem Auicen. & inquit, Dicimus nos q Alg. non transtulit Auic. opinionem perfecte, sicut fecit in quodam lib. qui vocatur liber intentionum philosophorum, est ergo primum peccatũ, q nõ cõplete narrauit eius opinionẽ. (Postquã enim.) Nunc ostendit ipsum sibi contrariari, & ponit ea, quę sibi concessit, & inquit, postquã enim iste homo opinatus est quod esse rei significat denominationẽ additã super substãtiam. est ergo prima ꝓpositio eius, quod esse est accidẽs essentiæ. (Et putat) Apponit secundam, d. & putat quod impossibile sit, quod

ipsa substantia.i.essentia agat suum esse in rebus possibilibus.i.generabilibus & D
corruptibilibus, per hoc fundamentum.s.quia sequitur quod res esset causa sui
esse.& si sic, ergo sequitur quod non haberet agens, immo ipsa a seipsa agretur.
est ergo secunda propositio, φ vna res non potest esse causa sui esse. (Sequitur
eum.) Tunc infert tertiam propositionem ex ratione secundæ propositionis.ha
bet enim ipse φ omne habens esse, oportet vt eius esse causetur a seipso, vel ab
altero: ideo concludit quasi correlarie hanc.s.φ omne habens esse sit habens
causam agentem.dicit ergo, sequitur ergo eum ex hoc, φ quodcunque habet esse
additum super suam substantiam, habet sine dubio agentem causam assumitur er
go hæc propositio loco maioris in hunc.s.modum omne habens esse additũ suæ
essentię, habet causam agentem: hęc patet, & est conducta ex verbis illius. Tūc
addatur minor.s.Et cum prima causa apud eum agens non habeat. est ergo mi-
nor, sed prima causa non habet agens. sequitur in secunda figura, quod prima
causa non habeat esse additum essentiæ. posuit ergo minorem, & maiorem, &
non conclusionem, quæ formaliter sequitur, sed quę potestate sequitur, & dici-
tur, igitur oportet φ eius esse idem sit, quod eius substantia.i.essentia. Hęc quidē
conclusio non est illa, quæ sequitur ex propositionibus formaliter, sed potesta-
te: & consuetudo Arist.& Auer.est ista, quandoq; ponere conclusionem, quæ
formaliter sequitur, quandoque quę sequitur potentia propinqua, vt hic.vtrum
autem omne compositum ex esse, & essentia de necessitate indigeat causa, vel E
non, est quæstio perscrutabilis multum, & nolo nunc, sed forte in fine huius du-
bij immorabor. (Vnde ex hoc.) Vult nunc colligere errorem eius ex dictis, &
inquit, vnde, ex hoc sequitur φ id, in quo Alga.obiecit Auicen. videlicet, quia
posuit quoddam consequens substantię.i.essentię est falsum, & reddidit causam
d.substantia.i.essentia enim rei non est causa consequentis.i.esse, quod sequitur
ipsam, quia impossibile est quod res sit suiipsius causa, Et addidit: & secundā cau
sam.d.& quia esse rei præcedit suam quiditatem, ergo quiditas non potest esse
causa essendi, hoc modo potest argumentum hoc componi, omnis causa naturali
ter præcedit effectum, sed quiditas non præcedit esse, immo naturaliter sequitur
ergo quiditas non potest esse causa esse. Debes scire pro intellectu minoris,
quod comparatio quiditatis ad esse est comparatio potentiæ passiuę ad actū for-
malem, eo quia potentia passiua est quasi subiectum recipiens. modo apud illos
essentia est subiectum recipiens esse: ergo comparatio quiditatis ad esse est com-
paratio materiæ ad formam, & econtra.s.comparatio esse ad essentiam est com
paratio formæ ad materiam: sed, quia materia pręcedit formam secundū quid, for
ma præcedit materiam simpliciter, vt dictum est in.9.Metaphys.& in.8.Phy.
locis proprijs, relinquitur φ simpliciter esse præcedit essentiam: et per consequēs
habetur declaratio minoris.s.quod esse pręcedit essentiam naturaliter & simpli- F
citer, & sic sequitur conclusio.s.d.φ essentia non potest esse causa naturalis acti
ua ipsius esse: & sic patet hic locus. (Vnde posito.) Conducit quod dictum est
quasi capitulando.d.vnde posito, quod esse sit vnum entis.i.essentiæ consequēs,
& posito quod id, quod dat esse rerum possibilium sit agens, sequitur quod id, qđ
non habet agens, aut non habet esse, quod falsum est, aut quod esse eius sit sua
quiditas.est ergo syllogismus hypotheticus, cuius antecedens est vna propositio
copulatiua, & consequens vna hypothetica disiunctiua. Et consequentia potest
sic componi: omne, quod habet esse diuersum ab essentia, habet agens: sed pri-
ma causa non habet agens, ergo vel non habet esse, vel esse est idem essentiæ
omnibus modis.& sic patet sermo eius. (Sed omnia ista.) Cum destruxit sermo
nem Alg.in parte, vult complere illud, & in primis apponit causam erroris eius
& inquit, sed omnia ista fundantur super vnum errorem, videlicet, quod esse rei
est vnum suorum consequentium.i.accidens essentię. (Id nanq;:) ostendit illud
fundamentum Alg.esse falsum.& inquit, id nanq;, quod præcedit in scientia no
stra quiditatem rei.i.definitionem rei, esse verū: quęstio enim an res sit, est prior
quęstione quid rei essentia sit, ergo esse pręcedit naturaliter definitionem, & per
consequens esse prius est essentia, ergo non est sibi accidens. (Et ideo, quando
petimus.) Debes scire, quod res habentes esse sunt duobus modis diuersis. vna

A enim res habet esse causatum a causa, vt res possibiles esse, vel non esse. Alia habet esse simpliciter idem essentię, vt prima causa: & quia ita est, conducit quasi correlarię quęstionem, an est, diuersimode ordiri in re primo modo, & in re secundo modo, Et inquit, & ideo quando petimus, si res est ens, vel si habeat esse. i. ideo, quando quæritur quęstio an res sit, vel habeat esse, & illa res, de qua quæstio an est inducitur, habet causam inferentem suum esse. i. agentem eius esse, dico quæstio illa tantum valet, quantum dicere, vtrum habeat causam, vel nõ, vt patefecit Aristot. in principio secundi posteriorum. In rebus ergo habẽtibus esse causatum cum quęritur quęstio an res sit, sensus est, an res habet causam sul esse. (Sed si illa) Ostendit sensum quæstionis an est in rebus, quarum esse est in causatum. d. sed si illa res non habet causam, tantum valet quęstio sup. an est illa res, quantũ dicere, vtrum res habet consequẽs inferens suum esse. i. vtrum habet esse, quod est idem, quod sua quiditas, aut diuersum a sua quiditate.

Sed, hic est locus quęstionis: quoniam quęstio an res est differt a quęstione propter quid: quod declaratur secundo posterio. Si ergo quæstio an res sit, sic quęstio de esse relato ad causas, quæstio an res est, non differret a quęstione propter quid. Dicendum, quod istum locum omnes fere latini ignorant, & non vidi aliquem, qui poterit ponere secundum sua fundamenta differentias quatuor quęstionum secundo posterio. in scripturarum. Ideo, vt argumentum intelligatur, debes scire quod quidam dixerunt, quod sensus quęstionis an res est, est an res in effectu sit: ergo sensus quęstionis, si res est, est de esse existentię. Sẽsus quęstionis quid res sit, est de esse essentię. Alij dicunt quod sensus quęstionis si res sit, est de esse seorsum sensus quęstionis quid res sit, est de quiditate seorsum: sed hęc parum, aut nihil differunt inter se. ego in secũdo posterio. scrip i opiniones has, & eis contradixi argumentis firmis. pro nunc dico, quod omnis quęstio est quęstio essentię, eo quia esse est singularis, & indiuidui, vt dictum est tertio de Anima commen. 9. ergo esse non intrat scientiam, & per consequens non debet intrare quęstionem scibilem. omnis ergo quęstio est essentię. & hoc dixit Aristo. omnis quęstio est quęstio medij. essentia autem rei potest ad quatuor comparari, vel ad causam ponentem illam extra nihil, vel ad principia formalia inclusa in essentia, quę dicuntur genus & differentia, vel ad consequentia essentialia illi, vel ad principia illorum consequentium. si essentia illa refertur ad causam agẽtem, vel ponentem ipsam extra nihil, erit quęstio an res sit. Vel principia intrinseca eius, & sic erit quęstio quid res sit. Vel ad accidentia essentialia, & sic erit quęstio ipsius, quia est. Vel ad causas accidentium, & sic erit quęstio propter quid: ergo vna est natura omnium quęstionum, licet modi referendi illius naturę sint diuersi, & sic verificatur sermo Auer. hic. Hęc est intentio 10. grammatici. 2. posterio. aperte. & Themistius non videtur esse contrarius huic, si bene considerẽtur verba eius. (Sed quando intelligitur.) Cum induxit causam erroris Alga. & conduxit modum, quomodo quęstiones verificentur, secundi posterio. ponit nunc tiplicem modum capiendi esse, et vult quod vno modo capitur esse pro ente simplici, & quiditate, & sic est analogum genus commune decem prædicamentis. capitur ergo esse pro ente indifferente omnibus rebus, & hoc inquit, sed quando intelligitur de ente id, quod intelligitur de re, vel quidnate, id est vt est transcendens ad habens quiditatem, vel ad ipsam quiditatem, tunc sumitur modo generis analogice dicti, id est tunc est commune. 10. prędicamentis tanquam genus. (Sed si.) apponit secundum modum capiendi esse, & vult quod secundo modo capitur esse pro quodam additio essentiæ, quę essentia est quid in potentia, & nõ extra animam, sicut est vniuersale, & sic esse est modus essentię, quo essentia ponitur in effectu: & hoc dicit, sed si significaret rem additam super substantiam, et sit quid imaginabile: & forte litera est corrupta, & debet legi. super substantiã, quę est quid imaginabile, videlicet non habens rem, id est existentiam extra intellectum, nisi in potentia, vt vniuersalia, dicimus quod hoc modo capiendo esse, pro modo essentię est illud, de quo speculati sunt antiqui in prima causa, de qua supponerant ipsam esse ens simplex. est ergo vis distinctionis quod esse potest capi pro synonymo enti, & potest secundo capi pro modo essentiæ. primo modo non erat

Dubitatio. B C

Ois quęstio est medij.

quæstio apud antiquos. secundo modo bene est quæstio, an Deus sit simplex, vel compositus ex essentia & esse: & sic patet quomodo essentia, ablato esse, est tantum ens in anima, et non extra animam, vt vniuersale, vt dicit hic Auer. & hoc dicam post aperte. (Sed moderni.) Apponit breuiter viam modernorum sui tēporis, qua peruenerunt ad simplicitatem primi entis, & dicit, sed moderni sapientes saracenorum speculati sunt in natura entis, inquantum ens, & duxit eos inuestigatio ad ens simplex modo supradicto, id est cuius quiditas est suum esse. duæ ergo fuerunt viæ, quibus probatum est primum motorem esse ens simplex sine compositione essentiæ, & esse: quarum prima est antiquorum hoc modo: omne ens compositum ex essentia & esse est causatum, habens agens: sed primus motor non est causatus, causam habens: ergo primus motor non est compositus ex essentia, & esse: hanc viam declarauit. Via secunda saracenorum modernorum est, quam hic sub breuitate tetigit, quoniam omne ens, vel est compositum, vel simplex, & cum non sit processus in infinitum in compositis, oportet tandem venire ad ens summe simplex omni compositione, & componibilitate carens. (Sed via demonstratiua apud nos.) Visis duabus vijs, quæ forte possunt esse fortes, vult inducere propriam viā peripatheticorum, & primo accepit vnam propositionē, quę est. s. quod entia possibilia, & contingentia de necessitate habent agens ęternum conseruans illa in continua transmutatione. Ad hoc probandū accepit propositiones, & inquit, sed via demonstratiua apud nos in hoc propositio est, quod entia, quę sunt possibilia in eorum substantijs. i. ad hoc vt sint actu, oportet vt egrediantur de potentia ad actū: hęc propositio declarari pōt per ea, quę dicta sunt ab eo primo cœli com. 124. (Quare illud.) Ex illa conducit istam propositionē, & inquit, quare illud, quod extrahit ea ad actum, est agens in actu necessario: declaratum est. n. in naturali philosophia, quod semper estimatur forma mouens, & quod omne, quod agit, agit vt est ens in actu: habetur ergo hęc propositio. s. quod extrahens entia possibilia de potentia ad actum, conseruans illa in tali continua transmutatione, est agens in actu. (Sed si.) Hoc stante arguit, & intendit hanc rationem diuisiuam. s. si est agens illud in actu, vel est agens illud ens possibile, vel æternum: non ens possibile, quia iterum haberet agens, vel igitur esset processus in infinitum, vel oportet venire tandem ad agens ęternum, vt dixi primo, ergo remouet primum membrum: secundo conducit secundum ex destructione primi, inquit ergo, sed si illud, quod eis actum daret de natura fuerit possibilitans, indiget similiter extrahēte ipsum: & iterum, si illudmet possibile fuerit, indiget extrahente donec perueniet ad vnum necessarium in sua substantia, scilicet, in seipso: dico tali modo, vt conseruetur continue: nam possibilium causarum ad infinitum procedētium, quoniam infinitę reperiuntur, sicut de ipsarum natura apparet, cum quęlibet ipsarum sit potentia, id est, possibilis esse, vel non esse. (Oportet ergo necessario.) Cum destruxit membrum falsum, nunc conducit membrum verū, & inquit, ergo oportet necessario vt id, quod dat eis esse continuum, id est, sempiternum, sit necessarium in seipso, postquam patefactum est quod res possibiles in seipsis procedunt ad infinitum. (Si enim.) Ad hoc argumentum dixerunt loquentes legis, quod bene necessarium est venire ad agens æternum: sed oportet ponere tempus, in quo nullus motus fuit, neq; aliqua res mundi fuit: immo Deus stetit ab ęterno, & post incœpit mouere motu nouo. Contra hoc loquitur Auerro. & inquit, si enim esset quoddam tēpus, in quo nullum mobile fuerit, nulla esset via, vt innouaretur motus: consequentia fuit inducta disputatione prima. (Immo oporteret.) dicit immo oporteret, vt requireretur esse innouati. s. immo esset necessarium pro esse motus aliquod mediū aliquo modo nouum vnitum, id est, ligatum cum ęternali esse, dico mediū, quod sit, & mobile, quod hoc motu mouetur, quod vocatur ab Auic, necessarium per aliud, quod est corruptibile mobile necessario continue: & hęc omnia dicta sunt disputatione prima, & primo cœli commen. 22. & 33. & nolo modo immorari. (Quare hoc.) Dicit quasi tertiam rationem prædictam in prima disputatione, & in. 8. commentis. 46. & 47. & secundo Perigeneseos, & inquit, quia hoc modo possibile est reperire, vt fiat innouatio & corruptio ab æternali ente, videli-

Primavia saracenorū probans primū motorē non esse cōpositū ex esse et essentia.

Secūda via.

A cet, appropinquando & distando, vt in entibus generabilibus & corruptibilibus communioribus reperitur: motus enim solis in obliquo circulo causa est generationis & corruptionis continue: & hoc totum millies verificatum est in Metaphysica, & Perigeneseos. (Et quia.) Ex hoc conducit propositionem propositam, & inquit, & quia hoc mouens necessarium est a se, & possibile in motu generabili, id est, quia cœlum est æternum secundum substantiam, & generabile & corruptibile secundum motum, oportet necessario quod perueniat ad vnum necessarium absolute, videlicet, hoc modo quod nullam habeat possibilitatem. (Quare oportet.) Cum conduxit propositionem principalem, scilicet, dicentem quod in natura est vnus primus motor æternus causa omnium rerum possibiliũ conduxit propositionem intentam, & inquit, quare oportet q̄ sit simplex, & dedit rationem. d. si enim cōpositum fuerit, esset possibile & non necessariũ: & sermo pōt in hunc modum componi: omne compositum est possibile, primus motor est compositus per se, ergo est possibilis: conclusio est falsa, & non propter figuram, vel modum, ergo propter propositionem, & non propter maiorem, ergo propter minorem, ergo primus motor est simplex. Dicit, hæc via apud me est sufficiens, & verissima ad asserendum necesse esse. (Illud autem.) Cum induxit propriam viam, vult abscindere viã Auicẽ. & ideo ait, illud autem, quod dixit Auic. in hac propositione, sunt ambages, & narrat opinionem eius. d. ipse enim

B ait q̄ possibile esse oportet, quod perueniat aut ad necessarium esse per aliud, aut ad necessarium esse per se. Si primo modo, oportebit q̄ illud necessarium p aliud sit consequens, id est, depēdens cuiusdam necessarij per se, id est, ab aliquo, quod est necesse esse per se ipse nanque opinatus fuit, quod necessarium per aliud sit possibile per se, & opinatus est quod quodlibet possibile indiget necessario dāte sibi esse: hæc est sententia Auicen. est ergo via Aui. hæc, omne necessarium per aliud reducitur ad necessarium per se, sed corpus mobile motu æterno est necessarium ab alio, ergo reducitur ad necessarium per se: quare, si necessarium est in rerũ natura ab alio, erit necessariũ per se in rerũ natura: & hoc voluit esse simplex omni compositione carens. (Vnde dicimus.) Nunc vult destruere hanc viã, & primo ostendit minorẽ esse falsam, d. vnde dicimus quod additio sua hic est superfluitas, & error: fingit. n. quod aliquod est necessariũ per aliud in se possibile: cuius rōnem dedit & dixit, necessariũ nanq; qualitercunq; sit, nullã habet possibilitatem. i. oē necessarium est simpliciter æternũ, & nullo modo possibile, & dicit, neq; vlla est natura possibilis aliquo modo, & necessaria alio modo: declaratum est. n. a philosophis q̄ nullum necessariũ potestatẽ habet. (Sed id, quod) Cũ induxit errorem, dat locum erroris, & inquit, sed id, quod duxit eum ad hoc, est quod ipse opinatus est, quod orbes possibiles sunt de seipsis. i. in naturis suis, necessarij per aliud. i. a motoribus. (Sed nos.) Remittit se, & inquit, sed

C nos declarauimus in pluribus locis, quod demonstratio Aui. est valde defectibilis, & ideo de istis non oportet diffusius tractare.

Sed, in fine huius solutionis sunt quęstiones non paruę. Et prima quidem quęstio difficilis multum est, vtrum omne compositum ex esse, & essentia indigeat agente, vel non. Cui auget quęstionem verbum Auer. cũ dicit, quod oē compositum est possibile, & ideo quęstio vna integra potest fieri, vtrum omne cōpositum ex esse & essentia sit possibile habens agens. Secunda quęstio erit, vtrum ponendo entia oīa esse de nouo facta, potest esse via firma probandi impartibilitatem primi motoris. Tertia quęstio est, vtrum possit esse aliquod necessarium per aliud, & possibile in sui natura. Et habet argumenta pro vtraq; parte: qm̄ quęlibet intelligentia secundum Auer. est composita ex materia, & tamen nulla est natura possibilis in se, & antecedens est dictum palam. 3. de Anima & in com. 5. & in commen. 14. Pro opposita vero parte sunt conclusiones non paruę, quoniam omnis compositio est possibilium componi, & quęcunq; sunt possibilia componi sunt possibilia dissolui, eadem enim sunt substātia compositionis & dissolutionis, & quādo compossibilia sunt possibilia dissolui, compositũ ex eis est possibile in sui natura, & hanc viã dixit Ari. 13. Meta. firmissime. Et pręterea, omne compositum est nouum, 12. Meta, cō. 39. cum igitur omne cō- Quęstio. 1.

positum ex essentia & esse sit compositum:ergo erit motum, & per consequens D
in sui natura ens possibile,ergo quęstio prima est multum ambigua,
Quęstio. 2. SECVNDA QVAESTIO etiam est difficilis propter duo. primo,quia vi
detur quod rationes,quas dedit Ari. in.8. Physi.sunt rationes debiles, secundo,
possunt poni viæ firmę,immo potiores vijs prędictis. Fuerunt autem vię Arist.
in.8.vt dicit Auerro.8. Physic.commen.27.33.45.&.7.Physi.commen.primo,
&.9.fundatę in duabus propositionibus: quarum prima est , quod omne motum
habet motorem: secunda est,quod omnia,quę mouentur in loco,reducuntur ad pri-
mum motum , & ad primum mouens: & has duas perscrutatus est in.7.quibus
visis,ex his probat illud primum mouens non esse corpus in hunc modum:nul-
lum mouens immobile simpliciter est corpus, seu virtus in corpore : sed primus
motor est mouens immobilis simpliciter:ergo non est corpus,neq; virtus in cor
pore:maior est manifesta per se, minor declaratur in.8.quod enim sit mouens et
primum,dictum est in.7.quod autem non mouetur,probatur in.8.hoc modo:quo
niam vel mouetur per se , vel per accidens:non per se , quia tunc non esset pri-
mum,quia mouetur ab alio corpore priori , si per accidens , adhuc stare non po-
test,quoniam omne per accidens contingit non esse,ergo primum motorem mo-
ueri per accidens potest non esse , & sic posito in esse nullum sequitur inconue
niens, &c. Secunda ratio probans eandem minorem est , aliquod est motum E
non mouens,vt primum mobile,aliquod mouens motum: ergo , si datur metum
non mouens,dabitur mouens immobile,per regulam Ari.quando sunt duo con-
iuncta,si vnum potest esse sine altero , & alterum sine altero. Tertia ratio ad
idem,sequitur quod ferens ferretur, & docens addisceret, & calefaciens calefie-
ret,& multa talia,quę omnia sunt simpliciter inconuenientia. Vltima via osta-
ut ad idem est, quoniam omne corpus,vel virtus in corpore mouet per tempus
finitum, sed primus motor non mouet per tempus finitum,immo tempore infini-
to,ergo primus motor non est corpus,neq; virtus in corpore:maior declarata est
ibidem per hoc,quia nulla virtus finita mouet mobile finitum tempore infinito:
sed corpus, vel virtus in corpore est mouens finitum,ergo non mouet mobile fi
nitum tempore infinito.Istę igitur sunt omnes vię , quę sunt enumeratę in.8.&
propter quas fuit ordo totius philosophię naturalis , vt patet eis , qui viderunt
Solutio. ipsum. Sed,sicut dixi,vię istę sont debiles:& prima quidem multis modis an-
nihilari potest,primo modo dicendo quod per accidens est duobus modis : con-
tingens,& necessarium:& hoc dicit Auer.1.Phy. commen.66.&.4.Phy.com.
men.2.&.5.Metaphy.commen. vltimo.& alibi: dicerem ergo quod primus mo
tor mouetur per accidens necessario , & ideo tunc non contingeret non esse.
Secundo annihilari potest dicendo , quod primus motor potest non moueri, &
hoc a se,nec est inconueniens,vt patet in multis. Potest etiam hęc via alijs mo- F
dis impediri,sed non curo:secunda etiam non confert , & inuenitur instantia in
terminis hoc modo:in rerum natura est intelligibile intelligens,vt intellectus
noster,& intelligibile non intelligens , vt res materiales , ergo dabitur intelli-
gens non intelligibile:conclusio est falsa , ergo regula illa , supra qua fondatur:
tertia etiam nihil est,quoniam illa non sunt inconuenientia, sed necessaria:quo-
niam.3.cœli commen.28.&.4.cœli commen.22.& alibi, lapis ratione materię
fertur,& ratione formæ se fert.secundum enim Auer. idem potest se mouere,sci
licet,ratione formę se mouet, & ratione materię, scilicet , mouetur , vt dixit.4.
Phy.commen.71.& etiam necessarium est vt docens addiscat, quoniam ratione intel
lectus possibilis addiscit,ratione intellectus agentis docet se . dicit enim Linco-
niensis grossatesta primo posteriorum , quod agens intellectus est verus doctor,
qui mentem illuminat,&c.Et etiam necessarium est tertium, aqua enim frigefa-
cta reducit se,vt dicit Aui.secundo suę sufficientię. Istę ergo rationes sunt mul
tum debiles, & nihil concludunt quantum ad probationem illius propositionis:
vltima etiam nihil valet, & videtur peccare in duobus : primo,quoniam minor falsa
est,quoniam non est primus motor mouens tempore æterno, cum motus cœli, vt dicit
Plato,incœpit. Et pręterea id, quod videtur esse necessarium motum esse ęter
num,ęque bene potest concludi impartibilitas primi,cum ęternitate motus pi[illegible]
suppositą,

A suppoſita, ſicut non præſuppoſita: & hoc dicit Egidius expoſitor. 8. Phyſi. circa
principium: ſi.n. motus incœpit, poteſt declarari primū eſſe impartibile, & ſi eſt
æternus, etiam poteſt declarari: cur ergo dicit Auer. quod non poteſt ſciri impar
tibilitas primi, niſi ex æternitate motus? vide. Secūdo principaliter videtur,
quod poſſunt induci viæ firmiores ad probādum impartibilitatē primi, & tñ nō
ſunt philoſophicæ viæ: & prima ratio eſt Platonis in Thymeo, quæ ſic cōponi
tur: omne agens ad exēplar ideæ abſtractæ eſt agens abſtractum a materia: ſed
Deus egit tēpus ad exemplar eui, & mundū ad exēplar ſui idoli: ergo Deus eſt
virtus abſtracta: hæc eſt ratio demonſtratiua, & tñ non eſt naturalis, ſed Meta-
phyſica. Secūda via eſſe poteſt: omne agens per intellectū, & voluntatem ſine
pena, & labore, eſt virtus abſtracta a corpore: ſed primus motor eſt agens per
intellectum, & voluntatem, & ſine pena & labore: ergo eſt virtus abſtracta a
corpore: alię rationes tangentur in quæſtionis corpore.

Vię firmiores ad ꝓbandū impartibilitatē primi motoris.

TERTIA QVAESTIO, ſcilicet. dicens ꝙ nō poſsit eſſe aliqua natura in
ſe poſsibilis, & æterna per aliud, eſt ēt difficilis: & videtur ꝙ ſic. primo, quoniā
partes cētrales terræ ſunt in ſuis naturis poſsibiles, & tñ ſunt ęternę per aliud, s.
quia eis nō pōt applicari agens corrūpens: ſimiliter partes ignis, quæ concauū
tangunt Lunæ, ſunt æternæ ratione cœli, & generabiles in ſuis naturis. Præ-
terea videtur, ꝙ omne cauſatū habeat naturam poſsibilē: aliquod ſempiternum
B eſt cauſatum: ergo aliquod ſempiternum habet naturam poſsibilem: maior pro-
poſitio declaratur: quoniam, ꝙ habet eſſe ab alio, non habet eſſe a ſe: ergo ha-
bet de ſe non eſſe: tenet cōſequētia ex negatiua de prædicato finito ad affirma-
tiuā de prædicato infinito, ſecūdo Perihermenias: ergo, cū omne cauſatum ha-
bet eſſe ab alio, omne cauſatū habebit de ſe non eſſe, & per conſequens in ſui
natura erit ens poſsibile, minor aūt manifeſta eſt per ſe, & poſt declarabitur.
Circa iſtas quæſtiones per ordinē ſic procedam: qm̄, primo ſoluā primam, deinde
alias. Debes ergo primo ſcire, ꝙ in omni cauſato, immo in omni re, excepto
Deo, eſt aſsignare duos gradus. vnum, quo res appropinquat optimo, & perfe
ctiſsimo, & quo recedit ab imperfectiſsimo. alium, quo res appropinquat nō gra-
dui perfectionis, qui forte eſt materia, & quo recedit ab optimo. V.g. pro minto-
ribus. in muſca eſt vnus gradus, quo propinqua eſt primo & optimo, & quo re-
cedit a materia, & a nō gradu perfectionis. & eſt alter gradus, quo vicinatur ma
teriæ, & recedit a primo & optimo: iſti quidē gradus in aliquibus rebus ſunt di
ſtincti, & modo, & re: in muſca.n. eſt dare materiam, qua vicinatur non gradui
perfectionis, & contingit dare formā, qua propinqua eſt Deo, & remouetur ab
illo non gradu perfectionis: in aliquibus aūt ſunt in ſubiecto, & re idē, & diffe-
runt in modo tantū, vt in natura ſuperiori. V.g. in genere ſubſtantiarum abſtra
C ctarum. huius diuerſitatis ratio eſſe poteſt: qm̄ in rebus generabilibus gradus illi
aliqñ fuerūt diſtantes, & inuicem ſeparati, in natura ſuperiori ſemper fuerunt
inſimul. Et ſīc eſſe poteſt altera ratio: qm̄ quæ diſperſa ſunt in natura inferiori,
ſemper colliguntur in natura ſuperiori. adeo ꝙ, quæ ſunt re & ſubiecto diuerſa
in generabilibus, tantummodo reperiuntur diſtincta in natura ſuperiori. Secū-
do debes ſcire, ꝙ ratio, & cauſa vera, quare huiuſmodi gradus reperiuntur in
omni re, excepto Deo, eſt, qm̄ citra illam rem eſt dare extremum perfectiſsimū,
quod eſt cauſa illius, & extremū imperfectiſsimū nullam rationē cauſæ habēs:
& quia Deus eſt tantum cauſa, & nullo modo cauſatus, ideo eſt omnino ſim-
plex, & ſumme ſimplex: non.n. habet extremum perfectius eo, cui poſsit appro
pinquari, & aliud, a quo poſsit recedere, ideo omnino ſimplex eſt, & omni com
poſitione carens, vt dixi. Et cum hoc ſit ita, poteſt hoc theorema conduci, ſcili-
cet ꝙ omne cauſatum eſt compoſitum ex his duobus gradibus: qm̄ omne cauſa-
tū deficit a cauſa ſua, & ſic habet gradum imperfectionis, & ſimilatur illi, & ſic
habet gradum perfectionis. ergo omne cauſatum compoſitum eſt ex illis. Et etiā
conducitur conuerſum, ſcilicet ꝙ omne habens illos gradus eſt cauſatum: & hu
ius ratio eſt, vt dixi, quoniam res reperitur imperfecta intantum, inquantum ha
bet cauſam perfectiorem, & reperitur perfecta prout cauſæ perfectiſsimę appro
pinquat, & hoc modo verificatur dictum Auer. 12. Metaphy. commen. 39. &

Tertia qō.

In oī cauſato eſt duplex gradus.

Cauſa quare dātur gradus illi in omni cauſato.

ctum eius supra, ꝙ omne compositum est nouum: quod intelligo omne compo- D
situm, quacunque species compositionis, est nouū, id est causatum propter ratio-
nem dictam. Tertio debes scire, ꝙ isti gradus diuersimode solēt a philosophis
nuncupari. dicitur enim gradus imperfectionis quandoq; essentia, quandoq; ma
teria, quandoque intellectus possibilis, quandoque priuatio, quandoque gradus
imperfectionis. Dicitur quidem essentia, quoniam sicut essentia est potentia, quę
perficitur ab esse, sic ille perficitur a gradu perfectionis. Dicitur intellectus pos-
sibilis, quoniam in anima intellectiua, cum ipsa sit imperfecta propter illum gra
dum, ideo est nata perfici per illum, & per consequens dicitur potentia intelligi
bilium, ergo, vt sic, dicitur intellectus possibilis, & hoc nomen habet solum in
nostra anima. ratio autem, quare non sic d citur in alijs, dicta est in lib. de intelle
ctu. Dicitur & quādoque mate ria, qm̄ sicut materia est causa rei imperfectionis,
ita & ille gradus est causa rei imperfectionis. Dicitur & etiā priuatio, quoniam
sicut priuatio est carētia formæ in subiecto apto nato recipere illam, ita ille gra
dus est carentia perfectionis, quæ reperitur in causa illius, per quam res est apta
nata perfici sub ratione generis, vel speciei ab illa. Dicitur gradus, qm̄ eo desce
dit a summo, & vicinatur vili, vt vides. Per contrarium gradus perfectionis di-
citur gradus, eo quia eo, vicinatur supremo. Dicitur esse, quoniam eo ille gradus
imperfectionis perfectione & esse tali participat. Dicitur forma seu actus, prout
eo perficitur ille gradus imperfectionis inquantū materia dicebatur. Dicitur & E
intellectus agens, qm̄ in anima nostra est causa, qua intelligibilia sunt nobis pr̨
sentia in ratione intelligibilis, vt intelligibile actu. Dicitur & habitus, prout eo
recedit a priuatione, & ab ipso non esse, vt vides. Et hoc modo verificatur dictā
Auer. tertio de Anima. commen. 5. & 14. qm̄ dicit, ꝙ omnis intelligētia est cōpo
sita ex materia præter primā, & 2. Meta. commen. 4. & 12. Meta. cō. 51. ꝙ pri-
ma intelligentia est simplex, & oēs aliæ sunt compositæ ex participato, id est
ex essentia & esse. His visis patet solu. quæstionis: quoniam vel compositū ex
esse & essentia est cōpositum, in quo illa sunt re, & modo dispersa, & sic quæstio
verificatur, scilicet ꝙ sic. omne enim compositum ex essentia & esse diuersis se-
cundum rem, est generabile, & per consequens ens possibile. Si compositū fue-
rit ex illis non secundum rem, sed secundum modum intelligēdi diuersis, quę-
stio non verificatur nisi hoc modo, scilicet ꝙ omne compositum, quomodocūq;
habet causam, vt visum est. Ad argumenta pro vtraque parte patet solu. primā
quidem nihil est, qm̄ intelligentia est natura causata, & hoc sufficit. secundo ve-
ro continet de eis, quæ fuerunt aliqua hora distantia, vt patet in generabilibus;
sed, vbi sunt simpliciter idem, & distinguitur tantum ratione, non valet. tertio ēt
non valet, quoniā verificatum est in vno sensu, vt patet in corpore quæstionis,
& cum hoc sit ita, apparet qualiter dictum Auerr. debet intelligi hoc modo, sci-
licet quod omne compositum ex illis diuersis secundum rem est possibile aliter F
non, vt constat. Circa quæstionis solu. primo debes scire, ꝙ quæstio an primus
motor sit, potest duobus modis intelligi. Vno modo, vt pars subiectiua entis ab-
stracti, & a Metaphysica considerati. Alio modo absolute. si consideratur, vt
pars subiectiua entis Metaphysice considerati, vt sic accipitur primus motor, vt
abstractus a materia & motu: quoniam, vt sic, est ad rationem Metaphysicam
astrictus, quæ consistit in modo abstractionis a materia & motu, vt dictum est 6.
Meta. & hoc modo illa quæstio est problema dubium, & difficile dissolut. Si ve
ro consideratur vt primus motor absolute, vt sic non limitatur ad aliquam ratio-
nē considerandi, nec scilicet ad abstractum esse, neq; ad esse in materia: & sic
quæstio illa nihil est, quoniam illa, primus motor est, propositio est per se nota,
Et cum hoc sit ita, manifestum est ꝙ primum principium esse absolute conside-
ratum, nō est quæstio, nec dubitabilis propositio: quoniam, vt sic, non cadit sub
consideratione alicuius artis: sed primum principium abstractum esse, intrat ra-
tionem considerandi in Metaphysica, & intrat genus propositionum dubitabi-
lium. Quod autem hoc sit ita, declaratur: quoniam in antiquis multæ inuentæ
sunt opiniones. cadet quidem, in quibus aliquando philosophia fuit perfecta,
primo Coel. commen. 22. & 12. Metaphy. commen. 58. & secunda Coeli com-

Diuersis nominibus nominātur gradus illi.

Sol. ad primā q̄ōnem.

A men.63.opinati sunt corpora Cœlestia esse Deos, & sic opinati sunt primũ prin
cipium esse corpus, sine dubio, & hoc idem opinatur Empedo. vt Auer. dicit
8. Physicorum commen. 2. opinati sunt enim Deum esse corpus in materia con
sistens, licet non ex elementis mixtum. Alij quoque philosophi, de quorum
numero fuit Speusippus, Plato.nepos, opinati sunt primum principium esse coe
pus imperfectum, vel materiã. dicunt enim perfectionem consistere in fine, &
non in principio. & hoc narrant Aristo. & Auer. 12. Meta. commẽ. 40. Alij au-
tem, vt Plato, vt dixerunt Aristo. & Auer. 3. Phy. com. 20. opinati sunt primum
principiũ esse substantiã abstractã, & infinitã: & cum hoc sit ita, verificatur ser-
mo prædictus. patet. n. quomodo omnes concordes sunt ꝙ primus motor sit, &
ꝙ primum principium sit. Sed, an sit corpus, vel forma abstracta, & ꝙ corpus,
reperitur quæstio, vt vides. omnes ergo conueniunt in esse eius absolute, licet
differant in modo essendi, vt patet.

E t, postꝗ̃ declarata est vis quæstionis, superest modo videre opiniones cõ- Quæstio. 4.
trarias veritati, eo quia veritas nõ elucescit nisi per contraria, vt Auer. dicit pri-
mo Cœli com. 10. Et post dicam opinionem Peripateticorum secundum posse
meum, & abscindam quæstiones, quę inducuntur contra eam. Alex. & Porphy
rius itaque, vt Simplicius narrat in procœmij Physicorum cõmentario, argumen
tati sunt in prima figura in hunc modũ. omnia principia scientiæ subalternatæ
debent declarari in scientia subalternante, sed substantiæ separatæ sunt princi-
B pia subiecti philosophiæ naturalis, & Metaphysica est subalternans sibi phy-
sicam, & mathematicã, vt Arist. dicere videtur posteriorũ primo. ergo in prima
figura principia illa debent constare in Metaphysica. inquit itaque Simplicius
de Porphy. Porphyrius aũt neq; naturalis, inquit, esse quærere, si sint principia
rerũ naturalium, sed superioris artificis. naturalis enim, vt concessis vtitur. Am-
plius aũt magis vtiq; diceret, quærere qualia sunt prima superioris esse artificis:
neq; n. geometer, aut medicus suiipsius principia demonstrãt, sed tanꝗ̃ existen-
tibus, & talibus existentibus vtitur, post mouet quæstionem quandã, quã vide,
si placet, & si considerabis hæc verba: ex eis intelligentur tria, primum erit, ꝙ
principia huius scientiæ, scilicet motores separati an sint, debent in Metaphy-
sica declarari secundum, ꝙ nõ modo an sint, sed qualia sint, id est quæ sunt pro-
priæ passiones illorũ, & qualitates eorum. tertium intelligitur motiuum eius. su-
stentatur enim in hoc, quod Metaphysica subalternat sibi omnes alias scientias.
Hæc autem positio potest declarari vijs Auicen. & Alga. in Metaphysica, & Prima via.
alijs plurimis, quæ quæstiones faciunt nobis, vt videbitur. & prima quidem via
Aui. est in octauo suæ Meta. cap. primo. & potest in hunc modum ordiri. omne
ens mundi aut est causa, aut causatum. sed non omne est causa, neque omne cau-
C satum. ergo quoddam est causa, & quoddam causatum: &, tunc quæro de eo, ꝙ
stabilitur esse causa, an sit causatũ, vel non. si sic, ergo erit, vt prius, quæstio de
causa illius, vel oportet venire ad primam causam, vel erit prima causa, & illa
erit primus motor, & si detur alterum membrum, sequitur conclusio sine labo-
re. Secunda via supposita per diuisionem necesse esse & contingentis, tangi- Secunda.
tur ibidem cap. 4. quæ potest, vt prius, ordinari. Tertia via tangitur ibidem, et Tertia.
Auerro. posuit eam hic, & in tertio cap. de substantia orbis, scilicet hoc modo,
aliquod æternũ est corruptibile ex se, ergo oportet vt detur aliquod necesse esse
ex se: & hoc modo declarata est hæc via. Iterum potest argui quarto, via com Quarta.
positionis & simplicitatis. Et quinto, via dependentiæ & independẽtiæ. Et sex Quinta.
to, per viam status in causis: & omnes istæ viæ sunt enumeratæ ab Aui. in pri- Sexta.
ma sua philosophia, & per consequens sequitur quod probare primũ motorem
esse, opus est philosophiæ primæ, & non naturalis philosophiæ. Posteriores etiã
nostri temporis, quorum totum studium retractum est in Metaphysica, adducũt
ad hoc alias rationes, & dicũt, si naturalis potest probare primũ ens esse vel pri
mũ principium esse, hoc est, quia primũ principium esse vel primũ ens esse con-
tinetur formaliter vel virtualiter in motu vel principijs motus. nõ formaliter, vt
constat, neque virtualiter, quoniã conceptus entis physici non conuenit illi in
causalitate, ergo nec virtualiter in cognoscibilitate. secundo dicunt, si princi-

pia Metaphyſica declarantur in naturali. ergo Metaphyſica eſſe poſterior & D
ſubalternata ſcientiæ naturali, contra Auer. 6. Meta. commen. 3. & 7. Meta. cō.
39. conſequentiam in hunc modum probant, quoniam illa ſcientia eſt ſimplici-
ter prior, quæ dat omnē euidentiam principijs alterius. cum igitur Phyſica dat
omnem euidentiā principijs Metaphyſicæ, vt patet per Auer. ergo Metaphyſi-
ca ſubalterna eſſet Phyſicæ: & cū verificatæ ſunt iſtæ rationes, ſequeretur om-
nino ꝙ huiuſmodi primū motorem non poteſt declarari niſi in Metaphyſica.
Opinio peripatheticorū. Supereſt modo dicere opinionem Peripatheticorum. & primo, propter hoc de-
bes ſcire, quod duplex eſt ens abſtractum a materia. ſ. vno modo per excluſionē
a materia eſſentialiter & per ſe. & ſic Deus, & Intelligentiæ ſunt abſtractæ a
materia ſecundo modo per indifferentiam, & non incluſionem materiæ, cuiuſ-
modi ſunt hæc, videlicet, ens, principium, cauſa, actus, pōtētia, vnū bonū, &c.
quæ poſſunt ineſſe enti, inquantum ens, dicuntur enim hęc abſtracta per indiffe-
rentiā, qm̄ materialibus & immaterialibus ſunt cōia, vt conſtat intelligenti be-
ne, vt patet. 6. Met. cō. 2. Secundo debes ſcire, qđ licet iſti duo modi entis ab-
ſtracti ſint diuerſi, attamē inuicē ſunt pertinentes: qm̄ non poteſt eſſe ens abſtra-
ctū a materia per indifferentiā, & non incluſionem materiæ, niſi ſit ens abſtra-
ctum a materia per eſſentiam, & per ſe. & hoc inquit Ariſto. 6. Met. vbi inuluit
ꝙ ſi nō eſſet aliud genus entiū ſeparatorum, Phyſica eſſet prima philoſophia.
vbi vide verba Auer. cō. 3. quā conſequentiā declarat Auer. primo Met. com. B
18. & ponit etiā commento vltimo primi Phy. Huius itaq; conſequētię deductio
eſſe poteſt: qm̄, vbi non ponitur ens immateriale per eſſentiam, omnia erunt cō-
cepta regulariter cū materia, & per conſequens idem erit ens ſimpliciter, & ens
materiale, & per conſequēs ens abſtractum a materia per eſſentiā amouebitur,
& per cōſeqnens amouebitur ens abſtractū per indifferentiam enti materiali,
& immateriali: nihil. n. eſt indifferens & cōe ei, qđ nō eſt iſtæ itaque duæ entis
abſtracti ſpecies ſunt inuicē pertinētes. & ꝓpinquę, vt vides. & cū hæc ſint di-
cta, ſtatim relinquitur opinio Peripatheticorū. ſ. ꝙ primū motorē eſſe, prout ca-
dit ſub rōne cōſiderādi Metaphyſica. ſ. primū principiū eſſe, & primū ens eſſe,
prout ſunt cadētia ſub ratione cōſiderādi Metaphyſica. ſ. vel vt ſunt abſtracta. p
indifferētiā, vel per eſſentiā tm̄ in naturali philoſophia debēt declarari, an ſint:
Prima rō. immo ſolū via motus ęterni, vt dicā. Iſta opinio pōt probari tribus rationibus.
primo ſic, ſi hęc propoſitio, primus motor abſtractus eſt, probatur alia via quam
philoſophica, & alio medio ꝙ̄ naturali: vel erit illud mediū naturale, vel abſtra-
ctū a materia. ſi primū, ergo nō in Metaphyſica, neq; ſecundū: qm̄ tunc, vt in-
fert Simplicius in philoſophicis, idem eſſet conceſſum & quęſitum, quod non
vult Ariſt. in poſterioribus. & ego induco hanc conſequentiam: qm̄, ſi medium
probans illam propoſitionem eſt abſtractum a materia, vel eſt abſtractū per eſ- F
ſentiā, & ſic idē erit cōceſſum & quęſitū. hoc. n. genus entium quęrebamus: vel
idē eſt abſtractū per indifferentiā, & hoc iterū, vt prius: quia, vt dictum eſt, hęc
ſpecies entis abſtracti pręſupponit primā ſpeciē entis abſtracti. ergo, vt prius,
Secunda. idē erit cōceſſum & quęſitū: & hanc viam accepit forte Simplicius primo Me-
taphyſi. ab Ariſto. tex. commen. 47. Secūda ratio, quā tangit Auerro. primo
Phyſi. cōmē. vltimo. & 2. Phyſi. commē. 22. & 26. & 12. Meta. cō. 5. conſiſtit in
hac forma. nulla ſcientia probat ſuū ſubiectū eſſe, ſed ſubſtantię abſtractę ſunt
Tertia. ſubiecta Metaphyſicę. ergo Metaphyſica nō probat illas eſſe. Tertia ratio
fere tangitur. 2. Phyſi. cō. 22. & poteſt hoc modo ordiri. accipiatur medium pro-
bans illam, & quęratur. vel illud medium eſt ſubſtantia, vel accidens. Si ſub-
ſtantia, vel generabilis, vel ęterna. Si generabilis, illa non ducit niſi ad agens
generabile immediate, mediate aūt ad agens ęternū, quod agit mediante motu
ęterno, vt dicit Auer. 8. Phy. commen. 46. & 47. Si ęterna, cum non poſsit inue-
niri niſi operatione ęterna: ergo, adhuc medium proximū erit motus ęternus.
Nec accidens poteſt poni illud mediū, qm̄ illud accidens erit generabile, vel
ęternum. vt Auer. dicit ibidem. non nouū, qm̄, vt prius, non ducitur immediate,
niſi ad agēs corporeum generabile. oportet ergo ꝙ ſit accidens ęternum. & tūc
vel permanens, vel ſucceſsiuum: non permanens, quoniam illud erit vel acci-

A dens Cœli, vel dimensio materię: & quodlibet istorum inuenitur motu: ergo relinquitur quod solum erit motus ęternus circularis. vt d. Auer. 12. Me. com. 41. ergo ex his vijs duo relinquuntur scilicet ꝙ primum motorem esse, vel genus substantiarum abstractarum esse, non potest probari nisi medio naturali: & ꝙ illud medium est solum motus ęternus. & ideo inuenitur Aristo. 12. Met. tex. cõ. 41. & in vltimo octaui, vti hac via, quę potest sic componi. omnis virtus in materia est finita in tẽpore. sed primus motor non est finitus in tempore: ergo non est virtus in materia. minor prosyllogizatur sic. omne mouens motu ęterno non finitur in tempore. primus motor mouet motu ęterno: ergo primus motor non finitur in tempore. hęc igitur est via, qua probatur immediate primum motorem abstractum esse, & dico immediate, qm̃ mediate potest probari alijs vijs quas posuit Arist. in 8. contra quas argutum est in principio quęstionis. Et dedit Auer. signum, ꝙ sola via naturali potest id probari. 12. Meta. commẽ. 5. inquit enim, si enim essent alię vię, essent numeratę in prima philosophia, modo Aristo. non enumerauit nisi hanc ibidem. Et dedit secundum signum, quoniam omnes alię vię, quas dedit Auicen. sunt debiles, & non transcendunt ordinem sermonum probabilium, vt declarabitur: hęc igitur est opinio Auer. & Arist. et illa est via firma, & demonstratio immediate probans propositionem dictam. Et debes scire, ꝙ in motu cœli est duo considerare. s. innouationẽ seu possibilitatem, & contingentiã, corruptionẽ, & generationem. Et considerare secundo ęternã successionem. B continue enim motus cœli innouatur, & per consequens aliquid eius corrumpitur, & aliquid generatur, & illa successio est perpetua, ergo duo sunt in eo. Inquantum quidẽ innouatur per generationẽ eius secundum partem, & per corruptionem eius secundũ partẽ, dat intelligere ꝙ agens cum est mouens, & sit sub hoc respectu, ducit in cognitionem agentis, vt agens est: qm̃, vt dicit Auer. primo cœli. com. 20. & 3. de Anima. com. 5. ratio agentis intelligitur cum difficultate ex effectu ęterno. & ideo dicit, trãsmutatio fecit scire materiã, & operatio formam. i. agens. 8. Met. cõ. 12. Inquantum vero huiusmodi motus est continuus, & sempiternus ducit in cognitionẽ agentis separati a materia: qm̃ nulla forma corporalis virtute ꝓpria potest transmutare aliquod corpus transmutatione ęterna. ergo motus cœli ducit in duo, in cognitionem corporis cœlestis, & in cognitionem agentis separati, qui mouet illud corpus: quoniã inquantum effectus secundum partem & partẽ nouus, oportet vt proueniat a corpore aliquo modo vel principaliter, vel instrumentaliter, vel partialiter. Inquantum ęternus prouenit in natura ab agente extra corpus, & sic ducit in cognitionem illarũ duarum rationum, & hoc plane innuit Auer. 12. Met. com. 41. & in pluribus locis octaui Physi. Et cũ hoc sit ita, apparet differentia octaui a. 7. Physi. septimus enim liber ducit in cognitionem primi abstracti quia procedit per rationem motus C siue sit ęternus, siue nouus. octauus aũt ducit in cognitionẽ primi agentis sub ratione abstracti a materia, eo quia ꝓcedit per rationẽ motus sub forma ęterni. Et huius signũ est, qm̃ in principio septimi non proposuit quęstionem an motus sit aliquando factus an non, quemadmodũ proposuit in principio octaui, eo quia in septimo non procedit per viam, in qua medium sit motus ęternus, In octauo autem sic. Et cum hoc sit, ita apparet peccatũ The. ipse enim in 7. Physi. non abbreuiat demonstrationẽ septimi, eo quia dicit illã transferri in octauo, & perfectius. Patet. n. qualiter Themistius errauit, vt Auer. dicit in 7. commen. primo & 9. & in 8. commen. 31. 27. & 45. & 4. Cœli. tangit hoc commen. 25. Verificatur etiam quod medium immediatum dicens in agens separatum est motus ęternus, quoniam omnia alia inducunt ad agens illud virtute motus ęterni. Quod igitur primum motorem esse sit per se notum, & qood primus motor sit abstractus, probatur via naturali. & hoc solum per viam cuius medium est motus ęternus, manifestum est.

In motu cœli duo cõsiderantur.

Differentia.

Error The.

Sed, in solutione hac accidũt quęstiones, quę faciunt multos errare. Quarũ prima est, cuius est considerare quęsitũ, eius est cõsiderare terminum quęstionis, sed Metaphysicę est considerare hanc propositionem, Deus est, ergo eius est considerare terminum huius problematis. Secunda est, nulla scientia probat

Dubitatio.

partes subiectiuas esse sui subiecti proprij, vt d. Auer. 2. de Anima, c. 27. sed substantiæ abstractę sunt partes subiectiuæ entis mobilis, quod est subiectū in naturali sciētia, vt d. Auer. 12. Meta. cō. 5. ergo probare illas esse est alterius scientię. Tertia, omnis sciētia pōt probare principia sui subiecti, vt d. Auer. 2. Phy. com. 22. & 26. & 12. Meta. cō. 5. sed substātię abstractę sunt principia entis, inquantū ens, quod est subiectū in Meta. vt dicit Auer. 12. Meta. com. 1. ergo Meta. pōt probare illas esse. istę igitur sunt tres qōnes, quæ faciunt ambiguitatē in ꝓposito, & possunt esse alię plurimæ, quas enumeraui dispersim in multis meis æditionibus. Sed quōdocunque, quęstiones hæ nihil sunt: ad primam. n. dicendū, ꝙ propositio illa absolute consideratur in Met. attamen medium, quo cōcluditur illa, propriū est naturali scientiæ: quemadmodū hęc propositio, continuum est diuisibile in semper diuisibilia, est proposito immo principiū in geometria, & tñ mediū eius declaratur in 6. Phy. & hoc d. Auer. 3. Phy. cō. 31. & ideo tota hęc propositio simpliciter in se, & in relatione ad mediū cōsideratur ab habitu mixto. s. geometriæ, & naturalis. Ad secundā dicendū, ꝙ dictū illud intelligitur de partibus principalibus: modo substantię separatę non sunt partes principales entis mobilis: qm̄ intantū participant motū, inquantū agūt illū: & hoc est parū participare. Ad tertiā dicendū, ꝙ maior debet intelligi de principijs, quæ non incidūt in partes subiectiuas principales: modo substātię abstractę sunt principia entis, & partes subiectiuę entis principales, vt scis. Et sic absoluę sunt quęstiones, quę inducuntur contra Aristo. & Auer. & quia quęstiones, quæ mouet Alex. Por. Auicen. & Alga. sunt multū apparentes, ideo oportet soluere illas. Ad quas ergo dicendū, ꝙ oēs illę vię sunt tenues, & nō excedūt ordinē sermonū probabiliū, vt d. Auer. 2. & primo Phy. quod declaro, qm̄ vel supponūt processum in infinitū in causis esse possibilē, vel illū esse impossibilē. Si supponūt possibilitatē illius, ergo rationes illę sunt sophisticę, cū sustentātur in principio falso contrario principio vero. Si impossibilitatē eius, & non potest declarari illud in Meta. scilicet per mediū Metaphysicū, qm̄ non ostēditur id nisi primo Cœ. et 2. Perigene. per viā motus: ergo oēs sustentantur in vno ꝓbabili, non tñ in vno simpliciter probato: ergo stando pręcise in limitibus Metaphysicę, protervus diceret ꝙ nō incōueniit procedere in infinitū in causis eiusdē, vel alterius rationis. Et sic Metaphysicus stās ad intra limites suę rationis considerādi, nō haberet viā contradicendi illi, nisi descenderet a limite suę scientię in rationē naturalis cōsiderationis. Et cū hoc sit ita, verificabitur verbū Auer. d. ꝙ omnes vię Auicen. sunt tenues, & nō demonstratiuę, & ꝙ semper inuenitur medius inter loquentes & Peripatheticos: qm̄ vnum accipit tanquam creditū in Meta. s. statū esse in causis, aliud accipit tanquam probatum in Meta. s. ꝙ primus motor sit causa, & non causatū: & quod non omne ens est causa, vel omne est causatum: ergo sermo hic, stando pręcise in limitibus Metaphysicę, est sermo medius, partim creditus in Metaphysica, partim confessus. & hoc iam declaraui in quarta disputatione, & expositione mea. 8. Phy. Ad sextam d. Auer. 2. Meta. cō. 6. & consideratio vniuersalis in omnibus causis in eo, ꝙ sunt causę, est huius sciētię. Et Arist. quamuis vtatur hic demonstrationibus scientię naturalis, tamē inducit eas vniuersalius: quoniam, quanto fuerit demonstratio vniuersalior, tanto magis erit propior huic scientię, & Arist. obseruat se in hac intentione. s. inducendo demonstrationes vniuersales alio modo, quam in scientia naturali. Et hęc est causa in iteratione illarū demonstrationū in hac scientia, vt feci in nac. primo. Et si inspiciantur hęc verba Auer. multa nobis vtilia traduntur i primo enim dat intelligere differentiam inter considerationem naturalem de causis, & Metaphysicalem, & inquit, & consideratio vniuersalis in omnibus causis. s. in singulo genere causę, in eo ꝙ sunt causę, est huius scientię. 1. Meta. & sup. cōsideratio causarum, prout sunt causæ, substantię transmutabilis proprie sunt considerationi naturali. & hoc d. etiam Auer. 7. Meta. com. 7. & 9. Secundo innuit sol. cuiusdam quęstionis. posset enim quęrere quis. cum status in causis non probetur nisi via naturali, cur Aristo. reiterat has in Meta. & solu. tunuet videtur, ꝙ sicut aliquod consideratur a naturali per modum mathematicum. V. g.

Solutio rōnū Auic. & aliorum.

D

B

F

in infinitum potest velocitari motus, vt Auer. inquit 6. Phys. commen. 15. ita
A aliqua demonstratio est naturalis per se: potest tamen tradi sub modo & forma Metaphysicali, videlicet sub ratione vniuersali abstracta ab indiuiduis motus, licet non a genere motus. & sic talis demonstratio secundum rem erit naturalis, licet secundum modum erit Metaphysica. hoc inquit. & Arist. quamuis vtatur hic demonstrationibus scientię naturalis. i. quę sunt secundum rem Physicę tamen inducit eas vniuersalius. i. per modum vicinum Metaphysice: quoniam, quanto fuerit demonstratio vniuersalior, tanto magis erit proprior. & propinquior huic scientię. & Arist. obseruat se in hac intentione. s. inducendo demonstrationes vniuersales alio modo, quã in scientia naturali: qm̃, in scientia naturali inducuntur Physicę secundum rem & modum, hic inducuntur secundum rem Physice, licet per modum Metaphysici. Et tũc soluit ad formã d. & hęc est causa in iteratione illarum demonstrationũ in hac scientia. i. & quia hę demonstrationes saltem secundũ modũ differũt ab ipsis, vt ponuntur a naturali, ideo non superfluit eas reiterari in Metaphysica. & per hoc apparet sol. ad sextã rationẽ Auic. ad septimã dicendũ, ꝙ primũ ens esse, vel primũ principiũ esse nõ potest probari, immo est per se notũ: quia, vt sic nec limitatur ad rationẽ considerandi Physica, nec Metaphysicam: sed ostenso ꝙ primus motor sit substãtia separata, ostendit ꝙ sit primũ principiũ substantię, vt d. Auer. Ad octauã dicen-
B dum, ꝙ maior intelligitur, vbi daret omnẽ euidentiã a priori, & nõ in gñe demõstrationis signi. & iterũ minor falsa est. non. n. dat oẽm euidentiã, sed tm̃ terminat questionẽ si est. qõnes aũt tres alię terminãtur in Metaphysica. Ad rationẽ Alex. & Porph. dicendũ illã sustẽtari in ꝓpositione falsa, qm̃ Metaphysica nõ subalternat sibi alias scientias subalternatione cõpleta, vt latius exposui in posterioribus. Superest modo soluere rõnes in principio qõnis inductas: pro quarũ sol. oportet supponere tria fundamẽta declarata in sciẽtia naturali. & primũ quidẽ est ꝙ omne, qđ mouetur, ab alio mouetur. ꝓpositionem. n. hãc declarat in 7. & 8. in 7. quidẽ a principio, in 8. aũt declarata est perfectius, vt d. Auer. 4. Cœ. cõ. 35. & maxime declarat, a tex. cõ. 28. vsq; ad 33. & ẽt tex. cõ. 40. vide. Secundũ quoqꝫ fundamentũ est, corpus cœleste ablata intelligentia est simplex, non cõpositũ ex materia & forma, sed est materia tm̃ ad vbi. & hãc propositionem nolo declarare esse Arist. nunc, qm̃ pluries tetigi ipsam in hoc lib. Tertiũ vero fundamentũ est, ꝙ vnũ & idẽ esse in actu & in potentia potest tribus modis intelligi. vno modo in mixtis, & hoc modo vnum mixtũ esse in actu mouendi, & in potentia receptiua motus nullus negat. habet enim mixtum vt sic resistentiam intrinsecam, ratione cuius potest moueri in vacuo, vt Auer. dicere videtur. 4. Cœ. & mundi. com. 22. & 4. Phy. cõ. 71. ergo in actu ratione formę, & in potentia ratione materię sub miscibilibus refractis existentis. Secun-
C do intelligi potest in compositis simplicibus, verbi gratia, elementis, quę tamen componitur ex materia & forma: & iterum hoc est possibile, qm̃ forma grauis vt forma mouet, & ratione materię mouetur, vt Auer. d. 3. Cœ. cõ. 28. & 4. Cœ. com. 25. & 22. & alibi pluries. Tertio potest intelligi in corpore simplici carẽte materia essentiali, & carẽte cõpositione essentiali. & hoc modo est impossibile simpliciter, quoniam agere & pati sunt conditiones, & dispositiones valde oppositę. & agere attribuitur formę, & pati materię: quando, ergo res est totaliter forma, tunc totaliter agit, vt patet in intelligentijs separatis, vt d. Auer. 9. Met. com. 2. quando totaliter materia, tunc totaliter est subiectum, quoniam nõ habet quo agat. & cum corpus cœleste sit totaliter materia, ideo totaliter est subiectum motus, & hoc. d. Auer. 8. Meta. com. 12. & in 2. cap. de substantia orbis. His visis erigeretur demonstratio Arist. in 8. quoniam ex prima propositione Aristo. in 7. procedit ad primum motum, quod est corpus cœleste. & quia illud primum motum, vt declaratur in 8. mouetur motu ęterno, cõcluditur in 8. quod vel mouetur a se, ita quod sit corpus mouẽs & motum, vel ab alio. si a se, ergo contra tertiũ fundamentum. si ab altero, & cũ illud alterum non possit esse corpus, neqꝫ virtus ĩ corpore, qa tũc nõ moueret motu ęterno, relinquitur ꝙ sit forma separata. Et ex hoc apparet peccatũ expositorũ latinorũ. singũt. n. se-

Solutio cõtra Alex.

Primum fundamentum.

Secundum.

Tertium.

eandum fundamenta Aristo.corpus cœleste sublata intelligentia per intellectū D
esse cōpositū ex materia & forma,& quō est possibile saluare demonstrationē
Aristo.semper enim dicam corpus cœleste moueri a sua forma, quę mouet im-
mediate suū corpus ęterno tēpore,eo quia est alterius rationis a forma generabi-
li,& sic tolleretur demonstratio Arist.qua demonstrat numerum motorum per
numerum mobilium in 12.Meta.& multa alia horribilia, & quia fundamenta
Auer sunt conuenientia principijs Aristo.ideo consuetus sum dicere meis scho
laribus,quod Auer.est Arist.transpositus. qm̄ enim homo considerat fundamen-
ta Auer. & colligauerit ea perfecte cum verbis Arist. non inueniet discrepan-
tia nisi phantastice. Ad primam itaq; dicendū, quod omne per accidēs potest
non esse,licet nō inhęrere.si enim primus motor mouetur per accidens,consequi
tur, ergo pōt non esse:qm̄,vbi mouetur per accidens, ergo esset forma in mate-
ria,& omne tale potest corrumpi.ergo primus motor potest destrui,& per con-
sequens non moueri.argumentū ergo Aristo. valet stantibus fundamentis suis:
nec hoc obstat distinctioni prędictę, qm̄ aliquod est per accidens necessario.s.
dum subiectū durat,aliquod cōtinēs dū subiectum durat,attamē omne est conti-
nēs secundū esse,quia subiectū potest nō esse. Ad secundā, dictū est in hoc li-
bro ꝙ ratio illa fundatur in ꝓpositione vera tribus cōditionibus.s.declaratis in
12.Meta.cō.35.& in 8.Phy.cō.37.& si opus est, vide. Ad tertiū dicendum, B
ꝙ loquēdo in motu locali est impossibile totū mouere totum ratione totius,sed
ratione diuersarū partium non est inconueniens. Sed ad illud de alteratione, di
cendū secundū doctrinā Auer.ꝙ si aqua calefit,ipsa non reducit se:qm̄, vt dicit
Dubitatio. ipse.2.Physi.cō.1.nihil potest se alterare,& hoc in simplicibus. Sed dices,op-
Solutio. positū sensu dignoscitur.videmus.n.aquā calefactā suę naturę relictam,reduce-
re se ad pristinam frigiditatē. Ad hoc respondet Auer. secundo de Anima.cō.
115.& inquit,& propter hoc,quod diximus , nō est opinandū aquā calefieri,
dum fuerit aqua pura,neq; quod aer infrigidatur dum est aer purus:sed hoc ac-
cidit propter corpora admixta cum eis calida, aut frigida. & ponit alia multa ,
quę declaraui in expositione mea de Anima.est ergo solutio, quod aqua, quę a
sensu calefacta putatur,non est aqua pura,sed admixta cum corpusculis multis,
quę calefiunt. & ideo aqua pura non alterat se , sed mixtum, quod concretum
est posse se alterare.& huius rationem ait, quia aqua pura non potest alterari,
Obiectio al- neque aer purus, &c. Sed obijcit Alber. in illo loco, quoniam aqua potest
ber. corrumpi:ergo alterari, quoniā omnem generationem præcessit alteratio, vt
Solutio. dictum est in physicis & expositor etiam adducit hoc argumentum. Et pręte-
rea, ponitur quod sit aqua pura,& calefiat,a quo reducetur. & propter quid nō
potest se reducere? Ad hoc dicendum quod Auer.sustentatur in hac ratione, F
quod frigiditas est accidens proprium aquę, quemadmodum calor ignis, & hu-
mor aeris,& siccum terrę,vt dictum.3.Cœli commen. 67. & nullum subiectum
remittitur,cuius proprium accidens non remittitur.ergo, cum aqua sit subiectū
frigiditatis,sequitur ꝙ quādo frigiditas remittitur,forma substātialis aquę remit-
titur,forma substātialis aquę remittitur. similiter,qm̄ calor remittitur,& ignis ēt,
& sic de alijs.ideo reputat Auer.ꝙ elemētū purū.i.stans sub esse ꝓprio, & intē-
so nō pōt alterari alteratione.s.quę existat subiectiue in ipso. si ergo alteratur ,
nō remanet in sua puritate,sed corrūpitur aliqualiter:ergo alteratio eius non est
pura alteratio,sed admixta generationi. Ad secundā dicendū, ꝙ si elementū re
duceret se ad propriū accidēs;tūc posset generare se:quō declaro,qm̄ accidēs pro
priū datur ab agēte mediāte forma.dās enim formā dat cōsequentia, nec aliter
possunt dari cōsequētia formā secundū Auer.8.Physi.cō.4.& 32.& 3.Cœli cō.
28. & 4.Cœli cō.22.& 23.& 25.si igitur aqua posset dare sibi frigiditatē: ergo
prius oporteret dare sibi formā,quā cōsequitur illa frigiditas. & vbi prius daret
sibi formā,cū generatio nihil aliud sit nisi exitus formę de potētia ad actū.ergo
idē posset generare se.& hac de causa inquit subtilis Auer. elementum purum
nō potest alterare se. A quo aūt reducetur dicendum,quod vbi daretur aqua pu
ra mediū reduceret illam viam in virtute omnium constellationū frigidarū. &
argumēta calculatorū nihil sunt,& solutio illorū ostendis alibi. principia enim

A illorum, vt plurimum, ſunt mathematica. & ideo valde diſperata a principijs na
turalibus. Ad altam rationem principalem patet ſolu. quoniam enim præſup-
ponitur omnem motum incipere, & nullum eſſe ęternum, & tunc demonſtratio
non ducit ad agens ſeparatum, ſed a ens corporeum, vt in corpore quęſtionis
declaraui, ideo quęſtio illa eſt valde neceſſaria, & maxime vt terminatur ad par
tem negatiuam. Ad rationes Plato. patet infimul ſolu. omnes enim ſunt pro-
babiles tantum, ſuppoſitis creditis procedentes, vt vides. Et ſic patet ſolu. huius
ſtdiuę quęſtionis, in qua laboraui longo tempore, & de ea multa diſperſim con-
gregaui: quę, ſi in vno reducantur capite, veritas erit palam. Supereſt modo Solutio tertiæ quõnis.
ad quęſtionem tertiam moram dicere. vbi debes ſcire, ꝙ iſta quęſtio habere po-
teſt duos intellectus. Vnus eſt, vtrum vnum & idem poſsit eſſe poſsibile ſeu cõ
tingens & neceſſarium. Secundus intellectus eſſe poteſt, an neceſſaria poſſunt
eſſe cauſata, ita ꝙ eis vt neceſſaria non repugnat habere agens. Quantum ergo Quadrupliciter dr vnũ.
ad primum intellectum, primo debes ſcire, ꝙ vnum & idem dicitur quatuor mo
dis. d. ſcilicet vnum numero, vnum ſpecie, vnum genere, & vnum proportione
& analogia, vt. 5. Meta. tex. commen. 12. d. Ariſto. & primo Topi. capitulo. 5.
Inquit ergo Auicē. quod vnamet natura numero poteſt eſſe neceſſaria reſpectu
vnius, & poſsibilis ſeu contingens reſpectu alterius. Huius ratio forte fuit, quo-
niam modi entis poſſunt ineſſe vni & eidem eſſentiæ ſtanti ſub forma eius, quo-
B niam modus rei non variat rem. Sed contingentia & neceſsitas ſunt differentię
modales entis. ergo in eſſe poſſunt vni rei ſtanti ſub eadem forma. Poſteriores
latinorum dicunt quod vna natura ſpecie poteſt eſſe ęterna, & corruptibilis.
Verbi gratia. partes centrales terrę ſunt ęternę, & partes concauum tangentes
ignis, & tamen illę ſunt vnius ſpeciei cum ſuis totis corruptibilibus. Alij dicunt
ꝙ vna natura generis poteſt eſſe ęterna, & generabilis. Verbi gratia, corpus
cœleſte, & corpus generabile. ſunt enim vnius generis prędicamenti, & tamen
ſunt huiuſmodi, vt vides. Sed quomodocunq; primę opinioni cõtradicit Auer.
2. Phy. com. 48. vbi intulit. & ſi hoc fuerit, non erit contingens naturaliter: quã
conſequentiam declarat Auer. 3. cœli com. 9. vbi ponit quod omne, quod dicitur
tale per comparationem, non dicitur tale naturaliter neque ſimpliciter. Con-
tra ſecundam dicit Ariſto. expreſſe in lib. de iuuentute & ſenectute. vbi oſtendit,
quod illę partes ſunt vno modo corruptibiles, quia non æternę. alio modo incor
ruptibiles, eo quia ſunt difficilis corruptionis. attamen abſolute ponit illas cor-
ruptibiles. vide capitul. 3. Item, ſi illę partes eſſent ęternę, tunc natura contin-
gens verteretur in naturam neceſſariam, vt dicit Auer. primo cœli. comm. 138.
Contra tertiam opponit Auer. 10. Metaphy. comm. vltimo, & hic in diſputatio-
ne. 7. vbi declaratum eſt: quod omne, quod eſt in genere, eſt corruptibile, & in
C tertio ca. de ſubſtantia orbis. Dicendum itaq;, vt dictum eſt, quod nulla vna Cã poſsibilitatis, & necessitatis.
natura, nec numero, nec ſpecie, neq; genere, ſed tantum ſecundum proportionẽ
poteſt eſſe ęterna. huius ratio eſt, vt dixit, quoniam cauſę contingentię & poſsibi
litatis ſunt materia, & contrarium, vt dictum eſt. cauſę neceſsitatis ſunt priuatio
materiæ, & contrarij. & ideo æternum intantum ęternum dicitur, inquantum ca
ret cauſis contingentię & poſsibilitatis, ergo inquantum æternum eſt abſtractũ
a materia. & econtrario modo impoſsibile eſt vnam naturam ſiue numero, ſiue
ſpecie, ſiue genere habere materiam, & contrarium, & carere his. & hoc dictum
eſt ſuperius. hęc igitur eſt poſitio Ariſto. & Auer. Ad argumenta dicendum.
Ad primum, quod differentiæ modales ſecundum Peripatheticos ſunt duobus
modis. vno modo fundatę in principijs oppoſitis: vt neceſſarium, & contingens,
& ſic variant eſſentiam & formam. alio modo ſunt fundatę in eiſdẽ principijs,
& ſic non variant: ſicut eſſe intenſum, vel remiſſum, vt dicit Auer. 5. Phy. ſal-
uantur in eadem natura numero & ſpecie: & ſic patet ſolu. Ad ſecundum ſe-
cundę opinionis dicendum, ꝙ partes centrales terræ quandoq; fiunt circunferẽ
tiales hoc modo: quoniam aſtra conſumunt terram ex vno latere, & terra moue
tur inſequendo conſumptionem, adeo ꝙ centrales fient circunferentiales, licet
hoc fiat in magno tempore. Sic etiam partes ignis concauales fiunt aliquando
ſuperficiales in hunc modum: quoniam aliqua conſtellatio frigefactiua graue-

facit illas, & sic descendunt, & tandem veniunt ad locum suæ corruptionis. Ad B tertium so lu. est manifesta, quoniam huiusmodi corpora differunt genere. non est enim substantia genus corporis coelestis, & generabilis: sed generalissimum est corpus generabile, vt dicit auctor in abbreuiatione sua super Porphyrio. Superest modo videre de secundo intellectu. vbi debes scire, ꝙ finis dat esse effectui, forma etiam, agens etiam. & oĕs dant esse modis & rationibus diuersis in rebus possibilibus: quia vero ea, quæ sunt dispersa in inferioribus, colliguntur in superiori, ideo in Deo tres modi causæ vniuntur, adeo ꝙ est causa agens, finis, & forma, vt Auer. dicit. xij. Meta. com. 6. Isti igitur tres modi sunt vnus in Deo & propterea negant quidam illum esse agens, eo quia nõ possunt inspicere istos tres modos causæ in eo: possunt ergo necessaria habere causam agẽtem sui esse, & finalem, & formalem non intrinsecam, sed extrinsecam. Et hoc videtur dicere Auer. secundo Meta. com. 4. & 5. Metaphy li. tex. com. 6. ait, necessariorum esse alterã causam. Preterea Auer. 12. Meta. com. 44. plane ponit hoc, & in secundo de substantia orbis. vide. Ad rationes, ad primã patet sol. Ad secundã negatur maior. ad probationem dicendum, ꝙ prima cõsequentia non valet: qm̃, licet aliquod habeat esse ab alio, non sequitur, ergo habet de se non esse: quoniam, non infinitatur prędicatum: sed debet sic argui. non habet de se esse, ergo est non habens de se esse, & sic conceditur, nec est cõtra me, & vide de hac quęstione in. 8. in fine expositionis commenti, 15. C

ALGAZEL.

AIt Alga. Secunda autem via est, vt dicamus esse absque quiditate, nec verificatione non est intelligibile, & quemadmodum non intelligitur priuatio absoluta, nisi in relatione ad esse, cuius priuationem consyderat, sic nõ intelligitur esse absolutum, nisi relatione ad verificationem demonstratam tale: quanto magis, cũ demonstratur vna substantia. & quomodo potest demonstrari vnum separatum ab alio in re. Et non est ei verificatio. nam remotio quiditatis est remotio verificationis. &, cum aufertur verificatio entis non intelligitur ens. & quasi ipsi dixerint esse, & non esse, & contradicit sibi ipsi. & id apparet. quoniam, si hoc esset intelligibile, tunc esset possibile vt in causatis sit ens, cui non est verificatio, quod communicaret Primo, cui non est verificatio, nec quiditas, & distingueretur ab eo, in eo quòd habet causam: Primum vero non habet causam. Et quare hoc nõ imaginatur in causatis, & an sit ei causa? sed hoc non est intelligibile ex se. & id, quod non est intelligibile ex se, nisi auferatur causa eius, non erit intelligibile. & id, quod est intelligibile, cum non consyderatur causa eius, non exit ab eo, ꝙ sit intelligibile. & peruenire ad finem huius termini, est obscuritas eis. postquã existimauerunt ꝙ ipsi declarant per viam demonstrationis id, quod dixerunt, & peruenit sermo eorum ad ablationem absolutam. nam ablatio quiditatis est ablatio verificationis, & non remanet cum ablatione verificationis nisi dictio ipsius esse, & non habet nomen omnino, cum non referatur ad quiditatem. Si vero dixerit verificatio eius est ꝙ sit necessarium, & est quiditas ipsa, Dicimus nihil aliud est necessarium, nisi ablatio causæ, & est negatio, qua non constituitur verificatio

A substantiæ: & ablatio causæ a verificatione est quid copulatum verificationi: igitur verificatio intelligitur, ita quod attribuitur ei, ꝙ non habet causam, & non consyderatur priuatio eius. nam nihil est necessitas, nisi hoc: ita quòd, si necessitas est quid additum esse, tunc est pluralitas. si vero non est quid additum, quomodo erit ipsa quiditas? esse enim non est quiditas. sic igitur erit id, quod non est additum ei.

Quia Peripathetici dixerunt Deum habere esse, & carere quiditate, ideo hoc in loco Alga. contradicit eis. & primo proponit intentionem eius. d. ait Alga. secunda via reprobationis philosophorum in præsenti trac. hæc est ergo intentio Alg. inducere secundam viã contradicendi Peripatheticis, (videlicet quia.) Cũ posuit eius intentionem, nunc exequitur: & potest ratio eius in hunc modum cõponi ita. oẽ intelligibile est sine quiditate, sicut priuatio sine forma, & habitus sensibili: sed priuatio sine forma non est intelligibilis, quoniam priuatio intelligitur per respectum sui habitus, vt scis: ergo esse nõ intelligibile esse sine quiditate. Huius itaq; apponit maiorem. d. videlicet, quia nos diceimus quod esse sine quiditate sic intelligibile est, sicut est priuatio abstracta respectu cuiusdã essentiæ sensibilis. i.

B formæ sensibilis. Debes scire, quod forma seu species rei est duorum, vt dicitur. 7. Meta. tex. com. 23. & 9. Meta. tex. commen. 31. primo & per se, sui ostensiua, secundo & per accidens suæ priuationis demonstratiua: ideo, si est aliqua priuatio omnino absoluta a forma; & secundum esse, & secũdum relationem, ista vix intelligibilis est, & ideo dixit Auer. sicut est priuatio absoluta a respectu formæ sensibilis: quoniam, si est priuatio aliqua abstracta actu a forma, non tamen abstracta secundum respectum, adhuc concipi potest per formæ respectum. In proposito ita est de esse carente quiditate: quod. n. caret quiditate, caret vniuersalis ratione, quod caret rõne vniuersalis, caret principio intelligendi, oĩa enim intelliguntur a nobis, prout vniuersalia sunt: ergo, si esse caret quiditate, & intelligibilitate etiam carere vr: & sic apparet dictum Alga. (Maxime quia.) Adducit secundam rationem, & forte potest in hanc vim componi, õme verũ habet quiditatem, sed esse primi est verũ, immo verissimũ: ergo esse primi habet quiditatẽ: huius tangit tñ vim minoris sub forma dubitationis, dicens, maxime quia posita aliqua vna substantia realiter. i. posito quod esse Dei sit ens reale: qualiter distinguitur ab aliqua re non habente veritatẽ? vult dicere maxima di. distinguitur: ergo ens reale est verum, cũ non distinguitur ab eo. (Remotio nanq.) Forte hic probat maiorem dicti syllogismi nunc, & potest in hunc modũ componi: ca-

C rens veritate, caret quiditate: ergo per contrarium habens veritatem, habet quiditatem: & sic verũ habet quiditatem. Et forte est ratio principalis, & debet in hunc modum componi: omne carens veritate est intelligibile; vel nullũ carens veritate est intelligibile: sed oẽ carens quiditate caret veritate: ergo nullũ carẽs quiditate est intelligibile. Et tunc assumitur cõclusio hæc ꝓ maiori: & suppleas hanc minorem, sed ꝑ Peripatheticos esse Dei caret quiditate: ergo esse Dei caret intelligibilitate, & sic nõ est intelligibile: primo ergo tãgit minorẽ primi. d. remotio nanq; quiditatis remotio veritatis est: est ergo minor, oẽ carens quiditate caret veritate. deinde accipit maiorẽ. d. & remota veritate ens deinde intelligibile nõ est: est ergo maior, nullũ carens veritate est intelligibile. Et tunc apponit cõclusionẽ, vel eius vim. d. ergo tñ valet id, ꝙ dicunt, quantũ dicere esse non in ente. i. esse non ens, vel non intelligibile simplr: & per consequens nihil esse: ꝙ est contradictio: & tunc tu apponas reliquũ syllogismi. (Et declaratio huius est.) Apponit aliã rõnem. & põt in hũc modũ induci: sicut hõ causatus a Deo est sine veritate, ita Deus erit sine veritate: sed homo sine veritate, & quiditate est non ens: ergo Deus sine quiditate & veritate est non ens: huius primo ostendit qualiter est possibile intelligere hoiem, & Deum in aliquo cõi conuenire, & in aliquo proprio differre, deinde ponit vim conclusionis, dicit ergo, & declaratio huius est: quia, si homo esset intelligibilis. i. ens, posset esse similiter causatus, scilicet

a Deo sine veritate: quoniam effectus gerit, vel gerere pōt sui causę similitudi. D nem, et sic cōicaret cum primo, inquantum non habet veritatem neq; quiditatē, & differret ab eo in eo, ꝙ causatum est a primo, & primum minime.i. nullo mō esset causatum: patet ergo ꝙ id, quod dr̄ de primo, dr̄ de causato. Et tunc apponit conclusionis vim.d. concluditur ergo ꝙ ipsorum error est finis.i. vltimus, & maximus: quia ponit puram separationē seu remotionem, ergo ambo erunt non entia: cuius causam dicit, quia remotio quiditatis sup. ab aliquo est totalis remotio.i. est remotio simpliciter ab ente, & sic nihil: ergo in Deo non remanet nisi nomen esse, & non in re. sicut Sor. mortuus habet tm̄ nomen Sortis, licet in re non sit ille. (Et si forte.) Inducit solutionem philosophorum dicens, &, si forte aliquis diceret quod veritas ipsius Dei est quod ipse est necessarius, et hęc est sua quiditas.i. necessitas est Dei quiditas. (Nos vero,) Obijcit solutioni propositę.d. nos vero dicimus quod necessitas non est aliud nisi remotio causę sup. facientis contingentiam, vt dictū est: & remotio cuiusdā causę, s. materię eū consequēs.i. accidens ipsius veritatis: ergo oportet quod illa veritas præintelligatur ante, & postea denominetur quod non habeat causam: sicut homo prius est, quam sibi accidens adueniat: ita esse Dei prius debet intelligi esse, quā carentia causę adueniat ei: & addit, & quia ipsum, s. veritatem priuari simpliciter.i. esse non ens non est imaginandum, ideo sup. non caret quiditate. Reddit aūt causam, quare necessitas est priuatio causę, & inquit, necessitas nanq; non est aliud nisi hoc.i. nisi priuatio: quia, si necessitas addita fuerit sup esse.i. si fuerit quid accidens positiuū, ergo hic.i. in Deo est pluralitas.i. compositio. (Et si non,) quasi dat secundā rationem.d. & si non sup. necessitas est priuatio, quō, & qualiter erit idem cum quiditate? quasi dicat, est impossibile: accidens.n. positiuum non potest identificari quiditati: bene aūt priuatio potest identificari habitui: hęc igitur est secunda via contra philosophos, his rationibus comprobata: vt vides. E

AVEROES.

Res nō pōt primo habere eē postea quidditatē.

AIt Auer. Hoc capitulum totum est sophisticum. nam homines non ponunt primo esse absque quiditate, nec quiditatem absq; esse, sed crediderunt ꝙ esse in composito est attributū, additum substantiæ eius, & ꝙ adeptum est hoc attributum ab agente, & crediderunt in eo, quod est simplex, non habens agens, ꝙ hoc attributum ei non est additum quiditati, & ꝙ ipsum non habet quiditatem diuersam ab esse, non autem ꝙ non habet quiditatem omnino, vt fundauit ipse in hoc sermonem suum, contradicendo eis. Et qm̄ posuit ꝙ ipsi auferunt quiditatem, & est falsum, incœpit vituperare eos, & dixit, nam, si hoc esset intelligibile, possibile esset vt in causatis sit ens, non habens verificationem, quod communicaret Primo, cui non est verificatio. nam homines non ponunt ens non habens quiditatem absolute, sed posuerunt non habens quiditatem in modo quiditatū aliorum entium. Et hic quidem locus est ex locis sophisticis. nam nomen quiditatis est æquiuocum. Et hæc quidem positio, & oē compositum secundum eam est sermo sophisticus. nam id, quod non est, non attribuitur ei, ꝙ negetur aliquid ab eo, aut quòd affirmetur. Iste igitur vir in huiusmodi locis in hoc libro non euadit a prauitate, & ignorantia, & magis propinquum est prauitati, quàm ignorantiæ: nisi dixerimus quòd necessitas induxit eum ad hoc. Cum autem dixit quòd necessarium in esse est, quod non habeat causam agentem, non est verū. F

A ſed, cum dicimus de eo quòd ſit neceſſarium in eſſe, eſt attributum affirmatiuum, quod ſequitur ex natura non habentis cauſam omnino, non agentem ab extra, nec partem eius. Cum autem dixit quòd neceſsitas, ſi addita fuerit ipſi eſſe, tunc eſt pluralitas. ſi vero non eſt addita, quomodo erit ipſa quiditas? eſſe enim non eſt quiditas, & ſic id, quod non additur ei. Dicendum quòd neceſsitas in eſſe non eſt attributum additum apud eos ſubſtantiæ, ſed eſt ſicut dicimus de eo, quod eſt neceſſarium, & æternum. & ſic, cum intellexerimus de neceſsitate in eſſe attributum intellectuale, non erit quid additum ſubſtantiæ. ſi vero intellexerimus de ea accidens, ſicut dicit Auicen. de ente compoſito, difficile quidem eſt vt dicatur quomodo erit eſſe ſimplex ipſamet quiditas. niſi dicatur, ſicut ſit ſcientia in ſimplici ipſummet ſciens. Cū vero intelligitur de eſſe id, quod intelligitur de vero, hæc dubia nihil ſunt. & ſic, ſi intelligitur de eſſe id, quod intelligitur de ſubſtantia. & ſecundum hoc verificabitur ſermo quòd eſſe in ſimplici eſt ipſamet Eſſe in ſimplici ē ipſamet q̄ditas.
B quiditas.

Cum poſuit vltimam viā Algazel contra Peripatheticos, hoc in loco vult redarguere illum: & primo ponit peccatum eius quantū ad id, in quo ſuſtentatur, et inquit. Dicimus nos ꝙ oīa iſta verba ſunt ſophiſticalia, quia philoſophi non dicunt quod primū principiū habeat eſſe ſine quiditate, neq; quiditatem ſine eſſe: immo opinati ſunt, quod eſſe compoſiti eſt denominatio addita. i. accidens additum ſuper ſubſtantiam, & quod hęc denominatio accidit ei ab agente: ergo id, quod ſupponit Algazel in eius via contra Peripatheticos, error eſt. (Et putāt.) Quia dixit partem opinionis Peripatheticorum, in qua errauit Alg. bonitate doctrinę inducit alia, quę Peripathetici dicunt ad cōplendum opinionem illorum, & dicit: & etiam putant quod id, quod eſt ſimpliciter, & abſque agente, nō habet dictā denominationem additam ſuper quiditatem, & ꝙ quiditas eius nō differat a ſuo eſſe: quia, igitur ſolus Deus eſt ſimplex. i. a ſe, & caret agente: & ideo ſolum ibi eſſe, & quiditas ſunt vnum oībus modis: & addit, nō quod habeat quiditatem, immo eſt ipſa quiditas: cuius contrarium dicit hic homo, qui fundauit ſe nomine philoſophorum in ſuis verbis, non videndo verba philoſophorum. Debes ſcire, quod quiditas pōt duobus modis conſiderari. vno modo, vt quidi-
C tas eſt, alio modo, vt quiditas diuerſa ab eſſe: ſtat ergo eſſe priuari quiditate, vt diſtincta, quod tñ non priuatur quiditate: Deus ergo non priuatur quiditate abſolute, ſed quiditate diſtincta a ſuo eſſe, eo quia quiditas ſua non eſt diuerſa ab eſſe ſuo: & quia Alg. ignorauit hanc diſtinctionem, ideo opinio philoſophorum latuit eum. Secundo debes ſcire, quod differt multum quiditas ab habente quiditatem, ſicut deffinitio, & habēs deffinitionem differunt: dicit. n. Auer. 7. Meta. com. 40. deffinitio eſt vnum cum deffinito ſecundum prędicationem, non quia ipſa deffinitio quę eſt forma, eſt ipſum deffinitum, quod eſt habens formam: hoc dicit. 8. Meta. com. 9. bene ergo dicit Auer. ꝙ Deus non habet quiditatem, quā eſt ipſa quiditas: eſſe enim in eo oībus modis eſt ipſa quiditas: ideo verificatur dictū eius hic: ſed quō ſit hoc com. 39. 12. Met. habet declarari: & ego dixi tibi in expoſitione mea. (Vnde poſito ꝙ ipſi.) Cum in parte opinionem philoſophorum prędixerit, vult ex hoc inferre peccatum Alga. & inquit, vnde poſito quod ipſi remoueant quiditatem, quod eſt ſup. verum, vt modo diximus. ſ. non quod abſolute remoueant, ſed ſub ratione diſtinctionis: falſo, id eſt, male incœpit redarguere eos. d. hoc verbum, videlicet, & ſi hoc eſſet intelligibile. ſ. ꝙ ſit eſſe ſine quiditate, poterit ēt dici de cauſatis, quod communicent cum primo, inquātum non habent veritatem: hoc remouet. d. & philoſophi non ponunt ens ſine quiditate abſolute, ſed dicunt quod prima cā non habet quiditatem ſimilem qui-

Dupliciter quiditas cōſideratur.

Differt quiditas ab habente quiditatem.

ditatibus aliorum entium, ergo vult quod quiditas Dei non sit similis quiditati. D
bus rerum: cum quiditas Dei non sit diuersa ab esse, quemadmodum est in reli-
quis entibus. (Vnde error.) Conducit modo locum sophisticationis, i. vnde er-
ror huius loci sumitur a vocabulo quiditatis, quod est nomen æquiuocum. dicitur
enim quiditas æquiuoce de quiditatibus generabilium, & Dei, vt satis declaraui
in expositione commen. 9. tertij de Anima. (Patet ergo.) Cum dixit locum erran
di, ostendit quomodo propter illud errauit Algazel. i. patet ergo quod verba
huius hominis, & omnia, quę super ea fundantur, sophisticalia sunt, eo quia ra-
dix eorum mendosa est: & apponit ratione, & quasi dicat. quod philosophi non
possunt dicere absolute esse Dei esse sine quiditate: id enim, quod esset priuatũ,
id est, omnino quiditate carens, nequit, id est, non potest denominari a priuatio-
ne alicuius ab eo. Verbi gratia, chimera non potest dici lapis, neque non lapis,
neq; ab affirmatione cuiusdam in eo, id est, de puro priuatiuo non prædicatur,
neq; affirmatiue, neq; negatiue: quod intelligo prędicatione ex natura rei. (Sed
id, quod.) Cum hęc dixit, nunc accedit ad secundum, scilicet ad reprobandum
aliud eius dictum: & primo narrat eius peccatum, et inquit, sed id, quod dixerat,
videlicet, quod id, quod necessarium est idem est quod non habens causam agen
tem: voluit enim Alga. quod necessarium dicitur per carentiam causę cuiuscun-
que generis causę. (Dicimus quod non.) Respondet illi, dicens, dicimus quod
non est verum: immo, quando dicimus necessarium esse, est denominatio affir- E
matiua consequens naturam, nullam habens causam agentem de se, neq; extra
se: vult ergo Auer. quod necessarium non est pura priuatio omnium causarum, et
pura negatio, vt dicit Algazel, sed sit positiuum quoddam sequens naturam il-
lam, cuius est: non tamen habens causam suę consecutionis: & hoc declaraui su
pra in disputatione tertia, neque opus est semper reiterare idem, quando intelli-
gitur per se. (Hoc etiam quod.) Nunc ad tertium transit dictum, & proponit id
in summa, & inquit, hoc etiam, quod dixerat, videlicet quod si necessitas addita
fuerit super esse, ergo hic, id est, in Deo esset pluralitas: & si non, qualiter er-
go, &c. id est, qualiter erit idem cum quiditate. (Dicimus nos.) Hoc in loco sol-
uit, & inquit, dicimus quod esse non est denominatio addita super substantiam
apud philosophos: & exponit quid intelligit per esse, dicens, & tantum valet
esse apud eos in Deo, quantum dicere quod est necessarium & ab æterno: est. n.
esse necessarium, & æternum. Tunc transit ad formam, & inquit, vnde, si quan-
do nos dicimus necessitatem, diceremus, & intenderemus pro eo denominatio-
nem mentalem, id est, accidens non diuersum re, sed ratione ab essentia, non erit
quid additum super substantiam: sed, si intenderemus pro eo accidens, scilicet al
uersum secundum rem ab essentia Dei, sicut ait Auicen. de ente composito, in
quo dicit necesse esse additum esse illi ab extrinseco, & in sui natura esse contin F
gens, vere esset difficile dicere qualiter simplex sit idem cum quiditate, & neces
sitas eadem sup. cum essentia: nisi dicatur, sicut scientia in simplici eadem est cũ
quiditate scientis, vbi est identitas non simpliciter, sed in subiecto. sed quando
intelligitur de esse id, quod intelligitur de substantia, id est quando per ipsum
esse intelligitur idem, quod quiditas simpliciter, tunc sine aliqua ambiguitate re-
mouentur prædicta dubia, vt visum est, & tunc, quasi recapitulando inquit, pa-
tet ergo ꝙ hoc modo verificatur ꝙ esse simplex idem est, quod quiditas, scilicet
in Deo, & quomodo essentia, & esse idem sint in Deo, & quomodo necessitas
est quid positiuum consequens essentiam. dicta sunt in disputatione tertia, & con
tinue in alijs disputationibus: & tu inspice ibi,

DISPVTATIO NONA.

DE DIMINVTIONE EORVM CIRCA CONSTITVTIONEM PROBATIONIS, QVOD PRIMVM NON SIT CORPVS.

ALGAZEL.

IT Alga. & dicimus quòd hoc dirigitur ad eum, qui tenet ꝙ corpus est innouatum, ex eo ꝙ non cuadit ab innouationibus, & omne innouatum indiget
B innouante. Vos autem, cum intelligitis per corpus antiquum id, quod non habet principium entitatis, cum hoc, ꝙ ipsum non euadit ab innouationibus, quid prohibet quin sit primum corpus, aut Sol, aut orbis exterior, aut alius? Si autem dixerit, quoniam corpus non erit nisi compositum diuisibile in partes quantitatiuas, & ad materiam, & formam diuisione essentiali, & ad attributa, quibus appropriatur absque dubio, ita ꝙ diuersificatur ab aliis corporibus. sin autem, essent corpora æqualia, in eo ꝙ sunt corpora. necessarium vero in esse est vnum, non recipiens quidem diuisionem aliquo horum modorum omnium: Dicimus quòd iam destruximus hoc vobis, & declarauimus quòd vos non habetis probationem in hoc, nisi quòd aggregatum, cum indiget aliqua pars eius alia, est causatum. Etiam locuti sumus de eo, & declarauimus ꝙ, cum non sit absurdum consyderare
C compositum absque compositore, & consyderare entia absque inuentore. nam ablatio numerationis, & secundationis, fundastis eam super ablationem quiditatis diuersæ ab esse. & quod est fundamentum vltimum, iam id ruinauimus & declarauimus industriam vestram in eo. Si vero dixerit, corpus, si non habuerit animam, non erit ei agens: &, si habuerit animam, tunc anima eius est causa eius: igitur nõ erit primum: Dicimus anima nostra non est causa esse corporis nostri, nec anima orbis tantum est causa esse corporis eius apud vos, sed ipsi inuenerunt causam aliam: &, cum posibile sit esse eorum antiquum, posibile est vt non sit eis causa. Si autem dixerit quomodo cuenit congregatio animæ, & corporis, dicimus quòd hoc est sicut sermo dicentis, quomodo cuenit esse Primi. & dicitur ꝙ hæc est interrogatio de innouato. id vero, quod nunquam defecit esse, non dicitur de eo quõ euenit. & sic corpus, & anima eius, cum nõ defecerit esse vnumquodq; eorum, non est absurdum quin sit agens.

Sicut dixit vobis, Auer. multas compositionis species a primo proposuit remo D
uere.transit ergo ad remouendum compositionem corporalem a primo, & li.
cut dixi, compositio corporalis potest duobus modis intelligi. vno modo ex
partibus continuus facta,siue eiusdem,siue alterius rationis. & hanc tangit, cum
dicit.quod ipse Deus non sit corpus.secundo modo ex partibus qualitatiuis,sci.
licet essentialibus, Verbi gratia,ex materia & forma.& hanc tangit cum dicit,
neq; corporeus.hos duos modos compositionis intendit Auer. hoc in loco scru.
sari.primo ergo inducit Alg.vim argumenti philosophorum, & potest in hunc
modum componi.omne corpus est nouum.primus motor non est nouus.ergo pri
mus motor non est corpus.maior probatur in litera, & componitur in hunc mo.
dum.omne indigens nouitatibus, est nouum. omne corpus indiget nouitatibus:
ergo omne corpus nouum, maior syllogismi principalis, scilicet di. primus mo.
tor non est nouus,hoc modo declarari potest ex litera. omne nouum exigit in.
nouans.primus motor non exigit innouans : ergo primus motor non est nouus.
inquit ergo,ait Alg.hęc opinio sup.quæ apparet in disputationis titulo,bene po
test,& optime affirmari iuxta opinionem.d.ꝙ omne corpus est nouum. & hæc
fuit maior syllogismi principalis. minor suppleri debet in modum, quem feci.
Deinde accepit probationem huius,& tantum minorem illius, & inquit, prout
illud corpus non euadet continue a nouitatibus, & iterum huic pręponas maio. E
rem. Deinde accepit probationem minoris,& huius tantū iterum accepit maio.
rem,& inquit,& quodlibet innouatum exigit innouantem. & iterum perficias
hunc, vt reliquum.(Sed ꝙ sit.)Cum proposuit opinionem Peripatheticorum,&
fundamentū eorū narrauit, hoc in loco incœpit debilitare ipsum,& vult qd cor
pus pōt intelligi duobus modis. vno mō pro generabili & corruptibili. alio mō
pro ęterno,alterius rōnis ab illo posset itaq; dici fundamentū pdictū cogere pri
mū motorē nō esse corpus nouū generabile.ipsum tn̄ esse corpus antiquū alterius
rationis non cogeret.inquit ergo,sed ꝙ sit corpus antiquum ab æterno, licet con
tinue recipiat innouationes,hęc opinio non affirmat.cuius rationē inquit, quare
enim est negatum ꝙ primum entium sit firmamentum, vel sol,vel alius orbiū?
quasi dicat, ratio non demonstrat. ex vi ergo rationis tantum habetur, primū
non esse corpus generabile . ipsum tamen esse corpus antiquum alterius rationis
non habetur.(Et si.)Hoc in loco inducit adhuc aliam philosophorum argumen.
ti dicti confirmationem,& potest in hunc modum componi. omne corpus est cō
positum diuisibile in partes quantitatiuas in materiam & formam realiter,& in
accidentia propria,quibus differt ab alio sui generis. Tunc suppleas minorem,
sed primus motor non est corpus diuisibile, &c.ergo primus motor non est cor.
pus.huius accepit maiorem tantum,& inquit,& si aliquis diceret forte,ꝙ prima F
causa non est corpus. hęc est conclusio.et accepit maiorem.d.quia omne corpus
est compositum,& diuisibile ad partes quantitatiues intellectualiter, id est secun
dum designationem saltem,& ad materiam & formam realiter , & ad denomi.
nationes,id est accidentia , in quibus appropriatur , id est quę sunt propria, per
quę differt ab alijs corporibus.(Dicimus nos.)Remouet hanc confirmationem,
& inquit.Dicimus nos,ꝙ omnia ista cassauimus, & ostendimus in præcedenti.
bus,ꝙ nullam habent auctoritatem super hoc. vult dicere , sicut dictum est , ꝙ
philosophi nullam habent probationem ad probādum necesse esse non esse cor.
pus:quoniam necesse esse, vt dictum est,nihil aliud est nisi ens carens causis agē
tibus:modo hoc potest verificari de corpore,& non corporeo. corpus enim cę.
leste,si est necesse esse,caret agente,& motor eius etiam caret agente. ergo ar.
gumentum hoc fuit optime solutum. Ad formam ergo potest negari minor, scili.
cet dicens ꝙ primus motor non sit corpus compositum, &c. (Etiam declarauі.
mus.) Illa minor non probatur hic , sed superius fuit in hunc modum probata.
omne corpus compositum diuisibile secundum quantum,& materiam & formā,
habens accidentia propria,habet agēs: sed primus motor non habet agens, &c.
ideo hoc in loco persoluit probationem illam factam superius, & inquit. Etiam
declarauimus,ꝙ sicut non est negandum ponere ens non habens dans sibi esse,
id est ens carens agente. Verbi gratia,apud Peripatheticos Deus enim est ens
carens

A carens agente. similiter, non est negandum ponere compositam nō indigens cōponente, id est ita potest fingi aliquod primum compositum a se sine componente illud. quoniam, sicut in entibus datur primum ens a se, ita in componentibus & compositis debet dari primum compositum a se. aliter in compositis esset processus in infinitum. tandē concludit. d. tandem sup. diximus ꝙ omnia vestra ędificia irruimus. (Et st.) Iterū secūdo inducit alteram, & secundam confirmationē Peripatheticorum, & inquit, et si aliquis vestrū diceret, ꝙ illud corpus, quod primū ponitur, aut est animatū, aut nō. si non: contra arguit. d. est impossibile ꝙ sit agens. quod intelligo simpliciter, quoniam omne agens, vel est naturale, vel rationale: & non pōt poni agens naturale: quoniam, tunc daretur agens aliud eo quia agens naturale dirigitur ab agente rationali, opus. n. naturæ opus est intelligentiæ. 12. Me. com. 18. si rationale, ergo est animatum. si est animatum, ergo vna pars eius, scilicet anima, causa erit alterius partis. & si sic: ergo illud corpus non erit primū, s. quia habet aliud prius, a quo dependet, scilicet animam eius. (Dicimus.) Soluit hoc. d. dicimus ꝙ anima non est nostri corporis causa, & per consequens, nec anima orbis similiter causa est sui corporis apud nos, immo ambo habent esse ab extrinseca causa, id est immo compositum nostrum habet esse ab extrinseca causa. inquit modo, & postquam possibile est ꝙ anima orbis, & orbis sint ab æterno, ergo possibile est vt ambo sint incausata. Breuiter ergo dicendum, ꝙ anima Cœli non est causa Cœli, neque totum constitutum ex anima & corpore Cœlesti est causatum, cum sit æternum. ergo Cœlū est primū cōpositum carens componente. Debes scire, ꝙ Alga. in hoc dubio debilitauit viā Arist. in 8. & 12. Metaphys. erat enim via Aristo. hæc, scilicet omne corpus, vel virtus in corpore est finitū in tempore. primus motor non est finitus in tēpore, mouet. n. per infinitū tēpus: ergo primus motor nō est corpus, neque virtus in corpore. Obijcit ergo Alg. subtilissima obiectione: dicendum maiorem tantum veram esse de corpore generabili & corruptibili, & non de cordore æterno alterius rationis. hoc enim corpus est infinitū in tempore, cum sit antiquum, & alterius rationis a caduco. Et hęc quidē obiectio est fortissima: & Ioan. Grammaticus adduxit secundam obiectionem huic, & est multum difficilis, vt confitetur Auer. in 8. & ego in hac disputatione aperiam ambas has obiectiones secundū posse meum loco eius in sequentibus.

B

Tertia q5.

AVEROES.

C AIt Auer. Qui autem non habet probationē, ꝙ primum non sit corpus, nisi ex eo ꝙ verificatum est ei, ꝙ omne corpus est innouatum. O quā debilis est probatio eius, & quā est remota a natura probātis ea, ex eo ꝙ præcessit ꝙ probationes eorum, super quibus ædificauerūt ꝙ omne corpus est innouatū, sunt probationes diuersæ. & quāto magis est dignius, quā cōcessio cōpositi antiqui, vt recitaui tibi de secta Assaria, quæ concedit esse corpus antiquū. qm̄ aliqđ erit accidens antiquū, quod est compositio exēpli gratia. & nō verificatur demonstratio eorū, ꝙ omne corpus sit innouatū. nam ędificauerūt hoc super innouationē accidentiū. Philosophi aūt Antiqui nō admittūt esse corpus antiquum ex se, sed ex alio. quare impossibile est apud eos, quin sit ens antiquum ex se, quo est corpus antiquius antiquum. sed, si transtulerimus hic sermones eorum, essent topici, & declarabūtur in loco proprio. Cum autem dixit in dubitatione, contra hoc dicimus, ꝙ nos destruximus hoc contra vos, & declarauimus quòd nō est vobis probatio de hoc, nisi quòd aggregatum, cum indiget aliqua

Probatio qđ Deus non vt corp' eo q̄m omne corp' est innouatū apud philosophos ē debilis.

iars eius alia, est causatum .i. ꝙ iam dixit superius ꝙ non habent probationem, ꝙ necessarium in esse ex se non sit corpus. quoniam esse necessarium in esse ex se, est ꝙ non habet causam agentem. Et quare vnde prohibuerunt esse corpus non habens causam agentem? & magis inconueniens est, cum ponitur corpus simplex, non diuisibile, nec in quantitate, nec in qualitate, demum compositum antiquum absque compositore, & est contradictio vera, à qua non potest se saluare, nisi sermonibus topicis. & totum, quod est Alga. in hoc libro contra Philosophos, & Auicennæ, sunt sermones topici, ex æquiuocatione nominum, quibus vtuntur: quare non est protelandum in hoc. Cum autem dixit, respondens pro secta Aslaria, antiquum ex se non indiget causa, qua erit antiquum: &, cum ponimus antiquum ex se, & ponimus ꝙ substantia sit causa attributorum, tunc substantia nō erit antiqua ex alio. Dixi ꝙ sequitur ei vt antiquum sit compositum ex causa, & causato, & ꝙ attributa sint antiqua ex parte causæ, & est substātia. &, cum causatum non est conditio in esse sui, ergo antiquum est causa. & dicimus ꝙ substantia existens ex se est Deus glo. & attributa sunt causata. & sequitur eis vt ponant causam antiquam ex se, & res antiquas ex alio: & hoc aggregatū est Deus. & hoc idem est, quod ipsi negauerunt contra dicentem ꝙ Deus est antiquus ex se, & mundus est antiquus ex alio, s. à Deo. ipsi vero dicūt ꝙ antiquum est vnū. ergo hoc totum est in vltimitate contradictionis. Cū aūt dixit, si ponimus ens absq; inuentore, est sicut si ponimus compositum absque cōponente: & ponere vnū ens huiusmodi, aut plura, non est falsum in consyderatione intellectum, est totū sermo inuolutus. Nam compositio non determinat componētem, qui sit etiā compositus, adeo ꝙ deueniat ad cōpositum ex se: sicut causa, cū fuerit causata, deuenit ad causam non causatam. nec etiā, cū inducit demonstratio ad ens absque inuentore, potest declarari demonstratiue ex hoc ꝙ sit vnum. Cū autē dixit ꝙ, cum aufertur quiditas, aufertur compositio, & ꝙ hoc facit affirmare compositionem in primo, non est verum. quoniam Philosophi non auferunt quiditatē à primo, sed auferunt ꝙ sit ibi quiditas modo quiditatis causatorum. & hoc totū est sermo topicus fallax. Etiam recitauimus in sermonibus nostris sermones rhetoricos, qui dicuntur in hoc libro, secundū radices Philosophorū, in declaratione ꝙ primum non sit corpus: & sunt ꝙ possibile inducit ad ens necessarium: & quod non emanat possibile à necessario, nisi mediante ente, quod est aliquo modo necessarium, & aliquo modo possibile: & est corpus cœleste, & motus eius circularis. Et est sufficientius id, quod dicitur secundum radices eorū, ꝙ omne corpus potētia eius est finita: & hoc corpus adeptum est potentiam infinitam in motu ab ente, quod non est corpus.

Quōphilosophi negāt qditatē a primo.

Positio arabum.

Debes scire quod philosophi arabes, vt Aui. Auempa. & Alpha. & multi ex græcis, vt Ioan. Philopo. Simplicius, & Themi. credūt quod corpus, & corpus nouū cōuertantur, eo quia omne corpus nouū, et omne nouū corpus, est corpus. & hi expositores, cū remouerūt a primo rationē corporis noui, credūt ab eo re-

A mótā esse ratione cuiuscūq; corporis,& per cōsequens primū credūt esse penitus separatō a materia,& a corporeitate. Inquit modo Auer. dicimus nos, quod qui non habet demonstrationem, quod prima causa non sit corpus, alio medio sup. firmatam,nisi quod quodlibet corpus est innouatum, sicut philosophi prædicti dixerunt,valde distant a veritate,& a demonstrationis natura : & , qua si velit, quod contra eos valet obiectio Alg. cum in vno fundentur impossibilia. (Quia in præcedentibus.)assignat causam,& inquit. Quia in præcedētibus declaratum fuit,quod suppositiones istorum,in quibus fundant se ad concludendū, quod omne corpus est innouatum,sunt debiles, & erroneæ: maxime , quia ipsi fundant se super innouationem accidentium.arguerent enim, omne corpus esse nouū:propterea,quia ei accidentia innouantur,vt visum est.(Sed philosophi.) apponit ergo veram solutio.vbi debes scire, vt dictum est in lib. de substantia orbis,quod corpus æternum,& generabile habent aliquod commune, & habēt differentiam:commune quidem est habere agens, nullum enim corpus est a se, & ideo omne corpus habet agens, & causam sui esse.differunt autem, quoniam corpus generabile habet agens naturale, per transmutationem & alterationem agens. Corpus æternum habet agens,quasi æquiuocum:eo quia de ratione agētis Cœlestis non est nisi,vt ab eo dependeat corpus, vt dictum est primo Cœ, commen.20.& alibi.hoc autem non probat Auer. sed supponit esse declaratū: Cōuenietia, & differētia corpis æterni, et gñalis.

B potest ergo demonstratio Aristo.in hunc modum cōponi:omne corpus, vel virtus in corpore est ab alio:primus motor non est ab alio:ergo primus motor non est corpus:inquit ergo,sed philosophi antiqui non concedunt esse corpus antiquum per se,id est,a se sine agente,sed per aliud,id est,ab alio, vt diffuse declaratum est in ipsorum libris. (Sed id,quod.) Cum aliqualiter rationem Aristo. exposuit,vult transire ad dicta Alga. & inquit, sed id, quod dixerat quod ipse cassauit omnia ista in præcedentibus,&c.intendit dicere, ꝙ philosophi nullam habent probationem,quod necesse esse non sit corpus.& hoc ostendit secundū Alga.d.intentio namque necesse esse de se est ꝙ non habeat causam agentem. modo hoc.s.carere causa potest esse commune corpori, & enti primo. qualiter ergo est impossibile ponere corpus non habens agentem causam, maxime posito corpore simplici indiuisibili secundū rem in quantitate, & indiuisibile secundum rem in qualitate. tandem dici potest,quod antiquum cōponitur non habēs componens. & sup . quia si haberet componens , ergo esset aliud corpus supra illud,& iterū illud haberet componens,& sic in infinitō. Hanc obiectionē soluit Auer.d.& nos dicimus quod hæc obiectio acerrima est,& difficilis ad soluēdū.& non potest solui nisi cum dictis topicalibus. (Amplius.) Et si obiectio sit difficilis,soluit tamē, & negat illud,s.quod detur cōpositum a se, & inquit, amplius id, quod dixit, videlicet ꝙ quando ponimus ens sine dante esse sibi,tm̄ valet,quantū dicere cōpositū cōponens nō habens,&c. dicimus ꝙ sunt verba er-

C roneæ.& rationē inquit.d.quia compositio nō infert cōponens esse cōpositum, immo peruenit ad aliquod incōpositū,i.agens separatō de se.vt,si.i.sicut aliqua causa causata peruenit sine dubio ad causam incausatam.(Et licet.) Tunc transit ad formā,arguebatur.n.hoc modo.sicut datur primū ens a se,ita primū cōpositū a se.soluit.d.& licet probatū fuerit per demonstrationem, quod sit ens sine dante sibi esse.i. ꝙ detur ens primum a se.sequitur quod si daretur , ex hoc sup . agens compositionem,quod sit vnum,id est simplex. Et forte litera errata est a translatore, vel scriptore. & debet dicere, non sequitur ex hoc quod si daretur componens,vt non sit vnum.i.simplex:qm̄ primus motor est primum cōponēs, id est,primum agens compositionem,& primum ens.

SED, hoc in loco sunt qōnes. Prima quæstio est,qm̄ non videtur solu. Auer. cōueniēs argumento Alga. Secunda quæstio, videtur ꝙ quæstio Ioā. Grāmatici nō soluatur ex his. Tertia qō est,quia vr̄ ꝙ debeat dari primū compositum a se,sine agente. Quod solu. Auer. nō sit cōueniēs,ostenditur: qm̄ demōstratio Arist.tract.omne corpus, vel virtus in corpore est finitū in tpe.vel igitur Arist. intelligit simplr̄ de omni corpore,& tūc huic maiori addo minorem. sed corpus Cœleste est corpus: ergo corpus Cœleste est finitū in tpe: & hæc fuit obiectio

Ioan. Grammatici, quam, vt dicit Auer. 8. Phy. com. 79. & tertio ca. de substan. D
tia orbis, & 12. Me. cō. 41. & 2. Cœ. com. 71. retinuit pro insoluta. Si vero ma-
ior Arist. intelligitur. de corpore composito tantum: tunc Arist. committit falla-
ciam consequentis, arguendo, primus motor non est corpus compositum, vt con-
clusio sit sui argumēti. ergo est forma separata: quoniam, vt dicit Alga. possibi-
le est intelligi primum esse simplex corpus, & alterius rationis a caduco. & hęc
fuit obiectio Alga. & difficilis. Sol. quam affert Auer. duobus modis peccat. pri
mo, quia commutat demonstrationem Arist. ad aliam formam, quam non posuit
Aristo. secundo vero, quia nondum probauit Auer. quomodo omne corpus pen-
det ab alio, & quod nullum est a se: quæstiones ergo Alga. & Ioan. Grammati-
ci nondum solutę apparent, neque solu. Auer. conueniens videtur. Quod autem
debeat dari cōpositum primum a se, probatur: quoniam in omni ordine oportet
venire ad primum, quia, vt secundo Meta. traditū est, vbi non ponitur primū,
& vltimum dici non potest, & vbi non est primum, neque vltimum, oīa erunt
media: in omni ergo ordine oportet dari primum, igitur in ordine corporū com
positorum oportet dari primum corpus compositum, & per consequens a se, vt
Alga. dicit. Ad quæstionem harum solutiones multa dixi in lib. de intelle-
ctu, & in lib. de substantia orbis, & 12. Meta. & in 8. & qui vult copiose scire
mentem Auer. videat illic. Pro nunc autem, quantum in proposito defertur. Pri-
mo debes scire, quod Drū esse corpus duobus modis intelligi potest. vno modo B
esse corpus compositum, sicut est elementū, vel mixtum, quæ componuntur ex
materia & forma. secundo modo potest intelligi esse corpus simplex, sicut Cœ-
lum: est enim Cœlum natura corporalis simplex, compositione carens ex mate
ria & forma, habet tamen compositionem ex partibus quantitatiuis. Ideo coe-
git Aristo. facere duos processus in octauo. vnum, quo probauit primum nō esse
corpus simplex: alterumque, vbi probat ipsum non esse corpus compositum ex
materia & forma, neque mixtum. Prima via fuit in hunc modum composita:
omne, quod mouetur, ab alio mouetur: corpus Cœleste mouetur, vt sensu pa-
ret, ergo ab alio mouetur. maior apparet saltem in natura simplici. dictum est
enim in calce disputationis octauæ, quod corpus simplex vel totaliter agit, vel
totaliter recipit. Et ex hoc relinquitur, quod primus motor non sit corpus Cœ-
leste, vel sibi simile, hoc modo. corpus Cœleste mouetur ab alio. primus motor
non mouetur ab alio, immo nec a se: ergo primus motor nō est corpus Cœleste.
Secunda fuit posita in vltimo octaui, & in hunc modum composita. omne cor-
pus compositum, vel virtus in corpore composito, est finitum in tempore. pri-
mus motor non est finitus in tempore: ergo primus motor non est corpus compo
situm. neutra ergo demonstratio sufficit ad probandum Dei impartibilitatē, ideo F
potest ex vtraque fieri vna demonstratio completa in hunc modum: omne cor-
pus dependet ab alio, patet hoc in corpore simplici, dependet enim ab alio sal-
tem in sui operatione propria, scilicet motum, compositum autem dependet in
esse ab alio: est ergo vera maior, quod omne corpus dependet ab alio tanquam
ab agente. Sed primus motor non dependet ab alio: ergo primus motor nō est
corpus. His visis ad obiecta facile potest responderi. Ad primam dicendū, ꝙ
in illa demonstratione octaui, scilicet vltimi textus, de corpore composito in-
telligit: &, quando dicit, quod tunc committeretur fallacia consequentis: dicen
dum, quod conclusio vltima octaui non est conclusio illius syllogismi tantum,
sed talis conclusio est syllogismi, facti ex ambobus illis, quem Aristo. subintel-
ligit in illo textu, quem Auerro. formauit in hoc loco. dico ergo quod conclu-
sio syllogismi vltimi est, ꝙ primus motor non sit corpus compositum: attamen
id, quod infert Aristo. ex illo, est conclusio vtriusque syllogismi: quando, scili-
cet dicit, quare primus motor neque est corpus, neque virtus in corpore, sed sub-
stantia impartibilis, & indiuisibilis, & inalterabilis. Ad secundam patet so-
lu. ille enim non commutauit demonstrationem, sed exposuit syllogismū sub-
intellectum Aristo. vt patuit. Præterea, quomodo omne corpus dicitur ab alio,
manifesta est. omne corpus vel est simplex, vel compositum. & si simplex, con-
stat illud dependere in operatione a sua forma, vt dictum est in libris Aristo, &

A si compositum, constat ipsum dependere a generante extrahente formam eius de potentia ad actum: & hoc Auer. supposuit. Ad tertiam dicendum, quod in omni ordine oportet dare vnum primum: sed non oportet illud semper esse eiusdem rationis cum medijs: & sic in proposito in ordine compositorum, quod est primum compositorum, quo nullum compositum est prius, licet sit prius eo aliquod simplex Verbi gratia primus motor, attamen primus motor est alterius rationis a compositis. & sic intellecta sunt dicta Auer. & ego abbreuiaui illa, quæ prolixe explanaui alibi.

ALGAZEL.

Ait Alga. respondens dubitationi, qua intulit ꝙ non erit agẽs apud Philosophos, nisi orbis, qui est compositus ex anima, & corpore. Si autem dicitur, quoniã corpus, in eo quòd est corpus, non creat aliud, & anima copulata corpori non agit, nisi mediãte corpore, & non erit corpus medium animę in creatione corporum, nec in productione animarum, & rerum, quæ non habent relationẽ B ad corpora. Dicimus quare non erit possibile vt sit in animabus anima, quæ appropriatur aliqua proprietate, qua conueniat vt reperiantur corpora, & alia præter corpora ex ea. & falsitas huius non habetur necessario. & non est demonstratio, quæ probat eam, nisi quòd ipse non videt hoc in istis corporibus nobis apparentibus. & non videre non significat falsitatem. Igitur dedicauerunt enti primo id, quod non dedicatur alicui enti omnino. & non testificantur de eo alia. & non videre hoc in alio non significat falsitatem eius. & sic est de anima corporis, & corpore exteriori, aut eo, quod consyderatur.

Cum inducit viam Arist. & contradictionem illius, & defensionem, hoc in loco inducit defensionem Alg. & primo proponit intentionem, & inquit, ait Alg. respondens pro philosophis in eo, in quo cogit philosophos concedere, quod nõ sit aliud primũ agens, nisi corpus supercœleste, quod ex anima & corpore componitur. est ergo inducere verba, quibus defenditur opinio philosophorũ de primo principio, an corpus, an forma sit separata. (Et si.) Cum induxit intentionẽ C Alga. ponit verba eius, & inquit, & si aliquis diceret ꝙ impossibile est, primũ esse corpus: hæc est conclusio, quam probat tribus medijs, & primum potest cõponi in hunc modum, Nullum corpus creat. primum principium creat: ergo primum principium non est corpus. huius apponit maiorem, & inquit, corpus enim, inquantum corpus, nulla creat. & addidit inquantum corpus, quoniam satis est possibile sub ratione, qua animatũ, vel viuens, vt dicetur in solu. dubij. (Et anima.) Inducitur secunda ratio, & inquit, anima non agit corpora, nisi corpore mediante, & corpus nequit esse mediũ ad animam in creatione, id est, productione corporum, immo nequit esse medium in attribuendo aliquid speciebus animarum, vel rebus corporalibus. Potest ergo ex his virtus huius rationis ordiri, nulla anima agens per corpus potest creare corpora, vel aliud attribuere speciebus animarũ. sed primum principium potest creare corpora, & aliquid attribuere speciebus animarum. ergo primum principium nõ agit per corpus. & sic vult habere ipsum esse omnino extra corpus, vt patet. (Nos dicimus.) Inducit tertiã rationem, & primo proponit id, quod vult reprobare, sub forma admirantis, & inquit, nos dicimus ꝙ hoc magis mirũ est esse possibile, ꝙ in animalibus sit aliqua anima appropriata in quadã proprietate, i. secundum quãdam naturam, ex qua talẽ habet aptitudinẽ, ꝙ ab ea reperiantur corpora, & incorpora. Debes

scire, ꝙ opinio, quam Alga. approbauit. s. d. primum principium esse corpus animal æternum. s. Cœlum, habet ponere animal tale agere corporea, & incorporea: corporea quidem, vt inanimata. in corporea, vt animas animatorum. inquit modo Alg. hoc esse admiratione dignũ, & affert causam. d. contra hoc enim nequit aliqua demonstratio duci, licet ad sensum vsque modo visum non sit. & id, quod visum non est, nequit prędicari de possibilitate. Debes scire ꝙ Alga. duo hic tangit de illo, primo id esse admirabile. secundo id esse impossibile. Quod quidẽ sit impossibile, ostendit per hoc, quia nondum visum est. si enim fuisset possibile in tanto magno tempore egressum esset ad actũ, & per consequens ab aliquo patrum inscriptũ. Quod vero sit mirũ, hoc modo ostendit: quoniam quod est impossibile caret causis sui esse, & quando caret causis sui esse, non pōt esse, & per consequens, si ponitur in esse, admirationem causat. ergo opinio, quam Algaz. probauit, in tribus peccare videtur. Primo, quia primum principiũ non ageret corpora. Secundo, quia primũ principium ageret per instrumentũ. Et tertio, quia tũc animal aliquod esset duarũ specierũ causa oppositarũ. s. corporeorũ, & incorporeorum, & sic opinio hæc erroribus plena esse videtur. D

A V E R O E S.

A quibus est generatio.

AIt Auer. Dicere autem quòd corpora non creant corpora, cum intelligitur de creatione generatio erit veritas contrarium eius. nam non generatur corpus in eo, quod videmus, nisi ex corpore, nec corpus habens animam, nisi ex corpore habenti animam. quoniam non generatur corpus simpliciter. nam, si generaretur corpus simpliciter, erit generatio ex priuatione, non autem post priuationem. sed generantur corpora demonstrata ex corporibus demonstratis, & cum corporibus demonstratis. & hoc quidem, cum permutatur corpus ex nomine ad nomen, & ex definitione ad definitionem. permutatur enim corpus aquæ, exempli gratia, ad corpus ignis, cum permutatur ex corpore aquæ ad attributum, in cuius permutatione permutatur quidem nomen aquæ, & definitio eius ad nomen ignis, & definitionem eius. & hoc erit necessario ex corpore agenti communicante cum generato, aut specie, aut genere dicto vniuoce, aut secundum prius, & posterius. Attamen an permutetur indiuiduum corporeitatis appropriatum aquæ ad indiuiduum corporeitatis appropriatum indiuiduo, est in eo consyderatio. Cum autem dixit nec erit corpus medium animæ in creatione corporum, nec in creatione animarum, est sermo fundatus ex opinionibus Philosophorum secundum opinionem tenentis quòd tribuens formas corporum, quæ non sunt animata, & animas, est substantia separata, aut intellectus, aut anima separata, & quòd impossibile est vt tribuat hoc corpus animatum, nec non animatum. nam, cũ ponitur hoc, & ponitur quòd cœli sunt corpus habens animam, impossibile est eis vt tribuant formas ex istis formis generabilibus, & corruptibilibus, nec animam, nec aliud. nam anima existens in corpore agit mediante corpore: & id, quod agit mediante corpore, non reperitur de eo nec forma, nec anima, cum non sit de natura corporis vt agat formam substantialem, nec animam, nec aliud. & est similis ser- B F

A moni Platonis de formis abstractis à materia, de quibus dicitur. & hęc est opinio Auicennæ, & aliorum ex Philosophis Maurorum. Et ratio eorum etiam est, quoniã corpus agit in corpore caliditatem, aut frigiditatem, aut humiditatem, aut siccitatem: & hæ sunt operationes corporum cœlestium apud eos tantum. id vero, quod agit formas essentiales, & præcipuę animales, est ens separatum: & est id, quòd appellant tribuens formas. Aliqui tamen Philosophorum tenent contrarium huius, & est ꝙ id, quod agit formas in corporibus, sunt corpora habentia formas similes eis, aut specie, aut genere. specie autem sicut corpora viuentia, quoniam agunt corpora viuentia, vt videmus in animali, quòd vnum generat alterum: genere vero in his, quæ non generãtur ex mare, & fœmina. corpora autem cœlestia apud eos sunt, quæ tribuunt eis vitam, quoniã sunt viuentia. & isti habent rationes præter famosas, quarũ narratio hic non est locus. Et ideo dubitauit Alga. contra eos in hoc, & dixit & quare impossibile est animabus

B quin sit eis anima, quæ appropriatur aliqua proprietate, qua conuenit vt sint ex ea corpora, & alia à corporibus? idest & quare impossibile est quin sint animabus existentibus in corporibus animæ, quæ appropriãtur generationi aliarũ formarũ habentium aĩam, & nõ habentiũ animã. O quã est extranea cõcessio Alg. ꝙ nõ sit testificatio de generatione corporis ex corpore, & nõ est profecto testificatio præter hoc. Tu aũt debes scire ꝙ, cũ extrahuntur sermones Philosophorum ab artibus demonstratiuis, fiunt sermones topici absque dubio, si fuerint famosi: aut inconuenientes, & extranei, si nõ fuerint famosi. * Et causa in hoc est, quoniam sermones demonstratiui discernuntur a sermonibus non demonstratiuis, cum consyderantur in genere artis, in qua est speculatio. & ille ex eis, qui ingreditur in definitionem generis, aut genus ingreditur in definitionem eius, est sermo demonstratiuus. & ille, in quo hoc non videtur, est sermo non demon- Hic definit antiquior.

C stratiuus. & hoc impossibile est, nisi postquã definieris naturam huius generis, de quo consyderatur, & abstrahatur modus, propter quem reperiuntur prædicata essentialia huic generi, à modo, propter quẽ non reperiuntur ei. & debet consyderari hic modus, vt quilibet sermo sermonum positorum in illa arte, cum fuerint continue apud oculos eius. &, cum habitum fuerit in anima quòd sermo est essentialis huic generi, aut consequens ex consequentibus substantiæ eius, verificatur sermo. cum vero non consyderatur hæc proportio intellectu consyderantis, aut consyderatur consyderatione debili, tunc sermo est imaginatio, non autem veritas. Quare erit differentia inter demonstrationẽ, & existimationem prædominantem intellectui subtilior consyderatione capilli ad visum: & occultior fine existenti inter vmbram & lucẽ, & præcipue in rebus materialibus apud homines debiles visu, quia miscet in eis id, quod est per se, ei quod est per accidens. Quare vi quòd id, quod fecit Alga. de translatione opinionum Philosopho-

tum in hoc libro, & aliis suis libris, & eam tribuit ei, qui non consyde D rat in libris hominum cum conditionibus positis ab eis, profecto mutat naturam eius, quod est veritas in sermonibus eorum, aut deuiat plurimos homines ex summa sermonum eorum, & qui facit hoc, malignitas in eo prędominatur, magisquā bonitas circa veritatem. Quare Deus glo. bene scit ꝙ non transtulissem in his rebus aliquem sermonum eorum, nec permisissem hoc, nisi esset malum eueniens scientiæ. & intelligo per scientiam consyderationem in rebus, vt expostulat natura demonstrationis.

Quæ sit ꝓprie sciētia.

Cum induxit defensionem philosophorum secundum Alga. hoc in loco vult videre circa illam ea, quæ bene dicta sunt, & quæ male. Debes ergo scire, ꝙ creatio potest capi dupliciter. Vno modo, pro productione alicuius ex ente præsupposito, & sic dicitur generatio. Alio modo. productione alicuius ex nihilo simpliciter, & sic dicitur creatio vero nomine. Creatio enim potest respicere terminū a quo, & ad quē. siquidem enim respiciat terminum ad quem, sic generatio dici potest creatio, pro quanto terminatur ad formā, quæ creatura dicitur: sicut dicitur generatio naturalis, quia est via in naturā. Si vero respiciat terminū B a quo, sic sola productio ex nihilo creatio dicitur. Ostendit ergo Auer. in proposito, in quo sensu verificatur dictū Alga. & in quo nō, & inquit, Dicimus nos quod id, quod non creat corpora. si intenderent per hanc creationem, non est dubium quod non est verum. i. dictum Alga. falsum est. immo totum contrariū est. Cuius rationem subdit, & inquit, quia vt sensibiliter patet, corpus non generatur nisi ex corpore, & corpus animatū nisi ex corpore animato. Et debes scire quod ly, ex, hic capitur, vt dicit dupliciter habitudinem. s. materiæ, & agentis. corpus enim indiuiduum terminatum fit ex corpore tanquam ab agente, qm̄ nihil potest materiam transmutare nisi corpus, vt dictum est primo Cœli cō. 22. & 33. 7. Meta. com. 31. & in 2. capitulo de substantia orbis. simpliciter non fit nisi ex corpore, quoniam fit ex materia supposita forma corporis, & de genere substantię, & de genere quantitatis, vt declaraui alibi. Similiter corpus animatum, & terminatum, vt homo fit ex corpore animato tanquam ex materia, & tanquā ex agente. Tanquam ex agente quidem, quoniam homo hominem generat. 2. Phy. Tanquā ex materia vero, quoniam non cessant partes sperma is corrumpi, nisi postquā genitus est homo, primo Physi. commen. 62. constat aūt sperma esse animatum, saltē in potentia, vt Auer. declarat. 7. Metaphy. com. 31. & octauo Physi. commen. 46. & 12. Meta. commen. 13. & 18. Si itaque creatio E capitur pro generatione, sic dictum Alga. falsum est, & eius oppositum est totaliter verum. (Corpus namque.) Ostendit qualiter, si capitur generatio pro creatione corporis absolute ex nihilo, dictum Alga. est verum. attamen minor falsa est. & inquit, corpus nanque absolute non generatur. i. nō creatur ex nihilo, q esset necessario ex priuatione. i. ex nō corpore simpliciter, & ex nihilo: est ergo maior vera, videlicet, nullū corpus creat corpus ex nō corpore. minor tamen est falsa, qm̄ primū principiū nō creat corpus, neque aliud quicquā: qm̄, si creat corpus, tunc corpus fieret ex priuatione. i, nihilo. (immo corpora.) Reddit ad primū membrū, & inquit, immo corpora indicata, seu propria. i. corpora indiuidua demōstrata, seu propria. i. signata fiunt a corporibus indicatis. i. indiuiduis demonstratis. & ostēdit quomodo hoc fiat d. ex eis vi sequentium. i. transmutatione accidentium permutantur: vt aqua, quæ primo in aere conuertitur, deinde in ignem: quādoque immediate in quodlibet trāsmutatur. Debes scire, vt sumitur in primo capitulo de substantia orbis, qđ quando dimensiones aquæ extenduntur, incipiunt vicinari dimēsionibus aeris, adeo ꝙ aliquādo fiunt nō propriae aqua. & tūc ex aqua fit aer, & sic iterum quādoq; fit ignis. Similiter, quādo frigiditas aquę remouetur, & inducitur calor, tunc fit aer secundum Auer.

SED IN HOC loco esse potest quęstio: quoniā priuatio capi simpliciter,

A & potest capi in genere. V.g. non homo est priuatio, sed non simpliciter, cum
competat lapidi, boui, & alijs. Non ens est priuatio simpliciter, quoniam priuat
totum esse. dico ergo ꝙ non corpus est priuatio in genere. quoniam, adhuc com-
petit entia: albedo enim non corpus est: non propter hoc dicitur albedo non ens:
ergo non corpus est priuatio in genere. Tunc est quęstio, & quęro, si corpus fie- Dubitatio.
ri ex priuatione est inconueniens: vel est inconueniens, capiendo priuationem
simpliciter, vel in genere. non primo modo, quoniam priuatio corporis non est
priuatio simpliciter, vt dictum est nunc: si in genere, hoc non est impossibile,
immo necessarium. quoniam omne, quod fit, fit ex suo opposito priuatiuo: vt ho-
mo ex non homine, vt primo Physicorum visum est. Debes scire, quod expo- Positio lati-
sitores latini fingunt materiam secundum nudam essentiam recipere formã spe- norum.
cificam: ponunt enim, quod quando materia est disposita pro forma ignis, siue
hominis, tunc omnes dispositiones præuię corrumpuntur, & tunc in nuda essen-
tia materię recipitur forma, quæ secundum eos est omnes formę. arguunt enim,
quod materia prius intelligitur perfici secũdum formam vniuersalem, quam spe
cialem: sicut prius intelligitur aliquid ens, quam viuum, & viuum quã animal, et
animal quam homo. &, quia quodlibet esse generis, vel speciei consequuntur pro-
pria accidentia illius generis, vel speciei: ideo, quando materia intelligitur per-
fecta secundum rationem huius generis, quod est corpus, possunt in ea intelligi di-
B mensiones, quæ sunt propria accidentia huius generis. &, quando materia intel
ligitur perfecta forma viui, iterũ accidentia propria illi intelliguntur ei in esse,
& sic vsque ad formam vltimam. volunt itaq; ꝙ in vno, & eodem temporis in-
stanti fiant resolutio dispositionum pręcedentium, & inductio formæ specificę,
quę licet in vno instanti temporis inducatur, cum illa forma contineat gradus
formarum superiorum secundum ordinem rationis, potest intelligi formam ge-
neris pręcedere speciei formam, & accidens generis similiter præcedere acci-
dentia propria formę speciei. Et tunc, apud hos expositores oportet concedere
dimensiones quantitatiuas generari nouiter in generatione formæ speciei. Et se-
cundo oportet concedere ꝙ specifica forma supponit materiam dimensionatam
secundum rationem, non secundum rem. & in hũc modum Thomas aquinas ve-
rificat dictum Auer. primo Meta. commen. 17. Et tertio oportet concedere, ꝙ
nulla est dimensio vna numero coeterna materiæ, & videtur ꝙ Auer. 3. cœ. cõ Contra posi
men. 17. in fine, assignet rationem huius: inquit enim, & etiam contingeret huic tionem lati-
opinioni vt superficies sint substantiæ: quoniam, quod prius est substantia est. s. norum.
ꝙ si forma corporis est superficies, & corpus est substantia, digniores sunt super
ficies, vt sint substantię. Ex quibus verbis aperte accipitur, ꝙ dimensio non est
recepta in materia prius ꝙ̃ forma substantialis. Rationes autem Thomæ sunt
C positæ, & solutę in secundo de Anima, in expositione commen. 4. & in lib. de
substantia orbis. Pro nunc autem Auer. in lib. de substantia orbis remouit posi
tionem hanc, & dicit: quoniam si denudaretur, tunc corpus esset ex non corpo-
re, & dimensio ex non dimensione. & vult dicere quod, si dimensio non esset
materiæ coęterna, sed de nouo fieret in materia, tunc corpus, idest dimensio, vel
forma dimensionata fieret ex non corpore, id est ex materia nuda tanquam ex
subiecto, in quo recipitur. Quomodo autem consequens hoc sit inconueniens,
adduxi opiniones inuicem repugnantes in lib. de substantia orbis. & vna opi-
nio erat: quoniam, si dimensio fieret in materia sola, sic quod prius in ea non pręe
fuisset, tunc indiuisibile fieret diuisibile: quod falsum est: quoniam albedo nõ fit
nigredo, materia quidem ens indiuisibilis diuisibilis fieret. Pręterea, indiuisi-
bile non potest fieri diuisibile, nisi imaginando illud indiuisibile extendi, & fie-
ri diuisibile. hoc autem est impossibile, sicut impossibile est diuisibile fieri ind-
iuisibile. Præterea, diuisibile, & indiuisibile opponuntur. & vnum oppositorũ
non est subiectum sui oppositi, vt dicit Auer. primo Physi. loco eius. Sed hic
modus ostendendi impossibilitatem consequentis, non est consonus: quoniã nul-
la istarum rationum necessitatem habet. Prima quidem non: quoniam, & si
materia, quando intelligitur recipere dimensiones, actu indiuisibilis, sit tamẽ po
tentia est diuisibilis: & modo diuisibile recipi in subiecto actu indiuiso potẽtia

diuisibili non est inconueniēs, immo necessarium: qm̄ omne recipiens debet esse D
denudatum a natura recepti, secundo de Anima.com.67.&.3.de Anima.cōm.4.
Præterea, nec secunda ratio necessitatem habet, qm̄ indiuisum actu, potentia ta-
men diuisibile pōt extendi. ergo pōt intelligi fieri diuisibile, non tn̄ econtra: qm̄
diuisibile non potest esse subiectum indiuisibilis, secundum fundamētum Auer.
Et tertia minime necessitatem habere videtur, qm̄ indiuisibile simpliciter, & di-
uisibile simpliciter proportionem habere videntur: sed indiuisibile actu, & po-
tentia diuisibile non opponuntur, nisi quemadmodū priuatio opponitur habitui:
& hoc modo vnum oppositorū pōt recipere alterum, vt materia priuata recipit
formam. Ideo dicendum, vt dixi in lib. illo, ꝙ virtus argumenti Auer. est vir-
tus entimematis vnius post alterum, arguit enim sic: qm̄, si denudaretur, tunc cor
pus esset ex non corpore, & dimensio ex non dimensione. est ergo primum
entimema, si dimensio fieret in subiecto modo, ergo tunc corpus fieret ex non
corpore, & dimensio ex non dimensione: & tunc non sistit hic, sed apponit secū-
dum entimema, & dedit inconueniens vltimum, & inquit: & tunc formę corpo-
rales essent contrarię, & succedentes sibi in hoc subiecto, sicut est dispositio in
formis substantialibus. Est ergo secundum entimema, scilicet si dimensio fieret
ex non dimensione, ergo dimensio corrupta, & genita essent contrarię contra-
rietate propria, & per se. hoc aūt non est ita, qm̄ dictum est in prędicamentis,
commune esse quantitati, & substantię non habere contrarium. Pōt aūt & hæc E
consequentia vltima in hunc modum componi. omne accidens, quod corrumpi-
tur in aduentu formę posterioris, non proprium illi, nec priori formę, contraria-
tur accidentibus sequentibus formam posteriorem. hęc maior patet in lib. de lō-
gitudine, & breuitate vitę, quoniam accidens duobus modis corrumpi pōt: vno
modo per viā sequelę. V.g. vt inquit ipse, qn̄ est accidens propriū, sicut corrumpi
tur risibile ad hois corruptionē. alio modo corrumpi pōt per se, qn̄ non est pro-
prium accidens formę nec pręcedentis, nec sequentis, sed corrumpi ut inī per
successum accidentis contrarij sequentis formam genitam noviter in materia. est
ergo maior illa vera. Tunc accipitur hęc minor, sed dimensio pręcedens est
accidens non propriū formę priori, nec posteriori: & per se corrumpitur, & ge-
neratur noua. ergo dimensiones illę sunt inuicem contrarię per se succedentes
se in eodē subiecto, eo modo, quo se succedunt formę substantiales: & sic pa et
consequentia Auer. Dicendum itaq;, ꝙ corpus fieri ex non corpore est impos-
sibile: nō quia, tunc indiuisibile fieret diuisibile, sed quia, tunc dimēsiones essent
contrarię ꝓprię & per se, vt visum est. Ad formam dicendum, ꝙ ens in genere
est duobus modis. vno modo cōpossibile cū quolibet cuiuscunq; gn̄is, vt forma
corporis. pōt enim stare cū quolibet cuiuscunq; generis, vt vides. Aliud est ens
in genere, quod cum aliquo stare pōt, & cum aliquo non: vt forma ignis, pōt n̄, F
stare cū generatione, & forma leonis, & non pōt stare cum generatione, & for-
ma aquę: tunc dicendū, quod loquēdo de ente primo modo, impossibile est ipsum
fieri ex priuatione sui generis, nec in genere, nec simpliciter. Loquendo secūdo
modo, bene est possibile: qm̄, de facto homo fit ex non homine: ideo patet, cor-
pus fieri ex non corpore esse impossibile, hominē aūt fieri ex non hoīe est ne-
cessariū. Illud aūt, quod inducebatur ex tertio cœli, nihil est: qm̄ Auer. ibidem
post com.61. se exponit, & vult quod dimensio non insit corpori, seu materiæ
nisi pręcedat forma substantię, & in eodē cō. inquit, & cā quod superfic es exi-
stat in materia est, quia prima forma substantialis existit in ea, s. grauitas, & le-
uitas. i. forma corporis, quę nomine grauitatis, & leuitatis appellatur, vt clarius
intelligitur: sed perscrutatio de hoc, vt subdit, pertinet ad alium locum, scilicet,
limitatum de substantia orbis, & ibidem com.61. posset etiam in hoc loco vide-
ri quid sit ista interminata dimensio, & quid terminus eius, & quomodo intelli-
gitur in materia, an actu, an potentia, & an qualitates primę transmutantur, qn̄
formę elementorum transmutantur: & multa alia, quę non oportet vt hic dicā-
tur, qm̄ visa sunt in lib. de substantia orbis, & alibi in multis meis apologijs, vi-
de. (Sed id quod.) Cum verificauit quodammodo opinionē illam, & quodāmo-
do falsauit, hoc tn̄ loco transit ad examen secundi sui dicti, &, primo repetit il-

A lud, & inquit, sed id, quod dixit, videlicet, quod corpus non est mediũ ad animã,
neq; in creatione corporũ, neq; in speciebns aĩarum, Subdit examen, &.d. dici
mus q hoc est iuxta opinionẽ quorundã philosophorũ, qui opinati sunt, qd dans
formas corporũ inanimatorũ, & animatorũ est substantia separata, vel intelle-
ctus, vel aĩa separata: dans rationẽ eorũ inquit, quia impossibile est apud istos,
q corpus aĩatũ, vel inaĩatum possit dare formas. est ergo vna propositio eorũ;
nullũ corpus dat formas. deinde accepit quasi minorẽ, & inquit, posito q cœlum
est corpus aĩatum. est ergo minor, sed cœlũ est corpus aĩatum. dedit conclusionẽ
& inquit, ergo impoſſe est quod illud corpus possit dare aliquã formã generabilẽ
& corruptibilẽ, aut aĩam, aut quãcunq; aliam formam. (Nanq;.) Hoc in loco
prosyllogizat maiorẽ, & põt in hunc modũ cõponi: nullũ agens mediante cor-
pore põt agere formas, seu aĩas: sed corpus agit mediante corpore: ergo corpus
non põt agere formas, seu aĩas. accepit minorem, & dicit, nanq; corpus agit sine
dubio corpore mediante. deinde accepit maiorẽ, & inquit, & quod sic se habet,
impoſſe est quod ab eo procedat forma, neq; aĩa. cuius rationẽ replicauit, d. non
enim est de natura corporis, inquantũ corpus, agere substantialẽ formam, neq;
animam. Debes scire, quod Auer. vr̃ secundum illos cõmittere circulũ: qm̃ vo-
luit probare animam non agere mediante corpore, & probauit per hoc, quia nul
lũ corpus dat formas, deinde probans hanc, accepit, nullum agens mediante cor
B pore agit formas. modo hęc probatio maioris est conclusio, quã intendit, ergo in
opinione illorum cõmittit circulum: potest dici, quod hęc propositio est vniuer-
salior, quã conclusio declaranda. conclusio enim declaranda erat, nulla anima
agit mediante corpore. Sed probatio hęc est, nullũ agens mediante corpore agit
formas, &c. modo quę sunt vniuersaliora, sunt notiora. ergo hic non vr̃ circulus
committi, vt patet. (Et hoc.) Comparat opinionem illam opinioni Platonis, et
inquit, & hoc est simile opinioni Pla. in formis separatis a materia. Debes sci-
re, quod similiter hoc alterum, est quodãmodo idem, & quodãmodo alterũ. Idẽ
quidem, qm̃ quemadmodum Pla. d. formas rerum non a corporibus efflui in ma-
terijs, sic, & hęc enunciat opinio: diuersum quidem, qm̃ Plato concessit numerũ
formarum separatarum secundũ numerũ specierũ generandorum, opinio autem
hęc, vnum tm̃ agens omnibus sufficere dicit: & forte opinio ista est omnino opi
nio Platonis, vt Themistius dicit, sed quomodo sit hoc, forte dicam & post, (Et
hęc.) Cum dixit hoc inducit opinionis auctorem, & inquit, & hęc est expresse
opinio Auicen. & philosophorum saracenorum sequacium eius, qui asserunt id
est, manifestant ipsorum opiniones, dicentes quod corpus agit in corpus caliditatẽ, seu frigiditatẽ, s. illud corpus agens, quod apud eos est corpus cœleste: est ergo
propositio vna, quod corpus non agit nisi qualitates, vt dicit Auer. de mente ho-
C rum. 7. Meta. com. 31. & com. 18. sed illud, quod dat formas substantiales maxi-
me animas, est sine dubio ens separatũ, quod apud eos nuncupatur dans formas,
arabice tñ colcodea. (Alij vero.) Inducit opinionem veram omnino illi opposi
tam, & inquit, totũ contrarium istorũ opinantur, videlicet, quod illud, quod dat
formas corporum est corpus habens similes formas in specie, vel in genere for-
mis recipientium, id est, generatorũ, ideo intulit: ergo apud eos viua corpora effi
ciunt, vt aperte declaratur in aĩalibus, & in similibus generabilibus eis. s. ex ma
sculis & fœminis procreatis, V. g. plantis: animal enim animal genuit, & planta
plantam. (Sed illa.) Cũ dixit opinionem prędictã, soluit motiuum illius fortissi-
mum: erat. n. argumentum eius de animalibus ex putrefactione genitis, vbi non
est mas neq; fœmina, & tamen fiunt. Respondet Auer. sed illa animalia, quæ
ex putredine fiunt, generantur ex corporibus orbium, id est, stellis: & ipsa cor-
pora, scilicet stellę dant eis vitã, quia viua sunt: inquit enim Auer. 12. Meta. cõ.
18 quod calor cœlestis in aere, vel aqua diffusus animalia generat ex putredine
facta: ecce, quomodo non oportet recurrere ad formam separatam. Redit ad id,
quod dixit, & inquit, & ad asserendũ hanc opinionẽ, s. de formis habent sara-
ceni multas auctoritates, id est, rationes, quas nos quantum ad præsens, dimitti-
mus pp nimiam prolixitatem verborũ. (Et huiusmodi.) Inducit argumẽtũ Alg.
cõtra saracenos, & dicit, & huiusmodi ratione arguit Alg. d, super eos, sic, quod

D

non est impossibile, quod in animalibus sit quædam anima: intendit dicere, quod sint in animalibus corporum animę appropriatę ad generandum alias formas, videlicet, animatorum, vel inanimatorum. est ergo vis, quod non inconuenit esse formas naturales, quę immediate agunt quandoque animas, vt formę animalium: quandoq; formas, vt formæ elementorum. Et adducit confirmationem ex sensu, & dicit, vnde mirandum est de hominibus dimittentibus opus sensibile, et apparentia phantasmatis summi sequentibus: ipsi enim appodiantes se super probabilia verba, destruunt demonstrabilia. ideo concludit esse horum hominum, & dicit: quare decet, immo potius debet homo talis, cum sequacibus suis reputari in maxima prauitate: & maxime, quando hoc, id est, opinio contradicens sensui repetitur, id est, est dicta ab excellentibus prudentibus, qui in arduo intellectu sunt prouisi a Deo glorioso. id est, quibus Deus gloriosus dedit arduum intellectum, id est, summam prudentiam: isti quidem viri sunt certe maxime detestandi, vilipendendiq;.

De colcodea.

ET CVM HOC sit ita, propter bonum, oportet aliqua dicere de illa colcodea, quæ latine dator formarum exponitur, dicta intellectus, anima, & substantia seu forma separata: & in primis quæ Platonis sententia, secundo, quæ Arabũ, & aliorum, tertio, & vltimo quę Arist. in hoc quæsito existat intentio. Et licet de hoc sit dictum aliquid in hoc libro, semper repetendo, aliquid noui addã, quod & vtile, & dignum legentibus apparebit. Inquit ergo Plato in Thimeo. E

Positio Platonis.

Quocirca, sicut ratio hæc nobis probabilis persuadet: dictum est hunc mundum animal esse, idq; intelligens, reuera diuina prouidentia constitutum: &, cum dixisset animal hoc, quod mundus dicitur, ad cuius similitudinem sit productum, transit ad animam, & inquit: animam autem in eius medio collocauit, quæ per totum tendit, atque ea corpus ipsum extrinsecus circũtexit. Vt ergo Platonis sententia intelligatur, primo debes scire ipsum posuisse prius informem molem mundi, quam formatam, & formatam quodammodo prius, quam animatam: ordo enim naturæ ex imperfecto ad perfectum procedit, non quia informitas ante formationem fuerit secundum tempus, vel formatio corporalis ante animam, sed hic ordo rationis est: & vt cognoscitur iam formalem naturam formationem corporeæ gratia, quam corpoream formationem gratia animę, tanquam finis, esse diuinitus institutam: ordinem illum Plato expressit verbis fere sensibilibus, attamen ad rationis ordinem ipsum adaptare opus est. Secundo debes etiam scire, secundum Platonis sententiam, quatuor pertinere ad mundi animam, seu spiritum.

Quatuor ad animam mũdi pertinẽt,

Primum quidem, intellectus in se manens, immobilis orbium, sphærarumq; motor, ab auctore rerum institutus. Secundum, sphęrę anima, motor, mobilis quidem, sed mobilis per seipsum. Tertium, intelligentia quædam huic animæ a Deo diuinitus insita. Quartum, natura, id est, seminaria, vitalisq; virtus ab anima passim infusa materiæ. Est ergo Platonis sententia, quantum ad hunc mundi spiritum, & esse intellectum, animam, intelligentiam, & naturam. intellectus quidem, prout rector orbium dicitur, & motor tantum immobilis: anima vero, prout & motor dicitur orbium, & a seipso moueri & potest, & mouetur. Dicitur intelligentia, prout omnium rerum est prouidentia: dicitur & natura, prout ab ea res omnes & procreantur, & in esse sublimi sustinentur. Et licet omnia hęc animæ secundum rei veritatem ascribantur, intellectus quidem, & anima substantiæ sunt spiritus, vt spiritus est: intelligentia autem, & de natura qualitates sunt ab illa effluentes: tamen animali, qui mundus dicitur, ratione materiæ insunt magis, vt dicit Plato. Tertio, debes scire omnia elementa ad horũ quatuor imagines esse: ignis enim intellectum huius spiritus refert, terra illius naturã, intelligentiam aer, aqua deniq; animam: sunt autem intellectui tria propria: est enim indiuiduus, vniformis, & æternus: natura diuidua, multiformis, & temporalis: anima vero inter hęc media per intelligẽtiam quidem magis intellectus ipsius particeps euadit, Per animalem vero potentiam cum natura potius quã cum intellectu consentit quamobrem, partim indiuidua dicitur, partim quoque diuidua: item vniformis similiter, & multiformis, rursus æterna, & partim & temporalia: quia igitur ignis inter elementa indiuiduus est magis, vniformis, & æter-

Nota.

A nus magis, ideo in intellectum refert: quia vero terra diuidua, difformis, & temporalis plus alijs reperitur, ideo naturam refert: quia vero anima media est, ideo quantum ad intelligentiam aeri attribuitur, quantum ad animationem aquę: quatuor itaque elementa illorum quatuor imagines referunt. Præterea, quatuor vitæ stellarum horum imagines etiam declarant: saturnia, iouialis, venerea, dionysiaca. Saturnia quidem intellectum refert, Iouialis autem intelligentiam, ad actionem iam mobilem declinantem, Venerea etiam animalem refert virtutem, iam materiam amantem, Dionysiaca naturam, & materiam refert. Præterea, sensus quatuor in vniuerso connumerantur. Primus quidem imaginarius, intellectum repræsentat: hic enim vnus existit formas rerum particulares attingens, vt ille vniuersales: attingens, inquam intrinsecus, ideo nullis eget instrumentis, quemadmodum & intus, neque extra procedit vsque, neque patitur, ideo intellectum refert. Secundus vero, sensus communis est in animalibus, & hic intelligentiam refert: est enim communis, & extra procedens. Tertius, exterior sensus in animalibus particularibus, vltra vim rationalem iam per instrumenta singula distributus: hic quidem vim animalem refert, eo quia extra se porrigit, atq; a passione exoriens mutatur. Quartus deniq; sensus, a pythagoricis plantis cōceditur: & id quidem stupidum, nullum iam habens iudicium qualitatis, sed in sola positum passione voluptatis cuiusdam, atq; doloris, Et hic quidem sensus

B naturam illius tenet spiritus. Declaratum itaque habetur, illorum quatuor fere totum mundum hunc formam. Istorum etiam habetur ordo in hunc modum: quoniam mundi quidem materia, neque aliter suscipit animam, quam per naturam, neque aliter intelligentiam, quam per animam, neque aliter intellectū, quā per intelligentiam: sic quoque per terram accipit aquam, per hanc aerem, per hunc ignem. Quarto debes scire, quod duplex est ad Deum ordo rerum: vnus quidem, quo ab eo procedunt, alter, quo procedentes conuertuntur ad ipsum. Cum igitur hæc ex Platonis sententia colligantur, in hunc modum verba Platonis interpretemur. Dicit enim animam in eius medio collocauit, quæ per totum tendit, atque ea corpus ipsum extrinsecus circūtexit: hoc quidem igitur illos duos ordines signat. Cum enim dicit animam in medio eius collocauit, quæ per totum tendit, &c. ordinem procedendi rerum ex Deo signat. Cum vero inquit, atq; ea corpus ipsum extrinsecus circuntexit, ordinem rerum procedentiū in Deum declarat: quando enim mundus in Deum redit, extra molem, & sui naturam extenditur, cum conuertatur in id, quod supra modum reperitur. His ēe verbis comparationem animæ ad totum corpus, & omnes partes perscribit: ad corpus quidem, cum dicit eam medio collocasse: ad partes etiam omnes, cū ait, quæ per totum tendit, hæc enim anima totum tenet, & singulas partes replet: se

Duplex ordo rerum ad Deum.

C cundum enim illa quatuor, omnes fere mundi partes tenet: quia per intellectum ignem, saturnum, & imaginarium sensum. per intelligentiam iouialem, aerem, et communem sensum. per animam venereum, aquam exteriorem sensus partem. per naturam dionysiacam, terram, naturalem sensum continet, ista itaque anima totum est, & omne: totum quidem, prout in medio sita est, omne, prout singulas tenet partes singulis eis gradibus. Hęc sunt, quę formaliter ex Proculo, & Porphyrio excipiuntur in huius loci commentatione: quid igitur sit mundi anima, & quomodo ad ipsum, & singulas partes se habeat secundum Platonis sententiam, dictum sit hactenus. Superest modo dicere quomodo has formas rerum, & maxime animas procreat, & quomodo illas format, dicendum ita quę, quod cum Deus omnia possit, cum anima hęc in sui reditu in illum, illustretur, appetitu accenso illi inhęreat, inhęrendo formetur, omnia in mente sibi inhęrēt, naturas rerum creandarum effingit, in eaq; spirituali natura quodam modo, vt ita loquar depinguntur omnia, quæ in corporibus istis sentimus: huiusmodi igitur rerum, specierum Dei fomento quodammodo, in illius animæ mente conceptas, depictasque non dubitamus ideas esse secundum Platonis sententiam. Cum igitur anima hęc omnium species teneat, merito omnium formatrix, & artifex rerum dici debet. hęc vtique anima omnium rerum formas conducit in materia, prout earum simulachra pręconcipit. Modus autem formationis hic est: cum

materia digna sit recipere formam, & meritũ expectat ab hac ipsa propria idea præconcepta, formam dat secũdum meritum materię. hanc aũt opinionẽ Them. in.3. de Anima.cõ.27. quodammodo prędicat: inquit enim, solus intellectus agẽs proprie, & maxime censendus est forma, immo vero forma formarum. inferiora enim cętera, modo subiectorum loco, modo formarum habentur. Hanc, prętereà idem Themistius in de anima primo. com.23. declarauit exemplo, quod vi. deas. quomodo quidem igitur hęc anima procreat entium formas, & quæ sint ideæ, & vbi sint, sit dictum modo. hæc itaq; Platonis opinio pro nunc credatur, licet complura sint necessaria ad illius expositionem: vt, de auctore eius, an Deus eam creauit, & an ipsa creata vim habeat in animas rationales: & quædam alia, quę non sunt huius loci, sed in libro de intellectu sermonem prolixum inquire. Superest modo, arabum sententiam & adducere, & declarare ammodo. debes ergo scire, ꝙ sphęra actiuorum, & passiuorum gubernatione indiget, forte non minori, quam singulus orbis. &, quia omnis orbis indiget motore, ideo dicunt totam hanc sphęram motore indigere. Est autem motor duobus modis: quidam partibilis per totam quantitatem mobilis, quidam in indiuisibili consistens. motor enim, qui tempore finito mouet, ab eis ponitur partibilis, & diuisibilis. qui vero tempore mouet ęterno, & impartibilis, & indiuisibilis existit, hic igitur motor, cum habeat sphæram, & gubernet, & tempore moueat ęterno, hac de re ęternus, impartibilis existit simpliciter. Dicitur quidem hic motor forma sphęrę, dator formarum, intelligentia separata, intellectus, & anima, prout diuersis habitudinibus sphęram hanc respicit. respicit enim primo hanc sphęram, prout istam conseruat in esse, & in operatione sua, & quia forma principium est essendi & operandi absolute, ideo respectu huiusmodi forma dicitur totius sphęræ. Dicitur secundo, dator formarum latine, arabice vero colcodea, ab operatione particularium terrẽ. est enim agens omnes formas in materijs ab extrinseco, ponens eas ibi ex nihilo secundum arabum principia. ergo hoc respectu, dator formarum, vel agens formas dici meretetur. Dicitur tertio, intelligentia: quoniam omne agens per cognitionem prouidentia aliqua effectus agit. &, quia nulla est prouidentia maior hac istius, ideo merito dicitur intelligentia ab excellentia operationis intellectinę: quemadmodum dicimus margaritam esse albedinẽ, pro quanto albissima reperitur. Dicitur quarto, intellectus: quoniam, quemadmodum intellectus non organo, sed occulte operatur intelligendo, & discurrendo, sic & hęc forma sine instrumentis operatur, & sine omni manifestatione, & ideo intellectus dici põt. Dicitur et aĩa: qm̃ animatum ab inanimato differt in viuendo, in lib. de Anima primo, & secundo. viuere aũt multipliciter dicto, quod mouetur a se, & crescit a se, viuere dicimus: quia igitur oĩa, quę mouentur hic, ratione illius mouentur, et crescunt, ideo aĩa dici non dubitatur. potest ergo colligi ex his, quid quidem sit anima, vel forma ista, & quot habitudinibus sphęrã hãc respicit, & hæc sunt, quę ex.9. Meta. Auic. extrahuntur. & dobia huic contingentia tengi in lib. de intellectu in propositione .d. ab ęterno immobili non prouenit nouum. hæc itaq; arabum existit opinio: quę forte parum, aut nihil ab opinione Platonis differre videtur, nisi, ꝙ Platonis opinio altiora tangit. attamen siquis voluerit ampliare, hanc in illam reduces, & facile. Superest modo Peripatheticorum sententiam in breui explicare. latius enim in.7. Meta. com.31. & in.12. Meta. com. 18. Auer. expoluit. & per totum librum de generatione animalium, &c. Debes ergo scire, vt Auer. dicit comm.36.11.&.12. eiusdem, omnes contineri actu in primo motore, & potentia in prima materia. & non intelligo actu formali, sicut ignis continet calorem actu formali, prout & ipse actu calidus existit, sed intelligo actu productiuo, eo quod nihil existit productum, quin a virtute primi in materia ponatur. & hic actus perfectissimus est. Ita, nec intelligo potentiam, scilicet ita ꝙ nihil existat in materia ante formę extractionem. esset enim formę creatio non generatio, quando res fieret. oportet ergo, vt aliquo modo formę existant in materia, & impossibile est vt existant secundũ partem, & secundum partem non: qm̃, tunc generatio tantum formę intensio esset, & corruptio formę remissio, nec existunt formę secundum essentiam in ma-

Pō arabū.

Positio Peripatheticorum.

A terra:quam, tunc in generatione res non acquireret nomen, nec diffinitionem, nec in corruptione deperderet id: ergo oportet, vt quodammodo existant ibi, & quo dāmodo fiant. Ideo debes scire, φ vniuersale est potentia particulare, actu vero nullum. aduenientibus enim differentijs proprijs, vniuersale efficitur, & particulare. ergo vniuersale mediū est inter nihil, & esse actu. Existimādum est igitur in materia esse aliquam formā vniuersalem, quę oēs possibiles esse contineat, q̃ sit velut inchoatio quędam vniuersalis, & velut forma materię propria, & ab ea existens inseparabilis: hęc, si detur licentia dicendi, forma corporis existit de genere substantię. hęc enim forma vniuersalis existit, potentia ergo continet, & oēs possibiles fieri potentia. & secundum φ formę fiunt proprie, hęc forma speciē propriā accipit. generatio itaq; nihil aliud est nisi formę specificę ab huiusmodi generabili extractio. intelligo ergo oēs formas contineri in materia in potentia, id est in forma corporali, quę potentia formalis est omniū, vt Albertus dicit. quomodo ergo formę sint in primo motore, quomodoq; in potentia in prima materia, sit dictum. Dicendum vlterius, φ omnes res naturales potentias, & virtutes habent. hoc enim sensu, & ratione manifestatur in hunc modum. videmus enim calorem virtutem esse ignis, & frigus virtutem esse aquę. & quia omne ignobile continetur in re nobili, & imperfectum in re perfecta, vt sensu fit comprehensibile est, oportet virtutem caloris ab ignis essentia emanare &

B fluere, & vniuersaliter posterioris virtus semper in altioris potentia continetur: ergo oportet dicere omnes res virtutes habere actiuas. His visis Aristo. opinio est, vnum esse agens, φ prima forma, primus finis, primum efficiens omnium rerum existit, & hic primus existit motor. est enim prima forma, prout omnes res in esse conseruat. primus finis, prout in ipsum redeunt entia, & gratia huius existunt. & primum efficiens, quoniam vel omnia fecit, vel in virtute eius agentia agunt. sunt enim agentia particularia velut instrumenta illius, sicut Arist. de generatione secundo. & Auer. 8. Phy. com. 46. & 47. videtur dicere. Quid igitur sit prima forma apud Aristo. & quomodo ab ea res fiant. & quomodo arabum, & Platonis opinio cum Arist. conueniat, et differat, sit dictum hactenus. Rationes, & fundamenta harum opinionum, vsque in alium transferantur locum.

ALGAZEL.

Ait Alga. respondens pro Philosophis. Si autem dixerit corpus exterius, aut Sol, aut id, quod consyderatur ex corporibus, est

C mensuratum mensura quadam, cui potest addi, aut ab ea diminui, & opus est vt sit in hac mensura approprians, igitur nō erit primum. Dicimus quare negatis dicenti φ hoc corpus erit in mensura quadam, q̃ necesse est vt sit finis ordinis vniuersi. &, si esset minor ea, aut maior, non esset possibilis, sicut vos dicitis φ causatum primum determinat vt sit corpus exterius eo, mensuratum mēsura quadam: & aliæ mensuræ in cōparatione ad substantiam causati primi sunt equales. Attamen demonstrant aliquę mensurę tales, ex eo φ ordo est alligatus eis. igit necesse est vt sit mensura, q̃ euenit ei, & non aliter. & sic, cum consyderat non causatum. Sed, si isti constituunt in causato primo, quod est cā corporis exterioris apud eos, φ sit principium appropriationis, sicut voluntas exempli gratia, non cessat interrogatio. Nā dicitur quare voluit hanc mensurā, & non aliam? vt fecerunt Loquentes, cum referant res ad voluntatem antiquam. & nos induximus hoc contra eos in consyderando partem motus cœli, & consyderando

duo puncta poli. &, cum declarabitur quòd opus est eis concedere co- D
gnitionem rei a simili, & peruenire ad causam, concedunt etiam illud
absque causa, sicut amittunt cum causa, cum non sit differentia, siue
conuertatur interrogatio inter in ipsammet rem, & dicitur quare ap-
propriatum fuit in hac mensura? siue conuertatur in causam, & dici-
tur quare appropriatum fuit in hac mensura, potiusquã alia? * Et pos
sibile fuerit expellere interrogationem a causa, quòd illa mensura nõ
est similis huic, quoniam ordo connectitur ei, & non alteri, tunc pos-
sibile est expellere interrogationem ab ipsamet re, & non indiget cau-
sa. Et ab hoc non potest euadi. quoniam hæc mensura demonstrata,
quæ est ei, si esset sicut mensura, quæ non erit, tunc conueniret inter-
rogatio, quomodo cognoscitur res a simili in appropriatione secun-
dum radices eorum. ipsi autem negant voluntatem discernentem. Si
vero non fuerit similis ei, tunc non constituitur possibilitas, sed dici-
tur hoc sic esse est quid antiquum; quoniam fuit causa antiqua secun-
dum existimationem eorum. & sequitur quæstio ex hoc sermone in E
eo, quo nos dubitauimus contra eos de conuersione interrogationis
ad voluntatem antiquam, & conuertimus hoc contra eos in duobus
punctis poli, & parte motus orbis. & declaratur ex hoc quòd, qui non
verificat innouationem corporum, non poterit constituere rationem
de eo, ꝙ primum non sit corpus omnino.

Huc vsq; cõueniunt antiquus et iste sex.

Adducit Alga. hic argumentum pro Peripateticis, postmodum ibi, (Nos ve-
ro.) Respondet ad illud, & ratio sic componitur. nullum corpus habens nume-
rum, & mensuram suę magnitudinis ab aliquo appropriante illam sibi, est pri-
mum ens, seu primum principium: sed corpus cœleste habet mensuram suę ma-
gnitudinis, & terminum eius ab aliquo appropriante: ergo corpus cœleste non
potest esse primum principium, nec primum ens: minor probatur, & componitur
sic probatio. omne corpus, quod potest esse maius, & minus mẽsuram suę magni
tudinis, & terminum ab aliquo extrinseco appropriante habet. sed cœlum po-
test esse maius, vel minus ꝙ̃ modo sit: ergo mensuram suę magnitudinis ab ap-
propriante habet extrinseco, huius primo tangit minorem prosyllogismi, & in-
quit, At Alg. respondens pro philosophis: &, si aliquis diceret, ꝙ licet supremũ F
cœlum, vel sol, vel aliud corpus cœleste terminatum sit in sua mensura magni-
tudinis, non est impossibile quin possit esse maius, vel minus. hęc fuit minor.
deinde accepit conclusionem prosyllogismi, quæ est minor syllogismi principa
lis, & inquit: ergo oportet ꝙ illam mensuram terminatam, quam modo habet, ab
aliquo appropriante habeat. & hęc fuit minor principalis syllogismi, & tunc
dat conclusionem principalis syllogismi, & inquit, ergo nullum corpus cœleste
est primum ens. hęc igitur est argumentatio Peripateticorum, vi. d. Alg. (Nos
vero.) Cum adduxit fortissimum arg. vult modo soluere illud. Et ad formam di-
cendum, ꝙ minor syllogismi principalis falsa est. qui enim dicit corpus cœleste
habere esse primum entium, & esse primum principium, diceret ꝙ non habet
approprians sibi magnitudinem, & terminum. Ad prosyllogismum dicendum
formaliter, ꝙ iterum minor falsa est, non potest corpus cœleste maius esse, vel
minus. huius solu. tantum tangit secundam partem. s. solu. ad prosyllogismum,
& per illam vult habere solu. ad syllogismum: inquit ergo, nos vero responde-
mus eis, qua ratione negatis quod illud corpus in vltimo fine magnitudinis, quę
reperiri potest. i. qua ratione negatis maximum corpus, quod est ita maius, ꝙ est
in vltimo magnitudinis, quia habet magnitudinem, qua maior reperiri non po-
test in natura, sit ita, ꝙ impossibile sit ꝙ sit maius illo? est ergo sensus solu. cum

Peripatetici

A Peripathetici negatis esse impossibile corpore maximo dari maius, hoc enim dicitis, quoniam, ex quo maximum est, impossibile est eo dari maius. & per hoc vult habere quod minor. d. corpore Cœlesti posse dari maius, esse propositionem falsam, cum corpus Cœleste sit maximum, quod reperiri potest in rerum natura. (Et illud) Dat causam suæ solu. s. cur non potest maius illo reperiri. & illa ratio potest sic componi: corpus, quod continet omnia entia præsentia, & possibilia est maximū, quod potest reperiri. sed primum causatum scilicet primum Cœlum, quod est octauus orbis, continet omnia entia præsentiā: ergo eo non potest dari maius, huius tangit minorem, & inquit, & illud continet omnia entia. i. præsentia, & infert conclusionem. d, ergo dicitur primum causatum esse supremum Cœlorum mensuratum ab illa mensura sua propria. i. ergo octauus orbis ita mensuratur a sua mensura propria, ꝙ non potest esse maius, vel minus. (Et aliæ mensuræ.) Hoc in loco persoluit quandam obiectionem. dixit. n. Alga. ideo non posse dari corpus maius corpore Cœlesti, quia illud est maximum. & quia est maximum, ideo non potest suscipere maius, nec minus. modo ex hac causa posset fieri obiectio hoc modo. omne corpus non maximum potest esse minus, vel maius: sed quilibet orbis, excepto octauo, est non maximus, ergo quilibet orbis, excepto octauo, potest suscipere maius, & minus. Respondet Auer. & forma solu. consistit in hoc, quod licet corpus maximum non possit suscipere maius, nec minus, non propter hoc sequitur, quod omne corpus non
B maximum possit suscipere maius, aut minus: quia orbes inferiores, & si sint non maximi, habent tamen mensuras proprias, & inseparabiles. ideo illa maior habet intelligi de non maximis carentibus mensuris proprijs, cuiusmodi sunt elementa, & alia generabilia. inquit ergo, & aliæ mensuræ. s. orbium inferiorum respectu substantiæ sui primi causati. i. respectu octaui orbis sunt inæquales. i. minores, vel æquales, vt habet alia translatio. i. eodem modo inseparabiles ab eis. &, si stat inæquales, debet dicere post: sed approprians, i. illas habent tanquam proprias in quadam mensura, quæ ordine entium dependet a Deo, & tūc concludit. d. & ideo dicitur impossibile esse ꝙ aliam habeant mensuram. Debes scire, quod orbes sunt inæquales magnitudinibus proprijs propter intelligētias, vt dicit Auer. 12. Meta. commen. 44. quia enim intelligentia lunæ fuit minoris virtutis, ideo magnitudo lunæ debet esse minor. & quia virtus primi motoris est maxima, ideo magnitudo primi orbis est maxima: propter igitur ordinē entium, id est intelligentiarum mouentium, gratia entium, orbes sunt inæquales in magnitudinibus. &, quia ille ordo est essentialis, ideo mensuræ sunt propriç, & essentiales illis. (Amplius) adhuc adducit secundam obiectionem, & inquit. amplius, si dicerent quod primum causatum est causa primi orbis, i. si diceret primam intelligentiam esse causam primi orbis, & habet primum approprians, vi-
C puta voluntatem, quæ sup. est continens ad vtranque partem. ergo orbis octauus potest esse maius, vel minus quid, quam modo sit. potest ergo in hunc modum ex his verbis ratio componi. omne corpus causatum ab agente libero, voluntatem habente, potest esse maius, vel minus: sed corpus octauum est corpus causatum ab agente libero, voluntatem habente. ergo in prima figura octauus orbis potest esse maior, vel minor, Debes scire, ꝙ Alg. vsus est ly, primum causatum, vno modo pro orbe toto animato, vt in illo loco. (ergo dicitur quod primum causatum &c.) Nunc vero vtitur pro intelligentia illius primi causati. i. illius primi orbis. & forte litera superior errata fuit vitio scriptoris, & debet sta re: ergo dicitur primum causatum inferre supremum Cœlorum mensuratum ab illa mensura sua propria, & tunc conclusio illa intelligitur sic: ergo prima intelligentia debet inferre, id est, causare primum orbem in illa mensura, in qua modo est inseparabiliter, & proprie. & sic sermones concordantur inuicem. (Adhuc.) Obijcit iterum contra hanc solu. & inquit, posito sup. ꝙ ita sit, adhuc est petendum, quare voluit sibi dare hanc mensuram, & non aliam? & potest argui hoc modo, ab indifferenti non prouenit actio: sed voluntas primi causati, per vos, est indifferens simpliciter. ergo ab ea non prouenit actio. (Et est.) secundo arguit contra eos, inducendo eos ad contradictionem, & inquit. & est ma-

Propter intelligentias orbes sunt inæquales.

nifestum, quod ipsi negant voluntatem distinguentem, id est, potentiȩ distincta, D & opposita causare, & per consequens nunc contradicunt sibi. & tunc recolligit solu. d. patet ergo quod isti, i. peripathetici nequeunt, id est, non possunt asserere corpus orbium, id est, octauum orbem habere approprians extra se, id est, agens dans sibi mensuram, quam habet,

AVEROES.

AIt Auer. Quàm multum est extraneus sermo huius viri in hoc loco. nam ipse ostendit dubitationem cõtra Philosophos, ꝙ ipsi non possunt constituere efficiens præter corpus cœleste, cum indigeant responsione fundamento rei, quã non credunt, sed eam credunt Loquentes. & est sermo eorum ꝙ esse cœlum in mensura terminata præter alias mensuras, quibus posset esse cœlum, est ex causa appropriante, & approprians est antiquum. Attamen iste vir errauit in hoc, aut fecit errare. nam appropriatio, quam affirmauerũt Philosophi, est alia ab appropriatione, quam voluit secta Asfaria. nã appropriatio, quam voluit secta Asfaria, est cognitio rei, aut a simili, aut à contrario absque eo ꝙ hoc determinet scientiam in substantia rei, indigentem quidem appropriatione vnius duorum oppositorũ. Philosophi vero intellexerunt in hoc loco per approprians id, quod determinat scientia de re facta, & est causa finalis. nam apud Philosophos non est quantitas in ente ex entibus, nec qualitas, quin sit finis in scientia. quæ non euadit ab vno duorum. aut enim hoc erit necessarium in natura operationis huius entis, aut erit ei ad melius. nam, si esset apud eos in creatis quantitas, aut qualitas, quam non determinat scientia, tunc attribuerẽt operationem Dei glo. primi in hoc ei, quod impossibile est attribui artifici creato, nisi modo vituperii eius. nam non est macula fortior, quã dicere cõsyderauit in re aliqua facta quãtitatem, aut qualitatem: & non elegit efficiens hoc factum, hanc quantitatem, & hanc qualitatem, præter alias quantitates, & alias qualitates possibiles ei: & dicere ꝙ ipse voluit hoc non ex scientia, & alia de re facta. & omnia sunt æqualia in fine huius facti, quem fecit efficiens propter eum, s. propter operationem eius, quæ est finis. nam omne factum fit propter aliquid. & hoc non reperitur ordinatum ad hoc factũ, nisi hoc factum esset mensuratum in quantitate terminata: licet fuerit ei latitudo in quibusdam factis, & qualitas terminata, & natura terminata. & si esset quodcunque factum fuerit, terminans quancunque operationem non esset hic scientia omnino de facto ex factis, & non esset hic causa omnino: & erũt quantitates operatorum, & qualitates eorum redeuntes ad appetitum efficientis: & erit quilibet homo efficiens, aut dicimus quod scientia sit in operatione creati, non in operatione creatoris. Deus glo. saluet nos ab hoc errore in primo efficiente. sed credimus quòd omne id, quod est in mundo, est ex scientia, licet deficiant vires nostri ingenii in multis eorum. nam scientia artifica-

In superioribus antiquus conuenit in sequentibus nihil. & plura satis hic.

B

F

A lis intelligitur ab intellectu ex parte scientiæ naturalis.&, si mundus est quid factum in vltimitate sapientiæ, necesse est vt sit hic vnum sapiens, cuius esse indigent cœlum,& terra, & quicquid est in eis. nam nemo potest ponere factum a scientia mirabili causam sui ipsius. Homines autem, quia voluerunt exaltare Deum glo. abstulerunt scientiam ab eo,& negauerunt de eo excellentissimum attributorum eius.

Cum induxit Algaz. sententiam, vult hoc in loco eam examinare. & primo proponit quoddam, & inquit, dicimus nos ꝙ verba huius hominis in hoc loco valde sunt admirāda.i.admiratione digna.(Ipse enim.) Narrat dictū Alg. deinde ibi.(Vnde Alga.) Ponit eius errorem, inquit ergo, ipse.n.obijcit philosophis quodā argumento.d. ꝙ ipsi nequeunt.i.non possunt asserere efficientē, præter corpus cœleste.i.quia habent dicere corpus cœleste esse primū agens.cuius rationē inquit, quia indigerēt respōsione cuiusdā radicis.i.cuiusdam argumēti fundati in quodā principio, quā radicem ipsi negāt; & explicat illā.d. videlicet ꝙ Cœli appropriantur in proprijs mēsuris ratione causæ appropriātis, licet alias mēsuras habere possunt, & dicta causa approprians oportet ꝙ sit antiqua. Debes scire, ꝙ argumentū Alga. fundatur in hoc. Philosophi cōcedūt qđ corpora cœ-
B lestia. habent secundas mēsuras ab extrinseco, sic ꝙ alias ab eodē habere possunt: dicebat modo Alg. hęc causa approprias, oportet vt sit antiqua.i.æterna, et agat per voluntatē, quare ergo plus egit hāc magnitudinē, quā illā: hæc igitur vis fuit argumenti Alg. contra philosophos.(Vnde Alga.) hoc in loco apponit Alga. errorē. Debes scire, ꝙ approprias apud Auer. idē est quod agens volēs. hoc aūt duobus modis inuenitur. vno modo, qñ pōt per voluntatem eius agere effectum indifferentem a parte vtriusq;, sui.s.& effectus. qñ ex parte sui agere pōt vtrūq;, & qñ a parte effectus pōt esse receptio indifferens ad vtrunq;, sicut V.g. pōt diues dare tibi pecunias,& non potest. & tu recipere & non; aliud est agens per voluntatem & intellectum, prout agit id, quod est natū effectus recipere, & non aliter. Et dr̄ hoc agens voluntate, pro quāto agit effectū. & intelligit, & vult ipsum, & ab illo nō expectat aliquid remunerationis, & hoc respectu dicitur agēs volēs. primo modo leges ponūt Deū esse rerū auctorē, secundo modo philosophi, vt visum est in loco hoc. inquit modo Auer. vnde Alg. errauit in hoc loco in intentione nominis approprians id est, propter ęquiuocationē huius nominis appropriāt.i. agēs volens: qa appropriatio, de qua locuti sunt philosophi, dissimilis est appropriationi loquētiū.i. quia aliter capiūt agēs approprias theologi, aliter philosophi. & hoc declarat.d. loquentes nāq; intendūt per
C hoc, qđ distinguitur res a suo simili, vel a suo cōtrario.i. intelligūt approprias ꝑ agēte cōcipiente duo opposita similia possibilia indifferēter fieri, nō qđ sapiētia inclinet vnum ipsorū similiū, vel contrariorū magis, quā alterū.i. intelligo indifferentiā rerū, prout ęqualiter possibilia sunt fieri, ad quorū neutrū plus inclinatur intellectus agentis, magis quā ad alterū. est ergo approprians vno modo agens potēs agere opposita similia possibilia fieri æqualiter, ad quorū neutrum plus inclinatur, quā ad alterū.(Sed philosophi.) Ponit secūdū modū, & inquit, sed philosophi in hoc loco intendūt per dictā appropriationē, ꝙ sapiētia inferat in effectu id, qđ habet de sua natura, & addit. & hęc.i. sapiētia talis, nō modo est agēs, verū causa finalis: cuius rationē dicit: apud, n. philosophos nulla est quātitas.i. magnitudo, neque qualitas.i. forma in aliquo entium, quæ non sit propter suā supremā.i. gratia primæ sapientiæ, tāquam gratia finis, & ꝓpter illā tanquā propter agēt: ergo illa sapiētia est finalis, & agēs causa.(Quare non.) Quia dixit sapientiā primā dare id, quod naturæ rei cōperit quoddā cōducit, & inquit, quare, non euadet quin sit vnum duorum, id est quin recipiens non recipiat propter vnum duorum, videlicet aut quia hoc est necessarium simpliciter de natura actus, id est effectus, vel oppositionis illius entis, aut quia est secundum bene esse.i. secundum melius. verificatur ergo secundus modus sic, approprians sit agens intelligens,& volens id, quod naturæ rei conuenit, aut secundū neces-

Quid sit approprians.

ſitatem ſimpliciter, aut ſecundum melius nullam expectant retributionem ab D
effectu, conueniunt ergo, & differunt. conueniunt quidem primo, quoniam tam
agens primo modo, quam ſecundo modo ſunt volentia, & intelligentia. diffe-
runt primo, quia agens primo modo eſt indifferens ex parte vtriuſque, ſed ſecū-
do modo eſt determinatum ad vnum. ſ. ad id, ad quod natura expetit, aut neceſ-
ſario, aut propter melius: & harum conditiones tetigit Auer. aliquas in litera,
vt patet. (Si enim.) Declarat quod dixit. dixit enim quod omnis qualitas &
omnis quātitas producta eſt a ſapientia illa. hoc oſtendit dicens: ſi.n. in creatis
eſſet aliqua quantitas, vel qualitas non producta ab illa ſapientia, ſequitur attri-
buere primo creatori id vile, quod non deberet attribui alicui viliſsimo artifi-
ci materiali, quoniam agenti materiali competit agere ſine ſapientia, & hoc
competeret Deo. ergo id, quod competit viliſsimo, competit Deo. (Nam.) ad-
ducit exemplum quaſi conueniens. & inquit, nam nullum eſt dubium ꝙ quili-
bet effectus ab aliquo artifice factus diligatur, & cum prouiſione ab eodem ma-
giſtro fiat. ſi igitur hoc competit rebus hic, quanto magis rebus ibi. (Et ideo.)
Hic conducit correlarium, & inquit, & ideo ſeparata, ſeu remota ſapientia pri-
mi ab operibus naturæ etiam remouetur cauſa ab omnibus effectibus naturæ,
quod eſt contra omnium philoſophorum radices. i. principia, & concluſiones,
& tunc cōcludit propoſitum quoddam. d. patet ergo ꝙ oportet, ꝙ mundus ha-
beat vnum efficiens ſagaciſsimum, & ſapientiſsimū, a quo entia cuncta ſeriatim B
miniſtrentur. Et cū hęc ſint ita, pōt ad formā argumēti dici. ſ. ꝙ corpus Cœleſte
nō eſt primū agēs, quia depēdet ab aliquo agēte appropriāte ſibi quantitatē, &
qualitatē ab ęterno. & qñ, arguitur contra. qm̄, tūc illud agens poſſet agere vtrū-
que, &c. nego cōſequētiam: qm̄ illud approprians nō eſt vniuoce dictū cū agēte,
de quo loquuntur theologi: agit enim per voluntatem, et intellectum ſecun-
dum neceſsitatem rei paſsiuæ, vt dictum eſt, & ideo corpus Cœleſte
non poteſt recipere quantitatem maiorem, nec minorem: quo-
niam non habuit illam tantum propter agentis deſiderium,
ſed ex determinatione ſuæ naturæ, vt dictum eſt pri-
mus ergo motor in corporeus eſt, vtrum vero Cœ-
leſte corpus poſsit eſſe ſub maiori, vel minori
magnitudine, & vtrum ſapientia primi
ſit ad omnes res, & quomodo ſit, &
quid volūtas primi, et quomo-
do concurrit, dicta ſunt in
alijs diſputationibus
ideo nō expedit
hoc in loco
tere.

*

DISPVTATIO DECIMA.

IN DECLARANDO DIMINVTIONEM DECLARATIONIS EORVM QVOD MVNDO SIT EFFICIENS, ET quod sermo hæretici sequitur eis.

Obserua candide lector quod Antiquior tex. nec minimum habet de hac Deum a disputatione verbum sed eam quæ in translatione ista Calos. est in undecima in vetustiori pro decima ponunt.

ALGAZEL.

B
IT Alga. Et dicimus ꝙ qui confitetur omne corpus esse innouatum, quoniam nō euadit ab innouationibus, bene intelligit opinionem eorum, cum dicunt ꝙ indiget agente, & causa. Vos vero quæro quid prohibet vobis ab opinione Hæreticorū, & est ꝙ mundus est antiquus, & sic non est ei causa, nec efficiens? causa autem est innouationibus, & non innouatur in mundo corpus, & non corrūpitur corpus, sed innouātur formæ, & accidētia. nam corpora sunt cœli, & sunt antiqui, & elementa quatuor, quæ sunt sub orbe Lunæ, corpora eorum, & materiæ eorum sunt antiqua, sed permutantur in eis formæ ex mistionibus, & mutationibus, & innouantur animæ humanæ, & animales, & vegetatiuæ his innouationibus, quarum causæ deueniunt ad motum circularem. & motus circularis est antiquus, & facit eum anima antiqua. orbis ergo non est causa mundo, nec efficiens
C in corporibus eius. sed ipse, prout est, non defecit esse antiquus absq; causa, scilicet corpora. quæro quid est, quod dicunt, ꝙ hæc corpora esse eorom est ex causa, & tamen sunt antiqua?

AVEROES.

AIt Auer. Philosophi dicūt ꝙ qui dicit omne corpus esse innouatum, & intelligit per innouationem creationem ex nō ente, scilicet ex priuatione, ponit aliquid de innouatione, quod non tenent omnino. & hoc indiget de necessitate demonstratione. In eo autē, ꝙ adduxit dubitationes contra eos in hoc capitulo, adeo ꝙ induxit eos ad sermonem Hæreticorum, iam speculati sumus de hoc superius, & non est reiterandum. Et summa huius rei est ꝙ corpus apud eos, siue fuerit innouatum, seu antiquum, non est sufficiens in esse ex

seipso: & est apud eos in corpore antiquo de necessitate, eo modo, quo est in corpore innouato, nisi ꝙ similitudo non valet circa esse eius in corpore antiquo, vt valet in corpore innouato. & ideo quia Arist. voluit declarare esse terram circularem secundum naturā suā, posuit eā innouatam, vt consyderet intellectus causam huius: & postea transtulit eam ad æternitatem. & hoc quidem Secundo de Cœlo. Et, quoniā adduxit inconuenientia, quæ euenerunt Philosophis, incœpit respondere eis, contradicens responsionibus eorum, & dixit. D

Quō Arist. declarauit terrā esse circularē 2. Cœ.

ALGAZEL.

AIt Alga. Si autem dicitur, omne non habens causam, est necessarium in esse: & iam diximus de attributis necessarii in esse id, quod declaratum fuit ꝙ corpus non erit necessarium in esse, dicimus ꝙ iam declarauimus corruptionem eius, quod posuistis de attributis necessarii in esse. & demonstratio non declarat nisi cessationem emanationis. & iā cessata est apud Hæreticos in principio rei, cum dicatur ꝙ non sit causa cœlo. formæ vero, & accidētia aliqua sunt causa alterius, quousque deueniant ad motum circularem, & ipsemet est causa alicuius alterius, vt est opinio Philosophorum, & cessat emanatio eorum in eo. & qui bene consyderat id, quod diximus, scit diminutionem eius, qui credit antiquitatem corporum, cum ratiocinatus fuerit de causa eorum, vt cogitauit Hæreticus. E

AVEROES.

AIt Auer. Huic iam data est responsio, & notificatus fuit gradus eius in sermonibus veris, & non est hic reiteranda. Hæretici autem adhæserunt sensui. & hoc, qm̄ reducti sunt motus apud eos ad corpus cœleste, & cessata est emanatio, existimauerunt ꝙ iam cessatum est ratione id, quod cessatum est sensu. & nō est sic. Philosophi vero consyderauerunt causas, adeo ꝙ deuenerunt ad corpus cœleste, deinde consyderauerunt causas intellectas, & res finitur apud eos ad ens non sensibile, quod est causa, & principium entis sensibilis. & est sermo Abraæ, faciens cœlum, & terram. Sed secta Assaria negauit causas sensibiles, s. non dicit ꝙ aliqua sit causa alterius, & posuit causam entitatis sensibilis ens non sensibile specie generationis, non apparentis, & non sensibilis in causis, & causatis, ꝙ est speculatio exiens á natura hominis, in eo ꝙ est homo. F

ALGAZEL.

AIt Alga. contradicens Philosophis. Cum dicunt ꝙ probatio, qua probatur corpus non ē necessarium in esse, est quoniam, si esset

A necessarium in esse, non esset ei causa, non extra, nec intus. &, si haberet causam, quia est compositum, est consyderatione sui ipsius possibile. & omne possibile indiget quidem necessario, dicimus ꝙ non intelligitur dictio necessarii in esse, & possibilis in esse. & tota inuolutio eorum est in his duabus dictionibus. Et reuertamur ad id, quod intelligitur de ea, & est ablatio causæ, & affirmatio eius. & quasi dicant an ista corpora habent causam, aut non habent causam. & dicit Hæreticus ꝙ non habent causam, quæro quid est inconueniens, cum intelligit per possibile, & necessarium hoc? & dicimus ꝙ est necessarium, & non est possibile. &, cum dicunt corpus non est necessarium, est imaginatio quædam, non habens quidem nec radicem, nec ramum.

AVEROES.

B Ait Auer. Iam dictum est superius in sermonibus eius ꝙ, cum intelligitur per necessarium in esse id, quod nō habet causam, & intelligitur per possibile in esse, id, quod habet causam, nō erit diuisio entis in has duas res quid notum. quoniam aduersarius poterit contradicere ꝙ non est, sicut ipse dicit, sed omne ens non habet causam. Attamē, cū intelligitur per necessarium in esse ens necessariū, & per possibile possibile verum, finitur res ipsa proculdubio ad ens, non habens causam. & est vt dicatur omne ens aut erit possibile, aut necessarium si possibile, habet causam. &, si illa causa fuerit de natura possibilis procedit res ipsa, & cessat emanatio ad causam necessariam. iterum interrogatur illa causa necessaria, cum fuerit possibile ēt vt necessarii aliquod sit habens causam, & aliquod non habens causam. &, si quidem ponitur causa de natura necessarii habentis causam, sequeretur processus, & deueniet res ad causam necessariam, non ha- Quid per necessarium in esse itelligamus.

C bentem causam. Auicenna autem voluit conuenire in hac diuisione opinioni Philosophorum in entibus. nam corpus cœleste apud Philosophos est necessarium per aliud: sed an necessarium per aliud habeat possibilitatem respectu sui ipsius est in hoc consyderatio. quare hæc via est tortuosa, cum incesserint in ea hoc processu. Attamen via eius est falsa necessario. quoniā ipse non diuidit ens primo ad possibile verum, & necessarium. & est diuisio nota naturaliter de entibus.

ALGAZEL.

Ait Alga. respondens Philosophis dicentibus corpus non esse necessarium in esse ex se, cū sint ei partes, quæ sunt causa eius. Si autem dixerit non est incōueniēs, qm̄ corpus habet partes, & partes sunt priores essentialiter toto, Dicimus, licet sic fuerit, tamē

totum, constitutum ex partibus, in earum aggregatione non est quidem causa partium, nec aggregationis eorũ, sed sunt antiquæ sic absq; causa agenti. & impossibile est eis dubitare cum hoc, nisi cum eo, qđ dixerunt de affirmatione ablationis pluralitatis ab ente Primo. & iam destruximus illud contra eos, & non habent aliam viam. igitur manifestum est ꝙ qui non credit innouationem corporum, nõ peruenit ad credẽdum agens omnino. D

AVEROES.

AIt Auer. Hic sermo sequitur consequentia, cui nemo dubitat apud procedentem per viam necessarii in esse in constituendo ens, quod non est corpus: & hæc via, non procedunt per eam Antiqui. Primus tamen, qui processit per eam ex eis, qui peruenerunt ad nos, est Auicenna. & dicit ꝙ sit excellens viarum Antiquorum. Nam Antiqui processerunt ad constituendum ens, quod non est corpus, quod sit principium omnium, ex rebus posterioribus, & sunt motus, & tempus: & existimauit ipse ꝙ hæc via peruenit ad id, s.ad constitutionem principii eo modo, quo constituerunt Antiqui ex consyderatione in natura entis, in eo ꝙ est ens. Et, si perueniret ad id, tunc esset id, quod dixerunt, verum. sed ipsa non peruenit ad hoc. nam necessariũ in esse ex se, cum ponitur in esse, erit quod magis aufertur ab eo, quod sit compositum ex materia, & forma: demum ꝙ sit ei definitio. cum vero ponitur esse compositum ex partibus Antiquis, quarũ natura est vt copulentur adinuicem, vt est in mundo, & partibus eius, tunc verũ est dicere de mundo, aut partibus eius, ꝙ sit necessarium in esse. & hoc totum, cum concesserimus ꝙ sit hic ens, quod est necessarium in esse. & iam diximus nos ꝙ via, per quam processit in constitutione entis huiusmodi, non est demonstratiua, & nõ deuenit naturaliter ad eam, nisi eo modo, quem diximus. Et plurimũ, quod sequitur ex hoc sermone, scilicet debilitatis huius viæ, est apud ponentem hic corpus simplex, non cõpositum ex materia & forma. & est opinio Peripateticorũ. qm̃, qui ponit compositum ex partibus in actu Antiquũ, impossibile est ei, quin sit vnũ essentialiter. & omne vnum in re cõposita est propter vnum, quod est vnum in se, scilicet simplex, & propter hoc vnum mundus est vnus. Et ideo dicit Alexander quòd impossibile est quin sit hic potentia spiritualis, transiens per omnes partes mundi, sicut reperitur in omnibus partibus animalis potentia copulans partes adinuicem. Differunt tamẽ. quoniã copulatio in mundo est antiqua, ex eo ꝙ copulans est antiquum: copulatio vero inter partes aĩalis est generabilis & corruptibilis in indiuiduo, & non generabilis & non corruptibilis specie, propter copulationẽ antiquã: qm̃ impossibile est ei vt sit non generabile & non corruptibile in indiuiduo, sicut est in mundo. Et euenit Deo glo. hæc diminutio in hac sua E F

De vnione et copulatione partium mundi.

A ſpecie perfectionis,ad quam peruenire aliud non poteſt, vt dicit Ariſtote.in libro de Animalibus. Et iam vidimus noſtra tempeſtate multos, & ex ſociis Auicennæ propter hoc dubium expoſuiſſe Auicennam eſſe huius opinionis: & dixerunt quòd ipſe non tenet quòd ſit hic ſeparatum: & dixerunt hoc apparet ex ſermone eius de neceſſario in eſſe in multis locis: & eſt id, quod poſuit in Philoſophia ſua orientali: & dixerunt quòd ideo appellauit illam orientalem, quoniam eſt ex opinione orientalium, tenentium quòd Deus ſit corpus cœleſte, vt ipſe opinatur. & ipſi quidem cum hoc debilitant viam Ariſtote. circa conſtitutionem primi principii per viam motus. Nos vero iam locuti ſumus de hac via multis vicibus: & declarauimus modum, quo eſt in ea veritas: & ſoluimus omnes quæſtiones factas contra eam. & locuti ſumus etiam de via Alexandri in hoc, ſcilicet quam eligit in libro ſuo nominato de principiis. nam videtur quòd declinauit a via Ariſto. ad aliam viam: licet fuerit aſſumpta a principiis, quæ declarauit Ariſto.
B & ambæ viæ ſunt veræ. ſed magis naturalis eſt via Ariſto. quare, cum verificabitur via probationis neceſſarii in eſſe, vt recitabimus, erit vera apud me: licet fuerit in ea communitas, indigens diſtinctione: & eſt vt præcedat ei ſcientia ſpecierum poſsibilium in ſubſtantia, & ſcientia ſpecierum neceſſariorum in ſubſtantia. Et hæc via eſt vt dicamus poſsibile in eſſe in ſubſtantia corporea, neceſſe eſt vt præcedat id neceſſarium in eſſe in ſubſtantia corporea, neceſſe eſt vt præcedat id neceſſarium in eſſe in ſubſtantia abſoluta: & eſt id, in quo non eſt potentia omnino, nec in ſubſtantia, nec in alia ſpecierum motuum. & quod eſt huiuſmodi non eſt corpus. verbi gratia, corpus cœleſte, apparet de eo quòd eſt neceſſarium in eſſe in ſubſtantia corporea. ſin autem ſequeretur vt ſit corpus antiquius eo: & tamen apparet de eo quòd eſt poſsibile in eſſe, quo ad motum localem: ergo neceſſe eſt vt motor eius ſit neceſſarius in eſſe in ſubſtantia, & quòd non ſit in eo poten-
C tia omnino, nec ad motum, nec ad aliud. & non attribuitur ei nec motus, nec quies, nec alia ſpecies mutationum. & quod eſt huiuſmodi non eſt corpus omnino, nec potentia in corpore. partes vero mundi æternæ ſunt neceſſariæ in eſſe in ſubſtantia, aut vniuerſaliter, ſicut eſt in quatuor elementis, aut indiuidualiter, ſicut eſt in corpore cęleſti.

De via orientali q̃ tenuit Deũ eẽ corpus cęleſte.

Oẽs partes mundi ſunt antique ſecũdum Peripateticos aut indiuidualiter aut vniuerſaliter.

DISPVTATIO VNDECIMA. D

DE DIMINVTIONE TENENTIS QVOD PRIMVM SCIT ALIVD AB EO, ET SCIT GENERA, ET SPECIES MODO VNIVERSALI.

ALGAZEL.

IT Alga. Perfecti autem quoniam esse est inclusum apud eos in innouato & antiquo, & non erit apud eos antiquum nisi Deus glo. & attributa eius, & quicquid est vlterius est innouatum ex voluntate eius, ideo peruenit ad eos propositio necessaria de scientia eius: quoniam volitum necessario impossibile est quin sit scitum volenti. & ædificauerunt super hoc ꝙ totum est scitum ei, ex eo ꝙ totum est volitum ei, & innouatum ex voluntate eius, & nihil sit quin innouatum ex voluntate eius. & quotienscunque affirmabitur ꝙ vult, sciens quidē id, quod velit, est viuens necessario: & omne viuens scit aliud, quanto magis scit seipsum: ergo totum sit scitum Deo glo. & id scit hac via, cum notum est eis ꝙ vult creare mundum. E

CVm expedita sit disputatio nona, hoc in loco decimam aggreditur, quæ est quodammodo ad scientiam Dei pertinens, & ad eius compositionem: quia, vt dixi, quæstio de scientia, est quęstio de compositione Dei, ex denominatione & subiecto, vt visum est. ergo dicendum est de scientia primi, licet sit in parte dictum, & quasi vniuersalius: hæc autem ad particulariora condescendit. primo ergo Alga. concludit propositionem vnam, in qua erit vis quęstionis. accepit ergo antecedens, quasi compositum, &.d. quia apud concedentes hanc opinionem concluditur, id est, diuiditur ens in duobus, videlicet in antiquo, id est ęterno, & innouato, id est nouo. est ergo prima pars, omne ens est æternum, vel nouum. Et nihil est apud eos antiquum nisi Deus, & suę denominationes, id est sua attributa, & omnia pręter eum innouata sunt propria voluntate. est ergo secunda pars, ꝙ omne ens pręter Deum nouum est, & solus Deus æternus, omnia noua agens sua voluntate. hoc est totum antecedens. tunc dedit conclusionem, quasi consequens. d. concluditur igitur ab istis suppositis vna propositio necessaria in scientia Dei, videlicet ꝙ omnia sciuntur ab eo: cuius rationem.d. quia omnia vult, & sua propria voluntate innouantur. (supposito ergo.) Cum concludit illam propositionem, adhuc procedit. & primo accepit illammet, & post infert alteram, & inquit. supposito ergo quod ipse vult, & ꝙ sciat id, quod vult, ergo ipse Deus est vnus necessario. hęc consequentia tenet quoniam vna est prima voluntas, & vna est prima scientia, tunc accepit maiorem, & quodlibet vnū sup. intelligens & sciens, & volens scit alia pręter seipsum, & apponitur minor accepta, s. ꝙ Deus sit Deus sciens, &c. concludit tunc conclusionem.d. quare apud istos omnia sciuntur ab eodem Deo benedicto habentur ergo duæ propositiones. prima Deus scit omnia. secunda Deus scit omnia extra seipsum. (Et hoc.) Confirmat hoc auctoritate eorum, dicens, & hoc patefactum est eis F

A supposito, quod vellet innouationem mundi, i. hoc maxime patet supposita mundi nouitate secundum theologos. hoc igitur est intentum huius loci.

AVEROES.

AIt Auer. Hic sermo, fecit eum procemium ad hoc vt faciat comparationem inter eum, & sermonem Philosophorum de scientia antiqua. Attamen hic sermo est magis satisfaciens primo aspectu, quàm sermo Philosophorum. nam Loquentes, cum verificatus fuerit sermo eorum, & apparuerit apud quem debet apparere, videtur ꝙ ipsi posuerunt Deum glo. hominem æternum. ipsi enim assimilauerunt mundum operatis, quæ sunt ex voluntate humana, & scientia, & posterius. Et, cum dicitur eis ꝙ necesse est vt sit corpus, dicunt ꝙ est æternus: & omne corpus est innouatum: & necesse est ei ponere hominem absq; materia agentem omnium entium. & fit hic sermo
B sermo similitudinalis rhetoricus: & sermones similitudinales sunt nimium satisfacientes, nisi ꝙ, cum procedimus post eos, apparebit inuolutio eorum. nam nihil est distantius a natura entis generabilis & corruptibilis, quam natura entis æterni. Et, cum hoc sic fuerit, impossibile est vt reperiatur aliqua species, diuisa in æternitatem, & priuationem æternitatis, sicut diuiditur vnum genus in differentias id diuidentes. nam distantia æterni ab innouato est maior, quam distātia specierum abinuicem, communicantium quidem in innouatione. &, cum fuerit distantia æterni a non ęterno maior, quā distantia specierū abinuicem, quo ergo possibile est vt permutetur iudicium ab apparenti ad occultum? & tamen sunt contraria. &, cum intelligunt attributa reperta in apparēti, & occulto, apparet ꝙ sunt ęquiuoca ęquiuocatione tali, quæ impossibile est permutari ab apparēti ad occultum. nam, vita addita intellectui in homine non dicitur, nisi de potentia motiua in loco
C ex voluntate, & apprehensione proueniente ex sensibus: sensus autem auferuntur a Deo, & multo magis motus localis. Loquentes vero ponunt in Deo glo. sensus absque instrumentis, et auferunt ab eo motū absolute: igitur aut non affirmant in Deo vitam repertam in viuo, quæ est conditio in esse scientiæ homini, aut ponunt eam esse ipsammet apprehensionem: vt dicunt Philosophi ꝙ apprehensio, et scientia in primo est ipsamet vita. et etiam, qm̄ voluntas in viuo est appetitus mandans ad motum, et viuo, et homini euenit ad perficiendum id, quod ei deficit in esse suo. Deus vero glo. absit ꝙ sit ei appetitus, ex eo ꝙ deficit ei, et substantiæ eius aliquid, adeo ꝙ sit causa motus, et actionis, aut ex se, aut ex alio. Et quomodo potest imaginari voluntas æterna, quæ sit causa operationis innouatæ, absque eo quòd additus sit appetitus hora operationis? aut quomodo imaginetur voluntas, et appetitus, quorum dispositiones sint ante operationem, et hora operationis? et post operationem eædem, absque eo ꝙ eueniat mutatio? Vlterius,

Nihil est distantius a natura entis generabilis & corruptibilis ꝙ natura entis æterni.

Quomodo sit Deo appetitus.

Appetitus č cã motus, quia appetitus est causa motus: & motus non reperitur nisi in corpo- D
re: igitur appetitus non reperitur nisi in corpore animato. &, cum non sit voluntas in Primo apud Philosophos, nisi quòd operatio eius sit operatio proueniens a scientia, & scientia in eo quòd est scientia, in duobus contrariis possibile est vt proueniat ab ea vnumquodq; eorũ, & prouenit excellentius contrariorum, & nõ vilius ex sciente ea, ideo

Tria attributa de Deo scdm Philosophos. appellatur Sciens, Excellens. & propter hoc dicunt de Deo glo. quòd approprianturei tria attributa, & est quòd sit Sciens, Excellens, & Potens. & dicunt quòd voluntas eius prouenit in entibus secundum scientiam eius, & posse eius non deficit a voluntate eius, sicut deficit in homine. Hoc totum est sermo Philosophorum in hoc capitulo. &, cum positum fuerit, vt posuimus, in his quidem rationibus est sermo satisfaciens, non autem demonstratiuus. Et tibi est consyderare hæc,

Sequẽtia in vetustiori desiderãtur. si fueris ex hominibus felicitatis completæ in locis propriis libri • Posteriorum, si sciuerit artes, quas operatur demonstratio. artes enim demonstratiuæ assimilantur in omnibus artibus factiuis. nam quemad- E
modum impossibile est ei, qui non est illius artis, vt faciat aliquam operationem illius artis, sic etiam impossibile est ei, qui non scit artes demonstrationis, vt faciat aliquam operationem artis demonstratiuæ: & est ipsamet demonstratio. sed hæc ars dignior est in hoc cæteris artibus. differt tamen sermo in hoc ab operatione. nam operatio est

Species sermonũ multę sunt. actio vna, & non proueniet necessario, nisi ex habentibus artem. species vero sermonum multæ sunt. nam aliquæ sunt demonstratiuæ, aliquæ vero non demonstratiuæ. sed sermones non demonstratiui, quia proueniunt absque arte, ideo existimatur in demonstratiuis ꝙ proueniant absque arte. & hic est error magnus. & ideo quæcunque materiæ fuerint materierum artium demonstratiuarum, in quibus impossibile est vt sit in eis sermo absque sermone artificiali, impossibilis est sermo in eis, nisi habenti illam artem, sicut est in arte Geometriæ. Quare totum id, quod posuimus in hoc libro, non est sermo artifi- F
cialis demonstratiuus, sed sunt sermones non artificiales: quorum alter est magis satisfaciens altero. & secundum hoc oportet vt intelligatur id, quod nos hic scripsimus. & ideo nomen debitum, & conueniens huius libri est, Destructio ambarum sectarum simul. Et hoc totum est apud me excedere legem, & speculare de eo, quod non præcipit lex. quoniã vires hominis deficiunt in hoc. impossibile est enim de omni eo, quod tacuit lex ex scientiis, vt speculetur, & declaretur vulgo ex eo, id, ad quod peruenit speculatio, quod fit de essentialibus legis. nam

Quo pacto doceri debeat vulgus res diuinas. fit ex hoc magna inuolutio. & debet homo tacere in istis rebus, sicut tacuit in eis lex, & notificare vulgo ꝙ intellectus humani deficiunt in disputatione de his rebus, & non excedant doctrinam legis declaratam in lege: cum fuerit doctrina communis omnibus sufficiens ad acquirendum felicitatem suam. Quoniam, quemadmodum Medicus speculatur de rebus sanitatis in mensura, quæ conuenit sanis, ad con-

A seruandum sanitatem, & ægris ad remouendum ægritudinem: sic ēt
est in constituente legem. nam ipse notificat vulgo ex rebus mensurā,
qua perueniunt ad felicitatem. Et sic est in factibilibus. nam id, quod
tacuit lex, est perfectius, & præcipue in locis, in quibus videt ꝙ sint de
genere rerum factibilium, in quibus est iudicium legale. Quare Legi-
stæ differunt in hoc genere. sunt enim aliqui, qui negant ratiocinatio-
nem, & sunt sequentes simplicitates rerum: & aliqui, qui eam affir-
mant, & sunt homines ratiocinationis. & hoc idem euenit rebus scien-
tificis. & simplices aūt, & scientifici, magis proficiunt simplices in re-
bus factibilibus. Interrogatio aūt aduersarii in his rebus aut erit ex
hoībus demonstrationis, aut nō. Si fuerit ex hoībus demonstrationis,
loquendum est cum eo demonstratiue, & notificabitur ei ꝙ hic mo-
dus loquendi est proprius hominibus demonstrationis, & sciet in lo-
cis, in quibus lex innuit hoc, ꝙ hoc genus scientiæ prouenit ex demō
stratione. Si vero non fuerit ex hominibus demonstrationis, aut erit
B ex hominibus, qui credunt legi, aut ex Hæreticis, & non credentibus.
si credit ei, notificabitur ei ꝙ loqui de his rebus est prohibitū in lege.
si vero non credit ei, non est inconueniens hominibus demonstratio-
nis contradicere ei rationibus incisiuis. Sic profecto debet esse dispositio
tio habentis demonstrationem in omni lege, & præcipue in lege Mo-
sayca diuina, quę non tacuit de rebus diuinis, sed innuit id, ad quod
peruenit demonstratio, & tacuit de eis, dimittens hoc ad doctrinam
communem. His autem habitis, reuertamur ad id, in quo fuimus,
cum ad hoc nos induxit necessitas. & nisi esset hoc, Deus scit, & bene
intelligit ꝙ nos non licite loqueremur de his rebus hoc modo loquelę.
Et, cum expresserit Alga. viam, qua affirmauerunt Loquentes attribu
tum scientię, & alia, adeo quòd est in vltimitate declarationis, ex eo
ꝙ est in vltimitate famositatis, & vltimitate facilitatis verificationis,
incœpit facere comparationem inter eam, & viam Philosophorum in
C his attributis. & hæc est operatio rhetorica. & dixit.

Hoc in loco propositiones Alga. examinare intendit, & primo narrat qua de causa accepit propositiones has, & inquit, dicimus nos quod Alga. præsupponit hęc verba, modo pręambuli, vt possit comparari inter dicta suijpsius in Dei sciē tia, & verba philosophorum. vult dicere quod ideo præposuit illas propositiones, vt possit recte comparatio suę opinionis, & Peripatheticorum intelligi, & perfecte perpendi. (Et est notandum.) Hoc in loco intendit declarare quomodo differunt verba, seu opinio eius a verbis, seu opinione philosophorum, & inquit, & est notandum quod hæc verba sufficientiora apparent ex improuiso, quam verba philosophorū. est ergo differentia, quod opinio Alg. est famosior, & apparentior opinione Peripatheticorum, & dixit, (Et improuiso.) Quoniam perspectis rationibus vtriusq; partis, opinio Alg. certior habetur, vbi in immorabitur, & rationes considerabuntur, opinio Peripatheticorum reperietur verior. (Qui enim bene.) Quia dixit ꝙ opinio Alg. est apparentior ex improuiso, hoc declarat, & ideo debes scire, quod illud est notius, quod plus est famosum: illud est famosius, quod magis consueuit dici: illud magis consueuit dici, quod in aliqua secta ponitur: & hoc totum dicitur. 2. Meta. com. 14. cum igitur Deum intelligere extra se, & omnia facta ponatur in secta aliqua, ideo hoc est notius, & apparētius. Quod autem Deum intelligere omnia extra se sit positum in lege Auer. hoc

in loco declarat, & inquit, qui enim bene respicit dicta loqoentium, patet quod D
ipsi ponunt Deum hominem æternale (o: quod apparet, prout Dei scientiam in
creaturis assimilant scientię effectuum, qui sunt humana voluntate: dicunt enim,
q̄ queadmodum homo suo voluntate facta sua scientia cognoscit, sic Deus, qui
est homo ęternus, sua voluntate facta per suam scientiam cognoscit, & per con-
sequens extra se noscit omnia. Ergo argumentum potest sic componi: omnis ho-
mo cognoscit sua opera extra: sed Deus est homo: ergo Deus cognoscit sua ope
ra extra se. ecce, quō opinio Alga. famosior est secundum leges. (Et si aliquis.)
Obijcit contra leges, & inquit, et si aliquis eis dicat, quod, si Deus est homo ęter
nus, ex hoc sequitur, quod Deus sit corpus. Respondet ꝓ eis, dicens, dicēt quod
est ęternale. i. dicent non esse inconueniens Deū esse corpus ęternale. (Et si ite-
rum.) Obijcit secundo contra leges, dicens, & si iterum eis dicatur, quod corpus,
sup. omne est innouatum. i. nouum. Respondet dicens, oportebit eos ponere ho-
minem sine materia agentem omnia entia, & tunc concludit fere falsitatē huius
Nota. opinionis, &. d. ergo erunt hęc verba poeticalia, id est, ficta, & similitudinaria.
Debes scire, quod opinio dicens, Deum esse hominem ęternum forte potest veri
ficari de lege nostra. ponimus enim Christum fuisse Deum et hominem, qui post
resurrectionem homo adhuc existit & ęternus: & hęc est fides nostra sine du-
bio firma & certissima: & hęc non potest rationibus impugnari, neque rationi-
bus approbari, sed solum ex testimonio prophetię, & eorum, qui tempore suo vi E
xerunt, qui scripserunt acta eius, quę non possunt reduci nisi ad virtutem Dei.
Vel forte potest verificari de lege eius. ponit enim lex eius q̄ Deus brachia, et
pedes, & reliqua membra habeat: erat enim populus ille, cui mahomet prędica-
uit adeo grossus & rudis, quod oportebat illi hęc talia apponere, & ideo hęc opi
nio ad eos potest torqueri: & forte quod hęc opinio ducitur de lege communi,
quā poetę coluerunt: hi enim multos ponunt Deos, & vnum Iouem: & dicunt
ipsum esse hominem ęternum, & hęc forte est intētio Auer. hic. dicit enim quod
hęc opinio est poetica, & metaphorica. Sed quomodocunq; hoc sit dictum. s.
quod Deus intelligit extra se entia facta, quia assimilatur homini: vel quia est
homo perfecte. (Sed, si diligeoter.) Hoc in loco arguit contra opioionem hanc,
& primo arguit quod homo generabilis noo potest esse vnius naturę cum homi
ne ęterno. & ratio sic componitur. quęcunq; maximę distant, non possunt esse
vnius et eiusdem naturę: sed homo æternus, et homo generabilis maxime distāt,
æternū enim, & generabile differunt plusquā genere, ergo nō possunt esse vnius
naturę. huius primo accepit maioris vim, et inquit, sed, si diligenter respiciantur,
apparebit clare locus erroris: nihil enim magis distat a natura generabiliū et cor
ruptibilium entium, quam ęternalis natura. ex hoc vult habere maioris vim:
deinde accepit conclusionem, & inquit. & si sic, ergo non potest verificari quod F
reperiatur vna & eadem species differens in æternitate, & non ęternitate. i. cor-
ruptibilitate. (Sicut vnum genus.) Hic potest signari secunda ratio, & potest cō
poni in hunc modum, duę species non possunt esse vnius naturę. & hanc appo-
suit. d. sicut vnum genus differt, seu variat se suis diuidentibus differentijs. i. sic
quod vna species nō est altera propterea variationem differentiarum: &, sic ha-
betur maioris virtus; deinde accepit minorem, & inquit, distantia enim ęternalis
ab innouato, id est corruptibili, maior est distantia specierum adinuicē, ergo vis
minoris est, sed natura ęterna, & natura generabilis differūt specie, immo plusq̄
specie, ergo non possunt esse vnius naturę. & sic habetur vis rationis secundę.
Vnde mirandum.) Hic potest signari tertia ratio, quę sic componitur, nullum in-
diuiduum sensibile potest transferri ad indiuiduum insensibile. indiuiduum ge-
nerabile est indiuiduum sensibile, & indiuiduum ęternum est indiuiduum insen-
sibile, ergo indiuiduum generabile non potest fieri indiuiduum ęternum. Dicit
ergo, vnde mirandum est qualiter potest indiuiduum sensibile ad occultum, seu
ignotum, id est insensibile transferri: hęc est maioris vis. cuius probationē appo-
suit, dicens, cū ipsa adinuicē sint in gradu contrarietatis, id est cū gradualiter con
trarientur, & addit, & si forte cōmunicarent aliquo modo est tantum ęquiuocę. i.
analogicę, & tunc apponit conclusionem, d, quapropter non debet transferri ta-

A diuiduum vnius eorum ad alterum, scilicet de noto ad ignotum. Debes scire, qd' quędam lex antiqua vt paganorum, ponebat quosdam homines fieri ęternos, & Deos. dicunt enim ꝙ qui potant aquam in quodam loco diuino, & recipiunt cibum ab eodem loco fiunt æterni, & dij. Contra hos arguit Auer. 3. Meta. com. 15. & inquit, & si accipiunt potum ab illo loco, & cibum ab alio, vt non moriãtur: mirum quid est, quomodo qui indiget cibo, & potu remaneat in ęternum, cibus enim & potus non sunt necessarij, nisi vt restaurent corruptum: quomodo igitur remanet æternum illud, quod est innatum corrumpi? Sed debes scire, ꝙ forte Auer. hic refert fabulam illam poetarum, qui dicunt esse quendam cibum, quem ambrosiam appellant: & quendam potum, quem nectar esse dicunt, quibus absumptis homines fiunt æterni, & incorruptibiles virtute illorum. modo contra hoc instetit Auer. in tertio Meta. & hoc in loco. & forte illud poetarum metaphorice est dictũ, & nobis pronunciat aliquid moris. dat enim intelligere nobis, ꝙ si quis nostrum virtutem prosequitur, & vitium aufugiat: hic, quando morietur, non simpliciter morietur, quoniam virtus eius viuet, & post, & hoc est, quod Auer. retulit in procemio octaui, & primi Phys. vbi dicit, quod perfectio in scientijs speculatiuis est vita ęterna secundum fatuos, id est poetas, quos fatuos appellat propter latentiam verborum, & hoc etiam Solon dixit, neminem laudari in vita, & laus sua vita est eius, vt Aristot. dicit primo Ethi. (Et visio.)

Fabula.

Perfectio in scientijs speculatiuis est vita.

B Hoc in loco quarta potest ordiri ratio, & in hunc modum componitur. omnis homo mouetur, & sentit: sed Deus non mouetur, neq; sentit: ergo Deus non est homo. huius apponit quędam verba, ex quibus potest colligi maior, & inquit, & visio, quę addita est super humanum intellectum in homine, id est & visio, quæ homini cõpetit, non obstante ꝙ ei competit intellectus, non põt prędicare de re, id est non inest alicui rei nisi de potentia mouente localiter ex voluntate, id est non potest inesse alicui rei, nisi illa res existat motiua suijpsius, & etiam pręadicatur de comprehensione pręsenti, id est temporali ex sensibilibus, id est & in eo inest, quod cõprehẽdit cum tempore. Et per hoc erigitur hęc maior, ꝙ oĩs homo duo debet, s. sensum, & motum, qm̃ vnum istorũ non inuenitur sine altero. Deinde accepit minorem, & inquit, & sensus non fuit dicto Deo attribuendi, & maxime neq; motus localis. est ergo minor, sed Deus nõ sentit, neq; mouetur: ergo Deus non est homo: & hęc est huius loci quarta ratio. (Loquentes tamen.) Hoc in loco solutionẽ quandã inducit cuiusdã sectę, & inquit, loquentes tñ ipsi attribuunt Deo tres sensus: & remouent ab eo motũ absolute. Debes scire, qd' duo sunt sensus propter necessarium simpliciter: vt gustus, & tactus: hi. n. insunt animali propter necessitatem, qm̃ priuatio horũ corruptio est quędã: sed visus odoratus, & auditus sunt propter melius, & honorabile: insunt. n. animalibus perfectis propter excellentiã, & perfectionem eorum super alia animalia. Vult ergo

C secta illa Deũ esse hominem æternũ, & habere tres sensus tantum: qm̃ enim ęternus, ideo caret gustu, & tactu: gustu quidem, qm̃ æterno non competit cibari, ergo per consequens nec gustus: tactu vero, qm̃ separatus est a potentijs, & qualitatibus elementorum, ergo caret illis: quia vero homo est, qui animal est diuinũ, & perfectissimũ, & ideo competunt ei sensus, qui non denegantur a perfectissimo animaliũ, scilicet, visus, auditus, & odoratus, & sic patet opinio hęc. (Vnde aut.) Hoc in loco reprobat hãc solutionẽ, & inquit, vnde, aut ipsi attribuũt vitã similem vitæ animalium, quam dat necessario humana scientia, id est, aut vita Dei erit similis vitę animalium, quę consistit in scire humano: aut dicent, quod vita Dei erit eadem cum comprehensione, vt dicunt philosophi, scilicet, quod scientia, vel comprehensio Dei idem est, quod vita in ipso Deo, id est, aut vita eius erit alterius rationis solum consistens in speculatione: primum non destruit Auer. neque secundum approbat: attamen potest hoc modo compleri ratio, scilicet, sed primo modo dici non potest: quoniam vita animalis consistit in participatione animę nutritiuę a calore naturali, vt dicitur in libro de morte & vita, ergo non potest viuere vita vniuoce dicta cum vita animalis generabilis: ergo viuet vita ęquiuoce, s. solum in speculatione cõsistens: sed vita speculatiua est cũ carentia olum sensuum, vt dicit Auer. 12. Meta. com. 39. ergo Deus nõ viuit ni-

si speculatione per carentiam quinque sensuũ: nullum ergo sensum habet Deus, D
cuius contrarium dixit lex illa. (Rursus voluntas.) Quia oppinio legis suę po-
nit in Deo, vel in illo homine æterno voluntatem, ideo inducit quintam ratio-
nem contra eos quantum ad hoc, & potest sic componi: omnis voluntas in ho-
mine est ducens ad motum, in alijs animalibus est data vt prouisio perficiendi
id, quod imperfectum est: sed per eos Deus habet voluntatem: ergo habet motũ,
& quendam defectum qui perficitur sua voluntate: conclusio falsa, & non pro-
pter figuram, ergo propter propositiones: & non propter maiorem, vt dicã, ergo
propter minorem: ergo Deus caret voluntate, & appetitu: huius apponit primo
maiorem. d. rursus voluntas animalium est appetitus ducens ad motum, & iam
in homine, quam in alijs animalibus, sine dubio est prouisio vt perficiat id, qd
deficit a seipso: hæc vis maioris: ergo secundum hoc, id est, ergo si conceditur
Deum habere voluntatem, oportet quod ipse Deus habeat quẽdam defectum,
ita quod ille appetitus sit causa motus in se, scilicet suijpsius, quam in alijs, id est,
quam in mouendo omnia entia, quæ sunt in mundo. Debes scire, quod volun-
tas composita est animali propter duo, scilicet, propter motum, & propter eius
imperfectionem: propter motum quidem, quoniam cum animal mouetur nisi mo
tum vellt, & desideret ipsum, non continuaret, & sic nunquam ad finem veni-
ret, immo, non inciperet ipsum. Propter imperfectionem vero est, primo, quia, si
animal esset quid summum, cui nulla deesset perfectio, sine dubio non appete- E
ret aliquid extra se, sed appetitus suus esset suijpsius: secundo, quia voluntas est
in acquirendo. vbi ergo animal totum esse rei haberet, & esset quid summum,
non appeteret: & cum hoc ita sit, apparet vis rationis Auer. in hoc loco. (Vnde
mirandum.) Hoc in loco confirmat rationem quintam, & potest sic componi:
nulla voluntas æterna est causa noui effectus, siue noui operis, siue nouę actio-
nis. Sed voluntas primi est causa noui operis, &c. ergo non est æterna: maior
declarata est in prima disputatione: minor patet secundum suam sectam: dicit
itaque, vnde mirandum est qualiter sit voluntas ęternalis causa noui operis, siue
adiutor voluntatis, & ipsius actionis, scilicet, nouę: & per hęc vult habere maio
rem (vel qualiter.) Iterum confirmat illam rationem, & potest sic componi: ois
voluntas manens in opere, ante opus, & post opus permutatur: sed voluntas pri-
mi non permutatur: ergo, non manet ante opus, neque in opere, neque post opus:
dicit ergo, vel qualiter potest imaginari quę voluntas, & appetitus ante opus: &
in tempore operis, & post, quod sit vna & eadem, & non contingat ei permuta
tio: & ex hoc vult vim maioris: quomodo quidem hęc ratio vim habeat, in pri-
ma factum est disputatione. (Amplius.) Confirmat iterum rationem illam, &
potest sic componi: omne, quod mouetur corpus, omne appetens mouetur: ergo
omne appetens corpus: huius tangit minoris vim. d. amplius, cum appetitus causa F
sit motus: & per hoc habere vult, quod omne appetens mouetur: quę fuit minor:
deinde tangit maioris vim. d. & motus non reperiatur nisi in corpore, id est, &
omne, quod mouetur, est corpus: tunc apponit cõclusionem. d. ergo appetitus nõ
reperitur nisi in corpore animato, id est, ergo omne appetens est corpus, & ani-
matum. (Et quia philosophi cauent.) Nunc ex dictis opinionem philosophorũ
de hoc vult colligere, dicit ergo, & quia philosophi cauent sibi talia absurda,
ideo appetens eos voluntas, videlicet, diuina est actus procedens a scientia, id
est, est operatio subordinata scientiæ. Sed obijcit contra statim. d. sed scientia,
inquantum scientia, est de duobus contrarijs, sequitur necessario quod quodlibet
ipsorum contrariorum procedit ab ea. Respondet bene, & dicit: sed dicent, quod
nobilior ipsorum actuum procedit potius quam vilior, scilicet, ab illo scientie, id
est, Deo: est ergo solutio quod, & si scientia sit duorum, tamen voluntas in no-
biliorem se transfert. (Et ideo.) Ex hoc conduxit correlarium Auer. d. & ideo
dicunt, quod tres sunt denominationes in Deo, scilicet, quod scit, id est, scientia,
& quod est nobilis, id est, nobilitas, & ꝙ est potẽs, id est, potentia: scientia ergo,
& voluntas, & potentia sunt tria Dei attributa. Et dicunt, quod eius voluntas
currit in entibus iuxta suam scientiam, id est tantum currit, quantum scientia pri
mi sibi demonstrat, & dicunt quod posse ipsius non variat suam voluntatẽ: hæc
est opinio

A est opinio philosophorũ in præsenti proposito. Et tunc addit, & dicit: vnde, qui de secta diligentiũ veritatẽ cupit esse, & in amenis demonstrationibus delectatur, potest clarissime distinguere ambages loquentium a vigore philosophorũ: vnde dicimus quod beatus est, cui Deus præuidit veritatis dilectum: & cum Auer. dixisset hoc ordinem dicendorũ adiungit in libro Algazel. & sermo eius patet. Debes scire quod Auer. in duobus principaliter contradicit legibus, Primo in eo, quod reputat legem nostram ponere Deũ hominem æternũ. Secundo in eo, quod nos, & alij ponunt in Deo voluntatem: illud, quod dicit in secundo, nihil est, & rationes suæ hic nullius sunt valoris, vt in prima declaraui disputatione: ideo opus est, vt recurras in illum locum. Sed in primo potest esse difficultas, & adhuc ipse non intelligit legem nostram, forte enim audiuit sic dicere: lex enim nostra Deum non ponit esse hominem quidditatiue, sed ponit naturam diuinam vniri naturæ humanæ, sicut natura hominis vtitur supposito Sortis, & Platonis: & hæc natura, quasi coniuncta est Christus; & ideo, non concedimus Deum esse hominem formaliter æternum, sicut hanc, homo est animal. hæc. n. prædicatio est per se, & formalis: illa autem, Deus est homo, est denominatiua, sicut dicunt nostri theologi: & ideo rationes Auer. vadunt ad cæcum: arguunt enim cõtra illud, quod nos nõ dicimus; & fingunt illud, quod nulla lex ponit.

B

ALGAZEL.

AIt Alga. loquens cum Philosophis. Vos autem, cum existimauistis ꝙ mundus sit antiquus, non innouatus quidem à voluntate, quæro vnde vos sciuistis ꝙ ipse scit seipsum? & impossibile est hoc absque ratione in eo. Deinde dixit, & id, quod dixit Auicenna circa verificationem huius in graduatione sermonis eius, tendit ad duo, quorum vnũ est ꝙ Primum est ens non in materia; & omne ens non in materia est intellectus absolutus; & omnia intellecta sunt manifesta ei, nam prohibens ab acquisitione omnium rerum est alligantia cum materia, & occupatio in ea, nam anima hominis est occupata in regimine materię, s. corpore, &, cum cessauerit occupatio eius, scilicet corpore, &, cum cessauerit occupatio eius, & non summergitur in appetitibus corporalibus, & conditionibus vilibus, procedentibus de rebus naturalibus, patefit ei veritas intellectorum. * & ideo apparet ꝙ Angeli omnes sciunt omnia intellecta, & nõ deficit eis aliquid: quoniam sunt etiam intellectus abstracti non in materia. Postea, cũ recitauerat sermonem eorum, dubitans eis, dixit.

C

Plura habet hic antiqos tex.

ALGAZEL.

AIt Alga. Et dicamus, cũ dicimus ꝙ Primũ sit ens non in materia, si intelligitis ꝙ non sit in corpore nec innatum corpori, sed est existens in se, absq; apprehensione termini, & appropriatione in aliqua parte, conceditur. Et circa id, quod dicitis, & huiói est intellectus abstractus, quæro quid intelligitis per intellectũ? si intelligitis eũ, qui intelligit alias res, hoc est ipsummet quæsitũ, & locus quæstionis. & quõ id accipitis in propositionibus syllogismi in quæsito? si vero intelligitis aliud, & est ꝙ ipse intelligit seipsum, forte concedẽt tibi hoc tui fratres Philosophi, & nõ peruenit ad hoc, ex eo ꝙ intel-

ligit seipsum, vt intelligat aliud. & dicitur ei quare ponis hoc, quod non est necessarium? igitur differt Auicenna ab alijs Philosophis. & quomodo ponit id necessarium? &, si est speculatiuum, quæro quæ est demonstratio in hoc? si vero dicit, quoniā prohibens ab acquisitione rerum, est materia: & ibi non est materia: igitur non est prohibens. Nos dicimus non concedimus ꝙ sit prohibens: & non concedimus ꝙ ipsa sit prohibens tantum. Et fundatur syllogismus eorum in figura syllogismi hypotetici: & est vt dicatur, si hoc est in materia, non intelligit res: sed non est in materia: ergo intelligit res. & in hoc ponitur cō tradictio antecedentis. & positio contradictionis antecedentis non cōcludit conuenienter: & est sicut sermo dicentis, si hoc, quod videtur, est homo, est animal: sed non est homo: ergo non est animal. hoc enim non sequitur, cum multotiens non erit homo, & tamen erit equus, & erit animal. Verum est quòd positio contradictionis antecedentis cōcludit contradictionem consequentis, sicut dixerūt in Logicis cum cōditione: & est conuersio consequentis cum antecedēte. & hoc vniuersaliter, & est sicut dicunt si Sol oritur, dies est: sed Sol non oritur: ergo dies non est. quoniā esse diei non habet causam, nisi ortum Solis: & alterum eorum conuertitur cum altero. & declaratio harum positionum, & dictionum intelligitur in libro Apprehensionis intellectus, quem ordinauimus ad hunc librum. si vero dicit, nos autem ponimus conuersionem, & est ꝙ prohibens est materia tantum, &c. D E

Hoc in loco Alga. primo arguit cōtra philosophos, & dicit. Sed possumus dicere philosophis sic, vos opinamini quod mundus sit ab æterno, non innouatus voluntate: qualiter ergo vos scitis, quod ipse sciat seipsum, nisi rationē claram super hoc ducetis? Debes scire, quod quia mundus est æternus, ideo potest suspicare ipsum non scire mundū, quoniam scientia Dei est propter gubernationē mundi. Si igitur mundus gubernatione caret, videtur quod Deus non sciat ipsum: si autem æternus ponitur, eo ipso gubernatione carere videtur, cum æternū cadere non possit in caducum: ergo ex eo ipso quod mundus ponitur a sapientibus æternus, eo ipso videntur philosophi dicere Deū non scire res ipsius mūdi: & ideo, cū philosophi ponāt mundū æternū, si dicunt Deum scire ipsum, habent hoc ratione fortissima probare: & hęc est sententia huius partis. (Rursus sententia.) Cū induxit vnū argumentum, probans Deū non scire mundū, hoc in loco arguit in contrariū: & potest vis rationis sic cōponi: omnis intellectus purus habet intelligibilia omnia sibi manifesta: sed intellectus diuinus est purus intellectus: ergo intellectus diuinus habet manifesta sibi oīa intelligibilia: maior probatur ex hoc, quod materia & appenditiæ eius impediūt comprehensionē: ergo cessantibus his, intellectus remanet summe purus, & capax comprehensionis omniū intelligibiliū: minor prosyllogizatur sic: omne ens sine materia est purus intellectus. primū est ens sine materia: ergo primū est purus intellectus: primo ergo apponit probationē minoris, & inquit, rursus sententia verborū Auicen. super hoc reducitur ad primū, i. principiū: et accepit minorē, dicēs, quia primum est sine dubio ens sine materia: deinde accepit maiorē, dicens, & qđ sic se habet est purus intellectus. Tunc suppositis maiori, & minori syllogismi principalis, accepit cōclusionē, dicens, ergo omnia intelligibilia manifesta sunt sibi. Deinde dedit rationē maioris, & inquit: quia id, quod nobis est magnū obstaculū in rerū cōprehensione, est sine dubio materia, seu impedimēta, quæ ab ea oriuntur. & explicat illa, dicēs, vt regimina tēporalia: & ideo cessato impedimēto, & diminutis carnalibus voluptatibus, & turpibus moribus, tūc nobis apparent intelligi- F

Nota.

A illi veritates lucide: nã, ob hoc, i. propter cessationem, & sedationẽ voluptatum intellectus reducitur de potentia ad actum: & hoc est, quod Plato ait, quod cum in pueris sedantur motus, & humiditates scientia in eis incipit oriri. & 7. Physi. com. 20. dicitur, sedendo & residendo fit anima sciens, & prudens: inquit Auer. quod hucusq; sunt verba Alga. inducta nomine philosophorum.

Prima qõ.

Sed dubitãt quidã, an materia prohibeat cõprehẽsionẽ: & vr̃ quod nõ, qm̃ substãtię separatę maxime cõprehẽderẽtur a nobis, cũ sint simplr̃ sine materia: cuius oppositũ perspicuũ est. Hoc in dubio dixerũt quidã, qđ materia nõ prohibet coprehẽsionẽ: primo, qm̃ qđ est pars quiditatis excitat ad cõprehẽsionẽ, oĩs. n. cõprehẽsio quiditate pficitur. mõ, vt dicũt, materia est pars qditatis, quẽadmodũ & forma: ergo. Secũdo, qm̃ qđ addit ad esse, nõ ꝓhibet cõprehẽsionẽ, immo addit ad cognosci: sed materia, & forma sunt causę essendi cõpositis, ergo nõ prohibẽt cõprehẽsionẽ. Sũt & alij, q dicũt materiã, & eius appẽdicias ꝓhibere cõprehẽsionẽ: & hęc est opinio Auic. in 8. sue Met. cap. 6. vt narrauit hic Alg. est et opinio exponẽtis, s. Thomę in q̃onibus suis de Aĩa. q. 2. in solutione argumẽti quinti. & sicut declarabitur, erit & opinio Auer. Sed, qa primi, qui primã assecuti sunt opinionẽ horũ, ignorãt uiam, ideo debes scire, ꝙ ꝓhibitio põt esse ex parte agẽtis, & põt esse ex parte receptiui seu patiẽtis. Si igitur materia ꝓhibet: oportet videre ex qua nã parte: ideo dicendũ ꝙ ex parte vtriusq;. Ex parte passi quidẽ. Cũ. n. passum fuerit in materia, ꝓhibetur a cõprehẽsione. & iõ

Opinio Auicen.
Opinio san. &t Tho.
Prohibitio duplex.

B Arist. in lib. de Aĩa, conatus est cõducere intellectũ esse in se abstractũ a materia: et ideo illi, qui in materia intellectũ immersum habẽt, inepti sunt ad cõprehẽsionẽ. Ex parte agentis vero, qm̃ cũ intelligibilia in materia sint, intelligi non possunt, eo qa intelligibile intantũ intelligitur, inquãtũ mouet aĩam, mouere impeditur a materia: forma. n. inquantũ forma mouet, vt Auer. dicit 3. Phy. cõ. 17. Propter qđ fuit necessariũ esse intellectũ agentẽ, vt Auer. testatus est 3. de Aĩa. com. 18. eo quia remoueat materię cõditiones. Sed debes scire, quod aliqd põt impedire vnũ per se, quod põt iuuare illud per accidens. V. g. materia simpliciter impedit per se agẽs in agendo, quæ tñ adiuuat in agendo particularẽ actionem. materia. n. est id, quo agens est hoc, & indiuiduum: pro quãto, ergo reddit agens in esse idoneo actiuitati: vt sic, agẽs adiuuare dicitur. Simpliciter autẽ, & per se impedit. Et per hoc ad obiecta. Ad primũ dicendũ, quod simpliciter priuatio materię in formis abstractis reddit illas simpliciter intelligibiles, per accidens autem impedit eas intelligi a nobis. sunt enim substantiæ separatæ summæ intelligibiles, & per se simpliciter propter carentiam materiæ, vt Auerro. dicit secundo Metaphysi. commen. primo. attamen per accidens, cum sint improportionatæ nostro intellectui, vt continuus homini, vt sic per accidens priuatio materię causa est impedimenti. Ad secundum dicendum similiter, quod

Nota.

Solutio quęstionis.

C materia per se est causa non essendi. per accidens autẽ causa essendi, pro quanto est sustentans formam: inquit enim Auerro. 7. Metaphysi. commen. 37. forma enim est pars, quæ cum fuerit, est res. materia vero est illud, quod cum fuerit, nõ erit res. Dicendum itaque, ꝙ materia essendi causa est per accidens, & ideo per accidens est iuuans ad comprehensionem, vt dicebatur. Est autẽ per se causa nõ essendi, & ideo per se impedit cognitionem. (Postea redarguit ipsos.) Cũ induxit Alga. verba nomine philosophorum: hoc in loco inducit obiectiones eius cõtra illa, & primo proponit hoc d. postea vero redarguit ipsos. d. vos dicitis ꝙ primũ est sine materia: est ergo verbũ sapientũ, ꝙ Deus sit sine materia. Circa hoc peto, vnde si per hoc intẽditis quod ipse nõ sit corpus, neq; fundatus in corpore, immo est per se existẽs absq; locali appropriatione, i. immo est ita solutus ꝙ neq; est corpus, neq; virtus ĩ corpore, neq; in situ, vel loco. Verificat hoc. d. dicimus, qđ hoc est cõcedẽdũ. (Amplius.) Cũ induxit dictũ sapiẽtũ, & verificauit ipsum vno mõ, inducit aliud philosophorũ verbũ, & inquit, amplius dicitis ꝙ id, qđ sic se habet, est separatus ĩtellectus: ex qbus duobus põt ratio cõponi in hunc modũ. omne ens sine materia, corpore, & loco est separatus intellectus. primus motor est ens sine materia, corpore, & loco: ergo est purus intellectus. minor simpl:r verificata est p Alg. insistit ergo circa maiorẽ, & inqt, vnde perẽdũ

est a vobis, si intendiris pro illo intellectu illud, quod intelligit alia, ita ꝙ sit D
sensus, vnus ītellectus separatus, & intellectus intelligēs oīa alia entia extra se. contra hoc insistit, & ait: dicimus ꝙ hoc ꝓprie est nostra quæstio: qualiter ergo ponitis eū de propositionibus syllogismi nostræ quæstionis, i. qualiter formatur de eo propositio nostrę quęstionis. q. d. est impossibile: qm̄ hoc petimus, ergo non debet supponi. (Si forte. Ponit & aliud membrū. d. si forte intēditis pro eodem intellectu, ꝙ ipse Deus intelligit seipsum, ita ꝙ intellectus separatus, & intellectus intelligens seipsum sit idē, tunc dicit: forte concedunt hoc aliqui philosophorū, & forte non. & addit ꝙ, & si sapientes id cōcedāt, nō ideo concedūt, ꝙ quia intelligit seipsum, ꝙ omnia alia intelligat: maxime, quia hoc nō est a philosophis concessum, nisi ab Aui. tm̄. Aui. enim cōcedit primū intelligere se tantum, & per consequens ipsum alia intelligere: & ideo cōcludit vnū documētū. d. & ideo, postquā speculandū est, oportet ꝙ cōcludatur per demonstrationem. (Et si.) Adhuc inducit vim argumenti, & dicit. & si forte diceretis, ꝙ resistens comprehēsioni sit materia, id est ꝙ impedimentū eius est materia: sed ibi, id est in primo non est ponēda materia: ergo ibi est maxima cognitio, & per consequens intelligit se, & oīa. Respondet. d. Nos vero dicimus ꝙ forte dictæ comprehensioni non tamen materia resistit: & non declarat quid aliud resistit, sed remittit se in alium locū, dicens: sed id, quod intelligi debet per vocabula harū propositionū, id est quō aliud resistat, declarabimus in libro quodā a nobis fiendo post hunc librum: cuius nomen erit liber comprehensionum intellectus: ibi E
enim exponitur quid aliud resistat. quod ergo relinquit nobis manifestum est, ꝙ non tantū materia resistit. Quod vero transtulit ad tempus est, quod id declarabitur in libro de comprehensionibus intellectus inscripto. Sed ne sub silentio id pertranseamus oportet scire id, quod in illo excipitur libro, scilicet ꝙ intelligens tribus modis potest, intellectum intelligere. Vno modo, prout mouetur ab intelligibili, sicut materia mouetur, & perficitur per formam, & sic intellectus noster intelligit res materiales generabile. Alio modo, vt causatur ab intelligibili. & sic secundæ intelligentiæ intelligūt primam, a qua causantur, quælibet enim intelligentia intelligit primā, prout ab illa causatur. Tertio modo intelligens intelligit intelligibilia, prout causat illa. primus modus intelligendi perficitur per abstractionē a materia: nunq̄ enim pōt noster intellectus intelligere intelligibilia, scilicet nisi ipsa essent separata a materia saltē secundum modum. Et ex hoc apparet ꝙ non tm̄ resistit materia: qm̄, & si primū sit sine materia, nō sequitur ꝙ debeat intelligere intelligibilia: qm̄ illud esset verū, vbi intelligeret illa modo, quo perficeretur ab eis, scilicet primo modo. Sed, quia primus motor intelligit, prout est causa intelligibiliū & a philosophis non ponitur causa omniū entiū saltē secundū opinionē Auicen. ideo secundū impedimentum est, quia F
non est causa omniū entiū: oportet ergo addere. est sine materia, & cū hoc causa illorū omnium, ergo intelligit illa. modo deficit secundū, & ideo Aui, ponit quod colcodea intelligat omnia: quoniā est sine materia & causa omnium formarū materialiū. Hæc itaque sunt ea, quæ ex illo excipiuntur loco.

AVEROES.

AIt Auer. Primū, quod est in hoc sermone ex inuolutionibus, est recitatio opinionis, & ratiocinatio cōtra eā. Nam id, quod posuit in eo ex propositionibus, ꝙ sint tanquā principia, sunt apud eos cōclusiones multarū propositionū. Quoniā declaratum est apud eos ꝙ omne ens sensibile sit cōpositum ex materia, & forma: & forma est id, quo ens est ens, & est id, quod significatur per nomen, & definitionem, & ex ea prouenit operatio propria in quolibet ente, & est ea, quæ significat esse formarum in ente. Et hoc. quoniam ipsi in-

Quomō deuenerūt Philosophi I cognitionē ipsius Dei.

A uenerunt ꝙ sunt in substantiis potentiæ agentes, propriæ cuilibet enti, & potentiæ patientes, aut propriæ, aut cõmunes. & impossibile est vt res patiatur re, qua agit. nam actio contradicit passioni: & contraria non recipiunt alterum alterum, sed recipit ea subiectum eorũ, modo, quo vnum aduenit, postquã recessit aliud. verbi gratia calidũ nõ recipit frigidum: id vero, quod recipit frigidum, est corpus calidũ, cum recesserit ab eo calidum, & recipit frigidũ, & econtra. Et, quoniã inuenerunt actionẽ, & passionem esse huiusmodi, sciuerũt quòd omnia entia talia sunt composita ex duabus substantiis, substantia quidẽ, quæ est actus, & substantia, quæ est potentia: & inuenerunt quòd substantia, quæ est in actu est perfectio substantiæ, quæ est in potentia, & est ei in fine in generatione, cum non fuerit distincta ab ea in actu. Deinde, cum speculati fuerunt formas entium, declaratum fuit eis ꝙ necesse est quòd deueniat res in istis substantiis ad substantiam in actu, spoliatam à materia: & necesse est vt sit hæc substantia agens, non patiens omnino: & vt nõ eueniat ei debilitas, nec fessitas, nec cor
B ruptio: cum hoc eueniat substãtiæ, quæ est in actu, ex eo quòd est perfectio substantiæ, quæ est in potentia, non ex eo quòd est actus absolute. quoniã, cum substantia, quæ est in potentia, exeat in actum ex parte substantię, quæ est in actu, necesse est vt deueniat res in entibus agentibus, & patientibus ad substantiam, quæ est actus absolute, & quòd cesset emanatio, & processus ad hanc substantiã. et declaratio ꝙ reperiatur hæc substãtia, ex eo quòd est mouens, et agens propositionibus essentialibus, & propriis, est in libro Octauo Physicorum. Et, qm̃ constituerunt hanc substãtiam via propria, et cõmuni, vt est notum in libris eorũ, consyderauerunt in natura formarum mouentium materialiũ, et inuenerunt aliquas earũ magis propinquas actui, et magis remotas à potentia: qm̃ sunt remotę à passionibus magis quã alię, quod est signum materiæ sibi propriæ: et inuenerunt animam ex istis formis immunẽ prę ceteris à materia, et pręcipue intellectum, adeo ꝙ
C dubitauerunt de eo an sit ex formis materialibus, aut non ex materialibus. Et, qm̃ viderunt formas apprehensiuas esse ex formis animę, et inuenerunt eas remotas à materia, sciuerunt quòd causa apprehẽsionis sit remotio à materia. Et, qm̃ inuenerunt intellectum nõ esse passibilem, sciuerunt quòd causa, qua sit forma non animata, aut apprehensiua, nihil aliud est, nisi ex eo ꝙ, cum fuerit perfectio eius, quod est in potentia, erit inanimata, aut non apprehensiua. &, cum fuerit perfectio absoluta, cui non admiscetur potentia, erit intellectus. & hoc totum iam ordinatum est ordinatione demonstratiua, & syllogismis naturalibus. & impossibile est vt ordinetur in hoc loco ordinatione demõstratiua, nisi aggregetur id, cuius natura est vt scribatur in multis libris diuersis in vnum locum. & hoc bene scit, qui est assuetus in libris Logicę pauca assuefactione, quod impossibile est hic. Et ex hoc modo vię sciuerunt ꝙ id, quod non patitur omnino, est actus, & non

Formam aliqua magis ꝓpriquę actus aliquę remotiores.

Causa aprehẽsionis est remotio a materia.

est corpus. quoniam omne corpus passibile apud eos est in materia. D Modus aũt quæstionis contra Philosophos in his rebus debet fieri cũ principiis, quæ adduxerunt in declarationem harum rerum, non aũt cum his met rebus, quibus dubitauit iste vir: & cũ hoc sciuerunt quòd hic sit ens, quod est intellectus absolutus. Et, quoniã viderunt etiam ordinẽ hic in natura, & operationibus eius sequi ordinẽ intellectualem, similem ordini artificiali, sciuerunt ꝙ hic sit intellectus, qui influit has potentias naturales, quarum operationes currunt modo operationis intellectus: & determinauerũt ex his duabus rebus quòd hoc ens, quod est intellectus absolutus, est ille, qui influit entibus ordinẽ, & proportionem repertam in operationibus eorum: & sciuerunt ex hoc toto ꝙ ipsum intelligere seipsum est intelligere omnia entia. Et huiusmodi ens non est id, quod intelligit de se aliud ab eo, quod intelligit de alio, sicut est in intellectu humano. & ei non conuenit diuisio prædicta. & est vt dicatur omnis intellectus aut intelligit seipsum, aut aliud, aut intelligit vtrunque simul. deinde dicit, si intelligit aliud, patet ꝙ intelligit seipsum. si intelligit seipsum, non oportet vt intelligat B aliud. & iam locuti sumus de hoc superius. Et totum, de quo locutus est in syllogismo hypotetico, quo vsus est, vt dixit, non est verum. nã syllogismus hypoteticus non verificatur, nisi declaretur id, quod reiteratur in eo, & consequens per syllogismum categoricum, aut vnum, aut plus vno. Syllogismus vero hypoteticus verus in hac quæstione talis est. Si id, quod est in materia, non intelligit, id quidem, quod nõ est in materia, intelligit. & hoc quidem, cum declarabitur verificatio huius consequentiæ, & verificatio eius, quod reiteretur, & sunt propositiones, quas diximus esse apud eos conclusiones. & iste vir attribuit eis ꝙ sint prima, aut propinqua primis. &, cũ declarabuntur secundũ ꝙ diximus, erit syllogismus veræ figuræ, & veratũ propositionũ. Verificatio aũt figure, qñ id, quod reiteratur, est oppositum consequẽtis, & cõcludit oppositum antecedentis, non est sicut ipse putauit, ꝙ ipsi reiterant oppositũ antecedentis, & concluditur oppositum consequen F tis. Attamẽ, quia non sunt primæ, nec famosæ, nec cadit carũ in primo aspectu veritas, ideo sunt in vltimitate inconueniẽtiæ, præcipue apud illũ, qui nihil audiuit de his rebus. Igitur inuoluit iste vir sciẽtias inuolutione magna, & extraxit scientiam à radice, & semita eius.

Quo pacto intellect' primus, intelligẽdo se, intelligat alia.

De syllogismo Hypotetico.

Hoc in loco proponit illud, in quo errauit Alga. & inquit, dicimus nos quod primus error verborum huius hominis est in eo, quod narauit verba Peripatheticorum, & exponit eũ. d. & est in eo, quod posuit quasdam propositiones, quas tanquam primas reputauit. & non est sic, immo sunt conclusiones multarũ propositionum. Est ergo primus error, prout putauit conclusiones propositiones esse primas: sunt enim quidam, vt inquit Auerro. 2. Metaphy. commen. 15. qui contristantur propter sermonem valde perscrutabilem, quia intellectus eorum non potest retinere, & comprehendere ipsum: & forte huius generis est Alga. posuit enim propositiones, vltra quas non potuit procedere propter debilitatem intellectus, & ideo eas reputat primas. (Eo quod.) Cũ proposuit errorem Alg. ostendit hoc in loco eum, & proponit propositionẽ vbi errauit, & dicit, eo quod declaratum fuit a philosophis, ꝙ omne eus sensibile est cõpositum ex materia &

A formæ: est ergo error in hoc, quia Alga. reputat hanc propositionem primam: sensibile ens est compositum ex materia & forma: & philosophi declarant istam, quod ostendit. & dicit. dico sup. eam esse declaratam, quando declaratum fuit eis ꝙ forma est illud, ex quo ens est ens, id est, existens, & quod ab ea procedit propria operatio cuiuslibet entis, ex qua operatione sumitur esse formæ in quolibet ente. Et addit tertiam. d. & quando inuenerunt, quod substantiæ habent actiuas virtutes proprias, & virtutes passiuas proprias, & communes multis: ex his tribus sciuerunt entia sensibilia habere formas in hunc modum: omne ens sensibile habens propriam operationem, & virtutem habet propriã formam: hæc maior est proposita quantum ad hoc, quia forma est principiũ operationis & virtutis. Minor: sed omne ens sensibile habet actiuas virtutes, vel passiuas, & operationes, vt patet sensu: ergo omne ens sensibile habet formam: huius primo tetigit conclusionem ibi. (Quando declaratum fuit eis.) Ibi quoq;. (Et ab ea.) Proposuit maioris probationem, ibi & tertio. (Et quando inuenerunt.) Proposuit minorem, & sic patet primus syllogismus, quo probauit omne ens sensibile habere formam. (Et quando inuenit.) Hoc in loco conducit secundũ syllogismũ, quo probat omne ens sensibile habere materiã, & potest syllogismus cõponi in hunc modum: omne, quod continet aliquod subiectum, in quo vicissim contraria recipiuntur, componitur ex materia sed omne ens sensibile continet subiectum huiusmodi: ergo omne ens sensibile continet materiam. huius non accepit maiorem, neque minorem, sed tantum probationem maioris, &

B inquit, & quando inuenerunt quod est impossibile rem pati ab illa re, in quam agit, quia actio & passio sunt contraria, & nullum contrariorum aliud recipit, immo subiectũ recipit ea successiue & vicissim: est ergo maioris expositio, qđ materia est subiectũ receptiuũ cõtrariorũ vicissim: & sic relinquitur maioris ꝓbatio. (Tũc conati.) Hoc in loco cõducit declarationẽ propositionis propositæ in principio. s. ꝙ omne ens sensibile est cõpositũ ex materia & forma. & potest syllogismus cõponi hoc modo: omne ens habẽs propriã operationẽ, et subiectũ, in quo vicissim inducuntur contraria, cõpositum est ex materia, & forma, hoc patet ex dictis: sed omne ens sensibile habet propriã operationem, & subiectũ, in quo vicissim inducuntur cõtraria. ergo omne ens sensibile cõponitur ex materia, & forma. minor patet ad sensum ex dictis. Huius ponit modo cõclusionẽ, dicens: quare, vel tunc, vt habet alia translatio, conati fuerunt ponere quod omnia entia sic se habentia, id est, quæ habent propriam operationem, & subiectum illius modi componuntur necessario ex duobus subiectis, scilicet ex vno actu, & vna potentia & sic apparet qualiter propositio, quæ æstimatur prima, est conclusio conducta syllogismo. Debes scire, vt Simplicius narrat in primo

C Physicorum, Theophrastus secundum alium modum probauit ens naturale cõponi, inquit enim Theophrastus: omne corpus, vel habens corpus compositum est ex materia: & forma: omne autem, quod natura constat, corpus, vel habens corpus: & ideo concludit omnem rem natura constantem compositam esse ex materia & forma: & hæc probatio est physica aliqualiter, & quasi in Metaphysicã rediens: & minor illius declarata est in secundo physici auditus, in eo ꝙ posuit Arist. ens natura constans aliud esse ab ente secundum naturam, & a natura ipsa: & sic apparet vis rationis Theophrasti. (Etiam inuenerunt.) Cum declarauit propositionem, dicens: ens sensibile componitur ex materia & forma non esse primam propositionem, hoc in loco ostendit modum, quomodo perueniur ad primam substantiã separatam, quæ est forma agens tñ. & duas tangit vias. secunda ibi, (Et ad talia prædicta.) Prima potest in hunc modum ordiri: in omni ordine essentiali formarum differentium secundũ perfectum, & imperfectum oportet venire ad substantiam primam, quæ sit forma perfectissima, & agens tantum, & nullo modo patiens. Sed in substãtijs, quæ sunt formæ, est ordo, essentialis illiusmodi. ergo ibi oportet venire ad primã formã perfectissimam, quæ est agens tantum & non passibilis. minor continet tres partes. prima, ꝙ in omni ordine sit venire ad primũ, & hoc dimittatur ex Metaphysica. scđm quod illud primum sit perfectissimum, iterum in 10, primæ philosophiæ relinquitur

com. 7. quare, si ordo formarum erit primum in illo ordine erit perfectissima for D
ma. & quia illud primum est separatum a materia, ideo debet esse tertio actus
tantum: hæc itaque tria tangit in maiori obtemperatione secundi.d. etiam, in-
uenerunt quod substantia actualis est perfectior potentiali: & per hoc vult habe
re illud primum esse actualem substantiam & formam: actus enim est perfectior
potentia, & tanquam finis in generatione. Deinde tangit primum, & inquit.
deinde ipsi inuestigantes entium formas, declarauerunt oportere necessario
quod substantiæ, id est, formæ illæ gradatim ascendant ad actualem substan-
tiam nudam ab omni materia. deinde tangit tertium. d. quare oportet ꝙ hæc sub-
stantia sit tantum agens, videlicet nullatenus passibilis, & addit ꝙ nulla contin
gat ei fatigatio neque corruptio, quia purus actus est. ex his habetur perfecte
summa maioris, scilicet in ordine essentiali formarum, oportet venire ad vnam
primam, quæ est forma perfectissima, purus actus, nullo modo passibilis, æter-
na, & infatigabilis. hæc itaque est maior, & in hunc modum exposita. mino-
rem vero relinquit manifestam, & conclusionem transtulit ad tempus. f. In fine
secundę vię. (Et ad talia.) Nunc secundam tangit viam, & videtur mihi ꝙ sis
in forma syllogismi hypothetici, vel entimematis, & inquit. & ad talia prædicta
non peruenitur nisi ex parte potentiæ hoc modo: quia, postquam substantia,
quæ est in potentia, exit ad actum ex parte substantiæ actualis: hoc est antece-
dens. sequitur necessario ꝙ perueniat successio agētium, & possibilium ad vnā E
substantiam, quæ est purus actus, & ibi est finis substantiarum. & addit quo-
dammodo tertiam viam. d. ꝙ substantia hæc ostenditur manifeste, prout agens,
& mouens est. dico ostenditur in 8. Physicorum. & sic quasi dedit intelligere
tertiam viam, quæ sumitur in fine octaui a motu æterno, vt sæpe dixi in hoc li-
bro. & sic propositio illa declarata est hic fere tribus vijs duabus, scilicet ex-
pressis, & tertia quodammodo occulte. potest autem & secunda via componi
in forma cathegorica hoc modo. in omni multitudine agentium in generabiliū
secundum se æternorum, tamen quæ extrahunt continue formas de potētia ad
actum, oportet venire ad vnum agens æternum primum per se, quod est causa
illius multitudinis, & cōtinuationis perpetuæ: sed agētia hic sunt agentia corru-
ptibilia, & generabilia æterna tamen extrahentia formas de potentia ad actū
continue. ergo erit in eis vnum extra multitudinem illam æternum, &c. & hæc
via exponitur etiā ab Auer. 8. Physi. commen. 46. & 47. vide bene ibidem ex-
positionē meā: & sic declaratę sunt duę vię palā, tertia autem solum tacta est.
(Deinde processerunt.) Cum conclusit duo scilicet cōpositionem ex materia, &
forma in sensibilibus rebus, & primū principium in eis abstractum, & æternū
redit ad formas materiales, & declarans ordinem earum inquit. deinde processe
runt Peripathetici vlterius speculari in formis materialibus, & inuenerunt ꝙ F
quædam ipsarum formarum propinquior est ad actum, quam alia, prout magis
purificatur ab omni passione, quæ est signum, id est, vestigium, & proprium ma
teriæ: & inuenerunt ꝙ inter cęteras formas purior reperitur anima, & inter ani
mæ partes maxime intellectus, qui non est in materia nisi secundum appropria
tionem. & exponit quid intelligit per intellectum dicens, videlicet anima intel-
lectiua. propter quod scito intellectum, & animam intellectiuam non differre
nisi ratione. (Ita ꝙ.) Cum conclusit intellectum esse in summo formarum ma
terialium, inducit locum quæstionis, & inquit, ita ꝙ, id est, quia intellectus in-
uenitur sic in summo, surrexit inter eos maximum dubium, videlicet vtrum in-
tellectus sit de materialibus formis: est ergo locus quæstionis, an intellectus sit
materialium formarū: videtur enim ꝙ non, cum sit in summo formarum mate-
rialium. Et videtur quod sic, cum finis rei non videtur esse aliud ab ordine
eius, cuius est finis. (Vnde isti.) Soluit q. & inquit. vnde isti inspicientes com-
prehensiones formarum animæ, id est, partium animæ, repertentes quidem
eas comprehensiones a materia nudas, concluserunt quod comprehensionis cau-
sa est sine dubio denudata a materia: & hoc dictum est primo de anima text.
commen. 13. ibi, Si aliquod operum est proprium, &c. potest itaque syllogismus
componi in hunc modum, omnis forma, cuius propria operatio est abstracta

A a materia, est immaterialis & absoluta a materia: sed intellectus est forma, cuius propria operatio est abstracta a materia: ergo intellectus est forma immaterialis, & absoluta materia. hęc enim est Peripatheticorum demonstratio. (Et quia inuenerũt.) Cum dixit hęc conducit theorema, scilicet quod forma brutorum nõ sit intellectus, & per consequens forma brutorum caret comprehensione, id est, intellectione. & potest syllogizari in hunc modum: nullus intellectus est passibilis, omnis perfectio brutorum est passibilis, id est, generabilis & corruptibilis. ergo, in secunda figura nulla brutorum perfectio est intellectus: ponit maiorem, & inquit, & quia inuenerunt quod intellectus non sit passibilis, id est, transmutabilis: deinde dedit vltimum consequens, & inquit, concluserunt ex hoc ꝙ forma brutorum caret comprehensione, id est, intellectione. & apponit minorem .d. quia habet perfectionem passibilem, ergo forma brutorum nõ est intellectus. (Et ideo.) Conduxit aliud, & inquit, & ideo quando perfectio, id est, forma reperitur actualis omnino, id est, purus actus, ita quod nullo modo sit transmutabilis neque per se, neque per accidens: tunc, sine dubio illa forma est purus intellectus: & tunc quasi excusando se dicit. & omnia ista patefacta sunt demonstratiue in diuersis locis librorum philosophorum. (Patet ergo ex istis.) Hoc in loco quodammodo recapitulat, & inquit, patet ergo ex istis præmissis qualiter sapiẽtes inuenerunt quod id, quod nullo modo est passibile est actus purus, & nudus

B ab omni corpore: propter quod ait, vnde qui vellet philosophis obijcere in istis, oporteret eum primo obijcere principijs ab eisdem suppositis in prædictis propositis: & huius ratio manifesta est in posterioribus: quoniam conclusiones sequuntur ex principijs, & ideo non potest quis conclusionibus contradicere, nisi primo principijs obijciat. Recapitulat secundum .d. etiam patet ex istis, qualiter inuenerunt quod hic, id est, in entibus est vnus intellectus purus, scilicet primi principij, qui intellectus est primi motoris: & sic patet recapitulatio dictorum. (Et quia viderunt.) Cum conduxit illa, hoc in loco transit ad modum, quo modo intelligit Deus hęc: & videtur sermo suus ordinari in hũc modum: eo modo, quo currunt res artificiales, currunt & naturales: sed artificiales currunt ab intellectu, ergo res naturales currunt ab intellectu. maior patet, quoniam res artificiales currunt ordine quodam, vt patet, & sic res naturales: minor autem constat per se: huius accepit maiorem, & dicit, & quia viderunt opera naturalia modo artificialium operum currentia, id est, eodem modo currere, quemadmodum & artificialia. apponit conclusionem .d. iudicauerunt quod ab eodem intellectu virtutes naturales procedunt, & est ille, qui dat ordinem omnibus entibus. Et addit quomodo intellectus intelligit illa .d. & concluserunt quod ipse intellectus intelligendo seipsum, intelligit omnia alia entia, videlicet quod ipsum seipsum

C intelligere idem est quod ipsum intelligere entia: cuius rationem dat .d. quia in tali intellectu nõ decet quod differant sicut in humano intellectu differunt. vult dicere quę in natura inferiori dispersa inueniuntur, in natura superiori inueniuntur vnita: quare, si in intellectu nostro intelligibilia reperiuntur diuersa ab intellectu in Deo, erunt vnum omnibus modis. (Neque tali.) Hoc in loco soluit quęstionem quandam, quę potest sic cõponi: omnis intellectus aut intelligit seipsum tantum, aut alia tantum, aut alia tantum, aut seipsum & alia insimul. ordinantur autem hęc isto modo: quia, si aliquis intellectus intelligeret alia, bene sequitur quod intelligit seipsum, sed non econtra, videlicet seipsum intelligit, ergo debet alia intelligere. huic autem maiori addatur hęc minor, sed intellectus primus est intellectus, ergo intelligit aliud tantum, vel se tantum, vel ambo: modo consequens est falsum, vt constat. Respondet Auer. ꝙ illa vniuersalis non est vera: quoniam datur instantia in intellectu Dei. inquit ergo, neq; talis intellectus prędicari debet de supradicta demonstratione .s. ꝙ quilibet intellectus, aut intelligit seipsum tantum, aut aliud tantum, aut ambo simul: ponit autem ordinem illorum .d. & ideo, si intelligeret alia, non est dubium ꝙ intelligeret seipsum, sed nõ ecõtra, videlicet ꝙ si seipsum intelligat, ꝙ debeat alia intelligere. est ergo solu. ꝙ maior est falsa vniuersaliter, & maxime de intellectu Dei: ille enim non intelligit se tantum, neque aliud, neque ambo, sed intelligendo se intelligit alia, prout

ipse est omnia, vt dictum est loco eius. (Tandem.) Redit ad illud, quod a principio sumpsit. d. tandem valde miramur de isto homine, eo quod ea posuit tanquã principia, quę pluribus mediis, & diuersis syllogismis vehementer probata fuerunt per philosophos: propter quod concludit, vnde dicimus quod huius libri fructus non est nisi errores excitare, vel phantasias multiplicare, sicut in prologo diffuse ostendimus. **Nota.** Debes scire, vt plane dixi in disputatione tertia, quod intellectus intelligens se tantum est ille, qui intelligit se, & nullam dicit habitudinem ad aliud tanquam ad sui causam, vel ad aliud tanquam ad causatum ab eo: & hunc intellectum huius disputationis impossibile est reperiri in natura. intellectus intelligens aliud est ille, qui intelligit per habitudinem ad aliud tanquam ad sui causam, vel agentem, vt intelligentiæ intelligunt primum: vel formalem, vt intellectus noster intelligit res materiales, a quibus perficitur tanquam a formis: cum igitur intellectus primi dicat habitudinem ad res tãquam ad causata ab eo, & non dicat habitudinem ad aliud extra ipsum tanquam ad causam: diximus tunc quod intellectus primi nec intelligit se tm̃, nec aliud: & propterea dicitur intelligens alia intelligendo se, et tenet fere dispositionem mediã: istud autem declaratum fuit perfecte in tertia disputatione. & theologi nostræ legis perfecte indagati sunt istud: & tu considera libros vtriusq; partis. D

ALGAZEL. B

Ait Alga. Secundus autem modus est, cum dicunt ꝙ licet nos non dixerimus ꝙ Primum vult innouationem, nec ꝙ totum sit innouatum innouatione permanenti, nos tamen dicimus ꝙ ipsum id fecit, & est constitutum ab eo, nisi ꝙ non defecit attribuere ei operationes, & nunquàm defecit esse agens: & non distinguitur apud nos nisi hac imaginatione, in fundamento vero agentis non. &, cum necesse est vt agens sciat deliberatiue, ergo totum est apud nos ẽt ex operatione eius. Responsio autem huic est duobus modis quorum Vnus est quòd operatio est dupliciter, aut voluntaria, sicut operatio animalis, & hominis: aut naturalis, sicut operatio Solis illuminatione, & ignis calefactione, & aquæ infrigidatione. est autem necesse vt sit scientia in operatione voluntaria, vt est in artibus hominis: in operatione vero naturali non. & apud vos est quòd Deus glo. fecit mundum via consecutionis ab eo naturaliter, & necessitate, non autem via voluntatis, & eleuationis: sed consecutum est totum a substantia eius, vt consequitur lumen a Sole. &, quemadmodum Sol non potest euitare lumen, nec ignis euitare calefactionem, sic non põt Primum euitare operationes suas. quod absit. & hæc species, licet admiserimus appellare eam operationem, non determinat tñ agenti scientiam omnino. Si vero dicatur differunt, quoniam prouenire totum a substantia eius est propter scientiam eius de toto. & imaginatio ordinis vniuersalis est causa influxus totius: & non est ei causa præter scientiam de toto, scientia autem de toto est ipsamet substantia eius: &, nisi esset ei scientia de toto, non proueniret ex eo totum, & non est sic lumen proueniens a Sole: dicimus, & in hoc cõtradicunt tibi fratres tui. nam ipsi dixerunt ꝙ substantia eius est substantia, ex qua consequitur esse totius secundum ordinem suum naturaliter, & ex necessitate, non autẽ F

A ex eo ꝙ scit de se. quæro quid est quod facit hanc opinionem esse falsam, quotienscunq; conueniat eis circa ablationem voluntatis? si autem non conditionatur scientia Solis de illuminatione in consecutione luminis, sed quòd sequitur ei ex necessitate, tunc potest considerari hoc de primo, & nihil prohiberet.

AVEROES.

AIt Auer. Incœpit in hoc capitulo recitare de Philosophis quid absurdum: & est ꝙ Deus glo. non habet voluntatem, nec in innouatis, nec in toto: qm̃ operatio eius prouenit a substantia eius ex necessitate, sicut prouenit lumen a Sole. Deinde recitauit de eis quòd ipsi dixerunt, ex eo ꝙ est agens, necesse est vt sit sciens. Attamen Philosophi non negant voluntatem a Deo glo. & nõ affirmãt ei voluntatem humanam. quoniam illa, quæ est in humanis, est quia B reperitur diminutio in volente, & passio rei volitæ. &, cum reperitur ei volitum, cessat diminutio, & aufertur passio, quæ appellatur voluntas. sed id, quod affirmant ei de voluntate, est ꝙ operationes, prouenientes ab eo, proueniunt a scientia: & omne id, quod prouenit a scientia, & sapientia, prouenit ex voluntate agentis, non autem ex necessitate naturali: cum non sequitur ex natura scientiæ aduentus operationis ab eo, vt ipse recitauit de Philosophis. quoniam, cum dicimus ꝙ ipse scit duo contraria, sequeretur ꝙ proueniant ab eo duo cõtraria simul. & hoc est falsum, & prouenire vnum duorum contrariorum ab eo indicat attributum additum scientiæ, & est voluntas ipsa. sic debet intelligi affirmatio voluntatis in Primo apud Philosophos: & tamen est apud eos sciens, & volens. Cum autem dixit ꝙ operatio est duplex, aut naturalis, aut voluntaria, ex falsum. quoniam operatio eius apud Philosophos non est naturalis multis modis, nec voluntaria ab-C solute: sed voluntaria, quæ abest ab omni diminutione reperta in voluntate humana. quare nomen voluntatis dicitur de eis æquiuoce, sicut nomen scientiæ dicitur sic de ambabus scientiis, antiqua, & innouata. nam voluntas in animali, & homine est passio proueniens a volito, & est causata ab eo. Hoc est, quod intelligitur de voluntate hominis, & Dei glo. absit ꝙ sit ei attributum causatum. Et non intelligitur per voluntatem, nisi ordinatio operationis, copulata scientiæ. & scientia, vt diximus, est duorum contrariorum. in scientia vero Primi est aliquo modo scientia duorum cõtrariorum. & operatio eius vnius duorum contrariorum est probatio ꝙ sit hic aliud attributum, quod appellatur voluntas.

Philosophi non negant voluntatẽ a Deo.

Obserua Auer. appellat voluntatẽ passionẽ.

Deus ẽ sciẽs & volens.

Quõ actio Dei est voluntaria.

Quid p voluntatem.

ALGAZEL.

AIt Alga. Secundus autem modus est, vt nos cõfiteamur quòd prouentus rei ab agente determinat scientiam in operatione, quæ

emanat: & tamen apud eos operatio Dei glo. est vna, & est causatũ, D quod est intellectus simplex, & non debet scire nisi eum. causatum vero primum erit sciens id, quod prouenit ab eo tantum. nam totum non prouenit a Deo glo. statim, sed mediis, & prouentione, & consecutione. & id, quod emanauit ab eo, quod emanauit ab eo, non oportet vt sit scitum ei. & non emanat ab eo nisi vnum. & hoc, cum non est necesse vt sit in operatione voluntaria, quomodo erit in naturali? nam motus lapidis a summitate montis erit motu voluntario, quẽ faciet scientia in substantia motus, & non faciet scientia id, quod fit ex eo de contactu, & eruptione alterius rei. hoc etiam non possunt respondere ei.

AVEROES.

AIt Auer. Responsio nostra, quòd agens, cuius scientia est in vltimitate perfectionis, scit quod emanat ab eo, & id, quod emanat ab eo, quod emanat ab eo, & quod emanat ab hoc, E quod emanat, vsque ad finem eius, quod emanat. Et, si primum fuerit in vltimitate scientiæ, oportet vt sit sciens totum id, quod emanat ab eo mediate, vel immediate. & non sequitur vt sit scientia eius de genere scientiæ nostræ: quoniam scientia nostra est diminuta, & posterior scito. Deinde dixit, respondens quæstioni, quam fecit Philosophis.

ALGAZEL.

AIt Alga. Si autem dicatur, si definimus ꝙ ipsum non scit, nisi seipsum, hoc erit in vltimitate inconuenientiæ. nam aliud scit seipsum, & aliud, & erit excelsus eo in gradu. & quomodo causatum erit excellentius causa? F

AVEROES.

AIt Auer. Hæc responsio est diminuta. nam in ea induxit rem intellectam ad inconueniens. Deinde respondit ipse, & dixit dicimus ꝙ hoc inconueniens sequitur Philosophis circa ablationem voluntatis, & ablationem innouationis mundi: & debent contradici, sicut cõtradicunt eis cæteri Philosophi. & impossibile est quin derelinquatur Philosophia, & confiteatur ꝙ mundus sit innouatus voluntate. i. ꝙ sequitur eis, si fuerint ex eis, qui intulerint quòd ipsum scit operatum suum propter inconuenientiam, vt ipsi tollerent hoc inconueniens, quemadmodum deuenerunt in aliud inconueniens de antiquitate mundi, & ablatione voluntatis. & ipsi tamen non auferũt voluntatem, sed auferunt partem diminutam ab eo. Deinde.

Hęc desiderantur in antiquo.

A **ALGAZEL.**

AIt Alga. Quare negatis dicenti ex Philosophis quòd hoc non est additio dignitatis, quoniam scientia indiget ea aliud ad recipiendum vtilitatem aliquam: nam ipsum in se ea indiget. Homo autem exaltatur intellectis, aut vt perueniat ad felicitaté in fine huius seculi, & alterius, aut ad perficiendum se, tanquam obscurum, & diminutum: & sic aliæ creaturæ. Substantia vero Dei glo. non indiget perfectione. &, si considereretur de eo scientia, qua perficeretur, hoc erit, quoniam substantia eius esset diminuta. & sic aliæ creaturæ, & hoc est, sicut si tu attribueres ei auditum, & visum, & scientiam particularium ingredientium sub tempore. Tu autem conuenis cum fratribus tuis Philosophis quòd Deus glo. abest ab eis: & quòd mutationes ingredientes in tempore, diuisæ ad id, quod fuit, & erit, non scit
B eas Primum: quoniam hoc faceret mutationem in substantia eius, & impresionem, & non sequitur in negatione huius ab eo diminutio, sed est perfectio: immo diminutio est habere sensus, & indigere eis. &, nisi esset diminutio in homine, non indigeret sensibus ad præseruandum se ab eo, quod ei euenit ex eius mutatione. & sic scientia innouationum particularium vos putatis quòd sit diminutio. Et quemadmodum, cum nos scimus innouationes omnes, & apprehendimus sensibilia omnia, & Primum non scit aliquid de particularibus, & non apprehendit aliquid ex sensibilibus, non erit hoc diminutio, sic scientia de vniuersalibus intellectualibus etiam posibile est vt affirmetur alteri, & non affirmatur ei: & non erit hoc diminutio etiam, & ab hoc non potest euadi.

Proponit Algaz. sermonem fere rhetoricum, quo persuadet sapientes ad dicendum Deum non habere scientiam rerum extra se, & dicit, adhuc possumus dicere philosophis sic, quare cauetis vobis opinionem quorundam vestrorum
C philosophorum, qui dicunt, videlicet, quod scientia in ipso Deo non est multiplicatio perfectionis. i. qui dicunt scientiam rerum extra se non multiplicare in Deo gradum perfectionis. (Et homo eam.) Cum proposuit hoc, probat illud sermone rhetorico. & primo proponit causas, quibus scientia rerum est homini perfectio. secundo ibi, (Sed Deus.) Arguit eam non debere poni in Deo propter causas oppositas. d. ergo. & homo eam forte cupit duabus rationibus, videlicet, vt comprehendat rerum veritates iuxta humanum posse, & dixit. (Iuxta humanum posse.) Quia forte intellectus hominis apud ipsum non potest comprehēdere res sicuti sunt in seipsis. deinde apponit secundam causam, & dicit, & qd possit prouidere cognitionem salutis vię post carnalem mortem, id est, & vt possit per scientiam perpendere media, quibus ad beatitudinem nitatur peruenire post carnalem mortem. & dixi: (Post carnalē mortē.) Quoniā, & si sapiēs moriatur in obitu secundum corpus, restat secundū animam apud Alg. quę, si in gloriā producetur, viuet. & si in ignē ęternum, morietur. & hoc ēt nos christicolę tenemus, & est ita sine dubio, vt declarabitur in vltimis disputationibus huius libri. Sunt ergo duę causę necessitatis, quibus homo naturaliter scire desiderat. prima quidem vt rerum veritates indagetur, & hoc est propter eius absolutam perfectionem. secunda, media in vitam æternam sibi ostendentur per rerum comprehensionem, & hęc secunda est potissima causa.

Secūda qō.

SED circa hęc ambiget quis. quo desiderio homo concupiscit scientiam. secundo & fortius an illę duę rationes Alga. sint sufficientes ad illud, an ponendę sint & alię. D

Positio quorundam.

Ad primam soluunt quidam fratres, qui eorum studium totum in Metaphysicam reducunt, quod homo appetit scire, & non appetitu rationali. Tum primo, quia appetitus rationalis pręsupponit intellectum. Tum secundo, quia ille est formaliter liber, & homo nō libere desiderat scire, vt singuli. Iterū non appetitu animali & sensitiuo. Tum primo, quia ille est respectu sensibiliū, modo homo appetit & sensibilia, & insensibilia, vt manifestum est cuilibet. Tū & secundo, quoniam sic & bruta appeterent scire, cum & appetitum habeant sensitiuum, Cum itaque homo appetat scientiam, & non rationali appetitu, neq: animali seu sensitiuo, relinquunt qđ naturali appetitu: & huic cōsonat tex. Aristo. in principio procemij Metaphysicæ. omnes homines natura scire desiderāt, vbi ly, natura, non nisi appetitus naturalis nominatur, Præterea, pro his facit dictum Auer. 2. Meta. commen. 1. vbi inquit, & signum eius, quod habemus desiderium ad sciendū veritatem est, quoniam si comprehensio esset impossibilis, tunc desideriū esset ociosum: & cōcessum est ab omnibus, quod nulla res est ociosa in fundamento naturę, & creaturę, &c. ecce, quomodo demonstrat scientiam esse in nobis possibilem propter hoc, quia ad eam est nostrum desiderium, & loquitur de desiderio, quod est in fundamento naturæ: aliter eius probatio nulla esset. modo desiderium, quod est in fundamento naturæ est naturale. ergo homo naturali desiderio appetit scire, quod est propositum illorum in hoc loco. E

Impugnatio

Sed mihi videtur, quod hic homo multum errauit: quod declaro primo: quoniam eo appetitu debet homo scientiam appetere, qui respondet potentiæ, quę perficitur per illam, vt manifestum est etiam considerantibus dicta eorum. Sed appetitus rationalis respondet intellectui, qui perficitur per scientiam secundum eos, ergo appetitu rationali debet homo appetere scientiam. Secundo id, quod est optimum, & summa hominis perfectio debet desiderari ab homine secundum summum, & optimum desiderium: istud consonum est experiētię: videmus enim hominem carnalia appetere per carnale desiderium, & alia multa: sed perfectissimus appetitus est rationalis. ergo appetitu rationali conuenit hominem scientiam appetere. Vnde, & confirmatur: quoniam Aristo. Ethicorum primo, testatus est capitulo. 18. recte enim & ad optima deprecatur ratio, & non intendit ibi per rationem nisi appetitum rationalem, vt ibi videtur Auer. exponere. si igitur ratio dictat ad optima, optimum in nobis est scire, ideo consentaneum est rationem illam dictare ad scientiam: & sic videtur quod appetitu rationali desideremus scire. Præterea, omne comprehensum vt verum, & bonum existit, appetitur rationali appetitu. quoniam in comprehensione sequitur appetitus, sicut vmbra corpus. 12. Metaphy. commen. 39. sed scire est comprehensum ab intellectu, vt verum, & existit bonum, immo optimum. ergo est appetibile a voluntate. F Præterea & quarto, illud, quo comprehenso, cessat desiderium rationale appetebatur rationali appetitu; sed apprehenso optimo & supremo cognoscibili, cessat rationalis appetitus. ergo desiderabatur rationali appetitu: minor est manifesta per se. quando enim homo coniungetur primo intelligibili amplius non appetet rationali appetitu: ex his volo concludere, hominem appetere scire per rationalem appetitum, licet non tantum per illum, vt dicam, propter quod debes scire, anima secatur in tres partes, scilicet in sensitiuam, & intellectiuam, & harum mediam, quæ sensitiua interiorum sensuum appellatur, seu imaginatiua. Iterum, rerum quædam sunt naturales tantum, vt res, quæ sunt in motu secundum esse, & rationem. Quędam intelligibiles tantum, vt res Metaphysicę, quorum principium est intellectus. Quędam abstractę, vt mathematicę, quę sunt res imaginabiles, quę secundum esse sunt in motu consistentes, secūdum rationem ab illo separatę: ex his sequitur quod anima est quodammodo omnia: est enim res naturales, quoniam est principium illarum per sensum: est & res mathematicę per imaginationem, quū principium est mathematicorum p imaginatiuam. Est & res metaphysicę, quoniam per intellectum principium illarum est: & ideo dicit Arist. in lib. de Anima, quod anima est quodāmodo oīa.

A & in Meta.d.quod sciens, vt sciens, mensurat quodammodo omnia, quę sunt. His bene expositis dicendum, quod homo per desiderium naturale desiderat res naturales: per desiderium animale desiderat imaginabilia & media, quæ mathematicæ res dicuntur: per appetitum rationalem desiderat metaphysicalia: totum ergo ambitum scientiæ homo concupiscit tribus desiderijs: quoniam, sicut secundum tres partes est perfectibilis a scibilibus, ita secundum tria desideria inclinatur ad illa: desiderio enim correspondenti intellectui circa metaphysicalia, desiderat illa rationali appetitu. Correspondenti vero potentię circa imaginabilia, homo appetit sensitiuo appetitu. Correspondenti circa naturalia ipsi sensui appetit naturali appetitu. Ad argumenta alterius partis dicendum puto, quod appetitus rationalis, & appetitus animalis, & appetitus naturalis possunt dupliciter considerari: vno modo, vt subordinantur proprijs potentijs cognoscitiuis, verbi gratia, appetitus rationalis subordinatur intellectui, & sic de alijs. & sic nō possunt dirigere, nec dictare in aliqua nisi supposita cognitione in potentijs, quarum sunt prohęreses. secundo modo considerantur, vt defectus illarum potentiarum, quarum sunt prohęreses, & sic possunt dictare, & inclinare ad sua propria perfectibilia nulla supposita cognitione in suis potentijs: & sic vnica sol. patet fere ad omnia argumenta. Ad primum dicendum, quod appetitus rationalis primo modo consideratus præsupponit actum, secundo modo non, vt constat

Oēs appetitus possunt duplr̄ considerari,

B per se. Ad secundum contra idem dicendum, quod primo modo est formaliter liber, secundo modo est necessarius: quoniam, vt defectus quidam est, inclinat ad suum perfectibile. Ad tertium contra secundum dicendum, quod argumentum concludit: verum est enim tantum respectu sensibilium sensu interno, scilicet respectu imaginabilium. Ad quartum contra illud dicendum, quod non: quoniam appetitus sensitiuus brutorum non est defectus potentiæ potētis cognoscere illa imaginabilia, vt patet: immo, si illud argumentum valeret, probarem lapidem posse appetere scientiam, quoniam habet appetitum naturalem. Ad verba Aristote. dicendum quod loquitur de scientia rerum naturalium: quod apparet, quia probat illam propositionem per simile in sensu visus: postmodum transit ad Metaphysicam, vt patet ibidem. Præterea, & eodem modo loquitur Auerroes vt patet ibidem. Colligendo itaque dicta, potest dici quod intellectus appetit scibilia Metaphysica per voluntatem, prout est quidam eius defectus: voluntas enim, vt est quidam defectus intellectiuus, dicitur rationalis appetitus. Similiter appetitus sensitiuus, vt quidam defectus est rerum naturalium comprehensarum, dicitur appetitus naturalis, & illud, quo homo appetit scientiam rerum naturalium. Appetitus autem animalis, vt est quidam defectus virtutis imaginatiuę, est principium appetendi ipsi imaginatiuæ circa mathematica.

C ergo isti sunt tres appetitus, qui prohæreses possunt dici suarum potentiarum cognitiuarum, qui sunt principia appetendi, non supposita cognitione, sed tantum vt defectus earum, sunt quare, &c. Ad secundam quæstionem propositam expositores latini supra primo Meta. dicunt, ꝙ hęc conclusio, homo naturaliter appetit scire, tribus rationibus potest probari. & adducam illas ordine meo in hunc modum. ad omnem propriam, & naturalem operationem vnumquodq; inclinatur: sed scire est operatio propria hominis, inquantum homo, ergo ad scire inclinatur homo inquantū homo. Secunda componitur sic, ad propriam perfectionem vnumquodq; inclinatur: sed propria operatio hominis, inquantum homo, est propria eius perfectio. ergo ad propriam operationem homo, inquantum homo, naturaliter inclinatur. Tertia potest componi sic. vnumquodque appetit coniungi suo principio; homo coniungitur suo principio per scire: ergo homo appetit scire. Contra hoc quidam fratres posteriores multum obijciunt: & dicunt has non esse tres rationes, sed vnam, cum medium possit esse vnum tribus commune: quomodo autem sit istud, vide eos. Mihi videtur quod hic est vnus syllogismus principalis, & duo prosyllogismi. secundus enim syllogismus probat maiorem primi. tertius sic componitur hoc modo. illud, per quod homo coniungitur suo principio, naturaliter appetitur ab eo: sed propria perfectio est id, per quod homo coniungitur suo principio, ergo propria perfe-

Quæstio.

Positio quorundam.

Positio propria.

ctio hominis appetitur naturaliter ab eo, si componitur inquam hoc modo, sic probatur maior secundi syllogismi: primus ergo est principalis: secundus probat maiorem primi: & tertius probat maiorem secundi: & sic illę tres rationes sunt una demonstratio, quę condensatur usque ad propositionem primam: docuit. n. Arist. in Posterioribus propositionem condensari: quando, scilicet, prosyllogizatur usque ad immediatam, quę amplius non est condensabilis: maior itaq; primi condensatur per secundum syllogismum, & maior secundi per tertium, & ibi status. hęc enim propositio, illud, per quod homo coniungitur suo principio, naturaliter appetitur ab eo, est immediata, & non potest amplius ad propositionē immediatam perstringi: & sic una est demonstratio condensata ad immediatam propositionem, Si enim quęratur, propter quid desideramus propriam operationem. dicemus propterea, ut adipiscamur propriam perfectionem, Si autem quaeratur, propter quid appetimus propriam perfectionem: dicemus ut primo principio coniungamur, & amplius non potest quęri, hęc enim est propositio immediata, quae amplius non potest condensari, neque perstringi ad immediatiorem utrum autem expositores hanc tenuerint opinionem, non curo, forte enim quod sic. id autem, quod dicunt posteriores latini, non est dignum ut hic ponatur: illi enim sunt adeo rudes in logica, quod non potest rudior eis reperiri: & ideo non est eis credendum in quęstionibus circa demonstrationes, & problemata dialectica incidentes, Et cum hoc sit verificatum, patet qualiter prima ratio Alg. est primus syllogismus hic inductus: qui si debet omnino bene formari, debet condensari eo modo, quo dixi, Verbi gratia, propter quid homo appetit cognoscere rerum veritates? ad hoc dicendum est, ut prius, scilicet ut propriam adipiscatur perfectionem: &, si quęratur propter quid quaerit adipisci propriam perfectionem? dicemus ut coniungatur suo primo principio: & hic status est enim propositio immediata, ut dixi; & sic debet ratio Algazel. verificari. secunda ratio est credita, & conveniens legibus; & ideo naturalis philosophus non debet eam ponere, & propterea Thomas in primo Meta. non tetigit illam, sed tantum prędictam, ut visum est, (Sed Deus benedictus.) Cum accepit quasi maiorem, scilicet quod homo debet recipere scientiam propter duo, scilicet, ut comprehendat rerum veritates, ut notificentur media ad vitam aeternam; nunc accepit minorem, & dicit, sed Deus benedictus nulla perfectione indiget, neque oportet ut ei manifestentur media ad vitam aeternam. Tunc apponit conclusionem, & inquit: ergo non decet eum habere scientia, qua perficiatur; & sic patet qualiter hic sermo est ad modum rethorici cum. n. procedat: per locum a contrario, qui non ponitur ad probandum aliquod ignotum, sed ad cōfirmandū, ut dicit Auer. in prioribus, & primo coeli forte commen. 124. in ultimo, (Neque licite.) Hoc in loco videtur quasi amouere dubium tacitum: posset nanque obijci, nulla perfectio, debet amoueri a perfectissimo: sed scire est perfectio; ergo non debet remoueri a Deo, qui est summe perfectissimus: cuius responsionem videtur assignare, & consistit in hoc, quod multa sunt perfectiones in natura inferiori, quę sunt imperfectiones in natura superiori: quod declarat, & inquit. neque licite aliquo modo talis scientia sibi attribui debet, sicut diximus superius de auditu, & visu, & scientia particularium, in quibus omnes philosophi conueniunt, quod debeant ab ipso Deo glorioso actualiter remoueri: cuius rationem dicit, prout talia ingrediuntur tempus, quod diuiditur in preteritum, & futurum: & sic sequeretur quod hęc inducerent permutationem in eum. (Et ideo.) Cum hoc praemisit, quasi solutionem dat ad formam quęstionis, & inquit, & ideo auferre talia, vel similia eis ab eo, non est defectus in eo, immo potius perfectio; sequitur litera, quę sic reperitur in translatione Calonimi hebrei. (Sicut indigentia, quam nos habemus de sensibus, debet nobis attribui defectus; natura nanq; , &c.) Reputo quod litera est corrupta, vel ex errore translatoris, vel diminutione scriptoris, vel quia in arabico ipse collegit tantum verba: & est impossibile intelligere multa dicta huius hominis, si verba aspiciamus, ideo in translatione Nicolai hispani, quę nunc peruenit ad me, inueni sic, non enim sicut indigentia, quam nos habemus de sensibus, debet attribui nobis defectus: sic, & carentia comprehensionis rerū

naturalium

Margin letters, each at the line it stands beside: "D" beside the line "ctio hominis appetitur naturaliter ab eo, si componitur inquam hoc modo, sic"; "E" beside "est eis credendum in quęstionibus circa demonstrationes, & problemata diale-"; "F" beside "in loco videtur quasi amouere dubium tacitum: posset nanque obijci, nulla perfe-".

A naturalium est defectus primi entis: & tunc litera est quasi responsiua ad maiorem, scilicet, quia est simpliciter falsa: quoniam non est simile, quod sicut, scilicet carentia sensuum est imperfectio in homine, sic carentia comprehensionis rerum sit defectus in Deo: cuius rationem subdit. natura namque prouidit nobis in istis, vt possimus cauere nobis nocumenta contingentia: & sic patet qualiter maior syllogismi est falsa. (Sequitur ergo ex hoc.) Cum soluit argumentum illud, hoc in loco comparat scientiam particularium ad scientiam vniuersalium in nobis penes necessitatem, & inquit. sequitur ergo ex hoc, quod nos scire omnia particularia, & comprehendere omnia sensibilia desideramus: quoniam est aliquo modo perfectio nostra, vt visum est, & addit: & sicut in Deo benedicto non est defectus, scilicet, ignorantia rerum, sic neque in nobis non est perfectio simpliciter res particulares: quoniam, si ignorantia particularium rerum in Deo esset defectus, cognoscere res particulares in nobis esset simpliciter perfectio. (Similiter dicimus.) Reputo quod hoc in loco persoluat aliam quæstionem: posset enim dici. scire Vniuersalia est perfectio simpliciter homini, ergo debet apponi in primo perfectissimo. Respondet, & inquit, similiter dicimus quod nos scire vniuersalia est perfectio nostra, attamen Deum ignorare ea, non est defectus in eo: & sic ad formam patet, qualiter illa propositio est falsa, scilicet quæcunque perfectio reperitur innatum inferiori, reperitur in perfectissimo: & tunc apponit pondus argumenti. &
B inquit, & hoc argumentum valde difficile reputamus, & non potest aliter solui quam dictum sit.

Dubitatio. Quid perfectio simpliciter.

SED PVLCHRA inoritur quæstio, an perfectio simpliciter hominis debet appoui in supremo sunmo, qui omnem perfectionem continet? Pro solutione huius quæstionis, primo oportet intelligere quid sit perfectio simpliciter. Et post dicam ad quæstionem. dico ergo de primo, quod non dicitur perfectio simpliciter, quia infinita secundum illud. 2. Topicorum in vltimis fere verbis, quod simpliciter dico sine addito dico. sic enim nulla esset in homine perfectio simpliciter, quia homo esset infinitus in perfectione. secundo dico, quod non dicitur perfectio simpliciter, id est, singulariter, & vno modo dicta: sic enim quælibet res esset perfectio simpliciter, dummodo esset pure singularis. Ideo debes scire, primo quod opposita possunt dupliciter capi. Vno modo pro quibuscunque incomposibilibus: & sic leo, et homo possunt opposita dici, eo quia in eodem sunt incomposibilia. Possunt capi secundo modo pro contradictorijs: vt scientia, & non scientia, homo & non homo, & sic de multis: & hoc secundo modo famose opposita dicuntur quæcunque inuicem contradicunt. Secundo debes scire, quod indiuiduum potest capi duobus modis, vno modo, vt est determinatæ naturæ, Verbi gratia, pro Sorte, qui est ho-

Opposita duplicia.

C minis indiuiduum, secundo modo pro indiuiduo naturæ indeterminatæ: vt forte est indiuiduum entis, scilicet, hoc ens, & illud ens: hæc distinctio potest colligi ab Auer. 5. Physico. commento. 15. vbi vult quod omne mobile potest velocius moueri, & ait, quod hæc est vera per se, & falsa per accidens: eo quia Cœlum non potest velocius moueri: hoc non potest intelligi aliter, nisi quod capiendo indiuidua naturæ mobilis sub indeterminata natura, vt sic quodlibet mobile potest velocius moueri: sed capiendo indiuidua mobilis, prout sunt determinatæ naturæ, sic falsa: quoniam hoc determinatum non potest velocius moueri, quam modo mouetur: & ideo est vera per se, stando in indiuiduis mobilis naturæ indeterminatæ, & est falsa per accidens, id est, extraneando ad indiuidua determinatæ naturæ. Ex his palam recipio, quod indiuiduum est duobus modis, scilicet, indeterminatæ naturæ, & determinatæ naturæ: & per hoc potest verificari dictum Auer. tertio Cœli commen. 6. quando dicit. quod continuum est diuisibile in infinitum secundum formam, id est, per se, & non secundum materiam, id est, per accidens: quoniam omne continuum captum sub indeterminata natura est diuisibile in infinitum, non tamen continuum determinatæ naturæ, Verbi gratia, ignis, aqua, & animal, &c. His visis di-

Indiuiduum duplex.

cendum, quod cum perfectio simpliciter non sit, eo quia perfectio infinita, nec quia perfectio singulariter, relinquitur quod dicatur perfectio simpliciter, eo quia in quolibet indiuiduo entis sub indeterminata natura capto est melior ipsa, quam suum oppositum incompossibile. dico primo, In quolibet indiuiduo entis sub indeterminata natura capto: quoniam esse auri est perfectio aliqua, non tamen homini est perfectio simpliciter: quoniam esse auri additum homini corrumpit esse hominis, cum sit ei incompossibile: ideo oportet, vt indiuiduum capiatur sub indeterminata natura. dico secundo, quam suum oppositum incompossibile, Quia quælibet perfectio est melior, quam suum oppositum contradictorię, quæ est pura negatio, & quia scientia in quolibet indiuiduo entis, inquantum ens, est melior quam suum incompossibile. Verbi gratia, ruditas, & praua ignorantia, ideo dicitur perfectio simpliciter, & multa talia. His itaque expositis dicendum, quod quælibet hominis perfectio simpliciter debet addi in Deo: quia, ex quo in quolibet indiuiduo entis est melior, & Deus sit entis indiuiduum per essentiam, ideo conuenienter decet, vt apponatur in Deo. Sed dices, scire res diuersas est perfectio simpliciter in homine, ergo debet apponi in Deo. Iam patet solutio, scire enim est perfectio simpliciter, cum in quolibet indiuiduo entis simpliciter sit melior quam suum oppositum incompossibile. Sed scire res extra se non est perfectio simpliciter, cum non sit in quolibet melius quam suum incompossibile, scilicet, scire res per essentiam propriam: quoniam, licet scire res per essentiam non sit melius homini, cum sit eius naturæ incompossibile, est tamē melius simpliciter, quia addito homini inquantum ens, esset melius quam scire per res extra se, vt patet. Similiter patet, quod licet homini sit perfectio habere quinque sensus, quibus percipiat, non tamen debet attribui Deo, eo quia nō est perfectio simpliciter: cum in quolibet indiuiduo, inquantum ens, non sit melius, immo deterius, vt patet. Regula itaque, quam Simplicius secundo Cœli testatus est, scilicet quod quicquid perfectionis est in natura inferiori, debet inesse naturæ superiori, debet intelligi de perfectione simpliciter, & non in genere determinatæ naturæ: homini enim, inquantum perfectissimum animalium competit habere quinque sensus, non tamen inquantum perfectissimus entium: & ideo non oportet quod omnis perfectio conueniens muscæ, conueniat homini, nisi sit perfectio simpliciter, vt sæpe verificatum est.

D — B

Dubitatio.

Solutio.

Quicquid perfectionis reperitur in natura inferiori, etiā debet reperiri in natura superiori.

AVEROES.

AIt Auer. Hæc est ratio eius, qui di[...]it [...] non nisi seipsum. Et iam recitauimus opiniones hominum circa aggregationem eius, quod dicunt quòd ipsum non scit nisi seipsum, & quòd ipsum scit omnia entia. & ideo dicunt aliqui famosi eorum quòd Deus glo. est entia omnia, & ipse est motor eorū, & non oportet reiterare sermonem in hoc. & propositiones adductæ in hoc capitulo sunt famosæ topicæ: quoniam omnes sunt in capitulo reductionis syllogismi occulti ad manifestum, quos non aggregat genus, & non est inter eas communicatio omnino. Demum loquitur in hoc capitulo cum Auicenna in eo, ꝙ ratiocinatur contra dicentem ex Philosophis ꝙ ipse scit seipsum, & scit aliud. quoniam impossibile est quin sciat id, quod fecit. & omnes propositiones, quas recitat ex Auicenna in constitutione huius opinionis, & quas facit ipse in disputatione sua, sunt assumptæ ex rebus, quæ videntur in homine: & conatur permutare eas ad Deum glo. & hoc non potest fieri: qm̄ ambæ

E

Deus est oīa entia.

ſcientiæ dicuntur æquiuoce. nam id, quod dicit Auicenna, ꝙ omnē intelligens, à quo emanat operatio vna, ipſum ſcit operationem illā, eſt propoſitio vera: ſed non modo ſcientiæ hominis de re, quam intelligit. qm̄ intellectus hominis perficit ſeipſum cum eo, quod apprehendit, & intelligit, & patitur ab eo. & cauſa paſsionis ab eo eſt conſyderatio in intellectu. & propoſitiones, quæ ſunt in hoc genere, arguit cōtra eas Alga. nam omne intelligens ex hominibus aliquam operationem, & ſequitur ex illa operatione alia operatio, & ex ſecunda tertia, & ex tertia quarta, non oportet vt ſciat agens intelligens conſecutiones, quæ conſequuntur ex operatione eius prima, & dicitur ei ꝙ hoc repetitur ei, qui operatur voluntarie. & quomodo ſequitur, cum ponitis ſciens, quod non operatur voluntarie? & dixit hoc, quoniam id, quo ſuſtentatus eſt, eſt qm̄, cum affirmatur ſcientia in Deo glo. affirmatur ei voluntas. Et ideo dixit hoc ſequitur, à quo non poteſt euitari, id eſt quin ſequatur vt Primum non ſit apud eum intelligēs de alio
B niſi operationem, quæ conſecuta eſt primum, & eſt cauſa ſecunda, & cauſatum primum. & ſic etiam id, quod recitauit de eo, ꝙ, ſi intelligeret ſeipſum, & non intelligeret aliud, eſſet homo dignior eo. Et cauſa eſſe eius, & apparentiæ, quæ eſt in hoc ſermone, eſt qm̄, cum conſyderat homo duos homines, quorū vnus non intelligit, niſi ſeipſum, & alter intelligit ſeipſum, & aliud, iudicat intellectus ꝙ ille, qui intelligit ſeipſum, & aliud, eſt excellentior eo, qui intelligit ſeipſum, & non intelligit aliud. Attamē id, cuius intellectus cum hoc intellectu dicitur æquiuoce, ex eo ꝙ vnus eorum eſt agens non patiens, & alius patiens non agens, non verificatur hæc permutatio. Et quoniam ratiocinatus eſt de mente Auicennæ cum propoſitione, quam concedit ipſe in omni habente intellectum, & eſt ꝙ habens plus ſcientiæ eſt excellentius: & quod putauit de ablatione voluntatis, & ablatione innouationis eſt id, quod fecit eis ſequi ꝙ non poſſunt affirmare ꝙ
C Primum ſcit aliud, quoniam ſcit agens, intelligens operatum ſuum, quod eſt aliud ab eo, ex eo ꝙ id vult, dixit ꝙ hoc inconueniens ſequitur Philoſophis tantum, id eſt quòd cauſatum, quod eſt homo, ſit excellentius cauſa, quæ eſt Deus glo. nam, cum ipſi auferunt innouationem mundi, vt putauit, auferunt voluntatem. &, cum auferunt voluntas, aufertur ꝙ ſciat id, quod prouenit ab eo. & hoc totum iam diximus ſuperius quòd non eſt verum, ſcilicet ablatio volūtatis à Deo glo. ſed tantummodo auferunt voluntatem innouatam. Et, quoniam ratiocinatus eſt de mente Anicennæ propoſitionibus, quæ exiſtimantur eſſe communes duabus ſcientiis, & innouatæ, & antiquę, incœpit ratiocinari contra eum in eo, quod dixerunt Philoſophi in hoc capitulo de differentia inter duas ſcientias. & ſequitur hoc ei in rei veritate. Et dixit quare negatis dicenti ex Philoſophis ꝙ hoc non eſt additio in dignitate. nam ſcientia indiget ea aliud, vſque ad finem eius, quod ſcripſimus. Et expoſitio eius eſt ꝙ, ſi omnes iſtæ appre-

hensiones sunt propter diminutionem in homine, Deus glo. abest ab D
eis, & ipse dicit Auicennæ. nam, sicut conuenisti cum socijs tuis ꝙ ipsum non apprehendere particularia nō est propter diminutionem in eo, postquam fuit demonstratio apud te, ꝙ comprehensio particularium est propter diminutionem in cōprehendente, sic priuatio apprehendendi aliud est propter diminutionem comprehendentis. Et responsio huius totius est, quòd in scientia eius non diuidunt verum, & falsum opposita, quæ diuidunt verum, & falsum in scientia hominis. verbi gratia quoniā homo dicitur de eo aut scit aliud, aut non scit aliud, adeo ꝙ sunt duo contradictoria: &, cùm fuerit verum vnū eorum, aliud est falsum. ipse vero Deus glo. verificantur de eo ambo simul, scilicet ꝙ sciat id, & ꝙ non sciat, scilicet non scit id scientia, determinante diminutionem: & est scientia humana, & tamen scit id scientia, non determinante diminutionem: & est scientia, cuius qualitatem non comprehendit nisi ipse. & sic est de vniuersalibus, & particularibus, quæ verificantur de Deo glo. ꝙ sciat, & non sciat ea. Hoc B
est, quod determinant radices Philosophorum Antiquorum eis. Qui vero distinxerit, & dixerit ꝙ ipse scit vniuersalia, & nō scit particularia, non percepit opinionem eorum, & non sequitur ex radicibus eorum. nam scientiæ humanæ omnes sunt passiones, & impressiones entium, & entia faciunt impressionem in eis: scientia vero Dei glo. facit impressionem in entibus, & entia patiuntur ab ea. His autem habitis quiescit lis inter Alga. & Philosophos in hoc capitulo, & in capitulo subsequenti. Attamen omnino recitabimus nos hæc capitula, & ostendemus in quo appropriantur, & recitabimus id, quod dictū est superius de hoc.

Quo pacto Deus glo. scit ipsa particularia.

Scientię humanę sunt passiones. Sciētia Dei facit impressionē in entibus.

In solu. præsenti Auerr. primo proponit quodammodo excusationem, in qua videtur verificare dictum Alga. secundo ibi, (Sed nos.) Incipit considerare propositiones, quas sumpsit Alga. hoc in loco. Quantum ad primum dixit Alga. ꝙ multiplicatio scientiæ in Deo rerum extra se, non apponit perfectionem in eo, & per consequens voluit Deum non scire res extra se: hoc verificat. d. dicimus nos, quod hoc est allegatio opinantis, ꝙ ipse Deus non scit nisi seipsum, id est dicere Deum non scire res extra se, est argumentum, quo concluditur ipsum non scire nisi seipsum. & tunc statim remittit se. d. & nos in præcedentibus narrauimus opiniones ipsorum, ponentes conuenientiam inter id, quod dicebant, videlicet quod ipse Deus non scit nisi seipsum, & quod ipse scit omnia entia, id est ponebant hæc esse eadem, scilicet Deum scire se, & alia: & statim explicat conuenientia. d, & ideo dicunt aliqui ipsorum nobilium, ꝙ Deus est omnia entia. est ergo conuenientia hæc: quoniam Deus est omnia entia, ideo scire seipsum est scire omnia entia aliquo modo. ideo excusat se. d. & ideo non oportet in istis nos amplius replicare: quoniam, multotiens dictum est: &, sic patet, quomodo dictum Alga. quodammodo est verificatum Deus enim scit se & alia prout, esse eius est esse aliorum, non tamen scit alia, prout diuersa sunt ab eius esse: & hoc iam exposui superius milies. (Sed nos.) Hoc in loco considerat propositiones Alga. suppositas in dubio, vbi debes scire, vt apparebit in sol. huius dubij, quod Auer. non posuit omnia verba Alga. in dubio prædicto: sed pauca, vt visum est: & ideo considerat quasdam propositiones, quas non habemus in hoc lib. sed bene in lib. Alga. inuentum fuit translatæ: ego autem secundum posse conabor illas apponere, deinde dicam F

A dicta Auer.super illas. Primo ergo proponit cuius naturę sunt propositiones Alga.secundo ibi.(Et declaratio.) Exponit quod dixit,inquit ergo. sed nos dicimus φ propositiones ductæ ab isto homine in præsenti cap. sunt probabiles,& dialecticę: cuius rationem ait.d. prout sumit significationem earum ex manifestis,id est rebus sensibilibus ad ignota,id est Deum, qui nobis occultus est: modo hoc non potest fieri: non enim debet argumentum a simili procedi nisi illa sint vnius generis,vel speciei.dicit modo.& non est dubium φ res sensibiles,& Deus non ingrediuntur vnum genus, neque communicant aliquo modo sup. in specie, vel vniuoca natura: quare propositiones formatę de creaturis non debent transferri in Deum.(Tandem dicimus.)Hoc in loco apponit solu. pro Auicen.contra quam arguit Alga.arguebat enim sic,sicut hominem ignorare res est imperfectio.sic Deum ignorare res est imperfectio. Cui respondet Auerro.d.tandem dicimus,φ verba Alga. in hoc loco diriguntur erga Auicen. id est sunt valida ad eum.Et statim apponit,quomodo nō essent valida. d. prout indigebat dicto dicentis,φ Deus scit seipsum,& scit alia hoc modo,scilicet indigendo illa responsione, sunt valida. sed, si dicatur φ Deus non ignorat alia, quoniam sciendo se,scit & alia. argumentum Alga.non valet. ergo vno modo valet ad Auic.alio modo non valet.(Et omnes.)Cum dixisset solu. apponit generale peccatum omnium propositionum Alga.d.& omnes propositiones,quas
B ab Auic.id est in nomine Auicen.narrauit in afferendo hanc opinionem,suppositę sunt a rebus notis in homine, & putat eas transferre siue transfigurare in Deum:quod est impossibile. id est indecens:quia hę duę scientię dicuntur sine dubio ęquiuoce,scilicet de Deo,& de nostris rebus sensibilibus : istud ergo est peccatum vniuersale omnium dictorum Alga.(Et declaratio.) Quia dixit oēs propositiones,quas sumpsit ab Auicen. esse sumptas ex rebus sensibilibus, & translatas ad res occultas,ideo hoc in loco incœpit declarare illud, & enumerat aliquas earum,& inquit:& declaratio huius est,id est & φ ex propositionibus sumptis a sensibilibus procedat in occulta est hęc declaratio, scilicet φ id, quod dicebat Auicen.videlicet quod a quolibet intellectu procedit quidā actus, quem ipse intellectus scit,est propositio vera,sed modo humanę scientię, id est scientia nostra : cuius rationem inquit, intellectus namque humanus perficitur ab eo, quod intelligit, & patitur ab eo obiecto , a quo imaginatio intellectus, id est intellectio causatur. est ergo propositio hęc,scilicet omnis actus procedēs ab intellectu intelligitur ab intellectu,vera in intellectu nostro, propterea quia ille actus procedens habet rationem obiecti, a quo intellectus potest moueri, pati,& perfici. ergo intellectus noster potest intelligere omnem actum ab eo prouenientem.(Et cum propositionibus.) Cum verificauit propositionem illam,
C hoc in loco ostendit quomodo per illam transit Alga. arguere in Dei scientia. & primo proponit hoc dicens , & cum propositionibus sumptis in hoc genere, scilicet ex rebus posterioribus obijcit ei scilicet Auicen. Alga. & propter vnā quęstionem,ex cuius solu.eligit vnam vim argumenti contra illum. quęstio est hęc:si est vnum agens intelligens,a quo consequitur vnus actus,post quem sint plures actus consequentes,an si intelliget primū,intelligere debet omnes actus consequentes vsque ad vltimum. Et respondet,quod non oportet semper, & dat rationem,& inquit,eo quod quicunque hominum intelligat actum, scilicet primum,& eundem actum sequitur alius actus, videlicet secundus, illumq; tertius,tertiumque quartus, non sequitur ex hoc,id est quia primum intelligat agēs intelligens,sciat consequentia,id est actus consequentes primi actus , id est quī consequuntur illum primum:& tunc apponit quando est possibile, & inquit, & respondens sibi Alga.dicit quod hoc, id est ista intellectio cōsequentium actuū, reperitur in intelligente propria voluntate,id est qui intelligit per voluntatem. in alio vero non,id est in intelligente sine voluntate propria non oportet. (Dixit tamen hoc.)Cum Alga.soluit quęstionem, colligit Auerro. ex solu. quęstionis vim argumenti contra Auicen. & inquit, dixit tamen hoc ipse Alga. quia id, in quo magis appodiatur in attribuendo scientiam Deo, est, quia asserat Deum habere voluntatem: potest ergo componi syllogismus hoc modo,

omne agens intelligens primum actum per voluntatē, intelligit omnes effectus, D
& actus, qui consequuntur illum, vt ex solu. quæstionis patet: sed Deus est agēs
per voluntatem, intelligens primum actum, id est primā intelligētiam, vt Auic.
concedit, ergo intelligit omnes effectus post illam: & illi effectus sunt omnes in-
telligentiæ, & omnes res, & inquit, quapropter dixit quod hoc argumentum est
ita vehemens, quod nullam habet responsionem, quia videtur, videlicet, quod nō
sequatur quod primus intellectus intelligat præter eum, id est essentiam propriā
omnes actus consequentes ab eo principaliter, quod sunt secunda causa, & pri-
mum causatum, & alia multa, quasi dicat, quod hoc argumentum est demonstra
Dubitatio. tiuum in proposito. Sed ambiget quispiam, an sit aliquod intelligens actum
primum sine voluntate: & videtur quod non: quoniam omne intelligens est ho-
mo, vel aliqua substantiarum abstractarū: sed omnis homo, & omnis substantia
separata intelligit per volūtatem propriam, vt Algazel inquit, ergo in primo
primæ, omne intelligens intelligit volūtate propria. Oppositū Alga. in solu.
quæstionis propositæ, inquit. ait enim esse intelligens duplicis generis: vnum
voluntate, aliud non voluntate: & verificat sermonem eius primo modo, & nō
secundo modo. ergo res est loco ambiguo. Et ad hoc dicendum, quod si in opi
nione sumus Algaze. & Auicen. ratio prima concludit, quoniam omnino opor-
tet intelligens omne esse voluntate propria intelligens: & tunc, quod dicit in
oppositum, nihil est: quoniam ipse forte loquitur secundum aliorum partem, vel
per intelligens intelligit cognoscens: hoc enim modo potest sermo eius verifi- E
cari: est enim cognoscens duobus modis: voluntate propria, id est contingenti:
vt homo, & Deus: & sine voluntate, vt animalium cognoscentia: & secundum
hoc ratio proposita in hunc modum debet componi: omne cognoscens volunta
te primum actum, cognoscit omnes actus consequentes illum. sed Deus cogno-
scit voluntate primum actum proprium: ergo omnes reliquos. Si autem loqua-
tur secundum Peripatheticos, aliter oportet dicere: & ego dixi in disputatione
prima, in solu. secundi dubij, & alibi. & non est locus nunc replicandi. (Simi-
liter.) Persoluit & aliud argumentum Alga. & primo proponit illud, & inquit,
similiter ad ea, quæ narrauit nomine Auic. videlicet, quod si ipse Deus intelli-
geret seipsum, & non aliud, esset homo tunc nobilior eo. Dicimus quod sunt ver
ba probabilia: & hoc ostendit, & inquit, si enim imaginaremur duos homines,
quorum vnus non intelligeret nisi seipsum, alius vero intelligat se, & alia: dici-
mus ꝙ intellectus iudicabit ꝙ ille, qui intelligit se, & alia, est nobilior illo, qui
tantum seipsum intelligit. vult itaque tenere in eis, quæ sunt eiusdem generis:
quod declarat. d. sed tenēdo quod intellectus humanus, & diuinus tm̄ æquiuoce
communicent, tunc dicta translatio est incompetēs: eo quia sunt dissimilia: quo
autem intelligere alia sit perfectionis hominis, & non sequitur ꝙ sit Dei perfe-
ctio, verificaui in solu. quæstionis, quærēns an intelligere alia sit perfectio sim F
pliciter, an secundum quid, & ideo non decet hoc in loco illam repetere. (Et
quia ipse nomine.) Inducit vnam aliam quæstionē, quam Peripathetici nō pos-
sunt soluere, & inquit, & quia ipse nomine Auic. allegauit vnā propositionē ab
eodē cōcessam in quolibet intelligente, videlicet qđ qui plura scit nobilior est:
tunc addatur literæ hæc minor, sed Deus nō plura scit: ergo in secūda figura nō
est nobilior. minorē probat, & pōt ratio componi in hunc modū: omne agēs in-
telligens suū effectum voluntate agit: sed primus motor voluntate agit: ergo nō
intelligit suū effectum. huius primo accepit minorem. d. & oportet eos remoue-
re a dicto Deo voluntatē, & nouitatem, id est, voluntatem contingentē: & tūc
ponit minorem syllogismi principalis. d. quare nequeunt asserere quod prima
causa sciat aliud, nisi seipsa: est ergo minor hæc, sed Deus non plura scit: & hęc
minor est conclusio prosyllogismi, tunc apponit minorem prosyllogismi, & in-
quit agens enim intelligens suum effectum scit aliud ab eo, prout vult est ergo
maior, omne agens intelligens suum effectum voluntate agit: & sic apparet lo-
cus quæstionis. Huic inducit solu. Alga. & inquit, dixit quod hoc inconue-
niens sequitur philosophos tantum, & exponit quod dixit, & inquit, intendit
dicere in hoc esse hominem causatum nobiliorem creatore, qui est ipsius causæ

A & hoc ostendit.d. & q hoc sequitur ipsos philosophos remouentes mundi nouitatem: propter quod remouent ab eodem Deo voluntatem: & tunc remota voluntate oportet q ignoret id,quod ab ea procedit: ecce, quomodo hoc sequitur Peripatheticos,& non theologos. Debes scire,q qui ponit mundum æternũ, dicit Deum agere necessario, vt in secunda, & tertia disputatione visum est: & qui aufert contingentiam ab agente,aufert voluntatem secundum theologos saracenos,& ideo sequitur q Deus egit sine voluntate mundum.(Sed nos.) Ad hoc remittit se,& soluit:& sermo, eius manifestus est per se, & ex eis, quæ dicta sunt. (Præterea sciendum quod postquam.) Hic ostendit ordinem dictorum ab Alga.& inquit, præterea sciendum,q postquam ipse allegauit nomine Auicen. cum propositionibus apparentibus,id est,sumptis ex sensibilibus esse communes duabus scientijs nouæ, & antiquæ, scilicet posse intelligere extra se: vult dicere, postquam arguit nomine, Auicen. q scientiæ nouæ.s.hominis, & antiquæ.s. Dei,est commune scire se,& alia,cœpit allegare, id est, arguere contra eum in eo, quod dicunt philosophi in hoc tractatu, videlicet de differentia istarum duarum scientiarum,s.inter Deum, & hominem, & incipit capitulum, a quo incœpit. d.quare vobis cauetis, &c. vsque ad finem illius, quod sumpsimus.s.in dubio proposito. ecce, quomodo Auer. non totum dubium recitauit, & tamen contradixit eis:& sic patet illud, quod a principio dixi. (Et sententia.) Apponit sententiam illorum,quam dixit in dubio,quod dimisit. & inquit,

B & sententia illorum verborum hæc est; si omnes hę,i.particulares cõprehẽsiones defectus in hoie fuerint,ergo debẽt a Deo benedicto auferri.Inducit respõsionẽ eius,& inquit:& dicit Auic.q ipse in hoc conuenit cũ alijs philosophis, videlicet q Deũ nõ cõprehendere particularia nõ est defectus in eo,immo esset defectus in eo,si ea comprehenderet,Similiter,nõ comprehendere alia præter seipsum nõ est in eo defectus:& sic patet solu,argumenti ab Auicen. (Et nos dicimus.) Hoc in loco Auer.aliter respondet,& proponit responsionẽ,& inquit, & nos dicimus q eualio horum dubiorũ est,q diuina sciẽtia non diuidit verum a falso in oppositis.s.contradictorijs,sicut reperitur in humana scientia: vult dicere quod de scientia Dei nõ verificatur alterũ contradictorium determinate, videlicet aut scit alia,aut nõ scit alia,sicut reperitur in humana scientia: quoniã determinate,aut homo scit alia,aut non,de necessitate alterum istorum verificatur de hominis scientia, & de ista duo sunt contradictoria, quorum alterum omnino de scientia hominis verificatur vnde verificata vna ipsarum de homine,necessario altera est falsa:sed in Deo benedicto ambo verificantur, tamen duobus respectibus:& hoc declarat.d.videlicet quia ignorat ea modo inferente defectum,& scit ea modo non inferente defectum. vult dicere q Deus scit par-

C ticularia,prout non imperficitur ab eis,& ignorat illa, prout imperficitur ab illis:similiter dicimus de vniuersalibus,& particularibus, qđ ipse Deus scit ea, & quod ignorat ea, modo iam dicto. Tunc ordinat se ad sequentẽ dispositionẽ, & dicit:dicimus denique quod ab hoc,id est,perscrutatione de sciẽtia Dei possumus quiescere, videlicet a litibus, & rixis Alga.cum philosophis,non tantũ in hac disputatione, sed in sequenti: nihilominus ducemus sequentem disputationem ,ne putent sequaces ipsius nos stupefactos esse suis sophisticationibus, sophisticalibusque argumentis.

Nota.

Possit, & in hoc loco dubitatio ardua emergi: an Deus particularia ignoret. Sed quia Auer.in disputatione.12.hanc pertractabit, hoc in loco transeo. Ideo volo mouere quæstionem,an illa duo contradictoria in Deo verificentur, & quomodo verbum Auer.intelligatur. Et videtur quod illud, quod Auer. inquit, falsum est, scilicet q de Deo possunt contradictoria verificari: quoniam Aristo. Posterio. primo inquit, contradictio est oppositio, cuius nõ est dare mediũ secundum se:ergo scire particularia,& non scire particularia nullũ habent medium. Adhuc autem sunt homines multi, qui definitionem contradictionis sic intelligunt,scilicet quod contradictio est oppositio,cuius non est medium dare secundũ se,id est,secundũ extrema absolute accepta. Verbi gratia, accipiendo album, & non album absolute, non habent medium : omne enim

Tertia qõ.

ens album, vel non album: accipiendo autem album per se, vel non album D per se medium reperitur: quoniam non omne ens album per se, nec non album per se: extrema ergo illa vno modo non habent medium, alio modo habent, habent quidem, prout absolute accepisti, carent vero medio, prout respectus, & notas adiunxisti perseitatis.

Solutio. Ex hoc potest & solu. questionis patere, cum. n. queritur, an inter scire particularia, & ignorare illa sit medium absolute, non datur medium: Deus enim particularia scit; attamen, si extrema illa assumantur cum notis, & respectibus, potest & Deus medium esse: scire enim particularia eo modo, quo sciens imperficiunt, & ignorare vel non scire eo modo, quo perficiunt habent & medium, videlicet Deum: Deus enim non scit particularia eo modo, quo ipsum imperficiunt, sed eo modo, quo non perficiunt cum scit, Sed quomodocunque, in homine siue scire singularia, siue nõ scire capiantur absolute, siue cum notis perseitatis, vel respectibus, nunquam est inuenire medium semper: homo enim scit singularia, quomodocunque vel ignorat.

Impugnatio Sed hec solu. optima est, & tota bona, peccat tamen in definitione oppositionis, & quasi vniuersaliter nullus antiquorum expositorum sic exposuit, nisi quidam latini, qui fere totum librum posteriorum conturbant: Ioan. autem Philoponus posteriorum primo, aliter commentatus est definitionem contradictionis: vbi debes scire, in vnaquaque specie oppositionis posse dari medium aliquo modo. Verbi gratia, calidum, & frigidum, vt contraria medium habẽt, B iterum pater, & filius, vt relatiua medium habent subiecti, vt opposita relatiua: similiter cecum, & videns medium habent lapidem: vnaquęque ergo species oppositionis, vt talis est, medium habet semper secundum quod talis species: attamen, si considerentur oppositionis omnes species, vt in eis saluatur contradictio: vnaquęque enim species oppositionis ad contradictionem reducitur, vt Aristo. docet in predicamentis, frigidum enim & calidum possunt, & in frigidum & nõ frigidum reduci. calidum enim non frigidũ dico: ergo genus omnium oppositionum esse oppositionem differentiam: quoniam hę quidem medium secundum se, vt relatiua, contraria, & priuatiua per accidens medio carent, prout ad contradictionis reducuntur oppositionem: hec autem medio carent per se, & sunt alijs causę carentię medij vt contradictio: ergo vt differentiam, qua differt contradictio ab alijs speciebus, adiunxit Arist. in posterioribus. (secundum se.) inquit enim. Contradictio oppositio, cuius non est dare medium secundum se, ad differentiam aliarum specierum in quibus est medij carentia, prout reducũtur ad contradictoria: reliquum autem responsionis eorum esse potest totum bonum.

*

DE DIMINVTIONE EORVM IN ADDVCENDO RATIONEM, QVOD IPSE SCIT SEIPSVM.

ALGAZEL.

IT Alga. Et dicamus quòd perfecti, quoniam sciuerunt innouationem mundi ex voluntate eius, adduxerunt probationem ex voluntate, quòd sit sciens: & ex voluntate, & scientia simul quòd sit viuens: deinde mediante vita in eo, quòd omne viuens consyderat in se, & est viuens, necesse est etiam
B vt sciat seipsum. & hic discursus intellectiuus est in vltimitate declarationis. Vos vero, cum aufertis voluntatem, & innouationem, & existimatis quòd id, quod emanat ab eo, emanat consecutiue per viam necessitatis, & naturæ, quid inconueniens erit, si fuerit substantia eius substantia, cuius natura est vt sit ex eo causatum primum tantum, deinde sequitur ex causato primo causatum secundum, vsque ad complementum emanationis entium: & ipsum profecto cum hoc non consyderat seipsum, sicut est ignis, ex quo sequitur calefactio, & Sol, ex quo sequitur lumen. & vnumquodq; eorum non scit seipsum, sicut non scit aliud, sed id, quod scit seipsum, scit quod emanat ab eo: ergo scit aliud. & iam declarauimus ex opinione eorum quòd ipsum non scit aliud: & conclusimus quòd contradicentes huic conueniunt in iudicio positionis eorum: igitur, cum nõ scit aliud, non est inconueniens vt non sciat seipsum. Si vero dicatur,
C omne id, quod non scit scipsum, est mortuum, & quomodo Primum erit mortuum? dicimus quòd secutum est hoc vobis secundum cursum opinionis vestræ. quoniam non est differentia inter vos, & dicentem, omne, quod non agit voluntate, & posse, & electione, & non audit, & non videt, est mortuum: & id, quod non scit aliud, est mortuum. &, si est possibile vt sit Primum priuatum his attributis omnibus, quid indiget vt sciat seipsum. sed, si reuertuntur ad id, quòd omne ens mundum a materia est intellectus ex se, & intelligit seipsum, iam declarauimus quòd hoc est versutia, & non est ei demonstratio. Si vero dixerint quòd demonstratio eius est, quòd ens diuiditur in viuum, & mortuum: & viuum est prius, & excellẽtius mortuo: & Primum est prius, & excellentius: ergo est viuens: & omne viuens consyderat seipsum, cum sit falsum vt in causatis ab eo sit viuens, & ipsum non sit viuens. Dicimus quòd hæ sunt deceptiones. quoniam nos dicimus quòd non est falsum vt sequatur ex eo, quod non scit seipsum id, quod scit seip-

sum, mediantibus multis, aut non mediantibus. &, si falsificans hoc fuerit, qm̄ causatum esset nobilius cā, nō est falsum profecto vt causatum sit nobilius cā. Præterea. quare negatis ꝙ nobilitas eius duret durante ente vniuersali per seipsum, non per scientiam suam? & hoc probatur. qm̄ aliud aliquādo scit aliqua præter se, & videt, & audit: ipsum vero glo. non videt, nec audit. Si vero dixerat aliquis ens diuiditur ad videns & cæcum, & ad sciens & ignorans: & videns est prius: ergo Primum videt, & scit res. Dicendum quòd ipsi negant hoc, & dicunt nō est nobilitas in visione, & scientia rerum. sed, cum non est necessitas videndi, & sciendi, & sit substantia modo, quo sit ex ea vniuersum, in quo est scientia, & dominus visionis, sic igitur non est nobilitas in scientia substantiæ. sed, cum fuerit principium substantiarum scientium: & hoc est nobilitas propria sibi: ergo de necessitate coguntur ad ablationem scientię eius de se ipso etiam, cum non significauerit aliud præter voluntatem, & non significatur per voluntatem nisi innouatio mundi, & in corruptione huius corrumpitur. hoc totum est secundum ꝙ assumit hæc ex consyderatione intellectus. Igitur id, quod dixerunt de attributis primi, seu de ablatione eorum, non est eis ratio de eo, nisi sermo æstimatiuus, & cogitationes. & absint Legistæ a talibus existimationibus. Et non est mirandum de diminutione intellectus in attributis diuinis, & non est quid miraculosum: sed quid miraculosum est diminutio eorum in seipsis, & assumptio rationum suarum, & credulitas eorum quòd sciant hæc scientia vera cum eo, quod est in eis de subitanietate, & inuolutione.

Sicut Auer. inquit, hęc disputatio vr̄ quodammodo superflua, qm̄ sufficienter tractata est, attamen ne Auer. videretur fugere argumenta Alga. ideo aggressus est eam, & per consequens quę sit intētio huius manifestū est. Primo ergo Alg. concedit, quod Deus intelligit, & cognoscit se: & syllogizatur hoc modo: omne viuens cognoscit se: sed Deus viuit: ergo Deus cognoscit se. maior probatur, qm̄ Deus scit, & vult: & omne sciens, & volens est viuens: ergo, in prima figura Deus viuit: huius primo tangit prosyllogismum dicens, ait Alg. secundū opinionem verorum philosophorum, qui nouitatē concedunt mundi propria voluntate Dei, patefit propositum: & accepit vim maioris prosyllogismi, et inquit: quia ex voluntate, & scientia iudicatur vita: reliquum prosyllogismi dimittit, tunc accepit maiorē prosyllogismi, & inquit: & quodlibet viuens seipsum sentit. i. intelligit: Deus est viuens, hęc est minor: ergo cognoscens seipsum, & apponit efficaciā communis, & inquit: vnde dicimus quod hęc ratio est valde acerrima. Sed hic est ambiguitas: qm̄, primo probat Deum viuere propter intelligere: secundo probat ipsum intelligere, ꝓpter viuere: ergo ipse cōmittit circulum, quem Arist. destruit primo Posteriorum. Dicendum, quod intelligere, & velle sunt velut causę vitę, vita velut effectus: sicut, enim motus est causa vitę, ita & intelligere, & velle causæ sunt vitę perfectissimæ, vt Auer. inquit. 12. Metaphy. commen. 38. & . 39. potest itaq; dici, quod primus processus concludens Deum viuere ex eo, quia intelligit & vult, est processus propter quid, & dicitur demonstratio causę: secundus processus est processus quia, quia procedit a posteriori ad causam priorem: quia enim viuit, concludit ipsum intelligere, & velle: ergo demonstratio hęc erit signi. Ad quæstionem dicendum, ipsum non errasse, eum, non in eodem genere demonstrationis illud fecerit. Sed hic, adhuc emergit ardua dubitatio, an scilicet possit fieri iste regressus, seu circulus ab effectu ad causam, &

Marginal letters: D, E, F

Marginal notes: Dubitatio. Solutio. Questio.

A post ab illa ad effectum. Similiter, & ad adhuc ambiges: cum enim ordo naturæ sit contrarius modo procedendi nostro, vt Auer. inquit primo Phy. com. 3. natura incipit a causa: ergo nos debemus incipere ab effectu: modo Alga. videtur totum oppositũ fecisse: incipit enim a causa, & processit ad effectum: & post vr̃ ab effectu regredi ad causam: & hę ambiguitates sunt non paruę: & cum in cõmento meo libri posteriorum multum prolongauerim sermonem in his, visum est mihi modo abbreuiare opinionem Peripatheticorum in his: primo ergo dicã ad primã, post ad secundam secundum posse meũ. Quantũ ad primam igitur partem, dixerunt multi antiquorum, quod nõ sit illa circulatio, vel egressus demõstratiue: qñ, enim per effectum causam tu inuenisti, sine dubio demonstrasti: eo quia ex notiori, & prior tibi processisti: cum, ex cã inuenta ad effectũ redis ꝓpter quid ipsius effectus concludens, nõ demonstrabis: cũ ex ignotiori procedis ad notius: & sic isti processum quia demonstratiuũ affirmant esse, processum ꝓpter quid concedunt non demonstratiuũ esse, sed dialecticum, seu topicum, eo quia non ex notiori est ad latentius. Et huius exemplum est: si, enim progredieris, iste homo currit, ille homo currit, & ille, & sic de singulis: ergo omnis homo currit: illatio est necessaria, & omnino concludit, & necessario: oppositum enim consequentis stare cũ antecedente est impossibile: attamẽ topicus processus est, eo quia non probatiuus secundũ naturam, quoniam antecedens vel est ignotius

B consequente, vel ęque notum: põi tñ esse notius tibi, vel illi, & ideo dialecticus, vel topicus dr̃, eo quia non ex notiori procedit simpliciter, sed huic, vel illi, qui dat antecedens, sic in proposito: &, si processus propter quid sit necessarius, & illationis necessariæ, tamen dialecticus dr̃, eo quia non ex notiori simpliciter, sed huic, vel illi procedit: in naturalibus ergo secundum hos manifestum est quomodo fiat circulus, & quomodo non. Mouit autem hos: quoniam effectus demonstrat causam esse, ergo est notior ea: sit igitur eius notitia, vt octo, notitia, vero causę inuentę, vt quatuor. Si igitur ad effectum eundem redibis ab ignotiori, & latentiori, quia a noto tibi, vt quatuor ad notius & certius, quia ad effectum notũ vt octo procedes: ergo secundus processus non potest demonstratiuus dici, cum demonstratio sit ex notioribus, vt in Poste. satis dixit Aristo. aliaq; argumenta pro eis, quia nullius sunt valoris, & ea prolixe adduxi in posterioribus, transeo. Hanc opinionem Ioan. Iandonus in quęstionibus primi de Anima conabatur destruere, & arguit in hunc modum: qm̃ accidentia propria sunt principia cognoscendi substantias, & econtra: primo, quia eadem sunt principia essendi et cognoscendi, modo cã est principiũ essendi effectus, ergo & cognoscendi. maior est Arist. & Auer. com. secundi Meta. Pręterea, substantia est prior natura, cognitione, & tẽpore accidente, ergo accidẽs demonstrans substantiã põi, & ab ea

C demonstrari, maior est Arist. & Auer. 7. Meta. com. 4. sed rationes Ioannis contra hos nihil concludunt: prima quidẽ non: qm̃ cã est principiũ essendi, & veritatis secundũ naturã, vt & ipsemet dicit alibi, et sic nõ quo ad nos. secunda vero minime, qm̃ substantia est prior cognitione, & tẽpore, & natura. cognitione. s. secundũ naturã. tempore vero. i. separabilitate: natura. i. perfectione, & licet ponatur in eius definitione, non quidẽ ponitur vt notius nobis, sed vt quietans, vnum enim correlatiuorũ ponitur in definitione alterius, & non vt notius: põt ergo & aliter opinio illa remoueri, tũ ex verbis philosophorũ, tum rõne: verbis quidẽ, qm̃ primo posteriorũ inquit, sed quia differt & propter quid scire, primũ quidẽ & in eadẽ scientia. Et postq̃ probauit hoc exemplis multis inquit, alio autem modo differt propter quid ab ipso quia. quod est per aliã scientiam vtrunq; speculari, vbi Auer. inquit cap: 3. & postquam est demõstratio, quę facit adipisci inuentionem rei, est alia, quæ facit adipisci causam inuentionis ipsius. iamque inueniuntur hi duo modi, aut in arte vna, aut in duabus artibus. Præterea, & Themi. ait ibidem cap. 28. sane fieri potest, vt eadem scientia modo ipsum quamobrem tractet, modo ipsum vt sit explicet: aliquando est, vt diuersa scientia sit, quę quamobrem condocet ab ea, quæ vt sit demonstrat. Præterea Aristo. 2. Poste. cap. 16. mouet quęstionem in principio capituli, & inquit, de causa autem, et cuius est causa dubitabit aliquis, nunquid, cum causatum est, cã est, &c.

Positio antiquorum.

Põ Io. Ian.

Impugnatio contra rationes Io.

post soluens quęstionem inquit, si igitur quidem per causam est demonstratio ꝓ- D
pter quid est, si vero non per causam ipsius quia. quoniam in medio est, cognc-
uit, propter quid autem non: vbi Auerro. commen.25.inquit, in solutione illius
quęstionis, sed cum ostendimus causarum per causam est id demonstratio dans
causam, & inuentionem: & cum ostendimus causam per causatum, est id demon-
stratio dans inuentionem tantum: & ponit exemplum, vide. Præterea, & ibi-
dem diuus Themistius cap.3.inquit, nullum autem incommodum suscipitur, si
causa talis cum sua conclusione retorqueri dicatur: nec enim eadē ratio vtrinque
reciprocandi est: sed causam ab euentis ad causam subijcitur, syllogismus tantū
vocatur: cum econtrario est, absoluta demonstratio. Dicitur forte, quia syllo-
gismum tantum demonstrationem intendit quia, quę pro tanto syllogismus tan-
tum dicitur, quia non ex vero medio procedit, vt ipse ait primo Posteriorum
commen.46.quare, & ex his regressum dare manifestum est aptissime. Prçte-
rea, Lincomensis grossaresta ibidem manifeste idem dicit, & magnus Alber.tra-
ctatu de venatione definitionis com.7.& concors est eiusdem. Adhuc, Auer.
2.Meta.commen.16. inquit, certitudo enim diuersatur in eadem scientia. V.g.
secundum demonstrationem simpliciter, & secundum demonstrationem quia:
&, cum diuerseiur in eadem scientia magis diuersatur in scientijs diuersis secun-
dum genus. Rursus.6.Physi.commen.15.inquit, cum prius declarauit, quod si
magnitudo fuerit diuisibilis in infinitum, quod velocius & tardius inueniuntur E
in infinitum, vult declarare econuerso: & post quibusdam interpositis inquit, &
signa demonstratiua sunt illa, quę conuertuntur cum suis causis.s.quod cum po-
natur causa, sequitur signum & econuerso: & ideo incœpit primo declarare con
secutionem signi ex causa, deinde consecutionem causę ex signo: ecce, quam
plane Auer.id dicit.etiam in.8.Phy. commen.5. inquit econtrario primę viæ.
In prima enim probauimus ex motu æterno motorem esse, qui non mouetur,
hic autem probauimus quod motus ęternus est hoc quod motor qui nō mouetur
est. Idem apponit ibidem commen.53. &.65. & adhuc possem tibi enumerare
loca fere innumerabilia, vbi Arist. & Auer. circulum committunt in diuersis ge-
neribus demonstrationum: & ideo nolo plus in hoc insistere: ratione vero &
hoc monstrari potest: quoniam scientię diuersantur secundum diuersitatem me-
diorum, vt Arist. in.2. Posteriorum demonstrat: quia igitur effectus est medium
in demonstrando causam, & causa medium in demonstrando effectum: ergo no-
titia, quę relinquitur ex processu, cuius medium est effectus, differt specie a noti-
tia, quę relinquitur ex processu, cuius medium est ipsa causa: notitia ergo, quę in
effectu relinquitur ex causa, altera est a notitia effectus, quę per sensum habeba-
tur: ergo in secundo processu, causa est notior nobis quam effectus notitia reli-
cta tertio loco: & hęc ratio est demonstratiua, si perfecte addatur, vt dicam: vt F
ergo perfecte intelligas, debes scire primo, quod licet causa, medium, & defini-
tio idem sint in subiecto, differunt tamen in modo, aliqua enim causa habet ra-
tionem causæ, non tamen rationem medij definitionis: omne autem, quod ratio-
nem habet medij, & rationem habet causę. Secundo debes scire, quod aliter
est in quęstione simplici, aliter in quęstione composita: voco autem quæstionem
simplicem, vt an ignis sit, vel fumus sit: dico vero quæstionem compositam, in
qua est quęsitum de concesso: vt, si luna deficit, propter quid deficit luna? dico
ergo, quod in quęstione composita medium habet rationem causę, & habet ra-
tionem medij: alio tamen processu acquiritur medium sub ratione causę, & alio
sub ratione medij: per processum enim quia in quęstione composita acquiritur
solum medium sub ratione causæ. V.g. luna deficit; ergo obiectum est aliquid
inter solem, & lunam: hoc enim processu quia acquisiuisti medium in eo, quod
causa illius effectus: & hic est primus processus quia, quo.s. acquiritur causa in
eo, quod causa: quo facto non statim redibis ad effectum demonstrandum per
hanc: quoniam causa inuenta per effectum nondum habet rationem medij: opor-
tet enim ad hoc, vt habeat rationem medij, vt sit tibi notius effectu, quo inuen-
tum est sub ratione causæ: ergo, tunc intellectus negociatur circa causam inuen-
tam, inueniendo illam sub ratione medij: est autem negociatio hęc resolutio, quę

A fit compositione & diuisione hoc modo: obiectum istud, quod inuentum est esse causam huius, luna deficit, est ens. ergo vel substantia, vel accidens: & non accidens, ergo substantia. vel igitur corporea, vel incorporea: non incorporea, relinquitur corpus: vel animatum, vel inanimatum. non animatum, ergo inanimatũ: vel æternum, vel generabile: nõ generabile, ergo ęternum: vel diaphanum, vel opacum: non diaphanum, ergo opacum, obiectum ergo illud est corpus æternũ opacum: sed illud est sola terra, ergo obiectum illud est terreum: qua negociatione completa acquisiuisti causam: tunc sub ratione causę, & sub ratione medij: causæ quidem, quoniam per effectum in eo, quod effectus: medij vero, quia per negociationem adeo innotuit, quod notius factum est effectu, qui erat medium ad ipsum inquantum causa: & eo completo, potest syllogismus demonstratiuus propter quid componi, & erit secundus processus. non autem semper causa habet rationem medij, quoniam intellectus causa est veritatis principiorum, quemadmodum propositiones conclusionis, vt Themi. inquit primo Poster. c. 7. & Auer. ibidem. & tamen non potest esse medium demonstrandi principia prima: hoc & Auer. inquit primo de Anima com. 2. Similiter, in quæstione simplici me lũ habet rationem causæ tñ: vt, si fumus est, ergo ignis: tunc enim demonstratio est signi: & ea inuenitur causa in eo, non tamen potest fieri regressus: cum, tunc non habeat rationem medij, cum non habeat rationem definitionis: patet ergo qualiter in quęstione composita concedendum est regressum demonstratiuum mediante negociatione tibi exposita. in quęstione autem simplici non: immo, si redibimus, processus erit topicus forte. Quod autem hęc sit intentio Auer. patet. 2. Meta. com. 21. & tu lege verba eius ibidem: quomodo quidem igitur contingat regredi, & quomodo non, manifestum. regredi enim in quęstione composita, primo tamen negociatione facta contingit: in quæstione vero simplici non facta negociatione, cum ibi medium tantum causę rationem habeat. Ad obiectũ aliorum soluitur hoc modo: vel, ꝙ reditus est ad effectum, nõ secundum eandem speciem notitię, vt Alber. ait in posterioribus: vel reditus fit facta negociatione: tunc enim notitia causę adeo per resolutionem illam intenditur, quod potest esse causa, & mediũ ad effectũ illũ: nec est remotum alia via, q̃ demonstratione aliquid notificari, & certius reddi. sicut docuit Aristo. in Posterioribus. & sic patet quomodo fit circulus, & quomodo non: & per consequens sol. ad primam. Superest modo quęstionem secundam soluere: & primo oportet videre qualiter triplex est genus demonstrationis, simpliciter, scilicet, propter quid, & signi tantum: & quid sit vnaquęq; ipsarum oportet declarare. Circa quod opinio est Ammonij in primo de Anima, ꝙ duplex est tantum genus demonstrationis, scilicet propter quid, & signi seu coniecturalis. explanabimus autem post quid sit

C vnaquæq; harum: huius ratio esse potest, quoniam demonstratio non differt a demonstratione nisi ratione medij: augentur enim demõstrationes propter media, vt Arist. inquit in Poste. sed medium demonstratum non potest esse nisi duplex, scilicet effectus, vel causa. ergo demonstrationis species non nisi duplex erit. Adhuc, Aristo. primo Poste, vbi omne genus demonstrationis enumerat cap. (Sed differt quia, & propter quid.) & .2. Poste. c. 16. non ponit nisi duas species demonstrationis. & per consequens vel ipse est diminutus, vel fecit alium librũ Poste. vbi posuit. Rursus, si demonstratio simpliciter differt a demonstratione propter quid: vel illud erit a medio, vel propter conclusionem: non propter conclusionem, quoniam vna species conclusionis est in vtraq.: nec penes medium, qm̃ vtriq; medium est causa: ergo non differunt. In oppositum est Auerro. in proœmio Phy. & ibidem com. x. & ibidem com. vi. & .2. Phy. com. 22. & .25. & inducere com. ad hoc est superfluum. vt ergo sol. huius quęstionis videatur, oportet videre quid sit demonstratio signi. secundo quid sit demonstratio propter quid. & tertio quę demonstratio simplr. Demonstratio signi, vt Auer. inquit primo Phy. com. 2. est hoc modo: si contingit vt nota apud nos non sunt nota apud naturã, quæ sunt priora in esse, sed posteriora, tunc demonstrationes datæ in hac scientia erunt de numero signorum: est ergo demonstratio signi demonstratio, cuius medium est posterius natura, & notius nobis, Dicitur quoque hæc

Demonstratio signi.

species demonstrationis signum demonstratio quia, & demonstratio esse tātum: D dicitur quidem demonstratio quia, respectu conclusionis compositæ. si enim demonstratur propter folia cadere humidum resolut, demonstratio erit ipsius quia, id est veritatis ꝓpositionis: & hoc inquit Themi. secundo Poste. cap. 30. quæ ita demonstratio putanda non est, qui nullo modo aut ex cā. aut ex aliquo, quod cogitatione prius sit, dicatur: nam lunā deficere non est cā cur terra se mediā gerat: sed pōt esse conclusionis, vtriq; rei non pōt: ergo vult ꝙ ideo dicatur demonstratio quia, q̄m medium concludit conclusionem veram esse: & hoc appellat quia Arist. primo Poste. ibi. (Dupliciter autem est præcognoscere.) Dicitur demōstratio esse tm̄ in quęstione simplici, vbi ab effectu ad causam terminatur q̄stio si est, hoc modo. fumus est, ergo ignis. hic ignem esse concluditur, ideo demonstratio esse potest, & debet dici. Dicitur tertio demonstratio signi: quoniam effectus est medium, & effectus signum est causæ, propterea demonstratio signi, seu signum dicitur. Hanc autem Ammonius in primo de Anima subdiuidit, & vult quod sit duplex. vna est, quę coniecturalis dicitur: vt illa, in qua medio posito, non sequitur necessario, & omnino causa: vt languida est, quoniā peperit: non enim omnino languorem sequitur peperisse: secunda species dicitur sufficiētia, seu fides ab Auer. primo. cœli. 22. & Ammonius inquit, quod hęc

Dubitatio.

demonstratio dicitur illa, ad cuius medium sequitur omnino conclusio: vt fumus est hic, ergo & ignis: & sphęricam esse lunam propter hunc mundum circulariter illuminari. vt Aris. demostrat in lib. cœli: & forte hoc inquit Auer. 6. Phy. E

Solutio.

com. 15, quando inquit quod signa demonstratiua sunt illa, quę conuertuntur cū suis causis, scilicet, quod cum ponitur causa sequitur signum, & econuerso. Et forte de demonstratione quia, primo loquitur The. 2. Poste. ca. prędicto, quando dicit, processus ab euentu ad causam est syllogismus tantum. intelligit enim per euenta signa fallibilia. Sed dices, demonstratio per causam remotam, dicitur quia, vt Arist. inquit primo Poste. ca. Sed dicitur quia, & tamen non est sufficiētia, nec coniectura: ergo tertia species. Dicendum, quod potest esse sufficientia, seu fides, & sic suffici. quid ergo sit demonstratio signi, & quot modis dicatur & quot sunt eius species manifestum.

Quid demō stratio propter quid.

SVPEREST MODO definire demonstrationē propter quid: inquit Auer. 2. cœli commen. 35. si latentius fuerit causa rei quam ipsum esse, erit demonstratio propter quid tantum: est ergo demonstratio propter quid demonstratio, cuius medium est causa conclusionis, & ignotius ea. Sed ambiges, quoniam omnis demonstratio est ex notioribus: sed demonstratio propter quid est demonstratio: ergo ex notioribus: & sic definitio Auerrois est falsa. Dicendum igitur, quod debet intelligi non facta negociatione. est ergo sensus, demonstratio propter quid est demonstratio, cuius medium per se est ignotum & latentius effectu, F licet post completum intellectus negotium notius relinquatur: & hęc demonstratio dicitur causę tantum, eo quia dicit tantum propter quid effectus, & non concludit ipsum esse, vel esse veram conclusionem; & hoc statim exponemus melius. Quid quidem sit demonstratio propter quid, manifestum modo, & quomodo medium se habeat, palam. De demonstratione vero simpliciter quid sit Themi.

Quid demō stratio simpliciter.

primo Poste, cap. 46. videtur dicere quod sit ea, cuius medium concludit vniuersaliter conclusiones omnes possibiles fieri. ait enim sic, expositio causæ quod ita sit, quoque tota vniuersalium est, eoq; non modo noctiam huius vnius defectus, quem hunc patitur luna, sed simpliciter omnium continet. Nam interuenius terrę non tantum huius defectus causa est quam omnium, qui possint omnibus seculis euenire: ecce, quomodo The. ait demonstrationem simpliciter dici, eo quia causa concludit vniuersaliter, & communiter omnes conclusiones possibiles formari de omnibus effectibus possibilibus esse. Sed hæc

Dubita.

expositio videtur ambigua: quoniam demonstratio tunc propter quid, & causę tantum demonstratio simpliciter dici posset, est enim causa per se omnium effectuum causa: propter ꝙ, et simpliciter dici non esset remotum. Adhuc, demōstratio per signum conuertibile simplr̄ dici posset, eo quia effectus conuertibilis posset esse causa vniuersaliter cōclusionis cuiuslibet possibilis formate ex omni-

A bus causis. Ideo debes scire, ꝙ qñ quia effectus, & propter quid effectus eodẽ
medio cognoscuntur. vt, si nos essemus supra lunã videntes terram interponi, et
non eclypsim. tunc luna deficit, qm̃ interponitur terra. nunc enim cognoscitur
esse, scilicet, lunam deficere, & propter quid deficit eodem medio: scilicet, inter-
positione. quandoq; autem esse effectus alio cognoscitur, & alio propter ad eius,
Verbi gratia, nunc existens in terra cognosco lunam deficere visu, propter quid
autem eius per causam inueniam: ergo diuersis modis. quando ergo est aliqua de
monstratio, quę simul, & non diuersis modis concludit conclusionem esse verã,
& propter quid vera est, dicitur demonstratio simpliciter: vt demonstratio illa:
tunc, qñ essemus supra lunam, & videremus terram interuenire, & non videre-
mus eclypsim. demonstratio enim probans, quoniam deficit luna, simpliciter di-
ceretur: & demonstrationes mathematicæ sunt huius generis: non enim in eis
primo effectus est notus sensu, & per ipsum inuestigatur causam esse, deinde ne-
gociamur, & tertio regredimur, sed mediũ simul monstrat conclusionem verã, et
propter quid illius: & hoc inquit Auer. 2. cœli com. 3llo dicens, & si notius fuerit
prius, & latentius erit suum esse, & sua causa notior, erit demonstratio absoluta,
quę dat causam & esse: & hoc inquit primo Phy. com. 2. d. si contigerit, vt no-
tum apud nos sit notum apud naturam, tunc demonstrationes datę in hac scien-
tia erunt causę & esse, id est, simpliciter: vult ergo Auer. quod demonstratio sim
B pliciter, demonstratio absoluta, & demonstratio causę, & esse, vna sit species, di
uersa nomina sortita propter diuersa officia. inquantum enim conclusionem de-
monstrat esse veram & propter quid, demonstratio causę & esse dicitur: prout
absoluit omnem ambiguitatem circa conclusionem scilicet, tã circa causam, quã
circa esse propter quid est, vocatur absoluta. Prout aggregat omnẽ euidentiã, s.
demonstrationis significati, & demonstrationis propter quid, simpliciter dr̃. hęc
enim demonstratio proprie aggregat perfectionem demonstrationis significati:
qm̃, quemadmodum signum demonstrat conclusionẽ esse veram tm̃, sic & hoc
conclusionẽ esse veram ostendit. similiter, prout demonstratio causę dicit ꝑpter
quid conclusionis, sic & hoc propter quid dicit conclusionis: ergo demonstratio
simpliciter est virtualiter aggregatũ ex vtroq; genere demonstrationis. Ad op
posita, quę destruunt illud triplex genus demonstrationis, dicendum quod diffe-
runt propter media: &, qñ dr̃ medium demõstrationis simpliciter vel est causa,
vel effectus dicendum, quod nec causa pura, nec effectus, sed aggregans vires
vtriusque, vt exposui, ideo medium illud est alterius speciei ab extremis, sicut
rubeũ ab albo; & nigro pro nunc. Ad secundum dicendum, quod ibi non enume
rauit nisi extremas species: tacuit autem mediam, quoniam solers potest prõpte,
& eam ex illis colligere. Ad tertiam manifesta est solutio, differunt enim ꝑ-
C pter media: possunt enim demonstrationes esse per idem genus causę, non autem
per idẽ genus medij. demonstratio. n. hominis habitantis in terra, & existẽtis su
pra lunam, habent vnam speciẽ causę, non tamen vnã speciem medij, vt solerti
patet. Quot quidẽ genera demonstrationũ, quid vnumquodq; illorum, & quot
eorũ species, & quibus dicantur nominibus, & quo soluantur obiecta in opposi
tum, manifestũ iniantum. Ad secundã ergo quęstionem principalem dicendũ:
quod multotiens fit demonstratio simpliciter, ex qua conuenit effectum esse, &
propter quid effectus: vt, in proposito Alg. Deus viuit, qm̃ intelligit, & vult. re-
ditus autem fit, non vt concludat aliquid ignotum, sed topicus est regressus du-
ctus in confirmatione demonstrationis prioris, vt ostenditur signũ, et causam in
uicem conuerti. Verbi gratia, si essemus supra lunam, argueremus, luna deficit,
qm̃ interuenit terra. hęc demonstratio est simpliciter. si regrederemur, s. luna de-
ficit, ergo interuenit terra. processus esset topicus, ductus tm̃ propter cõfirmatio-
nem demonstrationis simpliciter, non quod eo concludatur ignotum simpliciter,
sed confirmat: & sic patet qualiter hoc fecit Algazel. in hoc loco, & Ari. confer
uat illud sæpe in demonstrationibus naturalibus. Redeamus ergo ad locum no-
strum. (Sed vos.) Cum induxit rationem, qua probauit Deum esse scientem se,
et alia. hoc in loco ostendit, quomodo apud Peripatheticos est necessarium poni
totum oppositũ, & syllogizatur sic, omne agens sine voluntate effectũ æternum

Eodem modo cognoscitur qa est effectus, & ꝑpter quid est effectus,

Nota.

necessario, & secundum naturam, est summum ignorans: sed Deus est apud Peripatheticos agens sine voluntate, & effectum eiusmum necess[illegible]io necessitate naturæ: ergo Deus est summe ignorans. huius primo accepit minorem, dicens, sed vos, qui remouetis ab eo voluntatem, & mundi, immo cuiusque effectus innouationem, totaliter negatis, & opinamini quod id, quod procedit ab eo, procedit de necessitate, vel natura, hoc modo, scilicet, quod primo causatur ab eo primum causatum, deinde alia causata successiue, & gradatim donec peruenient ad vltimum entium, Verbi gratia, ad materiam: tunc apponit conclusionem, dicens, et sic, id est, ergo ipse nõ seipsum sentit, id est, intelligit. apponit maioris probationem per exemplum, dicens, sicut ignis, a quo calliditas procedit, vel sol, a quo lux procedit: & nullum istorum seipsum nouit, sicut nec aliquod extrinsecorum nouit: ergo maior patet fore inductione: tunc replicat conclusionem, dicens, ergo Deus apud vos summus ignorans est. Confirmat hoc, dicens, & nos iam declarauimus nomine ipsorum quod ipse ignorat alia: vnde, postquam ignorat alia, non est cauendum quin ignoret & se, Deus ergo omnino se, & alia ignorat, ergo summus est ignorans. (Et, si aliquis.) Apponit hoc in loco dubium, & inquit, &, si aliquis diceret, quod licet ipse ignorat entia, vult dicere extra se, scit saltem seipsum: & probat hoc per impossibile hoc modo syllogizans: qui enim seipsum ignorat mortuus potest reputari, apponas minorẽ, sed per te Deus seipsum ignorat: ergo ipse Deus esset sine dubio mortuus: conclusio est falsa, ergo aliqua propositionum. non maior, ergo minor: & sic habetur propositũ. (Nos vero.) Respondet & tantum. videtur enim reducere argumentum contra eos: & inquit, nos vero ad hoc respondemus, & dicimus eis, quod hoc simpliciter etiam opinantes, quod Deus ignorat alia, & scit seipsum; quod probat, dicens, nulla enim differentia est inter hoc, & dictum dicentis quod id, quod non agit cũ voluntate, nec audit, nec videt est mortuum. est ergo syllogismus hoc modo, omne ignorans entia extra se non videns, nec audiens, nec volẽs est mortuum; sed secundum dicentes Deum scire se, Deus est ignorans alia extra se, nec audiens, nec videns, nec volens: ergo Deus est mortuus: & sic per consequens argumentum potest reduci contra eos. (Et si forte.) Hoc in loco inducit solutionem eorum adhuc, & inquit: & si forte, dicerent quod omne separatum a materia est intellectus per se existens, seipsum intelligens: & adde minorẽ, sed Deus est separatum a materia: ergo est intellectus seipsum intelligens: & tunc dicam, quod Deus viuit, quia intelligit se: mortuum autem nec se, nec alia intelligit: quare solutio est. (Dicimus) Huic contradicit hoc modo, dicens, dicimus quod declaratum est, scilicet in dubiis aliarum disputationum, quod solutio est pura euasio: quia sup. Deum esse separatum a materia, non potest demonstratiue probari: ergo hæc solutio fundatur in propositione dialectica, & non demonstratiua, ergo est fuga. (Et si forte.) Adhuc apponit argumentum philosophorum, quo probant Deum viuere, posito quod nihil sciat extra se, & inquit, & si forte diceret quod huiusmodi demonstratio est, quia videlicet, ens diuiditur ad viuens, & ad mortuum: & viuens est nobilius mortuo: sed primum est nobilius cunctis entibus: ergo primum est uiuens. syllogismus ergo est in secunda figura sic: omne viuens est nobilius mortuo: primum ens est nobilius mortuo, immo cunctis entibus: ergo viuens erit omnino Deus. Respondet & huic, dicens, dicimus quod omnes istæ sunt euasiones, id est, non rationes demonstratiuę, sed dialecticæ. (Nos enim.) Hoc in loco mouet & aliam quæstionem maxime contra Auicen. potest enim quæri, cur est impossibile ab eo, quod ignorat seipsum, procedere entia intelligentia se? ponebant enim philosophi quod Deus non scit se, & quod intelligentię emanantes ab ipso sciant se: quęrit modo, propter quid est impossibile apud vos alios Peripatheticos, qui non ponitis hoc? dicit igitur, nos enim possumus eis dicere: quare est impossibile quod ab eo, quod ignorat seipsum, succedant entia seipsa sentientia; id est, intelligentia cum pluribus mediis, siue sine mediis. Inducit solutionem Peripatheticorum, dicens, & si forte dicerent quod impossibilitas prouenit ab eo, quia sequitur quod causatum esset nobilius causa. igitur, si effectus essent intelligentes se, & Deus non, tunc essent nobiliores prima

A res prima causa: & propter hoc dicunt philosophi hi, quod Deus ignorans se, nihil producit sciens se. (Dicimus.) Confutat hoc, dicens, dicimus quod hoc potestis asserere secundum apparentiam, & non secundum demonstrationem & rei veritatem: quoniam in multis effectus est nobilior causa: & in hoc nolo nunc immorari.

AVEROES.

Ait Auer. Ex rebus mirandis est ratiocinatio eorum, ꝙ innouatio mundi sequitur vt sit ex voluntate, et tamen videmus quòd innouationes fiunt ex natura, & voluntate, & casu. quæ autem fiunt ex voluntate, sunt res artificiales, & quæ fiunt ex natura sunt res naturales. &, si innouatum non fieret nisi ex voluntate, tunc voluntas ingrederetur in definitionem eius. & notũ est ꝙ definitio innouati est quod reperitur post priuationem: mundus autem si esset innouatus dignius est vt innouetur, ex eo ꝙ est ens naturale ex prin-
B cipiis rerum naturalium, quã vt sit innouatus ex principiis artificialibus. & est voluntas. Attamen, cum affirmatur quòd sit ab agente primo, qui elegit esse eius, potius quàm priuationem, oportet vt sit volens. &, si volens, non defecit quin sit eligens esse rei volitæ, vt dixit, necesse est vt sciat: igitur communicant eis Philosophi in hac radice. et sermo totus, quem recitauit de Loquentibus, est satisfaciens. quoniã in eo est similitudo rerum naturalium rebus artificialibus. Cum autem dixit de Philosophis ꝙ ipsi tenent quòd id, quod prouenit á Deo glo. prouenit naturaliter, est sermo corruptus de eis. & qui tenent in rei veritate ꝙ emanatio entium sit ab eo, est profecto nobiliori modo quã naturaliter, & voluntate humana. nam his duobus modis euenit diminutio: & non diuidunt verum, & falsum, cum fuerit demonstratio ꝙ impossibile est vt sit emanatio operationis ab ipso glo. emanatio naturalis non autem emanatio voluntaria, eo modo, quo intelli-
C gitur voluntas hic. nam voluntas in viuẽte est principium motus. &, cum ipse Deus absit á motu, necesse est vt absit á principio motus, eo modo, quo est volens: quod apparet nobis: & est emanatio ab eo nobiliori modo hac voluntate: & nemo scit modum illum, nisi ipse glo. Et probatur ꝙ sit volens, quoniã ipse scit duo cõtraria: &, si esset agẽs, ex eo quòd est sciens tantum, operaretur duo contraria simul: & hoc est falsum: ergo necesse est vt operetur vnum duorum contrariorum electione. Et id, in quo inuoluuntur in hoc capitulo, est, cum dicũt, si est agens aut est naturaliter, aut voluntarie. & ipsi quidem non intelligunt nec quid sit natura, nec quid sit voluntas. Nam natura apud Philosophos dicitur dupliciter. & Primo de ascensu ignis superius, & descensu lapidis inferius. & hic quidem motus prouenit ex ente, cui euenit quid accidentale, & est vt sit res extra locum suum, & est ibi cogens, quod cogit eam. & Deus glo. absit ꝙ sit huius naturæ. & Secundo proferunt etiam eam de omni potentia, á qua prouenit actio

Deus cũ absit a motu abest a principio motus.

Natura apud philosophos dicitur dupliciter.

intellectualis, vt sunt operationes, quæ proueniunt ex artibus. & aliquis attribuit huic naturæ ꝙ sit intellectus: & alqui dicunt ꝙ nó habet intellectum, sed operatur naturaliter. Attamen ipsi dicunt ꝙ prouenit ex intellectu. quoniam assimilant eam rebus artificialibus, quæ mouentur ex seipsis, & emanant ab eis operationes proportionatæ, & ordinatæ. Et ideo dicit Aristo. princeps Philosophorum, manifestum est ꝙ natura intellectus dominatur toti. & quam maxime est remota hæc credulitas ab eo, quod dicit Alga. Qui autem ponit propositionem vniuersalem, quòd sciens seipsum scit aliud, quod emanat ab eo, sequitur ei ꝙ qui non scit aliud, nó scit seipsum. Et, quoniam iam destruxit sermonem Auicennæ, cum dixerit ꝙ ipse scit aliud, cum eo, quod adduxit contra eum ex rationibus Philosophorum, in hoc sequitur ei vt primũ non sciat seipsum: & consequens est verum. Quod aũt recitauit ex Philosophis de rationibus productis ab eis in hoc capitulo, cum dicunt ꝙ nesciens se ipsum est mortuum, & Primum impossibile est vt sit mortuum, est sermo satisfaciens, compositus ex propositionibus famosis. nam quod non est viuens, nó est mortuum, nisi id, cuius natura est habere vitam, nisi intellexerit per mortuum id, qđ significat dictio inanimatum. & tunc diuidit verum & falsum. nam omne ens aut erit viuens, aut inanimatum. & hoc quidem, cum intelligimus per vitam, illam, quæ dicitur æquiuoce de æterno, & corruptibili. Et, cum dixit si autem dixerint ꝙ omne, quod est remotum à materia, est intellectus in se, & intelligit ex se, iam diximus ꝙ hæc est versutia, cui non est demonstratio. Dicimus ꝙ iam diximus superius modum demõstrationis eorum in hoc, secũdum ꝙ oportet, vt demõstrationis in hoc libro, scilicet ꝙ diminuitur vis eius proculdubio, prout est res, cum extrahitur à suo loco naturali. Quod autem recitauit etiam ex ratione adducta contra Philosophos in hoc, cum dicunt ꝙ ens aut erit viuum, aut mortuum: & viuum est nobilius mortuo, & principium est nobilius viuo: ergo est viuens necessario. cum profecto intelligitur viuo: ergo est viuens necessario. cum profecto intelligitur per mortuum mors ipsa, tunc propositiones famosæ veræ sunt. Cum autem dixit ꝙ possibile est vt emanet ex eo, quod nó est viuens, vita, & ex eo, quod non est sciens, scientia, & erit nobilitas principii in eo profecto, quod est principium eius vniuersale tantum, est sermo falsus. Nam, si esset possibile vt emanet ab eo, quod non est viuens, vita, erit possibile vt emanet ab eo, quod non est ens, : & vt emanet quodlibet à quolibet. & non erit conuenientia omnino inter causas, & causata, nec in genere dicto secundum prius & posterius, nec specie. Cum aũt dixit ꝙ, cum dicunt ꝙ nobilius viuente est viuens, est sicut sermo dicentis id, quod est nobilius ex eis, qui habent auditum, & visum, habet auditum, & visum. ipsi tamen non dicunt hoc, quoniã auferunt à primo principio auditum, & visum. & quemadmodum est possibile apud eos vt sit nobilius audiente, & vidente non audiens, nec

A videns, sic possibile est vt sit nobilius viuente, & sciente non viuens, nec sciens. Vlterius, sicut est possibile apud eos vt proueniat ex eo, quod non habet visum, habens visum, sic possibile est vt proueniat ex non habente scientiam habens scientiam. Hic sermo profectò est sophisticus, & fallax nimis. quoniam apud eos esset non habens auditũ, nec visum nobilius habente auditum, & visum, non simpliciter, sed ex eo quòd habet apprehensionem nobiliorem visu, & auditu: & est scientia. Et, quoniam nihil est nobilius scientia, impossibile est vt sit non sciens nobilius sciente, siue sit principium, siue non sit principium: quoniam principia, ex quo aliquod eorum est sciens, & aliquod non est sciens, impossibile est vt non sciens sit nobilius sciente, sicut est in causatis scientibus, & non scientibus. Et nobilitas principii impossibile est vt excedat nobilitatem scientiæ, nisi excedat nobilitas principii non scientis nobilitatem principii scientis. & impossibile est vt sit excessus nobilitatis principii nobilior excessu nobilitatis scientiæ. Quare necesse est vt sit principium, quod est in vltimitate nobilitatis, in vltimitate excessus, & est scientia. Timent autem homines

Hic plura q in veteri co tex.

B attribuere ei auditum, & visum. quoniam sequeretur ex istis attributis vt sit animatum, sed attribuit ei lex auditum, & visum ad indicandum q ipse Deus glo. non deficit ei aliquid ex speciebus scientiarum, & doctrinæ: & impossibile est facere quòd vulgus hoc intelligat, nisi per auditum, & visum. quare hæc expositio est propria sapientibus: & impossibile est vt ponatur ex capitibus, & radicibus legis communibus omnibus, vt currit cursus multarum rerum, quę attribuuntur sciẽtiæ in lege. Et totum, quod includitur in hoc capitulo, est fallacia, & destructio ipsius Alga. nos autem reuertamur ad Deum propter vilipendium, & depreßionem eius prouenientes à Sapientibus, ex eo q perquirunt bonum nomen in his rebus, & petimus à Deo glo. vt non ponat nos in numero eorum, qui separantur in hoc seculo ab alio seculo, & in infimo à supremo, & imprimat nobis gloriam æternam: in

C omnibus enim est omnipotens.

Auer. nũc contradicit Alga. & primo mordet propositionem primam suę rationis, scilicet q quia Deus agit effectum voluntate, ideo agit nouum: hęc enim propositio non est ita, nisi in virtute huius vniuersalis, omne nouum procedit a voluntate. Auer. ergo non arguit contra propositionem Alga. directe, sed contra propositionem, in virtute cuius tenet ista propositio, contra hanc, omne nouũ procedit a voluntate: & inquit, dicimus nos quod absurdior allegatio huius hominis, & sequacium ipsius est in eo, quod dicunt, scilicet q innouatio mundi indicat voluntatem in Deo. contra hanc non instat, sed contra illam in virtute, cuius tenet hæc. d. & nos inuenimus mundi, id est rerum mundanarum nouitates, quæ interdum procedunt a voluntate, & aliquotiẽs a natura, & aliquotiens ab euentu, in physicis dictum est: & hoc exemplo ostendit. d. illud, quod voluntate fit, sunt res artificiales: & ea quæ fiunt per naturã, naturalia sunt, vt ignis ab igne, leo a leone, &c. ab euentu vero facta sunt horum errores, vt 12. Meta. inquit Auer. commen. 13. & secundo Physi. com. 48. & 49. Ex hac diuisione propositio dicta relinquitur destructa, cum pateat non omne factum ex voluntate. (Et præterea.) Adhuc adducit rationem secundam. d. & pręterea, si innouatum tantum volũtate innouaretur, oporteret q volũtas esset sumpta in de-

finitione ipsius, & ostendit ꝙ non est ita, dando definitionem innouati. d. & est D manifestum, ꝙ definitio innouati est quod innouatum est habens esse post priuationem. Debes scire, ꝙ licet omnis definitio debet dari per formam, tamen definitiones naturales, quæ quodammodo sunt, sicut symi definitio, vt Arist. ait in secundo de physico auditu, & sexto Metaphysices, debet dari per singulum genus causæ essentialis: & ideo valet consequentia Auer. si essentialiter omne innouatū voluntate innouatur, posset definire quis innouatum voluntate: vbi constat non esse ita: & sic patet sermo eius. (Vnde, si mundus.) Adhuc tertio instat, & ostendit quod, si mundus fuit nouus, magis a principio naturali ꝙ̃ voluntario factus fuisset, & inquit, vnde si mundus innouaretur, magis decet ꝙ innouetur, inquantum est ens naturale procedens a principijs naturalium rerum, quā a principijs artificialibus, scilicet voluntate: & hoc non ostendit, potest tamen hoc modo declarari per ante dicta. si mundus innouatur, aut ex principijs artis, aut ex euentu, aut a natura innouabitur: non per principia artis, quoniam, vt inquit, innouatur per se, inquantum ens naturale, ergo non ens artis: nec ab euētu: ergo relinquitur a natura: ergo magis quam a voluntate. Nos christicolæ dicimus, ꝙ mundus innouatur vt res artis, & opus summi artificis: vnde, sicut Deus est artifex æquiuoce fere dictus cū artifice humano: similiter, sicut exemplar Dei, ad cuius instar mundum fecit, est æquiuoce dictum ad exemplar nostrum, quo res facimus arte, ita & mundus æquiuoca arte factus est, & per consequens opus artificiale æquiuoce dicetur. &, hoc inquit & Plato in Thimæo. E Peripathetici autem, qui omnem nouam factionem, in qua variatur nomen, & rei definitio generationem, vel corruptionem dicunt esse, dixerunt mundi innouationem esse generationem. & per consequens mundum esse opus naturæ: & sic dictum Auer. est secundum fundamenta naturalia probabile. (Sed suppositio.) Nunc ad formam argumenti respondere videtur. d. sed supposito, quod mundus procedat ab agente primo, qui inclinauit ipsius esse magis ꝙ̃ priuationem suam, id est qui elegit eius esse magis ꝙ̃ non esse, oportet nos dicere quod ipse est volens, licet ab æterno voluisset suum esse, patet ergo quod philosophi cōueniunt cum istis in attribuendo Deo voluntatem. (Et ideo.) Ex hoc conducit peccatum Alga. d. & ideo quod ipse dixerat philosophorum nomine, videlicet ꝙ id, quod procedit ab ipso Deo, procedit modo naturæ, falsum est, immo dicunt Peripathetici, loquentes secundum veritatem, ꝙ entia procedunt ab eo modo altiori ꝙ̃ sit natura, & quā sit humana voluntas: cuius rationem reddit, & inquit, probatum est enim demonstratiue, ꝙ impossibile est procedere aliquē actum ab ipso Deo naturali modo, id est secundum vim naturæ, seu voluntario iuxta intentionem, id est rationem voluntatis in nobis, id est voluntate vniuoce dicta cum voluntate nostra: cuius rationem reddit. d. voluntas enim animalium, id est hominum principium est motus cum contingentia sup. cuiusmodi nō est Dei voluntas: ideo apponit correlarium, & inquit, quapropter dicimus quod actus diuinus procedit ab eo nobiliori modo ꝙ̃ modo voluntario, qui clare comprehendi non potest nisi ab eodem. Et debes scire, quod sicut nos distincte F
Nota. non scimus positiue cuiusnam naturæ sit Cœlum, sed solum per abnegationem, scilicet quod non est graue, neque leue, vt Aristo. in his, quæ de Cœlo dicit: sic nos non scimus quæ voluntas sit Dei, sed scimus quod nec agit per modum naturæ, nec per modum voluntatis nostræ: sed positiue hoc modo, scilicet ipsum agere solus ipse scit. & sic patet sol. argumenti Alga. (Et probatio.) Hoc in loco vult probare in Deo esse voluntatem, & inquit, & probatio quoniam vult, id est ꝙ in eo sit voluntas, hæc est: & apponit illam. d. notum est ꝙ ipse scit duo contradictoria, & duo contraria: & hoc iam declaratum est in fine decimæ disputationis: nunc hoc supposito arguit, & virtus suæ rationis consistit in hoc: vel Deus agit tantum, quantum scit. & potest agere: vel tantum, quantum vult eorum, quæ potest agere: ostendit quod non agit tantum, quantum potest agere. d. vnde, si ipse quantum scit agere, tantum faceret: sed sup. scit duo contraria facere, ergo duo contraria faceret simul & semel: quod est falsum: relinquitur, qd ipse nō faciat quantū pōt: tunc apponit secundū mēbrū, d. oportet ergo ꝙ eius

A ciat vnum contradictoriorum voluntate: ergo Deus agit volens, quod Alga.
negabat. Et potest ex his syllogizari sic. omne potens agere duo contraria eli-
gens vnum eorum, agit voluntate: sed Deus est agens potens duo opposita eli-
gens alterum eorum: ergo Deus agit voluntate: & sic patet sermo eius. Sed,
quomodo Deus sciat duo opposita, & quomodo agat alterum eorum, & non na
tura, & in alijs disputationibus pluries dixit, & ego ipsum exposui. (Et ideo di
cimus.) Conducit & peccatum aliud Alga. d. & ideo dicimus quod ex eo, q ipsi
distinguebant dicentes, quod actus Dei aut procedit a natura, aut a voluntate t
apparet quod ignorant ipsi naturam, & voluntatem quid sint: & hoc ostendit. d.
natura nãq; apud philosophos intelligitur in pluribus rebus principium motus:
vt ascensus ignis sursum, & terræ deorsum: & talis natura debet ab ipso Deo
auferri. capiendo ergo naturam, prout eam definit Aristo. in de physico auditu t
sic t. eus non agit per naturam. (Similiter.) Ostendit quomodo natura potest
capi secundo modo: & hoc modo potest concedi Deum agere secundum natu-
ram. d. similiter aliquando dicitur natura de omni virtute, ex qua quidam actus
procedit sub. ablato actu voluntatis, quam dicunt aliqui quod est etiam intelle-
ctus: & aliqui opponunt illis, quod non est intellectus: tamen ipse affirmat pri-
morum opinionem. d. immo illa virtus, scilicet intellectus naturaliter agit quod
procedit ab ea, & per consequens natura dici potest: & rationem reddit. d. ipsi
enim philosophi assimilant eam, id est intellectum artificibus, qui a seipsis mo-
B uentur, & ab eisdem procedunt actus ordinati, & per consequens cum intelle-
ctus moueat, & actus ordinatos producat, natura dici potest: quod et verbo Ari-
sto. confirmat. d. & ideo ait princeps philosophorum, videlicet. Aristo. quod in-
tellectus naturaliter omniũ denominatur. i. dicitur fere omnium natura: prout
omnia ordinat, vt patet in tertio de anima: inquit enim quod agens intellectus
est omnia facere, possibilis omnia fieri: ergo intellectus natura dici potest, &
per consequens patet qualiter Deus agere potest natura secundũ dicta. s. proue
intellectus natura est: & sic patet etiam quomodo ipse Alga. dicens, quod Deus
nec agit natura, nec voluntate, mentitur. agit enim Deus voluntate æquiuoce di-
cta, & etiam natura æquiuoce dicta: & quia hoc ignorauit Alga. ideo absolute
dixit illud, vt Auer. dixit. (Sed id, quod dixit,) Hoc in loco remouet aliud prin
cipale dictum Alga. & primo proponit illud. d. sed id, quod dixit definitiue. s.
quod qui scit seipsum, scit alia, & econtra falsum est: & deinde reddit rationem,
quare est falsum. d. quia sequeretur quod qui alia ignorat, seipsum ignoraret: mo
do hoc est contra experientiam. (Et quia.) Nunc correlarie concludit peccatũ
Auicen. & inquit. &, quia compellitur Auicen. auctoritatibus, id est argumen-
tis philosophorum, vt concedat quod Deus ignorat alia extra se, oportuit eun-
dem Auicen. concedere quod ipse Deus ignorat seipsum. & hoc optime proba- Nota.
C uit sup. Alga. contra Auicen. Debes scire, quod Auer. non cõcedit Deũ igno
rare alia extra se, quoniam ignorantia est priuatio scientiæ: modo, vt dicet sta-
tim, quod non potest esse subiectum ignorantiæ, nec scientię: eo quia obiecta ha
bent fieri circa idem: ideo per ignorare hoc in loco intendit non scire: & hoc
est ita, quoniam secundum philosophos Deus nõ intelligit alia sub ratione, qua
sunt diuersa, & alia ab ipso esse Dei, sed intelligit se, & alia prout esse eius est
esse omnium: & hoc dictum est 12. Metaphysi. commen. 51. & hoc sacri theolo-
gi nostri etiam concedunt. (Sed id, quod.) Nunc, rursus reprehẽdit Alg. in alio
verbo: & primo repetit id. d. sed id, quod dixit, videlicet quod qui seipsum igno
rat, mortuus est, & Deum non decet reputari mortuum. Apponit statim locũ er-
roris, & inquit, dicimus quod sunt verba probabilia, egredientia ex vi propoli-
tionum dialecticalium, & reddit rationem, dicens: illud namque, quod non est
viuũ, non est mortuũ, nisi de natura sua esset habere vitam, eo quia viuens, &
mortuũ sunt opposita, & habẽt fieri circa idẽ, vt sat dictũ est: & apponit euasio-
nem, dicens, vel si ipse intẽderet pro mortuo brutũ, tũc nec diuisio erit vera: qm̃
Deus nec est viuẽs, nec brutũ. (Verũtamen.) Absoluit ambiguitatem, qm̃ Arist.
in Metaphysicis probat Deum viuere optima, & perfectissima vita, & Auer.
ibidẽ. 12. Metaphy. cõ. 38. et 39. ostẽdit illud rationibus demõstratiuis: modo aũt

inquit, quod Deus nec dicitur viuens, nec mortuus quomodocunque accipiatur D mortuum. Absoluit Auer. & inquit, verūtamen notandum est, quod vita dicitur in entibus æternis, & corruptibilibus æquiuoce: vult dicere, quod quādo Arist. inquit, Deum viuere, non intelligit vitam vnius rationis cū vita animalis generabilis. & hoc dixit & ipse. 8. Metaphy. commen. 12. & nolo prolongare verbum, quoniā in disputatione tertia feci morā. (Sed id, quod.) Nunc iterum mordet eum in alio verbo, & inquit, sed id, quod dixit, quod omne separatum a materia est intellectus per se, & existens, &c. & respondet. d. hæc verba, dicimus quod est euasio, & non demonstratio in hoc quidem, quod Alga. dixit: nos prælibauimus demonstrationem ipsorum philosophorum, qualiter in istis debet vigorem habere: ecce, quomodo illud verbum fuit extraneum, cum iam & ipse scripsit demonstrationem, qua probatum est Deum non esse corpus, nec virtutem in materia corporali: & iam fuit composita in secunda figura sic: omne corpus, vel virtus in corpore, est finitum in tempore: sed primus motor non est finitus in tēpore: ergo nō est corpus, nec virtus in corpore: & ipse probauit vtrasque propositiones superius demonstrationibus Aristo. ideo non vult amplius sermonem prolōgare. (Sed id, quod.) Amplius reprobat, & verbū aliud Alga. & primo narrat illud. d. sed id, quod dixit, videlicet quod vita potest procedere ab eo, quod non est viuum, & sciens de non sciente: propter quod dixit quod prærogatiua principij est ipsius inquantum principium tantum, id est, quod solum alia præcellit, prout est principium. Hoc amouet, & inquit, dicimus quod B sunt verba falsissima, & redit rationem, & inquit, si enim possibile esset quod ab eo, quod vitam non habet, procederet vita, sequitur quod entitas procedat ab eo, quod non est ens: tandem quælibet res procederet a qualibet: & sic quodlibet ex quolibet: ergo ordo causarum nihil esset: quod est falsum. & cum hoc dixisset excusat se in alijs Alga. argumentis: & sermo suus est manifestus per se.

Quæstio. 1. Sed, in hoc loco non parua emergit quæstio, videtur. n. Auer. testari viuens non posse gigni ex non viuente: hoc & contra experientiam, & contra verba eius esse videtur: contra experientiam quidem, quoniam semen animalis videtur animal generare: & tñ maior pars philosophorum non ponit ipsum viuere, nec animatum. Adhuc vero contra verba, quoniam ipse 7. Meta. cō. 31. & 12. Metaphy. cō. 18. & 13. videtur & in hoc reprehendere Auicē. & Alex. Themistiū, & Platonem, qui propositionem hanc adeo crediderunt, ꝙ Plato ideas, Themistius animā, Auic. colcodeā, Alex. intellectum posuerunt. Rursus, difficilius est quod ait, ꝙ si viuens ex nō viuēte fieri posset, & ens ex non ente, & vniuersaliter quodlibet ex quolibet non esset impossibile fieri: istud enim qōo sequitur, hoc in loco non declarat. Circa istud immoratus sum valde in libro de intellectu: nunc aōt, ne sub silentio penitus transeam, oportet inducere F aliquid de hoc: possunt igitur duo modi fingi: vnus communis, alter cui non inuenio locum oppositum. primus ergo modus est, quem Ioan. Iando. sequutus est in libro de Anima, & in libro Metaphysices, & fere omnes latini, & medici huius temporis.

Positio Io. & aliorum. Quid sit sperma. Vbi debes scire primo, ꝙ sperma est semen decisum a patre secūdarum partium. s. subtilis, & grossæ: iterum in subtili est virtus quædam occulta, & per totum est calor vitalis: ergo, in spermate sunt quinq; partes: grossa, corpulenta, subtilis, & spirituosa: virtus, quæ qualitas est quædā residens in parte spirituosa: & calor vitalis, qui & animalis, & naturalis dicitur, prout diuersa officia exercet. pars quidem corporea massa est, ex qua membra, & corpus animalis totum formandū. spirituosa pars, quæ spiritus est genitiuus, habet locum formæ, & quia decisus fuit a patre, retinuit virtutē illam, quæ retenta in eo format corpus. &, quia vnūquodq; agens habet instrumentō, ideo calor ille est velut instrumentū, ergo virtus illa vtens calore, tanq̄ instrumento format corporis membra, quibus formatis animā extrahit de potētia ad actū: hæc quidē virtus dicitur intellectus, & diuinum quoddā, et anima: dicitur quidē intellectus, prout quemadmodō intellectus non operatur per corporis mēbrū, vel instrumentum, ita nec, & hæc. Rursus dicitur diuinō quoddā, qm̄ vitā dat. opus. n. diuorum est dare vitā, vt 12. Met. cō, 34: testatus est & Auer, Dicitur quoque anima, qm̄ ani

A ma dicitur duobus modis, sicut & forma, forma dicitur forma, vel quia format imagines in materia, vel quia informat materiā: eodem modo & anima dicitur, vel quia animās est, & animas faciens, vel quia ipsa animat materiā: quia igitur virtus illa animam ponit in materijs, ideo anima dicitur: & propter hoc multi philosophorū dixerunt sperma esse animatū, nō quidē anima, quæ est forma materiæ: qua res dicitur animata, sed animatū anima animante. i. creante animas. Ex his potest eligi locus iste, omne enim viuū debet procedere a viuo, & animatū ab animato: hoc modo intelligendo viuens & animatum, quoniam non est possibile vt viuum fiat, nisi ab eo, quod potest, & vitā dat, & animatū ab eo, quod potest animam dare: ergo oportet vt sit viuens, & animatum hoc modo. aliter, si non esset animatū nec primo modo, nec secundo modo, tunc possibile esset vt, & ens ex non ente, & quodlibet ex quolibet fieret, vt intelligenti patet.
Secundus modus. qui nunc occurrit est, quē extraxi ex antiquis sermonibus antiquorum: vbi debes scire, quod primus motor & est intellectus, & est anima, & est natura, & est prouidentia, vnus manens semper in essentia. prout enim diuersa officia exercet, diuersa sortitus est nomina. prout. n. se intelligit, & omnia, quæ sunt possibilia & actu, intellectus dicitur. prout animas germinatur, & corpora mouet animando illa, anima dicitur: prout res, & formas rerum naturalē in materia ponit, natura dicitur: prout, vero prouidit res caducas, & genesabi- Secundus modus.
B les, & sphæras æternas, sic prouidentia dictus est. Secundo debes scire, quod Deus non potest exercere opera hæc, nisi prout vnitur diuersis instrumentis vt motor: prout igitur vnitur seminibus animaliū, vt sic, anima dicitur animatiua: prout vnitur radicibus naturālibus, ex quibus res naturales procreantur, natura dicitur: prout nulli corpori, nulli magnitudiniq; vnitur, intellectus. prout omnibus est præsens, sicut virtus principis in toto exercitu, prouidens. Dicendū Dubitatio.
itaque ex his, ꝙ cum sperma in fundo matricis proijcitur, tunc Deus vt motor animatiuus appropriatur ei, & vtitur virtute illa, & calore vt corpus formantibus. & sic eo formato corpus animat: & sic Arist. appellat virtutem illam, quæ est Deus, diuinam: & licet, de facto sit intellectus, attamen adhuc in hoc opere vim, & modum habet intellectus, vt Auer. inquit: & hæc est sententia Auer. 7. Meta. commento illo. 31. si bene verba sua considerentur. Adhuc, & Aristo. in secundo lib. de generatione animalium. cap. 10. inquit, corpus autem genituræ, id est, sperma, in quo semē animalis principij contentiunm vna prouenit, partim separabile a corpore, in quibus diuina pars comprehenditur, qualis est, quæ mens appellatur: partim inseparabile, id est, ita corporeum, vt nullo modo abstracti intellectus, subiectum est: ecce quam plane & Arist. his verbis hanc opinionem apposuit. Ex hoc apparet, qualiter argumenta facta nihil sunt: & entimema Auer. formatur in hoc. quoniam principium debet continere totum esse Solutio. Differentia inter Auic. & Auer.
C principiati: & ideo, si primus motor non esset viuens, non contineret esse eius: ergo non posset esse principium eius: aliter ens posset ex non ente, & quodlibet ex quolibet euenire. Sed dices: ergo hæc opinio Auer. non differt ab illa Auic. Præterea in fine commenti inquit, ꝙ intuitu Aristo. ponere intellectū separatum ratio virtutum spiritualium: ergo, non ponit intellectum esse principium huius. Dicendum, ꝙ differentia horum est, quoniam Auic. colcodeam posuit, & eam infimam intelligentiarum, Auer. autem vult ꝙ istud non est necessarium: quoniam semen sufficit, & primus motor, vt anima seminis appropriata. Secundo differt, quoniam voluit Auicē. vt creator formarum esset intellectus, quo homo intelligit. Auer. aūt vult ꝙ intellectus sit infima intelligentiarū, & positus ab Arist. propter intelligere tantum, & non creare formas. Tertio differentia est, quoniam Auic. ait propterea intellectum debere esse separatū, vt formas creet: Auer. aūt quod ideo est separatus vt sit principiū intellectionis.

DISPVTATIO. XIII.

DE DESTRVCTIONE EIVS, QVOD DICVNT, QVOD DEVS GLO. ABSIT, IGNORAT PARTICVLARIA, diuisa ad diuisionem temporis, ad præsens, & præteritum,& futurum.

ALGAZEL.

IT Alga. Et iam conueniunt in hoc. nam qui opinatur ex eis quòd ipse non scit nisi seipsum, non latet hoc esse ex opinione eius. & qui opinatur ꝙ ipse scit aliud,& est id,quod elegit Auicenna, existimauit quòd ipse scit res scientia vniuersali, quæ non ingreditur sub tempore,& non distinguitur in præteritum,futurum,& præsens: & cum hoc existimauit ꝙ non deficit scientia eius pondus grani in cœlo,& in terra,quoniam scit particularia aliqua specie. Et impossibile est quin prius intelligamus opinionem eorum. & postea dabimus operam quæstionibus,& declarabitur hoc similitudine. & est quòd Luna eclipsatur,postquam non fuerat eclipsata, & postea apparebit. nam euenient ei tria scilicet eclipsis hora,qua non est, sed est apta vt fit:& aliquid in quo est,scilicet est in fieri: & aliquid tertium, in quo non est,sed fuerat antea. Et sic nobis secundum hos tres modos sunt tres scientiæ diuersæ. nam nos scimus primo quòd eclipsis non est, sed erit: secundo quòd fit: & tertio quòd fuit, & non fit nunc. & hæ tres scientiæ sunt scientiæ numeratæ,& diuersæ. Et, quia veniunt successiue in subiecto, facient mutationem substantiæ scientis. nam, si sciret post apparentiam quòd eclipsis fit nunc, vt fuerat antea, esset ignorantia,non autem scientia. &,si sciret hora, qua est, ꝙ non fit, erit etiam ignorantia:& aliquod horum non erit loco alterius. Et existimauerunt quòd ipse Deus glo. non diuersificatur his tribus rebus. nam hoc inducit ad mutationem. & id, quod non diuersificatur, dispositio eius non potest credi quòd scit hæc tria. scientia enim sequitur scitum,& sciens sequitur scientiam. &, cum mutatur scitum mutatur scientia: &, cum mutatur scientia, mutatur sciens proculdubio. mutatio autem in Deo glo. est falsum. & cum hoc existimauerunt ꝙ ipse Deus glo. scit eclipsim,& omnia attributa eius & accidentia eius. Attamen scientia, quæ attribuitur primo, & non mutatur, exépli gratia vt sciet ꝙ Sol sit,& ꝙ Luna sit,ex eo ꝙ perueniunt ab eo mediá-

A tibus Angelis, quos appellant ex decreto eorum intellectus abstractos: & sciet quòd ipsi mouentur motibus circularibus: & sciet quòd orbes eorum secantur in duobus punctis, quæ sunt caput, & cauda, & quòd reperiuntur aliquibus temporibus in sectionibus illis, & eclipsatur Sol, scilicet cum fuerit corpus Lunæ inter eum, & oculos aspicientium, & occultatur Sol oculis: &, cum transierit sectionem in tali spatio, vt est annus exempli gratia, eclipsabitur iterum: & hæc eclipsis erit in toto, aut tertia parte, aut medietate: & durabit per horam aut duas horas: & sic in omnibus tpibus eclipsis, & accidentibus eius: & nō deficit scientiæ eius aliquid. Attamen scientia eius in hoc ante eclipsim, & hora eclipsis, & post apparentiam, est eodem modo: & non diuersificatur, & non causabit mutationem in substantia eius. & sic est scientia eius in omnibus innouationibus, quæ fiunt per causas. & illæ causæ habent etiam alias causas, vsquequo deueniant ad motum circularem cœlestem. & causa motus circularis est anima cęli, & causa
B motionis animæ est desyderium assimilandi se Deo glorioso & Angelis propinquis. & totum est scitum ei, scilicet est notum ei notitia quadam proportionata, & simili, in qua tempus non facit impressionem. & cùm hoc circa tempus eclipsis non dicitur quòd ipse scit quòd eclipsis sit nunc, nec scit postea quòd nunc apparuit. & omne, in cuius scientia necesse est relatione ad tempus, non potest considerari quòd id sciat, quoniam causat mutationem. & hoc est ei, quod diuiditur materia, tempore. et sic est opinio eorum in eo, quod diuiditur & loco, vt sunt indiuidua hominum, & animalium. quoniam quòd non scit accidentia Socratis, Platonis, & Hippocratis: sed scit hominē absolute scientia vniuersali: & scit accidentia, & proprietates eius: & quòd oporteat vt sit corpus eius compositum & ex membris, quorum aliqua sunt ad natandum, & aliqua ad ambulandum, & aliqua ad apprehendendum, & aliqua paria, & aliqua disparia: & quod po-
C tentiæ eius necesse est vt extendantur in partibus eius. & sic sequitur omni attributio intus in homine, & extra, et omnibus passionibus eius, et attributis, et accidentibus, adeo quod non deficit aliquid scientiæ eius: et id scit vniuersaliter. indiuiduum vero Socratis cognoscitur, et distinguitur ab indiuiduo Platonis sensu, non autem intellectu. et cognitio eius habetur ex nutu ad vnam partem. et intellectus intelligit partem absolutam vniuersalem, et locum vniuersalem. Cum autem dicimus hoc et hoc, innuimus proportionem appropriatam huius sensibilis ad sentiens, cum fuerit in propinquitate, aut remotione ab eo, aut in parte tali demonstrata. quare falsum est in Deo glo. * Et hoc est fundamentum fidei eorum, in quo fundatæ sunt omnes leges, quæ vniuersaliter tenent quòd, cum Socrates exempli gratia seruierit Deo, fuerit ei rebellis, Deus nesciet id quod fit ex rebus eius, quoniam ipse non scit ipsum Socratem quòd sit indiuiduum, et operationes eius innouatas postquam non fuerit. et, cum Hucusque habet antiquus tex.

non sciuerit indiuiduum, non sciet res eius, & operationes eius? immo non scit hæresim Socratis, nec fidem eius: sed scit hæresim hominis, & fidem eius absolutam vniuersalem, non autem propriam indiuiduis. Etiam necesse est vt dicatur excitatur Propheta ad prophetiam: & ipse non scit in illa hora quòd excitetur ad eam. & sic est in omni re demonstrata. & ipse bene scit quòd hominum aliquis est, cui competit prophetia, & tamen nescit quòd sint tales, & tales. Propheta autem talis, indiuiduum eius non scitur ab eo: quoniam hoc habetur sensu. & res, quæ emanant ab eo, ipse non scit eas, quoniam sunt res, quæ diuiduntur diuisione temporis ab indiuiduo tali. & apprehensio earū secundum diuersitatem earum causat mutationem. Hoc est, quod volumus narrare primo de permutatione opinionum eorum, & secundo intelliguntur, & postea loquemur de inconuenientibus, quæ sequuntur eis, & nunc narrabimus assimilationem eorum, & modum destructionis eius. Assimilatio autem eorum est, quoniam hæc tria sunt diuersa: & diuersa, cum venerint successiue in eodem subiecto, necesse est vt sit in eo mutatio absque dubio. &, si hora eclipsis scitur quòd erit vt fuerat antea, est profectò ignorans, non sciens si autem est sciens quòd est in instanti, & antea sciebat quòd non est, & quòd ventura est, necesse est vt diuersificetur scientia eius. & diuersificatur res ipsa, & sequitur mutatio, cum nihil sit mutatio, nisi diuersitas scientis. nam qui non sciuerit aliquid, deinde id sciuerit, necesse est vt mutatus sit. & qui non fuerit ei scientia quòd fuerit præsens, deinde peruenit ad eum scientia, hora ipsius esse mutatus est. Et verificauerunt hoc ex eo, quòd sunt tres dispositiones. est enim dispositio, quæ est relatio indiuidualis absoluta, sicut dicimus dextrū & sinistrum. nam hoc non conuertitur ad attributum essentiale, est relatio absoluta. &, si mutaueris rem, quæ erat in dextro ad sinistrum, mutabitur relatio tua, & non mutabitur substantia tua in re. & hæc est permutatio relationis ad substantiam, & non permutatur substantia. & huiusmodi est, cum poteris mouere corpora, quæ sunt ante te, & corrumpantur corpora, aut corrumpatur aliquod eorum, non mutatur ex hoc calor fundamentalis, nec posse tuum. quoniam posse tuum est posse mouendi corpus absolutum primo, deinde demonstratum tale, in eo quòd est corpus. & non erit relatio posse ad corpus demonstratum attributum essentiale, sed relatio absoluta. & priuatio eius causat ablationem relationis, non autem mutationem in re eius, qui potest. Secunda autem est mutatio in substantia, & est ꝙ non erat sciens & scit: & non erat potens, & potest. & hæc est mutatio. Tertia vero est ꝙ mutatio sciti facit mutationem scientiæ. nam verificatio substantiæ scientiæ, ingreditur in eam relatio ad scitum, quod habetur, cum verificatio scientiæ talis demonstratæ sit alligantia eius cum hoc scito tali demonstrato, prout est: & alligantia eius cum eo aliter est alia scientia necessario, & peruentio

A eius succesßiue vnum post aliud facit diuersitatem in re scientia. & impoßibile est vt dicatur quod sit substantia scientiæ eadem. nam datur scientia quod sit, postquam fuerit sciens quod venturum est: deinde fit scientia q iam fuit, postquam est scientia q sit: ergo est eadem scientia, & æqualis, & iam permutata est relatio in ea. &, quoniam relatio est verificatio substantiæ scientiæ, igitur permutatio eius facit permutationem substantiæ scientiæ, & sequitur ex ea mutatio. quod est falsum in Deo glo. * Dubitatio autem est dupliciter, primo vt dicatur eis, quare negatis dicenti quod Deus glo. habet eandem scientiam de esse eclipsis in hora tali: & hæc scientia, antequam sit, est scientia quod futura est, & est eadem apud esse scientia in esse, & est eadem post apparentiam scientiæ in fine. & hæ mutationes conuertuntur ad relationes, quæ non faciunt permutationem in substantia scientiæ, nec facient mutationem in substantia scientis. & hoc est positum in gradu relationis absolute. nam idem homo erit in dextra tua, deinde B venit ante te, deinde ad sinistram tuam, & erunt tibi relationes vna post aliam, & quod mutatur est hoc indiuiduum, quod permutatur. & sic debet intelligi dispositio scientię Dei glo. concedendo quod scit omnia eadem scientia antiquitate, & æternitate, & in præsentiarum, & non mutatur. & intentio nostra est auferre mutationem, ad quod conuenerunt. Cum autem dicunt quod de necessitate affirmationis scientiæ in esse est vt sit præsens, & cessatio postea est mutatio, non conceditur. Et vnde sciunt hoc? Immo, si Deus glo. creauerit nobis scientiam de ambulatione Socratis in mane apud ortum Solis, & continuauerit hæc scientia, & non creauerit nobis aliam scientiam, nec ignorantiam huius scientiæ, sciremus apud ortum Solis simpliciter scientia præcedenti ambulationi eius in pręsentiarum, & postea quod iam ambulaucrat antea. & erit hęc scientia eadem, quæ remansit, sufficiens in comprehensione horum trium temporum: & remanebit C dictum eorum, quod relatio ad scitum demonstratum tale ingrediatur in verificationem scientiæ: & quotienscunque diuersificatur relatio, diuersificabitur res, cui relatio est essentialis: & quotienscunque erit diuersificatio, & perueniet vnum post aliud, erit mutatio. Et dicimus, si verificatum fuerit hoc, vos ibitis in via fratrum vestrorum ex Philosophis, cum dicunt quod ipse non scit nisi seipsum, & quod scientia eius de seipso est ipsemet. nam, si ipse sciret hominem absolutum, & animal absolutum, & inanimatum absolutum, & ista sunt diuersa sine dubio, tunc relatio ad ea diuersificatur sine dubio. quare non verificatur in eadem scientia q sit diuersorum. nam relatum est diuersum: & relatio est diuersa: & relatio ad scitum est essentialis scientiæ: igitur hoc faciet numerationem, & diuersitatem, non numerationem tantũ cum assimilatione. nam similium aliqua sunt, quæ procedunt processu aliquorum: & scientia de animato non procedit processu scientiæ de nigredine: ergo sunt diuersæ. Præterea hæ species, & genera, &

Hęc sequentia etiam ab antiquo habentur.

accidentia vniuersalia sunt infinita, et sunt diuersa: igitur scientiæ diuersæ quomodo comprehenduntur sub eadem scientia? Vlterius hęc scientia est substantia scientis, absque eo quod adiiciat ei aliquid, vellem scire quomodo permittit sciens, cum imaginatus fuerit identitatem scientiæ in eadem re, cuius dispositiones distinguuntur in prętertium, futurum, et præsens: & non imaginatus est identitatem scientiæ alligatæ in omnibus generibus, et speciebus diuersis? et diuersitas, et distantia inter genera, et species distantes est maior diuersitate, quæ est inter dispositiones eiusdem rei, quæ diuiditur diuisione temporis ad præteritum, præsens, et futurum. et, cum hoc non facit numerationem, pluralitatem, et diuersitatem, quomodo illud faciet numerationem, et diuersitatem? et quotienscunque affirmabitur demonstratiue diuersificari tempus absque diuersitate generum, et specierum, et quòd hoc non faciet numerationem, et diuersitatem: ergo hoc etiam non faciet diuersitatem, et numerationem. et, cum non fecerit diuersitatem, erit profecto comprehensio totius eadem scientia continuata ab antiquo, et in æternum. hoc non facit mutationem in substantia scientis. D E

Vt compleat oẽs ambiguitates accidentes in scientia primi. vult modo Auer. adhuc inuestigare an Deus singularia sciat: & primo, vt consueuit Alg. inducit dubium, et inquit, Ait Alg. in hoc fere oẽs philosophi contradicunt, maxime opinantes Deum tm̃ seipsum scire. Adhuc alij Peripatetici hanc opinionem sequuntur manifeste. Auic. enim, qui opinatus est quod Deus alia entia sciat sup. extra se, expresse dicit quod ea scit vniuersali modo, non aliquo tẽpore ingrediente. i. non sub differentia alicuius temporis. Adhuc, & cũ toto isto inquit Auic. quod Deus nullum superiorum entium, neq; inferiorum ignorat: & inde sup. cõcludit quod aliquo modo scit particularia sup. saltem in vniuersali. (Vnde nos.) Hoc in loco, cum dixisset opinionem philosophorum, vult contradicere eis. & primo reddit causam suæ contradictionis, & inquit vnde nos liucre veritatis cogimur de istis disputare, propter quod primo inducemus ipsorũ opinionẽ clare, postmodum vero arguemus. (Inducamus igitur primo.) Incipit modo dicere, & inquit, inducamus igitur exemplum primo positum apud eos, s. quod sol debeat eclypsari in quodam die futuro, postmodũ lucere: ergo, in dicta eclypsi sunt tria tempora inspiciẽda. i. tempus, in quo eclypsis est futura necessario: & tempus, in quo est præsens: & tẽpus, in quo prętetijt: propter quæ tria tempora tres, diuersæ oriuntur scientię, & numerales, & successiuę in vno subiecto incidentes, quę sine dubio inferunt scientis varietatem. & inde concludunt quod non est imaginandum quod Deus ipse istas tres scientias comprehendat. & reddit rationẽ. d. scientia namq; sequitur scibile, quapropter permutato scibili permutatur sciẽna, sed permutata scientia permutatur sciens: sed omnis permutatio amouenda est a Deo benedicto, quare dicunt quod Deus scit eclypsim, & omnia ipsius communiter. i. vniuersaliter. est ergo virtus syllogismi: omne sciẽs particularia mutatur, sed Deus non mutatur, ergo non scit particularia. maior probata est: minor nota est. (Sed modo inuariabili.) Quia conclusit Deum scire cõiter, & vniuersaliter. illa ostẽdit quõ, & inquit, sed modo inuariabili, vtpote quod sol est, et quod luna sit, & quod mouetur continue circulariter, & quod circuli ipsorum intersecantur in duobus punctis, qui dicuntur caput draconis, & cauda, & quod ista duo luminaria obuiant sibijnuicem signatis temporibus in duobus prędictis pũctis, videlicet, qñ luna interposita erit inter solem, & oculos nostros ambobus existentibus in vno duorum punctorum, & qñ luna dictum locum pertransibit quantitate terminata. i. parua, lucet sol more solito, & sic alias iterabit eclypsari. tunc cõ F

A cludit intentum.d.ideo talis scientia non infert permutationem in Deo,neq; va riabilis reputari debet.& tunc addit vniuersalem vnam propositionē.d.& sic.si militer dici pōt de oibus nouitatibus a causis terminatis euenientibus successi ue vsq; ad motū orbium.cuius cā est aia cœli,quę orbes mouet modo desiderij, assimilando se ipsi Deo benedicto,vel angelis i.intelligentijs trahētibus eas ap propriatis:sicr dicunt de diuisibilibus rebus loco,et materia,sicut sunt individua hominum,& aliorum aialium.dicunt.n.φ ipse Deus ignorat accidentia.i.diffe rentias accidentales quorūlibet ipsorū particulariter, sed scit hoiem vniuersali modo,& oia sua contingentia.i.accidentia eodē modo.& scit quō suum corpus cōponitur ex proprijs mēbris vtilibus oibus suis necessarijs.i.commodis, ita φ nulla vlr ignorat,sed particularia,& individua sicut sunt for.& calias, quia tm adinuicē sensibiliter.i.differentijs accidentalibus sensibilibus distinguuntur, nō tñ ab intellectu.i.vt intellectu apprehenduntur.ipse ergo Deus sine dubio igno. rat ea. Tunc summam dicit,hęc est fnia dictę opinionis,cū qua euelluntur oīum radices legum,se&tarumq; stipites:ēt his eliminantur cuncta verba prophetarū, & diuinarū scripturarum,& auferetur totaliter oīum fideliū spes quare conamur cum e s ferui de litigare,& prędicta absurda acerrime redarguere. Debes scire, vt Themi.inquit primo Poster.cap.46.qui scit causam per effectum, impropriē & particularem scit scīetiam, sed expositionem causę,vt inquit. cui ita sit,quiq; Nota.

B tota vniuersalium est,eoq; non modo notitiā huius vnius defectus, quem nunc patitur luna,sed simplr oium continet:nam interuentus terrę non tm huius defe ctus cā est,quā oium,qui possunt oibus seculis euenire. volunt ergo Peripathe tici,quos Alg.narrat,Deum causam scire rerum. V,g.eclypsis lunę scit causam, pro quanto scit oia concurrentia ad causam eclypsis lunę,vel solis,& quia cā cō tinet vniuersaliter oēs effectus, vt Themi. inquit,ideo vlr scit oēs eclypses, vt continentur in cā illa:sed quia, vt particulares sunt, & extra causas cadunt in tē pore,ideo fingunt Deum ignorare ea. & sic patet sermo eorum. Adhuc debes scire,vt bene inquit Algā̄lium errorē debemus remouere propter multa:primo. qm̄ hoc verificato radices legum,& sectarum stipites remouentur, secundo.qm̄ verba prophetarū falsantur,& diuinarum scripturarū.tertio,aufertur spes oīum fidelium.amouebantur radices legum,& sectarum stipites.qm̄ oēs leges, oēs sectę fundantur in hoc principio.φ sit vnus primus oīum gubernator, & auctor, non tm vlr gubernans,immo & particulariter. verba prophetarum, & scriptu rarū sanctarum,qm̄ prophetę loquuntur virtute Dei sublimis,& ergo debent lo. qui virtute cognitoris:qm̄ cæcus cęcū ducens ambo in foueā cadunt,vt prouer bio dr.aufertur ēt spes, &c.qm̄ oēs speramus ex meritis beatitudinem cōsequi: si ergo,non esset vnus bonorū,& malorum iudex,tota nostra spes esset frustra: propter mul ta remouen dum est Deū particularia ignorare.

C propter φ diuus ille Aris.inquit, quod Deus est bona bonis distribuens, & mala malis in lib.de bona fortuna.& diuus ēt Plato palam in omnibus eius dictis,hoc pro principio apposuit.quare ego non minori solertia hoc Peripatheticorū pec catum conabor exterminare,quam Alga.proponat facere:hicq; veritatem no. strę legis secundum posse conabor comprobare. Cum Alg. induxit opinionē Peripatheticorum,& eam declarauit hoc in loco,vult eis contradicere, soluens quęstiones eorum, & inquit,peccata istorum reprobandi sunt. & primo,namq; dicemus eis,quare negatis dictum dicentis, videlicet φ Deus benedictus vnam habeat scientiā vpūta in eclypsi,quę infert eū scire illā, antequā sit, & qn est, & post transitum.q.d.hoc abnegare non potestis:& reddit rationem,& inquit, hę enim variationes reducuntur ad relationes, non inferentes permutationē in substantia scientis:ita quod est tali modo,φ illa substantia repręsentat summam relationem,intantum φ varietur, sicut variantur correlatiua: Debes scire, φ duplex est relatio quędā realis simpliciter,s.a parte vtriusq; extremi, vt pater. nitas,& seruitus:& huiusmodi non pōt aduenire alicui, nisi mutatione facta in aliquo:vel propterea quia in re,cui aduenit, apponit quid nouum, saltem realiter:qm̄,si fiet filius,si pater non mutetur mutatione absoluta, saltem mutabitur prout recipit aliquod accidens reale,tenendo relationem, & fundamentum rea liter distingui ꝓ nunc.Altera est relatio realis secundū quid,id est a parte vnius Duplex re latio.

extremi,& rationis a parte alterius: sicut relatio rei effectę ad creatorem, vt in- D
quiunt theologi: & huiusmodi nullam penitus relinquunt mutationem in eo,cui
aduenium: potest ergo in proposito dici, ꝙ cum scientia Dei sit esse Dei,& scibi
lia sint relationes rerum creatarum: quantumcunq; res ipse mutentur, scientia illa
immutabilis semper erit: cum relatio scibilium id Dei scientiam sit relatio secun
do modo pręexposita: hoc autem Alg. exemplo testatur, & inquit, quidā enim
homo potest permutare situm, quem habet cum alio, Verbi gratia, de dextra
ipsius ad sinistram, vel econuerso, & sic successiue venient in eum relationes: &
cum toto isto homo existens, id est stans non mutatur ex hoc aliquo modo. i.
aliqua specie motus. Similiter debet intelligi in diuina scientia, videlicet quod
vna & eadem scientia sit preterita ab ęterno, & futura in ęterno, & pręsens sine
permutatione aliqua in eodem. (Id tamen, quod dicunt.) Cum declarauit modū,
et fundamentum, quo possibile est ęstimare illam Dei scientiam sine mutatione
Dei. hoc in loco persoluit argumentum Auicen. & primo proponit summam, &
inquit, id tamen, quod dicunt, ꝙ de necessitate mutatio scientis sequitur varia-
tionem scientię: & variatio scientiæ sequitur variationem scibilis temporalis, vi
delicet dependentis a preterito, pręsenti, & futuro, hęc fuit ratio. absoluit & di-
cit, dicimus quod non est quid concessum, vult dicere quod totum est verum prę-
ter hoc, scilicet ꝙ mutatio scientię sequitur mutationem scibilis. verū est enim,
ꝙ si scientia mutatur, & sciens: quoniam scientia in sciente existit, quemadmo- E
dum perfectio in suo perfectibili. Sed, nō sequitur, ꝙ si scibile mutetur, vt ppte
rea & scientia mutationem recipiat: & tanto maxime, quanto scientia est causa
rei scitę: quoniam vbi scibile causa sit scientię, sine dubio bene sequitur permuta
to scibili, & scientiam permutari: & hoc ostendit Alg. exemplo, et inquit, immo
petendum est ab eis, nonne potest homo scire aliquod futurum, nulla permuta-
tione accidente in scientia: vt dato ꝙ Deus crearet nobis scientiam aduentus So
cratis in ortu solis cras, & hęc scientia in nobis continuaretur, & in nobis non
innouetur scientia aliqua vsq; tunc, Tunc in ortu solis scimus nos ex dictis pre
cedentibus, id est ex reuelatione pręaccepta, ꝙ ipse modo venire debet, & cum
eadem sciemus post suum aduentum, ipsum venisse. vnde patet ex hoc, quod
vna scientia sufficit Deo in comprehendere ista tria dependentia a tribus tempo
ribus. Tunc ad formam quęstionis respondens, inquit, remanet ergo ꝙ id, quod
dicunt, videlicet, quod relatio dependens a quodam scibili proprio ingreditur
quiditatem, id est, essentiam scibilis, & scientię, falsum est, vt ex his acceptum
est. Vnde dicunt. Adhuc vult eis contradicere: & primo repetit dictum eorum,
& inquit, vnde dicunt quod variata ratione, variatur res, cui relatio fit essentia-
liter, id est, variatur scibile; & variata re, scilicet, successiue perueniet mutatio
sup. in scientia: ergo a primo ad vltimum, perueniet mutatio in ipso Deo sciente. F
huic argumento non respondit, quoniam iam soluerat, sed obijcit eis, ostendens
quid sequitur ad eos, & inquit, dicimus nanq; nos, quod si hoc esset verum, tunc
illi sequerentur vestigia philosophorum, id est, peripatheticorum verorum in
eo, quod dicunt, quod Deus non scit nisi seipsum, & dicunt quod scire seipsum
idem est quod esse eius: & reddit rationem, quare non possunt dicere aliter: &
sua ratio consistit in hoc, Deus non scit particularia, vt dicunt, neq; vniuersalia:
ergo scit tantum se, secundā partem deducens inquit, si enim sciret hominem ab-
solute, vel animal, vel brutum absolute: & hęc differunt duabus relationibus:
qm̄ sunt duo scibilia diuersa, ergo non pōt verificari quod scientia Dei sit vna,
& eadem rerum diuersarum; & reddit rationē, dicens, postquā relatū & relatio
variant, id est, quoniam, apud eos relatio variat scibile, & variatio scibilis va-
riat scientiam: et ꝙ, si scibilia sunt multa, & scientię erunt multę. & hoc dicit, et
quia relatio scibilium est substantialis in scientia, vt dicunt. sequitur ergo ex
hoc diuersitas scientiarum, & variatio, non numeratio tantum: scientia enim ani
malium differt a scientia brutorum, & scientia albedinis differt a scientia nigre-
dinis: ergo variantur manifeste, & addit: immo quod plus est, manifestū est quod
species, & genera, & accidentia vniuersalia sunt infinita multitudine, vel simpli
citer, vel fere, & sunt adhuc diuersa; ergo satis mirandum est, qualiter scientia

A istorum ita diuersorum ingrediatur vnam scientiam simplicem. Potest ergo argumentum contra eos componi in hunc modum. Deus non scit singularia, eo quia sequitur variatio suæ substantię: eo quia variato scibili variatur scientia, & variata scientia variatur sciens. Neq; potest scire vniuersalia, quoniam vniuersalia sunt multa, & diuersa: sed diuersitas scibilium diuersificat scientiam, vt dicitur, ergo non possunt sciri vna scientia. consequens est falsum, ergo Deus neq; vniuersalia, neque particularia scire potest, ergo Deus non scit nisi se: &, sic redibit opinio peripatheticorum, contra quam Auicenna obiecit, vt patet. Quare, si Deus potest scire vniuersalia vna scientia, quantumcunq; illa sint diuersa, etiam non est abnegandum ipsum scire singularia vna scientia numero sine mutatione eius: & hoc argumentum est demonstratio contra Auicennam. Sed ambiget quis circa verbum Algazel. an quidem relatio possit attribui alicui nulla mutatione facta in ipso: & dico in ipso, quoniam sine dubio relatio omnis noua est vel propter nouitatem in ambobus extremis, vel in altero, vel in aliquo tertio alio ab eis, vt Auerro. inquit. 8. Physic. commen. 6. 7. 8. & 9. Ioan. Iand. in lib. Physi. quæstionis solutionem dedit, & inquit, quod relatio realis non potest esse in aliquo de nouo tanquam in subiecto, nulla penitus transmutatione facta in ipso: secundo inquit, quod relatio bene potest attribui alicui, tanquã termino, nulla penitus transmutatione facta in eo, vt exemplo probare nititur. hoc videtur.

Dubitatio.

Positio Ios. Iand.

B Primum probat, quoniam, sicut de qualitate, ita de relatione: sed qualitas nõ põt attribui alicui, tanquam subiecto, nulla mutatione facta in illo: ergo, nec relatio põt attribui alicui, vt subiecto, quin insit isti mutatio. adhuc, nulla forma realis positiua potest alicui subiecto attribui, nulla mutatione facta, in illo, a quo secundum esse distinguitur: sed relatio est forma realis particularis distincta re, & esse a subiecto: ergo, vt prius. Adhuc, omnis forma, qua acquisita res, quę subest illi aliter se habet quam prius, acquiritur mediante aliqua mutatione: sed relatio est huiusmodi forma, vt constat, quare, &c. Sed mihi videtur, quod Ioan. errauit multum in hoc, si enim relatio esset aliqua forma positiua distincta secundum rẽ a fundamento, & termino, tunc ad ipsam non tantum esset mutatio, immo & verus motus. consequentiam probo, & accipio quod Sor. sit albus, vt octo Romæ, Paduę vero Plato incipiat albefieri. tũc arguo. sicut successiue albesit, ita successiue assimilatur magis, ac magis: ergo, sicut per partem post partem albesit, ita p partem assimilabitur: ergo, si similitudo sit forma positiua altera ab albedine, tunc sicut albefieri est motus, ita & assimilari erit motus. Secundo principaliter arguo, Auer. 6. Phy. com. 32. voluit, quod omne, quod mouetur siue motu diuisibili, siue indiuisibili sit per se diuisibile: & rationem dixit, quoniam omne, quod mouetur motu indiuisibili, mouetur motu diuisibili: quoniam mutatio est terminus extrinsecus motus veri. arguo modo sic. omne, quod mouetur motu diuisibili, vel indiuisibili est partibile: sed omne, quod recipit relationem nouam, mouetur vel motu diuisibili, vel indiuisibili: ergo omne recipiens relationem nouam est partibile: conclusio est contra omnes: forma enim, quando fit apud ipsum,

Error Ios.

C est indiuisibilis: & tamen relatione noua refertur ad agens: adhuc, intellectus apud ipsum relatio noua refertur ad intelligibile, & tamen non est diuisibile. tertio, Auer. 4. Phy. com. 129. voluit, quod omnis motus subitus sit terminus alicuius motus successiui, vt illuminatio: sed receptio relationis realis in subiecto nõ est terminus motus successiui, vt patet: ergo non est mutatio subita. Ideo aliter dicendum puto secundum doctrinam Aristo. & Auer. Vbi debes scire, quod ablato actu intellectus in relatiuis, non est formalis relatio. quemadmodũ enim ablato actu intellectus in re, nõ est nisi indiuiduum: sic ablato actu intellectus in relatiuis, non sunt nisi fundamenta actu, quę sunt potentia relatiua: per animam autem inuicem actu referuntur, ergo relationes videntur esse entia in anima, & secundo intellecta: & hoc est, quod Auer. ait. 12. Meta. commẽ. 19. inquit enim, relatio est debilioris esse alijs prędicamentis. ita quod quidam reputant ipsum esse ex secundis intellectis, id est, ens rationis. Secundo debes scire, quod omnis relatio potentialis extra animam consequitur aliquod, quod acquiritur per motum vel in se, vel in suo correlatiuo, vel in tertio. Verbi gratia, Socrates

Positio propria.

albus, vt octo, fit similis Platoni propter mutationem Platonis ex nigro in album, vel propter vtrunq; si ambo albescant, vel propter tertium, vt Auer. ait 8. Physi. loco suo. vniuersaliter autem dico, quod cā potest referri ad effectum, nulla penitus facta mutatione in cā: qm̄ causa non refertur ad effectum per se, sed qm̄ effectus refertur in causam: & ideo causa nō refertur ad effectum nisi eadem relatione, qua refertur effectus ad illam. Tunc dicendum, quod possibile est relationem aduenire alicui subiecto, vel attribui alicui termino, nulla mutatione successiua, nec subita facta in subiecto. Secundo dico, quod possibile est vna, & eadem scientia sciri scibile, quod successiue variatur de tempore in tempus. primum manifestum est, qm̄ relatio potentialis nihil aliud est, nisi fundamentum, vt dixi. modo stat fundamentum remanere idem relatione acquisita in potentia. Adhuc, relatio actu fit per animam, sed ens rationis non mutat rem, ergo patet primū verbum. Rursum patet secundum: qm̄, secundum Alga & Auer. scientia Dei est causa rei: quare illa non refertur per se ad scibile: sed potius scibile refertur ad illā: sicut, ergo nulla mutatione facta in Deo, nunc dicitur agens, & prius non. sic, nulla mutatione facta in eo, Deus dicitur sciens Sortem existētem nūc, & per eādem Sortem fuisse, & ipsum fore: qm̄ istę relationes referuntur in Deū, & Deus ad relatiua illarum per accidens. verum, si scientia Dei esset causata a rebus, quemadmodū nostra: tunc quemadmodum scibile variatur, sic & scientia: qm̄, vbi esset causata a scibili, scientia per se referretur ad scibile, & contra scibile ad scientiam per accidens, vt Arist. ait & Auer. 5. Meta. commē. 20. Quod igitur relatio possit denominare subiectum, nulla mutatione penitus facta in eo, & quod Deus sciat entia secundum variationem temporum, & nulla contingat variatio in eius scientia, sit dictum initium. Argumenta Ioan. nihil sunt: omnia enim supponunt fundamentum distingui secundum rem a relationibus: & illud non est probatum ab eo, neque modo est presentis sermonis. D E

A V E R O E S.

Ait Auer. Fundamentum huius quæstionis est assimilatio sciētiæ Dei glo. scientiæ humanæ, & comparatio vnius duarum scientiarum alteri. nam comprehensio hominis indiuiduorū est per sensus. & comprehensio entium vniuersalium est per intellectum: & causa comprehensionis est ipsummet comprehensum. & non dubitatur de mutatione comprehensionis, cum mutentur comprehensa, & numeratione eius, cum numerentur. Attamen responsio eius in hoc est ꝙ possibile est vt sit hic scientia, ad q̄ erit proportio scitorum proportio relationum, in quorum substantia nō sunt relationes, sicut est dextrum, & sinistrū in habente dextrū, & sinistrū est quid, qđ non intelligitur in natura scientiæ humanę. & ista contradictio est cōtradictio vera sophistica. * Secunda vero cōtradictio, & est cum dixerit ꝙ qui dicit ex Philosophis ꝙ ipse scit vniuersalia, sequitur ei, cū concesserint in scientia eius numerationem specierum, vt concedant numerationem indiuiduorum, et numerationem rerum eiusdem indiuidui, est contradictio sophistica etiam. nam scientia indiuiduorum est sensatio, aut imaginatio: scientia vero vniuersalium est intellectus. et innouari indiuidua, aut res indiuiduorum causat duo, scilicet mutationem comprehensionis, et numerationem eius: sciētia vero specierum, & generum non causat mutationem. nam scientia eorum est perma- F

nens, &

A nens,& innouantur scientia comprehendente ea, sed communicante scilicet vniuersalia, & particularia in numeratione. Cum autem dixit quòd qui ponit ex Philosophis vnam scientiam simplicem, comprehendentem genera, & species, absque eo quòd sit ibi contradictio, & diuersitas, quam facit diuersitas generum, & specierum, & distantia eorum abinuicem, sequeretur ei vt concedat vnam scientiam comprehendentem indiuidua diuersa, & res vnius indiuidui diuersas. & est sicut dicens ꝙ, si reperitur intellectus comprehendens species, & genera, & est vnus, sequeretur de necessitate vt reperiatur genus vnum simplex, comprehendens indiuidua diuersa. Attamen est sermo sophisticus: quoniam nomen scientiæ dicitur de eis æquiuoce. Et, cum dicit ꝙ numeratio specierum, & generum facit numeratioñe in scientia, est verum. & propter hoc verificantes ex Philosophis non ponunt scientiam ipsius Dei glo. de entibus, non vniuersalem, nec particularem. nam scientia, cui hæc eueniunt, est intellectus passiuus, & causatus: primus vero intellectus est actus purus, & causa. & non B comparatur scientia eius scientiæ humanæ, & aliquo modo non intelligit aliud præter se, ex eo quòd est scientia non passiua, & aliquo modo intelligit aliud præter se, ex eo quòd ipsemet est scientia actiua. Et declaratio opinionis eorum est. quoniam, cum sciuerint demonstratiue quod ipse non intelligit nisi seipsum, necesse est vt substantia eius sit intellectus. &, quoniam intellectus, in eo quòd est intellectus, est alligatus ei, quod est, non autem ei, quod non est: & qui constituerit demonstrationem quòd non reperiuntur nisi hæc entia, quæ nos intelligimus, non est dubium quòd alligatur eis intellectus eius. &, cum necesse fuerit vt alligetur his entibus, aut alligabitur eis modo, quo alligata est eis scientia nostra, aut alligabitur eis altiori modo, quàm sit alligantia scientiæ nostræ eis: alligari autem eis scientiam eius modo, quo alligatur scientia nostra, est falsum: ergo sequitur vt sit alligatio scientiæ eius modo altiori, & esse per- C fectiori, quàm sit esse, quo erit alligantia scientiæ nostræ eis. nam scientia vera est, quæ conuenit ipsi esse. &, si scientia eius est nobilior scientia nostra: igitur scientia ipsius Dei glo. est alligata enti modo altiori, quàm modus, quo alligata est ei scientia nostra. Igitur enti sunt duæ entitates, entitas nobilis, & entitas ignobilis: & entitas nobilis est causa ignobilis. & hoc est id, quod dicunt Antiqui ꝙ Deus glo. est omnia entia: & est motor, & agens eorum. & ideo dixerunt principales Sophiorum, non est ipse nisi ipse. Attamen hoc totum est ex noticia profundatorum in scientia. & hoc non debet sibi nec compellere homines, vt huic credant. & ideo non est ex doctrina legali. & qui constituerit id extra locum suum, errauit, sicut qui celauerit eum, cui competit, malefacit. Quod autem idem habeat gradus entitatis, est notum ex anima.

Philosophi non ponunt scientiā Dei particularē aut vlem.

Obserua ꝙ in vetustiori contex. sunt distincta in plura Dubia & ob id ex pluribus commentarijs vnum collegimus vt facile percipies.

Deus nō est inter Deum & est notabile dictum.

Auer. videtur hoc in loco, quasi respondere argumento Auicen. sub modo Destructio destruct. Auer.

apertiori, & inquit. dicimus nos, quod omnes istæ ambages sunt: & ponit locum, a quo sunt sumptæ, & inquit, & oriuntur assimilando diuinam scientiam humanæ scientiæ, quod secundum veritatem non cõmunicant nisi æquiuoce: & hoc declarat. d. comprehensio enim humana est comprehensio a sensibus, id est, causata a rebus sensibilibus, videlicet: comprehensio indiuiduorum, & iterum cõprehensio vniuersalium entium sumitur ab intellectu, id est, causatur a rebus sensibilibus mediante intellectu agente: vult ergo habere scientiam nostram causari aliquo modo a rebus scibilibus, & per consequens scientia Dei est causa rerũ: tunc ad formam inquit, & ideo, non est dubium quod comprehensio imitatur mutationem comprehensorum, id est, quod variatur nostra scientia penes variationem scibilis, & non econtra. (Vnde dicimus.) Nunc vlterius, quasi declarando adhuc, ponit modum, quomodo est scientia Dei. d. vnde dicimus quod sibi, id est, Auic. respondendum, quod possibile est hic esse scientiam, id est, esse in mundo scientiam in aliquo sciente, cui talis est comparatio scibilium, id est, ad quem formaliter comparantur scibilia, sicut est comparatio relatiuorum, quæ in seipsis non sunt essentialiter relationes, id est, quæ non sunt relatiua per se, sed per accidens: quia alia referuntur ad ipsa, sicut est dextrũ, et sinistrũ in habentibus ea, id est, in animali respectu sup, colũnæ. Debes scire, quod scientia nostra, quia causatur a rebus scibilibus ideo ipsa refertur per se ad scibile. &, quia scibile est causa scientiæ nostræ, ideo non refertur ad scientiam nostram, nisi quia scientia refertur ad ipsum. vt Arist. ait. 5. Meta. scientia vero Dei est econtra. ipsa enim, cum sit causa scibilium, ideo non refertur ad scibilia, nisi quia scibilia referuntur ad eam, & sic per accidens: vult ergo dicere Auer. ꝙ scientia Dei se habet ad scibilia, sicut columna: quoniam, sicut columna est dextra, vel sinistra, quia animal est huiusmodi: sicut scientia Dei est relatiua scilicet, præsens, vel præterita, vel futura: quia scibile est illius modi; & sic patet perfecta solu. argumenti Alga. & Auicen, Ambiges, quoniam Auer. 7. Phys. inquit cõmen. 20. cognitio fit in nobis, quando transmutatur per receptionem particularium, & considerationem eorum: quoniam, cum consideramus particularia, fit ex hoc cognitio vniuersalis in nobis secundum relationem ad illa, scilicet quod cum apud nos fit ex aliqua specie præsens, plusquam vnum particulare, statim fit in nobis species vniuersalis, absque eo quod in ipsa fiat transmutatio. Ex hoc arguo, illud, quod secundum se, & essentiam propriam est permanens, & non variatur nisi relatiue, non est causatum a scibili. modo Auer. dicit scientiam nõ causari nisi relatiue: quare, &c. Hoc habes videri in libro de intellectu. Attamen, pro nunc dicendum secundum hunc philosophum, scientiam non fieri de nouo simpliciter, sed habitudine ad nos: prout enim nos per indiuidua cogitata disponimur, applicatur intellectus secundum vniuersalia illius, vel illorum: ergo sciẽtia est noua mihi, non intellectui: sed, vt est mihi noua, causatur a rebus: & hoc sufficit: sed scientia Dei ne in se, neque alicui est noua, & ideo est simpliciter causa rerum: & tu non potes intelligere hoc, nisi videas librum de intellectu. Proposuit Algazel contradicere Auicennæ duobus modis: cum ergo expediuit se de vno, alterum aggreditur, & inquit, secundus vero modus, quo possumus obijcere eis, talis est: & exponit illum, dicens, videlicet, quod quicunque philosophorum dicat, quod Deus vniuersalia sciat, oportebit eum concedere, quod ponat in eadem scientia numerationem specierum, scilicet scibilium in vniuersali. habet enim dicere ꝙ Deus scit hominem vniuersalem, lapidem vniuersalẽ, & sic de alijs. Tunc argui. d. vnde, sic similiter possunt concedere numerationem suorum scibilium suæ scientiæ in indiuiduis, & comitantibus ipsorum, id est accidentibus eorum. potest ergo argui in hunc modum. sicut multiplicatio scibilium vniuersalium non multiplicat scientias vniuersales, sic multiplicatio scibiliũ particularium nõ debet multiplicare scientiam eorum: ergo argumentum Auic. per huiusmodi est solutum. Cum induxit secundũ modũ Alga. cõtra Auic. hoc in loco vult videre quid veritatis cõtineat, & quid nõ, & inquit, dicimus nos, ꝙ hęc verba sunt sine dubio sophisticationes. & rationẽ reddit. d. quia sciẽtia indiuiduorũ est sensibilis, id est sensatio, seu phãtasia, & sciẽtia vni-

B uerfaliũ eſt ab intellectu.primum ergo peccatũ Alg.eſt, q̃m ipſe nõ bene acce-
pit locũ ſimilitudinis, q̃m ſciẽtia Dei circa vniuerſalia eſt intellectus, & ſpñalis,
Noſtra vero circa indiuidua eſt ſenſus, & imaginatio: ergo hic eſt locus ſophiſti
cus penes æquiuocationẽ ſumptus.(Rurſum.)Cũ oſtẽdit locũ erroris, vult hoc in
loco oſtẽdere, in quo accepit ſimilitudinẽ, et inquit, rurſum innouatio indiuiduo-
rũ, vel ipſorũ comitantiũ duo infert, videlicet permutationẽ cõprehenſionis, &
numerationem ipſius:vult dicere, ꝙ variato indiuiduo variatur & cõprehenſio
eius, & & numerato illo numerãtur & cõprehẽſiones:& ſciẽtia ſpecierũ, & ge-
nerũ nullã infert permutationẽ, q̃m immutabilis eſt in ſe, ergo differẽtia eſt: po-
ſtu tũ cõuenientiã.d.licet vlis,& particularis cõicant in numeratione.i. conue-
niũt penes numerũ: q̃m numerato ſcibili in vniuerſali, numeratur & ſciẽtia: ergo
ſcia rei vniuerſalis, & indiuidui cõicant, & differũt.cõicant quidẽ: q̃m, quem ad-
modũ ſciẽtia indiuidui multiplicatur multiplicato ſcibili, ſic, & ſciẽtia vniuerſa-
lis multiplicatẽ multiplicato vniuerſali. Differũt aũt, q̃m ſciẽtia vniuerſalis eſt
inuariabilis, q̃m eſt rei inuariabilis, et ab intellectu, q eſt inuariabilis. Cõpre hẽ
ſio indiuidui eſt mutabilis, q̃m eſt rei trãſmutabilis, & in potẽtia trãſmutabili: et
ſic patet locus ſimilitudinis, & locus diſsimilitudinis.(Ideo vero.)Hoc in loco
narrat oĩa verba Alg.ſcdo ibi,(Dico ꝙ oĩa.)Oſtẽdit, in quo errauit, inqt ergo,
id vero, qđ dixit, ꝙ quicũqꝫ philoſophorũ cõcedat ꝙ vna, & eadẽ ſciẽtia Deus
B cõprehẽdat genera, et ſpẽs abſqꝫ multiplicatione cauſata a diuerſitate generũ, et
ſpecierũ:ad qđ dicit Alg.ſic dicimus ꝙ ducit neceſſario ad concedendũ ꝙ vna
& eadẽ ſciẽtia poſſunt cõprehẽdi indiuidua, & cõtingẽtia, id eſt accidẽtia cuiuſ-
libet indiuidui, & addit Alg. ꝙ hoc dictũ ſimile eſt dicto dicẽris, ꝙ vnus eſt in-
tellectus cõprehẽdens genera, & ſpecies: quẽadmodũ oportet ꝙ vnũ genus ſim-
plex ſit cõprehẽdens, i. continens indiuidua diuerſa. hęc fuit ſentẽtia Alg. & ver
ba ſua, quę debet legi ſuſpẽſiue vſqꝫ huc.(Dico qđ omnia.)Quibus reſpõdet.d.
dico oĩa iſta ſunt verba ſophiſticalia. & rationẽ reddit, dicẽs: nomẽ.n.ſcientiæ
æquiuocũ eſt, ſcilicet de ſcientia ſingulariũ, & vniuerſaliũ dictum. Debes ſci-
re, ꝙ ibi eſt multiplex locus æquiuocationis: vnus quidẽ, ſumptus penes perfe-
ctũ & imperfectum, ſcientia.n. vniuerſaliũ eſt perfectior eſſentialiter ſciẽtia ſin
gulariũ. Secũdus, penes cauſam & cauſatũ: q̃m ſciẽtia vniuerſaliũ vr̃ quodamo-
do eſſe cauſa finalis, & vltima ſciẽtię particulariũ, ſcientia.n. ſingulariũ ordina
tur ad ſciẽtiã vniuerſaliũ, vt Auer.dicit in 3.com.30.& cõ.5.& 6. Tertius gra-
dus eſt penes differẽtias, q̃m cõprehenſio indiuiduorũ eſt ſenſitiua, cõprehenſio
vniuerſaliũ eſt intellectiua. Quartus eſt penes genus, q̃m generabili & perpetuo
nõ eſt vnũ cõe genus, vt Auer. inquit. 10. Meta.cõ. vltimo. ergo ſciẽtia vniuer-
ſaliũ, & ſciẽtia indiuiduorum ſimpliciter, & penitus æquiuocantur ſub nomine
C cõprehẽſionis: & cũ res ſit ita, verificatũ eſt dictũ Auer. contra Alga.(Sed id,
quod.)Cũ cõtradixit ei in duobus principaliter, hoc in loco oſtẽdit id, in quo be
ne dixit, & inquit, ſed id, quod dixit, videlicet ꝙ multiplicatio generũ, & ſpe-
cierũ infert in ſciente multiplicationẽ, id eſt diſtinctionem ſcientiæ. dicimus ꝙ
verum eſt: & hoc oſtendit teſtimonio, & inquit, vnde veri philoſophi, id eſt
Peripathetici, idcirco non attribuunt Deo benedicto ſcientiam rerũ in particu-
laribus, neque in vniuerſalibus, & reddit cauſam, dicens, ſcientia nanque, quæ
tales habet conditiones, quas ſup. habent particularis, & vniuerſalis ſcientiæ,
eſt ſine dubio ipſius intellectus poſsibilis, qui cauſatus eſt ſup. a rebus intel-
ligibilibus aliquo modo, vt iam dictum eſt diſputatione tertia, modo diui-
nus intellectus eſt purus actus, & cauſa: propter quod infert, quare nulla de-
bet fieri comparatio inter diuinam ſciẽtiam, & humanam, eſt ergo ſyllogiſmus:
inter cauſam, & cauſatum non debet fieri comparatio, maxime, quando ſunt
æquiuoce dicta: ſed intellectus Dei, & noſter intellectus ſunt, ſicut cauſa, &
cauſatum æquiuoca cauſalitate: ergo nulla debet fieri comparatio. propoſitio-
nes huius ſyllogiſmi ex verbis eius patent.(Quoniam enim,) Ex his oſtendit
naturam intellectus diuini, & inquit, q̃m enim alia, id eſt entia extra ſe non
intelligit, ſcilicet recipiendo cognitionem ab eis, impaſsibilis eſt, id eſt non
receptiuus, & inquantum alia entia efficit, prout ipſe eſt prius, vt ſic eſt ſcien-

tia agens:ergo Deus non est intellectus possibilis,sed forte est intellectus agēs, D
vt Auer. hoc in loco dicere videtur. Debes scire, vt 3. de Anima dictum est
commen. 14. quod omnis intellectus intelligens aliud, & diuersum est reci-
piens: quoniam omne intelligens aliud perficitur ab intelligibili:omne, quod
perficitur ab intelligibili, est receptiuum, & quodammodo in potentia respe-
ctu illius: ergo in prima figura,omne intelligens aliud est receptiuum & in po-
tentia:& ideo concludit Auer. ibidem,quod nulla intelligentia est liberata a po
tentia receptiua præter primam: quoniam quælibet intelligit aliud, vt com.5.
etiam dixit. Deus ergo est intellectus non intelligens nisi id, & per conse-
quens non nisi intellectus agens. (Et declaratio.)Quoniam Auerro. accepit q
primus intellectus est causa intellectus nostri, ideo primo ostendit duos esse
intellectus.secundo ibi, (Vnde aut). Ponit differentiam illorum, tertio ibi,
(Et si sic.) Concludit propositionem, scilicet quod primus intellectus est cau-
sa nostri intellectus, inquit, & declaratio philosophorum est hæc. cum decla-
ratum fuit ab eis demonstratiue,quod ipse Deus non intelligit nisi seipsum, tūc
habent conclusionem.s.q ipse est intellectus necessario: tunc ostendit, quomo-
do intelligit.d. & quia est intellectus, inquantum intellectus, dependet ab ente
aliquo,id est omnino comparatur ad ens ea comparatione, qua intelligens com-
paratur ad intelligibile : non tamen debet dependere sup. ex priuatione.i.de-
bet intelligere rem in priuatione consistentem, scilicet entia generabilia . Et E
debes scire, quod hic est vnus modus loquendi arabum. dicunt enim agens de-
pendere de actione,quando agens agit illam, vt patet in visu verborum Auer.
7. Metaphy,commen.31.& alibi.sic in proposito intellectus dependet de ente
id est, versari ipsum circa ens intelligit.(Vnde quicunque.)Et quia ita est, con-
cludit peccatum antiquorum, qui genus entium separabilium abscindunt: sicut
epicurei, & tenentes sensum esse intellectum,& inquit. vnde quicunque fece-
rit demonstrationem , quod nullum aliud sit ens nisi ista entia, quæ a nobis in-
telliguntur.i. quod non est nisi genus entium sensibilium . Dicendum sup. est
quod non sit ita, quoniam necessaria demonstratione declaratur , quod est ali-
quis intellectus.s.separatus a materia, qui dependet de ente,id est qui intelligit
ens enim, pro quoniam a priuato.i.ab ente variabili, impossibile est vt depen-
deat,sed omne ens aut est priuatio , aut ens absolutum: propter quod dicit , ne-
que hic.i.in mundo aliud ens reperitur nisi scilicet absolutum,aut priuatio. ideo
oportet, quod intellectus dependeat de aliquo illorum duorum entium scilicet
aut priuato, aut absoluto: & cum non de priuatione, ergo de absoluto. (Vnde
aut.) Nunc ostendit differentiam illorum duorum intellectuum, d. vnde , aut
dependet de eo.id est ente modo dependentiæ nostræ scientiæ in eis, quæ intel-
ligimus,aut nobiliori modo. primum est falsum, vt patet. remanet ergo quod F
Dei scientiā dependeat de ente modo nobiliori nostræ scientiæ: dependentia
enim nostræ scientiæ est, quando res æquatur ad intellectum.i. perficit ipsum
in genere causæ formalis:vnde id est ergo, si Dei scientia est nobilior nostra,
ergo dependet de ente modo nobiliori. (Et si sic.)Et tunc concludit peccatum
antiquorum ad propositum, & inquit, & si sic. ergo ens duas habet entitates,
quarum vna est nobilis,altera vero vilis:& tunc inquit, & nobilis est causa vi-
lis. quare sup.Deus est causa omnium intelligibilium, & intellectus nostri: &
potest syllogismus sic componi. omne nobilius per essentiam est purus intelle-
ctus,& causa vilium ente priuato,& participante: sed Deus est nobilis per es-
sentiam,& hæc sunt priuata & participantia. ergo Deus est causa omnium: &
tunc verificatur dictum antiquorum dicens,& hoc est illud , quod dicebant ali-
qui antiquorum:vt Parme. & Mellissus, videlicet quod Deus est omne. Inquit
enim Lucretius poeta vetustissimus,omnis per se diuum natura necesse est, Im-
mortali æuo summa cum pace fruatur.& Lucanus, Iuppiter est quodcūque vi-
des,&c. & multi alij antiquorum,quos narraui superius.hoc ergo Auer. verifi-
cat,nunc volens eos intelligere Deum esse omne,prout est causa omnium con-
tinens in se perfectiones omnium, vt Plato declarat in lib. Parmenidis, de vno
omnium rerum principio,

ALGAZEL.

A A It Alga. Secunda autem dubitatio est, vt dicatur quid prohibet secundum radices vestras quin sciat hæc particularia, licet mutaretur? & quare non creditis ꝙ hæc species mutationis non sit falsa ei? vt opinata est quædam secta ex Matazela, quòd scientiæ eius de innouationibus sunt innouatæ: & vt crediderunt Carmei ex recentioribus ꝙ sit subiectum innouationum. & non negat hoc eis vulgus hominum veritatis, nisi ex eo, ꝙ mutatum non euadit à mutatione. & quod non euadit à mutatione, & innouationibus est innouatum, & non est antiquum. vos vero, vestra opinio est ꝙ mundus est antiquus, & ꝙ non euadit à mutatione. & cum intelligitis antiquum mutabile, nihil prohibet vobis ab hac credulitate. Si autem dixerit abstinuimus nos ab hoc, quoniam scientia, quæ innouatur in se, aut fit ex se, aut ex alio. & falsum est vt fiat ex se. nam nos iam declaB ramus ꝙ antiquum nō emanat ab eo innouatum: & nulla erit actio, cum non fuerit agens: causat enim mutationem. & iam adaptauimus hoc in disputatione de nouitate mundi. si vero hoc prouenerit ei ex alio, quomodo aliud faciet impressionem in eo, & eum mutabit? adeo ꝙ mutabūtur res eius modo subiectionis, & violentiæ ex alio. * Nos autem dicimus ꝙ vtraque partium non est falsa secundum radices vestras nam, cum dicitis quod sit falsum vt emanet innouatū ab antiquo, iam nos destruximus hoc in illa disputatione: & præcipue, cum apud vos non erit falsum vt emanet ab antiquo innouatum, quod erit principium innouationum, & conditionando falsitatem, ꝙ sit principium in his innouationibus, non habentibus causas innouatas in infinitum, sed deuenient mediante motu circulari ad aliquod antiquum, quod est anima orbis, & vita eius, & anima orbis antiqua: & motus circularis antiquus fit ex eo, & quælibet pars motus innouaC tur, & finietur: & quicquid est post eum innouatur proculdubio: igitur innouationes proueniunt ab antiquo apud vos. Quare, cum considerentur res antiqui consyderatione emanationis innouationum ab eo continue, sicut consyderantur res motus, ex eo ꝙ emanat ab antiquo æqualiter, declarabitur, ꝙ quælibet secta eorum bene scit ꝙ possibilis sit emanatio, innouata ab antiquo, cum emanauerit proportionabiliter. & continue igitur erunt scientiæ innouatæ huius speciei. Secunda vero pars, & est emanatio huius scientiæ in eo ex alio, dicimus in ea, quare est falsum hoc apud vos? & non sunt in eo, nisi tria: quorum Vnum est mutatio. & iam declarauimus quod bene est secundum radices vestras. Secundum autem, ꝙ mutatio sit causa mutationis alterius. quod non est falsum apud vos, & erit innouatio rei causa innouationis scientiæ. sicut vos dicitis quod repræsentari hominem coloratum in frontispicio pupillæ videntis sit causa impressionis similitudinis hominis in tunica pupillæ, cum mediatione aeris cristallini

Desunt reliqua in antiquo exemplari.

inter pupillam, & visum. &, cum sit possibile vt inanimatum sit causa impressionis figuræ in pupilla, & est res visionis, sic non erit falsum, vt sit innouatio innouationum causa ad prouenie ndum scientiæ primi in eas. nam virtus visiua, sicut est disposita apprehensioni, & erit inuentio hominis colorati cum ablatione velaminis intermedii causa prouen iendi comprehensionis, sic etiam erit substantia primi principii apud vos apta ad recipiendum scientiam, & exitum à potentia ad actum, cum fuerit in esse hoc innouatum. &, licet fuerit in eo mutatio antiqui, antiquum quidem mutabile non est falsum apud vos. Si vero opinati fueritis q; hoc est falsum in necessario in esse, vos profecto non habetis demonstrationem de necessario in esse q; sit de necessitate, nisi de cessatione processus causarum, & causatorum, vt diximus antea. & iam declarauimus quòd cessatio processus sit possibilis in antiquo mutabili. Et tertium, quod hoc includit, & est q; antiquum sit mutabile ex alio, & q; hoc faciat seruitutẽ, & dominiũ alterius ei, dicitur eis de hoc, quare hoc est falsum apud vos, & est vt ipse sit causa innouationis innouationum mediantibus mediis, deinde erit innouatio innouationum causa innouationis sciẽtiæ eius de eis, & quasi ipse est causa prouentionis scientiæ in eo, attamen cum mediis? Et, cum dicitis quòd hoc assimilatur seruituti, dicimus q; sic. & id quidem sic erit, quoniam est conueniens radicibus vestris, cum opinati fueritis quòd quicquid prouenit ab ipso Deo glo. prouenit consecutiue, & naturaliter, & non est ei posse ad nõ agendum. & hoc etiam assimilatur speciei seruitutis. & innuit q; sit quasi coacte ad id, quod prouenit ab eo. Si vero dixerit hoc non esse coacte: quoniã perfectio eius est vt sit ordinator omnium rerum, dicimus q; hoc non est seruitus: quoniam perfectio eius est vt sciat omnia. Et, si dixerimus quòd prouenit nobis sciẽtia copulata omni innouato, erit profecto hoc nobis perfectio, non autem diminutio, & seruitus. & sic erit de Deo glo. & ipse glo. bene scit.

Quia Alga. fecit quoddam promissum, ideo nunc vult illud exequi: & primo inquit, nos promisimus dictam opinionem reprobare duobus modis, quorum primus ostensus est, secundus vero sit hic, quem dicã. (Dicemus eis.) Promissum absoluit, & inquit, dicemus eis, quare vobis cauetis quod ipse Deus sciat particularia? hæc est Alga. a philosophis expostulatio. Et statim apponit responsum, & inquit, q; si dicatis q; talis scientia infert permutationem, id est, q; si causam reddant, eo quia omne sciens indiuidua est permutabile, Deus non est mutabilis: ergo in secunda figura, Deus non scit indiuidua, obiicit statim, & inquit, si sup. sic dicatis. & nos sup. respondemus, q; opinati eramus q; hæc species permutationis non aufertur ab eo demonstratiue, & dixit (q; hęc species permutationis, &c.) Quoniam hæc alteratio est perfectiua: &, licet in rei veritate Deo non conueniat, tamen demonstratiue non potest probari Deum illa carere, vt visum est loco suo: & hoc exponit d. quando enim dicebant antiquus aliqui, q; scientia innouatarum rerum est noua, non fuit eis huiusmodi permutatio in Deo quid reprobatum: apponit tamen quæ permutatio Deo incompetens est. d. nisi quia id, quod permutabile est, sæpissime patitur mutationes: & illud, quod sic se habet, est nouum non antiquum. Vult ergo dicere, quod talis permutatio est ei incompetens, quæ ponit ipsum sæpissime va-

A riari: quoniam illud, quod sic se habet, est nouum, cuiusmodi non est Deus: apponit modo solu. & inquit, sed apud nos sup. philosophos, qui opinati sumus, quod mundus est ab æterno, & quod semper est permutabilis secundum partes, non deberet esse inconueniens illud, quod dictum est, &c. Debes scire, quod si dicatur mundum esse nouum, non potest dici Deum variari de comprehensione in comprehensionem, vt Alga. inquit, quoniam huiusmodi mutatio reddit Deũ innouari. Sed, si apponatur mundus æternus, variabilis tamen secundum partes continue, tunc omnino potest fingi Deum variari alteratione de vnã scientia in alteram, quoniam semper, sicut mundus remanet idem numero, sic & Deus. Ecce, quomodo Alga. obijcit philosophis. sed, quomodo sit istud in sol. Auer. apparebit.

AVEROES.

AIt Auer. Summa huius contradictionis primæ Philosophię, quæ est cõtradictio secundũ sermones eorum, nõ secundũ rem ipsam, est vt dicatur eis, ex radicibus quidem vestris est quòd sit hic antiquum, in quo veniunt innouationis, & est orbis. quare er-
B go negatis quin sit antiquum primum subiectũ innouationum? Assaria aute secta hoc negauit: quoniam omne id, in quo sunt innouationes, apud eos est innouatum. Attamen hæc est contradictio topica. nam innouationum aliquæ sunt, quæ non sunt in antiquo, & sunt innouationes, quæ mutant substantiam subiecti, in quo fiunt: & aliquę sunt, quæ sunt in eo, & sunt innouationes, quæ non mutant substãtiã subiecti. sicut motus localis in corpore mobili, & sicut cristallinitas, & illuminatio. & antiqui quoque aliquod est, in quo non est motus omnino, neque mutationes penitus: & est id, quod non est corpus. & aliquod est, in quo est aliquis motus, & est antiquũ, quod est corpus, vt sunt corpora cœlestia. &, cũ hęc distinctio ponatur à Philosophis, igitur hæc contradictio est contradictio inanis, quoniam loquimur de antiquo, quod non est corpus. Et, quoniam adduxit hanc contradictionem Philosophis, adduxit etiam responsionem Philosophorum
C huic. Et summa eius est, quoniam ipsi negauerunt ꝙ sit ei scientia innouata. nam scientia innouata ei aut erit ex seipso, aut ex alio. si ex seipso, igitur fit ab antiquo innouatum: & ex radicibus nostris est vt non emanet ab antiquo innouatum. Ipse vero contradicit eis, dicens quòd non emanat ab antiquo innouatum, cum ponunt orbem antiquum, &, cum ponunt innouationes emanare ab eo. Et responsio eorum huic est, quòd in innouatum impossibile est apud eos vt emanet ab antiquo absoluto, tamen possibile est ab antiquo essentialiter, & in innouato quo ad motum suum, & est corpus cœleste. quare erit apud eos quasi medium in rei veritate inter antiquum absolutum, & innouatum absolutum: nam aliquo modo est antiquum, & aliquo modo est innouatum. Et hoc quidem medium est motus circularis cœlestis apud eos, qui est antiquus quo ad speciem, innouatus vero quo ad partes: & in eo ꝙ est antiquus prouenit ab antiquo, & ex parte partium innouatarum emanant ab eo innouatum

Mediũ inter antiquũ absolutũ & innouatum quid sit.

uationes infinitę . Philoſophi autem negauerunt eſſe innouationes
in Primo: quoniam non eſt corpus: & innouationes non inueniuntur D
niſi in corpore. nam receptio non reperitur apud eos, niſi in corpore:
remotum vero à materia nihil recipit. Summa autem eius contradi-
ctionis ſecundę parti argumenti eorum, & eſt ꝙ prima cauſa non erit
cauſata, eſt quoniam poſſibile eſt vt ſit ſcientia eius, ſimilis ſcientię
humanę, ſcilicet ꝙ ſcita ſint cauſa ſcientię eius, & innouatio eorum
cauſa innouationis ſcientię ab eis: ſicut viſibilia ſunt cauſa apprehen-
ſionis viſus, & intellecta cauſa comprehenſionis intellectus: adeo ꝙ
erit ſecundum hoc, cum fecerit entia, & creauerit ea, cauſa comprehe-
ſionis eorum, non quod cauſa creationis eorum ſit ſcientia eius. &
hoc profecto eſt falſum apud Philoſophos, ſcilicet vt ſit ſcientia eius,
ſicut ſcientia noſtra. nam ſcientia noſtra eſt cauſata ab entibus: ſcien-
tia vero eius eſt cauſa eorum. & impoſſibile eſt vt ſit ſcientia antiqua,
prout eſt ſcientia innouata . & qui credit hoc ponit profecto Deum
glo. hominem ęternum: hominem vero Deum generabilem & corru E
ptibilem. demum iam declaratum eſt ſuperius ꝙ diſpoſitio in ſcientia
Primi eſt oppoſita diſpoſitioni ſcientię humanę, ſ. ꝙ ſcien:ia eius eſt
agens entium, non autem ꝙ entia agant ſcientiam eius.

Nunc Auer. exponit verba Alg. pulchre, & inquit. dicimus nos quod horum verborum ſententia eſt, ꝙ ipſe altercauit cum philoſophis iuxta ipſorum dicta, id eſt, quantum ad ea, quæ concedunt, non iuxta ꝙ res ſic ſe habeant in ſe, id eſt, non diſputatione abſoluta. & ait ſic, vos ponitis vnum antiquum, in quo nouitates perueniunt, id eſt, quod adhuc ſubeſt nouis motibus, ſcilicet orbe, id eſt, corpus cœleſte motum æterno motu. Cur, ergo negatis ꝙ primum antiquum, ſcilicet Deus nequeat nouitates pati: nam aliqui loquentium hoc negarent, quia quodcunque ſic ſe habet, eſt neceſſario nouum, & Deus nullo modo eſt nouus: ſed ſup. vos Peripathetici hoc non negare poteſtis: quoniam dicitis, ꝙ mundus eſt æternus, & æternum poteſt variari. Debes ſcire, ꝙ ex principijs diuerſis

Poſitio theologorum. diuerſæ ſequuntur concluſiones. Theologi enim ponunt, quod nullum æternũ recipere poteſt nouitatem, quoniam æternum. & ideo ponunt omne factum eſſe

Poſitio peripatheticorũ. factum in tempore, & ſic ponunt ſolum Deum x:ernum: Peripathetici vero ponunt Deũ æternum, & mundum æternum, & aliquod æternum variationem F ſuſcipere: ideo diuus Alga. petit hoc in loco. O vos Peripathetici, ſicut conceditis Cœlum æternum poſſe variari ſecundũ locũ, cur, non conceditis Deũ poſſe variari alteratione de vna ſcientia in altera, quoniam omnia æterna ſunt vnius rationis, & quęcunq; ſunt vnius rationis ſic ſe habẽt, ꝙ quicquid non repugnat vni, non repugnat alteri, vt Auer. inquit in 2. Cœli. com. 49. ergo, ſi vnum ęternum poteſt moueri, & alterum: &, ſic non maior ratio videtur de ipſo orbe, quã de Deo. (Et nos dicimus.) Auerro. videtur abſoluere. q. Algaze. & inquit, & nos dicimus ꝙ hæc altercatio, ſcilicet Algaze. cum Peripatheticis eſt dialecticalis, id eſt, ex probabilibus argumentis conducta. & reddit cauſam. d. quædam enim ſunt nouitates, quæ in antiquum ſubiectum nõ adueniunt, vt quę permutant ſibi ſubſtantiam, id eſt, vt altercationes corruptiuæ ſunt, & nouitates. alio modo, ꝙ non mutant ſubſtantiam ſubiecti, vt motus, & locus mobilis corporis, & ſplendor lucentium corporum: etiam ſunt aliqua entium antiquorum, id eſt, de numero æternorum, quæ motum aliquem, id eſt, nullam ſpeciem motus patiuntur, neque aliqualiter, id eſt, aliqua ſpecie nouitatis innouantur, vt ſunt intelligentiæ. Prælibatis igitur his, patet aperte ꝙ Alga. altercatio nihil fuit, quia philoſophorum intentio eſt de antiquo, id eſt, ęterno incorporeo, id eſt, ꝙ

Dubitatio. quia Deus eſt ſubſtantia ſeparata, ideo nullo modo patitur. Sed ambiges.

A quoniam Auer. non absoluit.q.quare enim Deus nõ potest mutari spiritualiter, sicut corpus æternum corporaliter de loco ad locum:hoc inquam Auer.non absoluit. Ideo solutionem non dedit,quoniam superius eam aperte dedit: declaratum est enim superius,quoniam substantia pura non potest recipere nouum,nisi sit substantia in materia. Adhuc dictum est:omne nouum extrahi de potentia ad actum ab aliquo agente priori:modo nullum est agẽs Deo prius,qua .·. Deus non potest nouam alterationem recipere. Adhuc, visum est omne recipiens esse in potentia, & ꝙ Deus non sit in potentia sat exposuit: ergo, propter hæc Auer.tantum solu.narrauit non apponens causam eius,vt constat. (Post vero.) Inducit & aliud motiuum,& primo inquit: post vero prædictam altercationem te larguit eos alio modo.d.& , si forte cauerent sibi philosophi concedere, ꝙ Deus habeat nouam scientiam,quoniam illa scientia nõ euaderet, quin a seipso Deo,aut ab alio sup.causata.si a seipso,ergo nouum procedit ab antiquo, id est, illa alteratio erit a Deo,qui est æternus,quod nos negamus. & sup.si ab altero. ergo dabitur agens prius Deo. Responsionem Alg. inducit,& inquit,dixit Alga.nos vero dicimus quod secundum vos noua procedunt ab antiquo,vt dictum est de corpore cœlesti,quod est antiquum apud ipsos,& tamen ab eo procedunt omnes effectus noui huius mundi.(Nos vero.) Auer.absoluit argumẽtum Alg. & inquit,nos vero dicimus , ꝙ philosophi facile possunt euadere a redargutione
B Alga. hoc mo.lo, videlicet ꝙ nouum non potest ab antiquo absolute.i.simpliciter æterno procedere ab antiquo in substantia,quod est nouum in suis motibus,vt corpus cœleste.Ideo conducit theorema, & inquit,quapropter corpus cœleste reputatur apud philosophos tanquam medium inter antiquum absolute, id est simpliciter inuariabile , & nouum absolute: quia, quodammodo est antiquum.s.in substantia , quodammodo vero nouum.s.in motu: & istud antiquum est sine dubio motus supercœlestis,qui apud eos est antiquus in specie, nouus in partibus:& ideo,inquantum est antiquus , procedit ab antiquo , vt sic non agit nouum : & ratione suarum partium procedunt ab eodem infinitæ nouitates . (Quare notandum.) Vltimo resumit vim solu.& inquit,quare notandum,quod philosophi sibi cauent attribuere primæ causæ nouitates,id est , habent causam, cur prima causa simpliciter non potest transmutari. Et syllogismus potest sic componi.omne recipiens nouam mutationem cuiuscunq; speciei mutationis,est corpus,vel virtus in corpore:quoniam, vt inquit, receptio non reperitur nisi in corpore.sed primus motor nec est corpus, nec virtus in corpore . ergo primus motor non potest recipere nouam mutationem cuiuscunque speciei mutationis. huius accepit minorem,& inquit.quia,non est corpus,sup.neq; virtus in corpore.hęc est minor:& subdit maiorem.d.& nouitates non veniunt nisi in corpori-
C bus.hęc est maioris vis,& subdit causam.d.receptio enim non reperitur nisi in corpore.quare id,quod nudum est ab omni materia, non recipit. Sed ambiges Dubita. satis rationab:liter:quoniam,sicut corpus in eo,ꝙ corpus æternum,caret potentia ad esse apud Auer.& in eo,ꝙ corpus est potentia ad vbi , ita dicam de alijs intelligentijs præter primam,saltem scilicet ꝙ carent potentia corporali, & ad esse,non tamen carent potentia intellectiua ad receptionem spiritualem : licet enim prima non possit recipere,quia caret potentia corporali, & spirituali,cum simpliciter sit liberata a potentia, cum sit prima simpliciter , & causa omnium entium:attamen aliæ præter ipsam sunt in potentia receptiua, vt Auer.inquit in 3.de Anima.com.14.&.5 ergo non potest euadere, quin sint transmutabiles saltem transmutatione spirituali:ergo,adhuc quæstio est insoluta de alijs intelligentijs:hoc argumento tenent theologi nostri intelligentijs non repugnare nouam Pŏ theologorum. receptionem habere: vnde potest argui secundum hos sic. Ista noua receptio ꝓpter quid repugnat intelligentijs,vel quia quęlibet illarum est actus purus, sicut prima:& hoc,non,quoniam quęlibet est dependens , & in materia intellectiua consistens, vt in tertia disputatione visum est , in solu.18.vel quia quælibet illarum liberata a materia corporali, & hoc minime:quoniam materia corporalis est causa receptionis particularis,& corporalis. ergo , non debent esse liberatę nisi a receptione corporali, & particulari : quod materia corporalis sit causa

receptionis indiuisibilis. Auer. Inquit in.3.com.14.&.5.&.28.causa receptionis
vniuersaliter, & simpliciter est intellectus in potentia. Adhuc debes scire secun D
dum fundamenta huius philosophi, quod noua receptio, et indiuisibilis receptio
idem sunt: quoniam omne, quod noua recipitur receptione, est hoc & indiuiduū,
vt.3.de Anima visum est: receptio autem simpliciter est duobus modis: vel sim-
pliciter omnino secundum se, & quodlibet eis, vel secundum se, attamen noua se
cundum habitudinem ad aliud. dico ergo, ꝙ in intelligentia non potest esse noua
receptio: qm̄ causa receptionis particularis est materia, vel potentia in materia,
eo quia materia cōtrahit ad hoc, & indiuiduum: & ideo, bene inquit Auer. quod
nulla illarum recipit nouum, quia caret potentia in materia: iterum nulla illarū
recipit simpliciter, nouitate tamen secundum habitudinem: quoniam nulla il-
larum applicatur alicui corpori nouiter disposito, sicut intellectus hominis se-
cundum ipsum. relinquitur ergo, quod quęlibet illarum recipit simpliciter & ſe-
ne in se, & habitudine, & hoc concedit Auerro. quoniam vult in eis esse reci-
piens & receptum, vt patet commen.14. verum illud receptum non est nouum:
quoniam, tunc esset indiuiduum. ergo recipiens esset materia, vel virtus in ma-
teria: neque nouum secundum habitudinem, quemadmodū est intelligere no-
strae animae: quod est absolute aeternum, nouum secundum nouam habitudinem
ad corpora, quibus intellectus nouiter continuatur. ergo receptum ibi est aeter-
Nota. num simpliciter, & omni modo, & hoc concedit. Ex his patet solu. quoniam E
quaelibet intelligentia caret potentia ad motum corporalem & nouum spiritua-
lem, vt visum est.

Quęstio.1. CIRCA FINEM huius disputationis quaestionem, quęrunt aliqui in Me-
taphysica, nunquid intellectus diuinus intelligat singularia, quae temporali diffe-
rentia diuiduntur, quod non, plures sic argumentari solent: si certus est Deus ani
mam illud acturam, anima necessario id efficiet. ergo libertas inde tollitur arbi-
trij, & sic nihil reperies in rebus contingentiae. Pro altera parte videtur esse
Aristo. in libro de bona fortuna, inquit enim Deo autem per se hoc, & bene vi-
det, & futurum, & praesens, & quorum ratio perijt.i. praeterita. Inquit, & eiā
ibi, Deum bona bonis distribuere, & mala malis: hoc autem fieri non potest, si
Deus indiuidua non comprehendat. In isto quęsitu, videtur opinio Auerro. &
Aris. quod Deus scilicet indiuidua non intelligat. & opinio theologorum & ve-
ritas quod Deus intelligat singularia, & indiuidua: conuenimus enim cum philo
sophis, quod quemadmodum in demonstratione tria sunt. s. cognoscens, conclu-
sio cognita, & medium. sic in cōprehēsione diuina tria sunt, scilicet, cognoscēs. s.
intellectus diuinus, cognitum. s. res, & medium. s. essentia. quoniam, quemadmo-
dum intellectus noster mediante medio cognoscit conclusionem, sic & diuinus
Positio phi losophorū. per essentiam cognoscit se, & res. Philosophi itaq; quia essentiam ponunt re- F
rum causam esse secundum gradum entis, ideo solum entia cognoscere dicunt
Deum, cognoscendo ens: opinati enim sunt non plus se extendere virtutem Dei
intellectiuam, quam eius virtutem causatiuam, vt manifestū est apud eos: adhuc
opinati sunt causam proximam secundum gradum proximum concurrere, & re-
mo am secundum remotum: oporteret enim apud eos effectus secundum ratio-
nes vniuersales in causam vniuersalem reduci: &, quia esse est effectus vniuer-
salissimus, ideo dicunt esse effectum proprium ipsius Dei, & ad omnia Deum cō
currere aiunt secundum gradum entis. Ex his opinati sunt, Deum omnia cogno
scere cognoscendo esse: & quia esse est in Deo per essentiam, & in alijs partici-
patiue, ideo Deus cognoscit se tantum, & nullo modo res extra se apud eos.
Pō theologorum. Theologi autem, veri sapientes, cum sciant Deum non tantum concurrere secū-
dum gradum entis, immo secundum gradum huius entis, ideo firmiter ponunt
omnia contineri in Deo secundum rationes particulares & proprias: quare es-
sentia non tm̄ est mediū cognoscendi res sub ratione entis, immo sub proprijs ra
tionibus: ponunt itaq; sapientes nostrae legis in cōprehensione Dei obiectū du-
plex, s. primū, et illud est esse siue eius essentia tm̄: & secundariū, & illud est ima
ginationes, seu rationes ideales propriae & particulares, quas Plato in Parme-
nide species, & ideas appellat: qm̄, tm̄ potentia intellectiua se extendit, quantum

A causatiua: &, quia theologi inuenerunt ex testimonio prophetiæ, non tñ Deum concurrere secundum gradum entis ad rerũ productionẽ, immo secundũ gradus proprios, ideo penes primum modũ concursus Dei obiectũ primum ponunt esse, & penes secundum modum concursus ponunt rationes ideales: & inde patet differentia philosophorum, & theologorũ, ex diuersis principijs accepta: cũ philosophi enim Deũ concurrere dicant tantum secundum gradum entis, ideo vnum obiectum, quod est esse ponunt. Theologi vero, cum secundum gradum entis, & talis entis, ideo duo ponunt obiecta respondentia duobus modis producendi. Sed quæres, nunquid apud philosophos concedendum est Deum cognoscere entia aliquo modo? Dicendum, quod sicut esse simpliciter acceptum est omne secundum eminentiã, & non modaliter, & proprie, sic apud philosophos, Deus cognoscendo esse, cognoscit & omne, licet non proprijs rationibus. Theologi autem Deum dicunt cognoscere omnia cognoscendo se & proprijs rationibus: philosophi itaq; resecant obiectũ secundarium, & theologi addunt: & sic omnia comprehendi vno obiecto sapientes ponunt, Theologi vno obiecto, & proprijs rationibus. hęc igitur est nostra lex: & philosophorum opinio patet. Sed, quia non iustum est condemnare quempiam absentem, sicut Ari. inquit. in. 2. de cœlo & mundo, ideo visum est mihi inducere loca, quibus peripathetici moti sunt: & etiam, ne videamur nos tenere aliquod rationibus repugnans, eos esse so-

Dubitatio. Solutio.

B phisticos ostendam. Post rationes theologorum opponam, vt ostendam nostram fidem non minoris esse probabilitatis, quam sit opinio sapientum: & in fine eas etiam soluam, vt non appareat infidelibus nos sustinere legem propter rationes solubiles. Prima itaq; ratio philosophorum, vt ex Auer. excipitur verbis, quæ dixit in com. 51. 12. Meta. sic componitur. si Deus res extra essentiam suam rationibus proprijs intelligit: vel in vniuersali, vel in particulari. non in particulari, quoniam particularia sunt infinita, & infinitum, secundum quod infinitum, ignotum est, vt in physico traditur auditu, & ideo sunt ab arte remouenda, quanto magis ab arte diuinę sapientię. Nec in vniuersali: quoniam, vt Auer. inquit ibidem, & commen. 14. & in. 3. Meta. comm. 13. Scire aliquid in vniuersali est scire in potentia, sed scire Dei est summus actus, ergo nec in vniuersali: propter quod, vt Auer. inquit, scientia Dei, nec est vniuersalis, nec particularis, vt dictũ est sæpe in hoc libro. Adhuc, omne intelligens aliud a sua essentia est intellectus in potentia: sed Deus non est intellectus in potentia. ergo Deus non intelligit aliud ab eius essentia. maior patet, quoniam, vt dictũ est in disputatione tertia in solu. dubij. 18. omne intelligẽs aliud causatur ab intelligibili, & omne causatum ab intelligibili est intelligens in potentia: ergo patet maior. minor est manifesta per se. Et hæc ratio excipitur ex verbis eius in. 3. de Anima commen. 5.

Prima ratio philosophorum probãs Deũ nõ scire particularia.

Secunda.

C & 14. &, quia est rude posita, nullius apparet valoris: ideo debes scire, quod effectus contentus in causa nulla penitus distinctione distinguitur a causa nec re, nec modo: sed causa contenta in effectu bene distinguitur ab effectu continente secundum hunc philosophum: quoniam effectus semper deficit a sua causa. &, sic effectus, cum a causa producitur, quandam acquirit priuationem, s. saltem excellentiæ causę: & sic, quando priuationem habet, quãdam intrat multitudinem: quoniam, vbi est priuatio, ibi oportet et omnino esse actum, quia priuatio sola nõ est, ergo oportet ingredi multitudinem. econtra in causa: effectus enim in causa non priuat aliquid causæ, & ideo ibi intrat identitatem: &, ideo dicunt sapientes, quod res dispersę in inferioribus, colliguntur in superiori: nihil enim est in causa, quod distrahat ab effectu contento: nec effectus contentus aliquid habet, quo distrahitur a causa: ergo, in causa nihil est, vnde sumatur distinctio realis nec in modo, nisi sit, sicut tragelaphus: ex his verificatur maior. s. omne intelligẽs aliud est in potentia patet, quia omne intelligens aliud causatum est, vt nunc vides, quare, &c. Rursus, vt ex verbis cõmenti de somno excipitur, põt argui, et sic, omne comprehendens singularia singulariter, & signate est corpus, vel virtus in corpore: sed prima causa neq; est corpus, neq; virtus in corpore. ergo, nõ comprehendit singularia singulariter, & signate. Maior apparet: quoniam comprehendens, & comprehensum sunt vnum in modo se habendi, vt in lib. de ani-

Tertia.

ma visum est. ergo, si comprehensum est hoc, & signatum, & comprehendens
debet esse hoc, & signatum, & propter hoc dicit Auer. quod si intelligentię sepa D
ratę comprehenderent singularia, tunc essent virtutes in corpore, & sensus: vide
Quarta. ibidem. Iterum id, quod repugnat intellectui, vt intellectus, maxime debet de-
negari ab intellectu simpliciter, vbi saluatur tota ratio intellectus: hęc proposi-
tio audita a quolibet conceditur. Sed repugnat intellectui nostro, vt intellectus,
cognosceret singularia: propter quod inquit Auer. in. 3. de Anima. quod intelle-
ctus comprehendit singularia mediante sensu, vt in expositione mea commenti
illius notum feci: & hoc omnes fere concedunt: quare, & hoc repugnabit intel-
lectui simpliciter, qui est diuinus intellectus. post hęc arguitur: si Deus intelli-
git indiuidua vel perficitur, vel imperficitur, vel neque perficitur neque imper-
ficitur. si primum: ergo erit aliquod eo praestabilius. si imperficitur: ergo vile-
Quinta. scit. si neq; perficitur neq; imperficitur: ergo ociose intelligit. Pręterea, si Deus
intelligit indiuidua vel recipiendo ab eis perfectionem cognoscibilem, vel per
eius essentiam tanquam per rationem repraesentandi, sicut intellectus noster in-
telligit, vt dicitur, quiditatem materialem per speciem causatam ab illa. si primũ:
Sexta. ergo est intellectus in potentia. Quod non secundum, arguo: quũ omne rer pręsen
tans repręsentat secundũ modũ conuenientẽ suę naturę, vt patet. species enim
existens in sensu, quia est hęc, ideo repręsentat indiuidualiter, & species existẽs
in intellectu, quia est v'lis, & nõ hęc, ideo repraesentat v'r, vt latini dicunt. ergo, B
si est aliquod repraesentatũ v'le per essentiam, v'lius repręsentabit quam species
sensibilis, & species intelligibilis repręsentent: modo nihil est vniuersalius essen
tia diuina: est. n. vniuersalis p essentiam, cum sit abstracta a materia, et conditio-
nibus materię, & idea entis, & vnius apud Arist. et Plato. vniuersalia. n. mate-
rialia sunt vniuersalia participatiue, s. ratione luminis intellectus agentis, qui est
vniuersalis per essentiã: quanto magis Deus, & eius essentia sunt v'lia, cum sint
in gradu supremo. ad intellectũ ergo, cum essentia Dei sit sic v'lis essentialiter, et
p se representatũ p illã erit v'lius, q̃ per speciẽ intelligibilẽ et sensibilẽ. ergo, nõ
põt esse signatũ & indiuiduũ. Vltimo arguitur ex rõne Arist. in. 12. Meta in-
quit. n. si cõpositũ est, qđ intelligit transmutabitur. n. in partibus totius: aut indiui
sibile oẽ, qđ materiã non habet: ecce, q̃uo mouit. q. an. s. compositũ intelligat, et
arguit, quod si cõpositum intelligat: ergo transmutabitur: et, tunc soluit. d. aut qđ
est nota solu. indiuisibile oẽ, quod materiã non habet, &c. vbi vult q' iñ intelli
gat se: vide. põt aũt consequentiã eius in hunc modũ exordiri, vt ibi cõ. 51. illius
partis excipitur: qm̃ intellectus diuinus res intelligit eo ordine, quo sunt apud
naturã intelligibiles, vt oẽs dicunt: sed partes sunt priores toto. ergo prius intel-
ligit partes q̃ totum: ergo Deus procedit de noto ad ignotũ: & sic transmutabi-
tur, & discurret, vt patet. Quę igitur est philosophorũ opinio, & q̃ eorum funda F
menta, sit dictũ in tantũ modo, qm̃ in multis locis adduxi & verba philosopho-
Rõnes theologorum in oppositum. rũ, & alia plurima argumẽta, q̃ cũ occurrit, videas. Superest hactenus rationes
nostras inducere, & eas bene exponere. prima itaq; ratio põt cõponi sic. si in-
tellectus diuinus non intelligit indiuidua, est ex parte intellectus Dei defectus,
vel ex parte difficultatis rei: vt enim Auer. inquit. 2. Meta. com. 1. duplex est
difficultas cognoscendi res, aut ex parte cognoscentis, aut ex parte rei cognitę:
quod & in litera colligitur: non ex defectu intellectus, cũ intellectus Dei sit sum
mus, & habeat rationes intellectus simpl'r: neq; ex parte rei, qm̃ potentia infe-
rior ad intellectũ Dei, cõprehẽdit singulare, vt intellectus nostri mediante sensu.
Adhuc, & sensus ipse, ergo multomagis erit facilioris cognitionis apud mentem
primã. Adhuc intellectus intelligens aliquã quiditatẽ, vel rõnem quiditatiuã p
se, intelligere põt oia illa, in quibus illa ratio includitur: sed intellectus Dei co-
gnoscit rõnes entis per se. ergo oia illa, in quibus includitur: ergo & indiuidua,
& vniuersalia, vt patet. Rursus, oĩs intellectus cognoscens continens perfectis
sime cognoscit oĩa contenta: sed intellectus Dei cognoscit essentiã propriã per-
fectissime: ergo oĩa contenta: modo, non tñ ibi continentur v'lia, immo particu-
laria, cum esse Dei sit oẽ, vt dicebatur supra. Praeterea, intellectus cognoscens
aliquã naturam, cognoscit omne id, quod est idem in subiecto illi naturę: sed in-

A tellectus Dei cognoscit essentiam suam perfectissime:ergo cognoscit oẽ id, quod est idẽ in subiecto illi naturę:sed esse causatum in genere finis, saltem oium rerũ, est idem realiter ipsi essentię: quare intellectus Dei cognoscentis per essentiã cognoscet, & illã aptitudinem, & non põt cognoscere respectum illum nisi terminum cognoscat, ergo oẽs res cognoscet. Et põt confirmari: qm̃, vel cognoscit se esse finem oium rerum, vel non, si non: ergo se cognoscit imperfecte: qm̃, non cognoscit secundum omnẽ modum possibilem cognosci. si sic: ergo cognoscit terminos oẽs illius, & sic oĩa, quorũ est finis, vt patet. Post hęc, cognoscens cõpositionẽ cognoscit extrema: qm̃ esse significat quandã cõpositionẽ, quam sine extremis non est intelligere, vt Arist. inquit: sed Deus cognoscit huiusmodi compositionẽ, videlicet Deus est melior oĩ causato, siũ alterã partem contradictionis, s. Deus est non corpus, similiter Deus non est in tpe: ergo Deus cognoscit oĩa hęc extrema, & sic cognoscit extra se: quod aũt Deus huiusmodi cõpositiones cognoscat, apparet: qm̃ perfecta cognitio definitiua facit cognoscere definitũ quo ad oĩa, q̃ insunt per se definito, & quo ad oĩa, q̃ remouentur ab illo. modo cognitio Dei suipsius est plus perfecta, q̃ cognitio definitiua: ergo, vt prius. Etiã arguo. cognitio perfectior cognitione oium rerũ, est oium rerum & plus: sed cognitio, qua Deus cognoscit se est perfectior cognitione, qua intellectus meus intelligit oẽs res, si per casum oẽs res, intelligeret: ergo cognitio Dei est oium rerũ &

B plus: quare, non tm̃ se intelligit, immo & oĩa entia. Deinde arguo argumentis Plotini: inquit. n. Plotinus in. 3. Enneade in libro. 2. de Prouidentia cap. 1. quid ergo de his dicendum estimemus? forte & mala simul, & bona ratio vniuersa cõplectitur, cuius hęc quoq; sunt partes, &c. ex verbis illius capitis excipitur ratio fortissima, q̃ põt in hunc modũ cõponi. non maioris continentię est mundus sensibilis in continendo actu, & essentialiter q̃ mundus intelligibilis in cõtinendo mentaliter & intellectualiter, & hoc patet oĩbus: sed mundus sensibilis est continẽs oĩa, & particulariter, & vniuersaliter & actualiter & essentialiter ergo mundus intelligibilis continebit oĩa mentaliter & intelligibiliter, & particulariter, & vlr. modo mundus intelligibilis est ipse Deus, vt Plato inquit: ergo Deus oĩa continet mentaliter, & per consequens oĩa intelligit, quomodocunque accepta. Adhuc, in secundo capite multa dicit, ex quibus possunt excipi rationes non parvę: põt ergo argui sic. quatenus essendo agit, taliter intelligendo intelligit: sed essendo oĩa extra se facit & totũ mundũ: ergo, & intelligendo totũ intelligit. maior patet: minor patet ẽt: qm̃, sicut sol lucendo illuminat, si Deus essendo totũ & oẽ producit: quare intelligendo oẽ totum intelligeret. Et põt cõfirmari: qm̃, vel Deus producit aliquod extra se, vel nihil. & si nihil, est contra peripatheticos, immo totũ & oẽ causauit. & si totũ, ergo & totũ intelligit. Rursum, ab ipso Deo ipsę res non solũ habent esse, immo ẽt vt causę sint: ergo, si ha-

C bent esse, & esse causas a Deo: ab eodẽ habebunt officiũ causæ propriũ. hoc aũt est conseruare, & curare, quod facit. quare, si a Deo huiusmodi causę oẽs hoc habent officiũ, consonũ est vt & ipse hoc habeat potissimũ, s. vt oĩa curet, & singula: cũ maxime cã sit non tm̃ cã essendi oĩbus, immo & officiorũ oium causarũ. Præterea, & in altera Enneade de materia põt hæc ratio colligi. non maioris continentię subiectũq; est materia, quã sit prima forma, seu primus motor: sed materia prima continet oẽs formas in potentia, non tm̃ in vniuersali, immo & proprijs potentijs, vt Plotinus inquit. propter quod materiã infinitudinẽ dicit eẽ: ergo, et prima forma, primusq; motor oẽs formas actu continet: maiorẽ huius syllogismi Auer. t. 2. Meta. com. 18. & 36. dixit: ergo primus motor oẽs formas continet. Et vltimo, per hoc Platonis est sermo in Thimeo, qui postquã Deus produxit mentẽ angelicam, finxit ipsum vocasse eos, & pręcipere eis vt alia crearent mortalia, quẽadmodũ & ipse fecit eismodo, per se patet pręceptum nõ esse de ignoto simpliciter: ergo, si Deus pręcepit intelligentijs creare, & alia mortalia contueri Deũ non est dubitandũ. Adducerem alia plurima verba philosophorũ, & alias rationes, sed continue reperies illa hincinde in meis dictis. quæ arguitur, si lex nostra, & qũo non minoris probabilitatis sint eius argumenta, modo pspicuũ ex his est. Vt igitur appareat nos nihil impossibilitatis sustinere,

Rationes Plotini.

Solutio rationum philosophorū.

Ad argumenta philosophorum respondemus. Ad primum itaque dicendum quod Deus intelligit sub vnico actu particulari suę essentię o[m]n[ia], & infinita: non quidē motiue, sed terminatiue secundarie, vt nos theologi dicimus. Et q[uan]ti d[icitu]r infinitum est per se ignotū, dicendū, quod hoc verbū Arist. verum est apud ipsum, qui tenet oē intelligibile esse a nostro intellectu cognoscibile, et quod intellectus Dei nihil intelligit extra se: & ideo, si non cognoscitur a nostro intellectu, a nullo cognoscitur: & ideo dicit illud esse per se ignotum: sed, secundum nos illud verbū falsum est: q[uonia]m statutum est aliquod apud mentē Dei, quod apud nostrū intellectū est occultum: replicę, quę fiunt hincinde, perquire eas in libris theologorū nostrorum. Ad secundū, intelligere aliud est duobus modis. vno modo nō virtute alicuius, quod est in ipso, vel ipsum intelligens, & sic maior est vera. alio modo aliud virtute essentię intelligentis, & sic maior falsa est: q[uonia]m Deus, si intelligit res extra se, non intelligit illas simpliciter, sed virtute suę essentię. Ad probationē primam dicendum, quod illa minor prosyllogismi est vera de intelligente aliud primo modo: sed de intelligente aliud secūdo modo falsa est. Ad secundā probationē dicendum, quod falsum est, quod eis distinctio sumatur a priuationes in Deo. n. sumitur illa distinctio: q[uonia]m Deus est diuersus a rebus, & illis cōueniēs: est quidē diuersus, vt ens per essentiā, est vero conueniens, vt agens eas. et ideo, vt diuersus respondet ei esse pro primo obiecto, vt agens, respondet ei secundariū obiectū, s. res conceptę: & sic patet vnde sumitur distinctio in Deo. Ad tertiam rationē principalē, comprehēdere particulariter & signate est duobus modis: vno modo significatione accepta a re concepta: & sic maior est vera. alio modo significatione sumpta a cognoscente: &, sic falsum est. Deus. n. cōprehendit prout in virtute sua causatiua continet oēs res particulariter et signate: &, sic patet q[uo]m[od]o Deus particulariter & signate intelligit ex parte eius: & patet, qualiter est hoc non formaliter, sed virtualiter: conuenit. n. in modo se habendi virtualiter, & non formaliter cū indiuiduis. Ad quartā negatur minor; intellectui. n. nostro, vt intellectus, non repugnat: sed, vt noster est: quia, vt intellectus noster non continet singularia virtualiter, & ideo non pōt intelligere singularia p eius essentiā: & quia, per eius essentiam non intelligit, nec motiue: ergo ei simpli[citer] repugnat: t[ame]n intellectus Dei pōt, immo de facto intelligit: q[uonia]m continet illa in virtute causatiua: & sic, per eius essentiā intelligit illa: non ergo repugnat intellectui nostro, vt intellectus est, cū aliqua species intellectus id ponit. Ad quintā dicendū, quod Deus intelligit singularia non, vt ipse perficitur, neq; imperficitur, & t[ame]n non frustra intelligit: q[uonia]m intelligit vt singularia perficiat, & ea compleat: & sic nō ociose facit. Ad sextā dicendum, quod per eius essentiā: & dico quod non per modū conuenientē eius naturę, sed eius virtuti causatiuę: modo essentia est vniuersalis per essentiā: est t[ame]n particularis in causando, & ideo particularia pōt repręsentare particulariter. Ad septimā dicendū, quod consequentia nihil est, concedo t[ame]n, prius natura cognouit partes quā totū, cū non sit secundum suā naturā aliter cognoscibile: sed, quia Deus non per notitiā partiū deuenit in notitiā totius, sed partes cognoscit per essentiā, & totū per essentiā, ideo non discurrit, cū eodē sint ei nota ambo.

Solutio rationū theologorum.

Vt igitur appareat nos sustinere legem propter rationes solubiles, ideo ad rōnes nostras est respondendum. Ad primā dicendū, quod multū differt difficile, et impossibile: oē. n. difficile est altero duorū modorū, vt Auer. dixit: sed impossibile non ex altero illorū: sed, quia nec Deus est idoneus intelligere, nec singulare aptū intelligi, est ergo impossibile ex parte virtusq; apud philosophos. Ad secundā, maiorē esse verā: t[ame]n minor falsa est: q[uonia]m Deus non intelligit rationē entis cōmunissimā: sciētia. n. Dei neq; vniuersalis, neq; particularis est secundū philosophos: sed t[ame]n se intelligit, id est, essentiā eius, quā ponunt theologi primū obiectū eius. Ad tertiā maior est vera, sed minor falsa: q[uonia]m, secundū philosophos ibi non continentur causata sub proprijs rationibus, sed eo gradu, quo Deus concurrit ad illa: & ideo, sub gradu entis essentialiter & per se intelligit illa, vt Auer. inquit in his, quę dicit cōm. 51. 12. Meta.

Obiectio.

Sed dices, ergo scientia Dei est imperfectissima, cū sit solum sub ratione transcendenti.

Solutio.

Dicendū, negando consequentiā: q[uonia]m, non intelligit res sub gradu entis

A cōmunis decē prędicamentis: sed, sub gradu entis simpliciter, quod est eius essentia, quā nos obiectū primū intellectus eius appellamus: et, ideo sciētia, qua Deus intelligit, neq; est sub ratione vniuersali, neq; sub ratione particulari: cū eius essentia neq; sit vniuersalis, neq: indiuidua proprie, & vniuoce loquendo de his. Ad quartā dicendū, quod esse causatiuum pōt accipi dupliciter. vno modo pro absoluto Dei, cui intellectus noster attribuit respectū aptitudinalē causę finalis, formalis, & agentis: & sic cōcedo, quod si Deus cognoscit illū respectum, cognoscit oīa, modo Deus non cognoscit illum respectum, cū ille in Deo sit, sicut dextrū in columna: Deus n. non refertur ad causata relatione existente in eo, sed in causatis: sed, si capitur causatiuum pro absoluto, cui attribuimus respectū causę: sic concedo, Deum intelligere causatiuū sub ratione finis, & efficiētis, & formę: tñ, non sequitur quod cognoscit illa, quorū est: qm̄, non intelligit se sub ratione relatiua, sed absoluta. Ad formā concedo, vsq; ad minorem sequentis syllogismi, s. sed esse causatiuum est idem realiter, &c. hęc. n. minor est falsa, capiendo esse causatiuū primo modo: qm̄, vt sic, est ens rationis: & ens rationis nec est idē, nec diuersum realiter ab alio. secundo modo est verum, sed non sequitur propositum. Ad confirmationem dicendum, quod non cognoscit se esse finem prout finis dicit respectum causæ finalis: &, tunc nego consequentiam: qm̄, si Deus cognosceret se sub ratione finis, imperfecte se cognosceret, & nō perfecte: quia,
B tunc sub ratione relatiua cognosceret, et non absoluta: nec oportet, vt cognoscere se secundum oēm modum possibilem cognosci, quia sic vilesceret: sed oportet, vt cognoscat se secundum oēm modum dicentem perfectionem, & ideo sub ratione absolutissima, & ideo secundū suā essentiam tm̄. Ad quintam principalē dicendum, minor falsa est: qm̄, vt Auer. inquit, Deus cognoscit tm̄ se & purissime, & incomplexissime, vt inquit in, 3. de Anima com. 27. & ideo inquit ibi, qd semper verificat in intelligēdo se, vide. Ad probationem dicendū, quod Deus cognoscit se perfectius, quam per modū definitum, non tñ oportet vt cognoscat se, vt differt, &c. qm̄ vilesceret: illa enim perfectio cognitionis non attenditur penes modum cognoscendi, & artem apprehendendi, sed penes rem cognitam, & apprehensionem ipsam; & ideo, non oportet vt cognoscat se, vt differt a quolibet non ipso. Ad sextam, maior falsa est: qm̄, non dr̄ cognitio perfectior, quia sit plurium rerum: sed, quia entis perfectioris: modo essentia eius est omnium rerū perfectissima & nobilissima, ideo est perfectior quam cognitio omnium rerum. Ad septimam, Plotini maior distinguitur: qm̄ maioris continentię continere est duobus modis: aut penes plures modos continendi, aut penes perfectiorem modū continendi. dico ergo quod maior est vera secundo modo, & non primo modo: & sic minor non est ad propositum: qm̄ Deus continet omnia per essentiā, nō
C tamen proprijs rationibus: qm̄ illud dicit imperfectionem apud philosophos. Ad octauam, & nonam insimul concedo Deum omnia intelligere, sed nō extra se: sed esse eius, quod est oīa: & ideo essendo omnia producit, & intelligendo: neq; oportet, quod sicut producit extra se, ita intelligat extra se: qm̄ intelligit productum intelligendo se, id est, essentiam propriam, quę est totum & omne nō proprijs rationibus, sed ratione essentię essentialiter, & formaliter. Ad decimā patet solutio. Deus enim omnia curat, & potissime non rationibus proprijs quia vilesceret, sed ratione essendi. esse enim est primus effectus Dei, & ideo curat dādo eis esse, quod habet ipse per essentiam, vt vides. Ad vndecimam patet solutio. materia enim continet proprijs rationibus quia in potentia: Deus autem vno actu continet omnia: quia essentia eius est omnia, vt vides; ideo continentia Dei est in actu, & materię est in potentia. Plato autem opinatur Deum curam habere singulorum, ideo non est noster: & forte illud potest glossari, & non curo. Ex his apparet, quomodo lex nostra nullum tenet impossibile, & quod illud, quod tenet, est verum, & non minoris probabilitatis quam positio philosophorum. Semper itaq; habenda est fides tanquam credita, & vera.

Solutio rationum Plotini.

DE DIMINVTIONE EORVM IN CONSTITVENDO RATIONEM, QVOD COELI SINT ANIMATI, SERuientes Deo glo. motu circulari eorum, & quod moueantur voluntarie.

ALGAZEL.

IT Alga, Et etiam dixerunt ꝙ cœli sunt animati, & ꝙ habent animam, cuius proportio ad corpus cœli est sicut proportio animę nostrę ad corpus nostrum. &, sicut corpora nostra mouentur voluntarie ad partem voluntatis nostrę, & ad motum animę, sic etiam cœli. & ꝙ motus cœli simpliciter, & essentialiter seruit domino mundi, modo, quem narrabimus. Dixit & opinio eorum in hac disputatione est, quæ non potest euitari. & nos non disputabimus ad reprobandum eam. nam Deus glo. potest creare vitam in omni corpore: & fortitudo corporis non potest euitare quin sit animatum, nec quin sit rotundum. nam figura appropriata non est conditio vitæ, cum animalia cum diuersitate figurę eorum communicant in receptione vitæ. sed nos disputabimus de diminutione eorum in scientia huius rei ratione intellectus. & hoc profecto, si esset verum, ipsi quidem id non apprehendũt nisi Prophetę, quorum animæ requiescant in pace, cum diuinitate Dei glo, aut prophetia: ratiocinatio vero intellectus ad id non perducit. Veruntamen non negatur ꝙ possit sciri hoc ratione, si reperiretur ratio, aut hoc bene erit fortunato viro: sed dicimus ꝙ ea, quam posuerunt rationem, non conuenit nisi ad habendum existimationem. ꝙ autem adipiscatur veritatem determinatam, & sententiam meram non. Imaginatio autem eorum est, quia dixerunt cœli mouentur: & hæc est propositio sensui manifesta. & omne corpus mobile habet motorem: & hæc est propositio intellectu cognita. nam, si corpus esset mobile, ex eo ꝙ est corpus, esset profecto omne corpus mobile. & omnis motor aut prouenit a substantia eius, quod mouetur naturaliter, vt est motus lapidis deorsum, & voluntate, vt est motus animalis cũ posse, aut erit motor ab extra, sed mouet violenter, sicut est impulsio lapidis sursum. Et omne, quod mouetur ex re existenti in seipso, aut non apprehendit hanc rem in motu: & nos appellamus eam naturam, vt est motus lapidis deorsum: aut apprehendit eam: & nos appellamus eam

A eam voluntariam,aut animalem. Motus autem vniuersalis circularis est his distinctionibus inter negationem, & affirmationem,aut violentus,aut naturalis, aut voluntarius. &, cum destruantur duæ partes,remanet tertia.& impossibile est vt sit violentus,quoniam motor inclinans aut erit aliud corpus,quod mouetur voluntarie,aut violenter,& finiet proculdubio ad voluntatem.& quotiescunque affirmabitur in corporibus cœli mobile voluntarie,iam habemus intentum, & ad quid ponuntur motus violenti.& in fine impossibile est quin deueniamus ad voluntatem.aut dicatur ꝙ mouentur violenter, & Deus glo.est,qui mouet eos immediate,quod est falsum.nam, si mouerentur ab eo,in eo ꝙ sunt corpus, & in eo ꝙ sunt creaturæ eius, sequeretur vt moueatur omne corpus.& ipossibile est quin approprietur motus aliquo attributo,quo discernantur ab aliis corporibus.& hoc quidem attributum est mouens propinquum aut voluntarie, aut naturaliter.& impossibile est vt dicatur ꝙ Deus glo,sit motor eorum voluntarie:quoniam voluntas proportionatur corporibus eadem

B proportione. & quare est aptum hoc corpus præcipue ꝙ velit id mouere, & non aliud?& impossibile est vt sit hoc existimatiuo iudicio. nam hoc esse falsum diximus in disputatione de creatione mundi. Et, cum probatum fuerit ꝙ hoc corpus necesse est vt sit in eo aliquid, quod sit principium motus,destructa est prima pars,& est ponere motũ violentum:remanet ergo vt dicatur ꝙ est motus naturalis. quod quidem est impossibile.nam naturalis tantum non erit causa motus. moueri enim nihil aliud est nisi recedere ab vno loco, & petere alium locum. locus autem,in quo est corpus, si esset ei conueniens, non moueretur ab eo. Quare nõ mouetur vter plenus aere in superficie aquarum, &, cum plenus fuerit aqua,mouetur in superficie aquarum? nam inuenit locum conuenientem,& quiescit in eo.& natura est fixa. & ideo, cum permutatum fuerit ad locum non conuenientem ei, recedit ab eo ad

C conuenientem,sicut recedit à medio aquæ ad terminum aeris. motus vero circularis non potest cõsyderari ꝙ sit naturalis.nam quicunque locus aut vbi ponatur,à quo recedit,ad eum redit.& is, à quo fugit, à nobis naturaliter,non quæritur naturaliter, & ideo non ibi vter aeris ad intus aquam, nec lapis it post quietem supra terram, & tendit ad acrẽ:ergo nõ remanet nisi tertia pars,& est motus voluntarius.

Proponit Alga.in primis Peripatheticorum intentionem in quæsito præsenti,secundo ibi,(Et dicimus.) Examinat philosophorum opinionem, quam autẽ continuationem habeat huiusmodi disputatio ad prædictas,non sat accipitur.&, ideo huiusmodi disputatio est tanquã theorema per se vtile ad veritatem per se: plures enim harum sunt inconnexæ inuicem.inquit ergo, dicunt Peripathelici, ꝙ cœlum est animal;hoc est vnum communiter concessum, & sup.dicunt ꝙ cõparatio ipsius cœli animæ ad eius corpus est cõparatio nostrarum animarum ad nostrum corpus:cuius rationẽ reddit.d.eo ꝙ, sicut anima voluntate mouet versus partẽ desideratam,vt apparet in experientia propria, similiter corpora cœlestia mouentur sup.ab eorum anima simpliciter versus partem certam ob obedientiam & reuerentiam gloriosi Dei.hæc igitur est philosophorum opinio, vt Alga.inquit hoc in loco,quæ melius loco eius pertractabitur,(Et dicimus)cum

philosophorum induxit opinionem, hoc in loco examinat eorũ opinionem, & inquit, & dicimus ꝙ hæc opinio non est neganda, sup. tanquam impossibilis. cuius rationem reddit, & inquit. Deus enim potest dare vnicuiq; corporũ virtutẽ, & discretionem, id est intellectum, vel rationalẽ animam. &, quia Peripathetici dixerunt cœlum habere animam propter magnitudinem, & figuram, ostendit huiusmodi rationem necessitatem non habere, & inquit, & non propter suam magnitudinem, & rotunditatem. vult dicere dedit corpori cœlesti vitã, sed ad suũ beniuolitum & placitum. Adhuc apponit & signum confutans opinionem epicureorum, qui dixerunt cœlum non esse animal, eo quia esset nimis magnum. hoc itaque confutans inquit, & possibile est quod sit viuum. nam animalia, licet in figuris, & magnitudinibus differunt, communicant sine dubio in proprietatibus vitæ. est ergo sol. epicurei motiui, quod licet cœlum animal sit magnũ, non propter magnitudinem debet abnegari ipsum esse animal: quoniam, etsi differãt animalia penes magnitudinem, possibile est vt in viuendo conueniant. (Sed id, quod) cum quodammodo admisit opinionem Peripatheticorum, hoc in loco exponit in quo non est tenẽda, & inquit. Sed id, quod attribuimus eis sup. nos philosophi de debilitate dicentes, Illa corpora fatigatione, & labore moueri, nõ est quod possit probari auctoritate, id est ratione: nisi hoc haberemus a traditione diuina, videlicet a prophetarum reuelatione, sed demonstratione non sup. habe ri potest. est ergo peccatum philosophorum in eo, quod dicunt quoddam nulla ratione comprobatum. (Quare dicimus) quia ostendit primam partem opinionis esse admittendam tanquam possibilem, vult hoc in loco ostendere eam nõ esse admittendam tãquam veram, & necessariam: eo quia nullæ sunt rationes demõstratiuæ pro ea, vt seriatim exponitur. Inquit ergo, quare dicimus ꝙ illæ rationes, quæ dictæ fuerũt super hoc, non cõcludunt demonstratiue, sed tñ fortificãt opinionem. vult dicere ꝙ sunt probabiles, & dialecticæ, & accepit illas. & primo narrat primã dicens, vnde prima auctoritas ipsorum hæc est, & componit syllogismũ in secundo primæ. & accepit minorem, & inquit. cœlum mouetur. hæc est propositio sensibilis. vult dicere sensu perspicua sensu enim dignoscitur cœlum in viginti quatuor horis discurrere ab oriente ad occidens redeundo ad orientem. & accepit maiorem, & inquit, & omne corpus mobile habet mouens. & accipias conclusionẽ, scilicet ergo cœleste habet mouens. & hoc est esse animatũ, & anima, vt declarabitur, & inquit, & ista propositio est intellectualis, i. ratione comprobata, vt in 8. & 7. Phys. dictum est. probat autem maiorem quodammodo per impossibile, & inquit. si enim corpus, inquantũ corpus moueretur, ergo omne corpus moueretur. vult dicere, corpus mouetur. vel igitur ratione corporeitatis tantum, vel ratione motoris diuersi a corporeitate. si ratione corporeitatis, ergo omne corpus mouebitur: qm̃, in omni corpore est causa talis motus. si ratione motoris diuersi, &c. ergo verificata est maior, videlicet ꝙ omne corpus, scilicet ꝙ mouetur, motorem habet aliquo modo diuersum a sua natura corporea. Verificatur ergo cõclusio. s. ꝙ corpus cœleste habeat motorẽ mouentẽ ipsum. (Et tunc aut.) Cũ conclusit corpus cœleste moueri a quodã motore, procedit vlterius, & inquit, & tunc, aut iste motus, scilicet cœli procedit a substantia, scilicet motore moto tanquam a natura, vt mouetur lapis deorsum, aut mouens illud corpus dicto motu, est extra illud corpus, scilicet mouens ipsum modo violentiæ, id est motu violento, vt lapis protectus sursum, & quodam modo supponens cœlum non moueri altero ipsorum motorum, sed per se, & de se, adhuc subiungit diuisionem, & inquit, & omne mobile de se, aut non sentit, id est mouet non cognoscendo suum motum, vt lapis motus deorsum, aut sentit, id est comprehendit motum: & talis motus dicitur voluntarius, aut animatus, aut animalis: &, quasi accipiens vim argumẽti iterum resumit totum, & inquit. vnde resultat ex ista diuisione, quod partes, id est species motus, quæ traditæ sunt, id est quæ debent accipi in hoc argumẽto, continentur in tribus, videlicet violento, naturali, & voluntario. & ideo reprobans duobus ipsorum, remanet tertius necessario, id est, sed, si declarabitur quod neque naturaliter, neque violente mouetur, concluditur ꝙ voluntarie mouebitur. ostendit ergo quod neutra

A illorum duorum, & inquit, sed impossibile est ꝙ motus orbium fiat violenter, &
reddit rationem, & inquit, id nãque, quod violenter mouetur, aut est aliquod cor-
pus mobile volontate, vt animal, aut violenter tantum, vt lapis: & quomodocũ-
que, oportet ꝙ perueniat in fine ad voluntatem, vnde ostenso. quod orbes vo-
luntarie mouentur nos habemus intentum: qualis igitur vtilitas est ponere vio-
lentum motum, id est ea moueri motu violento. Postquam, in fine oportet re-
ducere illa ad voluntatem, vult dicere quomodocunque ponatur. oportet pone-
re cœlum moueri per appetitum, & intellectum. ergo superfluit, fugiendo adpo-
nere ipsum moueri violenter. (Si diceremus.) Sol. quorundam apponit, & eam
confutat, & inquit, si diceremus tamen ꝙ cœlum mouetur violenter, & ꝙ Deus
mouet ipsum sine dubio. est ergo sol. ꝙ cœlum violenter mouetur, & a Deo im-
mediate. huic statim obijcit Alga. & inquit, dicemus ꝙ est falsum, & hoc probat
duabus rationibus ducentibus ad impossibile: quarum prima potest ordiri in
hunc modum. si Deus mouet corpus cœleste, aut mouet ipsum sine omni medio,
ita quod ad motum cœli sufficit primus motor, & corpus, aut mouet ipsum con-
currente adhuc aliqua proprietate mouente vltra Deum. primo, ergo destruit pri
mum membrum, & inquit, si enim moueret ipsum inquantum corpus, vult dice
re, nullo concurrente in ratione motoris, sequeretur quod omne corpus mouere-
tur ab eodem Deo. consequentiam declaro: quoniam, qua ratione Deus potest
mouere corpus cœleste nullo alio concurrente in ratione motoris, eodem modo
B & quodlibet corpus: quoniam omnia corpora sunt vnius rationis in ratione cor
poris: &, si Deus sufficit ergo frustra poneretur motor appropriatus & forma pro-
pria vnicuique, cum ipse solus sufficiat. &, quia totum hoc est impossibile, ideo
construit alterum membrum. & inquit, ergo oportet quod corpori cœlesti appro
prietur quædam proprietas. i. forma, a qua mouetur: ob quam, & penes quam
distinguitur ab alijs corporibus: ergo illa proprietas est sine dubio mouẽs pro-
pinquum: &, tunc accipit vnum per se notum, & dicit: & est sine dubio natura,
aut voluntas. & cum sup. non sit natura, ergo erit voluntas: & sic anima erit, vt
Auicen. inquit. (Et impossibile.) Adhuc arguit idem secunda ratione: &, primo
proponit intentum, & inquit, & impossibile est dicere quod Deus mouet ipsum
propria voluntate. vult dicere, sine omni medio, in ratione motoris proximi.
& hoc probat, & syllogizat in prima figura hoc modo. nulla voluntas vnifor-
mis habens vnum, & eundem respectum omnibus corporibus mouet alterum
illorum motu determinato. hæc recipitur a Peripatheticis tanquam manifesta:
tunc accepit Alga. minorem. d. sed voluntas Dei vnum & eundem respectum
habet omnibus corporibus tunc apponit vim conclusionis, & inquit, declaratũ
est ergo quod oportet dictum corpus habere quoddam principium motus. s. pro-
C prium ei tantum: & ergo concluditur quod non mouetur violẽter. (Et dicimus.
Vult cõcludere quod motus cœli non est naturalis, & hoc proponit. d. etiam di-
cimus quod impossibile est, quod moueatur naturaliter, & reddit rationẽ, & po-
test componi in hunc modum. omnis motus naturalis est de loco violento ad lo-
cum naturalem corporis moti: sed motus cœli non est de loco violento ad locũ
naturalẽ: ergo motus cœli nõ est naturalis. huius primo accepit vim maioris. &
omnino reputo istũ locũ esse male trãslatũ, vel esse corruptũ propter scriptores.
inquit ergo, natura. n. inquantum natura, non est causa motus. motus enim est di-
mittere locũ, & ingredi locũ: ecce, quõ nullum sensum facit: ideo videtur mihĩ
literam esse sic legendam: natura enim, inquantum natura, non est causa motus,
nisi prout est de loco violento in locum naturalem: motus enim est dimittere lo-
cũ violentũ, & ingredi locũ naturalem: &, si litera sic stat, sermo eius est vis ma
ioris, vt patet. & quod litera debet sic stare, ostendit exemplũ eius, quod appo-
nit. d. vnde, si locus, in quo corpus mobile erat, erat ei competens, nõ dimitteret
eum nisi sup. violente. & exẽplo illud patefacit dicens huiusmodi ratione: ple-
nũ vẽto. i. vter inflatus, super faciem aquæ stantis positum, nõ mouetur. & addo
stantis, quoniã currente aqua cõflueret insimul: sed, si arctetur, id est in fundum
retineatur, & post suæ naturæ relinquitur, moueretur donec super faciem
aquæ ascendit: quoniam, ibi est locus suus competens, & ideo, quando corpus

sup. transfertur de loco incompetenti ad locum competentem, mouetur effugien- D
do de innaturali ad naturalem: ecce, quomodo hoc exemplum manifestat erro-
rem literæ: & propter hoc mihi accidit labor in commento istius libri. quoniã,
non reperio sermones eius emendatos, propter quod nolebam scribere: scio ta-
men ad minus ex meo commento haberi principium inuestigandi veritatem,
& ideo videntes me non debent me detestari, sed prius cõsiderare totũ. (Vnde
ex hoc.) Cum accepit maiorem, vel aliquid loco eius, & explanationem illius
per exemplum. hoc in loco recolligit conclusionem, & minoris probationem. d.
vnde, ex hoc potest concludi ꝙ motus circularis non est naturalis: & accepit
probationem minoris, & tacuit illam. erat enim minor: sed motus cœli non est
de loco violento ad locum naturalem, & hanc probat: & potest syllogismus
componi nullus motus, cuius corpus motum caret situ determinato, est de loco
violẽto in locũ naturalẽ: sed motus cœli, & vniuersaliter omnis motus circula-
ris est corporis carẽtis situ determinato: & hanc tangit. d. nullum. n. mobile cir-
culariter sitũ habet determinatũ, immo vnde venit, illuc redit. Concludit ergo
tertiũ mẽbrũ. d. remanet ergo qđ motus orbiũ sit sine dubio volũtarius: & sic pa
tet prima ratio Peripatheticorum, & quã mihi difficilis fuit expositio eius.

AVEROES. B

AIt Auer. Quod autem posuit Alga. in hoc sermone, quòd omne, quod mouetur, aut mouetur ex se, aut mouetur ex corpore ab extra: & hoc est, quod appellatur violentia, est notum per se. Quòd autem omne, quod mouetur ex se, non est motor in eo, nisi motum, est quid non notum per se, sed est famosum. Philosophi autẽ laborant in demonstratione, ꝙ omne motum, quod mouetur ex se, habet motorem repertum in eo, qui est diuersus à moto, & fecerũt alias propositiones notas ex seipsis, & propositiones, quæ sunt conclusiones aliarum demonstrationum, & est quid, quod habetur ex libris eorum. Et sic etiam non est notum per se ꝙ omne motum, quod mouetur à motore ab extra, finitur ad motum ex seipso. Et istæ propositiones, quæ positæ sunt hic, ꝙ sint propositiones notæ ex se, sunt in eis ex ambabus speciebus simul, scilicet aliquę sunt, quæ sunt conclusiones, & aliquæ, quę sunt notæ ex se. Quòd autem motum ex se, F non ex corpore ab extra, sit motũ aut ex se, & natura sua, aut ex principio in eo; & impossibile est vt moueatur ex alio, quod non sentitur, nec comprehenditur sensu, quod est distinctum ab eo ab extra, ac si diceres id, quod non est corpus, est quid notum per se. & iam laboramus in hoc libro in declarando hoc, s. ꝙ, si sic esset, non erit motus sursum dignior in igne, quã terra. & hoc est notum per se. Quòd autem non moueatur ex se, & natura sua, apparet in rebus, quæ mouentur aliquando, & quiescunt aliquando. nam id, quod est naturaliter, non habet agere duo contraria: in rebus vero, quæ apparent sensu moueri cõtinue, necesse est fieri demonstrationem. Id autẽ, quod posuit hic in hoc sermone, ꝙ motũ ex se mouetur ex principio in eo, quod appellatur natura, aut principio, quod appellatur anima, & electio, est verũ, cum probauerit ꝙ non sit hic aliquid, quod mouetur ex se. Id vero, quod posuit, ꝙ principium appellatum natura, non mouetur ex se in

A loco, nisi cum locus fuerit non conueniens ei: nam tunc mouetur ad locum sibi conuenientem, in quo quiescit: est verum. sed id, quod posuit etiam, ꝙ motum circulariter non habet locum non conuenientē, & conuenientem, & permutatur ab vno ad aliud non in toto, nec in partibus, est quasi notum per se, & facile comprehenditur. et recitauit in hoc sermone aliquid suę considerationis, & declarationis. quare necesse est vt non moueatur naturaliter, cum intelligimus per naturam hoc, quod ipse imaginatus est. Et hic id, quod posuit, ꝙ, cum non mouetur naturaliter, mouetur ab anima, aut potentia simili animę, apparet ex eo, ꝙ ipse tenet ꝙ anima in corporibus cœlestibus non dicitur de eis nisi ęquiuoce. & plurimum, quod appellant sapientes nomen naturę, est super omnem potentiam, quę agit actione intellectuali, s. currit cursu ordinis, & proportionis, quę est in rebus intellectualibus, sed auferunt á cœlo talem potentiam vilem, cum fuerit ipsum apud eos id, quod tribuit hanc potētiam regitiuam omnibus entibus.

B Attamen hic sermo, quem hic recitat ex propositionibus nostris, est topicus, ex eo quòd assumpsit in eo plurimum eius, quod est cōclusio demonstrationis, ꝙ sit notum per se: & ex eo ꝙ assumpsit in eo pro opposito id, quod non est oppositum. & est topicus, quoniam propositiones eius sunt probabiles, & famosę. & hęc quidem via in declarando quòd corpus cœleste sit corpus animatum, est via Auicēnę. Antiqui vero habent in hoc viā magis efficacem, & magis lucidam.

Illud, quod Auer. hic dicit, est manifestum per se: quia, vero in verbis est pauca obscuritas, bonum est breuibus ipsum exponere. inquit ergo, dicimus ꝙ id, quod posuit, ꝙ omne mobile aut mouetur a se, aut ab alio corpore extrinseco. amplius, quod iste motus sup. a corpore extrinseco causatus est violentus: dicimus, quod hoc verum est, & concedi debet: hæc ergo disiunctiua apud Auer. cōcedi debet. omne motum aut mouetur ab extrinseco, aut ab intrinseco. amplius, concedi debet hæc cathegorica, omnis motus a corpore extrinseco est violentus. Sed dubitabis quidem, quoniam elementum mouetur: & tamen, nec a se & per se, vt Auer. inquit sæpius: nec ab extrinseco. Rursum, elementum mouetur a generante saltem, quādo fit, vt Auer. ait in 8. Phy. commen. 4. & tamē nō violēter. Dubitatio.

C Ideo debetis scire breuiter ex eis, quæ dixi vobis in expositione. 8. Phy. ꝙ moueri a se duo requiritur, scilicet motorem completum, qui in ratione mouendi non indiget altera. & ipsum motum completum, quod inquantum recipiens motum, nullo extrinseco egeat: & ideo elementum non mouetur a se, qm̄ eget parte vtriusque nunquam enim agens, id est, forma elementi mouet ipsum, nisi aliquod extrinsecum eius motum incitaret. Verbi gratia, rēmouens prohibens, vel generans: adhuc ex parte moti: quoniam, vt Auer. dicit in 8. com. 30. motum, quod est materia, non est motum completum, quoniam ipsa nō resistit formæ mouenti: & ideo indiget medio ratione, cuius materia efficitur formæ graui resistens, sicut ipse inquit in 4. Phy. cō. 71. ergo elementū & si diuiditur in motorē & motū, nullū illorū est in actu cōpleto: qm̄, tam motori quā moto deficit. Animal ergo erit motum a se: qm̄, ex parte motoris nullo indiget in rōne agentis: & dico in ratione agentis, qm̄ in ratione finis indiget vt appetibilis præsentia, vel apud imaginationē saltem, vt dicit Arist. in lib. de anima. ergo nullo eget in ratione agentis: nec ex parte moti, qm̄ motum in eo est in actu, cū secluso medio sit adhuc resistens. ergo vocat motum ex se, & a se, & per se. ly per se, ergo vel ex se notat priuationē cuiuscunque extrinseci in ratione agentis, vel patientis, ergo mouetur a se: quia habet tam a parte agentis, quam a par- Solutio. Moueri ab extrinseco est duplex.

te moti sufficientē rationem motus. Secundo debes scire, ꝙ moueri ab extrin D
seco potest intelligi duobus modis secundum fundamēta Aristo. vno modo per circūscriptionē cuiuscunque requisiti ad motum tanqȝ agentis,& tanquā patiētis. &, sic omne motum ab extrinseco violenter mouetur, vt patet. alio modo intelligi potest ab extrinseco per circūscriptionē ipsius agentis tantum, & sic potest motū ab extrinseco moueri naturaliter, qoando ei respondet passum inclinatū, sicut in ethicis dictū est. Ad opposita ergo. Ad primū dicendum, ꝙ Auer. considerans motorem principalē elementi,& motū principale & essentiale. s. formam, & materiam, dixit quandoque elementa moueri a seipsis non per se, sed per accidens. vult dicere non virtualiter, sed partialiter, vt in multis locis patet: considerans vero qñq; in eorū motū necessitatem extrinseci medij & agentis, dixit sæpe illa moueri ab extrinseco. & per hæc patet concordia dictorū Auer. & solu. argumēti. Ad secundō obiectō ex secūdo apparet. (Sed id, quod dixerat) adhuc circa propositionē aliā Alg. insistens inquit, sed id, quod dixerat, omne mobile a se est necessariū ꝙ suū mouēs differat a mobili. vult dicere, ꝙ omne motū a se ab alio mouetur, est ꝓpositio per se nota. obijcit huic. d. dicimus ꝙ hoc non est notū per se. ly est ꝓbabile: & philosophi insudāt se circa propositionem dicentē, ꝙ omne mobile a seipso habet mouēs cōsistēs in eo, qd differt essentialiter a mobili. vult dicere, ꝙ Arist. laborauit in probādo hanc in 7. & 8. Phy. similiter nō est notū per se, ꝙ si omne mobile moueatur a mouēte extrinseco, ꝙ perueniret ad mobile, quod de se mouetur. i. ad primū mobile ex se. hæ E
sunt ꝓpositiones Alga. ductę tanquā notæ per seipsas: sed secundū veritatem, quædā ipsarum sunt notę, quædā vero sunt conclusiones syllogismorū, vt patet. (Sed id, quod.) apponit iudiciū suum circa aliud, & inquit. sed id, quod dixit, videlicet ꝙ id, quod mouetur a se, non a corpore extrinseco aut mouetur a sua natura, aut a quodā principio. & ꝙ impossibile est ꝙ moueatur a re extrinseca separata, vt puta ab aliquo incorporeo. dicimus ꝙ non est notum per seipsum. vult dicere, quod licet sit verū, nō tamen est notum per se. ꝙ sit verum, patet, qm̄ res incorporea non est extrinseca a suo motu, vt in octauo dictum est. (Sed id.) adhuc circa aliud verbū inquit, sed id, quod dixit. s. ꝙ omne mobile a seipso mouetur sine dubio a quodā principio in eo, videlicet natura, aut voluntate: dicimus quod est verum, declaratio. i. accepto quod hoc nō sit aliquod mobile a seipso in loco, nisi fuerit in loco nō cōpetenti sibi. tunc, enim mouetur donec attingit locū cōpetentē, & postea qui sit dicimus ergo quod est verū. (Id tamē quod.) Rursum verificat aliud verbum, & dicit. illud tamen, quod dixit quod mobile circulariter nō habet locū competentem, neque incompetentē, vt transferatur de vno in alterū: dicimus quod quasi notum est de seipso. vnde optime dixit in hoc, quod dixit quod nullum mobile circulariter mouetur naturaliter: vsque huc F
sermo eius erit fere manifestus per se, neque volebā exponere eum: attamē dixi per modū summæ: post transit ad vltimū verbū. & dicit sed illud, quod dixit, videlicet quod illud, quod non naturaliter mouetur, nec violēter, sine dubio mouetur ab aīa, vel virtute aīę: dicimus, ꝙ secūdū veritatē aīa non attribuitur supercœlestibus nisi ęquiuoce. sed sapiētes, vt plurimū posuerunt nomē aīę super oēm virtutē habētē actū intellectualē, vel ordinatū seriatim. volt dicere, quod Peripathetici intelligūt per animā illud, qd est principiō intelligēdi, vel ordinate viuendi: omne enim viuum animatum est, vt dictum est loco eius. est ergo maior. omnis anima est principium regendi corpus: tunc accepit quasi vim minoris, & inquit, sed cauebit sibi ponere hoc nomē insupercœlestibus corporibus: quia ipsa corpora dant hanc virtutem regentem in omnibus entibus, & ab eis influitur in cunctis causatis. est ergo minor: sed forma cœli non est principium regendi corpus cœleste: ergo, in secunda figura, forma cœli nō est anima. minor probatur. & intendit hanc rationē: id, quod influit alijs regimē & vitam, nō est principium regēdi suū corpus. sed forma cœli influit regimen, & vitā omnibus entibus ergo forma cœli non regit suū corpus. maior patet: qm̄ causa, & causatum non conueniunt in vna ratione, vt patet. & sic apparet sermo eius. addit, vnde dicimus ꝙ declarare corpus cœleste esse animatū ab hac ratione via est, quæ

A sumitur ab Auic. sed antiqui sapiẽtes aliã habent viam in dicto proposito, quæ sine dubio est nobilior, & clarior ista, vt dicetur. Patet ergo ex his, qualiter anima dicitur de cœlesti, & generabili æquiuoce æquiuocatione sumpta penes causam, & causatum, vt loco eius declarabitur. Hic possunt esse quęstiones non paruæ, sed in fine disputationis quærentur multum copiose: quoniam, hic tanquam in transitu procedo.

ALGAZEL.

Ait Alga. Quæstio autem est vt dicamus, nos consyderamus tres cõsyderationes, præter opinionẽ vestram: in quarum destructione non est demonstratio. Prima quidem, cum consyderauimus motum cœli violentum ex alio corpore, quod id mouet continue: & hoc corpus mouens non erit rotundum, nec comprehendens, nec cœlum: igitur est falsum dictũ eorum, ꝙ motus cœli est volũtarius, & ꝙ cœli sunt animati. & hoc, quod diximus, est possibile, &
B non est in negatione eius, nisi negatio simpliciter.

Proponit Alga. se velle instare duobus, vel tribus modis cõtra Peripatheticos. & primo arguit, ostendendo dicta Peripatheticorũ non esse necessaria. & inquit, nos dicimus quod corpus cœleste forte mouetur ab alio corpore, quod mouet ipsum continue. vult dicere, ꝙ ex sermone eorũ non apparet, quare corpus cœleste non mouetur ab alio corpore continue & semper. & vbi sic ab aduersario dicetur, cœli non erunt animati, nec voluntarie moti: & sermo eius est manifestus per se in hoc capitulo.

AVEROES.

Ait Auer. Hoc est falsum. quoniam declaratum est apud eos ꝙ extra cœlum non est aliud corpus, nec possibile est vt sit infra cœlum. nam illud corpus, si mouet, impossibile est quin moueatur. & reuertitur interrogatio.

Obijcit Auer. respõsioni Alg. & subtiliter per philosophorũ dicta, & vis argumenti stat in hoc. si corpus cœleste mouetur a corpore distincto ab eo, vel illud est extra cœlũ, vel infra cœlũ: nõ extra cœlũ, qm̃ declaratũ est extra cœlũ nullũ esse corpus, neq; plenum, neq; vacuũ demonstratiue: vt in his, quæ de cœlo dixit Arist. patet: non infra cœlũ, qm̃ infra cœlum, non sunt nisi elementa, & animalia: nullũ aũt istorũ mouet cœlũ, immo quodlibet istorũ mouetur a cœlo. ergo nullũ istorũ corporũ infra ipsum potest mouere ipsum ergo cœlũ nõ mouetur a corpore. Amplius arguit, & virtus argumenti est. qm̃ omne corpus in mouendo mouetur, vt dictum est, & demonstratũ in 7. Physi. quare petendum a quo moueatur. & sic esset de eo quæstio, quæ de cœlo est. his duobus argumentis relinquitur respõsio Alga. impossibilis, & sermo eius est manifestus per se.

ALGAZEL.

Ait Alga. Secunda vero est vt dicatur ꝙ motus est violẽtus, & principium eius est voluntas Dei glo. nam nos dicimus ꝙ motus corporis grauis deorsum est violẽtus, & fit, qm̃ creat Deus glo. motum in eo. & sic dicitur de aliis motibus corporum, quæ non sunt animalia, & remanet quæstio eorũ, quare voluntas appro-

priata est eis, & tamen alia corpora communicant cum eis in corpo- **D** reitate, & non appropriantur in genere & iam declarauimus ꝙ volun tas antiqua, eius moris est appropriare rem præ simili: & ipsi necessi- tati sunt confiteri attributum tale, cum consideratur pars motus cir- cularis, & locus polorum, & puncta. & non reiterabimus id. Sermo autē breuis circa id, quod negauerunt de appropriatione corporis ex alligantia voluntatis in eo absq; distinctione attributi, quod conuer- titur contra eos in distinctione illius attributi, est ꝙ nos dicimus qua- re cognoscit corpus cœli tali attributo, quo distinguitur ab alio ex cor poribus? & alia corpora sunt ēt corpora: & quare euenit ei id, quod nō euenit alteri. Nam deuenire hoc ex alio attributo facit interrogare in illo attributo alio: & sic in infinitum. & indigent demum deuenire ad iudicium voluntatis, & ꝙ in principiis sit aliquod discernēs rem à si- mili. & appropriat ipsam attributo præ cæteris similibus.

Inducit Alga. secundā obiectionem, & dicit, dicimus quod motus orbium est violentus, & quod principiū ipsius est diuina volūtas. nos nāq; dicimus qd cor- **E** pus moueri deorsum est violentū, sed est ex diuina coartatione, &, similiter dici mus de motibus aliorū corporū inanimatorū. est ergo solu. quod omnia corpora secundū eorū naturas violenter mouētur, verū voluntate Dei mouētur motibus serminatis: & hoc est, quod Ioā, inquit christianus, vt Auer. dicit in 12. Meta. cō. 18. ꝙ non potest moueri lapillus sine Dei voluntate. vt̄ enim hoc Ioan. pri- mo. Et sine ipso factū est nihil: & hūc Ioan. intendit Auer. licet alij intelligant Philoponum. Obijcit sibi, & inquit, & si forte aliquis petat, quare magis aliqua corpora appropriantur in voluntate diuina, quā alia? vult dicere, ꝙ in re vera omnia corpora non proprie a Deo mouentur: sed quædā appropriate, ideo petit causam istius differētię. Respondet, & inquit. dicimus qđ declaratū est a nobis, videlicet, quod a voluntate antiqua aliqua natura sup. appropriate est, vult di- cere natura æterna, nullū enim mouetur æterno motu nisi corpus cœleste, ideo illud ei appropriatur propter conuenientiam maxime. (Et petendum,) Adhuc obijcit, & fortissime d. & petendū est ab eis de causa appropriationis partium motuū supercœlestium, videlicet, quare diurnus motus est erga occidentem, & motus firmamēti, i. cœli stellati erga orientē, & non econuerso similiter de parti- bus mundi petendum est eo modo, quo ibi dictū fuit. s. quid vna illarū mouetur versus centrum, altera versus concauū, &c, & multa alia petenda sunt hoc mo- **F** do, et q. d. horum nō potest assignari alia causa, nisi quia sic Deus ordinauit. qua- re Deus sufficit pro motu omnium orbium. Ex huiusmodi sol. tollitur numerus intelligentiarum secundum numerum motuum. immo redditur opinio quorundā astronomorum, qui fingunt omnes orbes ab vno moueri motore. & hoc tange- tur in post. ideo fat sit pro nunc.

AVEROES.

AIt Auer. Quòd aūt lapis moueatur deorsum ex attributo, quo creatus est, & sic ignis sursum, & ambo attributa sunt cōtraria est quid per se notū. & cōtradicere huic est temeritas. & multo plus vt dicatur ꝙ voluntas æterna faciat motū continuū absq; actio- ne, quam agat in eo volēs, & ꝙ hoc nō sit elemētale in natura sua, & appellatur violētia. nam, si hoc sic esset, non esset rebus natura omni- no, nec verificatio, nec definitio. qm̄ notum est per se ꝙ differunt natu ræ rerum, & definitiones earum propter differentiam operationum

A earum: ſicut eſt notum per ſe quòd omnis motus violẽtus corpori erit ex corpore ab extra. & hic ſermo nihil eſt. Cum autem dixit quòd ponere actionem entis procedentis ab eo determinat attributum proprium, interrogatio remanet de hoc attributo: & eſt quare appropriatur huic enti, præter id, quod eſt ex genere eius? verbi gratia ignis, & terra communicant in corporeitate, & receptione, ſed differunt attributo addito corporeitati, ſequitur ei vt dicatur quare appropriatur attributum ignis igni? & attributum terræ terræ? & quare non fuit econtra? Hic quidem eſt ex ſermone eius, qui non ponit attributis ipſis ſubiectum proprium, ſed poteſt euenire omne attributum cuilibet ei, cui attribuitur. & dicens hoc, etiam aufert definitionem, & aufert differentiam ſubiectorum. appropriatio enim eorũ attributis proprijs eſt cauſa prima appropriandi entia attributis proprijs. & hæc poſitio eſt ex radicibus ſectæ Aſſariæ, qua conati ſunt deſtruere ſcientiam legis, & intellectus, & demum intellectum ipſum.

B Auer. obijcit ei per ſolu. Ariſ. in. 2. cœli, & inquit, dicimus nos quod mouere lapidem deorſum, & ignem ſurſum, natura in eis fundat. vult dicere quod lapis mouetur deorſum, quia lapis, & ignis ſurſum, quia ignis. & quod iſtæ naturę ſine contrarię, notum eſt per ſe, & per conſequens quod motus ſint contrarij. quare altercare in iſtis pura eſt prauitas, & inducit argumentũ contra eũ. & primo ꝓponit ſolu. datam. d. dico ſup. eſſe ſummam prauitatẽ. maxime, ſi dicatur quod voluntas antiqua dat ſibi motũ continue ſine actu alterius agentis. i. nullo concurrente agente proximo. et hoc probat per impoſsibile. d. ſequeretur enim ex hoc, quod nulla ſit natura terminata in entibus terminatis ſeipſis. immo ſequitur, qꝺ nõ põt addi quiditas. i. forma alicuius rei naturalis determinatæ materię. quare, ſine dubio id, quod dixit hic, fuit ſummus error. Debes ſcire, quod conſequentia illa tenet pro tãto: qm̃ forma communicatur materię propter actionẽ, quare, ſi formę non eſt agere, ſed Deus omnia agit immediate: duo ſequuntur: quorum vnum eſt quod forma mea põt eſſe illa leonis, & econtra: qm̃, non poſſem ſcire quare hæc mea eſt intelligens, & non illa leonis, poſtq̃ Deus agit. & ſequitur ſecundũ, quod. ſ. fruſtra forma cõicatur materię: qm̃ materia non attingit ſuã operationem, ſed illã Dei: & ſic appatet entimema Auer. & hoc deduxi ex eis, quę dicit cõ. 18. 12. Met. contra nos criſtianos huiuſmodi deductio nulla eſt: quoniã

C nos non tenemus de facto Deum immediate concurrere ad omnia, ſed ſecundũ poſſe. Deus enim produxit ſtellas, vt eas proprijs motibus agere ſinat, vt Plato in Thymeo inquit. ſed bene contra legem mahumeti demonſtrat argumentum. & hoc totum dixi in lib. de intellectu. (Sed id, quod) nunc ſoluit ad quęſitum vltimum, & dicit. ſed id, quod dixit, videlicet, quod a philoſophis petendum eſt, quare aliqua appropriantur entibus quibuſdam magis, quam alijs in eodem genere: dicimus quod hęc fuit ſumma fatuitas dicere: quia ſimiliter petendum eſt iuxta eum, quare ignis fuit ignis, & terra fuit terra, & non econuerſo. vult dicere quod, ſicut quęſtio, quare terra eſt terra, nulla eſt: ſic quęſtio, quare terra mouetur deorſum, ſoluitur: quia terra, & ſimiliter de igne: & addit, & hęc verba ſine dubio ſunt verba opinantis, quod rerum naturę poſſunt transferri inuicem: quod eſt euulſio radicum totius philoſophię, & ramorum eius. & hoc fecit quędam ſecta loquentium, quę dicitur Aſſaria: & cum iſtis non loquimur, ſed cum veris ſapientibus tantum. & ex his patet ſolu. Argu. Algaz. pulcherrime.

ALGAZEL.

Ait Alga. Tertia vero eſt, vt concedatur quòd cœli appropriati ſunt attributo, & illud attributum eſt principium motus, vt credide-

runt de descensu lapidis deorsum: sed non considerant hoc in eis, sicut
in lapide. Et, cum dicunt quòd id, quod quæritur naturaliter, D
est id, a quo fugitur naturaliter, est error. quoniam non est ibi differen
tia numero apud eos, sed corpus est vnũ, & motus circularis est vnus:
& corpus non habet partem in actu, nec motus habet partem in actu,
sed distinguuntur imaginatione. & non est ille motus, quia quærit lo
cum, nec quia fugit a loco. & possibile est vt creet corpus, & in se sit
aliquid determinans motum circularem, & ipsemet motus hoc deter-
minat, non autem quòd determinet ille motus quærere locum, dein-
de erit motus ad perueniendum ad eum. Et, cum dicitis quòd omnis
motus est ad perquirendum locum, aut ad fugiendum ab eo, cum fue-
rit violentus, est ac si poneretis quęrere locum determinatum a natu-
ra ipsa, & poneretis motum non intentum in se ipso, sed sequitur eã,
nos autem dicimus non negatur quòd sit motus ipsummet determina
tum, non perquisitio loci: quæro quid reddit hoc falsum. Et declara-
tio eius, quod dixerunt, quod reputatur esse fortior alia concessione,
non debemus sententiare ex hoc quòd auferatur aliud. igitur iudiciũ E
in sententiando quòd cœli sunt animati est pura versutia, non habens
quidem sustentaculum.

Nunc obijcit tertio, & dicit. tertium vero argu. est, quia nos concedemus quod
cœlo appropriatur quędam proprietas. i. forma, quę est principium sui motus: si-
cut appropriantur elementis principia motus ipsorum, videlicet, suę formę substã
tiales. & dicimus quod ipsa cœli forma non sentit. i. non cognoscit, sed sup. a co-
gnoscente dirigitur: ergo, tunc non oportet ponere animam, sed formam cœlestẽ,
sicut est forma elementi. Ad argu. Aui. respondet. erat enim argu. omnis mo-
tus naturalis est ex termino a quo in naturali, ad terminum ad quem naturalem:
sed motus cœli non est huiusmodi. quare, &c. huius non replicat nisi minorem,
& soluit. d. dicimus quod hic est fallacia: nulla enim est ibi diuisio terminata,
immo est vnum mobile motu simplici continuo indiuiso in actu. ergo ille motus
non fit ad acquirendum locum competentem, vel ad fugiendum de loco incom-
petenti. ergo solu. ꝙ maior est vera de motu terminato, & finito, & non de mo-
tu continuo, & æterno, & simplici. & sic argumentum non procedit. ex omni-
bus his patet, qualiter vna sola substantia separata sufficit. & per consequens to- F
ta philosophia ruit. & de hoc post fiet sermo.

A V E R O E S.

AIt Auer. Cum autem dicunt ꝙ hic motus non est ex potentia
naturali, simili potentiæ naturali terræ, & ignis, est verum.
Et hoc manifestum est ex eo, quod dixerunt, ꝙ illa potentia
est desiderium loci conuenientis corpori, cuius esse est per illam poten
tiam. corpus vero cœleste, cũ omnis locus sit conueniens ei, ideo non
mouetur tali potentia. & ideo appellant Sapientes talem potentiam,
nec grauem, nec leuem. Si autem hęc potentia est cũ comprehensione,
aut sine comprehensione. &, si est cum comprehensione, quo nã modo
comprehensionis est declaratum est alibi. Et declaratio huius est vt
dicamus. Prima aũt considaratio est vt ponamus motorem cœli aliud

A corpus, non cœleste, est nota destructio eius ex seipsa, aut prope notitiam ex seipsa. Nam hoc corpus non potest mouere corpus cœleste circulariter, nisi quòd ipsum moueatur ex se, ac si diceres homo, aut angelus id reuoluit ab oriente in occidens. &, si hoc esset, erit hoc corpus animatum, aut infra mundũ, aut extra. & falsum est vt sit extra. nam extra mundum non est locus, nec vacuum, vt declaratum est in multis locis. & oportet etiam, cum mouerit istud corpus, vt firmetur super aliud ibi quiescens, & illud corpus sit quiescens super aliud, & procedet in infinitum. & est falsum etiam vt sit infra mundum. nam, si hoc esset, comprehenderetur sensu. omne enim corpus infra mundum est sensibile. & indigerent etiam alio corpore, quod contineat ea, præter id, quod ea reuoluit, aut id, quod reuoluit ea est id, quod continet ea: & contingens indigeret continente. & necesse esset vt sit numerus corporum animatorum, quæ mouentur numero motuum corporum cœlestium. Et interrogatur etiam de istis corporibus an sint composita ex elementis quatuor, & erunt generabilia & corruptibilia, an simplicia. si erunt simplicia, quæ est natura eorum. & hoc totum est falsum. & præcipue apud eum, qui sciuerit naturam corporum simpliciũ, & sciuerit numerũ eorum, & numerum specierum corporũ compositorum ex eis. & incumbere huic in hoc loco nihil est. Et iam declaratum est demonstratiue in multis locis ꝙ hic motus non est violentus. nam est principiũ omnium motuũ, & eo mediante influitur vita omnibus entibus, quanto magis motus? Secunda vero consyderatio, & est quòd motor eorum sit Deus glo. absq; eo, ꝙ creat in eis potentiam, qua mouentur, est etiam sermo turpis nimis, prohibitus, & distãs ab eo, quod intelligit homo: & est similis dicenti ꝙ Deus glo. tangit omnia, quæ sunt hic, & mouet ea. & quod comprehenditur ex causis, & causatis est falsum: & erit homo, non modo, quo creauit eum Deus: & sic alia entia. Et destructio huius est destructio intellectorum. nam intellectus comprehendit res ex parte earum causarum. & est sermo similis sermoni dicentis ex antiquis quòd Deus est in omni re, & sunt pueri, & loquemur cum eis in loco, vbi recitabimus destructionem causarũ, & causatorum. Tertia vero consyderatio currit cursu naturę, & est vt ponamus quòd motus cœli est ex potentia naturali in eo, & attributo essentiali, non exanima. Et demonstratio eorum in destructione huius est falsa. qm̃ ædificauerunt demonstrationem in eo, quòd, si motus cœli esset naturalis, erit locus, quæsitus in motu eorum naturali, idem cum eo, a quo receditur. nam quælibet pars cœli mouetur ad locum, a quo iam mota est. motus enim eius est circularis: in motũ vero naturali locus quidem, a quo recedit in motu, est diuersus a loco quæsito. nam is, a quo mouetur, est accidentalis: & is, ad quem vadit, est naturalis in quo quidem quiescit. Et est positio falsa. quoniam ipsi posuerunt in partibus cœli multos motus multis motis. & hoc secundũ radices eorum. quoniam ipsi dicunt quòd motus circularis est vnus, &

B (margin, beside "ta ex elementis")

Lõge plura hic.

C (margin, beside "lectus comprehendit")

Nõ põt ittelligere Auer. quo Deus sit in oĩbus, & quã rudis?

corpus,quod mouetur eo,est vnum, in motu vero circulari non pqui- D
rit mobile locum.& possibile est quòd creauerit in eo aliquid, quo p-
quirit mobile motum ipsum,& erit natura,non autem anima. Et re-
sponsio huic est,quòd hic sermo eorum est apud eum, qui cogitauit ꝙ
mutatio loci stellarum prouenit ex motu naturali,simili permutatio-
ni motorum naturaliter ex locis suis. Attamen positio eorum vera
est,quòd motus circularis mobile non perquirit in eo locum,sed,cum
perquirit anima,motus circularis, & mouens eius est anima necessa-
rio,non autem natura,& motus eius non habet esse,nisi in intellectu.
niam nõ reperitur extra animam nisi moto tm̃. & in eo est pars motus,
quæ non comprehenditur in esse.& id,quod mouetur ad motum,in eo
quòd est motus,desyderat eum necessario.& id,quod desyderat motũ,
imaginatur eum necessario. & hic est vnus ex locis,ex quibus apparet
quòd corpora cœlestia habent intellectum,& desyderium. Et apparet
hoc etiam ex multis locis. quorum Vnus est quòd idem motum ex
corporibus rotundis,id inuenimus moueri duobus motibus contrariis E
simul,s.orientali,& occidentali. & hoc impossibile est vt sit ex natu-
ra.nam motum naturaliter mouetur vno motu tantum.Et iam locu-
ti sumus de rebus, quæ mouerunt homines ad tenendũ quòd cœli sint
habentes intellectum.& quod magis apparet ex eis,est qm̃,cum decla
ratum est apud eos quòd motor eorum est intellectus separatus a ma-
teria,necesse est vt non moueat, nisi ex eo quòd est quid intellectum,
& consyderatum.&, cum sic fuerit, igitur motum ab eo est intelligẽs,
& consyderans necessario. Et apparet hoc etiam ex eo,quòd motus eo-
rum est conditio in esse eorum,quæ sunt hic ex entibus, & conserua-
tione eorum,& impossibile est vt hoc sit casu. & hæc non declarantur
hic,nisi declaratione disputatiua,& satisfacienti.

Hoc in loco examinat verba Alga.& inquit, id,quod dixit, scilicet ꝙ prin-
cipium illius motus,scilicet cœlestis non est virtus naturalis,sicut est in elemen-
tis,vult dicere omnibus modis,sine dubio verum dixit,& causam reddit.d.& in
hoc patefit id,ꝙ philosophi dicunt,ꝙ hæc virtus desiderat locum competentem F
illi corpori,in quo illa virtus fundatur, id est sustentatur secundum rem & esse:
sed,quia quodlibet vbi est cœlo competens:ergo corpus cœleste non simili vir-
tute mouetur.quare dicunt sapientes ꝙ huiusmodi corpus neq; est graue, neque
leue.Et sic manifeste apparet dictum Alga.non esse ex toto falsum: immo ve-
rum,quantum ad hoc ꝙ corpus cœleste,& elementũ non mouentur eodẽ modo
penitus,& oĩbus modis a suis formis substantialibus, vt exemplo patet. (Sed si
hęc virtus.)Cum approbauit dictum Alg.in parte, hoc in loco veritatẽ ex toto
manifestat.& primo proponit quęstionem.d.sed, si hęc virtus, id est sed an hæc
virtus cœli,quæ ponitur forma cœli ab Algaz. agat comprehensione, an sine
comprehensione, sine quali modo comprehensionis agat, declarabitur ex his,
quæ dicam.inquit,si poneremus primo quod motor cœlorum sit aliquod corpus,
& aliqua natura,contra obijcit.d.dicimus quod hoc est falsum:impossibile esset
enim quod moueret circulariter orbes,nisi ipsum a seipso moueretur.vnde,si ita
esset,vtputa homo,vel angelus,et corporeus sup.aut esset infra mũdũ,aut extra:
et ostendit quod extra nõ sit p verbũ Arist.& sermo eius patet p superius dicta.
(Rursus.)probat idẽ per demõstrationem Arist.in libro de causa motuũ aĩaliũ.
omne enim mouẽs aliud corpus,si est corpus mouens indiget corpore quiescen-
te: vt ibi demonstrat Aristo. quare hoc in loco inducit ad processum infinitum.

A & sermo patet. Similiter, quod non sit infra cœlum tribus ostendit signis: primũ
componit sic, omnia corpora infra cœlum existentia comprehenduntur sensu,
vel saltem possunt comprehendi. hoc patet per se: sed per se corpus mouens cœ
lum est infra cœlum, ergo a sensu comprehendetur, vel saltem comprehensibile
est. conclusio falsa est, & non propter syllogismum, ergo propter propositiones:
& non propter maiorem, ergo propter minorem: & sic habetur ꝙ non est infra
cœlum. huius syllogismi recipit conclusionem, & maiorem. & sermo suus patet.
(Et indigeret.) secundum signum apponit, & potest componi sic: omne corpus
mouens aliud corpus, indiget altero corpore ipsum sustinẽte, seu ferente: sed per
se aliquod corpus hic inferius mouet corpus cœleste, ergo aliquod corpus hic
inferius indiget ipsum sustinente: conclusio falsa, vt prius: & non nisi propter
minorem. huius apponit tamen conclusionem. & sermo patet, vt prius. (Et se-
queretur.) tertium signum apponit, & facit ipsum per viam entitatis. d. & seque
retur ex hoc, quod numerus corporum animatorum mouẽtium cœlos esset ęqua-
lis numero cœlorum: quoniam, vt dicam, tot sunt motores proprij, quot mobilia
per se & proprie. modo hoc consequens non videtur ad sensum: ex his tribus si-
gnis patet falsum esse corpus cœleste moueri a corpore, vel a natura corporea,
vt Alg. fingendo dixit. (Et est petendum.) Adhuc argumento Aristo. in primo
cœli instat fortissime sic. si cœlum mouetur a corpore: vel illud est compositum,
B id est, mixtum, vel simplex. dictum est enim ibi quod omne corpus est simplex,
vel mixtum ex quatuor elementis. si simplex. vel ignis, vel aqua, vel terra, &c.
& nullum istorum esse demonstratum est ibidem: quod autem non sit composi-
tum, relinquit notum ex primo de cœlo. & immorari in hoc plus est stultum, &
sermo eius patet. (Immo quod plus.) Adhuc, quod motus cœli non sit violentus
syllogizatur sic. nullus motus, qui est principium omnium motuum ęternorum,
& omnium viuentium vitarum in omnibus entibus est violentus. & huiusmo-
di propositio patet per se. Sed motus cœli est principium omnium motuum, &
causa viuendi omnibus viuentibus: ergo motus cœli non est violentus. Huius
minorem accepit tantum, et propositiones dimisit tanquam notas ex libro Phy.
& lib. cœli & mundi. Et sermo eius patet. (Id tamen, quod.) Hoc in loco remo
uet vltimum verbum eius, & primo reperit illud, & inquit. illud tamen, quod
dixit, quod Deus benedictus mouet orbes. non quod ipse habeat principium,
neque virtutem mouendi, sed sup. voluntate mouet, vt Alga. finxit. Post respon
det, & inquit. dicimus quod est error, & valde distat ab humano intellectu. cuius
rationem reddit, dicens: & hoc est simile dicto dicentis, ꝙ ipse Deus induit, id
est, vestit omnium entium formas sine aliquo medio, & quod mouet ea, quę hic
mouentur absq; medio. Et tunc infert impossibile, quod sequitur ad hoc, & in-
C quit. vnde sequitur ex hoc, quod causę & causata nihil sunt. i. non sunt entia in
rerum natura, & sic sine dubio annihilantur intelligibilia: quoniam omne intel-
ligibile est causa, vel causatum. intellectus enim non comprehendit res nisi ex
ipsarum causis, vt patet ex philosophis: ecce, quomodo reprobauit huiusmodi
opinionem. Debes scire apud quosdam, vt visum est esse verum, ipsum Deũ esse Nota.
vestiens omnes rerum formas: imaginantur enim ipsi Deum esse vnitum cuili-
bet formę rei maiori vnione, quã sit ex materia & forma: &, tunc volunt quod
ex forma rei, & Deo fiat vna forma totalis rei: vnde forma lapidis non est for-
ma materialis tantum, sed congregatum ex Deo & forma illa. similiter forma
hominis non est cogitatiua tantum, sed congregatum ex Deo & cogitatiua: &
sic omnes res sunt vnum esse simpliciter, scilicet, diuinum: differunt tamen for-
mis partialibus. vnde, sicut est vna materia omnium, sic vna forma omnium. for
mę tamen proprię sunt multę, vt satis patet ab eis: & sic imaginantur quod esse
Dei omnes rerum formas vestiat, & perficiat, hęc opinio fuit Parmenidis, &
Mellissi, qui dixerunt omnia esse vnum. respexerunt enim ad primam materiã,
& ad primam omnium formam, quę est Deus. similiter & poetę hanc olfaciunt
opinionem. vnde Virgilius in sexto, Spiritus intus alit, totaq; infusa per artus
Mens agitat. & Lucanus, Iupiter est quodcunque vides, quodcunque moueris:
& alij antiquissimi vt Linus Orpheus, & Museus, quos enarrare non expedit

nunc. Hanc igitur opinionem hoc in loco Auer. reprobauit, dicens, sequitur ex
hoc, quod causæ & causata nihil sunt. consequentiam probo: quoniam, si Deus D
est causa omnium immediate, ergo nullę sunt causę intermedię. ergo nulla sunt
causata particularia: quoniam, si causa non est, neque causatum: ergo nullum ens
est in rerum natura intelligile, quoniam omne ens vel est causa, vel causatum:
& totum hoc exposui singulari tractatu de hoc inscripto studioso meo scholari
Quirino. Quod igitur corpus cœleste sit animatum, ex his patet: erat enim syl-
logismus in hunc modum. omne, quod mouetur motu voluntario animatum. cor
pus cœleste mouetur motu voluntario: ergo corpus cœleste animatum. maior
non est probata hic, sed pro constanti accepta minor syllogizatur adhuc. omne
corpus, quod mouetur & non violenter, neque naturaliter, voluntate mouetur:
sed declaratum est cœlum moueri & non violenter, neq; naturaliter: ergo volū
tate mouetur: quod non violēter declaratum est, quia neque mouetur a corpore
extrinseco, neque intrinseco, neq; immediate a primo motore, vt in particulari-
bus dubijs solutum est: quod non mouetur motu naturali syllogizatum est hoc
in modo. omne, quod motu naturali mouetur, mouetur de termino a quo violen
to, ad terminum ad quem naturalem: sed corpus cœleste non mouetur tali pro-
cessu: ergo in secunda figura, corpus cœleste nec violenter, neq; naturaliter mo
uetur, ergo voluntate mouetur: & sic apparet ipsum esse animatum: & hæc qui
dem demonstratio ab Auicen. in. 9. tractatu suæ Metaphy. capi. 3. per totum: & B
est singularis via, licet Aorroes parui fecerit illam.

Prima qō. VT, ERGO VERITAS plus appareat, oportet digressionem facere tri-
bus enim existentibus motibus, violento, naturali, & voluntario, seu animali po
test alicui videri, quod motus corporis cœlestis sit violentus: quoniam, vel cœ-
lum resistit motori, vel non. & si non, ergo subito moueret. & si sic, ergo motus
eius esset cum pena & labore, & per consequens violentus. Adhuc, alicui pos-
set videri motum cœli esse naturalem, quia est perpetuus: & declaratum est in li
bro cœli, nullum esse motum perpetuum nisi naturalem. Rursum, huiusmodi mo-
tus est a natura, vt Auer. inquit in primo cœli com. 5. & sermo Arist. ibidem per
totum, aliter processus, quo venatur quintam essentiam, nullus esset. Posset & am
plius alicui apparere motum huiusmodi non esse voluntate. omne enim volitum
est contingens. declaratum est in Physicis huiusmodi motum esse necessarium
& indefectibilem: ergo non voluntate factus. Si itaque probatur huiusmodi mo-
tum esse animalem, & per voluntatem, & intellectum: omnino, & sine dubio re-
linquetur tibi, cœlum esse animatum: sed qua specie animationis non tibi hic de-
clarabitur, sed in libro meo de intellectu.

Secūda qō. ET, SI QVIDEM cœlum est animatum, tunc emerget difficultas multo
maior hac, an numerus animarum separatarum sit secundū numerum corporum E
cœlestium, dixit enim Algaz. hoc nullam habere necessitatem: & potest proba
ri hoc fortissime; sicut in corpore humano pro motu dextro, & sinistro, ante &
retro, sursum & deorsum, sufficit vnus motor numero, sic in corpore cœlesti con
gregato ex omnibus orbibus debet sufficere vnus motor: hoc probatur. inquit
enim Auer. in secundo cœli com. 49. diuersitas partium motuum non facit diuer
sitatem formarum specificarum, qm̄ diuersitas motuum cœli est ex modo, id est,
speciei diuersitatis partium motus animalis in parte dextra & sinistra: & manife
stum est quod istæ diuersitates inueniuntur in eadem specie eius, id est, in homi-
ne. Amplius, orbes comparantur ad congregatum ex eis, sicut membra anima-
lis ad totum animal, vt ipse dicit ibidē cō. 42. & 71. ergo, sicut omnibus motibus
omnium mēbrorum sufficit vnus motor, sic & oībus motibus totius corporis cœ-
lestis sufficit vnus totaliter mouens. Quibusdā posset videri separatas substātias
esse plures numero, quā corpora sensibilia, Hoc modo. quanto aliqua in toto or-
dine vniuersi sunt perfectiora, tanto sunt in maiori excessu: sed substantiæ sepa-
ratę sunt multo perfectiores sensibilibus: ergo debent esse sensibilibus plures.
maior apparet exemplo. qm̄ corpora incorruptibilia magno excessu excedunt
corpora sensibilia. est enim sphęra actiuorū & passiuorum multum parua in cō-
paratione totius firmamenti: & quanto corpus est nobilius, tanto est plus exce-

A dens, vt patet sensu. Et huiusmodi rationem diuus Thomas aquinas in.92.cap. secundi libri contra gentiles magnificauit multum, & post ipsum plurimi posteriorũ. Circa huiusmodi questiones, sicut Ari. narrat in.2.cœli. & Auer. ibidem cõ.4.5. poetę & Empe. & Plato motũ cœli esse violentũ consentiunt per argumentum in prima figura, hoc modo: omne graue motũ in circulo violenter mouetur, sed corpus cœleste graue motum in circulo, ergo corpus cœleste violenter mouetur, maior est per se nota. minor accipitur ab eis tanquã confessa. crediderãt enim omne corpus esse graue, et oẽ graue corpus, vt Alber. inquit: et, quia ita crediderunt, ideo diuersati sunt: quoniam poetę Athlantem sustinere cœlum fingũt. Empe. vero dixit cœlum non cadere propter velocitatem sui motus, vt patet de aqua circulariter mota in vase, quę non cadit Plato autem cœlum anima sustentari dixit, quemadmodum & animal tam diu sustinetur, quam diu anima constituitur, & constat, quare expirante statim cadit: & hac comparatione animam sustinere cœlũ Plato ait. Alij autem antiquorũ plurimi substantias abstractas vniuersaliter negantes, cum imaginationem per intellectum transcendere non poterant, corpora cœlestia moueri a naturis proprijs dicũt: & huius opinionis caldei forte fuerunt, qui corpora cœlestia Deos esse dicunt, vt Auerro. inquit in primo cœli com.22. & in secundo cœli com.68. &.12. Meta. com. 50. vnde, & ab his manicheorum error effluxit, qui intantum ascenderunt, quod Deum lucem corporalem esse dixerunt: & hi syllogizati sunt in hunc modũ. omnis motus factus a natura est naturalis: sed declaratum est motum cœli factum esse a natura: ergo erit verificatũ ipsum esse naturalem. Vt igitur veritas appareat, oportet altius repetere. assumam ergo dicta Auer. in.2. ca. de substantia orbis, vbi melius totũ hoc exposuit. inquit, dicamus igitur, quod illud corpus, vult dicere cœleste, non componitur ex materia & forma, secundum ꝙ corpora generabilia & corruptibilia componuntur. vult dicere, quę componuntur ex materia dimensionata tribus dimensionibus, & forma, cui respondet in natura cõtrarium corrũpens. sicut dictum est in primo capitulo illius. Probat huiusmodi conclusionẽ Auer. & syllogismus componitur sic. omne id corpus, quod ex materia et forma componitur similibus materię & formę generabiliũ, est existens in potentia ad substantiam. Tunc apponit ibidem minorẽ, et inquit, nulla enim potentia est in eo omnino, s. potentia ad esse, est ergo minor, sed corpus cœleste non existit in potentia ad esse: ergo corpus cœleste non componitur ex materia & forma similibus materiæ & formę generabilium. Propositio. d. corpus cœleste non existit in potentia ad esse. probatur ibidem hoc prosyllogismo inquit, omne enim, in quo est potentia, s. potentia, quæ est in substantia, non est potentia nisi ad duo contradictoria. est ergo maior, omne corpus, in quo potentia existit ad esse, est in potentia contradictionis, vt Arist. dixit in.9. Meta. contradictionis dico, vt Auerroes ibi com.17. &.19. exponit ad esse, & non esse, id est, forma, & priuationem. Tunc accipias minorem, sed corpus cœleste non est in potentia contradictionis: ergo corpus cœleste non existit in potentia ad esse: & hęc conclusio fuit minor prędicta. est ergo vltima, et finalis conclusio. quod corpus cœleste est simplex. Sed, quia declaratum est ipsum moueri a principio in eo, vt in primo capite. & hoc sensu quodãmodo potest percipi, ideo incœpit ibidem inuestigare, cuius nã generis sit principium, quo mouetur. tribus enim existentibus principijs, natura, anima, & agente, extrinseco: natura quidem, qua fit motus naturalis. anima vero, qua fit motus animalis: agens extrinsecum quoq;, quo fit motus violentus. dubiũ est, a quo istorum [illegible] moueatur cœleste corpus: & accipit tanquam confessum, & demonstratum in tota philosophia naturali, motum cœli non esse ab extrinseco motore violente mouente. conuertit ergo laborẽ in declarando alterum duorum, an scilicet, a natura, an vero ab anima moueatur ipsum. Et inquit, & manifestum est quod forma, qua mouetur, non est generis formarũ quatuor elementorũ, id est, aliqua forma quatuor elementorũ, neq; similis illis, sicut formę mixtorũ propinquę elementis, vt lapidis forma: & reddit causam. d. quoniam, si esset aliquid: vult dicere generis formarum elementorum, vel mixtorum esset graue, aut leue, vt, 4, cœli commen.22, &.4. Physi. commen.71. dictum est: &, quia for-

Positio Empedo.

Positio caldeorum.

Põ Auer.

B

C

nam grauis essentialiter consequitur grauitas, & leuis leuitas. dedit id, quod sequitur ex hoc, & inquit: & moueretur per se, vult dicere a generante, & per accidens, vult dicere a seipsis de potentia accidentiali, vt commento. 4. & 32. octaui Physicorum exposuit Auer. & quia hoc totum est impossibile, dedit conclusionem intentam, & inquit, remanet igitur vt natura eius. vult dicere, forma mouens existens principium in eo generis animę, ergo suus syllogismus est. omnis motus, cuius principium per se & primum est anima, est motus animalis: sed declaratum est ꝙ motus circularis est motus, cuius principium est anima. ergo motus circularis est motus animalis. Et, cum declarauit motum circularem esse animalem, adhuc inuestigans specialem eius differentiam, procedit vltra, duabus enim existentibus speciebus motus animalis: alter quidem purus & animę tantum, alter mixtus. dubium est non paruum, quonam modo corpus cœleste mouetur, & inquit. sed quando nos inspexerimus animalia, quæ sunt hic, sup. in comparatione ad eorum motus, inueniemus in eis, scilicet animalibus, quando mouentur duo principia duorum motuum, quorum alterum est principium motus recti, scilicet motus ad inferius, aut ad superius: & hoc secundum prędominatum elementi in eo fit. & secundum principiū motus localis processiui. animal enim duobus principijs mouetur, scilicet deorsum vel sursum vt sensu cognoscitur, & progressu, ergo, & duobus principijs. Diuersorum enim motuum diuersa sunt principia motuum, vt dictum est in cœlo & mundo. Deinde accepit & secundū, quod etiam in eorum motibus inuenit, & inquit, & inuenimus motum istum, scilicet processiuum esse contrarium motui declinationis essentialis, qui est in eo, id est motui, ad quem elementum dominans inclinat. Et dedit signum huius contrarietatis. d. & accidit ei lassitudo, & cogetur ad quietem. lassitudo enim causatur in animali, merito resistentię mobilis ad motorem, vt declarabitur. & inde quiescit animal, vt dicam. Et cum accepit hęc, quę sensu patent in motibus animalium in esse, dedit conclusionem. d. vnde, id est ergo necesse est vt principium motus cœli sit generis animę tantum, & exponit hoc. d. & pro id est, ꝙ motus, quem habet circulariter, sit motus proprius animæ, secundum ꝙ est anima, & non motus compositus. Componatur ergo ratio sic. omnis motus mixtus est duorum principiorum inuicem oppugnantium, vt patet ex his: sed motus cœli non est duorum principiorum huiusmodi. ergo in secunda figura motus cœli non est mixtus. Cum igitur est motus animę, & non animę mixtus: ergo purus animalis

Duę sunt causę fatigationis. tantum. Et debes scire, ꝙ lapsus & fatigationis possunt assignari duæ causæ. propinqua, scilicet & remota, vt ex Auer. colligitur. 2. cœli. com. 3. & 36. remota quidem est resistentia causata merito contrarietatis moti ad motorem. propinqua vero est spirituum resolutio. Cum enim spiritus resoluuntur accidit animali lapsus, & inde ad quietem cogitur, vt ipso quiescente spiritus deperditi restaurentur pro parte, vt in lib. de somno dixit Arist. cum, ergo neutram harum causarū inspeximus in corpore cœlesti, sciuimus ipsum esse motum animalem purum, & simpliciter animę in eo, ꝙ anima. Et ex hoc sequitur ꝙ corpus cœleste sit animatum, qua vero specie animationis, nondum hic apparet, sed in libro meo de intellectu, & forte dicam in sequenti disputatione. Quod etiam cœli motus sit animę tantum, Plotinus Eneadæ secunda in secundo lib. de motu cœli. ca. primo longo sermone monstrauit: & eo maxime, quia est in circulo motus, cum sit manifestum animam, & intellectum in seipsis circuitum quendam facere. ideo motus cœli circularis fuit dispositionis, inquit, enim cœlum circulo moueri, quia mentem imitatur: & tunc quærit, cuius natura est ille motus animæ ne, an corporis? & tandem esse animæ tantum, cum Auer. concludit & videtur mihi, ꝙ Platonis & Plotini sententia consistat in his propositionibus: ꝙ anima, inquantum anima, sphęrica sit: qua intellecta isto modo, est & magnitudo duobus modis, dimensionalis, & virtutis. &, quia sphęricitas conditio est magnitudinis, ideo duplex est sphæricitas, scilicet dimensiua propria corporibus, & virtutis, quę attenditur secundum essentię opus & effectus, vt Platonici inquiunt. Quod igitur anima, vt in se sphęrica sit, testatur modus operandi eius: semper enim in operatione, sic se habet, ꝙ ab eius essentia operatio incipit, & per extrinseca transiēs,

tandem

A tandem in essentiam eam, a qua exiuit, rediit: vt Peripathetici etiam inquiunt. et hoc apparet in omnibus speciebus animarum, vt in anima cœli, & aīa hois. & anima mundi. Adhuc apparet ab effectu. est. n. aīa Dei similitudo, & sine dubio omne diuinū esse est in circulo: cū, in eo nec principiū diuersum sit a fine, nec fi- nis a medio. cū igitur & anima quæcūq; quādā Dei similitudinē cōtinrat, conue- nientū est, & eā circularē dispositionē participare. Rursum, sicut excellentis- simo corporū cōueniens est & sphęrica figura, & circulus, vt Peripathetici in- quiūt, ita & excellentissimę virtuti decēs erit operatio circularis. verificatur igi- tur sermo platonicorū aīam esse sphęrā, vt dictū est. Secūda ppositio est apud Nota. eos, & Peripatheticos. oīs motus, qui est sphęricę tm̄ naturæ, est motus animæ tm̄, & purus aīalis, & nullo modo mixtus. & hoc est verificatum ex dictis. Ex his cōcluditur, φ motus cœli est animę tm̄ purus, & simplr aīalis, nullo variāte eius naturā. vt dictū est, φ igitur motus cœli nō sit violentus, neq; naturalis, sed aīalis aīę tm̄, pure, & simpliciter, dictū sit interim. Ad opposita itaq; oportet soluere. & primo ad primā. licet. n. fuit prolixus sermo in tractatu de resistentia cœli. aūt, nunc breuiter quāto quæsito satisfacit, oportet dicere. Dicunt itaque plures sapientū, corpus cœleste animæ suæ nō resistere. omne. n. resistēs cōtrariū est ei, cui resistit, vt modo dictū est: modo verificabitur corpus cœleste nō con- trariari suę aīæ, quēadmodū corpus animalis hic resistit, & cōtrariatur aīę eius, vt patet. Et. quia vidēt motū cœli esse certę velocitatis, huiusmodi motū termi- Positio quo- B natū ad volūtatē motoris reducūt, dicentes, animā cœli tanta velocitate moue- rūdā de resi re, quia tāta vult mouere. Post hos alij cœlū intelligere nō resistere cōsitētes, stentia cœli. terminata motus cœli velocitatē ad limitationē virtutis perstringūt, inquiūt. n. Alia positio intelligentiā tāta, vel tāta mouere velocitate. nō quia tanta, vel tāta resistentia cœlū ei resistat, sed quia tāta, vel tāta est potētia eius motiua, vt manifestum est per se. Post hos sunt, qui resistentiā moti ad motorē duplicē inuenerunt: vnā po sitiuā, qua corpus per suā formā suo motori resistit, V. g. quia forma moti incli- nat deorsum, motor aūt circulariter, vt dixit, in animali præsenti. Altera est resi- Alia positio stētia priuatiua, quæ est terminorū a quo & ad quē incōpossibilitas: corpori. n. existēti sub vno vbi repugnat esse sub altero vbi, eo quia termini sunt ad cōtra- dictionē redacti. & huiusmodi inuenimus in omni moto. volūt itaq; cœlum ani- mæ nō resistere primo genere resistētiæ: neq; enim graue, neq; leue cœlū, sed be ne secūdo genere resistētię. & sic terminatū gradū velocitatis adinuēnt in corpo ribus cœlestibus. Sed oēs isti modi sunt erronei. quod declaro verbis, & rationi- bus sapientū, ostēdā. n. aliquod omnino genus resistētię esse positiuū ex parte corpo Impugnatio ris cœlestis moti ad animā mouentē. Inquit ergo Arist. 2. cœli, probās cœlū mo- tu cōtinuo, æquali, & regulari moueri, & omnē diuersitatē motus causari aut a motore, aut a moto, aut ab vtroq;. vbi Auer. cō. 36. dicit φ demōstratio Aristo. C fundatur in duabus propositionibus: quarū prima est, φ omnis diuersitas accidēs in motibus naturaliter accidit propter diuersitatē proportionis potentiæ moto- ris ad potentiā moti: qm̄, in omni moto est aliquo modo potentia moti diuersa a potētia motoris: velocitas enim, & tarditas non sunt nisi secundū proportionem potētiæ motoris ad potentiā moti. quāto igitur fuerit maior proportio, tāto motus erit velocior: et quāto pportio erit minor, tāto motus erit tardior. Ex his arguo. in corporibus cœlestibus vnus motus est altero velocior: ergo, in corporibus cœlestibus vna proportio motoris ad motum erit maior, & altera minor: ergo, non tantū erit ibi limitatio motus ratione volūtatis terminatę, vel virtutis, vel priuationis, sed aliūde. Adhuc, Auer. ibidē cō. 38. in fine maxime inquit, & ideo credendū est, quod potētię mouētiū sunt terminatę proportionis ad corpora mo ta, & φ infinitas nō inuenitur nisi propter ęternitatē. causa. n. abscisionis, & cō- tinuitatis esse, & eius æternitatis est materia: cū, ergo motor & res mota ex illa abscinduntur, non abscinderetur suū esse, neq; suū opus, qd est mouere, & moueri; quia causa in terminatione pportionum, quæ est inter potētias motorū, & rerū motarū ab eis est diuersitas formarū: cōtingit vt hęc finitas sit cōis formis, quæ sunt in materia. Ex his accipitur, φ duo cōsiderantur in motu, s. quātitatis dura- tionis, & gradus velocitatis. quātitas durationis est sola conueniēs motoribus, &

motis a materia abstractis. gradus velocitatis, qui penes proportionẽ attenditur, D
est cõis eis & formis naturalibus: ergo, sicut in formis materialibus successio cau
satur merito resistentiæ mobilis ad motorẽ, ita & in motoribus separatis. Rur-
sum, Arist. ibidẽ post, in translatione veteri inquit, & si in aliquo orbium orbe
erraticorũ essent plures stellæ, esset vltimus orbis in labore. vide cõmentum 71.
vbi Auer. colligit istud entimema. si orbi adderetur stella, aut nõ moueretur, aut
tardius moueretur. modo huiusmodi cõsequẽtia nulla esset, nisi astrũ additum ad
resistentiã adderet: non potest addere ad resistentiã, si nullius prius fuisset resistẽ
tiæ: ergo intẽtio philosophorũ est, ꝙ ibi sit aliqua resistentia intrinseca ex parte
corporis moti ad motorẽ mouentẽ oĩno. Iterũ, Auer. 7. Phy. cõ. 35. inquit neces-
sario. n. debet esse resistentia inter motorẽ, & rẽ motã. siue motio sit naturalis,
aut innaturalis. & ista resistẽtia cõis est secũdũ ꝙ alteratũ, id est motũ est in om-
ni agẽte, & omni patiẽte. vnde dicimus in virtutibus cœlestibus mouentibus, ꝙ
nõ mouet quęcunq; potẽtia quodcũq; corpus cœleste, sed quælibet potẽtia mo-
uet corpus ꝓpriũ velocitate ꝓpria: sed oẽs cõueniunt in hoc, ꝙ mouẽt in infini-
tũ. & secundũ hunc modũ nõ est proportio inter eas, & motũ. secundũ vero, ꝙ
vnaquæq; earũ mouet corpus ꝓpriũ velocitate ꝓpria secundũ ꝙ habẽt propor
tionẽ propriã ad motũ, vel cũ moto. ecce ꝙ̃ plane Auer. testatur huiusmodi erro
rẽ eorũ. plures alias inducerẽ auctoritates philosophorũ, sed studiosus has consi-
derans plures alias similes in libris philosophorũ adinueniet. arguã ergo, & ad- E
huc cõtra illos rationibus. data enim positione eorum, destruetur proportio &
ordo orbiũ: quẽadmodũ & Auer. nititur ponere in 12. Metaph. cõ. 44. per totũ.
cõsequẽtia probatur. qm̃, si nulla est resistẽtia in eis ex parte moti, quilibet mo-
tor posset quodlibet mobile illorũ mouere. & sic per cõsequens, non esset neces-
sariũ vnam earũ habere propriũ orbẽ, vt philosophi conãtur ostẽdere: immo es-
set a casu, & posset esse pmutatio eorũ ad libitũ. Adhuc, sequitur qđ musca pos-
set mouere cœlũ tãta velocitate, quãta intelligentia mouet orbẽ, & si, non tãto
speit consequẽs est contra Arist. & Auer. 8. Physi. com. 78. & 79. consequentiam
probo: qm̃ musca applicata orbi est alicuius potentiæ, & cœlum nullius resisten
tiæ: ergo posset mouere, immo in infinitũ velociter ageret. Rursum põt argui
argumẽto, quod cõsuenit fieri ab alijs sic. addito vno gradu resistẽtiæ, modo ipsi
cœlo, adhuc motor cœli mouebit ipsum æque velociter, pariter addito secundo
mouebit æque velociter sicut in prima hora, similiter addito tertio gradu, quar-
to similiter, & quinto. & sic quousque motũ sit auctum in resistentia æquali ipsi
motori: & tunc sequitur, quod aliqua potentia mouebit aliquod resistens tanta
resistentia, quanta est eius potentia. Nec potes dicere, quod aucto primo, & secũ
do, & tertio, & quarto gradibus resistentiæ semper remanebit motus tantæ ve-
locitatis: sed quando perueniet ad æqualitatem, destruetur proportio: qm̃ qualis F
est proportio totius ad totum, talis partis ad partem. sicut Arist. inquit in primo
de partibus animaliũ, & primo meteororũ, & in li. de anima, secundo. Ergo, si
tota resistentia apta est auferre totũ motũ, & pars resistẽtiæ partẽ motus, & vlti
mo oẽs propositiones septimi Phy. destruuntur, quarum prima erat. si aliqua po
tẽtia mouet aliquã magnitudinẽ in aliquo tẽpore, medietas illius mouebit medie
tatẽ eius in eodẽ tẽpore. secunda, si aliqua potentia mouebit aliquã magnitudi
nẽ in aliquo tẽpore, eadẽ potentia mouebit medietatẽ in duplo velocius: & alias
ponit, quæ oẽs nihil essent: & certũ est, vt Auer. inquit, huiusmodi propositio-
nes esse cões omnibus corporibus, & formis: cum huiusmodi liber ordinatus ad
octauũ sit, vt patet. Quare oportet dicere aliter, ꝙ igitur motor cœli sit alicuius
potentiæ, manifestũ est per se, omnis. n. motor est alicuius vigoris & potentię, vt
Auer. accepit. 2. cœ. cõ. 38. & 39. Quod ẽt motũ resistat ei, ex dictis patet. opor-
tet. n, proportionẽ saluare vr̃ in omnibus motoribus ad sua mobilia, ad hoc vt
motor terminatus moueat orbẽ terminatum, & quod in maiori magnitudine sit
virtuosior motor, vt Auer. inquit 12. Meta. cõ. 44. hæc duo sunt fere manifesta
per se, sed quod illa resistentia sit positiua, vel priuatiua dubitatio est. & videtur
primo aspectu, ꝙ non debeat esse priuatiua tantũ, qm̃ illa reducitur ad contradi
ctionem, contradictio quoque in puncto consistit, quare adhuc quicunque motor

A posset qualecunque corpus mouere: si resistentia tantũ est ex incõpossibilitate terminorum omnino, ergo oportet vltra priuatiuam resistentiã ponere positiuã. resistentia.n. priuatiua cõmunis est omni motui, vt motũ, vt manifestũ est per se. & hæc nõ sufficit, quoniam in vacuo posset esse motus contra eos. 4. Physi. com. 7. ergo corpus coeleste vltra priuatiuã resistentiam addit positiuã. Et illa nõ est supposita a forma eius vltra propriũ motorẽ: quoniam sicut declaratum est, cœlum neq; graue neque leue, sed naturæ est tertiæ. & hoc manifestum est per se. Relinquitur ergo, quod sumatur a corporea natura cœli: est enim cœlũ corpus quoddã substantiale. & impossibile est vt sumatur a corpore, inquantum corpus: quoniam, tunc in vacuo posset saluari motus, & maxime secundum positionem dicentium formam corporis de genere substantiæ materiæ coeternæ. ergo oportet, adhuc ponere resistentiã suppositam penes aliud. inuenimus autẽ in cœlo intelligentiam, quantitatẽ terminatam, & qualitates proprias. & impossibile est vt intelligentia resistat sibi, vt plene patet: neque quantitas vniuersalius erit resistentiæ, cũ non sit de principijs actiuis, sed passiuis, vt Auer. inquit in Physicis. Adhuc, patet cœlũ nõ resistere resistentia sumpta ab ipsius qualitatibus, cum qualitates illæ sint spirituales & nõ agentes: vt sic ergo, si opinio philosophorũ vera est, oportet resistentiã sumere a corporea eius natura, inquantũ est quinta essentia, & tertia natura. sicut.n. graue resistit sursum quia graue, & leue deorsum quia leue: ita cœlũ motori resistet: quia tale corpus talis naturæ. duæ ergo sunt ibi re

B sistentiæ. vna priuatiua, quæ cõis est omnibus. altera positiua sumpta ab esse actuali corporis cœlestis in tali specie. Sed ambiges, ita ego possem fingere in vacuo in elementis, quod ipsa forma agit motũ vt forma, & resistit sibi vt in materia. Dubita. Præterea, si cœlũ resistit, ergo agit: & omne agens est forma, vel formã habẽs. Rursum, si intelligentia mouet cœlum, ergo excedit resistentiam cœli: ergo põt mouere cœlũ. & amplius, cũ quilibet excessus potẽtiæ ad resistẽtiã sufficiat causare motũ in eo, quod talis motus. Amplius, argumentũ non est solutũ. si.n. cœlum resistit, ergo inclinatur ad oppositũ: ergo violenter mouetur. Ad hæc dicendũ. ad primam non est simile; quoniã materia non limitat magis ad motum Solutio. sursum quam ad deorsum. & ita non potest esse causa resistentiæ. omne enim resistens est in actu terminato, & proprio, vt dicebam: cœlum igitur non resistit in eo, quod corpus: sed in eo, quod corpus actu separatũ a suo motore. cuiusmodi non est in proposito de elementis. Ad secundam consequentiam negant omnes. resistere enim non est agere, sed est actionem prohibere, ne agens moueat ea velocitate, qua potest propter ordinem naturæ, vt diximus. verum est, quod omne resistens debet esse actu ens, & corpus talis naturæ, vt patet: & huiusmodi est cœlum. est enim actu corpus simplex, vt patet. Ad tertiam dicendum,

C quod secundum fundamenta Arist. in primo cœli commento 116. oportet dicere vniuersaliter omnem potentiam terminari per maximum quod sic, ita quod in hoc sic, & in nullum maius: & quodlibet minus, sicut Auer. inquit, nec quilibet excessus sufficit apud Peripatheticos ad motum: vnaquæq; enim res naturalis est terminata ad maximum, & ad minimum: & cum excessus sit quædam res naturalis erit terminatus, & dabitur minimus, qui sufficit ad mouendum & maximus. Et sophistæ litigabunt, & quidã eorum dicent me contradicere famosis propter ignorantiam meam in dictis modernorũ: & quidam promittent me arguere argumentis demonstratiuis: & quidam eorum dicent, iste fuit parũ exercitatus in his: & quid curabo maliuolorum latratus: videant equidem quæstionem meam de hoc, & percipient demonstrationem contra hos confusos modernos, & plane intentionem Aristo. & Auer. Ad vltimam dico, ꝙ resistere est duobus modis. vno modo ratione formæ contrariæ ipsi agenti. alio modo ratione limitationis naturæ rei motæ. dico igitur ꝙ cœlum resistit secundo modo non ratione formæ contrariæ, sed quia natura sua est limitata ad sic moueri, vel sic. ergo inclinatur ad oppositum, consequentia nulla: sed bene sequitur, ergo non properat ad tantam velocitatem, quanta motor intendit mouere. istum modum resistendi explicat Auer. formaliter secundo cœli com. 63. vbi exponit qualis est operatio, siue contrarietas motus ad motorẽ, & qualis facultas, & distin-

cultas in corporibus cœlestibus: & in vide eum, Sed dicer, ex quo resistere est D
Dubitatio. actionē prohibere; cur potius eā ponimus a parte passi, et nō agētis. posse: enim
fingi quod cœlū appetit moueri velocitate maxima, sed intelligentia moderat
Solutio. ipsum, vt moueatur tanta. Pōt dici quod resistere est merito passionis: &, quia
intelligētia nullo modo patitur, ideo ipsi motio potius ascribenda, quā motori. &
sic patet solu. ad principale argumentū. Cū absoluta est quæstio, probās cor-
poris cœlestis motū esse, cū pena & violētia, superest modo absoluere quæstio-
Nota. nē probantē ipsum esse naturalē. Ideo debes scire, qd motus cœli est naturalis
eo modo, quo principia eius sunt naturæ: est aūt anima cœli natura, & materia
cœli natura, vt Auer. inquit. 1. cœli com. 5. & 2. Me. com. 16. sed non natura se-
cundum vniuocationē. nullum. n. nomē reperitur vniuocū æterno, & generabi-
li, & quāto minus ratio. ergo, si ibi est cōuenientia erit secundū analogiam, sicut
Auer. inquit in 2. Phys. in com. 3. Potest ergo dici, quod quēadmodum anima
cœli, & ipsum cœlum natura dicuntur per analogiā ad naturam, quæ est hic, ita
& eius motus naturalis dici potest naturalitate analoga. & sic ad argumentum
cōcedo, nullum esse motū perpetuum, nisi naturalē vniuoca, vel analoga natu-
ralitate. Quomodo aūt huiusmodi motus sit a natura, tā penes principiū actiuū,
quam penes principium passiuum, patet. Id, autē, quod inducebatur, hunc scili-
cet motum a voluntate non esse finiolū, declaraui, id est, in tertia huius libri di-
sputatione, liberā voluntatem stare cum necessitate actionis. est enim liberū ar- E
bitriū in motoribus cœlestibus, sicut & in nobis secundū cōparationē, & attri-
butionē. verū, in illis secūdum philosophos cū necessitate est actionis, in nobis
aūt cum contingentia nec, ꝓpter hoc coguntur agere corpora cœlestia, & si ne-
cessario agāt, vt sępe in tertia huius libri parte perspicuū relinquit. Ex his veri-
ficabitur corpus cœleste esse animatum, mouens se per se ab intellectu, & appe-
titu, sed qua specie animationis sit animal, vtrumq; in eo sint alij gradus anima
lis, quā appetitiuus, intellectiuus, & motiuus nondū manifestū hic. verū, ex di-
ctis in alijs disputationibus, & ex dicēdis forte in sequēti disputatione notum
fiet. Nec expectes a me totū: ego. n. hunc librū velut in transitu exponere cura-
ui ad libitū amicorū, & meorum scholarium: & ideo bonum est, vt posteriores
addant dictis meis, & diminuēda diminuant. semper enim posterior sermo acu-
tior reperitur, vt in pluribus, sicut Auer. inquit. Superest modo satisfacere quę-
Positio Platonis de numero substātiarū separatarum. stio vltimo, s. de multitudine spirituum, & intellectualiū substantiarū. voluit na-
que Plato, quod omniū animaliū, in quibus est anima rationalis, tripartita diui-
sio est, in Deos, homines, & demones. Deos aūt corpora cœlestia habere dice-
bat, Demones aerea, hominis terrea, & sic Plato sub substantijs separatis omino
a corpore separatis, hos tres ordines substantiarū corporibus coniunctarū pone
bat. Videtur aūt & ipse in Parmenide, de vno omnium rerū principio, substan- F
tiarū abstractarū numerū æqualē ponere numero sensibiliū, vt spēs, & formas,
Positio Lucij Apulei. quæ ideæ dīr græco nomine. Lucius Apuleius in lib. de Deo Socratis, quod vę
re sint demones habitātes, ac nobiscū conuersantes, testatus est. inquit. n. demo-
nes sunt genere animalia, animo passiua, mēte rationalia, corpore aerea, tpe ęter
na. Et Calcidius in cōmēto thymei inquit, demō est animal rōnale, immortale,
Positio antiquorū philosophorū. passibile aīo, ęthereū corpore. Et Varro adeo processit, qd aliquid esse incor-
poreū nō dubitauit, sed nullū tale, quin corpori ꝓprie sit vnitū: adeo qd ēt Deū
animā ponit mundi. Quod igitur sint spirituales substātię, & multę apud hos ma-
Positio aliorum. nifestum. Alij primi philosophi de veritate inquirentes solam naturam corpo-
ream concesserunt, adeo ꝙ primi philosophi nihil esse, nisi corpora æstimabant:
propter quod & animam ipsam corpus esse dixerunt, vt lib. de anima, & in Me
taphysica inquit Arist. Alij aūt vnam substantiam separatam tm̄ concesserunt
Deū. s. reliqua esse inanimata omnia: ꝓpter quod Anaxagoras Clazomenius cū
athenienlibus factus est reus, & dixit corpora cœlestia inanimata esse, & dicēs
solē lapidem esse accensum, occisus est ab eis: & hanc opinionē Alga. defenta-
uit: posuit. n. vnam substantiam separatam sufficere corporibus cœlestibus, &
omnibus pro gubernatione actuū, & motuum eorum, vt in hac disputatione vi-
sum est. Quod igitur substātia aliqua separata in corporea sit, Anax. Clazomeę

A nius, Plato Athenienſis, Ariſto. Stagyrita affirmant. Anaxagoras quidem, qm̃
omne mouẽs, omnia imperat omnibus, vniuerſaliter ſubſtantia eſt ſeparata. Cũ,
igitur ſit aliqua ſubſtãtia omnia mouẽs, omnibus corporibus imperans vĩr, eſſe
aliquã incorporeã ſubſtantiã cõcedit. Plato vero ęſtimauit, ante eſſe participãs,
eſſe neceſſariũ ponere eſſe per ſe, & participatũ. corpora aũt ſunt entia partici-
pãtia, ergo eſſe participatũ erit incorporeũ, ſeparatãq; ſubſtãtiã continẽs. Ariſt.
deniq; ex eo, ꝙ omne mouẽs motu perpetuo, oportet vt ſit ens ſeparatũ a mate-
ria. Cũ igitur probatum ſit aliquod eſſe mouẽs motu æterno: ergo erit declaratũ
eſſe aliquod ſeparatũ à ſubſtãtia materiali, & materia. hi igitur ſunt viri noſtrę
opinionis, & huiuſmodi breuiter fundamẽta. Cũ verificatũ eſt ſecundũ Ariſt.
plures eſſe ſubſtãtias ſeparatas, Supereſt nũc ſtabilire numerum earũ. inquit igi
tur Ariſt. 12. Meta. quare & ſubſtãtias, & principia immobilia, & inſenſibilia
tot rõnabile eſt æſtimare, neceſſariũ tñ dimittatur fortioribus dicere? in quibus
verbis Ariſt. vt videtur innuere cõ. 48. illius partis ſyllogizat in tertia figura in
hunc modũ. omne motus ſunt. 55. aut 67. motus ſunt tot numero, quot ſubſtantiæ
ſeparatæ mouẽtes. ergo ſubſtantię ſeparatæ mouentes ſunt. 55. aut. 67. in tertia
figura propoſitio. d. motus ſunt. 55. aut 67. ab Ariſto. declarata eſt auctoritate
Eudoſi, & Calippi. & Auer. in commẽto oſtẽdit illud exẽplo, & addit differen-
tiã inter antiquos aſtronomos, & modernos ſui tpis. minor. ſ. d. motus ſunt tot nu-
B mero quot ſubſtantiæ: principia immobilia, & inſenſibilia non probata eſt, ſed
poſita tanquã rationabiliter, id eſt, cõfeſſa, & famoſa ab Ariſt. Etſi multæ indu-
cantur rationes probãtes numerũ ſubſtantiarũ ſeparatũ, mihi non vr̃ alia via
fortior hac, quã Ariſt. induxit. hãc ęſtimat firmiorem, & Auer. in com, & Alb.

Tot ſunt motus quot ſubſtãtiæ ſeparatæ.

VTIGITVR videtur firmitas huius vię inſtamus ei. primo, ꝓpter qđ mo-
tuũ numero decet ſtabilire numerum intelligẽtiarum, cur nõ numero luminum.
duo. n. propria ſunt orbi: motus, & lumẽ, & horũ quodlibet ſenſui noſtro manife
ſtũ eſt. ergo, cur non poſſunt ſimili, ratione cõfirmari numero luminũ, quẽadmo
dum numero intelligentiarum. confirmat Ariſt. adhuc, vna forma. V. g. ignis, po
teſt duobus inſtrumẽtis plures operationes cauſare, vt ſiccitate exiccat, calidi-
tate calefacit, cur & vna potẽtia vniuerſalis, videlicet Deus, non põt diuerſis
corporibus cauſare diuerſos motus? ergo hmõi via neceſsitatẽ non habet. Am-
plius, vna eſt anima in homine, quæ eſt principiũ vegetãdi, ſentiendi, intelligẽ-
di, & mouẽdi de loco in locum, & appetendi: quę ideo hoc, qa cõtinet virtutes
omniũ animatum inferiorum, ſicut dicit Ariſt. cur modo vnus motor tm̃ ſit, qui
contineat vires omnium motorum, potens agere diuerſa, ꝓpter diuerſas habet
ſub ſe partes. Rurſum, arguit Auer. in primo cœli cõ. 5. argumẽto fortiſsimo. vel

Quæſtio 3.

intelligentia motrix exiſtit in moto per ſe & ſimpliciter, ſic ꝙ cõſtituatur per
C motum, ſicut forma ignis per materiã, vel ineſt ei a ꝓprietate non intrinſece &
per ſe ſcdm ſe, ſed ſecundum rẽ, & exiſtere habet eſſe diuerſum a cœlo: Si pri-
mum, tunc cœlum cõponitur ex materia & forma, quapropter eſſet gẽnerabile
& corruptibile. Si ſecundũ, quomodo igitur continget ex diuerſitate motuum,
vt diuerſetur natura moti. nõ diuerſatur. n. natura moti niſi propter diuerſitatẽ
ſuæ formæ. & hoc non inuenitur niſi in forma exiſtẽte per materiã. vide ipſum.
eſt ergo virtus qõnis ex diuerſitate motuum concludit Ariſt. primo cœ. diuerſi-
tatem quintę eſſentię: nõ põt hoc fieri niſi iſto ordine, ex motu cõcludendo na-
turã motoris diuerſam à natura alterius motoris alterius motus, ex motore non
poteſt cõcludi natura moti diuerſa, niſi motor det ei ſpeciẽ & differẽtiã eſſentia-
lem, ſpecies & differentia eſſentialis ſumuntur a forma cõſtituta in eſſe per mate
riã. ergo, ſi via Ariſt. valeret. motores cœlorum eſſent formæ cõſtitutæ per ma-
teriã, & diuerſales: & hęc quęſtio, vt Auer. inquit, eſt multum difficilis, & labo-
rioſa. Ad intellectũ igitur demonſtrationis Ariſt. debes ſcire, ipſam ſuſtentari
in duabus ꝓpoſitionibus principalibus, & in tertia, qua remouetur quod in ea.
prima, motus ſunt. 55. vel 67. huiuſmodi ꝓpoſitio debet ſupponi hic, & accipi
ab aſtrologo, qui per propria inſtrumenta cognouit proprios motus. motus. n.
corporis cœleſtis eſſe plures accipit aſtronomus a naturali. probat. n. Ariſt. mo-
tus cœleſtes eſſe plures propter generationem & corruptionem entium hic. Ar

enim, vt inquit in 2. cœ. si hic generatio & corruptio, necesse est cœlũ pluribus motibus moueri, & Auer. ostendit illud ibidẽ com. 17. & 18. sed q̃ motus cœlestes sint. 55. vel 67. non habet probare, cũ id non possit certificari nisi per instrumẽta, vt Auer. inquit. & manifestum est astronomis. & ad talia non debet naturalis philosophus descendere. Secunda propositio, motus sunt tot numero, quot animæ cœlorum, & ecõtra. hanc possem probare hoc modo. omnes operationes propriæ essentiales, quarũ vna alteri nõ subordinatur totaliter diuersæ, specificæ, & vltimatæ sunt tot numero, quot agentia proxima, & immediata. & per se. hãc accipit Auer. hic. & 5. Physi. & est velut suppositio in naturali scientia. hac. n. destructa, vt Auer. inquit, nulla esset via probãdi formas multiplicari, & q̃ corpora terminata habeant formas terminatas: & vnũquodq; est in actu per propriã formã, vt patet per se. sed motus cœlestes sunt operationes animarum cœlorũ propriæ essentiales, quarũ vna alteri non subordinatur, totaliter diuersæ, specificæ, & vltimatæ. ergo motus cœlestes sunt tot numero, quot formæ, quorũ sunt motus. ex his sequitur in prædicta figura, q̃ motores cœlestes sunt 55. vel 67. sed ad probandum quod sint tot, & non plures, oportet probare quod nõ sint motores separati plures, nisi mouẽtes corpora cœlestia. & huiusmodi tertia propositio non debet probari hic, sed supponi a Peripatheticis, & ego alibi probaui illã. modo autẽ sit dictum intantum. hæc igitur est demonstratio Arist. & via firma. possunt esse multæ aliæ, sed non curo. nulla. n. est hac firmior. Ad opposita. Ad primũ dicendũ, quod in luminibus est ordo, qm̃ lux primo & quasi maxime in sole reperitur, propter quod dicitur sol quasi solus lucens, vt Alber. inquit: quia, igitur in luminibus est ordo, ideo posset demonstratio debilitari. Ad secundũ dicendũ illas operationes esse partiales, non totalem constituentes. circa operationem ignis, ideo addidi illã particulã. Ad tertiũ dicendũ, q̃ illæ operationes sunt quemadmodũ & formæ. sunt. n. ordinatæ, qm̃ opera in hominis est sola specifica, omnes aliæ sunt genericæ. ergo addidi q̃d sint specificæ, & vltimatæ. Ad quartũ Auer. dat duas solu. ego aũt accipio secũdam, vbi debes scire, q̃ in generabilibus finis, & forma, & efficiens sunt tres causæ diuersæ tribus causabilibus causantes idem causatũ, vt patet in lib. Physic. sed quia ea, quæ sunt in inferioribus dispersa, colliguntur in natura superiori, ideo est mandum est q̃d vnamet intelligentia causat orbem in triplici genere causæ s. agentis, finalis, & formalis, non vt finis, & forma sint diuersa ab agentis natura. intelligentia. n. est ita agens cœlum, q̃ nõ minus est eius forma & eius finis. sed in his, quæ sunt hic forma esse est rei, cuius est forma, eo quia illa forma non est agens illã rem. Hoc accepto pro constanti dicendũ, q̃ diuersitas motus arguit diuersitatem motorũ, vt visum est. & diuersitas motorũ diuersitatem mobilium, qm̃ motor in illis est agens, forma, & finis. & ideo specificat illa. Et qñ arguitur, vel est forma constituta in esse per subiectũ, vel forma separata. dico, q̃d est forma separata separatione opposita illi constitutioni. & qñ dicis, ergo non specificat cœlum. respondeo q̃ specificare est dupliciter. vno modo vt ab eo sumitur differentia specifica formaliter, & hoc nõ. alio modo, vt sit agẽs, & forma, et finis naturæ, a qua sumitur differẽtia specifica: & hoc sufficit ad cõcludendũ illum modũ diuersitatis, vt patet. & cõsideranti hac sol. q̃ñ Auer. multũ obscure loquitur, & magnum cauit locũ q̃onis multũ. Quod igitur in genus substantiarũ separatarũ adhuc numero. 55. vel 67. sint, & non plures, manifestum ex his est. Adhuc oppositum thomæ dicerẽ, q̃ si esset verũ, probarẽ plures esse Deos q̃ si dicat, q̃d plures esse Deos est impossibile: & philosophi dicerẽt intelligẽtias esse plures. quam dicere sint est impossibile. Vtrũ vero aĩa intellectiua, sit vna intelligẽtia, vel non. & si sic, cuius orbis erit. & si non, vtrũ sit spiritualis substãtia, vel nõ, ad præsens non determino secundũ philosophos: licet si de certum habeo ipsam esse in corpore, & multiplicari secundum numerum corporum: forte pp rationẽ, qua Arist. multiplicauit intelligentias: sed immorari nõ est ad propositum: sit mihi sat difficultates mouisse, locũq; monstrasse. obiecta in principio quæstionis leuiter soluentur. motus enim cœli non sunt penitus consimiles motibus animalium, sed æquiuoca analogia, ideo per dicta patet.

D

E

Solutio.

F

DE DESTRVCTIONE EIVS, QVOD DIXERVNT DE INTENTIONE MOTIVA COELI.

ALGAZEL.

IT Alga.Dixerunt aũt ꝙ cœli sunt animati, ser-
uientes quidem Deó glo. cũ motibus suis,& appro
pinquantur ei. nã omnis motus volũtarius est ad
aliquã intentionẽ, cum non potest consyderari vt
B emanet actio,& motus ab animato, nisi cum actio
sit dignior ei ociositate.&,si essent actio, & ociosi-
tas æquales,nõ imaginatur actio. Vlterius dixerũt
appropinquari Deo glo.non est quærere desyde-
ratum ab eo,& abstineri ab ira eius.nã Deus glo.abest ab ira, & de-
siderio.&,si attribuuntur ei ambę istæ dictiones,est abusiue,& deno-
minatur eis ex voluntate condemnandi, & voluntate præmiandi.&
impossibile est vt sit appropinquatio Deo glo.cũ quæretur approxi-
matio ad eum in loco.quod est falsum. Et non est via quærendi ap-
proximationem cum attributis. nam ens perfectius,eius esse est perfe-
ctius:& omne esse respectu esse eius est diminutũ. Et diminutio qui-
dem habet gradus, & differentiam. Angelus enim est magis proxi-
mus Deo glo.attributo,non autem loco:& est id, quod intelligimus
per angelos propinquos,scilicet substantias intellectiuas, quæ nõ dif-
ferunt,nec mutantur,nec finiuntur,& sciunt res,prout sunt. homo ve
C ro,quanto magis vult appropinquari angelo attributis, tanto magis
additur appropinquatio apud Deum glo. & finis naturæ humanæ,
est vt assimiletur angelis. Et,cũ probatum sit quòd hęc est appropin
quatio Deo,& quòd est ad perquisitionem appropinquationis ei at-
tributis,hoc erit homini cum sciuerit veritatem rerum,& cum reman
serit ęternus in perfectiori esse suo sibi possibili.& remansio in perfe-
ctione vltima est Deo glorioso, & Angelis proximus in totum,
quod possibile est ei ex perfectionę, & tunc reperitur cum eis, vt en-
tia, in quibus nihil est potentia, adeo quòd exeat ad actum. igitur
perfectio eorum est in vltimitate respectu eius, qui est pręter Deum,
& Angelos cœlestes:& est pręfatio animarum mouentium cœlum,
in quibus est aliquid in potentia: & perfectiones eorum distinguun-
tur ad id, quod est in actu, sicut est figura rotunda, & dispositio. &
hoc reperitur & ad id,quod est in potentia, & est dispositio in loco, &
in vbi, & non est locus demonstratus, qui non sit ei possibilis. Atta-

men non habet alios situs in actu. nam aggregare ambo est impossibi- D
le. & quoniam impossibile est eis complere vnitates situum, continue conantur perficere eas specie, & non deficiunt quærere situm post situ͂, & vbi post vbi. & non cessat omnino hæc possibilitas, & non cessant isti motus. intentio autem eorum est assimilari primo principio acquisitione perfectionis vltimæ secu͂dum possibilitate͂ eis, & est seruitus Angelorum cœlestium Deo glo. Et acquirunt assimilatione͂ duobus modis. quorum Vnus est perficere omnem situm possibilem eis specie: & hoc est intentum prima intentione: Secundus vero id, quod componitur in motu suo ex diuersitate proportionis in trinitate, & quadratura, & coniunctione, & oppositione, & diuersitate ascensionis & descensionis respectu terræ, & ab eis emanat gratia ei, quod est sub orbe Lunæ: & proueniunt ab eis hę innouationes omnes. hæc est modus perfectionis animæ cœlestis. & omnis anima intellectiua, desyderium quidem eius est perficere seipsam.

Cum disputauit de cœlorum animatione, & co͂clusit corpora cœlestia esse animata, & ea habere multas animas numero, quot motus. consequens erat determinare causam finalem huius motus æterni. motus. n. cœli est æternus apud eos. & iam quodammodo datę sunt oe͂s causę eternitatis. s. penes forma͂, & agens, & materia͂. Declaratum est. n. agens motum cœli esse ęternum & separatu͂. Adhuc, corpus cœleste esse simpliciter, & non co͂positum. ergo datæ sunt duæ causę ęterni motus. erat ergo reliquum inducere fine͂, propter que͂ corpora cœlestia mouentur semper motu ęterno͂, & regulari, vt Aristo. & omnes Peripathetici co͂cedu͂t. Inducit ergo Alga. in primis opinionem Peripatheticorum, & inquit: dicu͂t philosophi, qd coelum est quoddam animal obedie͂s Deo glorioso in suo motu. quilibet autem motus voluntarius fit propter quoddam intentum sine dubio. est ergo syllogismus, omne animal, qd mouetur voluntario motu, mouetur pp quodda͂ intentum. sed corpus cœleste est quodda͂ animal mobile motu voluntario. ergo corpus cœleste mouetur pp quodda͂ intentum. maiorem probat exemplo. d. non enim imagina͂dum est ꝙ ab aiali rationali procedat quida͂ actus vel motus, nisi ille actus, vel motus esset vtilior sibi quam si cessaret: & per hoc dat intelligere vniuersalem illam. o͂mne animal motu voluntario͂ motu͂, mouetur propter quoddam bonum intentum. Sed dices, ab vna singulari no͂ debet inferri vna vniuersalis, sicut Arist. docuit in 2. Topi. Responsum est sæpe, qd hoc est verum inductione demo͂stratiua, vt Auer. inquit. 2. Phy. co͂. 80. & in 2. Priorum. tribus e͂m existentibus speciebus inductionis, demo͂stratiua, topica, & sophistica. in demo͂stratiua arguere ex vna singulari est possibile͂, immo necessarium: bene. n. sequitur, hic homo risibilis: ergo omnis. q͂m hic homo risibilis est per se, & qd est per se, est de omni & vſe. Ita & hic. homo agit propter finem, ergo & omne aial. agere. n. pp finem competit per se huic animali, ergo omni animali: & sic arguit Alg. bene. (R tia͂ dicunt philosophi.) Cum conclusit corpus cœleste ꝓpter quodda͂ bonum agere, nunc inducit quid sit illud, secundum Peripatheticos, & inq: etiam dicu͂t philosophi, ꝙ cœlum mouetur, vt appropinquet se Deo benedicto. est ergo hic positum, quasi vnum fundamentum habens duas partes. s. qd cœlu͂ mouetur pp quodda͂. & illud est, vt appropinquetur Deo benedicto. Et hoc fundamentum est, quasi co͂cessum per se. omne. n. animal mouetur propter finem est quasi suppositio: & ipsum mouetur; vt Deo appropinquet, est etiam manifestum per se. vnu͂quodque enim appetit assimilari & vicinari summo, vt experie͂ria docet. Quo fundame͂to habito, vlterius procedit innuendo specialius quid sit iste finis, & id, propter quod mouetur cœlu͂, & inquit. & hęc appropinquatio non intelligitur modo complacentiæ ipsi Deo, vel modo carentiæ. i. euitationis iræ: cuius ratione͂ reddit, d. Deus enim gloriosus ista no͂ patitur: neq; intelli-

A gi debet de appropinquatione locali: cuius rationem reddit. d. illud namq;, quod corpus non est, neque corporeum, non debet denominari a locali appropinquatione. illa igitur vicinatio non potest esse appropinquatio in voluntate, & complacentia Dei, neq; locali: remanet ergo quod sit appropinquatio cuiusdam perfectionis. tribus igitur existentibus propinquitatibus, cœlum mouet se, vt appropinquet Deo in gradu perfectionis. reddit causam, & arguit sic. entis enim, quod perfectius est esse, perfectius debet esse. est ergo maior. quanto ens est perfectius animalibus hic. ergo debet esse eius esse perfectius. Et tunc supplendum: sed esse eius consistit in mouere: ergo ipsum cœlum mouet se, vt in gradu perfectionis Deo vicinetur. Sed dubitatur, aliquis potest huic rationi obijcere. primo, dicendo quod intelligentia non est Deo imperfectior, ergo non debet mouere, vt Deo vicinetur. Adhuc, quælibet intelligentia est æqualis perfectionis alteri: ergo vna non moueret aliter quam altera: has duas remouet. d. & quodlibet esse sup. participatiuum defectibile est respectu esse diuini: & per hoc excluditur prima obiectio. Adhuc inquit, & in defectu est dare gradus, & per hoc excluditur secunda obiectio. (Dicimus tamen.) Apponit comparationem inter intelligentias, & hæc inferiora. & inquit, dicimus tamen quod angelus propinquior est Deo, quam entia corporea: quia intelligentiæ separatæ comparabiles, id est viciniores sunt diuinæ essentiæ quam alia entia sensibilia: & hoc exemplo testa-

B tur. d. quando enim homo induitur vestibus perfectionum moralium, & scientijs dicitur propinquior Deo, quam alij homines, eo quia vicinior Deo. tunc concludit. d. vnde dicitur, quod quemadmodum finis est gradus perfectionis in homine, sic similiter in angelis. Repetit ergo quod dixerat, & inquit, prælibato ergo, quod dicta appropinquatio tali modo debeat intelligi: dicimus; quod hæc denominatio attribuitur homini, quando in scientijs & moribus perficitur, & quod remaneat in eodem gradu quantum fieri potest. Sed hic occurrit ambiguitas non parua, quid, scilicet sit vltimus finis hominis in eo, quod homo, quem Alga. appellat hoc in loco vltimum gradum, quo homo appropinquat Deo perfectissima appropinquatione. Dicendum itaq:, hominis perfectissimum gradum, & vltimum itatum felicem consistere in actu sapientiali, & metaphysico; & in perfectissimo actu metaphysicali, qui est comprehensio primæ veritatis. hoc autem potest multum mirabiliter declarari processu Arist. fere in toto lib. Ethi. & illud, quod debet accipi secundum peripateticos pro constanti, est, quod hominis postrema perfectio in actuali operatione consistit, & non in habituali actu. inquit enim Aris. primo Ethico. cap. 10. differt autem forte non parum in possessione, vel in vsu optimum existere, & in habitu, vel operatione. habitum quidem enim contingit nullum bonum perficere existentem, vt puta dormienti, & aliter, qualiter

C ocioso: operationem autem non possibile est. operabitur enim ex necessitate, & bene operabitur. Et hoc probat exemplo etiam. d. quemadmodum autem in olimpiadibus non optimi & fortissimi coronantur, sed agonizantes. horum enim, qui vincunt, ita vt eorum, qui in vita bonorum, & optimorum operantes, recte illustres fiunt. Hoc idem probat inductione ibidem, cap. 9. ideo concludit, in opere vtique videtur bonum esse & bene. vide verba. Amplius cap. 18. inquit. bonus autem, & malus nequaquam manifesti secundum somnum. vnde dicunt, nihil differre secundum dimidium vitæ felices a miseris. & hoc consentit. d. contingit autem hoc decenter, Quies enim est somnus animæ, secundum quod dicitur studiosa, aut praua, id est, est cessatio ab operibus studiosis, & prauis, &c. Adhuc, poeta inquit; stulte, quid est somnus, gelidæ nisi mortis imago? ergo, in habitu non decens est hominem felicem ponere secundum vltimam perfectionem. Hoc ergo accepto pro constanti, vlterius duabus existentibus operationibus hominis naturalis, scilicet vt nutrire & augmentari, & acquisita ex exercitio & studio. Dico secundo, quod homo non est in postrema perfectione per naturalem operationem. inquit enim Aristo. primo Ethi. cap. 9. sic, viuere quidem enim commune videtur & plantis. quæritur autem proprium, separandum autem nutritiuam & augmentatiuam vitam, sequens autem sensitiua vtique erit, videtur vero & hæc communis equo, & boui, & omni animali, ecce quam plane in

Dubitatio.

Quid somnus.

huiusmodi naturalibus operationibus felicem statum ponendum remouet Arist. Adhuc.10. Ethi.inquit,quod neque puer,neque bos felices esse possunt. Relinquitur ergo,hominis gradum vltimum consistere in operatione acquisita. Relicta autem operatione, adhuc , ente duplici morali circa sensuum temperantiam consistente,& medicinali circa corpora, Altera speculatiua.dico quod vltimus hominis finis non in actu practico.siue morali,siue medicinali cōsistit,quoniam vltimus finis vult esse optimum. Aristoteles inquit primo Ethicorum.8. capite, modo nec actus moralis optimum , nec medicinalis . Medicinalis quidem non, nec moralis, vt Arist.probat ibidem.commen.16.&.17.quoniam optimum non laudandum,sed honorandum: vt Aristo. inquit deridendo eos , qui Deum laudant, dicit enim ipsum esse honorandum:& idem probat.c.17.vide. Adhuc primo.c.7.politicę ostendit practicum,& actiuum non optimum,inquit enim,quod quidem igitur vnicuique felicitatis adiacet tantum, quantum quidem virtutis et prudentiæ,& eius,quod est agere secundum has , sic confessum nobis , testante Deo,vtentibus,qui felix quidem est & beatus: propter nullum autem exterioribus bonorum,sed propter seipsum ipse:vide:ecce, quam optime Aristo . testem ad hoc induxit. Relinquitur ergo optimum hominis statum in opere intellectus consistere. Amplius,triplici ente opere,scilicet,metaphysico, mathematico,& physico. dico adhuc quod hominis in eo, quod homo , vltimus status in mathematica contemplatione,aut physica non consistit. vt Alph . credidit : eo quia,sicut ens gratia entis,ita speculatio gratia speculationis.constat autem naturalia,& mathematicalia gratia metaphysicalium esse:ergo, & speculationes illę gratia metaphysicæ:non autem ponunt sapientes felicitatem alterius gratia, vt in primo Ethi.c.7.ergo dicendum, vltimum hominis statum in actu constare metaphysico.hic autem,& adhuc multiplex,perfectissimus,& optimus,qui circa primum & optimum: optimum autem in natura Deus. vita vtiq; perfectissima hominis,& vltimus gradus eius finis,quo vltimo Deo vicinatur,est contemplatio primi & optimi entis.hoc Arist. post totum in ethicis studium.ca.10.decimo ethi.concludit:quoniam autem,hęc omnia sapienti maxime existunt.non immanifestum Deo amantissimus:ergo,eundem enim verisimile & felicissimū: quare,& vtiq; sic,erit sapiens maxime felix . vide totum caput illud . Verum homo duas habet ferme partes, intellectiuam,scilicet,& corporalem : & , quia corporalis adhuc alia huic,& bestijs: & opus eius , quo ad corpus, aliud ei, & bestijs:operum autem et optimum,& malum existit:quare & homini adhuc perfectio secundum corpus vita optima moralis,licet prima sit potior:& hoc. Arist. in toto libro Ethico.conatur ostendere. His ergo duobus gradibus habitis,homo maxime appropinquat Deo. Adhuc,Deus semper huiusmodi gradu stat,vt Arist.ostendit tn.12. Auer.ibidem commen.39. Nos autem paruo tempore,tanto tamen melius,quanto maiori tempore, vt Arist.inquit primo Ethico.c.9.vna hyrundo ver non facit,nec vna dies.ita vtiq; neq; beatum & felicem vna dies, nec paucum tempus. Ad hoc ergo,vt homo maxime Deo assimuletur,tria sunt necessaria:optima operatio secundum virtutes, scilicet, vltimi & optimi entis. speculatio:& tertio temporis mora: &, quando homo est in huiusmodi dispositione, vt Themi . inquit in tertio suę paraphrasis de anima , est tanquam Deus quodammodo omnia.est enim tunc homo mathematicalia , metaphysicalia ,naturalia, & moralia:ergo quodammodo omnia , quodammodo Deus , nihil enim Deus,nisi omnia , vt Plato inquit in Parmenide, libro de vno omnium entium principio:& hoc Algazel inquit,dicimus quod hęc denominatio, id est, vltima vicinitas Dea attribuitur homini,quando in scientijs , quantum ad intellectiuā partem,& moribus,quantum ad partem corporis,& quod remaneat in eodē gradu quantum fieri potest,quantum ad conditionem requisitam ad illum. hęc igitur hominis maxima ad Deum vicinitas,et vltima & sempiterna vita,vt Auer. inquit in procemio primi,& octaui phy.& sic patet solutio ad quęstionē. (Vnde notandum.) Hoc in loco,vult declarare quali modo Deo, & intelligentijs competit huiusmodi beatitudo,& inquit. vnde notandum est,quod ipsius Dei,& angelorum perfectio,semper remanet præsens cum eis,id est,est eis semper:& sed-

A dit causam.d.nam nullam habent potentiam,id est, nullam speciem potentię inuenimus in eis,nec ad vbi,nec ad esse.(Sed quia cœlorum.) Reputo,quod quæstionem remoueat.potest enim fing ꝙ in cœlo non est continuus motus & semper,quia,ille est ad vbi:ergo acquisito vbi,vel situ cessabit motus cœli. Respondet ergo,& inquit:sed quia cœlorum animę,licet ipsorum motores quandam habent potentiam,quod exponit.d.quia ipsorum cœlorum perfectiones diuiduntur ad id,quod est in actu,vt est sphęrica figura : & hoc semper est actu præsens ad illud,quod est in potentia, cuiusmodi est vbi,vel dispositio localis, id est,situs. cœlum ergo habet aliquid actu,vt accidentia permanentia, Verbi gratia,figuram,quantitatem,lucem,&c.& aliquid in potentia. Verbi gratia, vbi situm, & motum:& reddit rationem.d.nullum enim situm actualiter habet vult dicere in tempore demonstrato.est enim continue sub alio.& alio situ: vnde, sicut instans continue est aliud,& aliud,& nullum est actu præsens, sed tantum in anima:sic,apud Aui.& Alga.continue situs cœli est alius, & alius, & nullus est in actu demonstrato, (Neque acquirere.) Adhuc potest obijci Alga.dicendo quod licet non possit acquiri aliquis situs demonstratus , possunt tamen acquiri omnes insimul & actu:ergo aliquando motus cœli cessabit. hoc remouet.d.neque possibile est acquirere eos simul,& semel:& hoc non probat, sed tanquam confessum sensui dimittit:& tunc inquit, & quia nequit eos acquirere simul , acquiret

B ergo eos continue successiue secundum speciem: vult dicere, semper situm habebit,licet nullum vnum numero situm habebit,tamen semper habebit speciem situs successiue gradatim,videlicet,situm post situm,vbi post vbi & hæc est continuatio,id est,sempiterna reuolutio super cœlestium motuum. Tunc apponit cõclusionem totius capituli.d.patet ergo ex omnibus his,quod intentio,id est,finis cœlorum in eorum motu. est,vt appropinquent Deo glorioso , videlicet, in eo, quod est possibile acquirere perfectionem illam,vt expositum est:& totum hoc est Auic.in nono trac. Meta.suæ capi.prædicto in alia disputatione.(Vnde notandum.) Et,quia quis dicere potest,motum cœli esse superfluum in natura,cum illa situum acquisitio nihil sit cœlo,ideo conatur remouere hoc.dicens: vnde notandum est,quod sequuntur ex hoc duo bona,id est,quod cœlum moueri duo bona continet , & nobis , & naturę ordini : quorum primum & principale est id, quod acquiritur per se de situbus prędictis: est ergo primum bonum acquisitio situum secundum speciem,& si non secundum numerum. secundum bonum est,& secunda intentione id,quod sequitur ex illis motibus comparatione suorum corporum adinuicem,videlicet,de speciebus terminatis, vel quadratis , vel diametralibus , vel coniunctionibus etiam diuersitate eorum ad terram , quæ multis potest fieri modis : & ab istis determinatis comparationibus influuntur cœle-

C stes virtutes , & benedictiones orbium in hunc mundum inferiorem . Debes scire,quod in stellis consideramus duplicem diuersitatem. vnam absolute , alteram secundum comparationem:absoluta est illa, quę sequitur naturas astrorum. Verbi gratia,mars a proprietate,& natura influit iras,& bella: mercurius a proprietate cum omnibus concors:sol dominus amicitię,& vitę: & multa alia,quę astronomi dicunt.huiusmodi enim proprietates sequuntur stellas secundum naturas eorum absolutas.altera est ex comparatione eorum inuicem:possunt enim astra in quadrata figura situari , & ab eis sic prouenit in nobis alia influentia: quandoque diametrali linea, & tunc prouenit eclypsis , & alię influentię:quandoq; coniunguntur, & tunc alius modus influendi versus non fit: quandoque appropinquat ad nos, vt quando est in opposito augis:quandoq; remouetur, vt quãdo est in auge: iterum , secundum diuersum introitum solis in tropicos diuersos, diuersimode nobis appropinquat, & remouetur: & propter eius remotionem & appropinquationem fiunt generationes & corruptiones:ergo,secundum bonum alius motus,scilicet,conseruatio istorum inferiorum , quę sequitur ex diuersitate situum aspectuum,& cęterarum dispositionum astrorũ: & hęc est potissima causa,& melior, vt Arist.& Auer.inquit:quare ergo cœlum mouetur , & cur motu continuo,& propter quid,manifestum apud hos philosophos est modo.

Duplex diuersitas in stellis.

AVEROES.

D

AIt Auer. Totum autem, quod recitat de Philosophis, est opinio eorum, aut sequitur ex opinione eorum, aut possibile est ponere sermonem de eo secundum opinionem eorum, præter id, quod dicit, quòd cœli quærunt in motibus suis situs particulares infinitos. nam infinitum non quæritur, cum ad id non perueniet aliquis. & nemo hoc dixit, nisi Auicen. Et contradictio Alga. huic sermoni satisfacit cum eo, quod postea dicetur. Attamen intentio cœli apud homines est ipsemet motus in eo quòd est motus. nam perfectio animati, in eo quòd est animatum, est motus: euenit tamen hic quies animato generabili, & corruptibili per accidens, scilicet propter necessitatem materiæ. nam fessitas, & labor accidit huic animato, ex eo quòd est materiale: animatum vero, cui non euenit fessitas, nec labor, necesse est vt sit vita eius omnis, & perfectio eius ex motu, & assimilatio eius creatori est, cum præbuerit vitam ei, quod est hic cum motu. Et non est hic motus apud Philosophos propter id, quod est hic prima intentione. & intelligo per primam intentionem vt sit corpus cœleste creatum propter id, quod est hic. nam motus est operatio eius propria, propter quem est. nam, si ista essent propter id, quod est hic prima intentione, esset corpus cœleste creatum propter id, quod est hic. & est falsum apud eos vt sit creatum nobile propter ignobile: sed ad bene esse proculdubio sequitur ignobile, sicut est princeps cum eo, quod est sub eo, cuius perfectio non est absque principe. Princeps vero est ad perfectionem suam. & sic prouidentia de eo, quod est hic. est similis prouidentiæ Principium de eo, quod est sub eis, cui non est euasio, nec esse, nisi per Principes: & præcipue Principis principalis, qui non indiget in esse suo perfecto, & nobili principe alio; quanto magis in esse suo; E

Cęlum non est prima natura intentione ab his quę sunt hic.

De prouidentia Dei cui assimilatur.

Auer. vult hoc in loco confirmare id, quod vere dictum est, & repellere id, quod male, & inquit: dicimus nos quod id, quod nomine philosophorum narrauit, sine dubio opinio ipsorum est: vult dicere, quod intelligentiæ moueant propter appropinquationem ad Deum, est opinio Arist. apponit autem id, in quo nõ est, & inquit: præter id, quod dixit, scilicet, quod cœli in eorum motibus sequuntur particulares situs: quod ostendit falsum esse, & componit syllogismum, dicens: quia infiniti sunt, & id, quod infinitum est, non desideratur, neq; potest acquiri ab aliquo: ergo in prima figura situs non intenduntur a cœlis, nec acquiri possunt. secundo, ostendit hanc non esse opinionem philosophorum, & inquit, immo quod plus est, hęc non est opinio philosophorum, nisi Auicen. (Id ergo.) Cum ostendit huius opinionis defectum, ostendit quomodo cœli desiderant motum, & inquit. id ergo, quod desiderant cœli in ipsorum motibus apud peripateticos, est motus absolute, inquantum motus: & hoc probat perfectio cuiuslibet viuentis, id est, animalis, inquantum viuens, id est, animal est motus. Tunc apponitur hęc minor: sed cœli sunt animalia: ergo perfectio cœlorum est motus, inquantum motus. Tunc fiat iste alius syllogismus sic: nullum corpus remouetur a sua perfectione per se, quæ sibi naturaliter debetur: sed moueri est naturalis perfectio cœli: ergo moueri non debet naturaliter remoueri a cœlo: ergo cœlũ F

A semper mouetur. Dixit per se, valde notanter: quod ostendit, dicens, & quando aliquotiens animalia nobis præsentia quiescunt, est sine dubio accidens, videlicet, ratione materiæ necessitantis: fatiga nanque contingit animalibus ratione materiæ: ergo animalia, quę fatigam non recipiunt, debent absque dubio moueri, dum esse habent, & assimilare se creatori, prout in suis motibus dant vitam corporibus inferioribus: quod fit secunda intentione iuxta philosophorum opinionem: & ostendit hoc. d. si enim prima huius cœli intentio fuisset pro vilitatibus inferioribus, tunc nobilius esset gratia vilioris prima intentione: quod falsum est: quia cœli, iuxta omnium opiniones, sunt nobiliores omnibus corporibus entium hic: quare, non decet quod sit pro viliori illo. Patet ergo hic, qualiter cœlum mouetur prima intentione propter se, vt, scilicet, primo appropinquat, & vt conseruetur in eius perfectione, cum moueri sit perfectio animalis per se, licet per accidens quies sit perfectio animalis generabilis, secundo mouet propter nos secundaria intentione. vt. 12. Metaph. commē. 36. &. 2. cœli. commen. 17. &. 21. dixit Auer.

Prima conclusio.

SED, IN HIS occurrunt questiones: quarum prima est, an motus cœli sit situalis, an localis. secunda est, quia non videtur quod cœlum intendat motum, inquantum motum: quoniam, tunc intelligeret in vniuersali ipsum: ergo scientia confusa. Adhuc, tunc non faceret ipsum particularem: quoniam eo modo facit, B quomodo intendit. Amplius, tertia. q. esse potest, vtrum cœlum mouetur propter nos secunda intentione. videtur enim, quod nullo: quoniam, cum non intelligat nos, nec in vniuersali, nec in particulari. ideo videtur quod non moueatur propter nos nec primo, nec secundo modo, vt constat. Vtrum autem mouetur propter conseruationem, dicetur post in hoc quæsito, Deo duce. Ad primam quæstionem, Aui. in. 9. trac. suę Meta. c. 3. opinatus est motum cœlestem esse situalem: & huius motiuum fuit, vt Auer. inquit in. 4. Physi. commen. 32. argumentum in secunda figura sic. omne, quod mouetur localiter, debet mutare locum secundum totum: sed cœlum non mutat locum secundum totum: ergo cœlum non mouetur localiter: & mouetur, vt sensu cernitur, ergo motu in situm mouebitur. Adhuc arguit Auic. vt Auer. inquit commen. 55. illius quarti sic, omne illud, quod mutat locum secundum formam, mouetur motu situali: sed corpus cœleste mutat locum secundum formam, et non secundum materiam, vt Arist. inquit in fine. 5. Phy. concludit Aui. motum cœli esse situalem. Amplius, pro Auic. facit sermo Alex. inquit enim Alex. quod orbis stellatus non est in loco per se, neque per accidens: & quod motus cœli non est in loco; & quod non est translatio: &. certe videtur cœlum moueri. ideo Aui. ipsum situalem esse confitetur. Huic opinioni obijcit Auer. in. 6. Physi. commen. 85. inquit, declaratum est enim, quod in C prædicamento situs non est motus, quia est ad aliquid: & illud, quod est ad aliquid, est indiuisibile, est ergo Auer. motiuum. ad relationem non est motus. situs est relatio. ergo ad situm non est motus. maior declaratur: quoniam, ad nullum indiuisibile est motus. omnis relatio indiuidualis: ergo ad nullam relationem est motus: & sic patet peccatum Aui. Sed multi latinorum Auer. obijciunt primo, probant in situm esse motum per se, vt Auic. inquit, in sua sufficientia. secundo, rationem Auer. retorquent contra eum. Ad primum instant: omne veniens in tempore de vna forma in alteram secundum aliquod prædicamentum, illud mouetur motu ad illud prædicamentum. sedens, qui paulatiue surgit, venit in tempore de vna forma in alteram in prædicamento situs, quia de sedere ad stare, quæ formę diuersę sunt in genere situs. ergo sedens, et post stans mouetur motu situs. adhuc, omne habens contrarium natum recipi in subiecto ente actu potest motu acquiri: sed situs habet contrarium natus recipi in ente actu. situs ergo potest motu acquiri. maior est Auer. manifeste in lib. de substantia orbis. minor patet. situs enim differentiæ sunt sursum deorsum, dextrum sinistrum, ante & retro, quæ sunt differentiæ contrarię, & in sobiecto ente actu susceptibiles. amplius, omnis exitus de potentia ad actum est motus, vt Aristo. inquit. Sed variatio de situ in situm exitus est de potentia in actum: ergo motus. his argumentis Auic. syllogizat motum in prædicamento situs, sermo ergo Auer. dubius. Ad secundum

Positio Auicennæ.

Contra.

Positio latinorū contra Auerro.

instamus. videtur enim Auer. peccare in minori: assumit enim situm esse ad aliquid. hoc videtur vel contra ipsum, vel falsum: quoniam, aut intendit situm esse relationem de prędicamento relationis, aut intendit situm esse respectum extrinsecus aduenientem: si quidem intendit situm esse in prędicamento relationis, minor falsa. situs enim diuersum est prędicamentum a relatione, sunt enim prędicamenta impermixta, vt famosum est in posterioribus. Si vero intendit ipsum esse respectum extrinsecus aduenientem, tunc retorqueo syllogismum, & addo maiori istam minorem. sed vbi est respectus extrinsecus aduenientens, ergo ad vbi non est motus. Magnus Alber. in. 5. Physic. resistit Auic. tribus rationibus: quarum duas sumit ex verbis Auerr. attamen earum vis vna est, & ego accepi illas in vnum, dum formaui rationem Auer. Secunda ratio ergo demonstratiua, vt inquit, est, si motus est in situm. Verbi gratia, motus Socra. de stare in sedere, vel econtra. constat q̀ ille motus est localis: ergo ille motus est in duobus prędicamentis: aut ergo ęque principaliter, aut vnius per se, & alterius per aliud: sed nõ potest esse æque principaliter, quia sic vnum ęque principaliter esset ad duo, quę sunt genere differentia, si autem esset vnius per se, & alterius mediante illo, tunc, aut erit loci per se, & situs per locum, & tunc non erit in prędicamento situs, nisi per accidens: aut econuerso, situs per se, & loci per situm, tunc loci mutatio non esset inibi, nisi per accidens. hęc inquit Alber. tamen res subtilis est hęc, & magna indigens consideratione. Videtur autem mihi, q̀ huiusmodi Alber. ratio nihil sit, cum reuerentia: quemadmodum enim generatio ignis, secundum Auer. sunt duo motus secundum rem diuersi a principio, vsq; in fine successiui, & continui, vt inquit in. 3. cœli com. 67. sic forte diceret quispiam localiter motum duplici motu moueri, scilicet situali, & locali: qm̃, in duas formas diuersas: multiplicatur aũt motus secũdum numerum terminorũ, vt Auer. inquit in. 5. Phy. cõ. 9. Adhuc, sicut in rarefactione sunt duo motus, scilicet alteratio terminata in raritatem, & loci mutatio terminata in locũ, quę sunt simul a principio vsq; in finem. & sic esset possibile credi in motu locali esse, s. per mixtionem duorũ motuum genere diuersorum. Aliquando aũt purus esset possibilis, vt in corpore simplici cœlesti. est enim minimum participans de ratione motus, ideo motu situali decenter mouetur, vt Auicē. inquit, quod ergo accepit Alber qñ inquit, si mouetur Socrates de stare in sedere, constat q̀ ille motus est localis, ergo ille vnus motus est in duobus prędicamentis, falsum est: & deceptus fuit ille vir, qm̃ credidit ipse motum illum esse vnum simplicem motum, secundum Auic. & iam tibi manifestum est, quomodo decipitur palam in hoc. Et vtinam scirem huius quęstionis veritatem: dicam tamē, secundum posse id, quod credo, licet ab expositoribus parum, aut nihil inueni. Debes ergo scire, q̀ in motu locali est considerare duplicem terminum, scilicet absolutum, & respectiuum. sicut enim, quando generatur filius, duplex est terminus, vnus per se, vt substantia eius. alter per accidens, vt habitudo ad patrem, quæ filiatio dicitur. sic, in motu locali duos considero terminos, scilicet vbi acquisitum, & habitudinem locati ad locum. primus terminus vocatur absolutus, secundus est respectus quidam locati ad locum, seu vbi. Secundo debes scire, q̀ vbi, & locus secundum Auerro. idem sunt in subiecto, differunt tamen in ratione. dicitur enim locus, prout circuit corpus: & sic, vt superficies quædam, dicitur vbi, prout per motum acquiritur. & in hoc patet error eorum, qui ponunt locum de prędicamento quantitatis: tunc enim, non esset ad quatuor prędicamenta motus. locus ergo est de prędicamento quantitatis vt est superficies, vt vero per motum acquiritur, in prędicamento vbi est: nec remotum est vnum prędicamentum esse idem subiecto alicui speciei alterius prędicamenti, vt forte est de quando cum tempore, licet differt definitione, vt patet. & cum hoc sit ita, patet vbi esse formam absolutam, quemadmodũ & locus est, extensam per corpus, & successiue acquisibilem, quemadmodum locus tantum superaddit ipsi loco respectum rationis, scilicet esse terminum motus. His habitis, patet ratio Auer. Ad nullam relationem, atq; respectum, siue de prædicamento ad aliquid, siue extrinsecus aduenientem est motus: quoniam quilibet respectus cuiuscunque generis consistit in aliquo esse indiuiduali, & simplici, vt

Margin notes: Positio Alber. — Impugnatio — Positio propria. — vbi et locus sunt idē subiecto, differūt rōnes. — D — E — F

A Auerro.inquit.modo minor erit, sed situs est respectus, siue relatio, siue extrinsecus adueniens, non citro. causatur enim situs ex acquisitione loci: quando enim acquiritur locus, relinquitur habitudo quædam locati ad locum, quæ situs est, quę habitudo non est vbi. vbi enim, secundum ipsum, est essentialiter locus, vt dictum est: ergo, in prima figura, ad situm non est motus: ꝙ autem fingebatur vbi esse respectum extrinsecum, friuolum est. non enim respectus extrinsecus, neque intrinsecus adueniens esse debet, non enim illa sex principia respectus sunt extrinsecus aduenietes, vt plebs reputat. bene ergo inquit Auer. in.6.Phy. com.85. Auic. vero, quia non distinxit alietatem, quę est in loco per se ab ea, quæ est per accidens, scilicet alietatem, quę est secundum subiectum, non secundum formam, & concessit sphęram moueri, coactus est appellare motũ sphęrę motum in situ. vult dicere, quia Auic. non fecit definitionem inter terminum per se, & terminum per accidens, credidit cœlum moueri in situ. vnde nititur sanare ægritudinem per maius ægrum, & tandem vult ꝙ motus per accidens est de vna positione in alteram. vide eum. Tunc, ad motiua Auicē. patet sol. minor enim primi falsa est: quoniam declaratum est cœlum totum mutare locum secundum formã, non autem secundum materiam. Iterum, maior primi falsa est, nisi intelligat per accidens, vt dictum est. per se vero est localis, per accidens situalis, vt ostendit. Ad obiecta contra Auer. dicerem. Ad primam, ꝙ maior debet limitari per ly per se. modo sic falsa est. non enim veniẽs de sedere ad stare, per se venit de situ in situm, sed per accidens, vt visum est. Ad secundum minor falsa est. sursum enim & deorsum, &c. sunt differentię loci per se, situs vero per accidens secundum Auer. in.3. Physi. & sic potius in locum, quam in situm debet motus esse. Ad tertium, debet maior intelligi cum ly per se, sic minor falsa est. non enim variatio situs exitus est per se de potentia in actum, secundum prædicamentum situs, vt constat: & sic patet sol. ad argumenta contra Auer. Quod autem inducebatur contra rationem Auer. nihil est, vt patet. Auer. enim sustentatur in tribus. Primo, ꝙ vbi, & locus sint vna res absoluta: quod proprie est prędicamẽtum vbi, vt visum est. Secundo, ꝙ situs relatio, vel respectus est omnino consequens ad ipsius loci acquisitionem inter locum, & locatum, vt visum est, & non sit vbi vt vulgus reputat, Tertio, ꝙ omnis motus est ad rem absolutam per se & primo. his enim tribus concessis, ratio Auer. nullam patitur instantiã, & sic est simpliciter demonstratiua. sunt vero hæc tria exercitatis quasi per se nota. non enim in naturali petenda est certitudo demonstrationis, quemadmodũ in mathematica. demonstrationes enim naturales secundum plurimum sunt ex suppositionibus famosis: demonstrationes autem relinquantur fortioribus, vt Aristo. inquit. Hęc pauca sunt, quę colligere potui: quę, si non vera sint, dabunt vobis occasionem inquirendi verum in hoc.

Solutio ad motũ Auic.

B Solutio contra Auer.

C SVPEREST modo dicere de secunda quęstione, ad quã Auic. inquit in eodem tractatu.9.c.eodem.3. opinans ꝙ corpus cœleste mouet se per voluntatem & cognitionem: &, quia voluntas, seu appetitus sequitur comprehensionem, sicut vmbra corpus, vt Auer. inquit in.12. Meta. com.39. ideo opinatus est ipse in cœlo esse comprehensionem imaginatiuam, quę sensatio est interior, & voluntatem particularem, qua vult motum particularem: & sic ęstimat in corpore cœlesti de virtutibus animę esse imaginatiuã, seu phantasiam, seu voluntatẽ illi correspondentẽ, amplius intellectũ abstractum, & voluntatem illi correspondentẽ ẽt, vt patet ab eo: & sic voluit cœlum esse animal vere propter sensum phantasię, compositum ex materia & forma, sicut animal hic, ęternum tamen a motore separato: & tu vide eum per totum illum locum. Mouit autem Aui. vt ibidem dicit: quia omnis effectus nouus ab agente per cognitionem procedens, eget causa noua, quę continue innouetur in sua cognitione: sed declarauit ipse motum cœli esse effectum nouum, ideo a voluntate noua propter cognitionem innouatam procedet: & huiusmodi non est nisi imaginatio. Amplius, omnis operatio particularis procedens ab agente per cognitionem, fit a virtute sensitiua: Intellectus enim vniuersalium est: sed motus est operatio particularis procedens ab intelligentia cognoscente: ergo, & ab ipsius imaginatione transmutabili ꝓcedet.

Secũda qõ. Põ Auic.

Cõtra positionẽ Auic.

anima ergo cœli est anima imaginatiua habens sensum phantasię, & desiderię non concupiscentię, & iræ, sed boni simpliciter, vt inquit. Huic opinioni obijcit Auer. in secundo cœ. commen. 37. inquit enim: & in hoc errauit Auic, cum putauerit ꝙ corpora cœlestia habeant phantasiam, Arguit contra hoc. d. haberent enim instrumentum sensus. &, si haberent instrumentum sensus, esset eis ꝓpter salutem: &, si propter salutem, possent eis accidere occasiones: & propter hanc rationem remouet peccatum Aui. & huiusmodi tres consequentiæ, vt alias hic exposui, manifestę sunt. phantasia enim motus factus a sensu secundum actũ est, vt Arist. inquit in lib. de Anima. ergo, si cœlum haberet phantasiam, tunc haberet sensum externum: et numerus sensuum externorum est secundum numerũ organorum. ergo haberet organa plura, vel vnum: & sic patet prima consequentia. secunda adhuc constat. sensus enim non datur animali, nisi propter salutem, vt. s. discernat nociuum ad vtili, vel per tactum, vt in animalibus imperfectis, vel per alios, vt in homine: ergo huiusmodi sensus dati essent et propter salutẽ: tunc sequitur vltima. s. quod possunt accidere occasiones. cui enim potest accidere salus, & occasio poterit accidere. & hoc patet in omnibus: quare, si salus inest cœlo propter sensum, ergo & occasio, & fractura cilij, vel aliquis casus corruptiuus poterit ipsum incurrere. Et hoc est impossibile: est enim cœlum in sui natura sempiternum. & iam dixi de hoc alias hic, nunc in typo repetere bonum est. Hanc rationem Arist. tetigit in his, quæ de plantis. inquit enim, dicimus ergo ꝙ vitę coeuę est sensus, quia sensus facit discretionem inter mortem, & vitam: sed cœlum, quia habet regimen nobilius, & dignius nostro regimine, elongatum est ab his: est ergo vis rationis Aristo. cœlo non potest accidere occasio, ergo non habet sensum, huiusmodi enim consequentia tenet eodem, sicut & illa Auer. amplius, arguit Aristo. in tertio de Anima. inquit enim, sensum autem nõ necesse in omnibus viuentibus, neque enim quorumcunq; corpus simplex contingit habere tactum, neque sine hoc possibile est esse nullum animal. est præsens ratio: non omne viuens habet sensum tactus, ergo non omne viuum habet sensum. modo constat cœlum, cum sit corpus simplex, non habere tactum, ergo non habet sensum. amplius, secundam tangit rationem. d. neque quęcunque non susceptiua specierum sine materia: est ergo secunda ratio: omne habens sensum suscipit species sine materia, sed corpus cœleste non suscipit species sine materia, vt patet per se: ergo cœlum non habet sensum. Vbi Auer. in commen. illius partis. s. 60. ait, & innuit corpora cœlestia: illa enim, quia non sunt generabilia, neque corruptibilia, si haberent sensum, tunc natura ageret ociose: quemadmodum, si ista mobilia generabilia, & corruptibilia non haberent sensum, tunc natura ageret ociose. vult dicere, quod dando sensum cœlo, natura agit ociose, & amouendo sensum a corporibus generabilibus, & natura ageret ociose. ibi quidem, dando superflue. hic vero, agendo diminute: ergo, omnino ociose ageret. amplius diuus Themistius in. c. 71. inquit. ex his constat animantem naturam vtraque sui parte extrema sine sensu exigere. extremas partes naturam cœli, & plantas accipimus, quãquã alia ratione cœlum, alia plantis sensus negati. Plantis, quia pręignobilitate & crassamento naturæ partem hanc promereri, nec capere potuerunt cœlo, quia eminentiore ordine, dignationeq; habebatur, quam vt ad hunc vsum descenderet: iam in eo sensus vtriquę generis superuacaneus videbitur, quod neutrum passione foras accersita conquisitiue indigebat: plantæ, quia proximum, vt dixi, atque obuiam sortiretur: cælum, quia nulla modo pasci necesse haberet. Ecce, quomodo Themistius pulchra ratione cœlũ sensu carere ostendit. Rursus, obijcit & Auer. secundo cœli commen. 61. inquit enim, demonstratio autem simpliciter in hac scientia fundata est super propositiones acceptas ex scientia naturali, & diuinali. declaratum est enim in physicis, quod motor corporum cœlestium non est in materia. & declaratum est in lib. de Anima ꝙ illud, quod est huiusmodi, est intellectus. Est ergo demonstratio, vt dicit. omnis forma separata a materia est intellectus, omnis motor cœli est forma liberata a materia, ergo est intellectus, non ergo est imaginatiua, vt Auic. tradit. Quod autem inquit voluntatem cœli esse variabilem, est purus error, & contradicit

omnibus

A omnibus Peripatheticis. vt Theophrasto, Porphyrio, Auerroi, & Themistio, vt albertus inquit in commen. de causis: propter quod Mesaalach inquit, ꝙ motus cœli est motus sapientis in eo, ꝙ sapiens est: quia sapiēns est vno modo agere. & semper, & non per inconstantiam aliquando agere, & aliquando nō, vel sic, quā aliter agere. tali enim modo agit, qui per diuersa disponitur. Superest modo soluere motiua Auic. ad primū Ioan. inquit, ꝙ licet motus cœli sit nouus secundum partes, est tamen sempiternus secundum totum: &, sic ad formā argumenti, maior est vera de effectu nouo vtroque modo: cuiusmodi non est in proposito. Ad secundum respondit ipse in lib. de substantia orbis, ꝙ non oportet, vt intelligentia intelligat motum particularem: intendit enim, vt inquit, motum vniuersalem per se: sed, quia non possunt produci motus particulares, nisi innouentur, ideo per accidens intendit illos particulares: amplius aliter, inquit, ꝙ intelligentia intelligit vniuersalem motum per se primo, sed singularem motum per lineam reflexā. Sed hic bonus homo peccat in tribus. Primo, quia motus non potest innouari secundum partes, quin innouetur secundum totum, vt dictū est in alijs disputationibus. totus enim motus nihil aliud est, quam omnes suæ partes. amplius, peccat in prima solutione ad secundum: qm̄, tunc cognitio intelligentiæ esset confusa, & in potentia, vt Auer. arguit. 12. Meta. com. 51. consequentiam probo: quoniā omnis cognitio rei in vniuersali est cognitio confusa, B & in potentia, vt dicit com. 14. illius. 12. & in secundo Meta. com. 13. Ergo cognitio intelligentiarū esset in potentia, sicut nostra cognitio. Tertio peccat in tertio. ait enim intelligentiam cognoscere singulare per lineam reflexam. certe ille homo deberet verecundari. Auer. n. quē ipse tanquam Deum tenet, in tertio de Anima. com. 9. & 10. nunquam sciuit assignare alium modum, quo intellectus comprehendit singulare nisi mediante sensu, vt patet ibidem. Alij vero latini per conuersionem ad phantasma: cum igitur cœlum careat sensu, & phantasia, vt pauloante conclusimus, ideo & in hoc errauit Ioan. Ideo diuus Alber. in 11. suæ sapientiæ, multo subtilius dixit, & plus ad mentem Auer, ad huiusmodi argumenta, ait. n. ꝙ intellectus actiuus est duplex. vnus quidem per accidens, alius per se, & per eius essentiam intellectus actiuus per accidens est intellectus noster, qui extensione sit practicus, vt Aristo. inquit in lib. de Anima. non enim agit nisi per formam artis acceptā, vel inuentam. actiuus per se, & per essentiā est intellectus intelligentiarū: agit. n. per suam essentiā: vnde, quēadmodū virtus formatiua in semine agit per suā essentiam in materiā, quam ambit per spiritum sine imaginatione aliqua, ita dicimus ꝙ intelligentia agit absq; imaginatione aliqua in ipsum cœlū motū: &, sic illa actio consequitur intelligentiā eo modo, quo operatio naturalis sequitur naturā, & non quomodo operatio nostra sequi- C tur prohæresim, vt credit Auicen. Sed dices, vel intelligit motū, vel non. dico quod intelligit motum non extra se, sed intelligendo se: quia intelligendo causam motus, intelligit quodammodo motum: vnde intelligit motum, nec scientia particulari, nec vniuersali: sed scientia, quæ est causa motus, vt diximus supra. & per hæc patet sol. ad argumenta in principio quæsiti facta.

Pō. Ioan.

Error Ioā.

Pō Alber.

Circa tertiam q̄ōnem diu laboraui: videtur. n. mihi oriri difficultas ex duobus. primo, ex parte gubernantis: secundo, ex parte corporis cœlestis. Ex parte gubernantis quidem, quoniā omnis gubernator, qui primo & per se est propter se, secundario propter gubernata, eo intuitu noscit gubernata, quo ea gubernat, vt manifestum est per se. Modo declaratum est, Deos curā non habere de his eo modo, quo cadūt sub gubernatione ipsa: & inde sequitur ꝙ secundaria, nec primaria intentione anima cœli propter nos moueat. Ex parte corporis vero cœlestis, qm̄ pluribus rationibus videtur illa non agere in nos: quoniā, si agerent esset, vt Alg. inquit, & omnes astronomi ꝙ. s, agunt prout coniunguntur in triplicitate aspectu trino, prout intrant domos, vel opposita domorum, vt sunt in dignitate, &c. quæ ab astronomis ponuntur. Quod aūt hoc modo non agāt diuersa ostenditur quia, vel mutant naturas propter mutationem loci situs domus triplicitatis, &c, vel non. siquidē non mutant naturas, nec ēr actiones mutabunt: inquit enim Auer. 3. cœli com. 72. sic. & est regula a causis, quarum natura est

Tertia q̄ō.

eadem, & non differunt nisi secundũ magis & minus, non sequitur nisi in natura D
vna diuersa secundũ magis & minus: & hoc potest probari demonstratiue, vt iam probata in fine proximæ disputationis tetigi. Si vero mutãt naturas, vt quidam inquiunt astrologi, hoc mirabilius videbitur & multo plus detestabile, qđ Plotinus in secunda Aeneade in 3. lib. c, primo ostẽdit: quoniam in rebus terrenis, quæ mutabilissimæ sunt, ex sola motorum mutatione locorum, atque inuicem diuersitate, nulla prorsus accidit variatio naturæ, quanto minus in rebus stabilissimis, quales sunt res cœlestes. Adhuc, vt Auer. inquit in quinto physi. textu. com. 24. & 8. Phy. cõ. [illegible] vna propositio est, quod res mota in rebus, quæ mouentur motibus oppositis, est eadem. V[illegible] quoniam id, quod mouetur in loco, idem est cum illo, quod quiescit. & per hoc voluit ipse in 8. hũc motum omnibus alijs esse perfectiorem, quia non mutat rei substantiam & ideo conuenientissimus æterno corpori. amplius, in primo cœli. com. 22. ait, & ligamentum illius corporis cum ente æterno non corporeo, necessarium est. vt sit corpus ingenerabile & incorruptibile, quod nunquam in sua substantia trãsmutetur, sed tãtum in loco, ita quod ipso trãsmutato semper in loco, remanente substantia, non cessat agere alias mutationes prædictas in corporibus, quæ sunt sub ipso, & etiam non cessat generare recipientia ista. Ecce, quomodo cœlum per [illegible] mutationẽ loci, aspectus, dignitatis, & aliarũ dispositionum, non ipsius naturam & substantiam mutat: quod & ipse. 8. Phy. in calce. 35. com. et ap[illegible] pro ultimo [illegible] Rursus, Porphyrius in quæstionibus ad Anebonem [illegible] ait, merito esse. si qui enim negent corpo- E
ra cœlestia viuere, coguntur dicere eorũ corporales naturas non aliter [illegible] agere, quã elementorum [illegible] idcirco solas qualitates corporeas a[illegible]rent, vltra vero minime. Præterea, sicut Plotinus testatus est, mercurius q[illegible] dispositione positus, causa non videtur sapiẽtiæ nati: & huius tamen m[illegible] quoniam quod non tacit animã, nec illius accidentia, consentaneum est [illegible] inquit tamen, mercuriũ, vt sic positum, nobis esse signum sapientiæ nati. [illegible] bit enim corporis temperantiam ad obsequium scientiæ ordinatam. Præterea, instant & Platonici quoniam corporis cœlestis natura est vita [illegible] vnde semper diuina, optima, diuino numini quam proxima: ergo planeta [illegible] quacunque parte fuerit, non poterit operationẽ, nec naturam mutare, vt aliter influ[illegible] nunc quã ante, & vt aliter maleficet nunc, quam prius. Deinde substan[illegible] in quocũque puncto fuerit, sui status non variatur per remotio[illegible] tionem ad ea, in quibus agit, vt manifestum est per se [illegible] agere æqualiter in quolibet puncto terræ: ergo vbicunque [illegible] potentiam, & sic nõ variabitur nec in actione, nec in natura. A[illegible] varia ageret, prout est in angulo, & prout declinat ab angulo, [illegible] re diuersa ageret: quod absurdum dictũ censent Platonici [illegible] bant: quoniam eodem tempore nobis est angularis, alijs nationibus declinans, F
& conuerso: ergo diuersas eodem tempore naturas, vel actiones haberet. [illegible] quanto signum est diutius supra nos, tanto fortius & absolutius agere debe[illegible] nos: sed signum duodecimũ diutius supra nos existit, quam ascendens, scilicet angularis particula: ergo magis in nos aget quam ascendens, contra eos. Rursus, corpora cœlestia non videntur multiplicare hic inferius nisi calorem, & humorem, & non frigus, neque siccum: quoniam corpora cœlestia sunt causæ vitæ, modo vita [illegible] in calido, & humido, vt Arist. inquit in lib. de morte, & vita. Adhuc, corpora cœlestia omnia sunt vnius speciei, vt Auer. inquit in 2. cœli com. 49. ergo, vel omnia frigefaciunt, vel nullas: quod enim competit per se vni indiuiduo alicuius speciei, competit [illegible] per se enim & de omni inferi[illegible] vt in posterioribus [illegible] est. hæc igitur [illegible] scilicet ex parte intelligentiæ, & ex parte cœlestis corporis, quæ [illegible] corpora cœlestia agere in nobis confitemur. Pro altera parte sententiæ extant [illegible] orum auctoritatũ, rationesque non minores his: virorum quidem in primis Arist. [illegible] dicendo per [illegible] planetas [illegible] inquit, quod propter motum solis in obliquo circulo [illegible] generationes & corruptiones hic inferius: quam propositionem Auer. in [illegible] com. 5o. [illegible] possum vide[illegible]

Põ. Aristo.

Amplius Auer. ibidem com. 58. inquit, quod propter diuersitatem causæ agentis

A in vltimo fit diuersitas rerum hic: vt diuersitas operationis solis propter cōgregationem & segregationem planetarum cum eo. Præterea, & ibidem assignans causam finalem generationis istorū, inquit quod enim in omnibus inquimus quod melius desiderare naturam semper, melius autem esse quam non esse: quot esse autem modis dicimus, in alijs dictum est. hoc autē in omnibus impossibile existere propter longe a principio distare. reliquo modo compleuit esse Deus faciens continuam generationem, ita enim maxime continuabitur esse, quia proxime est substantiæ fieri semper per generationē. huius aūt causa, vt dictum est multotiens, in circuitu allatio sola continua. vbi Auer. commen. 59. hoc pulchre exponit. vide. Amplius, Arist. secundo cœli in illo tex. quoniam autem non est contrarius motus; assignat causam, quare corpus cœleste pluribus motibus mouetur. vbi Auerro. in commen. 17. illius partis inquit, vult perscrutari hic de causa finali, qua cœlum habet plures motus, & vult dare causam ex eis, quæ hic apparent apparet enim quod proportio eorum, quæ sunt hic ad corpora cœlestia, est, sicut proportio facti ad faciens, & quia factum est de operationibus facientis, sicut finis incœpit dare causam multitudinis eorum ex factis hic. Et in fine huius capitis inquit, quodammodo recapitulando nunc autem tantum manifestum est, propter quam causam plura sunt circularia corpora, quia necesse generationem esse. vbi Auer. commen. 21. illius partis vult Aristo. vsum esse circulo in demonstrando. arguit enim motuum multitudinem ex generatione &

B corruptione hic, & post ex multitudine motuum arguit generationem & corruptionem. adhuc Aristo. 12. Meta. hoc idem confirmauit, vbi Auer. in com. illius partis, scilicet. 34. inquit, &, si hic fuerint duæ actiones contrariæ, vt generatio, & corruptio æternæ, & secundum reciprocationem, oportet vt illud circulare, quod facit has duas actiones cōtrarias, moueatur duobus motibus oppositis, aut pluribus in loco, sicut est de. 7. planetis, et plus: quod apparet de actionibus ipsorum est solu. & ideo antiqui vocabant istum dominum vitæ: ecce, quā plane Aristo. & Auer. in illud consentiunt. Rursus, Auer. ibidem commento 44. inquit, dispositio in iuuamento corporum cœlestium adinuicem in creando entia, quæ sunt hic, & conseruando ea est, sicut dispositio regentium bonorum, qui iuuant se adinuicem in regendo bonam ciuitatem. vult dicere, quemadmodum sunt patritij Veneti in regimine inclytæ ciuitatis Venetiarum, vt per totum mundum constat: ecce, quam plane illud ibi concedit. Præterea Aristo. in lib. de proprietatibus elementorum inquit, Democritus autem, & Plato, sectæ amborum, & qui locuti sunt sermonibus vtriusque, inquiunt, quod prius frigus est radix, & quod caliditas generata est accidentalis intrans super eam. & signum illius est, cum sol declinat a nobis in orbe suo decliui ad partem dextram meridiei, accidit super nos superfluum: & similiter longinqua a

C zenit capitis motus ad latus polorum septentrionalium inueniuntur frigora, &c. & Aristot. in fine illius sermonis commendat eos dicens, dico autem quod ipsi bene putauerunt in illo, &c. ecce, quomodo corpora cœlestia agunt in his, quæ sunt hic. Adhuc, Aristo. in lib. de mundo, qui & de mirabilibus mundi etiam ab alijs inscribitur cap. 9. tanta arte, tantoque stilo ostendit hunc mundum inferiorem regi a superiori, quod dicere esset superfluum. incipit enim sic. restat ergo dicendum summarie de causa omnium contentiua, quemadmodum & de alijs. nefas enim de mundo dicentes, quamuis non subtiliter, sed velut in figurali doctrina, prætermittere principium mundi. Antiquus quidem ergo quidam sermo, & paternus est cunctis omnibus quod a Deo omnia, & per Deum consistant. nulla enim natura sibi sufficit priuata salute, quæ ex eo: quamobrem, & quidam antiquorum moti sunt ad dicendum, quod hæc omnia plena sunt Dijs, & reliqua vide, vbi modum regiminis huius mundi ad plenum reperies ex superioribus rationibus, quemadmodū sub nebula inquit, & metheoris. Quod igitur superiora in his, quæ hic sunt, agant, tanta dicta sint. per hæc enim quis erit ambiguus non parum, vt igitur veritas determinetur, primo oportet videre quot sunt illa, quæ hic fiunt. secundo quot modis corpus cœleste concurrit ad hæc, & quis modus agendi est

ſtius circa nos.tertio videbitur,qua ſpecie gubernationis mo[t]or[es] gubernēt nos, D
& quomodo ſe habeat in actu gubernandi.Quibus habitis tam ſcietur modus,
quomodo corpora cœleſtia ſecundaria intentione moueant propter nos. & ſol-
uentur obiecta,quæ in oppoſitum ſiunt. Quantū ad primū,illa,quæ hic ſiunt,
poſſunt pertinere ad partem ſpiritualē,& ad partē corporeā.homo.n.cū nexus
ſit cœleſtium & corruptibilium,vt Iſaac inquit, duplicē decebat ipſum habere
naturā.ſ.ſpiritalē,qua cū ſuperis cōmunicet,& corpoream,qua cū his, quæ hic
ſunt ēt cōueniat:& loquor de homine:qm̄,vt Plato ait,homo eſt quodammodo
omnia,in eo ſunt oēs res mundi:eſt enim paruus mundus.ea igitur, quæ homini
accidunt quantū ad partē corpoream,ſunt tranſmutatio in ſubſtātia,& trāſmuta-
tio in accidente. In ſubſtantia quidē generatio,& corruptio. in accidēte,augmē-
tatio,& diminutio,alteratio,& motus localis:hæc.n.ſunt tranſmutationis ſpe-
cies,vt cōſtat,quæ poſſunt homini,& corporeis rebus accidere. Ea vero, quæ
accidunt ei quantū ad partē ſpiritualē,ſunt augmentatio in ſcientia, decrementū
in ea,prophetia,credulitas alicuius nouæ legis, prudentia, & omnes operatio-
nes animæ,quas enumerat Ariſt.in lib.de Anima, & in ethicis. huiuſmodi.n.
tranſmutationes ſoli homini propriæ ſunt,vt Ariſt.inquit.hæc igitur ſunt, quæ
Quęſtio. homini accidere poſſunt,& omnibus rebus,quæ ſub aſtris cōtinentur. Supereſt
nunc videre, quot nam modis cœlū concurrit ad ea, quæ enumerata ſunt: &,
quia veritas nō inuenitur niſi per oppoſita,& in longo tempore: ideo inducere E
opiniones patrum reputaui bonum eſſe,in quibus ſi qua bona reperiam,reputa-
bimus ea in lucrum, ſi qua vero inconſona, largitati eorum adhuc gratiæ ſunt
referendæ. Vt vlterius veritatem inueſtigemus eorū dicta accuſantes:poſſumus
ergo,vel ſuſpicari corpora cœleſtia nulla in his,quæ hic ſunt agere,vel ea age-
re.Si quidē nulla agere ſuſpicamur,opinio erit his mahumeti. inquit enim cor-
pora cœleſtia eſſe facta ad vniuerſi decorē, non ad entium creationē,vel conſer-
uationē:propter quod Rabi Moyſes dixit Deū immediate omnia agere, & in
nullis rebus eſſe virtutes naturales:& hoc narrat Auer. de ſua lege 12. Meta,
com.18.inquit,& cum loquentes noſtræ legis opinabātur,quod agens agit creā-
do formam ex nihilo.& nullū huiuſmodi agens videtur hic, dixerunt vnum
agēs omnia entia agere ſine medio,& quod actio iſtius agentis trāſit in vno in-
ſtanti in actiones contrarias,& cōuenićtes,& infinitas,ita quod negāt ignē cō-
burere,& aquā humectare,& dicūt omnia iſta indigere creatione, adeo q̃d di-
cunt q̃d homo nō mouet lapidē expellendo,ſed illud agens creat motū, & ne-
Poſitio Al- gauerūt propter hoc potētiā eſſe ſup. in rebus:& ſic patet hęc. Sed quantum
bumaſaris. hæc lex ſit cōtra naturā,& rationalē veritatē,tu inſpicias.arguit.n. Albumaſar
contra hanc,& cōponit rationē ſic.omnia corpora naturalia, quæ motu locali,
& per ſe mouētur,ſunt agentia aliquid extra ſe,vt exēplo oſtēdit,vide. Sed de- F
claratū eſt oīa corpora cœleſtia moueri per ſe,et motu locali:quare,& ipſa age-
re extra ſe non erit dubiū. & contra hoc faciūt omnia inducta in præcedēti ſer-
mone.Si vero corpora cœleſtia agere extra ſe,& in hunc modū conſentiamus.
Adhuc partiti ſunt patres antiqui.quidam enim eorum ſunt,qui cuilibet effectui
hic inferius,propriū ſidus per ſe ad eius creationē in cœlo imponunt, ſuſcitans
ad incrementū illius:& hęc opinio Hermetis,Enoch,Mercurij,& plurimorum
indorū fuit,adeo q̄ aſtronomi.48.imagines in cœlo ſituat ſtellato: vt quælibet
ſuā rē procreet,& curet,iuxta illud Ari.pauloante allegatum.quidam antiquo-
rū ſenſerūt hæc oīa plena eſſe Dijs,& iſti ſunt,qui tantam corporibus cœleſti-
bus imponunt potentiam, q̄ omnia ex illis eſſe conati ſunt confieri: vnde, &
Homerus ab Empedo.accipiens inquit, intellectū, & voluntatē ad præſens au-
geri:propter quod,inquit,talis intellectus eſt in terris hominibus, qualē dedu-
cit pater in die virorū,deorūq;. Et huius etiā opinionis Orpheus,omnia plena
Dijs in carminibus ſuis dogmatizans,fuit viſus eſſe.dicebat enim Deos virtu-
tes diuinas in rebus diffuſas eſſe,quos Deos Ariſto.de mundo exponēs inquit,
ſummum habitaculū Deorum nuncupatum eſt cœlum, plenum autem exiſtēs
Poſitio Ale- corporum diuinorū,quæ ſtellas conſueuimus dicere. Poſt hos Alex.aphrodi-
xandri. ſeus,qui Democritum,& Leucippum ſecutus eſt,inquit, hunc mundum nō acce-

A dere ab illo, nisi quantum ad ordinate, regulariterq; agere. vnde, quia hic infe-
rius est contrarietas sufficiens ad generationem. Amplius, subiectum potens re-
cipere motus. ideo & hæc non dependere, nec in alteratione, nec in generatio-
ne, nec in augmentatione ab illis, inquit. Verum huiusmodi motus ordinati non
essent secundum quandam reciprocationem, vt. s. nunc ex calidis generãtur fri-
gida, nunc e conuerso. Sed contingeret, sicut Heraclitus posuit, quod quandoq;
omnia fierent ignis, nam ordinatio reciprocæ conuersionis inuicem est per vir-
tutem cœli. ait tamen saluando dictũ Aristo. in 7. & 8. Phys. huiusmodi corpora
hic dependere in motu locali tantum ab illis. hoc autem experiẽtia eum docuit
de magnete. mouet enim localiter, prout virtus est cœli, immo, vt dicunt lapi-
darij si magnes figuræ redderetur rotundæ & super duos locaretur polos, esset
sine dubio mota localiter motu cœli proximo: & hoc, quia omne, quod locali-
ter mouetur, mouetur per virtutem primi moti, quod est cœleste corpus. Et cum
omnia hęc sint dicta, ex his accipimus quod corpora cœlestia agant in his in-
ferioribus sine dubio secundum oẽs modos motus, scilicet intentionales, & phy-
sicos secundũ physicos quidẽ, quã secundum generationẽ & corruptionem, am-
plius secundum alterationem, adhuc secundum augmentũ & decrementũ. Rur-
sus, secundũ loci mutationẽ: secundum intentionales vero, quia hominibus san-
ctæ influuntur prophetiæ, religiones, mores declarati in libris moralibus, vitia,
B & vniuersaliter oẽs actu, qui in nobis inueniuntur, vt astrologi dicũt. hæc licet
probata sint, rursus ea confirmans ostẽdo: primo, quod agant in horum genera-
tionę & corruptione, quia apparet in elementis & mixtis, quã accedente sole,
& alijs stellis calidis ad zenith alicuius regionis elementa superiora, vt ignis,
& aer augentur, & inferiora, s. terra, & aqua minuuntur, & in superiora conuer-
tuntur, & e conuerso recedente. Amplius in mixtis, & primo in animatis. In-
quiunt enim alchimistæ, vt Alber. & Aut. quẽlibet planetã habere vnã speciẽ
metalli, sicut sol habet aurum multiplicare, luna argentum, mercurius argẽtum
viuum, mars ferrum, iupiter stagnum, saturnus aũt plumbũ, & inde huiusmodi
metalla nomina sortita sunt planetarum, vt inquiunt. Hoc ẽt apparet in anima-
tis, & in plantis. quantum enim accessus & recessus solis necessarius sit genera-
tioni plantarum agricolę testes tibi erunt. Prætetea in generatione animaliũ:
sole enim intrante primum punctum arietis, tunc aues nidos incipiunt colere,
inter se aues suaues cantus ad amorem incitantes canere, vt plato inquit de phi-
lomena, reciproca balia quãdoq; interponere, tandem ad amoris actum, vt in-
de procreentur pulli, ocurrunt: & quã mirabilis sit naturæ ordo, ex huiusmodi
animalibus felicibus capere quispiam potest. Adhuc empirica testatur aucto- Positio medicorum.
ritas medicorum; qui nouem menses lationis fętus in vtero matris planetis ascri-
C bentes, aiunt natum in octauo mense viuere non posse: quia, sub planeta mortifi-
cante oritur. Et quod hæc sint ita, omnia auctoritate magnorum confirmo,
quemadmodum fuerunt Magot græcus. & Germa babilonicus, & Hermes egy-
ptius, Ptolemeus sapiens, Geber hispalensis, & thebit: quorum caput fuit zoroa-
ster, qui cum natus fuisset, cerebrum ita palpitasse aiunt, quod manum impositã
repelleret, quemadmodũ Plinius testatus est. Huiusmod enim viri alchimiam
perficientes, totum genus artis ad corpora cœlestia reducunt. erat enim princi-
pium apud eos. omnia quæcunque fiunt, generanturq; a natura, vel arte moueri
a virtutibus cœlestibus primo, & per se, & hoc de natura non dubitarunt. in ar-
te quoque constare ẽt dicunt, eo ꝙ aliquid modo, & non ante incitat cor homi-
nis ad faciendum: & hoc esse non potest, nisi virtus cœlestis, vt inquiunt, illos
præmoueret. Prætetea Plato in thymeo inquit, vita nobis corpoream a stellis Positio Platonis.
infundi. Quod aũt corpora cœlestia agant, & in his transmutationem in accidẽ-
tibus. s. motus spirituale, & corporales manifestabitur. et primo de spirituali mu-
tatione, experientia docet. inquit enim Plotinus in secundo quartæ eneadis,
quod statuę factę ab artificibus loquentes non loquuntur, eo quia animę loquã-
tur in eis, nec quia sidera loquantur sed demones a sidere ducti, sub cuius domi-
nio celebrata fuit ars, vel operario. Amplius, quemadmodum Aly, testatus est de
puero filio regis, quo die natus est locutus, nõ dicit coniunctionem quatuor pla-

netarum in eius horoscopo concurrentium protulisse verba, nec est consonum D eius animam ea formauisse, vaticiniumque fecisse de patriæ regni calamitate, paulopost eueniente, sed demonem potius fuisse locutum, demonem dico mercurialem: quoniam in octauo gradu libræ, horoscopo, qui terminus est mercurii,

Nota. mercurius cum Venere Ioue & Marte dicitur fuisse coniunctus. Rursus dicit Albumasar in sadam, quod græcorum reges, cum opus aliquod perficere cupiebant, Deo quidem orationem porrigere consueuerunt, capite draconis existente in medio cœli, & cum Ioue, vel alio aliquo amicabili aspectu coniunctio: tunc enim exaudiebantur. Ad idem Plato in republica ait, sub fatalibus necessitatis deæ, filiarumq; eius parcarum reuolutionibus animas in corpora proficisci, vide. Præterea, astronomi dogmatizant capite arietis signiferi sub eius compari capite immobilis zodiaci situato, & vniuersaliter zodiaco suborizontaliter ente zodiaco: quod siquidem factum, secundum Ptolemei radicem per amplius circa.1500. annum sui motus indicat, cor Leonis prætactu: tunc, namque virtute vnita ex directa connexione sphærarum in hæc inferiora diffusa. Maxime, ac quasi per 500. annos ante, & post mundum conflorere virtute, & sapientia: tunc quidem enim reges, imperatoresque fuere celeberrimi, vt Alexã. Darius, Iulius Cesar, & reliqui. tunc etiam romanorum monarchia, stoycorum adaucta schola, Peripatheticorum fundata secta, Aristo. Auctore. Tunc Gale. in medicina, Ptolemeus in astrorum sapientia, Cicero in rethorica claruere. Amplius, prouulgabantur sectæ, bestiali appetitu fundatæ, vt machometanorũ, B & aliæ multæ. quod, si accidat capite signorum quatuor cardinalium, & omnino zodiacos incipientia abinuicem secedere, omnia econtrario peruerti incipient, sicut patet nostris temporibus, in quibus paucos, immo nullos video philosophos, & illi pauci comprimuntur, ita quod desperati philosophiam parui faciũt in tantum, quod eam tanquam destructionem animę, & corporis reputant: eo quia appetitus innaturales philosophi sequuntur hodie, propter dispositionẽ temporis huius: & ideo, nunc philosophos omnes vitiosos reputant vulgares, cuius contrarium legimus fuisse tempore illo, quemadmodum Aristo. narrat in lib. de pomo. manutenebant enim leges diuinas, constitutiones naturales, & ordines congruos, & breuiter omnes opiniones, quibus ducebantur in perfectionem ani

Laus, & benedictio circa venetos. mę & corporis: cuius oppositum video tempore meo. 1497. & vtinam tempore illo fata mea ita tulissent, vt me viuentẽ tunc seruassent. Domini huius temporis pauci sunt, præter nostros præclaros Venetos, qui iustitiam, temperantiam, fidem, virtutum omniũ genera conseruent, quos Deus tanquam imagines antiquorum dominorum conseruat, ne natura obliuioni tradat eos, quando occurrit illos reformare: φ itaque corpora cœlestia in his, quæ hic sunt, spirituales mutationes, nouasque transmutationes agant, manifestum ex his est. Quod vero in his, quæ sunt hic, amplius agant corporeas transmutationes, probare non ex- F

Corpora cœlestia agere est dupl'r. pedit: quoniam omnes libri pleni sunt: & hic, sit de his dictum intantum. Sed, quia nondũ manifestus est modus agendi eorum in nobis. Ideo, amplius circa modũ agendi insistam. possumus ergo intelligere ea agere dupliciter. vno modo tanquam causas primas remotas principales, ita φ illa sint principales causæ omniũ, quę hic fiũt, & agentia hic sint causæ instrumentales. secundo modo, tanquam causas proximas & immediatas. secundo siquidem modo adhuc tripliciter: vniuersaliter, particulariter, & modo medio inquiunt astronomi, vt declarabitur. Siquidem proximo modo, sic corpora cœlestia connexa constituunt naturam vniuersalẽ, quę est tanquam causa prima & vniuersalis omnium effectuum qui hic fiunt, & agẽtia hic sunt causæ proximę, & instrumentales. [illegible] enim ex generalibus agentibus hic, & corporibus cœlestibus fieri [illegible] agens, habens gradus ordinatos, qm̃ hęc agentia in agendo dependent ab [illegible] mad modũ in essendo. Hoc Arist. secundo perigeneseos testatus est [illegible] corpora cœlestia, inquit esse velut ars, hęc aũt, quę hic sunt, tanquã instrumẽta artis. Quod ẽt rationibus probatur Auer. 8. Phy. com. 46. & 47. quarũ prima sumitur [illegible] qñ inuenitur aliqua natura plurificata in multis secũdũ vniuocã [illegible] vel analogã, oportet vt eã in aliquod primo tale reducamus, quod sit tale per se & causa

A omnium aliorum, quare sint talia. modo in proposito, inuenimus omnia agere hic, & potentiam agendi esse in omnibus his, quę hic sunt: ergo oportet dare vnum primorale, quod sit tanquam regula, & mensura omnium aliorum, & hoc non potest esse nisi corpus primum immortale & diuinum, scilicet cœlum: quare, &c. Secunda ratio esse potest ex verbis Auer. corpora cœlestia agunt in his, & agentia hic: vel ęque primo: & hoc non. tunc enim vnus effectus a duabus caulis ęque primo totalibus penderet. si non ęque primo: vel igitur agentia hic per prius quàm illa: & hoc extraneū existit naturę, vel illa prius. & hoc volo. patet ergo causam vniuersalē corporibus cœlestibus esse decenter inscriptam. Sed dices, omne agens primū, & principale cōiungitur suo instrumēto, vt patet
de manu & secati, & multis alijs: sed corpus cœleste non est coniunctū nobis, vt sensu patet expresse. Dicendū, quòd instrumentum est multiplex: in proposito duplex. vno modo, quod nō mouetur per se nisi per influxū ab agente primo: vt patet in lapide moto a baculo, qui nō mouet nisi propter manū, quę in baculo influit: & sic verū est, omne instrumentū esse principali agēti coniunctum. secūdo modo pōt accipi pro secūda cā, quę dicitur instrumentū, quia nō agit virtute propria, sed virtute primę, & sic huiusmōi sunt instrumēta primorū corporum, & sic nō oportet quòd sint cōiuncta secundū locū, sed secundū actum virtutum, vt omnes dicunt sapiētes: & sic patet primus. si aūt dicamus corpora cœlestia agere secūdo modo, scilicet, immediate & vniuersaliter: adhuc, secundū Peripatheticos illud
B concedendū puto mediante lumine & motu, vt Aristo. secundo cœli inquit, & Auer. ibidem com. 42. hęc enim duo sunt generalia instrumenta corporibus cœlestibus ad agendū hic inferius, non tñ, quantū ad transmutationē in substātia, vt patet ad sensum, sed quantū ad transmutationē in accidentibus, scilicet, motu locali, alteratione, augmētatione, & alijs, vt sensus diuulgat. Amplius, si dicēmus corpora cœlestia agere in his inferioribus immediate, & modo particulari, s. vnicuiq; proprio, secūdū Peripatheticos est valde dubiū. non. n. inueni apud Arist. corpora cœlestia agere in his immediate nisi motu, & lumine, & nullibi inueni istum modum agēdi astronomorū. maxime enim in libro cœli ipsum tradere debuisset, vbi oīa accidētia propria cœlorū tractat. attamen, si dicta Arist. in libro de bona fortuna inspiciemus, adhuc poterimus cōfiteri huiusmodi modū agendi in nobis. Debes ergo scire, quod duo sunt modi dicendi ad hoc satis optimi. primus est, imaginando quod quēadmodum calor igni inhærēs, & est ca- Nota.
lor, & est igneus: sic, & pater meus in hora generationis, et transmutationis spermatis, & est homo, & est stellarū, & corporū cœlestiū instrumētū sub tali cōstellatione, vel dispositione existentiū: & quemadmodū calor, inquantū calor, non generat nisi per se calorem: sic, & homo, inquantum homo, non nisi hominem
C generat. amplius, sicut calor, vt igneus generat ignem. sic, & pater meus homo existens, inquantum instrumentum cœlorum, sic dispositorum quasdam mihi naturales potentias aggenerat. Verbi gratia, potentiam naturalem gladiandi, saltandi, & sic de alijs potentijs naturalibus de secunda specie qualitatis. amplius, aggenerabit mihi potentiam naturalem, qua moueor a dispositione metascendentis sic, quod quemadmodum dominus meę vitę existet dispositione varia dispositus: sic, & ego allectus ab eo, insequor eius dispositionem, nunc quidem hilarem, nunc vero tristem, nunc studiosam, nunc prauam. huius exemplum Plato posuit, quod quemadmodum porrigens lactucam anseri, eam mouet, allicitque per exteriorem sensum, quoniam proprietas naturalis fuit congenita anseri moueri a lactuca: sic dispotitio naturalis fuit mihi a patre in virtute astrorum data, vt disponat secundum astrorum dominantium mihi dispositionem: & huiusmodi naturales potentias Aristo. in illo libro, impetus appellat naturales: vt ibidem patet. Sed ambiges non parum, quid- Dubitatio.
nam est huiusmodi naturalis impetus, an, scilicet accidens animę, an accidēs corporis? Secundo ambiges, quoniam astronomi considerant exitus nati ab vte- Dubitatio.
ro, & non tantum horam conceptionis: ergo non est virtute patris huiusmodi naturalis potentia. Tertio dubitabis, an domino vitę Sortis existente Dubitatio.
bono, vel malo, ad hoc, vt bene, vel male agat, ille planeta specialiter usu no.

Dubitatio. niter influit sibi qualitatem aliquam, an illa congenita sufficit? Quarto dices, quod tunc corpora cœlestia vniuersali modo concurrerent, & sic non differret D hic modus agendi a primo: quod nõ est ita.

Solutio ad primam, Dicẽdum igitur ad primam: quod, quemadmodum inquit Arist. omnia accidentia physica sunt communia animę & corpori, quemadmodum in primo de anima ostensum est. verum aliqua insunt animę propter corpus, aliqua econtra. sic in proposito, huiusmodi accidentia, & si sint communia animę. & corpori, animę tamen insunt propter corpus, quoniam incipiunt ab ipso corpore, & terminantur in animam: quemadmodũ somnus, & vigilia, vt Auer. dicit.

Ad secũdã, Ad secundam debes scire vnum in hoc, qđ in genere animalis, Verbi gratia, hominis tria considero tempora, scilicet, horã proiectionis spermatis, horam formationis eius, & tempus regiminis suę vitę. imaginor igitur tunc patrem instrumentum astrorum, sic dispositorum generare, vel dare virtuti genitiuę dispositionem quandam, vt agat actione vnigenea dispositioni astrorum tempore proiectionis. tunc enim, semine proiecto, virtus formatiua agit vt instrumentum duorum, scilicet, hominis, & corporum cœlestium sic dispositorum: vt instrumentum hominis, hominem generat: vt instrumentum astrorũ sic dispositorum, hora formationis generat accidentia consimilia astrorum dispositioni. Hora quoque exitus, virtus formatiua, quę primo erat formatiua, conuertitur in regitiuam corporis: quoniam, amplius fœtus non viuit vita matris: & sic iterum potest cõsiderari dupliciter. vno modo, inquantũ est instrumentum hominis, & sic habet conseruare & regere hominẽ, inquantum homo B est: alio modo, vt instrumentũ astrorũ sic dispositorum in tempore exitus, & sic habet mouere natum secundum dispositionem sui dominij. & omnia ista tria tẽpora considerare solẽt astronomi: maxime, tamẽ tempus exitus: qm̃ tunc virtus incipit regere corpus, & quodãmodo agere in virtute astrorum, tũc sic ordinatorũ, vt dictum est.

Ad tertiam, Ad tertiã mihi videtur esse dicendum, quod quemadmodum homo cõplexionis colericę mouetur ad irã propter tria, tanquã propter causam primo, propter appetitũ vindictę, tanquã propter finẽ. secũdo, propter accẽsionẽ sanguinis circa corpus, & maxime circa cor. & tertio, ꝑpter cõplexionem colericã sic aptã de facili accendi. Sic, & homo, qui sub dominio nascitur mercurio, habet tria, vnde mouetur ad dispositionẽ illam, scilicet, virtutẽ regitiuã corporis, quę est tanquã agẽs immediatũ. secundo impetũ cõgenitũ tanquã materiã, per quã natus est incurrere in alterationẽ similẽ dispositionũ astri, eo modo, quo colericus per cõplexionẽ colericã natus erat incurrere in irã. Et tertio, habet mercuriũ dominiũ suę vitę, a quo mouetur tanquã ferrũ a magnete, vel agẽs a fine, differt tñ, quoniã magnes mouetur ꝑpter impressionẽ qualitatis occultę, vt Auer. inquit in 10. com. 7. Physi. in nato aũt non mouetur ab astro, sed quemadmodũ graue se mouet deorsum per formã substantialẽ, & per qualitates tanquã per instrumẽta. & vt et impressa a loco: sic natus sub mercurio, mouet se per formã substantialẽ tanq̃ ab agente per se, a qualitatibus tanquã ab instrumẽtis, & a planeta tanq̃ a loco, fine, siue perfectione: & in hoc patet differẽtia brutorũ ab hominibus. bruta nãq; ab impressionibus cœlestibus mutãtur, aliquid recipiẽdo, qđ instinctũ naturę appellat Arist. 2. Phy. sicut de gallo patet, qui in singula hora noctis horã prędicit rustico, propterea quia sentit motũ astrorũ a qualitatibus et noviter impressis secundũ diuersam horã. Adhuc patet de asino, qui tpe futurę pluuię, aures quatit sępe sępius propter impressionẽ pluuialẽ. quã sentit, & sic de alijs multis. Homines aũt, & si huiusmodi impressiones fiant eis, nõ mouentur, qm̃ illas non sentiunt propter occupationẽ in altiori opere, vt Arist. est sententia in libro de bona fortuna. attamen, vbi fiant fortissimę coniunctiones, maxime influentes etiam homines sentirent: & sum locutus hic de particularibus hominibus, secus est de dispositionibus cœlorum vniuersalibus.

Ad quartã dicendũ, corpora cœlestia dupliciter cõcurrere ad esse, s. rerum absolute, & ad esse cum talibus accidentalibus: primo modo habent ratione causę vniuersalis, vt dictum est: secundo modo ratione causę proximę, prout est causa mutationis rei particulariter, & signate, vt nunc verificaui. Et sic patet iste excellentissimus modus dicendi. De secundo modo dicendi, pleni sunt libri astrono-

A motum:& ideo,cum in eo nihil noui dicendum inueni , sed potius reprobandi aliquid diligens lector ex se libros astronomorum reuoluens considerabit. hic quidem modus mihi peripatheticus visus est, & si dicta Arist. saluare vis, modo video aliter esse dicendum:quod vero dicebatur Ari.nũquam dixisse de isto modo agendi,patet esse falsum. dixit enim in libro de bona fortuna . non enim decebat dicere in libro de cœlo:quoniam,ibi propria accidentia cœli vniuersalia tractat,& non particularia secundum particulares astrorum dispositiones, vt patet,ideo tantum vniuersalem modum agendi tradidit. virum autem sit aliquis modus medius agendi in corporibus cœlestibus erga nos difficile est multum, & in hoc non parum labor tui. Astronomi,quos Auic.& Alber.sequuntur,opinati sunt planetas differre complexione. quidam enim planetarum siccus & frigidus existit,vt saturnus:quidam calidus & humidus,vt Iuppiter,& sic de alijs suo modo dicatur. Imaginatur igitur,quod quemadmodum membra hominis diuersas habent complexiones, vt cerebrum humidum & frigidum , cor calidum & siccum,epar calidum & humidum, &c.attamen, ex eis prouenit complexio totius hominis declinans a complexione temperata per calidum & humidum: sic,ex astris diuersarum complexionum fit quædam media complexio declinãs a temperata per calidum & humidum. calidnas enim iouis, martis,& solis superant frigiditatem saturni,veneris,lunęq;. Similiter humiditas lunę, veneris, &

Positio Aui cẽ.et Alber. Planetæ dif ferunt complexione.

B iouis superant siccitatem saturni, martis,& solis, & sic calidum & humidũ sunt superexcellentia , & sic complexio erit declinans ad calidum & humidum: & hic modus agendi est medius inter communem,& particularem: quoniam,non est estimandum stellas esse eius complexionis formaliter, sed effectiue,prout habent vitam hominibus maximè,& animalibus dare . Sed huic modo dicendi opponit Auer.secundo cœli.com.42.dupliciter.primo, quoniam,si astra agerent frigiditatem,maxime appareret in luna , modo luna in plenilunio caliditatem agit,vt Aris.inquit in quarto de partibus animalium, quod noctes in plenilunio calidiores sunt propter lumen lunę. Amplius,arguit quod si astra agerent frigiditatem,esset extra fundamentum naturę,quoniã frigiditas non ingreditur opus naturę.potest ergo argui sic.nulla corpora per se viuificatiua sunt per se agentia frigiditatem: sed corpora cœlestia per se sunt viuificatiua,& per accidens mortificatiua:ergo per se agent calidum & humidum,& per accidens,& quasi secundum comparationem siccitatem & frigiditatem,quæ sunt opposite vitę , vt patet a medicis. Vt ergo opinio Auer.sit manifesta,obijciam contra illam argumentis,quæ contra eam fiunt.obijcit itaque expositor primus latinorum secundo cæli contra Auerro.duobus argumentis.primo,quoniã data opinione Auer. sequeretur quod siccum & frigidum essent in vniuerso per accidens: consequẽs

Contra.

Argumẽta cõtra Auer.

C est contra omnes.omne enim ens perfectum cadit sub intentio naturæ vniuersalis. Consequentiam probat. ea sunt per accidens in vniuerso , quæ non fiunt a corporibus cœlestibus,sed huiusmodi secundum Auetroem non sunt a corporibus cœlestibus nisi per accidens, ergo & per accidens sunt in vniuerso. Amplius arguit . omnes formæ substantiales inferiorum corporum sunt ex virtute cœlestium corporum, ergo & eorum virtutes esse debent a corporibus cœlestibus:cum dans formam det consequentia formã. Pro intellectu opinionis Aristo.& Auer.debes scire,quod quemadmodum,vt Auer.inquit.12.Meta.comm. 18.& in.2.cap.de substantia orbis,duplex est calor,cœlestis,et elementalis:sic, & duplex est humiditas,scilicet cœlestis,& elementalis, & duplex siccitas,cœlestis,& elementalis,& duplex frigiditas, etiãm suo modo. Calor elementalis est propria qualitas ignis, siccitas elementalis propria terræ,humiditas elementalis propria aeri,frigiditas elementalis propria aquæ : & huiusmodi qualitates sunt positiuæ, & accidentia per se quatuor elemẽtorum inuicem combinabilia, vt scis:calor cœlestis est ille,qui nobis motu & luminę portatur , frigiditas cœlestis est priuatio caloris cœlestis propter distantiam a cœlo, & a causis cœlestibus calefacientibus,& sic dicitur terram esse maxime frigidam,quoniam maxime distat a cœlestibus causis calefacientibus,s.motu & lumine , vt Auer.inquit secundo cœli com.94.Quid autem sit cœlestis humiditas patet,est enim illa

Solutio pro Auerroe, et Aristotele.

qualitas, quę causatur ex corporibus cœlestibus per se, siccitas autem cœlestis D
priuatio huius eo modo, quo dixi in calore. Quibus visis, patet qualiter frigiditas & siccitas sunt per accidens intentę, cum sint priuationes, quas n[illegible]ora per accidens intendit. Tunc, ad rationes contra hoc patet solutio. si enim loquitur ipse de his qualitatibus, prout sunt elementales, sic sunt per se a cœlo tanquam a causa vniuersali: quoniam, vt dictum est, cœlum est vniuersalis causa, sub cuius virtute [illegible] agentia hic agunt: & hoc non negauit Auerroes: sed quod cœlū agat illas, prout opponuntur calori & humori, immediate negauit. Et sic patet [illegible] concedit enim Auer. huiusmodi priuationes esse per accidens, sed vt elementales sunt qualitates per se vniuersali ratione causę. Et per idem patet ad secundum & , cum hec sint ita, verificatum habetur, corpora cœlestia agere vniuersaliter hic & amplius particulariter, & hoc tribus modis, scilicet, vniuersaliter, particulariter & modo medio: & sic patet qualiter ex parte corporis cœlestis hęc inferiora fiunt, & conseruantur. Et sic expeditum est de secundo propositorum. Et cum sit tibi perspicuum corpora cœlestia agere in his, et quo agāt, nunc scio desiderium tuum adesse, vt declarem tibi, an necessitent nos secū dum sapientes, an non: & hęc quidem quęstio multum desiderabilis est, & [illegible] est, in quo desiderabam eam absoluere, vt in. 23. anno meę ętatis, in quo incępi scribere librum istum, vsq; nunc, in quo currit annus. 27. meę vitę, & nunquam inueni certitudinem in hoc quęsito secundum antiquos, & maxime secundū Ari- E
stotelem, & alterum peripatheticorum dogmata: & sum ita confusus in ea, vt te putem debere confundi omnem hominem, qui harum quęstionum genera apprehendere, & absoluere. Amplius, scio te expectare declarationem, quomodo ex astris nobis augetur scientia, & ex ipsis quandoq; diminuitur: hoc enim apud omnes nō minoris est difficultatis, quam quęstio prima, & , vtinam quod ego dicere possem aliquid dignum in hoc.

Quarta qõ. ET PRIMA quidem quęstio videtur ambigua multum, vt dixi. primo. n. aspectu vr̃, φ astra animam hominis non necessitent pro operationibus suis perficiendis: & hoc, quia multi docent euitare vires astrorum, eorumq; fatum prohibere. vnde Albu. contra eos, qui sciētiam astrorū inutilē esse profitentur, inquit, poterit sibi forsitan præcauere mutando locum, in quo futura est pestis, potest & ēt aliquando totum a se malū repellere, vt prętuidēs futurā infirmitatē vel incursionē hostiū, & similia deuitare. Hinc ēt Ptole. inquit, sapiens dominabitur astris, quatenus admonitus pōt imminēs declinare discrimē. Amplius, narrāt astronomi puerū natū. 8. mēse, nocte, sub saturno stationario statione prima in sagittario ascēdente semianimen profecto, & vix, vt videbitur victurum ad triduum, [illegible] risime curatum, vitam longo tēpore peregisse. Amplius, iudei per kaballisticā sapientiam, et intimum sacrarum literarū spiritum, fatalem sortem cœlitus imminentē docent superare. Rursus, Iamblicus per efficacem deorū sublimium cultum docet prophetare. Adhuc, Porphyrius per magicā sapientiam, Apollinis oraculo teste: inquit in lib. de oraculis, cum quęreret aliquis, cur ineptius ad rem quampiam fuisset, ab Apolline indicatum quidnam faciendo fore, vt quasi aptius susciperetur. Respondit oraculum, eū fatorum vi impeditū, quam magicis artibus effugere poterat. vnde patet magicam hominibus artem cœlitus esse concessam, vt aliquomodo fatum repelleret. vide ipsum. Præterea, zoroaster testatus est pythagoricos factis cōsueuisse carminibus animorū morbos corporumq; sanasse: propter quod inquit, si tantum potest animus, cui dubium erit, eum super vires esse astrorum. Item, si corporum cœlestium coniunctiones nos cogerent, ad quid religio, ad quid leges, ad quid constitutiones diuinę, & ordines naturales? cum libertas tollatur arbitrij; omnia enim ita acciderent nobis, quod accidere opposito non possent modo. & sic, quemadmodum Aristo. inquit in. 1. Perihermenias, destrueretur consilium de bellis. amplius, scientia tueret moralis, & breuiter virtus humana non plus suorum actuum domina esset, quam grauis suorum motuum, & quam aranea in faciendo telam, & hyrundo nidum: & hoc est contra naturam multum, & rationem. Amplius, omnes leges sustentantur in hoc principio, nos posse euitare astrorum rabiem, immo vulgares credunt F

A precibus non tantum astra, immo & Deum flectere, orationes enim in commutatione orantis fiunt, & non Dei.

In ista igitur grandi quęstione non pauci laborarunt, supposito igitur quomodo astra nos mouent, vel potius nos astris mouemur: quidam antiquorum, vt stoici opinati sunt omnes actus nostros, scilicet naturales, voluntarios, & animales. sunt enim in nobis, vt peripathetici inquiunt, quatuor genera actuum: quorum vnum est actus hominis, in eo quod homo. vt omnes operationes, quarum principium est intellectus, & voluntas, aliæ sunt operationes hominis in eo, quod animal, vt sensationes, & motus. aliæ in eo, quod corpus viuum, vt viuere, mori, augeri, diminui, & generare, &c. aliæ in eo, quod corpus naturale tantum, vt moueri a motu elementi dominantis, calefacere, & vniuersaliter omnes operationes, quæ sequuntur hominem, vt est corpus naturale. Voluerunt igitur stoici fatum nos regere in omnibus. imaginantur itaque stoici, quemadmodum Boe. inquit in. 1. Perihermenias secunda editione, quod ea volumus, eaq; nolumus, quęcunque fati necessitas imperauit, quoniam voluntas nostra ex fato pendere videtur. & ideo ea, quæ nos facimus voluntare, ideo ea facimus, non quia nostra imperauit voluntas, sed quia fati necessitas impellit nos ea facere. Pro his videntur auctoritates virorum, & rationes. inquit igitur Cicero in lib. de diuinatione, fatum id appello, quod grçci himarmen, id

B est ordinem, seriemq; causarum: cum causa causam ex se gignat, ea est ex omni æternitate fluens veritas sempiterna: ex qua definitione apparet voluntatis operationes esse necessarias, & ideo omnia mundi opera. Amplius, Apuleius medaurensis, & Hermes trimegistus in lib. de natura Deorum inquit, fatum est causarum complexio ex prouidentia primę causę dependens. adhuc, Semirion, Frenitius, Posidonius astronomi hoc idem confitentes, addunt effectus omnes, operationesq; rerum soli, lunę, & alijs attribuendæ. vnde ait Frenitius, fatum est colligantia causarum ex motibus astrorum vim, & efficaciam trahens, cui Ptolemeus huic addit necessariam immutabilitatem, & inquit, fatū est virtus constellationum immobilis. Pręterea, Seneca in quęstionibus naturalibus, auctoritate Centinę pontificis inquit, fatum est necessitas omnium rerum, & actionū, quam nulla vis potest irrumpere ex Iouis dispositione, definitoq; consilio Deorum. amplius, quemadmodum Eusebius inquit in. 6. de præparatione euangelica, gentiles omnes auctoritate Homeri, & Apollinis illud confirmarunt, inquit enim Eusebius, cum esset Apollo interrogatus, quanto ne tempore suum immorandum esset templum, quasi prophetizans responsum his carminibus cecinit. d. Tunc quoq; terrifico percussum hoc fulmine templum Ardebit, sic stat fatorum immobilis ordo. Ferre autem longe pręstat quodcunq; seuera, Et fixa,

C & stabili statuerunt lege sorores. Esse enim certum, stabile, inuiolabile semper, Quicquid nent fusis parcæ rex iussit olympi. & Homerus breuioribus viēs inquit, Non est qui fixas parcarum auertere leges, effugere aut possit. Propter quæ Seneca in tragedijs ait, Fatis agimur, credite fatis. Non solicitæ possunt curę mutare rati stamina fusi. Quicquid patimur mortali genus, quicquid facimus, venit ex alto. Et Ouidius inquit, Tu sola insuperabile fatum Nata mouere potes. Maro in idem incidens ait, Parce metu cytherea, manent immota tuorum Fata tibi, cernes vrbem, & promissa Lauini Męnia, sublimemq; feres ad sidera cœli Magnanimum Eneam. neque me sententia vertit. & in. 6. dicit, Desine fata Deum flecti sperare præcando. Et Aulus gelius in. 9. verba Crysippi exponens inquit, Fatum est sempiterna quędam, & indeclinabilis series rerum, & cathena voluens semetipsa sese, & implicans per ęternos consequentię ordines, ex quibus apta connexaq; est. Huius opinionis, vt Cicero inquit in libr. de fato, plures fuerunt viri: vt Demo. Heraclitus, Empedo. Aristides, & alij. Pro his possunt esse multæ rationes, quarum prima est. si astra nos non necessitent, erit, vt Plotinus inquit, quia corpora cœlestia non possunt agere in animam nostram: modo hoc falsum est, quoniam omnis forma materialis potest mouere intellectum, cum nihil intellectui sit ignotum: sed cœlum est forma materialis, immo potentioris vigoris: ergo potest mouere intellectum nostrum,

Amplius, quicquid agit in virtute agentis separati, potest agere etiam in passo immateriali. Sed corpora cœlestia agunt in virtute motorum separatorum: ergo possunt agere etiam in anima humana. D Secunda ratio, quæ videtur quasi demonstratiua secundum fundamenta Auer. nulla forma naturalis existēs sub cœlos potest a cœlis non dominari: videmus hoc exemplo, & ratione. elementum enim, quia eius forma educitur de potentia materię ab agente naturali per dispositiones naturales, tali modo subditur cœlo, quemadmodum materia formę. similiter mixta, vt lapides, & viuentia vt plantę, et bruta. hæc enim non mouent se, sed potius mouentur. Potest & ratione probari: quemadmodum Anaxag. inquit, dominus debet esse altioris gradus, quam sit dominatum, vt patet. Sed, secundum mentem Auer. anima hominis, per quam est in specie, & est ens generabile & corruptibile, est cogitatiua, quæ est forma naturalis penitus educta de potē tia materię, vt patet com. 20. tertij, quicquid sit de intellectu secundum ipsum: ergo anima hominis omnino subditur corporibus cœlestibus. & per consequens actu nostri penitus erunt, sicut actus grauis, & leuis, & brutorum: & hæc ratio secundum philosophiam Auer. & Aristo. videtur quodammodo demonstratiua consideranti. Tertio arguo, omne possibile necesse est esse aliquando: sed oīa opera nostra, atque naturę antequam sint, possibilia sunt: ergo omnia nostra opera, & naturæ sunt necessaria. maior videtur esse Arist. & Auer. 9. Meta. com. 8. si inquit, aliquod possibile est, quod nunquam erit, natura possibilis efficitur impossibilis: vide. E Quarto omnis propositio disiunctiua de extremis contradictorijs est necessario vera: sed omnis actus noster, antequam sit, est, vel potest ex eo fieri: ergo omnis actus noster erit necessarius: minor patet. cras enim omnino legam, vel nō legam. & sic de præsentibus, & præteritis suo modo: ergo semper altera pars est necessaria. Amplius quinto, nulla causa potest impedire actionem alicuius agentis, nisi sit tantę potentię, vel maioris: sed anima humana non est tantę potentię, nec maioris quam potentia cœlorum motiua, ergo nulla anima humana potest prohibere rabiem, & impetum astrorum. maior est manifesta per se. minor patet: quoniam anima humana est in minori magnitudine, quā anima cœli: ergo est impotentior, quam sit anima cœli. Sexto, omne agens in ea, quibus anima hominis mutatur omnino, & impeditur in sua operatione, necessario & per se agit in anima hominis. sed corpora cœlestia agunt per se & necessario in complexiones hominum, a quibus mutantur animę humanę, & impediuntur: ergo & necessario & per se impedient animam, minor patet complexione enim mutata, mutatur & anima, vt Aristotel. inquit in lib. phisionomiæ, & in lib. de Anima: sicut patet in sono, & vino seu ebrietate, & ęgritudinibus. Septimo, potentior est virtus cœli, quam quæcunq; qualitas naturalis: sed qualitas naturalis potest compellere animam in vsu suarum operationum, vt medici testantur in phreneticis, & epilenticis, & alijs multis: ergo & multo melius, & potentius virtus cœli. F Vltimo, tunc coniunctiones, aspectus, dignitates, & vniuersaliter omnes cœlorum ordines essent ociosi. consequentiā probo: quoniam omnia hæc sunt pręcipue gratia hominum. sumus enim & nos quodammodo finis omnium Aristo. teste. modo nos possumus agere nostro arbitrio, nostroq; ordine nulla astrorum dispositione occurrente. immo, & illo occurrente possumus & aliter agere quam dictet, vt dicis. ergo tantus ordo, tanta dispositio penitus superfluit in natura, cum possit & aliter fieri. & sine dubio hæc vltima ratio est multum efficax hic. Et eo hęc ratio efficax videtur, quoniam vt Arist. testatur, media ad finem vana, superfluaq; habentur, cum his positis, et sufficienter ordinatis, finis non sequitur, ad quem sunt ordinata. & tu persiste.

Nota. Illud autem. s. quomodo cum fati necessitate stet prudentia, consilium, ratio, vt Arist. inquit, absoluunt auctores huius opinionis. s. ꝙ quia fatorum intentum occultum est, & nobis valde ignotum, dum res erit de facto, fatoq; determinabitur, bonum erit consiliari, & prudentia vti: propter quod homines laudandi sunt, eo quia sicut textus dicit. ff. de regulis iuris, semper in dubio benigniora sunt præferenda. Et cum hoc sit ita, patet primus modus dicendi. s. qualiter fata necessitent nos, & naturæ effectus. Post hoc quidam latinorum ad mentem Arist. opi-

A nati sunt, quod circunscripto libero arbitrio humano, omnia euenirēt de neces-
sitate, & nihil contingenter, adeo quod nihil esset in entibus in potentia con-
tradictionis: qm̄, si aliqua causa esset nata eleuare vaporem, de necessitate eleua-
ret: si vero fortior causa in oppositum eueniret, de necessitate impediretur. & se
cundum hoc, quicquid ex his causis euenit pro tali instanti, in quo euenit non
contingenter, ita quod possit non euenire, accidit. Sed quod hęc opinio peripa Rōnes peri
theticis contradicat, facile ostenditur: primo: quoniam remanente causa contin- pathetticorū.
gentię, adhuc remanere potest effectus: sed, secundum peripatheticos vna causa
contingentię est materia, vt Auer. demonstrat secundo Phy. com 48. & Arist. se
cundo Perigeneseos inquit, vt materia quidem in generabilibus, quod possibi-
le est esse & non esse causa: vbi Auer. cō. 51. inquit. causa autem, quę est quasi
materia in corporibus generabilibus & corruptibilibus, est illud, in quo est con
tingentia, & ea, in quibus est contingentia, sunt generabilia & corruptibilia.
Secundo Arist. secundo Phy. ostendit duas esse causas per se. s. intellectus, & na-
tura, & vult ꝙ casus sit natura sine ratione, & fortuna intellectus sine ratione,
quemadmodum inquit ēt in lib. de bona fortuna. casus autem, & fortuna, vt ipse
inquit, sunt his, quę sunt contingentia vt in paucioribus, vt Auer. ostendit ēt cō.
48. & 49. ergo circūscripto arbitrio humano, adhuc casum esse est possibile. &
per consequens non omnia necessario euenirent. Tertio Arist. 6. Meta. osten
B dit pluribus rationibus vniuersaliter, hic inferius nulla necessario euenire, &
Auer. in com. 7. illius partis videtur formare tres rationes, quas vide, si placet:
ergo huiusmodi opinio contradicit peripatheticis. Quarto, nonne posset equus
transire per viam, & lapis vento flante cadere, & ei frangere supercilium. Simi
liter equus posset esse in campo, & adueniente lupo posset a casu fugere. non
enim crederem ꝙ si liberum arbitrium humanum auferretur, natura non posset
errare, vt patet, & per consequens causas esse casuales. hoc enim esset multum
remotum, vt constat. Superest modo dicere illud, quod credo, apparet enim Triplex re
primo aspectu secundum peripatheticos tres esse rerum naturas. s. simpliciter ne- rū natura.
cessariam. simpliciter impossibilem, & mediam. s. contingentem, vt in primo cœ
li ostendit Arist. & Auer. cō. 138. & secundo Perigeneseos cō. 51. & in. 9. &. 6.
Meta. & secundo Physi. vt constat. hoc itaq; est vnum per se notum in philoso-
phia peripatheticorum. Secundo accipiendum triplicem esse formam. Quędā Triplex for
enim, quę penitus est natura, vt elementorum, mixtorum, & brutorum formę, ma.
& huiusmodi formę plenarie subduntur corporibus cœlestibus, cum nō moueāt
se, sed moueantur. nihil enim habent, quo possunt impetus cœlestes repellere, cū
omnino materiam & dispositiones materię consequantur. Altera est forma
omnino a materia liberata, quę est intellectus tm̄, non consequens materiā, nec
C dispositiones materię, neq; secundum se, neq; secundum aliquid sui: & huiusmo-
di forma plenarie est cœlestium imperium domina, vt motores separati operan-
tur: tamen necessario propter perfectiones earum essentiales, quarum esse consi-
stit in agendo, quędam est forma media. s. quę secundum partem est natura, & se
cundum partem intellectus, vt anima humana. secundum enim ꝙ sensitiua, &
vegetatiua est, simpliciter est natura, secundum autem ꝙ intellectiua, vt sic, est
intellectus, hęc inquam anima secundum partem intellectiuam, & quantum ad
opera eius, prout intellectiua est, libera est, & domina potius astrorum, quam do-
minio eorum subdita. quantum vero ad eam partem, quę est natura omnino,
adhuc habet distinctionem, sicut Aristo. inquit in cap. 18. primi ethicorum: qm̄
quędam est rationalis participatiue vt sensitiua. & hęc, adhuc per accidens est
libera libertate intellectiuę partis: quantum ad tertiam partem, quę penitus est
natura. s. vegetatiuam penitus corporibus subditur cœlestibus, non. n. in potesta-
te nostra est augeri, & diminui, & nutrire, vt patet. His habitis dicendum, ꝙ Solutio quę
corpora cœlestia actiones animę nostrę, secundum ꝙ intellectus est, vel secun- stionis.
dū ꝙ sub intellectu continētur, non necessitant. Opera aūt nostra, quę sunt eius,
vt natura, penitus necessitant. mortem enim euitare non possumus, neq; egritudi
nes, neq; augmentū, neq; senectutem, & alia talia, quorum domina sunt simplici
ter corpora cœlestia, & hęc est Plotini sententia in lib. de motu cœli. Hanc opi-

nionem asseruit Boetius.4.de consolatione, & in Perther. In lib.1.tertię editionis. Amplius, Chrysippus tarsensis, Cleomis discipulus, qui tantum in dialectica consummatus habebatur, quod publice ferebatur, quod si dij omnes loquuti loquuti essent, nō nisi logica Chrysippea locuti essent, opinatus est huiusmodi sententiam, quicquid dicat Cicero in libro de fato, sustentatus nanque in duobus erat fundamentis: quorum primum erat, quod omnis propositio enunciatiua necessario est, vera, vel falsa. Secundum erat, quod causarum efficientium quędam sunt totales & principales, quędam dispositiuę & secundarię. dicebat itaque, quod ea, quę a cœlo tanquam a causa totali pendebant, esse necessario euenientia: vt cras erit lux solis, aut non erit: ea vero, quę dependent a cœlo tanquam a causa disponente, non necessaria, vt cras erit nauale bellum: hęc Chrysippus in libro de fato, quem in grauie.Se. annorum scripsit, vt Valerius testatus est in.8. lib. cap.7. Hanc etiam opinionem Lactantius firmianus visus est sequi in sexto lib. cap.29. vide. Huius opinionis ex verbis Arist. Boetius potissimam fert rationem, dicens natura, quod natura est, non frustra est. consiliari autem homines naturaliter habent, quod, si necessitas in rebus sola dominabitur, sine causa est cōsiliatio. sed consiliatio frustra non est, natura enim est. non igitur in rebus potest cuncta necessitas. Potest ergo virtus huius rationis sic ordinari: aut consilio potest eueniendum mutari, aut non. si non, & consiliari natura est, vt patet: in hoc enim homo alia excellit animalia, ergo aliquod natura factum sit superfluum. E Si potest permutari ergo omnia non necessario eueniunt. Sed id, quod quęstionem nobis reddit, si verum hęc sit Arist. opinio. illud enim, quod est manifestū in eius dictis, est quod tertia natura. s. cōtingēs est, quę scilicet neque necessaria, neque impossibilis est, & per consequens omnia necessario euenire, concedendum non est apud Arist. certissima. Sed, si opinio Auer. de hominis anima singitur ad mentem Arist. non video, quomodo possit fortuna saluari: quoniam, tunc hominis anima simpliciter est natura, ergo omnino corporibus cœlestibus subdita, nisi fingatur quod cogitatiua, & intellectus redduntur vna hominis anima, quę est domina actuum humanorum: fit enim ex eis vna anima totalis hominis apud Auer. & tu vide librum de intellectu. Si vero tenere velis opinionem nostram, quam habemus ex lege de anima hominis, tunc Arist. sermo saluabitur sine quęstione, & hoc tibi relinquo. est enim multum laboriosum saluare apud Auer. opinionem liberum arbitrium. Et cum hęc sit rei veritas, superest modo soluere rationes pro altera positione inductas. Ad primam dicendum, quod corpora cœlestia per se in animam, vt intellectus est, agere non possunt nisi per accidens, vt Plotinus ait. Et ad primam probationem dicendum, quod forma materialis omnis agere potest in intellectum actione immanente, ad quam nulla sequitur actio extra intellectum, aliter non. Ad secundam dicendum, quod maior est vera eodem modo. formę enim agunt in intellectum possibile actione non exeunte ab intellectu, vt patet, sed actione, quę est salus, & perfectio intellectus, vt scis in lib. de Anima. Ad secundam principalem forte Auer. diceret cogitatiuam non esse animam totalem hominis, sed congregatum ex cogitatiua, & intellectu. hoc enim congregatum est hominis anima. & hoc bene habet liberum arbitrium in actionibus suis, vt constat. sed quomodo sit, vide in fine libri de intellectu. Ad tertiam dicendum, quod maior est vera secundum speciem, non autem secundum indiuiduum. multa enim sunt possibilia secundum indiuiduum, quę nunquam erunt. sufficit autem quod secundum speciem aliquando sint: & hoc modo possibile distinguitur ab impossibili. Ad quartam Aristo. in.1. Perthermenias dedit solu. non enim omnis propositio est determinate vera, vel determinate falsa, nisi præsens sit de præterito, vel de futuro, cuius veritas dependet a pręsenti, vel pręterito, vt ibidem declarat Boetius. vnde, & Chrysippus ait, quod omnis propositio de futuro est determinate vera, quando veritatis eius causa totalis est cœlum, vt vidisti. Ad quintam, quod maior est diminuta. debet enim sic sumi. nulla causa potest impedire actionem alicuius agentis, nisi quando est potentior, vel æque potens, vel non proportionata subdit agenti. modo, etsi anima hominis non sit ęque potens, neque potentior vt cœli, est improportionata subdi actio-

A ni cœlesti. Ad sextam dicẽdum, cœlum potest dupliciter agere in homine: vno modo, ipso remanente proportionato instrumento pro operatione hominis. & sic cœlum non agit ita, quin anima remaneat domina actuum suorum. alio modo, corrumpẽdo organa & proportiones pro operationibus homini in eo, quod homo, & sic non est priuare arbitrium, sed corrumpere modum operan[illegible], vt patet. & per hoc patet ad septim[illegible]. Ad vltimam dicendum, ꝙ & si non necessitent nos, adhuc sunt propter finem aliquem, s. saltem propter h[illegible], vt ens natura est. & ideo sunt non superflua. Et sic patet qui[illegible] fatum & quomodo in nobis agat, & quid faciat fatum. reliquum erat declarare quando corpora cœlestia dent nobis scientiam, & quomodo. sed, quia hoc est nimis longum, [illegible] exposui hoc in quodam meo prooemio, ideo sit [illegible] pro nunc. [illegible] videre, quomodo ex parte gubernantis corpus cœleste ag[illegible] in quo inueni Auic. in quibusdam dictis suis, quæ de magicis [illegible] posuit dicere in omnibus naturis quædam aliquando apparere prodigia ex imaginatione superiorum motorum. contemdit enim hic [illegible] que mouent orbes nequaquam posse intendere partic[illegible] illum, nisi per apprehensionem aliquam particularium, & hanc apprehensionem dicit imaginationem æquiuocare, seu æquiuoce vocari ad imaginem quæ pars est animæ sensibilis in animalibus. Practice autem, omnia, quæ sunt, vt

B inquit, præexistunt in conceptionibus motorum stellarum, & orbium. Adhuc autem talem, inquit, esse obedientia[illegible] totius materiæ generabilium ad motorẽ, qualis est obedientia nostri corporis ad nostras animas. Nos autem in nobis sentimus, ꝙ ad quãcunq; formam conceptimus mouetur corpus nostrum declarabiliter vel horrendo, vel fugiendo. sic igitur dicit frequenter diuersa concipere animas cœlestium, & tunc materiam moueri per obedientiam ad illud. Ex hoc esse ꝙ diuersas virtutes generata accipiunt, quę nos complexionales vocamus. Sed hæc positio deficit. Primo, quia declaratum est fundamentis peripatheticorum corpus cœleste carere omni specie sensus. Secundo, si anima cœli per formam apprehensam moueret materiam generabilium, tunc illa anima esset in continua transmutatione. declaratum est enim in libris naturalis philosophiæ hęc interiora esse in continuo motu & transmutatione, propter quod Heraclitus sophista dixit nullam esse scientiam horum, propter eorum instabilitatem. Tertio, si anima cœli mouerer materiam horum per formam apprehensam: vel huiusmodi forma esset ab extrinseco recepta in ea, vel ab intrinseco. non ab intrinseco: tũc enim quot res fierent in hoc mundo, tot formas illa anima crearet in sua mente. hoc autem est falsum, sic enim possemus dicere in cogitationibus nostris non egere [illegible]ibus. si quoque ab extrinseco: tunc istę formę prius essent sensibiles ꝙ

C imaginabiles, non enim formę sensibiles possunt mouere imaginationẽ nisi prius moueant sensum, sensibile. n. esse medium est inter imaginabile, & esse materiale, & sic corpora cœlestia haberent sensus. Quarto, nullum eius mouet aliam materiam per apprehensionem, nisi sit forma illius, sicut Auer. ostendit in secundo cœli. com. 61. sic enim anima mea posset mouere omnem materiam externam sic sed anima cœli non est forma materiæ generabilium, vt manifestum est per se: ergo anima cœli non potest mouere materiam generabilium. Dicen[illegible] secundum peripatheticam sententiam, ꝙ semper effectus vniuersales o[illegible] causas vniuersales redacere, in[illegible]tiuandum nanq; ꝙ sicut in effectu plures [illegible] nentur gradus. est enim sortes genitus homo animal, vegetatiuum, corpus, substantia, & ens, ita ex parte causarum oportet dicere, alia nanque est cã, quę concurrit ad socratis productionem inquantum ens, alia inquantum substantia, alia inquantum corpus, &c. fortes igitur, inquantum ens, a prima cã producitur. quanto enim causa est vniuersalior, tanto plus influit, id est, secundũ maiorem gradum, & cõmuniorem cõcurrit, quemadmodum auctor de causis inquit. quia igitur Deus est vniuersalissima causa, ideo suus effectus vniuersali[illegible] est esse, sicut in propositione quinta auctor de causis dicit. secunda intelli[illegible]ntia, quę est secunda cã, ad eundem concurrit effectum secundum gradum interiorem. & hoc totum declaratum est alias in hoc libro. Dicendum igitur, ꝙ eo modo motor cœli curat effe-

Põ Auic.

Impugnatio

Positio peripathetica.

ctus, quos producit, quomodo concurrit ad eos: &, quia quidam eorum secundũ virtutem & gradum vniuersaliorem concurrit, ideo secundum virtutem & gradum vniuersaliorem curat: nec oportet credere huiusmodi curam esse scientiam vniuersalem, aut particularem vniuersalitate obiecti, aut particularitate, quēadmodum nec scientia primi motoris. hęc enim scientia non est rerum tanquam causata ab illis, sed tanquam causa illarum. ideo potius hęc scientia denominabit scibilia, quam ab eis denominetur. & sic patet qualiter scientia horum nõ est in potentia, nec confusa. quõ ergo corpus cœleste continuatur ex motore, & moto tanquam ex artifice, & instrumento, manifestum. quõ etiam illud colligatum sit vnum agens horum inferiorum agens diuersa secundum diuersos aspectus, coniunctiones, triplicitates, dignitates, & cętera, quę ab astrologis declarantur, manifestum. quõ etiam hæc inferiora sint facta a motoribus superioribus, & per cõsequens tanquam fines secundarij, etiam manifestum. ꝙ igitur corpora cœlestia secundarię intentiones sint propter nos, ex his patet. obiecta autem in contrarium de facili soluentur. Ad primum dico, ꝙ non mutant naturam, mutant tamen dispositionem, quę est alia secundum speciem accidentalẽ, imaginandum. n. oẽs effectus contineri in virtutibus corporum cœlestium. limitantur autem istæ virtutes propter diuersas dispositiones, quæ variant non quidem formaliter, sed dispositiue. dictum vero Auer. debet intelligi de agente particulari determinatę naturę, cuiu modi non est in proposito: & sic argumenta probantia corpora cœlestia non mutare naturam propter mutationem situs, & reliquarum dispositionum. Ad illud vero, quod dicebatur corporis cœlestis naturam esse vnigeneam, negatur, immo in aliqua parte est rarior, in aliqua est densior, & sic de alijs. Amplius, ad id, quod dicebatur cœlum ęqualiter respicere. Nam falsum est secundũ partes, licet sit verum secundum totum. item, nec inconueniẽt planetam ad diuersas regiones diuersimode se habere, eo quia propter hoc non variatur in natura, sed in modo operandi. Prętere, signum diutius immorari supra nos non arguit ipsum fortius mouere nos a qualitate manifesta, sed per modum occultum, quę declaraui. Adhuc, quomodo corpora cœlestia multiplicent qualitates hic, & quas, patet in corpore quæstionis. Vltimum autem, quod dicebatur, nihil est, corpora enim cœlestia, & si sint vnius speciei analogice, differunt in naturis diuersis. auctoritates virorum ad oppositum sufficienter solutæ sunt, fuerunt enim oppositę partis.

Cõtra positionẽ Auic.

D

E

ALGAZEL.

AIt Alga. Et dubitatio huic est, quoniam in propositionibus huius sermonis est, cui potest contradici. sed nos non protelabimus in hoc. Et reuertamur ad intentionem, quam voluistis in fine, & destruemus eam dupliciter, & primo quòd perquisitio perfectionis, vt sit in omni vbi sibi possibili est stulticia, non autem servitus. & hoc non est nisi sicut homo, qui non habet negocia omnino, & cessauit incumbere voluptatibus, & necessitatibus suis, & quieuit, & circuit domum, seu circuit ciuitatem, & existimat quòd appropinquatur Deo glo. & perficit seipsum, cum sit sibi esse in omni loco possibili. & existimauit quòd esse in multis locis est possibile ei, & cum non potest congregare ea numero, perficit ea specie, qua est perfectio, & approximatio. & iste homo peruenit ad stultitiam, & dicet quòd permutatio a parte ad partem, & a loco ad locum non est perfectio sensibilis, quam desyderet. & nulla est differentia inter id, quod dixerunt, & hoc,

Hic valde diuersus antiquus & nouus tex.

F

Inducit

A Inducit Alga.instantias cōtra philosophos,& inquit.In istis vero arguendum est:potest dici q̄d acquirere omnes situs non prodest ipsi motori, quare fatuitas est sup. ꝙ moueat. stat ergo vis argumenti in hoc. operatio, ex qua nihil boni agenti relinquitur,est ociosa & fatua:sed acquisitio situum est huiusmodi operatio,ex qua nihil boni relinquitur motori:ergo est superflua. (Et forte.) Inducit secundam rationem.d.& forte cœlū simile est homini ocioso, qui nihil habet facere,& circuit vnam domū, vel ciuitatem sup. in custodiendo illam, sicut faciūt custodes tēpore prçlij:& putat ob hoc.i.propter hoc appropinquare se ipsi Deo,& ꝙ perficiatur prout satisfacit voluntati Dei propter esse presentialiter in omnibus punctis domus, vel ciuitatis.&,si forte non poterit particulariter eis applicare se,facit id,quod potest in specie.Obijcit huic etiam.d.quia dicimus, quod magis debet hoc fatuitati cœlorum attribui,quam rationi.

AVEROES.

Ait Auer. Existimatur ꝙ hic sermo propter mollitiē eius prouenit ex vno duorum hominum, aut stulto, aut maligno. B Alga.autem est mundus ab istis duobus attributis:licet aliquando proueniat miraculose ab homine non stulto sermo stultus, & ab eo,qui non est malignus,sermo prauus. Attamen significat hoc dimunutionem humanā propter id,quod euenit eis ex euasione. Quoniam,si concesserimus Auicennæ quòd orbis intēdit in motu suo permutare situs: & permutatio situum eius prooter entia,quæ sunt hic, est id,quod conseruat esse eius,postquā adinuenit eum: & est hæc operatio eius continue:quæro quæ est maior seruitus, quā ista seruitus? quemadmodū, si vult aliquis incumbere ad conseruandū ciuitatem a proditoribus, circuens eam nocte,& die,teneremus quidē ꝙ hæc operatio est ex maximis operationibus appropinquantibus Deo glo. sed, si ponimus motum huius hominis circa ciuitatem intentione, quam ipse dicit ex mente Auicennæ,s.ꝙ ipse non intendit in motu suo,nisi quærere perfectionem in vbi infinitis, dicitur de eo ꝙ sit homo stultus. & hoc est, quod dixit Deus glo. Quis mensurauit pugno suo C aquas, & cœlum? Cum aūt dixit quoniam impossibile est ei perficere vnitates,aut congregare eas numero, perfecit eas specie, est sermo inuolutus,non intelligibilis: nisi intelligatur, idest quoniam motus impossibile est vt remaneat in partibus suis,remanebit in toto. nam aliqui sunt motus, qui non remanent nec in partibus, nec in toto, & est generabilis & corruptibilis: & aliquis est, qui remanet specie, & est generabilis & corruptibilis in partibus suis:sed cum hoc dicitur de eo,ꝙ sit motus vnus modis,quibus distinguitur in multis locis librorum suorū, quibus dicitur ꝙ sit vnus motus. Cū aūt dixit qm̄ impossibile est ei perficere ea numero,perficit a specie, est sermo falsus. nam motus cœlestis est vnus numero. sed hoc dicitur de motibus, qui sunt in ceteris generabilibus, prçter cœlū.quoniam isti, ex eo ꝙ impossibile est eis vt sint vnus numero, sunt vnus specie,& remanent in eo propter remanentiam motus vnius numero.

Definūt hic antiqua verba.

Inquit Auer,dicimus nos,quod talia verba non debent dici,nisi ab vno duo-

rum hominum: aut ab idiota, qui nihil scit, vel a prauissimo homine. & absit D quod Alga. fuisset vnus istorũ: sed aliqñ, ab aliquo nõ fatuo modo ignorãtię aliqui erronei sermones veniunt, & demum de nõ prauo reperiuntur verba praua modo dicto. & declarat hoc. d. quia, licet concedamus Auic. qd cœli prima intẽtione moueantur, vt acquirãt oẽs situs, vt ob hoc habeãt perfectionẽ possibilem eis: & intendit, si cõcedatur hoc, secundũ opinionẽ Auic. quia tã reprobatũ est, si nunquã hoc concedatur: quare merito non est dicendum ꝙ hoc est preciosum seculiũ ab eis collatũ Deo benedicto: vt, si homo curaret quãdam ciuitatẽ custodire eã circũeundo die, noctuq;. vult dicere, si intelligentiæ acquitunt perfectionẽ propriã ex motu circulari, quẽadmodum homo in circũeundo ciuitatem: cur nõ debet Deo placere. q. d. dicimus qd hoc est opus, quod Deo benedicto cõplacere debet: vult dicere, quia Deo placet, vt vnũquodq; cõseruetur in esse, vel acquirat perfectionẽ sui esse, hic. n. est appetitus primi motoris. apponit aũt, qũo est fatuitas ponere illud, & inquit. sed, si nos diceremus ꝙ huius hõis motus circũeundo ciuitatẽ fit ab intẽtione, quã ipse narrauit noĩe Aui. videlicet, ꝙ nõ intendat in suo motu nisi attingere oẽs species vbi, quæ sunt infinitæ saltẽ numero: dicimus quod hic homo esset summe fatuus, vult dicere, ꝙ in motu cœli est duo cõsiderare. s. acquisitionẽ oĩum situũ, & perfectionẽ motoris, quam acquirit, vel in qua se conseruat per appropinquationẽ ipsi Deo. inquit modo, ꝙ si motor mouet nõ propter aliud nisi vt acquirat omnes species situs tantũ, summa fatuitas est: quoniã illi situs nullã relinquent perfectionẽ absolutã in primo motore, E nec in alijs: sunt enim respectus. Si vero ambas illas intẽtiones habeat, sine dubio motus cœli est satis perfectus, & decenter factus.

ALGAZEL.

Dixit Alga. Secundus quidẽ est, vt nos dicamus id, quod recitatis de intentione, est falsum in motu occidentali. & quæro quare fuit motus primus orientalis? & quare non fuerũt motus vniuersi ad eandem partem? &, si est in diuersitate eorum intentio, quare non differunt in contrarium. & erunt hi, qui sunt orientales occidentales, & qui sunt occidentales orientales. nam id, quod vos dicitis de peruentione innouationum ex diuersitate motuum in trinitate, & sextilitate, & aliis, prouenit ex contrario. Et sic etiam id, quod dixerũt de perfectione situum, & vbi omnium, postquam possibile est eis in alia parte, quæro quid habent quòd non moueantur aliquãdo ex vna F parte, & aliquando ex alia parte ad perficiendum id, quod est possibile eis, si fuerit adimplere omne possibile perfectio? Igitur hoc significat ꝙ iste sunt imaginationes, quæ nihil sunt. & secreta regni cœlorũ non habẽtur his imaginationibus, sed habuerũt ea Prophetæ, & Antiqui nostri via diuinitatis, non via assumendi rationes. & ideo deficiunt posteriores Philosophorum in declarãdo causam partis motus, & electionem eius.

Inquit Alga. Adhuc arguẽdũ est ꝙ in eo, qd philosophi de intẽtione cœlorũ dicunt in eorum motu, est error. cõsiderãdo partes vbi tendunt, exponit hoc. d. videlicet, quare motus diurnus fit versus occidẽtẽ, & motus ꝓprius planetarum versus orientẽ, & nõ ecõuerso? vel, quare nõ sunt oẽs circa vnã vel eandẽ partẽ: & ostẽdit hoc esse rõnabiliter dictũ. d. vnde, si motuũ partes nõ differũt in intẽtione. oẽs. n. intendunt appropinquari primo principio, & acquirere oẽs spẽs situs: quare ergo in totum contrarium se habent: quasi dicat non bene se habẽt, & reddit rationem. omnia enim vtilia a cœlis, seu commoda in hunc mundum

A descendentia, & acquirere omnes species vbi perfecte etiam fieri possunt. sup. si moueantur vno motu versus vnam partem. potest ergo syllogismus sic componi, omnes motus, qui sunt propter vnum finē numero, debēt esse versus eandē partem. sed declaratum est omnes motus cœlestes esse ꝑpter eundē finē numero, scilicet propter perfectionem motoris conseruandā, & situum acquisitionē. ergo omnes debent fieri circa eandem partem numero: et hoc argumentū habet magnam apparentiam. (Amplius.) Inducit secundam debilitatem. d. amplius, quare non mouentur quandoque versus vnam partem duarum, quandoque versus alteram, postquam intentio cœlorum est perficere omnia possibilia in motu circulari & situ. i. postquā est acquirere omnia vbi, & oēs situs possibiles. q. d. æque bene potest esse, si mouetur versus orientem, sicut econtra. ita. n. potest saluari acquisitio situum, & conseruatio omniū rerum, sicut econtra. patet ergo ex his, quod philosophorum opinio in hoc proposito pura phantasia fuit: propter quod concludit Alga. vnde dicimus quod archana regni cœlorum nobis sunt ignota, & omni humano generi, nisi prophetis, & sanctis: & quantum Alga. verum inquit: quemadmodum enim Heraclitus ephesius inquit, si non possumus scire ea, quæ in remota fiunt ciuitate: quomodo & ea, quæ in cœlo sunt, sciri possunt: stultum enim est laborare in his, cum eorum, quæ scimus, est minima pars eorum, quæ ignoramus.

B

AVEROES.

AIt Auer. Hæc est dubitatio sophistica. nā permutari ex disputatione ad disputationem est operatio sophistica. Quoniam qūo sequitur ex diminutione eorum, si diminuūt in dādo causam diuersitatis partiū motuum cœli, vt diminuant etiam in dādo causam motus cœli, & vt non sit motui eius causa. hoc totū est sermo in vltimitate mollitiei, & debilitatis. O quā maxima est lętitia eorū in hac disputatione. nā putant ꝙ ipsi vicerint Philosophos in ea. Et causa huius est ignorātia eorū in modis vię vsitatę, in dādo causas, & cōsyderationes, de quibus quęritur vt tribuātur in quolibet entiū, quæ quidē differūt ꝑpter differentiā naturarū entiū. Nā res simplices non habent causam eius, quod prouenerit ex eis, nisi substantiam naturæ, C & formæ earū: compositæ vero habent causas agentes præter formas earū: & sunt, quæ fecerunt compositionē earum, & copulationē partiū earum adinuicem. Verbi gratia terra non habet causam vt descendat deorsum, nisi attributū terrestreitatis. & ignis non habet causam, vt ascendat sursum, nisi substantiam naturæ, & formæ suæ: & cū hac natura dicitur ꝙ sit contraria igni. & sic sursum, & deorsum nō habēt cām, qua fuerit vna duarū partiū superius, & alia inferius. sed hoc est ex determinatione naturæ eorum. Et, cum necesse fuerit diuersitas partium ex se ipsis, & diuersitas motuum ex diuersitate partium, tunc nō erit hic causa, quæ possit assignari diuersitati motuum, nisi diuersitas partium mobilium: & diuersitas partiū est ex diuersitate naturæ eorū, s. ꝙ quędā sunt nobiliora quibusdā. Verbi gratia, cū homo senserit in aīali ꝙ præcedit in ambulando cū vno duorū pedū ex aliqua parte corporis sui, deinde sequitur eū alter, & dicit quare aīal pręponit hunc pedem, & postponit alterum, & non econtra, non erit pro-

Negat simplicibus causam agentem.

fecto ibi causa completa, nisi vt dicat ꝙ impossibile est in motu animalis quin præponat pedem, & sustentetur super alium pedem. & hoc profecto facit vt sint animali duæ partes, dextrũ, & sinistrũ. & dextrũ est, quod semper præponitur ex potentia reperta in eo sibi propria: & sinistrũ semper postponitur dextro ex potẽtia sibi propria. & impossibile est vt sit è contra, s. vt sit pars dextra pars sinistra. nam natura animalis hoc requirit aut vt plurimũ, aut semper. Et sic est in corporibus cœlestibus. nam, si aliquis interrogauerit quare mouentur cœli ex quadã parte, & non ex alia, respondetur quia habent dextrum, & sinistrum: & præcipue, cum affirmauerimus de eis ꝙ sunt viuẽtia: nisi ꝙ est eis quid proprium quòd pars dextra in quibusdam eorum est pars sinistra in quibusdam aliis. & tamẽ ipsi pedes etiam cum ista differentia, vnus eorum mouetur ad duo contraria, vt est pes sinister durus quidem. Et quemadmodum, si aliquis interrogauerit, & dixerit ꝙ motus animalis esset completus, si dextrum eius esset sinistrum, & sinistrum dextrum: & quare appropriatum fuit dextrũ vt sit dextrũ, & sinistrum vt sit sinistrum, dicitur ei ꝙ huic non est causa, nisi ꝙ natura partis, quæ appellatur dextrum, determinauit in se vt sit dextrũ, & non sit sinistrum, & nobile datur parti nobili. sic etiam, cum aliquis interrogauerit quare appropriata est pars cœli dextra motui magno, vt sit dextrum, & pars sinistra, vt sit sinistrum, & iam erat possibile vt sit contrarium, sicut est in orbe planetarum, non erit ei responsio, nisi dicatur ꝙ pars nobilis appropriata fuit corpori nobili, sicut est in appropriatione ignis superius, & terræ inferius. Quòd aũt cœli moueantur duobus motibus contrariis, præter motum diurnum, est propter necessitatem contrarietatis motuum hic, s. motus generationis, & corruptionis. & non est naturæ intellectus humani vt apprehendat magis, quã hoc in istis sermonibus, & in hoc loco. Et, quoniam dubitauit eis Alga. cum hac dubitatione, & dixit ꝙ non habent responsionem ei, recitauit in hoc responsionem quorundam Philosophorũ. D B E

Cur cœlimo ueantur ad vnã partẽ et non ad aliã.

Cur cœli mo ueãtur duobus motibus contrarijs.

Proponit primo in quonam genere hæc sit altercatio. d. dicimus nos ꝙ hæc altercatio est sophisticalis. cuius rationem reddit. d. translatio enim de quæstione in quæstionẽ opus est sophisticũ. (Rursus.) Apponit quomodo est mirandũ de eis, qui sequuntur Alg. d. Rursus, quare sequitur ꝙ, si ipsi philosophi deficiũt a declaratione, seu cognitione causarũ diuersitatis motuũ, id est quare sequitur, si nesciunt dare causam diuersitatis motuum, ꝙ debeãt ignorare causam motus cœlorũ absolute, id est penitus. stat enim scire causam in vniuersali, & ignorare eã in parte: ergo mirandum est de Alg. & suis sequentibus. Vnde dicimus, ꝙ iste homo debellat homines voluntate, & sup. nõ factis aut dicimus ꝙ negligentia in ampla consideratione excecauit eũ taliter, ꝙ nõ potuit videre istud. videtur. n. ꝙ hoc accidat ei ex ignorãtia viarũ, & ex assumptione causarũ, id est quia ignorat vias, & causas assumendas in huiusmodi quæstio absoluendo, & reddit causam. d. causæ enim differunt differentia naturarũ rerum, id est quia causę variantur secundũ rerum variationem: & hoc ostendit. d. & declaratio huius est, quia res simplices non habent causam suorum actuum procedentium ab eisdẽ, nisi naturas & formas ipsarũ: sed res cõpositæ habẽt agentes causas præter naturas ipsarum, & formas earũ, & notanter dicit: (Nisi naturas ipsarum) quia res compositæ habẽt causas pręter naturas ipsarũ, s. elementũ prędominãs, vt Auer.

A dicit cō.7. primi cœ.motus ergo simpliciū nō habent causas præter naturas eorū,sed cōpositorum habent causas diuersas a naturis eorū, & illę sunt causæ ipsarum,& earū partium adinuicem secundum compositiones, & compaginationes adinuicem. Verbi gratia,terra non habet causam descendendi nisi suā simplicem naturam,scilicet terrestreitatem,& sic de alijs simplicibus. Similiter dicimus,quod sursum,& deorsum nullā habent causam, videlicet, quare vnū ipsorū fuit superius,& aliud inferius,nisi quia ita debet sequi de propria ipsarum natura.Similiter dicimus recte de diuersitate motuū,quod nulla est ibi causa nisi diuersitas naturarū partium motuū,& illa diuersitas prouenit a diuersitate naturarū mobiliū,videlicet,quod aliqui ipsorū nobiliores sunt alijs. Similiter dicimus quod illud,quod dixit,videlicet,quare motus vniuersalis sit verus occidentem,& nō ecōuerso ratio huius est,quia cœli habent dextrum, & sinistrū, vt in prima disputatione declaraui,maxime quia animati sunt, & differunt inter se, prout id,quod est dextra vnius,sinistra est alterius:licet aliqui ipsorum versus duas partes cōtrarias moueātur,sed hoc non violenter fit. tandē dicendum supquod in hoc nulla ratio est nisi simplex eorū natura, vt dictum est:ait tamē, sed concedendū est secundū rei veritatem,quod humanus intellectus valde deficit in ratione,vel causis naturaliū rerum,maxime in illis altioribus,& sublimibus corporibus,quorū quantitates nescimus,& esse substantiarū eorū totaliter ignoramus,& ideo dicimus quod corpus cœleste neq; est graue,neque leue,vt habe

B tur ab Aristo.in primo cœli & mundi, & patet clare a commentatoribus verborū Aristo.&,quasi dicat,quod de cœlo non sciuimus nisi negatiue,& nō positiue eius naturam,sed per abnegātionem rerum hic.(Et hic est finis.) Auerroes nunc imponit finē libro,& inquit, & hic est finis quæstionum sermonum diuinorum,id est,metaphysicorum huius hominis,de quibus altercauit Alg. cū philosophis,& redarguebat eos,vt ei apparebat,apponit autē suum laborem circa hoc,dicens,sed nos Dei auxilio reprobauimus manifeste ipsius errores, & ostēdimus ambages auctoritatum,id est,argumentorū eius,vt melius & clarius potuimus. Et ordinat se ad sequentes disputationes in naturalibus,dicēs: vnde deinde aliquas singulares Algazel. disputationes in naturalibus propositas duximus,in quibus etiam putauit Peripatheticos acerrime redarguere , & sequimur stilum consuetum in præteritis disputationibus.Et sciat tua dominatio Reuerendissima, disputationes naturales esse duas, & multum singulares. tractant enim quatuor proposita,quemadmodū Alga. inquit in secundo dubio primæ disputationis.Primū est de nexu causatū & causatorū inuicē.Secundum, an animę habeant esse per se spirituale remanens post mortē, & quam habitudinē dicant ad corpora. Tertiū est,an huiusmodi animæ annihilari possint . Quartū est de resurrectione mortuorū.Hęc enim quatuor mirabilia proposita in duabus disputa-

C tionibus disputat, vbi ostendit Auer.suam subtilitatem, & ingenij excellentiā: & has duas vltimas disputationes non habebā in principio operis mei , sed dominus Andreas de minutis, cretensis, studiosissimus meus scholaris attulit, de quibus tantas refero gratias,quantas,& quot possum concipere.fecit enim conseruationē harum rerū,quę sunt cōputandę inter archana cœlorū,& reuerēdissime domine nūc exponere non possum:qm multitudine negociorum, & solicitudine impressoris vexatus non possem aliquid dignum tuę dominationi reuerendissimę dicere,sed hac ęstate vetura expectet me:nam eas mittam cum quibusdam meis sarcinolis,pro quibus tuam,D.Reuerendissimā,omniū literatorū splēdorem,in iudicem elegi. Quando,n.a tua dominatione reuerendissima vigilię meę appreciabuntur,quid curabo tunc maleuolorum latratus? fauor enim tuę conditionis me a maioribus tutum redderet.

SED, QVIA solebamus sępe,mi domine reuerēdissime,disputare cū Hieronymo Bernardo olim filio domini Petri,& cū illo magnifico viro Antonio Iustiniano artiū accuratissimo,filio domini Pauli,sępe sępius de motu raptu salio- rū cœlorū.oēs.n.astronomi dicūt primū mobile moueri motu ,pprio,et alios motu rapius ad eandē partē,& motu ,pprio ad partē oppositā,pręter Alpetragiū in libello de qualitate motuū cœlestiū,qui opinatus est qd omnes orbes mouentur Quæstio. 5.

ab oriente in occidentem, & quod nullus orbium moueretur econtra. Ad saluã- D
dum rñ apparentias dicebat planetas incurtare motus a motu primi mobilis. pro
hoc viro, Hieronymus Bernardus adducebat motiuũ optimũ. est regula Aristo.
& Aue. primo cœli, quod impossibile est duos motus specie naturaliter compe-
tere vni corpori simplici. motus aũt illi, s. rectus proprius, & motus raptus sunt
oppositi omnino: ergo, si vnus cõperit naturaliter cœlo vel per se, alter per acci-
dẽs & violẽter, & per cõsequẽs nõ sempiterno tpe. Amplius, sicut arguebat Iu-
stinianus: omne, qđ rapitur in motu suo, cõtra naturã mouetur: omne, qđ contra
naturã mouetur, nõ semper mouetur: ergo, si corpora planetarũ raperentur, non
semper mouerentur. Rursus dicebat, si ambo motus competunt vni, V. g. lunæ:
vtrũ æque naturaliter, an vnus altero naturalius, & quomodo ei competant. Et
huiusmodi argumẽta sunt subtilia, & multum apparentia contra astronomos. Et
breuiter ad hoc non est respondendum, sicut astronomi dicunt, quod orbis lunæ
mouetur a propria intelligentia immediate, & a primo motore per influentiam:
sic enim illa influentia non est sufficiens principiũ motiuũ, cũ nullum accidens
in perpetuũ moueatur: ideo existimandũ, vt Auer. dicit. 2. cœli com. 42. & 71.
vnum esse motorem totius vniuersi colligati ex omnibus orbibus, qui est forma
totius cõgregati ex omnibus orbibus. hæc enim forma vniuersalis omnes orbes
mouet vno motu numero, qui vocatur motus diurnus ab oriẽte in occidentem,
aliæ autem intelligentiæ sunt, sicut formæ particulares mẽbrorũ, quæ motibus
proprijs mouent econtra propter finẽ, quẽ declarat Auer. 2. cœli cõ. 58. Verbi B
gratia, posito ꝙ anima mea moueat me versus neapolim, & continue brachium
econtra moueatur: iam brachiũ duplici motu moueretur, & motu totius, & motu
Solutio. proprio a proprio motore. Ad primũ dicendum, qđ illa regula est intelligenda
de motibus oppositis secundum speciem. modo, vt Auer. inquit. 2. cœli, huiusmo
di motus sunt numero diuersi, non specie, cum sint partes motus partium vnius
animalis. vide cõ. 49. Ad secundum dicendum, qđ illi motus dicũtur raptus, nõ
ꝓpter hoc, qđ sint cõtra naturã illorũ, sed quia nõ sunt per naturã particulariũ
motorũ eorũ. Ad vltimũ dicendũ, qđ naturalius est partem moueri motu to-
tius, quã ipsam moueri motu proprio. moueri. n. per naturã vniuersalẽ naturalius
est, quã moueri per naturã particularẽ, vt dictũ est in cœlo & mũdo. Et sic con
summata est cõmẽtatio mea supra lib. Metaph. Auer. qui destructio destructio-
nũ dicitur, incœpta. 1494. & cõpleta. 1497. die. 22. Ianuarij, & in eo tenui me-
liorẽ curã, quã potui. Hic. n. nullos inueni scriptores, immo nec aliquos, qui de
his meminere. adeo qđ quidã omnium literarum penitus ignari propter difficul
tatẽ huius libri dicunt hunc librũ non esse Auerr. & de his non curo. vr enim
sensu, quare negant hoc. hic enim liber, tum errore translatoris, tum difficultate
verborũ, tum sententiarũ arduitate fuit mihi ita difficilis, sicut vides: nec volui
exponere ipsum, & facere vnum chaos rerũ, ita quod velim hic apponere om- F
nia dicibilia, nec ita immorari in singulo verbo eius, vt omniũ aures obtundam.
vlterior. n. speculatio fortioribus relinquatur. sat mihi fuit mouisse, principiũq;
dedisse speculationis, eo maxime, cũ hoc nõ ex me feci, sed ex rogatu illius sa-
cratissimi philosophi Hieronymi Bernardi, filij quondã domini Petri, quorum
animæ in perpetuũ gaudeant. adeo enim me vexabat, vt id negare nõ potui: &
si qua hic corrupta legentur, breuitati tpis ascribantur, in quo scripsi. Iterũ, si re-
plicatas inueniẽt materias, hoc est, quia magna interualla apponẽs, scripta olim
obliuioni tradideram, quia Auer. ea diuersis locis tangebat. Hæc igitur sunt, quę
tibi Reuerendissimo Domino meo, meritissimo cardinali, mitto, vt digna casti-
gatione tuo singulari ingenio castiges, digna vero laude collaudes. Illud quidẽ
donum, quod potui pro tua immẽsa dominatione, hoc est. Illud vero, quod tua.
D. referre põt, est vt id recipiat eo modo, eo animo, eaq; affectione, quibus ego
mitto. Valeat tua D. Reuerendissima omnium literatorum confugium.

Disp. Metaph. Auer. cum Algaz. vna cum commen. Suess.

F I N I S.

A

ALGAZEL.

AIt Alga. Et aliqui eorum dixerunt, qm̃ perfectio eorum prouenit ex motu a quacunque parte fuerit, & ordo innouationum terrestrium determinat diuersitatem motuum, & partium deputatarum, id, quod induxit eos ad radicem motus, est appropinquatio Deo glo. & quod induxit ad partem motus est influere gratiam mundo inferiori. Dixit Alg. ꝙ hoc est falsum dupliciter. Primo, qm̃, si hoc potest considerari, est ex diminutione iudicii. nam natura quietis magis debet appropriari ei, quā motus, & mutationis. & est assimilari Deo glo. in rei veritate, quoniā abest à mutatione, motus autem est mutatio. Attamen eligit motum ad influendū gratiam. nā, si adiuuat alteri, & non aggrauat sibi motus, quid est quod prohibet ab hac consideratione? Secunda vero, quoniā innouationes fiunt ex diuersitate proportionum, quæ fiunt ex diuersitate partium motuum. & sic erit motus Hæc desiderantur in vetustiori tex.
B primus occidentalis, & alii orientales. & veniet hæc diuersitas, ex qua proueniet diuersitas proportionum. quare ergo respicit vnam partem? istæ autē diuersitates non determinant, nisi substantiam diuersitatis: pars vero, quā respicit, non est dignior suo contrario in hoc.

AVEROES.

AIt Auer. Hic loquens conatus est dare causam in hoc ex causa finali, non autem ex agenti. & nullus Philosophorum dubitat quòd sit ibi causa finalis secunda intentione, quæ est necessaria in esse eorum, quæ sunt hic. & licet adhuc non sciuerit differentiam, non dubitat tamen ꝙ non est hic motus, nec incessus, nec regressus planetis, qui non habet introitū in rebus, quæ sunt hic, ita ꝙ, si diuersificaretur ex eis aliquid, inuolueretur hoc nostrum esse. At-
C tamen multæ harum causarum particularium, aut non scimus eas omnino, aut scimus eas post longum tempus, & magnam exercitationem: sicut dicitur quòd sapiens affirmauit illud in libro suo de regiminibus cœlestibus particularibus. res vero vniuersales defacili habetur scientia earū. & habentes scientiam iudicii stellarum peruenerunt ad multas earū, & apprehensum fuit nostra tēpestate plurimum eius, ad quod peruenerunt Antiqui in hoc, vt Chaldei, & alii. Quare non oportet vt non credatur ꝙ sit huic scientia de entibus, eum appareat inductiue ꝙ omne, quod videtur in cœlo, est propter scientiam finalem, & causam causarū finaliū. nam, si hoc est in animalibus, multo magis dignius est vt sit in corporibus cœlestibus. & iam videtur in animali, & homine, vti decem milibus scientia in tempore spatii mille annorum. ideo non est inconueniens vt videatur in æternū æternitatis annorum longorum nimium scientiæ, & sapientiæ, quæ est

in corporibus cœlestibus. & nos inuenimus Veteres vti versibus in D hoc.nã ipsi bene sciũt expositiones eorũ profundatas in sciẽtia, & sunt sapientes veridici. Primũ autem, & est, cũ dicit ꝙ aliquis potest dicere ꝙ assimilatio Deo glo. determinat ei vt sit quiescens, quoniam Deus glo. abest à motu, sed elegit motum ex eo, quod est in eo de influxu gratiæ generationibus, est sermo inuolutus. nam Deus glo. non est quiescens, nec mobilis: & vt moueatur corpus, est melius, quàm vt quiescat. &, cum assimiletur ens Deo glo. assimilatur quidem ei, cum fuerit in nobiliori dispositionum eius: & est motus. Responsio vero secunda iam dicta est responsio ad eam.

DISPVTATIO. XVI.

DE DESTRVCTIONE DICTI EORVM E QVOD ANIMAE COELI RESPICIVNT OMNIA PARTICVLARIA, QVAE FIVNT IN HOC MVNDO.

ALGAZEL.

Sequẽtes disputationes i antiquo codice nõ habentur ob id atque expositione habebis studiose lector.

IT Alga. Dixerunt ꝙ animæ cœli respiciũt omnia particularia, quæ fiunt in hoc mundo: & quòd intelligimus per tabulam seruatam animas cœli: et pictura particularitatum mundi in ea assimilatur picturæ rerum conseruatarum in virtute conseruatiua posita in cerebro hominis: non quòd sit cor F pus amplum durum, in quo scribãtur res, sicut scribunt pueri in tabula. nam illa scriptura requirit plurimum eius dilatationem scripti in ea. &, cum id, quod scribitur sit infinitum, non erit quidem rei scriptæ in ea finis, & non imaginatur corpus infinitum. & impossibile est scribere literas infinitas per literas numeratas finitas. Et existimauerunt quòd Angeli cœlestes sunt animę cœli, & Angeli Cherubini approximantes sunt intelligentiæ separatæ, quę sunt substãtię existẽtes per se: & non cõtinent terminũ, & non vtũtur corporibus: & ꝙ istæ formę particulares influuntur ab aĩabus cœlestibus, & sunt nobiliores Angelis cœlestibus: qm̃ ipsæ influũt, illi vero non influũt: & qđ influit est nobilius eo, cui influitur. & ideo appellãt nobile noĩe calami, & dicũt sciẽ cum calamo, quoniam assimilauit picturam influẽtẽ calamo, & assimilauit id, cui influitur, tabulæ. Hæc est opinio eorũ. Et cõtradictio huic disputationi differt à

A contradictione præcedenti. nam id, quod dixerunt antea, non est falsum, cum sit de eo, φ cœli sunt viuentes, & mouentur ad intentionem, & est quid posibile. hoc vero idem est, quod tenere φ sit scientia in creato de particularibus infinitis. & hoc forte existimatur quòd sit falsum. & quæritur eis ratio in hoc, quoniam est versutia ipsa.

AVEROES.

AIt Auer. Hoc, quod dixit, nullus Philosophorũ dicit de scientia eius, nisi Auic. s. φ corpora cœlestia imaginantur quanto magis vt imaginentur imaginationes infinitas. Alexander autem exponit in libello suo, appellato Principia totius, φ ista corpora non imaginantur. uam imaginatio reperitur in animali propter conseruationem: ista vero corpora non timent φ eueniat eis corruptio: igitur esse imaginationes in eis est falsum. sic etiam & sensus. nam, si B essent in eis imaginationes, essent eis sensus. sensus.n. sunt conditio requisita in imaginationibus: & omnis imaginans sentit necessario, & non conuertitur. & secundum hoc non est vera expositio tabulæ seruatæ, vt recitat de eis. Expositio vero intellectuum separatorum, qui mouent quemlibet orbem modo seruitutis, φ sunt eis Angeli approximantes, est expositio currens secundum radices eorum. & sic appellare animas orbium Angelos cœlestes, cum intentio fuerit conuenire id, quod inducitur a demonstratione, ei, quod inducitur à fide.

Contra eos qui sensum in cęlo ponũt.

ALGAZEL.

AIt Alga. Et assignauerunt rationem in eo, dicentes quidem, iam probatum est φ motus circularis est voluntarius, & voluntarium sequitur volitum, & volitum vniuersale non respi C citur nisi à voluntate vniuersali: voluntas autem vniuersalis non prouenit ab ea aliquid: nam omne ens in actu est demonstratum tale particulare: & voluntas vniuersalis, proportio eius ad vnitates particulares est in eodem gradu: igitur non prouenit ab ea aliquid particulare. sed impossibile est absque voluntate particulari motui demonstrato tali: & orbi quidem in omni motu particulari demonstrato à puncto demonstrato ad punctum demonstratum est voluntas demonstrata ad illum motum, & est ei proculdubio imaginatio ad motus illos particulares potentia corporali, cum motus particulares non apprehẽdantur nisi potentiis corporalibus: igitur omnis voluntas de necessitate eius est imaginatio illius voliti, scilicet scientia de eo, siue sit particularis, siue vniuersalis. & quotienscunq; fuerit orbi imaginatio partium motuum, & comprehensio earum, comprehendit eas proculdubio, in eo φ sequitur ex eis de diuersitate proportionum cum terra, in eo φ aliquæ partes oriuntur, & aliquæ occidunt, & aliquę sunt in me-

dio cœli antiquorum hominum, & sub terra aliorum. & sic etiam scit D quod sequitur de diuersitate proportionum, quæ fiunt in motu de trino sextili, quarto, & oppositione, & coniunctione ad alias innouationes cœlestes. Et aliæ innouationes terrestres sustentantur innouationibus cœlestibus, aut immediate, aut vno medio, aut pluribus. Demũ omne innouatum est ei causa innouans, quousq; cessat processus ascendendo ad motum cœlestem æternum, si aliquod eorum est causa alicuius. nam causæ, & causata, ascendit processus eorum ad motus particulares cœlestes: & ea, quæ imaginantur in motibus, imaginantur in consequentiis eorum, & consequentiis consequentium vsque ad finem processus. & ideo respiciunt omne, quod innouatur. nam omne, quod innouatur innouatio eius procedit a causa: &, quotienscunque verificabitur causa, verificabitur causatum innouatum. Nos autem non scimus id, quod venturum est in futuro: quoniam nos non comprehendimus omnes causas eorum. si enim sciremus omnes causas, sciremus omnia causata. nam, cum scimus ꝙ ignis tangit bombicem, exempli E gratia, in aliqua hora determinata, tunc scimus combustionem bombicis. & quotienscunq; scimus ꝙ aliquis comedit, scimus ꝙ saturabitur. &, quotienscunq; scimus ꝙ homo deambulat in loco, in quo ponitur thesaurus coopertus leuiter, cum deambulauerit super eum deambulans, cespitat pes eius in thesauro, & scit eum, scimus ꝙ diues fiet ex inuentione thesauri. Attamen istę causę, non scimus eas: & aliquando scimus aliquas earum, & euenit nobis sensatio eius, cum euenerit causatum. &, si scimus maiorem partem earum, prouenit nobis existimatio manifesta de euentu eius. &, si esset nobis scientia omnium causarum, esset nobis scientia omnium causatorum. Nisi ꝙ orbes sunt multi, & habent mistionem cum innouationibus terrestribus, & homo nõ potest scire eas, & animæ cœlorum sciunt eas, quia respiciunt primam causam, & consequentia earum, & consequentia consequentium vsq; ad finem processus. Et ideo existimauerunt quòd dormiens videt in F somno suo id, quod erit in futurum. & hoc propter copulationem eius cum tabula seruata, & respicientia eius. &, quotienscunque respexerit rem multis vicibus, remanebit hæc eadem res in conseruatiua eius. & aliquando accelerat virtus imaginatiua ad imprimendum eã. nam ex natura sua est imprimere res cum exemplationibus, quæ proportionatæ sunt aliqua proportione, aut permutatione ex eis ad contraria. & aufertur comprehensum verum à conseruatiua, & remanebit exemplatio imaginationis in conseruatiua, & indiget aliqua interpretatione in exemplificatione imaginationis. & aliquando exẽplificat imaginatio hominem arbori, & mulierem ornamento, & seruum amissioni alicuius rei domus, & conseruantem pecuniam amicorum, & proborum lumini. nam lumen est causa candelæ, quæ est causa illuminationis, & scientia interpretationis ramificatur ex hac radice. Et existimauerunt quòd copulatio cum illis animabus datur,

A postquam nullum est ibi velamen. Attamen nos hora vigiliæ incumbimus ei, ad quod deueniunt sensus, & appetitus. & dare operam his rebus corporalibus deuiat nos ab eo. &, cum auferantur à nobis in somno aliquæ inuolutiones sensuum, apparet in eo dispositio nostra copulationi. Et existimauerunt quòd Propheta purus respicit occultum hac via, nisi quòd virtus animalis prophetica fortificatur tali fortitudine, quæ non offenditur à sensibus manifestis. & propter hoc videt ipse in vigilia id, quod alius videt in somno. Vlterius virtus imaginatiua exemplificat ei etiam id, quod vidit, & aliquando remanet res eadem in memoria eius, & aliquando exemplificatio eius. & indiget hæc visio expositione, vt indiget somnium illud expositione. &, nisi ꝙ omnia generabilia sunt fixa in tabula seruata, non scirent Prophetæ occultum in vigilia, nec in somno. attamen congregari calamum in eo, quod est, erit in die iudicii. & dispositio eius est hoc, quod diximus. Et hoc est, quod volumus præmittere, vt bene intelligatur
B opinio eorum.

AVEROES.

AIt Auer. Iam diximus ꝙ hæc opinio, non scimus aliquem dixisse eam, nisi Auicennam. Ratio autem eius, quam recitauit, est debilium propositionum, licet sint rhetoricę, & topicæ. nã ipse ponit ꝙ omne operatum particulare prouenit ab habente animam propter imaginationem particularem de hoc operato, & motus particulares, quibus erit hoc operatum particulare: deinde copulabimus huic propositioni maiori minorem, & est ꝙ cœli habent animã, ex quibus proueniunt operationes particulares: sequitur ex hoc vt proueniat ex eis id, quod prouenit ab intellectis particularibus, & operationibus particularibus, ex consyderatione particulari, quod appel
C latur imaginatio. & hoc non videtur in artibus tantum, sed etiam in multis animalibus, quæ operantur operationes terminatas, sicut est domus apum, & aranea, & alia. Attamen contradictio, eueniens his propositionibus, est ꝙ non prouenit operatio particularis ab habentibus intellectum, nisi ex eo, quòd hoc est imaginatum imaginatione vniuersali, & proueniunt ex ea res particulares infinitæ. ver. g. artifex prouenit ex eo figura thesauri ex parte imaginationis vniuersalis, quę non appropriatur vni thesauro præter alium. & sic est in eo, quod emanat ex artibus naturaliter ab animali. & sunt istæ imaginationes mediæ inter comprehensiones vniuersales, & particulares, scilicet sunt medię inter definitionem rei, & imaginationem eius sibi propriam. Corpora autem cœlestia si imaginarentur, essent talis quidem imaginatio, quę est a natura vniuersali, non autem imaginatio particularis tributa a sensibus. & impossibile est vt operationes nostrę proueniant ab imaginatione particulari. Et ideo tenent Philosophi quòd

formæ imaginatiuæ, à quibus proueniunt operationes animalis determinatæ, sunt tanquam mediæ inter intellecta, & formas imaginatiuas indiuiduales. sicut forma, q̃ facit auis, quæ appellatur Begiath ex rapientibus, quæ est similis ei, quã faciunt apes domus suas. artifex vero, qui indiget exemplificatione particulari sensibili, est is, qui non est apud eum hæc exemplificatio imaginaria vniuersalis: quæ quidem est necessaria in emanatione eius, quod emanat ab ea ex particularibus. & hæc imaginatio vniuersalis est, quæ mittit voluntatem vniuersalem, quæ non tendit ad indiuiduum præter indiuiduum. voluntates vero particulares sunt, quæ tendunt ad indiuiduum præter indiuiduum eiusdem speciei. & hoc non reperitur in corporibus cœlestibus. Quòd vero reperiatur voluntas vniuersalis rei vniuersali, in eo quòd est vniuersalis, est falsum. nam vniuersale non habet esse extra animam, nec est generabile, & corruptibile. & eius diuisio prima voluntatis ad vniuersalem, & particularem non est vera, nisi dicatur quòd corpora cœlestia mouentur ad partem definitionum rerum absque eo quòd componatur definitio ex imaginatione cuiuslibet indiuiduorum repertorum aliter, quàm est apud nos. Cum autem dixit quòd voluntas vniuersalis non prouenit ab ea particularis, est error cum intelligitur per voluntatem vniuersalem ea, quæ non appropriatur indiuiduo, præter indiuiduum, sed vniuersaliter, sicut Rex, cum habuerit exercitus suos. Si vero intelligitur per voluntatẽ alligantia eius eidem rei vniuersali, tunc non est alligata ei voluntas omnino, & non reperitur voluntas talis, nisi modo, quem diximus. Igitur corpora cœlestia, si declaratum fuerit de eis ꝙ intelligunt ea, quæ sunt hic, ex eo quòd imaginantur, hoc est ex parte imaginationum vniuersalium, quæ sequuntur à definitionibus, non autem ex parte imaginationum particularium, quę sequuntur à sensationibus. Et quod magis videtur est quòd hoc non erit, nisi ex imaginatione particulari: & præcipue cum dicitur ꝙ quicquid prouenit ex eis hic, prouenit secunda intentione apud opinionem hominum, ꝙ ipsa intelligant se ipsa, & intelligant ea, quæ sunt hic. si vero intelligunt ea, quæ sunt hic, ita ꝙ sint diuersa à seipsis, est consyderatio, de qua speculabitur in locis propriis. demum, si sciunt, nomen quidem scientiæ dicitur de scientia eorum, & scientia nostra æquiuoce. Quod autem dixit in hoc capitulo de causis visionis, & Prophetię est quid, cui solus Auicenna assentit. sed opiniones Antiquorum in hoc sunt diuersę ab hac opinione. nam esse scientiam de indiuiduis infinitis in actu, ex eo quòd est scientia indiuidualis, est quid impossibile. & intelligo per scientiam indiuidualem comprehensionem, quę dicitur imaginatio. Et non est ponenda disputatio de Prophetia, & visione in hoc loco, nisi procedatur in hoc ad immensam quęstionem: & est operatio sophistica, non autem topica. Attamen hoc, quod dixi de imaginatione corporum cœlestium, ꝙ sunt imaginationes medię inter imagina-

Vniuersale non habet eẽ extra animã

Nõ datur uolũtas uniuersalis.

D

B

F

A tiones particulares, & vniuersales, est sermo satisfaciens. sed quod sequitur ex radicibus Philosophorum est quòd corpora cœlestia non imaginantur omnino. quoniam istæ imaginationes, vt diximus, sunt propter cõseruationem, siue sint vniuersales, siue particulares. & sunt etiam ex necessitate consyderationis nostri intellectus. & ideo consyderatio nostra est generabilis, & corruptibilis, igitur necesse est vt nõ copuletur imaginationi, & non sustentetur ea modo aliquo. quare hæc apprehensio non erit vniuersalis, nec particularis: sed vniuntur ibi ambæ scientię necessario, s. vniuersalis, & particularis: & differunt hic ex parte materierum propter hoc. & hoc modo est scientia de occulto, & Prophetia, & similibus. & hoc declarabitur perfecte in loco proprio.

Cœlum non habet imma ginationem.

ALGAZEL.

B AIt Alga. Et responsio est vt dicatur, quare negatis dicenti ꝙ Propheta scit futura notificatione à Deo proueniente, aut ab Angelo angelorum, & non indigemus aliquo eorum, quæ narrauistis, nec ratione in hoc. & nulla est vobis ratio de descensu legis in tabulam, & calamum. nam habentes legem non intelligunt per tabulam, & calamum hoc decisiue. & non amplectimur leges ablatione amplexus viarum intellectuum. Et quod dixistis, licet concesserimus possibilitatem eius, quotienscunque non conditionatur ablatio finis ab istis scitis, non scitur de eo esse, & non verificatur esse eius. Via vero in hoc est vt sciatur à lege, non autem ab intellectu. Quod autem vos dicitis de ratione intellectuali primo, ædificatur super nultas propositiones, quarum destructionem non narrabimus, sed tantummodo contradicimus tribus propositionibus. Quarum prima est, cum dicitis motum cœli esse voluntarium, & iam contradiximus huic disputationi, & adduximus destructionem rationum eorum in ea. Se-

C cunda est, si hoc concedatur vobis abusiue, tunc, cum dicitis ꝙ indiget imaginatione particulari in motibus particularibus, est quid, quod non conceditur. sed non est distinctio apud eos ibi de corpore, quia est quid vnum: diuiditur tamen existimatione, non autem motu, & est vnum continuatione. quomodo ergo cœli desyderabunt complere loca possibilia eis? vt vos dicitis, & sufficit eis imaginatio vniuersalis, & voluntas vniuersalis. & dabimus exemplum de voluntate vniuersali, & particulari, vt bene intelligatur intentio eorum. Cum autem fuerit homini intentio exempli gratia ad faciendum festiuitatem in templo Dei, ex hac quidem voluntate vniuersali non emanat motus: nam motus est particularis in partem deputatam, & mensura deputata. sed non deficit fieri in homine, cum respicit templum imaginatione post imaginationem ad locum, in quo deambulat, & parte, in qua deambulat. & sequitur omnis imaginatio particularis, & volun-

tas particularis ad motum præter subiectum, quod prouenit ei ex motu. Hoc ergo est id, quod intelligunt per voluntatem particularem, quæ sequitur imaginationem particularem. & hoc conceditur. nam partes numerantur, cum respicit Hierusalem, & iter non est consydera tum, & oportet consyderare locum preter locū, & partem preter partem ex voluntate quadam particulari. motus vero cœlestis est ei vnus modus tantum. nam rotundum in se ipso, & termino suo, id non transit motus, quem vult: & non est ibi, nisi vnum attributum, & vna species, & vnum nomen. & est, sicut descensus lapidis deorsum, quia quęrit terram via propinquiori: & via propinquior est linea recta: & ad cōsyderandum lineam rectam non indiget innouatione causæ innouatæ præter naturam vniuersalem petentem centrum cum innouatione propinquitatis, & remotionis, & peruentionis ad terminum, & exitus ab eo. Igitur sic sufficit isti motui voluntas vniuersalis ad motum, & non indiget volente. & hęc quidem propositio, conati sunt versutia quadam in pręponendo eam. D

E

AVEROES.

AIt Auer. Sermo autem Alga. & responsio est vt dicatur, quare negatis, vsque ad, non indiget aliquo eorum, quæ dixistis, est responsio quidem de genere auditus, non autem de genere intellecti. & non est ponendum in hoc libro. Philosophi enim speculanē de omni eo, quod est in lege. &, si id apprehendunt, tunc sunt equales ambæ apprehensiones: & hæc quidem erit perfectissima scientia. si vero id non apprehendunt, notificant diminutionem intellectus humani in eo, & ꝙ comprehenditur in lege tantum. Et, cum dubitat contra eos cum expositione tabulæ, & calami est quid extra hanc disputationem, nec etiam est ponendum hic. & hæc expositio de scientia occulti ipsius Auicennæ nihil est. Contradictio vero intellectualis, quam adduxit de mente Auicennę in hoc, est contradictio vera. nam cœlum non habet motum extra animam particularem incessu particulari, ita ꝙ hoc determinabit ꝙ sit ei imaginatio. habens enim animam, quod mouetur extra animā motibus particularibus in locis particularibus habet proculdubio imaginationem de eis, ad quę mouetur, & de illis motibus, cum fuerint illa itinera non comprehensa ab eo visu. circulare vero, vt dixit, mouetur ex eo ꝙ est circulare vno motu, licet sequantur illum motum vnum motus multi diuersi particulares, ad id, quod est sub eo ex entibus. nam non est intentio orbium de illis particularibus, nisi conseruare species tm̄, quarum illa particularia sunt particularia, non autem esse cuiuscunq; particularis illorum particulariū, in eo ꝙ est particulare. qm̄, si hoc esset, necesse est vt cœlum proculdubio imaginaretur. est tamen speculatio de particularibus, quæ fiunt ex eis, an sint intenta ad seipsos, aut ad conseruationem speciei tantum. & F

A impossibile est vt hoc declareretur in hoc loco, sed videtur quòd est hic prouidentia proculdubio de particularibus ex parte somniorum veridicorum, & similium ex pronosticis futurorum, quę quidem in rei veritate est prouidentia in specie. Nota de prouidentia.

ALGAZEL.

Ait Alga. Propositio tertia, & ex astutia nimis absurda est, cũ dicunt ꝙ, cum consyderantur motus particulares, consyderantur etiam consequentia eorum, & prouenientia ex eis, & hæc est stultitia absoluta. & est sicut dictum dicentis ꝙ, cũ homo mouet, & scit motuũ suum, oportet vt sciat quod sequitur ex motu suo de oppositione, & vicinitate. & est proportio eius ad corpora, quæ sunt supra, & sub eo, & ex lateribus. &, cum ipse deãbulat in Sole, oportet vt sciat loca, in quę cadit vmbra eius, & loca, in quę non cadit: & quod euenit B ex frigore ab vmbra sua, cum abscindatur radius in illis locis: & quod euenit ex constructione partibus terræ sub plantis pedum suorum: & quod euenit de separatione in eis: & quod euenit humoribus suis in vẽtre de mutatione ex causa motus ad caliditatem: & in quo membro superabundauit caliditas, ita ꝙ quasi corrumpit complexionem eius: & in quo membro rectificauit id, quod frigidum antea quasi corrupit: & in quo loco rectificauit: & ẽt quicquid fecit in his membris de humiditate & siccitate: & quod sequitur ex eis de oppilatione, aut putrefactione: & quod sequitur ex hoc de mutatione pulsus, & demum de mutationibus partium corporis ad sanitatem, seu ad ægritudinem: & quod mutatur in partibus eis ad sudorem, aut ad aliam humiditatem. & sic sequitur in omnibus innouationibus in corpore eius, aut extra corpus de eo, cuius motus est cã, aut conditio, aut præparans. & est stultitia, quam non imaginatur intelligens, & non cadit in eam nisi stultus. C Et ad hoc quidẽ deuenit hæc versutia, adeo ꝙ nos dicimus de istis particularibus diuersis scitis in anima orbis, vtrum reperiantur impræsentiarum, aut denominatur eis id, quod venturum est in futurũ? Si intelligitis id, quod reperitur in præsentiarum est falsum ꝙ respiciat occultum. & Prophetę quidẽ percipiunt in vigilia, alii vero homines in somno id, quod futurum est eo mediante. Vlterius destruitur iudiciũ rõnis, quia est versutia. nam qui scit rem, scit cõsequentia eius, & prosequentia: ita ꝙ, si sciremus oẽs causas rerum, sciremus omnes innouationes futuras: & tñ causæ omnium innouationum, quę reperiũtur impresentiarũ sunt motus cœlestes: sed determinamus cãm in eis, aut duobus mediantibus, aut multis mediantibus: &, cum transierit ad futurũ, non erit ei finis. quęro quõ sciet dñia particulariũ in futurũ in infinitũ? & quõ congregant in aĩa creaturæ in vno tpe, absq; eo ꝙ proueniant vnum post aliud scientię particulares distinctæ infinitæ, & vnitates earũ sunt infinitę. & is, cuius intellectus non testatur de huius rei

falsitate, non confidat ingenio suo. Si vero conuertent supra nos hoc D in scientia Dei glo. tunc dicimus non est alliganda scientia Dei glo. casui de scitis suis modo, quo alligantur scientiæ creaturarum: sed quotienscunque scita fuerit anima orbis ab anima hominis, esset speciei animæ humanæ. nam communicatur ei in eo, quòd comprehendit particularia mediate. &, licet non apprehendat hoc decisiue, erit tamen prędominium existimationi ꝙ sit ex speciebus eius. si vero non prædominatum fuerit, tunc est possibile: & possibile destruit determinationem eorum in eo, quod determinauerunt. Si autem dixerit ꝙ mos ipsius animæ humanæ est vt apprehendat etiam omnia, tamen occupatio eius est in inuolutionibus appetitus, iræ, & odii, & timoris, & doloris, demum accidentium corporis, & in eo, quod faciunt peruenire ad eam sensus, adeo ꝙ, cum processerit anima humana in aliqua re, occupatur ab alia: sed animę cœlestes mundæ his attributis, non euenit eis inuolutio, & non impedit eas cogitatio, & dolor, & sensatio: ergo sciunt omnia. Dicimus vnde scitis ꝙ non sit eis occupatio? nonne E seruitus earum, & desyderium earum ad primum impedit eas, & præbet eis inuolutionem, quin consyderent particularia diuersa? aut quid redit falsum quin consyderemus aliud prohibens præter iram, & appetitum, & hæc prohibentia sensibilia? & vndè scitur ꝙ includantur in eo, quod videmus de anima nostra, & tamen intellectui sunt occupantes ex magnitudine animæ, & petendo dominium id, quod non potest imaginari apud infantes, & non existimant eas esse occupantes, & prohibentes? & vnde scitur falsitas eius, quod est loco earum in animalibus cœlestibus? & hoc est, quod volumus narrare in scientiis, appellatis apud eos Diuinis.

AVEROES.

Ait Auer. Quod autem negat, quin sit hic intellectus separa- F tus à materia, intelligens quidem res per consequentia earum essentialia modo vniuersalitatis eorum, non est impossibilitas eius ex rebus p se notis, nec ēt necessitas esse eius est ex rebus p se notis: sed homines, s. Philosophi existimant ꝙ iam facta est demonstratio apud eos, quòd reperiatur intellectus talis. Quòd vero reperiantur imaginationes infinitæ est impossibile vnicuique particulari hoc imaginari. Attamen quòd reperiatur infinitum in scientia antiqua, & quomodo erit scientia de particularibus, quæ fient in futurum homini ex parte scientię antiquę, est id, in quo, dicunt homines quòd apud eos est declaratio. nam anima intelligit de hac re vniuersale, quod est in intellectu, non autem particulare, quod appropriatur tempori tali, & indiuidua nota apud eos. anima enim est in potētia omnia entia: & id, quod est in potentia, existit in actum, aut propter res sensibiles, aut propter naturam intellectus præcedentis sensibilia in esse,

scilicet

A scilicet intellectus, propter quem erunt entia sensibilia intelligibilia, & certe quidem non ex eo quòd sunt in hac scientia imaginationes indiuiduorum infinitorum. demum existimant quòd iam vniuntur ambæ scientiæ, vniuersalis, & particularis in substantia separata à materia. &, cum ipsa influit hanc scientiam ei, quod est hic, diuiditur ad vniuersalem, & particularem. & non est hæc scientia vniuersalis, nec particularis. & hoc quidem, siue contrarium eius non potest declarari in hoc loco. loqui enim de his rebus in hoc loco est, sicut quis acceperit propositiones Geometricas, quæ non habent famositatem, & faciet cum eis verificationem, nô autem satisfactionem primo aspectu, & miscebit vnam cum alia, scilicet dubitabit cum vna alteri. nam hoc est ex debilibus speciebus loquelæ, & vilioribus, quoniam non erit in hoc verificatio demonstratiua, seu rethorica. Et sic etiam scientia de differentiis, quæ sunt inter animas cœli, & animam humanam, sunt quæsita profunda. & qui loquitur de aliquo eorum extra locum
B suum, aut erit sermo eius de eis extraneus, aut rhetoricus, & primo aspectu, scilicet propositionum possibilium: sicut dicunt quòd potentia irascibilis, & concupiscibilis prohibent animam humanam ab apprehensione eius, cuius apprehensio est propria animæ. nam isti sermones, & similes, apparet de eis quòd sunt possibiles, & oportet afferre rationem eis, & diriguntur ad eos multæ possibilitates oppositæ. Et hic finis imponitur ei, quod decreuimus narrare de notificatione sermonum, qui sunt in hoc libro disputationibus Metaphysicis: & est maior pars huius libri. & deinde loquemur de disputationibus Physicis, si Deus Gloriosus voluerit.

*

IN PHYSICIS

DISPVTATIO PRIMA.

DE IVDICIO EORVM, QVOD HAEC COPVLATIO, QVAE APPARET IN ESSE INTER CAVSAS ET causata, est copulatio, quæ consequitur necessario.

ALGAZEL.

IT Alga. Ea aũt, ad quę est intentio in naturalibus, sunt multæ scientię.& narrabimus partes earum, ad notificandum quòd lex non necessitat, nec astringit vt contradicatur eis, & negentur nisi in locis, quę narrabimus. Et diuiduntur profectò in radices, & ramos. Radices autem sunt octo partes. quarum Prima est, in qua narrabitur id, quod euenit corpori, in eo ꝙ est corpus, sicut est diuisio, & motus, & mutatio, & id, quod euenit motui, & sequitur ei, vt tempus, & vacuum. & id includit liber, appellatus Liber Physicorum. Secũda est notificatio dispositionum partium elementorum cum orbibus, & eius, quod est in concauo orbis Lunę ex elementis quatuor, & naturis eorum, & causa appropriationis vniuscuiusque eorum in loco tali demonstrato. & id includit Liber, appellatus de Cœlo, & Mundo. Tertia, notificantur in ea dispositiones generationis, & corruptionis, & geniturę, & crementi, & mutationis, & qualitatis perfectionis specierum cum corruptione indiuiduorum ex duobus motibus cœlestibus, orientali, & occidentali, & id includit Liber appellatus de Generatione, & Corruptione. Quarta speculatur ea de rebus euenientibus quatuor elementis ex mistionibus, ex quibus fiunt impressione superioris, vt nubes, & pluuię, & tonitrua, & lampades, & circulus circa Lunam, & iris, & corruscationes, & venti, & terręmotus. & id inclu-

A dit Liber Meteororum appellatus. Quinta speculatur ea de mineralibus. Sexta speculatur ea de plantis. Septima speculatur ea de dit Liber Meteororũ appellatus. Quinta speculatur ea de mineralibus. Sexta speculatur ea de plãtis. Septima speculatur ea de animalibus.& est Liber dictus de Naturis animaliũ. Octaua speculatur ea de animabus animaliũ,& virtutibus apprehensiuis,& ꝙ homini insit anima,quæ nõ moritur ad mortẽ hominis,i. ꝙ substantia spiritualis finiatur.quod est falsum.Earũ aũt rami sunt septẽ. quorũ Primus est Medicina.cuius intentio est scire principia corporis humani,& dispositiones eius ex sanitate, & ægritudine, & causis, & signis earum ad hoc vt ægritudo remoueatur, & tũc conseruatur sanitas. Secundus est Iudicium stellarum:& est consyderatio faciens iudicium ex figuris planetarum de eo,quod euenit ex rebus mundi, & tempore, & filiis,& cremento,& ætatibus.Tertius est scientia Physionomiæ: & est faciens iudicium ex figura,& dispositione eius de moribus. Quartus est Interpretatio somniorũ:& est faciẽs iudicium ex eo, quod est simi-
B le de impresione alterius. Quintus est scientia Imaginum: & est copulatio virtutũ cœlestiũ virtutibus aliquorũ corporũ terrestrium, vt fiat ex hoc operatio extranea in mũdo terrestri. Sextus est scientia Præstigiationis:& est mistio virtutum corporũ terrestriũ, vt fiant ex eis res extraneæ. Septimus est ars Alchimiæ:& intentio eius est permutare substãtias minerales ad perueniendũ ad purificationẽ auri, & argenti,aut in aliqua specie apparẽtię. Lex aũt non astringit vt contradicatur eis in aliqua re harũ sciẽtiarũ.nos vero disputabimus cõtra Philosophos ex omnibus istis sciẽtiis quatuor disputationibus.

AVEROES.

C Ait Auer. Id autem, quod numerauit de octo generibus scientiæ Naturalis est verum secundum opinionem Arist. Attamẽ scientiæ,quas numerauit, quòd sint rami earum,non sunt sic, sicut ipse numerauit.nam Medicina non est ex scientia Naturali. est enim ars factiua, quæ assumit principia sua à scientia Naturali, quoniam scientia Naturalis est speculatiua: Medicina vero est factiua.&,cum loquimur de re communi in duabus scientiis, erit duobus modis,vt cum loquimur de sanitate,& ægritudine, nam habens sciẽtiam Naturalem consyderat de sanitate,& ægritudine,in eo ꝙ sunt ex passionibus entium naturalium:Medicus vero consyderat de eis,in eo quòd conseruat vnam earum, & destruit alteram, idest quòd ipse consyderat de sanitate, in eo quòd conseruat eam, & ægritudine, in eo quòd remouet eam. Scientia autem iudicii stellarum non est etiam ex ea,sed est scientia in pronosticando id,quod fiet in mundo: & est species diuinationis. Et huius generis est etiam scientia Physionomiæ, nisi quòd scientia Physionomiæ est sciẽtia rerum occulta-

rum, quæ nunc reperiuntur, non autem futurarum. Et scientia Interpretationis somniorum est etiam species pronosticationis eius, quod fit. & hoc quidem genus scientiæ non est specularium, nec factiuum licet existimetur quòd habetur vtilitas ex eo in operatione. Scientia autem Imaginum est falsa. quoniam impossibile est, si posuerimus ꝙ situs cœlestis faciat impressionem in rebus, quę fiunt hic, vt sit illa impressio, nisi in re facta, non autem vt transeat illa impressio huius rei factæ ad aliā rem extra eam. Scientia autem Pręstigiationis sunt scientiæ, quæ ingrediuntur in capitulum mirabilium, & non habent introitum in artibus speculatiuis. Alchimia vero est ars, in qua est dubium an reperiatur. &, si reperitur, impossibile est vt quod fit in ea sit ipsummet naturale. nam ars diminuitur in assimilando naturæ, nec peruenit ad eam in rei veritate. &, si fecerit aliquid simile, quo ad sensum, rei naturali, non est apud nos aliquid, quod necessitet falsitatem, nec possibilitatem eius, & quod possibile est vt perueniamus ex eo ad hoc est longa experientia cum longitudine temporis. E
Quatuor autem disputationes, quas numerauit Alg. nos profecto recitabimus vnamquāque earum.

ALGAZEL.

Ait Alga. Disputatio prima est iudicium eorum, quòd hæc copulatio, quæ videtur inesse inter causas, & causata, est copulatio, quæ secuta est necessario, & non est in posse, nec possibilitate vnire causam absque causato, nec esse causatum absque causa. Secunda autem, cum dicunt ꝙ animæ humanæ sunt substantię existentes in seipsis, & non sunt innatæ in corpore, & mors est cessatio copulationis earum in corpore cessatione regiminis, sed sunt existentes in seipsis omni hora. & existimauerunt ꝙ hoc est scitum demonstratione intellectuali. Tertia autem, cum dicunt ꝙ istæ animæ, est falsum F
dicere de eis quòd corrumpantur, sed, cum reperiantur, sunt æternæ, & perpetuæ, & non imaginatur finitas durationis earum. Quarta vero est, cū dicunt ꝙ istæ animæ falsum est dicere quòd redeant ad corpora. Sequitur autem quæstio in Prima disputatione, ex eo quòd ædificatur super eam affirmatio miraculorum rescindentium consuetudines, sicut est conuersio baculi in serpētem, & viuificatio mortuorum, & quiescere Lunam. & ponens cursum consuetudinum semper prosequi necessario negat totum hoc. & exponunt id, quod ponit in libris Prophetarum de viuificatione mortuorum, & dixerunt ꝙ intelligitur per hoc, Cauete ne sitis ignari in vita scientiæ. Et exponunt conuersionem baculi fascinationem ex fascinationibus in destructionem rationum diuinarum notarum apparentium mediāte Mosi cum erroribus Hæreticorum. Quiescere autem Lunam aliquando id negauerunt, & existimauerunt quòd non est possibile. Attamen non

A concedunt Philosophi miracula rescindentia consuetudines, nisi tribus rebus.quarum Vna est virtute imaginatiua. nam ipsi existimaue runt ꝙ cum prædominatur, & fortificatur, & non impediunt eam inuolutiones, & sensus respicit in tabula seruata, & imprimuntur in ea formæ particulares, quæ fiunt in futurum. & hoc quidem in vigilia Prophetis, & aliis hominibus in somno. & hoc est proprium Prophetiæ virtute imaginatiua. Secũda vero est propria virtuti intellectiuæ speculatiuæ, & deuenit ad fortem extimatiuã, & est celeritas permutandi ex scito ad scitum. & aliquando purificatur, cum cogitans in eo, ad quod sumitur ratio, & excitatur ad rationem. &, cum recordatur ratione, excitatur habens rationem ex seipso. demũ, cum occurrit ei terminus medius, excitatur ad conclusionem. &, cum fuerit in intellectu suo terminus conclusionis, peruenit ad mentem suam terminus medius congregans extremitates conclusionis. Et homines profecto differunt in hoc. Nam sunt aliqui, qui mouentur ex seipsis: & sunt ali
B qui, qui mouentur pauca excitatione: & sunt aliqui, qui non comprehendunt cum excitatione, nisi diminutione magna. &, quemadmodũ possibile est vt eueniat vltima diminutio non habenti sensationem omnino, ita quòd non mouetur ad intelligendum intelligibilia cum excitatione, sic etiam potest euenire vltima fortitudo, & additio, vt excitetur ad omnia intelligibilia, aut ad plurima eorum, & tempore breuiori. & differt hoc quantitate in omnibus quæsitis, aut aliquibus, & etiam qualitate, ita quòd differt celeritate, & propinquitate. & forte reperietur propinquitas animæ sanctæ puræ, quæ transit in sensatione in omnibus intelligibilibus ad scientiam, & celerrimo tempore. & est Propheta, qui habet mirabilem virtutem speculatiuam, & non indiget in intelligibilibus docente, sed quasi ipse addiscit ex se ipso. & est is, qui denominatur ꝙ quasi illuminatur lumen eius, licet non tangat id ignis: & est lumen præ cæteris luminibus. Tertia vero est vir
C tus animalis factiua, quæ peruenit ad terminum, quo disponuntur naturæ, & obediunt ei. Et exemplum eius. nam anima alicuius nostri, exempli gratia cum imaginatur aliquid, inseruiunt ei membra corporis, & virtutes, quæ sunt in ea, & mouetur ad partem imaginatã quæsitam, ita quòd, cum imaginatur aliquid suauis saporis, resoluuntur gengiuæ, & excitatur virtus resoluens humiditatem spermaticam à loco suo. &, cum imaginatur coitum, excitatur virtus, & induratur instrumentum. etiam, cum deambulauerit super corpus longum extensum in vacuo, & super trabem, cuius extrema sunt in duobus parietibus, fit fortiter imaginatio eius quòd cadat, & patitur corpus hac imaginatione, & cadit. &, si hoc esset super terram, deambularet super eam celeriter, & non caderet, quoniam corpus, & virtutes corporales creatæ sunt ad seruiendum, & obediendum animalibus. & differt hoc diuersitate puritatis animarum, & fortitudinis earum. Et non est inconueniens vt perueniat virtus fortitudinis animæ ad terminum,

quo inſeruiat ei natura neceſſario, & abſque corpore. nam anima eius D
non eſt innata in corpore, niſi quòd habet aliquam excitationem, &
deſyderium ad regimen eius. & creatum fuit hoc iin radice creationis
eius. &, quemadmodum oportet vt ſeruiant ei membra ſui corporis,
ſic non eſt impoſsibile quin ſeruiat ei aliquid præter corpus, adeo ꝙ
conſyderabit, & perueniet anima eius ad ſtatum venti, aut deſcenſum
pluuiæ, aut innouationẽ toui, aut terræmotuum, & profundat homines. & hoc quidem peruenit ad frigus venturum, aut calidum, aut motum in aere: & fit ex anima eius hæc caliditas, aut frigiditas. & fiunt
ex ea hæc abſque cauſa naturali manifeſta. & erit hoc miraculum: licet hoc eueniat aeri diſpoſito ad recipiendum. ſed non peruenit ad
hoc vt conuertatur lignum in animal, aut reſcindatur Luna, quæ non
recipit reſciſsionem, & extenſionẽ. hæc eſt opinio eorum de miraculis.
Nos vero nõ negamus ꝙ ſit aliquid eius, quod dixerunt, & ꝙ hoc ſit
Prophetis: negamus tamen ſufficientiam eorum in eis tantum, & negationem eorum conuerſionis baculi in ſerpentem, & viuificationis E
mortuorum, & alia. igitur neceſſe eſt vt diſputemus in hac diſputatione ad affirmandũ miracula, & aliud: & eſt ad conſeruaudum id, ad
quod peruenerunt perfecti: & eſt ꝙ Deus omnia poteſt. & diſputabimus in hoc intento.

A V E R O E S.

AIt Auer. Loqui autem de miraculis, Antiqui philoſophorũ non fecerunt de eo ſermonem. quoniã hoc eſt apud eos ex rebus, de quibus non ſunt ponendæ quæſtiones diſcutiẽdę. nam ſunt principia legum: & qui ſpeculatur de eis, & dubitat de ipſis, oportet condemnari apud eos, queãdmodũ qui ſpeculatur de aliis principiis legis vniuerſalibus. ſicut, ſi Deus glo. reperitur: & ſi ſummum bonum reperiatur: & ſi virtutes reperiantur, in quorũ eſſe non dubitatur, & qualitas eſſe eorũ eſt quid diuinum abſtractum ab apprehenſione intellectus humani. & cauſa huius eſt, qm̃ hæc ſunt principia eorũ, quæ operantur quibus homo erit religioſus. & non eſt modus ad perueniendũ F
ad ſcientiam, niſi poſtquã peruenerit ad religionem. & oportet vt nõ
ſe intromittat ad ſpeculandum de principiis, quæ faciũt dignitatem,
antequam perueniat ad dignitatẽ. Et, cũ artes ſcientificæ non perficiantur, niſi prooemiis, & præambulis, quæ primo recipiet addiſcens, quãto magis hoc debet eſſe in rebus, quæ operantur. Quod autem dixit de cauſis huius nomine Philoſophorum eſt ſermo, quem neſcio aliquem dixiſſe, niſi Auicennam. Attamen, cum verificatum
fuerit ipſum eſſe, & poſsibile ſit vt mutetur corpus ab eo, quod non
eſt corpus, nec potentia in corpore abſque mutatione eius, tunc id,
quod dedit de cauſa eius eſt poſsibile. tamen non omne, quod eſt
poſsibile, in natura ſua poteſt homo id facere. nam poſsibile homi-

A ni est scitum, & plurima posibilium ex seipsis sunt imposibilia ei. Igitur veritas quòd Propheta scindat consuetudines est imposibilis homini, est tamen posibilis in se. & non oportet in hoc vt ponatur quod res imposibiles in intellectu sint posibiles Prophetis. Et, cum bene consyderaueris in miraculis, quorum esse verificatum est, inuenies ea esse huius generis. et quod magis manifestum est ex eis in hoc est Liber Dei omnipotentis, qui non destruit consuetudinem per viam auditus, sed probatum est esse miraculum sensu, et consyderatione omnibus hominibus repertis, et qui repetientur vsque ad diem judicii, et in hoc sunt hæc miracula nobiliora cæteris miraculis. et sufficiat hoc ei, qui non contentatur tacere in hac disputatione, & sciat quòd via electorum in verificatione Prophetarum est alia via, ad quã excitauit nos Aui. in multis locis, & est operatio, proueniens ab attributo, quo Propheta appellatur Propheta: quæ est notificatio occulti, & positio legum conuenientium veritati, & facientium adipisci ex

B operationibus id, quod est summum bonum omnis creaturæ. Id vero, quod recitauit de prophetia ex Philosophis, nescio aliquem dixisse hoc, nisi Aui. Attamen quod dicunt Antiqui de prophetia, et visione, est ꝙ sit ab ipso Deo glo. mediante aliquo ente spirituali, quod non est corpus, et est tribuens intellectum humanum apud eos: et est id, quod appellant Moderni intellectum agentem: et appellatur in lege Angelus. et reuertamur ad id, quod dixit de his quatuor disputationibus.

ALGAZEL.

Ait Alga. Copulatio autem inter id, quod reputatur ad modum causæ, et id, quod reputatur causatum, non est necessaria apud nos. sed omnia duo, quorum hoc non est illud, nec illud

C hoc, et affirmatio vnius non includit affirmationem alterius, nec negatio vnius includit negationem alterius, non est ex necesitate esse vnius esse alterius, nec ex necesitate priuationis vnius vt priuetur alterum. sicut est ebrietas et potus, saturatio et commestio, combustio et tactus ignis, lumen & eleuatio Solis, mors & diuisio colli, potus medicinæ et fluxus ventris et assumptio solutiui. et sic sequimur ad ad omnia, quę videntur ex copulatis in Medicina, et iudiciis stellarum, et artibus, et dictionibus, quorũ copulatio non pręcesit, & est in posse Dei glo. creare ea ęqualiter, non ꝙ sit necessarium ex se, nõ recipiẽs quidẽ diminutionẽ, sed ex posse, et in posse eius est create saturationẽ absq; cõmestione, et creare mortem absque sectione colli, et facere continuationem vitę cum sectione colli. et sic sequitur in omnibus copulatis. et Philosophi quidem negauerunt posibilitatem eius, et ratiocinati sunt de falsitate eius. Et consyderatio de his rebus, quę excipiuntur ab vniuersali esset longa, attamen exemplificabimus in hoc

cum vno exemplo, & est combustio in stuppa exempli gratia cum ta- D
ctu ignis, quia nos concedimus esse tactum inter ea absque combu-
stione, & concedimus fieri conuersionem stuppæ combustæ in ci-
nerem absque tactu ignis. ipsi tamen negant possibilitatem huius.
Et sermoni quidem in hac disputatione sunt tria loca. Quorum Pri-
mus est vt dicat aduersarius ꝙ agens combustionis est ignis tantum,
& est agens naturaliter, non aūt electiue: igitur impossibile est ei vt
recedat ab eo, quod est ei connaturale, cum tetigerit subiectum reci-
piens. Et hoc quidem nos negamus, sed dicimus quòd agens com-
bustionis creauit nigredinem in stuppa, & separationem in partibus
eius, & posuit eam combustam, & cinerem, & est Deus glo. median-
tibus Angelis, aut immediate: ignis vero est quid inanimatum, non
habens quidem operationem, quęro quę est ratio ꝙ ipse sit agens? &
non habent rationem nisi testimonium aduentus combustionis cum
tactu ignis. sed testimonium indicat ꝙ aduenit cum eo, & non indi-
cat ꝙ aduenit ex eo, & ꝙ non sit causa alia pręter eum. nam nulla est B
differentia in eo, ꝙ copulatio spiritus virtutibus apprehensiuis, & mo
tiuis in spermate animalis nō generetur ex naturis inclusis in calido,
frigido, humido, & sicco, & in eo, ꝙ pater efficiat embrionem casu sper
matis, nec ipse efficit vitā eius, & visum, & auditū, & alia, quę sunt in
eo. & patet ꝙ sunt in eo, & tñ nemo dicit ꝙ sunt ex eo, sed esse eorum
est ex parte primi, aut immediate, aut mediantibus Angelis deputatis
his rebus, quę fiunt. & hoc est, quod determinant Philosophi, dicen-
tes ꝙ in hoc mundo est efficiens. & sermo est cum eis. Igitur declara-
tum est ꝙ esse cum re non indicat ꝙ sit ex ea: attamē declarabitur hoc
exemplo. Et est, qui natus est cęcus, ex eo ꝙ in oculis suis est velamē
nebulę, & non audierit ab hominibus differentiam inter diem & no-
ctem, si quidem remoueretur nebula ab oculis in die, ꝙ aperiret palpe
bras suas, & viderit colores, existimabit ꝙ comprehensio habita per
oculos suos de pictura colorum, agens eius est apertio visus: & quo- F
tiensc ūque fuerit visus eius sanus, & apertus, & velamen ablatum, &
homo obiectum coloratum, necesse est proculdubio vt videat: & non
intelligit ꝙ nō videt, vsquequo occiderit Sol, & obscuratus fuerit aer,
& tunc sciet ꝙ lumen Solis est causa impressionis colorum visui suo:
quęro vnde credimus iudicio ꝙ sint principiis esse causę, ex quibus
influuntur hę innouationes cum tactu inter eas, nisi ꝙ sunt perma-
nentes: & non sunt corpora mobilia vt deficiant: &, si deficerent com-
prehenderemus separationem, & considerauimus ꝙ sit ibi causa post
illam, quam vidimus. & hoc non potest euitari ab eo secundum ra-
tionem radicum eorum. & ideo determinauerunt verificantes eorum
ꝙ ista accidentia, & innouationes, quę proueniunt cum tactu corpo-
rum, & demum cum diuersitate proportionis earum, influant à dato-
re formarum, & est Angelus, aut Angeli, adeo ꝙ dixerunt ꝙ impres-
sio formarum colorum oculo prouenit ex parte datoris formarū: or-

A tus autem Solis, & pupilla sana, & corpus coloratum preparant subiectum ad recipiendum has formas; & affirmauerunt hoc omni innouato. & hoc quidem destruit rationem eius, qui ratiocinatur ꝙ ignis sit efficiens combustionis, & panis efficiens saturationis, & solutiuũ efficiens sanitatis, & sic aliæ causæ, & causata.

AVEROES.

Ait Auer. Negare autem causas efficientes, quas videmus in sensibilibus, est sermo sophisticus. & loquens ad hoc, aut cum lingua sua negat id, quod est in corde suo, aut sequitur inuolutionem sophisticam, quæ sibi euenit in hoc. & qui aufert hoc, nonne poterit scire quòd omnis actio impossibile est quin fiat absque agente? Attamen si istę causæ sufficiunt ex se operationibus prouenientibus ex eis, aut perficient operationes suas ex causa extrinseca se
B parata, aut non separata, est quid non per se notum, & indiget inquisitione, & consyderatione magna. Et, si inuenerunt hoc dubium in causis agentibus, in quibus apparet sensu quòd aliquæ agant aliquas, ex eo quòd est hic ex agentibus, quorum agens non apparet sensu, hoc quidem non est verum. nam illa, quorum causæ non apparent sensu, sunt intelligibilia, & quæsita, ex eo quòd non habentur sensu causæ eorum. Si vero fuerint illa, quorum causæ non apparent sensu, ignota naturaliter, & quæsita, tunc id, quod non est ignotum, sunt causæ eius sensibiles necessario. & hoc est de actione eius, qui non diuidit inter notum per se, & ignotum. igitur quod adduxit in hoc capitulo est sophisticum. Vlterius quid dicent de causis essentialibus, sine quarum cognitione non intelligitur ens. nam notum est per se quòd in rebus sunt substantiæ, & attributa, quæ determinauerunt operationes proprias cuilibet enti. & sunt ea, propter quæ differunt
C substantiæ rerum, & nomina, & definitiones earum. &, si non esset cuilibet enti operatio sibi propria, non esset ei natura sibi propria. &, si non esset ei natura sibi propria, non esset ei nomen sibi proprium, nec definitio: & essent omnia eadem, & non eadem. nam de eodem interrogaretur an sit ei operatio vna sibi propria, siue passio, siue propria, aut non habet operationem. &, si habet operationem sibi propriam, igitur hic sunt operationes propriæ prouenientes à naturis propriis. &, si non habebit vnam operationem sibi propriam, igitur vnum non est vnum. &, cum aufertur natura vnius, aufertur natura entis. &, cum aufertur natura entis, sequitur priuatio. Attamen operationes prouenientes à quolibet ente necessariæ actionis in eo, cuius natura est vt agat, an sunt electiue, aut possibile vt plurimum, aut est eis vtrunque simul, est quęsitum, in quo debet fieri speculatio. nam actio, & passio vna inter quęlibet duo entia ex entibus est propter aliquam relationem relationum infinitarum: & iam datur relatio sequẽs

relationem: quare non decidemus de igne, si approximatus fuerit corpori sentienti ꝙ agat proculdubio. quoniam non est inconueniens, quin sit ens, cui sit ad corpus sentiens relatio, quæ relatio impediet operationem ignis, vt dicitur de lapide balnei, & aliis. hoc tamen non faciet necessario negationem ignis ab attributo combustionis, quotiescunque perseuerabit esse ei nomen ignis, & definitio eius. Quòd vero entia, quæ fiunt, habeant quatuor causas, agens, materiam, formam, & finem, est notum per se. & sic etiam eas esse necessarias in esse causatorum: & præcipue illas, quæ sunt pars rei causata, s. quam appellant aliqui materiam, & aliqui conditionem & subiectum, & aliqui formam, & aliqui attributum animale. Loquentes autem confitentur quòd sunt hic conditiones, quæ sunt necessariæ in conditionato, sicut id, quod dicunt, quòd vita sit conditio in scientia: & sic confitentur quòd rebus sunt verificatio, & definitiones, & sunt necessariæ in esse entis: quare perseuerant iudicium in hoc palam, & occulte eodem modo. & sic faciunt in passionibus sequentibus substantiam rei: & est id, quod appellant rationem, sicut dicunt quòd adaptatio in ente indicat quòd agens sit intelligens: & esse ens, in quo est intentio ad aliquem finem indicat quòd agens scit ipsum. intellectus enim nihil aliud est, nisi apprehensio entium cum causis suis. & in hoc differt ab aliis virtutibus apprehensiuis. & qui aufert causas aufert intellectum. & ars Logicæ ponit positione quòd sint hic causæ, & causata, & quòd scientia illorum causatorum non erit perfecte, nisi ex scientia causatum eorum. Igitur negare hæc destruit scientiam. nam sequitur quòd non sit hic aliquid scitum omnino scientia vera: sed, si fuerit, erit imaginatum. & non erit hic demonstratio, nec definitio omnino, & auferentur species prædicatorum essentialium, ex quibus componuntur demonstrationes. Et ponens quòd non datur scientia vna necessaria, sequitur ei vt non sit hoc suum dictum necessarium. Qui vero confitetur quòd sunt hic aliqua talia, & aliqua non necessaria, & iudicat anima de eis iudicio imaginatiuo, & existimat quòd sunt necessaria, & tamen non sunt necessaria. Philosophi quidem non negant hoc ei. & , si appellant hoc consuetudinem, est possibile: sin autem, nescio quid intelligunt per nomen consuetudinis, an intelligunt quòd sit consuetudo agentis, aut consuetudo entium, aut consuetudo eorum apud iudicium de istis entibus. & falsum est vt Deo sit consuetudo. nam consuetudo est habitus, quem acquirit agens, qui facit reiterationem actionis ab eo vt plurimum: & Deus glo. dixit Ego vero dominus non mutor: & non est in eo aliquid mutationis omnino. Si vero intelligunt quòd sit consuetudo entium, consuetudo quidem nõ est nisi in habentibus animam. si vero fuerit in non habentibus animam, est verificatio naturæ. & hoc quidem non negamus, scilicet ꝙ sit in entibus natura determinans rem aut necessariam, aut vt plurimum. Quod autem sit in nobis consuetudo in iudicio de entibus,

Intellectus nihil aliud est, nisi apprehẽsio entium cũ suis causis.

A hæc quidem consuetudo nihil aliud est, nisi actio intellectus, quam determinat natura eius, & ea intellectio est intellectus. & non negant Philosophi talem consuetudinem. & est dictio sophistica, cum verificabitur quòd non sit sub ea aliquid, nisi quòd sit actio positiua: sicut dicimus procedit tale agens vt faciat hoc & hoc, idest quòd ipse id faciet vt plurimum. &, si hoc fuerit, essent omnia entia positiua, & non erit ibi scientia omnino, qua attribuitur agenti quòd sit sapiens. &, sicut diximus, non debemus dubitare quòd talia entia aliquod eorum agit in aliquod, & ex aliquo, & ipsa non sufficiunt ex seipsis in hac actione, sed indiget agente ab extra, cuius actio est conditio in actione eorum etiam in esse eorum, quanto magis in actione eorum. Quæ autem sit substantia huius agentis, aut agentium, differunt in eo Sapientes quibusdam modis, & non differunt quibusdam modis. nam omnes conuenerunt in hoc, quòd agens primum est separatum à materia: & hoc agens operatio eius est conditio in esse rerum,
B & esse operationum earum. & peruenit operatio huius agentis his entibus, mediante aliquo intellecto ei, quod est aliud ab istis entibus. & aliqui ponunt id esse cœlum tantum: & aliqui ponunt cum cœlo aliud ens remotum à materia: & est id, quod appellant datorem formarum. & non est hic locus speculationis de istis opinionibus. & nobilius eorum, de quibus speculantur Philosophi, est hoc. &, si fueris ex eis, qui desyderant has veritates, vade ad quodlibet eorum in capitulo proprio. Accidit tamen quæstio in innouatione formarum essentialium, & præcipue animarum: quoniam non possunt attribuere hoc calido, frigido, humido, & sicco, quæ sunt causæ eius, quod fit hic ex naturis, & eius, quod corrumpitur. Deharii autem sunt, qui attribuunt omne, quod videtur hic ex eo, cuius non est causa, quę attribuatur calido, frigido, humido, & sicco. & dicunt ꝙ, cum ista elementa miscentur aliquibus commistionibus, fiunt hę res, tanquam
C sequentes illas mistiones, sicut fiunt colores, & alia accidentia. & Philosophi conati sunt dubitare contra istos, & primum contra eum, quā locutus est de causa.

ALGAZEL.

Ait Alg. Locus autem Secundus est cum eo, qui confitetur ꝙ hæ innouationes influunt à principiis innouationum: dispositio tamen ad recipiendum formas prouenit ab his causis apparentibus, quæ reperiuntur agentes, nisi ꝙ illa principia etiam proueniunt res ex eis consecutiue & naturaliter, non autem per viam consilii & electionis, sicut prouenit lumen à Sole. Attamen sunt differentes in dispositione circa receptionem propter diuersitatem dispositionum earum. nam corpus clarum recipit radium Solis, & reddit eũ, adeo ꝙ illuminat eo alium locum: opacum vero hoc non recipit. & aer

non impedit extensionem luminis eius: lapis vero impedit & aliqua D
dissoluuntur in Sole, & aliqua indurantur: & aliqua dealbantur, vt sunt panni lutorum,& aliqua denigrantur, vt facies. principium autem est vnum, & impressiones diuersæ ex diuersitate dispositionum in subiecto. & sic principia entitatis influxus eorum ei,quod prouenit ex eis,nulla est in eo prohibitio,nec diminutio: diminutio tamen est in recipientibus. &, cum res sic se habuerit, quotiensc unque posuerimus ignem in conditione sua, & posuerimus duas stuppas similes contagi ab eo eodem modo, quomodo imaginetur vt comburatur vna earum, & non alia? & ibi nulla est electio. Et propter hoc negauerunt casum Abrææ in ignem casdim cum priuatione combustionis,& remanentia ignis:& existimauerunt quòd hoc est impossibile, nisi negando caliditatem ab igne. & hoc aufert ei quòd non sit ignis aut concedendo conuersionem substantiæ ipsius Abrææ in lapidem, aut aliquid, in quod non agit ignis. & hoc non est possibile, & illud etiam non est possibile. E

AVEROES.

AIt Auer. Qui putauit ex Philosophis quod hæc entia sensibilia non agunt adinuicem, sed agens eorum est principium ab extra, non poterit dicere quòd id, quod videtur de actione alicuius eorum in aliquod, est quid falsum in totum, sed dicet quòd ipsa agunt adinuicem dispositionem ad recipiendum formas à principio ab extra. Attamen nescio aliquem Philosophorum hoc dixisse simpliciter,sed dixerunt hoc in formis essentialibus. in accidentibus tamen omnes conueniunt quòd calidum agit calidum sibi simile, & sic aliæ qualitates quatuor, non ex eo quòd comprehendit eas caliditas ignis elementalis,& caliditas proueniens à corporibus cœlestibus. Quod autem attribuunt Philosophis quòd principia separata agunt F naturaliter,non electiue, nemo hoc dixit, cui adhereatur. sed omnis habens scientiam agit apud eos electione. tamen propter dignitatem, quæ est eis,non prouenit ex duobus contrariis,nisi dignius eis:& electio eorum nõ est propter aliquid, quod perficiat substantiam eorum, cum in substantiis suis nulla sit diminutio,sed vt perficiatur id ex entibus,quod habet diminutionem in natura sua. Quod autem attribuunt ex dubitatione miraculi Abrææ, nemo hoc dicit, nisi Epicurei ex gentibus Hismaelitis. Nam sapientes,& Philosophi, non est concessus eis sermo, nec dubitatio in principiis legis. & qui hoc facit, apud eos est condemnandus magna condemnatione. nam quoniam omnis ars habeat principia:& necesse est speculanti in illa arte vt recipiat principia eius: & non debet dubitare eis in affirmatione aut negatione: ars quidem operatiua legis dignior est in hoc cæteris.nam consuetudo à pueritia in virtutibus legis est necessaria apud eos, non au-

Quo pacto Philosophi se habeãt circa leges.

A tem in esse hominis, in eo quòd est homo, sed in eo quòd est homo sapiens, quare oportet omnem hominem recipere principia legis: & proculdubio vt exaltet eum, qui posuit ea, nam negatio eorum, & dubitatio in eis destruit esse hominis, quare oportet interficere Hæreticos. & quod debet dici de eis, est quòd principia eorum sunt res diuinæ, in quibus conuenire debent intellectus humani ad confitendum eis cum ignorantia causarum eorum, quare non inuenimus aliquem Antiquorum loqui de miraculis cum patefactione eorum in mundo, nam sunt principia constitutionis legum. & leges sunt principia virtutum: & non vt dicitur de eis post mortem, & cum nutritus fuerit homo in virtutibus legis, tunc est religiosus simpliciter. & , si continuauerit ei tempus, & fortunium, adeo quòd erit ex sapientibus profundis in sapientia. & innuitur ei expositio alicuius principii principiorum eius, præcipitur ei vt non expresse patefaciat expositionem eius, & dicat quòd sunt res, prout scribuntur, vt dixerunt sapientes nostri in eo, quod dixit, & vidi vsq; ad Angelum honor Dei est abscondere rem. hæ sunt definitiones legum, & definitiones sapientum,

B

ALGAZEL.

AIt Alga. Et responsio ei est ex duabus viis. quarum Prima est vt dicatur non concedimus quòd principia non agunt electiue, & ꝙ Deus glo. non agat voluntarie. & iam perfecimus destructionem rationum eorum in hoc in disputatione innouationis mundi. &, cum affirmabitur quòd agens creat cum sua voluntate combustionem cum contactu ignis ad stuppam, possibile est in intellectu vt non creet eam cum contactu existenti.

C

AVEROES.

AIt Auer. Id autem, quod hic posuit ad constituendum dubium in lite, est id, quo expellitur lis. & dicitur quòd non est ei ratio in hoc, & est quòd agens primum creat combustionem absque medio, quod creauerit vt sit combustum ab igne. nam talis error expellit sensus circa esse causarum, & causatorum. & nullus Philosophorum dubitat quòd combustio proueniens ex igne in bombicem, exempli gratia ignis agat in eum, at non simpliciter, sed propter principium ab extra, quod est conditio in esse ignis, quanto magis in combustione eius. differunt tamen in hoc principio quid sit, an sit separatum, aut sit mediante aliquo inter innouatum, & separatum præter ignem.

 D

ALGAZEL.

AIt Alga. reſpondens pro Philoſophis. Si autem dicat hoc, inducit ad tolerandum multa inconuenientia. Nam, cum negatis conſequentiam cauſatorum à cauſis, & attribnuntur voluntati creatoris eorum, & non erit voluntati conſuetudo propria demon ſtrata talis, ſed ipſamet, & in ſpecie ſua hora actionis, tunc erit poſsibile vnicuiq; noſtrum vt ſint ante eum animalia lædentia, & ignis inflammans, & mons profundatus, & inimici tenentes enſes. & tamen ipſe non videt eos, quia Deus glo. non creabit ei viſum. Et qui dimiſit librum domi, poſsibile eſt vt conuerſus ſit, cum reuerſus fuerit domum, in iuuenem intelligentem, aut in ſerpentem. &, ſi dimiſerit puerum domi, poſsibile eſt vt conuertatur in canem. aut, ſi dimiſerit cinerem, poſsibile eſt vt conuerſus ſit in myrrham, & vt conuertatur lapis in aurum, & aurum in lapidem. Et, ſi interrogant eum de aliquo horum, debet dicere neſcio quid ſit domi nunc: ſed id, quod tantũ ſcio, eſt ꝙ ego dimiſi librum domi, & forte nunc eſt equus, & fœdauit bibliotecam vrina, & ſtercore. & ego dimiſi domi vegetem, & forte conuerſa in arborem pomi. nam Deus glo. omnia poteſt. & non eſt de neceſsitate equi vt ſit creatus à ſpermate, nec de neceſsitate arboris vt creetur à grano etiam, nec eſt ex neceſsitate eius vt creetur ex aliquo. & forte creantur aliqua, quæ nunquam fuerunt in eſſe. &, cum aſpexerit hominem, quem nunquam vidit hucuſque, & dicatur ei an ſit hic creatus, debet reſpondere, & dicere, nobis poſsibile eſt ꝙ aliqui fructus dulces, qui ſunt in platea, conuerſi ſunt in homines. & eſt hic homo. nam Deus poteſt omne poſsibile, & hoc eſt poſsibile. & impoſsibile eſt quin reſpondeatur ei. & hic eſt modus, in cuius imaginatione amplificatur falſitas. & hoc tãtum ſufficiat. Et poſtquam narrauit hoc pro Philoſophis, adduxit reſponſionem, & dixit. E F

ALGAZEL.

AIt Alga. Reſponſio autem eſt, vt dicamus, ſi affirmauerimus ꝙ poſsibile, impoſsibile eſt vt ſit homini ſcientia de eo ꝙ non ſit, ſequuntur omnia iſta inconuenientia. Nos autem non dubitamus huic formę poſitæ à vobis. nam Deus glo. creauit nobis ſcientiam, ꝙ hæc impoſsibilia non efficiet ea. & non dicimus ꝙ hæc ſunt neceſſaria, ſed ſunt poſsibilia, quę poſſunt eſſe, & poſſunt non eſſe. & proſequi conſuetudinem in eis multis vicibus imprimit curſum eorũ in intellectu noſtro ſecundum conuenientiam conſuetudinis præteritæ impreſsione tali, à qua non eſt euaſio: ſed poſsibile eſt vt ſciat Propheta ex Prophetiis, vis, quas dixerunt, quòd talis homo dimittet morem ſuum prauum: & dimiſsio eius eſt poſsibilis cito. & quomodo

A scitur priuatio esse huius possibilis, sed sicut videtur vulgo, & scimus quòd ipse non scit occultum ex aliqua re, & non apprehendit intellecta absque disciplina: & cum hoc non est inconueniens vt fortificetur anima, & cogitatiua eius, ita ꝙ apprehendit id, quod apprehendunt Prophetæ, vt confitentur possibile. & quomodo scient ꝙ hoc possibile non erit? si autem fecerit Deus glo. currere consuetudinem in esse eorum tempore rescissionis consuetudinum, tunc auferentur hæ scientiæ à cordibus, & non creabit eas. igitur nihil prohibet, quin sit res possibilis in posse Dei glo. & iam sciuerat antea ꝙ ipse non efficiet eam: licet sit possibile in aliquo tempore: & creabit nobis scientiam ꝙ ipse non id efficit in illo tempore, & non est in hoc sermone nisi inconueniens absolutum.

AVEROES.

B **A**It Auer. Cum autem concesserint Loquentes ꝙ opposita in entibus sunt possibilia æqualiter, & ꝙ sunt sic apud agens, & non appropriatur vnum oppositorum, nisi ex voluntate agentis, non autem quòd voluntas eius continue procedit, nec semper, nec vt plurimum, tunc id totum, quod intulerunt Loquentes ex inconuenientibus, sequitur eis. Nam scientia vera est scientia rei, prout est. &, cum non fuerit in esse nisi possibilitas duorum oppositorum ipsi recipienti, & agenti, non erit hic scientia permanens de re omnino, neque ictu oculi, cum posuerimus agens huiusmodi prædominans entibus, sicut Rex magnus, cui est dominium supremum, non erit aliquid difficile in regno suo, nec scitur de eo ordo, ad quem procedit, nec consuetudo. nam operationes huius Regis necesse est vt sint ignoræ naturaliter: &, cum reperitur aliqua operatio eius, erit continuatio esse eius in omni instanti ignota naturaliter. Euadit autem Alga. ab istis in-
C conuenientibus. quoniam Deus glo. creauit nobis scientiam, quòd ista possibilia non eueniunt nisi temporibus deputatis, ac si diceres hora miraculi. Et tamen non est euasio vera. nam scientia creata nobis est semper quid sequens naturam entis. verum enim est vt credatur quòd res sit in ea dispositione, qua est in esse. &, si esset nobis scientia de his possibilibus, tunc esset in entibus possibilibus dispositio, qua ei est alligata scientia nostra. & hoc quidem aut propter ipsasmet, aut propter agens, aut propter vtrunq;. & est id, quod proferunt nomine consuetudinis. &, cum sit falsum ꝙ reperiatur hæc dispositio, quæ appellatur consuetudo primo agenti, non remanet ergo vt sit nisi in entibus. & hoc est, quod appellant Philosophi, vt diximus nomimine naturæ. & sic scientia Dei glo. de entibus, licet fuerit causa eorum, sequuntur etiam scientiam eius. quare necesse est vt sit ens secundum conuenientiam notitiæ eius cum scientia, & notitia reuersionis Socratis, exépli gratia, si fuerit Propheta, ex notificatione Dei glo. ei,

tunc causa quòd sit secundum conuenientiam scientiæ nihil aliud est, D
nisi quòd natura entis sequitur scientiam æternam. nam scientia, in eo quòd est scientia, non est alligata ei, quod non habet naturam completam. & scientia Dei glo. est causa quòd proueniat illa natura, quæ reperitur, & est ei alligata. & ignorantia nostra de possibilibus non est, nisi quia ignoramus hanc naturam, quæ determinat ei esse, aut priuationem. nam, si essent opposita in entibus æqualiter propter seipsa, aut propter causas agentes ea, sequeretur necessario aut quòd non reperiantur, & non corrumpantur, aut quòd reperiantur, & corrumpantur simul. &, cum res sic se habuerit, impossibile est quin inclinetur vnum duorum oppositorum ad esse. & scientia de esse huius naturæ est id, quod necessitat esse vnum duorum oppositorum perfecte. & scientia alligata ei est aut scientia id præcedens, & est scientia, à qua est causatum, & est scientia antiqua: aut scientia sequens, & est scientia non antiqua & scire occultum nihil aliud est nisi inspicere hanc naturam, & peruenire scientiam nobis de eo, in quo non est, E
nobis ratio præcedit eam. & est id, quod appellatur in hominibus consilium, Prophetis vero prophetia. voluntas vero æterna, & scientia æterna sunt, quæ faciunt in entibus hanc naturam. & hoc est id, quod dixit Deus glo. Occulta sunt Deo domino nostro, &c. & scias hodie, &c. & hæc quidem natura aliqualiter erit necessaria, & aliqualiter erit vt plurimum, & visio, & Prophetia non est nisi scientia de hac natura in entibus possibilibus. & artes, quę determinant pronosticationem eius, quod erit in futurum, est eis impressio impressionum huius naturę, aut mensura, aut appella eam vt vis, scilicet quę peruenit ex seipsa, cui alligata est scientia.

ALGAZEL.

Ait Alga. Secunda autem via, qua est euasio ab istis dubitationibus, est vt confiteamur quòd ignis creatus est dispositione, qua, cum contangunt eum duę stuppæ simul similes, comburit eas, & non distinguit inter eas, cum fuerint similes omnimode. F
Attamen hoc est etiam possibile, vt proiiciatur aliquid in ignem, & tamen non comburitur, aut propter mutationem attributi ignis, aut propter mutationem attributi rei. & fit ex Deo glorioso aut ex Angelis aliquod attributum igni, ita quòd sufficit caliditas eius corpori, & non id transit, & remanet cum eo caliditas eius, & erit secundum formam ignis, & verificationem eius, sed non transit caliditas eius, & impressio eius. & fit in corpore humano attributum, quod non abstrahit id, quin sit caro, & os, & aufert escharam ignis. quoniam nos videmus quòd, qui emplastratur cum Altelach, & postea sedet in furno inflammato, non læditur, & non comburitur in eo. & qui non vidit hoc, id negat. & sic negatio aduersarii quæ vniuersaliter posset ad tri-

A ad tribuendum aliquod attributum igni, aut corpori hnmano, quod prohibeat cōbuſtionem, eſt ſicut negatio eius, qui nō vidit Altelach, & attributum eius. Et in excelſis viribus Dei glo. ſunt extraneitates, & mirabilia: & nos non videmus omnia. & non debet negari poſsibilitas eorum, & iudicamus falſitatem eorum. & ſic eſt viuificatio mortuorum, & conuerſio baculi in ſerpentem, & manus nobilis, & munda facta eſt alba hoc modo: & eſt ꝙ materia recipit omnia eſſentialiter. & terra, & omnia elementa mutantur in plantam, deinde planta mutatur, cum comedit eam animal, & erit ſanguis, deinde ſanguis conuertitur in ſperma, deinde ſperma proiicitur in matricem, & erit creatura in animalibus. & hoc quidem erit iudicio conſuetudinis in longo tempore. & non negat aduerſarius quin ſit in poſſe Dei glo. vt regat materiam in his innouationibus tempore breuiori, quam id, in quo cōſuetum eſt. &, cum fuerit poſsibile breuiori tempore, igitur nō eſt in potentia Dei glo. quin accelerentur hæ potentiæ ad faciendum B operationes ſuas cito, & prouenit in eis id, quod eſt miraculum Prophetis. Si vero dicitur ꝙ hoc prouenit ex anima Prophetæ, aut ex principio principiorum cum deſyderio Prophetæ, dicimus ꝙ ipſi conceſſerunt poſsibilitatem deſcenſus pluuiæ, & tonorū, & terræmotus, virtute animarum prouenientium ex eis, aut ex alio principio: ergo ſermo noſter in hoc eſt ſicut veſter in illo. & quod melius eſt nobis, & vobis eſt attribuere hoc Deo glo. aut immediate, aut mediantibus Angelis. ſed hora verificationis aduentus eorum verſatur cogitatio Prophetæ in ea, & innuitur ordo in die conuenienti, cum oſtenderit ſequi ordinem principii. & hoc inclinat modum ipſius eſſe, & erit res ipſa in anima eius poſsibilis, & principium eius eſt bonus mos, ſed nō influitur ab eo inclinatio, niſi cum inclinat neceſsitas ad eſſe eius, & ſit bonum demonſtratum tale, & non erit bonum demōſtratum tale, niſi cum indiget Propheta ad ſtabiliendum prophetiam ſuam ad in- C uentionem boni. & hoc totum eſt conueniens proceſſui verborum eorum, & ſequitur ea, & quotienſcunque aperuerint ianuam vnitatis creaturæ præciſe, differt conſuetudo hominum. nam menſura huius proprietatis non continuat in intellectu poſsibilitas eius, & nō ſequitur cum eo falſitas eius, quod conſuetum eſt concedi, & narratio libri in verificatione eius. Demum non recipit formam animalis, niſi ſperma, ſed influunt potentiæ animales ei ex Angelis, qui ſunt principia entium apud eos, & non figuratur aliquid ex ſpermate hominis, niſi homo, & ex ſpermate equi, niſi equus. aduentus enim eius ab equo fecit inclinationem ex proportione formæ equi præ cæteris formis, & non recipit niſi formam inclinantem hoc modo. & propter hoc non naſcitur omnino ex hordeo triticum, nec ex grano perſici pomum. poſtea videmus aliqua genera animalium naſci ex terra, & non generant omnino, vt ſunt vermes: & aliqua ſunt, quæ generantur, & generant, vt eſt mus, & ſerpens, & ſcorpius, & generantur ex terra, &

diuersificatur dispositio eorũ ad recipiẽdum formas ex rebus occultis D
nobis.& impossibile est viribus humanis scire ea, cum non influatur forma apud eos ex Angelis sufficienter,& nec extimatione, & transitiue:sed non influitur omnino, nisi quod consyderatur receptio eius in eo,quod sit dispositum in se.& dispositiones sunt diuersæ,& principia eorum apud eos sunt mistiones potentiarum stellarum,& coniunctiones earum,diuersitas proportionum corporum cœlestium in motibus suis. Igitur patet ex hoc ꝙ principia dispositionum in eis sunt res extraneæ,& mirabiles,adeo ꝙ perueniet ad capitulum imaginum ex scientia proprietatum substantiarum mineralium, & scientia iudicii stellarum,& ad mistionem potentiarum cœlestium cum proprietatibus mineralibus.& accipiunt figuras ab istis rebus terrestribus, & quærunt virtutem propriam præ cæteris virtutibus,& faciunt cum ea res extraneas in mundo.& aliquando expellũt serpentes, & scorpiones ab aliqua ciuitate,& muscas ab alia, & alia ex istis mirabilibus sciuntur in rebus imaginũ.&,cum proueniant à rebus extraneis principia dispositionum,& non scimus ea,& nõ erit nobis via ad comprehendendum ea:igitur vnde scitur falsitas aduentus dispositionis aliquibus corporibus ad mutandum in innouationibus breui tempore, adeo ꝙ disponitur ad recipiendum formam,ad quam non erat dispositus antea.& hoc excitat ad miraculum, & non negatur nisi grossitie cordis,& obliuione entium superiorum,& ignorãtia secretorũ Dei in creatione.& qui discurrit inductiue in mirabilibus mundi, non negat in posse Dei glo. id,quod dicitur de miraculis Prophetarum in tempore deputato. Si autem dixerint nos adiuuamus vos in hoc, quòd omne possibile attribuitur posse Deo glorioso. & vos adiuuatis nos in hoc, quòd omne inconueniens non est consyderatum: & ex rebus aliquæ sunt, quarum falsitas scitur: & aliquæ, quarum possibilitas scitur:& aliquæ, quæ sunt firmatio intellectus, & non determinat in eis falsitatem, nec possibilitatem: nunc vero quæ est definitio inconuenientis apud vos,si quidem est congregatio inter negationem, & affirmationem in eadem re eodem tempore, dixerunt ꝙ omnia duo,quorũ hoc quidem non est illud,& illud non est hoc, non determinat esse vnius eorum esse alterius. & dixerunt ꝙ Deus potest creare voluntatem absque scientia de re volita, & creare scientiã absq; vita:& potest mouere manum mortui,& reddere eum, vt scribat cum manu sua coria, & pergamena,& incumbet artibus: & in eo est apertio oculi, & acuitur visus eius, tamen non videt, & non est in eo vita,nec posse ad eam. has autem operationes ordinatas creat Deus glorio.cum motione manus suæ. & motus est ex parte Dei glorio. &, cum concesserimus hoc destruitur differentia inter motum voluntarium, & factum ex tremore:& non indicat operatio apta scientiam, nec posse agentis. Et oportet vt consyderemus quòd conuertantur genera, & conuertitur substantia in accidens, & conuer-

A titur scientia in posse, & nigredo in albedinem, & vox in odorem, sicut consyderauimus de conuersione inanimati in animatum, & lapidis in aurum: & sequitur etiam ex eo ex inconuenientibus, quæ non possunt numerari. Responsio autem est, quòd inconueniens non attribuitur posse eius, & inconueniens est affirmatio rei cum negatione eius, aut affirmatio particularis cũ negatione vniuersalioris, aut affirmatio amborum cum ablatione vnius, & quod non venit in hoc non est inconueniens, & id, quod non est inconueniens, iam consyderatur. aggregatio autem inter nigredinem, & albedinem est inconueniens: quoniam intelligitur ex affirmatione formæ nigredinis in subiecto ablatio dispositionis albedinis, & esse nigredinis. igitur quemadmodum ablatio albedinis intelligitur ex affirmatione nigredinis, sic etiam affirmatio albedinis erit cum negatione eius inconueniens. imposibile tamen est esse indiuiduum in duobus locis: quoniam nos intelligimus ex eo ꝙ est domi, ꝙ non sit in alio loco præter domum.
B & imposibile est consyderare id esse præter domum, cum eo ꝙ est domi, quod intelligitur ex negatione præter domum. & sic intelligitur per voluntatem quæsitum notum. &, si ponitur quæsitum, & nõ fuerit scientia, non erit voluntas, & erit in eo negatio eius, quod posuimus. inanimatum autem est inconueniens, vt creet in eo scientiam. nã nos intelligimus per inanimatum id, quod non comprehendit. &, si esset creata in eo comprehensio, erit appellatio eius inanimatũ in eo, quod intelleximus inconueniens. &, si non comprehendit appellare hoc scientiam, & non comprehendit subiectum suum, omnino est inconueniens. hic quidem est modus falsitatis eius. Conuersio vero generum aliquid Loquentium dixerunt ꝙ est quid consyderabile Deo glo. & dicunt nos ponimus rem aliud non intelligibile. nam nigredo cum conuersa est in posse, exempli gratia, tunc quæro an nigredo remanet, vel ne? si corrumpitur, igitur non conuertitur, sed corrumpitur nigredo, & reperitur posse. &, si ambo reperientur, tunc non
C conuertitur, sed copulatur ei aliud. &, si remanet nigredo, & posse corrumpitur, tunc non conuertitur, sed remanet prout est. &, cum dicimus conuersus est sanguis in sperma, intelligimus in eo, ꝙ illa eadẽ materia spoliata est forma, & recepit aliam formam. & quod prouenit ex hoc, est quòd forma corrupta est, & forma generata est, & ibi est materia antiqua, in quam veniunt formæ successiue. & sic, cum dicimus conuersa est aqua in aerem caliditate, intelligimus in eo ꝙ materia illa recipiens mutabilis recepit formam aeris, & spoliata est forma aquæ, sicut diximus antea. & sic, cum dicimus quòd conuersus est baculus in serpentem, & terra in animal. & non est inter accidens, & substantiam materia communis. & hoc quidem est inconueniens hoc modo. & sic non est inter nigredinem, & posse materia communis. motus vero manus ab ipso Deo. glo. in mortuo, & erectio eius, ac si esset viuus, qui sedet & scribit, adeo ꝙ sit ex motu manus eius scri-

ptura ordinata, non est inconueniens in ipso, quotiencunque deputa D
bimus innouationes voluntati eligenti: videtur vero negandum, cũ succedit consuetudo in contrarium eius. cum autem dicitis destruitur in eo ratio adaptationis operationis scientiæ agentis, non est verum. nam agens est Deus glo. & ipse est adaptans, & agens eius. Cum autem dicitis ꝙ non remanet differentia inter motum terræmotus, & motum electiuum, dicimus quòd comprehẽdimus hoc ex nobis ipsis. quoniam nos videmus ex nobis ipsis differentiam inter ambo ista, & proferimus ex hac differentia posse, & scimus quòd ex duabus partibus posibilibus, vna quidem est in vno tempore, & alia in alio tempore: & est inuentio motus cum posse ad eum in aliquo tempore, & inuentio motus absque posse in alio tempore. cum vero inspiciemus alios, & viderimus multos motus ordinatos, proueniet nobis scientia de posse eius. igitur hæ sunt scientiæ diuersæ, quas creat Deus glo. in cursu consuetudinum, ex quibus scitur esse vnius partium posibilis, & non declaratur ex eo falsitas alterius partis, vt dictum est. E

AVEROES.

AIt Auer. Quoniam vidit sermonem, ꝙ non sunt rebus attributa propria, nec formæ, ex quibus sequuntur operationes propriæ in quolibet ente, esse sermonem in vltimitate inconuenientiæ, & quid aliud ab eo, quod intelligunt homines, ideo concesit hũc sermonem, & permutauit negationem suam ad duo loca: quorum Vnus est, quod posibile est vt reperiantur hæc attributa enti, & non reperiatur ei impresio, in eo ꝙ currit eius consuetudo vt reperiatur ei. vt ignis, exempli gratia, cui posibile est vt reperiatur ei caliditas, & non combureret id, quod tangit, licet natura eius sit vt comburatur, cũ approximetur ei ignis. Secundus vero locus est, quod non est formis propriis cuilibet enti materia propria. Sermo autem primus non negatur. nam confitentur eum Philosophi actiones enim agentium, non est emanatio operationum earum necessaria propter ea, quæ sunt ab extra, & non prohibetur quin copuletur ignis bombici, exempli gratia in aliquo tempore, & non comburat eam, si reperitur ibi aliquid, ex cuius copulatione bombici factus est bombix, non recipiens combustionem, vt dicitur de lapide Altelach cum animali. Quod autem F
materiæ sint conditio ex conditionibus entium habentium materiã est quid, quod non possunt Loquentes euadere ab eo. nam sicut dicit Alg. non est differentia inter negare nostrum, & affirmare nostrum rẽ ipsam simul: aut negare nostrum, & affirmare nostrum partem eius simul: quemadmodum cum constituantur res ex duobus attributis vniuersali, & proprio, & sunt quæ significant Philosophi nomine definicionis, compositæ quidem apud eos ex genere, & differentia. & nõ est differentia inter negationem entium, & negationem vnius horum

A duorum attributorum. V.g. cum conltitutio hominis fuerit ex his duobus attributis, quorum vnũ est vniuersale, & est animalitas, exẽpli gratia, & aliud proprium, & est ratio, tunc quemadmodum nos, cũ auferimus ab eo, quòd sit rationalis, non remanebit homo, sic etiam cum auferimus ab eo, quòd sit animal. nam animal est conditio in rationali. &, cum remouetur conditio, remouetur conditionatum. & nulla est differentia inter Loquentes, & Philosophos in hoc, nisi in rebus particularibus, in quibus tenent Philosophi ꝙ attributa vniuersalia sunt eis conditio, vt sunt attributa propria. Loquentes vero nõ tenent hoc, sicut calidum & humidum, quæ sunt apud Philosophos ex conditione animalitatis in animali generabili & corruptibili, quia sunt vniuersaliora animalitate, vt est animal cum rationali. & Loquẽtes non tenent hoc: quare audies eos dicentes non ex conditione vitæ apud nos dispositio, & senectus. & sic figura apud eos est conditio ex conditionibus vitæ propriis entibus, habentibus figuram. nam, si non
B esset conditio, erit possibile alterum duorum: aut enim erit proprietas animali, & non erit ei operatio eius omnino, aut non erit. V.g. quoniam manus apud eos est instrumentum intellectus, ex quo emanãt ab homine operationes intellectuales, vt scriptura, & aliæ artes. &, si esset possibile esse intellectum in asino, tunc possibile esset vt sit intellectus, absque eo quòd reperiatur operatio eius, quæ emanat ab eo. sicut, si esset possibile vt sit caliditas, absque eo quòd calefaciat id, cuius natura est vt calefiat ab eo. Igitur omne ens apud eos est ei quãtitas terminata, licet habeat latitudinem cuilibet enti apud eos. & est ei qualitas terminata etiam, licet habeat latitudinem apud eos. & sic esse entium est terminatum, & tempus durationis eorum est terminatum: licet habeat latitudinem etiam, sed est terminata. Et nõ est differentia inter eos in hoc, quòd entia, quæ communicant eadem materia, talis quidem materia eorum aliquando recipit vnam duarum formarum, & aliquando recipit oppositam eius: sicut est apud eos in for
C mis corporum simplicium quatuor, quæ sunt ignis, aer, aqua, & terra, sed differentia est in non habente materiam communem, aut eis, quorum materiæ sunt diuersæ, an sit possibile vt aliquod eorum recipiat formas alterius. Verbi gratia id, cuius natura est vt videatur non recipere aliquam formam formarum, nisi multis mediis, an sit possibile ei vt recipiat formam vltimam absque mediis. v. g. ex elementis componitur planta, deinde ea nutritur animal, & generatur ex ea sanguis, & sperma, deinde generatur ex sanguine & spermate animal. Loquentes quidem dicunt ꝙ forma hominis potest inesse terræ absq; istis mediis, quæ videmus: Philosophi vero negant hoc: & dicunt, si hoc esset possibile, erit sapientia vt creet hominem absque istis mediis: & erit creatio eius huiusmodi magis conueniens, quam aliæ creationes, & magis potens ipsis & vnaquæque harum duarum sectarum determinat quod id, quod dicit, est notum per se. & nulla earum ha-

bet rationem in opinione sua.tu autem præpara cor tuum,& quicquid D
dicet tibi,sit positio tua,cui debes credere:et est id,quod iussum est ti
bi. & Deus glo.ponat nos, & te ex hominibus veritatis,& conuenié-
tiæ. Et opinatus est aliquis Maurorum ꝙ Deo glo. attribuitur posse
congregare duo opposita. & consyderatio eorum est quòd determi-
natio intellectus de impossibilitate huius rei est quid, in quo innatus
est intellectus. si vero innatus esset in natura determinante possibi-
litatem eius, non negaret hoc, & id admitteret. Attamen sequere-
tur eis vt non sit intellectui natura perfecte perueniens nec entibus,
& non erit veritas reperta in eo sequens esse entis. Loquentes vero
verecundantur ex hoc sermone.et, si tenerent eum,esset magis conser-
uans positionem eorum ab inconuenientibus euenientibus eis in hac
re ex aduersariis. quoniam ipsi quærunt differentiam inter id, quod
affirmauerunt in hoc genere, & id, quod negauerunt, et est difficile
eis.sed non inueniunt nisi sermones fallaces. quare inuenimus eum,
qui est expertus in arte rationis,oportere eum vt neget necessitatem, B
quæ est inter conditionem et conditionatum, et inter rem et defini-
tionem suam, et inter rem et aliud ab ea, et inter rem et rationem
suam. et hoc totum est profundatio in opinione Sophistarum. et ni-
hil est. et qui facit hoc ex Loquentibus est Auoalmahely. Atta-
men sermo vniuersalis soluens has dubitationes est quòd entia di-
uiduntur ad opposita, et conuenientia. et, si esset possibile vt di-
stinguantur conuenientia, erit possibile vt congregentur oppo-
sita:sed non congregantur opposita:ergo non distinguen-
tur côuenientia. Hæc autem est sapientia Dei in enti-
bus, & in apprehensione huius sapientię erit in-
tellectus intellectus in homine.& esse sic in
intellectu diuino est causa esse eius in
entibus. & ideo intellectus non
est possibile vt sit creatus
diuersis attributis, vt
imaginatur hoc
Auenha-
zam.

*

DE DICTO EORVM, QVOD ANIMAE HVMANAE SVNT SVBSTANTIAE EXISTENTES IN SE. ET NON SVNT INNNATAE IN CORPORE.

ALGAZEL.

IT Alga. Disputatio Secunda est de diminutione eorum in constituenda demõstratione intellectuali de eo, q anima humana est substantia spiritualis
B existens per se, et non continet terminum, et non est corpus, nec innata in corpore, nec continuata corpori humano, nec est separata ab eo. quemadmodum Deus glo. non est extra mundum, nec infra mundum. et sic Angeli apud eos. et sermo in hoc requirit declarationem opinionis eorum de virtutibus vitalibus, et animalibus. Virtutes autem vitales diuiduntur apud eos in duas partes, motiuas, et apprehensiuas. et apprehensiuæ sunt duæ partes, extrinsecę et intrinsecę. extrinsecæ autem sunt quinque sensus, et sunt res innatæ in corporibus, scilicet istæ virtutes. intrinsecę vero sunt tres virtutes: quarum Vna est virtus Imaginatiua, et est in parte anteriori cerebri post virtutem visiuam et in ea quidem est remanentia formarum rerum, quæ videntur post clausuram oculi, in eo quòd imprimitur in ea id, quod detulerunt ad eam sensus quinq; , et congregan-
C tur, et appellatur sensus communis. et nisi esset ipse, is quidem, qui vidit mel album, non apprehenderet dulcedinem eius, nisi gustu. et, cum viderit id secundo, non apprehenderet dulcedinem eius, quotiescunque non gustauerit id, sicut fecit primo. attamen in eo non est aliquid, quo iudicat q hoc album sit dulce. et non est dubium quòd erit apud eum iudex, apud quem congregata sunt ambo, s. color, et dulcedo, ita q determinabit cũ pręsentia vnius eorum, q sit pręsens et alterum. Secũda vero est virtus cogitatiua: et est ea, quę apprehẽdit intentiones: prima vero virtus apprehendebat formas. Et intelligimus per formas id, quod impossibile est vt sit sine materia, s. corpus. et intelligimus per intentionem id, quod non requirit esse eius corpus: euenit tamẽ ei vt sit in corpore, sicut amicitia, et odium. nã agnus apprehendit de lupo colorem, et figuram, et dispositionem eius: et hoc quidem non est nisi in corpore: et apprehẽdit etiã q sit eius inimicus. et apprehendit de pecude figuram matris, et colorem eius, dein-

de apprehendit amicitiam eius:quare non appropinquatur lupo, & D deambulat poſt matrem.diuerſitas autem,& conuenientia non eſt de neceſsitate earum,vt ſint in corporibus,ſicut eſt de neceſsitate figurę, & coloris,niſi ꝙ accidit odio,& amicitiæ etiam vt ſint in corporibus. Et hæc virtus eſt diſtincta à prima virtute: & locus eius eſt ventriculus vltimus cerebri. Tertia vero virtus eſt virtus, quæ appellatur in animalibus imaginatiua, & in homine extimatiua. & natura eius eſt componere formas ſenſibiles adinuicem, & componere intentiones cum formis:& eſt in ventriculo medio cerebri inter conſeruatorem formarũ, & conſeruatorem intẽtionum.quare poterit homo imaginari equum volantem,& hominem,cuius caput eſt caput hominis, & corpus eius corpus equi,& alias compoſitiones, licet non viderit talia & dignius eſt vt attribuatur hæc virtus virtutibus motiuis, quam ſit in virtutibus apprehenſiuis. Sciuntur autem loca harum virtutũ in arte Medicinæ. nam læſio in capite cum fuerit in his ventriculis, inuoluuntur hæ, quæ appellantur virtutes. deinde exiſtimauerunt ꝙ B virtus, in qua imprimuntur formæ ſenſibiles in quinque ſenſibus, conſeruat illas formas, adeo quòd non amittant receptionem. & res quidem conſeruat rem non cum virtute, qua eam recipit. nam aqua recipit figuram,& non conſeruat eam. & cera recipit figuram cum humiditate ſua, & conſeruat eam cum ſiccitate ſua, aliter quam aqua. Igitur conſeruator hac conſyderatione eſt diuerſus à recipiente. & appellatur hæc virtus conſeruatiua. Et ſic intentiones imprimuntur in cogitatiua, & conſeruat eas virtus,quæ appellatur memoratiua. & erunt apprehenſiones intrinſecæ hac conſyderatione, cum coniungitur cum eis imaginatiua, quinque:quemadmodum fuerunt extrinſecæ quinque. Sed virtutes motiuæ diuiduntur ad motorem, per modum,quo ipſe præcipit motum, et motorem per modum,quo ipſe agit eum.motor autem in eo ꝙ præcipit motum, eſt virtus concupiſcibilis,& appetitiua: et eſt illa, quæ cum imprimitur in virtute ima- F ginatiua,quam diximus, forma alicuius quæſiti, aut aliquod, quod eſt fugiendum ab eo,præcipit virtutem motiuam agentem motionẽ. et habet duos ramos. Vnus ramus eſt virtus quidem, qui appellatur Appetitiua:et eſt virtus,quę pręcipit motum, ad quem appropinquatur ex rebus imaginatis,neceſſario ſequens ad perquirendum delectationem. et alius ramus eſt, qui appellatur virtus Iraſcibilis: et eſt virtus pręcipiens motum, quo expellitur res imaginata,nocens, aut faciens perquirere victoriam et cum hac virtute perficitur congregatum perfectum actioni,quę dicitur voluntas. Virtus vero motiua, in eo ꝙ eſt agens, eſt virtus tranſmiſſa per neruos, et muſculos. et de natura eius eſt vt excitet muſculos cum attractione cordarũ,et ligamẽtorũ iunctorum membris ad partem loci, in quo eſt virtus:aut eos lentos reddit,et extẽdit longitudinem, et ibũt chordę, et ligamẽta ad cõtrariã partẽ.Hę ſunt virtutes animę vitalis, vniuerſaliter dimittendo

A differẽtiã Anima vero intellectiua rerum est, quę appellatur apud eos rõnalis. & intelligunt per rationalem intellectiuam. qm̃ ratiocinatio est proprior proprietatibus intellectus in apparentia, & ideo attribuut eam ei. & habet duas virtutes, virtutem quidem intellectiuam & virtutem factiuam, & vnaquæque earum dicitur intellectus, sed æquiuoce. Factiua autem virtus est principium motiuum corporis humani ad artes ordinatas humanas, quæ inuenit ordinem earum con silio proprio homini. Intellectiua vero est ea, quæ appellatur speculatiua. & est virtus, cuius natura est vt apprehendat veritatem intelligibilium abstractorum à materia, & loco, & partibus. & sunt propositiones vniuersales, quas appellant dispositiones aliquando, & modos aliquando, & appellant eas Philosophi vniuersalia abstracta. Igitur animæ sunt duæ virtutes respectu ad duas partes. virtus quidem speculatiua respectu ad partem Angelorum, cum ex ea assumamus ab
B Angelis scientias veras. & debet esse hæc virtus continuæ receptionis ex parte superiori. & virtus factiua inest ei respectu ad inferiora: & est pars corporis, & regimen eius, & adaptatio morum. & hæc quidem virtus oportet vt dominetur aliis virtutibus corporalibus, & aliæ virtutes sint correctæ ab ea, & subiectæ sub ea, adeo quòd non patitur, nec fit ei impressio ex eis, sed patiuntur illæ virtutes ab ea, ad hoc vt non fiat nobis in anima ex attributis corporalibus aliqua mala qualitas, quæ appellatur vicium: sed erit ipsa prædominans vt perueniat ad animam propter eam qualitas, quæ appellatur virtus. Hæc est breuitas eius, quod distinxerunt de virtutibus vitalibus humanis. & prolixi fuerunt in narratione earum cũ dimissione narrationis virtutum plantarum, quæ non sunt necessariæ in intentione nostra, & nihil est eorum, quæ dixerunt, quod debet negari in fide. nam sunt res apparentes, quòd Deus glo. procedit in gubernatione earũ. volumus tamen hic dubitare contra eum, qui hoc negat procedere à pos-
C se Dei glo. aut videt quòd in lege venit oppositum eius. sed forte declarabitur in congregatione in die iudicii, & resurrectionis, quòd lex hoc verificat. nos vero negamus ratiocinationem eorum cum ratione abstracta intellectus, & non indigere lege. & quærimus ab eis vt auferant in hoc rationem. sunt tamen eis multæ demonstrationes secundum opinionem eorum.

AVEROES.

AIt Auer. Hoc totum non est in eo, nisi recitatio opinionis Philosophorum de his virtutibus, & attributis earum, nisi quòd sequitur in hoc Aui. differt tamen à Philosophis in eo, ꝙ ponit in animali virtutem præter virtutem imaginatiuam, quam appellat cogitatiuam loco cogitatiuæ in homine. & dicit quòd nomen imaginatiuæ in homine. & dicit ꝙ nomen imaginatiuæ proferunt id

Antiqui pro hac virtute.&,cum id proferant,erit imaginatiua in animali loco cogitatiuæ, & erit in ventriculo medio cerebri.&,cum prolatum fuerit nomen imaginatiuæ pro ea,quæ includit figuram,dicitur de ea ꝙ eſt in anteriori parte cerebri. & nulla eſt diſcordia ꝙ conſeruatiua, & memoratiua ſunt in poſteriori parte cerebri. nam conſeruatio, & memoratio ſunt duæ in actu, vna vero in ſubiecto. Attamen quod apparet ex opinione Antiquorum eſt ꝙ imaginatiua in animali eſt ea,quæ iudicat quòd lupus ſit inimicus agno, & ꝙ pecus ſit amica. nam imaginatiua eſt virtus apprehenſionis,& iudicat neceſſario abſq; eo ꝙ indigeat ingreſſu alterius virtutis,præter virtutē imaginatiuam. eſſet autem poſsibile id, quod dixit Auic. ſi virtus imaginatiua non eſſet apprehendens. igitur nihil eſt addere virtutem præter virtutem imaginatiuam in animali,& præcipue in animali, cui ſunt multę artes naturaliter. nam imaginationes in iſtis nō apprehenduntur ſenſu: & quaſi ſunt apprehenſiones mediæ inter formas intellectas, & imaginatas.& iam declarata eſt diſpoſitio huius formę in de Senſu & ſenſato, quod dimittimus in hoc loco.& reuertamur ad id,quod dicit iſte vir,contradicens hominibus. D E

ALGAZEL.

Ait Alg.Demonſtratio aūt prima eſt cum dicunt ꝙ ſcientiæ in tellectuales exiſtūt in animabus humanis, & includuntur in eis vnitate quadam,& non diuiduntur. & non eſt dubium ꝙ ſubiectum earū ēt non diuiditur:& omne corpus diuiditur:igitur indicat ꝙ ſubiectū eius eſt quid non diuiſibile.Et pōt hoc reduci ad conditionē logicalē in figuris eius,& eſt quaſi vt dicatur ſi erit ſubiectū ſciētiæ corpus diuiſibile,tunc ſcientia,q̄ ineſt ei,eſt ēt diuiſibilis:ſed ſcientia,q̄ ineſt ei,non eſt diuiſibilis:igitur ſubiectum nō eſt corpus. & hic eſt ſyllogiſmus conditionalis continuus,in quo reiteratur oppoſitum conſequentis,& concluditur oppoſitum antecentis deliberatiue.Et nō eſt diſputatio de verificatione figuræ ſyllogiſmi,nec ēt de verificatione ambarum propoſitionū.nam,cū dicimus,omne,quod exiſtit in diuiſibili,eſt diuiſibile proculdubio,& euenit diuiſio in ſubiecto,eſt primum intellectum,in quo dubitatio impoſsibilis eſt. Secunda vero,cū dicimus ꝙ ſciētia vna exiſtit in homine, & cū ipſe eſt indiuiſibilis,eſt intellectum ſecundum.nam, ſi diuideretur in infinitum eſſet inconueniens.ſi vero eſſet ei finitas,includitur in vnitatibus proculdubio non diuiſibilibus. demum nos ſcimus aliquas res, quarū partem non poſſumus ponere auferri,& partem remanere, ex eo ꝙ non hn̄t partes aliquas. & ſic remanebit dubitatio in duobus locis. Quorum Primus eſt vt dicatur quare negatis dicenti ꝙ ſubiectum ſcientiæ eſt ſubſtantia,indiuiſibilis,occupans regionem,q̄ nō diuiditur?& iam ſcitum eſt hoc ex opinione Loquentium. & non remanet poſt hoc, niſi negatio F

A absoluta.& est quõ existent omnes scientiæ in substantia indiuisibili, & remanebunt omnes substantiæ natantes in ea absq; scientia frustra. negatio aũt non est vtilis ei,cum fuerit possibile etiam dicere secundũ opiniones eorum quõ erit anima quid vnum, nõ occupans regionem, & non innuitur ei,& non erit infra corpus,nec extra, nec continuum corpori,nec separatum ab eo. Sed nos non eligimus hunc locum.q̃m sermo de parte non diuisibili est prolixus, & ipse habet in ea rationes Geometricas,in quarum narratione esset prolixitas. & ex eis est,cum dicunt cum ponimus esse substantiam indiuisibilem infra duo corpora, ,an contangit vna duarum extremitatum eius id, quod contangit alia,vel ne? si idem, est inconueniens, cum sequitur ex eo contactus duarum extremitatum. nam contangens contactum est contactum. si vero fuerit id, quod contangitur, aliud, in hoc quidem est affirmatio numerationis, & diuisionis. & hoc dubium est difficilis solutio-
B nis, aut prolixus esset sermo de eo. & non est nostrum vt disputemus de eo,& veniamus ad alium locum. Secundus vero locus est, vt dicamus id, quod narrauistis, quòd omne existens in corpore, oportet vt diuidatur, est falsum, & conuertitur contra vos, in eo quòd comprehendit virtus extimatiua agni odium lupi. nam ipsa in iudicio vnius rei non potest consyderari ꝙ diuidatur, cum non est odio aliqua pars, ita ꝙ consyderetur apprehensio alicuius partis eius,& ablatio alterius partis.& iam peruenit apprehensio eius per virtutem corporalem apud vos. nam animæ bestiarum sunt innatæ in corporibus, & non remanent post mortem. & in hoc conuenerunt omnes. &,si esset possibile eis vt conarentur ad consyderandum diuisionem in apprehensis per sensus quinque, & sensum communem, & virtutem conseruatiuam formarum,impossibile est tamen eis consyderare diuisionem in virtute intentionum,ex cuius conditione non est vt sit in materia. Si autem dixerit agnus non apprehendit odium absolutum ab-
C stractum à materia,sed apprehendit odium lupi demonstrati talis indiuidualis, copulatum quidem indiuiduo suo, & sede sua: virtus vero intellectiua apprehendit veritates abstractas à materiis, & indiuiduis, dicimus agnus quidem apprehendit colorem lupi, & figuram eius vsque ad odium. &, si color imprimitur in virtute visiua, & sic figura,& diuiditur diuisione subiecti visus, quæro, odium, cum quo apprehenditur ab eo. &, si id apprehendit in corpore, igitur diuiditur? Et vellem scire quid est hæc apprehensio, cum diuiditur?& quomodo erit pars eius? an sit apprehensio partis, aut quælibet pars apprehensio totius odii? & erit odium scitum pluribus vicibus, & erit apprehensio eius omnibus partibus partium subiecti. hæ sunt dubitationes,quæ fiunt demonstrationibus eorum, & non possunt euadere ab inconuenienti. Si autem dicet, hæc est contradictio in intelligibilibus, quæ non possunt contradici. nam vos, cum non potestis dubitare in ambabus propositionibus, & est quòd scientia vna

non diuiditur,& quòd id, quod non diuiditur, non existit in corpore diuisibili, non poteritis dubitare in compositione syllogismi. & iam verificatum est quòd figura eius est figura concludens:& impossibile est vobis dubitare in conclusione Responsio autem est quòd hic liber, non composuimus eum, nisi ad declarandum conatum, & contradictionem verbis Philosophorum.& prouenit ex eo,quòd contradicimus cum hoc vni duarum rerum:: aut enim ei, quod dixerunt de anima rationali,aut ei, quod dixerunt de virtute extimatiua. postea per sermonem huius contradictionis declarabitur quòd ipsi dereliquerunt locum,quo inuoluitur in syllogismo. locus autem inuolutionis est,cum dicunt, si scientia existit in corpore modo, quo existit tinctura coloris in colorato, & diuiditur tinctura ad diuisionem colorati,diuiditur quidem scientia ad diuisionem subiecti. & inconueniens consistit in dictione existentiæ, cum potest esse vt non sit proportio scientiæ ad subiectum, sicut proportio tincturę ad coloratum, ita quòd dicitur quòd extenditur super id existens in eo, & dispargitur in lateribus eius, & diuiditur ad diuisionem eius. & forte proportio scientiæ ad subiectum suum est alio modo. & hic quidem modus, impossibilis est ei diuisio ad diuisionem subiecti: sed proportio eius ad id est proportio odii ad corpus: & modi proportionum attributorum ad subiecta non includuntur eodem modo.& non sunt noræ differentiæ nobis scientia, cui confidendum est, & iudicium de eo pręter inclusionem differentiæ proportionis est iudicium,cui non est confidendum. Demum non negatur φ id, quod dixerunt, est id, propter quod vigoratur existimatio, & fortificatur: sed negatur quòd sit scitum scientia vera,in quam non transit error, & non diriguntur dubitationes ad eam.& hoc capitulum dubitat contra eam.

D

E

AVEROES.

F

AIt Auer. Cum accipiuntur propositiones factæ à Philosophis in hoc quęsito indefinitę, tunc disputatio facta ab Alga. sequitur eis.nam,cum dicimus omne, quod existit ex attributis in corpore, est diuisibile ad diuisionem corporis, intelligunt de eo duo. quorum Vnum est quòd sit definitio partis illius attributi existentis parti ipsius corporis definitio totius: vt existentia albedinis in corpore albo nam quælibet pars albedinis existentis in corpore demonstrata,talis erit definitio eius, & definitio albedinis totius eadem definitio. Secundum vero est,vt sit attributum alligatum corpori absq; figura propria.& hoc etiam est diuisibile ad diuisionem corporis: non autem quòd definitio totius,& partis sit eadem definitio,vt virtus visiua existens in visu,sed ex eo quòd ipsa recipit magis & minus, recipit etiam subiectum magis & minus. & ideo erit virtus visiua in sanis fortior,quàm sit in ægris, & iuuenibus fortior, quàm senibus. Et

A quod in eo communicant hæ duæ potentiæ est quòd sunt indiuiduales, scilicet quòd diuiditur in quantitate, & non diuiditur in quiditate, scilicet quòd ipsæ aut remanebunt idem definitione, & quiditate, aut auferrentur, & diuiduntur ad vnum terminum in quantitate, & sunt idem definitione, & quiditate, & non diuiduntur ad quamlibet partium. & totum hoc differt à primo secundum magis, & minus. & pars eius, quæ deperditur, non est operatio eius operatio residui. nam operatio deperditi ex visu debili non agit actionem visus debilis. & communicant in eo quòd coloratio etiam nō diuiditur ad diuisionem sui subiecti ad quamlibet partem. & definitio eius remanet eadem: sed finit diuisio ad terminum, ad quem si diuisio ad terminum, ad quem si diuiditur, corrumpitur coloratio. Attamen quod conseruat diuisionem semper est natura continui, scilicet forma continuitatis. Et hęc propositio etiam, cum sic posita fuerit, erit nota ex seipsa, scilicet quòd omne recipiens diuisionem his duabus speciebus diuisionis
B subiectum eius est corpus ex corporibus. & conuersio etiam est manifesta: & est quòd omne existens in corpore recipit diuisionem aliqua harum duarum specierum diuisionis. Et, cum verificatum fuerit hoc, tunc conuersio sui contradictorii est vera, si scieris quid sit conuersio contradictorii: & est, id, quod recipit diuisionem aliquo horum duorum modorum, non existit in corpore. &, cum copulaueris huic id, quod manifestum est etiam de intellectis vniuersalibus, & est quòd ipsa non recipiunt diuisionem aliquo duorum modorum, cum non sint formæ indiuiduales, manifestum est quòd sequitur ex hoc quòd intelligibilia, non est eis subiectum corpus ex corporibus, nec potentia ad ea est potentia in corpore: ergo sequitur vt sit subiectum eorum virtus spiritualis comprehendens seipsam, & aliud. Alga. vero, quoniam assumpsit vnam speciem duarum specierum diuisionis, & remouit eam ab intellectis vniuersalibus, contradixit per secundam partem
C repertam in virtute visiua, & virtute imaginatiua, & fecit in hoc sermonem sophisticum. & scientia animæ est nobilior, & profundior, quàm vt apprehendatur in arte topica. Præterea ipse non adduxit demonstrationem Auicennæ secundum modum eius. nam vir ille fundauit demonstrationem suam, dicens quòd intellecta, si existerent in corpore, aut existerent ex eo in parte non diuisibili, aut in parte diuisibili. deinde inconueniens est vt existant in re indiuisibili ex corpore. &, cum hoc fuerit inconueniens, remanet vt intellectus, si existit in corpore, vt existat in eo in re diuisibili. deinde destruxit quòd existit in re diuisibili: ergo falsum est vt existat in corpore omnino. Et, quoniam destruxit Alga. vnam duarum partium, dixit non est absurdum, quin sit proportio intellectus in corpore alia proportio. & est manifestum quòd, si proportionabitur corpori, non sunt hic nisi duæ proportiones, aut proportio ad id subiectum diuisibile, aut subiectum non diuisibile. Attamen quòd cum eo completur hæc demonstra-

tio, est ꝙ intellectus non habet alligationem alicui virtuti virtutum D
animæ alligatione formę in subiecto.nam,si auferetur ab eo,ꝙ est alligatus corpori, non est dubium ꝙ auferetur ab eo,ꝙ non est alligatus virtuti virtutũ animę alligatarum corpori. nam, si esset alligatus alicui virtutum animæ, vt dicit Aris. non erit operatio ei nisi ex virtute illa.&,si hoc esset,non apprehendit virtutem illam. Hoc est, quo sustentatus est Arist.in declarando ꝙ intellectus est separatus. Et narrabimus etiam dubitationem secundam, quam adduxit in secunda ratione,q̃ Philosophus assumpsit pro ratione, postquã notificauerimus ꝙ rationes eorum, cum ꝑmutatæ fuerint ab arte sibi propria,est supremus gradus earum gradus sermonum topicorum.& ideo intentio nostra in hoc libro est scire qualitatem sermonum positorum in eo, attributorum ambabus sectis,& ad patefaciendum, qui duorum sermonũ sit dignior vt attribuatur dominio eius destructio,& contradictio.

ALGAZEL.

E

AIt Alg.Ratio Secunda. Dixerunt, si dispositio scientis in scito vno intellectuali, & est scitum abstractum à materia,est existens in materia existentia accidentium in substantiis corporalibus, sequitur diuisio eius in forma ad diuisionem corporis, vt diximus antea. Et, si non fuerit existens in eo, nec extensum in ipso,& negant dictioné existentię, veniemus profecto ad aliam prolationem,& & dicemus an scientię sit proportio scienti, vel ne? & est falsum cessare proportionem. nam, si cessaret proportio de eo, tunc ꝙ sciat id, nõ erit dignius, q̃ non sciat. Et, si est ei proportio, non euadet à tribus partibus. aut enim erit ꝓportio ad quãlibet partem partium subiecti, aut ad aliquas partes subiecti, pręter alias, aut non erit ad aliquam partium proportio. Et falsum est vt dicatur non est proportio ad aliquam partium. nam, cum non fuerit proportio in vnitatibus, non erit proportio in aggregato: aggregatum enim ex separatis est separatum. & F
falsum est vt dicatur proportio ad aliquas.nam id, ad quod non habet proportionem scientia, non est de dispositione scientiæ. & de eo non loquimur. Et falsum est vt dicatur ꝙ cuilibet parti positę sit proportio ad substantiam. nam, si esset proportio ad substantiam scientiæ secundum totum, manifestum est ꝙ quælibet pars non est pars sciti, sed erit scitum sicut est totum.& tunc erit intellectum vicibus infinitis in actu. si vero quęlibet pars habet proportionem aliam,quam sit ꝓportio,quã habet alia pars ad substantiam scientię: igitur substantia sciétię diuiditur re.& iam declarauimus ꝙ scientia de scito vno omnimode non diuiditur re.&, si fuerit proportio cuiuslibet ad rẽ ex substantia scientię alia,quã illa,ad q̃ est proportio alterius, tunc diuidi hanc scientiam in hoc est magis apparens,& est falsum.Et ex hoc declarabitur ꝙ sensibilia impressa in quinq; sensibus non erunt nisi similitudi-

A nes formarum particularium diuisibilium. nam hęc apprehensio est aduentus similitudinis apprehensi in animam apprehendentis, & erit cuilibet parti similitudinum sensati proportio ad partem instrumēti corporalis. Dubitatio tñ huic est id, quod dictum est supra. nam permutare dictionem existentię in dictionē proportionis non aufert dubium in eo, quod existit. sicut virtus extimatiua in agno, & odium lupi, vt dixerunt, quę est apprehensio absque dubio, & non proportio ad eum. & sequitur ex proportione illa illud, quod dixistis. nam odium non est quid, cui mensurata sit proportio habens quantitatē mensurabilem, adeo ꝙ imprimatur similitudo eius in corpore mensurato, & proportionentur partes eius partibus illius. & esse figuram lupi mensuratā non soluit dubium. nā genus aliquid apprehēdit pręter figurā, & est diuersitas, & odium, & contrarietas. & hoc quidem odium additum figurę non habet mensuram: & iam apprehēdit id in corpore mēsurato. Hoc profecto est dubium huic demōstrationi, sicut est primę.

B Si aūt dixerit aliquis, vos repulistis has demonstrationes, ex eo ꝙ sciētia existit in subiecto per substantiam occupantem regionem, quę nō diuiditur, & est pars indiuisibilis, dicimus ꝙ non: qm̄ loqui de substātia indiuisibili pendet in Geometricis, & prolixus esset sermo in solutione eius. Præterea non est in eo aliquid, quo auferatur dubium. nā sequitur vt sit posse, & voluntas etiam in hac parte. homini enim est actio. & hoc non potest consyderari nisi cum posse, & voluntate, & non potest consyderari voluntas, nisi cum scientia, & posse scribere cū manu, & digitis. scientia vero eius non est cum manu, cum non auferatur in incisione manus, nec voluntas eius est cum manu: nam vult eam præter dominium manus. & prohibetur non ex priuatione voluntatis, sed ex priuatione ipsius posse.

AVEROES.

C Ait Auer. Hic sermo non est declaratio distincta in se, sed est complementum sermonis præcedentis. Nam in sermone pręcedēti posuit ꝙ scientia non diuiditur ad diuisionem subiecti positiue, in hoc vero sermone conatus est declarare illud, faciens quidē diuisionē eius ad tria. & tunc dubitatio prima remansit ei. & remansit, qm̄ ipse non compleuit ambas res, de quibus dicitur diuisio materialis. nam, qm̄ ipsi auferunt ꝙ diuidatur intellectus ad diuisionem subiecti eo modo, quo diuiduntur accidentia ad diuisionem subiecti, & hęc est vna species diuisionis corporalis, & est quę reperitur in virtutibus corporeis apprehensiuis, ingressa est profecto contra eum dubitatio propter has virtutes. completur vero demonstratio, cum auferantur hæ duæ species diuisionis ab intellectu, & declaretur ꝙ omne habens permanentiam in corpore non euadet ab vna harum specierum diuisionis. Et forte dubitatur in eo quòd reperitur in corpore in hac

specie alia entitatis, s. quę non diuiditur ad diuisionem subiecti defini- D
tione, verum sit separatum a subiecto, vel ne? nam nos videmus plurimas partes subiecti auferri, & tamen non aufertur hic modus entitatis, scilicet apprehensio indiuidualis. & existimatur ꝙ, quemadmodum non aufertur forma in destructione partis, aut partium a subiecto, sic non aufertur in destructione totius, & ꝙ ablatio actionis formę propter subiectum est similis ablationi operationis artificis propter instrumentum. & ideo dixit Arist. ꝙ, si esset seni oculus, sicut est iuueni, videret sicut videt iuuenis. i. potest existimari ꝙ diminutio visus oculi, quæ euenit seni in virtute visiua, non est ex debilitate visus, sed ex debilitate instrumenti. & sumitur ratio in hoc ex destructione instrumenti, aut plurimarum partium eius in somno, & apoplexia, & ebrietate, & ægritudinibus, quibus destruuntur apprehensiones sensuum. nam non dubitatur ꝙ virtutes non destruuntur in illis temporibus. & hoc videtur magis in animalibus, quæ, cum incidantur in duas partes, viuunt, & plurimæ plantarum sunt huiusmodi, licet non fuerit in E
eis virtus apprehensiua. Sermo autem de anima est nimis profundus. sed Deus appropriauit eum sapientibus profundis in scientia. & ideo dixit Iob, Simplex ego sum, nescio animam meam. Et similitudo mortis somno in hoc est ratio euidens permanentiæ animæ. quoniam destruitur operatio animę in somno ex destructione instrumentorum eius, & tamen ipsa non destruitur, igitur necesse est vt sit dispositio eius in morte, sicut est dispositio eius in somno. iudicium enim partium est idem, & est ratio communis omnibus, conueniens vulgo in credendo veritatem, & excitat homines sapientes ad viam, ex qua sciēt immortalitatem animę. & hoc manifestum est ex sermone Dei, Perueniunt animę in morte in eo, qui non moritur in somno.

ALGAZEL.

AIt Alg. Ratio Tertia. Dicunt si scientia existeret in parte corporis, tunc esset sciens, qui scit hanc partem pręter alias partes F
hominis. & tamen homo dicitur de eo sciens. & scire est attributum ei vniuersaliter absq; proportione ad subiectum proprium. & hoc est manifestum, quoniam ipse appellatur videns, & audiens, & gustans, & odor reperitur ei. & sic bestia attribuitur ei hoc. & id quidem non indicat ꝙ apprehensio sensibilium non sit in corpore, sed est species permissionis. sicut dicitur talis homo est in Gallia, licet fuerit in parte aliqua vniuersę Gallię, non in tota, & tamen refertur ad totam.

AVEROES.

AIt Auer. Cum autem conceditur ꝙ intellectus non attribuitur alicui membro hominis, & constituta est demonstratio in hoc: id enim

A id.n.non est notũ per se:manifestũ est ꝙ sequitur ex eo vt nõ sit subiectũ eius aliqđ corpus ex corporibus. Et non erit dictũ nostrum de homine, ꝙ sit sciẽs, sicut dictũ nostrũ, ꝙ videat.qm̃, cum fuerit notũ per se ꝙ videt ꝑ aliquod mẽbrum deputatum, manifestum est ꝙ, cũ attribuimus ei visum absolute, est possibile secundum consuetudinẽ Maurorum, & aliarũ gentium in hoc.&, cũ non fuerit intellectui membrũ deputatum, manifestum est ꝙ, cum dicimus de eo ꝙ sit sciẽs, nõ est ex eo ꝙ aliqua pars eius scit. sed quomodo hoc sit non est notum per se. nam ipse nõ tenet ꝙ sit hic membrũ deputatũ ei, nec locus deputatus in aliquo mẽbro mẽbrorũ, sicut est in virtute imaginatiua, & cogitatiua, & memoratiua. nã loca istarum sunt nota in cerebro.

ALGAZEL.

Ait Alga. Demonstratio Quarta. Si autem sciẽtiã existit in parte cordis, aut cerebri exẽpli gratia, tũc ignorãtia est cõtrariũ eius. & oportet vt admittamus ꝙ sit in alia parte cordis, aut cerebri:
B & erit homo aliqñ sciens, & ignorans de aliqua re.&, cum hoc falsum fuerit, declarabitur ꝙ subiectũ ignorantiæ est subiectũ sciẽtiæ. & hoc subiectũ est vnũ, ita ꝙ falsum est aggregari duo cõtraria in eo. & ipse quidẽ, si esset in subiecto, nõ esset falsum existere ignorãtiã in aliqua parte eius, & scientiã in aliqua parte eius. qm̃ rei existenti in subiecto non contrariatur contrarium eius in alio subiecto, vt cõgregantur nigredo & albedo in eodẽ oculo, sed in duobus subiectis. & nõ sequitur hoc in sensibus. nã nullũ est cõtrariũ apprehensioni eorũ. ipsi.n. apprehendunt, & non apprehẽdunt. & nõ est inter eos nisi oppositio esse, & priuationis. & ꝑꝑ hoc dicimus ꝙ apprehendit per aliquas partes eius, vt oculus, & aures: & nõ apprehendit per residuũ sui corporis. & nulla est ei cõtradictio. & nõ sufficit dictũ vestrũ ꝙ scire est cõtrariũ ignorãtiæ. & iudiciũ est vniuersale eis in toto corpore, cũ nõ sit falsum vt sit iudiciũ præter subiectũ causæ. nã sciens est subiectũ, in quo existit sciẽtia:&, si profertur nomen de vniuersali, est abusiue. sicut dicitur est in
C Gallia, licet fuerit in aliqua parte eius. & sicut dicitur vidẽs, licet sciuerimus de necessitate ꝙ iudiciũ visionis non cõsistit in pede, & manu, sed est ꝓprium oculo. & cõuertitur iudiciũ de subiectis, vt conuertitur de causis. nã iudiciũ est diminutũ de subiecto causarum. & non euadit ab hoc sermo dicẽtis ꝙ subiectum, aptum ad recipiendũ scientiam, & ignorantiã hominis, est vnũ, & conuertũtur cũ eo. nã apud vos omne corpus, habẽs vitã, recipit scientiã, & ignorãtiã, & non possunt præter vitam aliã conditionẽ. & aliæ partes corporis apud eos circa receptionẽ sciẽtiæ sunt in eodẽ gradu. Dubitatio vero, ꝙ hoc conuertitur, est contra vos in appetitu, & desyderio, & voluntate. nam hæc existunt in bestiis, & hominibus, & sunt simul existentia in corpore. deinde falsum est vt mutentur, ex eo ꝙ appetunt, & congregantur in eo fuga, & perfectio ad idem, cũ fuerit desyderium in subiecto, & fuga in alio subiecto. & hoc non indicat ꝙ ipsa non existant in corpore. qm̃ istæ vir

tutes, licet multæ fuerint, & mouentur diuersis instrumentis, habent D
tamen vnum copulans: & est anima. & hoc homini, & bestiæ simul.
&, cum vnitur copulans, mutabuntur relationes contradictoriæ in cõ
paratione ad id. & hoc quidem non indicat ꝙ anima non sit existens
in corpore, sicut est in bestiis.

AVEROES.

AIt Auer. Hoc, quod narrauit nomine Philosophorum hic, non sequitur ab eo, nisi ꝙ scientia non existit in corpore, modo, quo existit coloratio in eo, demum alia accidentia, non aũt ꝙ ipsa existat in corpore omnino. nã prohibitio subiectæ scientiæ, quin recipiat ignorantiã de re, & scientiã de ea, indicat necessario ꝙ non sit ei vnitas. cõtraria. n. non existunt in eodẽ subiecto. & hæc species impossibilitatis reperitur in aliis attributis, quæ sunt apprehensiones, & ex apprehensionibus. quod vero est proprium subiecto scientiæ est receptione est ꝙ apprehendit contraria simul, s. rem, & contrarium eius. B & hoc quidem impossibile est vt sit, nisi apprehensione non diuisibili in subiecto non diuisibili. nam iudex est vnus necessario. & ideo dicitur ꝙ scientia contrariorum est eadem. Hic quidem modus receptionis est, qui appropriatur animæ necessario. Attamen declaratum est apud eos ꝙ hæc est dispositio sensus cõis iudicãtis de quinq; sensibus, & est apud eos corporeus. quare non est ratio ad ꝓbandũ ꝙ intellectus non existat in corpore. qm̃ nos diximus ꝙ existentia est duobus modis, aut existẽtia attributorũ non apprehendẽtiũ, aut existentia attributorũ apprehendentiũ. Et id profecto, cũ quo in hoc sermone dubitauit eis, est verum: & est quòd anima concupiscibilis non mouetur ad contraria simul, & tamen est corporea. Et non vidi aliquẽ Philosophorũ ratiocinari ex hoc, in affirmando permanentiam animæ, nisi cõsyderantem sermones suos. nam proprietas vniuscuiusque virtutis apprehensiuę est vt non copulentur in apprehensione eius duo opposita, sicut proprietas duorum contrariorum extra animam est vt nõ cõgregentur in eodẽ subiecto. Igitur hoc est, in quo cõicant virtutes apprehensiuæ cum virtutibus non apprehensiuis. & appropriatur virtutibus apprehensiuis quòd ipsæ iudicant de contrariis repertis simul, s. sciunt vnum eorum ex scientia alterius. & appropriatur virtutibus nõ apprehensiuis, quoniã diuiduntur ad diuisionem corporis, & reperiũtur in diuersis partibus eiusdem corporis contraria simul, non autem in eadem parte. &, qm̃ anima subiectum eius non diuiditur hac specie diuisionis, non euenit ei vt reperiantur in duo contradictoria simul in duabus partibus subiecti. Quare isti sermones omnes sunt sermones hominis non peruenientis ad opiniones Philosophorum in his rebus. O quàm est remota opinio afferentis rationem de permanentia animæ, ex eo quòd ipsa non iudicat de duobus contradictoriis simul. nam sequitur ex hoc vt subiectum eius sit vnum non diui

A sibile.& quæro quæ est ratio ad probādum ꝙ subiectum nō diuisibile ad diuisionem subiecti accidentiū,quod non sit diuisibile omnino?

ALGAZEL.

AIt Alga.Ratio Quinta. Dicunt si intellectus intelligit intelligibilia instrumēto corporeo, ipse quidem non intelligit seipsum.& consequens est falsum, quia ipse intelligit seipsum: igitur antecedens est falsum. Dicimus, nos bene concedimus ꝙ reiteratio oppositi consequentis concludit oppositum antecedentis: attamen,cum probatur consequentia consequentis ab antecedēti,nō admittimus,sed dicimus non concedimus consequentiam consequentis. Et quæro quæ est ratio eius? Si autem dixerit ratio eius est, quia visus est in corpore,& visus,non alligatus visui in aspiciendo non videt, & auditus non audit, & sic alii sensus, & intellectus non apprehendit
B etiam, nisi in corpore:ergo non intelligit seipsum. intellectus autem, quemadmodum intelligit aliud,sic intelligit seipsum, & intelligit ꝙ intelligat aliud,& ꝙ ipse intellexerat se ipsum. Dicimus id,quod dixistis est corruptum ex duobus.Primū quidem, q̃m visus apud nos possibile est vt alligetur sibi ipsi,& erit visus alteri,& sibi ipsi, quemadmodum erit vnum sciens aliud, & sciens seipsum. sed consuetudo currit in contrarium huius, & rescissio consuetudinis apud nos admittitur. Secundum vero,& est fortius, est concedendo hoc in sensibus.Attamen non, cum hoc impossibile est in quibusdam sensibus, impossibile est etiam in quibusdam.Et quid inconuenientius est vt distinguatur iudicium sensuum in modo apprehensionis cum communicatione eorum ꝙ sint corporei?vt differunt visus,& tactus. quia tactus non acquirit apprehensionem,nisi cum continuatione contacti instrumento tactus.& sic etiam est gustus.& differt ab eo visus, cum conditionatur in eo separatio,ita ꝙ,si ponatur super palpebras, non videt colorem,quia non distat ab eo.& hæc quidem diuersitas non facit diuersitatem,quo ad eorum indigentiam corpore. & non negatur quin sit in sensibus corporeis quid,quod appellatur intellectus, & differt ab eis,in eo ꝙ apprehendit seipsum.

AVEROES.

AIt Auer.Contradictio aūt Prima,& est,cum dicit ꝙ possibile est vt rescindatur consuetudo,& videbit visus seipsum,est sermo in vltimitate sophisticationis,& inuolutionis.& iam locuti sumus de hoc superius. Secunda vero contradictio, & est, cum dicit ꝙ non est absurdum vt apprehensio corporea apprehendat seipsam, habet quidem quandam sufficientiam. Attamen, cum scitus fuerit modus, qui mouit eos ad hoc, scietur ꝙ hoc est impossibile.nam apprehensio est quid repertum inter agens, & passum, & est

apprehendens, & apprehensum. & falsum est vt sit sensus agens, & patiens eodē modo. &, cū reperitur agēs, patiens est duobus modis, s. ꝙ actio est ei ex parte formæ: passio vero ex parte materiæ: igitur omne cōpositū nō intelligit seipsum. qm̄ substātia eius est alia ab eo, per qđ intelligit. nam intelligit per partē substātiæ suæ. &, quia intellectus est ipsum intellectū, tunc, si compositū intelligit seipsum, conuertitur cōpositū in simplex, & totū fit pars & hoc totū est falsum. Et hic sermo, cū scribitur hic, est rhetoricus. &, cum scribitur secundū ordinem demonstrationum, & est vt præcedant eum conclusiones, quæ debent præcedere, potest fieri demonstratiuus. D

ALGAZEL.

AIt Alga. Ratio Sexta. Dicunt si intellectus apprehenderet cum instrō corporeo, vt visus, nō apprehēderet instra sua, vt faciunt alii sensus: sed ipse apprehendit cerebrū, & cor, & quod ponitur, ꝙ sit instrm eius: ergo indicat ꝙ non habet instrm, nec subiectum. sin aūt, id nō apprehenderet. Dubitatio aūt huic est, sicut dubitatio, quę fit in pręcedēti. qm̄ nos dicimus ꝙ non est inconueniēs quin visus apprehēdat subiectū suū, sed currit secūdū consuetudinē. nā dicimus nō est falsum vt differāt sensus in hoc, licet cōicent in existētia eorū in corporibus, vt antea. Et quare dicitis ꝙ existēs in corpore, falsum est vt apprehēdat corpus, quod est subiectū eius? & quare sequitur vt iudicemus ex vno demōstrato tali particulari remoto super vniuersale absolutū? & vnde scitur deliberatiue falsitas eius? & iā dictum est in Logica ꝙ iudicatur ex cā particulari, aut particularibus plurimis sup vniuersale, ita ꝙ dāt exēplū in hoc, cū dixerit aliquis ꝙ omne animal mouet in masticādo mādibulā inferiorē, qm̄ vidimus inductiue oīa animalia esse talia. & hoc quidē erit, quia nescit tansah. nā ipsum mouet mādibulā superiorē. & sic isti ꝓfecto nō inquirūt inductiue, nisi quinque sensus, & inueniūt eos modo tali, & iudicauerunt de omnibus cū eo. & forte intellectus est sensus, qui currit in his sensibus cursu tāsah inter alia animalia. igit sensus cū hoc, ꝙ sunt corporei, diuiduntur ad id, qđ apprehēdit subiectū suū, & ad id, qđ nō apprehēdit, vt diuidūtur ad id, qđ apprehēdit, obiectū suū absq; cōtactu, vt est visus, & ad id, qđ non apprehēdit, nisi cōtinuatione, vt gustus, & tactus. igitur id, qđ dixerūt si generauit existimationē, nō generauit tn̄ veritatē, cui cōfidendū sit. Si aūt dicet nos nō sustētamur simplici inductione sensuū, sed demonstratione, & dicimus si essent cor, & cerebrū in anima hominis, nō deficeret ei apprehēsio eorū, adeo ꝙ nō euadet apprehēsione sui ipsius. nā vnus hō nō scit seipsum ex seipso, sed affirmat semper animā suam ex ānima sua. sed nō est sic in apprehēsione eorū. homo. n. cū non audiet recitationē cordis, & cerebri, nec videt ea in anatomia alicuius hominis, nō apprehēdit ea, nec credet qđ sint. &, si intellectus esset in cor- B F

A pore, oportet vt intelligat hoc corpus semper, aut id non apprehendit semper. Dubitatio aũt est, ꝙ nullũ amborũ est verũ, sed intelligit seipsum aliqñ, & nõ intelligit seipsum aliqñ. & hoc probatur. qm̃, si apprehensio, existẽs in subiecto, apprehẽdit subiectũ ex ꝓportione eius ad subiectũ, & non consyderatur quòd sit ei ꝓportio ad id, nisi existentia in eo, ꝓfecto nunq̃ id apprehẽdet. Et, si hæc proportio nõ erit tũc, nũquã debet id apprehẽdere: cum impossibile est vt sit ei alia ꝓportio ad id, ꝓut est ipse. qm̃ ex eo qđ intelligit seipsum, intelligit seipsum semper, & hoc nõ deficit ei in aliqua hora. Dicimus qđ homo, quotiẽscũque perseuerauerit cõsyderare aĩam suã, & non celatur ei, ipse ꝓfecto cõsyderat corpus suum. Veruntñ quòd nõ innuitur ei nomẽ cordis, & forma eius, & figura eius, sed affirmat animã suã esse corpus, adeo qđ affirmat esse animã suã cũ vestibus suis, & esse domi. anima vero, quã dixerũt, non attribuitur vestibus, & domui. & affirmatio eius ad corpus, qđ est principale, sequitur ei. & nõ curant de figura eius, & nomi-
B ne eius, sicut nõ curãt de subiecto odoris, & qđ sunt addita in anteriori parte cerebri similia capitibus mamillarũ. Et, sicut homo scit qđ apprehendit odorẽ cũ naribus, tñ subiectũ apprehẽsionis nõ cõsyderatur ab eo, nec demõstratur, licet apprehẽderit quòd est ꝓpinquior ad caput, q̃ sit propinquior ad infra aures, sic cõsyderat homo animã suã, & scit qđ esse eius, quo cõsistit, est propinquius cordi, q̃ sit pedi. nã ipse cõsyderat animã suã, remãsurã cũ priuatione pedis, & nõ cõsyderat cõsyderatione animæ suę remansuræ cũ priuatione cordis. igitur id, quod dixerunt de eo, quòd ipse intelligit de corpore aliquando, & aliquãdo non intelligit, non est sic.

AVEROES.

AIt Auer. Dubitatio autẽ eius, quòd id, quod est in corpore, aut virtus in corpore, non intelligit seipsum per rationẽ, qm̃ sensus sunt virtutes apprehẽsiuæ in corporibus, & ipsæ non intelligunt seipsas, hoc quidẽ est in capitulo inductionis, quæ non facit adipisci veri-
C tatẽ. Et assimilatio eius inductioni factæ de eo, qđ omne animal mouet mandibulam inferiorem, profecto non est ei similis aliquo modo, licet fuerit similis aliquo modo. Quòd aũt sit ei dissimilis est, qm̃ ponẽs inductiue quòd omne animal mouet mandibulã inferiorẽ, facit inductionem diminutã: nam inducit in ea oẽs species animalium. ponens vero quòd oẽs sensus non apprehendũt seipsos in rei veritate, facit inductionẽ perfectã, cum nõ sit sensus præter quinq; sensus. Iudicium aũt per id, qđ videtur ex sensibus, quòd omnis virtus apprehensiua non est in corpore, est simile inductioni, qua iudicamus quòd oẽ animal mouet mandibulã inferiorem, nam ponens hoc, quemadmodũ nõ facit inductionẽ in omnibus animalibus, sic ponẽs quòd omnis virtus apprehensiua non est in corpore, ex eo quòd sic est in sensibus, non facit inductionem in omnibus virtutibus apprehensiuis. Quòd vero dixit de eis in eo quòd, si intellectus esset in corpore, comprehẽ-

deret corpus, in quo est apud apprehensionem suam, est sermo leuis, D
& non est ex sermonibus Philosophorum. quoniam hoc sequeretur, si omnis apprehendens esse rei, id apprehenderet per definitionē eius. & non est sic. nam nos apprehendimus animam, & multa, & non apprehendimus definitiones eorum. quoniam, si apprehēderemus definitionem animæ cum esse eius, sciremus necessario ex definitione eius esse eius, an sit in corpore, vel non sit in corpore. si enim esset in corpore, esset corpus necessario assumptum in definitione eius. &, si nō fuerit in corpore, non erit corpus assumptum in definitione eius. hoc quidem est id, quod debet teneri hic. Contradictio autem Alga. huic sermoni, ꝙ homo consyderat de anima quòd sit in corpore eius, licet non discernatur ab eo membrum, in quo est ex corpore, est profecto vera. & Antiqui differunt in hoc. sed scientia nostra, ꝙ sit in corpore non est scientia, ꝙ sit ei existentia in corpore. nam hoc non est notum per se. & est id, in quo differunt homines & Antiqui, & Moderni. si enim corpus esset ei vt instrumentū, nullam quidem habet existentiam in eo. si vero esset ei vt accidens substantiæ, non erit ei esse nisi in corpore. E

ALGAZEL.

AIt Alga. Ratio Septima. Dixerunt virtutes apprehensiuæ instrumentis corporeis, accidit eis ex consuetudine in operatione, & continuatione apprehensionis diminutio. nam continuatio motus corrumpit complexiones corporum, & destruit eas. & sic res excessiue excelsioris comprehensionis debilitant eas, & aliquando corrumpunt eas, adeo quòd non apprehendunt pòstea aliquid leuius, & debilius: sicut est vox excessiua auditui, & lux clara visui. nam aliquando corrumpit eum, aut prohibetur postea ab apprehensione vocis leuis. & sic etiam apprehensa ex gustu. apprehendens enim dulcedinem excessiuam non sentit postea dulcedinem, quæ est F
minor ea. Dispositio vero in virtute intellectiua est in contrarium. nam continuatio in speculando intelligibilia non eam reddit fessam in hoc. & apprehensio speculabilium supremorum fortificat eam ad comprehendendum speculabilia leuia, & non debilitat eam. si vero euenit ei aliquando fessitas, hoc est, quia indiget virtute imaginatiua, & coadiuuatione eius, & debilitatur virtus imaginatiua, & non inseruit intellectui. Dubitatio autem est ex viis præcedentibus. nam nos dicimus non negatur ꝙ differant sensus corporei in hoc. & non omne, quod affirmatur aliquibus eorum, oportet vt affirmetur aliis. sed non negamus ꝙ differāt corpora. nam sunt aliqua eorū, quæ debilitat ea motus aliquis: & aliqua, quæ ea fortificat alius motus, & non debilitat. &, si receperint impressionem ex eis, erit profecto ibi causa mutans virtutem eorum, ita quòd non sentient impressionem. & to-

A tum hoc est possibile, cum iudicium affirmans in aliquibus, non oportet vt affirmet in omnibus.

AVEROES.

Ait Auer. Hæc est ratio antiqua ex rationibus eorum. & conclusio eius est φ, cum intellectus apprehendit intelligibile forte, deinde reuertitur ad apprehensionem eius, quod est debilius, tunc apprehensio eius est facilior. & hoc indicat φ apprehensio eius non est in corpore. nam nos reperimus virtutes corporeas apprehensiuas recipere impressionem ab apprehensis fortibus impressione tali, qua debilitatur apprehensio earum, ita φ impossibile est eis vt apprehendant ea, quæ sunt facilioris apprehensionis post apprehensionem fortioris apprehensionis. Et causa in hoc est, quoniam omnis forma existens in corpore, existentia eius in eo est, quia recipit hoc corpus impressionem ab ea, sed existit in eo, quoniam est diuersa procul
B dubio. sin autem, non erit forma in corpore. &, qm̃ inuenerunt φ recipiens intelligibilia non recipit impressionem ab intelligibilibus, determinauerunt φ hoc recipiens non sit in corpore. Attamen hoc non est ei contradictio. nam omne recipiens impressionem à subiecto ex existentia formæ in eo, conuenientem quidem, aut fugiendam, aut paucam, aut multam, est corporeum necessario. & conuersio huius est etiam vera. & est, omne, quod est corporeum, recipit impressionẽ à forma adueniente ei, & mensura impressionis eius est secũdum mẽsuram mistionis illius formæ corpori. Et causa in hoc est, quoniam omnis generatio sequitur mutationem. &, si introduceretur forma in corpore absq; mutatione, tũc esset possibile vt reperiretur forma corporea, ex qua non imprimitur aliquid subiecto in aduentu eius.

ALGAZEL.

C Ait Alga. Ratio Octaua. Dixerunt, omnes partes corporis debilitatur vigor earum, postquam peruenerint ad statum propè quadraginta annos: & quod est postea, debilitatur visus, & auditus, & aliæ virtutes. virtus tamen intellectiua vt plurimum fortificatur post hoc in pluribus. Et non est dicendum contra hoc, ex eò quòd euenit priuatio speculationis intelligibilium, cum acciderint morbi corpori, & hyeme causa senectutis. nam quotiensćunque declaratum sit quòd fortificatur cum debilitate corporis in quibusdam temporibus declarabitur etiam quòd existat in corpore. Sed destructio eius apud destructionem corporis non infert necessario vt existat in corpore. nam reiteratio consequentis non concludit. nos enim dicimus si virtus intellectiua existeret in corpore, debilitaret eam debilitas corporis in aliquibus temporibus: igitur declarata est existentia eius in seipso in omni tempore, sed

conſequens eſt falſum:igitur antecedens eſt falſum.&, cũ dicimus con D
ſequens, quod reperitur in aliquibus temporibus, non ſequitur vt antecedens ſit verum. Vlterius cauſa eius eſt, quoniam anima habet operationem in ſeipſa, cum non fuerit ei prohibens, & non fuerit ei occupans. nam ipſius animæ duæ ſunt operationes, operatio quidem reſpectu corporis, & eſt regere id: & operatio reſpectu principiorum ſuorum, & ſui ipſius, & eſt apprehenſio intelligibilium. & ſunt duæ operationes diuerſæ, & diſtinctæ:&, dum occupauerit ſeipſam in aliqua earum, declinat ab alia, & deficit ei congregare ambas ſimul. occupatio autem eius ex parte corporis ſunt ſenſatio, & imaginatio, & appetitus, & timor, & ira, & exiſtimatio, & triſtitia, & dolor. &, cum incœperit conſydetare in intelligibili, deficit ab iſtis rebus immo ſenſus tantum prohibet, & remouet ab apprehenſione intellectus, & ſpeculatione eius, abſque eo quòd aliquid tangat inſtrumentum intellectus, aut accidat ipſimet læſio. Et cauſa huius eſt occupatio animæ in aliqua operatione. & ideo deſtruitur ſpeculatio intellectus etiam apud dolorem, & morbum, & timorem, quia eſt morbus in cerebro. Et quomodo prohibetur impoſsibilitas cum diuerſitate modorum actionis animæ, & numeratione vnius modi ſequitur impoſsibilitas? nam timor inuoluitur à dolore, & appetitus ab ira, & conſyderatio in intelligibili ab aliquo intelligibili ſeparato ab eo.& ſignum, quòd morbus eueniens corpori non eſt in ſubiecto ſcientiarum, eſt, quoniam cum reuertitur ſanum, non indiget diſciplina ſcientiarum denuo, ſed redit qualitas animæ eius, prout fuerat, & reuertuntur illæmet ſcientiæ, abſque quòd fiat diſciplinatio. Dubitatio autem, quoniam nos dicimus quòd diminutio virtutum, & additio earum habent multas cauſas, quæ non concluduntur, & aliquæ profecto virtutes fortificantur in principio vitæ, & aliquæ in medio, & aliquæ in fine, et intellectus eſt ſic etiam. et non remanet niſi quòd topicus ratiocinetur, et non concedat quòd differant odor, et viſus. quoniam odor fortificatur poſt quadrageſimum annum, et tamen viſus debilitatur, licet ſint æquales, cum ſiunt in corpore. quemadmodum differunt iſtæ virtutes in animalibus, et fortificatur odor in quibuſdam, et auditus in quibuſdam, et viſus in quibuſdam ex diuerſitate complexionis eorum. et non eſt quidem poſsibile hoc ſcire. et non eſt inconueniens vt ſint etiam complexiones inſtrumentorum diuerſæ ſecundũ indiuidua, et ſecundũ tempora. et erit vna cauſarũ prioritatis debilitatis viſus præter intellectum. quoniam viſus eſt prior intellectu. nã videt in principio creationis, et tamen non perficitur intellectus eius, niſi poſt quintumdecimum annum, aut plus, prout vidimus quòd differũt homines in eo, ita quòd dicitur quòd canities in capillis capitis eſt prior ea, quæ eſt in barba, quoniã capillus capitis eſt prior, Hæ ſunt cauſæ, de quibus, ſi aliquis loquitur, et non attribuit hoc curſui conſuetudinum, non poteſt ædificare ſuper

A eas scitum tutum. quoniam modi possibilitatis, in eo ꝙ adduntur ex eo virtutes, aut debilitantur, non includuntur. & hoc non facit peruenire ad aliquid veritatis.

AVEROES.

AIt Auer. Si posuit ꝙ virtutes apprehensiuæ, subiectum earũ est calor naturalis, & calori quidem elementali euenit diminutio post quadragesimum annum, tũc debet esse intellectus in hoc, vt aliæ virtutes, scilicet ꝙ oportet, si esset subiectum eius calor elementalis, vt veterascat ad veterationem eius. Attamen, si consyderetur ꝙ subiecta sint diuersa in intellectu, & sensibus, tunc non sequitur vt sint æqualia tempora eorum.

ALGAZEL.

AIt Alg. Ratio Nona. Dixerunt quõ erit homo præfatio corporis, & accidentium eius: & tamen hęc corpora non deficiunt resolui: & nutrimentum restaurat id, quod resoluitur, adeo ꝙ B cum videmus sensu vnum puerum ægrotare aliquando & macrescere, deinde impinguari & crescere, tunc possumus dicere ꝙ non remanet ei post quadragesimum annum aliquid ex partibus, quæ reperiebantur in eo apud exitum ab vtero matris, sed fuit initium esse eius ex partibus spermatis tantum. & nõ remansit ei aliquid ex partibus spermatis, sed resoluitur totum hoc, & permutatur in aliud, & erit hoc corpus aliud à corpore illo. & tñ dicimus hunc hominem esse eundem hominem, adeo ꝙ remanebunt cum eo scientiæ eius ab initio pueritię. & iam mutauit omnes sensationes suas. igitur indicat ꝙ sit animę esse p̃ter corpus, & ꝙ corpus sit instrumentum animæ. Dubitatio autem, ꝙ hoc destruitur in belua, & arbore, est cum consyderatur crementũm earum à pueritia. nam dicitur ꝙ hoc est illud, sicut dicitur de homine, & tamen non indicat hoc, ꝙ sit ei esse præter corpus. & quod dictum est de scientia destruitur, cum imaginatiua conseruat formas. nã ipsa C remanet à pueritia ad crementum, licet mutentur partes cerebri.

AVEROES.

AIt Auer. Hæc est ratio, quam non fecit aliquis Antiquorum in permanẽtia animę, sed fecerunt eam in eo, ꝙ in indiuiduis est substantia remanens à genitura vsq; ad mortem, & ꝙ res non sunt in continuo fluxu, vt putauerunt multi ex Antiquis, auferẽtes necessarium, adeo ꝙ necessitatus fuit Plato ponere ideas. & non est occupandum tempus in hoc. & dubitatio Alg. huic rationi est vera.

ALGAZEL.

AIt Alga. Ratio Decima. Dixerunt, virtus intellectiua apprehendit canones vniuersales intellectuales, quos appellant Loquentes dispositiones, & apprehendit hominem absolutum, ex eo ꝙ videt aliquod indiuiduum humanum demonstratum tale. & est sciẽtia de indiuiduo, quod videtur. nam id, quod videtur, est in loco proprio, & colore proprio, & tempore proprio, & mẽsura propria,

& situ proprio. homo vero absolutus intellectus est abstractus ab his rebus: immo in eum ingreditur omne de quo profertur nomen hominis: licet non fuerit secundum colorem apparentem in mensura eius, & situ eius, & loco eius, & tempore eius. immo is, cuius esse est possibile in futurum, ingreditur in eum, adeo quòd, si corrumperetur homo, remaneret verificatio hominis in intellectu, abstracti quidem ab istis proprietatibus. & omne, quod sensus vidit, id indiuiduale, ex eo peruenit in intellectum verificatio illius indiuidui vniuersalis abstracta à materiis, & mineralibus, adeo q diuidentur attributa eius ad id, quod est ei essentiale, vt est corporeitas plantæ, & animali, &c. vsq; ad finem capituli. D

AVEROES.

Ait Auer. Id autem, quod recitauit nomine Philosophorum de hac ratione, est q intellectus apprehendit de indiuiduis, quæ communicant specie aliquid, quo communicant. & est quiditas illius speciei, absq; eo quòd diuidat illud in ea, in quæ diuiduntur indiuidua, in eo quòd sunt indiuidua, ex loco, situ, & materiis, ex quibus plurificantur. igitur necesse est vt sit non generabilis, nec corruptibilis, nec deperditur, cum deperdatur aliquod indiuiduorum, in quibus inuenitur illæ. & ideo scientiæ sunt æternæ, & non generabiles nec corruptibiles, nisi per accidens, s. ex copulatione earũ Socrati, & Platoni, s. sunt corruptibiles ꝑpter copulationẽ, nõ q sint corruptibiles ex se. nam, si essent generabiles & corruptibiles, tunc esset hęc copulatio in eismet ipsis, & non congregarentur in eadem re. Dixerunt &, cum hoc habitum fuerit de intellectu, & fuerit in anima, necesse est vt sit anima non diuisibilis ad diuisionem indiuiduorum, & vt sit etiam quid vnum in Socrate, & Platone. Et hæc quidem ratio de intellectu est fortis, quoniam intellectui nihil est indiuiduitatis. anima autem, licet fuerit abstracta ab accidentibus, quibus numerantur indiuidua, famob tamen ex Sapientibus dixerunt quòd non exit à natura indiuidui, licet sit apprehendens. & est speculatio in hoc loco. Dubitatio autem, quam fecit contra eos Alga. consistit in hoc, q intellectus est quid indiuiduale: & vniuersalitas accidit ei. & sic assimilauit consyderationem eius de re communi indiuiduis consyderationi vnius sensus multis vicibus. nam est vnus apud eos, non autem quid vniuersale. & vita exempli gratia in Socrate est eadem numero, quam vidit in Platone. & hoc est falsum. nam, si hoc esset verum, non esset inter apprehensionem intellectus, & apprehensionem sensus differentia. & non traduximus sermonem eius hic, quia prolixus est. B F

A DISPVTATIO TERTIA.

DE DICTO EORVM, QVOD FALSVM EST DICERE QVOD CORRVMPANTVR ISTAE ANIMAE: SED, CVM REPERIANTUR, sunt æternæ perpetuę, & non potest consyderari corruptio, & finitas earum.

AVEROES.

B IT Auer. Et sic dixit postea q̃ Philosophi in eo, q̃ anima habet corruptionem post esse, q̃ sit falsum, habent duas rationes. Quarum vna est, si anima corrumpitur, corruptio eius non euadet ab vna triũ terum. aut enim corrumpitur cum corruptione corporis, aut corrumpitur propter contrarium repertum ei, aut ex posse potentis. & falsum est vt corrum patur ad corruptionem corporis. est enim separata à corpore. & falsum est vt sit ei contrarium, nam substantia separata non habet contrarium. & falsum est vt alligetur posse potentis priuationi, vt dictum est supra. Dubitatio autem eis est, nos non concedimus quòd sit separata à corpore. Vlterius, quia dilectum apud Auicennam est vt sint animæ numeratæ ad numerationem corporum. nam esse animam vnam numero omnimode in omnibus indiuiduis, accidunt ei multa inconuenientia, ex quibus illud est, quòd, cum scit Socrates aliquid, sciet id etiam Plato. &,
C cum ignorat id Plato, ignorat id Socrates. Iterum sunt inconuenientia alia, quæ sequuntur huic positioni. ipse vero respondet huic sermoni quòd ipsa cum ponitur numerata ad numerationem corporum, sequeretur vt esset alligata eis, & corrumperetur necessario ad corruptionem corporum. Attamen Philosophi possunt dicere quòd non sequitur, cum fuerit inter duo proportio alligationis, & amoris, vt est proportio inter desyderans, & desyderatum, & vt est proportio inter ferrum, & magnetem, vt, cum corrumpitur vnum, corrumpatur aliud. sed aduersarius potest interrogare eos quid est, quo appropriantur animæ, & plurificantur plurificatione numerali, & tamen sunt separatæ à materia. nam plurificatio numeralis indiuidualis prouenit ex materia. Veruntamen defendenti permanentiam animæ, & numerationem eius est dicere. quòd sit ex materia subtili: & est calor animalis, qui influitur à corporibus cœlestibus: & est calidum, quod non est ignis, nec est in eo principium ignis, sed in

eo sunt animæ informantes corpora, quę sunt hic, & animas existentes in illis corporibus. Et nullus Philosophorũ contradicit quin in elementis sit calor cœlestis, deferens virtutes generantes animal, & planta. sed aliqui appellant has virtutes naturales cœlestes: Galenus vero appellat eam virtutem informantẽ, & aliquando appellat eam creatorẽ, & dicit ꝙ ipse tenet ꝙ sit hic agens animalis sapiens, id creans. & hoc apparet ex anatomia. vbi vero existit hoc agens, & quid sit, est qd nobilius quã possit homo id scire. Et ex hoc assumpsit rationẽ Plato, ꝙ anima sit separata à corpore, qm̃ ipsa est creatrix eius, & informatrix. nã, si corpus esset conditum in esse eius, non crearet, nec informaret illud. & hęc quidẽ anima, s. creatrix magis apparet in animali non generante, postea in generante. nam nos, quemadmodũ scimus ꝙ anima sit quid additum calori elementali, cum calor, in eo ꝙ est calor, nõ est de natura eius vt efficiat operationes ordinatas intelligibiles, sic ẽt scimus ꝙ calor, qui est in spermatibus, non est ei sufficientia ad creationem, & informationẽ. & nulla est differentia apud eos ꝙ sint in elementis animæ creantes quãlibet specierum repertarum in animali, & plantis, & mineralibus, & totum, quod opus est in esse eius, & permanentia cum regione, & ꝙ sint virtutes conseruantes eam. Hæ aũt animæ aut erunt tanquã medię inter animas corporum cœlestium, & animas, q̃ sunt hic in corporibus sensibilibus, & habebunt absque dubio iu animabus, q̃ sunt hic, & corporibus dominium: & hinc ortus est sermo de parte: aut ipsæ in se ipsis sunt alligatæ corporibus, q̃ ab eis sunt creata propter similitudinem, quę est inter ea. &, cum corrumpantur corpora, reuertuntur ad materias suas spirituales, & corpora sua subtilia, quæ non sentiuntur. & nullus est Philosophorum antiquorũ, qui non concedat esse has animas: differunt tñ an sint illæ, quę existunt in corporibus, aut est aliud genus præter illas. Qui vero dixerunt de datore formarum, ipsi quidem posuerũt has formas intellectum separatũ. & hoc non reperitur alicui Antiquorum, nisi quibusdam Philosophis Maurorum. qm̃ ex radicibus eorum est ꝙ separata non mutant materias mutatione transmutationis per se, & primo. nam mutans est contrarium eius, quod mutatur. Et hæc quidem disputatio est profundissima disputationum, quæ sunt in Philosophia. Et fortissimum, quod testatur in hoc, est qm̃ intellectus materialis intelligit infinita in vno & eodem intellecto, & iudicat de eis iudicio vniuersali, & non est substantia eius hæc substantia. igitur est non materialis omnino. Et ideo laudat Aristoteles Anaxagoram, cum posuerit primum motorẽ intellectum, aut formam separatam à materia. & ideo non patitur ex aliquo entium. nam causa passionis est materia. & in hoc est dispositio in virtutibus recipientibus, sicut est dispositio in virtutibus agentibus. virtutes recipientes, habentes materiam, sunt quæ recipiunt res determinatas.

A DISPVTATIO QVARTA.

DE DICTO EORVM, QVOD NON SIT FALSVM QVOD ANIMAE REVERTANTVR AMPLIVS IN CORPORIBVS.

AVEROES.

IT Auer. Et, cum separatus fuit ab hac disputatione, incœpit cogitare ꝙ Philosophi negant congregationem corporum in die iudicii. & hoc quidẽ non reperitur sermo de eo in aliquo pręcedentium.
B Sermo autem de congregatione corporum habet paucam prouulgationem in legibus prouulgatis. & quod dixerunt de ea Philosophi est pręter numerum duorum. nam primi, qui dixerunt de congregatione corporum, sunt Prophetæ Israelitæ, qui venerunt post Moysen principem Prophetarum. & hoc apparet in psalmis, & in multis libris attributis filiis Israel. & affirmatur etiam hoc in euangeliis. & est sermo Zabaistarum. quam quidem legem dixit Auenhazam fuisse antiquissimam legum. Sed isti homines apparet de eis ꝙ sunt vigorosiores ad magnificandum eam, & credendum ei. Et causa huius est. qm̃ ipsi tenent ꝙ currit cursu regiminis hominum, in quo quidem consistit esse hominis, & aduentus summi boni ei proprii. nam ipsa est necessaria inuentioni virtutum moralium in homine, & virtutum speculabilium, & artium operatiuarũ. ipsi enim tenent ꝙ homo non habet Sermo de Legibus.
C vitam in hac nostra habitatione, nisi per artes operatiuas: & non est ei vita in hoc seculo, & in futuro, nisi per virtutes speculatiuas: & non ꝑficitur quęlibet harum duarũ, & non peruenit ad eũ, nisi per virtutes morales: & virtutes morales non vigorantur nisi per cognitionem habitam de Deo glo. & magnificationem eius ꝑ operationes legales pręceptas in qualibet gente, vt sunt holocausta, & orationes, & similia ex sermonibus, quos dicunt de Deo glo. & Angelis, & Prophetis. Deniq; tenent ꝙ leges sunt artes necessariæ morales, quarũ principia accipiuntur ab intellectu, & lege, & præcipue id, quod est commune omnibus legibus: licet differant in hoc secundũ magis, & minus. & tenent cum hoc ꝙ non debemus dubitare, ꝑ sermonem affirmantem, aut negantẽ, in principiis earũ vniuersalibus, vt an necesse sit seruire Deo glo. vel ne, & quod maius est an reperiatur, vel ne? & sic tenent in aliis principiis eius, sicut sermo de inuentione summi boni vltimi, & qualitate eius. nam omnes leges conueniunt circa entitatem vltimam post mor-

tem, licet differant in qualitate huius entitatis: quemadmodum conue B
niunt circa ſcientiam eſſe eius, & attributa, & operationes eius, licet
differant in eo, quod eſt de ſubſtantia principii, & operationibus eius
ſecundum plus, & minus. & ſic etiam conueniunt in operationibus p-
ducentibus ad ſummum bonum, quod eſt in habitatione vltima, licet
differant in conſyderatione harum operationum. Demum ipſæ leges
quid vtuntur modo ſcientiæ per viam communem omnibus, quę eſt
neceſſaria apud eos. nam Philoſophi vtuntur vſu notificationis ſum-
mi boni aliquorum intelligentium, quibus opus eſt adiſcere ſcientiã,
& leges. & ideo intendunt docere vulgus generaliter: & tamen non in-
uenimus legem ex legibus, quæ non excitet ad id, quod eſt proprium
ſapientibus, & includat id, in quo communicat vulgus. Et, quoniam
ſpecies hominum propria, perficitur eſſe eius, & peruenit fęlicitas eius
ex communicatione ſpeciei vniuerſalis, ideo doctrina vniuerſalis eſt
neceſſaria in eſſe ſpeciei propriæ, & vita eius. in tempore autem pue-
ritiæ, & cremento eius nemo quidem in hoc dubitat. cum vero permu E
tauerit ſe ad id, quod eſt ſibi proprium, tunc ex neceſsitate nobilitatis
eius eſt vt non vilipendat id, in quo nutritus eſt, ſed id exponat pul-
chra expoſitione, & ſciat ꝙ id, quod intendit in hac doctrina, eſt vni-
uerſale, non autem proprium. Et, ſi declaratum fuerit ei ꝙ ſit dubium
in principiis legis, in quibus nutritus eſt, aut in expoſitione ſit aliquid
contradicens Prophetis, & declinauerit à viis eorum, eſt ex illis homi
nibus, qui debent appellari Hæretici, & debẽt condemnari in lege, in
qua nutritus eſt condemnatione Hæretici. & oportet etiam eum cum
hoc vt eligat legem nobiliorem ſuæ ætatis: licet omnes apud eum fue
rint veræ, & ab ignobiliori permutetur ad nobiliorem ea. Et ideo con
uerſi ſunt ad ſectam Maurorum ſapientes, qui docebant diſcipulos
Alexandriæ, cum peruenit ad eos lex Maurorum, & facti ſunt Chri-
ſtiani ſapientes, qui erant Romæ, cum peruenit ad eos lex Chriſtia-
na. & nemo dubitat quin fuerant in filiis Iſrael ſapientes multi. & hoc F
eſt manifeſtum ex libris, qui reperiuntur apud filios Iſrael, attribu-
tis Salomoni. & non defecit ſcientia reperiri in hominibus Prophetię,
& ſunt Prophetæ. & ideo veriſsima omnium propoſitionum eſt, ꝙ
omnis Propheta eſt ſapiens, & non omnis ſapiens eſt Propheta: ſed
ſunt ſapientes, de quibus dicitur ꝙ ſunt hæredes Prophetarum. Et,
cum artes demonſtratiuæ habeant in principiis ſuis præambula, &
radices poſitas, quanto magis eſt dignum vt ſit hoc in legibus aſſum-
ptis à prophetia, & intellectu. & omnis lex, quæ eſt per prophetiam,
miſcetur ei intellectus, & qui tenet ꝙ poſsibile eſt vt ſit hic lex per in-
tellectum tantum, neceſſe eſt ei vt ſit diminuta omnium legum, quæ
extractæ ſunt per intellectum, & prophetiam. & vniuerſum conuenit
in hoc, ꝙ principia operationis debent recipi ab alio: cum demonſtra-
tio non poſsit producere operationes, niſi per virtutes, prouenientes
ab operationibus moralibus, & factiuis. Igitur declaratum eſt ex hoc

A sermone quòd Sapientes omnes opinantur in legibus hanc opinionem, scilicet quòd recipiatur à Prophetis, & ponentibus principia operationis, & præcepta legalia in qualibet gente. & laudabilius apud eos ex istis principiis necessariis est id, quod magis excitat vulgus ad operationes laudabiliores, adeo quòd erunt, qui nutriuntur cum eis, perfectioris virtutis, quàm qui nutriuntur cum aliis: vt sunt orationes, apud nos. quia non est dubium ꝙ orationes abstinere faciunt à turpibus verbis, & Hæresi. & oratio posita in hac lege, reperitur ei hæc operatio, perfectior quàm aliis orationibus positis in aliis legibus. & hoc quidem ex eo, quod conditionatur de numero eius, & temporibus eius, & sermonibus eius, & alio, quod conditionatum est de munditie, & dimisione operationum, & sermonum corrumpentium eam. & sic id, quod dicitur de merito in ea, magis excitat ad operationes bonas, quàm quod dicitur in alia. & ideo assimilari meritum in eis rebus corporeis est nobilius, quàm assimilari rebus spiritualibus. vt dixit Deus glo. Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradisum. Et dixit Propheta Oculus non videt eam domine præter te. & dixit sapiens in hoc. Id, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec reputatur in corde carnis. Et dixit Hauhas hen nega non est in fine huius mundi, nisi cœlum. Igitur indicat quòd illa entitas est superior, & excelsior hac entitate, & alius gradus nobilior hoc gradu. & non debet negare hoc, qui credit quòd nos comprehendimus vnum ens permutari à gradu ad gradum, vt est permutatio formarum inanimatarum ad id, quod comprehendant seipsas, & sunt formæ intellectuales. Qui vero dubitauerunt in his rebus, & disputauerunt contra hoc, & se patefecerunt in eo, sunt qui intendunt destruere leges, & destruere virtutes, & sunt Epicurei, qui opinantur quòd nullus est finis intentus in homine, nisi prosequi delectationes. & hoc quidem est, cui nemo dubitat, & qui meditatur hoc facere de eis, non est dubium quòd habentes leges, & sapientes simul interficerent eum, & qui non habet posse super eum, perfectior quidem sermonibus, quibus ratiocinatur contra eum, sunt rationes, quas includit liber excellens. Id autem, quod dixit hic vir, contradicens eis, est bonum. & non euadet in contradicendo eis, quin ponatur anima immortalis, vt indicauerunt hoc rationes intellectuales, & legales, & vt ponatur quòd qui reuertentur, sunt vt ista corpora, quæ fuerant in hac habitatione, non ipsamet. nam corruptum non reuertitur in indiuiduum, sed reuertitur ens simile ei, quod corruptum est, nō ipsummet, quod corruptum est, vt declarauit Alga. Quare non est verus sermo de reuersione secundum opinionem opinantis ex Loquentibus ꝙ anima sit accidens, & corpora, quæ reuertentur, sunt illa, quæ corrupta sunt. nam id, quod corruptum est, & postea inuenitur, est vnum specie, non vnum numero, sed duo. & præcipue apud eum, qui dixerit ex eis quòd accidentia non permanent per duo tempora. Hic

Quo pacto idiuidua reuertantur.

autem vir negauit Philosophis tres disputationes. quarum Vna est D
ista: & est apud eos ex disputationibus specularius. Secunda vero est, cum dicunt ꝙ Deus glo. scit particularia. & iam diximus etiam ꝙ hic sermo non est ex sermonibus eorum. & Tertia, cum dicunt de antiquitate mundi. & iam diximus etiam ꝙ id, quod intelligunt per hoc nomen, non est id, quod negauerunt Loquentes in eo. & dixit in hoc libro ꝙ nullus Maurorum dicit de merito spirituali: & dixit in alio libro ꝙ Sapientes id dicunt. Et secundum hoc non erit Hæresis ei, qui dicit de merito spirituali, & non dicit sensibiliter congregationem, & ponit possibilitatem huius sermonis de merito spirituali, & reuertitur etiam in alio loco in negationem congregationis. & hoc totum est implicatio, & perturbatio, vt vides. & non est dubium ꝙ iste vir errauit secundum legem, sicut errauit secundum scientiam. & Deus est dirigens ad verum, & appropians veritati eum, quem vult. Et decteui resecare hic sermonem de his rebus. & peto veniam de sermone nostro in eis. & nisi fuisset necessitas perquisitionis veritatis ei, cui conuenit: B
& est, sicut ait Galenus, vnus ex mille, & prohibitio vt loquatur de ea cum eo, qui non est ex hominibus eius, non laborassem in hoc. & Deus glo. bene scit etiam & vnicam literam. & debet Deus glo. recipere excusationem nostram in hoc, & remouere scrupulum ex bonitate, & misericordia sua; quia est tribuens, & benefaciens omnibus.

Destructionum destructionum Philosophiæ Algazelis.

FINIS.

AVERROIS CORDVBENSIS

TRACTATVS DE ANIMAE BEATITVDINE.

Caput Primum. Proponit declarare animæ beatitudinem, quæ est secundum Aristotelem coniunctio intellectus abstracti cum anima humana.

B

NTENTIO mea in hoc tractatu nobilissimò est declarare beatitudinē vltimā animæ humanę * (in hoc mundo, & in futuro,) secundū principalē intētionē Philosophorū In ascēsu supremo ipsius. Et, cū dico ascensum, intelligo ꝙ perficiatur, & nobilitetur, ita vt coniungatur cō intellectu abstracto, & vniatur cum eo, ita vt cū eo fiat vnū: & hoc sine dubio est supremus gradus sui ascensus. Nam manifestum est omnia entia sub tribus speciebus cōprehendi. Vna est materia infima, & quæ ex ea generātur, & illa quidē ignobilior est in gradu, & loco. Et super istā in gradu, & loco est species corporū sphæricorū: quorū semper est fixa forma, & stabilis in suis materijs: ita ꝙ dicuntur materia, & forma in illis, & generabilibus ex materia infima æquiuoce. Et super illa est vnus gradus supremus, & gloriosus, qui vocatur gradus intellectū abstractorū, qui vere sunt formæ dantes perfectionē, non existentes in subiecto. Ideo, cū dicitur de anima ꝙ ascēdit, intelligitur coniunctio eius cum aliquo intellectuum abstractorū. Et, quia cognosco principalem intentionem Philosophorum fuisse contemplari in essentia hmōi entis apud eos, & C apud veritatē, & vltimā beatitudinē, visum est mihi declarare hoc sermone breui: & intelligēti, sicut tu: in quo reperies declarationē huius rei, plusquā in commētis meis de Anima: & plus argumētis ꝓbatā, ꝙ̄ in libris Philosophorū. Sollicite itaq; meipsum dedi, nobilissime socie, super rē a te postulatā, s. ad opinionē Philosophi in cōiunctione intellectus abstracti cū anima humana declarādam, & ad veritatē aperiendā. & hoc secundū radices suas: nā illud quidē fundamētū est, quod ab omnibus glorificatur Philosophis. sed multū condiuisi sunt Philosophi: quemadmodū per intentionem sermonum apparet diuisio in eo, quod de sermonibus ipsius est verum.

*al. eo. non habet hæc verba.

Entia oīa sub tribus spēbus comprehendi.

Caput Secundum. De intellectus materialis essentia, tum ex Antiquorum, tum ex propriis dictis declarata.

CRAS ꝙ certitudinis huius rei cognitio existit in duabus radicibus. Vna est speculatio in esse intellectus materialis. & hoc est fundamentū huius quæstionis. & non sunt diuersificati Philosophi in hoc, nisi propter diuersitatē, quam habet in esse huius intellectus,

Radices duæ, ad cognoscēdum connexionē

Itellectus abstractꝰ cũ homine.

Secunda radix est speculatio in re, propter quam intellectus abstractus est causa reducendi intellectum materialem in esse actu intellectum. & hoc est scire, si est causa secundum modum efficientis, & motoris solum, sicut reperitur in motoribus naturalibus, aut per viam formę, & finis, sicut faciunt abstracta in animalibus sphęricis. Hic volo enarrare tibi breuiter intentionem Philosophi in esse intellectus materialis, & abstracti, Post hoc autem declarabo tibi quid oritur ex sententia sua ex ijs duobus. Deinceps perueniam ad cognitionem possibilitatis coniunctionis animę cum intellectu. Dico autem ꝙ principium dicti Philosophi in speculatione intellectus, qui materialis dicitur, si est, aut non, fuit quod proposuit ex rebus notis per se, & dixit ꝙ comparatio intelligibilium ad intellectum, scilicet materialem ipsorum apprehensiuum, est vna, et eadem, quę est sensibilium ad sensum. Et ex hoc habet ꝙ intellectus apprehensiuus intelligibilium est virtus recipiens, & non agens: sicut sensus, qui est virtus recipiens a sensato. Et, cum declaratum fuit ei ꝙ intellectus materialis est de virtutibus recipientibus, & non agentibus, resultauit ei de necessitate vna duarum rerum: aut ꝙ intellectus, qui est in potentia recipiat, quę sunt intelligibilia actu, & permutetur ex eis, sicut receptio sensus ad sensatum: aut sit hęc receptio, & permutatio alio modo. Et postquam vera est hęc diuisio, speculatur postea in esse intellectus, dicens conueniens esse ꝙ natura huius receptionis, & permutationis sit diuersa a natura receptionis sensus, & dicatur receptio, & permutatio de eis ęquiuoce. & hoc ideo est, quia est de rebus notis per se ꝙ intellectus materialis habet intelligere omnes formas. De necessitate ergo est ꝙ illa virtus non sit disgregata, siue distensa per corpus, neque diuisibilis ad diuisionem corporis: sicut sunt virtutes sensibiles, quę sunt disgregatæ in corpore, & diuisibiles ad diuisionem corporis secundum vnum modum. Et hoc probatur quatuor medijs demonstratiuis. Primo quidem, quia, si intellectus materialis esset virtus apprehensiua in corpore secundum modum sensuum, nõ apprehenderet nisi vnam formarum, quia propria subiecta non recipiunt nisi proprias formas: sicut natura sensus visus non recipit sensatum gustus. Secundo, quia, si esset virtus in corpore ad propriã formam, non appræhenderet rem sibi appropriatam. nam, si oculus esset coloratus, non posset recipere virtus visibilis colorem. &, si in lingua esset sapor, non apprehenderet alios sapores. Tertio, si esset hæc virtus in corpore ad formam propriam, sicut dictum est, non apprehenderet seipsam. quia vides formas sensibiles materiales non seipsas apprehendere: & finis esse earum est apprehensio alterius rei a se. Quarto, si hæc virtus, & præparatio esset in corpore ad formam propriam, contingeret ei quod accidit sensibus, quoniam apprehendunt vnum sensatum. Nã duorum alterũ accidit sensui: vel quia non recipit contrariũ, qñ apprehendit istud sensatum: vel, si recipit, imperfectum, & permutatum recipit: sicut accidit visui in contrarijs coloribus, & gustui in cõtrarijs saporibus. & hoc voluit Philosophus, cum dixit, si esset mixtus, nõ reciperet contraria: vel imperfecta, & permutata reciperet. Et hæc est summa eius, quod cõprehẽdi põt ex verbis Philosophi in essentia huius intellectus. Et qñ declaratũ fuit ei esse intellectus materialis, fuit etiã declaratũ ꝙ hęc pars perfectionis, quę est in aĩa, quæ vocatur intellectus materialis, non habet nisi naturã possibilitatis, & pręparationis solũ: quia nõ est mixtus materiæ, nec de virtutibus motiuis. Et nõ est hęc præparatio in ꝓprio subiecto essentia intellectus materialis, sicut opinati sunt Antiqui commentatores. Et ideo diuersa est eius possibilitas ab alijs possibilitatibus. Et ideo dico ꝙ nõ est aliquod entiũ, antequã intelligat. Sed Antiqui cõmentatores, sicut* Themistius, & alij, qñ dicitur ab Aristotele ꝙ intellectus materialis nõ est aliquod entiũ, intellexerunt ꝙ non sit ens actu: sed est apud eos substantia potentia, recipiens formas materiales, s. possibilitas ipsius est in seipso, & ꝙ est potentia proprię speciei, quã recipit. Et, postꝙ occurrit in hoc sermone incidẽter memoratio possibilitatis, recitabo de ea verbum nouum dicere, vtile, & necessariũ. Et, quãuis possibilitas, & potentia in pluribus communicent, scias tñ ꝙ differt possibilitas in duobus a potentia. Vnũ est, quia possibilitas attribuitur substantiæ rei, cuius est: potentia vero attribuitur

Aristotelis dicta, & qđ ex eis cõprehenditur.

Intellectus non est virtus per corpus distẽsa.

Intellectus mãlis nõ habet nisi naturã possibilitatis, & præparationis.

Themistij opinio.

* a.l. Theophrastus.

Differẽtia inter possibilitatem, & potentiam.

D E F G

A ei, quod recipit aliquid aliud extra ipsum in specie. verbi gratia massa ferri habet in se possibilitatem vt ex ea fiat ensis: iterũ etiã habet in se potentia ensem, sed possibilitas attribuitur substantiæ suæ solum, & dicitur ꝙ est possibilis in se, & præparatæ virtutis vt ex ea fiat ensis, & cætera alia, quæ ex ferro fiunt, quæ non possunt nec ex palea, nec ex cæra fieri: potentia vero attribuitur formæ aptæ recipi in subiecto in specie ensis: & dicitur ꝙ ensis est in hac massa in potentia. possibilitas ergo est magis substantialis, & magis generalis, quã potentia: & præcedit in intellectu, quia est præparatio fixa, & stabilis in substantia talis rei, per quam potest habere virtutem vt efficiatur hoc, vel illud. Aliud adt est, quia potentia de necessitate est vt exeat in actum in aliquo indiuiduorũ speciei aliquo tempore. &, si non, esset vana. Verbi gratia, sicut ex necessitate est vt sit aliquis Philosophus in specie humana: sed non est de necessitate vt sit Socrates Philosophus, quamuis Philosophiam habeat in potentia. sed possibilitas non est necessarium vt exeat in actum in specie, nec in indiuiduo, nec in aliquo tempore. Verbi gratia, sicut omne vinum possibile est fieri acetum: sed non est necessarium vt aliquod vinum demonstratum efficiatur, si ab extrinsecis custodiatur accidentibus. Et, cum dixerim quod possibilitas est magis substantialis, dico propter substantiam rei met. Et scias ꝙ multi Sapientes errauerunt in hoc, credentes non esse aliquam differentiam. & non expresses declarationem aliquam in aliquo librorum antecedentium me. Nunc autem redeo ad

B sententiam meam, & dico ꝙ secundum illorum Antiquorum opinionem debet intelligi ꝙ natura intellectus materialis intelligitur, sicut natura materiæ t scilicet vt dicatur ꝙ iste intellectus comparatus rei intelligibili comparatione materiæ, & formæ: quãuis essentia materiæ sit potentia. Et, quando ponunt ꝙ hæc substantia intellectus materialis sit solum ens in potentia, sicut materia prima, non possunt dicere ꝙ generetur, & corrumpatur. quia quod in potentia est, non generatur, neque corrumpitur, sicut declaratum est in esse materiæ primæ. Alexander autem, qui fuit de postremis inquisitoribus, sentit ꝙ natura huius partis intellectus non est aliud, nisi præparatio quædam in anima. Et hoc ideo mouetur dicere, quia Aristoteles assimilauit intellectũ materialem præparationi, quæ est vt tabula rasa ad recipiendum omnes formas. & ipse opinatus est, ideo quod subiectum præparationis est anima, & cum anima. Ex hoc trahitur argumentum ꝙ hæc præparatio adueniat cum esse animæ: quemadmodum aliæ præparationes cum subiectis adueniunt suis. Et quidem secundũ verisimile apparet ex radicibus Aristotelis ꝙ ipsa sit præparatio. Siquidem enim ipsa esset substantia, tunc intelligibilia, quæ sunt etiam per se formæ rerum sensibilium, non fierent: & essent secũdũ hoc intelligibile, & sensus res vna omni ex

Alexandri opinio.

C parte: & ex ea parte, qua est intelligibile, non esset possibile cognoscere essentiam rerum. Finis denique huius rei est ꝙ sermo iste similis est sermoni formarũ intelligibilium, quæ apparẽt in esse eorũ, ꝙ in eis non est aliud, nisi rei sensatæ forma. Et, nisi hoc esset, nullo modo daret ad cognoscendũ seipsam. substãtia. n. vnius rei non facit alterius rei substantiam intellectam, inquantum est alia ab ea. Et hęc quidẽ res est cũ alijs, quę sunt hic, necessaria, ad sciendum vnam de magnis reprehensionibus; quas de his in alijs narrauimus locis. Confirmatio vero Alexãdri est, quia tenet esse per se notũ ꝙ iste intellectus est ingenerabilis, & incorruptibilis: qm̃ non habet naturam nisi possibilitatis, & pręparationis. et hęc res, per Deũ, non est res clara. verum ipsa est dubitatione digna, atque inquisitione. sed est cui contradici potest, sicut contradiximus, quod nũc pretermittamus. Sed in hoc Aristoteles nõ firmiter manifestauit sententiã suã, eo ꝙ superficies sui textus sustinet duo simul: primo scilicet ꝙ sit permutabilis: secũdo vero ꝙ sit separabilis. Et põt intelligi pro separabile ꝙ non sit virtus in corpore, recipiens diuisionẽ corporis, scilicet vt diuidatur secũdum diuisionem corporis, quãuis a corpore necessariam habeat dependentiam, mediante anima: et propter hoc sustinet ꝙ non in toto separabilis sit. sustinet etiã ꝙ separabilis sit: quia separabile nihil aliud est, nisi quod est separabile. Et propter hoc diximus hoc apud nos non bene esse declaratum, pręter illud, quod habemus ab Octauo Physico-

rum. Nam ibi dicitur ꝙ non diuiditur ad corporis diuisionē: nec est mixtus materiæ: relinquitur ergo ꝙ in toto sit separabilis. & hoc est contrarium coniunctionis: & contradictio huius contrarietatis non est declarata. Adhuc ēt, quia virtus quælibet, quæ non diuiditur ad corporis diuisionem, separabilis est. Et, quia habet radices apud se, ꝙ formæ inueniuntur, quæ non habent relationis naturā, quid contradicet esse præparationes hoc modo? multo fortius cum eo, quod videmus in esse huius præparationis, ꝙ est vna numero in omnibus hominibus, plures tamen per accidens, quod in formis non est materialibus. D

Caput Tertium De intellectus materialis cum abstractis intellectibus connexione.

SED prætermittamus hoc, quia alterius eget inquisitionis in loco alio, & redeamus ad dictum nostrum. Et dicamus ꝙ nulla duarū sententiarum horum hominū, qui vocati sunt scientiarum inquisitores de secta existētes Aristotelis, de intellectu est apud eos aliquid, quod deneget istum intellectum materialē intelligere intellectus abstractos, ita vt efficiatur intellectus abstractus vnū cum eo. Declaratum est enim ꝙ illud, quod intelligitur de abstractis, non est aliud quā intelligere rem, quæ per se stat, videlicet intellectum agentem. Et iste intellectus materialis, si est substantia æterna, vt expositores omnes testantur, non est impossibile ei intelligere rem æternam. Et, si est præparatio solum vt dicit Alexander, nō inuenitur ratio, per quam denegari possit, quin efficiatur æternum, veluti Auennasar fatetur. Credo aūt ꝙ hoc ideo opinatus est Auennasar, quia credidit intellectū materialē esse substantiam possibilem, nouam, ac corruptibilem. Et hoc est obliuio, & error. nam omnes Philosophos concordari vides vltimam animæ hominis beatitudinem esse in apprehendendo abstractos intellectus. Et quidem vides ꝙ Alexander posuit hoc in vno libro suorū, ac si per se notum esset. Et Themistius in hoc dicit verbū abbreuiatū, credens illud esse in hoc sufficiens, si intellectus, qui est in nobis, intelligit id, quod non est intellectus per se, multo magis id, quod est intellectus per se. Et huic, si vellem, possem quodā modo contradictionis contradicere. Nam Sol est magis apparens aliquo apparenti, & vt plurimum ab habentibus visum magis ꝙ aliud quid apparēs apprehendi debet: & cū hoc vespertilionis visus ipsum minime apprehendit, comprehendens tamē quædā minus visu cōprehensibilia. Philosophus aūt promisit in libro de Anima tentare hanc quæstionem: verū nunquā inueni solutionem in aliquo suorū librorum. Sed inueni in quoddam Alexandri libro viam vnam demonstratiuam, vbi credit eam mouisse Philosophum ad inueniendam eiusmodi apprehensionem, & intellectus huiusmodi coniunctionem, & est vt supra dixi, & quemadmodum hic melius repetam. Dicit namque, scis ꝙ comparatio intelligibilis ad intellectum est vna, & eadem in hoc, sicut sensati ad sensum. & hoc quasi notum est per se. Et manifestum est ꝙ sensus in tribus consistit. Vnum est recipiens: & hoc est membrū sensitiuum. Aliud est receptum in eo, videlicet sensibilis virtus fixa in membro sensitiuo. Tertium est motor, qui sentitur in actu, videlicet extra animam: vt lux in visu. Similiter hæc tria in intellectu reperiri debent: intellectus recipiens, vt intellectus materialis: intellectus receptus, vt intelligibile, quod est speculatiuū acquisitum: & intellectus motor, & agens, vt abstractus. Hac quidem declarata propositione necessaria, coniungitur debite alia huic, videlicet ꝙ, si sensorium potentiam habet recipiendi sensibile, quod in actu est, licitum est similiter vt intellectus, qui in potentia est, debeat in se habere potentiam recipiendi intellectum, qui est in actu, qui sensato ipsi cōparatur. Et cum coniungitur huic vna propositio, cuius certitudinē omnes confirmant, videlicet ꝙ omne, quod in potētia est ad aliquid, indubitanter accidit in actu aliquo tēpore: & hoc specie, aut genere. & hoc est necessarium, cui nullus contradicit. & cum intellectus materialis in

Themistij dictum.

Alexādride monstratio.

Margin letters: B (beside "vnū cum eo. Declaratum est…"), F (beside "inueni solutionem…").

A se potentia habeat intellectum abstractum, necessario orietur ex his. vt in actu reducatur aliquo tempore. hæc autem receptio in actu non est aliud, nisi esse vnum cum eo. Et propter hoc dixit Alexander in eodem sermone verbũ simile supradicto. Dicit enim ꝙ intellectus, qui est in potentia, quando perfectionẽ recipit, intelligit abstractum. nam, sicut virtus ambulãdi, quæ est in hoĩe tempore suæ natiuitatis, ex longitudine tẽporis & cõsuetudine multa exit in actũ, similiter intellectus materialis exit, cũ perficitur intelligendo res suapte natura intelligibiles, & a sensibilibus intelligibilia recipiens. Nec existimes vt propter hoc permutetur in seipso, ita vt efficiatur aliud in se, vt recipiat per modum sensus, hoc est vt permutetur. immo specialiter in hoc contrarius est ipsi sensus esse: quia sensus est passio cũ permutatione. sed quod recipit intellectus ab intelligibili est solum receptio apprehensionis: quæ quidem apprehensio est idem, qđ ipse. Et non accidit ei permutatio ex hac receptione, sicut accidit sensui, qui est in potentia. Nam entium nihil aliud est, nisi quod receptum est, quod in sensu non est, quia sensus est in potentia aliud, quam receptum in eo. Et vere post hoc dicendum est ꝙ, si esset intellectus materialis aliud, quã extra receptionem, nasceretur ex hoc ꝙ comprehendendo intellectum abstractum, fieret ex nouo æternum, & est hoc impossibile declaratum, vt videbis. Adhæc autem iam manifestum est quidem apud nos ꝙ intellectus agens non tantum est causa in intellectu materiali per viam efficientis, & motoris, sed per viam vltimæ perfectionis, hoc est per viam formæ, & finis. Et hoc est vnum eorum, quæ fecerunt errare Auennasarem, cum opinatus sit quod esset causa solum, sicut motores materiales. Et quidem argumentum Themistij ad huiusmodi copulationem supra adductum, est, ꝙ videlicet sensata hæc intelligibilia sunt a parte intellectus abstracti: & quia res efficit semper sibi simile: conueniens est igitur, & magis dignum vt intellectus materialis cum eo coniungatur, & fiat vnum in aliquo indiuiduo. Nam, licet res sensibilis per naturam sit occulta oculis alicuius speciei animalis propter suam debilitatem, non accidit esse occultam omnibus speciebus. Nam, si occulta esset omnibus speciebus, igitur prouidentia diuina, quæ dicitur natura sapientiæ, fecisset aliquod vanum, ponendo rem in potentia, quæ nunquam ad actum reduceretur. vt, quamuis vespertilio lumen Solis intueri nõ possit, non in omnibus animalibus est hoc. similiter quamuis aliqua hominum societas non possit intelligere hunc intellectum, nõ est de necessitate vt hoc contingat toti speciei, immo necesse est vt hoc non accidat. Et hic solutum est dubium supra monstratum, ꝙ videlicet præparatio hæc, cum qua abstracta recipiuntur, est vnum, quod accidit intellectui speculatiuo post perfectionem, ita vt huius præparationis proportio ad intellectum adeptum completum, est sicut materialis intellectus ad animam. Vides nanque post quamlibet formam nouam particularem, generabilem & corruptibilem ꝙ accidit recipiendi impressio ad formam aliam, & aliam: & quamuis procedat in infinitum in præparationum fine, recipit formam vnam, non materialẽ. Quia vero est hoc, iam habes ꝙ intelligibilia intellectus speculatiui sunt scientiæ in potentia, cum fiat scientiæ rerum, quæ sunt in potentia. Et ex hoc remouetur dubium, cum dicitur, quomodo possunt verificari vniuersalia in apprehensione, cum non inueniantur extra animam. & hoc est, quod induxit Platonem dicere ꝙ sint formæ singulares abstractæ, quæ dant esse singularium speciei humanæ, & animalis. Responsio quidem ad hoc est, ꝙ vniuersalia sunt scientiæ in potentia eorum sensibilium, quæ sunt extra animam. Et iam diximus esse notum per se ꝙ id, quod est in potentia in aliquo genere, necessario exit ad actũ in illo genere ex aliquo illius: sed scientiæ in potentia sunt intelligibilia: igitur necessario educuntur a scientijs, quæ sunt in actu, quando requirunt motorem efficere ea de potentia ad actum. Difficile est autem ei, qui non peruenit ad hunc gradum, concedere hoc, itaque dubitat sicut longe est et, qui est in vna ætate temporis, credere quod accidit sibi in futuris. Et nobis quidem in hoc videtur ꝙ euentus ad hanc perfectionem naturaliter accidit vtplurimum ex aggregatione rerum coadiuuantium sese. igitur euentus huius perfectionis vtplurimum continget tempore senectutis, ac post

B (margin: Themistij argumentũ.)

C (margin: Quo pacto vniuersalia possunt verificari in apprehẽsione, cum nõ inueniuntur extra animã.) (margin: Quo tpe intellectus humanus perfectionem cõ-)

pulatiõis cũ intellectibus abstractis acquirat.

multum studiũ in speculatione, & moribus, & post elongationẽ superfluarũ rerum, quę videntur necessarię, & non sunt. & videtur ꝙ plures debeant peruenire ad hanc perfectionẽ, quã vicinantur segregationi huius gui: quia hęc perfectio est opposita perfectioni corporeę. Et cum Auennasar credidit in fine suorũ dierum peruenire ad hanc perfectionem, & nõ peruenit, posuit impossibile hoc, & vanum, & dixit esse fabulas vetularũ. sed est solum, vt nos diximus, non autẽ, vt dixit vir iste. D

Caput Quartũ. De intellectus agentis natura: ac quo pacto intellectionis causa sit humano intellectui.

ET remansit iterum declaratio vna, adiuncta iam dicto ad inquirendum, videlicet intellectum in actu, qui moueat materialem, & reducat eum in actũ: sicut reperiuntur hęc duo in quolibet generabili, & corruptibili specie, hoc est potentiale, & actuale, quod trahit illud in actum. & secundum Aristotelẽ in libro de Anima hęc via est manifestior ad inueniendum intellectum abstractũ, qui ducat intellectum materialem ad actum. Et dicentibus nobis ꝙ intelligere est simile ipsi sentire, non debes propter hoc credere ꝙ hic intellectus est extra animam, sicut sensus est extra animã. quia intelligibile, quod est comparatũ intellectui materiali comparatione sensati ad sensum, est in anima, & sensatũ est extra animã. Et propter hoc non de necessitate est ꝙ hęc intelligibilia sint separabilia, vt opinatus est Plato, & anima recipitur in definitione intelligibiliũ speculabilium, sensus autẽ non. Et remansit nobis declarare, quomodo formę materiales mouẽt intellectũ materialẽ, & reducunt eum in actũ: sicut sensatum sensum. Hanc autem pręparationem non habent formę, inquantũ sunt in materia, sed inquantum formę: nam impossibile est rem materialem operari in immaterialem, nisi inquantum est forma solũ. Formę igitur materiales sensatę mouẽt intellectum materialem, cum acquirunt esse formarum, quę de necessitate non sunt in materia. Hęc autem est forma illa, quę inducit formas materiales efficere intellectionem. Et scis ꝙ omne, quod inducit aliquid facere rem intellectus, est intellectus necessario, & ideo dicitur ꝙ formę materiales sunt intelligibiles in potentia: & oportet ꝙ habeant vnum agens, quod extrahat eas de potentia ad actũ: sicut habet quodlibet, quod est in potẽtia. Et sicut res, quę apprehenditur a sensu visus, apparet per illud, quod videtur, quod est sua causa, vt est lux, per hanc eandem rationem est proportio intellectus abstracti cum materiali similis proportioni primi apparentis, videlicet lucis cũ sensu visus. Et, cum intellexisti hęc, intelliges etiam illud, quod Aristoteles ait. dixit enim ꝙ conueniens est hic esse intellectũ intelligentem omnia, & vnũ intellectum, qui omnia reducat intelligibilia: vt lux, quę omnia apparentia in potentia reducit ad actum. Et, postquam comparatio intellectus abstracti ad materialem est similis cõparationi lucis ad visum: igitur decet ipsum esse intelligibilem ab intellectu materiali, magis quã illud, quod est intelligibile per ipsum. Sicut ignis est dignior calefacere, quę est calefacta per ipsum. nam res apta recipere ignem particulariter, magis de necessitate est apta recipere ignem absolute. hoc tamen posito, quod mediet aliquid. hoc autem accidit per vnum subiectum accidentale. nam sunt multa, quę recipiunt per medium vnius, vel plurium rerum. Et ex hoc videtur quod causa, propter quam non recipit intellectus materialis hunc intellectum, nisi per medium alterius rei, quę est intellectus, est vna, & eadem, cum qua multa entium non recipiunt suam vltimam perfectionem, nisi per media aliqua: vt reperitur iuuentus post infantiã, & alia innumera entia. & hęc causa a parte naturę manifesta est. A parte vero consuetudinis est alia causa. nam videmus ꝙ multa entia non recipiunt perfectionem, quę est per naturam in aliquo genere, nisi ex consuetudine: & existentiam omnium horum recipit intellectus iste in

Quod intelligibilia non sint extra animam.

Quo pacto formę materiales mouẽt intellectum.

E

F

Dubitatio.

A hoc, quod est materialis. Et, si forte dicere vellet quis, natura est velamẽ * separatum, a Deo, vt has apprehensiones apprehendere non possimus: quemadmodum naturę materiali oculorum vespertilionis obstat videre lucem, quamuis lux sit sui natura apparens, respondeas, vt supra diximus, quod in indiuiduo solum est, non autem in specie. Et scias quod non est alia species, quę apprehendat intelligibilia, nisi homo: animalium autem plures sunt species pręter vespertilionem, quę lucem apprehendunt, immo dicitur quod sunt quędam animalia, quę etiam corpus stellę contuentur, vt animalia sunt quędam rapinantia. Similiter oportet vt inueniantur aliqua indiuidua in specie hominis, quę apprehendant hunc intellectum ex necessitate: & erunt illa quidem, quę sunt perfecta in scientijs speculatiuis cum alijs nobilitatibus, quę oportet necessario vt cum illis coniungantur. Et, si quis dicere vellet esse forte dubium, quod in Ethica sua Auennasar mouit, videlicet quod intellectus, qui est in potentia, est vna res, quę non potest dici vt naturam habeat priuationis, & est nouum: &, cum hoc est nouum, renouabitur etiam ex necessitate ex parte receptionis huius, si et accidat hęc receptio: &, si reciperet formam intellectus abstracti, & vniretur cum eo, fieretq; vnum: igitur possibile esset corruptibile effici ęternum. &, quia hoc impossibile est de rebus notis per se, sententiatus est Auennasar verba dicentium quod vniemur cum intellectu abstracto,

B esse verba vetularum. Dico igitur, quemadmodum declaratum est nobis, quod formę materiales mouent hunc intellectum, qui in potentia est, & hunc motum faciunt a parte intellectus abstracti. nam motor materialis non potest mouere, nisi in virtute rei, quę non est in materia: vt declaratum est. Similiter nobis declaratum est quod receptio, quam habet iste intellectus, qui est in potentia, est speciei receptionis naturę intellectuum abstractorum, non speciei receptionis materialis: & species receptionis est illa, quę limitat ei hanc vnionem cum abstracto, ad hoc vt reducantur ad vnam substantiam essendi: & maxime quando intelligit seipsum: & tunc erit intellectus abstractus necessario. nam hęc species motus, quę accidit intellectui materiali, accidit ei a parte rei, quę est intellectus necessario: quoniam declaratum est intellectuum abstractorum esse proprietatem, vt seipsos apprehendant. & scis quod proprium, inquantum est proprium, conuertitur. Et postquam declaratum est quod intellectus materialis apprehendit seipsum, & cętera abstracta, oportet vt habeat hoc, aut ex se, aut ab alio. &, postquam est impossibile vt habeat ex se, quia nihil mouet seipsum: & est impossibile etiam vt sit nouum: necesse igitur est vt habeat hanc proprietatem a parte coniunctionis, scilicet vt coniungatur cum ea re, quę est ipsa eadem apprehensio, abstractio videlicet. Et, postquam ita est, oportet quod hęc species receptionis, quam habet iste intellectus, fit per viam con-

C iunctionis, & vnionis cum abstracto sine nouatione, & generatione: ita vt ipse idem recipiat seipsum. Et ordo vnionis huius, & sui esse hoc modo est, vt dixerunt Philosophi, quod intellectus intelligit agens primum, & omnia secunda, & seipsum: & similiter quę non sunt actu intelligibilia, reducit ad intelligibilia actu. Et quę seipsis intelligibilia sunt, ea sunt, quę a corporibus separata sunt, nec sunt in materia: & substantię quidem harum rerum intelligunt, & intelliguntur. Et scias quod intelligunt ex ea parte, qua intelliguntur, & quod in eis est res intellecta, est res intelligẽs: quod non est in alijs intelligibilibus. V.g. lapis, & terra nascens sunt intelligibilia: id tñ, quod ex eis intelligitur, nõ intelligit, nam quę sunt corpus, vel stãt per corpus, nõ sunt in se intelligibilia, vel substantialiter: nec aliquid eorũ est intellectus in actu: sed agẽs intellectus est, q facit ea actu intellecta, eleuans ea a gradu essentię, in quo erant ad gradum nobiliorem essentię, plusquam eis sit concessum a parte naturę ipsarũ. Nã virtus rationalis, quę est in homine, non est ipsa eadem in se intellectus in actu, nec per naturam suę essentię: sed intellectus agens reducit eam in intellectum in actu, & cõcedit ꝙ alia sint sibi intelligibilia in actu. Et, cum rationali virtuti acciderit vt sit intellectus in actu, ascendet tunc ille intellectus in actu ad assimilationẽ rerũ abstractarũ, & intelliget suũ esse, quod est actu intellectus: & tũc re-

* a.l. separatium.

Solutio.

Solus homo apprehendit itelligibilia.

Dubiũ Auẽnasaris, quo pacto itellectus nr̃ possit recipere formã itellectꝰ abstracti.

Solũ Auerrois, et declaratio, quo pacto itellectꝰ noster itelligat intellectus abstractos, & etiã seipsum.

linqnetur fuum intelligibile effe intelligens : & etiam intellectus, intelligibile, D
& intelligens erit tunc vnum,& idem in hoc,& reducetur in effentiam gradus
intellectus agentis.nam erit tunc intelligens intellectus materialis, res intelle-
cta eft agens,& intellectus erit intellectus materialis.& hęc funt vnum in effe,
& tria in difpofitione. Verbi gratia fcis quod comparatio intellectus agentis
ad hominem eft ficut comparatio Solis ad fenfum vifus:& vt Sol dat vifui lu-
cem,& poftea per hanc lucem, quam recipit videns a Sole, efficitur videns ip-
fum Solem in actu,qui fuit caufa faciens ipfum videre rem in actu,& ꝙ omnes
colores,qui erant apparentes in potentia,efficiuntur apparentes in actu: fimili-
ter intellectus agens facit:quia tribuit homini effe impreffum in virtute ratio-
nali,quod habet comparationem cum anima rationali, quam habet lux cum vi
fu:& cum illa eadem re intelligit anima rationalis id, quod fecit eam intellige-
re:& reducuntur per hoc ea,quę erant potentia intelligibilia ad actu intellecta:
& reducitur vt fit ipfa idem cum intellectu agente,& efficitur intellectus,quod
non erat prius,& reducit fe ad intelligibile, hoc eft vt intelligat fe, quod non
erat prius:igitur reducuntur omnia hæc,quę tria funt,in vnum, quando funt in
actu:& res,quæ erat attributa materię reducitur ad effe diuinũ. Et hęc eft actio,
quam facit in nobis intellectus agens : & hinc vocatus eft agens . Et quando
quidem ad hunc peruenimus gradum, completa eft noftra beatitudo. Et fcias B
ꝙ,quando eft feparata a nobis aliquo tempore accidentaliter,non debet hęc fe-
paratio fibi attribui a diminutione,& permutatione in fua fubftantia: nec con-
iunctio fimpliciter acquirit ei aliquam formam,quam antea non habuerit. Ne-
que vtique eft in vanum ifta apprehenfio . Nam intentio diuina in hoc fuit ꝙ
formę, quę funt ęternę in genere, vt vniuerfalia, debeant afcendere formam
vnam numero.Nam cuilibet enti ineft diuina intentio,vt perueniat ad recipien
dum tantum illius nobilis finis,quantum competit fuę naturę:nec denegatur ab
eius effentia pars fibi conceffa,itaque entibus,quę in ipforum natura non habẽt,
nifi vt fint in hac effentia diminuta, vt bruta animalia, erit pofsibile habere in
feipfis virtutes,per quas in fine afcendẽt ad talem perfectionem,qualis eft pri-
mi entis fimpliciter. Quod quidem igitur eft primum ens fimplex, ideo eft pri-
mum,quia primum primo habuit femetipfum, non autem ab antecedente cau-
fa.quod vero eft poft ipfum,fuum effe habet virtute primi.& hoc eft effe primę
materię cum prima forma:quia ipfum primum tribuit fibi meritum in prima di-
fpofitione, vt gratiam habeat recipiendi formas , quę poffunt fibi accidere : &
formis materialibus tribuit gratiam,qua pofsunt peruenire ad formas complete
abftractas,tanquam in finem.

Caput Quintum. De ordine Principiorum . F

OLVMVS autẽ nunc cõcludere fermonẽ noftrum,& cum hoc
tibi demõftrare,et breuibus verbis referre ordinẽ valdę pulchrũ
principiorũ, vt ponit Auẽnafar.& eft quidẽ radix vna eleuandi
intellectũ intendentibus fcire magna. Dixit itaque Auennafar
principia,per quæ conftituuntur corpora,& ipforum accidentia
effe Sex gradus altos & fupremos:& vnaquęq; fpecierum con
fiftit in aliquo illorum graduum hoc modo: vt prima caufa in primo gradu ,
fecunda in fecundo,intellectus agens in tertio , anima in quarto,forma in quin-
to,materia demum in fexto.Quod eft in primo gradu,non poteft effe plura, fed
omnibus modis eft vnum folum,feparatum:quę autẽ funt in alijs,funt plura. Et
horum quidẽ tria,neque funt corpora,neque ad corpus,videlicet prima cã,fecũ
da caufa, & intellectus agẽs:tria aũt alia,licet non fint corpora,funt ad corpus,
videlicet anima,forma,& materia. Genera autem corporum funt fex,videlicet
corpus cœlefte,rationale animal,irrationale animal, vegetabile , minerale, &
quatuor elemẽta.Sũma vero ex his fex generibus cõpofita eft mũdus. cuius .p.
priam,& Primã caufam credendum eft effe altifsimum Deũ benedictum. ipfe
enim eft caufa propinqua effentię fecundorum , & effentiæ intellectus agen-

A tis. Secunda vero sunt causæ corporum cœlestium,& ab his prouenlunt substantię horum corporum. essentia enim cuiuslibet corporis cœlestis dependet a quolibet secundorum.nã supremũ secundorum in gradu cõstituit esse primę spherę: infimum constituit esse Lunę, media quoq;, q̃ sunt inter hęc, constituunt esse cęterarũ spherarũ, quę sunt inter has. Et numerus quidẽ secundorũ est secundum numerum corporum cœlestium. Et,cum dico hic numerum, debes intelligere p modũ causarum,& causatorum. scis nanq; causam, q̃ non est corpus,non recipere numerũ,nisi per modum,quo est cã corporum numeratorum: hęc aũt secunda sunt,quę dicuntur Angeli. Et intellectus quidem agens habet de sua virtute,& opere prouidentiam,quę est in animali rationali, & apprehendere quidem illũ est vltimus gradus perfectionis animę nostrę,quia illud est finis,& nostra beatitudo. Contingit aũt hoc,cum separatur,nec eget in suo esse re, q̃ sit sub ea: vt est corpus materia,vel accidens:& in hac perfectione remanet semper. Et substantia quidem intellectus agentis est vna,quãuis gradus suus contineat id,quod dependet ab oĩbus animalibus rationalibus recepiuis beatitudinis.& hoc est qđ vocatur Spiritus sanctus. Res aũt illę principiorum, quę sunt in gradu animæ, sunt plures. earum.n. sunt animę cœlorum & earum, sunt animæ rationabilium animalium:& earum, irrationabilium. In anima aũt rationalium animalium cõ

B tinetur virtus rationalis, motiua, imaginatiua,& sensibilis. Virtus quidem.n. rationalis ea est,qua homo apprehendit artes,& scientias:& qua et deprehenduntur conueniens,& disconueniens in operationibus, & virtutibus moralibus: & id,quod est conueniens facere,vel non facere iuuatiuum vel nociuum,delectabile vel triste. Et de hac quidem quędam est speculatiua, & quędã practica: practicę vero quędam artificialis,quędam cogitatiua. Speculatiua quidẽ ea est,qua homo adipiscitur cognitionẽ rerum, quę non possunt fieri ab homine. Practica vero,qua cognoscitur quod põt homo facere, & quod pertinet ipsi homini facere. Artificialis est illa,qua apprehendit oẽs artes Mechanicas. Cogitatiua vero,qua præuidet homo,si esset conueniens facere,vel non. Motiua vero est,per q̃ est motus humanus ad prosequendum,vel fugiendum,delectando, vel abhorrendo:& ab hac contingunt odium & beneuolentia,timor & audacia,ira & mansuetudo,crudelitas & pietas,& alię animæ effectiones. Et illa quidẽ est imaginatiua,quę impressiones rerum sensatarum conseruat, postquã a sensibus abierint,& componit vnam cum alia,& separat vnã ab alia, & in somno,& in vigilijs,compõnes,& separationes dico in parte veras, & in parte falsas. &,cum hoc et apprehendit iuuatiuũ,& nociuum, & alia,quę in virtute rõnali supradicta sunt. Sensibilis aũt manifeste est illa,qua sensata apprehenduntur quinque sensuum,& delectabile & triste,non aũt iuuatiuum & nociuum, nec conueniẽs

C ab inconuenienti. Sed in quibusdam animalium irrationabiliũ reperiuntur tres virtutes,præter videlicet rationalem:in quibus quidem imaginatiua stat loco rationalis,quã habet animal rationale, & in quibusdã reperiuntur solum motiua, & sensibilis. Animę vero corporum cœlestium diuersificantur ab his animabus in esse ipsa re,& specie. Nam per has animas, quas habent corpora cœlestia, stant,& mouentur motu cõtinuo,& circulari,& recipiunt multam nobilitatem, & perfectionẽ.& sunt nobilioris essentię, q̃p sint animę, quę sunt animę, q̃ sunt apud nos. Nec sunt in potentia aliquo tempore,sed actu semper,qm̃ intelligibilia ipsarum nec defuerunt,nec desunt ipsis a principio earum:quia id,quod intelligunt, semper intelligunt. animę vero nostrę primo sunt in potentia,postea reducuntur ad actũ:& accidit hoc ab aptitudine,quã habent ad recipiendum intelligibilia. Et corpora quidẽ cœlestia non habent de anima sensibilẽ,neq; imaginatiuã: licet ipsorum anima intellectiua sit similis animæ rationali aliqua parte assimilationis. Et intelligibilia ipsorũ sunt substantię abstractę a materia: quia quęlibet anima illorum intelligit primum,& se, hoc est suum esse, qđ Dehaath appellatur. de secundis vero intelligit Zobar, quod dedit sibi suum esse. Nobiles aũt gradus intelligibilium,qui sunt apud nos,quamuis sint nobiles in intellectu,cum ipsi sint in materia,ab animabus cœlorum non intelliguntur, nã gradus ipsorum intelligibilium est multo nobilior, q̃p sit gradus intelligibiliũ,quæ

 D

Pluralitas intelligēdi nō est deputata pro nobilitate.

* a.l. perfectio,

sunt sub ipsis. Nec pluralitas intelligendi est deputata pro. ultima nobilitate.
Vides enim Primum se solum intelligere, quamuis iis quodammodo omnia en-
na. cum igitur se intelligit, iam omnia intellexit per illum modum, quia quodli-
ber ens recipit esse suum ab eo. itaque pluralitas intelligendi * pluralitas non
est. Et quidem ipsorum secundorū intelligere diminutum est ab illo. nam quod-
liber horum intelligit se, & primum. & solutio huius quęstionis dimittatur in
altum locum. Animę autem, inquantum perseuerant in esse ipsarum, nec faciūt
opiniones earum, sunt virtutes, & præparationes solum pręparatę ad recipien-
dum impressiones rerum, quę recipiuntur. verbi gratia vt est virtus visibilis, an
tequam videat, & imaginatiua, ante impressiones rerum imaginabilium, & iis
similia, vsq; ad hunc punctum, ipsę sunt formę. verum qn̄ impressiones sunt re-
ceptę in ipsis in actu, videlicet impressiones sensatorum in virtute sensibili, &
impressiones imaginabilium in virtute imaginatiua, & impressiones intelligibi
lium in virtute rationali sunt separatę a formis: neq; sunt formę, nisi per viam si
militudinis. & quę sunt longiores ab his, vt dicantur formę sunt impressiones in
telligibilium, quæ accidunt virtuti rationali: ipsę nanq; sunt possibiles esse sepa
ratæ a materia. similitudo ēt ipsarum existens in virtute rationali est multum
longinqua a similitudine coniunctionis formę cum materia. &, quando accidit
q̄ intellectus in actu est similis intellectui agenti, tunc non debet vocari intelle
ctus forma, nec similis formę. Quidam tamen homines vocant omnes substan-
tias incorporeas formas, equiuoce dicentes de formis. Dico q̄ formarum quędā
sunt separatę, & denudatę a materia, nec egent materia: quędam sunt, quę sunt
inseparatę a materia, vt illę quæ dictę sunt. & hæc diuisio est per ęquiuoca. Et
formę, quę egent materia, sunt plurium graduum. magis autē infimus gradus for
marum est gradus formarum quatuor elementorum. ipsæ nanq; sunt quatuor for
mę in quatuor materijs: & sunt alię formę corporum, quę generantur ex com-
mixtione elementorum. Et de his etiam sunt aliquę, quarum vna est nobilior
altera, aliqua nanq; forma corporum mineralium est nobilior alia in gradu, &
formę corporum mineralium sunt nobiliores formis elementorum, & formę na-
scentium terræ secundum earum nobilitatem sunt nobiliores formis corporum
mineralium, & formę animalium irrationalium sunt nobiliores formis nascen-
tium terræ: forma autem rationalis animalis, inquantum rationalis, est nobilior
omnibus formis dictis. Veruntamen prima materia, & prima forma plus dimina
tæ sunt omnibus alijs in ipsorum esse. nam quęlibet illarum eget in suo esse sta-
bilitate alterius: altera vero, scilicet forma, stabilitatem non habet nisi in mate-
ria. Similiter & materia est ens & in seipsa, & in sui natura propter formam, et
perfectio suæ essentiæ est vt recipiat formam. nam, si forma non esset, neq; mate
ria esset. post hoc autem sunt formę quædam, quę abstractæ sunt.

De Animæ Beatitudine finis.

Sequens epistola De connexione intellectus abstracti cum homine idem est cum tractatus De animæ Beatitudine parte: quam alia ab illo uersam translatione hic apposuimus, ut codicum, & interpretum diuersitas inspici possit.

E

LIBELLVS SEV EPISTOLA AVERROIS DE CONNEXIONE INTELLECTVS ABSTRACTI CVM HOMINE.

Calo Calonymos, Hebræo, Neapolitano, Medico, interprete.

PERAM dedi, frater optime, ei quod petisti a me, vt tibi patefaciam mentem Aristotelis circa connexionem intelle-ctus abstracti cum homine, & ostendam verificationem sermonis in hoc, iuxta radices huius viri. ipse enim fuit princeps, quo perficiuntur omnes sapientes post eum: licet
B differant in intelligendo verba eius, & in eo, quod ex eis se quitur. Notitia autem huius quæsiti fundatur super duas ra-dices, quarum Vna est natura intellectus materialis, & est fundamentum huius quæsiti: & euenit differentia inter eos vt plurimum ex eorum differentia in natura huius intelle-ctus. Secunda vero radix est modus, quo intellectus abstractus est intellectui materiali causa vt sit intellectus in actu, scilicet an sit ei causa, tanquam agens, & motor tantum, vt est dispositio in motoribus naturalibus, vel tanquam forma, & finis, vt est dispositio in motoribus abstractis, qui mouent animas corporum cœlestium. Decreuimus tamen ante omnia breui sermone narrare tibi id, quod dixit sapiens de natura intellectus materialis, & natura intellectus abstracti. Deinde narrabimus tibi id, quod videtur in hoc quęsito ex rebus consequenti-bus ab opinione eius in his duabus naturis. ex hoc enim possibile erit perueni-re ad veritatem eius: si quidem hoc possibile fuerit homini. Et dicimus ꝙ sa-piens primum, quod dixit, cum incœpit perscrutari de natura intellectus, quem ipse materialem appellat, est præsupponendo ꝙ ex rebus per se notis est ꝙ pro-portio intellectorum ad intellectum apprehendentem ea est, sicut proportio sen sibilium ad sensum. et verificatum est ei ex hoc, ꝙ intellectus apprehendens in-
C tellecta est potentia recipiens, non autem agens, sicut est in sensibus, s. ꝙ est po-tentia receptiua sensibilis. Et, cum verificatum est ei ꝙ sit ex potentijs recepti-uis, s. quæ sunt in potentia, non autem ex potentijs actiuis, sequitur necessario ex hoc vnum duorum, scilicet aut ꝙ receptio intellectus, qui est in potentia in-tellectorum, quæ sunt in actu, & passio eius ab eis est sicut receptio sensus sensi-bilium, & passio eius ab eis: aut ꝙ receptio intellectus, & passio eius est aliter. Et, cum verificata fuit ei hęc diuisio, in qua restringitur veritas, perscrutatus est de natura intellectus, & dixit ꝙ necesse est vt sit natura eius in hac re diuersa a natura sensus: & vt sit nomen passionis, & receptionis dictum de eis ęquiuoce. Quoniam, cum sit notum per se de intellectu ꝙ intelligit omnes formas, necesse est vt hęc potentia non sit potentia in corpore, ita ꝙ sit extensa in eo, & diuisa ad diuisionẽ eius: sicut est dispositio in potentijs sensuum, s. ꝙ sunt extensę in cor poribus, & diuisę quodãmodo ad diuisionem eorum. Nam, si ipse esset quid re-pertum in corpore, sicut est in sensibus, eueniret quidem ei vt apprehenderet vnum genus tantum formarũ. subiecta enim propria recipiunt formas proprias. Viterius, si esset potentia in corpore, tunc illa potentia nõ reciperet formã illius corporis sibi propriam. oculus enim si esset habens colorem, non esset possibile virtuti visiuę recipere colores. & sic est in reliquis potentijs sensuũ. Iterũ, si esset hęc potentia in corpore, habens formã sibi propriã, non apprehẽderet seipsam,

Radices duę ad cognoscẽdam connexionẽ intellectus abstracti cum hõie

Dicta Arist. de itellectu, & ea, que illis sequũtur.

Intellus nõ est potentia in corpore, extensa ad eius extensionem.

nam formæ appsehendentes materiales, s. sentientes non apprehendunt seipsas, D
neq; finem suæ dispositionis. Preterea, si esset hęc porentia, & hęc prępara tio in
corpore determinato, tunc accideret eis id, quod accidit sensibus, cum appre-
hendunt aliquod sensibile. & est vnum duosum: aut enim non apprehendu
sem hora apprehensionis suę: aut si apprehenderint ipsam, apprehendunt qui-
dem eam, non prout est. quemadmodum accidit coloribus, qui sunt contrarij
adinuicem in visu, & saporibus, qui sunt contrarij in gustu. & hoc voluit Ari-
sto. cum dixit, si enim in eo apparuerit, apparens impediet alienum, quia est
aliud. Hęc est summa eius, quod dixit sapiens de natura huius intellectus, &
eius, quod sequitur ex verbis suis. Et, cum peruenerit ad eum hoc tm̄ de intelle-
ctu materiali, patuit ei ꝙ hęc pars perfectionis, quę in anima reperitur, appella
Intellectus materialis non hēt nisi naturā possibilitatis, & ꝑparationis. ta quidem intellectus materialis, nō habet naturam, nisi naturam possibilitatis,
& pręparationis tm̄, cum nō fuerit mistus cum materia neq; cum natura aliqua
naturarum sensibilium omnino. Quare non est hæc præparatio, seu dispositio,
appella eam vt vis, existēs in subiecto proportionato naturę intellectus, vt ima
ginabantur expositores Antiqui. vnde prę cęteris possibilitatibus fuerat intel-
lectus. & ideo dixit loco huius ꝙ ipse nihil est ex entibus, antequā intelligat.
Theophra. sti opinio. Expositores autem Antiqui, vt * Theophrastus, & alij intellexerunt de hoc,
*2.1. Themi stius. ꝙ ipse nihil est ex entibus in actu, sed est substantia in potentia, s. ꝙ est substan B
tia intellectiua cuius esse est in potentia, prout est in potentijs receptiuis forma-
rum materialium, s. ꝙ possibilitas in eis est in substantia, quę est in potentia ꝓ
portionata speciei, quam recipit. Et videtur quidem ꝙ secundum opinionē eo-
sum intelligitur natura intellectus, prout intelligitur natura materię primę, scili
cet vt dicatur ꝙ iste intellectus est ille, cuius proporio ad id, quod intelligit, est
proportio materię formę demonstratę talis ad formam: licet entitas huius mate-
się sit in potentia. &, cum posuerint entitatem huius substantiæ in potentia tm̄,
non potuerunt quidem dicere ꝙ sit generabilis, & corruptibilis. id enim, quod
est in potentia, non generatur nec corrumpitur, vt declaratū est in Physicis de
Alexandri opinio. materia prima. Alexander vero ex recentioribus Peripateticorum videbatur
ei ꝙ natura huius partis animę nihil aliud est, nisi præparatio, seu dispositio, q
reperitur in anima, dicens quidem, & ideo assimilauit eam Aristo. pręparationi
repertę tabulę recipienti scripturam, nam tenet ꝙ subiectum huius pręparatio-
nis nihil aliud est, nisi anima. & determinauit ex hoc ꝙ hęc pręparatio innoue-
tur ad innouationem animę. prout est in alijs præparationibus. Attamen veri-
tas, quam prębent fundamenta Arist. est ꝙ sit pręparatio tantum. nam, si reperi
retur hic substantia recipiens formas entium, tunc essent pręparationes vnum
ex entibus existentibus per se. &, si esset vnum ex entibus existentibus per se,
tunc essent absq; formis rerum sensibilium, & non essent naturę quiditatis earū, F
Demum hic sermo assimilatur sermoni de formis abstractis. nam hęc intellecta,
vt̄ de eis ꝙ nihil sit in eis, nisi quiditas rei sensibilis. &, si essent absq; ea, non no
tificarent substantiam eius. nam aliud non notificat substantiam alterius, pręter
Discrepātia inter Alexā drū, et Auer. alia inconuenientia, consequentia illam opinionem, quæ alias narrauimus. Nisi
ꝙ Alexander determinauit ꝙ notum est per se ꝙ hæc natura est generabilis,
& corruptibilis: qm̄ non habet aliam naturam nisi possibilitatis, & præparatio-
nis, quod quidem non mihi placet, sed oportet summopere de hoc perscrutari.
Arist. vero nihil de hoc declarauit: sed id, quod percipitur ex verbis eius, tolle-
rat vtrunq; simul. nam dicit de hoc intellectu materiali ꝙ non est passiuus, sed
immistus, & potest dici ꝙ intelligit per immistum ꝙ non sit potentia in corpo-
re, diuisa ad diuisionem eius, licet fuerit ei connexio necessaria in corpore me-
diante anima: & potest dici ꝙ sit abstractus simpliciter. Diximus autem ꝙ hoc
non est notum per se. qm̄ declaratum est de potentia prima abstracta in lib. Phy
sic. ꝙ non sit diuisibilis ad diuisionem corporis, neq; misceatur materiæ: & remā
sit conuersio huius propositionis, & destructio conuersi non declarata, & est ꝙ
omnis potentia, non diuisa ad diuisionem corporis, sit abstracta. & qui habet ex
radicibus suis ꝙ sunt hic formę abstractæ, quę non sunt ex natura relatiua, quo
quid prohibet apud eum quia sint hic pręparationes huiusmodi presertim cum

A eo, quod videtur de hac præparatione, ꝙ sit vna numero in hominibus, & hoc
quidem per se est, tamen multa per accidens, quod non est sic in formis materia-
libus. Et dimittamus hoc, & redeamus ad id, in quo fuimus. hoc enim requirit
maximam speculationem per se ipsum. Et dicimus ꝙ in aliqua harum duarũ
opinionum, quas tenẽt isti homines, s. Philosophi nuncupati Peripatetici esse de
mente Arist. in intellectu materiali, nihil est quod cogat, vt prohibeat intelle-
ctum, & discursum suum de intellectibus abstractis, & ne fiat substantia abstra-
cta, vt declaratum est. qm̃ intellectum de abstractis est ipsummet esse. Nam iste
intellectus materialis, si est substantia antiqua, vt dixerunt omnes expositores,
nihil profecto ei prohibet quin intelligat priores eo. si vero est præparatio tan-
tum, vt dicit Alexander, tunc nõ est hic ens innouatum, quod prohibeatur quin
fiat æternum: vt dixit Alpharabius. Et opinor ꝙ Alpharabius imaginatus est
hoc, qm̃ opinatur ꝙ intellectus materialis sit substantia, habens potentiam inno-
uatam corruptibilem. nam ipse dixit in de Intellectu, & intellecto, recitans de
hoc intellectu ꝙ sit substantia quædam, seu aliquid, cuius moris est vt cum reci-
pit intellecta, fit vnio cum eis, seu dispositio eius est hęc dispositio. & posuit sub-
stantiam cuius esse est in potentia innouata statim, vt vides, Igitur omnes homi-
nes propter hoc conueniunt ꝙ felicitas vltima hominis est, cum sit intelligens
intellectus abstractos. Et Alexander posuit hoc in libro suo de Anima, tanꝗ
B quid per se notum, Et sic fecit Themistius, qui secutus est id in sermone, quem
reputat esse sufficientem, nam dixit, cum intelligat Intellectus, in nobis existẽs
id, quod non est in se intellectus, multo fortius debet intelligere id, quod est in
se intellectus, Sed opponitur huic vt dicatur ꝙ lumen Solis dignius est vt videa-
tur, & tamen vespertiliones id non apprehendunt. Et iam promisit sapiẽs per-
scrutari de hoc quęsito in libro de Anima, & non deuenit ad nos adhuc sermo
eius in eo, Tamen inuenimus in libello Alexandri de intellectu demonstratio-
nem de hac re: & existimauit ꝙ ipsa est, quæ mouit sapientem ad sermonẽ de
intellectu adepto. Et declaratio eius, quod dixit in hoc, & id, quod peruenit mihi,
est hoc, ac si diceret ꝙ proportio intellectus apud Arist. est ipsamet proportio
sensus. &, cum appareat ꝙ tria sunt in sensu, s. recipiens, & est sensus: & rece-
ptum, & est sensatio: & motor, & est sensibile in actu, seu extra animam, neces-
se est etiam vt reperiantur in intellectu hęc tria, s. intellectus recipiens & est ma-
terialis: & intellectum, & est speculabile: & agens, & est intellectus abstractus.
Et cum vera sit hęc propositio, & copuletur ei id, quod sequitur ex ea, & est ꝙ
sensus potest recipere sensibile, quod est in actu: igitur sequitur vt intellectus,
qui est in potentia, possit recipere intellectum, qui est in actu, s. abstractum, qui
est tanquam sensibile. proportio enim eadem est, Et etiam, cum copuletur ei
C propositio, quam omnes confitentur, s. ꝙ omne, quod habet potẽtiam ad aliquid,
oportet de necessitate vt exeat in actum: & vt res, quæ est in potẽtia in aliquo
tempore, fiat necessario res, quę est in actu in illo genere: tunc sequitur ex hoc
de necessitate vt intellectus materialis fiat intellectus, qui est in actu in aliquo
tempore. Et ideo dixit Alexander in libello prædicto, postquam declarauit id,
cuius vis est vis prędictę demonstrationis, hoc, cuius litera talis est, Intellectus »
autem, qui est in potentia, cum perficitur, & augetur, intelligit illum. qm̃, vt ipse »
dicit, quemadmodum potentia eundi, quæ est homini hora natiuitatis, exit in »
actum cum processu temporis, & perficitur res, mediante qua id erit, sic etiam in- »
tellectus, cum perficitur, intelligit res, quę sunt in natura sua intellecta, & facit »
etiam sensibilia intelligibilia, Nam intellectus non est in natura sua passibilis, »
in eo ꝙ recipit aliud, prout est sentiens, sed est in contrarium sentienti. sensus »
enim est in eo passio, & receptio impressionis: apprehensio vero illius est rece- »
ptio, quę additur. Causa autem receptionis intellectus materialis rerum abstra- »
ctarum est, qm̃ non euenit ei in receptione earum passio, prout est in sentiente, »
qui est in potentia. nam intellectus non est aliud ens, nisi substantia recepti in cõ- »
trarium sentienti, quod est in potentia aliud, pręter receptionem in se. Et dixit »
hoc, quoniam, si esset intellectus materialis aliquid præter receptionem, sequere-
tur, cum perscrutatus fuerit de intellectu abstracto, vt innouatum fiat æternum.

Quo pacto intellectus materialis intelligere possit intellectus abstractos.

Themistij dictum.

Alexãdri demonstratio.

& hoc patet, vt vides. Et patet profecto ex hac proportione φ intellectus agēs D
non est intellectui materiali vt agens tm̄, sed vt perfectio vltima eius per viam
formæ, & finis, prout est sentienti cum sensibili. Et hoc est etiam vnum ex eis,
quæ fecerunt errare Alpharabium, qui existimauit φ sit ei agens tantum, prout
Themistij demōstratio — est in motoribus naturalibus. Demonstratio vero Themistij prædicta vera est,
quoniam, cum hæc sensibilia sint intellecta ex parte intellectus abstracti: &
res semper tribuit similitudinem suæ entitatis: ergo multo dignius est vt ipsum
sit intellectum. quemadmodum colores cum fiant visibiles ex parte luminis So
lis, multo dignius est vt lumen eius sit magis visibile. Et licet omne visibile, &
vniuersaliter sensibile naturaliter occultetur alicui speciei animalis propter de-
bilitatem eius, non occultatur tamen alteri speciei. nam, si occultaretur omni-
bus speciebus, tunc prouidentia diuina, & est illa, quam appellant naturam, fru-
stra operata fuisset: cum posuerit aliquid absq; eo, φ id exeat in actum Vesper
tiliones enim si non possunt aspicere lumen Solis, hoc tamen non est sic in cæ-
teris animalibus. Et sic etiam, si aliqui homines non possunt respicere hunc in-
tellectum non est necesse vt ita sint omnes homines. quoniam fuit hoc eis ex
aliquo euentu, qui eis accidit, seu ex natura, seu ex voluntate vniuersali, quę sic
voluit. sed, si hoc esset propter dispositionem, quę est intellectui abstracto, dan-
tem φ sit intellectum, non exiens in actum, tunc esset frustra. Id autem, ex quo E
apparet, φ hęc præparatio, qua homo recipit res abstractas, fiat in intellectu spe
culatiuo post suam perfectionem, adeo φ hęc pręparatio erit proportio eius ad
intellectum adeptum perfectissime, vt proportio præparationis appellatæ intel
lectus materialis ad animam, est hoc, quoniam omnis forma innouata euenit ei
possibilitas, & præparatio ad recipiendum aliam formam. & hoc quidem aut
procedet in infinitum, aut vltima præparationum recipiet formam non materia-
lem. & hoc indicat, quoniam intellecta rerum, quæ sunt in habitu, sunt scientię
in potentia, ex eo φ sunt scientiæ rerum in potentia. & ideo vniuersale inclu-
dit id, quod est infinitum. & iam declarauit hoc Aristoteles in sermone suo in
Quo vniuersalia sint vera cū tñ non sint extra animam. — Metaphysica. Et ex hoc soluitur dubium, quod fit, quomodo vniuersalia vera,
& tamen non reperiuntur extra animam: & est id, quod coegit Platonem ad
tenendum formas abstractas, Et respondetur φ vniuersalia sunt scientiæ in po-
tentia rerum, quę sunt extra animam * in potentia. & ex rebus per se notis est
φ in omni genere rerum id, quod est in potentia, necesse est vt procedat ad id,
* a.l. non habet, in potentia. — quod est in actu in illo genere. &, cum fuerint scita scientiæ in potentia, & mo-
ueantur a potentia in actum, necesse est vt moueantur ad scientias, quæ sunt in
actu. Quanquam hoc videatur absurdum ei, qui non peruenit ad hunc gradum,
An Intellectus humanus abstrahat, & quando. — adeo φ pudet eum loqui de eis: prout videtur absurdum ei, qui fuerit in aliqua
ętate suorum annorum, credere quod ei eueniet in alia ætate, ad quam adhuc nō F
peruenit. In eo vero, quod interrogasti me de dicto sapientis, si quidem ani-
mæ fuerit actio, tunc erit possibile vt abstrahatur, ipse profecto innuit id, quod
declaratum est de intellectu materiali, quod non indigeat in operando vt sit
vnum ex entibus materialibus. quoniam ens tale possibilis est ei abstractio: &
non est necesse vt perfectio sit ei possibilis, non autem necessaria. & hoc patet
ex opinione eius. Et videtur φ proueniat hęc perfectio naturaliter: & vt plu-
rimum erit ex aggregatione hominum, qui congregantur ad hoc, vt proueniat
hęc perfectio. &, cum hęc perfectio proueniat ex his congregationibus, illa
quidem perfectio hic vni tantum difficilis est, nisi senectute, & perseuerantia
in speculationibus, & non deficiendo ei res, quæ existimantur esse necessariæ.
Et videtur secundum eos quod adueniat hæc perfectio multis hominibus, prope
separationem eorum ab hoc seculo, quoniam est perfectio contraria perfectio-
ni corporali. Alpharabius autem, vt vidisti, contradixit in suo libello huic
interrogationi. &, cum reputauit se esse perfectum in fine suę ętatis, & non per-
uenit illud ad eum, adduxit inconuenientia ex rebus per se notis. & ideo dixit
de eis quod sunt vanitates senectutis. Perfectio vero, ex qua prouenit hoc, vt
diximus, est nimis difficilis. nam ex conditionibus eius est vt non sit pecca-
tum in credulitate sua, & ideo existimatur de eo quod sit propelum homini-

A bus excelsis. Et hoc totum, quod causa tui recitauimus, est narratio opinionum hominum. & quid intelligit, & illud negat, non debet decidere ꝙ sit opinio recitantis. Et accidunt ei, & similibus multi errores, & maximi quidem. & Deus omnipotens auertat nos, & vos a lapsu in eis, & dirigat nos omnes ad scientiam, & operationes rectas. Et pax vobis, ac pietas Dei, & benedictiones eius. Demum perfectio, quam innuimus, erit per scientias inuatiuas, & opiniones veras, & mores bonos, ac operationes bonas. Vale.

F I N I S.

R E G I S T R V M.

* A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo
Pp Qq Rr Sf Tt Vu Xx Yy.

Omnes quaterniones
* duernio.

VENETIIS Apud Cominum
de Tridino, Montisferrati.

M D L X.